Wɛ tɔnɔ

(Nouveau Testament)

Société Biblique Internationale

SANCT 3W

(NOUVEAU TESTAMENT)

SOCIETE BIBLIQUE INTERNATIONALE

Première édition

LE NOUVEAU TESTAMENT
EN KASLM
du Burkina Faso
1997

© International Bible Society 1997

Wɛ tɔnɔ kʋm na pɔɔrı te tın

Wɛ tɔnɔ kʋm brı Wɛ cıga kalʋ Dl nɔɔna zanzan dɛɛn na pʋpʋnı dı Wɛ Joro dam ba tiŋi tın mʋ. Kʋ pɔɔrı bıle mʋ.
Wɛ tɔn-doŋo kʋm mʋ yı kʋlʋ Moyisi dı faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dı Wɛ tıntʋŋna badaara dɛɛn na pʋpʋnı tın. Kʋ brı Wɛ na kı kʋlʋ dı Dl ta na wʋ́ kı kʋlʋ dı Dl tıtı nɔɔna Yisırayɛlı tiinə bam dı nabiinə maama tın. Tɔnɔ kʋntʋ kʋm laan nan yı Wɛ tɔn-dʋŋʋ mʋ. Kʋ ma brı Wɛ Bu Zezi Krisi na tu lʋgʋ baŋa yı o fɔgı nɔɔna dı Wɛ daanı te tın mʋ. Kʋ maa brı nı Wɛ tagı Zezi ŋwaanı mʋ Dl go ni sı balʋ maama na kı ba wʋ-dıdʋa dıd-o tın wanı ba ji Dl biə cıga cıga ba vu Dl sɔŋɔ.
Zezi na tıgı yı o joori o bi o di Wɛ-sɔŋɔ tın kwaga nı mʋ o nɔɔna bam pʋpʋnı o na kı kʋlʋ dı o na ŋɔɔnı kʋlʋ maama tın. Ba dı ma brı Wɛ kɔgɔ kʋm na puli te yı Zezi kwər-ywəŋə kam jagı ka yi je maama tın. Zezi tıntʋŋna badaara pʋpʋnı twaanʋ ba pa Zezi nɔɔna bam je sıdonnə nı, sı kʋ zəni-ba Wɛ cwəŋə kam wʋnı.

Wɛ tɔnɔ kʋm maama jıgı kʋ pɔɔrım (sapitrə). Pɔɔrım maama daa ta jıgı pɔɔrım-balɛ (vɛrsı). Kʋ na pʋpʋnı (Matiyu 1:18-25), kʋ lagı kʋ ta nı á karımı-na Matiyu tɔnɔ kʋm wʋnı pɔɔrım 1 garım 18 sı kʋ yi garım 25 mʋ.

Nyınyʋrʋ tılʋ ba na kı da tın kuri mʋ tıntʋ:

* Nyınyʋgʋ kʋntʋ lagı kʋ ta nı ba brı bıtarbu wʋntʋ kuri ba wəli da tɔn-zwɛ 526 sı kʋ vu tɔn-zwɛ 536.

Nii-na Matiyu 1:1

[ ] Nyınʋgʋ kʋntʋ lagı kʋ brı nı wəənu tılʋ ba na pı kʋ wʋnı tın wʋ pʋpʋnı faŋa faŋa twaanʋ tım maama wʋnı mʋ.

Nii-na Matiyu 6:13

[a] Nyınyʋgʋ kʋntʋ brı nı woŋo kʋdoŋ pʋpʋnı tɔn-zwɛ kuri nı, sı kʋ zəni sı dí lwarı kʋ kuri.

Nii-na Matiyu 4:12

Wɛ tɔnɔ kʋm wʋ wəənu

Twaanʋ tɪlʋ na brɪ Zezi Krisi na ŋwɪ lʋgʋ baŋa nɪ te tɪn
Wɛ taanɪ dɪlʋ **Matiyu** na pʋpʋnɪ tɪn 1
Wɛ taanɪ dɪlʋ **Marɪkɪ** na pʋpʋnɪ tɪn 63
Wɛ taanɪ dɪlʋ **Luki** na pʋpʋnɪ tɪn 102
Wɛ taanɪ dɪlʋ **Zan** na pʋpʋnɪ tɪn 168

Zezi tɪntʋŋna bam **Tɪtʋŋa Tɔnɔ** 211

Twaanʋ tɪlʋ Pooli na pʋpʋnɪ o pa nɔɔna badonnə tɪn
O pa **Rom** tiinə 267
O pa **Korɛntɪ** tiinə (dayigə tu) 293
O pa **Korɛntɪ** tiinə (tɪle tu) 318
O pa **Galatɪ** tiinə 335
O pa **Efɛɛzɪ** tiinə 345
O pa **Filipi** tiinə 354
O pa **Kolɔsɪ** tiinə 361
O pa **Tesaloniki** tiinə (dayigə tu) 368
O pa **Tesaloniki** tiinə (tɪle tu) 374
O pa **Timoti** (dayigə tu) 378
O pa **Timoti** (tɪle tu) 386
O pa **Titi** 391
O pa **Filimɔn** 394

Tɔnɔ kʋlʋ ba na pʋpʋnɪ ba pa **Ebru** tiinə tɪn 396
Tɔnɔ kʋlʋ **Zakɪ** na pʋpʋnɪ tɪn 417
Tɔnɔ kʋlʋ **Pɪyɛɛrɪ** na pʋpʋnɪ tɪn (dayigə tu) 424
Tɔnɔ kʋlʋ **Pɪyɛɛrɪ** na pʋpʋnɪ tɪn (tɪle tu) 432
Tɔnɔ kʋlʋ **Zan** na pʋpʋnɪ tɪn (dayigə tu) 437
Tɔnɔ kʋlʋ **Zan** na pʋpʋnɪ tɪn (tɪle tu) 444
Tɔnɔ kʋlʋ **Zan** na pʋpʋnɪ tɪn (tɪtɔ tu) 445
Tɔnɔ kʋlʋ **Zudi** na pʋpʋnɪ tɪn 447

Brɪm Tɔnɔ 450

Wɛ tɔnɔ kʋm bɪtarbiə na brɪ kʋlʋ tɪn 482
Je sɪlʋ ba na ŋɔɔnɪ kwər-yum dwi təri təri woŋo da tɪn 495

Nouveau Testament en kasɪm du Burkina Faso

Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam na dɛ te tɪn

Nɔɔna bana mʊ pʊpʊnɪ Zezi ŋwɪa kam dɪ o zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn, dɪ o na tɪgɪ yɪ o joori o bi te tɪn. Kʊ yɪ Matiyu dɪ Marɪkɪ dɪ Luki dɪ Zan mʊ pʊpʊnɪ. Ba wʊ wanɪ ba pʊpʊnɪ wəənu tɪlʊ maama Zezi na kɪ tɪn ba kɪ tɔnɔ nɪ (karɪmɪ-na Zan 21:25).

Dí nan na karɪmɪ twaanʊ tɪna tɪm maama, kʊ́ zəni sɪ dí lwarɪ Zezi Krisi na yɪ wʊlʊ tɪn kʊ dwəni dí na karɪmɪ tɔnɔ dɪdʊa yɪranɪ má.

Matiyu

Wɛ taanɪ dɪlʊ Matiyu na pʊpʊnɪ tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Matiyu dɛɛn yɪ Zezi karabiə fugə-bale bam wʊ dɪdʊa mʊ (Matiyu 9:9 dɪ 10:3).

Matiyu brɪ nɪ Zezi Krisi yɪ Vɪrnʊ wʊm Wɛ na goni ni dɪ Zwifə bam faŋa faŋa sɪ oó ba tɪn mʊ. O ma ta brɪ Zwifə yigə tiinə dɛɛn na vɪ-o te tɪn.

Zezi Krisi dɛɛn tu lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama ŋwaanɪ mʊ, kʊ daɪ Zwifə bam má ŋwaanɪ. O pɛ o karabiə ni, sɪ ba tɔɔlɪ o kwər-ywəŋə kam ba brɪ lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama (Matiyu 28:19).

Matiyu ŋɔɔnɪ Zezi lʊra dɪ o biini woŋo, o brɪ nɪ o yɪ Pɛ wʊlʊ na tu sɪ o vrɪ nɔɔna ba lwarɪm wʊnɪ tɪn mʊ (pɔɔrɪm 1-2).

O daa ta maa brɪ Zan na miisi Zezi na wʊnɪ te dɪ sʊtaanɪ na maŋ-o te tɪn (pɔɔrɪm 3-4),

yɪ o brɪ Zezi na tʊŋɪ Galile nɪ te tɪn: o tɔɔlɪ Wɛ kwərə, o brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam, o pa yawɪɪna na yazurə (pɔɔrɪm 5-18).

Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi ma vu Zeruzalɛm. Zwifə yigə tiinə ma pa ba ja-o ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ ba gʊ. Da yatɔ dɛ nɪ o ma joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ (pɔɔrɪm 19-28).

Matiyu brɪ Zezi zaasɪm dɪm na cɛ kʊni bɪnʊ te tɪn:

1. O brɪ balʊ na zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊ tɪn na maŋɪ sɪ ba taa tɔgɪ cɪga te tɪn (pɔɔrɪm 5-7).
2. O kwe balʊ na maŋɪ sɪ ba tɔɔlɪ Wɛ paarɪ dɪm kwərə kam ba brɪ nɔɔna tɪn (pɔɔrɪm 10).
3. O mɛ mɪmaŋa yarpɛ mʊ o ma brɪ Wɛ paarɪ dɪm ta na səgi yɪ dɪ wʊ́ ba dɪ brɪ jaja te tɪn (pɔɔrɪm 13).

4. O brɪ Wɛ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba taa ŋwɪ te tɪn (pɔɔrɪm 18).
5. O brɪ nɪ dí maŋɪ sɪ dí taa cəgi maŋa kalʊ Wɛ paarɪ dɪm na wʊ́ ba dɪ wanɪ wolwaanʊ dwi maama te tɪn (pɔɔrɪm 24-25).

Wɛ taanɪ dɪlʊ

MATIYU

na pʊpʊnɪ tɪn

1

Zezi kwə dwi dɪm na toŋi te tɪn

(Luki 3:23-38)

[1] Zezi Krisi nabaara bam kuri na puli te tɪn mʊ tɪntʊ:
Zezi Krisi yɪ Davidi * dwi tu mʊ,
Davidi dɪ maa yɪ Abraham * dwi tu.

[2] Abraham ma lʊ Yizakɪ.
Yizakɪ ma lʊ Zakɔbɪ.
Zakɔbɪ ma lʊ Zuda dɪ o zɪmbaara dɪ o nyaana.
[3] Zuda dɪ Tamaarɪ ma lʊ Farɛsɪ dɪ Zara.
Farɛsɪ ma lʊ Esrɔm.
Esrɔm ma lʊ Aram.
[4] Aram ma lʊ Amɪnadabɪ.
Amɪnadabɪ ma lʊ Naasɔn.
Naasɔn ma lʊ Salɪmɔn.
[5] Salɪmɔn dɪ o kaanɪ Rahabɪ ma lʊ Bʊazɪ.
Bʊazɪ dɪ o kaanɪ Ruuti ma lʊ Obɛdɪ.
Obɛdɪ ma lʊ Zese.
[6] Zese ma lʊ Davidi wʊlʊ na jigi pɛ tɪn.
Davidi dɛɛn di kadəm wʊlʊ na yɪ Yuri kaanɪ tɪn,
yɪ ba lʊ Salɔmɔn.
[7] Salɔmɔn ma lʊ Robʊam.
Robʊam ma lʊ Abɪa.
Abɪa ma lʊ Aza.
[8] Aza ma lʊ Zʊzafatɪ.
Zʊzafatɪ ma lʊ Zʊram.
Zʊram ma lʊ Yozɪasɪ.

[9] Yozɪasɪ ma lʊ Zʊatam.
Zʊatam ma lʊ Asasɪ.
Asasɪ ma lʊ Ezekɪasɪ.
[10] Ezekɪasɪ ma lʊ Manasɪ.
Manasɪ ma lʊ Amɔn.
Amɔn ma lʊ Zʊzɪasɪ.
[11] Zʊzɪasɪ ma lʊ Yɪkonɪa dɪ o nyaana.
Yɪkonɪa mɪmaŋa kam nɪ mʊ ba jaanɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam ba vu ba yagɪ Babilɔnɪ * tɪʊ nɪ.
[12] Yisɪrayɛlɪ tiinə bam viirim dɪm kwaga nɪ mʊ
Yɪkonɪa lʊgɪ Salatɪyɛlɪ.
Salatɪyɛlɪ ma lʊ Zorobabɛlɪ.
[13] Zorobabɛlɪ ma lʊ Abidu.
Abidu ma lʊ Eliyakɪm.
Eliyakɪm ma lʊ Azori.
[14] Azori ma lʊ Sadoki.
Sadoki ma lʊ Akimi.
Akimi ma lʊ Eliyudi.
[15] Eliyudi ma lʊ Eleyazaarɪ.
Eleyazaarɪ ma lʊ Matan.
Matan ma lʊ Zakɔbɪ.
[16] Zakɔbɪ ma lʊ Zʊzɛfʊ, wʊntʊ mʊ jigi Mari barʊ.
Mari dɛɛn ma ba o lʊ Zezi wʊlʊ ba na bəŋi nɪ Krisi. *
[17] Kʊntʊ maa brɪ nɪ, kʊ na zɪgɪ Abraham nɪ kʊ vu kʊ yi Davidi tɪn, ba dwi dɪm yɪ kuni fugə-bɪna mʊ. Kʊ na zɪgɪ Davidi nɪ kʊ vu kʊ yi Yisɪrayɛlɪ tiinə bam viirim dɪm maŋa kam nɪ tɪn, bantʊ dɪ dwi dɪm yɪ kuni fugə-bɪna mʊ. Kʊ na zɪgɪ maŋa kam kʊntʊ nɪ sɪ kʊ vu kʊ yi ba na lʊgɪ Zezi Krisi maŋa kalʊ tɪn, bantʊ dɪ dwi dɪm maa yɪ kuni fugə-bɪna.

Zezi lʊra kam na dɛ te tɪn

(Luki 1:26-38, 2:1-7)

[18] Ba na lʊgɪ Zezi Krisi te tɪn mʊ tɪntʊ. O nu Mari dɪ Zʊzɛfʊ tiinə maama dɛɛn ya sɛ sɪ ba pa ba zʊ daanɪ, yɪ Mari daa ta wʊ ve o barʊ wʊm te. Maŋa kam kʊntʊ nɪ o ma ba o ja pugə dɪ Wɛ Joro * dam. [19] Zʊzɛfʊ wʊlʊ o na lagɪ o zʊ tɪn maa yɪ nɔn-ŋʊm. O maa ba lagɪ sɪ o pa cavɪɪra ja o kaanɪ wʊm nɔɔna maama yigə nɪ. O ma bʊŋɪ sɪ o daanɪ o yag-o, sɪ nɔɔna yɪ zaŋɪ ba lwarɪ. [20] O na bʊŋɪ kʊntʊ tɪn, Baŋa-Wɛ malɛka * ma ba o te o dɪndwɪa wʊnɪ, yɪ ka ta dɪd-o ka wɪ: «Zʊzɛfʊ, Pɛ Davidi * dwi tu, yɪ pa n wʊ cɔgɪ sɪ n joŋi Mari n ma n ji n kaanɪ. Bɛŋwaanɪ, o na jɪgɪ pugə kam tɪn, kʊ yɪ Wɛ Joro kʊm dam ŋwaanɪ mʊ. [21] O lagɪ o lʊ bəkərə mʊ, sɪ n pa o yɪrɪ nɪ Zezi *, bɛŋwaanɪ oó ba o vrɪ o nɔɔna ba lwarɪm wʊnɪ o yagɪ.»
[22] Zezi lʊra kam dɛɛn sɪɪnɪ ka tɔgɪ kʊntʊ doŋ mʊ, sɪ kʊ pa Baŋa-Wɛ dɛɛn na tagɪ kʊlʊ tɪn sɪɪnɪ kʊ kɪ. Faŋa faŋa tɪn, Dɩ nijoŋnu wʊdoŋ dɛɛn tɔɔlɪ Dɩ kwərə kam o wɪ:
[23] «Bukɔ wʊlʊ ta na yəri baarʊ tɪn wʊ́ ba o ja pugə o lʊ bəkərə,

yı baá bəŋi bu wʊm yırı nı Emanuyɛlı.»
O yırı dım kʊntʊ kuri mʊ yı Wɛ wʊra dıdaanı dıbam.
[24] Zʊzɛfʊ na dɔ o zaŋı tın, o ma sɛ o kı Baŋa-Wɛ malɛka kam na tagı nı o kı te tın. O ma sɛ o joŋi Mari o ja vu sɔŋɔ. [25] O ma wʊ pəni dıd-o sı kʊ vu kʊ yi o na lʊgı bu wʊm maŋa kalʊ tın. O laan ma pa o yırı nı Zezi.

2

Yiyən-yeenə na tu sı ba zuli Zezi te tın

[1] Ba dɛɛn lʊgı Zezi Zude tıʊ kʊdoŋ nı mʊ, kʊ yırı mʊ Betelıhɛm. Kʊ maa yı maŋa kalʊ Erɔdı * dɛɛn na yı pɛ tın. Yiyən-yeenə badaara dɛɛn ma nuŋi wa-puli seeni ba ba ba yi Zeruzalɛm. [2] Ba laan ma bwe nɔɔna ba wı: «Bu wʊm ba na lʊgı sı o ji Zwifə pɛ tın wʊ yən mʊ? Bɛŋwaanı dıbam nɛ calıcʊa kalʊ na brı o lʊra kam tın na nuŋi bri-kwaga seeni, yı dıbam ba sı dí zul-o.»
[3] Pɛ Erɔdı dɛɛn na ni kʊntʊ tın, liə maa jıg-o dı nɔɔna balʊ maama na zʊʊrı Zeruzalɛm nı tın. [4] O laan ma bəŋi Zwifə kaanım yigə tiinə bam maama, dıdaanı Wɛ cullu karanyına tiinə bam, yı ba la daanı. O ma bwe-ba o wı: «Yən mʊ ba maŋı sı ba lʊ Krisi * wʊm?»
[5] Ba ma lər-o ba wı: «Kʊʊ́ ta yı Betelıhɛm nı mʊ, Zude tıʊ nı. Bɛŋwaanı faŋa faŋa Wɛ nijoŋnu wʊdoŋ pʊpʊnı o wı:

[6] ‹Betelıhɛm, tıʊ kʊlʊ na yı balaŋa Zude tıını dım wʊnı tın, daı tıʊ kʊlʊ na muri tın.
Bɛŋwaanı nmʊ wʊnı mʊ baá lʊ dıdɛɛrʊ wʊlʊ na wʊ́ ta nii a nɔɔna balʊ na yı Yisırayɛlı * dwi tiinə tın baŋa nı.› »

[7] Erɔdı na ni kʊntʊ tın, o ma daanı o bəŋi yiyən-yeenə bam sı ba ba o te. O ma kwaanı o bwe-ba, sı o lwarı dɛ dım calıcʊa kam na puli ka nuŋi tın. [8] O laan ma tʊŋı-ba sı ba vu Betelıhɛm, yı o wı: «Ve-na á kwaanı á beeri bu wʊm jəgə, sı á na nɛ-o, sı á joori á ba á ta á brı-nı, sı a dı vu a zul-o.»
[9] Pɛ wʊm na tagı kʊntʊ dı ba tın, ba laan ma zaŋı ba maa kɛa. Ba na maa kɛ tın, ba ma da ba na calıcʊa kalʊ ba ya na maŋı ba na wa-puli seeni tın. Ka laan maa wʊ ba yigə nı wɛyuu nı ka veə, yı ka vu ka zıgı ka maŋı dı bu wʊm na wʊ mɛ tın. [10] Kʊ ma pa ba tiini ba jıgı wʊpolo lanyıranı. [11] Ba ma vu ba zʊ sɔŋɔ kʊm wʊ. Ba ma na bu wʊm dı o nu Mari. Ba ma kuni doonə ba zul-o. Ba laan ma bwəli ba zıla ba lı pɛɛra ba pa-o. Ba pɛɛra yam yı səbu-sıŋa, dı wəənu tılʊ ba na zwɛ yı tı lwəm ywəmmə tın, dı tralı nugə kalʊ yırı na yı Miiri tın. [12] Wɛ ma pa ba lwarı ba dındwıa wʊnı, nı ba daa yı joori ba da Erɔdı te. Ba laan ma tɔgı cwə-gaa ba joori ba vu ba tıʊ kʊm.

Erɔdı na kwaanı sı o gʊ bu wʊm te tın

[13] Yiyən-yeenə bam na kɛ ba daarı kʊntʊ tın, Baŋa-Wɛ malɛka * ma da ka ba Zʊzɛfʊ te o dındwıa wʊnı, yı ka wı: «Zaŋı n ja bu wʊm dı o nu n ja n duri n vu Ezipi * tıʊ, sı á taá zʊʊrı da, sı kʊ yi maŋa kam a na wʊ́ pa abam ni sı á nuŋi Ezipi á joori á ba tın. Bɛŋwaanı Erɔdı mʊ lagı o zaŋı o beeri bu wʊm sı o gʊ-o.»
[14] Zʊzɛfʊ na ni kʊntʊ tın, o ma sıını o zaŋı o ja bu wʊm dı o nu wʊm, o nuŋi tıtıı dım kʊntʊ nı o vu Ezipi. [15] Ba ma zʊʊrı da taan, sı kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ Erɔdı na tıgı tın. Kʊ

dɛɛn kɩ kʊntʊ mʊ, sɩ kʊ pa Baŋa-Wɛ dɛɛn na tagɩ kʊlʊ tɩn sɩɩnɩ kʊ kɩ. Faŋa faŋa tɩn, Dʟ dɛɛn pɛ Dʟ nijoŋnu wʊdoŋ tɔɔlɩ Dʟ kwərə o wɩ:

«Amʊ Wɛ bəŋi a bu wʊm sɩ o nuŋi Ezipi nɩ mʊ o ba.»

16 Erɔdɩ dɛɛn na tu o lwarɩ nɩ yiyən-yeenə bam lʊʊrɩ o yigə nɩ ba viiri tɩn, o bam ma tiini
dɩ zaŋɩ. O ma pa ni sɩ o nɔɔna vu Betelɩhɛm dɩ kʊ tɩ-balwa bam maama wʊnɩ, ba gʊ
bəkəri-balɛ sɩlʊ na yi bɩna yale dɩ balʊ na muri bɩna yale tɩn maama. O nan kɩ kʊntʊ, sɩ
kʊ maŋɩ dɩ yiyən-yeenə bam na pɛ o lwarɩ maŋa kalʊ calɩcʊa kam na nuŋi tɩn mʊ.
17 Biə bam gʊm dɩm ma pa Wɛ nijoŋnu Zeremi na tagɩ Wɛ kwərə kalʊ faŋa faŋa tɩn
sɩɩnɩ kʊ kɩ. 18 O dɛɛn tagɩ o wɩ:

«Sɔɔ mʊ zaŋɩ Rama tɩʊ wʊnɩ.
Nɔɔna mʊ wʊra ba keerə,
yɩ ba coosə zanzan.
Rasɛɛlɩ mʊ tiini o keerə o biə ŋwaanɩ,
o maa ba sɛ sɩ nɔɔn-nɔɔnʊ gan-o,
o biə bam na tɩga tɩn ŋwaanɩ.»

19 Erɔdɩ dɛɛn ma ba o tɩ, yɩ Zʊzɛfʊ daa ta wʊ Ezipi nɩ. Baŋa-Wɛ malɛka ma daa ba
Zʊzɛfʊ te o dɩndwɩa wʊnɩ, yɩ ka wɩ: 20 «Zaŋɩ n ja bu wʊm dɩ o nu n joori n vu Yisɩrayɛlɩ
tɩʊ. Bɛŋwaanɩ wʊlʊ ya na lagɩ sɩ o gʊ bu wʊm tɩn laan tɩga.»
21 Zʊzɛfʊ na ni kʊntʊ tɩn, o ma sɩɩnɩ o zaŋɩ o ja bu wʊm dɩ o nu o joori o vu Yisɩrayɛlɩ
tɩʊ kʊm. 22 O laan ma ba o lwarɩ nɩ Erɔdɩ bu Arɩsɩla mʊ ləni o ko wʊm yuu nɩ o di paarɩ
Zude tɩɩnɩ dɩm baŋa nɩ. Kʊ ma pa o kwarɩ fʊʊnɩ sɩ o joori o vu jəgə kam kʊntʊ. O
dɩndwɩa wʊnɩ Wɛ ma pa o lwarɩ kʊlʊ o na maŋɩ sɩ o kɩ tɩn, kʊ pa o lɛɛrɩ o vu Galile tɩʊ.
23 O laan ma vu o yi tɩʊ kʊdoŋ, kʊ yɩrɩ mʊ Nazarɛtɩ, yɩ o zʊʊrɩ da. Kʊ laan ma pa Wɛ
nijoŋnə bam dɛɛn na tɔɔlɩ Dʟ kwərə faŋa faŋa te tɩn sɩɩnɩ kʊ kɩ. Ba dɛɛn tagɩ ba wɩ:
«Baá bəŋ-o nɩ Nazarɛtɩ tʊ.»

3

Zan na miisi nɔɔna na wʊnɩ yɩ o brɩ-ba te tɩn

(Marɩkɩ 1:1-8, Luki 3:1-18, Zan 1:19-28)

1 Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɩrɩ mʊ Zan. Wʊntʊ mʊ yɩ wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɩ
tɩn. O dɛɛn ma ba o wʊ Zude nɩ o beeri kagʊa wʊnɩ, yɩ o tɔɔlɩ Wɛ kwərə. 2 O maa yəni o
ta o brɩ-ba sɩ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-balwaarʊ, sɩ maŋa kam laan yiə Wɛ paarɩ dɩm
na lagɩ dɩ ba nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn. 3 Zan yɩ wʊlʊ Wɛ nijoŋnu Ezayi * na maŋɩ o ŋɔɔnɩ o
taanɩ faŋa faŋa tɩn o wɩ:

«Nɔɔnʊ mʊ wʊ kagʊa wʊnɩ o tɔɔlɩ o kwərə o wɩ:
‹Zaŋɩ-na á fɔgɩ á kwɛ dí Yuutu wʊm cwəŋə kam,
o na lagɩ o ba o tɔgɩ da tɩn.
Pa-na cwe sɩlʊ o na lagɩ o ba o tɔgɩ tɩn fɔgɩ sɩ yɔɔrɩ lanyɩranɩ.› »

4 Zan dɛɛn zʊʊrɩ gɔrɔ kʊlʊ ba na sɔgɩ dɩ yogondi kʊrʊ tɩn mʊ. O maa maɩ kilə o ma ja o
təŋə. O wʊdiu mʊ yɩ kayɩra dɩ tʊʊrʊ. 5 Nɔɔna zanzan maa yəni ba nuŋi Zeruzalɛm, dɩ
Zude tɩɩnɩ dɩm maama, dɩ Zʊrdɛn bugə ni je sɩm, ba ve o te. 6 Ba maa tɛ ba brɩ kʊlʊ ba

na kɩ ba cɔgɩ tɩn. O laan maa paɩ ba tu Zʊrdɛn bugə kam wʊnɩ, yɩ o miisi-ba na wʊnɩ Wɛ
ŋwaanɩ.
7 Zan na wʊra o miisi nɔɔna na wʊnɩ tɩn, o nɛ nɩ Farizɩan * tiinə dɩ Sadusɩan * tiinə
zanzan tui o te. O ma ta dɩ ba o wɩ: «Abam nyɩ dɩ bɩsankwɩ-dwə mʊ. Wɔɔ mʊ brɩ abam
sɩ á kwaanɩ á lu cam dɩlʊ Wɛ na lagɩ Dʟ pa nabiinə na tɩn wʊnɩ? 8 Abam nan maŋɩ sɩ á
taá kɩ kənə yalʊ na wʊ́ brɩ nɩ á sɩɩnɩ á ləni á wʊrʊ á yagɩ kəm-balwaarʊ tɩn mʊ. 9 Abam
yɩ taá bʊŋa á pa á tɩtɩ nɩ, á na yɩ Abraham dwi tiinə tɩn, á daa wʊ maŋɩ sɩ á ləni á wʊrʊ.
Wɛ na laga, Dʟ wʊ́ wanɩ Dʟ pa kandwa yantʊ ləni ya ji Abraham * dwi tiinə. 10 Nɔɔnʊ nan
maŋɩ o jɩgɩ dooru o jɩŋa nɩ, sɩ o ta maa goni tweeru tɩm o dɩ tɩga nɩ. Tiu kʊlʊ maama na
ba ləri bu-ŋʊna tɩn, o maŋɩ sɩ o go-kʊ mʊ o dɩ mini wʊnɩ sɩ kʊ di. Mʊ Wɛ dɩ na lagɩ Dʟ kɩ
nɔɔna balʊ na wʊ ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-balwaarʊ te tɩn. 11 Amʊ nan miisi abam na
wʊnɩ mʊ, sɩ kʊ brɩ nɩ abam ləni á wʊrʊ á yagɩ kəm-balwaarʊ tɩm. Kʊ daarɩ wʊlʊ na lagɩ
o saŋɩ amʊ kwaga o ba tɩn tiini o dwe amʊ. A wʊ maŋɩ sɩ a zeeri o nɛ natra dɩ. Wʊntʊ
nan wʊ́ miisi abam Wɛ Joro * dɩ mini wʊnɩ mʊ. 12 Wʊntʊ nan ze zʊŋ-kɔgɔ mʊ sɩ o ma
caarɩ o mɩna o pɛ o kɩ o tulə nɩ, sɩ o daarɩ mɩn-swaanʊ tɩm o zwɛ dɩ mini dɩlʊ na ba di
dɩ dwe tɩn. Mʊ Wɛ na lagɩ Dʟ pɔɔrɩ nɔɔna daanɩ Dʟ kɩ-ba te tɩn.»

Zan na miisi Zezi na wʊnɩ te tɩn

(Marɩkɩ 1:9-11, Luki 3:21-22)

13 Zan dɛɛn na wʊ Zʊrdɛn bugə kam ni nɩ tɩn, Zezi ma nuŋi Galile tɩʊ nɩ o vu o te sɩ o
miis-o na wʊnɩ. 14 Zan dɛɛn ya wʊ sɛ, yɩ o ta dɩd-o o wɩ: «Amʊ mʊ maŋɩ sɩ a ba nmʊ te
sɩ n miisi-nɩ na wʊnɩ, sɩ kʊ daɩ nmʊ mʊ wʊ́ ba amʊ te sɩ a miisi-m na wʊnɩ.»
15 Zezi ma lər-o o wɩ: «Yagɩ sɩ kʊ kɩ kʊntʊ lele, sɩ kʊ maŋɩ sɩ dí kɩ kʊntʊ mʊ, sɩ dí wanɩ
dí kɩ kʊlʊ maama na yɩ Wɛ wʊbʊŋa tɩn.» O laan ma sɛ.
16 Zezi na miisi na kʊntʊ tɩn, o ma da o nuŋi na bam wʊnɩ. O laan ma na wɛyuu na pʊrɩ
o baŋa nɩ, yɩ o na Wɛ Joro * kʊm na dɛ da kʊ tu o baŋa, yɩ kʊ nyɩ dɩ kunkwəŋə te.
17 Kwərə laan ma ŋɔɔnɩ wɛyuu nɩ ka wɩ:
«Wʊntʊ mʊ yɩ amʊ bu-dʊa a na so-o dɩ a wʊ maama.
O ma yəni o pa a wʊ poli zanzan.»

4

Sʊtaanɩ na maŋɩ Zezi te tɩn

(Marɩkɩ 1:12-13, Luki 4:1-13)

1 Wɛ Joro kʊm dɛɛn na tu Zezi te kʊntʊ tɩn, kʊ laan ma ja-o kʊ vu kagʊa wʊnɩ, sɩ
sʊtaanɩ * maŋ-o dɩ nii. 2 Zezi dɛɛn maa wʊra taan da fiinna, yɩ o ba di wʊdiu wɩa dɩ tɩtɩɩ
maama. Kana maa jɩg-o. 3 Sʊtaanɩ laan ma ba o te, yɩ dɩ ta dɩd-o dɩ wɩ: «Nmʊ na sɩɩnɩ n
yɩ Baŋa-Wɛ Bu, sɩ n ta dɩ kandwa yantʊ sɩ ya ji wʊdiu sɩ n di.»
4 Zezi ma ləri o wɩ: «Kʊ nan pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Kʊ daɩ wʊdiu yɩranɩ mʊ paɩ nabiinu ŋwɩ,
kʊ yɩ Wɛ ni-taanɩ dɩm maama mʊ paɩ nabiinu ŋwɩa.› »
5 Sʊtaanɩ laan ma ja-o dɩ ja vu dɩ zʊ Wɛ tɩtɩ tɩʊ Zeruzalɛm wʊ. Dɩ ma ja-o dɩ vu dɩ di Wɛ-

di-kamunu * kum yuu mɛ na dwara tɪn dɪ zɪg-o da, [6] yɪ dɪ wɪ: «Nmʊ na yɪ Wɛ Bu, sɪ n faŋɪ n cu tɪga nɪ sɪ dí nii. Bɛŋwaanɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

‹Wɛ wú pa Dʟ malɛsɪ * ba nmʊ ŋwaanɪ,
sɪ lwəri-m dɪ sɪ jɪa,
sɪ n yɪ tʊ tɪga nɪ n magɪ n naga dɪ kandwɛ.› »

[7] Zezi ma ləri o wɪ: «Kʊ ta pʊpʊnɪ kʊ wɪ:

‹Yɪ zaŋɪ n maŋɪ n Yuutu Baŋa-Wɛ n nii.› »

[8] Sʊtaanɪ daa ma ja-o dɪ ja vu dɪ di piu kʊlʊ na tiini kʊ dwara tɪn yuu. Dɪ laan ma brɪ-o lʊgʊ baŋa tɪɪnɪ dɪm maama dɪ wo-laarʊ tɪlʊ maama na wʊra tɪn. [9] Dɪ ma ta dɪd-o dɪ wɪ: «Nmʊ na sɛ n kuni doonə n zuli amʊ, aá pa n ta n te wəənu tɪntʊ maama.»

[10] Zezi laan ma ta dɪ-dɪ o wɪ: «Sʊtaanɪ, ve daa a tee nɪ! Sɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

‹Kʊ yɪ n Yuutu Baŋa-Wɛ yɪranɪ mʊ
n maŋɪ sɪ n kuni doonə n zuli,
sɪ n kɪ Dʟ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn.› »

[11] Sʊtaanɪ laan ma viiri dɪ daar-o. Wɛ malɛsɪ laan ma ba Zezi te sɪ zən-o.

Zezi na puli sɪ o tɔɔlɪ Wɛ kwərə te tɪn

(Marɪkɪ 1:14-15, Luki 4:14-15)

[12] Zezi dɛɛn na lwarɪ nɪ ba jaanɪ Zan *f1 * ba kɪ pɪɪna digə nɪ tɪn, o ma joori o vu Galile. [13] O maa daa wʊ maŋɪ Nazarɛtɪ nɪ, yɪ o kɛ o vu Galile tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Kapɛrnawum, o zʊʊrɪ da. Tɪʊ kʊm kʊntʊ wʊ nɪnɪʊ ni nɪ mʊ, dɪ je sɪlʊ Zabulɔn dwi tiinə dɪ Nɛfitali dwi tiinə ya na zʊʊrɪ tɪn. [14] O na zʊʊrɪ da kʊntʊ tɪn, kʊ dɛɛn ma pa Wɛ nijoŋnu Ezayi * na maŋɪ o tɔɔlɪ Wɛ kwərə faŋa faŋa te tɪn sɪɪnɪ kʊ kɪ. [15] O dɛɛn tagɪ o wɪ:

«Kʊ na yɪ Zabulɔn dɪ Nɛfitali tɪɪnɪ dɪm,
dɪ je sɪlʊ na wʊ nɪnɪʊ kʊm seeni tɪn,
dɪ je sɪlʊ na wʊ Zʊrdɛn bugə kam bubɛ dɪdoŋ dɪm kwaga nɪ tɪn,
dɪ Galile je sɪlʊ dwi-gɛ * tiinə na zʊʊrɪ da tɪn,
[16] jəgə kantʊ tiinə bam dɛɛn ya wʊ lim wʊnɪ mʊ,
yɪ ba laan ba ba na pooni zanzan.
Balʊ na zʊʊrɪ da tɪn ya ba jɪgɪ tɪɪna dɪ Wɛ,
tʊʊnɪ mʊ ya te-ba.
Pooni laan ma zəŋi ba baŋa nɪ.»

[17] Zezi na joori o vu Galile tɪn, kʊ zɪgɪ maŋa kantʊ nɪ mʊ o puli o tɔɔlɪ Wɛ kwərə, o brɪ nɔɔna nɪ ba maŋɪ sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ, bɛŋwaanɪ maŋa kam laan yiə Wɛ paarɪ dɪm na lagɪ dɪ ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ tɪn.

Zezi na bəŋi nɔɔna bana sɪ ba taa tɔg-o te tɪn

(Marɪkɪ 1:16-20, Luki 5:1-11)

[18] Zezi dɛɛn maa wʊ Galile nɪnɪʊ kʊm ni nɪ o veə. O ma na nɔɔna bale, ba yɪ cʊrʊ mʊ. Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Simɔn, o yɪrɪ dɪdoŋ maa yɪ Pɪyɛɛrɪ. Wʊdoŋ wʊm maa yɪ o nyaanɪ, o yɪrɪ mʊ Andre. Ba yɪ kaləŋ-jara mʊ, yɪ ba wʊ na bam wʊnɪ ba dʊlɪ bʊrɪ ba ma jaanɪ kale.

[19] Zezi laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Zaŋɩ-na á ba á taá tɔgɩ-nɩ. Aá pa á taá beeri nɔɔna mʊ á
pa-nɩ sɩ ba da amʊ kwaga, nɩ á na yəni á jaanɩ kale te tɩn.» [20] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, ba ma
zaŋɩ lɩla ba yagɩ ba bʊrɩ sɩm, yɩ ba vu ba tɔgɩ o kwaga.
[21] Zezi na ve o maa kɛ tɩn, o daa ma na nɔɔna bale, ba dɩ yɩ cʊrʊ mʊ. Ba ko yɩrɩ mʊ
Zebede. Ba dɩdʊa yɩrɩ mʊ Zakɩ. Wʊdoŋ wʊm maa yɩ o nyaanɩ, o yɩrɩ mʊ Zan. Bantʊ bale
dɩ ba ko Zebede maa wʊ naboro wʊnɩ ba kwɛ ba bʊrɩ, sɩ ba ma ja kale. O ma bəŋi biə
bam sɩ ba ba ba taa tɔg-o. [22] O na bəŋi-ba kʊntʊ tɩn, ba ma zaŋɩ lɩla ba yagɩ ba ko wʊm
dɩ naboro kʊm, yɩ ba vu ba tɔg-o.
[23] Zezi dɛɛn maa tʊlɩ Galile tɩɩnɩ dɩm maama. O maa yəni o ve Zwifə bam Wɛ-di sɩm sɩ
o taa brɩ nɔɔna Wɛ cɩga kam. O maa tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam dɩ Wɛ na lagɩ Dƛɩ di paarɩ
nɔɔna tɩtarɩ nɩ te tɩn. O maa kwəri o pa yawɩɩna na yazurə dɩ yawɩɩrʊ tɩlʊ dwi maama
na jɩgɩ-ba tɩn. [24] Nɔɔna ma ba ba ni o ŋwa je sɩm kʊntʊ nɩ, dɩ Siiri tɩʊ kʊm maama wʊnɩ.
Ba maa yəni ba jaanɩ yawɩɩna dwi dwi ba tu o te, balʊ yɩra na tiini ya wɔɛ tɩn, kʊ wəli dɩ
balʊ ciciri na yaarɩ-ba tɩn, dɩ balʊ na saɩ kɔɔrʊ tɩn, dɩ kwaarʊ. Ba na tu Zezi te kʊntʊ tɩn,
o maa yəni o pa ba na yazurə. [25] Nɔn-kɔgɔ zanzan dɛɛn ma nuŋi Galile tɩɩnɩ dɩm, dɩ je
sɩlʊ ba na bə nɩ ‹Tɩɩnɩ Fugə› tɩn, dɩ Zeruzalɛm, dɩ Zude maama, dɩ je sɩlʊ na wʊ Zʊrdɛn
bugə kam bubɛ dɩdoŋ dɩm nɩ tɩn ba tɔgɩ dɩd-o.

5

Zezi zaasɩm-dʊʊrɩ dɩm

(Luki 6:20-23)

[1] Zezi dɛɛn na nɛ nɔn-kɔgɔ na tɔg-o tɩn, o ma vu o di piu kʊdoŋ yuu o jəni da. O na je
tɩn, o karabiə bam ma ba o te. [2] O laan ma puli o brɩ-ba o wɩ:

[3] «Balʊ na ye nɩ ba yɩ yinigə tiinə Wɛ yigə nɩ tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
ba na wʊ́ tɔgɩ ba di Wɛ paarɩ dɩm tɩn ŋwaanɩ.
[4] Balʊ wʊrʊ na cɔgɩ tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
Wɛ na wʊ́ pa-ba wʊ-zuru tɩn ŋwaanɩ.
[5] Balʊ na jɩgɩ ban-pʊnʊ tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
Wɛ na wʊ́ pa ba taa te lʊgʊ tɩn ŋwaanɩ.
[6] Balʊ na paɩ Wɛ cɩga kam tɔgɩm jɩgɩ fra dɩ ba tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
Wɛ na wʊ́ pa ba bɩcara pəni tɩn ŋwaanɩ.
[7] Balʊ na jɩgɩ nɔɔna ŋwaŋa tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
Wɛ na wʊ́ duri ba dɩ ŋwaŋa tɩn ŋwaanɩ.
[8] Balʊ na yɩ wʊ-poŋo tiinə tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
ba na wʊ́ ba ba na Wɛ tɩn ŋwaanɩ.
[9] Balʊ na paɩ nɔɔna jɩgɩ ywəəni daanɩ tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
Wɛ na wʊ́ ta bə-ba nɩ Dƛɩ biə tɩn ŋwaanɩ.
[10] Balʊ na tɔgɩ Wɛ cɩga kam yɩ nɔɔna bɛɛsɩ-ba tɩn mʊ jɩgɩ yu-yoŋo,
ba na wʊ́ tɔgɩ ba di Wɛ paarɩ dɩm tɩn ŋwaanɩ.

[11] Nɔɔna na twɩ abam yɩ ba bɛɛsɩ abam, yɩ ba fɔ vwan ba tɛ wo-balwaarʊ dwi maama
ba pa abam amʊ yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn, á jɩgɩ yu-yoŋo. [12] Á taá jɩgɩ wʊpolo lanyɩranɩ sɩ Wɛ wʊ́

pa á na nyɔɔrɪ zanzan Dɩ tee nɪ. Kʊ na yɪ Wɛ nijoŋnə balʊ dɛɛn na loori abam yigə ba ba tɪn, nɔɔna dɛɛn maŋɪ ba bɛɛsɪ-ba kʊntʊ mʊ.
[13] Yɛ na paɪ wʊdiu ywənə te tɪn, abam dɪ nan maŋɪ sɪ á taá paɪ ywəəni taa wʊ nabiinə tee nɪ. Yɛ ywəəni nan na ti, n daa n bá wanɪ n pa dɪ joori dɪ ja ywəəni. Dɪ daa ba jɪgɪ kuri. Baá dɪ-dɪ ba yagɪ mʊ, sɪ nɔɔna taa nwanɪ dɪ baŋa nɪ.
[14] Abam nyɪ dɪ lʊgʊ baŋa pooni mʊ nabiinə tɪtarɪ nɪ. Tɪʊ kʊlʊ ba na lɔgɪ piu yuu nɪ tɪn bá wanɪ kʊ səgi, kʊ naɪ mʊ jaja. [15] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá sɛ o tarɪgɪ kanɪa o pu tɪtɔgɔ kuri nɪ. Oó kwe-ka o palɪ wɛɛnɪ mʊ, sɪ ka pooni dɪm taa naɪ dɪ paɪ nɔɔna balʊ maama na wʊ digə kam wʊnɪ tɪn. [16] Abam dɪ nan maŋɪ sɪ á zəŋi á pooni dɪm kʊntʊ mʊ nɔɔna tɪtarɪ nɪ. Ba laan wú na wo-laarʊ tɪlʊ á na kɪ tɪn, yɪ ba zuli á Ko Wɛ wʊlʊ na wʊ wɛyuu nɪ tɪn.

Zezi na pɛ Wɛ cullu tɪm tiini tɪ ja kuri te tɪn

[17] Abam nan yɪ taá bʊŋɪ nɪ amʊ tu sɪ a pa Wɛ tɔnɔ kʊm na brɪ kʊlʊ tɪn ji kafɛ, kʊ na yɪ Wɛ cullu tɪlʊ Dɩ dɛɛn na pɛ Moyisi *, dɪ Dɩ nijoŋnə bam na brɪ kʊlʊ faŋa faŋa tɪn dɪ. Amʊ tu sɪ a pa tɪ tiini tɪ taa jɪgɪ kuri mʊ lanyɪranɪ, sɪ kʊ daɪ nɪ a lagɪ a cɔgɪ-tɪ mʊ. [18] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, lʊgʊ baŋa dɪ wɛyuu na wú daanɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ tɪn, kʊlʊkʊlʊ bá wanɪ kʊ lɪ Wɛ cullu tɪm wʊnɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ. Tɪ nan wú ta wʊra kʊntʊ mʊ taan, sɪ kʊ ba kʊ yi maŋa kalʊ Wɛ na wú pa woŋo maama kɪ kʊ ti tɪn. [19] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na wʊ sɛ Wɛ niə yam dɪdʊa yɪ o daarɪ o brɪ o donnə sɪ ba dɪ yɪ sɛ-dɪ tɪn, dɪ na maŋɪ dɪ yɪ mɪmɪɪ dɪ, kʊntʊ tu wú ba ji balaŋa Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama na sɛ Wɛ niə yam yɪ o daarɪ o brɪ o donnə sɪ ba dɪ sɛ tɪn, kʊntʊ tu wú ba ji kamunu Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. [20] Á nan taá ye nɪ, abam na wʊ sɛ Wɛ cɪga kam á dwəni á cullu karanyɪna tiinə bam dɪ Farizɪan * tiinə bam, á bá wanɪ á na cwəŋə sɪ á tɔgɪ á zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊ.

Ban-zɔŋɔ na nyɪ dɪ nɔn-gʊra te tɪn

[21] Abam ye nɪ ba dɛɛn brɪ dɪbam kwə bam ba wɪ: ‹Yɪ zaŋɪ n gʊ nɔɔnʊ. Wʊlʊ nan na gʊ nɔɔnʊ, ba maŋɪ sɪ ba di o taanɪ mʊ.› [22] Kʊ daarɪ, a nan lagɪ a ta dɪ abam nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na jɪgɪ ban-zɔŋɔ dɪ o ko-bu, kʊ maŋɪ sɪ ba di kʊntʊ tu dɪ taanɪ mʊ. Wʊlʊ na tagɪ dɪ o ko-bu o wɪ, o ba jɪgɪ wʊbʊŋa, kʊ maŋɪ sɪ dɪbam sarɪya-dirə nakwa bam mʊ di kʊntʊ tu taanɪ. Nɔɔnʊ wʊlʊ dɪ na tagɪ dɪ o ko-bu o wɪ, o yɪ joro, kʊ maŋɪ sɪ kʊntʊ tu zʊ min-tɪʊ * mʊ. [23] Kʊntʊ ŋwaanɪ, nmʊ na lagɪ n kwe n pɛɛrɪ n pa Wɛ, yɪ n laan na guli nɪ n ko-bu jɪgɪ n ban-zɔŋɔ, [24] sɪ n tiŋi n pɛɛrɪ dɪm, sɪ n joori n vu n ko-bu wʊm te sɪ á fɔgɪ daanɪ. Nmʊ na kɪ kʊntʊ, sɪ n laan joori n ba n kwe n pɛɛrɪ dɪm n pa Wɛ.
[25] Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ nan na jaanɪ-m o vu o saŋɪ, sɪ n kɪ lɪla n pa á fɔgɪ daanɪ yɪ á daa ta wʊ yi sarɪya yam dim jəgə kam. Kʊ na daɪ kʊntʊ, o laan wú kɪ nmʊ sarɪya-diru wʊm jɪŋa nɪ, sɪ o pa n na cam. Wʊntʊ dɪ laan wú kɪ-m o tɪntʊŋnʊ jɪŋa nɪ, sɪ o ja-m o vu o kɪ pɪɪna digə nɪ. [26] A lagɪ a ta cɪga dɪ nmʊ sɪ, nń ta n wʊra taan. Nmʊ na wʊ ŋwɪ jɪnɪ dɪm maama n ti, ba bá yagɪ-m.

Ka-laga na yɪ kəm-balɔrɔ te tɪn

[27] Abam nan ye nɪ ba maŋɪ ba ta ba wɪ: ‹Yɪ zaŋɪ n pəni dɪ n doŋ kaanɪ.› [28] Amʊ nan lagɪ a ta abam nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na nii kaanɪ dɪ fra tɪn, kʊ nyɪ dɪ o maŋɪ o pəni dɪd-o mʊ o

wʊbʊŋa na lag-o tɪn ŋwaanɪ. [29] Kʊntʊ tɪn, nmʊ jazɪm yi na paɪ n kɪ lwarɪm, sɪ n lɪ-dɪ n yagɪ. Nmʊ yɪra daa dɪdʊa na cɔgɪ, kʊú ta lana kʊ pa-m kʊ dwe n yɪra yam maama na wʊra yɪ ba dɪ-ya min-tɪʊ nɪ. [30] Nmʊ jazɪm mʊ na paɪ n kɪ lwarɪm, sɪ n go-dɪ n yagɪ. Nmʊ yɪra daa dɪdʊa na cɔgɪ, kʊú ta lana kʊ pa-m kʊ dwe n yɪra yam maama na zʊ min-tɪʊ.

Kaanɪ yagɪm

(Matiyu 19:9, Marɪkɪ 10:11-12, Luki 16:18)

[31] Ba maŋɪ ba ta ba wɪ: ‹Nɔɔnʊ wʊlʊ na yagɪ o kaanɪ, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o pa-o tɔnɔ kʊlʊ na wú brɪ nɪ ba yagɪ daanɪ tɪn.› [32] Amʊ nan lagɪ a ta abam nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na yagɪ o kaanɪ yɪ kʊ daɪ nɪ o cɔgɪ dɪ baarʊ tɪn, kʊntʊ tu pɛ kaanɪ wʊm kɪ bwəŋə mʊ, dɪ o daa na zʊ barʊ wʊdoŋ tɪn. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama nan na di kaanɪ wʊm kʊntʊ tɪn, kʊntʊ tu dɪ kɪ bwəŋə mʊ.

Durə duum na wʊ maŋɪ te tɪn

[33] Abam maŋɪ á ye nɪ ba dɛɛn brɪ dɪbam kwə bam ba wɪ: ‹Yɪ zaŋɪ n kwanɪ n ni, dɪ nmʊ na dugə n wɪ nń kɪ kʊlʊ n pa n Yuutu Baŋa-Wɛ tɪn.› [34] Amʊ nan lagɪ a ta a brɪ abam sɪ á yɪ zaŋɪ á du dɪ kʊlʊkʊlʊ. Yɪ zaŋɪ á du durə dɪ Wɛ-sɔŋɔ, bɛŋwaanɪ dáanɪ mʊ yɪ Wɛ jəŋə je. [35] Yɪ du-na dɪ tɪga baŋa dɪ, ka na yɪ Wɛ nɛ cwiim jəgə tɪn ŋwaanɪ. Nan yɪ du-na dɪ Zeruzalɛm dɪ, sɪ kʊntʊ yɪ Wɛ pa-farʊ wʊm tɪʊ mʊ. [36] Nan yɪ zaŋɪ á du dɪ á tɪtɪ yuu dɪ, bɛŋwaanɪ á bá wanɪ á pa á yuuyuə dɪdʊa tɪtɪ ləni ka ji napoŋo naa nazono. [37] Nan pa-na abam ‹ɛɛn› ji ‹ɛɛn›, sɪ abam ‹awo› ji ‹awo›, sɪ á daa yɪ wəli kʊlʊkʊlʊ da. Woŋo na wəli da, kʊntʊ yɪ sʊtaanɪ * nyɪm mʊ.

Dɪ́ na maŋɪ sɪ dɪ́ taá jɪgɪ wʊ-zuru te tɪn

(Luki 6:29-30)

[38] Abam maŋɪ á ni sɪ ba tagɪ ba wɪ: ‹Nɔɔnʊ na pi n yi, sɪ ba pi kʊntʊ tu dɪ yi. Nɔɔnʊ nan na guri n yəli, sɪ ba guri kʊntʊ tu dɪ yəli.› [39] Amʊ nan lagɪ a ta a brɪ abam nɪ, nɔɔnʊ na kɪ-m lwarɪm, sɪ n dɪ daa yɪ kɪ-o lwarɪm n ma n ŋwɪ. Nɔɔnʊ nan na lɔgɪ n jazɪm pʊpɔŋɔ, sɪ n guni kʊdoŋ kʊm dɪ, sɪ o lɔ o wəli da. [40] Nɔɔnʊ nan na saŋɪ-m sɪ o joŋi n gwar-bu o jɪnɪ ŋwaanɪ, sɪ n pa o kwe n gwar-bwərə dɪ o wəli da. [41] Dɪdɛɛrʊ nan na fɪ-m sɪ n zɪŋɪ o zɪla n vu nabaa yi mʊrʊ, sɪ n zɪŋɪ n vu nabaa yi mʊrr-tɪle. [42] Nɔɔnʊ nan na loori-m woŋo, sɪ n kwaanɪ n pa-o-kʊ. Nɔɔnʊ nan na lagɪ sɪ o jɪnɪ woŋo n tee nɪ, sɪ n yɪ van-o.

Sono taanɪ

(Luki 6:27-28, 32-36)

[43] Abam maŋɪ á ni sɪ ba tagɪ ba wɪ: ‹N maŋɪ sɪ n ta n soe n donnə mʊ, sɪ n daarɪ n ta n culi n dʊna.› [44] Amʊ nan lagɪ a ta abam nɪ, á taá soe á dʊna, sɪ á daarɪ á taá loori Wɛ á pa balʊ na jɪgɪ abam ba bɛɛsɪ tɪn. [45] Á na kɪ kʊntʊ doŋ, kʊú brɪ nɪ abam yɪ Baŋa-Wɛ biə mʊ. Bɛŋwaanɪ dɪntʊ ba pɔɔrɪ nɔɔna daanɪ, Dɩ paɪ wɪa nyɪ nɔn-balwaarʊ dɪ nɔn-ŋʊna maama baŋa nɪ. Dɩ ta kwəri Dɩ paɪ dʊa nɪ ka paɪ balʊ na kɪ lanyɪranɪ dɪ balʊ na kɪ balɔrɔ tɪn maama. [46] Abam nan na soe balʊ dɪ na soe abam tɪn yɪranɪ, bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ á wú na Wɛ tee nɪ? Lampo-joŋnə dɪ yəni ba kɪ kʊntʊ doŋ mʊ. [47] Abam nan na zuli á cʊrrʊ

yɪranɪ mʊ, abam kɪ á dwe á donnə bam na? Balʊ na yəri Wɛ tɪn dɪ nan yəni ba kɪ kʊntʊ doŋ mʊ. [48] Abam nan maŋɪ sɪ á taá yɪ lanyɪranɪ dɪ cɪga tiinə, nɪ á Ko Baŋa-Wɛ na yɪ lanyɪranɪ dɪ cɪga tu te tɪn.

6

Zezi na brɪ pɛɛra pam dɪ Wɛ-loro dɪ ni-vɔɔm na maŋɪ sɪ kʊ taa yɪ te tɪn

(Luki 11:2-4)

[1] Á taá yɪrɪ á tɪtɪ, sɪ á yɪ taá brɪ kəm-laarʊ tɪlʊ á na kɪ tɪn nɔɔna yigə nɪ. Á na kɪ kʊntʊ doŋ, kʊ bá pa á na nyɔɔrɪ á Ko Wɛ tee nɪ. [2] Kʊntʊ tɪn, á na kwe woŋo á pa yinigə tu, á yɪ zaŋɪ á pa nɔɔna lwarɪ abam na kɪ kʊlʊ tɪn ni nɪ, nɪ pipiri-nyɪna bam na yəni ba brɪ ba na kɪ kʊlʊ tɪn ba Wɛ-di sɪm wʊnɪ, dɪ ba tɪʊ kʊm pooni yigə nɪ, sɪ kʊ ta pa nɔɔna zuli-ba te tɪn. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, bantʊ maŋɪ ba na ba ŋwɪɪrʊ. [3] Nmʊ nan na lagɪ n wəli yinigə tu, sɪ n yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ kʊ ni nɪ, nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na kwe woŋo o pa dɪ o jazɪm yɪ o jagwiə yəri kʊ ni nɪ te tɪn. [4] N Ko Wɛ nan naɪ kʊlʊ n na səgi n kɪ tɪn. Dʟ laan wʊ́ pa n na nyɔɔrɪ kʊ ŋwaanɪ.

[5] Abam na yəni á lagɪ á warɪ Wɛ, sɪ á yɪ zaŋɪ á taá brɪ á tɪtɪ nɪ pipiri-nyɪna bam na kɪ te tɪn. Bantʊ soe sɪ ba taa zaŋɪ wɛɛnɪ mʊ ba warɪ Wɛ ba Wɛ-di sɪm wʊnɪ dɪ pooni yigə nɪ, sɪ nɔɔna maama taa na-ba. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, bantʊ maŋɪ ba na ba ŋwɪɪrʊ ba ti. [6] Nmʊ nan na lagɪ n warɪ Wɛ, zʊ digə wʊ n ja ka ni n pɪ, sɪ n laan warɪ n Ko Wɛ dɪlʊ na wʊ jəgə kalʊ na səgi tɪn nɪ. Dɪntʊ nan naɪ kʊlʊ n na səgi n kɪ tɪn. Dʟ laan wʊ́ pa n na nyɔɔrɪ kʊ ŋwaanɪ.

[7] Abam na wʊra á warɪ Wɛ, á yɪ taá tiini á ŋɔɔnɪ bɪtar-yɔɔrʊ nɪnɛɛnɪ balʊ na yəri Wɛ tɪn na yəni ba ŋɔɔnɪ te tɪn. Bantʊ yəni ba bʊŋɪ nɪ, ba na tiini ba ŋɔɔnɪ ta-farɪ mʊ, Wɛ wʊ́ ləri ba loro. [8] Abam nan yɪ zaŋɪ á kɪ nɪ bantʊ na kɪ te tɪn. Bɛŋwaanɪ á Ko Wɛ maŋɪ Dʟ ye kʊlʊ abam na lagɪ tɪn, yɪ á ta wʊ loori-Dʟ kʊ ŋwaanɪ.

[9] Abam nan maŋɪ sɪ á taá warɪ Wɛ tɪntʊ doŋ mʊ:

‹Dɪbam Ko wʊlʊ na wʊ wɛɛnɪ tɪn,
sɪ nmʊ yɪrɪ na tiə dɪ zulə,
[10] sɪ nmʊ paarɪ ba,
sɪ nmʊ wʊbʊŋa kɪ lʊgʊ baŋa nɪ,
nɪ kʊ na kɪ n sɔŋɔ nɪ te tɪn.
[11] Pa dɪbam wʊdiu zɪm sɪ kʊ maŋɪ dɪbam.
[12] Yagɪ dí lwarɪm n ma n cɛ dɪbam,
nɪ dɪbam dɪ na yagɪ dí ma cɛ dí donnə te tɪn.
[13] Yɪ pa dí na maŋɪm dɪlʊ na wʊ́ pa dí tʊ tɪn.
Nan vrɪ dɪbam wo-lwaanʊ tu jɪŋa nɪ.
((Nmʊ te paarɪ dɪ dam dɪ tiə
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *))›

[14] Abam na yagɪ á ma cɛ nɔɔna balʊ na kɪ abam lwarɪm tɪn, á Ko Wɛ dɪ wʊ́ yagɪ abam lwarɪm Dʟ ma cɛ abam. [15] Kʊ daarɪ, abam na wʊ yagɪ á ma cɛ balʊ na kɪ abam lwarɪm tɪn, á Ko Wɛ dɪ bá yagɪ abam lwarɪm Dʟ ma cɛ abam.

16 Abam nan na vɔgɪ ni, sɪ á yɪ nywanɪ á yigə, nɪ pipiri-nyɪna bam na yəni ba kɪ te tɪn. Bantʊ yəni ba pa ba yibiyə ləni sɪ kʊ pa nɔɔna lwarɪ nɪ ba vɔgɪ ni mʊ. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, bantʊ maŋɪ ba na ba ŋwɪɪrʊ. 17 Nmʊ nan na vɔgɪ ni, sɪ n su n yiə sɪ n daarɪ n lɪ n yuu lanyɪranɪ. 18 Kʊntʊ mʊ wú pa nɔɔn-nɔɔnʊ bá lwarɪ nɪ n vɔgɪ ni. N Ko Wɛ dɪlʊ na wʊ jəgə kalʊ na səgi nɪ tɪn yɪranɪ mʊ ye. Dɪntʊ nan naɪ kʊlʊ n na səgi n kɪ tɪn. DƖ laan wú pa n na nyɔɔrɪ kʊ ŋwaanɪ.

Wɛ-sɔŋɔ jɪjɪgɪrʊ taanɪ

(Luki 12:33-34, 11:34-36, 16:13, 12:22-31)

19 Nan yɪ zaŋɪ á kwaanɪ sɪ á na jɪjɪgɪrʊ zanzan lʊgʊ kʊntʊ baŋa nɪ. Á na tiŋi jɪjɪgɪrʊ lʊgʊ baŋa yo, tɪ wú ba tɪ cɔgɪ. Tʊa wú mʊ-tɪ, yɪ tɪ wú sʊŋɪ tɪ cɔgɪ. Ŋwɪɪna dɪ ma wú bwəri sɔŋɔ kʊm ba zʊ ba ŋɔ-tɪ. 20 Abam nan maŋɪ sɪ á tiŋi á jɪjɪgɪrʊ zanzan Wɛ-sɔŋɔ nɪ mʊ. Dáanɪ mʊ tʊa daa bá wanɪ ka mʊ-tɪ, yɪ tɪ bá sʊŋɪ tɪ cɔgɪ, yɪ ŋwɪɪna dɪ bá wanɪ ba ŋɔ-tɪ. 21 Bɛŋwaanɪ, abam jɪjɪgɪrʊ na tigi mɛ tɪn, á bɪcara dɪ tigi dáanɪ mʊ.

22 Nɔɔnʊ yiə mʊ nyɪ nɪnɛɛnɪ kanɪa kalʊ na paɪ o yɪra jɪgɪ pooni te tɪn. Kʊntʊ tɪn, nmʊ yiə na lana, kʊ paɪ n yɪra maama wʊ pooni wʊnɪ mʊ. 23 Nmʊ yiə nan na ba lana, kʊ paɪ n yɪra maama wʊ lim wʊnɪ mʊ. Kʊntʊ tɪn, nmʊ yiə ya na maŋɪ sɪ ya taa yɪ pooni tɪn nan na yɪ lim, kʊ laan wú ta tiini kʊ yɪ lim kʊ ja gaalɪ.

24 Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ, sɪ o ma tʊŋɪ o pa o yuutiinə bale. Oó ta culi dɪdʊ wʊm yɪ o daarɪ o soe wʊdoŋ wʊm, naa oó ta nɪgɪ dɪdʊ wʊm yɪ o daarɪ o gooni wʊdoŋ wʊm. Kʊntʊ ŋwaanɪ abam bá wanɪ á pa sɪ Wɛ taa yɪ á yuutu, sɪ á daarɪ á pa səbu dɪ taa yɪ á yuutu.

25 Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a lagɪ a ta abam, sɪ á yɪ taá liə dɪ lʊgʊ baŋa kʊlʊkʊlʊ, kʊ na yɪ á ni-wʊdiu, naa á na wú zʊ gwaarʊ tɪlʊ tɪn. Bɛŋwaanɪ á ŋwɪa garɪ wʊdiu. Yɪra yalʊ Wɛ na pɛ abam tɪn dɪ maa garɪ gwaarʊ. 26 Nan maanɪ-na á nii zunə na yɪ te tɪn. Bantʊ ba duə, yɪ ba ba zagɪ mɪna ba kɪ tuli nɪ. Kʊ nan yɪ á Ko Wɛ mʊ nii ba baŋa nɪ dɪ ba ni-wʊdiu. Abam nan ba jɪgɪ kuri á dwe zunə bam na? 27 Abam wʊlʊwʊlʊ bá wanɪ o toŋi o ŋwɪa dɪ fɪnfɪɪn dɪ, o na maŋɪ o li te dɪ.

28 Bɛɛ nan mʊ yɪ á kɪ liə dɪ gwaarʊ woŋo? Maanɪ-na á nii ga-punnu tɪm lam na yɪ te tɪn. Tɪntʊ nan warɪ tɪ tʊŋɪ yɪ tɪ warɪ gwaarʊ tɪ sɔ. 29 Nan taá ye-na nɪ, tɪntʊ jɪgɪ lam tɪ dwe Pɛ Salɔmɔn dɛɛn na maŋɪ o zʊʊrɪ gwar-ŋʊnnʊ tɪlʊ tɪn. 30 Kʊ nan na yɪ gaarʊ tɪm kʊntʊ, tɪntʊ ba jɪgɪ dɛ dɪ nɔɔna na zwɛ-tɪ. Dɪ kʊntʊ dɪ Wɛ ta mʊ paɪ tɪ jɪgɪ lam kʊntʊ doŋ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, kʊ na yɪ abam, Wɛ bá nii abam baŋa nɪ cɪga? Bɛɛ nan yɪ á ba kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ?

31 Kʊntʊ ŋwaanɪ, á yɪ taá liə dɪ á na wú di woŋo kʊlʊ naa á na wú zʊ woŋo kʊlʊ tɪn. 32 Balʊ na yəri Wɛ tɪn mʊ tiini ba bʊŋɪ wəənʊ tɪm kʊntʊ maama wʊbʊŋa. Abam Ko Wɛ nan maŋɪ DƖ ye woŋo kʊlʊ na maŋɪ dɪ abam tɪn. 33 Abam maŋɪ sɪ á da yigə á beeri Baŋa-Wɛ paarɪ dɪm dɪ ŋwɪa kalʊ na tɔgɪ Wɛ wʊbʊŋa tɪn. Á na kɪ kʊntʊ, Wɛ laan wú wəli abam wəənʊ tɪlʊ na daarɪ tɪn. 34 Dɛ maama tui dɪ dɪ tɪtɪ cam mʊ. Á nan yɪ taá pa liə jɪgɪ abam dɪ jwa woŋo. Yagɪ-na sɪ jwa dɛ dɪm tɪtɪ wú nii dɪ tɪtɪ woŋo.

7

Yı ŋɔɔnı n doŋ wəənu

(Luki 6:37-38, 41-42)

[1] Abam yı taá ŋɔɔnı á donnə wəənu, sı Wɛ yı ŋɔɔnı abam dı wəənu. [2] Bɛŋwaanı, abam na ŋɔɔnı á donnə wəənu te tın, Wɛ wú tɔgı kuntu doŋ mu Dl ma di á sarıya. Abam na maı bwaŋa kalu á maŋı á pa á donnə tın, Wɛ dı wú maı bwaŋa kantu mu Dl maŋı Dl pa abam sı ku taa maı daanı.

[3] Abam nyı dı nɔɔnu na nii o doŋ yi nı o na ga-balaŋa da, yı o daarı o ba lagı sı o lwarı nı o tıtı yi jıgı daa tın. Ku maŋı sı ku taa yı kuntu doŋ na? [4] Daa na wu nmu yi nı tın, nń kı ta mu n ta dı n doŋ nı o pa n lı gaa o yi nı n yagı? [5] Nmu yı pipiri-nyım dı nmu na kı n doŋ te tın. Nmu nan maŋı sı n lı n tıtı yi daa kam mu, sı n laan wanı n nii lanyıranı sı n lı n doŋ yi gaa kam.

[6] Yı zaŋı á kwe wəənu tılu na yı wo-kamunə Wɛ yigə nı á pa balu na vın Wɛ tın. Á na kı kuntu, baá cɔgı-tı, yı ba daarı ba cɔgı abam tıtı dı ba wəli da.

Wɛ-loro

(Luki 11:9-13)

[7] Á taá loori Wɛ, sı Dl wú pa abam kulu á na lagı tın. Beeri-na kulu á na lagı tın, sı á wú na. Magı-na boro, sı baá purı ba pa abam. [8] Bɛŋwaanı wulu maama na loori Wɛ sı Dl pa-o woŋo tın wú joŋi. Wulu maama na beeri woŋo tın wú na-ku. Baá purı ba pa wulu maama na magı boro tın.

[9] Abam wulu na jıgı bu yı o na loori-m wudiu, nmu wú sɛ n kwe kandwɛ n pa-o na? [10] Naa o na loori-m kaləŋə, nń sɛ n pa-o bısankwıa na? [11] Awo. Abam wuru na ba lana yı á ta ye sı á taá paı á biə wo-laaru tılu ba na lagı tın, á Ko Wɛ na lamma Dl dwe abam tın bá kwe wo-laaru Dl pa balu na loori-Dl tın na?

[12] Á taá kı á donnə lanyıranı, sı ku maŋı dı á na lagı sı bantu taa kı abam te tın. Kuntu mu yı cıga kalu Moyisi * dı Wɛ nijoŋnə bam zaasım dım na maŋı dı brı tın.

Zezi karabiə na wú tɔgı cwəŋə kalu tın

(Luki 13:24)

[13] Á taá cu á tıtı, sı á wanı á tɔgı cwə-mımına kam á vu á na ŋwıa Wɛ tee nı. Ku daarı cwəŋə kalu ni na yalma yı ka vəŋə yı mwalı mwalı tın maa ve ka kweeli cɔgım jəgə nı mu, yı nɔɔna zanzan mu tɔgı cwəŋə kantu. [14] Ku daarı cwəŋə kalu nmu na wú da sı n vu n joŋi ŋwıa Wɛ tee nı tın ni yı mımına mu, yı ka pıını. Nɔɔna fınfıın yıranı mu tɔgı cwəŋə kam kuntu.

Ba lwarı tiu ku biə lərim nı mu

(Luki 6:43-44, 13:25-27)

[15] Á taá yırı á tıtı dı balu na paı ba yı Wɛ nijoŋnə yı ba daı tın. Bantu yəni ba kı ba yibiyə nı ba yı nɔn-ŋuna mu te abam yigə nı, yı ba nan lagı ba cɔgı abam nı nywənkuri na lagı sı cɔgı peeni te tın mu. [16] Ba tıtuŋa nan mu wú pa á lwarı ba na yı balu tın.

Bɛŋwaanɪ tiu tərə kʊ na wʊ́ wanɪ kʊ lə kʊ doŋ biə. N bá na swan sabara yuu nɪ naa mɔɔla kaligoŋo yuu nɪ. [17] Tu-ŋʊŋʊ mʊ ləri bu-ŋʊna. Tu-balɔrɔ dɪ maa ləri bu-balwaarʊ. [18] Tu-ŋʊŋʊ tərə kʊ na wʊ́ lə bu-balwaarʊ. Tu-balɔrɔ dɪ nan tərə kʊ na wʊ́ lə bu-ŋʊna. [19] Tiu kʊlʊ maama na ba ləri bu-ŋʊna tɪn, baá go-kʊ ba dɪ mini nɪ mʊ. [20] Kʊntʊ tɪn, ba tɪtʊŋa mʊ wʊ́ pa á lwarɪ ba na yɪ balʊ tɪn.

[21] Kʊ daɪ nɪ balʊ maama na bə amʊ nɪ ‹Yuutu, Yuutu› tɪn mʊ wʊ́ tɔgɪ ba zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. Kʊ nan yɪ balʊ na sɪɪnɪ ba tɔgɪ amʊ Ko Wɛ wʊbʊŋa tɪn mʊ. [22] Sarɪya dɛ dɪm na yiə, nɔɔna zanzan wʊ́ ta dɪ amʊ ba wɪ: ‹Dí Yuutu, dɪbam dɛɛn tɔgɪ nmʊ yɪrɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ dí ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ, yɪ dí ma nmʊ yɪrɪ dɪm dí zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ, yɪ dí daarɪ dí ma dí kɪ wo-kɪnkagɪla zanzan.› [23] A laan wʊ́ ta dɪ ba a wɪ: ‹A maŋɪ a yəri abam. Ve-na daa nɪ, abam kəm-balwaarʊ tiinə-ba.›

Dí na maŋɪ sɪ dí sɛ Wɛ taanɪ te tɪn

(Luki 6:47-49)

[24] Kʊntʊ ŋwaanɪ, wʊlʊ maama na cəgi a taanɪ dɪm yɪ o kɪ a na tagɪ kʊlʊ tɪn, kʊntʊ tu nyɪ dɪ wʊbʊŋa tu wʊlʊ na cwi o sɔŋɔ kuri pulɔrɔ baŋa nɪ yɪ o laan lɔ-kʊ tɪn mʊ. [25] Dʊa ma ba ka nɪ ka pa bwi su sɪ pɛɛlɪ. Vu-dɪʊ dɪ ma ba kʊ magɪ sɔŋɔ kʊm, yɪ kʊ wʊ tʊ, kʊ kuri na cwi pulɔrɔ kʊm baŋa nɪ tɪn ŋwaanɪ. [26] Kʊ daarɪ wʊlʊ maama nan na cəgi a taanɪ dɪm yɪ o ba kɪ a na tagɪ kʊlʊ tɪn nyɪ dɪ nɔn-joro na lɔgɪ kʊ sɔŋɔ kasʊlʊ baŋa nɪ te tɪn mʊ. [27] Dʊa ma ba ka nɪ ka pa bwi su sɪ pɛɛlɪ, yɪ vu-dɪʊ dɪ magɪ sɔŋɔ kʊm, kʊ pa kʊ tiini kʊ tʊ tɪga nɪ buri buri.»

[28] Zezi dɛɛn na tagɪ wəənu tɪntʊ maama o ti tɪn, nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na wʊra tɪn ma tiini ba yɪ yəəu dɪ o zaasɪm dɪm. [29] Bɛŋwaanɪ o ni-taanɪ dɪm jɪgɪ dam dɪ dwe ba tɪtɪ cullu karanyɪna tiinə bam taanɪ dɪm.

8

Zezi na pɛ nanyɔŋɔ na yazurə te tɪn

(Marɪkɪ 1:40-45, Luki 5:12-16)

[1] Zezi laan ma zaŋɪ o tu piu kʊm yuu nɪ o maa kɛa, yɪ kɔ-fɔrɔ tɔgɪ o kwaga. [2] O na maa kɛ tɪn, nanyɔŋɔ * kʊdoŋ ma vu o te, yɪ kʊ kuni doonə o yigə nɪ kʊ loor-o kʊ wɪ: «Amʊ tu, nmʊ na laga, nń wanɪ n pa a na yazurə a ji lanyɪranɪ.»

[3] Zezi ma sɛ. O ma twɪ o jɪŋa o dwe-o, yɪ o wɪ: «Ɛɛn, a laga. Zaŋɪ dɪ yazurə sɪ n ji lanyɪranɪ.» O na tagɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ nɔɔnʊ wʊm nanywaanʊ tɪm dɛ tɪ je yɪ o yɪra ji lanyɪranɪ. [4] Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Yɪ zaŋɪ n ta kʊlʊ na kɪ tɪn n brɪ nɔɔna. Nan yɔɔrɪ n vu Wɛ kaanɪm tu wʊm te sɪ n pa o nii n yɪra yam, sɪ n daarɪ n ja pɛɛra yalʊ Moyisi cullu tɪm na brɪ nɪ ya maŋɪ tɪn n vu n pa-o, sɪ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ brɪ nɔɔna maama nɪ n yawɪʊ kʊm sɪɪnɪ kʊ je.»

Zezi na pɛ pamaŋna yigə tu tɪntʊŋnʊ na yazurə te tɪn

(Luki 7:1-10)

[5] Zezi laan ma vu o yi tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Kapɛrnawum. Pamaŋna yigə tu wʊdoŋ ma

ba o te, [6] yı o loor-o o wı: «Amʊ tu, a jɩgı a tɩntʊŋnʊ mʊ o tigi sɔŋɔ nı yı o wɔɛ, kʊ tiini kʊ cana o yıra nı. O ma gwarıgı yı o warı o zaŋı.»

[7] Zezi ma lər-o o wı: «Aá da a vu sı a pa o na yazurə.»

[8] Pamaŋna yigə tu wʊm ma ləri o wı: «Amʊ tu, a wʊ maŋı sı n ba n zʊ amʊ sɔŋɔ. Nan weeni n ta dı n ni nı a tɩntʊŋnʊ wʊm zaŋı. N na tagı kʊntʊ, oó na yazurə. [9] Bɛŋwaanı, amʊ dı yı nɔɔnʊ wʊlʊ nɔɔna badonnə na jɩgı dam amʊ baŋa nı tɩn, yı a dı daa ta jɩgı dam pamaŋna badaara baŋa nı. A na tagı a wı, nɔɔnʊ wʊlʊ ve, o maŋı sı o vu mʊ. A nan daa na wı, nɔɔnʊ wʊlʊ ba, o dı wʊ́ ba mʊ. Kʊ daa zı yı a tɩntʊŋnʊ, a na wı o kı woŋo, oó kı mʊ. Kʊntʊ, a ye sı, nmʊ na tagı kʊlʊ maama kʊʊ́ kı.»

[10] Zezi na ni kʊntʊ tɩn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-o. O ma ta dı balʊ na tɔgı ba wʊra tɩn o wı: «A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, a wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ o na jɩgı wʊ-dıdʊa dı amʊ nınɛɛnı nɔɔnʊ wʊntʊ na jɩgı wʊ-dıdʊa te tɩn, kʊ na maŋı kʊ yı Yisıraylı * dwi tiinə bam wʊnı dı. [11] A lagı a ta abam sı, nɔɔna zanzan wʊ́ nuŋi lʊgʊ baŋa je maama nı, ba ba ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ. Dáanı mʊ ba laan wʊ́ jəni dı dıbam nabaara Abraham * dı Yizakı dı Zakɔbı, yı ba di ywəəni daanı. [12] Kʊ daarı, Yisıraylı dwi tiinə balʊ ya na maŋı sı ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ tɩn, bantʊ daa bá na cwəŋə sı ba zʊ. Wɛ wʊ́ zəli-ba Dl yagı lim je nı, mɛ nɔɔna na yaara yı ba keerə yı ba dʊnı ba nwa tɩn.»

[13] Zezi laan ma ta dı pamaŋna yigə tu wʊm o wı: «Nan ve. Nmʊ na kı n wʊ-dıdʊa dı amʊ sı a kı kʊlʊ tɩn, Wɛ wʊ́ pa kʊ kı.»

Maŋa kam kʊntʊ nı nɔ́ɔ mʊ o tɩntʊŋnʊ wʊm sɩɩnı o na yazurə.

Zezi na pɛ Pıyɛɛrı tınkaanı dı yawıına zanzan na yazurə te tın

(Marıkı 1:29-34, Luki 4:38-41)

[14] Zezi laan ma vu Pıyɛɛrı-ba sɔŋɔ. O ma na Pıyɛɛrı tınkaanı na tigə o ba jɩgı yazurə. Kʊ yı paa mʊ jɩg-o. [15] Zezi ma vu o ja o jɩŋa, yı paa kam nuŋi o yıra nı. Kaanı wʊm laan ma zaŋı o kı wʊdiu o pa-o.

[16] Tıga na tu ka wʊra ka yi tɩn, nɔɔna maa jaanı ciciri na jɩgı balʊ tɩn zanzan ba tui Zezi te. O maa yəni o ma o ni-taanı o zəli ciciri sım, yı o daarı o pa yawıına bam maama na yazurə. [17] O kı kʊntʊ, sı kʊ pa Wɛ nijoŋnu Ezayi * na maŋı o ta kʊlʊ faŋa faŋa tɩn mʊ sɩɩnı kʊ kı, nı o dɛɛn na tagı o wı:

> «Wʊntʊ mʊ joŋi dıbam cam dı dí yawıırʊ maama o zıŋı.»

Balʊ na lagı sı ba tɔgı Zezi tɩn na maŋı sı ba kı te tɩn

(Luki 9:57-62)

[18] Zezi dɛɛn na nɛ nı kɔ-fɔrɔ tiini kʊ wʊ o tee nı tɩn, o ma pa o karabiə bam ni sı ba bɛ nınıʊ kʊm ni dıdoŋ dım. [19] Ba daa ta na wʊ kɛ tɩn, Wɛ cullu karanyına tu wʊdoŋ ma vu o te, yı o ta dıd-o o wı: «Karanyına, nmʊ na lagı n vu je sılʊ maama tɩn, amʊ wʊ́ tɔgı a vu.»

[20] Zezi ma lər-o o wı: «Kʊ na yı yirə, bantʊ jɩgı bɔɔna ba tigi da. Zunə dı jɩgı pwəru ba tigi da. Kʊ daarı amʊ Nabiin-bu * wʊm ba jɩgı jəgə sı a pəni da a sin.»

[21] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dı na yı o karabiə bam wʊ nɔɔnʊ dıdʊa tɩn ma ta dıd-o o wı: «Amʊ tu, yagı sı a vu a kı a ko luə, sı a laan ba a tɔgı nmʊ.»

[22] Zezi ma lər-o o wɪ: «Ta n tɔgɪ-nɪ, sɪ n yagɪ sɪ balʊ na ba jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn taa kɪ ba lwi.»

Zezi na jɪgɪ dam vu-fɔrɔ dɪ na baŋa nɪ te tɪn

(Marɪkɪ 4:35-41, Luki 8:22-25)

[23] Zezi dɪ o karabiə bam laan ma vu ba zʊ naboro wʊ sɪ ba kɛ. [24] Vu-fɔrɔ ma da kʊ zaŋɪ kʊ magɪ boro kʊm, yɪ kʊ wʊra kʊ miisi na bam kuri nɪ, dɪ Zezi ya tigi o dɔa. [25] O karabiə bam ma vu ba zaŋ-o ba wɪ: «Dí Yuutu, vrɪ dɪbam n yagɪ, sɪ dí lagɪ dí tɪ.»

[26] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ fʊʊnɪ jɪgɪ abam? Abam ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ na?» O laan ma zaŋɪ wɛɛnɪ, yɪ o bagɪ viu kʊm dɪ na bam, yɪ tɪ maŋɪ da cɪmm.

[27] Kʊ ma tiini kʊ kɪ nɔɔna bam yəəu, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ yɪ wɔɔ mʊ, yɪ viu dɪ na dɪ ta sɛ o ni?»

Zezi na zəli ciciri nɔɔna bale yɪra nɪ te tɪn

(Marɪkɪ 5:1-20, Luki 8:26-39)

[28] Ba laan ma vu ba bɛ nɪnɪʊ kʊm ni dɪdoŋ dɪm, mɛ Gadara tiinə na zʊʊrɪ da tɪn. Nɔɔna bale maa wʊra ciciri na jɪgɪ-ba sɪ yaara. Bantʊ tigi yibeelə je nɪ mʊ, yɪ ba jɪgɪ fʊʊnɪ, kʊ paɪ nɔɔn-nɔɔnʊ warɪ o tɔgɪ cwəŋə kam kʊntʊ o kɛ. Ba laan ma nuŋi yibeelə je sɪm nɪ ba vu ba jeeri Zezi. [29] Ba ma kaasɪ baŋa baŋa ba wɪ: «Baŋa-Wɛ Bu, nmʊ tu dɪbam te sɪ n kɪ bɛɛ mʊ? Nmʊ tu sɪ n yaarɪ dɪbam yɪ Wɛ sarɪya dɛ dɪm ta wʊ yi mʊ na?»

[30] Je sɪm kʊntʊ nɪ tərə zanzan mʊ ya wʊra ba beeri ba di. [31] Ciciri sɪm ma loori Zezi sɪ wɪ: «Nmʊ na lagɪ n zəli dɪbam, sɪ n pa dí vu dí zʊ tərə bantʊ.»

[32] O ma ta o wɪ, sɪ ve. Sɪ ma sɪɪnɪ sɪ nuŋi nɔɔna bam yɪra nɪ sɪ vu sɪ zʊ tərə bam. Tərə bam maama ma duri ba tu ba tʊ nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ ba li na ba tɪ.

[33] Nɔɔna balʊ ya na nii tərə bam tɪn ma duri ba vu tɪʊ kʊm wʊ. Ba ma ta kʊlʊ maama na kɪ tɪn, dɪ Zezi na zəli ciciri sɪm nɔɔna bale bam yɪra nɪ te tɪn. [34] Kʊ ma pa tɪʊ kʊm nɔɔna bam maama nuŋi ba vu sɪ ba jeeri Zezi. Ba na nɛ-o tɪn, ba ma loor-o sɪ o nuŋi ba tɪʊ kʊm wʊnɪ o viiri.

9

Zezi na brɪ nɪ o jɪgɪ dam sɪ o yagɪ nɔɔna lwarɪm o ma cɛ-ba te tɪn

(Marɪkɪ 2:1-12, Luki 5:17-26)

[1] Zezi laan ma joori o vu o zʊ naboro kʊm. O ma bɛ nɪnɪʊ kʊm o vu o yi o tɪtɪ tɪʊ Kapɛrnawum. [2] O na wʊra tɪn, nɔɔna badonnə ma zɪŋɪ kɔrɔ dɪ gungolo ba ba o te. Zezi ma lwarɪ ba na tiini ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o te tɪn. O ma ta dɪ kɔrɔ kʊm o wɪ: «A bu, kɪ pu-dɪa, sɪ nmʊ lwarɪm dɪm ti.»

[3] Wɛ cullu karanyɪna tiinə badonnə maa wʊra, yɪ ba bwɛ ba tɪtɪ nɪ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ mʊ o paɪ o dɪ Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ.»

[4] Zezi ma lwarɪ ba na bʊŋɪ kʊlʊ tɪn. O ma bwe-ba o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á jɪgɪ wʊbʊŋ-balwaarʊ tɪntʊ á wʊnɪ? [5] Kɔɔ mʊ yɪ mwalɪ kʊ dwe, a na tagɪ dɪ kɔrɔ kʊm a wɪ: ‹Nmʊ lwarɪm dɪm ti› mʊ yɪ mwalɪ, naa a na tagɪ a wɪ: ‹Zaŋɪ n ta n veə› mʊ yɪ mwalɪ? [6] Amʊ

nan wʋ́ pa abam lwarɩ nɩ, amʋ na yɩ Nabiin-bu * wʋm tɩn jɩgɩ dam lʋgʋ baŋa nɩ, sɩ a yagɩ nɔɔna lwarɩm a ma cɛ-ba.» O laan ma ta dɩ kɔrɔ kʋm o wɩ: «Zaŋɩ wɛɛnɩ sɩ n kwe n gungolo kʋm n ja n vu sɔŋɔ.»
[7] O na tagɩ kʋntʋ tɩn, nɔɔnʋ wʋm ma sɩɩnɩ o zaŋɩ o vu sɔŋɔ. [8] Nɔn-kɔgɔ kʋm maama na
nɛ kʋntʋ tɩn, fʋʋnɩ ma zʋ-ba. Ba ma zuli Wɛ dɩ Dɩ na pɛ dam dɩntʋ dɔŋ wʋ nabiinə tee nɩ tɩn.

Zezi na bəŋi Matiyu sɩ o taa tɔg-o te tɩn

(Marɩkɩ 2:13-17, Luki 5:27-32)

[9] Zezi laan ma nuŋi o maa kɛa. O ma na nɔɔnʋ wʋdɔŋ, o yɩrɩ mʋ Matiyu. *f2 * O dɛɛn
je mɛ seeni o na yəni o jɔŋi lampoo tɩn mʋ. Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Zaŋɩ n ta n tɔgɩ-nɩ.» O ma sɩɩnɩ o zaŋɩ o tɔgɩ o kwaga.
[10] Zezi dɛɛn ma vu Matiyu sɔŋɔ sɩ o di wʋdiu, o dɩ o karabiə bam. Lampo-jɔŋnə dɩ nɔn-
cɩcɔgɩrʋ zanzan dɩ maa tɔgɩ ba wʋra ba di wʋdiu kʋm dɩ ba. [11] Farizɩan * tiinə dɩ maa
tɔgɩ ba wʋra. Bantʋ na nɛ Zezi na kɩ te tɩn, ba ma vu ba ta dɩ o karabiə bam ba wɩ: «Bɛɛ mʋ kɩ yɩ á karanyɩna kam di wʋdiu dɩdaanɩ lampo-jɔŋnə dɩ nɔn-cɩcɔgɩrʋ tɩm kʋntʋ?»
[12] Zezi ma ni ba na tagɩ kʋlʋ tɩn. O laan ma ta o wɩ: «Kʋ na yɩ balʋ na jɩgɩ yazurə tɩn, bantʋ wʋ maŋɩ sɩ ba vu dɔgɩta tu te sɩ o sooni-ba. Kʋ daarɩ balʋ na ba jɩgɩ yazurə tɩn mʋ maŋɩ sɩ ba vu sɩ ba na soonim. [13] Wɛ tɩtɩ maŋɩ Dɩ ta Dɩ wɩ: ‹A lagɩ sɩ nabiinə taa
jɩgɩ da-ŋwaŋa mʋ, sɩ kʋ daɩ nɩ ba taa maɩ ba wəənu mʋ ba kaanɩ-nɩ.› Ve-na á zaasɩ taanɩ dɩm kʋntʋ kuri cɩga. Amʋ na tu lʋgʋ baŋa tɩn, kʋ daɩ sɩ a bəŋi balʋ na maŋɩ ba yɩ nɔn-ŋʋna tɩn, amʋ nan tu sɩ a bəŋi nɔn-balwaarʋ mʋ sɩ ba ba amʋ te.»

Zezi zaasɩm dɩm na yɩ zaasɩm-dʋʋrɩ te tɩn

(Marɩkɩ 2:18-22, Luki 5:33-39)

[14] Zan karabiə dɛɛn ma vu Zezi te, yɩ ba bwe-o ba wɩ: «Dɩbam dɩ Farizɩan * tiinə bam yəni dɩ́ vɔ ni maŋa zanzan. Bɛɛ mʋ yɩ nmʋ karabiə bam ba vɔ ni kʋntʋ?»
[15] Zezi ma ləri-ba o wɩ: «Nɔɔnʋ na di kaanɩ yɩ o kɩ candiə, yɩ o cilonnə na wʋra sɩ ba tɔgɩ ba di, bantʋ wʋ́ wanɩ ba nywanɩ ba yigə sɩ ba yɩ di wʋdiu yɩ kan-barʋ wʋm ta wʋ ba tee nɩ na? Ba bá sɛ ba kɩ kʋntʋ. Kʋ nan wʋ́ ba kʋ yi maŋa kam ba laan na wʋ́ ja kan-barʋ wʋm ba viiri tɩn. Maŋa kam kʋntʋ nɩ yɩ o daa na ba ta wʋ ba tee nɩ tɩn, mʋ o cilonnə bam laan wʋ́ vɔ ni.
[16] Nɔɔn-nɔɔnʋ dɩ nan bá sɛ o kwe garyi-dʋʋrɩ o ma fəri gwar-dɔŋɔ kʋlʋ na kaarɩ tɩn. O na kɩ kʋntʋ, kʋ fərim dɩm laan wʋ́ vuuri gɔrɔ kʋm kʋ pa kʋ tiini kʋ cɔgɩ zanzan. [17] Nɔɔn-
nɔɔnʋ dɩ nan bá sɛ o kwe sa-dʋŋa o lo o kɩ lɔ-dɔŋɔ *f3 * wʋnɩ. O na kɩ kʋntʋ yɩ sana kam na keeri, kaá pa lɔɔ kʋm bagɩ mʋ. Kʋntʋ ŋwaanɩ sana kam wʋ́ lo, yɩ lɔɔ kʋm dɩ cɔgɩ. Nɔɔnʋ nan maŋɩ sɩ o kwe sa-dʋŋa o kɩ lɔ-dʋŋʋ wʋnɩ mʋ, sɩ tɩ maama maŋɩ daanɩ.»

Zezi na pɛ kaanɩ na yazurə yɩ o bi Zwifə yigə tu bukɔ te tɩn

(Marɩkɩ 5:21-43, Luki 8:40-56)

[18] Zezi dɛɛn na wʋra o ŋɔɔnɩ kʋntʋ tɩn, Zwifə yigə tu wʋdɔŋ ma ba o te. O kuni doonə o yigə nɩ yɩ o wɩ: «Amʋ bukɔ mʋ tɩga lele kʋntʋ. Nan ba sɩ n ma n jɩŋa n dwe-o, sɩ o joori

o na ŋwɪa.»
[19] Zezi ma zaŋɪ o tɔg-o, dɪ o karabiə bam maama.
[20-21] Ba na maa kɛ kʊntʊ tɪn, kaanɪ wʊdoŋ dɪ ya tɔgɪ o wʊra, o na tiini o wɔɛ ka-wʊ taan bɪna fugə-yale. O maa bʊŋɪ o wʊnɪ o wɪ: «A na maŋɪ a dwe o gɔrɔ kʊm yɪranɪ dɪ, aá na yazurə.» O ma kɛ Zezi kwaga o dwe o gɔrɔ kʊm ni. [22] O na dwe-o kʊntʊ tɪn, o ma pipiri o nii-o yɪ o wɪ: «A bukɔ, kɪ pu-dɪa. Nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ te tɪn mʊ pɛ n na yazurə.»
Maŋa kam kʊntʊ nɪ nɔ́ɔ mʊ kaanɪ wʊm sɪɪnɪ o na yazurə.
[23] Zezi laan ma vu o zʊ Zwifə yigə tu wʊm sɔŋɔ. O ma zʊ o na balʊ na maŋɪ ba wu wi yɪ ba kwe nɔɔna ba kɪ tɪn na ti ba yigə sɪ ba kɪ-o, dɪ nɔɔna zanzan na keeri yɪ ba frɪ ba tɪtɪ. [24] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Zaŋɪ-na á nuŋi, sɪ bu wʊm wʊ tɪgɪ, o tigi o dɔ mʊ.» O na tagɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔna bam maa jɪg-o ba mwana. [25] Ba na pɛ kɔgɔ kʊm maama nuŋi tɪn, Zezi laan ma vu o zʊ digə kam bu wʊm na wʊra tɪn. O ma ja o jɪŋa o pa o bi o zaŋɪ wɛɛnɪ.
[26] O kəm dɪm kʊntʊ ma jagɪ dɪ yi tɪʊ kʊm je sɪm maama.

Zezi na puri lilwə bale yiə te tɪn

[27] Zezi dɛɛn ma zaŋɪ o maa kɛa. O na maa ve tɪn, lilwə bale ma zaŋɪ ba tɔgɪ o kwaga, yɪ ba tɛ dɪ kwər-dɪa ba wɪ: «Pɛ Davidi dwi tu! Duri dɪbam yibwənə!»
[28] O ma vu o zʊ sɔŋɔ kʊdoŋ. Lilwə bale bam ma tɔgɪ ba zʊ da. O laan ma bwe-ba o wɪ: «Abam bʊŋɪ sɪ aá wanɪ a kɪ á na lagɪ kʊlʊ tɪn a pa abam na?»
Ba ma lər-o ba wɪ: «Dɪbam tu, ɛɛn, nń wanɪ n kɪ.»
[29] O laan ma dwe ba yiə yam yɪ o wɪ: «Abam na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ sɪ a kɪ kʊlʊ a pa abam tɪn, Wɛ wʊ́ pa kʊ kɪ.» [30] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba yiə yam ma sɪɪnɪ ya joori ya puri. O ma kaanɪ-ba sɪ ba yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ kʊ ni nɪ. [31] O na kaanɪ-ba kʊntʊ tɪn, ba ta zaŋɪ ba karɪ ba ŋɔɔnɪ o taanɪ je sɪm maama nɪ.

Zezi na pɛ mɪmaa ŋɔɔnɪ te tɪn

[32] Maŋa kalʊ ba na maa kɛ tɪn, nɔɔna badonnə ma ja mɪmaa ba ba Zezi te. Kʊ yɪ cicirə mʊ tɔg-o ka pa o warɪ o ŋɔɔnɪ. [33] Zezi ma zəli cicirə kam o yɪra nɪ, yɪ nɔɔnʊ wʊm laan waɪ o ŋɔɔna. Kʊ ma sʊ nɔn-kɔgɔ kʊm maama, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Dɪbam maŋɪ dí wʊ nɛ wo-kɪnkagɪlɪ dɪntʊ doŋ Yisɪrayɛlɪ tɪʊ nɪ.»
[34] Kʊ daarɪ Farizɪan tiinə bam dɛɛn wʊ sɛ, yɪ ba wɪ: «Wʊntʊ na waɪ o zəli sʊtaana tɪn, kʊ yɪ sʊtaana-pɛ dam ŋwaanɪ mʊ.»
[35] Zezi dɛɛn maa kaagɪ tɪ-kamunə dɪ tɪ-balɛ sɪm maama wʊnɪ. O maa yəni o zʊʊrɪ Zwifə bam Wɛ-di sɪm o brɪ-ba Wɛ kwər-ywəŋə kam, dɪ Wɛ na lagɪ Dɩ di paarɪ nɔɔna tɪtarɪ nɪ te tɪn. O maa paɪ nɔɔna na yazurə dɪ ba yawɪɪrʊ dwi dwi. [36] O dɛɛn na nɛ nɔn-kɔgɔ kʊm yaara yam na yɪ te tɪn, ba ŋwaŋa ma zʊ-o lanyɪranɪ, bɛŋwaanɪ ba tiini ba bwəni yɪ ba dam dɪ ti. Ba nyɪ dɪ peeni sɪlʊ na ba jɪgɪ nayɪrʊ sɪ o taa nii sɪ baŋa nɪ te tɪn. [37] O laan ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Kʊ nyɪ dɪ faa na kɪ lanyɪranɪ yɪ tɪntʊŋna fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ wʊra sɪ ba kɪ-kʊ te tɪn. [38] Nan loori-na faa kʊm tu sɪ o tʊŋɪ nɔɔna zanzan, sɪ ba vu ba kɪ o faa kʊm ba pa-o.»

10

Zezi na tuŋı o karabiə fugə-bale bam te tın

(Marıkı 3:13-19, 6:7-13, 13:9-13, 9:41, Luki 6:12-16, 9:1-6, 21:12-17, 12:2-9, 51-53, 14:26-27)

1 Zezi dɛɛn ma bəŋi o karabiə fugə-bale bam sı ba ba o te. O ma pa-ba dam sı ba wanı
ciciri ba zəli nɔɔna yıra nı, sı ba daarı ba pa nɔɔna na yazurə dı ba yawıırʊ dwi maama.
2 O karabiə fugə-bale bam yıra mʊ tıntʊ:
O ma da yigə o bəŋi Simɔn wʊlʊ yırı dıdoŋ na yı Pıyɛɛrı tın,
dı Andre wʊlʊ na yı Simɔn nyaanı tın,
dı Zakı, dı o nyaanı Zan balʊ na yı Zebede biə tın,
3 Filipi dı Batelemi,
Toma dı Matiyu wʊlʊ ya na yı lampo-joŋnu tın,
Zakı wʊlʊ na yı Alıfı bu tın, dı Tadı,
4 Simɔn wʊlʊ na yı Zelɔtı * nɔɔna bam wʊ nɔɔnʊ tın,
dı Zudası Yiskarıyo wʊlʊ na wʊ́ ba o yəgi Zezi o pa nɔɔna tın.
5 Zezi laan ma tʊŋı bantʊ fugə-bale bam sı ba nuŋi ba vu ba tɔɔlı Wɛ kwərə kam. Ba na
lagı ba kɛ tın, o ma pa-ba ni o wı: «Yı zaŋı á vu dwi-gɛ * tiinə na zʊʊrı mɛ tın, naa á vu
Samari * tiinə tıʊ. 6 Á nan maŋı sı á vu Yisırayɛlı * dwi tiinə bam te, bɛŋwaanı bantʊ nyı
dı peeni sılʊ na je tın mʊ. 7 Nan ve-na á brı-ba nı maŋa kam yiə, Wɛ paarı dım lagı dı
ba nɔɔna tıtarı nı. 8 Ve-na á taá pa yawıına na yazurə, sı á daarı á taá bi balʊ na tıgı
tın, sı á pa nanywaanʊ joori tı na yazurə tı ji lanyıranı, sı á daarı á taá zəli ciciri nɔɔna
yıra nı. Á nan maŋı sı á zəni nɔɔna zaanı mʊ, nı abam dı na joŋi Wɛ dam dım zaanı te
tın. 9 Á na maa ve, sı á yı zaŋı á kwe səbu-sıŋa naa səbu á kı á gwar-fwɛɛla nı á wəli
da. 10 Nan yı kwe-na tampɔgɔ kʊlʊ ba na kı wʊdiu da tın. Á nan yı kwe gwaarʊ tıle tıle
naa natra naa nacəgə á wəli da. Bɛŋwaanı tıntʊŋnʊ maŋı dı o ni-wʊdiu mʊ.
11 Abam nan na ve á yi tıʊ kʊlʊ maama, sı á lagı nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ́ jeeri abam dı
wʊpolo tın, á vu o sɔŋɔ á taá wʊra sı kʊ ba kʊ yi á viirim. 12 Á nan na ve á zʊ sɔŋɔ kʊlʊ, sı
á jɔɔnı-ba á ta nı: ‹Wɛ wʊ́ pa abam yazurə.› 13 Sɔŋɔ kʊm tiinə nan na jeeri abam
lanyıranı, yazurə yam wʊ́ ta wʊra dı ba. Kʊ daarı, ba na wʊ jeeri abam lanyıranı, yazurə
yam wʊ́ joori ya ba abam te. 14 Abam nan na ve sɔŋɔ kʊlʊ naa tıʊ kʊlʊ, yı ba na wʊ sɛ sı
ba jeeri abam naa ba cəgi abam taanı, sı á nuŋi je sım kʊntʊ nı. Á na maa viirə, sı á
pıısı á nɛ fogo kʊm á yagı da. 15 A nan lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, Wɛ sarıya dɛ dım
na yiə, Sodɔm * dı Gomɔɔrı tiinə bá tiini ba na lɛɛrʊ nı tıʊ kʊm kʊntʊ nɔɔna te.
16 Cəgi-na, a lagı a tʊŋı abam nınɛɛnı peeni na maa ve sı sı gwaanı nywənkuri wʊnı te
tın mʊ. Kʊntʊ ŋwaanı á maŋı sı á taá cʊ á tıtı, sı á taá jıgı swan nı bısankwı te, sı á
daarı á pa á wʊrʊ taa lana nı kunkwənə na yı te tın. 17 Á taá cʊ á tıtı, sı nɔɔna wʊ́ ja
abam ba vu ba saŋı sarıya-dirə nakwa bam tee nı, yı ba daarı ba magı abam ba Wɛ-di
*f4 * sım wʊnı. 18 Abam na tɔgı amʊ tın ŋwaanı, baá ja abam ba vu ba saŋı dıdɛɛra dı
pwa tee nı. Kʊntʊ mʊ á wʊ́ wanı á brı-ba Wɛ cıga kam, yı á daarı á brı dwi-gɛ tiinə bam
dı. 19 Ba nan na jaanı abam ba vu ba saŋı, sı á yı taá liə dı á na wʊ́ ta kʊlʊ tın naa á na
wʊ́ ta te tın. Á na wʊ́ taá zıgı ba yigə nı maŋa kalʊ tın, Wɛ wʊ́ pa á lwarı á na wʊ́ ta kʊlʊ
tın. 20 Kʊ dai abam tıtı mʊ wʊ́ ŋɔɔnı, kʊ yı á Ko Wɛ Joro * kʊm mʊ wʊ́ pa abam taanı
dılʊ á na wʊ́ ŋɔɔnı tın.

[21] Nɔɔna badonnə wú ja ba tɪtɪ cʊrrʊ ba kɪ nɔɔna jɪa nɪ sɪ ba gʊ-ba. Kwə dɪ wú kɪ ba
biə kʊntʊ doŋ. Biə dɪ wú zaŋɪ ba pa ba ja ba niinə dɪ ba kwə ba gʊ. [22] Nɔɔna maama wú
ta culi abam, á na yɪ amʊ nɔɔna tɪn ŋwaanɪ. Wʊlʊ maama nan na tiini o zɪgɪ kəŋkəŋ sɪ kʊ
vu kʊ yi yaara yam tiim tɪn, Wɛ wú vrɪ kʊntʊ tu ŋwɪa. [23] Ba nan na bɛɛsɪ abam tɪʊ kʊlʊ
nɪ, sɪ á duri á vu kʊdoŋ. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam bá wanɪ á tʊlɪ tɪɪnɪ dɪlʊ
maama na wʊ Yisɪrayɛlɪ nɪ tɪn á ti, yɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm daa ta wʊ joori a ba.
[24] Karabu nan tərə o na dwe o karanyɪna. Tɪntʊŋnʊ dɪ nan tərə o na dwe o yuutu.
[25] Karabu nan na tu o yɪ nɪ o karanyɪna te, kʊ maŋɪ kʊntʊ. Tɪntʊŋnʊ dɪ nan na tu o yɪ nɪ
o yuutu te, kʊ maŋɪ kʊntʊ. Ba na jɪgɪ sɔŋɔ tu ba bə ba wɪ ‹Sʊtaana-pɛ Belizebuli› tɪn, ba
laan wú tiini ba twɪ o sɔŋɔ tiinə bam sɪ kʊ dwəni kʊntʊ.
[26] Á nan yɪ taá fʊna dɪ nabiinə. Woŋo kʊlʊ maama na səgi nɔɔna tee nɪ tɪn jwa wú ba
kʊ lwarɪ jaja. Woŋo kʊlʊ na pugi tɪn jwa wú ba kʊ puri. [27] A na səgi a brɪ abam cɪga kalʊ
maama tɪn, á maŋɪ sɪ á pa ka nuŋi pooni mʊ. A na waasɪ kʊlʊ dɪ abam tɪn, á maŋɪ sɪ á
di nayuu mʊ á tɔɔlɪ-kʊ. [28] Abam yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nɔɔna balʊ na wú wanɪ ba gʊ á
yɪra yam yɪ ba bá wanɪ á jwəəru ba gʊ tɪn. Á nan maŋɪ sɪ á taá kwarɪ Wɛ mʊ, bɛŋwaanɪ
dɪntʊ mʊ wú wanɪ DL pa á yɪra dɪ á jwəəru maama cɔgɪ min-tɪʊ * nɪ.
[29] Kʊ na yɪ kabəmbəli, sɪntʊ yəlo yɪ mwalɪ mwalɪ mʊ. Á Ko Wɛ nan nii sɪ baŋa nɪ, yɪ sɪ
dɪdʊa bá wanɪ ka tʊ tɪga nɪ ka tɪ dɪ Wɛ na wʊ sɛ. [30] Kʊ nan na yɪ abam, Wɛ ye abam
yuuywe sɪm ni na maɪ te tɪn. [31] Kʊntʊ ŋwaanɪ, á yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ, sɪ abam dɪdʊa
dɪdʊa tiini á jɪgɪ kuri á dwe kabəmbəli zanzan.
[32] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na zɪgɪ nabiinə yigə nɪ o brɪ jaja nɪ wʊntʊ yɪ amʊ nɔɔnʊ tɪn, amʊ
dɪ nan wú zɪgɪ kʊntʊ tu kwaga nɪ a brɪ nɪ o yɪ a nɔɔnʊ a Ko Wɛ yigə nɪ. [33] Kʊ daarɪ,
nɔɔnʊ wʊlʊ maama na vɪn amʊ nabiinə yigə nɪ tɪn, amʊ dɪ wú vɪn kʊntʊ tu a Ko Wɛ yigə
nɪ.
[34] A na tu lʊgʊ baŋa tɪn, á yɪ taá bʊŋɪ nɪ, kʊ yɪ sɪ a pa nɔɔna mʊ na ywəəni daanɪ. A
nan tu sɪ a pa nabiinə mʊ pɔɔrɪ daanɪ. [35] A tu sɪ a pa nɔɔna dɪ ba kwə mʊ pɔɔrɪ daanɪ, sɪ
a daarɪ a pa bukwa dɪ ba niinə dɪ pɔɔrɪ daanɪ, kʊ daarɪ sɪ kaana dɪ ba banna niinə dɪ
pɔɔrɪ daanɪ. [36] Kʊ ma wú pa nɔɔnʊ dɪ o tɪtɪ sɔŋɔ tiinə taa culi daanɪ.
[37] Wʊlʊ na soe o nu dɪ o ko o dwe amʊ tɪn, kʊntʊ tu wʊ maŋɪ sɪ o taa yɪ a nɔɔnʊ. Wʊlʊ
maama na soe o biə o dwe amʊ tɪn, kʊntʊ tu wʊ maŋɪ sɪ o taa yɪ a nɔɔnʊ. [38] Wʊlʊ
maama na wʊ sɛ sɪ o tɔgɪ amʊ kwaga, sɪ o na yaara nɪ wʊlʊ na zɪŋɪ tʊʊn-dagara * o
maa ve o tʊʊnɪ jəgə te tɪn, kʊntʊ tu wʊ maŋɪ sɪ o taa yɪ amʊ nɔɔnʊ. [39] Wʊlʊ maama nan
na lagɪ sɪ o yɪrɪ o tɪtɪ ŋwɪa tɪn, oó ga-ka mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ na sɛ sɪ o ga o ŋwɪa amʊ
ŋwaanɪ tɪn, oó na ŋwɪa Wɛ tee nɪ.
[40] Nɔɔnʊ wʊlʊ na jeeri abam lanyɪranɪ tɪn, kʊ tu jeeri amʊ mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ na jeeri amʊ
lanyɪranɪ tɪn, kʊ tu jeeri Baŋa-Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn mʊ. [41] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na jeeri
Wɛ nijoŋnu lanyɪranɪ tɪn, dɪ Wɛ na tʊŋ-o tɪn ŋwaanɪ, Wɛ wú pa kʊntʊ tu dɪ tɔgɪ o na
nyɔɔrɪ nɪ DL nijoŋnu wʊm te. Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na jeeri nɔn-ŋʊm lanyɪranɪ o nɔn-
ŋʊnɪm dɪm ŋwaanɪ tɪn, Wɛ wú pa kʊntʊ tu dɪ tɔgɪ o na nyɔɔrɪ dɪlʊ DL na wú pa nɔn-ŋʊm
wʊm tɪn. [42] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na maŋɪ o kɪ na-zurə fɪnfɪɪn dɪ o
pa amʊ nɔɔna bam wʊ dɪdʊa, o na yɪ a karabu tɪn ŋwaanɪ, kʊ tu wú na nyɔɔrɪ Wɛ tee
nɪ.»

11

Zan wulu na miisi nɔɔna na wunɩ tɩn tuŋɩ o karabiə Zezi tee nɩ

(Luki 7:18-35)

[1] Zezi dɛɛn na brɩ o karabiə fugə-bale bam ba na maŋɩ sɩ ba kɩ te o ti tɩn, o laan ma kɛ o vu je sɩm kuntu tɩɩnɩ dɩm wunɩ sɩ o taa brɩ nɔɔna, yɩ o tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam dɩ ba.
[2] Zan wulu na miisi nɔɔna na wunɩ tɩn dɛɛn maa wu pɩɩna digə nɩ. O ma ni wəənu tɩlu Zezi Krisi na kɩ tɩn. O ma tuŋɩ o karabiə badonnə sɩ ba vu o te, [3] sɩ ba bwe-o ba nii: «Nmu mu yɩ wulu Wɛ na tagɩ dɩ dɩbam nɩ nń ba tɩn na, naa dí ta wú ta cəgi nɔɔnu wudoŋ mu?»
[4] Ba na bwe Zezi kuntu tɩn, o ma ləri-ba o wɩ, ba ve ba ta dɩ Zan kulu maama ba na niə yɩ ba kwəri ba na tɩn. [5] «Á taá brɩ-o nɩ lilwə yiə puri, kwaaru dɩ waɩ tɩ veə, nanywaanu * yɩra dɩ joori ya kwɛ lanyɩranɩ, zwa-kwaru dɩ zwa ni, twa dɩ joori ba bi. Kulu na wəli da tɩn, yinigə tiinə dɩ maa ni Wɛ kwər-ywəŋə kam. [6] Wulu maama na ba joori amu kwaga nɩ tɩn mu yɩ yu-yoŋo tu.»
[7] Zan karabiə bam na ma viiri tɩn, Zezi laan ma ta Zan taanɩ o brɩ nɔn-kɔgɔ kum o wɩ: «Abam dɛɛn na ve Zan te kagua wunɩ tɩn, á buŋɩ nɩ á wú na bɛɛ mu? Á ve sɩ á nii miu kulu viu na jɩgɩ ku zuuli tɩn mu na? [8] Aye, ku daɩ kuntu. Sɩ bɛɛ mu? Á ve sɩ á nii nɔɔnu wulu na zu gwar-ŋunnu tɩn mu na? Aye, ku daɩ kuntu. Nɔɔna balu na zu gwar-ŋunnu tɩn zuurɩ sɔ-ŋunnu wunɩ mu, sɩ ku daɩ kagua wunɩ. [9] Bɛɛ nan mu á ve sɩ á nii? Á ve sɩ á na Wɛ nijoŋnu mu na? Ɛɛn, ku yɩ kuntu mu. Á nan na nɛ wulu tɩn tiini o dwe faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na yɩ te tɩn. [10] Bɛŋwaanɩ Wɛ tɔnɔ kum maŋɩ ku ta wuntu taanɩ ku wɩ:

‹Nii, amu Wɛ lagɩ a tuŋɩ a nijoŋnu mu,
sɩ o da nmu yigə o vu o kwɛ cwəŋə kalu nmu na wú ba n tɔgɩ da tɩn.›

[11] A lagɩ a ta cɩga mu dɩ abam sɩ, nabiinə balu maama ba na maŋɩ ba lu tɩn wunɩ nɔɔn-nɔɔnu tərə o na dwe Zan. Ku daarɩ lele kuntu, nɔn-nabwəm wulu maama na zu Wɛ paarɩ dɩm wunɩ tɩn laan tu o dwe Zan. [12] Ku na zɩgɩ maŋa kalu Zan na miisi nɔɔna na wunɩ sɩ ku ba ku yi zɩm tɩn, Wɛ paarɩ dɩm laan jagɩ dɩ vu yigə dɩ dam, yɩ nɔn-balwaaru dɩ kwaanɩ sɩ ba cɩ-dɩ dɩ dam. [13] Faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɩ Moyisi * cullu tɩm dɛɛn maŋɩ tɩ brɩ Wɛ paarɩ dɩm cɩga kam, sɩ ku ba ku yi maŋa kalu Zan laan na tu tɩn. [14] Abam na sɛ á joŋi ba na brɩ cɩga kalu tɩn, á wú lwarɩ nɩ Zan na tu o wura tɩn, wuntu mu yɩ Eli * wulu ba dɛɛn na tagɩ o taanɩ nɩ oó ba tɩn.
[15] Abam nan fɔgɩ á cəgi amu taanɩ dɩm.
[16] A ma bɛɛ mu a maŋɩ zɩm nɔɔna bam kəm na yɩ te tɩn? Ba nyɩ dɩ biə na je yaga kaporo nɩ ba kwɛɛra te tɩn mu. Ba maa tɛ dɩ ba yuu donnə ba wɩ:

[17] ‹Dí magɩ gullu mu sɩ á sa,
yɩ á wu sagɩ.
Dí ma daarɩ dí leeni luə le,
yɩ á yigə wu nywanɩ.›

[18] Bɛŋwaanɩ Zan na tu tɩn, o pɩɩnɩ o kana mu yɩ o ba nyɔ sana. Nɔɔna na nɛ-o tɩn, ba maa jɩg-o ba yáala ba wɩ, ku yɩ cicirə mu tɔg-o. [19] Ku daarɩ, amu Nabiin-bu * wum nan na

tu tɪn, a wʊ vɔgɪ ni. Nɔɔna daa ta maa yáalɪ amʊ dɪ, yɪ ba wɪ, a yɪ nɔn-kolo mʊ, yɪ a yɪ sa-nyɔrʊ dɪ. Ba daa ta maa wɪ, a yɪ lampo-joŋnə dɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ ciloŋ mʊ. ‹Wʊbʊŋa tu tɪtʊŋa mʊ brɪ nɪ o jɪgɪ wʊbʊŋa.› »

Balʊ na vɪn Zezi tɪn na wʊ́ na lɛɛrʊ te tɪn

(Luki 10:13-15)

[20] Zezi na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o laan maa jɪgɪ balʊ na nɛ o wo-kɪnkagɪla yam yɪ ba ta wʊ sɛ sɪ ba ləni ba wʊrʊ tɪn taanɪ o ŋɔɔna. O ma kaanɪ balʊ na zʊʊrɪ tɪɪnɪ dɪlʊ o na kɪ wo-kɪnkagɪla zanzan da tɪn o wɪ: [21] «Abam Korazin tiinə, á wʊ́ na lɛɛrʊ! Kʊ wəli dɪ abam Betisayida tiinə dɪ wʊ́ na lɛɛrʊ! Bɛŋwaanɪ, wo-kɪnkagɪla yalʊ maama a na kɪ abam tee nɪ tɪn, yadonnə ya na kɪ Tiiri dɪ Sidɔn tiinə tee nɪ, bantʊ ya wʊ́ kɪ lɪla ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ, yɪ ba ya wʊ́ zʊ gwar-zɪnzwara ba lo puru ba yuu nɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ ba wʊrʊ mʊ tiini tɪ cɔgɪ zanzan. [22] Taá ye-na nɪ, Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, Tiiri dɪ Sidɔn tiinə bá tiini ba na lɛɛrʊ nɪ abam na wʊ́ na lɛɛrʊ te tɪn.

[23] Abam Kapɛrnawum tiinə, á ga bʊŋɪ nɪ Wɛ lagɪ DL zəŋi abam wɛyuu nɪ mʊ na? Aye. Abam nan lagɪ á tʊ tɪga nɪ mʊ, á tu á kwaarɪ curu goŋ-luŋu kʊm kuri. Bɛŋwaanɪ, wo-kɪnkagɪla yalʊ maama a na kɪ abam tee nɪ tɪn, yadonnə ya na kɪ Sodɔm * tiinə tee nɪ, ba ya wʊ́ ləni ba wʊrʊ yɪ Wɛ ya daa bá cɔgɪ ba tɪʊ kʊm. [24] Á taá ye nɪ, Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, Sodɔm * tiinə bá tiini ba na lɛɛrʊ nɪ abam na wʊ́ na lɛɛrʊ te tɪn.»

Zezi na wʊ́ pa nɔɔna na siun dɪ ba cam te tɪn

(Luki 10:21-22)

[25] Maŋa kantʊ nɪ, Zezi laan ma kɪ o Ko Baŋa-Wɛ le yɪ o wɪ: «A Ko, nmʊ yɪ wʊlʊ na te wɛyuu dɪ tɪga baŋa maama tɪn. Nmʊ nan mʊ pɛ n cɪga kam səgi swan tiinə dɪ yiyiu tiinə tee nɪ, yɪ n daarɪ n pa balʊ na nyɪ dɪ bu-balɛ te tɪn lwarɪ ka kuri. [26] A Ko, a kɪ nmʊ le. Nmʊ na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ n wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ.»

[27] O laan ma ŋɔɔnɪ dɪ nɔɔna bam o wɪ: «A Ko Wɛ nan kwe woŋo maama o kɪ a jɪŋa nɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ Wɛ Bu wʊm, kʊ na daɪ o Ko yɪranɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ dɪ nan bá wanɪ o lwarɪ a Ko Wɛ, kʊ na daɪ amʊ wʊlʊ na yɪ o Bu tɪn yɪranɪ, kʊ wəli dɪ amʊ na lagɪ sɪ a pa nɔɔnʊ wʊlʊ maama lwar-o tɪn.

[28] Á ba-na amʊ te, abam balʊ bam maama á na bwəni yɪ á zɪŋɪ zɪla yalʊ na dunə tɪn, sɪ amʊ wʊ́ pa á na siun. [29] Á sɛ-na sɪ á tʊŋɪ á pa amʊ, sɪ á zaasɪ kʊlʊ a na lagɪ a brɪ abam tɪn. Bɛŋwaanɪ a yɪ wʊ-bono tu mʊ yɪ a yɪ tu-n-tɪtɪ tu. Aá pa á wʊbʊŋa taa tigi jəgə dɪdʊa. [30] Bɛŋwaanɪ amʊ tɪtʊŋa yam ba cana, yɪ a na lagɪ sɪ á kɪ kʊlʊ tɪn yɪ mwalɪ mwalɪ mʊ.»

12

Zezi na brɪ nɪ o dwe siun dɛ cullu tɪm te tɪn

(Marɪkɪ 2:23-28, 3:1-6, Luki 6:1-11)

[1] Da yam kʊntʊ ni nɪ Zezi dɛɛn ma tɔgɪ karɪ wʊ o maa kɛa. Kʊ dɛɛn yɪ Zwifə bam siun dɛ nɪ mʊ. O karabiə bam dɪ maa tɔgɪ ba wʊra, yɪ kana jɪgɪ-ba. Ba ma bwəri mɪna ba yu

ba dʊna. [2] Farizɪan * tiinə dɪ ma tɔgɪ ba wʊra. Ba ma na ba na kɪ kʊlʊ tɪn. Ba laan ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Nii nmʊ karabiə bam na kɪ kʊlʊ. Ba tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ na cɔgɪ dɪbam siun * dɛ cullu tɪm tɪn mʊ.»

[3] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam ta wʊ fɔgɪ á karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na brɪ Pɛ Davidi * taanɪ te tɪn na? Kʊ brɪ sɪ kana dɛɛn mʊ jaanɪ wʊntʊ dɪ o nɔɔna. [4] O ma vu o zʊ Wɛ digə, yɪ o kwe culu dɪpɛ dɪlʊ na tigi da Wɛ ŋwaanɪ tɪn o pa o dɪ o nɔɔna bam di. Kʊ nan ya culə sɪ bantʊ di dɪpɛ dɪm. Kʊ yɪ Wɛ kaanɪm tiinə yɪranɪ mʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ ba di-dɪ. [5] Naa, abam ta wʊ fɔgɪ á karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na brɪ nɪ, Wɛ kaanɪm tiinə bam yəni ba cɔgɪ siun dɛ culu kʊm dɪ ba na tʊŋɪ Dɩ digə kam tɪtʊŋa siun dɛ maama wʊnɪ tɪn? Ba nan na yəni ba tʊŋɪ kʊntʊ tɪn, ba ta jɪgɪ bʊra kʊ wʊnɪ. [6] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, wʊlʊ na dwe Wɛ-di-kamunu * kʊm tɪn nan mʊ wʊ yo. [7] Wɛ tagɪ Dɩ wɪ: ‹Amʊ lagɪ sɪ nabiinə taa jɪgɪ da-ŋwaŋa mʊ, sɪ kʊ daɪ nɪ a lagɪ sɪ ba taa maɪ ba wəənu mʊ ba kaanɪ-nɪ.› Abam ya na lwarɪ taanɪ dɪntʊ kuri, á ya bá di balʊ na jɪgɪ bʊra tɪn taanɪ. [8] Bɛŋwaanɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm jɪgɪ ni siun dɛ cullu tɪm baŋa nɪ.»

[9] Zezi laan ma nuŋi jəgə kantʊ nɪ o vu o zʊ Zwifə bam Wɛ-digə. [10] Nɔɔnʊ maa wʊra o jɪŋa dɪdʊa na tɪga. Farizɪan tiinə badonnə dɪ maa tɔgɪ ba wʊra ba na lagɪ cwəŋə sɪ ba brɪ nɪ Zezi kɪ o tusi. Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nɔɔnʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ o pa o doŋ na yazurə siun dɛ dɪm nɪ na?»

[11] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam wʊlʊ na jɪgɪ piə, yɪ ka na tʊ vʊl-kɔgɔ wʊnɪ siun dɛ dɪm nɪ, á bá nii ka baŋa nɪ sɪ á lɪ-ka na? [12] Nabiinu nan tiini o jɪgɪ kuri o dwe piə. Kʊntʊ ŋwaanɪ nɔɔnʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ o kɪ o doŋ lanyɪranɪ siun dɛ dɪm nɪ.» [13] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊlʊ jɪŋa kam na tɪgɪ tɪn o wɪ: «Twɪ n jɪŋa kam.»

Nɔɔnʊ wʊm ma sɪɪnɪ o twɪ-ka. O jɪŋa kam ma joori ka ji lanyɪranɪ nɪ o jɪ-ŋʊŋa kam te. [14] Farizɪan tiinə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma nuŋi ba vu ba banɪ daanɪ sɪ ba lagɪ cwəŋə ba gʊ Zezi.

[15] Zezi dɛɛn ma lwarɪ ba na lagɪ ba kɪ-o te tɪn. O ma nuŋi jəgə kam kʊntʊ nɪ. Nɔn-kɔgɔ zanzan dɛɛn maa tɔg-o. O ma pa ba maama na yazurə dɪ ba yawɪɪrʊ. [16] O ma daarɪ o kaanɪ-ba o wɪ, ba yɪ zaŋɪ ba pa nɔɔna lwarɪ o ni nɪ. [17] Zezi na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ sɪ kʊ pa Wɛ nijoŋnu Ezayi * na maŋɪ o ta kʊlʊ faŋa faŋa tɪn mʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ. O dɛɛn tagɪ o wɪ:

[18] «Nii, wʊntʊ mʊ yɪ amʊ Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ a na kuri tɪn.
Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ a na so-o yɪ o yəni o paɪ a wʊ poli zanzan tɪn.
Aá pa a Joro * kʊm taa wʊ o tee nɪ.
O ma wú pa dwi maama tiinə ba ba lwarɪ amʊ cɪga kam na yɪ te tɪn.
[19] Wʊntʊ nan bá ta magɪ kantɔgɔ naa o taa kɪ sɔɔ.
O nan bá ta paɪ o kwərə zaŋa cwe jeerə nɪ.
[20] Wʊntʊ bá cɔgɪ nɔɔna balʊ na tiini ba bwənə tɪn,
oó ta jɪgɪ ba ŋwaŋa,
nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na bá bwəri miu kʊlʊ na tiiri tɪn,
yɪ o bá dwe kanɪa kalʊ mini na ba dana tɪn.
Oó ta kɪ kʊntʊ mʊ,
sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ o na wú pa amʊ Wɛ cɪga kam ba ka taa jɪgɪ dam nɔɔna tɪtarɪ nɪ, yɪ lanyɪranɪ wanɪ balɔrɔ.

[21] Wʊntʊ yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ dwi maama wʊ́ ta jɪgɪ tɪɪna amʊ Wɛ tee nɪ.»

Wɔɔ dam mʊ Zezi maɪ o zəli sʊtaana?

(Marɪkɪ 3:22-30, Luki 11:14-23, 12:10, 6:43-45)

[22] Nɔɔna badonnə dɛɛn ma ja lilwe, yɪ o kwəri o yɪ mɪmaa ba ba Zezi te. Bɛŋwaanɪ cicirə dɛɛn mʊ jɪg-o ka yaara. Zezi ma pa nɔɔnʊ wʊm na yazurə. O yiə ma joori ya naɪ, yɪ o daarɪ o waɪ o ŋɔɔna. [23] Kʊ ma sʊ nɔn-kɔgɔ kʊm maama, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ yɪ Pɛ Davidi * dwi tu wʊlʊ Wɛ na lagɪ Dɩ tʊŋɪ tɪn na?»

[24] Farizɪan * tiinə bam na ni kʊntʊ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «Wʊntʊ na waɪ o zəli sʊtaana tɪn, kʊ yɪ sʊtaana-pɛ Belizebuli dam mʊ o ma o zəli-ya.»

[25] Zezi na lwarɪ ba wʊbʊŋa na yɪ te tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Tɪʊ kʊlʊ paarɪ na pɔɔrɪ kuni bɪle yɪ ba jɪgɪ daanɪ tɪn, kʊ bá daanɪ kʊ cɔgɪ. Tɪʊ kʊlʊ maama naa sɔŋɔ kʊlʊ maama na pɔɔrɪ kʊ tɪtɪ wʊnɪ kuni bɪle tɪn, kʊʊ́ tʊ mʊ. [26] Kʊ ya na sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga nɪ a maɪ sʊtaana-pɛ dam mʊ a ma a zəli sʊtaana nɔɔna tee nɪ, kʊntʊ ya wʊ́ brɪ nɪ sʊtaana-pɛ dam dɪm pɔɔrɪ kuni bɪle mʊ, yɪ o paarɪ dɪm bá daanɪ dɪ cɔgɪ. [27] Kʊ na sɪɪnɪ kʊ yɪ amʊ jɪgɪ Belizebuli dam mʊ a ma a zəli sʊtaana, abam nɔɔna bam dɪ nan maɪ dam dɪm kʊntʊ mʊ ba maa zəli-ya na? Abam tɪtɪ nɔɔna bam na kɪ te tɪn mʊ brɪ nɪ cɪga təri á tee nɪ.

[28] Kʊ nan yɪ Wɛ Joro * kʊm dam mʊ a ma a zəli sʊtaana. Kʊntʊ maa brɪ nɪ Wɛ maŋɪ Dɩ ba abam te, sɪ Dɩ di paarɪ nɔɔna tɪtarɪ nɪ.

[29] Sʊtaana-pɛ nan nyɪ dɪ nɔn-dɪdɛɛrʊ na yɪrɪ o sɔŋɔ te tɪn mʊ. Nɔɔnʊ na lagɪ sɪ o vʊ nɔn-dɪdɛɛrʊ wʊm sɔŋɔ o ŋɔ, o maŋɪ sɪ o da yigə o ja nɔn-dɪdɛɛrʊ wʊm o vɔ mʊ. O na vɔg-o o ti tɪn, mʊ o laan wʊ́ wanɪ o wəənʊ tɪm maama o kwalɪmɪ.

[30] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama nan na daɪ a nɔɔnʊ tɪn, o yɪ a dʊm mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama nan na ba tɔgɪ o laɪ amʊ nɔɔna o kɪ jəgə dɪdʊa tɪn, o jagɪ-ba mʊ. [31] Á taá ye nɪ, kəm-balwaarʊ tɪlʊ maama nɔɔna na kɪ tɪn, naa ta-balwaarʊ tɪlʊ maama ba na ŋɔɔnɪ tɪn, Wɛ waɪ Dɩ yagɪ-tɪ Dɩ ma cɛ-ba. Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ nan na ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ Joro kʊm tɪn, Wɛ bá sɛ sɪ Dɩ ma cɛ kʊntʊ tu. [32] Nɔɔnʊ wʊlʊ na ŋɔɔnɪ ta-balwaarʊ o pa amʊ Nabiin-bu * wʊm tɪn, Wɛ wʊ́ sɛ sɪ Dɩ ma cɛ kʊ tu. Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ Joro kʊm tɪn, Wɛ bá sɛ sɪ Dɩ ma cɛ kʊntʊ tu maŋa dɪ maŋa.

[33] Á na wɪ, tiu yɪ tu-ŋʊŋʊ, kʊ biə dɪ yɪ bu-ŋʊna mʊ. Á na wɪ, tiu yɪ tu-balɔrɔ, kʊ biə dɪ yɪ bu-balwaarʊ mʊ. Ba lwarɪ tiu kʊ biə lərim nɪ mʊ. Kʊntʊ tɪn, abam na sɛ nɪ amʊ kəm dɪm lana, á maŋɪ sɪ á sɛ nɪ amʊ dam dɪm nuŋi Wɛ Joro kʊm te mʊ.

[34] Abam nyɪ dɪ bɪsankwɪ-dwə mʊ. Abam na yɪ nɔn-balwaarʊ tɪn, á bá wanɪ á ŋɔɔnɪ wo-ŋʊnnʊ. Woŋo kʊlʊ maama na wʊ nɔɔnʊ wʊbʊŋa nɪ tɪn mʊ tɔgɪ o ni kʊ nuŋə. [35] Nɔn-ŋʊm ŋɔɔnɪ wo-ŋʊnnʊ tɪlʊ na wʊ o wʊbʊŋa nɪ tɪn mʊ, yɪ nɔn-balɔrɔ dɪ ŋɔɔnɪ wo-balwaarʊ tɪlʊ na wʊ o wʊbʊŋa nɪ tɪn. [36] Á taá ye nɪ, Wɛ sarɪya dɛ dɪm nɪ Dɩ wʊ́ bwe nɔɔnʊ maama sɪ o ma o ni o ta bɪtar-yɔɔrʊ tɪlʊ maama o na tagɪ tɪn. [37] Bɛŋwaanɪ abam tɪtɪ ni-taanɪ mʊ wʊ́ brɪ nɪ á jɪgɪ bʊra naa á ba jɪgɪ bʊra.»

Balʊ na vɪn Wɛ cɪga kam tɪn wʊ́ na bʊra na?

(Marɪkɪ 8:11-12, Luki 11:29-32)

[38] Wɛ cullu karanyɪna tiinə dɪ Farizɪan * tiinə badonnə dɛɛn ma zaŋɪ ba ta dɪ Zezi ba wɪ:

«Karanyɪna, dɪbam lagɪ sɪ n kɪ wo-kɪnkagɪlɪ mʊ, sɪ kʊ brɪ dɪbam nɪ n nuŋi Wɛ te mʊ.»
[39] O ma ləri-ba o wɪ: «Zɪm nɔɔna bantʊ yɪ nɔn-balwaarʊ mʊ, ba ba tɔgɪ Wɛ dɪ cɪga, yɪ ba lagɪ sɪ a kɪ wo-kɪnkagɪlɪ a brɪ-ba. Ba nan bá na, kʊ na daɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ na maŋɪ dɪ kɪ dɪ Wɛ nijoŋnu Zonasɪ * faŋa faŋa tɪn. [40] Wʊntʊ dɛɛn kɪ da yatɔ mʊ wɪa dɪ tɪtɪɪ maama kaləŋ-kamunu wʊnɪ. Kʊ nan maŋɪ sɪ kʊ kɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm kʊntʊ doŋ mʊ, amʊ dɪ wʊ́ kɪ da yatɔ mʊ wɪa dɪ tɪtɪɪ maama yibeeli wʊnɪ. [41] Zonasɪ dɛɛn na ve Niniivi tiinə te o tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam dɪ ba tɪn, bantʊ ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ. Wʊlʊ na dwe Zonasɪ tɪn nan wʊ abam tee nɪ yɪ á wʊ sɛ kʊ tu. Kʊntʊ ŋwaanɪ, Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, Niniivi tiinə laan wʊ́ zaŋɪ ba brɪ nɪ abam ba jɪgɪ bʊra. [42] Pa-kana kalʊ dɛɛn na te Saba tɪʊ tɪn dɪ wʊ́ zaŋɪ o di abam sarɪya, yɪ o vɪn abam bʊra. Bɛŋwaanɪ wʊntʊ dɛɛn zaŋɪ o tɪtɪ tɪʊ kʊlʊ na tiini kʊ yɪ yigə yigə tɪn nɪ, o ba pɛ Salɔmɔn te sɪ o cəgi o swan taanɪ dɪm. Wʊlʊ nan na dwe Salɔmɔn tɪn mʊ wʊ abam tee nɪ, yɪ á ba lagɪ sɪ á cəg-o.

Cicirə na nuŋi nɔɔnʊ yɪra nɪ yɪ ka joori ka ba, kʊ na yɪ te tɪn

(Luki 11:24-26)

[43] Cicirə na nuŋi nɔɔnʊ yɪra nɪ, ka laan wʊ́ vu ka beeri kapwərə yigə mʊ sɪ ka lagɪ jəgə ka sin da. Ka na beeri ka ga tɪn, [44] ka laan maa wɪ: ‹Aá joori a vu a na nuŋi mɛ tɪn mʊ a taa wʊra.› Ka ma joori ka vu nɔɔnʊ wʊm te, yɪ ka na nɪ ka jəgə kam fɔgɪ ka kwɛ lanyɪranɪ, yɪ kʊlʊkʊlʊ wʊ zʊ da. [45] Ka laan ma joori ka vu ka lagɪ ciciri sɪrpɛ sɪlʊ na tiini sɪ yɪ balwaarʊ sɪ dwe ka tɪtɪ tɪn. Sɪ ma tɔgɪ daanɪ sɪ vu sɪ zʊʊrɪ da. Kʊntʊ, nɔɔnʊ wʊm laan wʊ́ tiini o na cam kʊ dwəni faŋa. Mʊ kʊ na lagɪ kʊ kɪ zɪm nɔn-balwaarʊ tɪm dɪ te.»

Zezi nu dɪ Zezi nyaana na yɪ balʊ tɪn

(Marɪkɪ 3:31-35, Luki 8:19-21)

[46] Zezi dɛɛn ta na wʊra o ŋɔɔnɪ dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm kʊntʊ tɪn, o nu dɪ o nyaana ma ba ba zɪgɪ sɔŋɔ kʊm mancoŋo nɪ, yɪ ba lagɪ sɪ ba ŋɔɔnɪ dɪd-o. [47] Nɔɔnʊ wʊdoŋ ma ta dɪ Zezi o wɪ: «N nu dɪ n nyaana tu ba wʊ cicwəŋə nɪ, yɪ ba lagɪ sɪ ba na-m.»
[48] Zezi ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Wɔɔ mʊ yɪ a nu, bran yɪ a nyaana?» [49] O laan ma nii o karabiə bam seeni yɪ o wɪ: «A nu dɪ a nyaana mʊ tɪntʊ. [50] Bɛŋwaanɪ wʊlʊ maama na kɪ a Ko Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn mʊ yɪ a nyaanɪ dɪ a nakɔ dɪ a nu.»

13

Zezi na maŋɪ mɪmaŋa o brɪ nɔɔna te tɪn

(Marɪkɪ 4:1-20, Luki 8:4-15, 10:23-24)

[1] Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ Zezi ma nuŋi sɔŋɔ kʊm nɪ o vu nɪnɪʊ kʊm ni. O ma jəni tɪga nɪ sɪ o brɪ nɔɔna. [2] Nɔn-kɔgɔ ma ba kʊ gilim-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ o ma zaŋɪ o vu o zʊ naboro wʊ o je da, yɪ kɔgɔ kʊm laan zɪgɪ na bam ni nɪ sɪ ba taa cəgi o taanɪ dɪm. [3] O ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba wəənu zanzan o wɪ:
«Valʊ dɛɛn mʊ wʊra. O ma zaŋɪ o vu kara sɪ o du. [4] O ma karɪ o dʊlɪ o wo-duuru tɪm. Tɪdonnə ma tʊ cwəŋə ni nɪ. Zunə ma ba ba twɛ-tɪ ba di. [5] Tɪdonnə ma tʊ kandwa jəgə nɪ valɪm na ba daga mɛ tɪn. Tɪ ma wʊ daanɪ tɪ puli, valɪm dɪm na ba lirə tɪn ŋwaanɪ. [6] Wɪa

ma ba ka baanı tı maama. Tı bʊnnʊ na wʊ zʊ tıga tın, tı ma tı. [7] Kʊ daarı wo-duuru tıdonnə ma tʊ sabarı wʊnı. Tı na puli tın, sabarı sım laan ma zaŋı sı li-tı sı gʊ. [8] Kʊ daarı tıdonnə ma tʊ tı-ywəŋə jəgə nı. Tı ma nuŋi tı kı biə lanyıranı. Tıdaara kı nınɛɛnı biə bi bi. Tıdaara ma kı nınɛɛnı biə fusırdʊ fusırdʊ. Tıdaara dı ma kı nınɛɛnı biə fiintɔ fiintɔ.

[9] Abam nan fɔgı á cəgi a taanı dım lanyıranı.»

[10] Zezi na maŋı mımaŋı dım kʊntʊ o ti tın, o karabiə bam laan ma vu o te, yı ba bwe-o ba wı: «Bɛɛ mʊ yı nmʊ yəni n maŋı mımaŋa n brı nɔɔna bam?»

[11] O ma ləri-ba o wı: «Wɛ paarı dım kuri ya səgi mʊ. Kʊ nan na yı abam, Wɛ maŋı Dʟ pa á lwarı Dʟ paarı dım kuri na yı te tın. Kʊ daarı nɔɔna badaara bam, Wɛ wʊ pɛ ba lwarı Dʟ paarı dım kuri. [12] Mımaŋa yam na maŋı sı ya zəni nɔɔna wʊbʊŋa te tın nyı dı nɔɔnʊ na maŋı o jıgı woŋo, o ta wʊ́ joŋi kʊdoŋ o wəli da sı kʊ taa daga. Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na maŋı o ba jıgı kʊlʊkʊlʊ tın laan wʊ́ ba o ga kʊlʊ fınfıın o ya na jıgı tın mʊ. [13] Kʊntʊ, a maı mımaŋa mʊ a brı-ba, bɛŋwaanı bantʊ yiə mʊ naı a na kı wəənu tılʊ tın, yı ba ba ni tı kuri. Ba ta maa ni a zaasım dım, yı ba ba lwarı dı kuri. [14] Kʊntʊ mʊ brı nı Wɛ nijoŋnu Ezayi * dɛɛn na tagı kʊlʊ faŋa faŋa tın sıını kʊ kı bantʊ tee nı. O dɛɛn tagı o wı:

‹Abam wʊ́ fɔgı á cəgi Wɛ taanı dım dı á zwa,
yı á bá ni dı kuri.
Abam wʊ́ fɔgı á nii dı á yiə,
yı á bá na.
[15] Bɛŋwaanı nɔɔna bam kʊntʊ wʊbʊŋa tıgı mʊ.
Ba zwa dı ma kwarımı,
yı ba daarı ba pu ba yiə,
sı ba yiə yı zaŋı ya na,
sı ba zwa yı zaŋı ya ni,
sı ba wʊbʊŋa yı zaŋı ya lwarı Wɛ taanı dım kuri.
Kʊ na daı kʊntʊ, ba ya wʊ́ pipiri ba sɛ amʊ Wɛ,
yı aá pa-ba yazurə.› »

[16] Zezi laan ma ta dı o karabiə bam o wı: «Kʊ nan na yı abam, á jıgı yu-yoŋo, bɛŋwaanı abam yiə naı yı á zwa dı ni. [17] A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dı nɔn-ŋʊna zanzan dɛɛn jıgı tıına sı ba ya na kʊlʊ abam na naı lele tın, yı ba wʊ wanı ba na. Ba dɛɛn ta jıgı tıına sı ba ya ni Wɛ taanı dılʊ abam na ni tın, yı ba wʊ wanı ba ni-dı.

[18] Nan cəgi-na, sı a maŋı valʊ wʊm mımaŋı dım kuri a brı abam. [19] Wo-duuru tılʊ na tʊ cwəŋə kam ni nı tın nyı dı nɔɔna balʊ na ni Wɛ paarı dım taanı yı ba wʊ lwarı dı kuri tın. Wo-lwaanʊ tu sʊtaanı laan ma ba o lı-dı, yı dı wʊ zʊ ba wʊbʊŋa. [20] Wo-duuru tılʊ na tʊ kandwa jəgə nı tın dı maa nyı dı nɔɔna balʊ na ni Wɛ taanı dım yı ba joŋi-dı lıla dı wʊpolo. [21] Taanı dım ma wʊ tiini dı zʊ ba wʊbʊŋa, ba ma wʊ zıgı kəŋkəŋ. Yaara na yi-ba yı ba na bɛɛsı-ba Wɛ taanı dım ŋwaanı, baá da ba kwe ba yagı mʊ lıla. [22] Wo-duuru tılʊ na tʊ sabarı sım wʊnı tın maa nyı dı nɔɔna balʊ na ni Wɛ taanı dım yı ba ta jıgı liə dı lʊgʊ baŋa wəənu tın. Səbu-lagı ma cɔgı ba wʊbʊŋa, nı sabarı sım na ligi wo-duuru tım te tın. Kʊ ma pa ba kwe Wɛ taanı dım ba yagı, yı dı wʊ jaanı kuri dı pa-ba. [23] Kʊ daarı

wo-duuru tılu na tu tı-ywəŋə jəgə kam nı tın maa nyı dı balu na ni Wɛ taanı dım yı ba pa dı tiini dı zu ba wubuŋa tın. Kuntu ma pa Wɛ taanı dım ja kuri dı pa-ba, nınɛɛnı wo-duuru na kı biə lanyıranı te tın. Tıdaara kı biə bi bi, tıdonnə ma kı biə fusırdu fusırdu, tıtım ma kı biə fiintɔ fiintɔ.»

Mın-ŋuna dı mın-kayalı mımaŋa

[24] Zezi dɛɛn ma maŋı mımaŋı dıdoŋ o brı-ba o wı: «A lagı a brı abam Wɛ paarı dım na wu nɔɔna tıtarı nı te tın mu. Ku nyı dı valu na kwe mın-ŋuna o ja vu o kara o du. [25] O na dugi-ya kuntu tın, o dum ma zaŋı pən-dua maŋa nı o ja mın-puurə o vu o du o gwaanı valu wum kara mın-ŋuna yam wunı, yı o daarı o joori o vu sɔŋɔ. [26] Mın-ŋuna yam ma ba nuŋi ya ji mın-kwıırı. O dum wum na dugi yalu tın ma nuŋi ya ji mın-kayalı. [27] Sɔŋɔ tu wum tıntuŋna laan ma vu ba ta dıd-o ba wı: ‹Dıbam yuutu, nmu na dugi n kara kam tın, ku daı mın-ŋuna yıranı mu n dugi na? Bɛɛ mu yı mın-kayalı laan nuŋi sı gwaanı da?› [28] O ma ləri-ba o wı: ‹Ku yı a dum mu kı kuntu.›

Ba laan ma bwe-o ba wı: ‹Dí nan ve dí gɔ mın-kayalı sım dí yagı na?› [29] O ma wu sɛ, yı o ta dı ba o wı: ‹Abam na kı kuntu, á wú kɛ á gɔ mın-ŋuna yam dı mu á wəli da. [30] Nan yagı-na sı ya maama taa wura sı ku ba ku yi zagım maŋa. Kantu maŋa kam nı, a laan wú ta dı mın-zagına bam, sı ba da yigə ba pɔɔrı mın-kayalı sım ba zagı ba kı daanı ba zwɛ, sı ba daarı ba zagı mın-ŋuna yam ba pɛ ba kı a tulə nı.› »

Wo-duu na yı mımıınu mımaŋa

(Marıkı 4:30-32, Luki 13:18-19)

[31] Zezi daa ta ma maŋı mımaŋı dıdoŋ o brı-ba o wı: «Wɛ paarı dım nyı dı nɔɔnu na kwe wo-duu na yı mımıınu o vu o du o kara nı. [32] Wo-duu kum kuntu mu tiini ku yı mımıınu wo-dwə maama wunı. Ku ma nuŋi, yı ku ji kamunu ku dwəni dwə balu maama na wu o kara kam nı tın. Ku laan maa ji tu-kamunu, yı zunə tui ba sɔ ba pwəru da.»

Dabılı mımaŋa

(Luki 13:20-21)

[33] Zezi daa ta ma maŋı mımaŋı dıdoŋ o brı-ba o wı: «Wɛ paarı dım nyı dı kaanı na kwe dabılı o gwaanı dı dıpɛ muni zwı-zɛ sıtɔ te tın mu. Dı laan ma pa dıpɛ muni dım maama tiini dı fulı.»

[34] Wəənu tım kuntu maama Zezi dɛɛn na brı nɔn-kɔgɔ kum tın yı mımaŋa yıranı mu o ma brı-ba. O wu ŋɔɔnı wo-woŋo dı ba yı ku wu dɛ dı mımaŋa. [35] O nan kı kuntu, sı ku pa Wɛ nijoŋnu wudoŋ taanı mu sıını dı kı. O dɛɛn tagı o wı:

«Amu na lagı a ŋɔɔnı a brı-ba,
aá ta maı mımaŋa mu a ma brı-ba.
Aá pa ba lwarı Wɛ cıga kalu na səgi lugu pulim maŋa nı sı ku ba ku yi zım tın.»

Mın-kayalı mımaŋı dım kuri na yı te tın

[36] Zezi dɛɛn ma zaŋı o yagı nɔn-kɔgɔ kum, yı o daarı o joori o vu sɔŋɔ. O karabiə bam ma ba o te yı ba wı: «Brı dıbam mın-kayalı sım mımaŋı dım kuri.»

37 O ma ləri-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ na dugi mɪn-ŋʊna yam tɪn brɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm
na kɪ te tɪn mʊ. 38 Kara kam maa nyɪ dɪ lʊgʊ baŋa. Mɪn-ŋʊna yam maa nyɪ dɪ nɔɔna balʊ
na yɪ Wɛ paarɪ dɪm nɔɔna tɪn. Kʊ daarɪ mɪn-kayalɪ sɪm maa nyɪ dɪ balʊ na yɪ sʊtaanɪ *
nɔɔna tɪn. 39 Dʊm wʊlʊ na dugi mɪn-kayalɪ sɪm tɪn maa nyɪ dɪ sʊtaanɪ dɪm tɪtɪ. Zagɪm
maŋa kam maa nyɪ dɪ lʊgʊ na wʊ́ ba kʊ ti te tɪn. Mɪn-zagɪna bam maa nyɪ dɪ Wɛ malɛsɪ
* sɪm. 40 Nɪ mɪn-zagɪna bam na zagɪ mɪn-kayalɪ sɪm ba zwɛ te tɪn, kʊntʊ doŋ mʊ wʊ́ kɪ
lʊgʊ tiim maŋa nɪ. 41 Kʊ na wʊ́ kɪ te tɪn, amʊ Nabiin-bu wʊm wʊ́ tʊŋɪ a malɛsɪ tiinə bam
sɪ ba vu ba lɪ kʊlʊ maama na paɪ nɔɔna tusi tɪn dɪ wo-lwaan-kərə bam maama Wɛ paarɪ
dɪm wʊnɪ. 42 Ba laan wʊ́ zəli-ba ba yagɪ min-lɔŋɔ wʊnɪ sɪ dɪ di-ba. Dáanɪ mʊ ba laan wʊ́
ta wʊra ba keerə yɪ ba dʊnɪ ba nwa. 43 Kʊ daarɪ balʊ maama na sɛ Wɛ yɪ ba kɪ lanyɪranɪ
tɪn laan wʊ́ ta tiini ba nyɪɪna ba Ko Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ, nɪ wɪa na nyɪ te tɪn.
Fɔgɪ-na á cəgi a taanɪ dɪm lanyɪranɪ.

Wo-ŋʊnnʊ tɪlʊ na səgi tɪn mɪmaŋa

44 Wɛ paarɪ dɪm daa ta nyɪ dɪ wo-ŋʊnnʊ tɪlʊ na yɪ lʊnnɪ nyɪm tɪn na səgi kara wʊnɪ.
Nɔɔnʊ wʊdoŋ laan ma na-tɪ. O ma joori o fɔgɪ o səgi-tɪ. O wʊ na tiini kʊ poli tɪn, o ma vu
o kwe o wəənu maama o yəgi səbu, sɪ o vu o yəgi kara kantʊ, sɪ wo-ŋʊnnʊ tɪm taa yɪ o
nyɪm.

Kandwɛ-ŋʊnɪ mɪmaŋa

45 Wɛ paarɪ dɪm daa ta nyɪ dɪ pipimpiinu na beeri o lagɪ kandwa-ŋʊna * sɪ o yəgi te tɪn.
46 O ma ba o na kandwɛ dɪlʊ na tiini dɪ jɪgɪ lam yɪ dɪ səbu daga tɪn. O laan ma joori o vu
o kwe o wəənu maama o yəgi, o ma yəgi kandwɛ dɪm kʊntʊ yɪranɪ.

Kaləŋ-jara dɪ ba bʊra mɪmaŋa

47 Wɛ paarɪ dɪm daa ta nyɪ dɪ nɔɔna na kwe bʊra ba dɪ bugə nɪ sɪ ba ma ja kale te tɪn.
Ba na dɪ-ka da tɪn, ba ma ja kale dwi dwi. 48 Ka ma ba ka su lanyɪranɪ. Nɔɔna bam laan
ma vaŋɪ-ka ba tuuri ba ja bɛ. Ba laan ma jəni tɪga nɪ ba kuri kaləŋ-ŋwɪ sɪm ba kɪ ba
tampwarʊ wʊnɪ. Ba ma daarɪ ba kwe sɪlʊ na ba lana tɪn ba dʊlɪ ba yagɪ. 49 Kʊ nan wʊ́ ba
kɪ kʊntʊ mʊ lʊgʊ tiim maŋa nɪ. Wɛ malɛsɪ wʊ́ ba sɪ pɔɔrɪ nɔn-balwaarʊ dɪ balʊ na sɛ Wɛ
yɪ ba kɪ lanyɪranɪ tɪn daanɪ. 50 Sɪ laan wʊ́ daarɪ sɪ zəli nɔn-balwaarʊ tɪm sɪ yagɪ min-lɔŋɔ
kʊm wʊnɪ sɪ dɪ di-ba. Dáanɪ mʊ ba laan wʊ́ ta wʊra ba keerə yɪ ba dʊnɪ ba nwa.»

Zaasɪm-dʊʊrɪ dɪ zaasɪm-doori na wəli daanɪ te tɪn

51 Zezi na ŋɔɔnɪ o ti tɪn, o laan ma bwe o karabiə bam o wɪ: «Abam ni wəənu tɪm
maama kuri na?» Ba ma lər-o ba wɪ: «Ɛɛn, dí niə.» 52 O ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊntʊ tɪn, Wɛ
cullu karanyɪna wʊlʊ maama na tu o zaasɪ Wɛ paarɪ dɪm cɪga kam tɪn nyɪ dɪ sɔŋɔ tu
wʊlʊ na lɪ wo-dʊnnʊ dɪ wo-dwəənu o jɪjɪgɪrʊ wʊnɪ o paɪ nɔɔna te tɪn mʊ. Kʊntʊ tu laan
waɪ o lɪ zaasɪm-dʊʊrɪ o wəli dɪ zaasɪm-doori dɪm sɪ o ma brɪ o nɔɔna bam.»

Zezi tɪtɪ tɪʊ kʊm tiinə na vɪ-o te tɪn

(Marɪkɪ 6:1-6, Luki 4:16-30)

[53] Zezi dɛɛn na maŋɪ mɪmaŋa yam kʊntʊ o ti tɪn, o laan ma nuŋi jəgə kam kʊntʊ nɪ. [54] O ma joori o vu o tɪtɪ tɪʊ o na bɪgɪ mɛ tɪn. O ma zʊ Zwifə Wɛ-digə kam sɪ o brɪ-ba. O na brɪ-ba te tɪn, kʊ dɛɛn sʊ-ba lanyɪranɪ. Ba ma ta ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ kɪ ta mʊ o jɪgɪ swan yam kʊntʊ doŋ? O nan kɪ ta mʊ o na dam o ma kɪ wo-kɪnkagɪla yantʊ? [55] Wʊm mʊ daɪ da-lwarʊ wʊm bu wʊm na? O nu mʊ daɪ Mari na? Kʊ daɪ o nyaana mʊ yɪ Zakɪ dɪ Zʊzɛfʊ dɪ Simɔn dɪ Zudasɪ na? [56] Kʊ daɪ o nakwa bam maama mʊ wʊra dɪdaanɪ dɪbam tɪn na? Wʊntʊ nan nɛ dam dɪm kʊntʊ maama yən mʊ?»

[57] Kʊntʊ ŋwaanɪ ba dɛɛn wʊ sɛ nɪ Zezi sɪɪnɪ o nuŋi Wɛ te. Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Nɔɔnʊ na yɪ Wɛ nijoŋnu, nɔɔna pa-o zulə lanyɪranɪ, kʊ daarɪ o tɪtɪ tɪʊ tiinə dɪ o sɔŋɔ tiinə nan bá nɪg-o.»

[58] Ba dɛɛn na wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa sɪ ba sɛ-o tɪn mʊ pɛ o wʊ tiini o kɪ wo-kɪnkagɪla ba tee nɪ.

14

Pɛ Erɔdɪ na gʊ Zan te tɪn

(Marɪkɪ 6:14-29, Luki 9:7-9)

[1] Kantʊ maŋa kam nɪ, Galile Pɛ Erɔdɪ * dɛɛn ma ba o ni Zezi ŋwa. [2] O ma ta dɪ o tɪntʊŋna o wɪ: «Wʊntʊ wʊ́ ta yɪ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn mʊ. Wʊntʊ mʊ joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ o jɪgɪ dam yɪ o waɪ wo-kɪnkagɪla o kɪa.»

[3-4] Erɔdɪ dɛɛn tagɪ kʊntʊ doŋ, bɛŋwaanɪ o dɛɛn ya wʊ kɪ Zan lanyɪranɪ, yɪ o ta pa ba gʊ-o. O dɛɛn di kaanɪ wʊdoŋ mʊ, o yɪrɪ mʊ Erɔdɪadɪ. Kaanɪ wʊm dɛɛn yɪ o zɪmbaarʊ Filipi kaanɪ mʊ. Zan ma ta o brɪ-o o wɪ, kʊ culə sɪ o di o zɪmbaarʊ kaanɪ yɪ o ta ŋwɪ. Zan na kaan-o kʊntʊ tɪn, o ma pa ba ja-o ba vɔ ba kɪ pɪɪna digə nɪ. [5] O ya maa bʊŋɪ sɪ o gʊ-o, yɪ o laan kwarɪ tɪʊ kʊm nɔɔna bam, bɛŋwaanɪ ba dɛɛn nii Zan nɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ.

[6] Erɔdɪ lʊra maŋa laan ma ba ka yi. O ma bəŋi nɔɔna zanzan sɪ ba ba ba tɔgɪ ba di candiə. Erɔdɪadɪ bukɔ ma zaŋɪ o vu vərə bam yigə o sa o brɪ-ba. O sɛ dɪm na lana kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa Erɔdɪ wʊ poli. [7] O wʊ na poli tɪn, o ma ta o du o wɪ, woŋo kʊlʊ maama bukɔ wʊm na lagɪ tɪn, oó pa-o. [8] Bukɔ wʊm nu ma ta o brɪ-o, o na wʊ́ loori kʊlʊ tɪn. O laan ma vu Erɔdɪ te o wɪ: «Woŋo kʊlʊ a na lagɪ tɪn, kʊ yɪ Zan yuu mʊ. Nmʊ na goni-kʊ, sɪ n kɪ zʊŋ-tanlaŋa wʊnɪ n pa-nɪ.»

[9] Pɛ Erɔdɪ na ni kʊntʊ tɪn, o wʊ ma tiini kʊ cɔgɪ. O nan na tagɪ o du yɪ o vərə bam ni tɪn, o ma pa ni sɪ ba kɪ kʊntʊ ba pa-o. [10] O ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu pɪɪna digə kam ba go Zan yuu kʊm. [11] Ba ma sɪɪnɪ ba go o yuu kʊm ba kɪ zʊŋ-tanlaŋa wʊnɪ ba ja nuŋi ba pa bukɔ wʊm. O laan ma kwe-kʊ o ja vu o pa o nu Erɔdɪadɪ.

[12] Zan karabiə bam ma zaŋɪ ba vu ba kwe o yɪra yam ba ja vu ba kɪ. Ba laan ma vu ba ta dɪ Zezi kʊlʊ na kɪ tɪn.

Zezi na pɛ baara mʊrr-tɪnu (5.000) dɪ kaana dɪ biə di wʊdiu ba su te tɪn

(Marɪkɪ 6:30-44, Luki 9:10-17, Zan 6:1-14)

13 Zezi dɛɛn na ni ba na kɪ Zan te tɪn, o ma zaŋɪ o vu o zʊ naboro o nuŋi jəgə kam kʊntʊ
nɪ. O ya lagɪ sɪ o bɛ nɪnɪʊ kʊm ni o vu jəgə kalʊ na yɪ gaa wʊ tɪn o yɪranɪ. Nɔɔna zanzan
ma ba ba lwarɪ o na maa ve jəgə kalʊ tɪn. Ba ma zaŋɪ ba nuŋi ba tɪɪnɪ dɪm nɪ, yɪ ba vu
tɪga nɪ ba vu o te. 14 Zezi ma nuŋi naboro kʊm wʊnɪ. O laan ma na nɔn-kɔgɔ kʊm na tu kʊ
wʊra. Ba ŋwaŋa ma zʊ-o lanyɪranɪ, yɪ o pa balʊ na ba jɪgɪ yazurə tɪn na yazurə.
15 Tɪga na wʊra ka yi tɪn, o karabiə bam laan ma vu ba ta dɪd-o ba wɪ: «Maŋa kam
wʊra ka kɛa, yɪ jəgə kalʊ dɪbam na wʊra tɪn yɪ gaa wʊ mʊ. Wʊdiu təri yo. Kʊntʊ ŋwaanɪ,
pa nɔɔna bam vu sam wʊ ba yəgi wʊdiu ba di.»
16 Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Ba wʊ maŋɪ sɪ ba viiri. Abam tɪtɪ pa-ba wʊdiu sɪ ba di.»
17 Ba ma ta ba wɪ: «Dɪbam na jɪgɪ kʊlʊ tɪn yɪ dɪpwa yanu dɪ kale sɪle yɪranɪ mʊ.»
18 Zezi ma ta dɪ ba o wɪ, ba ja ba ba pa-o. 19 O laan ma ta dɪ nɔɔna bam maama sɪ ba
jəni tɪga nɪ. O ma kwe dɪpwa yanu yam dɪ kale sɪle sɪm, yɪ o kwəni o yuu wɛɛnɪ o kɪ Wɛ
le tɪ ŋwaanɪ. O ma fɔ fɔ dɪpwa yam o maŋɪ o pa o karabiə bam, yɪ bantʊ dɪ laan joŋi-ya
ba pa nɔɔna bam. 20 Nɔɔna bam maama ma di ba su ba daarɪ. Ba ma pɛ cicwəəru tɪlʊ na
daarɪ tɪn ba su tɪtwarʊ fugə-tɪle. 21 Nɔɔna balʊ dɛɛn na di kʊntʊ tɪn yɪ nɪnɛɛnɪ baara
mʊrr-tɪnu mʊ (5.000), kʊ wəli dɪ kaana dɪ biə dɪ.

Zezi na ve na baŋa nɪ te tɪn

(Marɪkɪ 6:45-56, Zan 6:15-21)

22 Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi ma da o pa o karabiə bam vu ba zʊ naboro kʊm, sɪ ba da yigə
ba bɛ nɪnɪʊ kʊm ni dɪdoŋ dɪm. Ba na maa kɛ tɪn, o ma pa kɔgɔ kʊm viiri. 23 O na pɛ ba
viiri tɪn, o ma vu o di piu yuu o yɪranɪ sɪ o warɪ Wɛ. Tɪga ma ba ka yi, yɪ o ta wʊra o
yɪranɪ 24 dɪ o karabiə bam maŋɪ ba ja naboro kʊm ba kɛ nɪnɪʊ kʊm tɪtarɪ yigə yigə. Vu-
dɪʊ ma ba kʊ jeeri-ba, yɪ na-ŋʊm tiini sɪ dana kʊ pa na bam pɔgɪlɪ ba magɪ naboro kʊm.
25 Tɪga na wʊra ka pʊʊrɪ tɪn, Zezi laan ma zaŋɪ o ve na bam baŋa nɪ o maa ve o karabiə
bam te. 26 Ba na nɛ-o tɪn, fʊʊnɪ ma tiini dɪ ja-ba, dɪ o na wʊ na bam baŋa nɪ o ve tɪn. Ba
ma ta ba wɪ: «Kʊʊ́ ta yɪ ciru mʊ!» Fʊʊnɪ na zʊ-ba kʊntʊ tɪn, ba ma kaasɪ baŋa baŋa.
27 O laan ma ŋɔɔnɪ dɪ ba o wɪ: «Pa-na á wʊrʊ kɪ dam, sɪ kʊ yɪ amʊ mʊ. Yɪ pa-na fʊʊnɪ
taa jɪgɪ abam.»
28 Pɪyɛɛrɪ ma lər-o o wɪ: «A Yuutu, kʊ na sɪɪnɪ kʊ yɪ nmʊ, sɪ n pa-nɪ ni sɪ a dɪ vu na
bam baŋa nɪ a ba nmʊ te.»
29 Zezi maa wɪ, o ba. Pɪyɛɛrɪ laan ma nuŋi naboro kʊm wʊnɪ o tu na bam baŋa nɪ o ve o
maa jeeri Zezi. 30 O na nɛ viu kʊm na tiini kʊ dana te tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ-o, yɪ o laan wʊra o
miisi na bam kuri nɪ. O na wʊra o miisi tɪn, o ma loori Zezi dɪ kwər-dɪa o wɪ: «A Yuutu, vrɪ
a ŋwɪa!»
31 Zezi laan ma da o twɪ o jɪŋa o ja-o, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ n ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa
dɪ amʊ? Bɛŋwaanɪ mʊ n jɪgɪ bʊbwɛa dɪ amʊ?»
32 Ba laan ma vu ba zʊ naboro kʊm wʊ. Viu kʊm ma da kʊ zɪgɪ. 33 Nɔɔna balʊ na wʊ
naboro kʊm wʊnɪ tɪn ma kuni doonə ba zuli Zezi, yɪ ba ta ba wɪ: «N sɪɪnɪ n yɪ Baŋa-Wɛ

Bu cıga cıga.»
[34] Ba ma vu ba bɛ ba yi bubɛ dıdım dım. Ba na yi jəgə kalu tın yırı mu Zenezarɛtı.
[35] Tıu kum kuntu tiinə bam ma ba ba lwarı Zezi. Ba na lwar-o tın, ba ma tuŋı ni ba pa nawurə yam maama, yı ba ja balu na ba jıgı yazurə tın ba ba o te, sı o pa ba na yazurə.
[36] Ba ma loor-o sı o na sɛ, sı o yagı sı yawıına bam dwe o gɔrɔ kum ni má. Balu maama na dwe o gɔrɔ kum kuntu tın dɛɛn sıını ba na yazurə.

15

Wo-digiru tılu na cɔgı nɔɔna tın

(Marıkı 7:1-23)

[1] Farizıan * tiinə badaara dı Wɛ cullu karanyına tiinə badonnə dɛɛn ma nuŋi Zeruzalɛm nı ba vu Zezi te, ba ma bwe-o ba wı: [2] «Bɛɛ mu yı n karabiə bam yəni ba cɔgı cullu tılu dí nabaara bam na pɛ dıbam tın? Ba na lagı ba di wudiu, ba yəni ba ba sanı ba jıa sı ku tɔgı dí cullu tım na brı te tın.»
[3] Zezi ma ləri-ba o wı: «Bɛŋwaanı mu abam yəni á tɔgı á tıtı wubuŋa cullu, yı á daarı á vın Wɛ ni dım na brı te tın? [4] Wɛ tagı Dl wı: ‹Nɔɔnu maŋı sı o taa zuli o nu dı o ko.› Wɛ daa ta brı nı, nɔɔnu na ŋɔɔnı ta-balɔrɔ dı o ko naa o nu, kuntu tu maŋı sı ba gu-o mu.
[5] Ku daarı abam nan yəni á ja Wɛ taanı dım á gugwəli yı á wı: ‹Nɔɔnu na jıgı woŋo kulu o ya na wú ma o zəni o nu dı o ko tın, yı o na wı, woŋo kuntu yı Wɛ nyım, [6] wuntu daa wu maŋı sı o kwe-ku o ma zəni o ko.› Á na kı te tın brı nı á pai Wɛ taanı dım daa ba jıgı kuri dı abam, yı á daarı á tɔgı á tıtı cwe mu. [7] Abam yı pipiri-nyına mu. Ezayi * dɛɛn jıgı bura dı o na maŋı o ta abam taanı faŋa faŋa te tın. [8] O dɛɛn tagı o wı:

‹Nɔɔna bantu zuli amu Wɛ dı ba niə mu, yı ba wubuŋa baŋwɛ dı amu.
[9] Ba na pai amu zulə yalu maama tın yı kafɛ mu.
Ba yəni ba brı nabiinə wubuŋa cullu, yı ba pai tı yı amu zaasım dım mu.› »

[10] Zezi laan ma bəŋi nɔn-kɔgɔ kum o pa ba ba o te, yı o ta dı ba o wı: «Cəgi-na lanyıranı sı á ni a taanı dım kuri. [11] Ku dai woŋo kulu na tɔgı nɔɔnu ni ku zu o wu tın mu cɔg-o. Ku yı woŋo kulu na tɔgı nɔɔnu ni ku nuŋi tın mu cɔg-o.»
[12] Zezi karabiə bam laan ma vu o te, yı ba ta dıd-o ba wı: «Nmu wu lwarı nı Farizıan tiinə bam wuru cɔgı dı nmu taanı dım na?»
[13] Zezi ma ləri-ba o wı: «Á nan yı taá nii bantu. A Ko Wɛ na wu jəri tiu kulu maama tın maŋı sı ku gɔ ku yagı mu. [14] Yən-na-ba sı bantu nyı dı lilwe vaŋına balu dı na ba nai tın mu. Lilwe nan na lagı o vaŋı o doŋ, ba maama wú vu ba tu goŋo wunı mu.»
[15] Pıyɛɛrı laan ma ta dı Zezi, sı o brı-ba taanı dım kuri na yı te tın. [16] O ma ta dı ba o wı: «Abam dı ta ba jıgı wubuŋa na? [17] Á maŋı sı á taá ye nı, woŋo kulu maama na yəni ku zu nɔɔnu ni tın mu yəni ku tu o kana, yı o laan daarı o tɔ-ku o yagı. [18] Ku daarı kulu na nuŋi nɔɔnu ni nı tın yəni ku zıgı o wubuŋa nı mu ku nuŋi. Ku nan yı wəənu tım kuntu mu yəni tı cɔgı nɔɔna. [19] Nɔɔnu wubuŋa mu pai o lagı wo-balwaaru kəm, tı na yı nɔn-gura dı boorim wo-zɔɔna dwi maama, dı ŋwıını, vwa-fɔra, bıbara dı nɔn-tura. [20] Ku nan yı wəənu tım kuntu mu cɔgı nɔɔna. Ku daarı, nɔɔnu na di wudiu yı o wu sanı o jıa, kuntu warı ku cɔg-o.»

Kaanı wʊdoŋ na kı o wʊ-dıdʊa dı Zezi te tın

(Marıkı 7:24-30)

[21] Zezi dɛɛn ma zaŋı o nuŋi jəgə kam kʊntʊ nı, yı o vu Tiiri dı Sidɔn tıını dım wʊnı.
[22] Kaanı wʊdoŋ maa zʊʊrı je sım kʊntʊ nı, o yı dwi-gɛ * tu mʊ. O ma vu Zezi te, yı o kaası dı kwər-dıa o ta dıd-o o wı: «Amʊ tu, Pɛ Davidi * dwi tu, popo duri a yibwənə. Cicirə mʊ jıgı a bukɔ, yı ka tiini ka jıg-o ka yaara.»
[23] Zezi maa cım. O karabiə bam ma vu o te, ba loor-o sı o zəni kaanı wʊm sı o viiri, o na tɔgı-ba yı o kı sɔɔ tın ŋwaanı. [24] Zezi ma ləri-ba o wı: «Wɛ tʊŋı amʊ sı a ba a zəni Dʟ tıtı nɔɔna Yisırayɛlı * dwi tiinə bam mʊ, bɛŋwaanı bantʊ nyı dı peeni sılʊ na je tın mʊ.»
[25] Kaanı wʊm laan ma vu o kuni doonə o yigə nı, yı o loor-o o wı: «Amʊ tu, zəni-nı!»
[26] Zezi ma lər-o o wı: «Kʊ wʊ maŋı sı nɔɔnʊ joŋi o biə wʊdiu o dʊlı o pa kakuri.»
[27] Kaanı wʊm ma ləri o wı: «Amʊ tu, n tagı cıga. Kakuri nan wai sı twɛ wʊdiu kʊlʊ sı tu wʊm na di yı kʊ siiri tıga nı tın sı di.»
[28] Zezi laan ma lər-o o wı: «Kaanı, n cıga sıını n kı n wʊ-dıdʊa dı amʊ. Kʊntʊ tın, nmʊ na lagı kʊlʊ tın, Wɛ wʊ́ kı Dʟ pa-m.» Maŋa kam kʊntʊ nı nɔ́ɔ mʊ o bukɔ wʊm nɛ yazurə.

Zezi na pɛ baara mʊrr-tına (4.000) dı kaana dı biə di wʊdiu ba su te tın

(Marıkı 7:31-37, 8:1-10)

[29] Zezi laan ma kɛ o vu o tɔgı Galile nınıʊ kʊm ni, yı o daarı o vu o di piu yuu o jəni da.
[30] O na je da kʊntʊ tın, kɔ-fɔrɔ maa tui o te, yı ba jaanı yawıına zanzan ba wəli da ba tui. Badaara dɛɛn yı gwanı, badonnə maa yı lilwə dı kwaarʊ dı mımaarʊ, kʊ wəli dı balʊ yawıırʊ dwi dwi na jıgı-ba tın. Ba maa jaanı-ba ba ve ba tiŋi Zezi yigə nı, yı o pa ba na yazurə. [31] Kʊ dɛɛn ma sʊ nɔn-kɔgɔ kʊm dı ba na nɛ mımaarʊ joori tı ŋɔɔna, yı gwanı dı na yazurə, yı kwaarʊ dı wai tı veə, yı lilwə yiə dı joori ya nai tın. Ba na nɛ wo-kınkagıla yam tın, kʊ ma pa ba zuli Baŋa-Wɛ dılʊ na yı Yisırayɛlı tiinə bam Yuutu tın.
[32] Zezi laan ma bəŋi o karabiə bam, yı o ta dı ba o wı: «A jıgı nɔɔna bantʊ ŋwaŋa, dı ba na tu ba wʊ a tee nı zım da yatɔ yı ba daa ba jıgı wʊdiu sı ba di tın. A ba lagı sı a pa ba viiri yı ba wʊ di kʊlʊkʊlʊ. Ba na lagı ba viiri kʊntʊ, kana wʊ́ pa ba bəri cwəŋə nı mʊ.»
[33] O karabiə bam ma bwe-o ba wı: «Dıbam wʊ́ kı ta mʊ dí na wʊdiu gaa kʊntʊ wʊnı dí pa kɔ-fɔrɔ kʊntʊ di?»
[34] O ma bwe-ba o wı: «Abam jıgı dıpwa yagra mʊ?»
Ba ma lər-o ba wı: «Dıpwa yarpɛ mʊ wʊra, dı kaləŋ-balɛ sıgratʊ.»
[35] Zezi laan ma ta dı nɔn-kɔgɔ kʊm sı ba maama jəni tıga nı. [36] O ma daarı o kwe dıpwa yarpɛ yam dı kale sım, yı o kı Wɛ le tı ŋwaanı. O ma ja-tı o fɔ fɔ o pa o karabiə bam, yı bantʊ dı laan joŋi ba pa nɔɔna bam. [37] Nɔɔna bam maama dɛɛn ma di ba su ba daarı. Ba laan ma twɛ cicwəəru tılʊ na daarı tın ba su tıtwarʊ tırpɛ. [38] Nɔɔna balʊ dɛɛn na di kʊntʊ tın yi nı baara mʊrr-tına (4.000), kʊ wəli dı kaana dı biə dı.
[39] Zezi laan ma banı kɔgɔ kʊm o pa kʊ viiri. O ma daarı o vu o zʊ naboro o bɛ o vu o yi tıʊ kʊdoŋ kʊ yırı mʊ Magadan.

16

Farizɪan tiinə dɪ Sadusɪan tiinə na yɪ te tɪn

(Marɪkɪ 8:11-21, Luki 12:54-56)

[1] Farizɪan * tiinə badaara dɪ Sadusɪan * tiinə dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zezi te, sɪ ba maŋ-o ba nii. Ba ma ta dɪd-o ba wɪ, o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ na wʊ́ brɪ-ba nɪ o dam dɪm sɪɪnɪ dɪ nuŋi Wɛ te tɪn. [2] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ na yɪ dɪdaan-ni nɪ yɪ wɛyuu na yɪ nasʊŋʊ, á yəni á tɛ á wɪ, tɪga wʊ́ pʊʊrɪ lanyɪranɪ. [3] Kʊ nan na yɪ zɪzɪnzɪŋa yɪ wɛyuu na yɪ liirə liirə, á yəni á tɛ á wɪ, dʊa mʊ lagɪ ka nɪ. Abam yəni á waɪ á nii wɛyuu nɪ á lwarɪ tɪga kam yibiyə na wʊ́ ta yɪ te tɪn. Bɛɛ nan mʊ yɪ á warɪ á lwarɪ nɪ wəənu tɪlʊ na wʊra tɪ kɪ lele tɪn brɪ Wɛ na lagɪ DL kɪ wo-kamunnu tɪlʊ tɪn? [4] Zɪm nɔɔna bam yɪ nɔn-balwaarʊ mʊ, ba yigə tərə dɪ Wɛ, yɪ ba laan lagɪ sɪ a kɪ wo-kɪnkagɪlɪ a brɪ-ba. Ba nan bá na, kʊ na daɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ na maŋɪ dɪ kɪ dɪ Wɛ nijoŋnu Zonasɪ * faŋa faŋa tɪn.»

O na tagɪ dɪ ba kʊntʊ tɪn, o laan ma yagɪ-ba yɪ o viiri.

[5] Zezi karabiə bam dɛɛn na ve ba bɛ nɪnɪʊ kʊm ni dɪdoŋ dɪm tɪn, ba ya swe sɪ ba ja dɪpɛ ba wəli da. [6] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Fɔgɪ-na á cɪ á tɪtɪ sɪ á yɪ pa Farizɪan tiinə bam dɪ Sadusɪan tiinə bam dɪ abam ba dabɪlɪ dɪm.»

[7] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma banɪ daanɪ ba wɪ: «Dɪbam na wʊ jaanɪ dɪpɛ dí wəli da tɪn mʊ te o ŋɔɔnɪ kʊntʊ.»

[8] Zezi ma lwarɪ ba na jɪgɪ kʊlʊ ba ŋɔɔnɪ tɪn, yɪ o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á ŋɔɔnɪ daanɪ á wɪ, á na ba jɪgɪ dɪpɛ tɪn mʊ te a ŋɔɔnɪ kʊntʊ? Bɛɛ nan yɪ á ba kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ? [9] Abam ta wʊ lwarɪ Wɛ na jɪgɪ dam te tɪn na? Á nan swe nɪ a dɛɛn kwe dɪpwa yanu mʊ a fɔ fɔ a pa baara mʊrr-tɪnu di ba su ba daarɪ na? Á wʊ guli tɪtwarʊ tɪm ni á dɛɛn na twɛ wʊdiu kʊlʊ na daarɪ á kɪ da tɪn na? [10] Á nan wʊ guli nɪ a dɛɛn kwe dɪpwa yarpɛ mʊ a pa baara mʊrr-tɪna di ba su ba daarɪ na? Á wʊ guli tɪtwarʊ tɪm ni á dɛɛn na twɛ á su tɪn na? [11] Bɛɛ mʊ nan yɪ á wʊ lwarɪ nɪ kʊ daɪ dɪpɛ taanɪ mʊ a ya tɛa? Á nan fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á yɪ pa Farizɪan tiinə bam dɪ Sadusɪan tiinə bam dɪ abam ba dabɪlɪ dɪm.»

[12] O karabiə bam laan ma lwarɪ nɪ, kʊ ya daɪ dabɪlɪ dɪlʊ ba na kɪ dɪpɛ nɪ tɪn taanɪ mʊ o ŋɔɔnɪ dɪ ba. Kʊ nan yɪ sɪ ba yɪ pa Farizɪan tiinə dɪ Sadusɪan tiinə zaasɪm dɪm mʊ cɔgɪ-ba.

Pɪyɛɛrɪ tagɪ o wɪ, Zezi mʊ yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn

(Marɪkɪ 8:27-30, Luki 9:18-21)

[13] Zezi dɛɛn ma vu o yi Sezaarɪ kʊlʊ na yɪ Filipi tɪʊ tɪn. O ma bwe o karabiə bam o wɪ: «Nɔɔna yəni ba tɛ amʊ Nabiin-bu * wʊm taanɪ ba wɪ amʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

[14] Ba ma lər-o ba wɪ: «Badaara tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn mʊ. Badaara dɪ maa tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ Eli * mʊ. Badaara dɪ maa tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ Zeremi naa faŋa faŋa Wɛ nijoŋnu wʊdoŋ mʊ.»

[15] O laan ma bwe-ba o wɪ: «Kʊ nan na yɪ abam, abam bʊŋɪ nɪ amʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

[16] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma lər-o o wɪ: «Nmʊ yɪ Krisi * mʊ, Ŋwɪa Tu Baŋa-Wɛ Bu wʊlʊ DL na tʊŋɪ tɪn.»

[17] Zezi ma lər-o o wɪ: «Simɔn, Zonasɪ bu, nmʊ yɪ yu-yoŋo tu. Bɛŋwaanɪ, kʊ daɪ nabiinu yiyiu mʊ pɛ n lwarɪ cɪga kam kʊntʊ, kʊ yɪ a Ko Wɛ mʊ pɛ n lwarɪ-ka. [18] A nan wʊ́ ta a brɪ-m nɪ nmʊ yɪrɪ mʊ Pɪyɛɛrɪ, kʊ na lagɪ kʊ ta nɪ pulɔrɔ. Pulɔrɔ kʊm kʊntʊ yuu nɪ mʊ a lagɪ a puli a kɔgɔ kʊm kuri da, nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na cwi sɔŋɔ kuri pulɔrɔ yuu nɪ te tɪn. Yɪ tʊʊnɪ dɪ dɪ dam maama bá wanɪ-kʊ dɪ cɔgɪ. [19] A nan wʊ́ kwe Wɛ paarɪ dɪm borbiə a kɪ nmʊ jɪŋa nɪ, sɪ n wanɪ n ma n pʊrɪ cwəŋə n pa nɔɔna taa tɔgɪ da ba zʊʊrɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama nmʊ na pɛ ni sɪ o zʊ tɪn, Wɛ wʊ́ zɪgɪ nmʊ kwaga nɪ dɪ kʊntʊ. Wʊlʊ maama nmʊ nan na wɪ o bá zʊ tɪn, Wɛ daa ta wʊ́ zɪgɪ nmʊ kwaga nɪ dɪ kʊntʊ.»

[20] Zezi laan ma kaanɪ o karabiə bam, sɪ ba yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ nɪ wʊm mʊ yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.

Zezi na brɪ o tʊʊnɪ na wʊ́ ta yɪ te tɪn

(Marɪkɪ 8:31-9:1, Luki 9:22-27)

[21] Kʊ na zɪgɪ kantʊ maŋa kam nɪ tɪn, Zezi ma ŋɔɔnɪ jaja dɪ o karabiə bam o wɪ: «A maŋɪ sɪ a vu Zeruzalɛm a na yaara zanzan Zwifə nakwa bam dɪ ba kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam tee nɪ. Baá gʊ-nɪ, yɪ a laan wʊ́ joori a bi a yagɪ tʊʊnɪ da yatɔ dɛ nɪ.» [22] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma ja-o o nuŋi daa, yɪ o kaan-o o wɪ: «A Yuutu, yɪ ta n tɛ kʊntʊ! Wɛ bá sɛ sɪ kʊntʊ woŋo kɪ nmʊ.»

[23] Zezi ma guni o nii Pɪyɛɛrɪ, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Sʊtaanɪ *, ve daa a tee nɪ! Nmʊ lagɪ n pa a tusi mʊ. Nmʊ wʊbʊŋa yam yɪ nabiinə nyɪm mʊ, ya ba tɔgɪ Wɛ na lagɪ te tɪn.»

[24] Zezi laan ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na lagɪ sɪ o taa tɔgɪ amʊ kwaga tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o vɪn o tɪtɪ wʊbʊŋa, sɪ o sɛ yaara nɪ wʊlʊ na zɪŋɪ tʊʊn-dagara * o maa ve o tʊʊnɪ jəgə te tɪn mʊ, sɪ o laan taa tɔgɪ-nɪ. [25] Wʊlʊ maama nan na lagɪ sɪ o yɪrɪ o ŋwɪa tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ ga-ka mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama na sɛ sɪ o ga o ŋwɪa amʊ ŋwaanɪ tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [26] Nɔɔnʊ nan na nɛ lʊgʊ baŋa wəənu tɪm maama, yɪ o laan na gɛ ŋwɪa Wɛ tee nɪ, bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ o nɛa? Kʊlʊkʊlʊ nan tərə nɔɔnʊ na wʊ́ wanɪ o ma ləni o ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [27] Amʊ Nabiin-bu * wʊm nan wʊ́ ba dɪ paarɪ-zulə nɪ a Ko Wɛ na jɪgɪ te tɪn, yɪ Dɩ malɛsɪ * sɪm dɪ wʊ́ tɔgɪ-nɪ. Kantʊ maŋa kam nɪ, a laan wʊ́ pa nɔɔnʊ maama joŋi ŋwɪɪrʊ tɪlʊ na maŋɪ dɪ o tɪtʊŋa na yɪ te tɪn. [28] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔna balʊ zɪm na wʊ yo seeni tɪn badaara bá tɪ, yɪ baá na amʊ Nabiin-bu wʊm na maa bɪɪnɪ dɪ a paarɪ dɪm tɪn.»

17

Zezi yibiyə na ləni te tɪn

(Marɪkɪ 9:2-13, Luki 9:28-36)

[1] Da yardʊ na kɛ tɪn, Zezi laan ma ja Pɪyɛɛrɪ dɪ Zakɪ dɪ o nyaanɪ Zan, ba tɔgɪ daanɪ ba vu ba di pu-kamunu yuu, ba wʊra ba yɪranɪ. [2] Ba na wʊra kʊntʊ tɪn, Zezi yibiyə ma ləni ba yigə nɪ. O yibiyə kam maa nyɪ dɪ wɪa na nyɪɪnɪ te tɪn. O gwaarʊ tɪm ma ji napwəənu nɪ pooni te. [3] Yɪ ba laan na Moyisi * dɪ Eli * na wʊ Zezi tee nɪ, yɪ ba ŋɔɔnɪ dɪd-o. [4] Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪ Zezi o wɪ: «A Yuutu, dí na wʊ yo seeni tɪn, kʊ tiini kʊ lana kʊ pa dɪbam. Nmʊ nan na sɛ, sɪ n pa a pu vwə yatɔ yo, sɪ nmʊ dɪ Moyisi dɪ Eli taa zʊʊrɪ da.»

5 Pɩyɛɛrɩ na wʊra o ŋɔɔnɩ kʊntʊ tɩn, kʊnkwəənʊ tɩlʊ na nyɩɩnɩ tɩn ma ba tɩ kwəli-ba. Ba
laan ma ni kwərə na ŋɔɔnɩ tɩ wʊnɩ ka wɩ: «Wʊntʊ mʊ yɩ amʊ bʊ-dʊa a na soe dɩ a wʊ
maama, yɩ o yəni o pa a jɩgɩ wʊpolo. Á nan taá cəgi o taanɩ lanyɩranɩ.»
6 Zezi karabiə bam na ni kwərə kam kʊntʊ tɩn, ba ma vi ba yigə tɩga nɩ, fʊʊnɩ na tiini dɩ
zʊ-ba tɩn ŋwaanɩ. 7 Zezi laan ma vʊ ba te o dwe-ba yɩ o wɩ: «Zaŋɩ-na, sɩ á yɩ pa fʊʊnɩ
taa jɩgɩ abam.»
8 Ba laan ma kwəni ba yum wɛɛnɩ, yɩ ba daa wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ, kʊ na daɩ Zezi yɩranɩ.
9 Ba ma zaŋɩ piu kʊm yuu nɩ ba maa tuə. Zezi laan ma kaanɩ-ba o wɩ: «Yɩ pa-na nɔɔn-
nɔɔnʊ lwarɩ á na nɛ kʊlʊ tɩn, sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ amʊ Nabiin-bu * wʊm na wʊ́ ba a bi
a yagɩ tʊʊnɩ tɩn.»
10 O karabiə bam laan ma bwe-o ba wɩ: «Wɛ cullu karanyɩna tiinə bam yəni ba tɛ ba wɩ,
Eli mʊ maŋɩ sɩ o da yigə o ba, sɩ wʊlʊ Wɛ na tʊŋɩ tɩn laan da kwaga. Kʊ yɩ cɩga naa
vwan mʊ?»
11 Zezi ma ləri-ba o wɩ: «Kʊ yɩ cɩga mʊ. Eli maŋɩ sɩ o da yigə o ba o kwɛ woŋo maama,
sɩ wʊlʊ Wɛ na tʊŋɩ tɩn laan ba. 12 Á nan taá ye nɩ, Eli maŋɩ o ba yɩ nɔɔna wʊ lwar-o. Ba
ma tiini ba bɛɛs-o nɩ ba na lagɩ te tɩn. Kʊ nan na yɩ amʊ Nabiin-bu wʊm, ba daa ta wʊ́
bɛɛsɩ amʊ dɩ kʊntʊ mʊ.»
13 O karabiə bam laan ma lwarɩ nɩ, kʊ yɩ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɩ tɩn taanɩ mʊ
o ŋɔɔna.

Zezi na zəli cicirə bu yɩra nɩ te tɩn

(Marɩkɩ 9:14-32, Luki 9:37-45)

14 Zezi dɩ o karabiə batɔ bam laan ma joori ba vʊ ba yi nɔn-kɔgɔ kʊm te. Nɔɔnʊ wʊdoŋ
ma vʊ o kuni doonə Zezi yigə nɩ o ta dɩd-o o wɩ: 15 «Amʊ tʊ, duri a bʊ yibwənə. O saɩ
kɔɔrʊ mʊ yɩ kʊ tiini kʊ cana o yɩra nɩ, yɩ o yəni o tʊɩ mini dɩ na wʊnɩ. 16 Amʊ nan jaan-o a
ba nmʊ karabiə bam te mʊ, sɩ ba pa o na yazurə, yɩ ba wʊ wanɩ.»
17 Zezi na ni kʊntʊ tɩn, o ma ta o wɩ: «Abam zɩm nɔɔna bam brɩ á ba jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ
amʊ, yɩ á ba kɩ lanyɩranɩ. Amʊ wʊ́ daanɩ abam tɩtarɩ nɩ sɩ kʊ taa ve maŋa kɔɔ? Amʊ wʊ́
kɩ wʊ-zuru dɩ abam sɩ kʊ taa ve maŋa kɔɔ? Ja-na bʊ wʊm á ba yo seeni.» 18 Zezi laan ma
bagɩ cicirə kalʊ na jɩgɩ bʊ wʊm tɩn, o pa ka nuŋi ka yag-o. O ma da o na yazurə maŋa
kam kʊntʊ nɩ nɔ́ɔ.
19 Nɔn-kɔgɔ kʊm dɛɛn na viiri maama tɩn, Zezi karabiə bam laan ma vʊ o te ba bwe-o ba
wɩ: «Bɛɛ mʊ yɩ dɩbam warɩ cicirə kam dɩ́ zəli?»
20 O ma ləri-ba o wɩ: «Kʊ yɩ abam na ba tiini á jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ tɩn ŋwaanɩ mʊ. A
lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, abam na jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ, yɩ kʊ na maŋɩ kʊ yɩ fɩnfɩɩn
yɩranɩ nɩ nyasaŋ-bu na yɩ mɩmɩɩnʊ te tɩn, á wʊ́ wanɩ á ta dɩ pʊ-kamunʊ kʊntʊ sɩ kʊ zaŋɩ
kʊ vʊ kʊ jəni je-gɛ, yɩ kʊʊ́ sɩɩnɩ kʊ kɩ. Abam na jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ, kʊlʊkʊlʊ tərə á na
bá wanɩ á kɩ. ((21 Ciciri sɩntʊ dwi warɩ sɩ zəli kʊ na daɩ Wɛ-loro dɩ ni-vɔrɩ.))»
22 Zezi karabiə bam dɛɛn ma ba ba wʊ daanɩ Galile nɩ. Zezi ma ta dɩ ba o wɩ: «Baá ja
amʊ Nabiin-bu * wʊm ba kɩ nɔɔna jɩa nɩ, 23 yɩ ba laan wʊ́ gʊ-nɩ. Da yatɔ dɛ nɩ a nan wʊ́
joori a bi a yagɩ tʊʊnɩ.»
O taanɩ dɩm kʊntʊ ma tiini dɩ cɔgɩ ba wʊrʊ.

Zwifə Wɛ-di-kamunu lampoo ŋwɩɩm taanɩ

[24] Ba dɛɛn ma vu ba yi Kapɛrnawum. Nɔɔna balʊ na yəni ba joŋi lampoo Zwifə bam Wɛ-di-kamunu * kʊm ŋwaanɩ tɩn ma vu Pɩyɛɛrɩ te, yɩ ba bwe-o ba wɩ: «Abam karanyɩna ba ŋwɩ lampoo na?»

[25] Pɩyɛɛrɩ ma ləri o wɩ: «O ŋwɩa.»

O laan ma joori o vu o zʊ sɔŋɔ kʊlʊ ba na wʊra tɩn. Zezi ma da yigə o bwe-o o wɩ: «Simɔn, nmʊ wʊbʊŋa yɩ tɩta mʊ? Lʊgʊ baŋa pwa bam yəni ba joŋi lampoo nɔɔna bra tee nɩ mʊ? Ba yəni ba joŋi-kʊ ba tɩtɩ tɩʊ biə tee nɩ mʊ naa nɔɔna badonnə tee nɩ mʊ?»

[26] Pɩyɛɛrɩ ma lər-o o wɩ: «Kʊ yɩ nɔɔna badonnə tee nɩ mʊ.»

Zezi laan ma ta o wɩ: «Kʊ nan brɩ nɩ, dí na yɩ Wɛ biə tɩn, dí wʊ maŋɩ sɩ dí ŋwɩ. [27] Dí nan ba lagɩ sɩ dí pa lampo-joŋnə bam wʊbʊŋa cɔgɩ. Kʊntʊ ŋwaanɩ, zaŋɩ n vu nɩnɩʊ kʊm ni, sɩ n dɩ gwələ n ma n ja kaləŋə. Nmʊ na wʊ́ da yigə n ja kaləŋə kalʊ tɩn, sɩ n kəŋi ka ni, sɩ n na səbu-dalɩ da. Səbu-dalɩ dɩm kʊntʊ wʊ́ wanɩ dɩ yi Wɛ-digə kam lampoo kʊm kuni bɩle ŋwɩɩm. N na lɩ-dɩ, sɩ n ja n ba n ma n ŋwɩ n pa amʊ dɩ n tɩtɩ.»

18

Wɔɔ mʊ yɩ nɔn-kamunu o dwe Wɛ paarɩ dɩm wʊnɩ?

(Marɩkɩ 9:33-37, 42-48, Luki 9:46-48, 17:1-2)

[1] Kantʊ maŋa kam nɩ Zezi karabiə bam ma vu o te, yɩ ba bwe-o ba wɩ: «Wɔɔ mʊ wʊ́ ta yɩ nɔn-kamunu o dwe maama Wɛ paarɩ dɩm wʊnɩ?»

[2] Zezi laan ma bəŋi bu-balaŋa o pa o ba o zɩgɩ ba maama tɩtarɩ nɩ. [3] O ma ta o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, abam na wʊ ləni á wʊbʊŋa á ji nɩ bu-balwa te, á bá na cwəŋə sɩ á zʊ Wɛ paarɩ dɩm wʊ. [4] Wʊlʊ na dwe maama Wɛ paarɩ dɩm wʊnɩ tɩn mʊ yɩ wʊlʊ na tu o tɩtɩ o ji nɩnɛɛnɩ bu-balaŋa kantʊ doŋ te tɩn. [5] Kʊlʊ na wəli da tɩn, wʊlʊ maama na nɩgɩ bu wʊntʊ doŋ lanyɩranɩ amʊ yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn, kʊntʊ tu nɩgɩ amʊ mʊ.

[6] Balʊ na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ tɩn, ba na maŋɩ ba muri nɩ bu-balwa te dɩ, nɔɔnʊ wʊlʊ na pɛ ba dɩdʊa yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn, ba na ləgi kandwɛ kamunu mʊ kʊntʊ tu ba nɩ ba dɩ-o nɩnɩʊ wʊnɩ yɩ o tɩ, kʊʊ́ ta garɩ cam dɩlʊ o na wʊ́ ba na Wɛ tee nɩ tɩn. [7] Kʊ yɩ lɛɛrʊ lʊgʊ baŋa nɩ dɩ nabiinə balʊ na ganɩ nɔɔna sɩ ba yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn. Gana yam kʊntʊ warɩ sɩ ya yɩ ba. Kʊ nan na yɩ nɔɔnʊ wʊlʊ maama na ganɩ nɔɔna sɩ ba yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn, lɛɛrʊ wʊ o yuu nɩ.

[8] Nmʊ jɩŋa naa n naga na wʊ́ pa n yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm, kʊ maŋɩ sɩ n go-ka mʊ n yagɩ. N na gɛ n jɩŋa naa n naga, yɩ n daarɩ n na ŋwɩa Wɛ tee nɩ, kʊntʊ garɩ n na jɩgɩ n yɩra yam maama, yɩ ba laan dɩ-m ba yagɩ mini dɩlʊ na bá ti tɩn wʊnɩ. [9] Nmʊ yi nan na wʊ́ pa n yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm, kʊ maŋɩ sɩ n lɩ-dɩ n dʊlɩ n yagɩ. N na jɩgɩ yi dɩdʊa yɩ n na Wɛ ŋwɩa kam, kʊ garɩ n na jɩgɩ yiə yale, yɩ ba laan dɩ-m ba yagɩ mini dɩlʊ na bá dwe tɩn wʊnɩ.

Pi-jiə mɩmaŋa

(Luki 15:3-7)

[10] Á taá ye sɩ á yɩ gooni wʊlʊ maama na muri amʊ nɔɔna bam wʊnɩ tɩn. Nan lwarɩ-na

nɪ, Wɛ malɛsɪ * sɪlʊ na nii bantʊ baŋa nɪ tɪn zɪgɪ amʊ Ko Wɛ tee nɪ Dʟ sɔŋɔ nɪ mʊ maŋa maama. (([11] Amʊ Nabiin-bu * wʊm na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ yɪ sɪ a beeri balʊ na je tɪn mʊ, sɪ a vrɪ-ba lwarɪm wʊnɪ.))

[12] Kʊntʊ tɪn, nɔɔnʊ na jɪgɪ peeni bi (100), yɪ piə dɪdʊa na je, abam bʊŋɪ nɪ oó kɪ ta mʊ? O nan maŋɪ sɪ o yagɪ peeni funʊgʊ nʊgʊ kʊm (99) kaporo nɪ mʊ piu yuu nɪ, sɪ o daarɪ o vu o beeri pi-jiə kam. [13] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, o nan na beeri o na-ka, o laan wʊ́ na wʊpolo zanzan kantʊ ŋwaanɪ kʊ dwəni peeni sɪlʊ na daarɪ yɪ sɪ wʊ je tɪn. [14] Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ abam Ko Wɛ na ba lagɪ sɪ Dʟ nɔɔna balʊ na muri tɪn dɪdʊa dɪ je.

Nɔɔnʊ dɪ o doŋ na maŋɪ sɪ ba fɔgɪ daanɪ te tɪn

[15] Nmʊ ko-bu na kɪ-m lwarɪm, sɪ n vu n kaan-o dɪ o na kɪ kʊlʊ tɪn, sɪ kʊ taa yɪ abam yɪranɪ taanɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ ta tɔgɪ o tərə. O nan na sɛ nmʊ na tagɪ kʊlʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ n joori n dɪ-o Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ mʊ. [16] O nan na wʊ sɛ sɪ o cəgi nmʊ taanɪ dɪm, sɪ n lagɪ nɔɔnʊ dɪdʊa naa nɔɔna bale sɪ á tɔgɪ daanɪ á vu o te, sɪ ba bwe-o ba nii, sɪ Wɛ tɔnɔ kʊm tagɪ kʊ wɪ: ‹Nɔɔnʊ na jɪgɪ taanɪ dɪ o doŋ, kʊ maŋɪ sɪ nɔɔna bale naa batɔ mʊ taa yɪ o maana tiinə.› [17] Nɔɔnʊ wʊm nan ta na wʊ sɛ sɪ o cəgi bantʊ dɪ, sɪ n laan vu n ta dɪ Wɛ-digə kɔgɔ kʊm kʊ na yɪ te tɪn. O nan daa ta na wʊ sɛ sɪ o cəgi á Wɛ-digə kɔgɔ kʊm taanɪ dɪm, sɪ n laan ta n nii-o nɪnɛɛnɪ o yɪ nɔn-balɔrɔ kʊlʊ na maŋɪ kʊ yəri Wɛ tɪn mʊ.

[18] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama abam na pɛ ni sɪ o zʊ Wɛ kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn, Wɛ wʊ́ zɪgɪ abam kwaga nɪ dɪ kʊntʊ. Yɪ abam na wɪ o bá zʊ, Wɛ daa ta wʊ́ zɪgɪ abam kwaga nɪ dɪ kʊntʊ. [19] Kʊ wəli da, abam nɔɔna bale na kɪ ni daanɪ lʊgʊ baŋa nɪ, sɪ á loori woŋo kʊlʊ maama amʊ Ko Wɛ tee nɪ, dɪntʊ wʊ́ kɪ Dʟ pa abam.
[20] Bɛŋwaanɪ, jəgə kalʊ maama nɔɔna bale naa batɔ na lagɪ daanɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn, amʊ wʊ ba tɪtarɪ nɪ.»

Nɔɔnʊ na maŋɪ sɪ o yagɪ o doŋ lwarɪm o ma cɛ-o te tɪn

[21] Pɪyɛɛrɪ laan ma vu Zezi te, yɪ o bwe-o o wɪ: «A Yuutu, amʊ ko-bu na kɪ-nɪ lwarɪm, kuni bɪgra mʊ a maŋɪ sɪ a yagɪ a ma cɛ-o? Kʊ maŋɪ sɪ kʊ yi kuni bɪrpɛ mʊ naa?»

[22] Zezi ma lər-o o wɪ: «Awo, kʊ daɪ kuni bɪrpɛ yɪranɪ, kʊ maŋɪ sɪ kʊ taa yɪ fusɪrpɛ kuni bɪrpɛ mʊ. [23] Bɛŋwaanɪ Wɛ paarɪ dɪm nyɪ nɪnɛɛnɪ pɛ wʊdoŋ na lagɪ o jeeli o səbu o tɪntʊŋna tee nɪ o nii te tɪn mʊ. [24] O na puli sɪ o jeeli-kʊ tɪn, ba laan ma ja o tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ na jɪgɪ o jɪnɪ zanzan nɪnɛɛnɪ səbu-dala mʊrr-fugə te tɪn (10.000) ba ba o te.
[25] Nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ maa warɪ o ŋwɪ o jɪnɪ dɪm. Pɛ wʊm laan ma pa ni sɪ ba ja nɔɔnʊ wʊm dɪ o kaanɪ dɪ o biə ba yəgi, kʊ wəli dɪ o wəənu maama, sɪ ba ma səbu kʊm kʊntʊ ba ŋwɪ jɪnɪ dɪm. [26] Tɪntʊŋnʊ wʊm na ni kʊntʊ tɪn, o ma vu o kuni doonə pɛ wʊm yigə nɪ o loor-o o wɪ: ‹Amʊ tu, popo ja n banɪ dɪ amʊ, sɪ amʊ wʊ́ ŋwɪ n jɪnɪ dɪm maama a pa-m.›

[27] Pɛ wʊm ma duri o ŋwaŋa yɪ o yagɪ jɪnɪ dɪm o ma cɛ-o, yɪ o daa wʊ kɪ-o kʊlʊkʊlʊ.

[28] Nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ laan ma nuŋi o vu o jeeri tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ na jɪgɪ o jɪnɪ fɪnfɪɪn nɪnɛɛnɪ səbu-dalɪ dɪdʊa te tɪn. O laan ma sɔ nɔɔnʊ wʊm ba, yɪ o fɪ-o sɪ o ŋwɪ o jɪnɪ dɪm.
[29] Nɔɔnʊ wʊm ma kuni doonə o doŋ tɪntʊŋnʊ wʊm yigə nɪ o loor-o o wɪ: ‹Popo ja n banɪ dɪ amʊ, sɪ amʊ wʊ́ ŋwɪ n jɪnɪ dɪm a pa-m.›

[30] O ma wʊ sɛ, yɪ o ja nɔɔnʊ wʊm o vu o kɪ pɪɪna digə nɪ, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kam o na

wú ŋwɪ o jɪnɪ dɪm tɪn.
[31] Pɛ wʊm tɪntʊŋna badonnə na nɛ kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa ba wʊrʊ tiini tɪ cɔgɪ. Ba laan ma vu ba ta ba brɪ pɛ wʊm kʊlʊ maama na kɪ tɪn. [32] Pɛ wʊm laan ma bəŋi o tɪntʊŋnʊ wʊm kʊntʊ o ta dɪd-o o wɪ: ‹Nmʊ yɪ nɔn-balɔrɔ mʊ. Amʊ yagɪ nmʊ jɪ-farɪ dɪm maama mʊ a ma cɛ-m, nmʊ na loori-nɪ tɪn ŋwaanɪ. [33] Kʊ ya maŋɪ sɪ nmʊ dɪ duri n doŋ wʊm ŋwaŋa, nɪnɛɛnɪ a na duri nmʊ ŋwaŋa te tɪn.›
[34] Pɛ wʊm banɪ ma tiini dɪ zaŋɪ zanzan dɪ o tɪntʊŋnʊ wʊm. O ma kɪ-o o tɪntʊŋna bam jɪŋa nɪ, sɪ ba pa o na cam, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ o na wú ŋwɪ o jɪnɪ dɪm maama tɪn.
[35] Kʊntʊ tɪn, abam wʊlʊ maama na wʊ yagɪ o ma cɛ o ko-bu dɪ o wʊ maama tɪn, amʊ Ko Wɛ dɪ wú pa abam na cam kʊntʊ doŋ mʊ.»

19

Kaanɪ vɪɪm taanɪ

(Marɪkɪ 10:1-12, Luki 16:18)

[1] Zezi dɛɛn na brɪ-ba wəənu tɪm kʊntʊ maama o ti tɪn, o laan ma zaŋɪ Galile nɪ o vu o yi Zude tɪ-niə yam, Zʊrdɛn bugə kam ni dɪdoŋ dɪm nɪ. [2] Nɔn-kɔgɔ ma tɔg-o kʊ vu, yɪ o pa ba yawɪɪna na yazurə je sɪm kʊntʊ nɪ.
[3] Farizɪan * tiinə badaara dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zezi te. Ba maa lagɪ sɪ ba maŋ-o ba nii, yɪ ba bwe-o ba wɪ: «Nɔɔnʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ o vɪn o kaanɪ, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ kʊlʊ maama ŋwaanɪ na?»
[4] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: ‹Pulim nɪ, Wɛ na kɪ nabiinə tɪn, DƖ kɪ-ba sɪ ba taa yɪ baarʊ dɪ kaanɪ mʊ.› Abam nan ta wʊ karɪmɪ kʊntʊ na? [5] Kʊntʊ ŋwaanɪ, nɔɔnʊ na di kaanɪ, o maŋɪ sɪ o pɔɔrɪ o tɪtɪ o nu dɪ o ko tee nɪ, sɪ o daarɪ o pa o dɪ o kaanɪ wʊm jəni daanɪ. Kʊntʊ wú pa ba laan ji nɔɔnʊ dɪdʊa. [6] Kʊntʊ tɪn, ba daa daɪ nɔɔna bale, ba laan yɪ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ. Wɛ na kɪ nɔɔna balʊ daanɪ tɪn, nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ maŋɪ sɪ o pɔɔrɪ-ba daanɪ.»
[7] Farizɪan tiinə bam daa ma bwe-o ba wɪ: «Bɛɛ nan mʊ yɪ Moyisi * dɛɛn pa ni, nɪ nɔɔnʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ o pʊpʊnɪ tɔnɔ o pa o kaanɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ o vɪ-o?»
[8] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam wʊrʊ na dana tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Moyisi dɪ sɛ sɪ á vɪn á kaana. Kʊ na zɪgɪ pulim maŋa nɪ tɪn, kʊ ya wʊ maŋɪ sɪ nɔɔna vɪn ba kaana. [9] A nan lagɪ a ta abam sɪ, nɔɔnʊ na vɪn o kaanɪ, yɪ kʊ na daɪ nɪ o cɔgɪ dɪ baara, yɪ o daarɪ o di kaanɪ wʊdoŋ, kʊntʊ tu kəm dɪm yɪ balɔrɔ nɪnɛɛnɪ o na pəni dɪ o doŋ kaanɪ te tɪn mʊ.»
[10] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, o karabiə bam ma ta dɪd-o ba wɪ: «Kʊ na sɪɪnɪ kʊ yɪ kʊntʊ mʊ baarʊ dɪ o kaanɪ laŋa nɪ, kʊ ya lamma dɪ nɔɔnʊ na maŋɪ o wʊ di kaanɪ.»
[11] O ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ nan daɪ nɔɔna maama mʊ wú wanɪ ba ni taanɪ dɪntʊ kuri, kʊ yɪ balʊ yɪranɪ Wɛ na zəni-ba sɪ ba wanɪ ba joŋi-dɪ tɪn mʊ. [12] Nɔɔna badaara wʊra ba na ba bʊŋɪ sɪ ba di kaana, bɛŋwaanɪ ba maŋɪ ba lʊ bantʊ bakanɪ mʊ. Badaara dɪ maa wʊra ba na ba bʊŋɪ sɪ ba di kaana, yɪ kʊ yɪ nɔɔna mʊ jaanɪ-ba ba lwɪ. Kʊ daarɪ badaara wʊra ba tɪtɪ na vɪn sɪ ba di kaana, yɪ kʊ yɪ ba na lagɪ sɪ ba tʊŋɪ Wɛ paarɪ dɪm tɪtʊŋa yam tɪn ŋwaanɪ mʊ.
Nɔɔnʊ wʊlʊ na wú wanɪ o ni zaasɪm dɪntʊ kuri tɪn, sɪ o sɛ.»

Zezi na warɩ Wɛ o pa bu-balwa te tɩn

(Marɩkɩ 10:13-16, Luki 18:15-17)

[13] Nɔɔna badonnə dɛɛn ma ja bu-balwa ba vu Zezi te, sɩ o daŋɩ o jɩa ba yuu nɩ sɩ o warɩ Wɛ o pa-ba. O karabiə bam ma zaŋɩ ba kaanɩ-ba sɩ ba yɩ taa kɩ kʊntʊ. [14] Zezi laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Yagɩ-na sɩ biə bam taa tui a te, sɩ á yɩ zaŋɩ á cɩ-ba. Bɛŋwaanɩ balʊ na nyɩ nɩ bu-balwa te tɩn mʊ maŋɩ sɩ ba zʊ Wɛ paarɩ dɩm wʊnɩ.»

[15] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, o laan ma daŋɩ o jɩa ba yuu nɩ o warɩ Wɛ o pa-ba, yɩ o daarɩ o viiri.

Nadunə wʊ́ wanɩ ba na ŋwɩa Wɛ tee nɩ na?

(Marɩkɩ 10:17-31, Luki 18:18-30)

[16] Dɛ dɩdwɩ nɔn-dʊŋʊ kʊdoŋ dɛɛn ma zaŋɩ o vu Zezi te. O ma bwe-o o wɩ: «Karanyɩna, kəm-laa kɔɔ mʊ a maŋɩ sɩ a kɩ, sɩ a ma na ŋwɩa kalʊ na ba ti tɩn Wɛ tee nɩ?»

[17] Zezi ma lər-o o wɩ: «Kʊ yɩ ta mʊ yɩ n bwe amʊ sɩ n lwarɩ woŋo kʊlʊ na lana tɩn sɩ n kɩ? Wɛ yɩranɩ mʊ lana. Nmʊ na lagɩ sɩ n na ŋwɩa Dʟ tee nɩ, kʊ maŋɩ sɩ n ta n tɔgɩ Dʟ cullu tɩm mʊ.»

[18] Nɔɔnʊ wʊm ma bwe-o o wɩ: «Dʟ cullu tɔɔ mʊ kʊntʊ?»

Zezi ma lər-o o wɩ: «Yɩ zaŋɩ n gʊ nɔɔnʊ. Yɩ zaŋɩ n pəni dɩ n doŋ kaanɩ. Yɩ zaŋɩ n ŋɔ. Yɩ fɔ vwan n pa n doŋ. [19] Ta n zuli n nu dɩ n ko. Ta n soe n doŋ nɩ n tɩtɩ te.»

[20] Nɔn-dʊŋʊ kʊm laan ma ta o wɩ: «A maŋɩ a tɔgɩ cullu tɩntʊ maama. Kʊ nan ta gɛ bɛɛ mʊ sɩ a kɩ?»

[21] Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Nmʊ na lagɩ sɩ n maŋɩ dɩ Wɛ cwəŋə kam fasɩ, kʊ maŋɩ sɩ n kwe kʊlʊ maama n na jɩgɩ tɩn n yəgi, sɩ n laan ma tɩ səbu kʊm n ma n zəni yinigə tiinə. Kʊntʊ wʊ́ pa n ta n jɩgɩ jɩjɩgɩrʊ Wɛ-sɔŋɔ nɩ. Nmʊ na kɩ kʊntʊ, sɩ n laan ba n ta n tɔgɩ-nɩ.»

[22] Nɔn-dʊŋʊ kʊm na ni kʊntʊ tɩn, kʊ ma pa o wʊ cɔgɩ zanzan, o jɩjɩgɩrʊ tɩm na tiini tɩ daga tɩn ŋwaanɩ. O ma viiri Zezi tee nɩ.

[23] Zezi laan ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, nadum na lagɩ sɩ o zʊ Wɛ paarɩ dɩm wʊnɩ, kʊʊ́ ta tiini kʊ cana kʊ pa-o. [24] A nan ta lagɩ a ta dɩ abam nɩ, kʊʊ́ ta yɩ mwalɩ sɩ yogondi da gar-lwe bɔɔnɩ dɩ nuŋi kʊ dwe nadum na lagɩ sɩ o zʊ Wɛ paarɩ dɩm wʊ.»

[25] O karabiə bam na ni kʊntʊ tɩn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-ba. Ba maa tɛ ba wɩ: «Kʊ nan na yɩ kʊntʊ, wɔɔ mʊ wʊ́ wanɩ o na ŋwɩa Wɛ tee nɩ?»

[26] Zezi ma nii-ba yɩ o wɩ: «Nabiinə mʊ bá wanɩ ba kɩ, sɩ Wɛ waɩ woŋo maama Dʟ kɩa.»

[27] Pɩyɛɛrɩ laan ma ta o wɩ: «Nii. Dɩbam yagɩ dí woŋo maama mʊ, yɩ dí daarɩ dí tɔgɩ nmʊ. Bɛɛ mʊ dɩbam lagɩ dí na Wɛ tee nɩ?»

[28] Zezi ma ta dɩ ba o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, abam balʊ na tɔgɩ amʊ tɩn wʊ́ ba á tɔgɩ á di paarɩ, maŋa kalʊ Wɛ na wʊ́ kɩ wəənu maama sɩ tɩ taa yɩ nadʊnnʊ tɩn. Maŋa kam kʊntʊ nɩ amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ́ ba a jəni a paarɩ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɩ, yɩ abam dɩ wʊ́ jəni paarɩ jangwaanʊ fugə-tɩle baŋa nɩ, sɩ á tɔgɩ á di Yisɩrayɛlɩ * dwi tiinə kuri fugə-bɩle dɩm taanɩ. [29] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na yagɩ o sɔŋɔ dɩ o nu-biə dɩ o nu dɩ o ko dɩ o biə dɩ o karɩ amʊ yɩrɩ dɩm ŋwaanɩ tɩn, kʊntʊ tu wʊ́ ba o na kʊlʊ maama o na yagɩ

tɪn kuni bi mʊ, yɪ o daarɪ o na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. [30] Balʊ na maŋɪ ba yɪ yigə tiinə tɪn zanzan wú joori ba ji kwaga tiinə. Kʊ daarɪ balʊ dɪ na maŋɪ ba yɪ kwaga tiinə tɪn zanzan wú ba ba ji yigə tiinə Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ.»

20

‹Sɔŋɔ tu na ŋwɪ o kara tɪntʊŋna te tɪn› mɪmaŋa

[1] Zezi daa ma daarɪ o wɪ: «Wɛ paarɪ dɪm nyɪ dɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ na jɪgɪ o kara. O ma zaŋɪ o nuŋi zɪzɪŋa nɪ o vu sɪ o lagɪ nɔɔna balʊ na varɪ ba joŋi səbu tɪn, sɪ ba vu ba tʊŋɪ o kara kam nɪ. [2] O ma sɛ sɪ o ŋwɪ-ba səbu kʊlʊ ba na maŋɪ sɪ ba joŋi dɛ wʊnɪ tɪn. Kʊ yɪ səbu-dalɪ dɪdʊa mʊ. Ba na ŋɔɔnɪ ba maŋɪ daanɪ kʊntʊ tɪn, o ma tʊŋɪ-ba sɪ ba vu o kara kam ba taa tʊŋa.

[3] Wɪa na bɪgɪ fɪnfɪɪn nɪnɛɛnɪ luu nʊgʊ maŋa nɪ te tɪn, o daa ma vu yaga o na nɔɔna badonnə na wʊra, yɪ ba ba jɪgɪ tɪtʊŋa. [4] O ma ta dɪ ba o wɪ: ‹Abam dɪ ba á tɔgɪ á tʊŋɪ a kara kam nɪ, sɪ amʊ wú ŋwɪ abam te na maŋɪ tɪn.› [5] Ba ma sɛ ba vu. Wɪa tɪtarɪ nɪ o daa ma joori o vu o lagɪ nɔɔna badonnə o wəli da. Wɛ-gunim maŋa nɪ o daa ta ma vu o lagɪ nɔɔna badonnə dɪ o wəli da. [6] Dɪdaan-ni nɪ o daa ma vu yaga o na nɔɔna badonnə ta na zɪgɪ da. O ma bwe-ba o wɪ: ‹Bɛɛ mʊ yɪ abam zɪgɪ yo seeni dɛ dɪm wʊnɪ maama, yɪ á ba kɪ kʊlʊkʊlʊ?› [7] Ba ma lər-o ba wɪ: ‹Nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ kwe dɪbam sɪ dí tʊŋɪ dí pa-o.› O ma ta dɪ bantʊ dɪ, sɪ ba vu ba tɔgɪ ba tʊŋɪ o kara kam nɪ.

[8] Tɪga na lagɪ ka yi tɪn, o laan ma ta dɪ o tɪtʊŋa yigə tu wʊm sɪ o ta dɪ tɪntʊŋna bam, sɪ ba zaŋɪ ba ba ba joŋi ba ŋwɪɪrʊ. O ma ta dɪd-o sɪ o puli o ŋwɪ tɪntʊŋna balʊ na tu ba kweeli tɪn. [9] Nɔɔna balʊ na tu ba sɪŋɪ tɪtʊŋa dɪdaan-ni nɪ tɪn ma ba sɪ ba joŋi ba ŋwɪɪrʊ. Ba ma ŋwɪ-ba səbu-dalɪ dɪdʊa dɪdʊa. [10] Kʊ daarɪ balʊ na puli ba tʊŋɪ tɪtɪɪtɪ tɪn dɪ laan ma ba sɪ ba joŋi ba ŋwɪɪrʊ. Ba maa bʊŋɪ nɪ baá joŋi ŋwɪɪrʊ kʊ dwe bantʊ nyɪm tɪm. Ba dɪ nan joŋi səbu-dalɪ dɪdʊa dɪdʊa mʊ. [11] Ba ma joŋi ba səbu, yɪ ba daarɪ ba pʊʊna dɪ kara kam tu wʊm ba wɪ: [12] ‹Balʊ na tu kwaga tɪn tʊŋɪ fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ, nɪnɛɛnɪ luu dɪdʊa te. Dɪbam nan tu dí tʊŋɪ tɪtɪɪtɪ mʊ, kʊ cɛ dí yɪra wɪa yigə nɪ dɛ dɪm maama wʊnɪ, yɪ nmʊ pa bantʊ ŋwɪʊ maɪ dɪ dɪbam na joŋi te tɪn.›

[13] Kara kam tu wʊm maləri ba dɪdʊa o wɪ: ‹A ciloŋ, nii yo. A wʊ kɪ nmʊ kampinə, bɛŋwaanɪ nmʊ sɛ sɪ n tʊŋɪ n joŋi səbu-dalɪ dɪdʊa mʊ dɛ wʊnɪ. [14] Nan ja n səbu kʊm n viiri, sɪ taanɪ tərə. Amʊ laga, yɪ a ŋwɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na tu kwaga o tʊŋɪ tɪn, sɪ kʊ maŋɪ dɪ nmʊ na joŋi te tɪn. [15] A nan ba jɪgɪ cwəŋə sɪ a ma a səbu kʊm a kɪ kʊlʊ a na lagɪ tɪn na? Nmʊ nan jɪgɪ wʊ-gʊʊ dɪ a na jɪgɪ wʊ-yoŋo tɪn mʊ na?›

[16] Mʊ kʊ kuri, balʊ na wʊ kwaga nɪ tɪn wú ba ba ji yigə tiinə, yɪ balʊ na wʊ yigə nɪ tɪn wú joori ba ji kwaga tiinə.»

Zezi daa na ŋɔɔnɪ o tʊʊnɪ taanɪ te tɪn

(Marɪkɪ 10:32-34, Luki 18:31-34)

[17] Zezi dɪ o karabiə dɛɛn ma zaŋɪ ba maa kɛ Zeruzalɛm. Ba na wʊ cwəŋə nɪ tɪn, o ma pɔɔrɪ o karabiə fugə-bale bam kɔgɔ kʊm wʊnɪ o pa ba tɔgɪ dɪd-o ba veə. [18] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Taá ye-na, dí na maa ve Zeruzalɛm tɪn, dáanɪ mʊ ba laan wú ja amʊ Nabiin-bu *

wʊm ba kɪ kaanɪm yigə tiinə bam dɪ cullu karanyɪna tiinə bam jɪŋa nɪ. Nɔɔna bam kʊntʊ wʊ́ di a taanɪ sɪ kʊ brɪ nɪ a maŋɪ sɪ a tɪ mʊ. [19] Ba laan wʊ́ daarɪ ba kɪ-nɪ dwi-gɛ * tiinə bam jɪŋa nɪ. Bantʊ dɪ wʊ́ mwanɪ amʊ, yɪ ba daarɪ ba magɪ-nɪ dɪ balaara. Ba laan wʊ́ ja-nɪ ba pa tʊʊn-dagara * baŋa nɪ ba gʊ. Da yatɔ dɛ nɪ, a laan wʊ́ joori a bi a yagɪ tʊʊnɪ.»

Zezi cwəŋə kam na jɪgɪ yaara te tɪn

(Marɪkɪ 10:35-45, Luki 22:24-27)

[20] Zebede biə bam nu dɛɛn ma vu Zezi te dɪ o biə bale bam. O ma kuni doonə o yigə nɪ sɪ o loor-o. [21] Zezi ma bwe-o o wɪ: «Bɛɛ mʊ n laga?»

O ma lər-o o wɪ: «Popo, pa ni sɪ n na tu n di n paarɪ dɪm, sɪ n pa a biə bale bantʊ jəni nmʊ tee nɪ, n jazɪm nɪ dɪ n jagwiə nɪ.»

[22] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam tɪtɪ yəri á na loori kʊlʊ tɪn. Abam wʊ́ wanɪ á tɔgɪ á yaarɪ nɪ a na lagɪ a ba a na yaara yalʊ tɪn na?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Ɛɛn, dí wʊ́ wanɪ.»

[23] Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam wʊ́ sɪɪnɪ á tɔgɪ á yaarɪ amʊ yaara yam doŋ. Kʊ daarɪ wʊlʊ na wʊ́ jəni a jazɪm nɪ naa a jagwiə nɪ amʊ paarɪ dɪm wʊnɪ tɪn, a ba jɪgɪ cwəŋə sɪ a kuri nɔɔna sɪ ba jəni da. A Ko Wɛ mʊ maŋɪ o tiŋi je sɪm kʊntʊ, sɪ o pa balʊ na wʊ́ ba ba jəni da tɪn.»

[24] O karabiə fugə kam na lwarɪ ba donnə bale bam na loori kʊlʊ Zezi tee nɪ tɪn, ba bana ma tiini ya zaŋɪ dɪ ba. [25] Zezi laan ma bəŋi ba maama, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam maŋɪ á ye lʊgʊ baŋa pwa na yəni ba jɪgɪ ba nɔɔna ba bɛɛsɪ te tɪn, yɪ ba dɪdɛɛra mʊ di dam ba baŋa nɪ. [26] Kʊ nan na yɪ abam, kʊ wʊ maŋɪ sɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ doŋ abam tɪtarɪ nɪ. Bɛŋwaanɪ, abam wʊlʊ na lagɪ sɪ o ji nɔn-kamunu á wʊnɪ tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o ji abam maama tɪntʊŋnʊ mʊ. [27] Wʊlʊ na lagɪ sɪ o ji abam yigə tu tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o ji á gambaa mʊ. [28] Kʊ yɪ kʊntʊ doŋ mʊ, amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ tu sɪ nɔɔna tʊŋɪ ba pa-nɪ. Amʊ nan tu sɪ a tʊŋɪ a pa nabiinə mʊ, sɪ a daarɪ a kwe a ŋwɪa a ma ləni nɔɔna zanzan ŋwɪa Wɛ tee nɪ.»

Zezi na puri lilwə bale yiə te tɪn

(Marɪkɪ 10:46-52, Luki 18:35-43)

[29] Zezi dɪ o karabiə bam dɛɛn ma nuŋi Zeriko nɪ ba maa kɛa. Ba na maa kɛ tɪn, nɔn-kɔgɔ maa tɔgɪ-ba. [30] Lilwə bale dɛɛn ma je cwəŋə kam ni nɪ. Ba na lwarɪ nɪ Zezi mʊ tɔgɪ dáanɪ o maa kɛ tɪn, ba laan ma kaasɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa ba wɪ: «Dí Yuutu! Pɛ Davidi * dwi tu! Duri dɪbam yibwənə!»

[31] Nɔn-kɔgɔ kʊm ma kaanɪ-ba sɪ ba pu ba niə. Ba laan ma tiini ba kaasɪ ba wɪ: «Dɪbam Yuutu! Pɛ Davidi dwi tu! Duri dɪbam yibwənə!»

[32] Zezi na ni kʊntʊ tɪn, o ma zɪgɪ yɪ o bəŋi-ba o bwe o wɪ: «Abam lagɪ sɪ a kɪ bɛɛ mʊ a pa abam?»

[33] Ba ma ləri ba wɪ: «Dí Yuutu, dɪbam lagɪ sɪ n pa dí yiə mʊ joori ya taa naɪ.»

[34] Zezi ma duri ba ŋwaŋa. O ma twɪ o jɪŋa o dwe ba yiə yam, yɪ ya joori ya naɪ bɪdwɪ baŋa nɪ. Ba laan ma zaŋɪ ba tɔgɪ o kwaga.

21

Zezi na zʊ Zeruzalɛm yɪ nɔɔna zul-o te tɪn

(Marɪkɪ 11:1-11, 15-19, Luki 19:28-40, 45-48, Zan 12:12-19, 2:13-17)

[1] Zezi dɪ o karabiə bam dɛɛn ma vu ba twɛ Zeruzalɛm. Ba ma vu ba yi tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Betifaazɪ. Kʊ wʊ Olivi piu kʊm saŋa nɪ mʊ. [2] Zezi laan ma lɪ o karabiə bale yɪ o wɪ: «Ve-na á vu á zʊ tɪʊ kʊlʊ na wʊ abam yigə nɪ tɪn. Á na yi da, á wú na bɪnaga na ləgi da, yɪ bɪna-pɔla dɪ tɔgɪ ka wʊra. Á na nɛa, sɪ á bwəli-sɪ á ja ba á pa-nɪ. [3] Nɔɔnʊ na bwe abam sɪ woŋo, sɪ á ta dɪd-o nɪ, kʊ yɪ dí Yuutu wʊm mʊ lagɪ-sɪ. Kʊ tu wú sɛ o yagɪ o pa abam, yɪ á ja á ba.»

[4] Kʊ kɪ kʊntʊ, sɪ kʊ pa Wɛ nijoŋnu wʊdoŋ dɛɛn na tagɪ kʊlʊ faŋa faŋa tɪn mʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ. O dɛɛn tagɪ o wɪ:

[5] «Ve-na á ta dɪ Siyɔn * tiinə bam nɪ:

‹Nii-na á pɛ wʊm,
o maa bɪɪnɪ á te.
Wʊntʊ tu o tɪtɪ mʊ,
yɪ o di bɪnaga o maa bɪɪna.
Ka yɪ bɪna-pɔla mʊ o diinə,
yɪ ka nu mɪ zɪla zɪŋɪm.› »

[6] Zezi karabiə bale bam ma sɪɪnɪ ba tɔgɪ yigə, ba vu ba kɪ kʊlʊ o na tagɪ sɪ ba kɪ tɪn. [7] Ba ma ja bɪna-kwɪʊn kʊm dɪ bɪna-pɔla kam ba ba, yɪ ba lɪ ba gwaarʊ ba daŋɪ sɪ baŋa nɪ. Zezi laan ma di bɪna-pɔla kam, yɪ ba ve ba maa kɛa. [8] Ba na maa kɛ tɪn, kɔ-fɔrɔ maa tɔgɪ-ba, yɪ ba zanzan lɪ ba gwaarʊ ba lwarɪ cwəŋə kam yuu nɪ, sɪ Zezi tɔgɪ tɪ baŋa o kɛ. Badaara dɪ ma goni vɔɔrʊ ba dɪ cwəŋə kam yuu nɪ, sɪ o tɔgɪ tɪ baŋa o kɛ. [9] Nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na wʊ o yigə nɪ dɪ o kwaga nɪ ba ve tɪn maa kaasa, yɪ ba tɛ ba wɪ:

«Ozaana! Zulə taa wʊ Pɛ Davidi * dwi tu wʊm tee nɪ!
Zuli-na wʊlʊ na tu dí Yuutu Wɛ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.
Ozaana! Zulə taa wʊ Baŋa-Wɛ tee nɪ!»

[10] Ba dɛɛn ma vu ba maa yi Zeruzalɛm tɪʊ kʊm ni. Tɪʊ kʊm tiinə bam maama ma zaŋɪ ba yɪ zulimaa ba sirigi je sɪm maama. Ba maa bwe ba wɪ: «Nɔɔnʊ wɔɔ mʊ tɪntʊ?»

[11] Nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na tɔgɪ Zezi tɪn maa tɛ ba wɪ: «Wʊntʊ yɪ Wɛ nijoŋnu Zezi mʊ, o na nuŋi Galile tɪʊ Nazarɛtɪ tɪn.»

[12] Zezi dɛɛn ma vu o zʊ Wɛ-di-kamunu * kʊm wʊ. O ma na nɔɔna na wʊ ka kʊnkɔlɔ kʊm nɪ ba pipiə. O ma zəli-ba o pa ba nuŋi. O ma vu o ja səbu-lənnə bam taabʊllʊ tɪm o pipiri o pu tɪga nɪ, o pa ba səbiə bam jagɪ. O ma daarɪ o yigi yitunnu tɪlʊ nɔɔna badonnə na je da ba yəgi kunkwən-pulə tɪn o dɪ tɪga nɪ. [13] O na wʊra o zəli-ba kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ, nɪ Wɛ mʊ wɪ: ‹Amʊ digə kantʊ maŋɪ sɪ ka taa yɪ jəgə kalʊ nɔɔna na wú ta tui ba warɪ amʊ da tɪn mʊ.› Abam nan pɛ kʊ ji ŋwɪɪna joro je.»

[14] Lilwə dɪ kwaarʊ dɛɛn ma ba Zezi te Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, yɪ o pa ba na yazurə. [15] Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam ma na wo-kɪnkagɪla yalʊ o na kɪ tɪn, yɪ ba daarɪ ba na biə na zɪgɪ Wɛ-digə kam kʊnkɔlɔ kʊm nɪ ba kaasɪ ba wɪ:

«Ozaana! Zulə taa wʊ Pɛ Davidi dwi tu wʊm tee nɪ!»
Ba na nɛ kʊntʊ tɪn, ba bana ma zaŋɪ zanzan. [16] Ba ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Nmʊ ba ni biə bam na tɛ nmʊ taanɪ te? N bá cɪ-ba sɪ ba yɪ taa tɛ kʊntʊ na?»
Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A ye ba na tɛ kʊlʊ tɪn. Kʊ nan pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: ‹Nmʊ Wɛ mʊ pɛ biə dɪ bu-sɪsɪn zuli nmʊ dɪ ba niə.› Abam maŋɪ á wʊ karɪmɪ kʊntʊ na?»
[17] O laan ma zaŋɪ ba tee nɪ o viiri. O ma nuŋi tɪʊ kʊm nɪ o vu Betani, yɪ o pəni dáanɪ.

Zezi na sɔɔlɪ kapʊrʊ yɪ kʊ tɪ te tɪn

(Marɪkɪ 11:12-14, 20-24)

[18] Tɪga na pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ tɪn, o ma zaŋɪ sɪ o joori o vu Zeruzalɛm. O na wʊ cwəŋə nɪ tɪn, o kana maa wɔɛ. [19] O ma na kapʊrʊ na zɪgɪ cwəŋə kam daa nɪ. O ma vu sɪ o nii, yɪ o piini dɪ vɔɔrʊ yɪranɪ mʊ wʊra, yɪ mɔɔla tərə sɪ o di. O ma ta dɪ kapʊrʊ kʊm o wɪ: «N daa n bá joori n lə biə maŋa dɪ maŋa.» O na tagɪ kʊntʊ tɪn, kapʊrʊ kʊm ma da kʊ kwaarɪ bɪdwɪ baŋa nɪ.
[20] Zezi karabiə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ-ba. Ba ma bwɛ ba wɪ: «Kʊ kɪ ta mʊ yɪ kapʊrʊ kʊm da kʊ kwaarɪ lɪla kʊntʊ?»
[21] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ yɪ á ba jɪgɪ bʊbwɛa, abam dɪ wʊ́ wanɪ á kɪ kʊlʊ na kɪ kapʊrʊ kʊm tɪn doŋ. Kʊ nan daɪ kʊntʊ yɪranɪ má. Á wʊ́ wanɪ á ta dɪ pu-kamunu kʊntʊ nɪ, kʊ gɔ kʊ na wʊ mɛ tɪn kʊ vu kʊ tʊ nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ, yɪ Wɛ nan wʊ́ pa kʊ kɪ. [22] Kʊlʊ na wəli da tɪn, abam na loori woŋo kʊlʊ maama Wɛ tee nɪ, yɪ á na kɪ wʊ-dɪdʊa nɪ á wʊ́ na, Wɛ wʊ́ pa á sɪɪnɪ á na-kʊ.»

Nɔɔna na bwe Zezi dam dɪm na nuŋi mɛ tɪn

(Marɪkɪ 11:27-33, Luki 20:1-8)

[23] Zezi dɛɛn ma joori o vu o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. O maa wʊra o brɪ nɔɔna bam. Zwifə nakwa bam dɪ ba kaanɪm yigə tiinə bam ma vu o te ba bwe-o ba wɪ: «Wɔɔ dam mʊ n ma n kɪ wəənu tɪlʊ maama n na kɪ tɪn? Wɔɔ mʊ pɛ nmʊ ni sɪ n ta n kɪ kʊntʊ?»
[24] O ma ləri-ba o wɪ: «A dɪ jɪgɪ bwiə a lagɪ a bwe abam. Á na ləri á pa-nɪ, sɪ a laan brɪ abam wʊlʊ na pɛ amʊ ni sɪ a tʊŋɪ tɪn. [25] A lagɪ a bwe abam a nii, Zan na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn, kʊ yɪ Wɛ mʊ pɛ-o cwəŋə naa nabiinə mʊ?»
O na bwe-ba kʊntʊ tɪn, ba maa wʊra ba bwɛ daanɪ sɪ ba nii, ba na wʊ́ lər-o te tɪn. Ba maa wɪ: «Dɪbam na ləri dí wɪ, kʊ yɪ Wɛ mʊ, o laan wʊ́ bwe dɪbam o nii, bɛɛ mʊ yɪ dí nan wʊ sɛ Zan taanɪ dɪm? [26] Kʊ daarɪ, dí na wɪ kʊ yɪ nabiinə mʊ pɛ-o cwəŋə, nɔn-kɔgɔ kʊm wʊ́ ja dɪ dɪbam, dɪ ba maama na paɪ Zan yɪ Wɛ nijoŋnu tɪn ŋwaanɪ.» [27] Ba na banɪ daanɪ ba ga kʊlʊ ba na wʊ́ ta tɪn, ba ma ləri Zezi ba wɪ: «Dí yəri wʊlʊ na pɛ Zan cwəŋə tɪn.»
Zezi dɪ ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ na yɪ kʊntʊ, amʊ dɪ nan bá ta wʊlʊ na pɛ amʊ ni sɪ a taa tʊŋɪ tɪn.»

Nɔɔnʊ dɪ o biə bale mɪmaŋa

[28] Zezi laan ma ta o wɪ: «A lagɪ a maŋɪ mɪmaŋɪ dɪdoŋ a brɪ abam, sɪ á bʊŋɪ á nii. Nɔɔnʊ mʊ wʊra dɪ o biə bale. O ma ta dɪ bu-kwɪan kam o wɪ: ‹Ve n tʊŋɪ a kara nɪ zɪm dɛ

dɪm nɪ.› [29] Bu wʊm ma lər-o o wɪ: ‹A bá vu.› Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, o ma joori o ləni o wʊbʊŋa yɪ o vu o tʊŋɪ.

[30] Nɔɔnʊ wʊm daa ma ta dɪ o bu wʊdoŋ wʊm sɪ o dɪ vu o kara kam o tʊŋɪ. Wʊntʊ ma ləri o wɪ: ‹A ko, aá vu.› Yɪ o laan daarɪ o wʊ ve.

[31] Kʊntʊ tɪn, biə bam kʊntʊ bale wʊnɪ, wɔɔ mʊ sɪɪnɪ o kɪ ba ko wʊm na lagɪ kʊlʊ tɪn?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Kʊ yɪ bu nakwɪ wʊm mʊ.» Ba na ləri kʊntʊ tɪn, Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔn-cɪcɔgɪrʊ, kʊ na yɪ lampo-joŋnə dɪ ka-bwəəru, wú zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ ba daarɪ abam. [32] Bɛŋwaanɪ, Zan na tu abam te tɪn, o dɛɛn brɪ abam cwəŋə kalʊ á na wú da sɪ á na cɪga Wɛ tee nɪ tɪn, yɪ á wʊ sɛ o taanɪ dɪm. Nɔn-cɪcɔgɪrʊ tɪm nan sɛ-o yɪ tɪ ləni tɪ wʊrʊ tɪ yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm. Abam nan nɛ bantʊ na kɪ te tɪn, yɪ á daa ta wʊ sɛ sɪ á ləni á wʊbʊŋa sɪ á sɛ o taanɪ dɪm.»

Nɔɔnʊ dɪ o gaarɪ mɪmaŋa

(Marɪkɪ 12:1-12, Luki 20:9-19)

[33] Zezi daa ma ta dɪ ba o wɪ: «Cəgi-na, sɪ a daa maŋɪ mɪmaŋɪ dɪdoŋ a brɪ abam. Sɔŋɔ tu wʊdoŋ mʊ wʊra. O ma zaŋɪ o cɪ gaarɪ, yɪ o daarɪ o jəri tweeru tɪlʊ yɪrɪ na yɪ vinyə * tɪn dɪ wʊnɪ. O ma daarɪ o kʊ goŋo tɪ-dɪa je nɪ, sɪ o na gwəri tweeru tɪm biə bam, sɪ o kɪ dáanɪ o nɔ o ka tɪ na bam. O ma daarɪ o cwi dapala sɪ nɔɔnʊ taa je da o yɪrɪ gaarɪ dɪm. O na fɔgɪ o cɪ-dɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma kwe nɔɔna o yagɪ da sɪ ba taa tʊŋa, yɪ o daarɪ o beeri o vu tɪʊ kʊdoŋ.

[34] Kʊ na yi tweeru tɪm biə bam gwərim maŋa tɪn, o ma tʊŋɪ o tɪntʊŋna, sɪ ba vu nɔɔna balʊ na nii o gaarɪ dɪm baŋa nɪ tɪn te, sɪ ba joŋi tweeru tɪm biə bam ba ja ba ba pa-o. [35] O tɪntʊŋna bam na tu tɪn, nɔɔna bam ma ja-ba, ba magɪ dɪdʊa lanyɪranɪ, ba gʊ wʊdoŋ, yɪ ba daarɪ ba dʊlɪ dɪdʊa dɪ kandwa ba gʊ.

[36] Gaarɪ dɪm tu wʊm ta ma joori o tʊŋɪ o tɪntʊŋna badonnə nɔɔna bam tee nɪ. Bantʊ kɔgɔ dwe dayigə nɔɔna bam. Nɔɔna bam daa ta ma kɪ bantʊ dɪ kʊntʊ doŋ. [37] Kʊ kweelim nɪ tɪn, o laan ma tʊŋɪ o tɪtɪ bu nɔɔna bam tee nɪ, yɪ o bʊŋɪ nɪ, baá nɪgɪ wʊntʊ. [38] O bu wʊm na maa ve yɪ nɔɔna bam na-o tɪn, ba maa ŋɔɔnɪ daanɪ ba wɪ: ‹Mʊ gaarɪ dɪm tu bu, wʊntʊ mʊ lagɪ o ba o taa te o ko wʊm wəənu tɪm. Nan pa-na dí gʊ-o, sɪ dí daarɪ dí taa te o wəənu tɪm.› [39] Ba laan ma ja-o ba vaŋɪ ba ja nuŋi gaarɪ dɪm wʊnɪ, ba mag-o ba gʊ.

[40] Kʊntʊ tɪn, gaarɪ dɪm tu wʊm laan na tuə, oó kɪ nɔɔna bam kʊntʊ tɪta mʊ?»

[41] Zezi na bwe-ba kʊntʊ tɪn, ba laan ma ləri ba wɪ: «O maŋɪ sɪ o gʊ nɔn-balwaarʊ tɪm kʊntʊ mʊ, sɪ o daarɪ o kwe gaarɪ dɪm o pa nɔɔna badonnə sɪ ba taa nii-dɪ, sɪ tweeru tɪm biə bam gwərim maŋa na yiə, sɪ ba taa pa-o o tweeru tɪm biə bam.»

[42] Zezi daa ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

‹Kandwɛ dɪlʊ lwara na vɪn tɪn laan mʊ joori dɪ ba dɪ ji kandwɛ dɪlʊ na paɪ sɔŋɔ kʊm dana tɪn.

Kʊntʊ yɪ Baŋa-Wɛ mʊ kɪa,

yɪ kʊ yɪ wo-kamunu kʊ pa dɪbam.›

Abam maŋɪ á wʊ karɪmɪ kʊntʊ na? [43] Kʊ brɪ nɪ Wɛ laan wú joŋi Dɩ paarɪ dɪm abam tee nɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa balʊ na sɛ Dɩ ni tɪn na cwəŋə ba zʊ Dɩ paarɪ dɪm wʊ. (([44] Kʊ na yɪ kandwɛ dɪlʊ Wɛ na kuri tɪn, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tʊ dɪntʊ baŋa nɪ tɪn, kʊntʊ tu wú tiini

o cucugı o tıtı mu. Ku daarı, wulu maama kandwɛ dım na tu o baŋa nı tın, dı wú mıırı kuntu tu mu.))»

45 Zezi dɛɛn na maŋı mımaŋa yam kuntu maama tın, kaanım yigə tiinə bam dı Farizıan * tiinə bam ma lwarı nı ku yı bantu taanı mu o tɛa. 46 Ba maa kwaanı ba lagı cwəŋə sı ba ja-o, yı ba kwarı fuunı dı nɔn-kɔgɔ kum, bantu na pɛ o yı Wɛ nijoŋnu tın ŋwaanı.

22

Pɛ bu kadiri candiə mımaŋa

(Luki 14:15-24)

1 Zezi dɛɛn ma maŋı mımaŋı dıdoŋ o brı nɔɔna bam o wı: 2 «Wɛ paarı dım nyı dı pɛ wudoŋ na lagı sı o kı kadiri candiə o pa o bu te tın. 3 Pɛ wum ya tagı dı nɔɔna badonnə mu sı ba ba ba tɔgı ba di kadiri candiə kam. Dɛ dım na tu dı yi tın, o ma tuŋı o tıntuŋna sı ba vu ba bəŋi nɔɔna bam kuntu sı ba ba. Ba ma wu sɛ sı ba ba. 4 O laan ma joori o tuŋı o tıntuŋna badonnə, sı ba vu nɔɔna bam te ba ta dı ba nı: ‹Ba-na, sı amu ti woŋo maama yı a pa ba gu na-paala dı varı-nunuguru. Nan ba-na sı dí di candiə kam.›

5 Nɔɔna balu ba na bəŋi kuntu tın ma zaŋı ba vu ba wubuŋa je, ba na ba nıgı o beeri dım tın ŋwaanı. Ba dıdua ve o kara mu. Dıdua ma vu sı o kı o pipiu. 6 Nɔɔna balu na daarı tın ma ja pɛ wum tıntuŋna bam, ba bɛɛsı-ba ba gu.

7 Pɛ wum banı ma tiini dı zaŋı. O ma tuŋı o pamaŋna sı ba vu ba gu nɔn-gura bam kuntu, sı ba daarı ba zwɛ ba tıu kum maama. 8 O laan ma ta dı o tıntuŋna bam o wı: ‹Kadiri dım woŋo maama ti ku yigə sı dí di. A nan na bəŋi balu sı dí di candiə kam tın ya wu maŋı dı ka. 9 Nan nuŋi-na á vu tıu kum je sım maama nı, á nii cwe sım niə nı. Á na nɛ nɔɔnu wulu maama tın, sı á bəŋ-o sı o ba o tɔgı o di.› 10 O tıntuŋna bam ma nuŋi ba beeri tıu kum maama, ba la nɔɔna balu maama ba na nɛ tın, ku na yı nɔn-ŋuna dı nɔn-balwaaru dı. Pɛ wum sɔŋɔ kum ma tiini ku su dı nɔɔna.

11 Pɛ wum laan ma nuŋi sı o zaanı nɔɔna bam. O ma na nɔɔnu dıdua na wura o na wu zu gwar-ŋuŋu kulu na maŋı dı kadiri dim tın. 12 Pɛ wum ma bwe-o o wı: ‹A ciloŋ, nmu kı ta mu n tɔgı n zu yo seeni, yı nmu wu zu gɔrɔ kulu na lana tın?› Nɔɔnu wum ma ga ka lərə je. 13 Pɛ wum laan ma ta dı o tıntuŋna bam o wı: ‹Ja-na nɔɔnu wuntu á vɔ o jıa dı o nɛ, sı á ja-o á nuŋi á dı lim wunı, yaara na wu mɛ yı nɔɔna keerə yı ba dunı ba nwa tın.›

14 Kuntu brı nı, Wɛ bəŋi nɔɔna zanzan mu, yı Dɩ daarı Dɩ kuri ba fınfıın yıranı.»

Lampoo ŋwıım taanı

(Marıkı 12:13-17, Luki 20:20-26)

15 Farizıan * tiinə bam laan ma zaŋı ba vu sı ba banı ba nii, ba na wú kı te ba pa Zezi ŋɔɔnı o tusi sı ba ja-o tın. 16 Ba ma lı ba karabiə badonnə, sı ba tɔgı dı Pɛ Erɔdı * kwaga nɔɔna badonnə ba vu Zezi te. Ba ma vu ba ta dıd-o ba wı: «Karanyına, dıbam ye nı nmu yı cıga tu mu, yı n yəni n brı nɔɔna Wɛ cwəŋə kam cıga. Nmu yigə tərə dı nɔɔna na buŋı kulu ba pa nmu tın, nmu nan ba kuri nɔɔna daanı. 17 Dí nan lagı sı dí bwe nmu dí nii, nmu wubuŋa yı tıta mu? Dıbam Zwifə bam cullu pɛ ni sı dí ŋwı lampoo dí pa lugu kum pa-faru wum na? Mu na ku wu maŋı?»

[18] Zezi na lwarɪ ba na jɪgɪ wʊbʊŋ-balwaarʊ tɪlʊ tɪn, o ma ləri-ba o wɪ: «Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Bɛɛ nan mʊ yɪ á lagɪ sɪ á maŋɪ-nɪ á nii? [19] Nan brɪ-na-nɪ səbu-dalɪ dɪlʊ dí na yəni dí ma ŋwɪ lampoo tɪn.»

Ba ma lɪ səbu-dalɪ dɪm ba brɪ-o. [20] O ma bwe-ba o wɪ: «Wɔɔ nyɪnyʊgʊ dɪ o yɪrɪ mʊ pʊpʊnɪ dɪ baŋa nɪ?»

[21] Ba ma lər-o ba wɪ: «Kʊ yɪ pa-farʊ wʊm mʊ.»

O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ lamma. Nan taá ŋwɪ-na kʊlʊ na yɪ pa-farʊ wʊm nyɪm tɪn á pa-o, sɪ á daarɪ á taá paɪ Wɛ kʊlʊ dɪ na yɪ Dɩ nyɪm tɪn.»

[22] O na ləri-ba kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ-ba zanzan. Ba laan ma yag-o yɪ ba viiri.

Twa biim taanɪ

(Marɪkɪ 12:18-27, Luki 20:27-40)

[23] Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ, Sadusɪan * tiinə badonnə dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zezi te. Bantʊ mʊ brɪ nɪ, nɔɔnʊ na tɪga o daa bá joori o bi tɪn. [24] Ba ma vu ba ta dɪ Zezi ba wɪ: «Karanyɪna, Moyisi * dɛɛn brɪ nɪ, nɔɔnʊ na tɪga, yɪ o dɪ o kaanɪ na ba jɪgɪ biə daanɪ, o nu-bu mʊ maŋɪ sɪ o di kadəm wʊm sɪ ba lʊ biə o cʊrʊ kʊlʊ na tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. [25] Kʊntʊ, nu-pugə-biə barpɛ mʊ ya wʊ dɪbam tɪtarɪ nɪ. Ba dɪdʊa ma di kaanɪ yɪ o tɪ o daar-o, yɪ o wʊ lʊgɪ bu dɪd-o. Wʊlʊ na saŋɪ tɪn dɪ daa ma ləri o di kaanɪ wʊm. [26] O dɪ ma tɪ o daar-o. Batɔ tu wʊm dɪ daa ma di-o. Kʊ kɪ kʊntʊ doŋ mʊ dɪ ba maama barpɛ, yɪ ba wʊ lʊgɪ bu dɪ kaanɪ wʊm. [27] Ba maama na tɪgɪ tɪn, kaanɪ wʊm dɪ laan ma tɪ. [28] Dí nan lagɪ dí bwe dí nii, ba maama na di kaanɪ wʊm tɪn, ba laan na tu ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ, bantʊ wɔɔ mʊ wú ta te kaanɪ wʊm?»

[29] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam tiini á tusi mʊ. Abam nan wʊ ni Wɛ tɔnɔ kʊm zaasɪm dɪm kuri dɪ, yɪ á yəri Wɛ dam dɪm na yɪ te tɪn. [30] Bɛŋwaanɪ, nɔɔna na tu ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ, baá ta nyɪ dɪ Wɛ malɛsɪ * sɪm na yɪ te tɪn mʊ, baara daa bá di kaana, kaana dɪ nan daa bá zʊ banna dɪ. [31] Kʊ nan na yɪ twa biim dɪm dɪ, abam maŋɪ á wʊ karɪmɪ kʊlʊ Wɛ na tagɪ Dɩ brɪ abam yɪ kʊ pʊpʊnɪ Dɩ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn na? [32] Dɩ tagɪ Dɩ wɪ: ‹Amʊ yɪ Abraham * Wɛ, dɪ Yizakɪ Wɛ, dɪ Zakɔbɪ Wɛ mʊ.› Kʊ brɪ nɪ bantʊ daa ta jɪgɪ ŋwɪa mʊ Dɩ tee nɪ, bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ yɪ naŋʊna Wɛ mʊ sɪ Dɩ daɪ twa Wɛ.»

[33] Nɔn-kɔgɔ kʊm na ni Zezi zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-ba.

Wɛ niə yam wʊnɪ dɔɔ mʊ yɪ kamunu dɪ dwe?

(Marɪkɪ 12:28-34, Luki 10:25-28)

[34] Farizɪan * tiinə bam dɛɛn ma lwarɪ Zezi na ləri Sadusɪan * tiinə bam te tɪn, kʊ pa ba daa warɪ taanɪ ba ta. Ba laan ma kikili daanɪ sɪ ba lagɪ cwəŋə ba ma ja-o. [35] Ba wʊ dɪdʊa na yɪ Wɛ cullu tɪm karanyɪna tɪn ma zaŋɪ sɪ o maŋ-o o nii o swan na yɪ te tɪn, o ma bwe-o o wɪ: [36] «Karanyɪna, Wɛ niə yam maama wʊnɪ dɔɔ mʊ yɪ kamunu dɪ dwe?»

[37] Zezi ma lər-o o wɪ: «Ta n soe n Yuutu Baŋa-Wɛ dɪ n bɪcarɪ maama, dɪ n wʊ maama, dɪ n wʊbʊŋa maama. [38] Dɪntʊ nan mʊ yɪ Wɛ dayigə ni yɪ dɪ yɪ kamunu. [39] Dɪlʊ na saŋɪ tɪn dɪ nyɪ dɪ dɪntʊ mʊ, dɪ tagɪ dɪ wɪ, ta n soe n doŋ nɪ n tɪtɪ te. [40] Moyisi * zaasɪm dɪm dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam zaasɪm dɪm maama yɔɔrɪ dɪ puli niə yantʊ yale baŋa nɪ mʊ.»

Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yɪ Davidi Yuutu mʊ

(Marɪkɪ 12:35-37, Luki 20:41-44)

41 Farizɪan * tiinə badonnə dɛɛn ma ba ba kikili daanɪ. Zezi ma zaŋɪ o bwe-ba o wɪ:
42 «Kʊ na yɪ Krisi * wʊm Wɛ na lagɪ DL tʊŋɪ tɪn, abam bʊŋɪ nɪ oó ta yɪ wɔɔ dwi tu mʊ?»
Ba ma lər-o ba wɪ: «Oó ta yɪ Pɛ Davidi * dwi tu mʊ.»
43 Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ nan wú kɪ ta mʊ kʊ taa yɪ kʊntʊ? Wɛ Joro * kʊm dɛɛn pɛ Davidi ŋɔɔnɪ o woŋo, yɪ o bəŋ-o nɪ o Yuutu. Faŋa faŋa tɪn Davidi tagɪ o wɪ:
44 ‹Yuutu Baŋa-Wɛ tagɪ dɪ a Yuutu DL wɪ:
Ba n jəni a jazɪm nɪ,
sɪ aá kɪ nmʊ dʊna maama n nɛ kuri nɪ.›
45 Davidi nan na sɪɪnɪ o bəŋi Krisi wʊm o wɪ o Yuutu tɪn, o nan daa wú kɪ ta mʊ o taa yɪ Davidi naa daga?»
46 Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔn-nɔɔnʊ daa maa warɪ sɪ o ləri kʊlʊkʊlʊ. Kʊ na zɪgɪ dɛ dɪm kʊntʊ nɪ tɪn, nɔɔna bam maama maa kwarɪ sɪ ba daa bwe-o taanɪ.

23

Pipiri-nyɪna na wú ba na lɛɛrʊ te tɪn

(Marɪkɪ 12:38-40, Luki 20:45-47, 11:37-54)

1 Zezi laan ma ŋɔɔnɪ dɪ o karabiə bam dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm maama. 2 O ma ta dɪ ba o wɪ:
«Kʊ na yɪ Farizɪan * tiinə bam dɪ Wɛ cullu karanyɪna tiinə bam, bantʊ mʊ tu ba ləni Moyisi * yuu nɪ, sɪ ba pa nɔɔna lwarɪ o zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn. 3 Kʊntʊ ŋwaanɪ á maŋɪ sɪ á taá tɔgɪ kʊlʊ maama ba na brɪ abam tɪn. Á nan yɪ zaŋɪ á lwəni ba na kɪ kʊlʊ maama tɪn, bɛŋwaanɪ ba tɪtɪ ba tɔgɪ kʊlʊ ba na brɪ nɔɔna tɪn. 4 Ba na kɪ te tɪn, ba yəni ba yaarɪ nɔɔna mʊ dɪ cul-dɛɛrʊ sɪ ba taa tɔgɪ-tɪ. Kʊ maa nyɪ dɪ ba na fɪ-ba sɪ ba zɪŋɪ zɪla yalʊ duuni na dwe ba zɪŋɪm tɪn, yɪ ba tɪtɪ yigə tərə sɪ ba twəri zɪla yam fɪnfɪɪn dɪ ba zɪŋɪ.
5 Kʊlʊ na wəli da tɪn, ba yəni ba brɪ ba kəm-laarʊ tɪm jaja mʊ sɪ nɔɔna maama taa naɪ. Ba yəni ba brɪ ba tɪtɪ nɔɔna yigə nɪ, nɪ ba jɪgɪ Wɛ tɔnɔ kʊm sono, dɪ ba na tiini ba vɔ-tɪ ba yɪra nɪ jaja tɪn. Ba ma kɪ zala zanzan ba gwaarʊ yɪra nɪ, sɪ kʊ pa nɔɔna taa zuli-ba.
6 Ba na yəni ba vu nɔɔnʊ sɔŋɔ sɪ ba di candiə, kʊ yɪ je-ŋʊŋa je nɪ mʊ ba lagɪ sɪ ba taa je da. Ba na zʊ ba Wɛ-di sɪm, ba daa ta lagɪ je-kamunnu mʊ sɪ ba taa je yigə nɪ. 7 Ba na ve yaga, ba lagɪ sɪ nɔɔna maama taa tui ba zuli-ba mʊ, yɪ ba ta lagɪ sɪ nɔɔna taa bə-ba nɪ ‹Karanyɪna›.
8 Kʊ nan na yɪ abam, á yɪ taá lagɪ sɪ ba taa bə abam nɪ ‹Karanyɪna›, bɛŋwaanɪ á maama yɪ nu-biə mʊ daanɪ, yɪ á jɪgɪ Karanyɪna dɪdʊa mʊ. 9 Á yɪ zaŋɪ á ma nɔɔn-nɔɔnʊ á ma bəŋi nɪ á ‹Ko› lʊgʊ baŋa yo, Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm ŋwaanɪ. Bɛŋwaanɪ abam maama jɪgɪ Ko dɪdʊa mʊ, wʊntʊ mʊ yɪ Baŋa-Wɛ. 10 Kʊlʊ na wəli da tɪn, á nan yɪ taá lagɪ sɪ nɔɔna taa bə abam nɪ ‹Yigə tiinə›, bɛŋwaanɪ á Yigə Tu yɪ dɪdʊa mʊ. Wʊntʊ mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.
11 Abam nɔn-kamunu mʊ yɪ wʊlʊ na yɪ tɪntʊŋnʊ á wʊnɪ tɪn. 12 Bɛŋwaanɪ, wʊlʊ na zəŋi o tɪtɪ tɪn, Wɛ wú tu kʊntʊ tu. Wʊlʊ nan na tu o tɪtɪ tɪn, Wɛ wú zəŋi kʊntʊ tu.
13 Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-

nyɪna mʊ. Á yəni á cɪ cwəŋə á pa nɔɔna warɪ sɪ ba zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. Abam tɪtɪ ba lagɪ sɪ á zʊ, yɪ á daarɪ á cɪ balʊ maama na lagɪ sɪ ba zʊ tɪn cwəŋə.

(([14] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Á yəni á ganɪ kadənə á joŋi ba wəənu. Á kwəri á kɪ Wɛ-lor-dɪdwaarʊ sɪ kʊ taa nyɪ nɪ á yɪ nɔn-ŋʊna mʊ te. Kʊntʊ ŋwaanɪ Wɛ wú tiini Dl pa abam na cam kʊ ja gaalɪ.))

[15] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Á yəni á beeri lʊgʊ baŋa je maama mʊ sɪ á nii, á wú wanɪ á pa dwi-gɛ tu dɪdʊa ba o tɔgɪ cullu tɪlʊ Wɛ na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn na. Bantʊ dɪdʊa nan na tu o sɛ Wɛ, á laan wú brɪ-o á tɪtɪ cullu mʊ, sɪ á pa o tiini o ji min-tɪʊ * nɔɔnʊ kʊ dwəni abam tɪtɪ na yɪ te tɪn.

[16] Lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam nyɪ dɪ lilwə na vaŋɪ ba donnə lilwə te tɪn mʊ. Abam yəni á brɪ nɔɔna á wɪ, nɔɔnʊ na dugi durə dɪ Wɛ-di-kamunu * kʊm, kʊntʊ daɪ kʊlʊkʊlʊ. Á ma daarɪ á brɪ á wɪ, nɔɔnʊ nan na dugi dɪ səbu-sɪŋa kalʊ na wʊ Wɛ-digə kam wʊnɪ tɪn, kʊ yɪ fɪfɪʊn mʊ sɪ kʊntʊ tu kɪ kʊlʊ o na dugi dɪ kʊ tɪn. [17] Abam yɪ jwəəru yɪ á kwəri á nyɪ dɪ lilwə mʊ. Kʊ yɪ digə kam na yɪ Wɛ nyɪm tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ səbu-sɪŋa kam dɪ yɪ Wɛ nyɪm. Kʊntʊ tɪn, tɪntʊ wʊnɪ kɔɔ mʊ jɪgɪ kuri kʊ dwe kʊdoŋ? [18] Abam daa ta brɪ nɪ, nɔɔnʊ na dugi dɪ Wɛ kaanɪm bimbim dɪm, kʊntʊ daɪ kʊlʊkʊlʊ. Á ma daarɪ á brɪ nɪ, nɔɔnʊ na dugi dɪ kaanɪm wəənu tɪlʊ maama na tigi bimbim dɪm baŋa nɪ tɪn, kʊ yɪ fɪfɪʊn mʊ sɪ kʊntʊ tu kɪ kʊlʊ o na dugi dɪ kʊ tɪn. [19] Abam nyɪ dɪ lilwə mʊ yɪ á ba naɪ kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn. Kʊ yɪ bimbim dɪm na yɪ Wɛ nyɪm tɪn mʊ pɛ kaanɪm wəənu tɪm dɪ yɪ Wɛ nyɪm. Kʊntʊ tɪn, tɪntʊ wʊnɪ kɔɔ mʊ jɪgɪ kuri kʊ dwe kʊdoŋ? [20] Kʊntʊ, nɔɔnʊ wʊlʊ na dugi dɪ kaanɪm bimbim dɪm tɪn, kʊ brɪ nɪ kʊntʊ tu dugi dɪ bimbim dɪm tɪtɪ kʊ wəli dɪ woŋo kʊlʊ maama na tigi dɪ baŋa nɪ tɪn mʊ. [21] Wʊlʊ dɪ na dugi dɪ Wɛ-digə kam tɪn, kʊ brɪ nɪ kʊntʊ tu dugi dɪ Wɛ mʊ, Wɛ na wʊ ka wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ. [22] Nɔɔnʊ wʊlʊ dɪ nan na dugi dɪ Wɛ-sɔŋɔ kʊm tɪn, kʊ brɪ nɪ kʊntʊ tu dugi dɪ Wɛ paarɪ jangɔŋɔ kʊm mʊ, kʊ brɪ nɪ kʊntʊ tu dugi dɪ Baŋa-Wɛ mʊ.

[23] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Kʊ na maŋɪ kʊ yɪ dwə dwi maama, ba zɪ ba daga dɪ, á yəni á lɪ Wɛ təri á pa-Dl. Kʊ lana. Kʊ daarɪ á yigə tərə dɪ Wɛ niə yadaara yalʊ na tiini ya yɪ kamunə tɪn, nɪnɛɛnɪ cɪga tɔgɪm dɪ yibwən-durə dɪ wʊ-dɪdʊa kəm. Kʊ ya maŋɪ sɪ á taá kɪ wəənu tɪm kʊntʊ mʊ sɪ á yɪ yagɪ Wɛ niə yadaara yam. [24] Abam sɪɪnɪ á nyɪ dɪ lilwə balʊ na vaɪ ba donnə lilwə tɪn mʊ. Abam nyɪ dɪ nɔɔna balʊ na lagɪ ba nyɔ na, yɪ ba yəni ba leeri-ba, sɪ kalisi na wʊra sɪ ba lɪ-dɪ ba yagɪ, yɪ ba yigə nan tərə dɪ wo-kamunu kʊlʊ ba na liri tɪn, kʊ na maŋɪ kʊ ma dɪ yogondi dɪ.

[25] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Abam ŋwɪa kam nyɪ dɪ ba na sɪn zwɪ dɪ kabəli kwɛ sɪ kʊ tɔgɪ cullu na brɪ te yɪ sɪ wʊ su dɪ digiru te tɪn mʊ. Abam wʊrʊ su dɪ kampinə dɪ pu-sɪŋa mʊ. [26] Farizɪan tu, nmʊ nyɪ dɪ lilwe mʊ te. Nmʊ maŋɪ sɪ n da yigə n sɪn n zwɪ wʊ mʊ, sɪ sɪ kwɛ dɪ daa yɪ taa jɪgɪ digiru.

[27] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Abam nyɪ dɪ yibeelə yalʊ ba na fɔgɪ ya kwaga sɪ ya taa lana nɔɔna yibiyə nɪ tɪn mʊ. Yibeelə yam kʊntʊ wʊ ma su dɪ twa kwi, yɪ ya tiini ya yɪ digiru yɪranɪ. [28] Abam dɪ nan yɪ kʊntʊ mʊ. Á paɪ á jɪgɪ cɪga mʊ nɔɔna yibiyə nɪ, yɪ á wʊrʊ laan su dɪ lwarɪm

yɪranɪ, dɪdaanɪ pipirə kikiə.
[29] Wɛ cullu karanyɪna tiinə-ba dɪ Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Abam yəni á fɔgɪ á kɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam yibeelə, yɪ á daarɪ á kwɛ Wɛ nɔn-ŋʊna bam yibeelə lanyɪranɪ. [30] Á ma daarɪ á tɛ á wɪ, abam dɛɛn ya na wʊra á kwə nakwa bam maŋa kam nɪ, á ya bá sɛ á wəli dɪ ba á gʊ Wɛ nijoŋnə bam. [31] Abam tɪtɪ ni-taanɪ nan mʊ brɪ nɪ á yɪ balʊ na gʊ Wɛ nijoŋnə bam tɪn biə. [32] Kʊntʊ, nan kwaanɪ-na á tʊŋɪ á kwə nakwa bam na kɪ wo-lwaanʊ tɪlʊ ba daarɪ tɪn sɪ kʊ vu kʊ ti. [33] Abam dɪ á kwə bam maama nyɪ dɪ bɪsankwɪ-dwə mʊ. Á brɪ á bá lu min-tɪʊ * cam dɪm wʊnɪ. [34] Kʊntʊ ŋwaanɪ a lagɪ a tʊŋɪ a nijoŋnə abam tee nɪ, dɪ yiyiu tiinə dɪ Wɛ tɔnɔ karanyɪna tiinə dɪ. Abam wú ja badaara á gʊ, yɪ á daarɪ á pa badaara tʊʊn-dagara baŋa nɪ á gʊ. Á ma wú ja badaara á Wɛ-di sɪm wʊnɪ á magɪ, yɪ á daarɪ á taá tɔgɪ ba nɛ tɪʊ dɪ tɪʊ á bɛɛsɪ-ba. [35] Kʊntʊ ŋwaanɪ Wɛ wú pa abam na cam nɪnɛɛnɪ kʊ yɪ abam tɪtɪ mʊ gʊ nɔn-ŋʊna balʊ maama ba na maŋɪ ba gʊ lʊgʊ pulim nɪ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm tɪn. Kʊ na puli dɪ Abɛlɪ * wʊlʊ na yɪ nɔn-ŋʊm tɪn, sɪ kʊ ba kʊ kweeli dɪ Barasɪ bu Zakari wʊlʊ abam kwə na gʊ Wɛ di-laa kʊm dɪ Wɛ kaanɪm bimbim dɪm tɪtarɪ nɪ tɪn. [36] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔna bantʊ maama caa wú ta tɔgɪ zɪm nɔɔna bam.

Zezi wʊ na cɔgɪ Zeruzalɛm tiinə ŋwaanɪ te tɪn

(Luki 13:34-35)

[37] Həii! Zeruzalɛm tiinə-ba, á yəni á gʊɪ Wɛ nijoŋnə, yɪ á dʊlɪ nɔɔna balʊ Wɛ na tʊŋɪ abam tee nɪ tɪn dɪ kandwa. Kuni zanzan mʊ a ya lagɪ sɪ a la abam nɔn-biə a kɪ daanɪ, sɪ a taa nii á baŋa nɪ, nɪnɛɛnɪ coro na kukwəri kʊ biə kʊ kɪ kʊ vwana kuri nɪ te tɪn. Abam maa ba sɛa. [38] Kʊntʊ ŋwaanɪ abam tɪʊ kʊm laan wú ba kʊ ji di-dwəənu. [39] Nan taá ye-na nɪ, á daa bá na-nɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ á na wú ta á wɪ: ‹Zuli-na wʊlʊ na bɪɪnɪ dí Yuutu Wɛ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.› »

24

Lɛɛrʊ na wú ba lʊgʊ baŋa te tɪn

(Marɪkɪ 13:1-23, Luki 21:5-24)

[1] Zezi laan ma nuŋi Wɛ-di-kamunu * kʊm nɪ sɪ o viiri. O na maa kɛ tɪn, o karabiə bam ma ba o te, sɪ ba pa o maanɪ Wɛ-digə kam lɔɔm dɪm na lana te. [2] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam wʊ nɛ ka na yɪ te tɪn na? A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, ka maama wú ba ka tʊ tɪga nɪ ka cɔgɪ maama. Kandwɛ daa bá daŋɪ dɪ doŋ baŋa nɪ.»
[3] Zezi dɛɛn ma vu o jəni Olivi piu kʊm yuu nɪ. O karabiə bam yɪranɪ ma vu o te, yɪ ba bwe-o ba wɪ: «Maŋa kɔɔ mʊ Wɛ-digə kam wú ba ka tʊ kʊntʊ? Bɛɛ mʊ lagɪ kʊ kɪ maana kʊ brɪ dɪbam nɪ maŋa kam yi sɪ nmʊ joori n ba lʊgʊ baŋa, sɪ lʊgʊ tiim mɪmaŋa laan yi?»
[4] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ ganɪ abam. [5] Bɛŋwaanɪ nɔɔna zanzan wú ba abam te, yɪ baá ma amʊ yɪrɪ ba ma ganɪ abam ba wɪ, bam dɪdʊa dɪdʊa mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn. Kʊntʊ doŋ mʊ baá ganɪ nɔɔna zanzan. [6] Á wú ba á na tigurə na wʊ abam je sɪm nɪ, yɪ á kwəri á ni ka ŋwa tɪɪnɪ dɪlʊ na baŋwɛ tɪn nɪ. Nan yɪ pa-na fʊʊnɪ zʊ abam, bɛŋwaanɪ wəənu tɪm kʊntʊ maama maŋɪ sɪ tɪ kɪ mʊ, yɪ kʊ

ta daı lugu tiim maŋa. [7] Dwi wú zaŋı dı kı jara dı dwi dıdoŋ, yı tıu dı ku doŋ wú zaŋı tı magı jara. Kana dı wú ba ka taa wu je zanzan nı, yı tıga dı wú sisiŋi je sıdonnə nı.
[8] Wəənu tım kuntu maama nan nyı dı kaanı na sıŋı o vri pugə yı ka wɔɛ te tın mu, yı cam daa ta wu kwaga nı.
[9] Kantu maŋa kam nı nɔɔna wú ja abam ba kı dıdɛɛra jıa nı sı ba bɛɛsı abam, yı ba daarı ba gu abam. Abam na yı amu nɔɔna tın ŋwaanı, lugu baŋa nɔɔna maama wú ta culi abam. [10] Kantu maŋa nı nɔɔna zanzan wú ba ba yagı amu kwaga tɔgım. Nɔɔna badaara wú ku da-kurə ba brı daanı, yı badonnə dı wú ta culi daanı. [11] Nɔɔna zanzan wú ba ba brı nı ba yı Wɛ nijoŋnə mu yı ba daı, yı baá ganı nɔɔna zanzan. [12] Wo-balwaaru tım na wú ba tı tiini tı gaalı tın, kuú pa nɔɔna zanzan sono ti. [13] Wulu maama nan na kı pu-dıa o zıgı kəŋkəŋ sı ku vu ku yi kweelim tın, Wɛ wú vrı kuntu tu ŋwıa. [14] Nɔɔna dı wú beeri lugu baŋa je maama ba tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam nı Wɛ lagı Dl di paarı nɔɔna tıtarı nı, sı ku taa yı maana nabiinə maama tee nı, sı lugu tiim laan yi.
[15] Abam nan wú ba á na wo-lɔŋɔ kulu na yı cɔgınu tın na wú ba ku zu ku zıgı Wɛ tıtı di-kamunu kum wunı ku cɔgı-ka. Wɛ nijoŋnu Daniyelı maŋı o ta wo-lɔŋɔ kum kuntu taanı. (A lagı a ta dı abam sı wulu na karımı tın, sı o kwaanı o ni ku kuri lanyıranı.)
[16] Abam na nɛ wo-lɔŋɔ kum kuntu, sı abam balu na zuurı Zude nı tın kı lıla á nuŋi á duri á vu pweeru yuu á səgi da. [17] Nɔɔnu nan na wu nayuu nı, o daa yı tu o zu digə sı o kwe kulukulu. [18] Nɔɔnu wulu nan na wu kara nı tın, o dı yı joori sɔŋɔ sı o kwe o gɔrɔ o zu.
[19] Kantu maŋa kam nı kuú tiini ku taa yı lɛɛru dı kaana balu na jıgı pwi tın, dı balu na jıgı biə yı ba ŋɔgı yılı tın. [20] Nan taá loori-na Wɛ, sı cam durim dım kuntu yı zaŋı dı ba taa yı waaru mımaŋa nı naa siun dɛ dım nı. [21] Bɛŋwaanı yaara yalu na lagı ya ba maŋa kam kuntu nı tın wú ta tiini ya camma ya dwe yalu na maŋı ya kı lugu pulim maŋa nı sı ku ba ku yi zım tın. Yaara yantu nan na kɛ, yaara yadonnə daa bá ba nınɛɛnı yantu te.
[22] Baŋa-Wɛ na wu pɛ yaara yam da yam tri, nɔɔn-nɔɔnu bá wəri. Ku nan yı Wɛ tıtı nɔɔna bam Dl na kuri tın ŋwaanı mu Dl wú pa yaara yam da yam tri.
[23] Kantu maŋa kam nı, nɔɔnu wulu maama na tagı dı abam o wı: ‹Nii-na Krisi wum Wɛ na tuŋı tın wu yo seeni› naa: ‹O wu jəgə kadoŋ nı›, sı á yı sɛ kuntu tu. [24] Nɔɔna badaara wú zaŋı ba brı nı bam dıdua dıdua yı Krisi wum Wɛ na tuŋı tın mu, yı ba yagı ba daı. Badonnə dı wú brı nı bantu yı Wɛ nijoŋnə mu, yı ba yagı ba daı. Ba ma wú kı wo-kınkagıla yalu na wú su nɔɔna tın, sı ba ya na waı, sı ba sugı Wɛ tıtı nɔɔna balu Dl na kuri tın. [25] Nii-na, amu nan wuuri a ta a brı abam mu, yı ka maŋa kam ta wu yi.
[26] Woŋo kulu na wəli da tın, nɔɔna na tagı dı abam ba wı: ‹Nii-na Krisi tu o wu kagua wunı›, sı á yı zaŋı á vu da. Naa ba na tagı ba wı: ‹Nii-na, sı o wu sɔŋɔ kuntu nı›, sı á yı sɛ. [27] Bɛŋwaanı, dɛ dım amu Nabiin-bu * wum na lagı a ba lugu baŋa tın na yiə, kuú ta nyı dı dua na pıpılı wɛyuu nı ka zıgı bri-kwaga nı ka vu ka yi mancoŋo te tın mu, [28] nı bıtar-dındıa na tagı ka wı: ‹Wo-tuu na wu mɛ tın, duurə dı gilimi da mu.›

Nabiin-bu wum na wú ba lugu baŋa te tın

(Marıkı 13:24-27, Luki 21:25-28)

[29] Yaara yam kuntu maŋa kam na tu ka kɛ,
ku bá daanı, yı wıa kam laan ji nazono tim tim.

Cana dɪ daa bá fuŋi sɪ pooni taa wʊra.
Wɛyuu wú sisiŋi yɪ calɪcwɪ sɪm wú kwəri sɪ tʊ tɪga nɪ,
yɪ wəənu tɪlʊ maama na wʊ wɛyuu nɪ tɪn wú vugimi daanɪ.
30 Nɔɔna laan wú na wo-kɪnkagɪlɪ wɛyuu nɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ Nabiin-bu *f5 * wʊm maa bɪɪna.
Lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama wú ta keerə, dɪ ba na nɛ Nabiin-bu wʊm na maa bɪɪnɪ tɪn.
Oó ta wʊ wɛyuu nɪ kunkwəənu baŋa nɪ o bɪɪna dɪ dam, yɪ Wɛ paarɪ-zulə zanzan wʊ o tee
nɪ. 31 Nabɔn-zɔŋɔ wú tiini kʊ taa wu wɛyuu nɪ, yɪ Nabiin-bu wʊm laan wú pa o malɛsɪ *
sɪm nuŋi sɪ jagɪ sɪ vu lʊgʊ baŋa je maama, kʊ na yɪ wa-puli dɪ wa-zʊʊrɪ, jazɪm dɪ jagwiə,
sɪ la o nɔɔna balʊ Wɛ na kuri tɪn je maama sɪ kɪ daanɪ.

Kapʊrʊ nyɪnyʊgʊ na zaasɪ dɪbam kʊlʊ tɪn

(Marɪkɪ 13:28-31, Luki 21:29-33)

32 Nan maanɪ-na á nii kapʊrʊ na yɪ te tɪn. Kʊntʊ na yəni kʊ wʊra kʊ kwi vɔɔrʊ, á yəni á
lwarɪ nɪ kʊ twɛ yadɛ. 33 Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ á na nɛ wəənu tɪlʊ maama a na tagɪ a brɪ
abam tɪn na wʊra tɪ kɪa, sɪ á lwarɪ nɪ Nabiin-bu * wʊm tum dɪm laan twɛ dɪ ti mʊ. 34 A
lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wəənu tɪm kʊntʊ maama wú ba tɪ wʊra tɪ kɪa, yɪ zɪm
nɔɔna bam ta wʊ tɪgɪ ba ti. 35 Wɛyuu dɪ tɪga baŋa maama wú ba tɪ kɛ, yɪ amʊ taanɪ dɪm
bá kɛ maŋa dɪ maŋa.

Wɛ yɪranɪ mʊ ye lʊgʊ tiim dɛ

(Marɪkɪ 13:32-37, Luki 17:26-30, 34-36)

36 Nɔɔn-nɔɔnʊ yəri dɛ dɪlʊ Nabiin-bu * wʊm na lagɪ o joori o ba tɪn, nɔɔn-nɔɔnʊ yəri dɛ
dɪm wʊnɪ maŋa kam o na wú ba tɪn, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ Wɛ malɛsɪ * sɪm dɪ Dƛ Bu wʊm
tɪtɪ dɪ. Kʊ nan yɪ a Ko Baŋa-Wɛ yɪranɪ mʊ ye. 37 Nabiin-bu wʊm na wú joori o ba maŋa
kalʊ tɪn, kʊú ta nyɪ nɪnɛɛnɪ kʊ dɛɛn na kɪ Nowe * maŋa kam nɪ te tɪn. 38 Kʊ na wú loori
dʊ-fara kam nɪnɪm tɪn, nɔɔna dɛɛn di ba wʊdiiru, yɪ ba daarɪ ba di kaana, yɪ kaana dɪ
zʊʊrɪ banna, sɪ kʊ vu kʊ yi dɛ dɪm Nowe na zʊ naboro kamunu kʊm wʊ tɪn. 39 Ba dɛɛn wʊ
lwarɪ woŋo kʊlʊ na lagɪ kʊ ba kʊ kɪ tɪn, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ dʊ-fara kam na bam na
tu ba li nɔɔna bam maama tɪn. Nabiin-bu wʊm dɪ lagɪ o ba kʊntʊ doŋ mʊ. 40 Kantʊ maŋa
kam nɪ, nɔɔna bale na wʊ kara nɪ ba tʊŋa, Wɛ wú lɪ ba dɪdʊa Dƛ daarɪ wʊdoŋ wʊm.
41 Kaana bale dɪ na wʊra ba cʊɪ muni nɔŋɔ nɪ, Wɛ wú lɪ ba dɪdʊa Dƛ daarɪ wʊdoŋ wʊm.
42 Kʊntʊ ŋwaanɪ, á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á yəri dɛ dɪm á Yuutu wʊm na wú joori o ba tɪn.
43 Lwarɪ-na sɪ, sɔŋɔ tu ya na lwarɪ maŋa kalʊ ŋwɪɪnʊ na lagɪ o ba tɪtɪɪ nɪ o ŋɔ tɪn, o ya
wú yɪrɪ o sɔŋɔ kʊm, sɪ ŋwɪɪnʊ wʊm yɪ na cwəŋə o zʊ o ŋɔ. 44 Kʊntʊ tɪn, abam maŋɪ sɪ á
cɪ á tɪtɪ mʊ, bɛŋwaanɪ amʊ Nabiin-bu wʊm lagɪ a ba maŋa kalʊ abam na ba bʊŋɪ nɪ aá
ba tɪn mʊ.

Tɪntʊŋ-ŋʊm dɪ tɪntʊŋ-balɔrɔ mɪmaŋa

(Luki 12:41-48)

45 Wɔɔ mʊ yɪ tɪntʊŋ-ŋʊm wʊlʊ na jɪgɪ wʊbʊŋa tɪn? O nyɪ nɪnɛɛnɪ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ o yuutu
na yagɪ o tɪtʊŋa o pa-o yɪ o daarɪ o vu cwəŋə tɪn. O yuutu wʊm ma lɪ-o sɪ o taa nii o
donnə tɪntʊŋna bam baŋa nɪ, sɪ o daarɪ o taa pa-ba ba ni-wʊdiu maŋa maama. 46 O

yuutu wʊm na joori o ba, yɪ o piini dɪ o kɪ kʊlʊ maama o na wɪ o kɪ tɪn, tɪntʊŋnʊ wʊm kʊntʊ laan wʊ́ na yu-yoŋo. [47] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, o yuutu wʊm laan wʊ́ pa o taa nii o jɪjɪgɪrʊ tɪm maama baŋa nɪ.

[48] O nan na yɪ tɪntʊŋ-balɔrɔ yɪ o bʊŋɪ nɪ, o yuutu wʊm daanɪ zanzan yɪ o ba tui, [49] yɪ o na jɪgɪ o donnə tɪntʊŋna bam o maga, yɪ o daarɪ o tɔgɪ dɪ sa-nyɔra o di yɪ o nyɔ sana dɪ ba, [50] tɪntʊŋnʊ wʊm kʊntʊ yuutu wʊm laan wʊ́ joori o ba dɛ dɪm tɪntʊŋnʊ wʊm na ba bʊŋɪ nɪ oó ba tɪn, dɪ maŋa kalʊ o na wʊ́ ba o zʊ tɪn. [51] O yuutu wʊm nan na tu o pɪɪr-o kʊntʊ, o laan wʊ́ pa o na cam, yɪ o daarɪ o pa o tɔgɪ dɪ pipiri-nyɪna o na yaara zanzan, jəgə kalʊ nɪ ba na wʊ́ ta keerə yɪ ba dʊnɪ ba nwa tɪn.

25

Bukwa fugə mɪmaŋa

[1] Kantʊ maŋa kam nɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊ́ ta nyɪ dɪ bukwa fugə na zaŋɪ ba vu sɪ ba jeeri kan-bar-dʊʊrʊ te tɪn. Ba ma kwe ba min-zwəənu ba ja wəli da ba vu. [2] Bukwa bam banu maa yɪ jwəəru, yɪ banu bam yɪ swan tiinə. [3] Balʊ na ba jɪgɪ swan tɪn ma wʊ kɪ nugə ba wəli da, sɪ ba taa kɪ ba min-zwəənu tɪm nɪ. [4] Kʊ daarɪ swan tiinə bam ma kɪ nugə wəənu wʊnɪ ba ziə. [5] Kan-barʊ wʊm na tiini o daanɪ yɪ o ba tui tɪn, kʊ ma pa ba maama tigi ba dɔa.

[6] Tɪga na tu ka kwɪɪrɪ tɪn, nɔɔna maa tɔɔlɪ ba wɪ: ‹Kan-barʊ wʊm maa bɪɪna! Zaŋɪ-na á nuŋi á jeer-o.›

[7] Bukwa bam ma zaŋɪ ba tarɪgɪ ba min-zwəənu tɪm. [8] Bukwa balʊ na ba jɪgɪ swan tɪn min-zwəənu tɪm maa lagɪ tɪ dwe. Ba ma ta dɪ ba donnə swan tiinə bam sɪ ba kɪ nugə ba pa-ba, sɪ ba min-zwəənu tɪm lagɪ tɪ dwe. [9] Swan tiinə bam ma ləri ba wɪ: ‹Aye, nugə kam ba daga sɪ ka yi dɪbam maama. Kʊntʊ ŋwaanɪ, abam dɪ ve balʊ na jɪgɪ nugə ba yəgi tɪn te á yəgi.›

[10] Ba laan ma kɛ sɪ ba yəgi. Ba na kɛ ba daarɪ tɪn, mʊ kan-barʊ wʊm yiə. Badaara bam na maŋɪ ba ti ba yigə tɪn, ba ma tɔgɪ dɪ kan-barʊ wʊm ba vu ba zʊ kadiri dim sɔŋɔ kʊm. Ba ma pɪ mancoŋo kʊm ni. [11] Kʊ na kɪ fɪnfɪɪn tɪn, mʊ bukwa banu balʊ na ba jɪgɪ swan tɪn laan tuə, yɪ ba bəŋi kan-barʊ wʊm ba wɪ: ‹Dí yuutu, dí yuutu, pʊrɪ sɪ dí zʊ!› [12] O ma ləri-ba o wɪ: ‹A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, a yəri abam.›

[13] Kʊntʊ ŋwaanɪ á maŋɪ sɪ á taá cʊ á tɪtɪ, bɛŋwaanɪ á yəri dɛ dɪlʊ naa maŋa kalʊ amʊ Nabiin-bu * wʊm na wʊ́ joori a ba tɪn.

Tɪntʊŋna batɔ mɪmaŋa

(Luki 19:11-27)

[14] Wɛ paarɪ dɪm daa ta nyɪ dɪ sɔŋɔ tu wʊdoŋ na lagɪ o nuŋi o vu cwəŋə. O ma bəŋi o tɪntʊŋna, yɪ o kwe o wəənu o pa-ba sɪ ba taa niə. [15] O ma cɛ səbu-dala mʊrr-tɪnu (5.000) o pa ba dɪdʊa, yɪ o daarɪ o pa dɪdʊa səbu-dala mʊrr-tɪle (2.000). O ma pa dɪdʊa kam dɪ səbu-dala mʊrʊ dɪdʊa (1.000). O nan pɛ-ba səbu kʊm, sɪ kʊ maŋɪ ba dɪdʊa dɪdʊa dam na maɪ te tɪn mʊ. O laan ma daarɪ o viiri. [16] Tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na joŋi səbu-dala mʊrr-tɪnu tɪm tɪn ma kɪ lɪla o kwe səbu kʊm o ma kɪ pipiu, yɪ o na səbu-dala mʊrr-tɪnu nyɔɔrɪ o wəli da.

17 Səbu-dala mʊrr-tɩle tu wʊm dɩ ma na səbu-dala mʊrr-tɩle nyɔɔrɩ o wəli da. 18 Kʊ daarɩ
səbu-dala mʊrʊ dɩdʊa kam tu wʊm ma kwe səbu kʊlʊ o tu wʊm na pɛ-o tɩn o kʊ goŋo o
suli da.
19 Kʊ na daanɩ tɩn, sɔŋɔ tu wʊm laan ma joori. O ma bəŋi o tɩntʊŋna bam sɩ ba ba ba
jeeli o səbu kʊm ba nii. 20 Səbu-dala mʊrr-tɩnu tɩm tu wʊm ma ja səbu-dala mʊrr-tɩnu
nyɔɔrɩ dɩlʊ o na nɛ tɩn o wəli da o vu o pa-o. O ma ta dɩ o tu wʊm o wɩ: ‹Amʊ yuutu, nii.
Nmʊ ya n pɛ-nɩ səbu-dala mʊrr-tɩnu mʊ, yɩ a laan kɩ pipiu a na səbu-dala mʊrr-tɩnu
nyɔɔrɩ a wəli da.› 21 O tu wʊm ma lər-o o wɩ: ‹Nmʊ kɩ cɩga, n jɩgɩ yawala, n yɩ tɩntʊŋ-
ŋʊm. Nmʊ sɩɩnɩ n kɩ cɩga dɩ n na nii kʊlʊ fɩnfɩɩn a na kɩ n jɩŋa nɩ tɩn baŋa nɩ. Kʊntʊ, a
laan wʊ́ pa n ta n nii a wəənu zanzan baŋa nɩ. Nan ba sɩ dí kɩ wʊpolo daanɩ.›
22 Səbu-dala mʊrr-tɩle tu wʊm dɩ ma vu o te, yɩ o ta dɩd-o o wɩ: ‹A yuutu, nmʊ ya n pɛ-
nɩ səbu-dala mʊrr-tɩle mʊ, yɩ a laan kɩ pipiu a na səbu-dala mʊrr-tɩle a wəli da.› 23 O tu
wʊm ma lər-o o wɩ: ‹Nmʊ kɩ cɩga, n jɩgɩ yawala, n yɩ tɩntʊŋ-ŋʊm. Nmʊ sɩɩnɩ n kɩ cɩga dɩ
n na nii kʊlʊ fɩnfɩɩn a na kɩ n jɩŋa nɩ tɩn baŋa nɩ. Kʊntʊ, a laan wʊ́ pa n ta n nii a wəənu
zanzan baŋa nɩ. Nan ba sɩ dí kɩ wʊpolo daanɩ.›
24 Səbu-dala mʊrʊ dɩdʊa kam tu wʊm laan ma vu o ta dɩ o tu wʊm o wɩ: ‹Amʊ yuutu, a
ye nɩ nmʊ laŋa dana. N yəni n zagɩ mɩna yalʊ n tɩtɩ na wʊ dugi tɩn, yɩ n daarɩ n joŋi
nyɔɔrɩ dɩlʊ na daɩ nmʊ tɩtʊŋa nyɩm tɩn. 25 Kʊntʊ ŋwaanɩ a kwarɩ fʊʊnɩ dɩ nmʊ, yɩ a kwe
nmʊ səbu kʊm a vu a suli tɩga nɩ. Nan joori n joŋi n səbu kʊm.›
26 O tu wʊm ma ta dɩd-o o wɩ: ‹Nmʊ yɩ tɩntʊŋ-balɔrɔ mʊ, yɩ n jɩgɩ yawɔrɔ zanzan. Nmʊ
na ye nɩ amʊ laŋa dana, yɩ a yəni a zagɩ mɩna yalʊ a tɩtɩ na wʊ dugi tɩn, yɩ a lagɩ nyɔɔrɩ
dɩlʊ na daɩ a tɩtʊŋa nyɩm tɩn, 27 kʊ ya maŋɩ sɩ nmʊ kwe a səbu kʊm n tiŋi bankɩ nɩ. Nmʊ
ya na kɩ kʊntʊ, a ya wʊ́ ba a joŋi-kʊ dɩ nyɔɔrɩ. 28 Kʊntʊ tɩn, joŋi-na səbu-dala mʊrʊ dɩdʊa
kam o tee nɩ á pa wʊlʊ na jɩgɩ səbu-dala mʊrr-fugə kam tɩn. 29 Bɛŋwaanɩ, nɔɔnʊ na maŋɩ
o jɩgɩ woŋo, o ta wʊ́ joŋi kʊdoŋ o wəli da sɩ kʊ tiini kʊ taa daga. Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na maŋɩ
o ba jɩgɩ kʊlʊkʊlʊ tɩn laan wʊ́ ba o ga kʊlʊ fɩnfɩɩn o ya na jɩgɩ tɩn dɩ mʊ. 30 Kʊ nan na yɩ
tɩntʊŋ-kayaa kantʊ, ja-o-na á nuŋi á dɩ á yagɩ lim jəgə nɩ, mɛ yaara na tiini ya wʊra yɩ
nɔɔna keerə yɩ ba dʊnɩ ba nwa tɩn.›

Nabiin-bu wʊm na wʊ́ ba o di paarɩ yɩ o pɔɔrɩ nɔɔna daanɩ te tɩn

31 Nabiin-bu * wʊm nan na joori o ba dɩ o paarɩ-zulə yam, yɩ Wɛ malɛsɩ * sɩm maama
tɔgɩ sɩ wʊ o tee nɩ, o laan wʊ́ ba o jəni o paarɩ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɩ. 32 Lʊgʊ baŋa dwi
tiinə maama wʊ́ ba ba la daanɩ o yigə nɩ. O laan wʊ́ pɔɔrɩ-ba kuni bɩle, nɩ nayɩrʊ na pɔɔrɩ
o peeni dɩ o bʊnɩ daanɩ te tɩn. 33 Oó pɔɔrɩ peeni sɩm o pa sɩ taa wʊ o jazɩm nɩ, yɩ o
daarɩ o yagɩ bʊnɩ dɩm o jagwiə nɩ. 34 Nabiin-bu wʊm na yɩ pɛ kʊntʊ tɩn, o laan wʊ́ ta dɩ
balʊ na wʊ o jazɩm nɩ tɩn o wɩ: ‹Abam balʊ a Ko Wɛ na kɩ lanyɩranɩ tɩn, á ba-na á tɔgɩ á
di paarɩ dɩlʊ Dɩ na maŋɩ Dɩ tiŋi Dɩ pa abam, kʊ na sɩŋɩ lʊgʊ pulim nɩ tɩn. 35 Bɛŋwaanɩ,
kana dɛɛn jaanɩ amʊ, yɩ á pa-nɩ wʊdiu yɩ a di. Na-nyɔm dɛɛn jaanɩ-nɩ, yɩ á pa-nɩ na yɩ a
nyɔ. A dɛɛn tu abam sam, yɩ á kɩ-nɩ voro lanyɩranɩ. 36 A dɛɛn ba jɩgɩ gɔrɔ sɩ a zʊ, yɩ á
pa-nɩ gɔrɔ. A dɛɛn ba jɩgɩ yazurə, yɩ á ba á nii-nɩ. Ba dɛɛn kɩ-nɩ pɩɩna digə nɩ, yɩ á ba á
nii-nɩ.›
37 Wɛ nɔn-ŋʊna bam laan wʊ́ zaŋɩ ba bwe-o ba nii: ‹Dí Yuutu, maŋa kɔɔ mʊ dɩbam nɛ

kana jɩgɩ nmʋ yɩ dɩ́ pa-m wʋdiu yɩ n di, naa na-nyɔm jɩgɩ-m yɩ dɩ́ pa-m na yɩ n nyɔ?
[38] Maŋa kɔɔ mʋ nmʋ tu dɩbam sam yɩ dɩ́ kɩ nmʋ voro, naa maŋa kɔɔ mʋ n ba jɩgɩ gɔrɔ yɩ
dɩ́ pa-m gɔrɔ, [39] naa maŋa kɔɔ mʋ nmʋ ba jɩgɩ yazurə naa n wʋ pɩɩna digə nɩ yɩ dɩ́ ba dɩ́
nii-m?›
[40] Pɛ wʋm laan wʋ́ ləri o ta dɩ ba o wɩ: ‹A lagɩ a ta cɩga mʋ dɩ abam sɩ, abam nan na kɩ
kʋntʋ doŋ á ma á wəli a nɔɔna bam tɩn, kʋ na maŋɩ kʋ yɩ wʋlʋ na tiini o muri ba maama
wʋnɩ tɩn dɩ, kʋ yɩ amʋ mʋ á kɩ kʋntʋ.›
[41] O laan ma wʋ́ daarɩ o ta dɩ balʋ na wʋ o jagwiə nɩ tɩn o wɩ: ‹Á ve daa a tee nɩ, sɩ
abam mʋ yɩ balʋ Wɛ sɔɔla na wʋ á yuu nɩ tɩn. Kɛ-na á vu á zʋ mini dɩlʋ na ba dwe tɩn
wʋ, Wɛ na maŋɩ Dɩ tiŋi sɩ Dɩ pa sʋtaanɩ * dɩ dɩ malɛsɩ sɩm tɩn. [42] Bɛŋwaanɩ, kana dɛɛn
jaanɩ amʋ, yɩ á wʋ pɛ-nɩ wʋdiu sɩ a di. Na-nyɔm dɩ ma ja-nɩ, yɩ á wʋ pɛ-nɩ na sɩ a nyɔ.
[43] A dɛɛn tu abam sam, yɩ á wʋ kɩ-nɩ voro. A dɛɛn ba jɩgɩ gɔrɔ, yɩ á wʋ pɛ-nɩ gɔrɔ sɩ a
zʋ. A dɛɛn ba jɩgɩ yazurə, yɩ ba ta kwəri ba kɩ-nɩ pɩɩna digə nɩ, yɩ á wʋ tu sɩ á nii-nɩ.›
[44] Ba ma wʋ́ ləri ba bwe-o ba wɩ: ‹Dɩ́ Yuutu, maŋa kɔɔ mʋ dɩbam kɩ nmʋ kʋntʋ? Maŋa
kɔɔ mʋ dɩ́ nɛ kana dɩ na-nyɔm na jɩgɩ nmʋ, naa n na yɩ vəru, naa n ba jɩgɩ gɔrɔ, naa n ba
jɩgɩ yazurə, naa ba kɩ-m pɩɩna digə nɩ, yɩ dɩbam wʋ zəni-m?› [45] O ma wʋ́ ta dɩ ba o wɩ:
‹A lagɩ a ta cɩga mʋ dɩ abam sɩ, abam na vɩn sɩ á wəli amʋ nɔɔna bam tɩn, kʋ na maŋɩ
kʋ yɩ wʋlʋ na tiini o muri ba maama wʋnɩ tɩn dɩ, kʋ yɩ amʋ mʋ á vɩn sɩ á wəli.›
[46] Bantʋ laan wʋ́ kɛ ba vu cam dɩlʋ na bá fɔgɩ dɩ ti tɩn wʋnɩ. Kʋ daarɩ Wɛ nɔn-ŋʋna
bam ma wʋ́ zʋ Dɩ te ba na ŋwɩa kalʋ na ba ti tɩn.»

26

Zwifə bam yigə tiinə na kɩ ni daanɩ sɩ ba gʋ Zezi te tɩn

(Marɩkɩ 14:1-2, Luki 22:1-2, Zan 11:45-53)

[1] Zezi dɛɛn na tagɩ wəənu tɩm kʋntʋ maama o ti tɩn, o laan ma ta dɩ o karabiə bam o
wɩ: [2] «Abam ye sɩ kʋ daarɩ da yale mʋ sɩ Pakɩ * candiə kam yi, yɩ ba laan wʋ́ ja amʋ
Nabiin-bu * wʋm ba kɩ dɩdɛɛra jɩa nɩ, sɩ ba pa-nɩ tʋʋn-dagara * baŋa nɩ ba gʋ.»
[3] Zwifə nakwa bam dɩ ba kaanɩm yigə tiinə bam ma kikili daanɩ Kayifu sɔŋɔ nɩ. Wʋntʋ
mʋ yɩ ba kaanɩm * yuutu. [4] Ba ma banɩ daanɩ sɩ ba nii, ba na wʋ́ kɩ swan yalʋ ba ma ja
Zezi ba gʋ tɩn. [5] Ba na wʋra ba bwɛ kʋntʋ tɩn, ba ma ta ba wɩ: «Dɩ́ nan wʋ maŋɩ sɩ dɩ́ ja-
o candiə kam maŋa nɩ, sɩ kʋʋ́ pa vuvugə jəni nɔɔna bam tɩtarɩ nɩ.»

Kaanɩ wʋdoŋ na kɩ te o zuli Zezi tɩn

(Marɩkɩ 14:3-9, Zan 12:1-8)

[6] Zezi dɛɛn maa wʋ Betani nɩ nɔɔnʋ wʋdoŋ sɔŋɔ nɩ, o yɩrɩ mʋ Simɔn. Wʋntʋ dɛɛn ya yɩ
nanyɔŋɔ mʋ. [7] Zezi na wʋra o di wʋdiu maŋa kalʋ tɩn, mʋ kaanɩ wʋdoŋ tu o te. O maa
jɩgɩ kunkwələ ka na su dɩ tralɩ nugə kalʋ səbu na daga tɩn. O ma vu o lo nugə kam Zezi
yuu nɩ sɩ o ma zul-o. [8] Zezi karabiə bam na nɛ kʋntʋ tɩn, ba maa ba jɩgɩ wʋpolo. Ba maa
tɛ ba wɩ: «Bɛɛ mʋ yɩ o ja nugə kam o cɔgɩ tɩntʋ? [9] Dɩ́ ya wʋ́ wanɩ dɩ́ kwe-ka dɩ́ yəgi səbu
zanzan dɩ́ ma wəli yinigə tiinə.»
[10] Zezi ma lwarɩ ba na tɛ kʋlʋ tɩn, yɩ o ta dɩ ba o wɩ: «Bɛɛ mʋ yɩ á jɩgɩ kaanɩ wʋm á

yaara? O na kɩ-nɩ zulə yalʊ tɩn yɩ kəm-laa mʊ o kɩ-nɩ. [11] Kʊ nan na yɩ yinigə tiinə, bantʊ wʊra mʊ dɩ abam maŋa maama sɩ á taá zəni-ba. Kʊ daarɩ amʊ nan bá ta wʊra dɩ abam maŋa maama. [12] Kaanɩ wʊm na logi nugə kam a yɩra nɩ tɩn, kʊ brɩ nɩ o wuuri o turi a yɩra yam mʊ, sɩ ba laan kwe-nɩ ba kɩ. [13] A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, ba na wʊ́ tɔɔlɩ amʊ kwər-ywəŋə kam lʊgʊ baŋa je maama nɩ tɩn, baá ta kaanɩ wʊm kʊntʊ dɩ taanɩ sɩ ba taa guli o gulə.»

Zudasɩ na kɩ ni dɩ Zwifə yigə tiinə bam sɩ ba ja Zezi te tɩn

(Marɩkɩ 14:10-11, Luki 22:3-6)

[14] Kʊntʊ kwaga nɩ, Zudasɩ Yiskarɩyo wʊlʊ na yɩ Zezi karabiə fugə-bale bam wʊ dɩdʊa tɩn laan ma zaŋɩ o vu Zwifə bam kaanɩm yigə tiinə bam te. [15] O ma bwe-ba o wɩ: «Abam wʊ́ pa amʊ bɛɛ mʊ, sɩ a brɩ abam cwəŋə sɩ á ja Zezi?» Ba na ni kʊntʊ tɩn, ba ma sɛ sɩ ba pa-o səbu-dala fiintɔ. *f6 * [16] Kʊ na puli maŋa kam kʊntʊ nɩ tɩn, o laan ma kwaanɩ o beeri cwəŋə sɩ o ja Zezi o kɩ ba jɩa nɩ.

Zezi na di Pakɩ candiə wʊdiu dɩ o karabiə bam te tɩn

(Marɩkɩ 14:12-26, Luki 22:7-23, Zan 13:21-30, 1 Korɛntɩ 11:23-25)

[17] Kʊ ma ba kʊ yi dɛ dɩlʊ ba na puli sɩ ba di dɩpɛ dɩlʊ na ba jɩgɩ dabɩlɩ dɩ wʊnɩ tɩn. Zezi karabiə bam ma vu ba bwe-o ba wɩ: «Nmʊ lagɩ sɩ dí di Pakɩ * candiə kam jəgə kɔɔ nɩ mʊ, sɩ dí vu dí ti woŋo maama yigə dí pa-m?»

[18] O ma ləri-ba o wɩ: «Zaŋɩ-na á vu tɩʊ kʊm wʊ nɔɔnʊ doŋ te, sɩ á ta dɩd-o nɩ: ‹Karanyɩna mʊ wɩ, o maŋa kam yiə. O nan lagɩ o tɔgɩ dɩ o karabiə bam o ba nmʊ sɔŋɔ mʊ, sɩ ba di Pakɩ candiə kam wʊdiu da.› »

[19] O karabiə bam ma vu ba kɩ o na tagɩ kʊlʊ tɩn, yɩ ba kwɛ candiə kam wəənu tɩm ba ti.

[20] Tɩga ma ba ka yi. Zezi dɩ o karabiə fugə-bale bam laan ma jəni sɩ ba di wʊdiu kʊm. [21] Ba na wʊra ba di tɩn, Zezi laan ma ta o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, abam wʊ nɔɔnʊ dɩdʊa mʊ lagɩ o yəgi amʊ o pa nɔɔna.»

[22] Ba na ni kʊntʊ tɩn, ba wʊrʊ ma tiini tɩ cɔgɩ zanzan, yɩ ba puli sɩ ba taa bwe-o dɩdʊa dɩdʊa ba wɩ: «Amʊ Yuutu, kʊ yɩ amʊ mʊ na?»

[23] O ma ləri-ba o wɩ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ na tɔgɩ dɩ amʊ o lu zʊŋa dɩdʊa wʊnɩ tɩn mʊ lagɩ o yəgi amʊ o pa nɔɔna. [24] Kʊ nan maŋɩ sɩ amʊ Nabiin-bu * wʊm vu a tɩ, nɩ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɩ kʊ brɩ a taanɩ te tɩn. Kʊ nan za wʊ́ ta yɩ lɛɛrʊ mʊ kʊ pa nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ́ yəgi amʊ Nabiin-bu wʊm o pa tɩn. Ba ya na maŋɩ ba wʊ lʊgɩ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ, kʊ ya wʊ́ ta gara.»

[25] Zudasɩ wʊlʊ na lagɩ o yəg-o o pa tɩn laan ma bwe-o o wɩ: «Karanyɩna, kʊ yɩ amʊ mʊ na?»

Zezi ma lər-o o wɩ: «Mʊ ka da n taga.»

[26] Ba na wʊra ba di maŋa kalʊ tɩn, Zezi ma kwe dɩpɛ yɩ o kɩ Wɛ le dɩ ŋwaanɩ. O ma daarɩ o fɔ-dɩ o pa o karabiə bam yɩ o wɩ: «Joŋi-na á di, sɩ dɩntʊ yɩ a yɩra mʊ.»

[27] O daa ma kwe tweeru biə sana dɩ zʊŋa, yɩ o kɩ Wɛ le tɩ ŋwaanɩ. O ma kwe o pa-ba yɩ o wɩ: «Abam maama joŋi-na á nyɔ. [28] Wo-nyɔɔrʊ tɩntʊ mʊ yɩ a jana kalʊ na lagɩ ka nuŋi ka duri sɩ ka ma vrɩ nɔɔna zanzan ba lwarɩm wʊnɩ tɩn. Kʊ maa brɩ nɩ Wɛ goni ni sɩ Dɩ yagɩ nɔɔna lwarɩm Dɩ ma cɛ-ba amʊ jana kam ŋwaanɩ. [29] Taá ye-na nɩ, a daa bá nyɔ wo-

nyɔɔrʋ tɪntʋ, sɪ kʋ taa ve maŋa kam abam na wʋ́ tɔgɪ dɪ amʋ á jəni amʋ Ko Wɛ paarɪ dɪm wʋnɪ, sɪ dí daa nyɔ daanɪ.»
30 Ba laan ma leeni ba zuli Wɛ, yɪ ba daarɪ ba nuŋi ba vu Olivi piu yuu.

Zezi na wuuri o brɪ Pɪyɛɛrɪ na wʋ́ vɪ-o te tɪn

(Marɪkɪ 14:27-31, Luki 22:31-34, Zan 13:36-38)

31 Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Tɪtɪɪ dɪntʋ tɪtɪ nɔ́ɔ mʋ abam maama wʋ́ joori amʋ kwaga nɪ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʋm na maŋɪ kʋ brɪ te tɪn. Wɛ dɛɛn tagɪ DL wɪ:

‹Aá pa ba gʋ nayɪrʋ wʋm,
yɪ o peeni sɪm maama jagɪ.›

32 Kʋ daarɪ, Wɛ na joori DL bi-nɪ, aá da yigə a vu a taa cəgi abam Galile nɪ.»
33 Zezi na tagɪ kʋntʋ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Nɔɔna bam maama na maŋɪ ba joori nmʋ kwaga nɪ, amʋ bá fɔgɪ a joori nmʋ kwaga nɪ.»
34 Zezi ma ta lər-o o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʋ dɪ nmʋ sɪ, tɪtɪɪ dɪntʋ tɪtɪ nɔ́ɔ mʋ, kʋ na wʋ́ loori sɪ cɪbwɪʋ keeri tɪn, nmʋ wʋ́ fʋ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʋ.»
35 Pɪyɛɛrɪ laan ma ta dɪd-o o wɪ: «A brɪ a bá fʋ nɪ a yəri nmʋ, kʋ na maŋɪ kʋ yɪ ba na lagɪ ba gʋ amʋ dɪ nmʋ maama dɪ.»
Zezi karabiə bam maama dɪ ma ta kʋntʋ doŋ.

Zezi na cɛ dɪ Wɛ-loro te tɪn

(Marɪkɪ 14:32-42, Luki 22:39-46)

36 Zezi laan ma zaŋɪ o tɔgɪ dɪ o karabiə bam o vu jəgə kadoŋ, gaarɪ na wʋra yɪ ba bə-ka nɪ Jesemanɪ tɪn. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Á taá je yo, sɪ a vu daa a warɪ Wɛ sɪ a ba.» 37 O ma pa Pɪyɛɛrɪ dɪ Zebede biə bale bam tɔg-o ba vu. O wʋ ma tiini kʋ cɔgɪ yɪ o bɪcarɪ di.
38 O ma ta dɪ ba o wɪ: «A wʋ mʋ tiini kʋ cɔgɪ sɪ kʋ yi a tʋʋnɪ. Á nan zɪgɪ-na yo, á taá kogili-nɪ sɪ á warɪ Wɛ, sɪ á yɪ zaŋɪ á dɔ.»
39 O laan ma fʋfɔ o vu daa. O ma vi o yigə tɪga nɪ o wʋra o loori Wɛ yɪ o wɪ: «Amʋ Ko, kʋ na waɪ, sɪ n pa cam dɪlʋ na lagɪ dɪ ba amʋ baŋa nɪ tɪn kɛ. Nmʋ nan kɪ te na yi nmʋ wʋbʋŋa tɪn, sɪ n yɪ kɪ amʋ wʋbʋŋa na lagɪ kʋlʋ tɪn.»
40 O na loori Wɛ o ti tɪn, o ma joori o vu o karabiə batɔ bam te. O ma na nɪ ba tigi ba dɔa. O ma zaŋɪ-ba, yɪ o ta dɪ Pɪyɛɛrɪ o wɪ: «Bɛɛ mʋ yɪ abam warɪ sɪ á kogili amʋ, sɪ á yɪ zaŋɪ á dɔ sɪ kʋ yi mɪmaŋa fɪnfɪɪn dɪ? 41 Fɔgɪ-na á yɪrɪ á tɪtɪ sɪ á taá loori Wɛ, sɪ á yɪ tʋ maŋɪm dɪm maŋa nɪ. Bɛŋwaanɪ nanzwənə wʋbʋŋa lagɪ sɪ ya sɛ Baŋa-Wɛ, yɪ o yɪra laan bwənə.»
42 Zezi daa ma joori o vu daa, yɪ o loori Wɛ o wɪ: «Amʋ Ko, cam dɪntʋ na bá wanɪ dɪ lɪ amʋ baŋa nɪ dɪ yagɪ, yɪ a na maŋɪ sɪ a zʋ dɪ wʋ mʋ, amʋ ta sɛ sɪ kʋ kɪ nmʋ wʋbʋŋa na lagɪ te tɪn.» 43 O daa ma joori o vu o na nɪ ba ta tigi ba dɔa, dɔɔm na tiini dɪ waɪ-ba tɪn ŋwaanɪ. 44 O ma yagɪ-ba, yɪ o joori o vu daa o daa ta loori Wɛ o kɪ kuni bɪtɔ, nɪ o ya na maŋɪ o ta kʋlʋ tɪn. 45 O daa ma joori o vu o karabiə bam te, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Á ta tigi á dɔ mʋ na? Nii-na! Maŋa kam yiə, sɪ ba ja amʋ Nabiin-bʋ * wʋm ba kɪ nɔn-balwaarʋ jɪa nɪ. 46 Zaŋɪ-na sɪ dí vu. Nɔɔnʋ wʋlʋ na lagɪ o yəgi-nɪ o pa tɪn maa bɪɪna.»

Ba na jaanı Zezi te tın

(Marıkı 14:43-50, Luki 22:47-53, Zan 18:3-12)

47 Zezi ta na wura o ŋɔɔnı kuntu tın, mu Zudası wulu na yı o karabiə fugə-bale bam wu dıdua tın tu o yi o te, yı nɔn-kɔgɔ zanzan tɔgı dıd-o ku ba, yı ba ze su-lwaanu dı da-lwaanu. Ku yı Zwifə nakwa bam dı ba kaanım yigə tiinə bam mu tuŋı-ba. 48 Zudası ya maŋı o pa kɔgɔ kum lwarı nı, o na ve o kukwəri nɔɔnu wulu tın, sı ba ja kuntu tu.

49 O laan ma yɔɔrı o yi Zezi te o jɔɔn-o yı o wı: «Karanyına, dınle», yı o daarı o kukwər-o. 50 Zezi ma ta dıd-o o wı: «Amu ciloŋ, nmu na tu sı n kı kulu tın, kı-ku lıla.»

Nɔɔna bam laan ma yi ba ja Zezi. 51 Nɔɔna balu na maŋı ba wu Zezi tee nı tın dıdua ma lı o sugu o ma zagı kaanım yuutu wum tıntuŋnu zwɛ o go. 52 Zezi ma ta dıd-o o wı: «Joori n sın n sugu kum ku polo nı, sı nɔɔnu wulu maama na soe jara dı sugu tın, sugu mu wú gu ku tu. 53 Nmu yəri nı, a ya na lagı zənə, a ya wú ta dı a Ko Wɛ, yı o da o tuŋı malɛsı * kɔgɔ kuni fugə-bıle, sı sı ba sı wəli-nı na? 54 Amu nan ya na kı kuntu, Wɛ tɔnɔ kum na brı nı ku maŋı sı ku kı amu te tın daa wú wanı ku kı na?»

55 Zezi laan ma bwe kɔgɔ kum o wı: «Abam na kwe su-lwaanu dı da-lwaanu á ba sı á ja amu tın, a yı ŋwıınu mu na? Dɛ maama a yəni a je Wɛ-di-kamunu kum wunı a brı nɔɔna, yı á wu jaanı-nı. 56 Kuntu maama nan kı, sı ku pa faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na pupunı kulu Wɛ tɔnɔ kum wunı tın mu ba ku sıını ku kı.»

Zezi karabiə bam na ni kuntu tın, ba ma duri ba viiri ba daar-o.

Ba na di Zezi taanı te tın

(Marıkı 14:53-65, Luki 22:54-55, 63-71, Zan 18:13-14, 19-24)

57 Nɔɔna balu na tu ba ja Zezi tın ma ja-o ba vu ba kaanım * yuutu Kayifu sɔŋɔ, mɛ Zwifə cullu karanyına tiinə dı ba nakwa bam na maŋı ba kikili da tın. 58 Pıyɛɛrı ma dalı o tɔgı ba kwaga, o da o vu o yi kaanım yuutu wum sɔŋɔ. O ma zu o jəni sɔŋɔ kum tıntuŋna bam tee nı, sı o nii kulu na lagı ku kı Zezi tın. 59 Zwifə kaanım yigə tiinə bam dı ba sarıya-dirə nakwa bam maama maa kwaanı sı ba na nɔɔna balu na wú fɔ vwan ba pa Zezi tın, sı ku brı nı ku maŋı sı ba gu-o. 60 Nɔɔna zanzan ma zaŋı ba fɔ vwan ba pa-o, yı ba daa ta wu wanı ba na kulu na brı nı ku maŋı sı ba gu-o tın. Ku kwaga seeni mu nɔɔna bale zaŋı ba ba, yı ba ta ba wı: 61 «Nɔɔnu wuntu tagı o wı, wum wú wanı o magı dıbam Wɛ-di-kamunu * kum maama o dı tıga nı, yı o joori o ma da yatɔ o lɔ-ka.»

62 Kaanım yuutu wum na ni kuntu tın, o laan ma zaŋı o bwe Zezi o wı: «Nɔɔna bantu na tagı kulu ba pa nmu tın, nmu ba jıgı taanı sı n ləri na?» 63 Zezi maa cım. Kaanım yuutu wum laan ma ta dıd-o o wı: «Kwarı Ŋwıa Tu Baŋa-Wɛ fuunı, sı n ta n brı dıbam, nmu yı Wɛ Bu Krisi * wum Dl na tuŋı tın mu na?»

64 Zezi ma lər-o o wı: «Mu ka da n taga. Amu nan lagı a ta dı abam nı, abam wú ba á na Nabiin-bu * wum o na je Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ jazım nı, yı á ta wú daarı á na-o o na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ nı o maa bıını kunkwəənu wunı.»

65 Kaanım yuutu wum na ni kuntu tın, o ma zaŋı o kaarı o tıtı gɔrɔ, sı ku brı nı o wu tiini ku cɔgı dı Zezi taanı dım. O ma ta o wı: «Nii-na, o ŋɔɔnı o twı Wɛ mu, o paı o dı Wɛ ma daanı mu. Dí daa ba lagı maana tiinə sı ba ŋɔɔnı o taanı dım. Abam maama maŋı á

ni, o na ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ te. [66] Kʊntʊ tɪn, abam wɪ bɛɛ mʊ?»
Ba ma lər-o ba wɪ: «O maŋɪ sɪ ba gʊ-o mʊ.»
[67] Ba laan ma twɪ lileeru ba yagɪ o yiə nɪ, yɪ ba mag-o lanyɪranɪ. Badaara ma lɔ o pʊpwaanʊ, [68] yɪ ba wɪ: «Nmʊ na yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, sɪ n lwarɪ n brɪ dɪbam wʊlʊ na magɪ-m tɪn.»

Pɪyɛɛrɪ na sɪɪnɪ o vɪn Zezi te tɪn

(Marɪkɪ 14:66-72, Luki 22:56-62, Zan 18:15-18, 25-27)

[69] Kantʊ maŋa kam nɪ Pɪyɛɛrɪ maa je kʊnkɔlɔ kʊm wʊnɪ. Kaanɪm yuutu wʊm sɔŋɔ tɪntʊŋ-kana ma vu o te, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Nmʊ dɪ tɔgɪ dɪ Zezi, Galile tu wʊm mʊ.»
[70] Pɪyɛɛrɪ ma fʊ ba maama yigə nɪ o wɪ: «A yəri woŋo kʊlʊ nmʊ na tɛ tɪn.» [71] O ma zaŋɪ o nuŋi mancoŋo ni. Tɪntʊŋ-kana kadoŋ dɪ daa ma na-o, yɪ o ta dɪ nɔɔna balʊ na wʊra tɪn o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ tɔgɪ dɪ Nazarɛtɪ tu Zezi mʊ.»
[72] Pɪyɛɛrɪ ma du durə, yɪ o ta fʊ o wɪ: «A brɪ a yəri nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ.»
[73] Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, nɔɔna badonnə ma vu ba ta dɪ Pɪyɛɛrɪ ba wɪ: «Nmʊ sɪɪnɪ n yɪ ba kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ. Nmʊ ŋwaŋa kam mʊ brɪ nɪ n sɪɪnɪ n nuŋi dáanɪ mʊ.»
[74] O laan ma sɔɔlɪ o pa o tɪtɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ o taanɪ dɪm yɪ cɪga, yɪ o wɪ: «A brɪ a yəri nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ.»
O na tagɪ kʊntʊ tɪn, cɪbwɪʊ laan ma da kʊ keeri. [75] Pɪyɛɛrɪ laan ma guli Zezi ya na tagɪ kʊlʊ dɪd-o o wɪ: «Kʊ na wʊ́ loori sɪ cɪbwɪʊ keeri tɪn, nmʊ wʊ́ fʊ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.» O na guli kʊntʊ tɪn, o laan ma nuŋi, yɪ o tiini o keeri zanzan.

27

Ba na jaanɪ Zezi ba vu Pilatɪ te te tɪn

(Marɪkɪ 15:1, Luki 23:1-2, Zan 18:28-32)

[1] Tɪga na tu ka pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ tɪn, Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba tɪʊ kʊm nakwa bam maama ma kɪ ni daanɪ, sɪ ba pa ba gʊ Zezi. [2] Ba ma ja-o ba vɔ, yɪ ba ja-o ba vu ba kɪ gʊvɪrma tu Pilatɪ jɪŋa nɪ.

Zudasɪ na gʊ o tɪtɪ te tɪn

(Tɪtʊŋa Tɔnɔ 1:18-19)

[3] Zudasɪ wʊlʊ na yəgi Zezi o pa nɔɔna bam tɪn na lwarɪ nɪ ba di o sarɪya yɪ ba lagɪ ba gʊ-o tɪn, o wʊ laan ma cɔgɪ dɪ o na kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ o joori o kwe səbu-dala fiintɔ kʊm, sɪ o pa kaanɪm yigə tiinə bam dɪ nakwa bam. [4] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ kɪ wo-balɔrɔ, dɪ a na yəgi nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ kɪ kʊlʊkʊlʊ tɪn a pa abam yɪ ba lagɪ ba gʊ-o tɪn.»
Ba ma lər-o ba wɪ: «Dɪbam yigə tərə, kʊ tɔgɪ dɪ n tɪtɪ.»
[5] O laan ma kwe səbu kʊm o vu o dɪ o yagɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, yɪ o daarɪ o vu o kuuri ŋʊna o tɪ.
[6] Kaanɪm yigə tiinə bam dɛɛn ma kwe səbu kʊm yɪ ba wɪ: «Səbu kʊntʊ yɪ jana nyɪm mʊ, kʊ culə sɪ dí gwaanɪ-kʊ Wɛ-digə səbiə bam wʊnɪ.»
[7] Ba ma bwɛ daanɪ, yɪ ba ma-kʊ ba yəgi tɪga kadoŋ, ka yɪrɪ mʊ ‹Kamɔ-mɔrʊ tɪga›, yɪ

ba ma kɩ vərə yibeelə jəgə. [8] Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ nɔɔna jɩgɩ jəgə kam kʊntʊ ba ma bə nɩ ‹Jana tɩga›, sɩ kʊ ba kʊ yi zɩm.

[9-10] Kʊntʊ ma pa Wɛ nijoŋnu Zeremi dɛɛn na tagɩ kʊlʊ faŋa faŋa tɩn ba sɩɩnɩ kʊ kɩ. O dɛɛn tagɩ o wɩ: «Ba kwe səbu-dala fiintɔ mʊ, ba ma yəgi kamɔ-mɔrʊ tɩga kam, nɩ Baŋa-Wɛ dɛɛn na pɛ-nɩ ni, sɩ a ta te tɩn. Kʊ maa yɩ səbu kʊlʊ Yisɩrayɛlɩ dwi tiinə bam na sɛ sɩ ba ma yəgi nɔɔnʊ wʊm tɩn mʊ.»

Pilatɩ na bwe Zezi taanɩ te tɩn

(Marɩkɩ 15:2-15, Luki 23:3-5, 13-25, Zan 18:33-19:16)

[11] Zezi ma zaŋɩ o zɩgɩ gʊvɩrma tu Pilatɩ yigə nɩ. Gʊvɩrma tu wʊm ma bwe-o o wɩ: «Nmʊ mʊ yɩ Zwifə bam pɛ wʊm na?»

Zezi ma lər-o o wɩ: «Mʊ ka da n taga.»

[12] Kʊ daarɩ Zwifə kaanɩm yigə tiinə bam dɩ ba nakwa bam na ŋɔɔnɩ taanɩ dɩlʊ maama ba pa-o tɩn, o wʊ ləri kʊlʊkʊlʊ. [13] Pilatɩ ma ta dɩd-o o wɩ: «Nmʊ wʊ ni ba na ŋɔɔnɩ kʊlʊ maama ba pa nmʊ tɩn na?»

[14] Zezi ma wʊ sɛ sɩ o ləri ba taanɩ dɩm dɩlʊdɩlʊ. Kʊ ma pa gʊvɩrma tu wʊm tiini o yɩ yəəu dɩd-o.

[15] Bɩm maama Pakɩ candiə kam maŋa na yəni ka yi, gʊvɩrma tu wʊm yəni o lɩ pɩɩnʊ dɩdʊa mʊ o pa nɔn-kɔgɔ kʊm, nɩnɛɛnɩ bantʊ na lagɩ wʊlʊ tɩn. [16] Kantʊ maŋa kam nɩ pɩɩnʊ wʊdoŋ maa wʊra, o yɩrɩ mʊ Barabasɩ. Nɔɔna maama dɛɛn ye o kəm-balwaarʊ tɩm ni nɩ. [17] Nɔɔna bam na tu ba la daanɩ tɩn, Pilatɩ ma bwe-ba o wɩ: «Abam lagɩ sɩ a yagɩ bantʊ wɔɔ mʊ a pa abam? Kʊ yɩ Barabasɩ mʊ naa Zezi wʊlʊ ba na bə-o nɩ Krisi tɩn mʊ?»

[18] O dɛɛn bwe-ba kʊntʊ, bɛŋwaanɩ o ye nɩ, kʊ yɩ wʊ-gʊrʊ ŋwaanɩ mʊ ba jaanɩ Zezi ba kɩ o jɩŋa nɩ.

[19] Pilatɩ na je sarɩya dim jəgə kam nɩ tɩn, o kaanɩ ma tʊŋɩ ni o pa-o o wɩ: «Yɩ zaŋɩ n kɩ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ kʊlʊkʊlʊ, o na jɩgɩ cɩga tɩn ŋwaanɩ. Bɛŋwaanɩ tɩtɩɩ dɩntʊ nɩ amʊ tiini a na yaara zanzan dɩ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ dɩndwɩa wʊnɩ.»

[20] Zwifə kaanɩm yigə tiinə bam dɩ ba nakwa bam ma sʊgɩ nɔn-kɔgɔ kʊm, sɩ ba ta dɩ Pilatɩ nɩ, o yagɩ Barabasɩ o pa-ba, sɩ o daarɩ o pa ba gʊ Zezi. [21] Pilatɩ daa ma joori o bwe-ba o wɩ: «Nɔɔna bantʊ bale wʊnɩ, abam lagɩ sɩ a yagɩ wɔɔ mʊ a pa abam?»

Ba ma lər-o ba wɩ: «Barabasɩ.»

[22] Pilatɩ laan ma bwe-ba o wɩ: «Sɩ kʊ na yɩ Zezi wʊlʊ ba na bə-o nɩ Krisi tɩn, abam wɩ a kɩ-o ta mʊ?»

Ba maama ma ta dɩd-o ba wɩ: «Pa-o tʊʊn-dagara * baŋa nɩ n gʊ.»

[23] O ma joori o bwe-ba o wɩ: «Wʊntʊ kɩ bɛɛ mʊ o cɔgɩ?»

Ba laan ma tiini ba kaasɩ baŋa baŋa ba wɩ: «Pa-o tʊʊn-dagara baŋa nɩ n gʊ.»

[24] Pilatɩ ma lwarɩ nɩ kʊ ba jɩgɩ kuri sɩ o taa ŋɔɔnɩ taan taan, kʊ na lagɩ kʊ ja bʊbwaka kʊ ba tɩn ŋwaanɩ. O ma joŋi na o ma san o jɩa nɔn-kɔgɔ kʊm maama yigə nɩ, yɩ o wɩ: «A yigə tɔgɩ ka təri nɔɔnʊ wʊntʊ tʊʊnɩ dɩm wʊnɩ. Kʊ yɩ abam yigə mʊ.»

[25] Nɔn-kɔgɔ kʊm maama ma lər-o ba wɩ: «Yagɩ sɩ o tʊʊnɩ dɩm caa taa tɔgɩ dɩbam dɩ dí biə.»

[26] O laan ma yagɩ Barabasɩ o pa-ba. O ma daarɩ o pa ba magɩ Zezi, yɩ o pa-ba cwəŋə

sɪ ba ja-o ba vu ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ ba gʊ.

Ba na jaanɪ Zezi ba vu ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ te tɪn

(Marɪkɪ 15:16-41, Luki 23:26-49, Zan 19:2-3, 17-30)

[27] Gʊvɪrma tu wʊm pamaŋna bam laan ma ja Zezi ba vu ba zʊ o sɔŋɔ kʊm kʊnkɔlɔ.
Pamaŋna kɔgɔ kʊm maama ma gilim-o da. [28] Ba ma lɪ o gwaarʊ tɪm, yɪ ba daarɪ ba zʊ-o
gwar-sʊŋʊ. [29] Ba ma sɔ sabarɪ yipugə ba pu o yuu nɪ. Ba ma kwe miu ba ma ji nacəgə ba
kɪ o jazɪm nɪ. Ba laan ma yáal-o ba mwana, yɪ ba ve ba kuni doonə o yigə nɪ, yɪ ba tɛ ba
wɪ: «Zwifə bam pɛ, dɪnle.» [30] Ba ma daarɪ ba twɪ lileeru ba yagɪ o yɪra nɪ, yɪ ba jɪgɪ miu
kʊm ba lɔɛ o yuu nɪ.
[31] Ba na mwan-o ba ti tɪn, ba laan ma lɪ gwar-sʊŋʊ kʊm, yɪ ba daarɪ ba joori ba zʊ-o o
tɪtɪ gwaarʊ tɪm. Ba laan ma ja-o ba nuŋi ba vu sɪ ba pa-o tʊʊn-dagara * baŋa nɪ.
[32] Ba na jɪg-o ba maa kɛ tɪn, ba ma jeeri nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Simɔn o nuŋi Sirɛɛnɪ
mʊ. Pamaŋna bam ma fɪ-o ba pa o joŋi tʊʊn-dagara kam o zɪŋɪ sɪ ba vu. [33] Ba maama
ma vu ba yi jəgə kadoŋ ba na bə sɪ ‹Goligota› tɪn. Yɪrɪ dɪm kʊntʊ kuri mʊ ‹Yukol-pʊa piu›.
[34] Ba na yi da tɪn, ba ma kɪ sana ba gwaanɪ dɪ liri sɪlʊ ni na cana tɪn ba pa Zezi sɪ o nyɔ.
O ma laŋɪ o nii, yɪ o wʊ sɛ sɪ o nyɔ.
[35] Ba laan ma ja-o ba pa tʊʊn-dagara kam baŋa nɪ. Ba na pag-o kʊntʊ tɪn, ba ma kwe o
gwaarʊ tɪm sɪ ba maŋɪ-tɪ ba pa daanɪ. Ba ma ta jɔrɔ sɪ ba nii, wɔɔ mʊ wʊ́ twəri kʊlʊ o na
lagɪ tɪn. [36] Ba laan ma je da ba yɪr-o.
[37] Ba dɛɛn ma tanɪ tɔnɔ dagara kam yɪra nɪ Zezi yuu baŋa nɪ, sɪ kʊ brɪ kʊlʊ o na kɪ o
cɔgɪ yɪ ba gʊ-o tɪn. Ba dɛɛn pʊpʊnɪ ba wɪ:
«Wʊntʊ yɪ Zezi wʊlʊ na yɪ Zwifə bam pɛ tɪn mʊ.»
[38] Ba ma daarɪ ba ja ŋwɪɪna bale ba pa dagarɪ sɪdonnə baŋa nɪ. Ba ma cwi dɪdʊa Zezi
jazɪm nɪ. Wʊwʊm maa wʊ o jagwiə nɪ. [39] Nɔɔna balʊ na tɔgɪ da ba kɛ tɪn maa niə, yɪ ba
gɔgɪsɪ ba yuni yɪ ba twɪ-o. Ba maa yáal-o, [40] yɪ ba wɪ: «Nmʊ ya na bʊŋɪ sɪ n cɔgɪ Wɛ-di-
kamunu * kʊm n dɪ tɪga nɪ sɪ n daarɪ n ma da yatɔ n joori n fɔgɪ n lɔ-ka tɪn, nmʊ na sɪɪnɪ
n yɪ Baŋa-Wɛ Bʊ, sɪ n laan vrɪ n tɪtɪ, n tu dagara kam yuu nɪ sɪ dʊ́ nii.»
[41] Zwifə nakwa bam dɪ ba kaanɪm yigə tiinə dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam dɪ maa twɪ-
o ba mwana, yɪ ba tɛ daanɪ ba wɪ: [42] «O yəni o vrɪ nɔɔna badonnə ŋwɪa, yɪ o laan warɪ o
tɪtɪ ŋwɪa o vrɪ. O maa brɪ nɪ o yɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə pɛ mʊ. O laan nan tu dagara kam
yuu nɪ lele sɪ dʊ́ nii, sɪ dʊ́ wʊ́ ba dʊ́ sɪɪnɪ dʊ́ sɛ-o. [43] O ta brɪ nɪ o tɪɪgɪ Wɛ, yɪ o tɛ sɪ o yɪ
Wɛ Bʊ mʊ. Kʊntʊ, Wɛ na sɪɪnɪ Dɩ lag-o, sɪ Dɩ laan joŋ-o Dɩ yagɪ.»
[44] Ŋwɪɪna balʊ ba na pagɪ dagarɪ sɪm baŋa nɪ ba wəli da tɪn dɪ maa jɪg-o ba twɪ kʊntʊ
doŋ.
[45] Kʊ ma vu kʊ yi maŋa kam wɛ na tu dɪ yi yuparɪ baŋa nɪ tɪn. Lʊgʊ kʊm maama ma ba
kʊ ji lim kʊ vu kʊ yi wɛ-gunim maŋa nɪ, [46] kʊ kɪ nɪnɛɛnɪ luu batɔ mʊ te. Maŋa kam kʊntʊ
nɪ Zezi laan ma kaasɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Eli, Eli, lɛma sabakɪtani?» Taanɪ
dɪntʊ kuri mʊ: «Amʊ Wɛ, amʊ Wɛ, bɛɛ mʊ kɪ yɪ n yagɪ amʊ?»
[47] Nɔɔna balʊ na zɪgɪ da yɪ ba ni taanɪ dɪm tɪn ma bʊŋɪ nɪ, o bə Eli * mʊ sɪ o ba. [48] Ba
dɪdʊa ma kɪ lɪla o duri o vu o kwe sɪpɔɔ. O ma dɪ-kʊ sa-nywana wʊnɪ, yɪ o daarɪ o kɪ-kʊ
miu ni nɪ, o vu o te o pa Zezi sɪ o nyɔ. [49] Nɔɔna badaara bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba maa wɪ:

«Yagı sı dí cəgi dí nii, Eli wú ba o joŋ-o o yagı na?»
50 Zezi daa ma joori o kaası dı kwər-dıa baŋa baŋa. O laan ma pa o siun ti.
51 Zezi na tıgı kuntu tın, gɔrɔ kulu ba na ləgi ba ma cı Wɛ-di-laa * kum tın ma kaarı bıle, ku zıgı baŋa nı ku tu ku kwaarı ku kuri. Tıga kam maa sisiŋə, yı pulwaaru bagı tı yarı. 52 Yibeelə yam ma puri. Ku daarı Wɛ nɔn-ŋuna balu ya na tıgı tın zanzan ma joori ba bi ba yagı tuunı, 53 yı ba nuŋi ba yibeelə wunı, maŋa kalu Zezi tıtı na tu o bi o yagı tuunı tın kwaga nı. Bantu laan ma vu ba zu Wɛ tıtı tıu Zeruzalɛm wu ba pa nɔɔna zanzan na-ba.
54 Pamaŋna bam yigə tu wum dı o nɔɔna balu na wura ba yırı Zezi tın ma na tıga kam sisiŋim dım, dı kulu maama na kı tın. Fuunı ma tiini dı zu-ba, yı ba tɛ ba wı: «Nɔɔnu wuntu ya sıını o yı Baŋa-Wɛ Bu mu.»
55 Kaana zanzan dı tɔgı ba wura, ba ma zıgı yigə yigə yı ba niə. Bantu dɛɛn ya tɔgı dı Zezi mu ba nuŋi Galile ba ba, yı ba yəni ba tɔgı ba zən-o. 56 Mari wulu na nuŋi Magıdala tın dɛɛn tɔgı o wu kaana bam kuntu wunı, dıdaanı Mari wulu na yı Zakı dı Zuzɛfu nu tın, ku wəli dı Zebede biə bam nu.

Ba na kı Zezi bɔɔnı wunı te tın

(Marıkı 15:42-47, Luki 23:50-56, Zan 19:38-42)

57 Nɔɔnu wudoŋ dɛɛn mu wura, o yırı mu Zuzɛfu, o na nuŋi Arimatı, yı o kwəri o yı nadum. Wuntu dı dɛɛn yı Zezi karabu mu. Tıga dɛɛn na lagı ka yi tın, 58 o ma zaŋı o vu Pilatı te, sı o loor-o cwəŋə sı o vu o kwe Zezi yıra yam o kı. Pilatı ma sɛ, yı o pa ni sı ba kwe Zezi yıra yam ba pa-o. 59 Zuzɛfu laan ma vu o kwe Zezi yıra yam o pipiri-ya dı gar-jalı dılu na lana tın. 60 Ba ma daarı ba kwe-ya ba ja vu ba tiŋi piu bɔɔnı wunı. Dıntu maŋı dı yı o tıtı nyım mu, ba dɛɛn lugi-dı piu yıra nı mu. Dı yı bɔn-duurı mu. Ba na tiŋi Zezi yıra yam da tın, ba laan ma bibili kandwɛ-pulɔgɔ kamunu ba ma pı bɔɔnı dım ni, yı ba daarı ba viiri. 61 Ba na wura ba kı-o kuntu tın, Mari wulu na nuŋi Magıdala tın dı Mari wudoŋ wum maa je yibeeli dım yigə nı ba niə.

Ba na pɛ pamaŋna yırı yibeeli dım te tın

62 Dɛ dım Zwifə bam na yəni ba ti ba yigə sı ba siun dɛ dım laan yi tın ma kɛ. Tıga na puurı yı ku yı ba siun dɛ dım tın, Zwifə kaanım yigə tiinə bam dı Farizıan tiinə bam laan ma zaŋı ba vu Pilatı te. 63 Ba ma ta dıd-o ba wı: «Dıbam tu, dí guli nı, vwan nyım wum ya na wura maŋa kalu tın, o dɛɛn tagı o wı, wum wú joori o bi da yatɔ dɛ nı. 64 Kuntu ŋwaanı, nan pa ni sı nɔɔna wuuri ba vu ba fəri yibeeli dım ni, sı ba fɔgı ba taa yırı-dı sı ku vu ku yi da yatɔ yam. Ku na daı kuntu, o karabiə bam wú wanı ba vu ba kwe-o ba ja viiri, yı ba daarı ba ta dı nɔɔna ba wı, o bi o yagı tuunı mu. Kuntu ma wú pa ba vwan yam laan tiini ya ji cıga ku dwəni pulim dım nı.»
65 Pilatı ma sɛ yı o wı: «Abam jıgı nɔɔna. Nan pa-na ba vu sı ba kwaanı ba taa yırı-dı, sı ku maŋı dı abam na lagı te tın.»
66 Ba ma zaŋı ba vu yibeeli dım jəgə kam, ba fəri dı ni kandwɛ kamunu kum na pı tın. Ba ma daarı ba yagı nɔɔna da sı ba taa yırı-dı.

28

Zezi na bi o yagɩ tʊʊnɩ te tɩn

(Marɩkɩ 16:1-8, Luki 24:1-12, Zan 20:1-10)

[1] Ba siun dɛ dɩm na kɛ tɩn, tɩ-bra-pʊra nɩ *f7 * Mari wʊlʊ na nʊŋi Magɩdala tɩn dɩ Mari
wʊdoŋ wʊm ma zaŋɩ ba vu yibeeli dɩm jəgə kam sɩ ba nii. [2] Tɩga ma da ka sisiŋi zanzan.
Baŋa-Wɛ malɛka * ma nʊŋi wɛyuu nɩ, ka tu ka ba ka bibili kandwɛ kamunu kʊm ka yagɩ
daa nɩ, yɩ ka daarɩ ka jəni dɩ baŋa nɩ. [3] Ka yibiyə maa tiini ka nyɩɩna nɩ dʊa na pɩpɩlɩ te
tɩn, yɩ ka gwaarʊ tɩm dɩ tiini tɩ pɩɩrɩ parɩ parɩ. [4] Nɔɔna balʊ na wʊra ba yɩrɩ yibeeli dɩm
tɩn ma bəri dɩ fʊʊnɩ nɩnɛɛnɩ ba tɩgɩ mʊ te.
[5] Malɛka kam laan ma ta dɩ kaana bam ka wɩ: «Á yɩ taá kwarɩ fʊʊnɩ. Amʊ ye nɩ abam
lagɩ sɩ á na Zezi wʊlʊ ba na jaanɩ ba pa tʊʊn-dagara kam baŋa nɩ ba gʊ tɩn mʊ. [6] O nan
təri yo. O joori o bi o yagɩ tʊʊnɩ, nɩnɛɛnɩ o ya na maŋɩ o ta kʊlʊ dɩ abam tɩn. Nan ba-na á
nii o yɩra yam ya na tigi mɛ tɩn. [7] Abam nan kɩ lɩla á vu á ta dɩ o karabiə bam nɩ, Wɛ pɛ o
joori o bi o yagɩ tʊʊnɩ, yɩ o laan wʊ́ da yigə o vu o taa cəgi abam Galile nɩ. Dáanɩ mʊ á
wʊ́ vu á na-o. Mʊ kʊlʊ a na lagɩ a ta a brɩ abam tɩn.»
[8] Malɛka kam na tagɩ kʊntʊ tɩn, kaana bam ma kɩ lɩla ba nʊŋi yibeeli dɩm jəgə kam nɩ
ba maa kɛa, yɩ fʊʊnɩ dɩ wʊpolo kamunu jɩgɩ-ba. Ba ma duri ba vu sɩ ba ta dɩ Zezi karabiə
bam kʊlʊ na kɩ tɩn.
[9] Ba na maa kɛ tɩn, Zezi ma da o jeeri-ba, yɩ o kɩ-ba le. Ba ma vu ba yi o te, ba kuni
doonə ba ja o nɛ yɩ ba zul-o. [10] Zezi ma ta dɩ ba o wɩ: «Á yɩ taá kwarɩ fʊʊnɩ. Ve-na a ko-
biə bam te, sɩ á ta dɩ ba sɩ ba vu Galile, sɩ dáanɩ mʊ baá na amʊ.»
[11] Kaana bam na nʊŋi yibeeli dɩm jəgə kam nɩ kʊntʊ tɩn, nɔɔna balʊ na wʊra ba yɩrɩ-dɩ
tɩn badaara ma zaŋɩ ba joori ba vu tɩʊ kʊm wʊ, yɩ ba ta kʊlʊ maama na kɩ tɩn ba brɩ
Zwifə kaanɩm yigə tiinə bam. [12] Kaanɩm yigə tiinə bam laan ma vu ba ŋɔɔnɩ dɩ tɩʊ kʊm
nakwa bam. Ba ma kɩ ni daanɩ yɩ ba kwe səbu-fɔrɔ ba pa pamaŋna bam, [13] yɩ ba wɩ:
«Abam maŋɩ sɩ á ta nɩ, Zezi karabiə bam mʊ tu tɩtɩɩ nɩ, ba ŋɔ o yɩra yam ba kwe ba ja
viiri, yɩ abam tigi á dɔa. [14] Gʊvɩrma tu wʊm nan na tu o lwarɩ kʊ ni nɩ, yɩ kʊ na jɩgɩ taanɩ,
dɩbam wʊ́ ŋɔɔnɩ dí joŋi abam dí yagɩ, sɩ liə yɩ taa jɩgɩ abam.»
[15] Pamaŋna bam ma joŋi səbu kʊm, yɩ ba sɩɩnɩ ba kɩ kʊlʊ ba na tagɩ-ba sɩ ba kɩ tɩn. Mʊ
taanɩ dɩntʊ mʊ Zwifə bam jɩgɩ ba tɛa, kʊ ba kʊ yi zɩm maama.

Zezi na ŋɔɔnɩ kʊlʊ dɩ o karabiə bam o kweeli tɩn

(Marɩkɩ 16:14-18, Luki 24:36-49, Zan 20:19-23, Tɩtʊŋa Tɔnɔ 1:6-8)

[16] Zezi karabiə fugə-dɩdʊa kam laan ma zaŋɩ ba vu Galile, piu kʊlʊ yuu nɩ o na maŋɩ o ta
dɩ ba sɩ ba vu tɩn. [17] Ba ma sɩɩnɩ ba vu ba na-o, yɩ ba kuni doonə ba zul-o. Badaara maa
ta jɩgɩ bʊbwɛa dɩd-o. [18] Zezi laan ma vu o yi ba te, yɩ o ta dɩ ba o wɩ: «Wɛ pɛ-nɩ dam sɩ a
taa te wɛyuu dɩ tɩga baŋa wəənu maama. [19] Kʊntʊ ŋwaanɩ, nan ve-na lʊgʊ baŋa dwi tiinə
maama te, sɩ á pa ba ji amʊ karabiə, sɩ á daarɩ á miisi-ba na wʊnɩ dɩ amʊ Ko Wɛ yɩrɩ, dɩ
amʊ na yɩ Dɩ Bu tɩn yɩrɩ, dɩ Dɩ Joro * kʊm yɩrɩ ŋwaanɩ, [20] sɩ á daarɩ á brɩ-ba sɩ ba sɛ
woŋo kʊlʊ maama amʊ na pɛ abam ni sɩ á kɩ tɩn. Nan taá ye-na nɩ, amʊ wʊ́ ta wʊra dɩ

abam maŋa maama, sɪ kʊ vu kʊ yi lʊgʊ tiim maŋa.» [4:12]\f3 9:17 Zwifə bam dɛɛn yəni ba kɪ sana lɔɔrʊ wʊnɪ mʊ, sɪ ka keeri.

MARKɪ

Wɛ taanɪ dɪlʊ Marɪkɪ na pʊpʊnɪ tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Marɪkɪ yɪ wʊlʊ dɛɛn na tɔgɪ o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa o zəni Pooli dɪ Pɪyɛɛrɪ tɪn mʊ. (Nii-na Tɪtʊŋa Tɔnɔ 13:5, Kolɔsɪ 4:10, 1 Pɪyɛɛrɪ 5:13.)

Marɪkɪ tɔnɔ kʊm brɪ nɪ Zezi yɪ Wɛ Bu mʊ, o jɪgɪ ni woŋo maama baŋa nɪ (Marɪkɪ 1:1 dɪ 15:39).

Marɪkɪ dɛ yigə o pʊpʊnɪ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn na tu o kwɛ cwəŋə o pa Zezi te tɪn. O ta brɪ Zezi dɪ dɛɛn na pɛ Zan miis-o na wʊnɪ te dɪ sʊtaanɪ na maŋ-o te tɪn (Marɪkɪ 1:1-13).

O brɪ Zezi na bəŋi nɔɔna sɪ ba taa tɔg-o te, dɪ o na zaasɪ nɔɔna te, dɪ o na pɛ yawɪɪna na yazurə yɪ o zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ, yɪ o yagɪ nɔɔna lwarɪm o ma cɛ-ba te tɪn (Marɪkɪ 1:14-10:52).

Zezi wuuri o ta dɪ o karabiə bam nɪ, o na ve Zeruzalɛm, oó na yaara yɪ o tɪ, sɪ o laan joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ. Ba nan wʊ ni o taanɪ dɪm kuri (Marɪkɪ 8:31-32 dɪ 9:30-32 dɪ 10:32-34).

Zezi dɛɛn na maa zʊʊrɪ Zeruzalɛm tɪn, nɔn-kɔgɔ zul-o zanzan. Zwifə yigə tiinə bam maa cul-o. O laan ma zaasɪ nɔn-kɔgɔ kʊm dɪ o karabiə bam dɪ o dʊna dɪ o maa guri (pɔɔrɪm 11-13).

Tɔnɔ kʊm tiim jəgə nɪ Marɪkɪ brɪ Zezi na tɪgɪ tʊʊn-dagara baŋa nɪ yɪ o joori o bi te tɪn (pɔɔrɪm 14-16).

4:12 Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn
\f2 9:9 Matiyu yɪrɪ dɪdoŋ yɪ Leevi (Marɪkɪ 2:14).

Wɛ taanɩ dɩlʊ

MARLKL

na pʊpʊnɩ tɩn

1

Zan na miisi nɔɔna na wʊnɩ yɩ o brɩ-ba te tɩn

(Matiyu 3:1-12, Luki 3:1-17, Zan 1:19-28)

[1] Baŋa-Wɛ Bu Zezi Krisi * kwər-ywəŋə kam na puli te tɩn mʊ tɩntʊ: [2] Kʊ kɩ nɩ Wɛ nijoŋnu
Ezayi * na maŋɩ o pʊpʊnɩ kʊlʊ faŋa faŋa yɩ o tɔɔlɩ Wɛ kwərə o wɩ:
«Nii, amʊ Wɛ lagɩ a tʊŋɩ a nɔɔnʊ mʊ,
sɩ o da nmʊ yigə o vu o kwɛ cwəŋə kalʊ nmʊ na wʊ́ ba n tɔgɩ da tɩn.»
[3] «Nɔɔnʊ mʊ wʊ kagʊa wʊnɩ o tɔɔlɩ kwərə o wɩ:
‹Zaŋɩ-na á fɔgɩ á kwɛ dí Yuutu wʊm cwəŋə kam,
o na lagɩ o ba o tɔgɩ da tɩn.
Pa-na cwe sɩlʊ o na lagɩ o ba o tɔgɩ tɩn fɔgɩ sɩ yɔɔrɩ lanyɩranɩ.› »
[4] Kʊ dɛɛn sɩɩnɩ kʊ kɩ kʊntʊ doŋ mʊ. Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɩrɩ mʊ Zan. O maa
wʊ kagʊa wʊnɩ, yɩ o miisi nɔɔna na wʊnɩ Wɛ ŋwaanɩ. O maa yəni o tɔɔlɩ Wɛ kwərə, o brɩ
nɔɔna nɩ ba maŋɩ sɩ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-balwaarʊ, sɩ ba daarɩ ba pa o miisi-ba
na wʊnɩ, sɩ Wɛ laan wʊ́ yagɩ ba lwarɩm DL ma cɛ-ba. [5] Nɔɔna zanzan maa yəni ba nuŋi
Zude tɩ-biə bam maama dɩ Zeruzalɛm ba ve o te. Ba na ve o te kʊntʊ tɩn, ba maa tɛ ba
brɩ kʊlʊ ba na kɩ ba cɔgɩ tɩn. O laan maa paɩ ba tu Zʊrdɛn bugə kam wʊnɩ, yɩ o miisi-ba
na wʊnɩ Wɛ ŋwaanɩ.
[6] Zan dɛɛn zʊʊrɩ gɔrɔ kʊlʊ ba na sɔgɩ dɩ yogondi kʊrʊ tɩn mʊ. O maa maɩ kilə o ja o
təŋə. O wʊdiu mʊ yɩ kayɩra dɩ tʊʊrʊ. [7] O maa tɔɔlɩ Wɛ kwərə dɩ nɔɔna bam o wɩ: «Nɔɔnʊ
wʊdoŋ wʊ́ saŋɩ amʊ kwaga o ba, wʊntʊ tiini o dwe amʊ. A wʊ maŋɩ sɩ a tiiri a lɩ o nɛ
natra a pa-o. [8] Amʊ miisi abam na wʊnɩ mʊ. Wʊntʊ nan na tuə, oó miisi abam Wɛ Joro *
kʊm wʊnɩ.»

Zan na miisi Zezi Krisi na wʊnɩ te tɩn

(Matiyu 3:13-4:11, Luki 3:21-22, 4:1-13)

[9] Maŋa kam kʊntʊ nɩ, Zezi dɛɛn ma nuŋi Galile tɩʊ kʊdoŋ, kʊ yɩrɩ mʊ Nazarɛtɩ. O ma vu
o yi Zan te, yɩ o tu Zʊrdɛn bugə kam wʊ yɩ Zan miis-o na wʊnɩ. [10] Zezi na maa nuŋi na
bam wʊnɩ tɩn, o ma na wɛyuu na pʊrɩ yɩ Wɛ Joro * kʊm tɔgɩ da kʊ tu o baŋa, yɩ kʊ nyɩ
dɩ kunkwəŋə te. [11] O ma ni kwərə laan na ŋɔɔnɩ wɛyuu nɩ ka wɩ:
«Nmʊ mʊ yɩ amʊ bu-dʊa a na soe dɩ a wʊ maama.
A tiini a jɩgɩ wʊpolo zanzan dɩ nmʊ.»
[12] Kʊ na-niə da mʊ Wɛ Joro kʊm dɛ kʊ pa o vu kagʊa wʊ. [13] O maa wʊ kagʊa kam wʊnɩ
taan da fiinna. O na wʊra tɩn, sʊtaanɩ * laan ma tui o te, sɩ dɩ gan-o sɩ o ya kɩ o cɔgɩ. O
maa zʊʊrɩ dɩ kagʊ-vara, yɩ Wɛ malɛsɩ * dɩ tui o te sɩ zən-o.

Zezi na bəŋi nɔɔna bana sɪ ba taa tɔg-o te tɪn

(Matiyu 4:12-22, Luki 4:14-15, 5:1-11)

[14] Ba dɛɛn ma ja Zan ba kɪ pɪɪna digə nɪ. Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi ma joori o vu Galile. O maa wʊra o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam o brɪ nɔɔna, [15] yɪ o wɪ: «Maŋa kam laan yiə, Wɛ paarɪ dɪm na lagɪ dɪ ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ, ləni-na á wʊrʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm, sɪ á daarɪ á sɛ Wɛ kwər-ywəŋə kam.»

[16] Zezi dɛɛn maa wʊ Galile nɪnɪʊ kʊm ni nɪ o veə. O ma na nɔɔna bale, ba na yɪ cʊrʊ. Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Simɔn. O nyaanɪ yɪrɪ mʊ Andre. Ba yɪ kaləŋ-jara mʊ. Ba maa wʊ na bam wʊnɪ ba dʊlɪ bʊrɪ sɪ ba ma ja kale. [17] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Zaŋɪ-na á ba á taá tɔgɪ amʊ. Aá pa á taá beeri nɔɔna mʊ á pa-nɪ, sɪ ba taa tɔgɪ-nɪ, nɪ á na yəni á jaanɪ kale te tɪn.» [18] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma zaŋɪ lɪla ba yagɪ ba bʊrɪ sɪm, yɪ ba vu ba tɔgɪ o kwaga.

[19] Zezi na ve yigə fɪnfɪɪn tɪn, o daa ma na nɔɔna bale. Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Zakɪ. O nyaanɪ dɪ maa wʊra, o yɪrɪ mʊ Zan. Ba ko yɪrɪ mʊ Zebede. Ba maa wʊ naboro wʊnɪ ba kwɛ ba bʊrɪ. [20] O laan ma bəŋi-ba. O na bəŋi-ba kʊntʊ tɪn, ba ma zaŋɪ lɪla ba yagɪ ba ko wʊm dɪ o tɪntʊŋna bam naboro kʊm wʊnɪ, yɪ ba vu ba tɔg-o.

Zezi na zəli cicirə nɔɔnʊ yɪra nɪ te tɪn

(Luki 4:31-37)

[21] Zezi dɪ o karabiə ma tɔgɪ daanɪ ba vu ba zʊ tɪʊ kʊdoŋ wʊ, kʊ yɪrɪ mʊ Kapɛrnawum. Zwifə bam siun dɛ na yi tɪn, Zezi ma vu o zʊ ba Wɛ-digə kam sɪ o brɪ-ba. [22] O na brɪ-ba tɪn, nɔɔna balʊ na wʊra tɪn maa tiini ba yɪ yəəu dɪ o zaasɪm dɪm, bɛŋwaanɪ o ni-taanɪ dɪm jɪgɪ dam dɪ dwe ba tɪtɪ cullu karanyɪna tiinə bam taanɪ dɪm.

[23] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn maa wʊ ba Wɛ-digə kam wʊnɪ, yɪ cicirə jɪg-o. O ma kaasɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: [24] «Zezi, Nazarɛtɪ tu, bɛɛ mʊ n lagɪ dɪbam tee nɪ? Nmʊ tu sɪ n cɔgɪ dɪbam dwi mʊ na? A ye nmʊ na yɪ wʊlʊ. Nmʊ yɪ Wʊ-poŋo Tu wʊlʊ Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ.»

[25] Zezi ma kaanɪ cicirə kam o wɪ: «Cəgi sɔɔ, sɪ n nuŋi n daarɪ baarʊ wʊm.»

[26] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, cicirə kam ma tiini ka ja nɔɔnʊ wʊm ka su. Ka ma kaasɪ dɪ kwər-dɪa yɪ ka nuŋi ka daarɪ nɔɔnʊ wʊm.

[27] Nɔɔna bam na nɛ kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ ba maama lanyɪranɪ, yɪ ba bwe daanɪ ba wɪ: «Bɛɛ mʊ kʊntʊ? O brɪ cwə-dʊŋa mʊ yɪ o zaasɪm dɪm jɪgɪ dam. Nii, o na tɛ ciciri nɪ sɪ viiri, yɪ sɪ sɛ o ni.»

[28] Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Galile je sɪm nɪ tɪn dɛɛn ma ni Zezi ŋwa lɪla.

Zezi na pɛ yawɪɪna zanzan na yazurə te tɪn

(Matiyu 8:14-17, Luki 4:38-44)

[29] Zezi dɪ o nɔɔna bam ma nuŋi Wɛ-digə kam nɪ, ba tɔgɪ dɪ Zakɪ dɪ Zan ba vu ba yi Simɔn dɪ Andre-ba sɔŋɔ. [30] Paa maa jɪgɪ Simɔn tɪnkaanɪ yɪ o tigə. Ba ma ta dɪ Zezi kʊ na kɪ-o te tɪn. [31] O ma vu kaanɪ wʊm te, o ja o jɪŋa o pa o zaŋɪ wɛɛnɪ. Paa kam ma da ka yag-o. O ma zaŋɪ o kɪ wʊdiu o pa-ba.

[32] Wɛ na zʊ yɪ tɪga wʊra ka yi tɪn, nɔɔna maa jaanɪ balʊ maama na yɪ yawɪɪna dɪ ciciri na jɪgɪ balʊ maama tɪn ba tui Zezi te. [33] Tɪʊ kʊm nɔɔna bam maama ma vu ba gilimi

Simɔn-ba sɔŋɔ ni nɪ. [34] Zezi ma pa nɔɔna zanzan na yazurə dɪ ba yawɪɪrʊ dwi dwi, yɪ o daarɪ o zəli ciciri zanzan nɔɔna yɪra nɪ. O ma wʊ sɛ sɪ ciciri sɪm ŋɔɔnɪ kʊlʊkʊlʊ, sɪ na maŋɪ sɪ ye o na yɪ wʊlʊ tɪn ŋwaanɪ.
[35] Tɪga na pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ yɪ wɛ daa ta wʊ puli tɪn, Zezi ma zaŋɪ o nuŋi o vu jəgə kalʊ nɔɔn-nɔɔnʊ na tərə tɪn. O wʊra o warɪ Wɛ o yɪranɪ. [36] Simɔn-ba laan ma zaŋɪ ba nuŋi sɪ ba beeri o jəgə. [37] Ba na nɛ-o tɪn, ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Nɔɔna bam maama lagɪ sɪ ba na nmʊ.»
[38] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Zaŋɪ-na sɪ dí kɛ dí vu je sɪdonnə. A maŋɪ sɪ a vu tɪ-balwa balʊ na wʊ yoba seeni tɪn a tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam. Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a nuŋi Wɛ te a ba.»
[39] O laan ma beeri o tɔgɪ Galile wʊ maama. O maa yəni o zʊʊrɪ Zwifə bam Wɛ-di sɪm. O maa brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam, yɪ o zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ.

Zezi na pɛ nanyɔŋɔ na yazurə te tɪn

(Matiyu 8:1-4, Luki 5:12-16)

[40] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o na yɪ nanyɔŋɔ. * O ma zaŋɪ o vu Zezi te, o kuni doonə o yigə nɪ o loor-o o wɪ: «Nmʊ na laga, nń wanɪ n pa a na yazurə a ji lanyɪranɪ.»
[41] O ŋwaŋa ma zʊ Zezi. O ma twɪ o jɪŋa o dwe-o, yɪ o wɪ: «Ɛɛn. A laga. Zaŋɪ dɪ yazurə sɪ n ji lanyɪranɪ.» [42] O na tagɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ yawɪʊ kʊm yagɪ nɔɔnʊ wʊm, yɪ o yɪra yam ji lanyɪranɪ. [43] Zezi ma daa ta dɪd-o o wɪ, o ve, yɪ o daarɪ o kaan-o o wɪ: [44] «Yɪ zaŋɪ n ta kʊlʊ na kɪ tɪn n brɪ nɔɔn-nɔɔnʊ. Nan yɔɔrɪ n vu Wɛ kaanɪm tu wʊm te, sɪ n pa o nii n yɪra yam, sɪ n daarɪ n kwe wəənu tɪlʊ Moyisi * cullu tɪm na brɪ nɪ tɪ maŋɪ tɪn n pa-o, sɪ o ma o kaanɪ Baŋa-Wɛ. Kʊntʊ wʊ́ brɪ nɔɔna maama nɪ n yawɪʊ kʊm sɪɪnɪ kʊ je.»
[45] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔnʊ wʊm ma nuŋi yɪ o karɪ o ŋɔɔnɪ kʊlʊ na kɪ tɪn o pa nɔɔna maama lwarɪ kʊ ni nɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ Zezi daa warɪ o zʊ tɪʊ dɪ tɪʊ wʊ yɪ o wʊ səgi o tɪtɪ. O ma lɛɛrɪ o maŋɪ gaa wʊnɪ nɔɔna na tərə mɛ tɪn. Nɔɔna maa yəni ba nuŋi je maama ba ve o te.

2

Zezi na brɪ nɪ o jɪgɪ dam sɪ o yagɪ nɔɔna lwarɪm o ma cɛ-ba te tɪn

(Matiyu 9:1-8, Luki 5:17-26)

[1] Da fɪnfɪɪn na kɛ tɪn, Zezi ma joori o vu Kapɛrnawum. Tɪʊ kʊm nɔɔna bam ma lwarɪ nɪ o tu o wʊ sɔŋɔ nɪ. [2] Ba zanzan ma ba ba la daanɪ sɔŋɔ kʊm nɪ, yɪ laŋa daa tərə kʊ ni nɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ. O maa wʊra o ŋɔɔnɪ Wɛ taanɪ o brɪ-ba. [3] O na wʊra o brɪ-ba kʊntʊ tɪn, nɔɔna badonnə ya jɪgɪ kɔrɔ ba bɪɪnɪ o te, yɪ nɔɔna bana zɪŋ-o dɪ gungolo. [4] Ba na yi jəgə kam tɪn, ba maa warɪ ba ja-o ba yi Zezi te, kɔgɔ kʊm na daga tɪn ŋwaanɪ. Ba ma ja-o ba di digə kalʊ Zezi na wʊ ka wʊnɪ tɪn nayuu, ba zagɪ ba puri bɔɔnɪ ba maŋɪ dɪ Zezi na wʊ mɛ tɪn. Ba ma daarɪ ba pa gungolo kʊm kɔrɔ kʊm na tigi kʊ baŋa nɪ tɪn tɔgɪ da kʊ tu digə kam wʊ. [5] Zezi ma lwarɪ nɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o. O ma ta dɪ kɔrɔ kʊm o wɪ: «A bu, nmʊ lwarɪm dɪm ti.»
[6] Wɛ cullu karanyɪna tiinə badaara ya tɔgɪ ba wʊra. Ba maa je ba bwɛ ba wʊnɪ ba wɪ:

[7] «Bɛɛ mʊ yɪ o ŋɔɔnɪ kʊntʊ doŋ? O paɪ o dɪ Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ. O ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ mʊ.
Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o yagɪ nɔɔnʊ lwarɪm o ma cɛ-o, kʊ na daɪ Wɛ Dʟ yɪranɪ.»
[8] Zezi ma lwarɪ ba na jɪgɪ wʊbʊŋa yalʊ ba wʊnɪ tɪn. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ
á bʊŋɪ kʊntʊ doŋ? [9] Kɔɔ mʊ yɪ mwalɪ kʊ dwe, a na tagɪ dɪ kɔrɔ kʊm a wɪ: ‹Nmʊ lwarɪm
dɪm ti› mʊ yɪ mwalɪ, naa a na tagɪ a wɪ: ‹Zaŋɪ wɛɛnɪ n kwe n gungolo kʊm n ta n veə›
mʊ yɪ mwalɪ? [10] A nan wʊ́ pa abam lwarɪ nɪ, amʊ wʊlʊ na yɪ Nabiin-bʊ * wʊm tɪn jɪgɪ
dam lʊgʊ baŋa nɪ, sɪ a yagɪ nɔɔna lwarɪm a ma cɛ-ba.»
O laan ma ta dɪ kɔrɔ kʊm o wɪ: [11] «A lagɪ a ta dɪ nmʊ, zaŋɪ wɛɛnɪ sɪ n kwe n gungolo
kʊm n ja n vu sɔŋɔ.»
[12] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ nɔɔnʊ wʊm zaŋɪ ba maama yigə nɪ o kwe o
gungolo kʊm o nuŋi o viiri. Ba na nɛ kʊntʊ tɪn, kʊ ma kɪ ba maama yəəu. Ba ma zuli Wɛ
yɪ ba wɪ: «Dí daa ta wʊ fɔgɪ dí na kəm dɪntʊ doŋ.»

Zezi na bəŋi Leevi sɪ o taa tɔg-o te tɪn

(Matiyu 9:9-13, Luki 5:27-32)

[13] Zezi daa ma nuŋi o vu o wʊ Galile nɪnɪʊ kʊm ni nɪ. Kɔgɔ zanzan ma ba o te kʊ gilim-o.
O maa wʊra o brɪ-ba Wɛ cɪga kam. [14] O daa ma zaŋɪ o maa kɛa. O na maa kɛ tɪn, o ma
na nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Leevi. *f1 * O ko yɪrɪ mʊ Alɪfɪ. O dɛɛn je mɛ seeni o na yəni o
je o joŋi lampoo tɪn mʊ. Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Zaŋɪ n ta n tɔgɪ-nɪ.» O ma sɪɪnɪ o zaŋɪ o
tɔgɪ o kwaga.
[15] Zezi dɛɛn ma vu Leevi sɔŋɔ sɪ o di wʊdiu dɪ o karabiə bam. Lampo-joŋnə dɪ nɔn-
cɪcɔgɪrʊ zanzan dɪ maa tɔgɪ ba wʊra ba di wʊdiu kʊm dɪ ba, bɛŋwaanɪ balʊ dɛɛn na tɔg-
o tɪn daga. [16] Wɛ cullu karanyɪna tiinə badaara na nuŋi Farizɪan * tiinə kɔgɔ kʊm wʊ tɪn
maa tɔgɪ ba wʊra. Ba na nɛ Zezi na je o di wʊdiu dɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ dɪ lampo-joŋnə kʊntʊ
tɪn, ba ma bwe o karabiə bam ba wɪ: «Bɛɛ mʊ kɪ yɪ o di wʊdiu dɪdaanɪ lampo-joŋnə dɪ
nɔn-cɪcɔgɪrʊ tɪm kʊntʊ?»
[17] Zezi ma ni ba na tagɪ kʊlʊ tɪn. O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ na yɪ balʊ na jɪgɪ yazurə
tɪn, bantʊ wʊ maŋɪ sɪ ba vu dɔgɪta tu te sɪ o sooni-ba. Kʊ daarɪ balʊ na ba jɪgɪ yazurə
tɪn mʊ maŋɪ sɪ ba vu sɪ ba na soonim. A na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ daɪ sɪ a bəŋi balʊ na
maŋɪ ba yɪ nɔn-ŋʊna tɪn, amʊ nan tuə, sɪ a bəŋi nɔn-balwaarʊ mʊ sɪ ba ba amʊ te.»

Zezi zaasɪm dɪm na yɪ zaasɪm-dʊʊrɪ te tɪn

(Matiyu 9:14-17, Luki 5:33-39)

[18] Zan karabiə bam dɪ Farizɪan * tiinə bam dɛɛn yəni ba vɔ ni. Nɔɔna badonnə ma vu
Zezi te ba bwe-o ba wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ Zan karabiə bam dɪ Farizɪan tiinə bam yəni ba vɔ
ni, yɪ nmʊ karabiə bam ba vɔa?»
[19] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ na di kaanɪ yɪ o kɪ candiə, yɪ o cilonnə na wʊra sɪ ba
tɔgɪ ba di, bantʊ wʊ́ wanɪ ba vɔ ni yɪ kan-barʊ wʊm ta wʊ ba tee nɪ na? Ba bá sɛ ba vɔ ni
maŋa kalʊ kan-barʊ wʊm ta na wʊ ba tee nɪ tɪn. [20] Kʊ nan wʊ́ ba kʊ yi maŋa kam ba na
wʊ́ ja kan-barʊ wʊm ba viiri tɪn. Maŋa kam kʊntʊ nɪ o daa na təri ba tee nɪ tɪn, mʊ ba
laan wʊ́ vɔ ni.
[21] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá sɛ o kwe garyi-dʊʊrɪ o ma fəri gwar-doŋo kʊlʊ na kaarɪ tɪn. O nan na

kɪ kʊntʊ, garyi-dʊʊrɪ dɪm laan wʊ́ vuuri gwar-doŋo kʊm dɪ pa kʊ tiini kʊ cɔgɪ zanzan.
[22] Nɔɔn-nɔɔnʊ dɪ nan bá sɛ o kwe sa-dʊŋa o lo o kɪ lɔ-doŋo *f2 * wʊnɪ. O na kɪ kʊntʊ, yɪ sana kam na keeri, kaá pa lɔɔ kʊm bagɪ mʊ. Lɔɔ kʊm wʊ́ cɔgɪ yɪ sana kam dɪ lo. Kʊntʊ ŋwaanɪ nɔɔnʊ maŋɪ sɪ o kwe sa-dʊŋa o kɪ lɔ-dʊŋʊ wʊnɪ mʊ.»

Zezi Krisi na dwe siun dɛ cullu tɪm te tɪn

(Matiyu 12:1-8, Luki 6:1-5)

[23] Zwifə bam siun dɛ dɪdoŋ na yi tɪn, Zezi dɛɛn ma tɔgɪ karɪ wʊ o maa kɛa. O karabiə bam dɪ maa tɔgɪ ba veə, yɪ ba bwəri mɪna ba yu ba dʊna. [24] Farizɪan tiinə bam na nɛ ba na kɪ te tɪn, ba ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Nii ba na kɪ te tɪn. Bɛɛ mʊ yɪ ba tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ na cɔgɪ siun * dɛ cullu tɪm tɪn?»
[25] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam ta wʊ fɔgɪ á karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na brɪ Pɛ Davidi * taanɪ te tɪn na? Kʊ brɪ nɪ maŋa kalʊ Abɪata dɛɛn na yɪ Wɛ kaanɪm yuutu tɪn, kana dɛɛn jɪgɪ Davidi dɪ o nɔɔna bam, yɪ ba ba jɪgɪ wʊdiu sɪ ba di. [26] O ma vu o zʊ Wɛ digə, yɪ o kwe dɪpwa yalʊ na tigi da Wɛ ŋwaanɪ tɪn o di. Dɪpɛ dɪm kʊntʊ culə sɪ nɔn-gaa di-dɪ, kʊ na daɪ Wɛ kaanɪm tiinə yɪranɪ. Davidi dɛɛn di dɪpɛ dɪm, yɪ o daarɪ o pa o nɔɔna bam dɪ tɔgɪ ba di.»
[27] O daa ma ta dɪ ba o wɪ: «Wɛ na kɪ nabiinə Dʟ yagɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, Dʟ tiŋi siun dɛ da yarpɛ maama wʊnɪ, sɪ kʊ taa jɪgɪ zənə mʊ kʊ pa-ba, sɪ kʊ daɪ nɪ Wɛ kɪ nabiinə siun dɛ cullu tɪm tɔgɪm ŋwaanɪ mʊ. [28] Kʊntʊ ŋwaanɪ amʊ Nabiin-bʊ * wʊm jɪgɪ ni siun dɛ cullu tɪm baŋa nɪ.»

3

Zezi na pɛ nɔɔnʊ na yazurə siun dɛ nɪ te tɪn

(Matiyu 12:9-14, Luki 6:6-11)

[1] Zezi daa ma joori o vu o zʊ ba Wɛ-digə kam. Nɔɔnʊ maa wʊra o jɪŋa dɪdʊa na tɪga.
[2] Farizɪan * tiinə badonnə maa lagɪ cwəŋə sɪ ba brɪ nɪ Zezi kɪ o cɔgɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba ma je ba yɪrɪ Zezi sɪ ba nii, oó sɛ o pa nɔɔnʊ wʊm na yazurə siun * dɛ dɪm nɪ naa o bá sɛ. [3] Zezi ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Zaŋɪ n zɪgɪ nɔɔna bam maama tɪtarɪ nɪ.»
[4] O laan ma bwe ba maama o wɪ: «Culu brɪ bɛɛ mʊ? Kɔɔ mʊ maŋɪ dɪ culu kʊm, nɔɔnʊ na kɪ o doŋ lanyɪranɪ siun dɛ nɪ mʊ maŋɪ naa o na kɪ-o lwarɪm mʊ gara? Nɔɔnʊ na vrɪ o doŋ ŋwɪa siun dɛ nɪ mʊ maŋɪ naa o na gʊ-o mʊ gara?»
O na bwe-ba kʊntʊ tɪn, ba maa cɪm. [5] O ma nii ba maama yɪ o banɪ zaŋɪ. O wʊ ma cɔgɪ zanzan ba wʊbʊŋa na tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. O laan ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Twɪ n jɪŋa kam.» O ma twɪ-ka, yɪ ka joori ka ji lanyɪranɪ.
[6] Farizɪan tiinə bam na nɛ o na kɪ te tɪn, ba ma nuŋi ba vu ba banɪ dɪ Pɛ Erɔdɪ * kwaga nɔɔna bam, sɪ ba lagɪ cwəŋə ba gʊ Zezi.

Nɔn-kɔgɔ na tu Zezi te te tɪn

[7] Zezi dɪ o karabiə bam ma zaŋɪ ba kɛ. Ba ma vu ba yi nɪnɪʊ kʊm ni. Kɔgɔ zanzan ma nuŋi Galile je sɪm nɪ ba tɔgɪ o kwaga. [8] Nɔɔna badonnə dɪ ma nuŋi Zeruzalɛm dɪ Zude maama, dɪ Yidume je sɪm nɪ. Badaara dɪ ma nuŋi je sɪlʊ na wʊ Zʊrdɛn bugə kam bubɛ

dɪdoŋ dɪm nɪ tɪn, dɪ Tiiri dɪ Sidɔn tɪ-niə yam maama wʊnɪ. Kɔ-fɔrɔ zanzan ma vu Zezi te, ba na lwarɪ o na kɪ kʊlʊ maama tɪn ŋwaanɪ. [9] Ba kɔgɔ kʊm na daga yɪ ba tiini ba pɪɪn-o zanzan tɪn, o ma ta dɪ o karabiə bam sɪ ba ja naboro ba ba ba zɪgɪ da, sɪ o wanɪ o zʊ kʊ wʊ. [10] O na maŋɪ o pa nɔɔna zanzan na yazurə tɪn, kʊ ma pa yawɪɪna bam maama yigi ba pɪɪn-o, yɪ ba kwaanɪ sɪ ba dwe o yɪra. [11] Maŋa kalʊ maama ciciri sɪm na yəni sɪ na-o, sɪ wʊ́ tʊ o yigə nɪ mʊ, yɪ sɪ kaasɪ sɪ wɪ: «Nmʊ mʊ yɪ Wɛ Bu wʊm.» [12] Ciciri sɪm na yəni sɪ tɛ kʊntʊ doŋ, o yəni o kaanɪ-sɪ mʊ, sɪ sɪ yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ o na yɪ wʊlʊ tɪn.

Zezi na kuri o tɪntʊŋna fugə-bale bam te tɪn

(Matiyu 10:1-4, Luki 6:12-16)

[13] Zezi laan ma zaŋɪ o vu o di piu kʊdoŋ yuu. O ma bəŋi balʊ o na lagɪ tɪn sɪ ba ba o te. [14] Ba na tu tɪn, o ma kuri nɔɔna fugə-bale sɪ ba taa wʊ o tee nɪ, sɪ o taa tʊŋɪ-ba sɪ ba taa ve ba tɔɔla Wɛ kwərə kam dɪ nɔɔna. [15] O ma daarɪ o pa-ba dam sɪ ba wanɪ ciciri ba zəli nɔɔna yɪra nɪ.

[16] Nɔɔna fugə-bale bam o na kuri tɪn yɪra mʊ tɪntʊ:

Simɔn wʊlʊ Zezi na pɛ o yɪrɪ nɪ Pɪyɛɛrɪ tɪn,
[17] dɪ Zakɪ wʊlʊ na yɪ Zebede bu tɪn, dɪ o nyaanɪ Zan.
Zezi ma pa bantʊ yɪrɪ nɪ Bʊanɛrgɛsɪ, kʊ kuri mʊ ‹Dʊ-baka biə›.
[18] Dɪ Andre, dɪ Filipi, dɪ Batelemi, dɪ Matiyu, dɪ Toma,
dɪ Zakɪ wʊlʊ na yɪ Alɪfɪ bu tɪn, dɪ Tadɪ,
dɪ Simɔn wʊlʊ na yɪ Zelɔtɪ * nɔɔna bam wʊ nɔɔnʊ tɪn,
[19] dɪdaanɪ Zudasɪ Yiskarɪyo wʊlʊ na wʊ́ ba o yəgi Zezi o pa nɔɔna tɪn.

Wɔɔ dam mʊ Zezi maɪ o zəli ciciri sɪm?

(Matiyu 12:22-32, Luki 11:14-23, 12:10)

[20] Zezi ma joori o vu sɔŋɔ. Kɔgɔ zanzan daa ta ma ba kʊ gilimi sɔŋɔ kʊm. Kʊ ma pa Zezi dɪ o karabiə bam daa warɪ ba na laŋa sɪ ba di wʊdiu dɪ. [21] O sɔŋɔ tiinə na ni kʊntʊ tɪn, ba ma zaŋɪ ba nuŋi sɪ ba vu ba ja-o ba viiri, bɛŋwaanɪ nɔɔna tɛ ba wɪ, o co mʊ.

[22] Wɛ cullu karanyɪna tiinə ya nuŋi Zeruzalɛm ba ba sɪ ba nii-o. Ba maa tɛ ba wɪ: «Sʊtaana-pɛ Belizebuli mʊ jɪg-o. Kʊ yɪ wʊntʊ dam mʊ o ma o zəli sʊtaana.»

[23] Zezi laan ma bəŋi-ba sɪ ba ba o te, yɪ o daarɪ o maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊ́ wanɪ o ma sʊtaana-pɛ dam o ma zəli sʊtaana na? [24] Tɪʊ kʊlʊ paarɪ na pɔɔrɪ kuni bɪle yɪ ba jɪgɪ daanɪ tɪn, kʊʊ́ tʊ mʊ. [25] Sɔŋɔ kʊlʊ maama na pɔɔrɪ kʊ tɪtɪ wʊnɪ tɪn, kʊ dɪ wʊ́ tʊ mʊ. [26] Sʊtaana-pɛ na joori o jɪgɪ dɪ o tɪtɪ, kʊ brɪ nɪ o paarɪ dɪm pɔɔrɪ bɪle mʊ yɪ o dam ti. Oó tʊ mʊ. [27] Kʊ nan na yɪ te tɪn, sʊtaana-pɛ nyɪ dɪ nɔn-dɪdɛɛrʊ na yɪrɪ o sɔŋɔ te tɪn mʊ. Nɔɔnʊ na lagɪ sɪ o zʊ dɪdɛɛrʊ wʊm sɔŋɔ o ŋɔ, o maŋɪ sɪ o da yigə o ja dɪdɛɛrʊ wʊm o vɔ mʊ. O na dɛ yigə o vɔ-o, o laan wʊ́ wanɪ o zʊ o kwalɪmɪ o jɪjɪgɪrʊ tɪm maama o ja viiri.

[28] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, kəm-balwaarʊ tɪlʊ maama nɔɔna na kɪ tɪn, naa ta-balwaarʊ tɪlʊ ba na ŋɔɔnɪ tɪn, Wɛ waɪ Dɩ yagɪ-tɪ Dɩ ma cɛ-ba. [29] Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama na ŋɔɔnɪ o twɪ Wɛ Joro * kʊm tɪn, Wɛ bá sɛ sɪ Dɩ ma cɛ kʊntʊ tu maŋa dɪ maŋa. Lwarɪm dɪm kʊntʊ wʊ́ ta tɔgɪ kʊntʊ tu sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.» [30] Ba na tagɪ ba wɪ, cicirə mʊ jɪg-o tɪn, mʊ o tagɪ kʊntʊ dɪ ba.

Zezi nu dɩ Zezi nyaana na yɩ balʋ tɩn

(Matiyu 12:46-50, Luki 8:19-21)

31 Zezi nu dɩ o nyaana ma ba o na wʋ mɛ tɩn, ba zɩgɩ sɔŋɔ kʋm mancoŋo nɩ, yɩ ba pa ni
sɩ ba bəŋ-o. 32 Kɔgɔ zanzan maa je ba gilim-o. Ba ma ta dɩd-o ba wɩ: «N nu dɩ n nyaana
tu ba wʋ mancoŋo nɩ, yɩ ba lagɩ-m.»
33 O ma ləri-ba o wɩ: «Wɔɔ mʋ yɩ a nu, bran yɩ a nyaana?» 34 O laan ma nii balʋ na je ba
gilim-o tɩn seeni yɩ o wɩ: «Amʋ nu dɩ a nyaana mʋ tɩntʋ. 35 Bɛŋwaanɩ wʋlʋ maama na kɩ
Wɛ wʋbʋŋa na lagɩ te tɩn mʋ yɩ a nyaanɩ dɩ a nakɔ dɩ a nu.»

4

Zezi na maŋɩ mɩmaŋa o brɩ nɔɔna te tɩn

(Matiyu 13:1-23, Luki 8:4-15)

1 Zezi dɛɛn maa wʋ nɩnɩʋ kʋm ni nɩ o brɩ nɔɔna bam. Nɔɔna zanzan ma ba ba gilim-o.
Ba kɔgɔ kʋm na daga tɩn, o ma zaŋɩ o di naboro kʋ na wʋ na bam wʋnɩ tɩn, yɩ o jəni sɩ o
brɩ-ba. Nɔɔna bam maama ma maŋɩ na bam ni nɩ, sɩ ba taa cəgi o taanɩ dɩm. 2 O maa
maɩ mɩmaŋa o brɩ-ba wəənu zanzan, yɩ o zaasɩ-ba o wɩ:
3 «Cəgi-na. Valʋ dɛɛn mʋ wʋra. O ma zaŋɩ o vu o kara sɩ o du. 4 O ma karɩ o dʋlɩ o wo-
duuru tɩm. Tɩdonnə ma tʋ cwəŋə ni nɩ. Zunə ma ba ba twɛ-tɩ ba di. 5 Tɩdonnə ma tʋ
kandwa jəgə nɩ valɩm na ba daga mɛ tɩn. Tɩ ma wʋ daanɩ tɩ puli, valɩm dɩm na ba lirə tɩn
ŋwaanɩ. 6 Wɩa ma ba ka baanɩ tɩ maama. Tɩ bʋnnʋ na wʋ zʋ tɩga tɩn, tɩ ma tɩ. 7 Kʋ
daarɩ wo-duuru tɩdonnə ma tʋ sabarɩ wʋnɩ. Tɩ na puli tɩn, sabarɩ sɩm laan ma zaŋɩ sɩ li-
tɩ sɩ gʋ, yɩ tɩ daa wʋ kɩ biə. 8 Kʋ daarɩ tɩdonnə ma tʋ tɩ-ywəŋə jəgə nɩ, tɩ ma puli tɩ nuŋi
tɩ kɩ biə lanyɩranɩ. Tɩdonnə kɩ nɩnɛɛnɩ biə fiintɔ fiintɔ. Tɩdaara kɩ nɩnɛɛnɩ biə fusɩrdʋ
fusɩrdʋ. Tɩtɩm dɩ maa kɩ nɩnɛɛnɩ biə bi bi.»
9 Zezi laan ma ta o wɩ: «Á nan fɔgɩ á cəgi a taanɩ dɩm lanyɩranɩ.»
10 Kɔgɔ kʋm na viiri kʋ daarɩ Zezi o yɩranɩ tɩn, nɔɔna balʋ ya na wʋ o tee nɩ tɩn badaara
ma tɔgɩ dɩ o karabiə fugə-bale bam, ba vu ba bwe-o mɩmaŋa yam kuri. 11 O ma ləri-ba o
wɩ: «Kʋ na yɩ abam, Wɛ maŋɩ Dɩ pa á lwarɩ Dɩ paarɩ dɩm kuri na yɩ te tɩn, yɩ cɩga kam
kʋntʋ ya maŋɩ ka səgi mʋ. Kʋ daarɩ, balʋ na daɩ amʋ kɔgɔ kʋm wʋ nɔɔna tɩn, a maɩ
mɩmaŋa yɩranɩ mʋ a brɩ-ba Wɛ cɩga kam, 12 sɩ

‹ba na niə, sɩ ba yɩ taa naɩ lanyɩranɩ,
ba na cəgə, sɩ ba yɩ taa ni ka kuri.
Kʋ na daɩ kʋntʋ, ba ya wʋ́ pipiri ba sɛ Wɛ,
yɩ Dɩ wʋ́ yagɩ ba lwarɩm Dɩ ma cɛ-ba.› »

13 Zezi laan ma bwe-ba o wɩ: «Á wʋ ni mɩmaŋɩ dɩntʋ kuri na? Kʋntʋ tɩn, á nan wʋ́ kɩ ta
mʋ á ni mɩmaŋa yadonnə yam kuri? 14 Mɩmaŋɩ dɩm kuri mʋ tɩntʋ:
Wo-duuru tɩlʋ valʋ wʋm na jɩgɩ o du tɩn mʋ brɩ Wɛ taanɩ dɩm na yɩ te tɩn. 15 Nɔɔna
badonnə nyɩ dɩ cwəŋə kam ni wo-duuru tɩm na tʋ mɛ tɩn mʋ. Bantʋ na ni Wɛ taanɩ dɩm
tɩn, sʋtaanɩ * ma da dɩ ba dɩ lɩ-dɩ, yɩ dɩ wʋ zʋ ba wʋbʋŋa. 16 Nɔɔna badonnə nyɩ dɩ
kandwa jəgə kalʋ wo-duuru tɩm na tʋ da tɩn mʋ. Bantʋ na ni Wɛ taanɩ dɩm tɩn, ba joŋi-dɩ
lɩla dɩ wʋpolo. 17 Taanɩ dɩm ma wʋ tiini dɩ zʋ ba wʋbʋŋa. Yaara na yi-ba, yɩ ba na bɛɛsɩ-

ba Wɛ taanɪ dɪm ŋwaanɪ, baá da ba kwe-dɪ ba yagɪ mʊ lɪla. [18] Nɔɔna badaara nyɪ dɪ sabarɪ sɪm jəgə kam wo-duuru tɪm na tʊ da tɪn mʊ. Bantʊ mʊ yɪ balʊ na ni Wɛ taanɪ dɪm, [19] yɪ ba ta jɪgɪ liə dɪ lʊgʊ baŋa wəənu tɪm. Səbu-lagɪ ma cɔgɪ ba wʊbʊŋa yɪ wo-yɔɔrʊ fra jɪgɪ-ba, kʊ pa ba kwe Wɛ taanɪ dɪm ba yagɪ, yɪ dɪ wʊ jaanɪ kuri dɪ pa-ba. [20] Kʊ daarɪ nɔɔna badaara nyɪ dɪ tɪ-ywəŋə jəgə kam wo-duuru tɪm na tʊ da tɪn mʊ. Bantʊ mʊ yɪ balʊ na ni Wɛ taanɪ dɪm yɪ ba sɛ-dɪ lanyɪranɪ tɪn. Kʊntʊ ma pa Wɛ taanɪ dɪm ja kuri dɪ pa-ba, nɪnɛɛnɪ wo-duuru na kɪ biə lanyɪranɪ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ biə fiintɔ fiintɔ, yɪ tɪdaara dɪ kɪ biə fusɪrdʊ fusɪrdʊ, yɪ tɪdonnə dɪ kɪ biə bi bi tɪn.»

Kanɪa mɪmaŋa

(Luki 8:16-18)

[21] Zezi daa ma maŋɪ o brɪ-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ na tarɪgɪ kanɪa, oó sɛ o kwe-ka o pu tɪtɔgɔ kuri nɪ, naa o zɪgɪ-ka gadogo kuri nɪ na? Aye. Oó kwe-ka o palɪ wɛɛnɪ mʊ. [22] Kʊlʊ maama na səgi zɪm nɔɔna tee nɪ tɪn wú ba kʊ kwɪn. Kʊlʊ maama na pugi zɪm tɪn wú ba kʊ puri sɪ nɔɔna maama lwarɪ-kʊ. [23] Á nan fɔgɪ á cəgi a taanɪ dɪm lanyɪranɪ.»

[24] O daa ma ta o wɪ: «Kwaanɪ-na á pa á na ni kʊlʊ tɪn zʊ á wʊbʊŋa. Abam na maɪ bwaŋa kalʊ á maŋɪ á pa á donnə tɪn, Wɛ dɪ wú ma bwaŋa kantʊ mʊ Dɩ maŋɪ Dɩ pɛɛlɪ Dɩ pa abam. [25] Bɛŋwaanɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na maŋɪ o jɪgɪ woŋo tɪn, o ta wú joŋi kʊdoŋ o wəli da, yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ nan na maŋɪ o ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ tɪn wú ba o ga kʊlʊ fɪnfɪɪn o ya na jɪgɪ tɪn dɪ.»

Wo-vaalʊ bɪrʊ mɪmaŋa

[26] Zezi daa ma ta o wɪ: «Wɛ paarɪ dɪm nyɪ dɪ nɔɔnʊ na kwe wo-duuru o du o kara wʊnɪ te tɪn mʊ. [27] Tɪtɪɪ nɪ o maa tigi o dɔa. Wɪa nɪ o maa yəni o zaŋɪ. Wɪa dɪ tɪtɪɪ maama wo-vaalʊ tɪm maa pulə yɪ tɪ bɪra, yɪ valʊ wʊm yəri tɪ na kɪ te tɪ puli. [28] Tɪga kam nɪ mʊ wəənu tɪm tɪtɪ yəni tɪ puli tɪ nuŋi tɪ da yigə tɪ kɪ vɔɔrʊ. Tɪ laan ja pugə yɪ tɪ daarɪ tɪ kɪ biə. [29] Wo-vaalʊ tɪm na bɪgɪ tɪ ti, valʊ wʊm laan wú kwe o sʊgʊ o vu o zagɪ-tɪ, faa maŋa kam na yi tɪn ŋwaanɪ.»

Wɛ paarɪ dɪm na yɪ te tɪn

(Matiyu 13:31-32, Luki 13:18-19)

[30] Zezi daa ta ma ta o wɪ: «Amʊ wú ma bɛɛ mʊ a maa maŋɪ a brɪ abam Wɛ paarɪ dɪm na nyɪ te tɪn? Aá ma mɪmaŋa mʊ a brɪ abam sɪ á lwarɪ lanyɪranɪ. [31] Wɛ paarɪ dɪm nyɪ dɪ nɔɔnʊ na kwe wo-duu na yɪ mɪmɪɪnʊ o du tɪga nɪ, yɪ wo-duu kʊm kʊntʊ mʊ tiini kʊ yɪ mɪmɪɪnʊ wo-dwə maama wʊnɪ. [32] O na dugi-kʊ tɪn, kʊ laan ma nuŋi kʊ ji kamunu kʊ dwəni dwə balʊ maama na wʊ o kara kam nɪ tɪn. Kʊ ma ta nɛ kamunə kamunə, yɪ zunə tui ba sɔ ba pwəru kʊ yuu nɪ, kʊ na jɪgɪ woro tɪn ŋwaanɪ.»

[33] Zezi maa maɪ mɪmaŋa yantʊ dwi zanzan mʊ o maŋɪ Wɛ taanɪ dɪm o brɪ nɔɔna bam. O maa yəni o brɪ-ba nɪnɛɛnɪ ba na wú wanɪ ba ni dɪ kuri te tɪn. [34] O maa maɪ mɪmaŋa yɪranɪ mʊ o brɪ nɔɔna bam. Kʊ na yəni kʊ yɪ wʊntʊ dɪ o karabiə bam yɪranɪ, o yəni o tɛ wəənu tɪm maama kuri o brɪ-ba.

Zezi na jɩgɩ dam vu-fɔrɔ dɩ na baŋa nɩ te tɩn

(Matiyu 8:23-27, Luki 8:22-25)

35 Dɛ dɩm kʊntʊ wa-zʊʊrɩ maŋa nɩ, Zezi ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «Pa-na dí kwe
naboro dí vu dí bɛ bubɛ dɩdoŋ dɩm.» 36 O na je naboro kʊm wʊnɩ kʊntʊ tɩn, ba ma kwe-o
ba ja viiri yɩ ba daarɩ kɔgɔ kʊm. Nabwəəru tɩdonnə dɩ maa tɔgɩ-ba tɩ veə. 37 Vu-fɔrɔ laan
ma zaŋɩ kʊ magɩ boro kʊm. Na bam ma pɔgɩlɩ zanzan ba wʊra ba sui boro kʊm, yɩ kʊ
lagɩ kʊ miisi na bam kuri nɩ. 38 Zezi maa wʊ naboro kʊm kwaga kam nɩ o tigi pɔlɔ baŋa nɩ
o dɔa. O karabiə bam ma vu ba zaŋ-o, yɩ ba ta dɩd-o ba wɩ: «Karanyɩna, dí na lagɩ dí tɩ
tɩn, kʊ daɩ kʊlʊkʊlʊ dɩ nmʊ na?»
39 O laan ma zaŋɩ wɛɛnɩ, yɩ o bagɩ vu-fɔrɔ kʊm o wɩ, kʊ kwəri, yɩ o daarɩ o ta dɩ na
bam o wɩ, ba yagɩ sɔɔ! O na tagɩ kʊntʊ tɩn, viu kʊm ma sɩɩnɩ kʊ ja, yɩ na bam dɩ maŋɩ
da cɩmm. 40 O ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «Bɛɛ mʊ yɩ á fʊmma kʊntʊ? Abam ta wʊ kɩ
á wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ na?»
41 Fʊʊnɩ ma tiini dɩ ja-ba. Ba ma bwe daanɩ ba wɩ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ yɩ wɔɔ mʊ, yɩ viu dɩ
na dɩ ta sɛ o ni?»

5

Zezi na zəli ciciri nɔɔnʊ yɩra nɩ te tɩn

(Matiyu 8:28-34, Luki 8:26-39)

1 Ba ma vu ba bɛ nɩnɩʊ kʊm ni dɩdoŋ dɩm mɛ Zeraaza tiinə na zʊʊrɩ da tɩn. 2 Zezi ma
nuŋi naboro kʊm wʊnɩ. Nɔɔnʊ wʊdoŋ ma da o nuŋi yibeelə je nɩ o ba o jeer-o. Cicirə mʊ
jɩg-o ka yaara. 3-4 O dɛɛn tigi yibeelə je nɩ mʊ. Kuni zanzan ba yəni ba maɩ capʊnnʊ mʊ
ba ma vɔ o jɩa dɩ o nɛ. O maa yəni o vaŋɩ capʊnnʊ tɩlʊ na wʊ o jɩa nɩ tɩn o kɔ. O ma
daarɩ o magɩ luguru tɩlʊ ba na kɩ o nɛ sɩm nɩ tɩn o cɔgɩ. O na tiini o dana tɩn, nɔɔn-nɔɔnʊ
daa warɩ o ja-o o vɔ, naa o ja-o o pa o jəni cɩm. 5 Maŋa maama wɩa dɩ tɩtɩɩ o beeri
yibeelə je sɩm nɩ dɩ pweeru yuu nɩ mʊ, yɩ o kaasa. O maa yəni o magɩ o tɩtɩ dɩ kandwa o
fwələ.
6 O na tʊlɩ o na Zezi yigə yigə tɩn, o ma nuŋi yibeelə yam wʊnɩ o duri o vu o jeer-o. O na
yi o te tɩn, o ma kuni doonə o yigə nɩ, 7 yɩ o kaasɩ dɩ kwər-dɩa o wɩ: «Zezi, Yuutu Baŋa-
Wɛ Bʊ, n tu amʊ te sɩ n kɩ bɛɛ mʊ? A loori-m dɩ Wɛ yɩrɩ, sɩ n yɩ zaŋɩ n yaarɩ-nɩ.» 8 O tagɩ
kʊntʊ, bɛŋwaanɩ Zezi maŋɩ o wʊra o tɛ dɩ cicirə kam sɩ ka nuŋi o yɩra nɩ.
9 Zezi laan ma bwe-o o wɩ: «N yɩrɩ mʊ bɛɛ?»
O ma ləri o wɩ: «A yɩrɩ mʊ Kɔgɔ, bɛŋwaanɩ dí yɩ ciciri zanzan mʊ.» 10 Ciciri sɩm ma pa
nɔɔnʊ wʊm tiini o loori Zezi, sɩ o yɩ pa sɩ nuŋi je sɩntʊ nɩ sɩ viiri.
11 Tərə zanzan dɛɛn ma wʊ je sɩm kʊntʊ nɩ ba beeri piu kʊm təŋə nɩ ba di. 12 Ciciri sɩm
ma loori Zezi sɩ wɩ: «Pa dɩbam cwəŋə sɩ dí vu dí zʊ tərə bam.» 13 O ma sɛ. Ciciri sɩm
laan ma yagɩ nɔɔnʊ wʊm yɩra yɩ sɩ zʊ tərə bam. Tərə bam kɔgɔ kʊm maama laan ma
duri ba tu ba tʊ bugə kam wʊnɩ ba li na ba tɩ. Ba dɛɛn yɩ nɩnɛɛnɩ tərə mʊrr-tɩle (2.000)
mʊ te.
14 Nɔɔna balʊ ya na nii tərə bam baŋa nɩ tɩn ma duri ba vu tɩʊ kʊm wʊ dɩ dɛ sɩm
maama nɩ, ba ta dɩ nɔɔna bam kʊlʊ na kɩ tɩn. Nɔɔna bam ma nuŋi ba vu sɩ ba nii kʊ na kɩ

te tɪn. [15] Ba ma vu ba yi Zezi te. Ba ma na nɔɔnʊ wʊlʊ ciciri kɔgɔ kʊm ya na jɪg-o tɪn. O maa je yɪ o wʊbʊŋa joori ya ba o tɪtɪ yɪ o zʊ gwaarʊ. Ba na nɛ-o kʊntʊ tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ-ba. [16] Balʊ yiə na nɛ kəm dɪm tɪn ma ta ba brɪ nɔɔna bam kʊ na kɪ nɔɔnʊ wʊm te tɪn, dɪ kʊlʊ na kɪ tərə bam dɪ tɪn. [17] Tɪʊ kʊm nɔɔna bam laan ma loori Zezi sɪ o nuŋi ba tɪʊ kʊm nɪ o viiri.

[18] Zezi ma vu sɪ o joori o zʊ naboro kʊm wʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ ciciri sɪm ya na jɪgɪ sɪ yaarɪ tɪn ma loor-o, sɪ o na sɛ, sɪ o taa tɔg-o.

[19] O ma wʊ sɛ. O ma ta dɪd-o o wɪ: «Ve sɔŋɔ, sɪ n ta dɪ n sɔŋɔ tiinə n Yuutu Baŋa-Wɛ na duri nmʊ ŋwaŋa dɪ Dl na kɪ woŋo kʊlʊ maama Dl pa-m tɪn.»

[20] Nɔɔnʊ wʊm laan ma kɛ o vu je sɪlʊ ba na bə nɪ ‹Tɪɪnɪ Fugə› tɪn, yɪ o tɛ o brɪ nɔɔna bam Zezi na kɪ kʊlʊ o pa-o tɪn. Balʊ maama na ni o taanɪ dɪm tɪn, kʊ ma sʊ-ba.

Zezi na bi Zayirusi bukɔ yɪ o pa kaanɪ wʊdoŋ na yazurə te tɪn

(Matiyu 9:18-26, Luki 8:40-56)

[21] Zezi dɛɛn ma joori o da nɪnɪʊ kʊm wʊ dɪ naboro o bɛ bubɛ dɪdoŋ dɪm. O na zɪgɪ nɪnɪʊ kʊm ni nɪ tɪn, nɔn-kɔgɔ ma ba o te ba gilim-o. [22] Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa tɔgɪ o wʊra, o yɪrɪ mʊ Zayirusi. O yɪ Wɛ-digə kam yigə tiinə wʊ dɪdʊa mʊ. O na nɛ Zezi tɪn, o ma kuni doonə o yigə nɪ, [23] yɪ o tiini o loor-o o wɪ: «Amʊ bukɔ balaŋa mʊ lagɪ o tɪ. Popo, a loori-m sɪ n ba n daŋɪ n jɪa o baŋa nɪ, sɪ kʊú pa o yawɪʊ kʊm je sɪ o joori o na ŋwɪa.»

[24] Zezi ma sɛ yɪ o tɔgɪ dɪd-o o ma ve. Kɔ-fɔrɔ dɪ maa tɔg-o, yɪ ba pɪɪn-o zanzan.

[25] Kaanɪ wʊdoŋ maa tɔgɪ o wʊra, o na wɔɛ ka-wʊ taan bɪna fugə-yale. [26] O dɛɛn tiini o yaarɪ dɔgɪta tiinə zanzan tee nɪ. O dɛɛn cɔgɪ o səbu maama o yawɪʊ kʊm baŋa nɪ, yɪ kʊ ta ba garɪ kʊ pa-o, kʊ fɔgɪ kʊ jiri lɛɛrʊ mʊ o yɪra nɪ. [27] O laan na ni Zezi ŋwa tɪn, o ma tɔgɪ kɔgɔ kʊm wʊ o kɛ o kwaga o vu o dwe o gɔrɔ. [28] O maa bʊŋɪ o wɪ: «A na maŋɪ a dwe o gɔrɔ kʊm má dɪ, aá na yazurə.»

[29] O na dwe-o kʊntʊ tɪn, jana kam ma da ka kɔ. O ma lwarɪ nɪ o yawɪʊ kʊm sɪɪnɪ kʊ je o yɪra nɪ. [30] Bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ Zezi maanɪ nɪ dam nuŋi o yɪra nɪ. O maa zɪgɪ kɔgɔ kʊm wʊnɪ o pipiri o nii, yɪ o bwe o wɪ: «Wɔɔ mʊ dwe a gɔrɔ?»

[31] O karabiə bam ma ta dɪd-o ba wɪ: «Nmʊ wʊ nɛ nɔɔna bam maama na yigi ba pɪɪnɪ nmʊ te tɪn na? Bɛɛ mʊ yɪ n bwe nɪ, wɔɔ mʊ dwe-m?»

[32] O daa ta maa fɔgɪ o nii kɔgɔ kʊm wʊnɪ sɪ o lwarɪ wʊlʊ na dwe-o tɪn. [33] Fʊʊnɪ laan maa jɪgɪ kaanɪ wʊm yɪ o yɪra saɪ, o na ye kʊlʊ na kɪ-o yɪ o na yazurə tɪn ŋwaanɪ. O ma vu Zezi te o kuni doonə o yigə nɪ, yɪ o ta o cɪga maama dɪd-o. [34] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «A bukɔ, nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ te tɪn mʊ pɛ n na yazurə. Ve sɪ Wɛ wú wəli-m, sɪ n sin dɪ n yawɪʊ kʊm.»

[35] Zezi ta na wʊra o ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔna badonnə ma nuŋi Zayirusi sɔŋɔ ba ba, ba ta dɪd-o ba wɪ: «N bukɔ wʊm tɪga. Daa n yɪ ta n jɪgɪ karanyɪna kam n yaara.»

[36] Zezi maa cɪm, yɪ o ta dɪ Zayirusi o wɪ: «Yɪ pa fʊʊnɪ ja-m. Za n weeni n kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ.»

[37] Zezi ma wʊ sɛ sɪ nɔɔna tɔgɪ dɪd-o ba vu Zayirusi sɔŋɔ kʊm, kʊ na daɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zakɪ dɪ o nyaanɪ Zan yɪranɪ. [38] Ba ma vu ba yi sɔŋɔ kʊm. Zezi ma ni nɪ sɔɔ yɪranɪ mʊ wʊra bɔgɪ bɔgɪ, yɪ nɔɔna keerə yɪ ba coosə. [39] O ma zʊ sɔŋɔ kʊm, yɪ o ta dɪ nɔɔna bam o wɪ:

«Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ á kɪ sɔɔ yɪ á keerə? Bu wʊm wʊ tɪgɪ, o dɔ mʊ.»
[40] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma mwan-o. O ma pa ba maama nuŋi. O ma daarɪ o ja bu wʊm nu dɪ o ko dɪ o tɪtɪ karabiə batɔ bam o vu o zʊ digə kalʊ bu wʊm na tigi da tɪn. [41] O ma ja bu wʊm jɪŋa, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Talita kumi.» Taanɪ dɪntʊ kuri mʊ: «Bɪsankana, a lagɪ a ta nmʊ, zaŋɪ wɛɛnɪ.»
[42] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪsankana kam ma da ka zaŋɪ wɛɛnɪ ka veə. O bɪna dɛɛn yɪ fugə-yale mʊ. Ba na nɛ kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ-ba lanyɪranɪ. [43] Zezi laan ma kaanɪ-ba o wɪ, ba yɪ zaŋɪ ba pa nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ kʊlʊ na kɪ tɪn. O ma daarɪ o ta dɪ ba o wɪ, ba kɪ wʊdiu ba pa bu wʊm sɪ o di.

6

Zezi tɪtɪ tɪʊ kʊm tiinə na vɪ-o te tɪn

(Matiyu 13:53-58, Luki 4:16-30)

[1] Zezi dɛɛn ma nuŋi jəgə kam kʊntʊ nɪ, yɪ o joori o vu o tɪtɪ tɪʊ. O karabiə bam dɪ tɔg-o ba vu. [2] Zwifə bam siun dɛ na yi tɪn, o ma vu o zʊ ba Wɛ-digə kam yɪ o puli sɪ o brɪ-ba Wɛ taanɪ. Nɔɔna zanzan maa wʊra yɪ ba cəgi o zaasɪm dɪm. Ba na ni tɪn, kʊ ma sʊ-ba lanyɪranɪ. Ba maa tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ kɪ ta mʊ o lwarɪ wəənu tɪntʊ doŋ? O kɪ ta mʊ o jɪgɪ swan tɪntʊ, yɪ o jɪgɪ dam o ma kɪ wo-kɪnkagɪla yantʊ? [3] Kʊ daɪ wʊm mʊ yɪ da-lwarʊ wʊm na? Wʊm mʊ daɪ Mari bu wʊm na? Kʊ daɪ wʊm nyaana mʊ yɪ Zakɪ dɪ Zʊzɛfʊ dɪ Zudasɪ dɪ Simɔn na? Kʊ daɪ wʊm nakwa mʊ wʊ dɪbam tɪtarɪ nɪ tɪn na?»
Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba dɛɛn wʊ sɛ nɪ Zezi sɪɪnɪ o nuŋi Wɛ te. [4] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Nɔɔnʊ na yɪ Wɛ nijoŋnu, nɔɔna yəni ba pa-o zulə lanyɪranɪ, kʊ daarɪ o tɪtɪ tɪʊ tiinə dɪ o sɔŋɔ tiinə dɪ o cʊrrʊ nan bá nɪg-o.»
[5] O dɛɛn ma wʊ kɪ wo-kɪnkagɪla ba tee nɪ. Kʊ na daɪ o na kwe o jɪŋa o daŋɪ yawɪɪna fɪnfɪɪn baŋa nɪ o pa ba na yazurə tɪn. [6] Kʊ ma sʊ Zezi dɪ ba na wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn.

Zezi na tʊŋɪ o karabiə fugə-bale bam te tɪn

(Matiyu 10:5-15, Luki 9:1-6)

Zezi dɛɛn maa tʊlɪ tɪ-balwa bam o karɪ o brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam. [7] O laan ma bəŋi o karabiə fugə-bale bam sɪ ba ba o te. O ma lɪ-ba bale bale sɪ o tʊŋɪ-ba, yɪ o pa-ba dam sɪ ba wanɪ ba zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ. [8] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Á na maa ve, á yɪ zaŋɪ á kwe kʊlʊkʊlʊ á wəli da á ja á vu, kʊ na daɪ nacəgə yɪranɪ. Á nan yɪ kwe wʊdiu naa tampɔgɔ. Á yɪ kwe səbu á kɪ gwar-fwɛɛla nɪ á wəli da. [9] Zʊ-na natra, sɪ á yɪ kwe gwaarʊ tɪle tɪle. [10] Á na ve á zʊ sɔŋɔ kʊlʊ á pəni da, sɪ á taá zʊʊrɪ daanɪ sɪ kʊ ba kʊ yi á viirim maŋa. [11] Kʊ daarɪ, á na yi tɪʊ kʊlʊ yɪ ba na wʊ sɛ sɪ ba jeeri abam lanyɪranɪ, naa ba na wʊ cəgi abam taanɪ, sɪ á nuŋi tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ. Á na maa viirə, sɪ á pɪɪsɪ á nɛ fogo á yagɪ da, sɪ kʊ pa nɔɔna bam lwarɪ nɪ ba wʊ kɪ lanyɪranɪ.»
[12] O na tagɪ kʊntʊ dɪ ba o ti tɪn, ba laan ma nuŋi ba vu ba tɔɔlɪ Wɛ kwərə, ba brɪ nɔɔna nɪ ba maŋɪ sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm. [13] Ba ma zəli ciciri zanzan nɔɔna yɪra nɪ. Ba ma kwəri ba kwe nugə ba ma dwe yawɪɪna zanzan, yɪ ba na yazurə.

Pɛ Erɔdɩ na pɛ ba gʊ Zan te tɩn

(Matiyu 14:1-12, Luki 9:7-9)

[14] Pɛ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɩrɩ mʊ Erɔdɩ. * O ma ba o ni Zezi ŋwa, nɔɔna zanzan na jɩgɩ o taanɩ ba ŋɔɔnɩ tɩn ŋwaanɩ. Nɔɔna badonnə maa tɛ ba wɩ: «Kʊ yɩ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɩ tɩn mʊ joori o bi o yagɩ tʊʊnɩ. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ o jɩgɩ dam yɩ o waɩ wo-kɩnkagɩla o kɩa.»

[15] Nɔɔna badaara maa wɩ: «Kʊ yɩ Wɛ nijoŋnu Eli * mʊ tuə.» Badaara dɩ ta maa wɩ: «O yɩ Wɛ nijoŋnu mʊ, nɩnɛɛnɩ balʊ na tɔɔlɩ Wɛ kwərə faŋa faŋa tɩn.»

[16] Kʊ daarɩ, Pɛ Erɔdɩ na ni Zezi ŋwa tɩn, o ma ta o wɩ: «Kʊʊ́ ta yɩ Zan wʊlʊ amʊ na pɛ ba go o yuu tɩn mʊ joori o bi o yagɩ tʊʊnɩ.»

[17] O dɛɛn tagɩ kʊntʊ, bɛŋwaanɩ o ya wʊ kɩ Zan lanyɩranɩ. O pɛ ba ja Zan ba vɔ ba kɩ pɩɩna digə nɩ. Kʊ dɛɛn kɩ tɩntʊ doŋ mʊ: Erɔdɩ ya di kaanɩ wʊdoŋ, o yɩrɩ mʊ Erɔdɩadɩ. Kaanɩ wʊm dɛɛn yɩ o zɩmbaarʊ Filipi kaanɩ mʊ. [18] Zan dɛɛn ma ta dɩd-o nɩ, kʊ culə sɩ o di o zɩmbaarʊ kaanɩ yɩ o ta ŋwɩ. [19] Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Erɔdɩadɩ culi Zan. O maa lagɩ sɩ ba gʊ-o, yɩ o wʊ nɛ cwəŋə, [20] bɛŋwaanɩ Erɔdɩ dɛɛn kwarɩ Zan. O maa ye nɩ Zan yɩ wʊ-poŋo tʊ yɩ o tɛ cɩga. Kʊntʊ ŋwaanɩ Erɔdɩ ma fɔg-o o nii lanyɩranɩ, sɩ kʊlʊkʊlʊ yɩ kɩ-o. O maa yəni o cəgi o taanɩ dɩ wʊpolo, yɩ kʊ pa o wʊbʊŋa vugimi.

[21] Erɔdɩadɩ dɛɛn laan ma ba o na cwəŋə sɩ ba gʊ Zan. Pɛ Erɔdɩ lʊra maŋa na tʊ ka yi tɩn, o ma kɩ candiə yɩ o bəŋi o tɩʊ kʊm dɩdɛɛra bam dɩ pamaŋna yigə tiinə, dɩ nadunə balʊ na zʊʊrɩ Galile nɩ tɩn, sɩ ba tɔgɩ ba di candiə kam. [22] Ba na wʊra ba di candiə kʊntʊ tɩn, Erɔdɩadɩ bukɔ laan ma zaŋɩ o zʊ o sa o brɩ vərə bam. Kʊ ma pa pɛ wʊm dɩ o vərə bam wʊ poli lanyɩranɩ. Pɛ wʊm ma ta dɩ bukɔ wʊm o wɩ: «Woŋo kʊlʊ maama nmʊ na lagɩ tɩn, amʊ wʊ́ pa-m.» [23] O ta ma ta o du o wɩ: «Aá pa-m woŋo kʊlʊ maama n na wʊ́ loori a tee nɩ tɩn. Kʊ na maŋɩ kʊ yɩ a tɩʊ kʊm cicoro dɩ, a ta wʊ́ pa-m.»

[24] Bukɔ wʊm na ni kʊntʊ tɩn, o ma nuŋi o vu o nu te o bwe-o o wɩ: «Bɛɛ woŋo mʊ amʊ wʊ́ loori?» O ma ləri o wɩ: «Ve n ta nɩ n lagɩ sɩ o go Zan yuu mʊ o pa-m.»

[25] Bukɔ wʊm ma kɩ lɩla o joori o zʊ pɛ wʊm te, yɩ o ta dɩd-o o wɩ: «A lagɩ sɩ n go Zan yuu mʊ n kɩ zʊŋ-tanlaŋa wʊnɩ n pa-nɩ lele.»

[26] Pɛ Erɔdɩ na ni kʊntʊ tɩn, o wʊ ma tiini kʊ cɔgɩ zanzan. O nan na tagɩ o du vərə bam yigə nɩ tɩn, o maa ba lagɩ sɩ o vɩn. [27] O ma kɩ lɩla o tʊŋɩ o pamaŋnʊ dɩdʊa sɩ o vu o go Zan yuu kʊm o ja ba. Nɔɔnʊ wʊm ma vu pɩɩna digə kam o go Zan yuu kʊm. [28] O ma kwe-kʊ o kɩ zʊŋ-tanlaŋa wʊnɩ o ja ba o pa bukɔ wʊm. O ma joŋi o ja vu o pa o nu.

[29] Zan karabiə bam na lwarɩ kʊlʊ na kɩ tɩn, ba ma zaŋɩ ba vu ba kwe o yɩra yam ba ja vu ba kɩ.

Zezi na pɛ kɔ-fɔrɔ di wʊdiu ba su te tɩn

(Matiyu 14:13-21, Luki 9:10-17, Zan 6:1-14)

[30] Zezi karabiə fugə-bale bam ma joori ba ba o te. Ba ma ta ba brɩ-o kʊlʊ maama ba na kɩa, dɩ ba na brɩ nɔɔna Wɛ cɩga kam te tɩn. [31] Nɔɔna zanzan maa yəni ba tui Zezi te, yɩ ba joori ba viirə. Ba na daga kʊntʊ tɩn, Zezi dɩ o karabiə bam daa warɩ ba na pwələ sɩ ba di wʊdiu dɩ. Kʊntʊ ŋwaanɩ o ma ta dɩ ba o wɩ: «Abam nan ba á yɩranɩ, sɩ dí vu gaa wʊ sɩ á

wanı á sin fınfıın.»
[32] Ba laan ma vu ba zʊ naboro, sı ba vu je sılʊ na yı gaa wʊ tın ba yıranı. [33] Ba na maa kɛ tın, nɔɔna zanzan ma na-ba yı ba lwarı-ba. Ba ma zaŋı ba nuŋi ba tıını dım maama nı, ba duri dı nɛ ba vu ba loori-ba jəgə kalʊ ba na maa ve tın nı. [34] Zezi ma nuŋi naboro kʊm wʊnı. O laan ma na nɔn-kɔgɔ kʊm na tu kʊ wʊra. Ba ŋwaŋa ma zʊ-o lanyıranı, bɛŋwaanı ba nyı dı peeni sılʊ na ba jıgı nayırʊ sı o taa nii sı baŋa nı tın. O laan ma puli o wʊra o brı-ba wəənu zanzan.
[35] Kʊ na tiini kʊ daanı yı wɛ ba wʊra dı zʊʊrı tın, o karabiə bam ma vu ba ta dıd-o ba wı: «Maŋa kam wʊra ka kɛa, yı jəgə kalʊ dıbam na wʊra tın yı gaa wʊ mʊ. Wʊdiu təri yo. [36] Kʊntʊ ŋwaanı, pa nɔɔna bam vu sam wʊnı ba yəgi wʊdiu ba di.»
[37] O ma ləri-ba o wı: «Abam tıtı pa-ba wʊdiu sı ba di.»
Ba ma ta ba wı: «Dí na lagı dí yəgi dıpɛ sı dı yi ba maama dim, kʊʊ́ yi nınɛɛnı səbu-dala biə yale mʊ (200). *f3 * Dí wʊ́ wanı dí yəgi kʊntʊ na?»
[38] O laan ma bwe-ba o wı: «Abam jıgı dıpwa yagra mʊ? Ve-na á nii.»
Ba na ve ba nii tın, ba ma joori ba ba, ba ta dıd-o ba wı: «Ya yı dıpwa yanu dı kale sıle yıranı mʊ.»
[39] Zezi laan ma pa o karabiə bam ni, sı ba pa nɔɔna bam pɔɔrı kɔgɔ kɔgɔ ba jəni tıga nı ga-lıʊ kʊm baŋa nı. [40] Ba maama ma pɔɔrı yı ba jəni, badaara kɔgɔ bi bi, badaara kɔgɔ fiinnu fiinnu. [41] Zezi laan ma kwe dıpwa yanu yam dı kale sıle sım, yı o kwəni o yuu wɛɛnı o kı Wɛ le tı ŋwaanı. O ma fɔ fɔ dıpwa yam o maŋı o pa o karabiə bam, sı ba laan joŋi-ya ba ja vu ba maŋı ba pa nɔɔna bam. O ma daarı o maŋı kale sıle sım dı o pa ba maama sı ba di. [42] Nɔɔna bam maama ma di ba su ba daarı. [43] Zezi karabiə bam ma pɛ dıpwa dı kale cicwəəru tılʊ na daarı tın ba su tıtwarʊ fugə-tıle. [44] Nɔɔna balʊ dɛɛn na di kʊntʊ tın yı baara mʊrr-tınu mʊ (5.000), kʊ wəli dı kaana dı biə dı.

Zezi na ve na baŋa nı te tın

(Matiyu 14:22-36, Zan 6:16-21)

[45] Kʊntʊ kwaga nı Zezi ma da o pa o karabiə bam vu ba zʊ naboro kʊm, sı ba da yigə ba bɛ nınıʊ kʊm ba vu ba yi Betisayida. Ba na maa kɛ tın, o ma pa kɔgɔ kʊm viiri. [46] O na pɛ ba viiri tın, o ma vu o di piu yuu sı o warı Wɛ.
[47] Tıga ma ba ka yi. Naboro kʊm maa wʊ nınıʊ kʊm tıtarı nı, yı Zezi ta wʊ buburu kʊm nı o yıranı. [48] O ma na o karabiə bam na tiini ba kwaanı ba yɛ yı kʊ cɛ ba yıra nı, vu-fɔrɔ na zaŋı kʊ jeeri-ba tın ŋwaanı. Tıga na wʊra ka pʊʊrı tın, Zezi ma zaŋı o ve na bam baŋa nı o maa ve ba te. O ma vu o lagı o gaalı-ba o kɛ. [49] Ba na nɛ-o o ve na bam baŋa nı tın, ba ya bʊŋı nı kʊ yı ciru mʊ. Ba ma kaası baŋa baŋa, [50] bɛŋwaanı ba maama nɛ-o yı fʊʊnı zʊ-ba zanzan.
Zezi laan ma ŋɔɔnı dı ba o wı: «Pa-na á wʊrʊ kı dam, sı kʊ yı amʊ mʊ. Á yı pa fʊʊnı taa jıgı abam.»
[51] O laan ma vu o zʊ naboro kʊm wʊ. O na yi ba te kʊntʊ tın, viu kʊm ma da kʊ kwəri. Kʊ ma tiini kʊ sʊ-ba, [52] bɛŋwaanı Zezi na maŋı dıpɛ dım o pa nɔn-kɔgɔ kʊm yı ba di tın, ba wʊ ni wo-kınkagılı dım kʊntʊ kuri, Wɛ cıga kam na wʊ wanı ka zʊ ba wʊbʊŋa tın ŋwaanı.

53 Ba ma vu ba bɛ ba yi bubɛ dɪdɪm dɪm. Ba ma ja naboro kʊm ba ja nuŋi ba zɪgɪ da.
Ba na yi je sɪlʊ tɪn yɪrɪ mʊ Zenezarɛtɪ. 54 Ba na nuŋi naboro kʊm wʊnɪ tɪn, nɔɔna bam ma
lwarɪ Zezi. 55 Ba laan ma duri je sɪm kʊntʊ maama nɪ, ba vu ba ta ba pa nɔɔna lwarɪ. Mɛ
maama ba na lwarɪ nɪ o tu da tɪn, ba ma kwe balʊ na ba jɪgɪ yazurə tɪn ba zɪŋɪ
gungwəəlu wʊnɪ ba ja vu o te. 56 O na yəni o ve je sɪlʊ maama tɪn, kʊ na yɪ tɪ-balɛ naa tɪ-
kamunə, nɔɔna yəni ba ja yawɪɪna mʊ ba nuŋi ba jeer-o yaga ni nɪ, yɪ ba loor-o sɪ o pa-
ba cwəŋə sɪ ba dwe o gɔrɔ kʊm ni má. Balʊ maama na dwe o gɔrɔ kʊm kʊntʊ tɪn dɛɛn nɛ
yazurə.

7

Wo-digiru tɪlʊ na cɔgɪ nɔɔna tɪn

(Matiyu 15:1-20)

1 Farizɪan * tiinə badaara dɪ Wɛ cullu karanyɪna tiinə badonnə dɛɛn ya nuŋi Zeruzalɛm
ba ba, ba gilimi Zezi tee nɪ. 2 Ba ma na o karabiə badonnə na je ba di wʊdiu, yɪ ba wʊ
sanɪ ba jɪa sɪ kʊ tɔgɪ bantʊ cullu tɪm cwəŋə. 3 Bɛŋwaanɪ Farizɪan tiinə bam dɪ Zwifə bam
maama ba fɔgɪ ba di wʊdiu, yɪ ba wʊ sanɪ ba jɪa sɪ kʊ tɔgɪ cullu tɪlʊ ba nabaara bam na
pɛ-ba tɪn. 4 Ba na yəni ba zɪgɪ yaga nɪ ba ba sɔŋɔ, baá kɪ na mʊ ba ma zarɪ ba tɪtɪ sɪ ba
ji lanyɪranɪ, yɪ ba laan daarɪ ba di wʊdiu. Ba ta jɪgɪ cullu tɪdonnə zanzan ba na tɔgɪ-tɪ ba
wəli da. Ba yəni ba fɔgɪ ba sɪn ba zwɪ dɪ ba kɔɔra dɪ ba luu-kambi, yɪ ba laan daarɪ ba kɪ
wʊdiu da.
5 Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Farizɪan tiinə bam dɪ Wɛ cullu karanyɪna tiinə bam dɛɛn bwe
Zezi ba wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ n karabiə bam yəni ba di wʊdiu, yɪ ba wʊ sanɪ ba jɪa nɪ dɪbam
nabaara bam na pɛ dɪbam cullu tɪlʊ tɪn?»
6 O ma ləri-ba o wɪ: «Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Wɛ nijoŋnu Ezayi * dɛɛn jɪgɪ bʊra dɪ o
na maŋɪ o ta abam taanɪ faŋa faŋa te tɪn. Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

‹Nɔɔna bantʊ zuli amʊ Wɛ dɪ ba niə mʊ,
yɪ ba wʊbʊŋa baŋwɛ dɪ amʊ.
7 Ba na paɪ amʊ zulə yalʊ maama tɪn yɪ kafɛ mʊ.
Ba yəni ba brɪ nabiinə wʊbʊŋa cullu,
yɪ ba paɪ tɪ yɪ amʊ zaasɪm dɪm mʊ.›

8 Kʊntʊ, abam kwe Wɛ niə yam na brɪ te tɪn á yagɪ mʊ, yɪ á daarɪ á tɔgɪ nabiinə cullu.»
9 O daa ta ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam yəni á vɪn Wɛ niə yam, yɪ á daarɪ á jɪgɪ á tɪtɪ
wʊbʊŋa cullu mʊ á tɔga. 10 Faŋa faŋa tɪn, Moyisi * dɛɛn brɪ Wɛ ni dɪm o wɪ, nɔɔnʊ maŋɪ
sɪ o taa zuli o nu dɪ o ko. O daa ta brɪ nɪ, nɔɔnʊ na ŋɔɔnɪ ta-balɔrɔ dɪ o nu naa o ko,
kʊntʊ tu maŋɪ sɪ ba gʊ-o mʊ. 11 Kʊ daarɪ abam nan yəni á ja Wɛ taanɪ dɪm á gugwəli mʊ
yɪ á wɪ, nɔɔnʊ na jɪgɪ woŋo kʊlʊ o ya na wú ma o zəni o nu dɪ o ko tɪn, yɪ o na tagɪ dɪ ba
o wɪ, woŋo kʊm kʊntʊ yɪ ‹Kɔrɪban› mʊ (kʊ kuri mʊ kʊ yɪ Wɛ nyɪm), 12 kʊ brɪ nɪ kʊntʊ tu
daa wʊ maŋɪ sɪ o kwe woŋo kʊm o ma zəni o nu dɪ o ko. 13 Abam na brɪ nɔɔna sɪ ba taa
tɔgɪ á tɪtɪ cullu tɪn paɪ Wɛ taanɪ dɪm daa ba jɪgɪ kuri abam tee nɪ. Abam nan ta yəni á kɪ
wo-balwaarʊ tɪntʊ donnə zanzan á wəli da.»
14 Zezi daa ta ma bəŋi nɔn-kɔgɔ kʊm sɪ ba ba o te, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam maama

cəgi lanyɪranɪ sɪ á ni a taanɪ dɪm kuri. [15] Kʊ daɪ woŋo kʊlʊ na tɔgɪ nɔɔnʊ ni kʊ zʊ o wʊ tɪn mʊ wú wanɪ kʊ cɔg-o. Kʊ yɪ woŋo kʊlʊ na tɔgɪ nɔɔnʊ ni kʊ nuŋi tɪn mʊ wú cɔg-o. ((
[16] Á nan fɔgɪ á cəgi a taanɪ dɪm lanyɪranɪ.))»

[17] O laan ma vu o zʊ sɔŋɔ o daarɪ nɔn-kɔgɔ kʊm pooni nɪ. O karabiə bam ma bwe-o taanɪ dɪm kuri. [18] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam dɪ ba jɪgɪ wʊbʊŋa na? Á maŋɪ sɪ á taá ye nɪ, woŋo kʊlʊ maama nɔɔnʊ na wú kwe o pa kʊ tɔgɪ o ni kʊ zʊ o wʊ tɪn bá wanɪ kʊ cɔg-o. [19] Bɛŋwaanɪ kʊ bá wanɪ kʊ zʊ o wʊbʊŋa. Kʊ nan wú tu o kana yɪranɪ mʊ, yɪ o laan daarɪ o tɔ-kʊ o yagɪ.»

Zezi dɛɛn na tagɪ cɪga kam kʊntʊ tɪn, o brɪ nɪ wʊdiiru maama maŋɪ sɪ nɔɔna taa di-tɪ.

[20] O daa ta ma ta o wɪ: «Kʊ yɪ kʊlʊ na maŋɪ kʊ wʊ nɔɔnʊ wʊnɪ yɪ kʊ laan nuŋi tɪn mʊ cɔg-o. [21] Bɛŋwaanɪ kʊ yɪ nɔɔnʊ wʊbʊŋa mʊ paɪ o lagɪ wo-balwaarʊ kəm, kʊ na yɪ boorim wo-zɔɔna dwi maama, dɪ ŋwɪɪnɪ, dɪ nɔn-gʊra, [22] dɪ wo-swənə zanzan, dɪ pu-sɪŋa, dɪ kampinə, dɪ wo-digiru kikiə, dɪ wʊ-gʊrʊ, dɪ bɪbara dɪ nɔn-tʊra, dɪ kamunni, dɪ jwərim.
[23] Wo-balwaarʊ tɪntʊ maama nuŋi nɔɔnʊ wʊnɪ mʊ yɪ tɪ cɔg-o.»

Kaanɪ wʊdoŋ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi te tɪn

(Matiyu 15:21-28)

[24] Zezi dɛɛn ma nuŋi je sɪm kʊntʊ nɪ o vu Tiiri nawurə yam seeni. O maa vu o zʊ sɔŋɔ kʊdoŋ. O ma ba lagɪ sɪ nɔɔna lwarɪ nɪ o wʊra, yɪ o wʊ wanɪ o səgi o tɪtɪ dɪ nɔɔna bam.
[25-26] Kaanɪ wʊdoŋ maa wʊra, o na yɪ dwi-gɛ * tu. Ba ya lʊg-o Siiri nɪ mʊ, je sɪlʊ yɪrɪ na yɪ Fenisi tɪn. Cicirə maa jɪgɪ o bukɔ ka yaara. O maa na ni Zezi ŋwa tɪn, o ma kɪ lɪla o vu o te, yɪ o kuni doonə o yigə nɪ o loor-o, sɪ o zəli cicirə kam o pa ka yagɪ o bukɔ wʊm yɪra.
[27] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Biə bam mʊ maŋɪ sɪ ba da yigə ba di ba daarɪ. Kʊ wʊ maŋɪ sɪ nɔɔnʊ joŋi o biə wʊdiu o dɪ kakuri yigə nɪ.»

[28] Kaanɪ wʊm maa ləri o wɪ: «Amʊ tu, n tagɪ cɪga. Kakuri sɪlʊ nan na tigi taabʊlʊ kuri nɪ tɪn waɪ sɪ twɛ wʊdiu kʊlʊ biə bam na di yɪ kʊ siiri tɪga nɪ tɪn sɪ di.»

[29] O laan ma ta dɪ kaanɪ wʊm o wɪ: «Nmʊ lərə yam na lana tɪn ŋwaanɪ, a sɛ n loro kʊm. Joori n vu sɔŋɔ. Cicirə kam maŋɪ ka yagɪ n bukɔ wʊm yɪra.»

[30] Kaanɪ wʊm ma sɪɪnɪ o joori o vu sɔŋɔ. O ma na o bukɔ wʊm o tigi o tigə je nɪ, dɪ cicirə kam nuŋi ka daar-o.

Zezi na pɛ zwa-kɔgɔ na yɪ bibəku na yazurə te tɪn

[31] Zezi laan ma zaŋɪ o nuŋi Tiiri nawurə yam nɪ o da Sidɔn o kɛ. O laan ma tɔgɪ je sɪlʊ ba na bə nɪ ‹Tɪɪnɪ Fugə› tɪn o vu o yi Galile nɪnɪʊ kʊm je sɪm. [32] Nɔɔnʊ ma wʊra o na yɪ zwa-kɔgɔ yɪ o warɪ o ŋɔɔnɪ lanyɪranɪ. Ba ma ja-o ba vu Zezi te. Ba ma loor-o sɪ o kwe o jɪŋa o daŋɪ nɔɔnʊ wʊm baŋa nɪ sɪ o pa o na yazurə. [33] Zezi ma ja-o o vu daa o yɪranɪ o daarɪ kɔgɔ kʊm. O ma kwe o nwa o tʊrɪ nɔɔnʊ wʊm zwa nɪ, yɪ o daarɪ o twɪ lileeru o kɪ o nʊa nɪ o ma dwe o dindəlimi. [34] O ma kwəni o yuu o nii wɛɛnɪ, yɪ o suuri. O ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Efata», kʊ kuri mʊ ‹Pʊrɪ!›. [35] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o zwa yam ma sɪɪnɪ ya pʊrɪ, yɪ o dindəlimi dɪ waɪ dɪ pipirə. O maa waɪ o ŋɔɔnɪ lanyɪranɪ.

[36] Zezi ma kaanɪ nɔɔna bam maama, sɪ ba yɪ ta kʊlʊ na kɪ tɪn ba brɪ nɔɔn-nɔɔnʊ. O na kaanɪ-ba kʊntʊ tɪn, mʊ ba laan fɔgɪ ba tɛ dɪ nɔɔna bam. [37] Kʊ ma tiini kʊ sʊ balʊ maama

na ni tɪn zanzan. Ba maa wɪ: «Woŋo kʊlʊ maama o na kɪ tɪn yɪ lanyɪranɪ mʊ. O paɪ zwa-kwarʊ joori tɪ ni, yɪ mɪmaarʊ dɪ waɪ tɪ ŋɔɔna.»

8

Zezi na pɛ kɔ-fɔrɔ di wʊdiu kʊ su te tɪn

(Matiyu 15:32-39)

[1] Kantʊ maŋa kam nɪ kɔgɔ zanzan daa ma joori kʊ gilimi daanɪ Zezi tee nɪ. Ba maa ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ sɪ ba di. Zezi ma bəŋi o karabiə bam yɪ ba ba o te. O ma ta dɪ ba o wɪ:
[2] «Nɔɔna bantʊ ŋwaŋa jɪgɪ-nɪ, dɪ ba na tu ba wʊ a tee nɪ zɪm da yatɔ yɪ ba daa ba jɪgɪ wʊdiu sɪ ba di tɪn. [3] A na pɛ ba viiri yɪ ba wʊ di kʊlʊkʊlʊ, kana wʊ́ pa ba bəri cwəŋə nɪ, bɛŋwaanɪ ba badaara nuŋi yigə yigə mʊ ba ba amʊ te.»
[4] O karabiə bam ma lər-o ba wɪ: «Dí nan wʊ́ kɪ ta mʊ dí na wʊdiu gaa kʊntʊ wʊnɪ sɪ kʊ yi ba maama dim?»
[5] O ma bwe-ba o wɪ: «Abam jɪgɪ dɪpwa yagra mʊ?»
Ba ma ləri ba wɪ: «Ya yɪ yarpɛ mʊ.»
[6] Zezi laan ma ta dɪ kɔgɔ kʊm sɪ ba maama jəni tɪga nɪ. O ma kwe dɪpwa yarpɛ yam yɪ o kɪ Wɛ le ya ŋwaanɪ. O ma ja-ya o fɔ fɔ o pa o karabiə bam, yɪ bantʊ dɪ laan joŋi ba ja vu ba pa nɔɔna bam. [7] Ba dɛɛn jɪgɪ kaləŋ-balɛ fɪnfɪɪn ba wəli da. Zezi ma kwe-sɪ o kɪ Wɛ le, yɪ o daarɪ o ta dɪ o karabiə bam sɪ ba kwe sɪntʊ dɪ ba maŋɪ ba pa nɔɔna bam maama. [8] Ba maama ma di ba su ba daarɪ. Ba laan ma twɛ cicwəəru tɪlʊ na daarɪ tɪn ba su tɪtwarʊ tɪrpɛ. [9] Balʊ dɛɛn na di kʊntʊ tɪn yɪ baara mʊrr-tɪna mʊ (4.000), kʊ wəli dɪ kaana dɪ biə dɪ.
Zezi laan ma pa kɔgɔ kʊm viiri. [10] O ma daarɪ o vu o zʊ naboro dɪ o karabiə bam. Ba ma vu ba yi jəgə kalʊ yɪrɪ na yɪ Dalɪmanuta tɪn.

Farizɪan tiinə na yɪ te tɪn

(Matiyu 16:1-12)

[11] Farizɪan * tiinə badonnə dɛɛn ma ba Zezi te ba ma puli ba magɪ kantɔgɔ dɪd-o, yɪ ba lagɪ sɪ ba maŋ-o ba nii. Ba ma ta dɪd-o, sɪ o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ na wʊ́ brɪ-ba nɪ o dam dɪm nuŋi Wɛ tee nɪ tɪn. [12] O ma tiini o suuri o wʊnɪ, yɪ o ta o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ zɪm nɔɔna bam lagɪ sɪ a kɪ wo-kɪnkagɪlɪ a brɪ-ba? A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, a bá kɪ wo-kɪnkagɪlɪ a brɪ-ba.»
[13] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o ma yagɪ ba te, yɪ o joori o vu o zʊ naboro kʊm sɪ ba vu ba bɛ bubɛ dɪdɪm dɪm.
[14] Ba dɛɛn na wʊ naboro kʊm wʊnɪ ba maa ve ba bɛ tɪn, Zezi karabiə bam ya swe sɪ ba ja dɪpɛ ba wəli da, dɪpɛ dɪdʊa yɪranɪ mʊ ba ya jɪga. [15] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Fɔgɪ-na á cɪ á tɪtɪ sɪ á yɪ pa Farizɪan tiinə bam dɪ Pɛ Erɔdɪ * dɪ abam ba dabɪlɪ dɪm.»
[16] O na tagɪ dɪ ba kʊntʊ tɪn, ba ma ŋɔɔnɪ daanɪ ba wɪ: «Kʊ yɪ dɪpɛ taanɪ mʊ o tɛa, dí na ba jɪgɪ tɪn ŋwaanɪ.»
[17] Zezi ma lwarɪ ba na jɪgɪ kʊlʊ ba ŋɔɔnɪ tɪn, yɪ o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á ŋɔɔnɪ daanɪ á wɪ, á

na ba jɩgɩ dɩpɛ tɩn mʊ te a ŋɔɔnɩ kʊntʊ? Abam ta wʊ lwarɩ Wɛ na jɩgɩ dam te tɩn na? Á wʊbʊŋa tɩgɩ mʊ na? [18] Abam jɩgɩ yiə yɩ ya ba naɩ Wɛ cɩga kam. Á jɩgɩ zwa yɩ á ba ni Wɛ taanɩ dɩm kuri. [19] Abam maŋɩ á swe a dɛɛn na kwe dɩpwa yanu mʊ a fɔ fɔ a pa baara mʊrr-tɩnu tɩm yɩ ba di na? Ba na di ba ti tɩn, abam twɛ cicwəəru tɩm á su tɩtwarʊ tɩgra mʊ?»

Ba ma lər-o ba wɩ: «Tɩtwarʊ fugə-tɩle.»

[20] O daa ma bwe-ba o wɩ: «A daa ta na kwe dɩpwa yarpɛ yam a fɔ fɔ a pa baara mʊrr-tɩna tɩm yɩ ba di tɩn, á twɛ cicwəəru tɩm á su tɩtwarʊ tɩgra mʊ?»

Ba ma lər-o ba wɩ: «Tɩtwarʊ tɩrpɛ.»

[21] O laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Abam nan daa ta ba ni kʊ kuri mʊ na?»

Zezi na puri lilwe yiə te tɩn

[22] Ba dɛɛn ma vu ba yi Betisayida. Nɔɔna badonnə ma ja lilwe ba ja vu Zezi te, yɩ ba loor-o sɩ o ma o jɩŋa o dwe-o, sɩ o na yazurə. [23] O ma ja lilwe wʊm jɩŋa o vaŋɩ o ja nuŋi tɩʊ kʊm daa. O ma twɩ lileeru o kɩ o yiə nɩ, yɩ o daŋɩ o jɩa lilwe wʊm baŋa nɩ. O laan ma bwe-o o wɩ: «Nmʊ naɩ woŋo na?»

[24] Lilwe wʊm ma puri o yiə o nii, yɩ o wɩ: «A naɩ nɔɔna mʊ. Ba nan nyɩ dɩ tweeru mʊ te yɩ ba veə.»

[25] Zezi daa ma daŋɩ o jɩa nɔɔnʊ wʊm yiə nɩ. O laan ma fin o yiə yam, yɩ ya joori ya naɩ. O maa waɩ o naɩ woŋo maama lanyɩranɩ. [26] Zezi laan ma ta dɩd-o o wɩ, o yɔɔrɩ o vu sɔŋɔ, sɩ o daa yɩ joori o zʊ tɩʊ kʊm wʊ.

Pɩyɛɛrɩ tagɩ sɩ Zezi yɩ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɩ tɩn mʊ

(Matiyu 16:13-20, Luki 9:18-21)

[27] Zezi dɩ o karabiə bam daa ma kɛ, ba vu ba yi Sezaarɩ kʊlʊ na yɩ Filipi tɩʊ tɩn. Ba na maa ve tɩn, o ma bwe-ba o wɩ: «Nɔɔna yəni ba tɛ ba wɩ, amʊ yɩ wɔɔ mʊ?»

[28] Ba ma ləri ba wɩ: «Badaara tɛ ba wɩ, nmʊ yɩ Zan wʊlʊ dɛɛn na miisi nɔɔna na wʊnɩ tɩn mʊ. Babam dɩ maa tɛ ba wɩ, nmʊ yɩ Wɛ nijoŋnu Eli * mʊ. Badonnə dɩ maa tɛ ba wɩ, nmʊ yɩ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɩdʊa mʊ.»

[29] O laan ma bwe-ba o wɩ: «Kʊ nan na yɩ abam, abam bʊŋɩ sɩ amʊ yɩ wɔɔ mʊ?»

Pɩyɛɛrɩ ma lər-o o wɩ: «Nmʊ yɩ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɩ tɩn mʊ.»

[30] Zezi laan ma kaanɩ-ba sɩ ba yɩ ta kʊntʊ ba brɩ nɔɔn-nɔɔnʊ.

Zezi na brɩ o tʊʊnɩ na wʊ́ ta yɩ te tɩn

(Matiyu 16:21-28, Luki 9:22-27)

[31] Kʊ na zɩgɩ kantʊ maŋa kam nɩ, Zezi ma ŋɔɔnɩ o brɩ-ba o wɩ: «Amʊ Nabiin-bu * wʊm maŋɩ sɩ a na yaara zanzan. Zwifə nakwa bam dɩ ba kaanɩm yigə tiinə bam dɩ ba cullu karanyɩna tiinə bam mʊ wʊ́ culi amʊ. Baá gʊ-nɩ, yɩ da yatɔ dɛ nɩ a laan wʊ́ joori a bi.»

[32] O maa ŋɔɔnɩ kʊntʊ jaja o brɩ-ba. Pɩyɛɛrɩ ma ja-o o vu daa, yɩ o kaan-o o wɩ, o yɩ taa ŋɔɔnɩ kʊntʊ doŋ.

[33] Zezi ma guni o nii o karabiə bam seeni, yɩ o bagɩ Pɩyɛɛrɩ o wɩ: «Sʊtaanɩ *, ve daa a tee nɩ! Nmʊ wʊbʊŋa yam yɩ nabiinə nyɩm mʊ, sɩ ya ba tɔgɩ Wɛ na lagɩ te tɩn.»

[34] Zezi laan ma bəŋi nɔn-kɔgɔ kum maama dɪ o karabiə bam sɪ ba ba o te. O ma ta dɪ
ba o wɪ: «Nɔɔnu wulu maama na lagɪ sɪ o taa tɔgɪ amu kwaga tɪn, kuntu tu maŋɪ sɪ o
vɪn o tɪtɪ wubuŋa sɪ o sɛ yaara nɪ wulu na zɪŋɪ tuun-dagara * o maa ve o tuunɪ jəgə te
tɪn, sɪ o laan taa tɔgɪ-nɪ. [35] Wulu maama nan na lagɪ sɪ o yɪrɪ o ŋwɪa tɪn, kuntu tu wú ga-
ka mu. Ku daarɪ, wulu maama na sɛ sɪ o ga o ŋwɪa amu ŋwaanɪ dɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam
ŋwaanɪ, kuntu tu wú na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [36] Nɔɔnu nan na nɛ lugu baŋa wəənu tɪm
maama, yɪ o laan na gɛ ŋwɪa Wɛ tee nɪ, bɛɛ nyɔɔrɪ mu o nɛa? [37] Kulukulu nan tərə nɔɔnu
na wú wanɪ o ma ləni o ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [38] Kuntu tɪn, nɔɔnu wulu maama na kwarɪ
cavɪɪra amu ŋwaanɪ dɪ amu taanɪ dɪm ŋwaanɪ zɪm nɔɔna bam tɪtarɪ nɪ, ba na yɪ nɔn-
balwaaru yɪ ba yigə tərə dɪ Wɛ tɪn, amu Nabiin-bu wum dɪ wú kwarɪ kuntu tu cavɪɪra,
maŋa kam a na wú joori a ba lugu baŋa dɪ a Ko Wɛ paarɪ-zulə dɪ Dɩ malɛsɪ * sɪm tɪn.»

9

[1] O daa ta ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mu dɪ abam sɪ, nɔɔna balu zɪm na wu yo
seeni tɪn badaara bá tɪ, yɪ baá na Wɛ paarɪ dɪm na wú ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ dɪ dam te tɪn.»

Zezi yibiyə na ləni te tɪn

(Matiyu 17:1-13, Luki 9:28-36)

[2] Da yardu dɛɛn na kɛ tɪn, Zezi laan ma ja Pɪyɛɛrɪ dɪ Zakɪ dɪ Zan o pa ba tɔgɪ daanɪ ba
vu ba di pu-kamunu yuu. Ba wura ba yɪranɪ. Ba na wura kuntu tɪn, Zezi yibiyə ma ləni ba
yigə nɪ. [3] O gwaaru tɪm ma tiini tɪ pɪɪrɪ parɪ parɪ yɪ tɪ nyɪɪna. Tɪ pɪɪrɪ tɪ gaalɪ nabiinu na
wú wanɪ o zarɪ o gwaaru o pa tɪ pɪɪrɪ te tɪn. [4] Eli * dɪ Moyisi * ma da ba nuŋi ba yigə nɪ,
yɪ ba ŋɔɔnɪ dɪ Zezi.
[5] Pɪyɛɛrɪ laan ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Karanyɪna, dí na wu yo seeni tɪn, ku tiini ku lana ku
pa dɪbam. Nan pa dí pu vwə yatɔ yo seeni, sɪ nmu dɪ Moyisi dɪ Eli taa zuurɪ da.» [6] Fuunɪ
dɛɛn zu-ba zanzan. Kuntu ŋwaanɪ mu o garɪ o ŋɔɔnɪ kuntu doŋ.
[7] Kunkwəənu laan ma ba tɪ kwəli-ba. Ba ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ tɪ wunɪ ka wɪ: «Wuntu
mu yɪ amu bu-dua a na so-o dɪ a wu maama. Á nan taá cəgi o taanɪ lanyɪranɪ.»
[8] Ba ma da kwəni ba nii jəgə maama, yɪ ba daa wu nɛ nɔɔn-nɔɔnu, ku na daɪ Zezi
yɪranɪ. [9] Ba ma zaŋɪ piu kum yuu nɪ ba maa tuə. Zezi laan ma kaanɪ-ba o wɪ: «Yɪ pa-na
nɔɔn-nɔɔnu lwarɪ á na nɛ kulu tɪn, sɪ ku taa ve maŋa kalu amu Nabiin-bu * wum na wú ba
a bi a yagɪ tuunɪ tɪn.» [10] Ba ma sɛ yɪ ba ŋɔɔnɪ ba yɪranɪ ba bwɛ ba nii, ka bi ka yagɪ
tuunɪ taanɪ dɪm kuri mu bɛɛ.
[11] Ba laan ma bwe-o ba wɪ: «Wɛ cullu karanyɪna tiinə bam yəni ba tɛ ba wɪ: Eli mu maŋɪ
sɪ o da yigə o ba, sɪ Krisi * wum laan da kwaga. Ku yɪ cɪga mu naa vwan mu?»
[12] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Ku yɪ cɪga mu. Eli maŋɪ sɪ o da yigə o ba o kwɛ woŋo maama,
sɪ Krisi wum laan ba. Bɛɛ nan mu yɪ ku pupunɪ Wɛ tɔnɔ kum wunɪ ku wɪ, Nabiin-bu wum
maŋɪ sɪ o yaarɪ zanzan sɪ nɔɔna cul-o? [13] Á nan taá ye-na nɪ, Eli maŋɪ o ba, yɪ nɔɔna tiini
ba bɛɛs-o nɪ ba wubuŋa na lagɪ te tɪn, nɪ ku na maŋɪ ku pupunɪ o woŋo Wɛ tɔnɔ kum
wunɪ te tɪn.»

Zezi na zəli cicirə bu wʊdoŋ yɪra nɪ te tɪn

(Matiyu 17:14-23, Luki 9:37-45)

[14] Zezi dɪ o karabiə batɔ bam laan ma joori ba vu ba yi o karabiə babam bam te. Ba ma
na kɔgɔ zanzan na gilimi-ba. Wɛ cullu karanyɪna tiinə badonnə maa wʊra ba magɪ
kantɔgɔ dɪdaanɪ ba. [15] Kɔgɔ kʊm na nɛ Zezi tɪn, ba ma tiini ba yɪ yəəu, yɪ ba duri ba vu o
te ba jɔɔn-o. [16] O ma bwe-ba o wɪ: «Bɛɛ ŋwaanɪ mʊ á zɪgɪ á magɪ kantɔgɔ dɪ ba?»
[17] Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa wʊ kɔgɔ kʊm wʊnɪ, o ma lər-o o wɪ: «Karanyɪna, a ya jaanɪ a bu
mʊ a ba nmʊ te, sɪ n pa o na yazurə. Cicirə mʊ jɪg-o ka yaara, ka pa o warɪ o ŋɔɔnɪ.
[18] Maŋa kalʊ ka na yəni ka ja-o tɪn, ka yəni ka dʊl-o ka dɪ tɪga nɪ mʊ. Lile-puŋə ma nuŋi o
ni nɪ yɪ o dʊnɪ o yələ. O yɪra yam maama maa yəni ya kʊ. A ma loori nmʊ karabiə bam sɪ
ba zəli cicirə kam sɪ ka yag-o, yɪ ba wʊ wanɪ.»
[19] Zezi na ni kʊntʊ tɪn, o ma ta o wɪ: «Abam zɪm nɔɔna bam brɪ á ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ
amʊ. Amʊ wú daanɪ abam tɪtarɪ nɪ a kɪ wʊ-zuru dɪ abam sɪ kʊ taa ve maŋa kɔɔ? Ja-na
bu wʊm á ba.» [20] Ba ma ja-o ba vu o te.
Cicirə kam na nɛ Zezi tɪn, ka ma su bu wʊm ka pa o yɪra saɪ pɔgɪ pɔgɪ. O ma tʊ tɪga nɪ
o bibilə. Lile-puŋə maa nuŋi o ni nɪ. [21] Zezi ma bwe bu wʊm ko o wɪ: «Maŋa kɔɔ mʊ kʊ puli
kʊ kɪ-o kʊntʊ?»
O ma lər-o o wɪ: «O biini nɪ. [22] Kuni zanzan cicirə kam yəni ka dʊl-o ka dɪ mini wʊnɪ dɪ
na wʊnɪ mʊ, sɪ ka gʊ-o. Nmʊ nan na wú wanɪ, sɪ n duri dɪbam yibwənə n zəni dɪbam.»
[23] Zezi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ tagɪ n wɪ, amʊ na wú wanɪ mʊ. Wʊlʊ maama nan na kɪ o
wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn, kʊlʊkʊlʊ tərə Wɛ na bá wanɪ Dƚ kɪ Dƚ pa kʊntʊ tʊ.»
[24] Bu wʊm ko laan ma kaasɪ o wɪ: «A sɪɪnɪ a jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ nmʊ. Nan wəli-nɪ sɪ a taa
fɔgɪ a jɪga.»
[25] Zezi ma na nɔn-kɔgɔ zanzan na durə kʊ maa bɪɪnɪ ba te. O laan ma bagɪ cicirə kam,
yɪ o ta dɪ ka o wɪ: «Nmʊ wʊlʊ na paɪ nɔɔna jiri mɪmaarʊ dɪ zwa-kwarʊ tɪn, a tɛ dɪ nmʊ sɪ
n nuŋi bu wʊm yɪra nɪ n viiri, sɪ n daa yɪ joori n yaar-o.»
[26] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, cicirə kam ma kaasɪ, yɪ ka tiini ka su bu wʊm ka pa o yɪra saɪ
pɔgɪ pɔgɪ, yɪ ka nuŋi ka daar-o. Ka na yag-o tɪn, o ma bəri. Nɔɔna zanzan maa tɛ ba wɪ:
«O tɪgɪ mʊ.» [27] Zezi laan ma ja o jɪŋa o pa o zaŋɪ wɛɛnɪ o zɪgɪ.
[28] Zezi na joori o zʊ digə tɪn, o karabiə bam ma vu o te ba yɪranɪ, yɪ ba bwe-o ba wɪ:
«Bɛŋwaanɪ mʊ dɪbam wʊ wanɪ dí zəli cicirə kam?»
[29] O ma ləri-ba o wɪ: «Cicirə kantʊ doŋ zəlim cana. Cicirə kantʊ dwi warɪ ka zəli kʊ na
daɪ dɪ Wɛ-loro dam.»
[30] Ba dɛɛn ma nuŋi jəgə kam kʊntʊ nɪ ba vu ba tɔgɪ Galile wʊ ba kɛ. Zezi maa ba lagɪ sɪ
nɔɔn-nɔɔnʊ lwarɪ ba je, [31] o na jɪgɪ o karabiə bam o brɪ tɪn ŋwaanɪ. O maa brɪ-ba o wɪ:
«Baá ja amʊ Nabiin-bu * wʊm ba kɪ nɔɔna jɪŋa nɪ yɪ ba gʊ-nɪ. Ba nan na gʊ-nɪ, da yatɔ
dɛ nɪ a laan wú joori a bi a yagɪ tʊʊnɪ.»
[32] O karabiə bam ma wʊ ni o taanɪ dɪm kuri, yɪ ba kwarɪ sɪ ba bwe-o ba nii.

Wɔɔ mʊ yɪ kamunu o dwe maama?

(Matiyu 18:1-9, Luki 9:46-50, 17:1-2)

[33] Ba ma vu ba yi Kapɛrnawum. Ba ma zʊ sɔŋɔ. Zezi ma bwe o karabiə bam o wɪ: «Dí na wʊ cwəŋə nɪ dí maa bɪɪnɪ tɪn, á ya magɪ kantɔgɔ bɛɛ ŋwaanɪ mʊ?»

[34] Ba maa cɪm. Bɛŋwaanɪ, ba ya na maa bɪɪnɪ tɪn, ba ya magɪ kantɔgɔ daanɪ sɪ ba nii, bantʊ wʊnɪ wɔɔ mʊ yɪ kamunu o dwe ba maama. [35] Zezi ma jəni tɪga nɪ. O ma bəŋi o karabiə fugə-bale bam sɪ ba ba o te. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Wʊlʊ na lagɪ sɪ o taa yɪ yigə tu tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o ji ba maama kwaga tu mʊ, sɪ o taa tʊŋɪ o pa ba maama.»

[36] O ma ja bu balaŋa o pa o zɪgɪ ba maama tɪtarɪ nɪ. O ma kwe-o o kɪ o ja-kukoro nɪ, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: [37] «Wʊlʊ maama na nɪgɪ bu balaŋa kantʊ doŋ lanyɪranɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn, kʊntʊ tu nɪgɪ amʊ mʊ. Wʊlʊ maama nan na nɪgɪ amʊ tɪn, kʊ daɪ amʊ yɪranɪ mʊ o nɪga, kʊ yɪ o nɪgɪ Baŋa-Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn dɪ mʊ.»

[38] Zan ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Karanyɪna, dí ya nɛ nɔɔnʊ wʊdoŋ na zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ dɪ nmʊ yɪrɪ. O nan na daɪ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔnʊ tɪn, dí ma kwaanɪ sɪ dí cɪ-o, sɪ o daa yɪ taa kɪ kʊntʊ.»

[39] Zezi ma ləri o wɪ: «Á ya wʊ maŋɪ sɪ á cɪ-o. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tɔgɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ tɪn bá wanɪ o pipiri lɪla o ŋɔɔnɪ ta-balɔrɔ o pa-nɪ. [40] Bɛŋwaanɪ wʊlʊ maama na ba culi dɪbam tɪn yɪ dɪbam nɔɔnʊ mʊ. [41] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na kwe na o pa abam sɪ á nyɔ, á na yɪ amʊ Zezi Krisi nɔɔna tɪn ŋwaanɪ, kʊntʊ tu wʊ́ na pɛɛrɪ Wɛ tee nɪ.

[42] Kʊ na yɪ balʊ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn, ba na maŋɪ ba muri nɪ bu-balwa te dɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na pɛ ba dɪdʊa yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm tɪn, ba na ləgi kandwɛ kamunu mʊ kʊntʊ tu ba nɪ ba dɪ-o nɪnɪʊ wʊnɪ yɪ o tɪ, kʊʊ́ ta garɪ cam dɪlʊ o na wʊ́ ba o na Wɛ tee nɪ tɪn. [43] Nmʊ jɪŋa na lagɪ ka pa n kɪ lwarɪm, kʊ maŋɪ sɪ n go-ka mʊ n yagɪ. N na gɛ n jɪŋa, yɪ n daarɪ n na ŋwɪa Wɛ tee nɪ, kʊntʊ garɪ nmʊ na jɪgɪ n jɪa maama yɪ n vu min-tɪʊ *, mɛ na yɪ mini dɪlʊ na bá dwe maŋa dɪ maŋa tɪn. (([44] Jəgə kam kʊntʊ nɪ,

‹kanzwa wʊ́ ta di ba yɪra,
yɪ ya ba fɔgɪ ya tʊa.
Mini wʊ́ ta di-ba,
yɪ dɪ ba fɔgɪ dɪ dweə.›))

[45] Nmʊ naga na lagɪ ka pa n kɪ lwarɪm, kʊ maŋɪ sɪ n go-ka mʊ n yagɪ. Nmʊ na yɪ na-dʊa yɪ n na ŋwɪa Wɛ tee nɪ, kʊntʊ garɪ nmʊ na jɪgɪ n nɛ sɪm maama, yɪ ba laan dɪ-m ba yagɪ min-tɪʊ nɪ. (([46] Jəgə kam kʊntʊ nɪ,

‹kanzwa wʊ́ ta di ba yɪra,
yɪ ya ba fɔgɪ ya tʊa.
Mini wʊ́ ta di-ba,
yɪ dɪ ba fɔgɪ dɪ dweə.›))

[47] Nmʊ yi nan na lagɪ dɪ pa n kɪ lwarɪm, kʊ maŋɪ sɪ n lɪ-dɪ n dʊlɪ n yagɪ mʊ. N na jɪgɪ yi dɪdʊa yɪ n zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ, kʊntʊ garɪ nmʊ na jɪgɪ yiə yale, yɪ ba laan dɪ-m ba yagɪ min-tɪʊ nɪ. [48] Jəgə kam kʊntʊ nɪ,

‹kanzwa wʊ́ ta di ba yɪra,

yı ya ba fɔgı ya tʊa.
Mini wú ta di-ba,
yı dı ba fɔgı dı dweə.›
[49] Nɔɔnʊ maama maŋı sı Wɛ kwe mini mʊ DĿ ma maŋ-o DĿ nii, sı DĿ pa o bıcarı fɔgı dı kwɛ, nı yɛ na kwɛ wʊdiu te tın. [50] Yɛ ywənə yı dı wai dı kwɛ wʊdiu. Yɛ ywəəni nan na ti, n daa n bá wanı n pa dı joori dı ja ywəəni. Pa-na á wʊrʊ taa ywəmmə da-ŋwaanı, sı á jəni dı yazurə, nı yɛ na pai wʊdiu ywəmmə te tın.»

10

Kaanı vıım taanı

(Matiyu 19:1-12, Luki 16:18)

[1] Zezi laan ma zaŋı o nuŋi je sım kʊntʊ nı o vu o da Zude tı-niə yam. O ma vu o bɛ Zʊrdɛn bugə kam ni dıdoŋ dım nı. Nɔn-kɔgɔ zanzan daa ma ba ba gilim-o. O ma ta brı-ba Wɛ cıga kam, nı o na yəni o kı te tın.
[2] Farizıan * tiinə badaara dɛɛn ma zaŋı ba vu o te sı ba maŋ-o ba nii. Ba ma bwe-o ba wı: «Nɔɔnʊ jıgı cwəŋə sı o vın o kaanı na?»
[3] Zezi ma ləri-ba o wı: «Moyisi * dɛɛn pɛ abam culu kʊm o wı bɛɛ?»
[4] Ba ma lər-o ba wı: «Moyisi pɛ ni, nı nɔɔnʊ jıgı cwəŋə sı o pʊpʊnı tɔnɔ o pa o kaanı, sı kʊ brı nı o vı-o mʊ.»
[5] Zezi ma ləri-ba o wı: «Moyisi dɛɛn pʊpʊnı kʊntʊ o pa abam, á wʊrʊ na dana tın ŋwaanı mʊ. [6] Kʊ daarı, pulim nı Wɛ na kı nabiinə tın, DĿ kı-ba sı ba taa yı baarʊ dı kaanı mʊ. [7] Kʊntʊ ŋwaanı, nɔɔnʊ na di kaanı, o maŋı sı o pɔɔrı o tıtı o nu dı o ko tee nı, sı o daarı o pa o dı o kaanı wʊm jəni daanı. [8] Kʊntʊ wú pa ba laan ji nɔɔnʊ dıdʊa. Ba daa dai nɔɔna bale, ba laan yı nɔɔnʊ dıdʊa mʊ. [9] Wɛ na kı nɔɔna balʊ daanı tın, nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ maŋı sı o pɔɔrı-ba daanı.»
[10] Zezi dı o karabiə bam laan ma joori ba vu sɔŋɔ. Ba na zʊ tın, ba ma bwe-o o taanı dım kuri. [11] O ma ta dı ba o wı: «Nɔɔnʊ na vın o kaanı yı o daarı o di kaanı wʊdoŋ, kʊntʊ tu kəm dım dı ka-bwəŋə yı bıdwı mʊ. [12] Kaanı dı na vın o barʊ yı o vu o zʊ barʊ wʊdoŋ, o dı kəm dım dı bwəŋə yı bıdwı mʊ.»

Bu-balwa na maŋı dı Wɛ paarı dım te tın

(Matiyu 19:13-15, Luki 18:15-17)

[13] Nɔɔna badonnə maa jaanı biə ba tui Zezi te sı o daŋı o jıa ba baŋa nı. O karabiə bam ma zaŋı ba bagı-ba sı ba yı taa kı kʊntʊ. [14] Zezi na nɛ ba na kı te tın, o banı ma zaŋı yı o ta dı ba o wı: «Yagı-na sı biə bam taa tui amʊ te, sı á yı zaŋı á taá cʊ-ba. Bɛŋwaanı balʊ na nyı nı bu-balwa te tın mʊ maŋı sı ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ. [15] A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, nɔɔnʊ na wʊ sɛ sı Wɛ taa te-o nı bu-balaŋa te, o bá na cwəŋə o zʊ Wɛ paarı dım wʊ.»
[16] Zezi na tagı kʊntʊ tın, o laan ma ja ja biə bam o kı o ja-kukoro nı. O ma daŋı o jıa ba baŋa nı o warı Wɛ o pa-ba.

Nadunə wú wanı ba na ŋwıa Wɛ tee nı na?

(Matiyu 19:16-30, Luki 18:18-30)

[17] Zezi ma zaŋı o maa kɛa. Nɔɔnʊ wʊdoŋ ma duri o vu o yi o te. O ma kuni doonə o yigə nı yı o wı: «Karanyına, n yı nɔn-ŋʊm. Nan brı-nı kʊlʊ a na wʊ́ kı, sı a wanı a na ŋwıa kalʊ na ba ti tın Wɛ tee nı.»

[18] Zezi ma ta dıd-o o wı: «Bɛŋwaanı mʊ n bəŋi-nı nı nɔn-ŋʊm? Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na yı nɔn-ŋʊm, kʊ na dai Wɛ Dɩ yıranı. [19] Nmʊ maŋı n ye Wɛ cullu tım na brı kʊlʊ tın. Yı zaŋı n gʊ nɔɔnʊ. Yı zaŋı n pəni dı n doŋ kaanı. Yı ŋɔnı. Yı zaŋı n fɔ vwan n pa n doŋ. Yı pini n doŋ. Ta n zuli n nu dı n ko.»

[20] Nɔɔnʊ wʊm ma ta dıd-o o wı: «Karanyına, kʊ na sıŋı a biini nı tın, a maŋı a sɛ cullu tıntʊ maama.»

[21] Zezi ma nii-o dı sono, yı o ta dıd-o o wı: «Kʊ nan ta gɛ woŋo dıdʊa mʊ sı n kı. Ve sɔŋɔ n kwe woŋo kʊlʊ maama n na jıgı tın n yəgi, sı n laan kwe tı səbu kʊm n ma n wəli yinigə tiinə. Kʊntʊ wʊ́ pa n ta n jıgı jıjıgırʊ zanzan Wɛ-sɔŋɔ nı. Nmʊ na kı kʊntʊ, sı n laan ba n ta n tɔgı-nı.»

[22] Nɔɔnʊ wʊm na ni kʊntʊ tın, o wʊ ma cɔgı zanzan yı o yigə nywanı, o jıjıgırʊ tım na tiini tı daga tın ŋwaanı. O ma yagı Zezi yı o viiri.

[23] Zezi laan ma pipiri o nii o karabiə bam seeni, yı o ta dı ba o wı: «Nadunə na lagı sı ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ, kʊʊ́ ta tiini kʊ cana kʊ pa-ba.»

[24] O karabiə bam na ni kʊntʊ tın, kʊ ma sʊ-ba. Zezi daa ta ma ta dı ba o wı: «A biə-ba, nɔɔna na lagı sı ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ, kʊʊ́ ta tiini kʊ cana kʊ pa-ba. [25] Kʊʊ́ ta yı mwalı sı yogondi da gar-lwe bɔɔnı dı nuŋi kʊ dwe nadum na lagı sı o zʊ Wɛ paarı dım wʊ.»

[26] Zezi na tagı kʊntʊ tın, kʊ ma tiini kʊ sʊ o karabiə bam zanzan, yı ba tɛ daanı ba wı: «Kʊ nan na yı kʊntʊ, wɔɔ mʊ wʊ́ wanı o na ŋwıa Wɛ tee nı?»

[27] Zezi ma nii-ba yı o wı: «Nabiinə mʊ bá wanı ba kı, sı Wɛ wai Dɩ kıa. Bɛŋwaanı Wɛ wai woŋo maama Dɩ kıa.»

[28] Pıyɛɛrı laan ma ta dıd-o o wı: «Nii. Dıbam yagı dí woŋo maama mʊ, yı dí daarı dí tɔgı nmʊ.»

[29] Zezi ma ləri o wı: «A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tagı amʊ ŋwaanı dı Wɛ kwər-ywəŋə kam ŋwaanı, o yagı o sɔŋɔ naa o nu-biə naa o nu dı o ko naa o biə naa o karı dı tın, [30] kʊntʊ tu wʊ́ ba o na kʊlʊ maama o na yagı tın kuni bi mʊ lʊgʊ kʊntʊ baŋa nı. Oó na sam dı nu-biə dı niinə dı biə dı karı, yı oó na yaara dı o wəli da. Kʊ daarı maŋa kalʊ na wʊ́ ba tın, kʊntʊ tu wʊ́ na ŋwıa kalʊ na ba ti tın Wɛ tee nı. [31] Balʊ na maŋı ba yı yigə tiinə tın zanzan wʊ́ joori ba ji kwaga tiinə. Kʊ daarı balʊ dı na maŋı ba yı kwaga tiinə tın zanzan wʊ́ ba ba ji yigə tiinə Wɛ paarı dım wʊnı.»

Zezi daa na ŋɔɔnı o tʊʊnı taanı te tın

(Matiyu 20:17-19, Luki 18:31-34)

[32] Zezi dı nɔɔna zanzan maa zaŋı ba wʊ cwəŋə nı ba maa ve Zeruzalɛm. Zezi maa wʊ ba yigə nı o veə. O karabiə bam maa yı yəəu. Nɔɔna balʊ dı na tɔgı ba kwaga tın maa fʊmma. Zezi ma bəŋi o karabiə fugə-bale bam daa nı, yı o ta o brı-ba kʊlʊ na lagı kʊ kı-o Zeruzalɛm nı tın. [33] O maa ta dı ba o wı: «Taá ye-na, dí na maa ve Zeruzalɛm tın, dáanı mʊ ba laan wʊ́ ja amʊ Nabiin-bu * wʊm ba kı Zwifə kaanım yigə tiinə bam dı ba cullu

karanyɪna tiinə bam jɪŋa nɪ. Nɔɔna bam kʊntʊ wʊ́ di a taanɪ ba wɪ, kʊ maŋɪ sɪ a tɪ mʊ, yɪ ba daarɪ ba kɪ-nɪ dwi-gɛ * tiinə bam jɪŋa nɪ. [34] Baá yáalɪ-nɪ ba mwanɪ, yɪ ba daarɪ ba twɪ lileeru ba yagɪ a yɪra nɪ. Baá magɪ-nɪ dɪ balaara, yɪ ba laan daarɪ ba gʊ-nɪ. Da yatɔ dɛ nɪ a nan wʊ́ joori a bi a yagɪ tʊʊnɪ.»

Zezi cwəŋə kam na jɪgɪ yaara te tɪn

(Matiyu 20:20-28)

[35] Zakɪ dɪ Zan balʊ na yɪ Zebede biə tɪn dɛɛn ma vu Zezi te ba ta dɪd-o ba wɪ: «Karanyɪna, popo, kɪ woŋo kʊlʊ dí na lagɪ tɪn n pa dɪbam.»
[36] Zezi ma bwe-ba o wɪ: «Á lagɪ sɪ a kɪ bɛɛ mʊ a pa abam?»
[37] Ba ma lər-o ba wɪ: «Nmʊ na tu n ba n di n paarɪ dɪm, sɪ n pa dɪbam dɪdʊa jəni n jazɪm nɪ sɪ dɪdʊa jəni n jagwiə nɪ.»
[38] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam tɪtɪ yəri á na loori kʊlʊ tɪn. Abam wʊ́ wanɪ á tɔgɪ á yaarɪ, nɪ amʊ na lagɪ a ba a na yaara yalʊ tɪn na? Á wʊ́ wanɪ á yaarɪ á tɪ, nɪ a na lagɪ a yaarɪ a tɪ te tɪn na?»
[39] Ba ma lər-o ba wɪ: «Ɛɛn, dí wʊ́ wanɪ.»
Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ yɪ cɪga, abam nan wʊ́ sɪɪnɪ á tɔgɪ á yaarɪ amʊ yaara yam doŋ. [40] Kʊ nan daɪ amʊ mʊ maŋɪ sɪ a kuri wʊlʊ na wʊ́ jəni a jazɪm nɪ naa a jagwiə nɪ tɪn. Kʊ yɪ Baŋa-Wɛ mʊ maŋɪ Dɩ tiŋi je sɪm kʊntʊ, sɪ Dɩ pa balʊ na wʊ́ jəni da tɪn.»
[41] O karabiə fugə kam na tu ba lwarɪ ba donnə bale bam na loori kʊlʊ Zezi tee nɪ tɪn, ba bana ma tiini ya zaŋɪ dɪ Zakɪ dɪ Zan. [42] Zezi laan ma bəŋi ba maama, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam nan maŋɪ á ye nɪ lʊgʊ baŋa pwa kɪ dam mʊ dɪ ba nɔɔna, yɪ ba dɪdɛɛra di dam ba baŋa nɪ. [43] Kʊ nan na yɪ abam, kʊ wʊ maŋɪ sɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ doŋ abam tɪtarɪ nɪ. Bɛŋwaanɪ, abam wʊlʊ na lagɪ sɪ o ji nɔn-kamunu á wʊnɪ tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o ji abam maama tɪntʊŋnʊ mʊ. [44] Wʊlʊ na lagɪ sɪ o ji abam yigə tu tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o ji abam maama gambaa. [45] Bɛŋwaanɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ tu sɪ nɔɔna tʊŋɪ ba pa-nɪ. Amʊ nan tu sɪ a tʊŋɪ a pa nɔɔna mʊ, sɪ a daarɪ a kwe a ŋwɪa a ma ləni nɔɔna zanzan ŋwɪa Wɛ tee nɪ.»

Zezi na pɛ lilwe yiə puri te tɪn

(Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43)

[46] Zezi dɪ o karabiə bam ma vu ba yi tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Zeriko. Ba ma tɔgɪ da ba nuŋi ba maa kɛa. Ba na maa kɛ tɪn, nɔn-kɔgɔ maa tɔgɪ-ba. Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa wʊra o na yɪ lilwe. O yɪrɪ mʊ Batime, o ko mʊ yɪ Time. O maa je cwəŋə kam ni nɪ yɪ o loorə. [47] O ma lwarɪ nɪ kʊ yɪ Nazarɛtɪ tu Zezi mʊ tɔgɪ dáanɪ o maa kɛa. O laan ma puli o kaasɪ baŋa baŋa o wɪ: «Zezi, Pɛ Davidi * dwi tu, duri a yibwənə!»
[48] Nɔɔna zanzan ma bag-o sɪ o pu o ni. O laan ma tiini o kaasɪ zanzan yɪ o wɪ: «Pɛ Davidi dwi tu, duri a yibwənə!»
[49] Zezi laan ma zɪgɪ yɪ o ta o wɪ, ba bəŋ-o sɪ o ba. Ba ma bəŋ-o, yɪ ba ta dɪd-o ba wɪ: «Kɪ wʊpolo, sɪ n zaŋɪ wɛɛnɪ, sɪ o bə-m o wɪ n ba.»
[50] Lilwe wʊm ma da pɪɪsɪ o gɔrɔ o yagɪ, yɪ o zaŋɪ lɪla o vu o yi Zezi te. [51] Zezi ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ lagɪ sɪ a kɪ bɛɛ mʊ a pa-m?»

O ma ləri o wɪ: «Karanyɪna, a lagɪ sɪ a joori a taa naɪ mʊ.»
[52] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ve, nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ te tɪn mʊ pɛ n na yazurə.»
Zezi na tagɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ lilwe wʊm yiə joori ya naɪ. O maa tɔgɪ Zezi kwaga cwəŋə kam nɪ.

11

Zezi na zʊ Zeruzalɛm yɪ nɔɔna zul-o te tɪn

(Matiyu 21:1-11, Luki 19:28-40, Zan 12:12-19)

[1] Zezi dɪ o karabiə bam dɛɛn ma vu ba twɛ Zeruzalɛm. Ba ma vu ba yi tɪ-balwa bale, ba yɪrɪ mʊ Betifaazɪ dɪ Betani. Je sɪm kʊntʊ wʊ Olivi piu kʊm saŋa nɪ mʊ. Zezi ma lɪ o karabiə bam bale o tʊŋɪ, [2] yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Ve-na á vu á zʊ tɪʊ kʊlʊ na wʊ abam yigə nɪ tɪn. Á na zʊ tɪʊ kʊm wʊnɪ, á wʊ́ na bɪna-pɔla na ləgi da, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa ta wʊ diini ka baŋa. Ve-na á bwəli-ka á ja ba á pa-nɪ. [3] Nɔɔnʊ na bwe abam nɪ: ‹Bɛɛ mʊ yɪ á bwəli-ka?›, sɪ á ta dɪd-o nɪ: ‹Kʊ yɪ dɪ́ Yuutu wʊm mʊ laga. Oó joori o pa ka ba lele.› »
[4] Ba ma zaŋɪ ba vu sɪ ba nii. Ba na yi tɪʊ kʊm wʊ tɪn, ba ma sɪɪnɪ ba na bɪna-pɔla cwəŋə ni nɪ. Ka ləgi sɔŋɔ kʊdoŋ ni nɪ. Ba ma vu ba bwəli-ka. [5] Nɔɔna badonnə maa zɪgɪ da. Ba ma bwe Zezi karabiə bam ba wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á lagɪ á bwəli bɪna-pɔla kam?»
[6] Ba ma ləri-ba nɪ Zezi na maŋɪ o ta te tɪn. Nɔɔna bam ma sɛ. [7] Ba ma ja bɪna-pɔla kam ba ja vu ba yi Zezi te. Ba laan ma kwe ba gwaarʊ ba daŋɪ ka baŋa nɪ. Zezi ma di ka baŋa, yɪ ba ve ba maa kɛa. [8] Ba na maa kɛ tɪn, nɔɔna zanzan ma zul-o ba kwe ba gwaarʊ ba lwarɪ cwəŋə kam yuu nɪ, sɪ Zezi ba o tɔgɪ tɪ baŋa o kɛ. Nɔɔna badaara ma vu ba go tweeru nɛ dɪ vɔɔrʊ ba dɪ cwəŋə yuu nɪ, sɪ o tɔgɪ tɪ baŋa o kɛ. [9] Nɔɔna balʊ na wʊ o yigə nɪ dɪ o kwaga nɪ ba ve tɪn maa tɔɔlɪ ba wɪ:

«Ozaana! Zulə taa wʊ Wɛ tee nɪ!
Zuli-na wʊlʊ na tu dɪ́ Yuutu Wɛ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.
[10] Zuli-na wʊlʊ na wʊ́ ta te o nɔɔna,
nɪnɛɛnɪ dɪbam ko Davidi * dɛɛn na jɪgɪ paarɪ te tɪn.
Ozaana! Zulə taa wʊ Baŋa-Wɛ tee nɪ!»

[11] Zezi ma vu o zʊ Zeruzalɛm tɪʊ kʊm wʊ. O ma vu o yi Wɛ-di-kamunu kʊm o zʊ kʊ wʊ. O ma kaagɪ o nii wəənu tɪm maama na yɪ te. Wɛ na lagɪ dɪ zʊ tɪn, o ma joori o nuŋi tɪʊ kʊm wʊnɪ, o tɔgɪ dɪ o karabiə fugə-bale bam o vu Betani.

Zezi na sɔɔlɪ kapʊrʊ te tɪn

(Matiyu 21:18-19)

[12] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, ba ma zaŋɪ Betani nɪ sɪ ba joori Zeruzalɛm. Kana maa jɪgɪ Zezi. [13] Ba na maa ve tɪn, o ma tʊlɪ o na kapʊrʊ. Kʊ dɛɛn li dɪ vɔɔrʊ mʊ. O ma vu sɪ o nii mɔɔla wʊra na sɪ o di. O na yi da tɪn, o ma wʊ nɛ kʊlʊkʊlʊ, kʊ na wʊ yi kʊ lərim maŋa tɪn ŋwaanɪ. [14] O laan ma ta dɪ kapʊrʊ kʊm o wɪ: «Nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá na mɔɔla nmʊ yuu nɪ o di.»
O karabiə bam ma ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn.

Zezi na zəli pipimpiinə Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ te tɪn

(Matiyu 21:12-17, Luki 19,45-48, Zan 2:13-22)

[15] Ba ma vu ba yi Zeruzalɛm. Zezi ma vu o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. O ma na nɔɔna na wʊ ka kʊnkɔlɔ kʊm nɪ ba pipiə. O ma zəli-ba o pa ba nuŋi. O ma vu o ja səbu-lənnə bam taabʊllʊ tɪm o pipiri o pu tɪga nɪ, o pa ba səbiə bam jagɪ. O ma daarɪ o yigi yitunnu tɪlʊ nɔɔna badonnə na je da ba yəgi kunkwən-pulə tɪn o dɪ tɪga nɪ. [16] O ma wʊ sɛ sɪ nɔɔna taa zɪŋɪ ba zɪla ba tɔgɪ kʊnkɔlɔ kʊm wʊ ba kɛa. [17] O ma brɪ nɔɔna bam o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ nɪ, Wɛ mʊ wɪ: ‹Amʊ digə kantʊ maŋɪ sɪ ka taa yɪ jəgə kalʊ lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama na wʊ́ ta tui ba warɪ amʊ da tɪn mʊ.› Abam nan pɛ ka ji ŋwɪɪna joro jəgə.»

[18] Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam ma ni Zezi na tagɪ kʊlʊ tɪn. Ba laan ma beeri cwəŋə sɪ ba gʊ-o. Ba ma kwarɪ fʊʊnɪ dɪd-o, o zaasɪm dɪm na sʊ nɔn-kɔgɔ kʊm maama tɪn ŋwaanɪ.

[19] Tɪga na lagɪ ka yi tɪn, Zezi dɪ o karabiə bam ma nuŋi tɪʊ kʊm wʊnɪ.

Zezi ŋɔɔnɪ kapʊrʊ kʊlʊ na kʊgɪ tɪn taanɪ

(Matiyu 21:20-22)

[20] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, ba ma daa zaŋɪ ba maa kɛa. Ba ma na kapʊrʊ kʊm na kʊga, dɪ kʊ bʊnnʊ maama. [21] Pɪyɛɛrɪ ma guli Zezi ya na tagɪ te tɪn. O ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Karanyɪna, nii kapʊrʊ kʊm nmʊ diin na sɔɔlɪ tɪn, kʊ kʊga.»

[22] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Fɔgɪ-na á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ. [23] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam wʊlʊ na tagɪ dɪ piu kamunu kʊntʊ nɪ, kʊ gɔ kʊ na zɪgɪ mɛ tɪn kʊ vu kʊ tʊ nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ, Wɛ wʊ́ pa kʊ kɪ. Nmʊ na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa nɪ nmʊ na tagɪ kʊlʊ tɪn wʊ́ sɪɪnɪ kʊ kɪ, yɪ n ba jɪgɪ bʊbwɛa, Wɛ wʊ́ pa kʊ kɪ. [24] Kʊntʊ ŋwaanɪ a lagɪ a ta dɪ abam nɪ, woŋo kʊlʊ maama á na wʊ́ loori Wɛ tee nɪ tɪn, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-dɪdʊa nɪ á wʊ́ sɪɪnɪ á na-kʊ, yɪ Wɛ wʊ́ pa á na-kʊ. [25] Maŋa maama abam na wʊra á warɪ Wɛ, yɪ taanɪ na wʊ abam dɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ laŋa nɪ, sɪ á yagɪ á ma cɛ-o. Á Ko Wɛ laan wʊ́ yagɪ abam dɪ lwarɪm DL ma cɛ abam. (([26] Kʊ daarɪ, abam na wʊ sɛ sɪ á yagɪ nɔɔna lwarɪm á ma cɛ-ba, á Ko Wɛ bá yagɪ abam dɪ lwarɪm DL ma cɛ abam.))»

Zezi dam dɪm nuŋi yən mʊ?

(Matiyu 21:23-27, Luki 20:1-8)

[27] Ba daa ma vu ba yi Zeruzalɛm. Zezi ma vu o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ, o karɪ ka wʊnɪ o beerə. Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam dɪ ba nakwa bam ma vu o te, [28] ba bwe-o ba wɪ: «Wɔɔ dam mʊ n ma n kɪ wəənu tɪlʊ maama n na kɪ tɪn? Wɔɔ mʊ pɛ nmʊ ni sɪ n ta n kɪ kʊntʊ?»

[29] O ma ləri-ba o wɪ: «A dɪ jɪgɪ bwiə a lagɪ a bwe abam, sɪ á na ləri-ya á pa-nɪ, sɪ a laan brɪ abam wʊlʊ na pɛ amʊ ni sɪ a tʊŋɪ tɪn. [30] A lagɪ a bwe abam a nii, Zan na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn, kʊ yɪ Wɛ mʊ pɛ-o cwəŋə naa nabiinə mʊ pɛ-o?»

[31] O na bwe-ba kʊntʊ tɪn, ba maa wʊra ba bwɛ daanɪ sɪ ba nii ba na wʊ́ ləri te tɪn. Ba maa wɪ: «Dɪbam na ləri dí wɪ, kʊ yɪ Wɛ mʊ, o laan wʊ́ bwe dɪbam nɪ, bɛɛ mʊ yɪ dí nan wʊ sɛ Zan taanɪ dɪm? [32] Kʊ daarɪ, dí bá wanɪ dí ta nɪ kʊ yɪ nabiinə mʊ pɛ-o cwəŋə.» Ba

tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ ba kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nɔɔna bam, dɪ ba maama na sɛ nɪ Zan sɪɪnɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu tɪn. [33] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba ləri Zezi ba wɪ: «Dí yəri wʊlʊ na pɛ Zan cwəŋə tɪn.»

Zezi dɪ ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ na yɪ kʊntʊ, amʊ dɪ nan bá ta wʊlʊ na pɛ amʊ ni sɪ a taa tʊŋɪ tɪn.»

12

Nɔɔnʊ dɪ o gaarɪ mɪmaŋa

(Matiyu 21:33-46, Luki 20:9-19)

[1] Zezi ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ nɔɔna bam o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ wʊra. O ma zaŋɪ o cɪ gaarɪ, yɪ o daarɪ o jəri tweeru tɪlʊ yɪrɪ na yɪ vinyə * tɪn dɪ wʊnɪ. O ma daarɪ o kʊ goŋo tɪ-dɪa je nɪ, sɪ o na gwəri tweeru biə bam, sɪ o kɪ dáanɪ o nɔ o kan tɪ na bam. O ma daarɪ o cwi dapala sɪ nɔɔnʊ taa je da o yɪrɪ gaarɪ dɪm. O na fɔgɪ o cɪ-dɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma kwe nɔɔna o yagɪ da sɪ ba taa tʊŋa, yɪ o daarɪ o nuŋi o vu cwəŋə. [2] Tweeru biə bam gwərim maŋa na yi tɪn, o ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ sɪ o vu nɔɔna balʊ na nii o gaarɪ dɪm baŋa nɪ tɪn te, sɪ ba cɛ o təri ba pa-o. [3] Tɪntʊŋnʊ wʊm na yi ba te tɪn, ba ma ja-o ba magɪ, yɪ ba daarɪ ba pa o viiri dɪ jɪ-kʊrɪ. [4] Nɔɔnʊ wʊm daa ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ. O na yi ba te tɪn, ba ma magɪ o yuu ba kaarɪ yɪ ba twɪ-o. [5] O daa ta ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ o wəli da. Wʊntʊ na yi ba te tɪn, ba ma mag-o ba gʊ. Nɔɔnʊ wʊm ta ma tʊŋɪ o tɪntʊŋna zanzan nɔɔna bam tee nɪ, yɪ ba magɪ ba badonnə, ba daarɪ ba gʊ ba badaara.

[6] Kʊ laan ma daarɪ o tɪtɪ bu wʊlʊ o na so-o zanzan tɪn yɪranɪ. O ma tʊŋ-o ba tee nɪ o ma kweeli, yɪ o bʊŋɪ sɪ, baá nɪgɪ wʊntʊ. [7] Nɔɔna bam na nɛ-o tɪn, ba maa ŋɔɔnɪ daanɪ ba wɪ: ‹Mʊ gaarɪ dɪm tu bu, wʊntʊ mʊ lagɪ o ba o taa te o ko wʊm wəənu tɪm. Nan pa-na dí gʊ-o, sɪ dí daarɪ dí taá te o wəənu tɪm.› [8] Ba laan ma gʊ-o, yɪ ba daarɪ ba vaŋ-o ba ja nuŋi gaarɪ dɪm wʊnɪ ba yagɪ.

[9] Kʊntʊ tɪn, gaarɪ dɪm tu wʊm laan wʊ́ kɪ nɔɔna bam kʊntʊ tɪta mʊ? O maŋɪ sɪ o ba o gʊ-ba mʊ, sɪ o daarɪ gaarɪ dɪm o pa nɔɔna badonnə sɪ ba taa niə. [10-11] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

> ‹Kandwɛ dɪlʊ lwara na vɪn tɪn laan mʊ joori dɪ ba dɪ ji kandwɛ dɪlʊ na paɪ sɔŋɔ kʊm dana tɪn.
> Baŋa-Wɛ na kɪ te tɪn mʊ kʊntʊ,
> yɪ kʊ yɪ wo-kamunu kʊ pa dɪbam.›

Abam maŋɪ á wʊ karɪmɪ kʊntʊ na?»

[12] Zwifə yigə tiinə bam na ni kʊntʊ tɪn, ba ma lwarɪ nɪ o maŋɪ mɪmaŋɪ dɪm bantʊ ŋwaanɪ mʊ. Ba laan maa beeri cwəŋə sɪ ba ja-o. Ba maa warɪ, ba na kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm tɪn ŋwaanɪ. Ba ma yag-o, yɪ ba daarɪ ba viiri.

Zwifə bam na bwe Zezi lampoo ŋwɪɪm woŋo te tɪn

(Matiyu 22:15-22, Luki 20:20-26)

[13] Zwifə bam dɛɛn ma lɪ Farizɪan tiinə badonnə dɪ Pɛ Erɔdɪ * kwaga nɔɔna badonnə sɪ ba vu Zezi te. Ba maa lagɪ sɪ ba pa o ŋɔɔnɪ o tusi, sɪ ba wanɪ ba ja-o. [14] Ba ma yi o te, yɪ

ba ta dɪd-o ba wɪ: «Karanyɪna, dí ye nɪ nmʊ yɪ cɪga tu mʊ. Nmʊ yigə tərə dɪ nɔɔna na bʊŋɪ kʊlʊ ba pa nmʊ tɪn, nmʊ nan ba kuri nɔɔna daanɪ. Nmʊ nan yəni n brɪ nɔɔna Wɛ cwəŋə dɪ cɪga mʊ. Dí lagɪ dí bwe dí nii, dɪbam Zwifə bam culu pɛ ni sɪ dí ŋwɪ lampoo dí pa lʊgʊ kʊm pa-farʊ wʊm naa kʊ wʊ maŋɪ? Dí maŋɪ sɪ dí ŋwɪ naa dí wʊ maŋɪ sɪ dí ŋwɪ?»

15 Zezi nan maŋɪ o ye ba na yɪ pipiri-nyɪna te tɪn. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Bɛɛ nan mʊ yɪ á lagɪ sɪ á maŋɪ-nɪ á nii? Ja-na səbu-dalɪ dɪdʊa á ba sɪ a nii.»

16 Ba ma lɪ səbu-dalɪ dɪm ba brɪ-o. O ma nii yɪ o bwe-ba o wɪ: «Wɔɔ nyɪnyʊgʊ dɪ o yɪrɪ mʊ pʊpʊnɪ dɪ baŋa nɪ?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Kʊ yɪ pa-farʊ wʊm mʊ.» 17 Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ lamma. Á nan taá ŋwɪ kʊlʊ na yɪ pa-farʊ wʊm nyɪm tɪn á pa-o, sɪ á daarɪ á taá paɪ Wɛ kʊlʊ dɪ na yɪ Dɩ nyɪm tɪn.»

O na ləri-ba kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ-ba zanzan.

Ba na bwe Zezi twa biim woŋo te tɪn

(Matiyu 22:23-33, Luki 20:27-40)

18 Sadusɪan * tiinə badonnə dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zezi te. Bantʊ mʊ brɪ ba wɪ, nɔɔnʊ na tɪga, o daa bá joori o bi. 19 Ba ma vu ba ta dɪ Zezi ba wɪ: «Karanyɪna, Moyisi * dɛɛn na pʊpʊnɪ kʊlʊ o tiŋi o pa dɪbam tɪn, kʊ brɪ nɪ, nɔɔnʊ nu-bu na tɪga yɪ o daarɪ o kaanɪ, ba na wʊ lʊgɪ biə daanɪ, tʊ wʊm cʊrʊ mʊ maŋɪ sɪ o di kaanɪ wʊm sɪ ba wanɪ ba lʊ biə o nu-bu wʊlʊ na tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. 20 Kʊntʊ, nu-biə barpɛ ya mʊ wʊra. Ba dɪdʊa ma di kaanɪ, yɪ o tɪ o daar-o, yɪ o wʊ lʊgɪ bu. 21 Wʊlʊ na saŋɪ tɪn laan ma di kadəm wʊm. O dɪ ma tɪ o daarɪ kaanɪ wʊm, yɪ ba dɪ wʊ lʊgɪ bu. Batɔ tʊ wʊm dɪ daa ma di-o. 22 Ba maama barpɛ di kaanɪ wʊm, yɪ ba wʊ lʊgɪ bu dɪd-o. Ba maama na tɪgɪ tɪn, kaanɪ wʊm dɪ laan ma tɪ. 23 Ba maama barpɛ na di kaanɪ wʊm tɪn, ba laan na tʊ ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ, bantʊ wɔɔ mʊ wʊ́ ta te kaanɪ wʊm?»

24 Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam tiini á tusi mʊ. Abam wʊ lwarɪ Wɛ tɔnɔ kʊm zaasɪm dɪm kuri, yɪ á ta yəri Wɛ dam dɪm na yɪ te tɪn. Á wʊ tusi cɪga na? 25 Nɔɔna na tʊ ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ, ba lagɪ ba taa nyɪ dɪ Wɛ malɛsɪ * sɪm na yɪ te tɪn mʊ, ba ba di kaana, kaana dɪ nan ba zʊʊrɪ banna dɪ. 26 Kʊ nan na yɪ twa biim dɪm dɪ, Moyisi na pʊpʊnɪ kʊlʊ tɪn brɪ nɪ nɔɔna wʊ́ sɪɪnɪ ba bi. Abam maŋɪ á wʊ karɪmɪ kʊlʊ Wɛ na tagɪ dɪ Moyisi Dɩ na brɪ Dɩ tɪtɪ dɪd-o sabarɪ puŋu kʊm wʊnɪ maŋa kalʊ tɪn na? Wɛ dɛɛn tagɪ Dɩ wɪ: ‹Amʊ yɪ Abraham * Wɛ, dɪ Yizakɪ Wɛ, dɪ Zakɔbɪ Wɛ mʊ.› 27 Kʊ brɪ nɪ bantʊ daa ta jɪgɪ ŋwɪa mʊ Wɛ tee nɪ, bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ yɪ naŋʊna Wɛ mʊ, sɪ Dɩ daɪ twa Wɛ. Mʊ kʊ kuri á tiini á tusi dɪ á na bʊŋɪ te tɪn.»

Wɛ niə yam wʊnɪ dɔɔ mʊ yɪ kamunu dɪ dwe?

(Matiyu 22:34-40, Luki 10:25-28)

28 Ba na wʊra ba ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, Wɛ cullu karanyɪna tu wʊdoŋ ma yi ba te, yɪ o ni ba taanɪ dɪm. O ma lwarɪ nɪ Zezi tiini o kwaanɪ dɪ o na ləri Sadusɪan * tiinə bam te tɪn. O laan ma twɛ Zezi te, yɪ o bwe o wɪ: «Wɛ niə yam maama wʊnɪ dɔɔ mʊ yɪ kamunu dɪ dwe?»

[29] Zezi ma lər-o o wɪ: «Wɛ ni dɪlʊ na yɪ kamunu dɪ dwe ya maama tɪn mʊ tɪntʊ:
‹Yisɪrayɛlɪ * tiinə-ba, cəgi-na. Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ yɪ dɪbam Yuutu dɪdʊa má. [30] Ta n soe
n Yuutu Baŋa-Wɛ dɪ n bɪcarɪ maama, dɪ n wʊ maama, dɪ n wʊbʊŋa maama, dɪ n dam
maama.› [31] Wɛ ni dɪlʊ na saŋɪ tɪn mʊ tɪntʊ: ‹Ta n soe n doŋ nɪ n tɪtɪ te.› Wɛ ni dɪdoŋ daa
tərə dɪ na yɪ kamunu dɪ dwe niə yantʊ yale.»
[32] Wɛ cullu karanyɪna tu wʊm ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Karanyɪna, n tagɪ cɪga. Nmʊ na tagɪ
n wɪ, Wɛ dɪdʊa yɪranɪ mʊ wʊra yɪ Dɩ doŋ daa tərə tɪn, kʊ yɪ cɪga mʊ. [33] Kʊ maŋɪ sɪ dí
taá soe Wɛ dɪ dí wʊ maama, dɪ dí wʊbʊŋa maama, dɪ dí dam maama, sɪ dí daarɪ dí
taá soe dí donnə nɪ dí tɪtɪ te. Dí na kɪ kʊntʊ, dí kɪ lanyɪranɪ kʊ dwe dí na mɛ vara naa
woŋo kʊlʊ maama dí ma kaanɪ-Dɩ.»
[34] Zezi na nɛ nɪ o ləri taanɪ dɪm lanyɪranɪ dɪ wʊbʊŋ-ŋʊna tɪn, o ma ta dɪd-o o wɪ: «Nmʊ
batwarɪ dɪ Wɛ paarɪ dɪm.»
Kʊ na zɪgɪ maŋa kam kʊntʊ nɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ daa maa kwarɪ sɪ o bwe-o taanɪ.

Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yɪ Davidi Yuutu mʊ

(Matiyu 22:41-46, Luki 20:41-44)

[35] Zezi dɛɛn maa wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm nɪ o brɪ nɔɔna, yɪ o ta o wɪ: «Wɛ cullu
karanyɪna tiinə bam yəni ba brɪ nɪ, Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yɪ Pɛ Davidi * dwi tu mʊ.
Kʊ nan wú wanɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ na? [36] Wɛ Joro * kʊm dɛɛn pɛ Davidi tɪtɪ ta o wɪ:
‹Yuutu Baŋa-Wɛ tagɪ dɪ a Yuutu Dɩ wɪ:
Ba n jəni amʊ jazɪm nɪ,
sɪ a laan kɪ nmʊ dʊna maama n nɛ kuri nɪ.›
[37] Davidi tɪtɪ nan na sɪɪnɪ o bəŋi Krisi wʊm o wɪ o Yuutu tɪn, dɪbam nan daa wú kɪ ta mʊ
dí bəŋ-o nɪ Davidi naa daga?»
Zezi na brɪ Wɛ cɪga kam kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na je kʊ cəgi tɪn wʊ poli
zanzan.

Zezi kaanɪ nɔɔna, sɪ ba yɪ lwəni cullu karanyɪna tiinə bam

(Matiyu 23:1-36, Luki 20:45-47)

[38] O daa ta ma brɪ-ba yɪ o wɪ: «Taá yɪrɪ-na á tɪtɪ dɪ cullu karanyɪna tiinə bam. Bantʊ
soe sɪ ba taa zʊʊrɪ gwar-dɪdwaarʊ, sɪ ba taa beerə yɪ nɔɔna nii-ba. Ba na ve yaga, ba
lagɪ sɪ nɔɔna maama taa tui ba zuli-ba mʊ. [39] Ba na yəni ba zʊ ba Wɛ-di sɪm, ba lagɪ je-
kamunnu mʊ sɪ ba taa je yigə nɪ. Ba na ve nɔɔnʊ sɔŋɔ sɪ ba di candiə, kʊ yɪ je-ŋʊŋa jəgə
nɪ mʊ ba lagɪ sɪ ba taa je da. [40] Ba maa yəni ba ganɪ kadənə ba joŋi kʊlʊ maama ba na
jɪgɪ tɪn, yɪ ba kwəri ba loori Wɛ dɪ bɪtar-dɪdwaarʊ, sɪ kʊ taa nyɪ nɪ ba yɪ nɔn-ŋʊna mʊ te.
Wɛ wú tiini Dɩ pa bantʊ na cam kʊ ja gaalɪ.»

Kadəm na pɛ Wɛ pɛɛrɪ te tɪn

(Luki 21:1-4)

[41] Zezi ma vu o jəni Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, jəgə kalʊ daka na zɪgɪ da yɪ nɔɔna dɪ Wɛ
pɛɛra ka wʊnɪ tɪn tɪkəri nɪ. O maa je o nii nɔɔna bam na ve ba dɪ ba səbiə ka wʊnɪ te tɪn.
Nadunə zanzan ma ba ba dɪ səbu zanzan ka wʊnɪ. [42] Kadəm wʊdoŋ na yɪ yinigə tu tɪn ma

ja səbu-dal-balwa bale, o ja vu o dı da. [43] Zezi na nɛ kʊntʊ tın, o ma bəŋi o karabiə bam, yı o ta dı ba o wı: «A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, kadəm wʊntʊ na yı yinigə tu tın, o dı səbu kʊ dwəni nɔɔna balʊ maama na dı da tın. [44] Bantʊ maama lı ba daarı səbiə mʊ tata. Kadəm wʊm nan yı yinigə tu mʊ, yı o kwe woŋo kʊlʊ maama o na jıgı sı o ma yəgi o ni-wʊdiu tın o dı da.»

13

Lɛɛrʊ na wʊ́ ba lʊgʊ baŋa te tın

(Matiyu 24:1-28, Luki 21:5-24)

[1] Zezi laan ma zaŋı o nuŋi Wɛ-di-kamunu * kʊm wʊnı. O na maa kɛ tın, o karabiə bam dıdʊa ma ta dıd-o o wı: «Karanyına, nii kandwa yantʊ ba na mɛ ba lɔ digə kam tın na lana te. Nii ka lɔɔm dım na dana te.»

[2] Zezi ma lər-o o wı: «Nmʊ wʊ nɛ ka na daga te tın na? Ka maama nan wʊ́ ba ka tʊ tıga nı ka cɔgı. Kandwɛ daa bá daŋı dı doŋ baŋa nı.»

[3] Zezi dɛɛn ma vu o jəni Olivi piu kʊm yuu nı, yı o tʊlı o na Wɛ-di-kamunu kʊm o yigə nı. O na je kʊntʊ tın, Pıyɛɛrı dı Zakı dı Zan dı Andre yıranı ma vu o te, yı ba bwe-o ba wı: [4] «Maŋa kɔɔ mʊ Wɛ-digə kam wʊ́ ba ka cɔgı kʊntʊ? Bɛɛ mʊ lagı kʊ kı maana kʊ brı dıbam, sı dí lwarı nı wəənu tıntʊ maama lagı tı kı?»

[5] Zezi ma ləri-ba o wı: «Á fɔgı á cı á tıtı, sı á yı pa nɔɔn-nɔɔnʊ ganı abam. [6] Bɛŋwaanı nɔɔna zanzan wʊ́ ba abam te, yı baá ma amʊ yırı ba ma ganı abam ba wı, bantʊ dıdʊa dıdʊa mʊ yı Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋı tın, yı baá ganı nɔɔna zanzan. [7] Á wʊ́ ba á na tigurə na wʊ abam tıını dım nı, yı á kwəri á ni ka ŋwa tıını dılʊ na baŋwɛ tın nı. Á nan na ni kʊntʊ, sı á yı pa fʊʊnı zʊ abam. Wəənu tım kʊntʊ maŋı sı tı kı mʊ, yı kʊ ta daı lʊgʊ tiim maŋa. [8] Dwi wʊ́ zaŋı dı kı jara dı dwi dıdoŋ, yı tıʊ dı kʊ doŋ wʊ́ zaŋı tı magı jara. Tıga dı wʊ́ sisiŋi je sıdonnə nı, yı kana dı wʊ́ ba ka taa wʊ je zanzan nı. Yaara yam kʊntʊ maama nan nyı dı kaanı na sıŋı o vri pugə yı ka wɔɛ yı cam daa ta wʊ kwaga nı te tın mʊ.

[9] Á fɔgı á cı á tıtı, sı nɔɔna wʊ́ ja abam ba vu ba saŋı sarıya-dirə nakwa tee nı. Ba ta wʊ́ ja abam ba magı ba Wɛ-di *f4 * sım wʊnı. Baá ja abam ba vu ba saŋı dıdɛɛra dı pwa tee nı, abam na tɔgı amʊ tın ŋwaanı. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa á wanı á brı-ba Wɛ cıga kam. [10] Kʊ nan fın mʊ sı ba da yigə ba tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam ba brı dwi maama tiinə, sı woŋo maama tiim laan yi. [11] Ba na jaanı abam ba vu ba saŋı, sı á yı taá liə dı á na wʊ́ ta kʊlʊ tın. Á na wʊ́ taá zıgı ba yigə nı maŋa kalʊ tın, sı á laan ŋɔɔnı kʊlʊ Wɛ na wʊ́ pa abam tın. Kʊ daı abam tıtı mʊ wʊ́ ŋɔɔnı, kʊ yı Wɛ Joro * kʊm mʊ wʊ́ pa abam kʊlʊ á na wʊ́ ŋɔɔnı tın. [12] Nɔɔna badonnə wʊ́ ja ba tıtı curru ba kı nɔɔna jıa nı sı ba gʊ-ba. Kwə dı wʊ́ kı ba biə kʊntʊ doŋ. Biə dı wʊ́ zaŋı ba pa ba ja ba niinə dı ba kwə ba gʊ. [13] Nɔɔna maama wʊ́ ta culi abam, á na yı a nɔɔna tın ŋwaanı. Wʊlʊ maama nan na kı pu-dıa o zıgı kəŋkəŋ sı kʊ vu kʊ yi kweelim tın, Wɛ wʊ́ vrı kʊntʊ tu ŋwıa.

[14] Abam nan wʊ́ ba á na wo-lɔŋɔ kʊlʊ na yı cɔgınʊ tın na wʊ́ ba kʊ zıgı jəgə kalʊ na wʊ maŋı sı kʊ taa zıgı da tın.» (A tɛ abam sı wʊlʊ na karımı tın, sı o kwaanı o ni kʊ kuri lanyıranı.)

«Abam na nɛ wo-lɔŋɔ kʊm kʊntʊ, sɪ abam balʊ na zʊʊrɪ Zude nɪ tɪn kɪ lɪla á nʊŋi á duri á vu pweeru yum á səgi da. [15] Nɔɔnʊ nan na wʊ nayuu nɪ, o daa yɪ tu o zʊ digə sɪ o kwe kʊlʊkʊlʊ. [16] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na wʊ kara nɪ tɪn, o daa yɪ joori sɔŋɔ sɪ o kwe o gɔrɔ o zʊ. [17] Kantʊ maŋa kam nɪ kʊʊ́ ta tiini kʊ yɪ lɛɛrʊ dɪ kaana balʊ na jɪgɪ pwi tɪn, dɪ balʊ na jɪgɪ biə yɪ ba ŋɔgɪ yɪlɪ tɪn. [18] Nan taá loori-na Wɛ, sɪ cam dɪm kʊntʊ yɪ ba waarʊ mɪmaŋa nɪ. [19] Bɛŋwaanɪ yaara yalʊ na lagɪ ya ba da yam kʊntʊ nɪ tɪn wʊ́ ta tiini ya camma ya dwe yalʊ na maŋɪ ya kɪ pulim nɪ Wɛ na kɪ lʊgʊ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm tɪn. Yaara yantʊ nan na kɛ, yadonnə daa bá ba nɪnɛɛnɪ yantʊ te. [20] Baŋa-Wɛ nan na wʊ pɛ yaara yam da yam tri, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wəri. Kʊ nan yɪ Wɛ tɪtɪ nɔɔna balʊ Dʟ na kuri tɪn ŋwaanɪ mʊ, Dʟ wʊ́ pa yaara yam da yam tri.

[21] Kantʊ maŋa kam nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tagɪ dɪ abam o wɪ: ‹Nii Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, o wʊ yo seeni› naa ‹o wʊ jəgə kantʊ nɪ›, sɪ á yɪ sɛ kʊntʊ tu. [22] Nɔɔna badaara wʊ́ zaŋɪ ba brɪ nɪ bantʊ dɪdʊa dɪdʊa mʊ yɪ Krisi wʊm, yɪ ba yagɪ ba daɪ. Badonnə dɪ wʊ́ brɪ nɪ bantʊ mʊ yɪ Wɛ nijoŋnə, yɪ ba yagɪ ba daɪ. Baá kɪ wo-kɪnkagɪla yalʊ na wʊ́ sʊ nɔɔna tɪn, sɪ ba ya na waɪ, sɪ ba sʊgɪ Wɛ tɪtɪ nɔɔna balʊ Dʟ na kuri tɪn. [23] Á taá cʊ á tɪtɪ, sɪ a wuuri a ta a brɪ abam mʊ yɪ wəənu tɪm maŋa daa ta wʊ yi.

Nabiin-bu wʊm na wʊ́ ba lʊgʊ baŋa te tɪn

(Matiyu 24:29-44, Luki 21:25-36)

[24] Yaara yam kʊntʊ maŋa na tu ka kɛ, da yantʊ wʊnɪ
‹wɪa kam laan wʊ́ ji nazono tim tim,
cana dɪ daa bá fuŋi sɪ pooni taa wʊra.
[25] Wɛyuu wʊ́ sisiŋi yɪ calɪcwɪ sɪm kwəri sɪ tʊ tɪga nɪ,
yɪ wəənu tɪlʊ maama na wʊ wɛyuu nɪ tɪn wʊ́ vugimi daanɪ.›

[26] Maŋa kam kʊntʊ nɪ nɔɔna wʊ́ na Nabiin-bu *f5 * wʊm na maa bɪɪnɪ lʊgʊ baŋa. Oó ta wʊ kunkwəənu wʊnɪ o bɪɪnɪ dɪ dam, yɪ Wɛ paarɪ-zulə wʊ o tee nɪ zanzan. [27] O laan wʊ́ pa o malɛsɪ * sɪm nʊŋi sɪ jagɪ sɪ vu lʊgʊ baŋa je maama, kʊ na yɪ wa-puli dɪ wa-zʊʊrɪ, jazɪm dɪ jagwiə, sɪ la o nɔɔna balʊ Wɛ na kuri tɪn je maama sɪ kɪ daanɪ.

[28] Nan maanɪ-na á nii kapʊrʊ na yɪ te tɪn. Kʊntʊ na yəni kʊ wʊra kʊ kwi vɔɔrʊ, á yəni á lwarɪ nɪ kʊ twɛ yadɛ. [29] Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ á na tu á na wəənu tɪlʊ a na tagɪ a brɪ abam tɪn na wʊra tɪ kɪa, sɪ á lwarɪ nɪ maŋa kam laan twɛ ka ti. [30] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wəənu tɪm kʊntʊ maama wʊ́ ba tɪ wʊra tɪ kɪa, yɪ zɪm nɔɔna bam ta wʊ tɪgɪ ba ti. [31] Wɛyuu dɪ tɪga baŋa maama wʊ́ ba tɪ kɛ, yɪ amʊ taanɪ dɪm bá kɛ maŋa dɪ maŋa.

[32] Nɔɔn-nɔɔnʊ nan yəri dɛ dɪlʊ Nabiin-bu wʊm na lagɪ o joori o ba tɪn, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yəri dɛ dɪm wʊnɪ maŋa kam o na wʊ́ ba tɪn, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ Wɛ malɛsɪ sɪm naa Dʟ Bu wʊm tɪtɪ dɪ. Kʊ yɪ a Ko Baŋa-Wɛ yɪranɪ mʊ ye. [33] Á taá fɔgɪ á cʊ á tɪtɪ, sɪ á yəri maŋa kam o na wʊ́ joori o ba tɪn. [34] Kʊʊ́ ta nyɪ dɪ sɔŋɔ tu na nʊŋi sɪ o beeri o vu yigə yigə te tɪn. O ma pa o tɪntʊŋna bam ni sɪ ba taa nii o sɔŋɔ kʊm baŋa nɪ. O ma pa ba nɔɔnʊ maama o tɪtʊŋɪ. O ma ta dɪ ba dɪdʊa, sɪ o taa yɪrɪ o mancoŋo kʊm lanyɪranɪ. [35] Abam dɪ maŋɪ sɪ á fɔgɪ á taá yɪrɪ kʊntʊ doŋ mʊ. Bɛŋwaanɪ á yəri maŋa kalʊ sɔŋɔ tu wʊm na wʊ́ joori o ba tɪn. O waɪ o tui dɪdaan-ni nɪ naa tɪtɪɪ kʊnkʊrʊ nɪ, naa tɪ-bra-pʊra nɪ naa wa-puli maŋa nɪ. [36] Kʊntʊ tɪn, o na tu bɪdwɪ baŋa nɪ, sɪ o yɪ darɪ abam dɪ á tigi á dɔa. [37] A lagɪ a ta dɪ

abam dı nɔɔna bam maama nı, á maŋı sı á taá cʊ á tıtı mʊ.»

14

Zwifə bam yigə tiinə na kı ni daanı sı ba gʊ Zezi te tın

(Matiyu 26:1-5, Luki 22:1-2, Zan 11:45-53)

[1] Kʊ dɛɛn daarı da yale mʊ sı Pakı * candiə kam yi. Candiə kam kʊntʊ nı mʊ Zwifə bam yəni ba di dıpɛ dılʊ na ba jıgı dabılı tın. Zwifə bam kaanım yigə tiinə bam dı ba cullu karanyına tiinə bam maa kwaanı ba lagı cwəŋə, sı ba kı swan ba ma ja Zezi ba gʊ. [2] Ba ma ta ba wı: «Dí nan wʊ maŋı sı dí ja-o candiə kam maŋa nı, sı kʊʊ́ pa vuvugə jəni nɔɔna bam tıtarı nı.»

Kaanı wʊdoŋ na zuli Zezi te tın

(Matiyu 26:6-16, Zan 12:1-8)

[3] Zezi dɛɛn maa wʊ Betani nı nɔɔnʊ wʊdoŋ sɔŋɔ nı, o yırı mʊ Simɔn. Wʊntʊ dɛɛn ya yı nanyɔŋɔ mʊ. Zezi na wʊra o di wʊdiu maŋa kalʊ tın, mʊ kaanı wʊdoŋ tu o te. O maa jıgı kunkwələ ka na su dı tralı nugə kalʊ yırı na yı ‹naadı› tın. Nugə kam lana yı ka yəlo cana zanzan. O ma puri kunkwələ kam ni, o lo nugə kam Zezi yuu nı o ma kı-o zulə. [4] Balʊ na tɔgı ba wʊra yı ba na tın badonnə maa ba jıgı wʊpolo, yı ba tɛ daanı ba wı: «Bɛɛ mʊ yı o cɔgı nugə kam kʊntʊ? [5] Dí ya wai dí yəgi-ka dí na səbu zanzan, kʊ dwe səbu-dala biə yatɔ, *f6 * yı dí ma wəli yinigə tiinə.» Ba ma tiini ba jıgı kaanı wʊm ba ŋɔɔna dı o kəm dım.

[6] Zezi ma ta dı ba o wı: «Á yag-o. Bɛɛ mʊ yı á jıg-o á yaara? O na kı amʊ zulə yalʊ tın yı kəm-laa mʊ o kı-nı. [7] Kʊ nan na yı yinigə tiinə, bantʊ wʊra mʊ dı abam maŋa maama, yı á wʊ́ wanı á zəni-ba maŋa kalʊ á na lagı tın. Kʊ daarı amʊ nan bá ta wʊra dı abam maŋa maama. [8] Kaanı wʊntʊ kı kʊlʊ o na wai tın mʊ. O na logi nugə kam a yıra nı tın, kʊ brı nı o wuuri o turi a yıra yam mʊ, sı ba laan kwe-nı ba kı. [9] A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, ba na wʊ́ tɔɔlı amʊ kwər-ywəŋə kam lʊgʊ baŋa je sım maama nı tın, baá ta kaanı wʊm kʊntʊ dı taanı sı ba taa guli o gulə.»

[10] Zudası Yiskarıyo wʊlʊ na yı Zezi karabiə fugə-bale bam wʊ dıdʊa tın laan ma zaŋı o nuŋi. O ma vu Zwifə kaanım yigə tiinə bam te, sı o brı-ba cwəŋə sı ba wanı ba ja Zezi. [11] Ba na ni o na tagı kʊlʊ tın, ba wʊ ma poli zanzan. Ba ma go ni nı baá pa-o səbu. O laan maa kwaanı o beeri cwəŋə sı o ja Zezi o kı ba jıŋa nı.

Zezi na di Pakı candiə wʊdiu dı o karabiə bam te tın

(Matiyu 26:17-30, Luki 22:7-23, Zan 13: 21-30, 1 Korɛntı 11:23-25)

[12] Kʊ ma ba kʊ yi dɛ dılʊ ba na puli sı ba di dıpɛ dılʊ na ba jıgı dabılı dı wʊnı tın. Dɛ dım kʊntʊ nı Zwifə bam yəni ba gʊı pibalı mʊ, ba ma di Pakı * candiə kam. Zezi karabiə bam ma vu ba bwe-o ba wı: «Nmʊ lagı sı dí di Pakı candiə kam jəgə kɔɔ nı mʊ, sı dí vu dí ti woŋo maama yigə dí pa-m?»

[13] O ma tʊŋı o karabiə bam bale, yı o ta dı ba o wı: «Zaŋı-na á vu tıʊ kʊm wʊ. Á na yi da, nɔɔnʊ wʊdoŋ wʊ́ jeeri abam o na zıŋı kɔɔrʊ dı na. Sı á da-na o kwaga á vu. [14] O na

zʊ sɔŋɔ kʊlʊ tɪn, sɪ á dɪ zʊ á ta dɪ kʊ tu nɪ: ‹Dí Karanyɪna mʊ wɪ, dí ba dí bwe dí nii, digə kalʊ wʊm na wú jəni da dɪ o karabiə bam sɪ ba di Pakɪ candiə kam wʊdiu tɪn wʊ yən mʊ?› [15] Á na bwe-o kʊntʊ, o laan wú brɪ abam wɛyuu digə. Kaá ta daga lanyɪranɪ, yɪ ka jɪgɪ woŋo kʊlʊ maama dí na lagɪ tɪn ka wʊnɪ. Ve-na á kwɛ candiə kam wəənu tɪm á ti, sɪ dí laan ba.»

[16] O karabiə bale bam ma zaŋɪ ba vu tɪʊ kʊm wʊ. Ba ma sɪɪnɪ ba na woŋo maama nɪ Zezi na maŋɪ o ta te tɪn. Ba ma kwɛ Pakɪ candiə kam wʊdiu kʊm ba ti.

[17] Tɪga ma ba ka yi. Zezi ma ba o zʊ digə kam dɪ o karabiə fugə-bale bam. [18] Ba ma jəni sɪ ba di wʊdiu kʊm. Ba na wʊra ba di tɪn, Zezi laan ma ta o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam balʊ na je á tɔgɪ á di dɪ amʊ tɪn wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ lagɪ o yəgi amʊ o pa nɔɔna.»

[19] Ba na ni kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa ba wʊ cɔgɪ zanzan. Ba maa bwe-o dɪdʊa dɪdʊa ba wɪ: «Kʊ yɪ amʊ mʊ na?»

[20] O ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ yɪ abam fugə-bale bam wʊ dɪdʊa mʊ. Kʊ yɪ wʊlʊ na tɔgɪ dɪ amʊ o lu zʊŋa dɪdʊa wʊnɪ tɪn mʊ. [21] Kʊ nan maŋɪ sɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm vu a tɪ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ brɪ a taanɪ te tɪn mʊ. Kʊ nan za wú ta yɪ lɛɛrʊ mʊ kʊ pa nɔɔnʊ wʊlʊ na wú yəgi amʊ Nabiin-bu wʊm o pa tɪn. Ba ya na maŋɪ ba wʊ lʊgɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ, kʊ ya wú ta gara.»

[22] Ba na wʊra ba di maŋa kalʊ tɪn, Zezi ma kwe dɪpɛ yɪ o kɪ Wɛ le dɪ ŋwaanɪ. O ma daarɪ o fɔ-dɪ o pa o karabiə bam yɪ o wɪ: «Joŋi-na, sɪ dɪntʊ yɪ a yɪra mʊ.»

[23] O daa ma kwe tweeru biə sana dɪ zʊŋa, yɪ o kɪ Wɛ le tɪ ŋwaanɪ. O ma kwe o pa-ba, yɪ ba maama nyɔ. [24] O maa wɪ: «Wo-nyɔɔrʊ tɪntʊ mʊ yɪ a jana kalʊ na lagɪ ka nuŋi ka duri sɪ ka ma vrɪ nɔɔna zanzan ba lwarɪm wʊnɪ tɪn. [25] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, a daa bá nyɔ wo-nyɔɔrʊ tɪntʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kam a na wú jəni Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ a daa nyɔ tɪn.»

[26] Ba laan ma leeni ba zuli Wɛ, yɪ ba daarɪ ba nuŋi ba vu Olivi piu kʊm yuu.

Zezi na wuuri o brɪ Pɪyɛɛrɪ na wú vɪ-o te tɪn

(Matiyu 26:31-35, Luki 22:31-34, Zan 13:36-38)

[27] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam maama wú ba á joori amʊ kwaga nɪ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ brɪ te tɪn. Wɛ dɛɛn tagɪ Dɩ wɪ:

‹Aá pa ba gʊ nayɪrʊ wʊm,
yɪ o peeni sɪm maama jagɪ.›

[28] Kʊ daarɪ, Wɛ na joori Dɩ bi-nɪ, aá da yigə a vu a taa cəgi abam Galile nɪ.»

[29] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma ta o wɪ: «Nɔɔna bam maama na maŋɪ ba joori nmʊ kwaga nɪ, amʊ bá fɔgɪ a joori nmʊ kwaga nɪ.»

[30] Zezi ma lər-o o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ nmʊ sɪ, zɪm tɪtɪɪ dɪntʊ kʊ na wú loori sɪ cɪbwɪʊ keeri kuni bɪle tɪn, nmʊ wú fʊ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.»

[31] Pɪyɛɛrɪ laan ma fɔgɪ o ta dɪ baarɪ o wɪ: «A brɪ a bá fʊ nɪ a yəri nmʊ, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ ba na lagɪ ba gʊ amʊ dɪ nmʊ maama mʊ dɪ.»

Zezi karabiə bam maama dɪ ma ta kʊntʊ doŋ.

Zezi na cɛ dɩ Wɛ-loro te tɩn

(Matiyu 26:36-46, Luki 22:39-46)

32 Ba laan ma zaŋɩ ba vu jəgə kadoŋ gaarɩ na wʊra yɩ ba bə-ka nɩ Jesemanɩ tɩn. Zezi
ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «Á taá je yo, sɩ a vu a warɩ Wɛ sɩ a ba.» 33 O ma pa
Pɩyɛɛrɩ dɩ Zakɩ dɩ Zan tɔgɩ dɩd-o ba vu. O wʊ ma tiini kʊ cɔgɩ zanzan, yɩ o bɩcarɩ di. 34 O
ma ta dɩ ba o wɩ: «A wʊ mʊ tiini kʊ cɔgɩ sɩ kʊ yi a tʊʊnɩ. Á nan taá zɩgɩ yo, sɩ á warɩ Wɛ
sɩ á yɩ zaŋɩ á dɔ.»
35 O laan ma fʊfɔ o vu daa. O ma vi o yigə tɩga nɩ o loori Wɛ o wɩ, kʊ na waɩ sɩ cam
dɩm kɛ dɩ daar-o. 36 O ma loori Wɛ o wɩ: «Amʊ Ko Baba, nmʊ waɩ woŋo maama n kɩa.
Nan pa cam dɩlʊ na lagɩ dɩ ba amʊ baŋa tɩn kɛ. Nan kɩ te na yi nmʊ wʊbʊŋa tɩn, sɩ n yɩ
kɩ amʊ wʊbʊŋa na lagɩ kʊlʊ tɩn.»
37 O na loori Wɛ o ti tɩn, o ma joori o vu o karabiə batɔ bam te. O piini ba tigi ba dɔa. O
ma ta dɩ Pɩyɛɛrɩ o wɩ: «Simɔn, n tigi n dɔ mʊ na? Bɛɛ mʊ yɩ n warɩ n ta n niə, sɩ n yɩ
zaŋɩ n dɔ, sɩ kʊ yi maŋa fɩnfɩɩn dɩ? 38 Fɔgɩ-na á yɩrɩ á tɩtɩ sɩ á taá loori Wɛ, sɩ á yɩ tʊ
maŋɩm dɩm maŋa nɩ. Bɛŋwaanɩ nanzwənə wʊbʊŋa lagɩ sɩ ya sɛ Baŋa-Wɛ, yɩ o yɩra laan
bwənə.»
39 O ma yagɩ-ba, yɩ o joori o vu o loori Wɛ, nɩ o ya na maŋɩ o loori te tɩn. 40 O daa ta ma
joori o vu o piini ba tigi ba dɔa, dɔɔm na tiini dɩ waɩ-ba tɩn ŋwaanɩ. Ba maa yəri ba daa
na wʊ́ ta kʊlʊ dɩd-o tɩn. 41 O daa ma vu o loori Wɛ o kɩ kuni bɩtɔ, yɩ o joori o ba ba te. O
laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Á ta tigi á dɔa mʊ na? Kʊ maŋɩ. Nii-na! Maŋa kam yiə, sɩ ba ja
amʊ Nabiin-bu * wʊm ba kɩ nɔn-balwaarʊ jɩa nɩ. 42 Zaŋɩ-na sɩ dí vu. Nɔɔnʊ wʊlʊ na lagɩ
o yəgi-nɩ o pa tɩn maa bɩɩna.»

Ba na jaanɩ Zezi te tɩn

(Matiyu 26:47-56, Luki 22:47-53, Zan 18:3-12)

43 Zezi ta na wʊra o ŋɔɔnɩ kʊntʊ tɩn, mʊ Zudasɩ wʊlʊ na yɩ o karabiə fugə-bale bam wʊ
dɩdʊa tɩn tu o yi o te, yɩ nɔn-kɔgɔ zanzan tɔgɩ dɩd-o kʊ ba, yɩ ba ze sʊ-lwaanʊ dɩ da-
lwaanʊ. Kʊ yɩ Zwifə bam kaanɩm yigə tiinə bam dɩ ba cullu karanyɩna tiinə bam dɩ ba
nakwa bam mʊ tʊŋɩ-ba. 44 Zudasɩ ya maŋɩ o pa kɔgɔ kʊm lwarɩ nɩ, o na ve o kukwəri
nɔɔnʊ wʊlʊ tɩn, sɩ ba vu ba ja kʊntʊ tu, sɩ ba fɔgɩ ba ja-o lanyɩranɩ ba ja viiri.
45 O laan ma yɔɔrɩ o vu o yi Zezi te yɩ o wɩ: «Karanyɩna.» O ma daarɩ o kukwər-o.
46 Nɔɔna bam laan ma yi ba ja Zezi. 47 Nɔɔna balʊ na tɔgɩ ba wʊ Zezi tee nɩ tɩn dɩdʊa ma
lɩ o sʊgʊ o ma zagɩ kaanɩm yuutu wʊm tɩntʊŋnʊ zwɛ o go. 48 Zezi laan ma bwe kɔgɔ kʊm
o wɩ: «Abam na kwe sʊ-lwaanʊ dɩ da-lwaanʊ á ba sɩ á ja amʊ tɩn, a yɩ ŋwɩɩnʊ mʊ na?
49 Dɛ maama a yəni a wʊ abam tee nɩ a brɩ nɔɔna Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ, yɩ á ba
jaanɩ-nɩ. Kʊ nan maŋɩ sɩ kʊ kɩ kʊntʊ mʊ, sɩ kʊ pa kʊlʊ na maŋɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm
wʊnɩ tɩn sɩɩnɩ kʊ kɩ.»
50 O karabiə bam maama na nɛ kʊntʊ tɩn, ba ma duri ba viiri ba daar-o.
51 Nɔn-dʊŋʊ kʊdoŋ ya wʊra, o na tɔgɩ Zezi. O ya kukwəri gar-jalɩ yɩranɩ mʊ. Ba ma
kwaanɩ sɩ ba ja-o. 52 O ma vrɩ o tɩtɩ o daarɩ o gɔrɔ kʊm o yagɩ o pa-ba, yɩ o duri
kalambolo o viiri.

Ba na di Zezi taanı te tın

(Matiyu 26:57-68, Luki 22:54-55, 63-71, Zan 18:12-14, 19-24)

[53] Ba ma ja Zezi ba vu kaanım * yuutu wum sɔŋɔ. Zwifə kaanım yigə tiinə bam dı ba cullu karanyına tiinə dı ba tıu kum nakwa bam maama ma gilimi daanı jəgə kam kuntu nı. [54] Pıyɛerı ma dalı o tɔgı ba kwaga o da o vu o yi kaanım yuutu wum sɔŋɔ. O ma zu o jəni dı sɔŋɔ kum tıntuŋna bam o tɔgı o weeri mini.

[55] Zwifə bam kaanım yigə tiinə bam dı ba sarıya-dirə nakwa kɔgɔ kum maama maa kwaanı sı ba na cwəŋə kalu ba na wú da da ba ma saŋı Zezi sı ba laan pa ba gu-o tın. Ba ma kwaanı taan ba ga. [56] Nɔɔna zanzan ma zaŋı ba fɔ vwan ba pa-o, yı ba na tɛ ba wı o kı wəənu tılu tın ba tɔgı daanı. [57] Nɔɔna badonnə dı daa ma zaŋı ba fɔ vwan ba pa Zezi ba wı: [58] «Dıbam ni nɔɔnu wuntu na tagı o wı, oó magı Wɛ-di-kamunu kuntu nabiinə na lɔgı tın o dı tıga nı, yı o joori o ma da yatɔ o lɔ kadoŋ, yı ku dai nabiinə mu wú lɔ-ka.» [59] Nan dı nɔɔna bam na maŋı ba tɛ kuntu dı tın, ba niə daa ta ba tɔgı daanı.

[60] Kaanım yuutu wum laan ma zaŋı ba maama tıtarı nı, yı o bwe Zezi o wı: «Nɔɔna bantu na tagı kulu ba pa nmu tın, nmu ba jıgı taanı sı n ləri na?»

[61] Zezi maa cım yı o wu ləri kulukulu. Kaanım yuutu wum ma joori o bwe-o o wı: «Nmu mu yı Krisi * wum Wɛ na tuŋı tın na? Nmu mu yı Baŋa-Wɛ dılu dıbam na zuli tın Bu wum na?»

[62] Zezi ma ləri o wı: «Ɛɛn, amu mu kuntu. Nan taá ye-na nı, á wú ba á na Nabiin-bu * wum na je Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ jazım nı, yı á ta wú na-o o na nuŋi wɛyuu nı o maa bıını kunkwəənu wunı.»

[63] Kaanım yuutu wum na ni kuntu tın, o ma zaŋı o kaarı o tıtı gɔrɔ, sı ku brı nı o wu tiini ku cɔgı dı Zezi taanı dım. O ma ta o wı: «Dí daa ba lagı maana tiinə sı ba ŋɔɔnı o taanı dım. [64] Abam maama maŋı á ni o na ŋɔɔnı o twı Wɛ, o pai o dı Wɛ ma daanı mu. Kuntu tın, abam wı bɛɛ mu?»

Ba maama ma ləri ba wı, o maŋı sı o tı mu. [65] Ba badaara ma twı lileeru ba yagı o yıra nı. Ba ma kwe gɔrɔ ba ma pu o yiə, yı ba daarı ba mag-o dı jagulə yı ba wı: «Lwarı n brı dıbam wulu na magı-m tın.» Pamaŋna bam ma jıg-o ba maga.

Pıyɛerı na sıını o vın Zezi te tın

(Matiyu 26:69-75, Luki 22:56-62, Zan 18:15-18, 25-27)

[66] Pıyɛerı ya daa ta tɔgı o je kunkɔlɔ kum nı. Kaanım yuutu wum sɔŋɔ tıntuŋ-kana ma ba ka tɔgı da ka maa kɛa. [67] O ma na Pıyɛerı na je o weeri mini. O ma fɔgı o nii-o lanyıranı, yı o wı: «Nmu dı tɔgı dı Nazarɛtı tu Zezi mu.»

[68] O ma fu o wı: «A yəri woŋo kulu n na tɛ tın. A ba ni ku kuri.» O ma zaŋı o nuŋi o vu mancoŋo ni. Cıbwıu ma da ku keeri.

[69] Tıntuŋ-kana kam daa ma na-o. O daa ta ma ta dı nɔɔna balu na zıgı da tın o wı: «Nɔɔnu wuntu tɔgı o yı Zezi kɔgɔ kum wu dıdua mu.» [70] O daa ma fu o wı, o dai ba wu nɔɔnu.

Ku na kı fıın tın, nɔɔna balu na zıgı da tın ma ta dı Pıyɛerı ba wı: «Nmu sıını n yı ba wu dıdua mu. Nmu dı yı Galile tu mu.»

[71] O laan ma sɔɔlɪ o pa o tɪtɪ, sɪ kʊ taa yɪ nɪ cɪga mʊ o taga, yɪ o wɪ: «A brɪ a yəri
nɔɔnʊ wʊlʊ á na tɛ o taanɪ tɪn.»
[72] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, cɪbwɪʊ laan ma da kʊ keeri kʊ kɪ kuni bɪle. Pɪyɛɛrɪ laan ma guli
Zezi ya na tagɪ kʊlʊ dɪd-o o wɪ: «Kʊ na wʊ́ loori sɪ cɪbwɪʊ keeri kuni bɪle tɪn, nmʊ wʊ́ fʊ
kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.» O na guli kʊntʊ tɪn, o wʊ ma tiini kʊ cɔgɪ zanzan, o ma zaŋɪ o
nuŋi yɪ o keerə.

15

Pilatɪ na bwe Zezi taanɪ te tɪn

(Matiyu 27:1-2, 11-26, Luki 23:1-5, 13-25, Zan 18:28-19:16)

[1] Tɪga na tu ka pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ tɪn, Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba tɪʊ kʊm nakwa bam,
dɪ ba karanyɪna tiinə bam dɪ ba sarɪya-dirə nakwa kɔgɔ kʊm maama ma ba ba kɪ ni
daanɪ. Ba ma pa ba ja Zezi ba vɔ, yɪ ba ja-o ba vu ba kɪ gʊvɪrma tu Pilatɪ jɪŋa nɪ. [2] Pilatɪ
ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ mʊ yɪ Zwifə bam pɛ wʊm na?»
Zezi ma lər-o o wɪ: «Mʊ ka da n taga.»
[3] Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam ma tiini ba maŋɪ wəənu zanzan ba pa-o. [4] Pilatɪ ta ma
joori o bwe-o o wɪ: «Nmʊ ba lagɪ n ləri ba taanɪ dɪm na? Nmʊ wʊ ni ba na ŋɔɔnɪ kʊlʊ
maama ba pa nmʊ tɪn na?»
[5] Zezi daa ta ma wʊ ləri ba taanɪ dɪm dɪlʊdɪlʊ. Kʊ ma pa Pilatɪ tiini o yɪ yəəu dɪd-o.
[6] Bɪnɪ maama Pakɪ candiə kam maŋa na yəni ka yi, gʊvɪrma tu yəni o lɪ pɪɪnʊ dɪdʊa mʊ
o pa nɔɔna bam, nɪnɛɛnɪ bantʊ na lagɪ wʊlʊ tɪn. [7] Pɪɪnʊ wʊdoŋ dɛɛn maa wʊra, o yɪrɪ
mʊ Barabasɪ. Ba dɛɛn ya pɪ-o dɪ balʊ na wəli daanɪ ba kɪ jara dɪ ba tɪʊ kʊm yigə tiinə yɪ
ba gʊ nɔɔnʊ tɪn mʊ. [8] Nɔɔna bam ma ba ba la kɔgɔ, yɪ ba ta dɪ Pilatɪ sɪ o lɪ pɪɪnʊ dɪdʊa
o pa-ba, nɪ o na yəni o kɪ te tɪn. [9] Pilatɪ ma bwe-ba o wɪ: «Á lagɪ sɪ a lɪ Zwifə bam pɛ
wʊm mʊ a pa abam na?» [10] O dɛɛn bwe-ba kʊntʊ, bɛŋwaanɪ o ye nɪ kʊ yɪ wʊ-gʊrʊ
ŋwaanɪ mʊ kaanɪm yigə tiinə bam ya jaanɪ Zezi ba kɪ o jɪŋa nɪ.
[11] Kaanɪm yigə tiinə bam ma sʊgɪ nɔn-kɔgɔ kʊm, ba pa ba ta dɪ Pilatɪ nɪ ba lagɪ sɪ o
yagɪ Barabasɪ mʊ o pa-ba. [12] Pilatɪ laan ma bwe-ba o wɪ: «Sɪ wʊlʊ á na bə-o nɪ Zwifə
bam pɛ tɪn, abam lagɪ sɪ a kɪ-o ta mʊ?»
[13] Ba ma kaasɪ baŋa baŋa ba wɪ: «Pa-o tʊʊn-dagara * baŋa nɪ n gʊ.»
[14] O ma joori o bwe-ba o wɪ: «Wʊntʊ cɔgɪ bɛɛ mʊ?»
Ba laan ma tiini ba kaasɪ baŋa baŋa ba wɪ: «Pa-o tʊʊn-dagara baŋa nɪ n gʊ.»
[15] Pilatɪ maa lagɪ sɪ o pa kɔgɔ kʊm wʊ poli. Kʊntʊ ŋwaanɪ o ma pa ba pʊrɪ Barabasɪ ba
yagɪ. O daarɪ o pa ba magɪ Zezi dɪ balaara, yɪ o pa-ba cwəŋə sɪ ba ja-o ba vu ba pa
tʊʊn-dagara baŋa nɪ ba gʊ.

Ba na jaanɪ Zezi ba vu ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ te tɪn

(Matiyu 27:27-56, Luki 23:26-49, Zan 19:2-3, 17-30)

[16] Pamaŋna bam laan ma ja Zezi ba vu ba zʊ gʊvɪrma tu Pilatɪ sɔŋɔ kʊm kʊnkɔlɔ. Ba ma
pa pamaŋna bam kɔgɔ kʊm maama gilimi da, [17] yɪ ba pa o zʊ gwar-sʊŋʊ. Ba ma daarɪ ba
kwe sabarɪ ba ma sɔ yipugə ba pu o yuu nɪ. [18] Ba laan maa kɪ nɪ ba zul-o mʊ te yɪ ba wɪ:

«Zwifə bam pɛ, dɪnle.» [19] Ba maa jɪgɪ miu ba lɔɛ o yuu nɪ, yɪ ba twɪ lileeru ba yagɪ o yɪra nɪ. Ba ma kuni doonə o yigə nɪ, yɪ ba kɪ nɪ ba zul-o mʊ te. [20] Ba na yaalɪ yaal-o ba ti tɪn, ba ma lɪ gwar-sʊŋʊ kʊm, yɪ ba joori ba zʊ-o o tɪtɪ gɔrɔ kʊm. Ba laan ma ja-o ba nuŋi ba vu sɪ ba pa tʊʊn-dagara * baŋa nɪ ba gʊ.

[21] Ba na maa kɛ tɪn, ba ma na nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Simɔn. O nuŋi Sirɛɛnɪ mʊ. Wʊntʊ mʊ yɪ Alɛsandrɪ dɪ Rufusi ko. O dɛɛn ya nuŋi kara mʊ o ba o yi tɪʊ wʊ o maa kɛa. Pamaŋna bam na nɛ-o tɪn, ba ma fɪ-o sɪ o kwe tʊʊn-dagara kam o zɪŋɪ sɪ ba vu. [22] Ba ma ja Zezi ba vu ba yi jəgə kalʊ ba na bə nɪ ‹Goligota› tɪn. Yɪrɪ dɪm kʊntʊ kuri mʊ ‹Yukol-pʊa piu›. [23] Ba na yi da tɪn, ba ma kɪ sana kalʊ na gwaanɪ dɪ liri sɪlʊ yɪrɪ na yɪ Miiri tɪn, ba pa Zezi sɪ o nyɔ. O ma wʊ sɛ o nyɔ.

[24] Ba laan ma ja-o ba pa dagara kam baŋa nɪ. Ba ma kwe o gwaarʊ tɪm sɪ ba maŋɪ ba pa daanɪ. Ba ma ta jɔrɔ sɪ ba nii, wɔɔ mʊ wʊ́ twəri kʊlʊ o na lagɪ tɪn. [25] Ba na pag-o maŋa kalʊ tɪn yɪ tɪtɪɪtɪ luu nʊgʊ maŋa nɪ mʊ.

[26] Ba ma pʊpʊnɪ tɔnɔ, sɪ kʊ brɪ kʊlʊ o na cɔgɪ yɪ ba gʊ-o tɪn, ba tanɪ tʊʊn-dagara kam yuu nɪ. Ba pʊpʊnɪ ba wɪ:

«Wʊntʊ yɪ Zwifə bam pɛ mʊ.»

[27] Ba ma ja ŋwɪɪna bale dɪ ba pa dagarɪ sɪdonnə baŋa nɪ. Ba ma cwi dɪdʊa Zezi jazɪm nɪ. Wʊwʊm maa wʊ o jagwiə nɪ. (([28] Kʊntʊ ma pa kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn sɪɪnɪ kʊ kɪ, nɪ kʊ na wɪ: «Ba wəl-o dɪ nɔn-balwaarʊ mʊ, kʊ ma pa nɔɔna nii-o nɪ nɔn-balɔrɔ te.»))

[29] Nɔɔna balʊ na tɔgɪ da ba kɛ tɪn maa niə, yɪ ba gɔgɪsɪ ba yuni ba twɪ-o. Ba ma yáal-o yɪ ba wɪ: «Nii. Nmʊ ya na bʊŋɪ sɪ n cɪcʊgɪ Wɛ-di-kamunu * kʊm mʊ n dɪ tɪga nɪ, sɪ n daarɪ n ma da yatɔ n joori n fɔgɪ n lɔ-ka tɪn, [30] laan nan vrɪ n tɪtɪ n tu dagara kam yuu nɪ sɪ dí nii.»

[31] Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam dɪ maa twɪ-o ba brɪ daanɪ ba mwana. Ba maa tɛ daanɪ ba wɪ: «O yəni o vrɪ nɔɔna badonnə ŋwɪa, yɪ o laan warɪ o tɪtɪ ŋwɪa o vrɪ. [32] O brɪ o tɪtɪ nɪ o yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, dɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə pɛ. O nan tu dagara kam yuu nɪ lele sɪ dí nii. Dí na nɛ kʊntʊ, dí laan wʊ́ sɛ-o.»

Nɔɔna balʊ ba na pagɪ dagarɪ sɪm baŋa nɪ ba wəli da tɪn dɪ maa jɪg-o ba twɪa.

[33] Kʊ ma vu kʊ yi maŋa kam wɛ na tu dɪ yi yuparɪ baŋa nɪ tɪn. Lʊgʊ kʊm maama ma ba kʊ ji lim kʊ vu kʊ yi wɛ-guni maŋa nɪ. [34] Kʊ na kɪ nɪnɛɛnɪ luu batɔ te tɪn, Zezi laan ma kaasɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Eli, Eli, lɛma sabakɪtani?» Taanɪ dɪntʊ kuri mʊ: «Amʊ Wɛ, amʊ Wɛ, bɛɛ mʊ kɪ yɪ n yagɪ amʊ?»

[35] Nɔɔna balʊ na zɪgɪ da yɪ ba ni taanɪ dɪm tɪn badaara maa wɪ: «Cəgi-na. O lagɪ o bəŋi Eli * mʊ sɪ o ba.» [36] Ba dɪdʊa laan ma duri o vu o kwe sɪpɔɔ o dɪ sa-nywana wʊnɪ, o kɪ-kʊ miu ni nɪ o vu o te o pa Zezi sɪ o nyɔ. O daarɪ o wɪ: «Yagɪ sɪ dí cəgi dí nii, Eli wʊ́ ba o pa o tu dagara kam yuu nɪ na?»

[37] Zezi laan ma kaasɪ baŋa baŋa, yɪ o daarɪ o pa o siun ti.

[38] Zezi na tɪgɪ kʊntʊ tɪn, gɔrɔ kʊlʊ ba na ləgi ba ma cɪ Wɛ-di-laa kʊm tɪn ma kaarɪ bɪle, kʊ zɪgɪ baŋa nɪ kʊ tu kʊ kwaarɪ tɪga. [39] Pamaŋna bam yigə tu wʊlʊ na zɪgɪ Zezi yigə nɪ tɪn ma na o na kaasɪ yɪ o daarɪ o tɪ te tɪn. O na nɛ kʊntʊ tɪn, o maa wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ ya sɪɪnɪ o yɪ Baŋa-Wɛ Bu mʊ.»

[40] Kaana badonnə maa tɔgɪ ba wʊra, ba ma zɪgɪ yigə yigə ba niə. Mari wʊlʊ na nuŋi
Magɪdala tɪn maa wʊ ba wʊnɪ, dɪdaanɪ Mari wʊlʊ na yɪ Zakɪ kukulə dɪ Zʊzɛsɪ nu tɪn.
Salomɪ dɪ maa tɔgɪ o wʊra. [41] Kaana bantʊ dɛɛn ya tɔgɪ dɪ Zezi Galile nɪ mʊ, yɪ ba yəni
ba tʊŋɪ ba zən-o. Kaana badaara zanzan dɪ maa wʊra, ba ya na tɔgɪ dɪd-o ba ba
Zeruzalɛm.

Ba na kɪ Zezi bɔɔnɪ wʊnɪ te tɪn

(Matiyu 27:57-61, Luki 23:50-56, Zan 19:38-42)

[42-43] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Zʊzɛfʊ, o na nuŋi Arimatɪ. O yɪ Zwifə bam
nakwa kɔgɔ kʊm yigə tu dɪdʊa, yɪ nɔɔna pa-o zulə. O maa jɪgɪ tɪɪna nɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊ́
ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ. Dɛ dɪm ba na gʊ Zezi tɪn maa yɪ dɛ dɪlʊ Zwifə bam na maŋɪ sɪ ba ti
ba yigə ba siun dɛ dɪm ŋwaanɪ tɪn. Tɪga na yi, mʊ ba siun dɛ dɪm pulim. Kʊntʊ ŋwaanɪ
Zʊzɛfʊ ma kɪ pu-dɪa, yɪ o zaŋɪ o vu Pilatɪ te o loor-o cwəŋə, sɪ o kwe Zezi yɪra yam o kɪ.
[44] Pilatɪ na lwarɪ nɪ Zezi maŋɪ o tɪ tɪn, mʊ kʊ sʊ-o lanyɪranɪ. O ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu ba
bəŋi pamaŋna bam yigə tu wʊm sɪ o ba. O na tu tɪn, o ma bwe-o sɪ o nii, Zezi sɪɪnɪ o tɪ
mʊ na. [45] O na lwarɪ nɪ o tɪgɪ tɪn, o ma sɛ sɪ Zʊzɛfʊ vu o kwe o yɪra yam o kɪ. [46] Zʊzɛfʊ
ma nuŋi o vu o yəgi gar-jalɪ dɪlʊ na lana tɪn. O ma vu o parɪ Zezi yɪra yam dagara kam
yuu nɪ. O ma kwe gɔrɔ kʊm o ma pipir-o, yɪ o daarɪ o ja vu o tiŋi piu bɔɔnɪ wʊnɪ. Dɪntʊ yɪ
yibeeli dɪlʊ ba dɛɛn na lugi-dɪ piu yɪra nɪ tɪn mʊ. O laan ma bibili kandwɛ-pulɔgɔ o ma pɪ
bɔɔnɪ dɪm ni. [47] Mari wʊlʊ na nuŋi Magɪdala dɪ Mari wʊlʊ na yɪ Zʊzɛsɪ nu tɪn maa zɪgɪ ba
nii o na tiŋi Zezi yɪra yam mɛ tɪn.

16

Zezi na bi o yagɪ tʊʊnɪ te tɪn

(Matiyu 28:1-8, Luki 24:1-12, Zan 20:1-10)

[1] Ba siun dɛ dɪm ma ba dɪ kɛ. Mari wʊlʊ na nuŋi Magɪdala dɪ Mari wʊlʊ na yɪ Zakɪ nu
tɪn dɪ Salomɪ ma zaŋɪ ba nuŋi ba vu ba yəgi tralɪ nugə, sɪ ba ma turi Zezi yɪra yam. [2] Dɛ
dɪlʊ na saŋɪ siun dɛ dɪm tɪn, *f7 * ba maa zaŋɪ ba go tɪga dɪ wɛ wʊra dɪ pulə, ba vu
yibeeli dɪm jəgə kam. [3] Ba na maa ve tɪn, ba ma bwɛ daanɪ ba wɪ: «Wɔɔ mʊ wʊ́ bibili
kandwɛ dɪlʊ na pɪ yibeeli dɪm ni tɪn o yagɪ daa nɪ o pa dɪbam?» [4] Kandwɛ dɪm na yɪ
kamunu tɪn mʊ te ba ŋɔɔnɪ kʊntʊ. Ba na yi jəgə kam tɪn, ba ma fɔgɪ ba nii ba na dɪdaanɪ
kandwɛ dɪm bibili dɪ tigi daa nɪ. [5] Ba ma vu ba zʊ bɔɔnɪ dɪm wʊ. Ba na zʊ tɪn, ba ma na
nɔn-dʊŋʊ, kʊ na je ba jazɪm seeni. O zʊ gwar-poŋo dɪdɔrɔ mʊ. Ba na nɛ-o tɪn, kʊ ma pa
ba yɪra sɔɔrɪ. [6] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Á yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ. Abam lagɪ sɪ á na Nazarɛtɪ tu
Zezi wʊlʊ ba na jaanɪ ba pa tʊʊn-dagara kam baŋa nɪ ba gʊ tɪn mʊ. O nan təri yo. O joori
o bi. Nii-na ba ya na tiŋi o yɪra yam mɛ tɪn. [7] Nan ve-na á ta dɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zezi karabiə
bam maama nɪ, o lagɪ o da yigə o vu o taa cəgi abam Galile nɪ. Dáanɪ mʊ abam wʊ́ vu á
na-o. Kʊ́ kɪ nɪ o na maŋɪ o ta kʊlʊ o brɪ abam tɪn.»
[8] Kaana bam na ni kʊntʊ tɪn, fʊʊnɪ maa pa ba yɪra saɪ, yɪ ba wʊbʊŋa vugimi. Ba ma
nuŋi bɔɔnɪ dɪm wʊnɪ ba duri ba kɛ. Fʊʊnɪ na jɪgɪ-ba kʊntʊ yɪ ba maa ve tɪn, ba ma wʊ
tagɪ kʊlʊ na kɪ tɪn ba brɪ nɔɔn-nɔɔnʊ.

Zezi na brɩ o tɩtɩ nɔɔna badonnə te tɩn

(Matiyu 28:9-10, 16-20, Luki 24:13-53, Zan 20:11-23, Tɩtʊŋa Tɔnɔ 1:6-11)

(([9] Dɛ dɩm Zezi na bi tɩtɩɩtɩ tɩn maa yɩ dɛ dɩlʊ na saŋɩ Zwifə bam siun dɛ dɩm tɩn. O na bi tɩn, o ma puli o brɩ o tɩtɩ Mari wʊlʊ na nuŋi Magɩdala tɩn tee nɩ. Wʊntʊ mʊ yɩ kaanɩ wʊlʊ o ya na zəli ciciri sɩrpɛ o yɩra nɩ tɩn. [10] Mari laan ma vu o ta o brɩ balʊ ya na tɔgɩ dɩ Zezi tɩn. O yi ba te dɩ ba wʊrʊ cɔgɩ zanzan yɩ ba keerə. [11] Ba na ni nɩ Mari wɩ, Zezi joori o bi o ŋwɩ yɩ wʊm na-o tɩn, ba wʊ sɛ o taanɩ dɩm.

[12] Kʊ kwaga seeni, Zezi ma ləni o yibiyə yɩ o brɩ o tɩtɩ o karabiə bale. Ba ya nuŋi Zeruzalɛm mʊ ba maa ve tɩ-balaŋa kadoŋ. [13] Ba na nɛ-o tɩn, ba ma joori ba vu Zeruzalɛm ba ta ba brɩ ba donnə karabiə bam. Ba maa daa ta wʊ sɛ nɩ kʊ yɩ cɩga.

[14] Kʊntʊ kwaga nɩ, Zezi laan ma ba o brɩ o tɩtɩ o karabiə fugə-dɩdʊa kam, ba na wʊra ba di wʊdiu maŋa kalʊ tɩn. O ma kaanɩ-ba dɩ ba wʊbʊŋa na muri yɩ ba wʊ sɛ Wɛ cɩga kam tɩn, bɛŋwaanɩ ba vɩn sɩ ba sɛ balʊ na tagɩ ba brɩ-ba nɩ wʊntʊ joori o bi yɩ ba na-o tɩn.

[15] O laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Zaŋɩ-na á vu lʊgʊ baŋa je maama, sɩ á tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam á brɩ nabiinə maama. [16] Wʊlʊ maama na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ yɩ o daarɩ o pa ba miis-o na wʊnɩ Wɛ ŋwaanɩ tɩn, Wɛ wʊ́ vrɩ kʊntʊ tu ŋwɩa. Kʊ daarɩ balʊ maama na wʊ sɛ tɩn wʊ́ ga bʊra yɩ ba na cam Wɛ tee nɩ. [17] Balʊ na sɛ amʊ tɩn wʊ́ wanɩ ba taa kɩ wo-kɩnkagɩla yalʊ na brɩ Wɛ dam tɩn. Baá da amʊ yɩrɩ ŋwaanɩ ba zəli ciciri nɔɔna yɩra nɩ. Baá ta ŋɔɔnɩ ta-gɛ. [18] Ba na jaanɩ bɩsankwɩ dɩ ba jɩa, sɩ bá kɩ-ba kʊlʊkʊlʊ. Ba na nyɔgɩ coŋo, kʊ bá kɩ-ba kʊlʊkʊlʊ. Ba na daŋɩ ba jɩa yawɩɩna baŋa nɩ, baá na yazurə.»

[19] Dɩ́ Yuutu Zezi na ŋɔɔnɩ o brɩ-ba kʊntʊ tɩn, Wɛ laan ma pa o zaŋɩ o di Dɩ sɔŋɔ. O ma vu o jəni Baŋa-Wɛ jazɩm nɩ. [20] O na diini Wɛ-sɔŋɔ kʊntʊ tɩn, o karabiə bam ma nuŋi ba vu ba beeri je maama nɩ ba tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam ba brɩ nɔɔna. Dɩ́ Yuutu wʊm maa wʊ ba tee nɩ o tʊŋa. O ma pa-ba dam sɩ ba taa kɩ wo-kɩnkagɩla, sɩ kʊ brɩ nɩ o taanɩ dɩlʊ ba na brɩ tɩn sɩɩnɩ dɩ yɩ cɩga.)) [2:14]\f3 6:37 Səbu-dalɩ dɩdʊa yɩ nɔɔnʊ dɛ wʊnɩ ŋwɩɩrʊ mʊ.

2:14 Leevi yɩrɩ dɩdoŋ yɩ Matiyu (Matiyu 9:9).

\f2 2:22 Zwifə bam dɛɛn yəni ba lo sana lɔɔrʊ wʊnɩ mʊ, sɩ ka keeri.

Luki

Wɛ taanɩ dɩlʋ Luki na pʋpʋnɩ tɩn na brɩ dɩbam kʋlʋ tɩn mʋ tɩntʋ

Luki yɩ wʋlʋ dɛɛn na tɔgɩ dɩ Pooli o tʋŋɩ Wɛ tɩtʋŋa tɩn mʋ (Filimɔn 24). O dɛɛn yɩ dɔgɩta tʋ mʋ. Wʋntʋ mʋ daa ta pʋpʋnɩ Tɩtʋŋa Tɔnɔ kʋm dɩ. O daɩ Zwifu. O nan tiini o kwaanɩ o pʋpʋnɩ Zezi woŋo maama lanyɩranɩ mʋ o ma brɩ dwi-gɛ tiinə dɩ, sɩ ba lwarɩ tɩ kuri cɩga cɩga (Luki 1:1-4).

Luki brɩ dɩbam nɩ Zezi yɩ Zwifə tiinə dɩ lʋgʋ baŋa dwi maama tiinə vɩrnʋ mʋ. O yɩ wʋlʋ na jɩgɩ yinigə tiinə dɩ yawɩɩna dɩ nɔɔna na culi balʋ tɩn ŋwaŋa zanzan. O brɩ nɩ Zezi tʋŋɩ dɩ Wɛ Joro dam mʋ, yɩ o ta brɩ nɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam jɩgɩ wʋpolo zanzan (Luki 2:10 dɩ 24:52).

Luki dɩ pʋpʋnɩ Zezi ŋwɩa kam na dɛ te tɩn, nɩ Matiyu dɩ Marɩkɩ dɩ na pʋpʋnɩ te tɩn. O brɩ Zezi na puli o tɩtʋŋa yam te, dɩ o na zaasɩ nɔɔna yɩ o pa ba na yazurə te tɩn, dɩ o na ve Zeruzalɛm yɩ ba ja-o ba pa tʋʋn-dagara baŋa nɩ ba gʋ yɩ o joori o bi te tɩn. Luki ta brɩ Zezi na diini Wɛ sɔŋɔ te tɩn.

Luki tɔnɔ kʋm jɩgɩ wəənu zanzan tɩ na wʋ pʋpʋnɩ twaanʋ tɩdonnə tɩm wʋnɩ. O tagɩ Wɛ na tʋŋɩ malɛka yɩ ka ba ka ŋɔɔnɩ dɩ Mari Zezi lʋra kam woŋo te tɩn, dɩ Zan wʋlʋ na miisi nɔɔna na wʋnɩ tɩn dɩ lʋra kam woŋo (pɔɔrɩm 1). Luki ta brɩ Zezi lʋra kam na dɛ te tɩn, dɩ malɛsɩ na brɩ nayɩra yɩ ba vu ba zul-o te tɩn. O ta brɩ ba na kwe Zezi ba pa Wɛ yɩ Simeyon dɩ Annɩ ŋɔɔnɩ o woŋo te tɩn, dɩ Zezi na kɩ te o bɩna fugə-yale maŋa nɩ Wɛ-di-kamunu kʋm wʋnɩ tɩn (pɔɔrɩm 2). O ta tagɩ Zezi na maŋɩ mɩmaŋa o brɩ Samari tʋ na sooni nɔɔnʋ te tɩn (Luki 10:30-35), dɩ bʋ wʋlʋ na nuŋi o yagɩ o ko sɔŋɔ yɩ o joori o ba tɩn (Luki 15:11-32).

Wɛ taanɩ dɩlʋ

LUKI

na pʋpʋnɩ tɩn

1

[1-3] A ciloŋ Teofili, a bʋŋɩ sɩ kʋ lana sɩ a pʋpʋnɩ tɔnɔ kʋntʋ a pa nmʋ, sɩ n wanɩ n lwarɩ kʋlʋ na yɩ cɩga tɩn. Nmʋ maŋɩ n ye wo-kamunnu tɩlʋ na kɩ dɩbam tee nɩ tɩn ni nɩ. Nɔɔna badonnə dɛɛn mʋ wʋra wo-kamunnu tɩntʋ pulim nɩ. Ba nɛ kʋlʋ maama na kɩ tɩn, yɩ ba brɩ Wɛ kwərə kam. Ba ma daarɩ ba pa dɩbam lwarɩ kʋlʋ na kɩ tɩn. Nɔɔna zanzan ma kwaanɩ sɩ ba pʋpʋnɩ wəənu tɩntʋ ba tiŋi. Mʋ kʋ kuri a bʋŋɩ sɩ kʋʋ́ ta lamma sɩ a dɩ pʋpʋnɩ-tɩ lanyɩranɩ a pa nmʋ. A kwaanɩ a zaasɩ wəənu tɩm tɩ pulim nɩ mʋ, yɩ a lwarɩ tɩ

kuri cɪga cɪga. [4] Kʊntʊ tɪn, aá wanɪ a pʊpʊnɪ wəənu tɪntʊ na kɪ te tɪn, sɪ n wanɪ n lwarɪ lanyɪranɪ nɪ, wəənu tɪlʊ ba na tagɪ ba brɪ nmʊ tɪn sɪɪnɪ tɪ yɪ cɪga.

Zakari bu Zan lʊra kam taanɪ

[5] Maŋa kam Erɔdɪ * dɛɛn na yɪ Zude pɛ tɪn, nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Zakari. Wʊntʊ mʊ yɪ Wɛ kaanɪm tu. O nuŋi Abɪa dwi tiinə wʊnɪ mʊ. O kaanɪ yɪrɪ mʊ Elizabɛtɪ. Wʊntʊ dɪ dɛɛn nuŋi kaanɪm tu Aarɔn * dwi dɪm wʊnɪ mʊ. [6] Bantʊ maama kɪ lanyɪranɪ Wɛ yigə nɪ, yɪ ba sɛ Wɛ niə yam dɪ Dʟ cullu tɪm maama. [7] Elizabɛtɪ dɛɛn yɪ ka-dʊgʊ mʊ yɪ o ba jɪgɪ bu. Ba maama dɛɛn kwɪn mʊ. [8] Maŋa ma ba yi sɪ Abɪa dwi tiinə bam zʊ Wɛ-di-kamunu * kʊm ba taa tʊŋɪ ba pa Wɛ. Zakari maa tɔgɪ o wʊra o tʊŋa.

[9] Wɛ kaanɪm tiinə bam yəni ba ta jɔrɔ mʊ sɪ ba nii, ba wʊnɪ wɔɔ mʊ wʊ́ zʊ Wɛ-di-laa kʊm wʊnɪ o zwɛ wəənu tɪlʊ lwəm na ywəmmə tɪn o pa Wɛ. Ba ma ta jɔrɔ yɪ Zakari di. [10] O ma sɪɪnɪ o zʊ sɪ o zwɛ wəənu tɪm o pa Wɛ. Maŋa kam o na wʊ digə kam wʊnɪ tɪn, nɔn-kɔgɔ zanzan dɛɛn ma wʊ kʊnkɔlɔ kʊm nɪ ba zɪgɪ ba warɪ Wɛ.

[11] Baŋa-Wɛ malɛka * laan ma da ka ba o te, ka zɪgɪ wəənu zwɛɛm bimbim dɪm jazɪm nɪ. [12] Zakari na nɛ-ka tɪn, o maa yɪ yəəu yɪ fʊʊnɪ zʊ-o lanyɪranɪ. [13] Malɛka kam ma ta dɪd-o ka wɪ: «Zakari, yɪ ta n kwarɪ fʊʊnɪ, sɪ Wɛ ni nmʊ na loori-Dʟ kʊlʊ tɪn. Nmʊ kaanɪ wʊm laan wʊ́ ja pugə o lʊ bu o pa-m, sɪ n pa o yɪrɪ nɪ Zan. [14] O lʊra kam wʊ́ pa n na wʊpolo zanzan. Nɔɔna zanzan dɪ wʊ́ tiini ba taa jɪgɪ wʊpolo dɪ o lʊra kam. [15] Oó ta yɪ nɔn-kamunu Baŋa-Wɛ tee nɪ. O nan yɪ zaŋɪ o nyɔ sana naa woŋo kʊlʊ na kɪkarɪ yiə tɪn. Wɛ Joro * kʊm wʊ́ ta wʊ o tee nɪ maŋa maama, kʊ na wʊ́ sɪŋɪ o lʊra kam maŋa nɪ tɪn. [16] O nan wʊ́ pa Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə zanzan wʊbʊŋa joori ya taa tɔgɪ ba Yuutu Baŋa-Wɛ. [17] Oó tɔgɪ dí Yuutu wʊm yigə, yɪ Wɛ Joro kʊm dam wʊ́ ta wʊ o tee nɪ, nɪnɛɛnɪ Wɛ nijoŋnu Eli * dɛɛn na yɪ te tɪn. Oó pa kwə joori ba taa soe ba biə, yɪ o kwəri o pa vɪnvɪɪna joori ba taa jɪgɪ nɔn-ŋʊna wʊbʊŋa, sɪ o fɔgɪ o kwɛ dí Yuutu wʊm nɔɔna bam yigə o pa-o.»

[18] Zakari laan ma bwe malɛka kam o wɪ: «A yɪ nankwɪan mʊ, yɪ a kaanɪ dɪ kwɪn. Bɛɛ mʊ wʊ́ pa a lwarɪ nɪ nmʊ taanɪ dɪm yɪ cɪga?»

[19] Malɛka kam ma lər-o ka wɪ: «Amʊ nan yɪ Gabrɪyɛlɪ mʊ, wʊlʊ na zɪgɪ Wɛ tee nɪ tɪn. Dʟ tʊŋɪ-nɪ sɪ a ba a ŋɔɔnɪ dɪ nmʊ, sɪ a ta ta-ŋʊm dɪm a brɪ-m. [20] Nmʊ nan na wʊ sɛ a taanɪ dɪm tɪn, Wɛ wʊ́ pa n ni məəri. Maŋa kam na yiə, wəənu tɪlʊ a na tagɪ a brɪ-m tɪn wʊ́ sɪɪnɪ tɪ kɪ. Nan ta n ye sɪ nmʊ bá wanɪ n ŋɔɔnɪ, sɪ kʊ taa ve maŋa kam wəənu tɪm na wʊ́ kɪ tɪn.»

[21] Kʊntʊ maama na wʊra kʊ kɪ tɪn, nɔn-kɔgɔ kʊm maa zɪgɪ ba cəgi Zakari sɪ o nuŋi Wɛ-di-laa kʊm wʊnɪ. Ba ma cəg-o taan ba ga. Kʊ ma kɪ-ba yəəu dɪ o na daanɪ te tɪn. [22] O laan ma ba nuŋi, yɪ o warɪ o ŋɔɔnɪ dɪ ba. O ni na məəri tɪn, o maa maɪ o jɪa o maŋɪ o brɪ-ba. Ba ma maanɪ sɪ o nɛ wo-kɪnkagɪlɪ mʊ Wɛ-di-laa kʊm wʊnɪ.

[23] Da yalʊ o na maŋɪ sɪ o taa tʊŋɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ tɪn ma ba ya ti. O ma joori o vu sɔŋɔ. [24] Da yantʊ na kɛ tɪn, o kaanɪ wʊm laan ma ja pugə. O maa wʊ sɔŋɔ nɪ taan, canɪ sɪnu. [25] O na wʊra kʊntʊ tɪn, o maa wɪ: «Mʊ woŋo kʊlʊ Yuutu Baŋa-Wɛ na kɪ Dʟ pa-nɪ tɪn. Dʟ lɪ woŋo kʊlʊ ya na yɪ a cavɪɪra nɔɔna tɪtarɪ nɪ tɪn.»

Zezi lʋra kam taanɩ

(Matiyu 1:18-25)

[26-27] Bɩsankana kadoŋ dɛɛn mʋ wʋra, o yɩrɩ mʋ Mari. O ta yəri baarʋ. O sɔŋɔ tiinə wʋbʋŋa dɛɛn ya yɩ sɩ o zʋ nɔɔnʋ wʋdoŋ mʋ, yɩ o daa ta wʋ zʋ-o. Nɔɔnʋ wʋm yɩrɩ mʋ Zʋzɛfʋ. O yɩ faŋa faŋa Pɛ Davidi * dwi tu mʋ. Mari dɛɛn zʋʋrɩ Galile tɩʋ kʋdoŋ nɩ mʋ, kʋ yɩrɩ mʋ Nazarɛtɩ. Maŋa kam Zakari kaanɩ Elizabɛtɩ pugə kam na yi nɩnɛɛnɩ canɩ sɩrdʋ tɩn, Baŋa-Wɛ daa ma tʋŋɩ malɛka * Gabrɩyɛlɩ sɩ ka vu Mari te. [28] Ka ma zʋ o te ka jɔɔn-o yɩ ka wɩ: «Kɩ wʋpolo, n Yuutu Baŋa-Wɛ wʋ nmʋ tee nɩ sɩ Dʊ zəni-m lanyɩranɩ.»

[29] Mari na ni ka na tagɩ kʋlʋ tɩn, o bɩcarɩ ma di. O ma bʋŋɩ o wɩ: «Taanɩ dɩntʋ kuri mʋ bɛɛ?» [30] Malɛka kam laan ma ta ka wɩ: «Mari, yɩ ta n kwarɩ fʋʋnɩ, sɩ Baŋa-Wɛ kɩ nmʋ yu-yoŋo. [31] Nmʋ wʋ́ ba n ja pugə n lʋ bəkərə, sɩ n pa o yɩrɩ nɩ Zezi. [32] Wʋntʋ wʋ́ ta yɩ nɔn-kamunu. Baá ta bə-o ba wɩ, Baŋa-Wɛ Bu. Dí Yuutu Wɛ wʋ́ pa o di paarɩ nɩ o ko-nakwɩ Davidi dɛɛn na di paarɩ faŋa faŋa te tɩn. [33] O ma wʋ́ ta yɩ Zakɔbɩ * dwi tiinə bam pɛ maŋa maama. O paarɩ dɩm daa bá ti maŋa dɩ maŋa.»

[34] Mari ma ləri malɛka kam o wɩ: «Kʋntʋ wʋ́ kɩ tɩta mʋ kʋ kɩ, yɩ a ta wʋ zʋ barʋ?»

[35] Malɛka kam ma ləri ka wɩ: «Kʋ na wʋ́ kɩ te tɩn, Wɛ Joro * kʋm wʋ́ ba nmʋ te, yɩ Baŋa-Wɛ tɩtɩ dam-fɔrɔ kʋm wʋ́ ba kʋ kwəli nmʋ. Kʋntʋ ŋwaanɩ bu wʋlʋ n na wʋ́ lʋ tɩn wʋ́ ta yɩ Wɛ tɩtɩ nyɩm, yɩ ba taa bə-o nɩ Baŋa-Wɛ Bu. [36] Maanɩ n nii nmʋ cʋrʋ Elizabɛtɩ na yɩ te. Wʋntʋ jaanɩ pugə mʋ sɩ o lʋ bu, yɩ o maŋɩ o kwɩn. Nɔɔna ya bʋŋɩ sɩ o yɩ ka-dʋgʋ mʋ, yɩ o laan jɩgɩ pugə ka yi nɩnɛɛnɩ canɩ sɩrdʋ. [37] Kʋlʋkʋlʋ tərə Baŋa-Wɛ na bá wanɩ Dʊ kɩ.»

[38] Mari ma ta o wɩ: «Amʋ yɩ dí Yuutu Wɛ tɩntʋŋ-kana mʋ. Wɛ nan pa kʋ kɩ nɩ n na tagɩ te dɩ amʋ tɩn.» Malɛka kam laan ma viiri.

Mari na zaŋɩ o vu o na Elizabɛtɩ te tɩn

[39] Da yam kʋntʋ ni nɩ Mari ma zaŋɩ o kɩ lɩla o maa diini Zude tɩʋ kʋdoŋ na wʋ pweeru tɩtarɩ nɩ. [40] O ma vu o yi Zakari sɔŋɔ. O ma zʋ o na o kaanɩ Elizabɛtɩ. O ma kɩ o pwəgə. [41] Maŋa kam Elizabɛtɩ na ni Mari na jɔɔn-o tɩn, o bu wʋm na tigi o wʋnɩ tɩn ma pipiri. Wɛ Joro * kʋm ma ba Elizabɛtɩ te, [42] yɩ o ŋɔɔnɩ baŋa baŋa dɩ kwər-dɩa o wɩ: «Wɛ tiini Dʊ kɩ nmʋ yu-yoŋo Dʊ dwəni kaana maama. Kʋ na yɩ bu wʋlʋ na wʋ n wʋnɩ tɩn, Wɛ kɩ-o yu-yoŋo lanyɩranɩ. [43] Amʋ yɩ wɔɔ mʋ sɩ a Yuutu nu ba amʋ te? [44] N jɔɔnɩm dɩm na tu dɩ tʋ a zwɛ nɩ tɩn, bu wʋm na wʋ a wʋnɩ tɩn tigi o pipiri mʋ, o na jɩgɩ wʋpolo tɩn ŋwaanɩ. [45] Nmʋ na sɛ nɩ Baŋa-Wɛ jɩgɩ cɩga tɩn, nmʋ yɩ yu-yoŋo tu. Kʋlʋ maama Wɛ na tagɩ Dʊ brɩ-m tɩn wʋ́ sɩɩnɩ kʋ kɩ.»

Mari na tee Baŋa-Wɛ te tɩn

[46] Mari laan ma ta o wɩ:

«Aá pa a Yuutu Baŋa-Wɛ zulə dɩ a bɩcarɩ maama.

[47] Wʋntʋ na yɩ a Vɩrnʋ tɩn mʋ pɛ a na wʋpolo dɩ a wʋ maama.

[48] Bɛŋwaanɩ amʋ yɩ Wɛ tɩntʋŋ-kana balaŋa mʋ, yɩ Dʊ nii amʋ baŋa nɩ.

Kʋ na zɩgɩ zɩm kʋ ta maa ve, nɔɔna maama wʋ́ ta wɩ, a yɩ yu-yoŋo tu,

[49] dɩdaanɩ Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ na kɩ kʋlʋ Dʊ pa-nɩ tɩn ŋwaanɩ.

Dɩntʋ mʋ yɩ wʋ-poŋo tu cɩga.

[50] Balʊ maama na kwarɪ-Dʟ tɪn,
Dʟ jɪgɪ ba ŋwaŋa lanyɪranɪ maŋa maama.
[51] Wɛ kwe Dʟ jɪŋa mʊ Dʟ ma kɪ wo-kɪnkagɪla.
Dʟ ma pa banɪ-nyɪna jagɪ da-yigə nɪ dɪ ba wʊbʊŋ-yɔɔrʊ tɪm.
[52] Dʟ joŋi balʊ na yɪ pwa tɪn paarɪ,
yɪ Dʟ paɪ balʊ na yɪ nabwənə tɪn na zulə.
[53] Dʟ maa paɪ balʊ yinigə na jɪgɪ-ba tɪn wo-laarʊ zanzan,
yɪ Dʟ daarɪ Dʟ pa nadunə viiri dɪ jɪ-kʊrɪ.
[54] Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə yɪ Dʟ tɪtɪ nɔɔna mʊ.
Dʟ guli ba gulə, Dʟ duri ba ŋwaŋa yɪ Dʟ zəni-ba,
[55] nɪ Dʟ na goni ni dɪdaanɪ dɪbam kwə-nakwa tɪn,
dɪdaanɪ Abraham * dɪ o dwi tiinə bam maama,
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
[56] Mari dɛɛn ma maŋɪ Elizabɛtɪ tee nɪ nɪnɛɛnɪ canɪ sɪtɔ. O laan ma joori sɔŋɔ.

Zan lʊra kam na dɛ te tɪn

[57] Maŋa kam dɛɛn ma yi sɪ Elizabɛtɪ lʊ. O ma sɪɪnɪ o lʊ bəkərə. [58] O tɪʊ kʊm tiinə dɪ o cʊrrʊ dɪ ma ni, Baŋa-Wɛ na tiini Dʟ duri o ŋwaŋa yɪ Dʟ kɪ kʊlʊ Dʟ pa-o tɪn. Ba maama dɪ ma jɪgɪ wʊpolo zanzan.
[59] Bu wʊm da na yi nana tɪn, ba ma pa ba go-o, nɪ Moyisi cullu tɪm na brɪ sɪ ba taa goni ba bəkəri * te tɪn. Ba ma lagɪ sɪ ba pa o yɪrɪ nɪ Zakari, nɪ o ko yɪrɪ na yɪ te tɪn. [60] O nu wʊm ma wʊ sɛ yɪ o wɪ: «Awo, á pa o yɪrɪ nɪ Zan.»
[61] Ba ma lər-o ba wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ n ta kʊntʊ? Nɔɔnʊ maŋɪ o təri á sɔŋɔ nɪ o yɪrɪ na yɪ Zan.»
[62] Ba ma daarɪ ba ma ba jɪa ba maŋɪ ba brɪ o ko wʊm sɪ ba nii, o na lagɪ sɪ ba pa o bu wʊm yɪrɪ te tɪn. [63] O ma pa ba kwe tɔnɔ ba pa-o, sɪ o pʊpʊnɪ o brɪ-ba. O ma pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊm wʊnɪ o wɪ, o yɪrɪ mʊ Zan. Kʊ ma sʊ-ba dɪ o na pʊpʊnɪ te tɪn. [64] O na pʊpʊnɪ kʊntʊ tɪn, o ni ma puri bɪdwɪ baŋa nɪ, yɪ o dindəlimi joori dɪ pipiri. O maa ŋɔɔnɪ o zuli Wɛ.
[65] Fʊʊnɪ dɛɛn ma ja ba tɪʊ kʊm nɔɔna bam maama. Balʊ maama dɛɛn na zʊʊrɪ Zude pweeru tɪm je sɪm nɪ tɪn dɪ dɛɛn ma ni wəənu tɪlʊ na kɪ tɪn, yɪ ba jɪgɪ tɪ taanɪ ba ŋɔɔna. [66] Ba maa jɪgɪ kʊlʊ ba na ni tɪn ba wʊrʊ nɪ, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Bu wʊntʊ nan lagɪ o ji wɔɔ mʊ?» Bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ dam dɛɛn wʊ bu wʊm tee nɪ.

Zakari na brɪ Wɛ kwərə te tɪn

[67] Wɛ Joro * kʊm dɛɛn ma ba bu wʊm ko Zakari te, yɪ kʊ pa o ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ o wɪ:
[68] «Pa-na dí zuli Baŋa-Wɛ dɪlʊ na te Yisɪrayɛlɪ * tiinə tɪn,
bɛŋwaanɪ Dʟ tu Dʟ nɔɔna bam te,
sɪ Dʟ vrɪ-ba lwarɪm wʊnɪ Dʟ yagɪ.
[69] Dʟ ma pa wʊlʊ na yɪ faŋa faŋa Wɛ tɪntʊŋnʊ Davidi * dwi tu tɪn zaŋɪ dí wʊnɪ,
sɪ o ba o ji dɪbam vɪrnʊ.
[70] Kʊ ma sɪɪnɪ kʊ kɪ nɪ Baŋa-Wɛ na pɛ Dʟ nijoŋnə bam maŋɪ ba ta kʊlʊ faŋa faŋa tɪn.

[71] Ba dɛɛn tagɩ ba wɩ,
Wɛ wʊ́ vrɩ dɩbam dí dʊna jɩa nɩ,
dɩ balʊ maama na culi dɩbam tɩn jɩa nɩ.
[72] Dʟ daa ta duri dɩbam kwə-nakwa yibwənə,
[73] yɩ Dʟ guli Dʟ ni-ŋʊm dɩlʊ Dʟ dɛɛn na goni dɩ dɩbam ko-nakwɩ Abraham * tɩn wonɔ.
[74] Wɛ dɛɛn wɩ, Dʟ wʊ́ jonɔ dɩbam dí dʊna jɩa nɩ Dʟ yagɩ,
yɩ dí daa bá kwarɩ fʊʊnɩ,
sɩ dí taá tʊŋa nɩ Dʟ wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn.
[75] Dʟ maa wɩ, dí wʊ́ ta tɔgɩ-Dʟ dɩ wʊ-poŋo,
sɩ dí taá kɩ lanyɩranɩ Dʟ yigə nɩ dɩbam ŋwɩa maama wʊnɩ.

[76] A bu, kʊ na yɩ nmʊ, baá bəŋi nmʊ nɩ Baŋa-Wɛ nijoŋnu,
bɛŋwaanɩ nmʊ wʊ́ da dí Yuutu wʊm yigə,
sɩ n fɔgɩ n kwɛ o cwəŋə kam,
o na lagɩ o ba o da da tɩn.
[77] Nmʊ ta wʊ́ pa Wɛ nɔɔna bam lwarɩ sɩ Dʟ wʊ́ vrɩ-ba,
dɩ Dʟ na wʊ́ yagɩ ba lwarɩm Dʟ ma cɛ-ba tɩn.
[78] Wɛ maa jɩgɩ dɩbam ŋwaŋa lanyɩranɩ.
Dʟ ma wʊ́ pa pooni nuŋi wɛyuu dɩ ba dɩbam te dɩ nyɩɩna,
nɩ wɩa na puli tɩtɩɩtɩ te tɩn,
[79] sɩ dɩ pa nɔɔna balʊ na wʊ lim wʊnɩ tɩn dɩ balʊ na kwarɩ tʊʊnɩ tɩn na pooni,
sɩ dɩ pa dí da yazurə cwəŋə.»
[80] Zakari bu Zan dɛɛn ma kɩ nɔɔnʊ yɩ o wʊbʊŋa bɩ lanyɩranɩ. O dɛɛn ma zʊʊrɩ kagʊa nɩ taan, sɩ kʊ vu kʊ yi dɛ dɩm o na wʊ́ nuŋi Yisɩrayɛlɩ tiinə bam tɩtarɩ nɩ o brɩ-ba Wɛ kwərə kam tɩn.

2

Zezi lʊra kam na dɛ te tɩn

(Matiyu 1:18-25)

[1] Maŋa kam kʊntʊ nɩ lʊgʊ kʊm pa-farʊ wʊlʊ yɩrɩ na yɩ Ogusi tɩn dɛɛn ma pa ni, sɩ ba ga o tɩʊ kʊm maama nɔn-biə bam sɩ o lwarɩ ba ni. [2] Garɩm dɩntʊ maa yɩ pulim garɩm, yɩ dɩ kɩ maŋa kalʊ Kwirini dɩ dɛɛn na yɩ Siiri tɩɩnɩ dɩm yuutu tɩn. [3] Garɩm dɩm maŋa na yi tɩn, nɔɔnʊ maama ma vu o tɩtɩ tɩʊ sɩ ba ga-o.
[4] Zʊzɛfʊ dɩ dɛɛn ma zaŋɩ o nuŋi Nazarɛtɩ kʊ na yɩ Galile tɩʊ tɩn. O ma vu Zude tɩʊ kʊdoŋ, kʊ yɩrɩ mʊ Betelɩhɛm, ba na lʊgɩ faŋa faŋa Pɛ Davidi * mɛ tɩn. O dɛɛn ve daanɩ, o na yɩ Davidi dwi tu tɩn ŋwaanɩ mʊ. [5] Mari wʊlʊ ba na sɛ sɩ o taa yɩ Zʊzɛfʊ kaanɩ tɩn dɩ ma tɔgɩ dɩd-o o vu sɩ ba ga-ba. O dɛɛn jɩgɩ pugə mʊ. [6] Ba na wʊ Betelɩhɛm nɩ kʊntʊ tɩn, kʊ ma yi sɩ o lʊ bu wʊm. [7] O ma lʊ bəkərə. Mʊ o dayigə bu. O ma kwe bu wʊm o ma gwaarʊ o kukwər-o o tiŋi vara wʊdiu dim jəgə nɩ. Ba dɛɛn tigi vara digə nɩ mʊ, bɛŋwaanɩ vərə mʊ su tɩʊ kʊm maama, yɩ ba wʊ nɛ digə sɩ ba zʊ.

Nayıra na ni Zezi lura kam taanı te tın

[8] Nayıra dı dɛɛn mu wu je sım kuntu nı, gaa kum wunı, ba yırı ba vara tıtıı nı. [9] Baŋa-Wɛ malɛka * ma nuŋi ba yigə nı, yı Wɛ zəŋi Dl paarı-zulə yam pooni ba baŋa nı, yı dı nyıını dı gilimi-ba. Fuunı ma tiini dı zu-ba zanzan. [10] Malɛka kam laan ma ta dı ba ka wı: «Á yı taá kwarı fuunı. Ku yı wupolo taanı mu a tu sı a ta a brı abam, yı dı lagı dı pa nɔɔna maama wu mu poli zanzan. [11] Bɛŋwaanı zım dɛ dım nı ba lugı abam Vırnu wum Davidi * tıu Betelıhɛm nı. Wuntu yı Krisi * wum Wɛ na tuŋı tın mu. Wum mu yı abam Yuutu. [12] Á na ve á nii, á wú na bu-sısıŋa ba na kukwəri dı gwaaru ba tiŋi vara wudiu dim jəgə nı. Mu kulu na wú brı abam nı ku yı cıga mu a taga.»

[13] Malɛka kam na tagı kuntu tın, Wɛ malɛsı kɔgɔ zanzan ma da sı nuŋi sı wəli dı ka. Sı maama ma tee Wɛ sı wı:

[14] «Wɛ maŋı dı zulə wɛyuu nı.
Ku daarı tıga baŋa nı,
balu na tigi Wɛ bıcarı nı tın wú ta zuurı lanyıranı dı wu-zuru.»

[15] Malɛsı sım laan ma joori Wɛ-sɔŋɔ. Sı na kɛ tın, nayıra bam ma ta daanı ba wı: «Ba-na dí vu Betelıhɛm dí nii kulu na kı da yı Wɛ pa dí lwarı tın.»

Nayıra na ve sı ba na Zezi te tın

[16] Ba ma zaŋı lıla ba kɛ tıu kum wu. Ba ma vu ba na Mari dıdaanı Zuzɛfu. Ba ma na bu wum na tigi vara wudiu dim jəgə nı. [17] Ba na nɛ-o kuntu tın, ba laan ma ta malɛka kam na maŋı ka ta bu wum taanı te tın. [18] Balu maama na ni nayıra bam na tagı kulu tın, ku ma su-ba. [19] Mari dı na ni wəənu tılu na kı tın, o maa buŋı-tı o wu nı.

[20] Nayıra bam ma joori ba viiri yı ba zuli Wɛ, yı ba tee-Dl dı kulu ba na ni yı ba ta kwəri ba na tın. Ku dɛɛn sıını ku kı nınɛɛnı malɛka kam na tagı ka brı-ba te tın.

Ba na pɛ bu wum yırı te tın

[21] Bu wum na yi da nana tın, ba ma pa sı ba go-o, nı Moyisi cullu tım na brı sı ba taa goni ba bəkəri * te tın. Ba ma pa o yırı ba wı Zezi. * Mu yırı dılu malɛka kam na maŋı ka pa-o, yı ba ta wu jaanı o pugə tın.

Ba na pɛ Zezi Wɛ te tın

[22] Maŋa kam laan ma yi sı Mari zarı o digiru tım sı o kwɛ o tıtı dı Wɛ, sı ku tɔgı Wɛ cullu tılu Dl na kı Moyisi * jıŋa nı na brı te tın. Zuzɛfu dı Mari ma zaŋı ba ja bu wum ba vu Zeruzalɛm, sı ba vu ba zu Wɛ-di-kamunu * kum wu, sı ba pa-o ba Yuutu Baŋa-Wɛ. [23] Ba kı kuntu, bɛŋwaanı Wɛ ni dım na brı te tın mu kuntu: «Bəkərə kalu maama na yı o nu dayigə bu tın maŋı sı o taa yı Baŋa-Wɛ nyım mu.» [24] Ba ma vu sı ba kaanı Baŋa-Wɛ, nı Dl ni dım na brı te tın. Ba maŋı sı ba kwe kunkwənə bale mu ba ma kaanı-Dl, naa kunkwən-puli sıle ba ma kaanı-Dl.

[25] Nɔɔnu wudoŋ dɛɛn maa zuurı Zeruzalɛm tıu kum wunı, o yırı mu Simeyon. O yı nɔn-ŋum mu, yı o kwarı Wɛ lanyıranı. O maa yɔɔrı o cəgi dɛ dım Wɛ na wú ba Dl joŋi Yisırayelı dwi tiinə bam tın. Wɛ Joro kum maa wu o tee nı. [26] Ku dɛɛn ya pɛ o lwarı sı o bá tı, yı oó na Krisi wum dí Yuutu Baŋa-Wɛ na lagı Dl tuŋı tın.

[27] Wɛ Joro kʊm dɛɛn ma pa Simeyon zaŋɪ o vu o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. O na wʊra
kʊntʊ tɪn, Zezi nu dɪ o ko ma ja-o ba vu ba zʊ, sɪ ba kɪ kʊlʊ Wɛ ni dɪm na brɪ sɪ ba kɪ o
ŋwaanɪ tɪn. [28] Ba na jaanɪ bu wʊm ba vu ba zʊ kʊntʊ tɪn, Simeyon ma vu o kwe-o o ziə,
yɪ o daarɪ o zuli Wɛ o wɪ:

[29] «A Yuutu Baŋa-Wɛ,
lele kʊntʊ a nɛ kʊlʊ nmʊ dɛɛn na tagɪ nɪ aá na tɪn.
A laan jɪgɪ wʊ-zuru.
Kʊntʊ ŋwaanɪ nmʊ laan waɪ n paɪ amʊ na yɪ nmʊ tɪntʊŋnʊ tɪn na cwəŋə,
sɪ a yagɪ lʊgʊ baŋa sɪ a ba nmʊ te.
[30] Amʊ yi nɛ Vɪrnʊ wʊm nmʊ na tʊŋɪ sɪ o vrɪ nɔɔna lwarɪm wʊnɪ tɪn.
[31] Nabiinə maama lʊgʊ baŋa nɪ wʊ́ lwarɪ nmʊ vrɪm dɪm na yɪ te tɪn.
[32] Kʊʊ́ ta nyɪ nɪ wɪa pooni mʊ te,
sɪ kʊ pa dwi maama lwarɪ nmʊ cwəŋə kam.
Kʊʊ́ pa nmʊ tɪtɪ nɔɔna Yisɪrayɛlɪ dwi dɪm na zulə.»

[33] Simeyon na tagɪ bu wʊm taanɪ kʊntʊ tɪn, o nu dɪ o ko maa yɪ yəəu dɪ o taanɪ dɪm.
[34] Simeyon daa ta ma ta dɪ ba o wɪ, Wɛ wʊ́ kɪ-ba lanyɪranɪ. O ma daarɪ o ta dɪ bu wʊm
nu Mari o wɪ: «Nii, Wɛ sɪɪnɪ Dʟ tʊŋɪ bu wʊm sɪ o ba o pa Yisɪrayɛlɪ tiinə zanzan mʊ tʊ
tɪga nɪ, ba na tusi tɪn ŋwaanɪ. O nan daa ta wʊ́ pa ba zanzan zaŋɪ wɛɛnɪ. Wɛ wʊ́ pa o
brɪ nɔɔna cɪga, yɪ ba zanzan ta wʊ́ vɪ-o. [35] Mʊ kʊ kuri nɔɔna zanzan wʊbʊŋa ya na səgi
tɪn wʊ́ ba ya lwarɪ jaja. Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ nmʊ tɪtɪ, n wʊ wʊ́ di nɪ sʊ-zɔɔ na zɔgɪ nɔɔnʊ
bɪcɔŋɔ nɪ te tɪn.»

[36-37] Kaanɪ wʊdoŋ dɪ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Annɪ. O ko yɪrɪ mʊ Fanuyɛlɪ, o yɪ Asɛɛrɪ
dwi tu mʊ. Annɪ dɛɛn ya zʊ barʊ. Ba maa wʊra daanɪ bɪna yarpɛ, yɪ o barʊ wʊm tɪ o
daar-o. O daa ma wʊ zʊ barʊ. O kwɪn zanzan yɪ o jɪgɪ bɪna funɔnɔ-yana (84). O ma yɪ
Wɛ nijoŋnu. O maa zʊʊrɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ maŋa maama. Wɪa dɪ tɪtɪɪ maama o
ma zuli Wɛ dɪ ni-vɔɔm dɪ Wɛ-loro. [38] Maŋa kam kʊntʊ nɪ nɔ́ɔ, mʊ o ve o yi bu wʊm na wʊ
mɛ tɪn. O ma kɪ Wɛ le, yɪ o wʊra o ŋɔɔnɪ bu wʊm woŋo o brɪ balʊ maama na wʊra yɪ ba
cəgi maŋa kalʊ Wɛ na wʊ́ ba Dʟ vrɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam lwarɪm wʊnɪ Dʟ yagɪ tɪn.

[39] Zezi nu dɪ o ko dɛɛn ma kɪ kʊlʊ maama Baŋa-Wɛ cullu tɪm na brɪ sɪ ba kɪ tɪn. Ba na
kɪ ba ti tɪn, ba ma joori ba vu Nazarɛtɪ na yɪ ba tɪtɪ tɪʊ yɪ kʊ wʊ Galile nɪ tɪn. [40] Ba na
joori ba vu ba wʊra tɪn, bu wʊm ma kɪ nɔɔnʊ dɪ ya-dɛɛra. O yiə ma pʊʊrɪ, Wɛ na kɪ-o yu-
yoŋo tɪn ŋwaanɪ.

Zezi na kɪ te o bɪna fugə-yale maŋa nɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ tɪn

[41] Zwifə bam candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pakɪ * tɪn ma yi. Bɪnɪ maama wuu, Zezi nu dɪ o ko
dɛɛn yəni ba vu Zeruzalɛm mʊ, sɪ ba di candiə kam kʊntʊ. [42] Zezi dɛɛn na yi bɪna fugə-
yale tɪn, o ma da dɪ ba o vu candiə kam, nɪnɛɛnɪ ba na yəni ba ve ba di-ka te tɪn. [43] Ba na
di candiə kam ba ti tɪn, ba ma zaŋɪ ba maa joori sɔŋɔ. Zezi ma maŋɪ Zeruzalɛm nɪ, yɪ o
nu dɪ o ko yəri kʊ ni nɪ. [44] Ba ma vu taan dɛ dɪdwɪ, yɪ ba bʊŋɪ sɪ oó ta wʊ ba kɔgɔ kʊm
wʊnɪ mʊ. Ba na wʊ nɛ-o ba tee nɪ tɪn, ba laan ma puli sɪ ba beeri o je ba nu-biə bam dɪ
ba badonnə bam tee nɪ. [45] Ba ma wʊ nɛ-o. Ba ma joori ba vu Zeruzalɛm tɪʊ kʊm wʊ sɪ ba
beer-o. [46] Ba ma beer-o taan da yatɔ, yɪ ba laan vu ba na-o Wɛ-di-kamunu * kʊm wʊnɪ, o

je karanyɪna tiinə bam tɪtarɪ nɪ. O na je da kʊntʊ tɪn, o maa cəgi ba na brɪ te tɪn, yɪ o bwe-ba wəənu zanzan. [47] Balʊ maama na je ba cəgi o taanɪ dɪm tɪn maa yɪ yəəu, dɪ o na jɪgɪ yəno dɪ taanɪ dɪm lərim te tɪn. [48] Zezi nu dɪ o ko na nɛ-o kʊntʊ tɪn, kʊ ma sɔɔrɪ-ba. O nu wʊm ma ta dɪd-o o wɪ: «A bu, bɛɛ mʊ yɪ n kɪ kʊntʊ dɪdaanɪ dɪbam? Ta n nii, amʊ dɪ nmʊ ko na tiini dí beeri nmʊ taan, yɪ liə dɪ wʊ-cɔgɔ jɪgɪ dɪbam.»

[49] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ abam karɪ á beeri amʊ je? Amʊ maŋɪ sɪ a taa wʊ a Ko sɔŋɔ kʊm nɪ mʊ. Abam yəri kʊntʊ na?» [50] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma wʊ ni o taanɪ dɪm kuri.

[51] Zezi dɛɛn ma tɔgɪ dɪ ba o joori Nazarɛtɪ, yɪ o sɛ ba ni. O nu wʊm maa jɪgɪ wəənu tɪm kʊntʊ maama o wʊ nɪ. [52] Zezi dɛɛn bɪra o yɪra wʊnɪ, yɪ o yəno dɪ bɪra kʊ wəli da, yɪ Baŋa-Wɛ dɪ nabiinə dɛɛn so-o.

3

Zakari bu Zan na tɔɔlɪ Wɛ kwərə te tɪn

(Matiyu 3:1-12, Marɪkɪ 1:1-8, Zan 1:19-28)

[1-2] Kʊ dɛɛn na kɛ yɪ Tibɛɛrɪ yɪ lʊgʊ kʊm pa-farʊ kʊ maŋɪ dɪ bɪna fugə-yanu tɪn, mʊ Wɛ kwərə dɛɛn tu Zakari bu Zan te. Kantʊ maŋa kam nɪ Pɔnsɪ Pilatɪ mʊ yɪ Zude tɪɪnɪ dɪm gʊvɪrma tu. Erɔdɪ * maa yɪ Galile tɪʊ kʊm yuutu, yɪ o zɪmbaarʊ Filipi dɪ yɪ Yituri dɪ Tɪrakoni tɪɪnɪ dɪm yuutu. Lizanɪa dɪ maa yɪ Abɪlɛnɪ tɪʊ yuutu. Kʊ daarɪ Annɪ dɪ Kayifu dɛɛn maa yɪ Wɛ kaanɪm yigə tiinə. Maŋa kam Wɛ kwərə kam na tu Zan te kʊntʊ tɪn, o wʊ kagʊa wʊnɪ mʊ. [3] O ma zaŋɪ o tʊlɪ Zʊrdɛn bugə ni tɪɪnɪ dɪm maama nɪ, yɪ o tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam o brɪ nɔɔna o wɪ, ba maŋɪ sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ, sɪ ba daarɪ ba pa o miisi-ba na wʊnɪ, sɪ Wɛ laan wʊ́ yagɪ ba lwarɪm DL ma cɛ-ba. [4] Zan na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam kʊntʊ tɪn, kʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ nɪnɛɛnɪ Wɛ nijoŋnu Ezayi * dɛɛn na pʊpʊnɪ o tɔnɔ kʊm nɪ o ta te tɪn. Faŋa faŋa tɪn, o dɛɛn tagɪ o wɪ:

«Nɔɔnʊ mʊ wʊ kagʊa wʊnɪ o tɔɔlɪ kwərə o wɪ:

‹Zaŋɪ-na á fɔgɪ á kwɛ dí Yuutu wʊm cwəŋə kam,
o na lagɪ o ba o tɔgɪ da tɪn.
Pa-na cwe sɪlʊ o na lagɪ o da tɪn fɔgɪ sɪ yɔɔrɪ lanyɪranɪ.
[5] Je sɪlʊ maama na jɪgɪ gwəənu tɪn maŋɪ sɪ tɪ suuri mʊ,
dɪ je sɪlʊ maama na jɪgɪ zwəənu dɪ pweeru tɪn maŋɪ sɪ tɪ guri mʊ tɪ daarɪ cwəŋə kam.
Cwe sɪlʊ maama na gugwəli tɪn maŋɪ sɪ sɪ fɔgɪ sɪ yɔɔrɪ mʊ.
Cwe sɪlʊ maama na ba lana tɪn maŋɪ sɪ sɪ fɔgɪ sɪ kwɛ mʊ.
[6] Nabiinə maama laan wʊ́ na Wɛ na wʊ́ vrɪ nɔɔna lwarɪm wʊnɪ te tɪn.› »

Mʊ Ezayi na ŋɔɔnɪ Zan taanɪ faŋa faŋa te tɪn.

[7] Nɔɔna zanzan dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zan te ba pa o miisi-ba na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ. Ba na tu o te kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam nyɪ dɪ bɪsankwɪ-dwə. Wɔɔ mʊ brɪ abam sɪ á kwaanɪ á lu cam dɪlʊ Wɛ na lagɪ DL pa nabiinə na tɪn wʊnɪ? [8] Abam nan maŋɪ sɪ á kɪ kənə yalʊ na wʊ́ brɪ nɪ á ləni á wʊrʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ tɪn mʊ. Abam nan yɪ garɪ á

bʋŋʋ á pa á tʋtʋ nʋ, abam na yʋ Abraham * dwi tiinə tʋn, á daa wʋ maŋʋ sʋ á ləni á wʋrʋ.
Wɛ na laga, Dʋ wʋ́ wanʋ Dʋ pa kandwa yantʋ ləni ya ji Abraham dwi tiinə. 9 Nɔɔnʋ nan
maŋʋ o jʋgʋ dooru o jʋŋa nʋ, sʋ o ta maa goni tweeru tʋm o dʋ tʋga nʋ. Tiu kʋlʋ maama na
ba ləri bu-ŋʋna tʋn, o maŋʋ sʋ o go-kʋ mʋ o dʋ mini nʋ sʋ kʋ di. Mʋ Wɛ dʋ na lagʋ Dʋ kʋ
nɔn-balwaarʋ te tʋn.»
10 Zan na tagʋ kʋntʋ tʋn, nɔn-kɔgɔ kʋm ma bwe-o ba wʋ: «Dʋ́ nan wʋ́ kʋ bɛɛ mʋ?»
11 O ma ləri-ba o wʋ: «Abam balʋ na jʋgʋ gwaarʋ tʋle tʋle tʋn, á maŋʋ sʋ á kwe dʋdʋa mʋ
á pa balʋ na ba jʋgʋ kʋlʋkʋlʋ tʋn. Kʋ daarʋ, abam balʋ na jʋgʋ wʋdiiru tʋn, á dʋ maŋʋ sʋ á
kwe-tʋ á maŋʋ á pa nɔɔna balʋ na ba jʋgʋ ba di tʋn.»
12 Lampo-joŋnə dʋ dɛɛn ma ba sʋ Zan miisi-ba na wʋnʋ. Ba ma bwe-o ba wʋ:
«Karanyʋna, bɛɛ mʋ dʋbam nan wʋ́ kʋ?»
13 O ma ləri-ba o wʋ: «Á wʋ maŋʋ sʋ á la nɔɔnʋ yuu, sʋ kʋ dwəni á na wʋ́ joŋ-o te tʋn.»
14 Pamaŋna dʋ daa ma ba ba bwe-o ba wʋ: «Dʋbam nan wʋ́ kʋ bɛɛ mʋ?»
O ma ləri-ba o wʋ: «Abam wʋ maŋʋ sʋ á vrʋ nɔɔn-nɔɔnʋ səbu dʋ dam naa á ganʋ-ba á
joŋi. Kʋ daarʋ, á taá jʋgʋ wʋpolo dʋ á ŋwʋʋrʋ tʋm na maŋʋ tʋ yʋ te dʋ.»
15 Nɔɔna dɛɛn maa jʋgʋ tʋʋna dʋ Wɛ lanyʋranʋ, yʋ ba maama ma bwɛ ba wʋnʋ sʋ ba
lwarʋ Zan na yʋ wʋlʋ tʋn. Ba maa wʋ: «Wʋntʋ mʋ wʋ́ ta yʋ Krisi * wʋm Wɛ na lagʋ Dʋ
tʋŋ-o sʋ o ba tʋn na?»
16 Ba maama na bʋŋʋ kʋntʋ tʋn, Zan ma ta dʋ ba o wʋ: «Kʋ na yʋ amʋ, a miisi abam na
wʋnʋ mʋ. Kʋ daarʋ wʋlʋ na tiini o dwe amʋ tʋn lagʋ o saŋʋ amʋ kwaga o ba. A wʋ maŋʋ
sʋ a bwəli o nɛ natra a pa-o. Wʋntʋ nan wʋ́ miisi abam Wɛ Joro * dʋ mini wʋnʋ. 17 Wʋntʋ
nan ze zʋŋ-kɔgɔ mʋ sʋ o ma caarʋ o mʋna o pɛ o kʋ o tulə nʋ, sʋ o daarʋ mʋn-swaanʋ tʋm
o zwɛ dʋ mini dʋlʋ na ba di dʋ dwe tʋn. Mʋ o na lagʋ o pɔɔrʋ nɔɔna daanʋ o kʋ-ba te tʋn.»
18 Mʋ tʋntʋ wəənu tʋm dʋ wəənu dwi təri təri mʋ Zan dɛɛn ma o brʋ nɔn-kɔgɔ kʋm Wɛ
kwər-ywəŋə kam. 19 O dɛɛn ma ta dʋ Erɔdʋ wʋlʋ na yʋ Galile yuutʋ tʋn, nʋ o kʋ kʋlʋ na wʋ
maŋʋ tʋn dʋ o zʋmbaarʋ kaanʋ Erɔdʋadʋ. O daa ta ma kaan-o dʋ wo-balwaarʋ tʋlʋ maama
o na maŋʋ o kʋ tʋn. 20 Erɔdʋ ma ja Zan o kʋ pʋʋna digə nʋ. Kʋntʋ tʋn, o daa ta kʋ wo-balɔrɔ
mʋ o wəli da.

Zan na miisi Zezi na wʋnʋ te tʋn

(Matiyu 3:13-17, Marʋkʋ 1:9-11)

21 Nɔn-kɔgɔ kʋm dɛɛn na tu Zan te sʋ o miisi-ba na wʋnʋ tʋn, Zezi dʋ dɛɛn ma ba o te, sʋ
o pa Zan miis-o dʋ. Zezi na miisi na kʋntʋ tʋn, o maa wʋra o warʋ Wɛ. 22 Wɛyuu laan ma
puri, yʋ Wɛ Joro * kʋm tɔgʋ da kʋ tu o baŋa, yʋ kʋ nyʋ dʋ kunkwəŋə te. Kwərə laan ma
ŋɔɔnʋ wɛyuu nʋ ka wʋ:

«Nmʋ mʋ yʋ amʋ bu-dʋa a na soe dʋ a wʋ maama.
Amʋ tiini a jʋgʋ wʋpolo dʋ nmʋ.»

Zezi dwi dʋm na toŋi te tʋn

(Matiyu 1:1-17)

23 Maŋa kam Zezi na puli sʋ o brʋ nɔɔna Wɛ cwəŋə kam tʋn, o dɛɛn yʋ nʋnɛɛnʋ bʋna fiintɔ
mʋ te. Nɔɔna dɛɛn bʋŋʋ ba wʋ, o yʋ Zʋzɛfʋ bu mʋ.

Zʊzɛfʊ ko dɛɛn mʊ yɪ Eli.
[24] Eli ko dɛɛn mʊ yɪ Matatɪ.
Matatɪ ko dɛɛn maa yɪ Leevi.
Leevi ko dɛɛn maa yɪ Meliki.
Meliki ko dɛɛn maa yɪ Zanayi.
Zanayi ko dɛɛn maa yɪ Zʊzɛfʊ.
[25] Zʊzɛfʊ ko dɛɛn maa yɪ Matatɪa.
Matatɪa ko dɛɛn maa yɪ Amɔsɪ.
Amɔsɪ ko dɛɛn maa yɪ Nawum.
Nawum ko dɛɛn maa yɪ Esili.
Esili ko dɛɛn maa yɪ Nagayi.
[26] Nagayi ko dɛɛn maa yɪ Maatɪ.
Maatɪ ko dɛɛn maa yɪ Matatɪa.
Matatɪa ko dɛɛn maa yɪ Semeyi.
Semeyi ko dɛɛn maa yɪ Zozeki.
Zozeki ko dɛɛn maa yɪ Zoda.
[27] Zoda ko dɛɛn maa yɪ Zʊanan.
Zʊanan ko dɛɛn maa yɪ Risa.
Risa ko dɛɛn maa yɪ Zorobabɛlɪ.
Zorobabɛlɪ ko dɛɛn maa yɪ Salatɪyɛlɪ.
Salatɪyɛlɪ ko dɛɛn maa yɪ Neri.
[28] Neri ko dɛɛn maa yɪ Meliki.
Meliki ko dɛɛn maa yɪ Adi.
Adi ko dɛɛn maa yɪ Kosam.
Kosam ko dɛɛn maa yɪ Elimadam.
Elimadam ko dɛɛn maa yɪ Eri.
[29] Eri ko dɛɛn maa yɪ Zozwe.
Zozwe ko dɛɛn maa yɪ Elizɛɛrɪ.
Elizɛɛrɪ ko dɛɛn maa yɪ Zorim.
Zorim ko dɛɛn maa yɪ Matatɪ.
Matatɪ ko dɛɛn maa yɪ Leevi.
[30] Leevi ko dɛɛn maa yɪ Simeyon.
Simeyon ko dɛɛn maa yɪ Zuda.
Zuda ko dɛɛn maa yɪ Zʊzɛfʊ.
Zʊzɛfʊ ko dɛɛn maa yɪ Zʊnam.
Zʊnam ko dɛɛn maa yɪ Eliyakɪm.
[31] Eliyakɪm ko dɛɛn maa yɪ Mɪlɪa.
Mɪlɪa ko dɛɛn maa yɪ Mɪnna.
Mɪnna ko dɛɛn maa yɪ Matata.
Matata ko dɛɛn maa yɪ Natan.
Natan ko dɛɛn maa yɪ Davidi. *
[32] Davidi ko dɛɛn maa yɪ Zese.

Zese ko dɛɛn maa yı Zʊbɛdı.
Zʊbɛdı ko dɛɛn maa yı Bʊazı.
Bʊazı ko dɛɛn maa yı Sala.
Sala ko dɛɛn maa yı Naasɔn.
33 Naasɔn ko dɛɛn maa yı Amınadabı.
Amınadabı ko dɛɛn maa yı Adımını.
Adımını ko dɛɛn maa yı Arnı.
Arnı ko dɛɛn maa yı Esrɔm.
Esrɔm ko dɛɛn maa yı Farɛsı.
Farɛsı ko dɛɛn maa yı Zuda.
34 Zuda ko dɛɛn maa yı Zakɔbı.
Zakɔbı ko dɛɛn maa yı Yizakı.
Yizakı ko dɛɛn maa yı Abraham. *
Abraham ko dɛɛn maa yı Tara.
Tara ko dɛɛn maa yı Nakɔɔrı.
35 Nakɔɔrı ko dɛɛn maa yı Seruki.
Seruki ko dɛɛn maa yı Rago.
Rago ko dɛɛn maa yı Falɛkı.
Falɛkı ko dɛɛn maa yı Ebɛɛrı.
Ebɛɛrı ko dɛɛn maa yı Sala.
36 Sala ko dɛɛn maa yı Kayınam.
Kayınam ko dɛɛn maa yı Arıfasadı.
Arıfasadı ko dɛɛn maa yı Sɛm.
Sɛm ko dɛɛn maa yı Nowe.
Nowe ko dɛɛn maa yı Lamɛkı.
37 Lamɛkı ko dɛɛn maa yı Matusala.
Matusala ko dɛɛn maa yı Enɔkı.
Enɔkı ko dɛɛn maa yı Zarɛdı.
Zarɛdı ko dɛɛn maa yı Malılıyelı.
Malılıyelı ko dɛɛn maa yı Kayınan.
38 Kayınan ko dɛɛn maa yı Enɔsı.
Enɔsı ko dɛɛn maa yı Sɛtı.
Sɛtı ko dɛɛn maa yı Adam.
Adam * maa yı wʊlʊ Wɛ na mɔɔnı tın.

4

Sʊtaanı na maŋı Zezi te tın

(Matiyu 4:1-11, Marıkı 1:12-13)

1 Zezi dɛɛn ma nuŋi Zʊrdɛn bugə kam ni nı o maa kɛa. Wɛ Joro * kʊm maa tɔg-o dı dam. Kʊ ma ja-o kʊ vu kagʊa wʊnı. 2 O maa wʊra taan da fiinna. O na wʊra tın mʊ sʊtaanı * tu o te, sı dı sʊg-o sı o ya kı o cɔgı. Maŋa kam kʊntʊ nı o ya ba di kʊlʊkʊlʊ.

Da fiinna yam na kɛ tɩn, kana maa jɩg-o lanyɩranɩ. [3] Sʊtaanɩ laan ma ba dɩ ta dɩd-o dɩ wɩ: «Nmʊ na sɩɩnɩ n yɩ Baŋa-Wɛ Bu, sɩ n ta dɩ kandwɛ dɩntʊ sɩ dɩ ji wʊdiu sɩ n di.»
[4] Zezi ma ləri-dɩ o wɩ: «Kʊ nan pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Kʊ daɩ wʊdiu yɩranɩ mʊ paɩ nabiinu ŋwɩ.› »
[5] Sʊtaanɩ daa ma ja-o dɩ ja vu dɩ di piu kʊlʊ na dwara tɩn yuu. Dɩ laan ma brɩ-o lʊgʊ baŋa tɩɩnɩ dɩm maama yibʊgɩsa wʊnɩ. [6] Dɩ daa ma ta dɩ wɩ: «Wo-laarʊ tɩntʊ maama yɩ amʊ nyɩm mʊ. A nan wʊ́ wanɩ a kwe-tɩ a pa wʊlʊ maama a na lagɩ tɩn. Amʊ wʊ́ pa n di dam tɩ maama baŋa nɩ, sɩ n ta n te zulə nɔɔna maama tee nɩ. [7] Nmʊ na sɛ n kuni doonə n zuli-nɩ, wəənu tɩntʊ maama wʊ́ ta yɩ nmʊ nyɩm.»
[8] Zezi ma ləri-dɩ o wɩ: «Kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Kʊ yɩ n Yuutu Baŋa-Wɛ yɩranɩ mʊ n maŋɩ sɩ n kuni doonə n zuli,
sɩ n kɩ Dʟ wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn.› »
[9] Sʊtaanɩ daa ma kwe-o dɩ ja vu Zeruzalɛm. Dɩ ma ja-o dɩ ja vu dɩ di Wɛ-di-kamunu * kʊm yuu mɛ na dwara tɩn dɩ zɩg-o da, yɩ dɩ wɩ: «Nmʊ na yɩ Baŋa-Wɛ Bu, sɩ n faŋɩ n cu tɩga nɩ sɩ dʼ́ nii, [10] sɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Wɛ wʊ́ ta Dʟ malɛsɩ *,
sɩ sɩ taa nii nmʊ baŋa nɩ.
[11] Dʟ wʊ́ pa sɩ ba sɩ ma sɩ jɩa sɩ lwəri-m,
sɩ n yɩ tʊ tɩga nɩ n magɩ n naga dɩ kandwɛ.› »
[12] Zezi laan ma ləri o wɩ: «Kʊ ta pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Yɩ zaŋɩ n maŋɩ n Yuutu Baŋa-Wɛ n nii.› »
[13] Sʊtaanɩ laan na maŋɩ Zezi wəənu maama wʊnɩ dɩ ga tɩn, dɩ ma yag-o sɩ dɩ daa beeri maŋa kadoŋ.

Zezi na sɩŋɩ o tɩtʊŋa Galile nɩ te tɩn

(Matiyu 4:12-17, Marɩkɩ 1:14-15)

[14] Zezi laan ma joori o vu Galile, yɩ Wɛ Joro * kʊm dam wʊ o tee nɩ. Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɩ je sɩm kʊntʊ nɩ tɩn ma ni o ŋwa. [15] O maa yəni o zʊ Zwifə bam Wɛ-di sɩm o brɩ-ba Wɛ taanɩ. Nɔɔna maama ma zul-o lanyɩranɩ.

Zezi tɩtɩ tɩʊ kʊm tiinə na vɩ-o te tɩn

(Matiyu 13:53-58, Marɩkɩ 6:1-6)

[16] Zezi dɛɛn ma vu o yi Nazarɛtɩ, mʊ tɩʊ kʊlʊ o na kɩ nɔɔnʊ da tɩn. Zwifə bam siun dɛ maama, o dɛɛn maa zʊʊrɩ ba Wɛ-digə kam. Ba siun dɛ dɩdʊa na yi tɩn, o ma vu da. O na zʊ da tɩn, o ma zaŋɩ wɛɛnɩ sɩ o karɩmɩ Wɛ tɔnɔ o brɩ-ba. [17] Ba ma kwe tɔnɔ kʊlʊ Wɛ nijoŋnu Ezayi * na pʊpʊnɩ faŋa faŋa tɩn ba pa-o. O ma puri-kʊ o karɩma, yɩ o na mɛ seeni kʊ na pʊpʊnɩ kʊ wɩ:
[18] «Yuutu Baŋa-Wɛ Joro * kʊm wʊ amʊ tee nɩ.
Dʟ ma kuri-nɩ yɩ Dʟ pa-nɩ dam,
sɩ a tɔɔlɩ Dʟ kwər-ywəŋə kam a brɩ yinigə tiinə.
((Dʟ tʊŋɩ amʊ sɩ a ganɩ nɔɔna balʊ wʊrʊ na cɔgɩ tɩn,))
sɩ a tɔɔlɩ Dʟ kwərə kam dɩ balʊ na wʊ gambɛɛm wʊnɩ tɩn, sɩ ba na vrɩm,

sɩ a daarɩ a brɩ lilwə nɩ ba yiə wú ba ya puri.
Dɩ daa ta ma tʋŋɩ-nɩ sɩ a vrɩ nɔɔna balʋ ba na bɛɛsɩ tɩn, sɩ ba na siun,
[19] sɩ a daarɩ a pa nɔɔna lwarɩ sɩ maŋa kam yiə,
sɩ Baŋa-Wɛ laan ba Dɩ vrɩ Dɩ nɔɔna bam lwarɩm wʋnɩ.»
[20] Zezi na karɩmɩ o ti tɩn, o laan ma pu tɔnɔ kʋm, yɩ o kwe o pa ba Wɛ-digə kam
tɩntʋŋnʋ. O ma jəni sɩ o brɩ-ba. Nɔɔna bam maama ma lo yiə o baŋa nɩ yɩ ba cəg-o. [21] O
ma ta o wɩ: «Zɩm dɛ dɩm nɩ abam na ni Wɛ tɔnɔ kʋm na brɩ kʋlʋ tɩn kɩ á yibiyə nɩ.»
[22] Ba maama ma zul-o yɩ ba wɩ: «O taanɩ dɩm lamma.» O kwərə kam na ywəmmə tɩn,
kʋ kɩ-ba yəəu. Ba daa ta ma wɩ: «Kʋ daɩ Zʋzɛfʋ bu mʋ tɩntʋ na?»
[23] O ma ta dɩ ba o wɩ: «A nan maŋɩ a ye nɩ abam wú ŋɔɔnɩ sɩsɩɩna dɩ amʋ nɩnɛɛnɩ:
‹Nmʋ wʋlʋ na pɛ nɔɔna na yazurə tɩn, sɩ n zəni n tɩtɩ!› Abam daa ta wú ta á wɩ: ‹Dɩ́ ni
wəənu tɩlʋ nmʋ na kɩ Kapɛrnawum nɩ tɩn ŋwa. Nan daa n kɩ kʋntʋ doŋ n tɩtɩ tɩʋ kʋm nɩ.›
»
[24] O daa ta ma ta o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʋ dɩ abam sɩ, Baŋa-Wɛ nijoŋnu bá na zulə o
tɩtɩ tɩʋ nɩ. [25] Kʋ sɩɩnɩ kʋ yɩ cɩga mʋ, sɩ maŋa kalʋ Wɛ nijoŋnu Eli * dɛɛn na wʋra tɩn, dʋa
dɛɛn tu ka zɩgɩ ka wʋ nɩgɩ taan bɩna yatɔ dɩ canɩ sɩrdʋ mʋ. Kʋntʋ ŋwaanɩ kana dɛɛn
maa jɩgɩ lʋgʋ kʋm maama. Kadənə maa daga zanzan Yisɩrayɛlɩ tiinə bam wʋnɩ, [26] yɩ Wɛ
nan wʋ tʋŋɩ Eli sɩ o vu ba wʋlʋwʋlʋ te. Wɛ dɛɛn tʋŋ-o kadəm wʋdoŋ tee nɩ mʋ, o na
zʋʋrɩ Sarɛpɩta tɩʋ wʋnɩ, kʋ na yɩ Sidɔn tɩʋ nɩ. [27] Woŋo kʋlʋ ta na wəli da tɩn, maŋa kalʋ
Wɛ nijoŋnu Elize dɛɛn na wʋra tɩn, nanywaanʋ zanzan dɛɛn wʋ Yisɩrayɛlɩ tɩʋ kʋm nɩ. Ba
wʋlʋwʋlʋ dɩ dɛɛn nan wʋ nɛ yazurə ba wʋnɩ. Elize dɛɛn pɛ Naaman yɩranɩ mʋ na yazurə,
yɩ wʋntʋ nuŋi Siiri tɩʋ mʋ.»
[28] Nɔɔna balʋ maama na wʋ Wɛ-digə kam nɩ tɩn na ni Zezi na tagɩ-ba te tɩn, ba bana
ma zaŋɩ zanzan. [29] Ba ma zaŋɩ ba zəl-o ba pa o nuŋi tɩʋ kʋm wʋnɩ. Tɩʋ kʋm wʋ piu yuu
nɩ mʋ. Ba ma ja-o ba vu jəgə kalʋ na luunə dɩ tɩga tɩn, sɩ ba yig-o ba dɩ tɩga nɩ ba gʋ.
[30] Ba maa warɩ. Zezi ma pipiri o vu o tɔgɩ ba tɩtarɩ o nuŋi o maa kɛa.

Zezi na zəli cicirə nɔɔnʋ yɩra nɩ te tɩn

(Marɩkɩ 1:21-28)

[31] Zezi dɛɛn ma vu Galile tɩʋ kʋdoŋ, kʋ yɩrɩ mʋ Kapɛrnawum. Zwifə bam siun * dɛ ma
yi. O ma vu o zʋ ba Wɛ-digə kam sɩ o brɩ nɔɔna bam Wɛ taanɩ da. [32] O na brɩ-ba tɩn, ba
maa tiini ba yɩ yəəu dɩ o zaasɩm dɩm, o ni-taanɩ dɩm na jɩgɩ dam tɩn ŋwaanɩ. [33] Nɔɔnʋ
wʋdoŋ dɛɛn maa wʋ ba Wɛ-digə kam wʋnɩ yɩ cicirə jɩg-o. [34] O ma kaasɩ dɩ kwər-dɩa yɩ o
wɩ: «Aa, Zezi, Nazarɛtɩ tu, bɛɛ mʋ n lagɩ dɩbam tee nɩ? Nmʋ tu sɩ n cɔgɩ dɩbam dwi mʋ
na? A ye nmʋ na yɩ wʋlʋ. Nmʋ yɩ Wʋ-poŋo Tu wʋlʋ Wɛ na tʋŋɩ tɩn mʋ.»
[35] Zezi ma kaanɩ cicirə kam o wɩ: «Cəgi sɔɔ, sɩ n nuŋi n daarɩ baarʋ wʋm.» Cicirə kam
na ni kʋntʋ tɩn, ka ma yigi nɔɔnʋ wʋm ka dɩ tɩga nɩ. Ka laan ma yag-o yɩ ka wʋ kɩ-o
kʋlʋkʋlʋ. Kʋntʋ kɩ nɔɔna bam maama yiə nɩ mʋ. [36] Kʋ ma sʋ-ba lanyɩranɩ. Ba maama ma
ŋɔɔnɩ daanɩ ba wɩ: «Bɩtara kantʋ yɩ bɩtarɩ dwi dɔɔ mʋ? Nii o na maɩ o dam o tɛ dɩ ciciri
sɩm, yɩ sɩ sɛ o ni yɩ sɩ viirə.»
[37] Nɔɔna balʋ maama na zʋʋrɩ je sɩm kʋntʋ nɩ tɩn laan ma ni Zezi ŋwa.

Zezi na pɛ yawɩɩna zanzan na yazurə te tɩn

(Matiyu 8:14-17, Marɩkɩ 1:29-34)

38 Zezi dɛɛn ma nuŋi Wɛ-digə kam wʊnɩ. O ma vu Simɔn-ba sɔŋɔ. O na yi da tɩn dɩ paa magɩ Simɔn tɩnkaanɩ kʊ cana. Ba ma loori Zezi sɩ o zəni kaanɩ wʊm sɩ o na yazurə. 39 O ma vu o tiiri kaanɩ wʊm baŋa nɩ. O ma ta dɩ paa kam o wɩ, ka yag-o. Ka ma sɩɩnɩ ka yag-o. O laan ma zaŋɩ lɩla, yɩ o kɩ wʊdiu o pa-ba.

40 Kʊ na tu kʊ yi wa-zʊʊrɩ maŋa nɩ tɩn, ba ma ja nɔɔna dɩ ba yawɩɩrʊ dwi təri təri ba ba Zezi te, sɩ o pa ba na yazurə. O ma daŋɩ o jɩa ba dɩdʊa dɩdʊa baŋa nɩ o pa ba maama na yazurə. 41 Kʊlʊ na wəli da tɩn, ciciri dɩ ma nuŋi sɩ yagɩ nɔɔna zanzan sɩ ya na jɩgɩ sɩ yaara tɩn yɩra. Sɩ maa yəni sɩ kaasa sɩ wɩ: «Nmʊ yɩ Baŋa-Wɛ Bu mʊ.» Sɩ na ye nɩ o sɩɩnɩ o yɩ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɩ tɩn, o ma kaanɩ-sɩ, sɩ sɩ yɩ taa ŋɔɔnɩ o taanɩ.

Zezi na tɔɔlɩ Wɛ kwərə Zwifə Wɛ-di sɩm maama wʊnɩ te tɩn

(Marɩkɩ 1:35-39)

42 Tɩga na pʊʊrɩ tɩtɩɩtɩ tɩn, Zezi daa ma nuŋi o vu je sɩlʊ nɔɔn-nɔɔnʊ na tərə tɩn. Tɩʊ kʊm nɔɔna bam ma zaŋɩ ba nuŋi sɩ ba beeri o je. Ba laan ma na-o yɩ ba vu o te. Ba ma kwaanɩ sɩ ba ja-o, sɩ o yɩ viiri o yagɩ-ba. 43 O ma ta dɩ ba o wɩ: «A nan maŋɩ sɩ a vu a tʊlɩ tɩɩnɩ dɩdɩm dɩm mʊ, a tɔɔlɩ kwər-ywəŋə kam a brɩ-ba Wɛ na lagɩ Dɩ di paarɩ tɩte nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn. Kʊ yɩ kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Wɛ tʊŋɩ-nɩ nabiinə tee nɩ.» 44 O laan ma tʊlɩ Zwifə bam tɩɩnɩ dɩm nɩ. O maa yəni o zʊ ba Wɛ-di sɩm sɩ o taa tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam.

5

Zezi na bəŋi o dayigə karabiə bam sɩ ba taa tɔg-o te tɩn

(Matiyu 4:18-22, Marɩkɩ 1:16-20)

1 Dɛ dɩdwɩ mʊ Zezi dɛɛn ve o zɩgɩ nɩnɩʊ kʊdoŋ ni nɩ, kʊ yɩrɩ mʊ Zenezarɛtɩ. *f1 * O na zɩgɩ da kʊntʊ tɩn, nɔɔna ma ba o te sɩ ba taa cəgi Wɛ kwərə kam. Ba ma yigi daanɩ sɩ ba twɛ Zezi. 2 O ma na nabwəəru tɩle tɩ tigi nɩnɩʊ kʊm ni nɩ, kaləŋ-jara na yagɩ-tɩ yɩ ba wʊra ba zarɩ ba bʊrɩ. 3 Naboro dɩdʊ kʊm yɩ Simɔn nyɩm mʊ. Zezi ma zʊ kʊ wʊnɩ. O ma ta dɩdaanɩ Simɔn o wɩ: «Co boro kʊm n ja n vu yigə fɩnfɩɩn n pa-nɩ.» O na cogə o ja o yi yigə tɩn, Zezi laan ma je naboro kʊm wʊnɩ o tɔɔlɩ Wɛ kwərə o brɩ nɔn-kɔgɔ kʊm.

4 O na brɩ-ba o ti tɩn, o ma ta dɩ Simɔn o wɩ: «Co boro kʊm n ja n vu na-luŋə kam je, sɩ abam dɩ á bʊrɩ sɩm na bam kuri nɩ á ma ja kale.»

5 O ma lər-o o wɩ: «A Yuutu, dɩbam maŋɩ dí dɩ bʊrɩ sɩm taan dí pʊʊrɩ tɩga, yɩ dí wʊ nɛ kʊlʊkʊlʊ. Nmʊ nan na wɩ, dí daa joori dí dɩ tɩn, dí wʊ́ dɩ-sɩ sɩ dí nii.»

6 Ba ma vu ba yi na bam tɩtarɩ, yɩ ba dɩ bʊrɩ sɩm da ba ja kale zanzan. Kale sɩm maa tiini sɩ daga zanzan, yɩ kʊ pa bʊrɩ sɩm lagɩ sɩ kaarɩ. 7 Ba ma yɩgɩsɩ jɩa ba bəŋi ba donnə bam naboro kʊkʊm kʊm wʊnɩ, sɩ ba ba ba wəli-ba. Bantʊ dɩ ma ja ba boro kʊm ba vu ba zəni-ba. Bwəəru tɩm tɩle maama ma su dɩ kale. Tɩ ma ga fɩnfɩɩn sɩ tɩ miisi na bam wʊnɩ. 8 Simɔn wʊlʊ yɩrɩ dɩdoŋ na yɩ Pɩyɛɛrɩ tɩn na nɛ kʊlʊ na kɩ tɩn, o ma vu o kuni doonə Zezi yigə nɩ yɩ o wɩ: «A Yuutu, fɔɔrɩ a tee nɩ, sɩ a yɩ lwarɩm tu mʊ.» 9 Ba na jaanɩ kale zanzan tɩn ŋwaanɩ mʊ fʊʊnɩ zʊ Simɔn dɩdaanɩ nɔɔna balʊ na wʊ o tee nɩ tɩn. Kʊntʊ mʊ te Simɔn

tagɩ kʊntʊ. [10] Fʊʊnɩ dɩm dɩ dɛɛn zʊ Zebede biə balʊ na tɔgɩ ba wʊra tɩn. Ba dɩdʊa yɩrɩ mʊ Zakɩ, o nyaanɩ yɩrɩ mʊ Zan. Bantʊ dɛɛn yəni ba tɔgɩ dɩ Simɔn mʊ ba tʊŋa. Zezi daa ma ta dɩ Simɔn o wɩ: «Yɩ ta n kwarɩ fʊʊnɩ. Kʊ na zɩgɩ zɩm dɛ dɩm nɩ sɩ kʊ taa ve tɩn, nmʊ laan wʊ́ ta n beeri nɔɔna mʊ n pa-nɩ sɩ ba da amʊ kwaga, nɩ nmʊ ya na yəni n jaanɩ kale te tɩn.»

[11] Ba ma joori ba ja nabwəəru tɩm ba nuŋi ba tiŋi buburu kʊm ni nɩ. Ba na kɩ kʊntʊ ba ti tɩn, ba yagɩ ba wəənu maama, yɩ ba laan daarɩ ba tɔgɩ Zezi.

Zezi na pɛ nanyɔŋɔ na yazurə te tɩn

(Matiyu 8:1-4, Marɩkɩ 1:40-45)

[12] Dɛ dɩdwɩ mʊ Zezi ve tɩʊ kʊdoŋ. Baarʊ wʊdoŋ mʊ wʊra o na yɩ nanyɔŋɔ. * O yawɩʊ kʊm dɛɛn zʊ o yɩra zanzan. O na nɛ Zezi tɩn, o ma vu o te o tʊ o yigə nɩ, yɩ o loor-o o wɩ: «Amʊ tu, nmʊ na laga, nmʊ wʊ́ wanɩ n pa a na yazurə a ji lanyɩranɩ.»

[13] Zezi ma sɛ. O ma twɩ o jɩŋa o dwe-o o wɩ: «Ɛɛn, a laga. Zaŋɩ dɩ yazurə sɩ n ji lanyɩranɩ.» O na tagɩ kʊntʊ bɩdwɩ baŋa nɩ tɩn, mʊ yawɩʊ kʊm je nɔɔnʊ wʊm yɩra nɩ.

[14] Zezi ma kaan-o o wɩ: «Yɩ zaŋɩ n ta kʊlʊ na kɩ tɩn n brɩ nɔɔn-nɔɔnʊ. Nan yɔɔrɩ n vu kaanɩm tu wʊm te, sɩ n pa o nii n yɩra yam, sɩ n daarɩ n kwe wəənu tɩlʊ Moyisi * cullu tɩm na brɩ nɩ tɩ maŋɩ tɩn n pa-o, sɩ o ma kaanɩ Baŋa-Wɛ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ brɩ nɔɔna nɩ n yawɩʊ kʊm sɩɩnɩ kʊ je.»

[15] Nan dɩ kʊ dɩ, nɔɔna zanzan dɛɛn ni Zezi ŋwa je maama. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ nɔn-kɔgɔ zanzan maa ve o te sɩ ba taa cəgi o ni-taanɩ dɩm, sɩ ba daarɩ ba na yazurə. [16] O dɛɛn yəni o ve mɛ seeni nɔɔn-nɔɔnʊ na tərə tɩn mʊ o warɩ Wɛ.

Zezi na pɛ kɔrɔ zaŋɩ kʊ vu te tɩn

(Matiyu 9:1-8, Marɩkɩ 2:1-12)

[17] Dɛ dɩdʊa mʊ Zezi dɛɛn wʊra o brɩ nɔɔna Wɛ taanɩ. Ba badaara yɩ Farizɩan * tiinə mʊ dɩdaanɩ Wɛ cullu karanyɩna tiinə. Ba dɛɛn nuŋi tɩɩnɩ dwi təri təri mʊ ba ba. Kʊ na yɩ Zeruzalɛm dɩ tɩɩnɩ dɩlʊ maama na wʊ Galile nɩ dɩ Zude nɩ tɩn. Ba jəni ba kaagɩ Zezi, yɩ o jɩgɩ Wɛ dam o ma pa yawɩɩna na yazurə. [18] O na wʊra o brɩ-ba kʊntʊ tɩn, nɔɔna badonnə ya zɩŋɩ kɔrɔ dɩ gungolo ba jɩgɩ ba bɩɩna. Ba na yi da tɩn, mʊ ba kwaanɩ sɩ ba ja-o ba ja zʊ digə kam wʊ ba zʊʊrɩ ba tiŋi Zezi yigə nɩ. [19] Ba maa warɩ, kɔgɔ kʊm na daga tɩn ŋwaanɩ. Ba ma wʊ nɛ cwəŋə sɩ ba zʊ. Ba ma ja-o ba di nayuu. Ba ma puri bɔɔnɩ yɩ ba daarɩ ba pa gungolo kʊm tɔgɩ da kʊ tu digə kam wʊnɩ. Kʊ pəni nɔɔna bam tɩtarɩ nɩ Zezi yigə nɩ. [20] Zezi ma lwarɩ nɩ ba kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩd-o. O ma ta o wɩ: «A badoŋ, nmʊ lwarɩm dɩm ti.»

[21] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, Wɛ cullu karanyɩna tiinə bam dɩ Farizɩan tiinə bam ma bwɛ ba wʊnɩ ba wɩ: «O brɩ o tɩtɩ nɩ o yɩ wɔɔ mʊ, yɩ o paɩ o dɩ Wɛ yɩ bɩdwɩ? O ŋɔɔnɩ o twɩ Wɛ mʊ. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan ba jɩgɩ cwəŋə sɩ o yagɩ nɔɔna lwarɩm o ma cɛ-ba, kʊ na daɩ Wɛ DL yɩranɩ.»

[22] Zezi ma lwarɩ ba na bwɛ te tɩn, yɩ o ta-ba o wɩ: «Bɛŋwaanɩ mʊ á bʊŋɩ kʊntʊ á wʊnɩ? [23] Kɔɔ mʊ yɩ mwalɩ kʊ dwe, amʊ na tagɩ dɩ kɔrɔ kʊm a wɩ: ‹Nmʊ lwarɩm dɩm ti› mʊ yɩ mwalɩ, naa a na tagɩ a wɩ: ‹Zaŋɩ n ta n veə› mʊ yɩ mwalɩ? [24] Amʊ nan wʊ́ pa abam lwarɩ

sɪ a na yɪ Nabiin-bu * wʊm tɪn jɪgɪ dam lʊgʊ baŋa nɪ, sɪ a yagɪ nɔɔna lwarɪm a ma cɛ-ba.» O laan ma ta dɪ kɔrɔ kʊm o wɪ: «A lagɪ a ta nmʊ, zaŋɪ wɛɛnɪ sɪ n kwe n gungolo kʊm n ja n vu sɔŋɔ.»

[25] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ nɔɔnʊ wʊm zaŋɪ ba maama yigə nɪ, yɪ o kwe o gungolo kʊm o ya na tigi kʊ baŋa nɪ tɪn o zɪŋɪ o maa ve sɔŋɔ, yɪ o zuli Wɛ.

[26] Nɔɔna bam maama na nɛ kʊlʊ na kɪ tɪn, mʊ kʊ kɪ-ba yəəu. Fʊʊnɪ ma ja-ba. Ba ma zuli Wɛ, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Dí zɪm nɛ wo-kɪnkagɪla!»

Zezi na bəŋi Leevi sɪ o taa tɔg-o te tɪn

(Matiyu 9:9-13, Marɪkɪ 2:13-17)

[27] Kʊntʊ maama na kɛ tɪn, Zezi ma zaŋɪ o nuŋi o maa kɛa. O na maa kɛ tɪn mʊ o nɛ lampo-joŋnu wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Leevi. *f2 * O dɛɛn je mɛ seeni o na yəni o jəni o joŋi lampoo tɪn. Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Zaŋɪ n ta n tɔgɪ amʊ.» [28] Leevi ma zaŋɪ o yagɪ o woŋo maama yɪ o tɔgɪ o kwaga. [29] O ma vu sɔŋɔ o kɪ wʊdiiru zanzan o ma kɪ candiə o pa Zezi. Lampo-joŋnə zanzan dɪ nɔɔna badonnə ma ba ba tɔgɪ ba di.

[30] Farizɪan * tiinə dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma vu Zezi karabiə bam te ba ŋɔɔna yɪ ba pʊʊna ba wɪ: «Bɛɛ mʊ kɪ yɪ abam di wʊdiu dɪdaanɪ lampo-joŋnə dɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ tɪm kʊntʊ?»

[31] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ na yɪ balʊ na jɪgɪ yazurə tɪn, bantʊ wʊ maŋɪ sɪ ba vu dɔgɪta tu te sɪ o sooni-ba. Kʊ daarɪ balʊ na ba jɪgɪ yazurə tɪn mʊ maŋɪ sɪ ba vu ba na soonim. [32] Amʊ na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ daɪ sɪ a bəŋi balʊ na maŋɪ ba yɪ nɔn-ŋʊna tɪn, a nan tu sɪ a bəŋi nɔn-balwaarʊ mʊ, sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ.»

Zezi zaasɪm dɪm na yɪ zaasɪm-dʊʊrɪ te tɪn

(Matiyu 9:14-17, Marɪkɪ 2:18-22)

[33] Ba daa ta ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Zan karabiə bam yəni ba vɔ ni mʊ maŋa zanzan yɪ ba daarɪ ba warɪ Wɛ. Farizɪan * karabiə bam dɪ yəni ba kɪ kʊntʊ doŋ mʊ. Bɛɛ mʊ yɪ nmʊ karabiə bam ba vɔ ni kʊntʊ?»

[34] O ma ləri-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ na di kaanɪ yɪ o kɪ candiə, yɪ o cilonnə na wʊra sɪ ba tɔgɪ ba di, n sɛ n pa ba vɔ ni yɪ kan-barʊ wʊm ta wʊ ba tee nɪ na? [35] Maŋa nan wú ba yi, yɪ ba ja kan-barʊ wʊm ba viiri. Maŋa kam kʊntʊ nɪ yɪ o daa na ba ta wʊ ba tee nɪ tɪn, mʊ ba laan wú vɔ ni.»

[36] Zezi daa ma maŋɪ mɪmaŋɪ dɪdoŋ o brɪ-ba o wɪ: «Nɔɔn-nɔɔnʊ bá sɛ o kwe gwar-dʊŋʊ o kaarɪ sɪ o ma fəri gwar-doŋo. O nan na kɪ kʊntʊ oó kaarɪ gwar-dʊŋʊ kʊm o cɔgɪ mʊ, yɪ kʊ bá wanɪ kʊ maŋɪ dɪ gwar-doŋo kʊm. [37] Nɔɔn-nɔɔnʊ dɪ nan bá sɛ o kwe sa-dʊŋa o lo o kɪ lɔ-doŋo *f3 * wʊnɪ. O na kɪ kʊntʊ, yɪ sana kam na keeri, kaá pa lɔɔ kʊm bagɪ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ sana kam wú lo, yɪ lɔɔ kʊm dɪ cɔgɪ. [38] Sa-dʊŋa nan maŋɪ sɪ n lo n kɪ lɔ-dʊŋʊ wʊnɪ mʊ. [39] Nɔɔnʊ nan na nyɔgɪ sa-doŋə o mɪ, o daa bá lagɪ sɪ o nyɔ sa-dʊŋa. Oó ta wɪ: ‹Sa-doŋə kam tiini ka lamma›.»

6

Zezi Krisi na brɩ nɩ o dwe siun dɛ cullu tɩm te tɩn

(Matiyu 12:1-14, Marɩkɩ 2:23-3:6)

[1] Zwifə bam siun dɛ dɩdoŋ daa ma yi. Zezi dɩ o karabiə bam dɛɛn ma tɔgɩ daanɩ ba da karɩ wʊ ba maa kɛa. Ba na maa kɛ tɩn, o karabiə bam maa bwəri mɩna ba yu ba dʊna.
[2] Farizɩan * tiinə badonnə na nɛ kʊntʊ tɩn, ba ma bwe ba wɩ: «Bɛɛ mʊ yɩ abam tʊŋɩ tɩtʊŋɩ dɩlʊ na cɔgɩ dɩbam siun * dɛ cullu tɩm tɩn?» [3] Zezi ma ləri-ba o wɩ: «Abam ta wʊ fɔgɩ á karɩmɩ Wɛ tɔnɔ kʊm na brɩ Pɛ Davidi * taanɩ te tɩn na? Kʊ brɩ sɩ kana dɛɛn jaan-o dɩ o nɔɔna bam. [4] O ma vu o zʊ Wɛ digə, yɩ o kwe culu dɩpɛ dɩlʊ na tigi da Wɛ ŋwaanɩ tɩn. Dɩpɛ dɩntʊ ya culə sɩ nɔn-gaa di-dɩ, kʊ na daɩ Wɛ kaanɩm tiinə bam yɩranɩ. Yɩ Davidi dɛɛn di dɩpɛ dɩm, yɩ o daarɩ o pa o nɔɔna bam dɩ tɔgɩ ba di».
[5] Zezi daa ta ma ta dɩ ba o wɩ: «Kʊntʊ tɩn, amʊ Nabiin-bu * wʊm jɩgɩ ni siun dɛ cullu tɩm baŋa nɩ.»
[6] Kʊntʊ na kɛ tɩn, siun dɛ dɩdɩm daa ma yi. Zezi ma vu o zʊ Zwifə bam Wɛ-digə. O maa wʊra o brɩ-ba Wɛ taanɩ. Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa tɔgɩ o wʊra, o jazɩm jɩŋa na tɩga. [7] Wɛ cullu karanyɩna tiinə dɩ Farizɩan tiinə dɩ maa wʊra. Bantʊ maa kwaanɩ ba lagɩ cwəŋə sɩ ba brɩ nɩ Zezi kɩ o tusi. Kʊntʊ ŋwaanɩ ba dɛɛn je ba yɩr-o sɩ ba nii, oó sɛ o pa nɔɔnʊ na yazurə siun dɛ dɩm nɩ naa o bá sɛ. [8] Zezi ma lwarɩ ba na bʊŋɩ te tɩn. O ma ta dɩ jɩ-tɩga kam tu o wɩ: «Zaŋɩ wɛɛnɩ n ba n zɩgɩ nɔɔna bam maama tɩtarɩ nɩ.» O ma zaŋɩ o nuŋi o zɩgɩ da.
[9] Zezi ma bwe-ba o wɩ: «Cullu brɩ sɩ bɛɛ mʊ? Kɔɔ mʊ maŋɩ dɩ culu kʊm, nɔɔnʊ na kɩ o doŋ lanyɩranɩ siun dɛ nɩ mʊ maŋɩ naa o na kɩ-o lwarɩm mʊ gara? Nɔɔnʊ na vrɩ o doŋ ŋwɩa siun dɛ nɩ mʊ maŋɩ naa o na gʊ-o mʊ gara?»
[10] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, o ma nii ba maama, yɩ o daarɩ o ŋɔɔnɩ dɩ jɩ-tɩga kam tu o wɩ: «Twɩ n jɩŋa kam!» O na twɩ o jɩŋa kam tɩn, ka ma joori ka ji lanyɩranɩ. [11] Ba na nɛ kʊntʊ tɩn, ba ma fʊlɩ dɩdaanɩ Zezi, yɩ ba banɩ daanɩ sɩ ba nii ba na wú wanɩ ba kɩ-o te tɩn.

Zezi na kuri o karabiə fugə-bale te tɩn

(Matiyu 10:1-4, Marɩkɩ 3:13-19)

[12] Da yantʊ ni nɩ, Zezi ma vu o di piu kʊdoŋ yuu sɩ o warɩ Wɛ. Tɩtɩɩ dɩm kʊntʊ maama o warɩ Wɛ taan, sɩ kʊ yi tɩ-pʊra. [13] Tɩga na pʊʊrɩ ka ti tɩn, o ma bəŋi o karabiə bam sɩ ba ba o te. O laan ma lɩ nɔɔna fugə-bale ba wʊnɩ, sɩ ba taa yɩ nɔɔna balʊ o na wú tʊŋɩ tɩn.
[14] Ba yɩra mʊ tɩntʊ:

Simɔn wʊlʊ Zezi na pɛ o yɩrɩ o wɩ Pɩyɛɛrɩ tɩn,
Andre wʊlʊ na yɩ Simɔn nyaanɩ tɩn,
Zakɩ, Zan, Filipi, Batelemi,
[15] Matiyu, Toma,
Zakɩ wʊlʊ na yɩ Alɩfɩ bu tɩn,
Simɔn wʊlʊ na yɩ Zelɔtɩ * nɔɔna bam wʊ nɔɔnʊ tɩn,
[16] Zudasɩ wʊlʊ na yɩ Zakɩ bu tɩn,
dɩdaanɩ Zudasɩ Yiskarɩyo wʊlʊ na wú ba o yəgi Zezi o pa nɔɔna tɩn.

[17] Zezi dɛ dɪ ba o zɪgɪ piu kʊm yuu nɪ o tu pɔgɔ-tɪga. O ma zɪgɪ da dɪdaanɪ o karabiə zanzan, dɪ nɔn-kɔgɔ zanzan maŋɪ kʊ gilimi kʊ su jəgə kam maama. Bantʊ dɛɛn nuŋi je dwi təri təri mʊ Zwifə bam tɪɪnɪ dɪm maama wʊnɪ. Badonnə nuŋi Zeruzalɛm. Badonnə dɪ ma nuŋi Tiiri dɪ Sidɔn je sɪlʊ na wʊ nɪnɪʊ kʊm ni nɪ tɪn. [18] Ba dɛɛn tu Zezi te sɪ ba cəgi o taanɪ dɪm, sɪ ba kwəri ba na yazurə dɪ ba yawɪɪrʊ. Nɔɔna badaara wʊra ciciri na jɪgɪ-ba sɪ yaara, yɪ ba na yazurə. [19] Nɔɔna bam maama maa kwaanɪ sɪ ba dwe-o, bɛŋwaanɪ dam nuŋi o yɪra nɪ dɪ pa ba na yazurə.

Wʊpolo dɪ lɛɛrʊ taanɪ

(Matiyu 5:1-12)

[20] Zezi ma kwəni o yiə o nii o karabiə bam seeni yɪ o wɪ:
«Yinigə na jɪgɪ abam balʊ tɪn mʊ jɪgɪ yu-yoŋo,
á na wú da á di Wɛ paarɪ dɪm tɪn ŋwaanɪ.
[21] Kana na jɪgɪ abam balʊ lele tɪn mʊ jɪgɪ yu-yoŋo,
Wɛ na wú pa abam kʊ daga tɪn ŋwaanɪ.
Abam balʊ wʊrʊ na cɔgɪ lele tɪn mʊ jɪgɪ yu-yoŋo,
Wɛ na wú pa abam wʊpolo tɪn ŋwaanɪ.
[22] Nɔɔna na culi abam, yɪ ba na vaɪ abam, naa ba na twɪ abam, naa ba na jɪgɪ abam ba goonə, á na tɔgɪ amʊ na yɪ Nabiin-bu * wʊm tɪn ŋwaanɪ, á jɪgɪ yu-yoŋo mʊ. [23] Maŋa kalʊ ba na kɪ abam kʊntʊ tɪn, taá faŋɪ-na á caka dɪ wʊpolo, á ŋwɪɪrʊ na yɪ zanzan Wɛ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. Taá ye-na sɪ ba kwə-nakwa dɪ dɛɛn kɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam kʊntʊ mʊ.
[24] Kʊ daarɪ abam balʊ na yɪ nadunə tɪn,
kʊ yɪ lɛɛrʊ dɪ abam,
á na maŋɪ á na wo-laarʊ tɪm yɪ á daa bá na-tɪ tɪn ŋwaanɪ.
[25] Abam balʊ na jɪgɪ wʊ-fwaarʊ á di lele tɪn,
kʊ yɪ lɛɛrʊ dɪ abam,
á na wú ba á yaarɪ dɪ kana tɪn ŋwaanɪ.
Abam balʊ na jɪgɪ wʊpolo lele tɪn,
kʊ yɪ lɛɛrʊ dɪ abam,
á na wú ba á keeri yɪ á yi-na lu tɪn ŋwaanɪ.
[26] Nɔɔna maama na jɪgɪ abam ba zulə, kʊ yɪ lɛɛrʊ dɪ abam. Á taá ye-na sɪ ba kwə-nakwa dɪ dɛɛn zuli balʊ na paɪ ba yɪ Wɛ nijoŋnə yɪ ba yagɪ ba daɪ tɪn.»

Sono taanɪ

(Matiyu 5:38-48, 7:12)

[27] Zezi daa ma ta o wɪ: «Abam balʊ na cəgi a taanɪ tɪn nan cəgi-na lanyɪranɪ. Taá soe á dʊna. Taá kɪ balʊ na culi abam tɪn lanyɪranɪ. [28] Kʊ na yɪ balʊ na sɔɔlɪ sɪ kʊ cɔgɪ abam tɪn, sɪ á loori-na Wɛ sɪ DL kɪ-ba lanyɪranɪ. Loori-na Wɛ á pa balʊ na jɪgɪ abam ba bɛɛsɪ tɪn. [29] Nɔɔnʊ na lɔgɪ n pʊpɔŋɔ, sɪ n guni kʊdoŋ kʊm sɪ o lɔ o wəli da. Nɔɔnʊ na vrɪ n gwar-bwərə, yɪ cʊ-o sɪ o vrɪ n gwar-bu dɪ. [30] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na loori woŋo nmʊ tee nɪ tɪn, sɪ n pa-o. Nɔɔnʊ na kwe nmʊ woŋo o ja viiri, yɪ bwe kʊ bwiə sɪ n joŋi. [31] Nan taá kɪ-na á donnə lanyɪranɪ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ abam na lagɪ sɪ bantʊ taa kɪ abam te tɪn.

32 Abam nan na soe balʊ dɪ na soe abam tɪn yɪranɪ, á wʊ́ na pɛɛrɪ na? Nɔɔna balʊ na
ba tɔgɪ Wɛ tɪn dɪ soe balʊ na soe-ba tɪn mʊ. 33 Abam na kɪ lanyɪranɪ dɪ balʊ na kɪ abam
lanyɪranɪ tɪn yɪranɪ, á wʊ́ na pɛɛrɪ na? Nɔɔna balʊ na ba tɔgɪ Wɛ tɪn dɪ maŋɪ ba kɪ kʊntʊ
doŋ mʊ. 34 Abam na jɪnɪ balʊ abam na bʊŋɪ sɪ baá wanɪ ba joori ba ŋwɪ abam tɪn yɪranɪ,
á wʊ́ na pɛɛrɪ na? Nɔɔna balʊ na ba tɔgɪ Wɛ tɪn dɪ yəni ba paɪ ba donnə jɪna, sɪ ba joori
ba joŋi kʊ ni nɪ mʊ. 35 Abam nan maŋɪ sɪ á taá soe á dʊna sɪ á taá kɪ-ba lanyɪranɪ. Pa-na
jɪna, nan yɪ taá tɪɪna sɪ á joori á joŋi. Á na kɪ kʊntʊ doŋ, á wʊ́ na pɛɛrɪ zanzan Wɛ tee nɪ,
yɪ kʊʊ́ brɪ sɪ á yɪ Yuutu Baŋa-Wɛ biə mʊ, bɛŋwaanɪ Wɛ yəni Dʟ zəni banɪ-nyɪna dɪ nɔn-
balwaarʊ dɪ. 36 Á taá jɪgɪ nɔɔna ŋwaŋa, nɪ á Ko Wɛ na jɪgɪ nɔɔna ŋwaŋa te tɪn.

Yɪ ŋɔɔnɪ n doŋ wəənu

(Matiyu 7:1-5)

37 Abam yɪ taá ŋɔɔna á donnə wəənu, sɪ Wɛ yɪ ŋɔɔnɪ abam dɪ wəənu. Yɪ taá lwɛ-na
nɔɔna, sɪ Wɛ yɪ zaŋɪ Dʟ ba Dʟ lwɛ abam dɪ. Nan yagɪ-na á donnə lwarɪm á ma cɛ-ba, sɪ
Wɛ wʊ́ yagɪ abam lwarɪm Dʟ ma cɛ abam dɪ. 38 Pa-na á donnə woŋo kʊlʊ na maŋɪ sɪ á
pa-ba tɪn, sɪ Wɛ dɪ wʊ́ pa abam woŋo kʊlʊ na maŋɪ sɪ Dʟ pa abam tɪn. Wɛ wʊ́ pa abam
lanyɪranɪ nɪnɛɛnɪ ba na kwe bwaŋ-kamunu ba maŋɪ ba vuuri ka ni yɪ kʊ siiri te tɪn.
Bwaŋa kalʊ abam na ma á maŋɪ á pa nɔɔna tɪn, Wɛ dɪ wʊ́ ma kantʊ mʊ Dʟ maŋɪ Dʟ pa
abam dɪ.»
39 Zezi laan ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba o wɪ: «Lilwe wʊ́ wanɪ o vaŋɪ o doŋ lilwe na? Ba
na vaŋɪ daanɪ, ba maama bá tʊ goŋo wʊnɪ na? 40 Karabu bá wanɪ o dwəni o karanyɪna.
Karabu nan na zaasɪ o ti maama, o dɪ o karanyɪna kam maɪ daanɪ mʊ.
41 Abam nyɪ dɪ nɔɔnʊ na nii o doŋ yi nɪ o na gaa balaŋa da, yɪ o ba lagɪ sɪ o lwarɪ nɪ o
tɪtɪ yi jɪgɪ daa tɪn. Kʊ maŋɪ sɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ doŋ na? 42 Nmʊ na wʊ nɛ daa na wʊ nmʊ
yi nɪ tɪn, nmʊ wʊ́ kɪ ta n ta n doŋ nɪ o ba sɪ n lɪ gaa o yi nɪ? Nmʊ yɪ pipiri-nyɪm dɪ nmʊ
na kɪ n doŋ te tɪn. Nmʊ nan maŋɪ sɪ n lɪ n tɪtɪ yi daa kam mʊ, sɪ n laan wanɪ n nii
lanyɪranɪ sɪ n lɪ n doŋ yi gaa kam.

Nɔɔnʊ kəm mʊ pa ba lwarɪ o na yɪ te tɪn

(Matiyu 7:16-20, 12:33-35)

43 Tʊ-ŋʊŋʊ bá wanɪ kʊ lə bʊ-balwaarʊ. Tʊ-balɔrɔ dɪ nan bá wanɪ kʊ lə bʊ-ŋʊna. 44 Abam
na lagɪ sɪ á lwarɪ tiʊ maama na yɪ kʊlʊ tɪn, á wʊ́ ma kʊ biə mʊ á lwarɪ. Nmʊ bá na mɔɔla
sabara yuu nɪ, asawɛ n na swan kaligoŋo kuri nɪ n twɛ. 45 Nɔn-ŋʊm ŋɔɔnɪ wo-ŋʊnnʊ tɪlʊ
na wʊ o wʊbʊŋa nɪ tɪn mʊ. Nɔn-balɔrɔ dɪ ma ŋɔɔnɪ wo-balwaarʊ tɪlʊ na wʊ o wʊbʊŋa nɪ
tɪn. Woŋo kʊlʊ maama na wʊ nɔɔnʊ wʊbʊŋa nɪ tɪn mʊ tɔgɪ o ni kʊ nuŋə.

Dɪ́ na maŋɪ sɪ dɪ́ sɛ Wɛ taanɪ te tɪn

(Matiyu 7:24-27)

46 Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ á bə amʊ sɪ ‹Yuutu, Yuutu›, yɪ á ba kɪ a na wɪ á kɪ te tɪn? 47 Wʊlʊ
maama na tʊ amʊ te o cəgi a taanɪ dɪm yɪ o kɪ a na wɪ te tɪn, amʊ wʊ́ brɪ abam kʊntʊ tʊ
na nyɪ te tɪn. 48 Wʊntʊ nyɪ dɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na lagɪ o lɔ o sɔŋɔ yɪ o kʊ goŋo o yi pulɔrɔ yɪ o
laan cwi sɔŋɔ kʊm kuri pulɔrɔ kʊm baŋa nɪ tɪn mʊ. Dʊ-na na daga yɪ ba magɪ sɔŋɔ kʊm,

ba bá wanı ba coori-kʊ, o na lɔgı-kʊ lanyıranı yı kʊ dana tın ŋwaanı. [49] Kʊ daarı wʊlʊ maama nan na cəgi amʊ taanı dım yı o ba kı a na wı te tın, kʊntʊ tu nyı dı nɔɔnʊ wʊlʊ na lɔgı o sɔŋɔ kasʊlʊ baŋa nı yı o wʊ kʊgı goŋo sı o ma cwi-kʊ tın mʊ. Dʊ-na na daga, baá magı sɔŋɔ kʊm ba guri yı ba coori kʊ maama.»

7

Zezi na pɛ pamaŋnʊ tıntʊŋnʊ na yazurə te tın

(Matiyu 8:5-13)

[1] Zezi dɛɛn na brı nɔn-kɔgɔ kʊm o zaasım dım o ti tın, o ma vu Kapɛrnawum.
[2] Pamaŋna yigə tu wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o na jıgı tıntʊŋnʊ. O maa so-o lanyıranı. O tıntʊŋnʊ wʊm dɛɛn ba jıgı yazurə, kʊ gɛ fıın sı o tı. [3] Pamaŋnʊ wʊm ma ba o ni Zezi ŋwa. O ma tʊŋı Zwifə bam nakwa o tee nı sı ba vu ba loor-o, sı o ba o pa o tıntʊŋnʊ wʊm na yazurə. [4] Ba ma vu Zezi te ba tiini ba loor-o, sı o ba o pa ba dıdɛɛrʊ wʊm tıntʊŋnʊ wʊm na yazurə. Ba ma ta dıd-o ba wı: «O yı nɔn-ŋʊm. [5] O soe dıbam balʊ na yı Zwifə tın zanzan, yı o lɔ Wɛ-digə o pa dıbam. Kʊntʊ ŋwaanı, kwaanı sı n duri o yibwənə.» [6] Zezi ma sɛ. O ma tɔgı dıdaanı ba o maa ve pamaŋnʊ wʊm sɔŋɔ. O na ma twɛ sɔŋɔ kʊm tın, dıdaanı pamaŋnʊ wʊm daa tʊŋı o cilonnə o tee nı o wı: «Amʊ tu, yı yaarı n tıtı n ba. A wʊ maŋı sı n ba n zʊ amʊ sɔŋɔ. [7] Kʊntʊ mʊ pɛ a bʊŋı sı kʊ wʊ maŋı sı a tıtı ba nmʊ te. Nan weeni n ta dı n ni nı a tıntʊŋnʊ wʊm zaŋı. N na tagı kʊntʊ, oó na yazurə. [8] Bɛŋwaanı, amʊ dı yı nɔɔnʊ wʊlʊ nɔɔna badonnə na jıgı dam a baŋa nı tın, yı amʊ dı ta jıgı dam pamaŋna badaara baŋa nı. A na tagı a wı, nɔɔnʊ wʊlʊ ve, o maŋı sı o vu mʊ. A nan daa na wı, nɔɔnʊ wʊlʊ ba, o dı wʊ́ ba mʊ. Kʊ daa zı yı a tıntʊŋnʊ, a na wı o kı woŋo, oó kı mʊ.»
[9] Zezi na ni kʊntʊ tın, kʊ ma sʊ-o. O ma pipiri o nii kɔgɔ kʊlʊ na tɔg-o tın, yı o ta o wı: «A lagı a ta abam sı, amʊ wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ o na jıgı wʊ-dıdʊa dı amʊ nınɛɛnı wʊntʊ na jıgı wʊ-dıdʊa te tın, kʊ na maŋı kʊ yı Yisırayɛlı * dwi tiinə bam wʊnı dı.»
[10] Pamaŋnʊ wʊm cilonnə bam o na tʊŋı tın laan ma joori sɔŋɔ. Ba na yi da tın, ba nɛ dı o tıntʊŋnʊ wʊm jıgı yazurə.

Zezi na bi kadəm bu te tın

[11] Kʊntʊ na kɛ tın, Zezi daa ma zaŋı o vu tıʊ kʊdoŋ, kʊ yırı mʊ Nayim. O na maa ve tın, o karabiə bam dıdaanı kɔ-fɔrɔ mʊ tɔg-o ba veə. [12] O na yi tıʊ kʊm ni tın, o ma jeeri nɔɔna na zıŋı tʊ dı gandwa ba ma nuŋə. Tʊ wʊm nu yı kadəm mʊ. Mʊ o bu dıdʊa. Tıʊ kʊm kɔ-fɔrɔ dı maa tɔgı tʊ wʊm kwaga. [13] Dí Yuutu Zezi na nɛ kadəm wʊm tın, o ŋwaŋa ma zʊ-o. O ma ta dıd-o o wı: «Yı ta n keerə.»
[14] O ma vu o dwe gandwa yam. O na dwe-ya tın, balʊ na zıŋı tʊ wʊm tın ma zıgı. Zezi ma ta dı tʊ wʊm o wı: «Bʊ-dʊŋʊ, a tɛ dı nmʊ: Zaŋı wɛɛnı!» [15] O na tagı kʊntʊ tın, tʊ wʊm ma sıını o zaŋı yı o sıŋı o ŋɔɔna. Zezi ma joŋ-o o pa o nu wʊm.
[16] Nɔɔna bam maama na nɛ kʊntʊ tın, fʊʊnı jaanı-ba lanyıranı. Ba ma tee Wɛ ba wı: «Wɛ nijoŋnʊ kamunʊ mʊ tʊ dıbam tıtarı nı. Wɛ tʊ sı Dɩ zəni Dɩ nɔɔna bam.»
[17] Ba laan ma ni Zezi ŋwa Zude tıını dım maama wʊnı dı je sım maama nı.

Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn mʊ tʊŋɪ nɔɔna Zezi tee nɪ

(Matiyu 11:2-19)

18 Zan dɪ dɛɛn ma ni Zezi ŋwa. O karabiə bam ma ta ba brɪ-o Zezi na kɪ kʊlʊ maama tɪn.
O laan ma lɪ o karabiə bam bale, 19 yɪ o tʊŋɪ-ba dí Yuutu Zezi tee nɪ, sɪ ba vu ba bwe-o
ba nii, wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ Wɛ na brɪ-ba sɪ oó ba tɪn naa ba ta wú ta cəgi nɔɔnʊ wʊdoŋ
mʊ?
20 Nɔɔna bam ma vu Zezi te ba ta dɪd-o ba wɪ: «Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn mʊ
tʊŋɪ dɪbam nmʊ tee nɪ, sɪ dí ba dí bwe dí nii, nmʊ mʊ yɪ wʊlʊ Wɛ na brɪ dɪbam sɪ n ba
tɪn naa dí ta wú ta cəgi nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ?»
21 Kantʊ maŋa kam nɪ nɔ́ɔ, mʊ Zezi dɛɛn pɛ nɔɔna zanzan na yazurə dɪ ba yawɪɪrʊ dwi
dwi. O ma zəli ciciri sɪlʊ na yaarɪ nɔɔna tɪn, yɪ o daarɪ o pa lilwə zanzan yiə puri. 22 O laan
ma ləri Zan karabiə bam o wɪ: «Ve-na á ta dɪ Zan kʊlʊ maama á na nɛ tɪn yɪ á kwəri á ni
tɪn. Á ta á brɪ-o nɪ lilwə yiə puri, kwaarʊ dɪ waɪ tɪ veə, nanywaanʊ * yɪra dɪ kwɛ
lanyɪranɪ, zwa-kwarʊ dɪ zwa ni, twa dɪ joori ba bi. Kʊlʊ na wəli da tɪn, yinigə tiinə dɪ maa
ni Wɛ kwər-ywəŋə kam. 23 Wʊlʊ maama na ba joori amʊ kwaga nɪ tɪn mʊ yɪ yu-yoŋo tu.»
24 Zan karabiə bam ma joori ba viiri. Zezi laan ma ta Zan taanɪ o brɪ nɔn-kɔgɔ kʊm o wɪ:
«Abam dɛɛn na ve Zan te kagʊa kam wʊnɪ tɪn, á bʊŋɪ sɪ á wú na bɛɛ mʊ? Á ve sɪ á nii
miu kʊlʊ viu na jɪgɪ kʊ zuuli tɪn mʊ na? Aye, kʊ daɪ kʊntʊ. 25 Sɪ bɛɛ mʊ? Á ve sɪ á nii
nɔɔnʊ wʊlʊ na zʊ gwar-ŋʊnnʊ tɪn mʊ na? Aye, kʊ daɪ kʊntʊ. Nɔɔna balʊ na zʊ gwar-
ŋʊnnʊ yɪ ba ŋwɪa ywənə tɪn zʊʊrɪ sɔ-ŋʊnnʊ wʊnɪ mʊ, sɪ kʊ daɪ kagʊa wʊnɪ. 26 Bɛɛ nan
mʊ á ve sɪ á nii? Á ve sɪ á na Wɛ nijoŋnu mʊ na? Ɛɛn, kʊ yɪ kʊntʊ mʊ. Á nan na nɛ wʊlʊ
tɪn tiini o dwe faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na yɪ te tɪn. 27 Wɛ tɔnɔ kʊm nan maŋɪ kʊ ta
wʊntʊ taanɪ kʊ wɪ:

‹Nii, amʊ Wɛ lagɪ a tʊŋɪ a tɪntʊŋnʊ mʊ,
sɪ o da nmʊ yigə o vu o kwɛ cwəŋə kalʊ nmʊ na wú ba n tɔgɪ da tɪn.›

28 A lagɪ a ta abam sɪ, nabiinə balʊ maama ba na maŋɪ ba lʊ tɪn wʊnɪ nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o
na dwe Zan na yɪ te tɪn. Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, nɔn-nabwəm wʊlʊ maama na zʊ Baŋa-Wɛ
paarɪ dɪm wʊnɪ tɪn laan tu o dwe Zan.
29 Nɔɔna bam maama dɪdaanɪ lampo-joŋnə bam dɛɛn dɪ na ni Zan taanɪ tɪn, ba ma sɛ
sɪ Wɛ jɪgɪ cɪga dɪ ba na maŋɪ ba pa Zan miisi-ba na wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ. 30 Kʊ daarɪ
Farizɪan * tiinə bam dɪ cullu karanyɪna tiinə bam dɛɛn wʊ sɛ sɪ Zan miisi-ba na wʊnɪ, yɪ
ba vɪn Wɛ na bʊŋɪ kʊlʊ sɪ Dɩ kɪ Dɩ pa-ba tɪn.»
31 Zezi daa ma ta o wɪ: «Amʊ nan wú kɪ ta mʊ a maŋɪ zɪm nɔɔna bam kəm na yɪ te tɪn?
Ba nyɪ dɪ bɛɛ mʊ? 32 Zɪm nɔɔna bam nyɪ nɪnɛɛnɪ biə na je yaga kaporo nɪ ba kwɛɛrɪ te
tɪn mʊ. Ba maa tɛ daanɪ ba wɪ:

‹Dí magɪ gullu mʊ sɪ á sa,
yɪ á wʊ sagɪ.
Dí ma daarɪ dí leeni luə le,
yɪ á yigə wʊ nywanɪ.›

33 Zɪm nɔɔna bam dɪ yɪ kʊntʊ mʊ. Bɛŋwaanɪ, Zan na tu tɪn, o dɛɛn pɪɪnɪ o kana mʊ yɪ o
kwəri o ba nyɔ sana. Abam na nɛ-o tɪn, á maa jɪg-o á yáala sɪ kʊ yɪ cicirə mʊ tɔg-o. 34 Kʊ

daarɩ, amʊ Nabiin-bʊ * wʊm nan na tʊ tɩn, a wʊ vɔgɩ ni. Abam daa ta ma yáalɩ amʊ dɩ á wɩ, a yɩ nɔn-kolo mʊ, yɩ a yɩ sa-nyɔrʊ dɩ. Á daa ta maa wɩ, a yɩ lampo-joŋnə dɩ nɔn-balwaarʊ ciloŋ mʊ. [35] Balʊ maama nan na tɔgɩ Wɛ cwəŋə tɩn mʊ lwarɩ nɩ Wɛ jɩgɩ cɩga.»

Zezi na kɩ te Farizɩan tʊ Simɔn sɔŋɔ nɩ tɩn

[36] Farizɩan * tʊ dɩdʊa dɛɛn mʊ wʊra, o yɩrɩ mʊ Simɔn. O ma bəŋi Zezi sɩ o ba o vʊ o sɔŋɔ o di wʊdiu. Zezi ma vʊ o zʊ o sɔŋɔ kʊm o jəni sɩ o di. [37] Ka-cɩcwaka dɛɛn mʊ wʊ tɩʊ kʊm kʊntʊ nɩ. O ma lwarɩ sɩ Zezi wʊ Farizɩan tʊ wʊm sɔŋɔ nɩ o di wʊdiu. O ma kwe kunkwələ na sʊ dɩ tralɩ nugə tɩn o ja vʊ Zezi te. [38] O ma vʊ o zɩgɩ Zezi nɛ ni nɩ, yɩ o keerə. O yi-na maa lurə ba bugi Zezi nɛ. O ma tiiri o ma o yuuywe o guguni o yi-na bam Zezi nɛ nɩ, yɩ o kukwəri Zezi nɛ sɩm. O ma daarɩ o pwəri tralɩ nugə kam o ma turi o nɛ sɩm.

[39] Farizɩan tʊ wʊlʊ na bəŋi Zezi o sɔŋɔ nɩ tɩn na nɛ kʊntʊ tɩn, o laan ma bʊŋɩ o wʊnɩ o wɩ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ ya na yɩ Wɛ nijoŋnu, o ya wʊ́ lwarɩ kaanɩ wʊntʊ kəm na yɩ te tɩn, yɩ o ya wʊ́ lwarɩ nɩ kaanɩ wʊlʊ na dwe-o tɩn yɩ ka-cɩcwaka mʊ.»

[40] Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Simɔn a lagɩ a bwe nmʊ woŋo.» O maa wɩ: «Karanyɩna, nan bwe.»

[41] Zezi laan ma maŋɩ mɩmaŋa o wɩ: «Nɔɔna bale mʊ jɩnɩ səbu nɔɔnʊ tee nɩ, dɩdʊa jɩnɩ mʊrr-fiinnu, wʊdoŋ wʊm ma jɩnɩ mʊrr-tɩnu. [42] Ba maa warɩ ba ŋwɩ jɩnɩ dɩm, yɩ o yagɩ o ma cɛ ba maama. Kʊntʊ tɩn, bantʊ wʊnɩ wɔɔ mʊ wʊ́ ta so-o o dwe?»

[43] Simɔn ma lər-o o wɩ: «A bʊŋɩ sɩ wʊlʊ jɩnɩ na daga yɩ o yagɩ o ma cɛ-o tɩn mʊ wʊ́ taa so-o o dwe.»

Zezi maa wɩ: «N sɩɩnɩ n ta cɩga.»

[44] O laan ma pipiri kaanɩ wʊm seeni, yɩ o ta dɩ Simɔn o wɩ: «Nmʊ nɛ kaanɩ wʊntʊ na kɩ te tɩn na? A na tʊ a zʊ n sɔŋɔ kʊm tɩn, nmʊ wʊ pɛ-nɩ na sɩ a ma sɩn a nɛ. Kaanɩ wʊntʊ nan bugi a nɛ dɩdaanɩ o yi-na mʊ, yɩ o daarɩ o guguni-sɩ dɩdaanɩ o yuuywe. [45] A na tʊ tɩn, nmʊ wʊ kukwəri-nɩ sɩ kʊ brɩ nɩ n jeeri-nɩ lanyɩranɩ. Kaanɩ wʊntʊ nan kukwəri a nɛ mʊ taan, kʊ na puli dɩ maŋa kam a na tʊ nmʊ sɔŋɔ tɩn. [46] A na tʊ nmʊ te tɩn, nmʊ wʊ kɩ nugə a yuu nɩ sɩ kʊ pa-nɩ zulə. Kaanɩ wʊntʊ nan kwe tralɩ nugə mʊ o lo o ma turi a nɛ. [47] Kʊntʊ ŋwaanɩ a lagɩ a ta nmʊ sɩ, o sono kamunu kʊm mʊ brɩ nɩ Wɛ yagɩ o lwarma yam zanzan Dɩ ma cɛ-o. Kʊ daarɩ wʊlʊ Wɛ na yagɩ o lwarɩm fɩnfɩɩn Dɩ ma cɛ-o tɩn jɩgɩ sono fɩnfɩɩn yɩranɩ mʊ.»

[48] Zezi laan ma daarɩ o ta dɩ kaanɩ wʊm o wɩ: «N lwarɩm dɩm ti.»

[49] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, nɔɔna balʊ dɩ na tɔgɩ ba wʊra tɩn ma ŋɔɔnɩ daanɩ ba wɩ: «Wʊntʊ nan brɩ o tɩtɩ nɩ o yɩ wɔɔ mʊ, yɩ o yagɩ nɔɔnʊ lwarɩm o ma cɛ-o?»

[50] O laan ma ta dɩ kaanɩ wʊm o wɩ: «Nmʊ na kɩ n wʊ-dɩdʊa dɩ amʊ tɩn mʊ pɛ n na vrɩm. Ve dɩ yazurə.»

8

Kaana badonnə na zəni Zezi te tɩn

[1] Kʊntʊ kwaga nɩ, Zezi dɛɛn ma beeri o tʊlɩ tɩ-kamunnu dɩ tɩ-balwa bam maama, yɩ o tɔɔlɩ kwər-ywəŋə kam o brɩ Wɛ na lagɩ Dɩ di paarɩ tɩte nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn. O karabiə fugə-bale bam dɩ dɛɛn maa tɔgɩ dɩd-o ba beerə. [2] Kaana badonnə dɩ tɔgɩ ba wʊ o tee nɩ.

Bantu yı balu ciciri dı yawıırı dwi dwi dɛɛn na yaarı-ba yı Zezi pa ba na yazurə tın. Ba dıdua yırı mu Mari wulu na nuŋi Magıdala tın. Wuntu mu Zezi ya zəli ciciri sırpɛ yı sı nuŋi sı daar-o. [3] Wudoŋ yırı mu Zannı. Wuntu mu yı Zuuza wulu na nii Erɔdı * sɔŋɔ baŋa nı tın kaanı. Wudoŋ dı yırı mu Suzaanı. Kaana zanzan dı tɔgı ba wura. Kaana bantu maama dɛɛn yəni ba lı ba jıjıgıru ba ma zəni Zezi dı o karabiə bam.

Nɔɔna na joŋi Wɛ taanı te tın

(Matiyu 13:1-23, Marıkı 4:1-20)

[4] Nɔɔna zanzan dɛɛn nuŋi tıını təri təri ba ba Zezi te. Kɔ-fɔrɔ na gilim-o kuntu tın, o laan ma maŋı mımaŋa o brı-ba o wı:

[5] «Valu dɛɛn mu wura. O ma zaŋı o vu o kara duum maŋa nı. O ma karı o dulı o wo-duuru tım kara kam wunı. Wo-duuru tıdonnə ma tu cwəŋə ni nı. Nɔɔna ma nɔna tı baŋa nı ba kɛa. Zunə ma na-tı ba twɛ ba di. [6] Tıdaara ma tu kandwa jəgə nı. Tı ma nuŋi yı tı kwaarı tı tı lıla, tıga kam na ba zurə tın ŋwaanı. [7] Tıdaara ma tu sabarı jəgə nı. Tı na puli tı zaŋı tın, sabarı sım ma tɔgı sı zaŋı sı li-tı sı gu. [8] Ku daarı tıdaara ma tu tı-ywəŋə jəgə nı. Tı ma nuŋi tı kı biə lanyıranı nınɛɛnı biə bi bi te.»

Zezi na tagı kuntu o ti tın, o laan ma ta dı kwər-dıa o wı: «Abam nan fɔgı á cəgi a taanı dım lanyıranı.»

[9] Zezi karabiə bam laan ma bwe-o ba wı: «Mımaŋı dıntu kuri mu bɛɛ?»

[10] O ma ləri-ba o wı: «Wɛ paarı dım kuri ya səgi mu. Ku nan na yı abam, Wɛ maŋı Dl pa á lwarı Dl paarı dım kuri na yı te tın. Ku na yı nɔɔna badaara, a yəni a maŋı mımaŋa mu a brı-ba, sı

‹ba na niə, sı ba yı taa naı,
ba na cəgə, sı ba yı taa ni ku kuri.›

[11] Mımaŋı dım kuri mu tıntu: Wo-duuru tım brı Wɛ taanı dım na yı te tın mu. [12] Cwəŋə kam wo-duuru tım na tu da tın maa maŋı nɔɔna balu na ni Wɛ taanı dım yı sutaanı * laan ba dı lı-dı yı dı wu zu ba wubuŋa tın mu. Dı kı kuntu sı ba yı kı ba wu-dıdua mu dı Wɛ, sı Wɛ yı vrı-ba lwarım wunı. [13] Kandwa yam jəgə kam maa maŋı balu na ni Wɛ taanı dım yı ba joŋi-dı dı wupolo tın mu. Taanı dım ma wu tiini dı zu ba wubuŋa, yı ku na kı fınfıın, ba daa ba sɛa. Cam maŋa na yiə, baá da kwe ba yagı mu. [14] Sabarı sım jəgə kam wo-duuru tım na tu da tın maa maŋı balu na ni Wɛ taanı dım yı ba zaŋı ba ta jıgı liə dı ba ŋwıa wəənu, yı səbu-laga dı lugu baŋa ywəəni cɔgı ba wubuŋa nı sabarı sım na ligi wo-duuru tım te tın. Bantu wubuŋa daa bá bı dı Wɛ cwəŋə kam tɔgım. [15] Tı-ywəŋə jəgə kam wo-duuru tım na tu da tın maa maŋı balu na ni Wɛ taanı dım yı ba joŋi-dı lanyıranı ba kı ba bıcarı nı tın mu. Bantu mu jıgı wubuŋ-ŋuna, yı ba vɔ ba wu dı Wɛ cwəŋə kam tɔgım. Wɛ taanı dım ma ja kuri dı pa-ba nı wo-duuru tılu na kı biə zanzan tın.»

Kanıa mımaŋa

(Marıkı 4:21-25)

[16] Zezi daa ma ta o wı: «Nɔɔnu na jıgı kanıa, o bá sɛ sı o tarıgı-ka o pu tıtɔgɔ kuri nı, naa o zıgı-ka gadogo kuri nı. Oó kwe-ka o palı wɛɛnı mu, sı ka taa jıgı pooni ka paı balu

na lagɪ ba zʊ digə kam wʊnɪ tɪn. [17] Kʊlʊ maama zɪm na səgi nɔɔna tee nɪ tɪn wʊ́ ba kwɪn. Kʊlʊ maama na pugi tɪn wʊ́ ba kʊ puri mʊ, sɪ nɔɔna lwarɪ kʊ kuri na yɪ te.
[18] Kwaanɪ-na á pa á na ni kʊlʊ tɪn zʊ á wʊbʊŋa. Bɛŋwaanɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na maŋɪ o jɪgɪ woŋo tɪn, o ta wʊ́ joŋi kʊdoŋ o wəli da, yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na maŋɪ o ba jɪgɪ tɪn wʊ́ ba ga kʊlʊ fɪnfɪɪn o na bʊŋɪ sɪ o jɪgɪ tɪn.»

Zezi nu dɪ Zezi nyaana na yɪ balʊ tɪn

(Matiyu 12:46-50, Marɪkɪ 3:31-35)

[19] Zezi nu dɪ o nyaana ma ba o te sɪ ba na-o. Ba ma warɪ ba yi o te, kɔgɔ kʊm na daga tɪn ŋwaanɪ. [20] Nɔɔnʊ wʊdoŋ ma ta dɪ Zezi o wɪ: «N nu dɪ n nyaana mʊ tu ba zɪgɪ cicwəŋə nɪ, yɪ ba lagɪ sɪ ba na-m.» [21] O ma ləri-ba o wɪ: «Balʊ maama na ni Wɛ taanɪ dɪm yɪ ba sɛ-dɪ tɪn mʊ yɪ a nu dɪ a nyaana.»

Zezi na jɪgɪ dam vu-fɔrɔ baŋa nɪ te tɪn

(Matiyu 8:23-27, Marɪkɪ 4:35-41)

[22] Dɛ dɪdwɪ Zezi dɪ o karabiə bam ma zʊ naboro. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Pa-na dʊ́ bɛ nɪnɪʊ kʊm ni dɪdoŋ dɪm.» Ba ma sɪŋɪ ba yɛ ba maa kɛa. [23] Ba na maa kɛ tɪn, Zezi ma tʊ dɔɔm nɪ. Vu-fɔrɔ ma da kʊ zaŋɪ nɪnɪʊ kʊm baŋa nɪ, kʊ magɪ boro kʊm kʊ pa kʊ wʊra kʊ miisə na bam kuri nɪ. Ba dɛɛn maa wʊ cam wʊnɪ ba lagɪ ba tɪ. [24] Ba ma vu ba zaŋɪ Zezi dɔɔm nɪ, yɪ ba wɪ: «Dʊ́ Yuutu, zaŋɪ sɪ dʊ́ lagɪ dʊ́ li na dʊ́ tɪ.»
O laan ma zaŋɪ wɛɛnɪ. O ma bagɪ viu kʊm dɪ na bam sɪ tɪ yagɪ. Viu kʊm laan ma yagɪ, yɪ na bam dɪ maŋɪ da cɪmm. [25] O ma bwe o karabiə bam o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ?»
Fʊʊnɪ ma ja-ba, yɪ kʊ kɪ-ba yəəu. Ba ma bwe daanɪ ba wɪ: «Wʊntʊ yɪ wɔɔ mʊ, yɪ o ta wanɪ o bagɪ viu dɪdaanɪ na, yɪ tɪ sɛ o ni?»

Zezi na zəli ciciri nɔɔnʊ yɪra nɪ te tɪn

(Matiyu 8:28-34, Marɪkɪ 5:1-20)

[26] Ba ma yɛ ba vu ba bɛ nɪnɪʊ kʊm. Ba ma yi Zeraaza tiinə na zʊʊrɪ mɛ tɪn. Nɪnɪʊ kʊm tigi je sɪm kʊntʊ dɪ Galile laŋa nɪ mʊ. [27] Zezi ma nuŋi naboro kʊm wʊnɪ. Tɪʊ kʊm nɔɔnʊ dɪdʊa ma ba o jeer-o. Ciciri mʊ jɪg-o sɪ yaara. Kʊ tiini kʊ daanɪ o na wʊ zʊ kʊlʊkʊlʊ yɪ o ba zʊʊrɪ sɔŋɔ nɪ. O yəni o tigi yibeelə je nɪ mʊ. [28] O na nɛ Zezi tɪn, o ma sɪŋɪ o kaasɪ wɛwɛ. O ma vu o tʊ Zezi yigə nɪ, yɪ o kaasɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Zezi, Yuutu Baŋa-Wɛ Bu, nmʊ tu amʊ tee nɪ sɪ n kɪ bɛɛ mʊ? Popo, yɪ zaŋɪ n yaarɪ-nɪ.» [29] O tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ Zezi maŋɪ o pa cicirə kam ni sɪ ka nuŋi ka yagɪ nɔɔnʊ wʊm. Kʊ daanɪ cicirə kam na maŋɪ ka jɪg-o. Kʊntʊ mʊ paɪ ba yəni ba kwe capʊnnʊ ba ma vɔ o jɪa dɪ o nɛ, sɪ ba taa yɪr-o. Ba na yəni ba vɔ-o kʊntʊ, o yəni o kɔ-tɪ mʊ. Cicirə kam laan ma zəl-o ka pa o duri o vu kagʊa wʊ.
[30] Zezi laan ma bwe-o o wɪ: «N yɪrɪ mʊ bɛɛ?»
O ma ləri o wɪ: «A yɪrɪ mʊ Kɔgɔ», bɛŋwaanɪ ciciri zanzan mʊ tɔg-o. [31] Ciciri sɪm ma loori Zezi, sɪ o yɪ zəli-sɪ o pa sɪ zʊ curu goŋ-luŋu kʊm wʊ.
[32] Tərə kɔgɔ zanzan dɛɛn ma wʊ je sɪm nɪ ba beeri piu yuu nɪ ba di. Ciciri sɪm ma loori

Zezi, sɪ o pa-sɪ cwəŋə sɪ sɪ vu sɪ zʊ tərə bam wʊ. O ma sɛ. [33] Ciciri sɪm laan ma yagɪ nɔɔnʊ wʊm yɪra, yɪ sɪ vu sɪ zʊ tərə bam. Tərə bam maama ma duri ba tu ba tʊ nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ ba li na ba tɪ.

[34] Nɔɔna balʊ ya na nii tərə bam baŋa nɪ tɪn na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma duri ba vu ba ta kʊlʊ na kɪ tɪn tɪʊ wʊnɪ dɪdaanɪ dɛ sɪm maama ba brɪ nɔɔna bam. [35] Nɔɔna bam ma nuŋi ba vu sɪ ba nii kʊ na kɪ te tɪn. Ba ma vu ba yi Zezi te. Ba ma na nɔɔnʊ wʊlʊ cicirə kam na yag-o tɪn. O maa je Zezi tee nɪ dɪdaanɪ o swan joori ya ba, yɪ o zʊ gwaarʊ. Ba na nɛ-o kʊntʊ tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ-ba. [36] Balʊ yiə na nɛ kʊ maama tɪn ma ta ba brɪ nɔɔna bam kʊ na kɪ te yɪ ciciri sɪm nuŋi sɪ yagɪ nɔɔnʊ wʊm tɪn.

[37] Zeraaza tɪʊ kʊm dɪ kʊ nawurə yam maama nɔɔna bam ma loori Zezi sɪ o viiri, bɛŋwaanɪ fʊʊnɪ tiini dɪ jɪgɪ-ba. Zezi laan ma joori o vu o zʊ naboro kʊm sɪ o viiri.

[38] O na maa viiri tɪn, nɔɔnʊ wʊlʊ ciciri sɪm na yag-o tɪn ma loor-o sɪ o pa o da o vu. Zezi ma wʊ sɛ. [39] O ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Joori n vu n sɔŋɔ tiinə te, sɪ n ta kʊlʊ Wɛ na kɪ Dɩ pa nmʊ tɪn n brɪ-ba.»

Nɔɔnʊ wʊm ma vu o tʊlɪ tɪʊ kʊm maama wʊnɪ o tɔɔlɪ kʊlʊ maama Zezi na kɪ o pa-o tɪn.

Zezi na pɛ Zayirusi bukɔ dɪ kaanɪ wʊdoŋ na yazurə te tɪn

(Matiyu 9:18-26, Marɪkɪ 5:21-43)

[40] Zezi dɛɛn ma joori o bɛ nɪnɪʊ kʊm ni dɪdoŋ dɪm dɪdaanɪ kɔgɔ zanzan mʊ maŋɪ kʊ gilimi daanɪ kʊ cəg-o. Ba na nɛ-o tɪn, ba ma jeer-o lanyɪranɪ. [41-42] Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa tɔgɪ o wʊra, o yɪrɪ mʊ Zayirusi. O yɪ Zwifə Wɛ-digə kam yigə tu. O ma vu Zezi te, o kuni doonə o yigə nɪ o loor-o o wɪ: «Popo, ba dɪbam sɔŋɔ n joŋi a bu n yagɪ, sɪ o wɔɛ o lagɪ o tɪ.» Mʊ o bu dɪdʊa yɪranɪ, o yɪ bɪsankana mʊ, o yi nɪ bɪna fugə-yale te. Zezi ma sɛ sɪ o vu.

O na maa kɛ tɪn, kɔgɔ kʊm tiini kʊ pɪɪn-o. [43] Kaanɪ wʊdoŋ dɪ maa wʊra o na wɔɛ ka-wʊ taan bɪna fugə-yale. O ya kwe o jɪjɪgɪrʊ maama o pa liri tiinə sɪ ba soon-o, yɪ nɔɔnʊ dɪ dɪdʊa wʊ wanɪ o soon-o. [44] O ma kɛ Zezi kwaga o vu o laarɪ o dwe o gɔrɔ kʊm ni. O na dwe-o kʊntʊ tɪn, jana bam ma kɔ bɪdwɪ baŋa nɪ.

[45] Zezi ma bwe o wɪ: «Wɔɔ mʊ dwe amʊ?» Ba maama ma fʊ ba wɪ, ba wʊ dwe-o. Pɪyɛɛrɪ dɪ balʊ na wʊ o tee nɪ tɪn ma ta ba wɪ: «Dí Yuutu, nmʊ wʊ nɛ nɔɔna bam na tiini ba daga yɪ ba pɪɪnɪ nmʊ te tɪn na?»

[46] Zezi ma ləri o wɪ: «Kʊ yɪ nɔɔnʊ mʊ dwe-nɪ. Amʊ ye sɪ dam nuŋi a yɪra nɪ.» [47] Kaanɪ wʊm ma lwarɪ sɪ o bá wanɪ o səgi dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn. Fʊʊnɪ maa jɪg-o yɪ o yɪra saɪ. O ma vu o tʊ Zezi yigə nɪ. O ma ta dɪd-o kʊlʊ maama na pɛ o dwe-o kʊntʊ tɪn, dɪ o na nɛ yazurə bɪdwɪ baŋa nɪ te tɪn. Kɔgɔ kʊm maama ma ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn. [48] Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «A bukɔ, nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ te tɪn mʊ pɛ n na yazurə. Ve sɪ Wɛ wʊ́ wəli-m.»

[49] Zezi ta na wʊra o ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔnʊ wʊdoŋ ma nuŋi Zayirusi sɔŋɔ o ba o ta dɪd-o o wɪ: «N bukɔ wʊm tɪga. Daa yɪ ta n yaarɪ karanyɪna kam.» [50] Zezi na ni kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ Zayirusi o wɪ: «Yɪ ta n fʊna. Za n weeni n kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ, sɪ oó na yazurə.»

[51] Ba ma vu ba yi sɔŋɔ kʊm. Zezi ma zʊ. O ma wʊ sɛ sɪ nɔɔna da-o ba zʊ, kʊ na daɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɪ Zakɪ, dɪ bu wʊm nu dɪ o ko yɪranɪ. [52] Balʊ maama na maŋɪ ba wʊ sɔŋɔ kʊm wʊnɪ tɪn maa keerə ba coosə bɪsankana kam ŋwaanɪ. Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Á yɪ

taá keerə, sɩ o wʊ tɩgɩ, o dɔ mʊ.»
[53] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, ba maama ma mwan-o, bɛŋwaanɩ ba ye nɩ bu wʊm sɩɩnɩ o tɩ
mʊ. [54] Zezi laan ma vu o ja bɩsankana kam jɩŋa, yɩ o ta dɩd-o o wɩ: «A bu, zaŋɩ wɛɛnɩ.»
[55] O na tagɩ kʊntʊ tɩn, o ŋwɩa ma joori. O ma zaŋɩ wɛɛnɩ bɩdwɩ baŋa nɩ. Zezi ma ta dɩ ba
sɩ ba kɩ wʊdiu ba pa bu wʊm sɩ o di. [56] Kʊ ma sʊ bu wʊm nu dɩ o ko lanyɩranɩ. Zezi ma
kaanɩ-ba o wɩ, ba yɩ zaŋɩ ba ta ba brɩ nɔɔn-nɔɔnʊ woŋo kʊlʊ na kɩ tɩn.

9

Zezi na tʊŋɩ o karabiə fugə-bale bam te tɩn

(Matiyu 10:5-15, Marɩkɩ 6:7-13)

[1] Zezi dɛɛn ma bəŋi o karabiə fugə-bale bam sɩ ba la daanɩ jəgə dɩdʊa. O ma pa-ba
dam sɩ ba wanɩ ciciri maama ba zəli nɔɔna yɩra nɩ, sɩ ba daarɩ ba pa nɔɔna na yazurə ba
yawɩɩrʊ wʊnɩ. [2] O ma tʊŋɩ-ba sɩ ba vu ba tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam ba brɩ Dɩ na lagɩ Dɩ di
paarɩ tɩte nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn, sɩ ba daarɩ ba pa yawɩɩna na yazurə. [3] O ma ta dɩ ba o wɩ:
«Á na maa ve, á yɩ zaŋɩ á kwe kʊlʊkʊlʊ á wəli da á ja vu. Á yɩ kwe nacəgə naa tampɔgɔ
naa wʊdiu naa səbu. Á yɩ kwe gwaarʊ tɩle tɩle á wəli da. [4] Á na ve á zʊ sɔŋɔ kʊlʊ maama
á pəni da, sɩ á taá zʊʊrɩ dáanɩ sɩ kʊ ba kʊ yi á viirim mɩmaŋa. [5] Ba nan daa na wʊ sɛ sɩ
ba jeeri abam lanyɩranɩ, sɩ á nuŋi tɩʊ kʊm kʊntʊ nɩ. Á na maa viirə, sɩ á pɩɩsɩ á nɛ fogo
kʊm á yagɩ da, sɩ kʊ pa nɔɔna bam lwarɩ nɩ ba wʊ kɩ lanyɩranɩ.»
[6] Zezi na tagɩ kʊntʊ dɩ ba o ti tɩn, ba laan ma nuŋi ba tʊlɩ tɩ-balɛ sɩm maama. Je sɩlʊ
maama ba na ve tɩn, ba ma tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam, yɩ ba pa nɔɔna yawɩɩrʊ je.

Erɔdɩ bwɛ Zezi na yɩ wʊlʊ tɩn

(Matiyu 14:1-12, Marɩkɩ 6:14-29)

[7] Galile Pɛ Erɔdɩ * dɛɛn ni kʊlʊ maama Zezi dɩ o karabiə bam na wʊra ba kɩ tɩn. Kʊ ma
pa o wʊbʊŋa vugimi daanɩ, bɛŋwaanɩ nɔɔna badaara tɛ Zezi woŋo ba wɩ, Zan mʊ joori o
bi o yagɩ tʊʊnɩ. [8] Babam maa tɛ ba wɩ, Wɛ nijoŋnʊ Eli * mʊ joori o ba lʊgʊ baŋa.
Badonnə dɩ maa tɛ ba wɩ, kʊ yɩ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɩdʊa mʊ joori o bi. [9] Erɔdɩ
ma ta o wɩ: «Kʊ nan na yɩ Zan, a maŋɩ a pa ba go o yuu. Nɔɔnʊ wʊntʊ nan yɩ nɔɔnʊ wɔɔ
mʊ, yɩ o kɩ wo-kɩnkagɩla yalʊ maama a na ni ya ŋwa tɩn?» O maa tiini o kwaana, sɩ o na
wʊlʊ na kɩ wəənu tɩntʊ maama tɩn.

Zezi na pɛ kɔ-fɔrɔ di wʊdiu kʊ su te tɩn

(Matiyu 14:13-21, Marɩkɩ 6:30-44, Zan 6:1-14)

[10] Zezi karabiə bam dɛɛn ma joori ba vu o te. Ba ma ta ba brɩ-o ba na kɩ kʊlʊ maama
tɩn. O ma pa ba tɔgɩ dɩd-o ba vu jəgə kadoŋ ba yɩranɩ, yɩ ba daarɩ nɔn-kɔgɔ kʊm. Jəgə
kam ba na ve tɩn batwarɩ dɩ tɩʊ kʊdoŋ, kʊ yɩrɩ mʊ Betisayida. [11] Nɔn-kɔgɔ kʊm ma lwarɩ
Zezi dɩ o karabiə bam na ve mɛ tɩn. Ba laan ma tɔgɩ ba kwaga. Ba ma vu ba yi Zezi te. O
ma jeeri-ba lanyɩranɩ. O ma ŋɔɔnɩ o brɩ-ba Wɛ paarɩ dɩm na yɩ te tɩn, yɩ o daarɩ o pa
balʊ maama na lagɩ yazurə tɩn na yazurə.
[12] Maŋa kalʊ wɛ na wʊra dɩ zʊʊrɩ tɩn, Zezi karabiə fugə-bale bam ma ba o te ba wɩ: «Pa

nɔɔna bam vu sam wʊnɪ ba lagɪ wʊdiu ba di, dɪ pwəgə je ba pəni, bɛŋwaanɪ jəgə kalʊ dɪbam na wʊra tɪn yɪ gaa wʊ mʊ. Wʊdiu təri yo.»

[13] O ma ləri-ba o wɪ: «Abam tɪtɪ mʊ wʊ́ pa-ba wʊdiu sɪ ba di.»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Dí jɪgɪ dɪpwa yanu dɪ kale sɪle má má mʊ, kʊ na daɪ sɪ dí vu dí yəgi wʊdiu dí ja ba dí pa nɔn-kɔgɔ kʊntʊ maama.»

[14] Kɔgɔ kʊm dɛɛn yɪ nɪnɛɛnɪ baara mʊrr-tɪnu mʊ (5.000), kʊ wəli dɪ kaana dɪ biə dɪ. Zezi ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ, ba pa nɔɔna bam pɔɔrɪ fiinnu fiinnu ba jəni tɪga nɪ. [15] Ba ma kɪ kʊntʊ. Nɔɔna bam maama ma jəni tɪga nɪ. [16] Zezi laan ma kwe dɪpwa yanu yam dɪ kale sɪle sɪm, yɪ o kwəni o yuu wɛɛnɪ o kɪ Wɛ le tɪ ŋwaanɪ. O ma fɔ fɔ wʊdiiru tɪm o maŋɪ o pa o karabiə bam, sɪ ba ja vu ba pa nɔɔna bam. [17] Nɔɔna bam maama ma di ba su ba daarɪ. Ba na di ba daarɪ kʊlʊ tɪn, ba ma pɛ cicwəəru tɪlʊ na daarɪ tɪn ba su tɪtwarʊ fugə-tɪle.

Pɪyɛɛrɪ tagɪ sɪ Zezi yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ

(Matiyu 16:13-21, Marɪkɪ 8:27-31)

[18] Dɛ dɪdwɪ mʊ Zezi dɛɛn wʊra o warɪ Wɛ o yɪranɪ. O karabiə bam dɪ maa wʊ jəgə kam kʊntʊ nɪ. O ma bwe-ba o wɪ: «Nɔɔna yəni ba tɛ ba wɪ, amʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

[19] Ba ma lər-o ba wɪ: «Badaara tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ Zan wʊlʊ dɛɛn na miisi nɔɔna na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ tɪn mʊ. Babam dɪ maa tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ Wɛ nijoŋnu Eli * mʊ. Badonnə dɪ maa tɛ ba wɪ, nmʊ yɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɪdʊa mʊ n joori n bi n yagɪ tʊʊnɪ.»

[20] O laan ma bwe-ba o wɪ: «Kʊ nan na yɪ abam, á bʊŋɪ sɪ amʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

Pɪyɛɛrɪ ma lər-o o wɪ: «Nmʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ.»

[21] Zezi laan ma tiini o kaanɪ-ba, sɪ ba yɪ ta woŋo kʊntʊ ba brɪ nɔɔn-nɔɔnʊ. [22] O daa ma ta o wɪ: «Kʊ fɪn mʊ sɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm na yaara zanzan. Zwifə nakwa bam dɪ ba kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam mʊ wʊ́ culi amʊ. Baá gʊ-nɪ, yɪ a laan wʊ́ joori a bi da yatɔ dɛ nɪ.»

Dí na maŋɪ sɪ dí tɔgɪ Zezi te tɪn

(Matiyu 16:24-28, Marɪkɪ 6:34-9:1)

[23] Zezi laan ma ta dɪ nɔɔna bam maama o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na lagɪ sɪ o taa tɔgɪ amʊ kwaga tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o vɪn o tɪtɪ wʊbʊŋa, sɪ o sɛ yaara dɛ maama, nɪ wʊlʊ na zɪŋɪ dagara o maa ve o tʊʊnɪ jəgə te tɪn, sɪ o laan taa tɔgɪ-nɪ. [24] Wʊlʊ maama nan na lagɪ sɪ o yɪrɪ o ŋwɪa tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ ga-ka mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama na sɛ sɪ o ga o ŋwɪa amʊ ŋwaanɪ tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [25] Nɔɔnʊ nan na nɛ lʊgʊ baŋa wəənu tɪm maama, yɪ o laan na gɛ ŋwɪa Wɛ tee nɪ, kʊ jɪgɪ bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ kʊ pa-o?

[26] Wʊlʊ maama na kwarɪ cavɪɪra amʊ ŋwaanɪ dɪ a taanɪ dɪm ŋwaanɪ tɪn, cavɪɪra wʊ́ ta jɪgɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm kʊntʊ tu ŋwaanɪ, maŋa kam a na wʊ́ joori a ba lʊgʊ baŋa dɪ paarɪ-zulə, nɪ a Ko Wɛ dɪ Dɩ malɛsɪ * sɪm na jɪgɪ paarɪ-zulə te tɪn. [27] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔna balʊ zɪm na wʊ yo seeni tɪn badaara bá tɪ, yɪ baá na nɪ Wɛ paarɪ dɪm tu nɔɔna tɪtarɪ nɪ.»

Zezi yibiyə na ləni te tɪn

(Matiyu 17:1-8, Marıkı 9:2-8)

[28] Zezi na tagı kʊntʊ tın, kʊ maŋı dı da nana na kɛ tın, o laan ma ja Pıyɛɛrı dı Zan dı Zakı o vu o di piu yuu sı o warı Wɛ. [29] Maŋa kam o na wʊra o warı Wɛ tın, o yibiyə ma ləni. O gwaarʊ tım dı maa pıırı parı parı, yı tı nyıına. [30-31] Nɔɔna bale ma da ba nuŋi ba yigə nı, ba na tiini ba jıgı Wɛ paarı-zulə pooni lanyıranı. Bantʊ yı Moyisi * dı Eli * mʊ. Ba ma zıgı ba ŋɔɔnı dı Zezi. Ba maa wʊra ba tɛ o na wʊ́ vu o tı Zeruzalɛm nı, sı o ma ti kʊlʊ o na tu sı o tʊŋı tın. [32] Pıyɛɛrı dı o donnə bam ma cɛ dı dɔɔnı. Ba laan na dɔ ba zaŋı tın, mʊ ba nɛ Zezi na jıgı Wɛ paarı-zulə pooni kʊ gaalı te. Ba ma daarı ba na nɔɔna bale bam na zıgı o tee nı. [33] Maŋa kam nɔɔna bale bam na lagı ba viiri tın, Pıyɛɛrı ma ta dı Zezi o wı: «Dí Yuutu, dí na wʊ yo seeni tın, kʊ tiini kʊ lana kʊ pa dıbam. Nan pa dí pu vwə yatɔ yo seeni, sı nmʊ dı Moyisi dı Eli taa zʊʊrı da.» O dɛɛn garı o ŋɔɔnı mʊ, sı o yəri kʊlʊ o na jıgı o tɛ tın.

[34] O na wʊra o ŋɔɔnı kʊntʊ tın mʊ kunkwəənu tu tı ba tı kwəli-ba. Tı na kwəli-ba tın, fʊʊnı ma ja Zezi karabiə bam lanyıranı. [35] Ba ma ni kwərə na ŋɔɔnı kunkwəənu tım wʊnı ka wı: «Wʊntʊ mʊ yı amʊ Bu wʊm a na kuri tın. Á nan taá cəgi o taanı lanyıranı.»

[36] Kwərə kam na ŋɔɔnı ka ti tın, ba ma daa wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ ba wəli Zezi nı.

Da yam kʊntʊ ni nı ba ma cım, yı ba wʊ tagı kʊlʊ ba na nɛ tın ba brı nɔɔn-nɔɔnʊ.

Zezi na zəli cicirə bu wʊdoŋ yıra nı te tın

(Matiyu 17:14-21, Marıkı 9:14-29)

[37] Tıga na pʊʊrı tın, Zezi ma tu piu kʊm yuu nı dı o karabiə bam. Nɔn-kɔgɔ zanzan ma jeer-o. [38] Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa tɔgı o wʊ kɔgɔ kʊm wʊnı. O ma ta dı kwər-dıa o wı: «Karanyına, popo, ba n nii a bu baŋa nı. Mʊ amʊ bu dıdʊa, yı cicirə laan jıg-o. [39] Maŋa kam cicirə kam na yəni ka zaŋ-o tın, o da o kaası mʊ, yı o yıra saı pɔgı pɔgı, yı lile-puŋə tɔgı o ni ka nuŋə. Ka ma tiini ka yaar-o maŋa maama, yı ka na yəni ka zaŋ-o, ka ba nuŋi o yıra nı mwalı mwalı. [40] Kʊntʊ ŋwaanı mʊ a loori nmʊ karabiə bam sı ba zəli-ka o yıra nı, yı ba wʊ wanı.»

[41] Zezi ma ləri o wı: «Abam zım nɔɔna bam brı á ba jıgı wʊ-dıdʊa dı amʊ, yı á ba kı lanyıranı. Amʊ wʊ́ daanı abam tıtarı nı a kı wʊ-zuru dı abam sı kʊ taa ve maŋa kɔɔ?» O laan ma ta dı nɔɔnʊ wʊm o wı: «Ja n bu wʊm n ba.»

[42] Bu wʊm na maa ve o te kʊntʊ tın, cicirə kam daa ta ma dʊl-o ka dı tıga nı, yı ka paı o yıra saı pɔgı pɔgı. Zezi ma bagı cicirə kam o pa ka yag-o. O ma pa bu wʊm na yazurə. O laan ma joori o kı-o o ko wʊm jıŋa nı. [43] Nɔɔna bam maama ma na Wɛ dam dım na gaalı te, yı kʊ sʊ-ba zanzan.

Zezi daa na ŋɔɔnı o tʊʊnı taanı te tın

(Matiyu 17:22-23, Marıkı 9:30-32)

Nɔɔna maama dɛɛn yı yəəu dı kʊlʊ maama Zezi na kı tın. O laan ma ta dı o karabiə bam o wı: [44] «Cəgi-na taanı dılʊ a na lagı a ta dı abam tın, sı á joŋi-dı lanyıranı. Baá ja amʊ Nabiin-bu * wʊm ba kı nɔɔna jıŋa nı.» [45] Ba ma wʊ ni o taanı dım kuri. Dı kuri dım səgi mʊ dı ba, yı ba wʊ wanı ba joŋi-dı. Ba ma kwarı sı ba bwe-o ba nii.

Wɔɔ mʊ yɪ nɔn-kamunu Wɛ tee nɪ?

(Matiyu 18:1-5, Marɪkɪ 9:33-40)

46 Kantɔgɔ dɛɛn ma ba Zezi karabiə bam wʊ. Ba dɛɛn lagɪ sɪ ba lwarɪ, bantʊ wʊnɪ wɔɔ
mʊ wʊ́ ta yɪ nɔn-kamunu o dwe ba maama. 47 Zezi ma lwarɪ ba na jɪgɪ kʊlʊ ba wʊbʊŋa nɪ
tɪn. O ma ja bu balaŋa o pa o zɪgɪ o tee nɪ. 48 O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Wʊlʊ maama na
nɪgɪ bu wʊntʊ doŋ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn, kʊntʊ tu nɪgɪ amʊ mʊ. Wʊlʊ maama nan na nɪgɪ
amʊ tɪn, kʊ yɪ o nɪgɪ Baŋa-Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn dɪ mʊ. Wʊlʊ nan na yɪ balaŋa abam
maama wʊnɪ tɪn mʊ yɪ nɔn-kamunu cɪga cɪga.»
49 Zan ma ta o wɪ: «Dí Yuutu, dí ya nɛ nɔɔnʊ na zəli ciciri nɔɔna yɪra nɪ dɪ nmʊ yɪrɪ. O
nan na daɪ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔnʊ tɪn, dí ma kwaanɪ sɪ dí cɪ-o, sɪ o daa yɪ taa kɪ
kʊntʊ.»
50 Zezi ma ləri o wɪ: «Á ya wʊ maŋɪ sɪ á cɪ-o. Wʊlʊ maama na ba culi abam tɪn yɪ abam
nɔɔnʊ mʊ.»

Samari tɪʊ kʊdoŋ nɔɔna wʊ sɛ sɪ ba jeeri Zezi

51 Maŋa kam dɛɛn ma ba ka twɛ sɪ Wɛ kwe Zezi Dʟ ja di Dʟ sɔŋɔ. Zezi ma lɪ bʊŋa sɪ o
yɔɔrɪ o kwe cwəŋə o vu Zeruzalɛm. 52 O ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba da o yigə ba vu. Ba ma vu
ba yi Samari * tiinə tɪʊ kʊdoŋ, sɪ ba ti wəənu maama yigə sɪ o laan ba. 53 Tɪʊ kʊm nɔɔna
bam ma wʊ sɛ sɪ ba jeer-o, ba na lwarɪ dɪ o maa ve Zeruzalɛm tɪn ŋwaanɪ. 54 O karabiə
bam bale Zakɪ dɪ Zan na ni kʊntʊ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «Dí Yuutu, n lagɪ sɪ dí pa mini
nuŋi wɛyuu nɪ dɪ ba dɪ cɔgɪ-ba na?»
55 Zezi ma pipiri o nii-ba, yɪ o bagɪ-ba ((o wɪ: «Abam yəri joro kʊlʊ na jɪgɪ abam tɪn.
56 Amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ tu sɪ a cɔgɪ nɔɔna ŋwɪa, a tu sɪ a vrɪ-ba lwarɪm wʊnɪ mʊ.»))
Ba daa ma yɔɔrɪ tɪʊ kʊdoŋ ba vu.

Balʊ na lagɪ sɪ ba tɔgɪ Zezi tɪn na maŋɪ sɪ ba kɪ te tɪn

(Matiyu 8:19-22)

57 Dɛ dɪdwɪ ba na wʊ cwəŋə nɪ ba maa kɛ tɪn, nɔɔnʊ wʊdoŋ ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Nmʊ
na lagɪ n vu je sɪlʊ maama tɪn, aá da a vu.»
58 Zezi ma lər-o o wɪ: «Kʊ na yɪ yirə, bantʊ jɪgɪ bɔɔna ba tigi da. Zunə dɪ jɪgɪ pwəru ba
tigi da. Kʊ daarɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm ba jɪgɪ jəgə sɪ a pəni da a sin.»
59 Zezi daa ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ o wɪ: «Zaŋɪ n ta n tɔgɪ-nɪ.» Nɔɔnʊ wʊm ma ta o wɪ:
«A Yuutu, yagɪ sɪ a vu a kɪ a ko luə, sɪ a laan ba a tɔgɪ nmʊ.»
60 Zezi ma ləri o wɪ: «Nan yagɪ, sɪ balʊ na ba jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn taa kɪ ba lwi, sɪ
nmʊ daarɪ n vu n tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam n brɪ Dʟ na lagɪ Dʟ di paarɪ tɪte nɔɔna tɪtarɪ nɪ
tɪn.»
61 Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «A Yuutu, aá ba a taa tɔgɪ nmʊ. Nan pa-nɪ cwəŋə
sɪ a vu a banɪ a sɔŋɔ tiinə, sɪ a laan joori a ba.»
62 Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ na jɪgɪ naan-vɔrɔ o maa vara yɪ o pipiri o nii o
kwaga nɪ tɪn, kʊ brɪ sɪ kʊntʊ tu wʊbʊŋa pɔɔrɪ bɪle mʊ. Nɔɔnʊ wʊntʊ doŋ bá wanɪ Wɛ
paarɪ dɪm tɪtʊŋa o tʊŋɪ.»

10

Zezi na tʊŋɪ o karabiə fusɪrpɛ (70) te tɪn

[1] Kʊntʊ kwaga nɪ dí Yuutu Zezi daa ta ma lɪ nɔɔna fusɪrpɛ (70), sɪ o tʊŋɪ-ba bale bale, sɪ ba da yigə ba vu mɛ maama o na lagɪ o vu tɪn. [2] O na lagɪ o tʊŋɪ-ba kʊntʊ tɪn, mʊ o tagɪ dɪ ba o wɪ: «Kʊ nyɪ dɪ faa na kɪ lanyɪranɪ, yɪ tɪntʊŋna fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ wʊra sɪ ba kɪ-kʊ te tɪn. Nan loori-na faa kʊm tu, sɪ o tʊŋɪ nɔɔna zanzan, sɪ ba vu ba kɪ o faa kʊm ba pa-o.»

[3] O ma daarɪ o wɪ: «Ve-na! A na tʊŋɪ abam je sɪm kʊntʊ nɪ tɪn, abam nyɪ dɪ pəlbiə na maa ve sɪ ba gwaanɪ nywənkuri wʊnɪ te tɪn mʊ. [4] Á na maa ve, yɪ kwe-na səbiə ganlɔgɔdɪ, nan yɪ kwe-na tampɔgɔ, naa á taá jɪgɪ natra á wəli da. Yɪ zɪgɪ-na cwəŋə nɪ á daanɪ nɔɔn-nɔɔnʊ pwəgə. [5] Á nan na yi sɔŋɔ kʊlʊ maama á na lagɪ á zʊ tɪn, sɪ á ta dɪ sɔŋɔ kʊm tiinə nɪ: ‹Wɛ wʊ́ pa abam yazurə.› [6] Nɔɔnʊ na wʊra yɪ o soe wʊ-zuru, á yazurə yam wʊ́ ta wʊra dɪd-o. Wʊ-zuru-nyɪm nan na tərə, á yazurə yam wʊ́ joori ya ba á tɪtɪ te mʊ. [7] Taá zʊʊrɪ-na sɔŋɔ kʊm kʊntʊ wʊnɪ. Wʊdiu kʊlʊ maama ba na kɪ ba pa abam tɪn, sɪ á taá di kʊntʊ. Tɪntʊŋnʊ maŋɪ sɪ o taa joŋi o ŋwɪɪrʊ mʊ. Á yɪ zaŋɪ á tʊlɪ sam dɪdonnə. Á taá zʊʊrɪ dáanɪ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ á na wʊ́ ba á viiri tɪn. [8] Á na zʊ tɪʊ kʊlʊ maama, yɪ ba na jeeri abam lanyɪranɪ, sɪ á taá di wʊdiu kʊlʊ maama ba na kɪ ba pa abam tɪn, [9] sɪ á pa yawɪɪna na yazurə, á daarɪ á ta dɪ ba nɪ: ‹Maŋa twɛ sɪ Baŋa-Wɛ di paarɪ á tɪtarɪ nɪ.› [10] Kʊ daarɪ, á na zʊ tɪʊ kʊlʊ maama yɪ ba na wʊ sɛ sɪ ba jeeri abam, sɪ á nuŋi tɪʊ kʊm cwe wʊnɪ á ta dɪ ba nɪ: [11] ‹Abam tɪʊ kʊm fogo na taagɪ dɪbam nɛ sɪm tɪn, nii-na dí pɪɪsɪ-kʊ dí joori dí yagɪ da, sɪ kʊ brɪ nɪ abam wʊ kɪ lanyɪranɪ. Nan taá ye-na sɪ maŋa twɛ sɪ Baŋa-Wɛ di paarɪ nɔɔna tɪtarɪ nɪ.› [12] A nan lagɪ a ta abam sɪ, Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, Sodɔm * tiinə bá tiini ba na lɛɛrʊ nɪ tɪʊ kʊntʊ tiinə na wʊ́ na lɛɛrʊ te tɪn.

[13] Abam Korazin tiinə, á wʊ́ na lɛɛrʊ! Kʊ wəli dɪ abam Betisayida tiinə dɪ wʊ́ na lɛɛrʊ! Bɛŋwaanɪ, wo-kɪnkagɪla yalʊ maama a na kɪ abam tee nɪ tɪn, yadonnə ya na kɪ Tiiri dɪ Sidɔn tiinə tee nɪ, bantʊ ya wʊ́ kɪ lɪla ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ, yɪ ba ya wʊ́ zʊ gwar-zɪnzwara ba lo puru ba yuu nɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ ba wʊrʊ tiini tɪ cɔgɪ zanzan. [14] Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, Tiiri dɪ Sidɔn tiinə bá tiini ba na lɛɛrʊ nɪ abam na wʊ́ na lɛɛrʊ te tɪn.

[15] Abam Kapɛrnawum tiinə, á ga bʊŋɪ nɪ Wɛ lagɪ DL zəŋi abam wɛyuu nɪ mʊ na? Aye. Abam nan lagɪ á tʊ tɪga nɪ mʊ á tu á kwaarɪ curu.»

[16] Zezi daa ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Wʊlʊ maama na joŋi abam taanɪ tɪn, kʊntʊ tu joŋi amʊ taanɪ mʊ. Wʊlʊ maama nan na wʊ joŋi abam taanɪ tɪn, kʊ tu wʊ joŋi amʊ taanɪ mʊ. Wʊlʊ maama na wʊ joŋi amʊ taanɪ tɪn wʊ joŋi Baŋa-Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn taanɪ mʊ.»

(Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma tʊŋɪ-ba yɪ ba vu.)

[17] Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn nɔɔna fusɪrpɛ bam ma joori ba ba Zezi te dɪ wʊpolo. Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Dí Yuutu, ciciri tɪtɪ dɪ dɛ nmʊ yɪrɪ kɔrɔ ŋwaanɪ sɪ sɛ dɪbam ni.»

[18] O ma ləri-ba o wɪ: «A nɛ sʊtaanɪ * na zɪgɪ wɛyuu nɪ dɪ tʊ tɪga nɪ, nɪ dʊa na pɪpɪla ka baga ka tu ka kwaarɪ tɪga te tɪn. [19] Nii-na, a pɛ abam dam sɪ á nɔ bɪsankwɪ dɪ nwaanʊ baŋa nɪ, sɪ á wanɪ sʊtaanɪ dɪ dɪ dam maama, yɪ tɪ tɪlʊtɪlʊ bá wanɪ abam woŋo tɪ kɪ.

[20] Á nan yɪ kɪ wʊpolo dɪ ciciri na sɛ abam ni tɪn ŋwaanɪ. Nan za á kɪ-na wʊpolo dɪ á yɪra na pʊpʊnɪ Wɛ-sɔŋɔ ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ.»

Zezi na kɪ wʊpolo te tɪn

(Matiyu 11:25-27, 13:16-17)

[21] Maŋa kam kʊntʊ nɪ, Wɛ Joro * kʊm dɛɛn pɛ Zezi na wʊpolo lanyɪranɪ. O laan ma kɪ o Ko Baŋa-Wɛ le o wɪ: «A Ko, nmʊ yɪ wʊlʊ na te wɛyuu dɪ tɪga baŋa maama tɪn. Nmʊ nan mʊ pɛ n cɪga kam səgi swan tiinə dɪ yiyiu tiinə tee nɪ, yɪ n daarɪ n pa balʊ na nyɪ dɪ bu-balɛ te tɪn lwarɪ ka kuri. A Ko, a kɪ nmʊ le. Nmʊ na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ n wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ.»

[22] «A Ko nan pɛ-nɪ dam wəənu maama baŋa nɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ Wɛ Bu wʊm na yɪ wʊlʊ, kʊ na daɪ o Ko yɪranɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ dɪ nan bá wanɪ o lwarɪ a Ko Wɛ na yɪ wʊlʊ, kʊ na daɪ amʊ wʊlʊ na yɪ DL Bu wʊm tɪn yɪranɪ, kʊ wəli dɪ amʊ na lagɪ sɪ a pa nɔɔnʊ wʊlʊ maama lwarɪ DL na yɪ wʊlʊ tɪn.»

[23] O laan ma pipiri o nii o karabiə bam seeni, yɪ o ŋɔɔnɪ dɪ bantʊ ba yɪranɪ o wɪ: «Á jɪgɪ yu-yoŋo dɪ á yiə na naɪ wo-kamunnu tɪlʊ tɪn. [24] Lwarɪ-na sɪ, faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə zanzan dɪ pwa zanzan dɛɛn jɪgɪ tɪɪna sɪ ba ya na kʊlʊ maama abam na naɪ lele tɪn, yɪ ba wʊ wanɪ ba na. Ba dɛɛn jɪgɪ tɪɪna sɪ ba ya ni Wɛ taanɪ dɪlʊ abam na ni tɪn, yɪ ba wʊ wanɪ ba ni-dɪ.»

‹Wɔɔ mʊ yɪ a doŋ?› mɪmaŋa

[25] Wɛ cullu karanyɪna dɪdʊa dɛɛn tu Zezi te, sɪ o maŋ-o o nii o swan na yɪ te tɪn. O ma zaŋɪ o bwe-o o wɪ: «Karanyɪna, amʊ nan wʊ́ kɪ ta mʊ sɪ a joŋi ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ?»

[26] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Bɛɛ mʊ pʊpʊnɪ Wɛ cullu tɔnɔ kʊm wʊnɪ? Bɛɛ mʊ n yəni n karɪmɪ da?»

[27] Nɔɔnʊ wʊm ma ləri o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ, ta n soe n Yuutu Baŋa-Wɛ dɪ n bɪcarɪ maama, dɪ n wʊ maama, dɪ n dam maama, dɪ n wʊbʊŋa maama, sɪ n kwəri n ta n soe n doŋ nɪ n tɪtɪ te.»

[28] Zezi ma ləri o wɪ: «N tagɪ cɪga. Nan ta n kɪ kʊntʊ, sɪ nń na ŋwɪa Wɛ tee nɪ.»

[29] Nɔɔnʊ wʊm ma lagɪ sɪ o pa o tɪtɪ bʊra. O ma daa bwe Zezi o wɪ: «Amʊ doŋ mʊ wɔɔ?»

[30] Zezi dɛɛn ma maŋɪ mɪmaŋa o ma lər-o o wɪ:

«Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ zɪgɪ Zeruzalɛm nɪ o nuŋi o maa ve tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Zeriko. O ma vu o maŋɪ dɪ nɔn-vɪrna. Nɔn-vɪrna bam ma zi-o ba vrɪ o gwaarʊ dɪ o wəənu maama. Ba ma mag-o ba bəri, yɪ ba daarɪ ba duri ba viiri. [31] O na tigi da kʊntʊ tɪn, Wɛ kaanɪm tu dɪdʊa dɪ ya wʊ cwəŋə kam kʊntʊ nɪ o maa ve. O na maa ve tɪn, o ma na nɔɔnʊ wʊm na tigi o yigə nɪ. O ma ywəri o tɔgɪ daa o kɛ. [32] Wɛ-digə tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na yɪ Leviti * tu tɪn dɪ maa tɔgɪ da o maa kɛa. O na yi jəgə kam tɪn, o ma na nɔɔnʊ wʊm na tigə. O dɪ daa ma ywəri o tɔgɪ daa o kɛ. [33] Samari * tu wʊdoŋ dɪ dɛɛn maa wʊ bərə nɪ. O ma vu o yi nɔɔnʊ wʊm na tigi mɛ tɪn. O na nɛ-o tɪn, o ŋwaŋa ma zʊ-o. [34] O ma vu o te. O ma kwe nugə dɪ sana o ma zarɪ o fufwələ yam, yɪ o daarɪ o vɔ-ya. O laan ma kwe-o o daŋɪ o tɪtɪ bɪnaga

baŋa nɪ o ja vu nɔɔnʊ wʊdoŋ vərə-digə. Ba na yi da tɪn, o maa jɪg-o o nii lanyɪranɪ.
[35] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Samari tu wʊm ma zaŋɪ sɪ o kɛ. O ma lɪ səbu-dala yale o pa wʊlʊ na te vərə-digə kam tɪn. O ma ta dɪd-o o wɪ: ‹Ta n nii nɔɔnʊ wʊm baŋa nɪ n pa-nɪ. Səbu kʊm na wʊ yi, maŋa kalʊ a na wʊ́ joori a ba tɪn, aá ŋwɪ kʊlʊ maama n na wʊ́ kɪ n wəli da tɪn.› »
[36] Zezi laan ma bwe-o o wɪ: «Kʊntʊ tɪn, bantʊ batɔ wʊnɪ, wɔɔ mʊ yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ nɔn-vɪrna bam na vrɪ tɪn doŋ cɪga cɪga?»
[37] Karanyɪna kam ma ləri o wɪ: «Wʊlʊ wʊm na jaanɪ o ŋwaŋa tɪn.»
Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ve sɪ n dɪ ta n kɪ kʊntʊ.»

Zezi wʊ Marɪtɪ dɪ Mari-ba sɔŋɔ nɪ

[38] Zezi dɪ o karabiə bam daa maa wʊ cwəŋə nɪ ba veə. O ma vu o yi tɪʊ kʊdoŋ. Kaanɪ wʊdoŋ maa wʊra, o yɪrɪ mʊ Marɪtɪ. O ma jeeri Zezi lanyɪranɪ ba sɔŋɔ nɪ. [39] Marɪtɪ nyaanɪ dɪ maa wʊra, o yɪrɪ mʊ Mari. O ma jəni tɪga nɪ Zezi tee nɪ, yɪ o cəgi o taanɪ dɪm maama.
[40] Mari na je kʊntʊ tɪn, Marɪtɪ ma tiini o cɛ tɪtʊŋa nɪ yɪ o liə. O ma vu Zezi te o wɪ: «A Yuutu, nii amʊ na zɪgɪ a tʊŋa a yɪranɪ, yɪ a nyaanɪ wʊm cɪm. Nmʊ yigə tərə na? Ta dɪd-o sɪ o zaŋɪ o wəli-nɪ.»
[41] Dí Yuutu Zezi ma lər-o o wɪ: «Marɪtɪ, Marɪtɪ, nmʊ na li zanzan tɪn mʊ jɪgɪ-m kʊ yaara. [42] Woŋo kʊdoŋ yɪranɪ mʊ daarɪ. Mari mʊ lɪ kʊlʊ na lana tɪn sɪ o kɪ, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o cɪ-kʊ.»

11

Zezi na brɪ o karabiə Wɛ-loro te tɪn

(Matiyu 6:9-13, 7:7-11)

[1] Dɛ dɪdwɪ mʊ Zezi dɛɛn ve jəgə kadoŋ sɪ o warɪ Wɛ. O na warɪ Wɛ o ti tɪn, o karabiə bam dɪdʊa ma ta dɪd-o o wɪ: «Dí Yuutu, brɪ dɪbam dí na wʊ́ ta warɪ Wɛ te tɪn, nɪ Zan dɪ na brɪ o karabiə bam sɪ ba taa warɪ Wɛ te tɪn.»
[2] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam na lagɪ á warɪ Wɛ, sɪ á taá warɪ tɪntʊ doŋ:
‹Dɪbam Ko,
sɪ nmʊ yɪrɪ na tiə dɪ zulə,
sɪ n paarɪ ba.
[3] Ta n pa dɪbam wʊdiu dɛ maama sɪ kʊ maŋɪ dɪbam.
[4] Yagɪ dí lwarɪm n ma n cɛ dɪbam,
nɪ dɪbam dɪ na yagɪ dí cɛ balʊ na kɪ dɪbam lwarɪm tɪn.
Yɪ pa dí na maŋɪm dɪlʊ na wʊ́ pa dí tʊ tɪn.› »
[5] Zezi daa ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Wɛ-loro nyɪ dɪ nmʊ na jɪgɪ n ciloŋ yɪ n zaŋɪ n vu o te tɪtɪɪ kʊrʊ nɪ n ta dɪd-o n wɪ: ‹A ciloŋ, popo a loori-m sɪ n pa-nɪ dɪpwa yatɔ, [6] sɪ vəru mʊ nuŋi yigə yigə o ba a te, yɪ a ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ sɪ a pa-o sɪ o di.›
[7] Nmʊ ciloŋ wʊm maa zɪgɪ digə kam wʊnɪ o ta dɪ nmʊ o wɪ: ‹Yɪ ta n jɪgɪ-nɪ n yaara, sɪ mancoŋo pɪ yɪ amʊ dɪ a biə maama nan tigi dí dɔ mʊ. A bá wanɪ a zaŋɪ a wəli-m.›
[8] N ciloŋ wʊm wʊ́ wanɪ o ta kʊntʊ doŋ na? A nan lagɪ a ta abam sɪ, o ya zɪ wʊ zaŋɪ o

pa nmʋ wʋdiu kʋm á ciloŋo kʋm ŋwaanɩ dɩ, nmʋ na zɩgɩ da taan n loor-o dɩ baarɩ tɩn, o
laan wʋ́ sɛ o zaŋɩ o pa-m kʋlʋ maama n na lagɩ tɩn.
[9] A nan lagɩ a ta abam sɩ á loori-na Wɛ, sɩ Dɩ wʋ́ pa abam kʋlʋ á na lagɩ tɩn. Beeri-na
kʋlʋ á na lagɩ tɩn, sɩ á wʋ́ na. Magɩ-na boro, sɩ baá purɩ ba pa abam. [10] Bɛŋwaanɩ wʋlʋ
maama na loori Wɛ sɩ Dɩ pa-o woŋo tɩn wʋ́ joŋi. Wʋlʋ maama na beeri woŋo Wɛ tee nɩ
tɩn wʋ́ na-kʋ. Baá purɩ ba pa wʋlʋ maama na magɩ boro tɩn.
[11] Abam wʋlʋ na jɩgɩ bu yɩ o na loori-m kaləŋə, nmʋ wʋ́ sɛ n pa-o bɩsankwɩa na? [12] O
na loori cɩcarɩ, nń sɛ n kwe nɔŋɔ n pa-o na? [13] Aye. Abam wʋrʋ na ba lana yɩ á ta ye sɩ á
pa á biə wo-laarʋ tɩlʋ ba na lagɩ tɩn, dɩ́ Ko Wɛ dɩlʋ na wʋ wɛyuu nɩ yɩ Dɩ lana Dɩ dwe
abam tɩn bá pa nɔɔna balʋ na loori-Dɩ Dɩ Joro * kʋm tɩn na?»

Wɔɔ dam mʋ Zezi maɩ o zəli sʋtaana?

(Matiyu 12:22-30, Marɩkɩ 3:22-27)

[14] Dɛ dɩdʋa mʋ Zezi dɛɛn zəli cicirə nɔɔnʋ wʋdoŋ yɩra nɩ. Cicirə kam ya pɛ nɔɔnʋ wʋm ji
mɩmaa mʋ. Ka na yagɩ o yɩra tɩn, o laan maa ŋɔɔna. Kʋ ma sʋ nɔn-kɔgɔ kʋm lanyɩranɩ.
[15] Nɔɔna badaara na nɛ tɩn ba maa wɩ: «O na waɩ o zəli sʋtaana tɩn, kʋ yɩ sʋtaana-pɛ
Belizebuli dam ŋwaanɩ mʋ.»
[16] Ba badaara maa kwaanɩ sɩ ba maŋɩ o dam dɩm ba nii, yɩ ba wɩ, o maŋɩ sɩ o kɩ wo-
kɩnkagɩlɩ dɩlʋ na wʋ́ brɩ-ba nɩ o dam dɩm sɩɩnɩ dɩ nuŋi Wɛ te tɩn mʋ.
[17] Zezi ma lwarɩ ba wʋbʋŋa na yɩ te tɩn. O ma ta dɩ ba o wɩ: «Tɩʋ kʋlʋ paarɩ na pɔɔrɩ
kuni bɩle yɩ ba jɩgɩ daanɩ tɩn, kʋ bá daanɩ kʋ cɔgɩ. Kampwara na zʋ sɔŋɔ kʋlʋ wʋ tɩn, kʋ́
tʋ mʋ. [18] Sʋtaana-pɛ dam dɩm na sɩɩnɩ dɩ pɔɔrɩ bɩle, dɩ paarɩ dɩm bá daanɩ dɩ cɔgɩ.
Abam na tɛ á wɩ, kʋ yɩ Belizebuli dam ŋwaanɩ mʋ a waɩ a zəli sʋtaana tɩn, mʋ pɛ a ta
kʋntʋ doŋ. [19] Kʋ na sɩɩnɩ kʋ yɩ amʋ jɩgɩ Belizebuli dam mʋ a maa zəli sʋtaana, abam
nɔɔna bam dɩ nan maɩ dam dɩm kʋntʋ mʋ ba maa zəli-ya na? Abam tɩtɩ nɔɔna bam na
kɩ te tɩn mʋ brɩ sɩ cɩga təri á tee nɩ. [20] Kʋ nan yɩ Wɛ tɩtɩ dam mʋ a maɩ a zəli sʋtaana.
Kʋ maa brɩ nɩ Wɛ maŋɩ Dɩ ba abam te Dɩ di paarɩ nɔɔna tɩtarɩ nɩ.
[21] Sʋtaana-pɛ nan nyɩ dɩ nɔn-dɩdɛɛrʋ na jɩgɩ taŋa dɩ cɩna o maa yɩrɩ o sɔŋɔ te tɩn. O na
yɩrɩ-kʋ tɩn, o jɩjɩgɩrʋ tɩm bá je. [22] Nɔɔnʋ wʋdoŋ nan na tuə, yɩ o dam na dwe nɔn-dɩdɛɛrʋ
wʋm, kʋntʋ tu wʋ́ wanɩ nɔn-dɩdɛɛrʋ wʋm. O laan wʋ́ vrɩ o taŋa dɩ o cɩna yalʋ o na tɩɩgɩ
tɩn maama. O daarɩ o kwalɩmɩ o jɩjɩgɩrʋ tɩm maama o maŋɩ o pa nɔɔna.
[23] Nɔɔnʋ wʋlʋ maama nan na daɩ a nɔɔnʋ tɩn yɩ a dʋm mʋ. Nɔɔnʋ wʋlʋ maama nan na
ba tɔgɩ o laɩ a nɔɔna o kɩ jəgə dɩdʋa tɩn, o jagɩ-ba mʋ.»

Zezi na ŋɔɔnɩ o brɩ cicirə na joori ka ba nɔɔnʋ tee nɩ te tɩn

(Matiyu 12:43-45)

[24] «Cicirə na nuŋi nɔɔnʋ yɩra nɩ, ka laan wʋ́ vu ka beeri kapwərə yigə mʋ, sɩ ka lagɩ je ka
sin da. Ka nan na beeri ka ga, ka laan wʋ́ ta ka wɩ: ‹Aá joori a vu a na nuŋi mɛ tɩn mʋ, a
taa wʋra.› [25] Ka na joori ka vu nɔɔnʋ wʋm te yɩ ka na sɩ jəgə kam fɔgɩ ka kwɛ lanyɩranɩ,
[26] ka laan wʋ́ joori ka vu ka lagɩ ciciri sɩrpɛ sɩlʋ na tiini sɩ yɩ balwaarʋ sɩ dwe ka tɩtɩ tɩn.
Sɩ ma tɔgɩ daanɩ sɩ vu sɩ zʋʋrɩ da. Kʋntʋ, nɔɔnʋ wʋm laan wʋ́ tiini o na cam kʋ dwəni
faŋa.»

Balʊ na sɛ Wɛ taanɪ tɪn mʊ jɪgɪ yu-yoŋo

[27] Zezi na zɪgɪ o ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, kaanɪ wʊdoŋ tɔgɪ o wʊ kɔgɔ kʊm wʊnɪ, o ma ta dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Kaanɪ wʊlʊ na lʊgɪ-m yɪ n ŋɔgɪ o yɪlɪ tɪn mʊ yɪ yu-yoŋo tu.»
[28] Zezi ma ləri o wɪ: «Balʊ na ni Wɛ kwərə yɪ ba sɛ tɪn mʊ jɪgɪ yu-yoŋo ba dwe dɪdɪ.»

Balʊ na vɪn Wɛ cɪga kam tɪn wʊ́ na bʊra na?

(Matiyu 12:38-42)

[29] Nɔn-kɔgɔ kʊm ma tiini kʊ pɪɪnɪ daanɪ. Zezi daa ma ta o wɪ: «Zɪm nɔɔna yɪ nɔn-balwaarʊ mʊ. Ba lagɪ sɪ a kɪ wo-kɪnkagɪlɪ mʊ a brɪ-ba, sɪ kʊ taa yɪ maana kʊ pa-ba. Ba nan bá na, kʊ na daɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ na maŋɪ dɪ kɪ Wɛ nijoŋnu Zonasɪ * tee nɪ faŋa faŋa tɪn. [30] Wʊntʊ dɛɛn brɪ Wɛ dam Niniivi tiinə tee nɪ, sɪ kʊ taa yɪ maana kʊ pa-ba. Amʊ Nabiin-bu * wʊm dɪ wʊ́ ji maana zɪm nɔɔna bam ŋwaanɪ, nɪ kʊ dɛɛn na kɪ Zonasɪ te tɪn. [31] Wɛ sarɪya dɛ dɪm na yiə, pa-kana kalʊ dɛɛn na te Saba tɪʊ faŋa faŋa tɪn wʊ́ zaŋɪ o di zɪm nɔɔna bantʊ sarɪya, yɪ o vɪ-ba bʊra. Wʊntʊ dɛɛn zaŋɪ o tɪtɪ tɪʊ kʊlʊ na tiini kʊ yɪ yigə yigə nɪ tɪn o ba Pɛ Salɔmɔn te, sɪ o cəgi o swan taanɪ dɪm. Wʊlʊ nan na dwe Salɔmɔn tɪn wʊ abam tee nɪ, yɪ á ba lagɪ sɪ á cəg-o. [32] Niniivi tiinə dɪ wʊ́ zaŋɪ dɛ dɪm kʊntʊ nɪ ba di zɪm nɔɔna bantʊ sarɪya, bɛŋwaanɪ Zonasɪ na ve ba te o tɔɔlɪ-ba Wɛ kwərə kam tɪn, ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ. Wʊlʊ na dwe Zonasɪ tɪn nan wʊ abam tee nɪ, yɪ á wʊ sɛ-o.

Wɛ cɪga kam na paɪ dɪbam pooni te tɪn

(Matiyu 5:15, 6:22-23)

[33] Nɔɔnʊ na jɪgɪ kanɪa, o bá sɛ o tarɪgɪ-ka o zɪgɪ gugoro nɪ, naa o pu-ka tɪtɔgɔ kuri nɪ. O nan wʊ́ kwe-ka o palɪ wɛɛnɪ mʊ, sɪ balʊ na zʊ digə kam wʊ tɪn taa naɪ pooni dɪm. [34] Nmʊ yiə mʊ nyɪ nɪnɛɛnɪ kanɪa kalʊ na paɪ n yɪra jɪgɪ pooni te tɪn. Kʊntʊ tɪn, n yiə na lana, kʊ paɪ n yɪra maama wʊ pooni wʊnɪ mʊ. N yiə nan na ba lana, kʊ paɪ n yɪra maama wʊ lim wʊnɪ mʊ. [35] Kʊntʊ ŋwaanɪ, ta n yɪrɪ n tɪtɪ sɪ pooni dɪlʊ na wʊ nmʊ wʊnɪ tɪn daa yɪ zaŋɪ dɪ ji lim. [36] Nmʊ yɪra maama na jɪgɪ pooni yɪ lim dɪ fɪnfɪɪn tərə, kʊʊ́ pa n yɪra maama wʊ pooni wʊnɪ mʊ, nɪnɛɛnɪ kanɪa na paɪ pooni wʊra te tɪn.»

Lɛɛrʊ na wʊ́ ba Farizɪan tiinə dɪ cullu karanyɪna tiinə baŋa nɪ te tɪn

(Matiyu 23:1-36, Marɪkɪ 12:38-40, Luki 20:45-47)

[37] Zezi dɛɛn na ŋɔɔnɪ wəənu tɪm kʊntʊ o ti tɪn, Farizɪan * tu dɪdʊa ma bəŋ-o, sɪ o da o vu o sɔŋɔ o di wʊdiu. O ma vu o zʊ sɔŋɔ kʊm o jəni sɪ o di. [38] Farizɪan tu wʊm ma na sɪ Zezi wʊ sanɪ o jɪa sɪ kʊ tɔgɪ ba cullu tɪm cwəŋə. Kʊ ma sʊ-o. [39] Dí Yuutu Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Ei! Abam Farizɪan tiinə na lagɪ á di wʊdiu, á yəni á fɔgɪ á sɪn á zwɪ dɪ á kabəli kwɛ lanyɪranɪ. Kʊ daarɪ abam tɪtɪ nan su dɪ digiru mʊ. Á wʊrʊ su dɪ ŋwɪɪnɪ dɪ wo-balwaarʊ kəm. [40] Abam yɪ jwəəru mʊ. Wɛ nan mʊ wʊ kɪ wəənu maama wʊrʊ dɪ tɪ kwɛ na? [41] Á nan maŋɪ sɪ á kwe á na jɪgɪ kʊlʊ tɪn á pa yinigə tiinə dɪ á wʊrʊ maama. Á na kɪ kʊntʊ, á kʊlʊkʊlʊ daa bá ta jɪgɪ digiru.
[42] Abam Farizɪan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nɪ. Bɛŋwaanɪ, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ dwə dwi maama ba zɪ ba daga dɪ, á yəni á lɪ kʊlʊ na yɪ Wɛ nyɪm tɪn á pa-DL. Kʊ lana. Kʊ daarɪ

abam yigə tərə dı cıga tɔgım dı Wɛ sono. Kʊ ya maŋı sı á taá kı tıntʊ wəənu tım mʊ, sı á yı yagı Wɛ niə yadaara yam.
43 Abam Farizıan tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nı. Bɛŋwaanı, á na zʊ á Wɛ-di sım, á lagı je-kamunnu mʊ sı á taá je yigə nı. Á na ve yaga, á lagı sı nɔɔna maama taa tui ba zuli abam.
44 Lɛɛrʊ wʊ á yuu nı. Bɛŋwaanı á nyı dı yibeelə yalʊ na saarı ya daarı tıga yı nɔɔna tɔgı ya baŋa ba kɛa yı ba yəri ya ni nı tın mʊ.»
45 Wɛ cullu karanyına dıdʊa ma ləri Zezi taanı dım o wı: «Karanyına, nmʊ na jıgı wəənu tılʊ n ŋɔɔnı tın, n twı dıbam dı mʊ.»
46 Zezi ma ləri o wı: «Abam balʊ na yı Wɛ cullu karanyına tiinə tın, lɛɛrʊ wʊ á dı yuu nı. Bɛŋwaanı abam yəni á yaarı nɔɔna dı wo-dɛɛrʊ sı ba taa tɔga. Kʊ maa nyı dı á na pa ba zıŋı zıla yalʊ na dunə ya dwe ba zıŋım tın, yı abam tıtı ba sɛ sı á twəri zıla yam fınfıın dı á zəŋi.
47 Lɛɛrʊ wʊ á yuu nı. Bɛŋwaanı abam yəni á fɔgı á kı faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam yibeelə. Kʊ nan yı á kwə-nakwa mʊ gʊ-ba. 48 Á kəm dım brı nı á sɛ kəm-balwaarʊ tılʊ á kwə-nakwa bam na kı tın. Bantʊ dɛɛn gʊ Wɛ nijoŋnə bam, yı abam tıtı laan fɔgı á kwɛ ba yibeelə yam. 49 Abam na tɔgı á kwə kənə kʊntʊ tın, Wɛ dılʊ na maŋı Dʟ ye wəənu maama tın tagı abam ŋwaanı Dʟ wı: ‹Aá tʊŋı a nijoŋnə dı a tıntʊŋna ba tee nı. Ba ma wʊ́ ja ba badaara ba gʊ, yı baá yaarı badaara.› 50 Kʊntʊ ŋwaanı Wɛ wʊ́ pa á na cam zanzan, nı kʊ yı abam tıtı mʊ gʊ Wɛ nijoŋnə balʊ maama ba na gʊ lʊgʊ pulim nı sı kʊ ba kʊ yi zım tın, 51 kʊ na puli Abɛlı * nı sı kʊ ba kʊ kweeli dı Zakari wʊlʊ ba na gʊ Wɛ kaanım bimbim dım dı Dʟ di-laa kʊm tıtarı nı tın. A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, kəm-balwaarʊ tım kʊntʊ maama caa wʊ́ ta wʊ zım nɔɔna bam yuu nı.
52 Wɛ cullu karanyına tiinə-ba, lɛɛrʊ wʊ á yuu nı. Bɛŋwaanı á yəni á cı nɔɔna sı ba yı lwarı Wɛ cıga kam. Abam tıtı wʊ sɛ sı á joŋi-ka, yı á daarı á wʊ pɛ balʊ na lagı ba joŋi-ka tın cwəŋə sı ba joŋi.»
53 Zezi laan ma nuŋi jəgə kam kʊntʊ nı o viiri. Wɛ cullu karanyına tiinə bam dı Farizıan tiinə bam maa ba lagı o taanı dı fınfıın dı. Ba ma yaar-o dı bwiə zanzan. 54 Ba maa lagı sı ba pa o ŋɔɔnı o tusi, sı ba wanı ba ja-o.

12

Dı́ na wʊ́ ta jıgı dı́ tıtı te tın

(Matiyu 10:26-33, 12:32, 10:17-20)

1 Maŋa kam kʊntʊ nı kɔ-fɔrɔ zanzan ya lagı daanı Zezi tee nı. Ba dɛɛn yi nɔɔna mʊrrʊ mʊrrʊ mʊ. Ba tiini ba pıını daanı yı ba nɔnı daanı. Zezi ma puli o ta dı o karabiə bam o wı: «Á fɔgı á cı á tıtı, sı á yı pa Farizıan * tiinə bam dı abam ba dabılı dım, dı ba na yı pipiri-nyına yı ba səgi ba kı wo-balwaarʊ te tın. 2 Kʊlʊ maama na səgi nɔɔna tee nı tın, kʊ jwa wʊ́ ba kʊ lwarı jaja. 3 Kʊntʊ tın, abam na səgi á ta kʊlʊ maama tın wʊ́ nuŋi pooni mʊ sı nɔɔna maama ni. Abam na waası woŋo kʊlʊ digə wʊnı tın, nɔɔna wʊ́ di nayuu ba tɔɔlı-kʊ.
4 A cilonnə-ba, a lagı a ta abam sı á yı taá kwarı fʊʊnı dı balʊ na wai ba gʊı á yıra

yam yı ba daa warı ba kı abam kulukulu ba wəli da tın. [5] A nan wú brı abam á na maŋı sı á taá kwarı wulu tın. Á maŋı sı á taá kwarı Wɛ mu, bɛŋwaanı dıntu jıgı dam sı Dl gu abam sı Dl daarı Dl dı abam min-tıu * nı. A lagı a ta abam sı dıntu mu á maŋı sı á taá kwarı.

[6] Ku na yı kabəmbəli, ba yəni ba yəgi sıntu mwalı mwalı mu. Wɛ nan ba swe sı dıdua dıdua ni nı. [7] Wɛ maŋı Dl ye abam yuuywe sım ni na maı te tın. Á yı taá kwarı fuunı, sı abam dıdua dıdua jıgı kuri á dwe kabəmbəli zanzan.

[8] A lagı a ta abam sı nɔɔnu wulu maama na zıgı nabiinə yigə nı o brı jaja sı o yı a nɔɔnu tın, amu Nabiin-bu * wum dı wú zıgı kuntu tu kwaga nı a brı nı o yı a nɔɔnu Wɛ malɛsı * sım yigə nı. [9] Ku daarı, wulu maama na vın amu nabiinə yigə nı tın, amu dı wú vın kuntu tu Wɛ malɛsı sım yigə nı. [10] Wulu maama na ŋɔɔnı wo-balwaaru o pa amu Nabiin-bu wum tın, Wɛ wú sɛ sı Dl ma cɛ kuntu tu. Wulu nan na ŋɔɔnı o twı Wɛ Joro * kum tın, Wɛ bá sɛ sı Dl ma cɛ-o.

[11] Nɔɔna wú ja abam ba vu ba saŋı Zwifə nakwa tee nı dı tıu kum yigə tiinə tee nı dı dıdɛɛra tee nı. Ba na kı abam kuntu, sı á yı taá liə dı á na wú ŋɔɔnı kulu sı á ma vrı á tıtı, naa á na wú tulı taanı dım te tın. [12] Kantu maŋa kam nı Wɛ Joro kum wú pa á lwarı á na maŋı sı á ta kulu tın.»

Jıjıgıru na bá wanı tı pa ŋwıa te tın taanı

[13] Nɔɔnu dıdua mu tɔgı o wu kɔgɔ kum wunı, o ma ta dı Zezi o wı: «Karanyına, a loori-m sı n ta a zımbaaru wum, sı o kwe wəənu tılu dıbam ko na tıgı o daarı tın o maŋı amu nyım o pa-nı.»

[14] Zezi ma lər-o o wı: «A ciloŋ. Wɔɔ mu tiŋi amu sı a di abam taanı naa sı a maŋı á jıjıgıru a pa abam?» [15] O laan ma ta dı ba maama o wı: «Á taá yırı á tıtı dı wo-swənə zanzan. Nɔɔnu jıjıgıru na daga te, tı bá wanı o ŋwıa tı yırı, o na maŋı o yı nadum te dı.»

[16] Zezi laan ma maŋı mımaŋa o brı-ba o wı: «Nadum wudoŋ mu wura. O maa jıgı karı sı na kı wudiiru zanzan sı pa-o. [17] O ma buŋı o wı: ‹A nan wú kı ta mu? Je daa tərə sı a kı a wudiiru tım maama da›.

[18] O laan ma buŋı o wı: ‹A na wú kı te tın, aá magı a tuli sım maama mu a dı tıga nı, sı a daarı a lɔ tuli-zɛ, sı a wanı a pɛ a wo-vaalu tım dı a wəənu tım maama a kı da. [19] A laan wú ta a wunı a wı: «A jıgı wəənu tılu maama a na lagı tın sı ku taa ve bına kɔgɔ kɔgɔ. Liə daa bá ja-nı. Aá ta kı a wubuŋa na lagı te tın, a di yı a nyɔa yı a kı wupolo.» › [20] Wɛ ma ta dıd-o Dl wı: ‹Nmu yı joro mu. Tıtıı dıntu wunı aá joŋi n ŋwıa. Kuntu tın, wɔɔ mu wú ta te wəənu tılu maama n ya na jıgı tın?› [21] Ku yı kuntu doŋ mu dı wulu maama na tiŋi jıjıgıru zanzan o pa o tıtı yı o ba jıgı kulukulu Wɛ tee nı tın.»

Baŋa-Wɛ na nii dıbam baŋa nı te tın

(Matiyu 6:25-34, 19-21)

[22] Zezi ma ta dı o karabiə bam o wı: «Kuntu ŋwaanı mu a lagı a ta abam sı á yı taá jıgı liə dı lugu baŋa kulukulu, ku na yı á ni-wudiu, naa á na wú zu gwaaru tılu tın.
[23] Bɛŋwaanı á ŋwıa garı wudiiru. Yıra yalu Wɛ na pɛ abam tın dı maa garı gwaaru.

[24] Nan maanɪ-na á nii bacangaarʊ na yɪ te tɪn. Tɪ ba duə, yɪ tɪ ba zagɪ mɪna. Tɪ ba jɪgɪ tuli dɪ tikəri sɪ tɪ kɪ wʊdiiru da. Kʊ nan yɪ Wɛ mʊ nii tɪ baŋa nɪ dɪ tɪ ni-wʊdiu. Abam nan tiini á jɪgɪ kuri á dwe zunə bam. [25] Abam wʊlʊwʊlʊ bá wanɪ o toŋi o ŋwɪa dɪ fɪnfɪɪn dɪ, o na maŋɪ o li te dɪ. [26] Á bá wanɪ kʊ fɪnfɪɪn dɪ á kɪ, bɛɛ nan mʊ yɪ á jɪgɪ liə dɪ wəənu tɪlʊ maama na daarɪ tɪn? [27] Maanɪ-na á nii ga-punnu tɪm lam na yɪ te tɪn. Tɪntʊ nan warɪ tɪ tʊŋɪ, yɪ tɪ warɪ gwaarʊ tɪ sɔ. Nan taá ye-na nɪ, tɪntʊ jɪgɪ lam tɪ dwe Pɛ Salɔmɔn dɛɛn na maŋɪ o zʊʊrɪ gwar-ŋʊnnʊ tɪlʊ tɪn. [28] Kʊ nan na yɪ gaarʊ tɪm kʊntʊ, tɪntʊ ba jɪgɪ dɛ dɪ nɔɔna na zwɛ-tɪ. Dɪ kʊntʊ dɪ, Wɛ ta mʊ paɪ tɪ jɪgɪ lam kʊntʊ doŋ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, kʊ na yɪ abam, Wɛ tiini Dɩ nii abam baŋa nɪ. Bɛɛ mʊ yɪ á ba kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ?

[29] Á yɪ taá jɪgɪ wʊbʊŋ-fara dɪ á na wú kɪ te sɪ á na wʊdiu á di tɪn. Á yɪ taá kɪ liə dɪ kʊntʊ woŋo. [30] Lʊgʊ baŋa nɔɔna balʊ na yəri Wɛ tɪn mʊ tiini ba bʊŋɪ wəənu tɪm kʊntʊ maama wʊbʊŋa. Abam Ko Wɛ nan maŋɪ Dɩ ye nɪ abam maŋɪ sɪ á taá jɪgɪ wəənu tɪm kʊntʊ. [31] Abam maŋɪ sɪ á pa á wʊbʊŋa taa tɔgɪ Wɛ paarɪ dɪm mʊ. Á na kɪ kʊntʊ, Wɛ laan wú wəli abam woŋo kʊlʊ na daarɪ tɪn.

[32] A nɔɔna bam á na ba daga tɪn, yɪ pa-na fʊʊnɪ taa jɪgɪ abam. Abam Ko Wɛ wʊbʊŋa mʊ lagɪ sɪ Dɩ pa abam tɔgɪ á di Dɩ paarɪ dɪm. [33] Kwe-na á jɪjɪgɪrʊ tɪm á yəgi, sɪ á daarɪ á maŋɪ tɪ səbu kʊm á ma wəli yinigə tiinə. Kʊntʊ mʊ á kwe á jɪjɪgɪrʊ á tiŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ, səbiə gan-lɔgɔdɪ na bá cɔgɪ mɛ tɪn. Á na tiŋi jɪjɪgɪrʊ Wɛ tee nɪ, tɪ daa bá je. Ŋwɪɪna daa bá wanɪ ba ŋɔ-tɪ, yɪ tʊa bá wanɪ ka mʊ-tɪ ka cɔgɪ. [34] Bɛŋwaanɪ, abam jɪjɪgɪrʊ na tigi mɛ tɪn, á bɪcara dɪ tigi dáanɪ mʊ.»

Dí na wú ta jɪgɪ dí tɪtɪ te sɪ dí Yuutu joori o ba tɪn

(Matiyu 24:42-51, 10:34-36, 16:2-3, 5:25-26, Marɪkɪ 13:32-37)

[35-36] Zezi ta ma ta o wɪ: «Á taá fɔgɪ á cʊ á tɪtɪ, nɪ nɔɔna balʊ yuutu na nuŋi o vu sɪ o di kadiri candiə yɪ ba jɪgɪ tɪɪna sɪ o joori o ba tɪn. Ba ma fɔgɪ ba vɔ ba gwaarʊ dɪ vwɪ, yɪ ba tarɪgɪ ba min-zwəənu ba zɪgɪ ba tee nɪ. Ba yuutu wʊm na tu o yi manco-pɪɪna o magɪ boro, ba laan wú wanɪ ba zaŋɪ lɪla ba pʊrɪ ba pa-o. [37] Ba yuutu wʊm na joori o ba, yɪ tɪntʊŋna balʊ na zɪgɪ ba niə yɪ ba ba dɔ tɪn, kʊú ji wʊpolo dɪ ba. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, ba yuutu wʊm laan wú pa ba jəni ba di wʊdiu. O ma wú vɔ o gɔrɔ dɪ vʊa, sɪ o kwe wʊdiu kʊm o vu o zɪgɪ sɪ ba di. [38] O nan na joori o ba tɪtɪɪ kʊrʊ nɪ dɪ, yɪ o tɪntʊŋna bam ta na zɪgɪ ba niə yɪ ba ba dɔa, kʊú ji wʊpolo dɪ ba.

[39] Á taá ye sɪ, sɔŋɔ tu ya na lwarɪ maŋa kalʊ ŋwɪɪnʊ na lagɪ o ba tɪn, o ya bá pa ŋwɪɪnʊ wʊm na cwəŋə o zʊ o ŋɔ. [40] Kʊntʊ ŋwaanɪ abam maŋɪ sɪ á cɪ á tɪtɪ mʊ, sɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm lagɪ a ba maŋa kalʊ abam na ba tɪɪna nɪ aá ba tɪn mʊ.»

[41] Pɪyɛɛrɪ ma bwe Zezi o wɪ: «Dí Yuutu, nmʊ na maŋɪ mɪmaŋa yantʊ tɪn, kʊ yɪ dɪbam yɪranɪ ŋwaanɪ mʊ naa nɔɔna maama ŋwaanɪ mʊ?»

[42] Dí Yuutu Zezi ma ləri o wɪ: «Wɔɔ mʊ yɪ tɪntʊŋ-ŋʊm wʊlʊ na jɪgɪ wʊbʊŋa tɪn? O nyɪ nɪnɛɛnɪ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ o yuutu na yagɪ o tɪtʊŋa o pa-o yɪ o daarɪ o vu cwəŋə tɪn. O yuutu wʊm ma lɪ-o sɪ o taa nii o donnə tɪntʊŋna bam baŋa nɪ, sɪ o daarɪ o taa pa-ba ba ni-wʊdiu dɛ maama. [43] O sɔŋɔ tu wʊm na joori o ba, yɪ o na piini dɪ o kɪ kʊlʊ maama o na pɛ-o sɪ o kɪ tɪn, tɪntʊŋnʊ wʊm kʊntʊ laan wú na wʊpolo. [44] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, o yuutu wʊm laan wú pa o taa nii o jɪjɪgɪrʊ maama baŋa nɪ mʊ.

[45] Tɪntʊŋnʊ wʊm nan na bʊŋɪ o wɪ, o yuutu wʊm daanɪ zanzan yɪ o ba tui, yɪ o na jɪgɪ
o donnə tɪntʊŋ-baara dɪ tɪntʊŋ-kaana bam o maga, o di o gaala, yɪ o nyɔ sana o bugə,
[46] tɪntʊŋnʊ wʊm kʊntʊ yuutu wʊm laan wʊ́ joori o ba, dɛ dɪm tɪntʊŋnʊ wʊm na ba jɪgɪ
tɪɪna dɪ maŋa kalʊ o na wʊ́ ba tɪn. O yuutu wʊm na tu o pɪɪr-o kʊntʊ, o laan wʊ́ pa o na
cam, yɪ o daarɪ o pa o da dɪ balʊ na vɪn Wɛ cɪga kam tɪn o na yaara zanzan.
[47] Tɪntʊŋnʊ wʊlʊ maama na lwarɪ o yuutu wʊbʊŋa na lagɪ sɪ o kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ o na wʊ sɛ
sɪ o ja o tɪtɪ o kɪ-kʊ, kʊntʊ tu wʊ́ na magɪrʊ zanzan. [48] Kʊ daarɪ, wʊlʊ na yəri o yuutu na
lagɪ sɪ o kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ o na kɪ kʊlʊ na maŋɪ sɪ ba mag-o tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ na magɪrʊ
fɪnfɪɪn mʊ. Wʊlʊ maama ba na pɛ wəənu zanzan tɪn, baá bwe-o wəənu zanzan bwiə.
Nɔɔnʊ wʊlʊ na joŋi wəənu zanzan sɪ o taa nii-tɪ tɪn, Wɛ wʊ́ bwe-o wəənu zanzan kʊ ja
gaalɪ.»
[49] Zezi daa ta ma ta o wɪ: «Amʊ tu lʊgʊ baŋa sɪ a tarɪgɪ mini mʊ a ma zwɛ-kʊ. A nan ya
lagɪ dɪ a wʊ maama sɪ mini dɪm na maŋɪ dɪ ya tarɪgɪ mʊ. [50] Amʊ nan maŋɪ sɪ a zʊ yaara
wʊ, nɪnɛɛnɪ a na wʊ́ miisi na wʊnɪ te tɪn mʊ. A nan wʊ wʊ-cɔgɔ wʊnɪ mʊ, sɪ kʊ taa ve
maŋa kam kʊ na wʊ́ kɪ kʊ ti tɪn. [51] Amʊ na tu lʊgʊ baŋa tɪn, á bʊŋɪ sɪ kʊ yɪ sɪ a pa nɔɔna
fɔgɪ daanɪ mʊ na? Aye. A tu sɪ a pa nɔɔna pɔɔrɪ daanɪ mʊ. [52] Kʊ na puli zɪm kʊ maa ve,
sɔŋɔ dɪdʊa wʊnɪ nɔɔna banu na wʊra, baá pɔɔrɪ daanɪ batɔ dɪ bale. [53] Ko dɪ o bu wʊ́
pɔɔrɪ daanɪ. Nu dɪ o bukɔ dɪ wʊ́ pɔɔrɪ daanɪ. Kaanɪ dɪ o barʊ nu dɪ wʊ́ pɔɔrɪ daanɪ.»
[54] Zezi laan ma ta dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm o wɪ: «Á na nɛ kunkwəənu na wʊra tɪ zaŋa mɛ seeni
dʊa na zɪgɪ da ka nɪ tɪn, á yəni á ta lɪla sɪ dʊa lagɪ ka nɪ, yɪ kaá sɪɪnɪ ka nɪ mʊ. [55] Kʊ
daarɪ gungun-kʊrrʊ viu na wʊra kʊ fulə, á yəni á wɪ lʊn-wɪa maa bɪɪna, yɪ kʊʊ́ sɪɪnɪ kʊ kɪ
kʊntʊ mʊ. [56] Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Abam waɪ á nii wɛyuu dɪ tɪga baŋa á ma lwarɪ
tɪga kam yibiyə na wʊ́ ta yɪ te tɪn. Bɛɛ nan mʊ yɪ á warɪ á lwarɪ wəənu tɪlʊ na wʊra tɪ kɪ
lele tɪn kuri?
[57] Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ abam ba bʊŋa, sɪ á lwarɪ kʊlʊ na lana tɪn sɪ á taá kɪa? [58] Kʊ nyɪ dɪ
nɔɔnʊ na jaanɪ-m o vu o saŋɪ sarɪya jəgə nɪ te tɪn. Abam ta na wʊ cwəŋə nɪ á maa ve
tɪn, sɪ n kwaanɪ n pa á fɔgɪ daanɪ. Kʊ na daɪ kʊntʊ, o laan wʊ́ ja nmʊ o kɪ sarɪya-diru
wʊm jɪŋa nɪ. Wʊntʊ dɪ laan ma wʊ́ kɪ nmʊ o tɪntʊŋnʊ jɪŋa nɪ, sɪ o kɪ nmʊ pɪɪna digə nɪ.
[59] A lagɪ a ta nmʊ sɪ nń ta n wʊra taan. N na wʊ ŋwɪ jɪnɪ dɪm maama n ti, ba bá yagɪ-
m.»

13

Dí na wʊ ləni dí wʊrʊ, dí wʊ́ na cɔgɪm

[1] Kantʊ maŋa kam nɪ nɔɔna badonnə maa ba Zezi te, yɪ ba ta dɪd-o Galile tiinə badonnə
taanɪ. Gʊvɪrma tu Pilatɪ dɛɛn jaanɪ bantʊ o gʊ maŋa kalʊ ba na wʊra ba kaanɪ Baŋa-Wɛ
tɪn, o pa ba jana nuŋi ka gwaanɪ dɪ vara jana. [2] Zezi ma ləri nɔɔna bam o wɪ: «Galile tiinə
bantʊ na tiini ba na cam kʊntʊ doŋ tɪn, á bʊŋɪ sɪ kʊ yɪ ba na tiini ba yɪ nɔn-balwaarʊ ba
dwe ba donnə bam tɪn ŋwaanɪ mʊ na? [3] Aye, kʊ daɪ kʊntʊ. Abam tɪtɪ dɪ na wʊ ləni á
wʊrʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm, abam maama dɪ wʊ́ cɔgɪ kʊntʊ doŋ mʊ. [4] Kʊ ta na yɪ
nɔɔna fugə-nana balʊ ya na tɪgɪ Silʊa nɪ maŋa kam wɛyuu digə na tʊ ba baŋa nɪ tɪn, á

bʊŋɪ nɪ kʊ yɪ ba na maŋɪ sɪ ba na cɔgɪm kʊ dwəni Zeruzalɛm tiinə badonnə bam tɪn ŋwaanɪ mʊ na? [5] Aye, kʊ daɪ kʊntʊ. Abam tɪtɪ na wʊ ləni á wʊrʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm, abam maama dɪ wʊ́ cɔgɪ kʊntʊ doŋ mʊ.»

Kapʊrʊ kʊlʊ na ba jaanɪ tɪn mɪmaŋa

[6] Zezi laan ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ mʊ wʊra. O ma jəri kapʊrʊ o kara wʊnɪ. O ma vu sɪ o nii, oó na kʊ biə o gwəri na. O ma wʊ nɛ. [7] Kʊ na ba ləri biə tɪn, o ma ta dɪ o tɪntʊŋnʊ wʊm o wɪ: ‹Nii, dɔɔn jɪgɪ bɪna yatɔ mʊ a na tui a laga kʊ biə yɪ a ba naɪ kʊlʊkʊlʊ. Nan goni-kʊ n dɪ tɪga nɪ, sɪ kʊ zɪgɪ da kafɛ mʊ›.

[8] Tɪntʊŋnʊ wʊm ma lər-o o wɪ: ‹A yuutu, yagɪ sɪ kʊ daa kɪ bɪnɪ dɪdʊa kʊ wəli da. Aá kʊ goŋo a kaagɪ kʊ maama yɪ a kɪ pʊpɔnɔ da. [9] Bɪnɪ daa na yiə yɪ kʊ na ləgi biə, kʊ lana. Kʊ nan daa ta na wʊ ləgi, dí laan wʊ́ go-kʊ dí dɪ tɪga nɪ.› »

Zezi na pɛ kaanɪ wʊdoŋ na yazurə ba siun dɛ nɪ te tɪn

[10] Zwifə bam siun * dɛ dɪdoŋ dɛɛn ma yi. Zezi maa wʊ ba Wɛ-digə kam nɪ o brɪ-ba Wɛ taanɪ. [11] Kaanɪ wʊdoŋ maa tɔgɪ o wʊra, cicirə na jɪg-o ka yaara dɪ yawɪʊ taan bɪna fugə-nana, ka pa o tii mʊ, o warɪ o kwəni wɛɛnɪ. [12] Zezi na nɛ-o tɪn, o ma ta dɪd-o sɪ o ba o te. O laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Kaanɪ, n nɛ bwəlim, n sin dɪ n yaara yam.» [13] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o ma zi o jɪa o baŋa nɪ. Bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ kaanɪ wʊm kwəni wɛɛnɪ. O na kwəni wɛɛnɪ tɪn, o ma tee Baŋa-Wɛ.

[14] Zwifə Wɛ-digə kam yuutu wʊm na nɛ Zezi na kɪ te ba siun dɛ dɪm nɪ yɪ o pa kaanɪ wʊm na yazurə tɪn, o bam ma zaŋɪ. O ma ta dɪ kɔgɔ kʊm o wɪ: «Wɛ pɛ dɪbam da yardʊ mʊ sɪ dí ta maa tʊŋɪ dí tɪtʊŋa. Kʊntʊ tɪn, á maŋɪ sɪ á taá tui da yam kʊntʊ nɪ mʊ sɪ á na yazurə, sɪ kʊ daɪ siun dɛ dɪm nɪ.»

[15] Dí Yuutu Zezi ma lər-o o wɪ: «Abam yɪ pipiri-nyɪna mʊ. Abam wɔɔ mʊ wʊ́ ta jɪgɪ o nabɪa naa o bɪnaga yɪ o ba bwəli-ka o ja vu sɪ ka nyɔ na siun dɛ dɪm nɪ? [16] Kʊntʊ tɪn, kaanɪ wʊntʊ na yɪ Abraham dwi tu yɪ sʊtaanɪ * ya vɔ-o dɪ yawɪʊ bɪna fugə-nana tɪn, kʊ culi sɪ a bwəl-o a yagɪ siun dɛ dɪm nɪ sɪ o sin dɪ o yawɪʊ kʊm na?»

[17] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa balʊ na vɪ-o tɪn na cavɪɪra. Kʊ daarɪ nɔn-kɔgɔ kʊm maama maa jɪgɪ wʊpolo zanzan dɪ wo-kɪnkagɪla yalʊ maama o na kɪ tɪn.

Wɛ paarɪ dɪm na yɪ te tɪn

(Matiyu 13:31-33, Marɪkɪ 4:30-32)

[18] Zezi daa ma ta o wɪ: «Wɛ paarɪ dɪm nyɪ dɪ bɛɛ? A ma bɛɛ mʊ a maŋɪ-dɪ a brɪ abam? [19] Wɛ paarɪ dɪm nyɪ dɪ nɔɔnʊ na kwe wo-duu na yɪ mɪmɪɪnʊ o vu o du o kadugə nɪ. Wo-duu kʊm kʊntʊ ma nuŋi, yɪ kʊ tiini kʊ ji tu-kamunu. Zunə laan ma ba ba sɔ ba pwəru tiu kʊm yuu nɪ.»

[20] Zezi daa ma ta o wɪ: «A ta wʊ́ ma bɛɛ mʊ a maŋɪ Wɛ paarɪ dɪm na nyɪ te tɪn a brɪ abam? [21] Dɪ nyɪ dɪ kaanɪ na kwe dabɪlɪ o gwaanɪ dɪ dɪpɛ muni zwɪ-zɛ sɪtɔ te tɪn. Dɪ laan ma pa dɪpɛ muni dɪm maama fʊlɪ.»

Dí na wú zu Wɛ paarɩ dɩm wunɩ te tɩn

(Matiyu 7:13-14, 21-23)

22 Zezi dɛɛn wu cwəŋə nɩ o maa ve Zeruzalɛm. O na maa ve tɩn, o tulɩ tɩɩnɩ dɩm maama
yɩ o brɩ-ba Wɛ taanɩ. 23 Nɔɔnu wudoŋ ma bwe-o o wɩ: «A Yuutu, nɔɔna fɩnfɩɩn yɩranɩ mu
wú na vrɩm na?»
Zezi ma ta dɩ nɔɔna bam o wɩ: 24 «Á taá cu á tɩtɩ sɩ á kwaanɩ á da ni dɩlu na pɩɩnɩ tɩn á
zu Wɛ paarɩ dɩm wu. A lagɩ a ta abam sɩ nɔɔna zanzan wú ba ba beeri sɩ ba zu, yɩ ba bá
wanɩ ba na cwəŋə. 25 Maŋa kam na yiə, yɩ sɔŋɔ tu zaŋɩ o pɩ o mancoŋo, abam laan wú
ba á zɩgɩ pooni nɩ á magɩ boro, yɩ á loori á wɩ: ‹Dí Yuutu, popo, purɩ sɩ dí zu.› O laan wú
ləri o wɩ: ‹A yəri abam na nuŋi mɛ.› 26 Abam laan wú ta wɩ: ‹Dɩbam ya tɔgɩ dɩ nmu dí jəni
dí di wudiu. Ku yɩ dɩbam tɩu kum cwe sɩm wunɩ mu n zɩgɩ da n brɩ Wɛ taanɩ.› 27 O nan ta
wú ləri abam o wɩ: ‹A yəri abam. Joori-na daa nɩ, abam kəm-balwaaru tiinə bam.›
28 Ku na kɩ abam kuntu, á wú na Abraham * dɩ Yizakɩ dɩ Zakɔbɩ na je Wɛ paarɩ dɩm
wunɩ, ku wəli dɩ Wɛ nijoŋnə bam maama. Abam tɩtɩ nan bá na cwəŋə sɩ á zu. Abam wú
maŋɩ mɛ yaara na wura yɩ nɔɔna keerə yɩ ba dunɩ ba nwa tɩn. 29 Nɔɔna wú nuŋi lugu
baŋa je maama nɩ ba ba ba zu Wɛ paarɩ dɩm wu, yɩ ba jəni ba di ywəəni daanɩ. 30 Á taá
ye nɩ, nɔɔna badaara zɩm na yɩ kwaga tiinə tɩn wú ba ba ji yigə tiinə. Badaara dɩ na maŋɩ
ba yɩ yigə tiinə tɩn wú joori ba ji kwaga tiinə.»

Zezi wu na cɔgɩ Zeruzalɛm tiinə ŋwaanɩ te tɩn

(Matiyu 23:37-39)

31 Maŋa kam kuntu nɩ mu Farizɩan * badonnə tu Zezi te, yɩ ba ta dɩd-o ba wɩ: «Yagɩ yo
seeni sɩ n vu jəgə kadoŋ. Bɛŋwaanɩ Pɛ Erɔdɩ * lagɩ sɩ o pa ba gu nmu.»
32 O ma ləri-ba o wɩ: «Ve-na á ta á brɩ nasɩa kam nɩ, zɩm da yantu nɩ a maŋɩ sɩ a taa
zəli sutaana, sɩ a kwəri a pa nɔɔna na yazurə. Da yatɔ dɛ nɩ, a laan wú yi a kweelim jəgə.
33 A nan maŋɩ sɩ a daa kwe a cwəŋə a taa kɛa zɩm dɩ jwaanɩ dɩ jwa yigə nɩ, bɛŋwaanɩ
ku bá wanɩ sɩ wulu na yɩ Wɛ nijoŋnu tɩn ga o ŋwɩa yɩ ku daɩ Zeruzalɛm nɩ.
34 Həii! Zeruzalɛm tiinə-ba, á yəni á gu Wɛ nijoŋnə yɩ á dulɩ nɔɔna balu Wɛ na tuŋɩ abam
tee nɩ tɩn dɩ kandwa. Kuni zanzan mu a ya lagɩ sɩ a la abam nɔn-biə a kɩ daanɩ sɩ a taa
nii á baŋa nɩ, nɩnɛɛnɩ coro na kukwəri ku biə ku kɩ ku vwana kuri nɩ te tɩn, yɩ abam wu sɛ.
35 Kuntu tɩn, Wɛ laan wú dwanɩ Dɩ jɩa abam tɩu kum baŋa nɩ sɩ ku ji di-dwəənu. Á taá ye
nɩ, á daa bá na-nɩ sɩ ku taa ve maŋa kalu á na wú ta wɩ: ‹Zuli-na wulu na tu dí Yuutu Wɛ
yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn.› »

14

Zezi na pɛ ya-fula tu na yazurə te tɩn

1 Siun dɛ dɩdoŋ dɛɛn ma yi. Zezi ma vu Farizɩan * yigə tu dɩdua sɔŋɔ o zu sɩ o di wudiu.
O na wura tɩn, ba maa kwaanɩ ba yɩr-o, sɩ ba nii o na wú kɩ te tɩn. 2 Ya-fula tu ma ba o
zɩgɩ Zezi yigə nɩ. 3 Zezi na nɛ-o tɩn, o ma bwe Wɛ cullu karanyɩna tiinə dɩ Farizɩan tiinə
bam o wɩ: «Dɩbam cullu paɩ cwəŋə sɩ dí pa nɔɔnu na yazurə siun * dɛ dɩm nɩ naa ku
culə?» 4 Ba maa cɩm. O ma dwe nɔɔnu wum o pa o na yazurə, yɩ o yag-o o wɩ, o ve.

[5] O laan ma bwe-ba o wɪ: «Abam wʊlʊ bu na tʊ vʊlɪ wʊnɪ siun dɛ nɪ, n bá kɪ lɪla n vu n vaŋ-o n lɪ na? Kʊ na yɪ n nabɪa dɪ, n bá vu n lɪ-ka na?»
[6] Ba maa warɪ ba lər-o kʊlʊkʊlʊ.

Dí na maŋɪ sɪ dí tu dí tɪtɪ dí kɪ te tɪn

[7] Nɔɔna balʊ na tu sɪ ba tɔgɪ ba di wʊdiu Farizɪan * tu wʊm sɔŋɔ nɪ tɪn maa lagɪ jəŋə je sɪ ba jəni. Zezi ma na nɪ ba lagɪ je-laarʊ je mʊ sɪ ba jəni da. O na nɛ kʊntʊ tɪn, o ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba o wɪ: [8] «Nɔɔnʊ na kɪ kadiri candiə yɪ o bəŋi-m sɪ n ba n di, yɪ kwaanɪ sɪ n jəni nɔn-kamunu jəŋə je nɪ. Nmʊ na kɪ kʊntʊ, yɪ nɔn-kɔrɔ na tuə, [9] sɔŋɔ tu wʊlʊ na bəŋi abam tɪn wʊ́ ba o ta dɪ nmʊ o wɪ: ‹Zaŋɪ sɪ n daarɪ jəgə kam n pa nɔɔnʊ wʊntʊ.› Nmʊ laan wʊ́ zaŋɪ n vu n jəni kwaga kwaga mʊ dɪ cavɪɪra.
[10] Kʊ daarɪ, ba na bəŋi-m sɪ n vu n tɔgɪ n di candiə, ve n jəni kwaga kwaga. Nmʊ na kɪ kʊntʊ, yɪ sɔŋɔ tu wʊm na tu o na-m, o laan wʊ́ ta o wɪ: ‹A ciloŋ, zaŋɪ n ba yigə n jəni.› Kʊntʊ wʊ́ pa n na zulə nɔɔna bam maama yigə nɪ.
[11] Bɛŋwaanɪ, wʊlʊ na zəŋi o tɪtɪ tɪn, Wɛ wʊ́ tu kʊntʊ tu. Wʊlʊ nan na tu o tɪtɪ tɪn, Wɛ wʊ́ zəŋi kʊntʊ tu.»
[12] Zezi laan ma ta dɪ sɔŋɔ tu wʊm o wɪ: «Nmʊ na lagɪ n kɪ wʊdi-fɔrɔ n pa nɔɔna, kʊ na yɪ wɪa nɪ naa dɪdaanɪ, sɪ n yɪ bəŋi n cilonnə dɪ n cʊrrʊ dɪ n donnə nadunə. Nmʊ na kɪ kʊntʊ, bantʊ wʊ́ wanɪ ba joori ba dɪ kɪ-m kʊntʊ doŋ ba ma ŋwɪ jɪnɪ dɪm. [13] Nmʊ nan na lagɪ n kɪ candiə, sɪ n bəŋi balʊ na yɪ yinigə tiinə dɪ kwaarʊ dɪ gwanɪ dɪ lilwə tɪn, sɪ ba ba ba di. [14] Nmʊ na kɪ kʊntʊ, nmʊ wʊ́ ta n jɪgɪ yu-yoŋo. Nɔɔna bantʊ doŋ bá wanɪ ba joori ba ŋwɪ jɪnɪ dɪm. Maŋa kam Wɛ na wʊ́ pa nɔn-ŋʊna bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn, nmʊ laan wʊ́ joŋi n kəm dɪm kwərə.»

Candi-fara mɪmaŋa

(Matiyu 22:1-14)

[15] Nɔɔnʊ wʊdoŋ wʊlʊ na tɔgɪ o je Zezi tee nɪ o di wʊdiu tɪn ma ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn. O ma ta dɪd-o o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊ o jəni o di ywəəni dáanɪ tɪn mʊ yɪ yu-yoŋo tu.»
[16] Zezi ma maŋɪ mɪmaŋa o ma ləri o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ ya wʊra o ma lagɪ o kɪ wʊdi-fɔrɔ sɪ o pa nɔɔna. O ma bəŋi nɔɔna zanzan sɪ ba ba ba di. [17] Candiə kam maŋa na yi tɪn, o ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ sɪ o vu o ta dɪ balʊ o na bəŋi tɪn nɪ, ba ba sɪ woŋo maama ti kʊ yigə. [18] Nɔɔna bam na ni kʊntʊ tɪn, ba maama ma wʊra ba loori cwəŋə o tee nɪ. Ba dɪdʊa ma wɪ: ‹Popo, pa-nɪ cwəŋə, sɪ a joŋi kar-dʊŋa mʊ, kʊ yɪ fɪfɪʊn sɪ a vu a nii ka baŋa nɪ.› [19] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɪ ma wɪ: ‹Popo, pa-nɪ cwəŋə, sɪ a yəgi nabɛ fugə mʊ lele kʊntʊ sɪ a ma va. A maa ve sɪ a kɪ a nii, sɪ wʊ́ sɛ sɪ va na?› [20] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɪ ma ta o wɪ: ‹A di kaanɪ mʊ lele kʊntʊ. Amʊ daa bá wanɪ a ba.›
[21] Tɪntʊŋnʊ wʊm laan ma joori sɔŋɔ o vu o ta dɪ o tu wʊm ba na ləri te tɪn. Sɔŋɔ tu wʊm na ni tɪn, o bam ma zaŋɪ. O ma ta dɪ tɪntʊŋnʊ wʊm o wɪ: ‹Nuŋi lɪla n vu tɪʊ kʊm cwe sɪm yum maama n la yinigə tiinə dɪ kwaarʊ dɪ lilwə dɪ gwanɪ n pa ba ba ba di.› [22] Tɪntʊŋnʊ wʊm ma kɪ kʊntʊ, yɪ o daa ta o wɪ: ‹Amʊ tu, a kɪ tɪte maama nmʊ na tagɪ tɪn, yɪ jəgə daa ta daarɪ sɪ nɔɔna jəni da.› [23] Sɔŋɔ tu wʊm daa ma ta dɪd-o o wɪ: ‹Nuŋi tɪʊ kʊm wʊ n

vu n beeri cwə-bim sɪm maama niə nɪ, sɪ n pa balʊ na wʊra tɪn ba ba zʊ a sɔŋɔ kʊm sɪ kʊ su.›
[24] A lagɪ a ta abam sɪ, kʊ na yɪ nɔɔna balʊ a ya na bəŋi yɪ ba vɪn tɪn, bantʊ wʊlʊwʊlʊ daa ba jɪgɪ ni sɪ ba tɔgɪ ba di a wʊdiu kʊm.»

Dí na wú kwaanɪ dɪ dí dam maama te sɪ dí taá tɔgɪ Zezi tɪn

(Matiyu 10:37-38, 5:13, Marɪkɪ 9:50)

[25] Zezi na wʊ cwəŋə nɪ o maa ve tɪn, nɔn-kɔgɔ zanzan maa tɔgɪ o kwaga. O ma pipiri o nii ba seeni yɪ o wɪ: [26] «Nɔɔnʊ wʊlʊ na tu amʊ te yɪ o wʊ vɪn o ko dɪ o nu, dɪ o kaanɪ dɪ o biə, dɪ o zɪmbaara dɪ o nyaana dɪ o nakwa, yɪ o na wʊ vɪn o tɪtɪ ŋwɪa dɪ, kʊntʊ tu bá wanɪ o ji amʊ karabu. [27] Wʊlʊ maama na wʊ sɛ sɪ o tɔgɪ amʊ kwaga, sɪ o na yaara nɪ wʊlʊ na zɪŋɪ dagara o maa ve o tʊʊnɪ je te tɪn, kʊntʊ tu bá wanɪ o ji a karabu.
[28] Abam wʊlʊ na bʊŋɪ sɪ o lɔ wɛyuu di-kamunu, n maŋɪ sɪ n da yigə n jəni n jeeli n nii, səbu kʊm wú wanɪ digə kam kʊ lɔ kʊ ti naa kʊ bá wanɪ. Kʊ daɪ kʊntʊ na? [29] N na wʊ kɪ kʊntʊ, yɪ n na cwi digə kam kuri yɪ ka daa warɪ ka guri, balʊ maama na lwarɪ tɪn wú ta mwanɪ nmʊ, [30] yɪ ba wɪ: ‹Nɔɔnʊ wʊntʊ puli digə lɔɔm, yɪ o daa warɪ-ka o guri.›
[31] Asawɛ, pɛ na lagɪ o kɪ jara dɪ pɛ wʊdoŋ, o maŋɪ sɪ o da yigə o jəni o bwɛ o nii, nɔɔna mʊrr-fugə (10.000) kalʊ na wʊ o kwaga nɪ tɪn wú wanɪ ba jeeri nɔɔna mʊrr-fiinle (20.000) kalʊ na wʊ pɛ wʊdoŋ wʊm kwaga nɪ tɪn naa ba bá wanɪ. Kʊ daɪ cɪga na? [32] O nan na bá wanɪ, pɛ wʊdoŋ wʊm ta na wʊ yigə yigə o bɪɪnɪ tɪn, oó da yigə o tʊŋɪ tɪntʊŋna mʊ o tee nɪ, sɪ ba koor-o sɪ o yagɪ jara yam sɪ ya ti. [33] Kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ abam wʊlʊ maama na wʊ kwe o woŋo maama o yagɪ daa nɪ, o bá wanɪ o ji amʊ karabu.
[34] Yɛ ywənə yɪ dɪ waɪ dɪ kwɛ wʊdiu. Yɛ ywəəni nan na ti, n daa n bá wanɪ n pa dɪ joori dɪ ja ywəəni. [35] Dɪntʊ daa ba jɪgɪ kuri. N bá wanɪ n kɪ-dɪ n kadugə nɪ, naa n ma n kɪ pʊpɔnɔ. N maŋɪ sɪ n lo-dɪ n yagɪ mʊ.
Abam nan fɔgɪ á cəgi amʊ taanɪ dɪm.»

15

Pi-jiə dɪ səbu-jiu mɪmaŋa

(Matiyu 18:12-14)

[1] Dɛ dɪdwɪ lampo-joŋnə dɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ zanzan ma fɔɔrɪ ba yi Zezi te, sɪ ba taa cəgi o taanɪ dɪm. [2] Farizɪan * tiinə dɪ Wɛ cullu karanyɪna tiinə na nɛ kʊntʊ tɪn, ba maa pʊʊna ba wɪ: «Taá nii nɔɔnʊ wʊntʊ na je dɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ, yɪ o ta kwəri o di wʊdiu dɪ ba.»
[3] Zezi laan ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba o wɪ: [4] «Abam wʊlʊ na jɪgɪ peeni bi (100), yɪ sɪ dɪdʊa na je, o bá yagɪ peeni funʊgʊ-nʊgʊ kʊm (99) gaa nɪ, yɪ o daarɪ o vu o beeri pi-jiə kam na? [5] O nan na beeri o na-ka, o laan wú kwe-ka o daŋɪ o bakala baŋa nɪ dɪ wʊpolo o ja vu sɔŋɔ. [6] O na tu o yi sɔŋɔ, oó bəŋi o cilonnə dɪ o sɔŋɔ tiinə maama, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: ‹Á kɪ wʊpolo dɪ amʊ, a na nɛ piə kalʊ ya na je tɪn ŋwaanɪ.› [7] Kʊntʊ tɪn, a lagɪ a ta abam sɪ, kʊ yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ nɔn-cɪcɔgɔ dɪdʊa na ləni o wʊ o yagɪ kəm-balwaarʊ, kʊú pa wʊpolo taa daga Wɛ-sɔŋɔ nɪ. Baá ta jɪgɪ wʊpolo zanzan dɪd-o kʊ dwe nɔn-ŋʊna funʊgʊ-nʊgʊ na ba bʊŋɪ sɪ ba maŋɪ sɪ ba ləni ba wʊrʊ Wɛ ŋwaanɪ.

[8] Asawɛ, kaanɪ na jɪgɪ səbu-dala fugə, yɪ dɪdʊa na je, o bá tarɪgɪ kanɪa o zuri o yɪra o zwarɪ digə kam wʊ maama, sɪ o nii oó na-dɪ na? [9] O nan na nɛ-dɪ, o laan wú bəŋi o cilonnə dɪ o sɔŋɔ tiinə maama, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: ‹Á kɪ wʊpolo dɪ amʊ, a na nɛ səbu-dalɪ dɪlʊ ya na je tɪn ŋwaanɪ.›

[10] Kʊntʊ tɪn, a lagɪ a ta abam sɪ, kʊ yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ nɔn-cɪcɔgɔ dɪdʊa na ləni o wʊ o yagɪ kəm-balwaarʊ, kʊú pa wʊpolo kʊntʊ doŋ taa wʊ Wɛ malɛsɪ * sɪm tee nɪ.»

Bu-jiu mɪmaŋa

[11] Zezi daa ta ma ta o wɪ: «Nɔɔnʊ mʊ wʊra o na jɪgɪ bəkəri sɪle. [12] Dɛ dɪdwɪ nyaanɪ wʊm ma zaŋɪ o ta dɪ o ko o wɪ: ‹A ko, a loori-m sɪ n maŋɪ a təri nmʊ wəənu tɪm wʊnɪ n pa-nɪ›. O ko ma sɛ. O ma maŋɪ o jɪjɪgɪrʊ tɪm o pa-ba.

[13] Da fɪnfɪɪn na kɛ tɪn, nyaanɪ wʊm ma zaŋɪ o kwalɪmɪ o wəənu maama o ja nuŋi o vu tɪʊ kʊdoŋ yigə yigə. O maa zʊʊrɪ da, yɪ o kɪ paweeni yɪranɪ. O maa jɪgɪ o wəənu tɪm o cɔgɪ yɔɔ yɔɔ. [14] O laan ma ba o cɔgɪ o wəənu tɪm o ti maama. Kana ma tiini ka zʊ tɪʊ kʊm, yɪ o daa ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ. [15] O ma vu tɪʊ kʊm nɔɔnʊ dɪdʊa te, o loor-o sɪ o wəl-o. Nɔɔnʊ wʊm ma pa o vu o tɔgɪ o tərə gaa nɪ. [16] Kana na tiini ka cɛ o yɪra nɪ tɪn, o ma bʊŋɪ sɪ o tɔgɪ o di tərə yam wʊdiu kʊm, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ ba pa-o-kʊ. [17] O wʊbʊŋa laan ma joori. O ma bwɛ o tɪtɪ nɪ o wɪ: ‹A ko yəni o paɪ o tɪntʊŋna wʊdiu zanzan yɪ ba ba di ba tiə, yɪ a laan wʊ yo seeni kana lagɪ ka gʊ-nɪ. [18] Aá zaŋɪ a joori a vu a ko wʊm te mʊ, sɪ a ta dɪd-o nɪ: «A ko, a kɪ a cɔgɪ Wɛ yigə, yɪ a kɪ a cɔgɪ nmʊ dɪ wʊ. [19] Kʊntʊ tɪn, kʊ daa wʊ maŋɪ sɪ n kɪ-nɪ nɪ nmʊ bu te. Nan pa a taa tɔgɪ a yɪ nmʊ tɪntʊŋna bam dɪdʊa.» ›

[20] O na bʊŋɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma zaŋɪ o maa ve o ko wʊm te. O ta na wʊ yigə yigə tɪn, mʊ o ko wʊm tʊlɪ o na-o. O na nɛ-o tɪn, o ŋwaŋa ma zʊ-o. O ma zaŋɪ o duri o vu o jeeri o bu wʊm, o kukwər-o dɪ wʊpolo zanzan.

[21] Bu wʊm laan ma ta dɪd-o o wɪ: ‹A ko, a kɪ a cɔgɪ Wɛ yigə, yɪ a kɪ a cɔgɪ nmʊ dɪ wʊ. Kʊntʊ tɪn, kʊ daa wʊ maŋɪ sɪ n kɪ-nɪ nɪ n bu te.› [22] O ko wʊm ma ta dɪ o tɪntʊŋna bam o wɪ: ‹Á kɪ lɪla á zʊ á kwe gɔrɔ kʊlʊ na lana kʊ dwe tɪ maama tɪn, á ja ba á zʊ-o. Kwe-na jafʊlɪ á kɪ o jɪŋa nɪ, sɪ á kwe natra á pa o zʊ. [23] Ve-na á ja na-paalɪ kamunu kʊm á ja ba á gʊ, sɪ dí ma kɪ wʊdiu dí di candiə dɪ wʊpolo. [24] Bɛŋwaanɪ a bu wʊntʊ ya tɪgɪ mʊ, yɪ o joori o bi. O ya je mʊ, yɪ a joori a na-o.› Ba ma puli wʊdiiru tɪm dim yɪ ba kwɛɛra dɪ wʊpolo.

[25] Maŋa kalʊ nyaanɪ wʊm na tu o yi sɔŋɔ tɪn, o zɪmbaarʊ wʊm ya wʊ kara nɪ mʊ o vara. O na nuŋi kara kam nɪ o maa bɪɪnɪ sɔŋɔ tɪn, mʊ o ni ba na magɪ wəənu yɪ ba saɪ. [26] O ma bəŋi o ko tɪntʊŋna bam dɪdʊa o bwe-o woŋo kʊlʊ na kɪ yɪ ba kwɛɛrɪ tɪn. [27] Tɪntʊŋnʊ wʊm ma lər-o o wɪ: ‹Nmʊ nyaanɪ wʊm mʊ tuə. Nmʊ ko ma ja na-paalɪ kamunu kʊm o gʊ sɪ ba di candiə, o na nɛ-o yɪ o jɪgɪ yazurə tɪn ŋwaanɪ.›

[28] Bu-kwɪan kam na ni kʊntʊ tɪn, o bam ma zaŋɪ. O ma ba lagɪ sɪ o zʊ digə. O ko wʊm ma nuŋi o vu o koor-o sɪ o zʊ. [29] O ma ta dɪ o ko wʊm o wɪ: ‹Ta n niə, bɪna yantʊ maama amʊ tiini a tʊŋɪ zanzan a pa nmʊ. A yəni a sɛ nmʊ ni maŋa maama. Nmʊ nan wʊ pɛ amʊ dɪ bʊbala dɪ sɪ a gʊ, sɪ amʊ dɪ a cilonnə ma kɪ candiə. [30] Kʊ daarɪ nmʊ bu wʊntʊ na tu tɪn, n jaanɪ na-paalɪ kamunu kʊm n gʊ n pa-o, yɪ o yɪ wʊlʊ na kwe nmʊ jɪjɪgɪrʊ o vu o cɔgɪ ka-bwəəru kwaga nɪ yɪ o laan joori o ba tɪn.› [31] O ko wʊm ma lər-o o wɪ: ‹A bu, nmʊ

wʊ amʊ tee nɪ mʊ maŋa maama. Wəənu tɪlʊ maama amʊ na jɪgɪ tɪn yɪ nmʊ nyɪm mʊ.
32 Dí nan maŋɪ sɪ dí kɪ wʊpolo candiə mʊ zɪm, bɛŋwaanɪ nmʊ nyaanɪ wʊm ya tɪgɪ mʊ,
yɪ o joori o bi. O ya je mʊ, yɪ dí joori dí na-o.› »

16

Tɪntʊŋ-balɔrɔ mɪmaŋa

1 Zezi daa ta ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Nadum mʊ wʊra o na jɪgɪ tɪntʊŋnʊ. O
tɪntʊŋnʊ wʊm mʊ nii o wəənu maama baŋa nɪ. Nɔɔna badonnə ma vu ba ta dɪ nadum
wʊm ba wɪ, o tɪntʊŋnʊ wʊm jɪgɪ o wəənu tɪm o cɔga mʊ. 2 O ma bəŋi o tɪntʊŋnʊ wʊm,
yɪ o ta dɪd-o o wɪ: ‹A ni nmʊ na kɪ te tɪn. Kɔɔ mʊ n nan wʊ́ ta dɪ amʊ? Nan ve n jeeli nmʊ
na kɪ te dɪ a wəənu tɪm tɪn, sɪ n ba n ta n brɪ-nɪ. Nmʊ daa n bá wanɪ n ta n yɪ a
tɪntʊŋnʊ.›
3 Tɪntʊŋnʊ wʊm ma bwɛ o tɪtɪ nɪ o wɪ: ‹Amʊ nan wʊ́ kɪ ta mʊ? A tu wʊm lagɪ o lɪ-nɪ o
tɪtʊŋa yam nɪ. Amʊ ba dana sɪ a wanɪ a va. Cavɪɪra maa jɪgɪ-nɪ sɪ a taa tʊlɪ a loorə. 4 A
nan ye a na wʊ́ kɪ te, sɪ o na lɪ-nɪ o tɪtʊŋɪ dɪm nɪ, sɪ nɔɔna taa joŋi-nɪ lanyɪranɪ ba sam
nɪ tɪn.›
5 O na bʊŋɪ kʊntʊ tɪn, o ma bəŋi balʊ na jɪgɪ o tu wʊm jɪna tɪn dɪdʊa dɪdʊa o pa ba ba
o te. O ma bwe dayigə tu wʊm o wɪ: ‹Nmʊ jɪgɪ a tu wʊm jɪnɪ kʊ maɪ tɪta mʊ?› 6 Nɔɔnʊ
wʊm ma ləri o wɪ: ‹Kʊ yɪ nugə kʊnkwaanʊ bi (100) mʊ.› Tɪntʊŋnʊ wʊm ma ta-o o wɪ: ‹Nii
tɔnɔ kʊlʊ nmʊ jɪnɪ dɪm na pʊpʊnɪ da tɪn. Nan kɪ lɪla n kwe n ja n vu n jəni n pʊpʊnɪ nɪ
kʊnkwaanʊ fiinnu (50).› 7 O daa ta ma bwe nɔɔnʊ wʊdoŋ o wɪ: ‹Nmʊ jɪgɪ a tu wʊm jɪnɪ
kʊ maɪ tɪta mʊ?› O ma ləri o wɪ: ‹Kʊ yɪ mɪna ywəəlu bi (100) mʊ.› Tɪntʊŋnʊ wʊm ma ta
dɪd-o o wɪ: ‹Kwe tɔnɔ kʊm n pʊpʊnɪ nɪ ywəəlu funɔnɔ (80).›
8 Nadum wʊm na lwarɪ kʊntʊ tɪn, o ta tee tɪtʊŋ-balɔrɔ kʊm dɪ o na kɪ te tɪn, bɛŋwaanɪ
lʊgʊ baŋa tiinə jɪgɪ swan ba ye ba na wʊ́ kɪ te sɪ ba ma wəli daanɪ ba dwe balʊ na lwarɪ
Wɛ pooni dɪm tɪn.
9 A lagɪ a ta abam sɪ, á maŋɪ sɪ á kwe lʊgʊ baŋa səbu á ma wəli nɔɔna sɪ kʊ pa á di
ciloŋo daanɪ. Á na kɪ kʊntʊ, yɪ səbu kʊm na ti, ba jwa wʊ́ jeeri abam lanyɪranɪ Wɛ-sɔŋɔ
nɪ, sɪ á taá wʊra maŋa kalʊ na bá ti tɪn.»

Dí na maŋɪ sɪ dí taá yɪ cɪga tiinə te tɪn

10 «Nɔɔnʊ wʊlʊ na tɔgɪ cɪga dɪ wo-balaŋa tɪn wʊ́ ta tɔgɪ cɪga dɪ wo-kamunu dɪ. Kʊ
daarɪ wʊlʊ na ba tɔgɪ cɪga dɪ wo-balaŋa tɪn bá wanɪ o tɔgɪ cɪga dɪ wo-kamunu dɪ.
11 Kʊntʊ tɪn, abam na warɪ á tɔgɪ cɪga dɪ lʊgʊ baŋa səbu, Wɛ bá sɛ sɪ Dɩ kwe jɪjɪgɪrʊ
cɪga cɪga Dɩ kɪ abam jɪŋa nɪ. 12 Abam na warɪ á tɔgɪ cɪga dɪ wəənu tɪlʊ ba na kwe ba kɪ
abam jɪŋa nɪ sɪ á nii tɪ baŋa nɪ tɪn, Wɛ bá sɛ sɪ Dɩ pa abam wəənu tɪlʊ na wʊ́ ta yɪ
abam tɪtɪ nyɪm tɪn.
13 Tɪntʊŋnʊ bá wanɪ o kwe wʊbʊŋ-dɪdwɪ sɪ o ma tʊŋɪ o pa o yuutiinə bale. Oó ta culi
dɪdʊa kam yɪ o daarɪ o soe wʊdoŋ wʊm, naa oó ta nɪgɪ dɪdʊa kam yɪ o daarɪ o gooni
wʊdoŋ wʊm. Kʊntʊ ŋwaanɪ abam bá wanɪ á pa sɪ Wɛ taa yɪ á yuutu, sɪ á daarɪ á pa
səbu dɪ taa yɪ á yuutu.»
14 Farizɪan * tiinə bam na tɔgɪ ba wʊra tɪn ma ni Zezi na tagɪ kʊlʊ maama tɪn. Ba na yɪ

səbu-swən-nyɪna tɪn, ba maa jɪg-o ba mwana. [15] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam mʊ lagɪ sɪ á brɪ á tɪtɪ nɔɔna yigə nɪ, nɪ á yɪ nɔn-ŋʊna. Wɛ nan ye á wʊbʊŋa na yɪ te tɪn. Woŋo kʊlʊ nɔɔna na paɪ kʊ yɪ wo-kamunu tɪn, kʊ yɪ wo-zɔɔnɪ mʊ Wɛ yigə nɪ.
[16] Nɔɔna dɛɛn jɪgɪ Moyisi * cullu tɪm dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na brɪ kʊlʊ tɪn mʊ ba tɔga, yɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn laan ba. O na tu tɪn, kʊ laan yɪ Wɛ paarɪ kwər-ywəŋə kam mʊ wʊra, yɪ nɔɔna maama tiini ba kwaanɪ sɪ ba tɔgɪ ba zʊ dɪ wʊ.
[17] Dɪ kʊ dɪ, kʊ yɪ mwalɪ sɪ wɛyuu dɪ tɪga je kʊ dwe woŋo fɪnfɪɪn na lagɪ kʊ lɪ Wɛ cullu tɪm wʊnɪ.
[18] Nɔɔnʊ wʊlʊ na yagɪ o kaanɪ yɪ o daarɪ o di kaanɪ wʊdoŋ, kʊntʊ tu kəm dɪm yɪ balɔrɔ nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na pəni dɪ o doŋ kaanɪ te tɪn mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ na zaŋɪ o di kaanɪ wʊlʊ o tɪtɪ barʊ na yag-o tɪn, kʊntʊ tu kəm dɪm dɪ yɪ balɔrɔ nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na pəni dɪ o doŋ kaanɪ te tɪn mʊ.»

Nadum dɪ yinigə tu mɪmaŋa

[19] Zezi ta ma ta o wɪ: «Nadum mʊ wʊra. O maa yəni o zʊ gwar-ŋʊnnʊ tɪlʊ na tiini tɪ lana tɪn. O jɪgɪ woŋo maama kʊ yi-o, yɪ o ŋwɪa lana dɛ maama. [20] Yinigə tu dɪ mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Lazaarɪ. O yəni o tigi nadum wʊm sɔŋɔ mancoŋo nɪ. O yɪra maama yɪ ŋwana. [21] O maa lagɪ sɪ o taa di wʊdiu kʊlʊ nadum wʊm na di yɪ kʊ siiri tɪga nɪ tɪn, yɪ o ba na-kʊ o di. Kakuri dɪ ma tui sɪ dəlimi o ŋwana yam.
[22] Yinigə tu wʊm laan ma ba o tɪ. Wɛ malɛsɪ * ma ba sɪ kwe-o sɪ ja vu Wɛ-sɔŋɔ sɪ pa o jəni Abraham * tɪkəri nɪ. Nadum wʊm dɪ ma tɪ. Ba ma kwe-o ba kɪ. [23] O ma vu curu. O maa wʊra o yaara zanzan. O ma kwəni o yuu wɛɛnɪ o na Abraham na wʊ yigə yigə, yɪ Lazaarɪ je o tɪkəri nɪ. [24] O ma kaasɪ o ta dɪd-o o wɪ: ‹A ko Abraham, popo, duri a ŋwaŋa. A loori-m sɪ n pa Lazaarɪ vu o ma o nʊa o laŋɪ na o ba o ma zuri a dindəlimi, sɪ a tiini a yaarɪ zanzan mini dɪm wʊnɪ.›
[25] Abraham ma lər-o o wɪ: ‹A bu, nan guli nmʊ dɛɛn na ŋwɪ lʊgʊ baŋa nɪ yɪ n na wo-laarʊ tɪlʊ maama n na lagɪ tɪn. Lazaarɪ dɛɛn nan jɪgɪ yaara yɪranɪ mʊ. Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, wʊm bɪcarɪ laan zuri, yɪ nmʊ dɪ daa wʊ yaara wʊnɪ. [26] Woŋo kʊlʊ na wəli da tɪn, goŋ-canluŋu mʊ cɪgɪ dɪbam dɪ abam laŋa nɪ, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o zɪgɪ yo o vu o bɛ o yi abam te. Nɔɔn-nɔɔnʊ dɪ bá wanɪ o zɪgɪ abam tee nɪ o bɛ o ba dɪbam te.› [27] Nadum wʊm ma ta o wɪ: ‹A ko, kʊ nan na yɪ kʊntʊ, a loori-m sɪ n tʊŋɪ Lazaarɪ sɪ o vu a ko sɔŋɔ, [28] sɪ a nyaana banu wʊra, sɪ o kaanɪ-ba, sɪ ba dɪ daa yɪ tɔgɪ ba ba yaara jəgə kantʊ.›
[29] Abraham ma ta dɪd-o o wɪ: ‹Ba maŋɪ ba jɪgɪ twaanʊ tɪlʊ Moyisi * dɪ Wɛ nijoŋnə bam na pʊpʊnɪ tɪn. Ba nan maŋɪ sɪ ba sɛ twaanʊ tɪntʊ taanɪ dɪm mʊ.› [30] O ma lər o wɪ: ‹A ko Abraham, ba bá sɛ kʊntʊ. Nɔɔnʊ nan na bi o yagɪ tʊʊnɪ yɪ o vu ba te o ta dɪ ba, ba laan wʊ́ ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm.› [31] Abraham ma lər nadum wʊm o wɪ: ‹Ba na wʊ sɛ Moyisi dɪ Wɛ nijoŋnə bam maama taanɪ dɪm, nɔɔnʊ na maŋɪ o bi o yagɪ tʊʊnɪ dɪ, ba ta bá sɛ sɪ o taanɪ dɪm yɪ cɪga.› »

17

Zezi na brɩ o karabiə wəənu tɩlʋ tɩn

(Matiyu 18:6-7, 21-22, Marɩkɩ 9:42)

[1] Zezi dɛɛn ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «Kʋ bá wanɩ sɩ wəənu tɩlʋ na ganɩ nɔɔna sɩ ba yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn taa tərə. Kʋ nan na yɩ nɔɔnʋ wʋlʋ na ganɩ nɔɔna sɩ ba yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn, lɛɛrʋ wʋ o yuu nɩ. [2] Kʋʋ́ ta lana kʋ pa kʋntʋ tu sɩ ba lə kandwɛ kamunu o ba nɩ ba dɩ-o nɩnɩʋ wʋnɩ, kʋ garɩ cam dɩlʋ o na wʋ́ na dɩ o na pɛ Wɛ bu-balaŋa dɩdʋa yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm tɩn. [3] Kʋntʋ tɩn, á taá cʋ á tɩtɩ!

N nʋ-bʋ na kɩ lwarɩm, sɩ n kaan-o dɩ o na kɩ kʋlʋ tɩn. O nan na sɛ yɩ o ləni o wʋ dɩ o kəm-balɔrɔ kʋm, sɩ n ma n cɛ-o. [4] O na maŋɩ o kɩ nmʋ lwarɩm kʋni bɩrpɛ dɛ wʋnɩ yɩ o sɛ nɩ o kɩ o cɔgɩ, nmʋ ta maŋɩ sɩ n ma n cɛ-o mʋ.»

[5] Dí Yuutu Zezi tɩntʋŋna bam ma ta dɩd-o ba wɩ: «Wəli dɩbam wʋbʋŋa, sɩ dí taá jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ nmʋ.»

[6] Zezi ma ləri-ba o wɩ: «Á na kɩ á wʋ-dɩdʋa dɩ amʋ, yɩ kʋ na maŋɩ kʋ yɩ fɩnfɩɩn yɩranɩ nɩ nyasaŋ-bʋ te dɩ, á wʋ́ wanɩ á ta dɩ tʋ-kamunu kʋntʋ nɩ kʋ gɔ kʋ vʋ kʋ jəni nɩnɩʋ kʋm wʋnɩ, yɩ kʋʋ́ sɛ á ni.»

Tɩntʋŋnʋ na maŋɩ sɩ o kɩ te tɩn

[7] Zezi daa ta ma ta o wɩ: «Abam wʋlʋ na jɩgɩ tɩntʋŋnʋ, yɩ o na wʋra o varɩ o pa-m, naa o na tɔgɩ n peeni, yɩ wʋntʋ na tʋŋɩ o ti yɩ o ba o yi sɔŋɔ, n ta dɩd-o nɩ o ba o jəni o di wʋdiu dɩ nmʋ na? [8] Aye. Nmʋ nan wʋ́ ta dɩd-o nɩ: ‹Ve n kɩ wʋdiu, sɩ n laan vɔ n gɔrɔ dɩ vʋa, n ja wʋdiu kʋm n ba n pa-nɩ sɩ a di. Amʋ na di a ti, sɩ n laan vʋ n di n tɩtɩ nyɩm.›
[9] Kʋ daa daɩ sɩ n kɩ n tɩntʋŋnʋ wʋm le, dɩ o na kɩ kʋlʋ nmʋ na pɛ-o ni sɩ o kɩ tɩn. [10] Kʋ yɩ bɩdwɩ mʋ dɩ abam dɩ. Abam na kɩ kʋlʋ maama Wɛ na pɛ abam ni sɩ á kɩ tɩn, á maŋɩ sɩ á taá wɩ: ‹Dɩbam yɩ tɩntʋŋna má mʋ. Dí kɩ kʋlʋ na maŋɩ sɩ dí kɩ tɩn yɩranɩ mʋ.› »

Zezi na pɛ nanywaanʋ fugə na yazurə te tɩn

[11] Zezi dɛɛn ma wʋ cwəŋə nɩ o maa ve Zeruzalɛm. O ma da Samari * lʋgʋ dɩ Galile lʋgʋ sisəm o maa kɛa. [12] O ma vʋ sɩ o zʋ tɩʋ kʋdoŋ. Mʋ nanywaanʋ * fugə jeer-o cwəŋə nɩ. Ba ma zɩgɩ yigə yigə, [13] yɩ ba kaasɩ dɩ kwər-dɛ ba wɩ: «Dɩbam tu Zezi, popo duri dɩbam ŋwaŋa.»

[14] Zezi na nɛ-ba tɩn, o ma ta dɩ ba o wɩ: «Ve-na Wɛ kaanɩm tu wʋm te sɩ á pa o nii á yɩra yam.»

O na tagɩ kʋntʋ yɩ ba maa ve tɩn, mʋ ba maama nɛ yazurə yɩ ba yɩra ji lanyɩranɩ. [15] Ba wʋ dɩdʋa na nɛ nɩ o yawɩʋ kʋm je tɩn, o ma pipiri o joori o vʋ Zezi te, yɩ o zuli Wɛ dɩ kwər-dɩa. [16] O ma vʋ o tʋ Zezi yigə nɩ, yɩ o kɩ o le. Wʋlʋ na kɩ kʋntʋ tɩn yɩ Samari tu mʋ.
[17] Zezi ma bwe o wɩ: «Kʋ daɩ nɔɔna fugə kam maama mʋ nɛ yazurə na? Nʋgʋ kʋm nan bɛ? [18] Ba wʋlʋwʋlʋ wʋ joori o ba sɩ o kɩ Wɛ le, kʋ na daɩ dwi-gɛ * tu wʋntʋ yɩranɩ.» [19] O laan ma ta dɩ nɔɔnʋ wʋm o wɩ: «Nmʋ na kɩ n wʋ-dɩdʋa dɩ amʋ tɩn mʋ pɛ n na vrɩm. Nan zaŋɩ n viiri.»

Wɛ paarɩ dɩm na wú ba nɔɔna tɩtarɩ te tɩn

(Matiyu 24:23-28, 36-41)

[20] Farizɩan tiinə bam dɛɛn ma bwe Zezi, sɩ ba lwarɩ maŋa kalʊ Wɛ na wú di paarɩ nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn. O ma ləri-ba o wɩ: «Wɛ paarɩ dɩm maŋa na yiə, á bá wanɩ á ma á yiə á na-dɩ. [21] Nɔɔna bá ta wɩ: ‹Nii-na yo seeni›, asawɛ ba wɩ: ‹Nii jəgə kantʊ nɩ›, bɛŋwaanɩ Wɛ paarɩ dɩm maŋɩ dɩ wʊ abam tɩtarɩ nɩ.»

[22] Zezi ma ta dɩ o karabiə bam o wɩ: «Maŋa wú ba, yɩ á wú ta lagɩ dɩ á wʊ maama sɩ á ya na tɔgɩ á wʊra, kʊ na maŋɩ kʊ yɩ dɛ dɩdwɩ yɩranɩ dɩ, maŋa kalʊ amʊ Nabiin-bu * wʊm na joori a ba tɩn. Á nan bá na. [23] Kantʊ maŋa kam nɩ nɔɔna wú ta dɩ abam ba wɩ: ‹Nii-na, o wʊ yo seeni›, asawɛ: ‹O wʊ jəgə kantʊ nɩ›. Á nan yɩ sɛ ba taanɩ dɩm sɩ á vu á nii.
[24] Bɛŋwaanɩ, dɛ dɩm amʊ Nabiin-bu wʊm na lagɩ a ba tɩn na yiə, kʊú ta nyɩ dɩ dʊa na pɩpɩlɩ wɛyuu nɩ ka lɛɛnɩ ka paɩ pooni lʊgʊ baŋa je maama nɩ te tɩn mʊ. [25] Kʊ na wú loori kʊntʊ tɩn, kʊ fɩn mʊ sɩ amʊ Nabiin-bu wʊm na yaara zanzan sɩ zɩm nɔɔna bam culi-nɩ.

[26] Amʊ Nabiin-bu wʊm na wú ba maŋa kalʊ tɩn wú ta nyɩ nɩnɛɛnɩ kʊ dɛɛn na kɩ Nowe * maŋa kam nɩ te tɩn mʊ. [27] Kantʊ maŋa kam nɩ, nɔɔna dɛɛn di ba wʊdiiru yɩ ba nyɔa, yɩ ba daarɩ ba di kaana, yɩ kaana dɩ zʊʊrɩ banna, sɩ kʊ vu kʊ yi dɛ dɩm Nowe na zʊ naboro kamunu kʊm wʊ tɩn. Na laan ma ba, ba li lʊgʊ baŋa ba cɔgɩ nɔɔna bam maama.

[28] Maŋa kalʊ Lɔtɩ * dɛɛn na wʊra tɩn, kʊ dɩ maŋɩ kʊ yɩ kʊntʊ mʊ. Nɔɔna dɛɛn wʊra ba di ba wʊdiiru yɩ ba nyɔa, yɩ ba daarɩ ba kɩ pipiu, yɩ ba vara yɩ ba lɔ sam. [29] Kʊ ma ba kʊ yi dɛ dɩm Lɔtɩ na duri o nuŋi Sodɔm nɩ tɩn. Dɛ dɩm kʊntʊ nɩ, mini dɩ min-kandwa ma nuŋi wɛyuu nɩ ya tʊ tɩga nɩ ya cɔgɩ tɩʊ kʊm nɔɔna bam maama.

[30] Dɛ dɩm amʊ Nabiin-bu wʊm na wú joori a ba lʊgʊ baŋa a brɩ a tɩtɩ tɩn, kʊú darɩ nɔɔna kʊntʊ doŋ mʊ. [31] Dɛ dɩm kʊntʊ nɩ, nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ nayuu nɩ yɩ o wəənu na wʊ digə wʊnɩ, kʊntʊ tu daa yɩ tu o zʊ digə wʊ sɩ o kwe o wəənu tɩm o ja duri. Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na wʊ kara nɩ, o dɩ daa yɩ joori sɔŋɔ. [32] Guli-na kʊ dɛɛn na kɩ Lɔtɩ * kaanɩ wʊm te tɩn. [33] Wʊlʊ maama na lagɩ sɩ o taa jɩgɩ o tɩtɩ ŋwɩa tɩn, kʊntʊ tu wú ga-ka mʊ. Wʊlʊ maama nan na sɛ sɩ o ga o ŋwɩa tɩn, kʊntʊ tu wú ta jɩgɩ ŋwɩa Wɛ tee nɩ.

[34] A lagɩ a ta abam sɩ, nɔɔna bale na pəni tɩtɩɩ nɩ sara dɩdʊa wʊnɩ, Wɛ wú lɩ ba dɩdʊa Dɩ daarɩ dɩdʊa. [35] Kaana bale na wʊra ba cʊɩ muni, Wɛ wú lɩ ba dɩdʊa Dɩ daarɩ dɩdʊa. ((
[36] Nɔɔna bale dɩ na wʊ kara nɩ ba tʊŋa, Wɛ wú lɩ ba dɩdʊa Dɩ daarɩ dɩdʊa.))»

[37] Zezi na tagɩ kʊntʊ tɩn, ba ma bwe-o ba wɩ: «Dɩbam Yuutu, kʊntʊ woŋo wú kɩ yən mʊ?»

O ma ləri-ba dɩ bɩtar-dɩndɩa o wɩ: «Wo-tʊʊ na wʊ mɛ tɩn, duurə dɩ gilimi da mʊ.»

18

Wɛ-loro na yɩ te tɩn

[1] Zezi dɛɛn ma maŋɩ mɩmaŋa o brɩ o karabiə bam nɩ ba maŋɩ sɩ ba taa loori Wɛ taan mʊ, sɩ ba yɩ yagɩ. [2] O ma maŋɩ o brɩ-ba o wɩ: «Tɩʊ kʊdoŋ nɩ mʊ sarɩya-diru wʊdoŋ dɛɛn ya wʊra, yɩ o ba kwarɩ Wɛ. O maa ba nɩgɩ nɔɔna dɩ. [3] Kadəm wʊdoŋ dɩ maa wʊ tɩʊ kʊm kʊntʊ nɩ. O maa yəni o ve sarɩya-diru wʊm te maŋa maama, o loor-o zənə o wɩ: ‹Nan kwaanɩ n wəli-nɩ, sɩ n pa a na bʊra a dʊm wʊm tee nɩ.›

[4] Sarıya-diru wʊm maa ba sɛ o taanı dım. Kʊ maa wʊra kʊ wʊra, o laan ma ta o tıtı wʊnı o wı: ‹A ba kwarı Wɛ. A ba nıgı nɔɔna dı. [5] Dı kʊ dı, kadəm wʊntʊ nan ta jıgı-nı o yaara maŋa maama dı o taanı dım. Kʊntʊ ŋwaanı a maŋı sı a pa-o bʊra. Kʊ na daı kʊntʊ, oó ta tui a te o yaarı-nı maŋa maama.› »

[6] Dí Yuutu Zezi laan ma ta o wı: «Cəgi-na sarıya-diru balɔrɔ kʊm na tagı te tın. [7] Sı kʊ laan nan na yı Wɛ, Dʟ bá sɛ sı Dʟ wəli Dʟ tıtı nɔɔna balʊ Dʟ na kuri tın sı ba na cıga na? Dʟ bá kı lıla Dʟ wəli balʊ na tiini ba loori-Dʟ maŋa maama wıa dı tıtıı tın na? [8] A lagı a ta abam sı, Dʟ wʊ́ pa-ba cıga lıla. Kʊ daarı, amʊ Nabiin-bu * wʊm na joori a ba lʊgʊ baŋa, nɔɔna ta wʊ́ ta jıgı wʊ-dıdʊa dı amʊ na?»

Farizıan tu dı lampo-joŋnu mımaŋa

[9] Zezi daa ma maŋı mımaŋı dıdoŋ, sı o ma brı balʊ na bʊŋı ba paı ba yı nɔn-ŋʊna Wɛ tee nı yı ba gooni ba donnə tın. [10] O ma maŋı o brı-ba o wı: «Nɔɔna bale mʊ wʊra. Ba dıdʊa yı Farizıan * tu mʊ. Wʊdoŋ wʊm maa yı lampo-joŋnu. Ba ma zaŋı ba vu Wɛ-di-kamunu kʊm sı ba warı Wɛ. [11] Ba na zʊ tın, Farizıan tu wʊm ma zıgı o warı Wɛ o wʊnı o wı: ‹Wɛ, a kı nmʊ le dı amʊ na daı nınɛɛnı nɔɔna badaara balʊ na yı ŋwıına dı wo-lwaan-kərə dı ka-lagına te tın. A kı nmʊ le dı a na daı nınɛɛnı lampo-joŋnu wʊntʊ dı te tın. [12] A yəni a vɔ ni kuni bıle mʊ da yarpɛ maama wʊnı. Wəənu tılʊ maama a na nɛ tın, a yəni a lı nmʊ təri tı wʊnı a pa nmʊ.›

[13] Kʊ daarı lampo-joŋnu wʊm maa zıgı daa nı o warı Wɛ. O maa ba lagı sı o kwəni o yuu wɛɛnı, yı o magı o japoorə Wɛ yigə nı o wı: ‹Wɛ, amʊ yı lwarım tu mʊ. Nan duri a yibwənə.›

[14] Kʊntʊ tın, a nan lagı a ta dı abam sı, nɔɔna bantʊ bale na warı Wɛ ba ti yı ba laan joori sɔŋɔ tın, kʊ yı lampo-joŋnu wʊm mʊ nɛ cıga Wɛ tee nı, sı kʊ daı Farizıan tu wʊm. Bɛŋwaanı, wʊlʊ na zəŋi o tıtı tın, Wɛ wʊ́ tu kʊntʊ tu. Wʊlʊ nan na tu o tıtı tın, Wɛ wʊ́ zəŋi kʊntʊ tu.»

Bu-balwa na maŋı dı Wɛ paarı dım te tın

(Matiyu 19:13-15, Marıkı 10:13-16)

[15] Nɔɔna badonnə maa jaanı ba bu-balwa ba tui Zezi te, sı o daŋı o jıa ba baŋa nı o warı Wɛ o pa-ba. O karabiə bam na nɛ kʊntʊ tın, ba ma zaŋı ba kaanı-ba sı ba yı taa kı kʊntʊ. [16] Zezi laan ma bəŋi biə bam sı ba ba o te, yı o wı: «Yagı-na sı biə bam taa tui a te, sı á yı zaŋı á cı-ba. Bɛŋwaanı balʊ na nyı dı bu-balwa te tın mʊ maŋı sı ba zʊ Wɛ paarı dım wʊ. [17] A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, nɔɔnʊ na wʊ sɛ sı Wɛ taa te-o nı bu-balaŋa te, o bá na cwəŋə sı o zʊ Wɛ paarı dım wʊ.»

Nadunə wʊ́ wanı ba na ŋwıa Wɛ tee nı na?

(Matiyu 19:16-30, Marıkı 10:17-31)

[18] Zwifə yigə tu wʊdoŋ dɛɛn ma bwe Zezi o wı: «Karanyına, n yı nɔn-ŋʊm. Brı-nı kʊlʊ a na wʊ́ kı, sı a ma a na ŋwıa kalʊ na ba ti tın Wɛ tee nı.»

[19] Zezi ma ta dıd-o o wı: «Bɛŋwaanı mʊ n bəŋi-nı nı nɔn-ŋʊm? Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na yı nɔn-ŋʊm, kʊ na daı Wɛ Dʟ yıranı. [20] Nmʊ maŋı n ye Wɛ cullu tım na brı kʊlʊ tın. Yı zaŋı

n pəni dɪ n doŋ kaanɪ. Yɪ zaŋɪ n gʊ nɔɔnʊ. Yɪ zaŋɪ n ŋɔ. Yɪ fɔ vwan n pa nɔɔn-nɔɔnʊ. Ta n zuli n nu dɪ n ko.»

21 Zwifə yigə tu wʊm ma ta o wɪ: «Kʊ zɪgɪ amʊ biini nɪ mʊ a maŋɪ a tɔgɪ cullu tɪntʊ maama.»

22 Zezi na ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn, o ma ta dɪd-o o wɪ: «Kʊ nan ta gɛ woŋo dɪdʊa mʊ sɪ n kɪ. Kwe wəənu tɪlʊ maama n na jɪgɪ tɪn n yəgi, sɪ n laan maŋɪ tɪ səbu kʊm n pa yinigə tiinə. Kʊntʊ wʊ́ pa n ta n jɪgɪ jɪjɪgɪrʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ. Nmʊ na kɪ kʊntʊ, sɪ n laan ba n ta n tɔgɪ-nɪ.» 23 Nɔɔnʊ wʊm na ni kʊntʊ tɪn, o wʊ ma cɔgɪ zanzan, o na yɪ jɪjɪgɪrʊ zanzan tu tɪn ŋwaanɪ.

24 Zezi ma lwarɪ o wʊ na cɔgɪ te tɪn. O ma ta o wɪ: «Nadunə na lagɪ sɪ ba zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊ, kʊ sɪɪnɪ kʊ cana kʊ pa-ba. 25 Kʊʊ́ ta yɪ mwalɪ sɪ yogondi da gar-lwe bɔɔnɪ dɪ nuŋi kʊ dwe nadum na lagɪ sɪ o zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊ.»

26 Nɔɔna balʊ na ni kʊlʊ Zezi na tagɪ tɪn ma bwe-o ba wɪ: «Kʊ nan na yɪ kʊntʊ, wɔɔ mʊ wʊ́ wanɪ o na vrɪm?»

27 O ma ləri-ba o wɪ: «Kʊlʊ nabiinə na warɪ ba kɪ tɪn, Wɛ wa-kʊ Dɩ kɪa.»

28 Pɪyɛɛrɪ laan ma ta o wɪ: «Nii. Dɪbam yagɪ dí wəənu mʊ yɪ dí daarɪ dí tɔgɪ nmʊ.»

29 Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tagɪ Wɛ paarɪ dɪm ŋwaanɪ yɪ o yagɪ o sɔŋɔ naa o kaanɪ naa o nu-biə naa o nu dɪ o ko naa o biə tɪn, 30 kʊntʊ tu wʊ́ sɪɪnɪ o joŋi kʊ dwəni kʊlʊ maama o na yagɪ tɪn maŋa kantʊ nɪ. Kʊ daarɪ maŋa kalʊ na wʊ́ ba tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ.»

Zezi daa na ŋɔɔnɪ o tʊʊnɪ taanɪ te tɪn

(Matiyu 20:17-19, Marɪkɪ 10:32-34)

31 Zezi dɛɛn ma pɔɔrɪ o karabiə fugə-bale bam kɔgɔ kʊm wʊnɪ, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Taá ye-na sɪ, dí maa ve Zeruzalɛm, yɪ wəənu tɪlʊ maama faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na pʊpʊnɪ amʊ Nabiin-bu * wʊm ŋwaanɪ tɪn wʊ́ kɪ. 32 Baá ja amʊ ba kɪ dwi-gɛ * tiinə jɪŋa nɪ. Baá mwanɪ amʊ, baá bɛɛsɪ amʊ, baá twɪ lileeru ba yagɪ a yɪra nɪ, 33 baá kwe balaarɪ ba ma magɪ-nɪ, yɪ ba laan daarɪ ba gʊ-nɪ. Da yatɔ dɛ nɪ, a laan wʊ́ joori a bi a yagɪ tʊʊnɪ.»

34 Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba wʊ ni o taanɪ dɪm kuri. Ba maa yəri o na jɪgɪ kʊlʊ o ŋɔɔnɪ tɪn, kʊ kuri na səgi dɪ ba tɪn ŋwaanɪ.

Zezi na puri lilwe yiə te tɪn

(Matiyu 20:29-34, Marɪkɪ 10:46-52)

35 Zezi dɛɛn ma vu o twɛ tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Zeriko. Lilwe maa je cwəŋə kam ni nɪ o loorə. 36 O ma ni nɔn-kɔgɔ na tɔgɪ da kʊ maa kɛa. O ma bwe sɪ o lwarɪ kʊ na yɪ kʊlʊ tɪn. 37 Ba ma ta ba brɪ-o sɪ kʊ yɪ Nazarɛtɪ tu Zezi mʊ tɔgɪ dáanɪ o maa kɛa. 38 O ma tɔɔlɪ o bəŋi o wɪ: «Zezi, Pɛ Davidi * dwi tu, duri a yibwənə!»

39 Nɔɔna balʊ na wʊ kɔgɔ kʊm yigə nɪ ba maa ve tɪn ma kaan-o sɪ o pu o ni. O laan ma tiini o tɔɔlɪ baŋa baŋa o wɪ: «Pɛ Davidi dwi tu, duri a yibwənə!»

40 Zezi ma zɪgɪ, yɪ o pa ni sɪ ba vaŋɪ lilwe wʊm ba ja ba o te. O na yi o te tɪn, Zezi ma bwe-o o wɪ: 41 «Nmʊ lagɪ sɪ a kɪ bɛɛ mʊ a pa-m?»

O ma ləri o wɪ: «A tu, a lagɪ sɪ a joori a taa na mʊ.»
[42] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Ta n naɪ. Nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ te tɪn mʊ pɛ n na vrɪm.»
[43] Zezi na tagɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ lilwe wʊm yiə joori ya naɪ. O ma zaŋɪ o tɔgɪ Zezi, yɪ o zuli Wɛ lanyɪranɪ. Nɔɔna bam maama na nɛ kʊlʊ na kɪ tɪn, ba dɪ maa tee Wɛ.

19

Lampo-joŋnu Zase na kɪ te tɪn

[1] Zezi ma vu o tɔgɪ Zeriko tɪʊ kʊm wʊ o maa kɛa. [2] Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ wʊ tɪʊ kʊm wʊnɪ, o yɪrɪ mʊ Zase. O maa yɪ lampo-joŋnə yigə tu, yɪ o yɪ nadum. [3] O dɛɛn ma lagɪ sɪ o lwarɪ Zezi na yɪ wʊlʊ tɪn. O ma kwaanɪ o ga, o na yɪ nɔn-kukulə yɪ kɔgɔ kʊm daga tɪn ŋwaanɪ.
[4] O ma duri o kɛ kɔgɔ kʊm yigə, o vu o di kapʊrʊ yuu sɪ o kwaanɪ o na Zezi, o na lagɪ o ba o da dáanɪ o kɛ tɪn ŋwaanɪ.
[5] Zezi ma vu o yi jəgə kam. O ma kwəni o yuu wɛɛnɪ o nii, yɪ o wɪ: «Zase, kɪ lɪla n tu tɪga, sɪ zɪm a maŋɪ sɪ a ba a pəni nmʊ sɔŋɔ nɪ mʊ.»
[6] Zase na ni kʊntʊ tɪn, o ma kɪ lɪla o tu tɪga, yɪ o vu o jeeri Zezi lanyɪranɪ o sɔŋɔ nɪ dɪ wʊpolo.
[7] Nɔɔna bam na nɛ Zezi na kɪ te tɪn, ba maama maa pʊʊnɪ ba wɪ: «Taá nii o na ve o zʊ nɔn-cɪcɔgɔ sɔŋɔ sɪ o taa yɪ o vəru.»
[8] Zase laan ma zaŋɪ wɛɛnɪ o ta dɪ dí Yuutu Zezi o wɪ: «A tu, nii amʊ na lagɪ a kɪ te tɪn. Aá pɔɔrɪ a jɪjɪgɪrʊ tɪm cicoro mʊ a maŋɪ a pa yinigə tiinə. A ya na pini wʊlʊ maama a joŋi lampoo zanzan o tee nɪ tɪn, aá joori a ŋwɪ-kʊ kuni bɪna mʊ a pa kʊ tu.»
[9] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Zɪm dɛ dɪm nɪ sɔŋɔ kʊntʊ tiinə nɛ vrɪm, bɛŋwaanɪ nɔɔnʊ wʊntʊ brɪ sɪ o dɪ tɔgɪ o yɪ Abraham dwi tu cɪga cɪga. [10] Amʊ Nabiin-bu * wʊm na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ yɪ sɪ a beeri balʊ na je tɪn mʊ, sɪ a daarɪ a vrɪ-ba a kɪ Wɛ jɪŋa nɪ.»

Nɔɔnʊ dɪ o tɪntʊŋna mɪmaŋa

(Matiyu 25:14-30)

[11] Nɔɔna bam ta na wʊra ba cəgi o taanɪ dɪm kʊntʊ tɪn, Zezi daa ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ-ba. O na tu o twɛ Zeruzalɛm tɪn, nɔɔna bam ga bʊŋɪ sɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊ́ ba lɪla mʊ ba yibiyə nɪ kantʊ maŋa kam nɪ. [12] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ o ma maŋɪ o brɪ-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ wʊra o na yɪ pabu. Dɛ dɪdwɪ o ma zaŋɪ sɪ o vu tɪʊ kʊdoŋ yigə yigə sɪ ba pa-o paarɪ, sɪ o laan joori o ba. [13] O ma bəŋi o tɪntʊŋna fugə, yɪ o kwe səbu-sɪŋa dala fugə o pa-ba, yɪ o wɪ: ‹Ma-na səbu kʊntʊ á taá maa pipiə, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ a na wʊ́ joori a ba tɪn.›
[14] O tɪʊ kʊm tiinə nan cul-o zanzan. Ba ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba da o kwaga ba vu ba ta wɪ, ba ba lagɪ sɪ o taa yɪ ba pɛ. [15] Dɪ kʊ dɪ, ba ta pɛ-o paarɪ. O ma joori o tɪtɪ tɪʊ kʊm. O laan ma pa ba bəŋi o tɪntʊŋna balʊ o ya na pɛ-ba səbu kʊm tɪn, sɪ ba ba o te ba brɪ-o nyɔɔrɪ dɪlʊ ba na nɛ kʊ baŋa nɪ tɪn.
[16] Dayigə nɔɔnʊ wʊm ma ba o ta dɪd-o o wɪ: ‹A yuutu, a kwe səbu-sɪŋa dalɪ dɪm nmʊ na pɛ-nɪ tɪn, a ma na dala fugə nyɔɔrɪ mʊ a wəli da.› [17] O yuutu wʊm ma lər-o o wɪ: ‹N kɪ

cɪga n jɪgɪ yawala, n yɪ tɪntʊŋ-ŋʊm. Nmʊ na kɪ cɪga dɪ kʊlʊ fɪnfɪɪn a na kɪ n jɪŋa nɪ tɪn, a laan wʊ́ pa n ta n te tɪɪnɪ fugə.›

[18] Bale-tu wʊm ma ba o ta dɪ o yuutu wʊm o wɪ: ‹A yuutu, a kwe səbu-sɪŋa dalɪ dɪm a ma na dala yanu nyɔɔrɪ mʊ a wəli da.› [19] O yuutu wʊm ma lər-o o dɪ o wɪ: ‹Aá pa n ta n te tɪɪnɪ dɪnu.›

[20] Wʊlʊ na yɪ batɔ-tu wʊm tɪn dɪ ma daa ba o ta dɪd-o o wɪ: ‹A yuutu, nan joŋi nmʊ səbu-sɪŋa dalɪ dɪm. A kwe-dɪ mʊ a kukuli dɪ yu-kwala a tiŋi, [21] a na ye nɪ nmʊ laŋa damma, yɪ a kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nmʊ tɪn ŋwaanɪ. Nmʊ yəni n joŋi nyɔɔrɪ wəənu tɪlʊ nmʊ yɪra na wʊ cɛ tɪ baŋa nɪ tɪn, yɪ n zagɪ mɪna yalʊ n tɪtɪ na wʊ dugi tɪn.› [22] O yuutu wʊm laan ma ta dɪd-o o wɪ: ‹Nmʊ yɪ tɪntʊŋ-balɔrɔ mʊ. N tɪtɪ ni-taanɪ dɪm mʊ brɪ nɪ n ba jɪgɪ bʊra. Nmʊ ya na ye nɪ a laŋa damma, yɪ a joŋi nyɔɔrɪ wəənu tɪlʊ a yɪra na wʊ cɛ tɪ baŋa nɪ tɪn, yɪ a zagɪ mɪna yalʊ a tɪtɪ na wʊ dugi tɪn, [23] bɛɛ nan yɪ nmʊ wʊ kwe a səbu kʊm n tiŋi bankɪ nɪ. Nmʊ ya na tiŋi-kʊ bankɪ nɪ, a ya wʊ́ ba a joŋi-kʊ dɪ nyɔɔrɪ.›

[24] O laan ma ta dɪ balʊ na zɪgɪ da tɪn o wɪ: ‹Joŋi-na səbu-sɪŋa dalɪ dɪm o tee nɪ á pa wʊlʊ na nɛ dala fugə kam tɪn tʊ.› [25] Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: ‹Dí yuutu, wʊntʊ maŋɪ o jɪgɪ dala fugə mʊ.› [26] O ma ləri o wɪ: ‹A lagɪ a ta abam sɪ wʊlʊ maama na maŋɪ o jɪgɪ woŋo tɪn, o ta wʊ́ joŋi kʊdoŋ o wəli da. Wʊlʊ nan na maŋɪ o ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ tɪn laan wʊ́ ba o ga kʊlʊ fɪnfɪɪn o ya na jɪgɪ tɪn dɪ. [27] Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ a dʊna balʊ na ba lagɪ sɪ a taa yɪ ba pɛ tɪn, ve-na á ja-ba á ba yo seeni sɪ á gʊ-ba a yigə nɪ.› »

Zezi na zʊ Zeruzalɛm yɪ nɔɔna zul-o te tɪn

(Matiyu 21:1-11, Marɪkɪ 11:1-11, Zan 12:12-19)

[28] Zezi dɛɛn na tagɪ wəənu tɪm kʊntʊ maama o ti tɪn, o ma zaŋɪ o kwe cwəŋə o tɔgɪ nɔɔna bam yigə o maa ve Zeruzalɛm. [29] Ba ma vu ba yi tɪ-balwa bale, ba yɪra mʊ Betifaazɪ dɪ Betani. Je sɪm kʊntʊ wʊ piu kʊdoŋ saŋa nɪ mʊ, kʊ yɪrɪ mʊ Olivi piu. Zezi ma tʊŋɪ nɔɔna bale o karabiə bam wʊnɪ, [30] yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Ve-na á zʊ tɪʊ kʊlʊ na wʊ abam yigə nɪ tɪn. Á na zʊ kʊ wʊ, á wʊ́ na bɪna-pɔla na ləgi da, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa ta wʊ garɪ ka baŋa. Ve-na á bwəli-ka á ja ba á pa-nɪ. [31] Nɔɔnʊ nan na bwe abam o wɪ: ‹Bɛɛ mʊ yɪ á bwəli-ka?›, sɪ á ta dɪd-o nɪ: ‹Kʊ yɪ dí Yuutu wʊm mʊ lagɪ-ka.› »

[32] Nɔɔna bale balʊ o na tʊŋɪ tɪn ma zaŋɪ ba vu sɪ ba nii. Ba ma sɪɪnɪ ba na nɪ kʊ yɪ o na tagɪ te tɪn. [33] Ba na wʊra ba bwəli bɪna-pɔla kam tɪn, ka tiinə ma bwe-ba ba wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ á wʊra á bwəli bɪnaga kam?»

[34] Ba ma ləri ba wɪ: «Kʊ yɪ dí Yuutu wʊm mʊ lagɪ-ka.» [35] Ba ma ja-ka ba ja vu Zezi te. Ba laan ma kwe ba gwaarʊ ba daŋɪ ka baŋa nɪ, yɪ ba pa Zezi di ka baŋa. [36] O na maa kɛ tɪn, nɔɔna bam ma zul-o, yɪ ba kwe ba gwaarʊ ba lwarɪ cwəŋə kam yuu nɪ, sɪ o taa ve tɪ baŋa nɪ o kɛa.

[37] O na gɛ fɪnfɪɪn sɪ o yi Zeruzalɛm tɪn, o ma da cwəŋə kalʊ na kwe ka tu Olivi piu kʊm seeni tɪn. O karabiə kɔgɔ kʊm maama laan ma puli sɪ ba taa zuli Baŋa-Wɛ dɪ kwər-dɛ. Ba maa tee Wɛ dɪ wʊpolo, dɪ wo-kamunnu tɪlʊ zanzan Dɩ na kɪ yɪ ba yiə na tɪn ŋwaanɪ, [38] yɪ ba wɪ:

«Zuli-na pɛ wʊlʊ na tu dí Yuutu Wɛ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.
Ywəəni taa wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ.

Zulə dɪ taa wʊ Baŋa-Wɛ tee nɪ.»
[39] Farizɪan * tiinə badonnə na tɔgɪ ba wʊ kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Karanyɪna, bagɪ n karabiə bam sɪ ba yɪ taa tɛ kʊntʊ doŋ.»
[40] O ma ləri-ba o wɪ: «A lagɪ a ta abam sɪ, bantʊ na cɪm, kandwa yam tɪtɪ wʊ́ kaasɪ dɪ kwər-dɛ.»

Zezi na keeri Zeruzalɛm nɔɔna ŋwaanɪ te tɪn

[41] Zezi ma vu o twɛ Zeruzalɛm. O na nɛ tɪʊ kʊm tɪn, o ma keeri kʊ nɔɔna bam ŋwaanɪ,
[42] yɪ o wɪ: «Zeruzalɛm tiinə-ba, á ya na lwarɪ zɪm dɛ dɪm nɪ wəənu tɪlʊ ya na wʊ́ pa sɪ á taá zʊʊrɪ dɪ ywəəni tɪn, kʊ ya wʊ́ ta lana. Wo-laarʊ tɪm kʊntʊ nan səgi abam tee nɪ mʊ.
[43] Taá ye-na sɪ maŋa wʊ́ ba, yɪ á dʊna wʊ́ ba ba gilimi á tɪʊ kʊm maama. Baá cɪ kʊ niə yam maama sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa yɪ wanɪ o nuŋi kʊ wʊnɪ, [44] yɪ baá tiini ba cɔgɪ tɪʊ kʊm dɪdaanɪ abam balʊ na zʊʊrɪ kʊ wʊnɪ tɪn. Ba na cɔgɪ-kʊ ba ti, tɪʊ kʊm kandwɛ daa bá daŋɪ dɪdoŋ baŋa nɪ. Kʊ yɪ abam na wʊ lwarɪ nɪ maŋa kam yiə, sɪ Wɛ ba Dɩ vrɪ abam tɪn ŋwaanɪ mʊ wəənu tɪm kʊntʊ maama wʊ́ kɪ abam baŋa nɪ.»

Zezi na zəli pipimpiinə Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ te tɪn

(Matiyu 21:12-17, Marɪkɪ 11:15-19, Zan 213-22)

[45] Zezi ma vu o zʊ Wɛ-di-kamunu * kʊm wʊ. O ma na balʊ na je da ba pipi tɪn. O ma puli sɪ o zəli-ba sɪ ba nuŋi. [46] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ, nɪ Wɛ mʊ wɪ: ‹Amʊ digə kantʊ maŋɪ sɪ ka taa yɪ jəgə kalʊ nɔɔna na wʊ́ ta tui ba warɪ amʊ da tɪn mʊ.› Abam nan pɛ ka ji ŋwɪɪna joro jəgə.»
[47] Dɛ maama Zezi maa wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ o brɪ nɔɔna Wɛ taanɪ dɪm. Kʊ daarɪ Zwifə kaanɪm yigə tiinə dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam dɪ tɪʊ kʊm dɪdɛɛra bam maa kwaana, sɪ ba na cwəŋə ba gʊ-o. [48] Ba maa yəri ba na wʊ́ kɪ te, bɛŋwaanɪ nɔɔna bam maama cəgi o taanɪ dɪm lanyɪranɪ.

20

Zezi dam dɪm nuŋi yən mʊ?

(Matiyu 21:23-27, Marɪkɪ 11:27-33)

[1] Dɛ dɪdwɪ mʊ Zezi dɛɛn wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam o brɪ nɔɔna. Zwifə bam kaanɪm yigə tiinə dɪ cullu karanyɪna tiinə bam dɪ ba tɪʊ kʊm nakwa bam ma vu ba yi o te. [2] Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Ta n brɪ dɪbam, wɔɔ dam mʊ n ma n kɪ wəənu tɪlʊ maama n na kɪ tɪn? Wɔɔ mʊ pɛ nmʊ ni, sɪ n ta n kɪ kʊntʊ?»
[3] O ma ləri-ba o wɪ: «A dɪ jɪgɪ bwiə a lagɪ a bwe abam, sɪ á ləri-ya á pa-nɪ. [4] Zan na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn, kʊ yɪ Wɛ mʊ pɛ-o cwəŋə naa nabiinə mʊ?»
[5] O na bwe-ba kʊntʊ tɪn, ba maa wʊra ba bwɛ daanɪ sɪ ba nii, ba na wʊ́ lər-o te tɪn. Ba laan ma wɪ: «Dɪbam na ləri dí wɪ, kʊ yɪ Wɛ mʊ, o laan wʊ́ bwe dɪbam nɪ, bɛɛ mʊ yɪ dí nan wʊ sɛ Zan taanɪ dɪm? [6] Dí nan na wɪ, kʊ yɪ nabiinə mʊ pɛ-o cwəŋə, nɔɔna bam maama wʊ́ dʊlɪ dɪbam dɪ kandwa mʊ ba gʊ, bɛŋwaanɪ ba maama paɪ sɪ Zan yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ.» [7] Kʊntʊ ŋwaanɪ ba ma ləri Zezi ba wɪ, ba yəri wʊlʊ na pɛ Zan cwəŋə tɪn.
[8] Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ na yɪ kʊntʊ, amʊ dɪ bá sɛ sɪ a ta wʊlʊ na pɛ amʊ ni sɪ

a taa tʊŋɪ tɪn.»

Nɔɔnʊ dɪ o gaarɪ mɪmaŋa

(Matiyu 21:33-46, Marɪkɪ 12:1-12)

[9] Zezi ma maŋɪ mɪmaŋa o brɪ nɔɔna bam o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ wʊra. O ma zaŋɪ o cɪ gaarɪ, yɪ o daarɪ o jəri tweeru tɪlʊ yɪrɪ na yɪ vinyə * tɪn dɪ wʊnɪ. O laan ma kwe nɔɔna o yagɪ da sɪ ba taa tʊŋa, yɪ o daarɪ o beeri o vu tɪʊ kʊdoŋ o daanɪ da. [10] Tweeru tɪm biə gwərim maŋa ma yi. O ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ sɪ o vu nɔɔna balʊ na nii o gaarɪ dɪm baŋa nɪ tɪn te, sɪ ba cɛ o təri ba pa-o. Tɪntʊŋnʊ wʊm na yi ba te tɪn, ba ma mag-o. Ba daarɪ ba pa o viiri dɪ jɪ-kʊrɪ. [11] Nɔɔnʊ wʊm daa ma tʊŋɪ o tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ. Ba ma magɪ wʊntʊ dɪ, yɪ ba twɪ-o zanzan. Ba ma pa o dɪ viiri dɪ jɪ-kʊrɪ. [12] O daa ma tʊŋɪ tɪntʊŋnʊ wʊdoŋ o kɪ kuni bɪtɔ. Ba ma ja wʊntʊ dɪ ba magɪ o yɪra ba kaarɪ, yɪ ba zəl-o gaarɪ dɪm wʊnɪ.

[13] Gaarɪ dɪm tu wʊm laan ma bʊŋɪ o wɪ: ‹A nan wʊ́ kɪ ta mʊ? Amʊ na wʊ́ kɪ te tɪn, aá tʊŋɪ a tɪtɪ bu wʊlʊ a na so-o tɪn mʊ. Kʊ ba dwe, baá ta kwarɪ wʊntʊ.› [14] Nɔɔna bam na nɛ-o tɪn, ba ma bwɛ daanɪ ba wɪ: ‹Mʊ gaarɪ dɪm tu bu. Wʊntʊ mʊ lagɪ o ba o taa te o ko wʊm wəənu tɪm. Pa-na dí gʊ-o, sɪ dí daarɪ dí taá te o wəənu tɪm.› [15] Ba laan ma vaŋ-o ba ja nuŋi gaarɪ dɪm wʊnɪ, yɪ ba mag-o ba gʊ.»

Zezi laan ma bwe-ba o wɪ: «Gaarɪ dɪm tu laan wʊ́ kɪ nɔɔna bam kʊntʊ ta mʊ? [16] O maŋɪ sɪ o ba o gʊ-ba mʊ, sɪ o daarɪ gaarɪ dɪm o pa nɔɔna badonnə sɪ ba taa niə.»

Nɔɔna bam na ni kʊntʊ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «Wɛ pa kʊ yɪ kɪ kʊntʊ!»

[17] Zezi ma nii ba seeni yɪ o wɪ: «Kʊ na daɪ kʊntʊ, bɛɛ mʊ yɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

> ‹Kandwɛ dɪlʊ lwara na vɪn tɪn laan mʊ joori dɪ ba dɪ ji kandwɛ dɪlʊ na paɪ sɔŋɔ kʊm dana tɪn›?

[18] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tʊ kandwɛ dɪntʊ baŋa nɪ tɪn wʊ́ cɪcʊgɪ o tɪtɪ mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama kandwɛ dɪm na tʊ o baŋa nɪ tɪn, dɪ wʊ́ mɪɪrɪ kʊntʊ tu mʊ.»

[19] Zezi na tagɪ wəənu tɪm kʊntʊ tɪn, Zwifə kaanɪm yigə tiinə dɪ cullu karanyɪna tiinə ma lwarɪ sɪ o maŋɪ mɪmaŋɪ dɪm bam ŋwaanɪ mʊ. Kʊntʊ tɪn, ba ma kwaanɪ ba lagɪ cwəŋə sɪ ba ja-o lɪla. Ba maa warɪ, ba na kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nɔɔna bam tɪn ŋwaanɪ.

Lampoo ŋwɪɪm taanɪ

(Matiyu 22:15-22, Marɪkɪ 12:13-17)

[20] Zwifə yigə tiinə bam dɛɛn ma yɪrɪ Zezi, sɪ ba daa ta nii o na wʊ́ ta kʊlʊ tɪn. Ba ma lagɪ cwəŋə sɪ ba brɪ nɪ o dwəgə, sɪ ba wanɪ ba ja-o, sɪ ba daarɪ ba kɪ-o gʊvɪrma tu wʊm jɪŋa nɪ sɪ o di o sarɪya. Ba ma lɪ nɔɔna sɪ ba vu Zezi te nɪnɛɛnɪ ba yɪ nɔn-ŋʊna mʊ te, sɪ ba laan kwaanɪ ba ja-o dɪ o taanɪ dɪm. [21] Bantʊ ma vu Zezi te ba bwe-o ba wɪ: «Karanyɪna, dí ye nɪ taanɪ dɪlʊ nmʊ na yəni n tɛ n brɪ nɔɔna tɪn yɪ cɪga mʊ. Nmʊ ba pɔɔrɪ nɔɔna daanɪ dɪ n na kɪ-ba te tɪn. Nmʊ nan yəni n brɪ nɔɔna Wɛ cwəŋə cɪga mʊ. [22] Dí lagɪ dí bwe dí nii, dɪbam cullu pɛ ni sɪ dí ŋwɪ lampoo dí pa lʊgʊ kʊm pa-farʊ wʊm na?»

[23] Zezi ma lwarɪ ba na kɪ ba swan yam dɪd-o te tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: [24] «Kwe-na səbu dalɪ á brɪ-nɪ. Dɪ jɪgɪ wɔɔ nyɪnyʊgʊ dɪ o yɪrɪ mʊ dɪ baŋa nɪ?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Kʊ yɪ pa-farʊ wʊm mʊ.»

[25] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ lamma. Á nan taá ŋwɪ kʊlʊ na yɪ pa-farʊ wʊm nyɪm tɪn
á pa-o, sɪ á daarɪ á taá paɪ Wɛ kʊlʊ dɪ na yɪ Dʟ nyɪm tɪn.»
[26] Zezi na tagɪ kʊntʊ dɪ ba tɪn, ba maa warɪ ba ja-o nɔɔna bam maama yigə nɪ dɪ o na
tagɪ kʊlʊ tɪn. O na ləri-ba te tɪn sʊ-ba zanzan yɪ ba cɪm.

Wɛ-sɔŋɔ ŋwɪa na wʊ́ ta yɪ te tɪn

(Matiyu 22:23-33, Marɪkɪ 12:18-27)

[27] Sadusɪan tiinə badonnə dɛɛn ma zaŋɪ ba vu Zezi te. Bantʊ zaasɪm mʊ brɪ sɪ, nɔɔnʊ
na tɪga, o daa bá joori o bi. [28] Ba ma vu ba bwe-o ba wɪ: «Karanyɪna, Moyisi * dɛɛn na
pʊpʊnɪ kʊlʊ o tiŋi o pa dɪbam tɪn, o brɪ sɪ, nɔɔnʊ nʊ-bʊ na tɪga yɪ o daarɪ kaanɪ, yɪ ba na
wʊ lʊgɪ biə, tʊ wʊm cʊrʊ mʊ maŋɪ sɪ o di kaanɪ wʊm sɪ ba wanɪ ba lʊ biə o nʊ-bʊ wʊlʊ
na tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. [29] Kʊntʊ tɪn, nʊ-biə barpɛ mʊ ya wʊra. Ba dɪdʊa ma di kaanɪ yɪ o tɪ o
daar-o, yɪ ba ba jɪgɪ biə daanɪ. [30] Wʊlʊ na saŋɪ tɪn ma di kadəm wʊm. [31] O dɪ ma tɪ o
daar-o. Batɔ-tʊ wʊm dɪ daa ma di-o. Kʊ ma kɪ ba maama kʊntʊ doŋ. Ba maama barpɛ
ma tɪ, yɪ ba wʊ lʊgɪ bʊ dɪ kaanɪ wʊm. [32] Ba maama na tɪgɪ tɪn, kaanɪ wʊm dɪ laan ma
tɪ. [33] Kʊntʊ tɪn, ba maama barpɛ na di kaanɪ wʊm tɪn, ba laan na tʊ ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ,
bantʊ wɔɔ mʊ wʊ́ ta te kaanɪ wʊm?»
[34] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ na yɪ zɪm lʊgʊ baŋa nɔn-biə mʊ, baara di kaana yɪ kaana dɪ
zʊʊrɪ banna. [35] Kʊ daarɪ, nɔɔna balʊ Wɛ na nii nɪ ba maŋɪ sɪ ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ sɪ ba
laan taa zʊʊrɪ Dʟ lʊ-dʊŋʊ kʊm nɪ tɪn, bantʊ bá di kaana, yɪ kaana dɪ daa bá zʊ banna.
[36] Ba daa bá wanɪ ba tɪ, ba na wʊ́ ta nyɪ dɪ Wɛ malɛsɪ * sɪm tɪn ŋwaanɪ. Ba yɪ Wɛ tɪtɪ
biə mʊ, dɪ ba na bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn. [37] Kʊ nan na yɪ twa biim, Moyisi maŋɪ o brɪ nɪ
nɔɔna wʊ́ sɪɪnɪ ba bi. O dɛɛn pʊpʊnɪ maŋa kalʊ Wɛ na brɪ Dʟ tɪtɪ dɪd-o sabarɪ pʊŋʊ kʊm
wʊnɪ yɪ Dʟ ta kʊlʊ tɪn. Moyisi ma brɪ sɪ Yuutu Baŋa-Wɛ yɪ Abraham * Wɛ, dɪ Yizakɪ Wɛ,
dɪ Zakɔbɪ Wɛ mʊ. [38] Kʊ brɪ sɪ bantʊ daa ta jɪgɪ ŋwɪa mʊ Wɛ tee nɪ, bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ
yɪ naŋʊna Wɛ mʊ, sɪ Dʟ daɪ twa Wɛ. Wɛ yibiyə nɪ, nɔɔna maama jɪgɪ ŋwɪa, dɪ balʊ na
tɪgɪ tɪn dɪ.»
[39] Wɛ cullu karanyɪna tiinə badonnə na ni kʊntʊ tɪn, ba ma ləri ba wɪ: «Karanyɪna, n tagɪ
cɪga.» [40] Ba dɛɛn ma kwarɪ sɪ ba daa bwe-o taanɪ.

Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yɪ Davidi Yuutu mʊ

(Matiyu 22:41-46, Marɪkɪ 12:35-37)

[41] Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Nɔɔna yəni ba wɪ, sɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yɪ Pɛ
Davidi * dwi tʊ mʊ. Kʊ nan wʊ́ wanɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ na? [42] Davidi tɪtɪ nan pʊpʊnɪ Wɛ ləŋ-
ŋwɪ tɔnɔ kʊm wʊnɪ o wɪ:
‹Yuutu Baŋa-Wɛ tagɪ dɪ a Yuutu Dʟ wɪ:
Ba n jəni a jazɪm nɪ,
[43] sɪ aá kɪ nmʊ dʊna maama n nɛ kuri nɪ sɪ n nɔ-ba nɪ tɪga te.›
[44] Kʊntʊ tɪn, Davidi tɪtɪ na sɪɪnɪ o bəŋi Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn nɪ o Yuutu tɪn, kʊʊ́ kɪ ta
mʊ sɪ o daa joori o taa yɪ Davidi naa?»

Zezi kaanı o karabiə sı ba yı lwəni cullu karanyına tiinə bam

(Matiyu 23:1-7, Marıkı 12:38-40)

45 Nɔn-kɔgɔ kum maama ta na wura ku cəgi o taanı dım kuntu tın, o ma ta dı o karabiə
bam o wı: 46 «Taá yırı-na á tıtı dı cullu karanyına tiinə bam. Bantu soe sı ba taa zuurı
gwar-dıdwaaru ba beerə, sı nɔɔna taa nii-ba. Ba na ve yaga, ba soe sı nɔɔna maama taa
tui ba zuli-ba. Ba na yəni ba zu ba Wɛ-di sım, ba ta lagı je-kamunnu mu sı ba taa je yigə
nı. Ba na ve nɔɔnu sɔŋɔ sı ba di candiə, ku yı je-ŋuŋa je mu ba lagı sı ba taa je da. 47 Ba
nan yəni ba ganı kadənə ba joŋi kulu maama ba na jıgı tın. Ba kwəri ba kı Wɛ-lor-
dıdwaaru, sı ku taa nyı nı ba yı nɔn-ŋuna mu te. Wɛ wú tiini DL pa bantu na cam ku ja
gaalı.»

21

Kadəm na pɛ Wɛ pɛɛrı te tın

(Marıkı 12:41-44)

1 Zezi ta na wu Wɛ-di-kamunu kum wunı o brı nɔɔna bam kuntu tın, o ma kwəni o yuu
wɛɛnı o nii je maama. O ma na nadunə na ve ba dı ba səbiə daka kalu na zıgı da Wɛ
pɛɛra ŋwaanı tın wunı. 2 O daa ta ma na kadəm wudoŋ na tɔgı o wura, o yı yinigə tu
mu. Wuntu ma ja səbu dalı-balwa bale yıranı mu o ja vu o dı daka kam wunı. 3 Zezi na
nɛ kuntu tın, o ma ta o wı: «A lagı a ta cıga mu dı abam sı, kadəm wuntu na yı yinigə tu
tın, o dı səbu ku dwəni balu maama na dı da tın. 4 Bantu maama lı ba daarı mu. Kadəm
wum nan yı yinigə tu mu, yı o kwe kulu maama o na jıgı sı o ma yəgi o ni-wudiu tın o dı
da.»

Lɛɛru na wú ba lugu baŋa te tın

(Matiyu 24:1-28, Marıkı 13:1-23)

5 Nɔɔna badonnə dɛɛn ma tɛ Wɛ-di-kamunu * kum taanı yı ba wı: «Nii-na kandwa yam
ba na mɛ ba lɔ-ka tın na tiini ya lana te, yı ba ma pɛɛra yalu ba na pɛ Wɛ tın ba ma kı-ka
lanyıranı.» Zezi ma ləri-ba o wı: 6 «Ku na yı wəənu tıntu á na naı tın, maŋa wú ba ba, sı
ba dı tı maama tıga nı. Kandwɛ daa bá daŋı dıdoŋ baŋa nı.»
7 Ba ma bwe-o ba wı: «Karanyına, maŋa kɔɔ mu kuntu woŋo wú kı? Bɛɛ mu lagı ku kı
maana ku brı dıbam, sı dí lwarı nı wəənu tıntu lagı tı kı?»
8 Zezi ma ləri-ba o wı: «Á fɔgı á cı á tıtı, sı á yı pa nɔɔna ganı abam. Nɔɔna zanzan wú
ba abam te dı amu yırı, ba ta dı abam nı ba dıdua dıdua mu yı Krisi * wum Wɛ na tuŋı
tın, yı baá daarı ba ganı abam ba wı, maŋa kam yiə. Á nan yı sɛ á tɔgı bantu kwaga.
9 Á wú ba á ni tigurə dı jara ŋwa. Á nan yı pa fuunı zu abam. Wəənu tım kuntu maama
maŋı sı tı da yigə tı kı mu, yı ku ta daı lugu tiim mımaŋa.»
10 O daa ta ma ta dı ba o wı: «Dwi wú zaŋı dı kı jara dı dwi dıdoŋ, yı tıu dı ku doŋ tıu
wú zaŋı tı magı jara. 11 Tıga ma wú sisiŋi zanzan. Kana dı wú ba ka taa wu je sıdonnə
nı, yı yawı-loŋnu dı wú cɔgı nɔɔna zanzan. Wɛ wú pa wo-kınkagıla yalu na brı DL dam
tın taa kı wɛyuu nı, yı fuunı wú ja nɔɔna ya ŋwaanı.
12 Ku na wú loori wəənu tıntu kəm tın, nɔɔna wú ja abam dam ba pa á na yaara. Baá ja

abam ba vu ba saŋı ba Wɛ-di sım nakwa tee nı, yı ba kı abam pıına digə nı. Baá ja abam ba pa á zıgı pwa dı dıdɛɛra yigə nı, abam na tɔgı amʊ tın ŋwaanı. [13] Kʊ nan wʊ́ pa á na pwələ sı á brı-ba Wɛ cıga kam. [14] Taá ye-na kʊntʊ ni nı, sı á pa á bıcara kı dam. Á yı taá kı liə, dı á na wʊ́ ləri-ba tıte sı á ma vrı á tıtı tın. [15] Bɛŋwaanı amʊ wʊ́ pa abam wʊbʊŋ-ŋʊna dı á ni-taanı, kʊʊ́ pa á dʊna bá wanı ba twanı dı á na wʊ́ ta kʊlʊ tın.
[16] Abam tıtı kwə dı á niinə, dı á cʊrrʊ dı á cilonnə wʊ́ ja abam ba kı dıdɛɛra jıŋa nı, yı baá gʊ abam badonnə. [17] Nɔɔna maama wʊ́ ta culi abam á na yı a nɔɔna tın ŋwaanı.
[18] Baá kı abam kʊntʊ, yı Wɛ ta wʊ́ ta nii á baŋa nı, yı á bá lagı á yuuywe sım dıdʊa tıtı dı á ga. [19] Abam nan na kwaanı á kı pu-dıa á zıgı kəŋkəŋ, á wʊ́ na ŋwıa Wɛ tee nı.
[20] Abam nan wʊ́ ba á na pamaŋna na gilimi Zeruzalɛm tıʊ kʊm maama ba pu. Á na nɛ kʊntʊ, á laan wʊ́ lwarı nı maŋa kam yiə sı ba cɔgı-kʊ. [21] Maŋa kam kʊntʊ nı, abam balʊ na zʊʊrı Zude nı tın maŋı sı á kı lıla á nuŋi á duri á beeri pweeru je á səgi da. Balʊ na wʊ tıʊ kʊm wʊnı tın maŋı sı á nuŋi lıla. Balʊ dı na wʊ ba karı nı tın daa yı ve á zʊ tıʊ kʊm wʊ. [22] Bɛŋwaanı maŋa kantʊ nı mʊ yaara maŋı sı ya ba, Wɛ na wʊ́ vaŋı nɔɔna zwa tın ŋwaanı, sı kʊlʊ maama na pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı tın laan kı. [23] Kantʊ maŋa kam nı kʊʊ́ tiini kʊ taa yı lɛɛrʊ dı kaana balʊ na jıgı pwi tın, dı balʊ na jıgı biə yı ba ŋɔgı yılı tın. Yaara zanzan wʊ́ ba tıʊ kʊntʊ dı kʊ nɔɔna maama baŋa nı, yı Baŋa-Wɛ wʊ́ kwe Dl bam ba yıra nı. [24] Ba ma wʊ́ gʊ ba badonnə dı sʊ-zɔɔrʊ, yı ba daarı ba ja ba badonnə ba vɔ ba ja vu gambɛɛm dwi tiinə maama tıtarı nı. Dwi-gɛ * tiinə laan wʊ́ ba zʊ Zeruzalɛm tıʊ kʊm wʊ ba karı ba nɔnı kʊ wəənu ba cɔga taan, sı kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ Wɛ na pɛ-ba tın tiim.

Nabiin-bu wʊm na wʊ́ ba lʊgʊ baŋa te tın

(Matiyu 24:29-35, 42-44, Marıkı 13:24-37)

[25] Maŋa wʊ́ ba sı Wɛ pa wo-kınkagıla yalʊ na brı Dl dam tın taa kı wıa wʊnı dı cana dı calıcwı sım wʊnı. Liə wʊ́ ja lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama, yı ba wʊbʊŋa vugimi dı nınıʊ kʊm na bam na pɔgıla dı sɔɔ zanzan tın ŋwaanı. [26] Fʊʊnı zanzan wʊ́ pa nɔɔna wʊbʊŋa je ba na bʊŋı woŋo kʊlʊ na bıını lʊgʊ baŋa tın, bɛŋwaanı wɛyuu wʊ́ sisiŋi kʊ pa wəənu tılʊ na wʊ wɛyuu nı tın maama vugimi daanı.
[27] Maŋa kam kʊntʊ nı nɔɔna wʊ́ na Nabiin-bu *f4 * wʊm na maa bıını lʊgʊ baŋa. Oó ta wʊ kunkwəənu wʊnı o bıını dı dam, yı Wɛ paarı-zulə wʊ o tee nı zanzan. [28] Á na nɛ sı wəənu tım kʊntʊ puli tı kıa, sı á zaŋı á zıgı lanyıranı á kwəni á yum wɛɛnı, bɛŋwaanı maŋa kam twɛ sı Wɛ vrı abam Dl yagı.»
[29] Zezi laan ma maŋı mımaŋa o brı-ba o wı: «Maanı-na á nii kapʊrʊ dı tweeru maama na yı te tın. [30] Á na nɛ nı tweeru wʊra tı kwi vɔɔrʊ, abam wai á lwarı nı kʊ twɛ yadɛ.
[31] Kʊ nan yı bıdwı mʊ dı á na nɛ wəənu tılʊ a na tagı a brı abam tın na wʊra tı kıa, sı á lwarı nı maŋa kam laan twɛ sı Wɛ paarı dım lagı dı ba nɔɔna tıtarı nı. [32] A lagı a ta cıga mʊ dı abam sı, wəənu tıntʊ maama wʊ́ ba wʊra tı kıa, yı zım nɔɔna bam ta wʊ tıgı ba ti. [33] Wɛyuu dı tıga wʊ́ ba tı kɛ, yı amʊ taanı dım bá kɛ maŋa dı maŋa.
[34] Á taá fɔgı á cʊ á tıtı, sı á yı taá bʊŋı wʊdi-fwaarʊ dim naa sa-nyɔgɔ wʊbʊŋa, naa á taá jıgı liə dı á ŋwıa wəənu. Á na jıgı wʊbʊŋa yantʊ doŋ, dɛ dılʊ amʊ Nabiin-bu wʊm na wʊ́ ba tın wai dı tui bıdwı baŋa nı dı darı abam, [35] nı cıkʊ na jaanı varım te tın.

Bɛŋwaanɪ dɛ dɪm kʊntʊ wʊ́ ba li nɔɔnʊ wʊlʊ maama na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn. [36] Kʊntʊ tɪn, á taá yɪrɪ á tɪtɪ maŋa maama, sɪ á taá loori Wɛ sɪ DL pa abam dam, sɪ á wanɪ á nuŋi yaara yalʊ maama na lagɪ ya ba tɪn wʊnɪ, sɪ á daarɪ á vu á zɪgɪ amʊ Nabiin-bu wʊm yigə nɪ.»

[37] Zezi dɛɛn yəni o wʊ Wɛ di-kamunu kʊm wʊnɪ dɛ maama o brɪ nɔɔna Wɛ taanɪ dɪm. Tɪga na yəni ka yi, o yəni o nuŋi tɪʊ kʊm wʊ o vu Olivi piu kʊm seeni o pəni da. [38] Kʊ daarɪ tɪga na yəni ka pʊʊrɪ, nɔɔna bam maama yəni ba zaŋɪ lɪla ba ve Wɛ di-kamunu kʊm, sɪ ba taa cəgi o taanɪ dɪm.

22

Zwifə yigə tiinə bam na kɪ ni sɪ ba gʊ Zezi te tɪn

(Matiyu 26:1-5, 14-16, Marɪkɪ 14:1-2, 10-11, Zan 11:45-53)

[1] Kʊ dɛɛn gɛ fɪɪn sɪ Zwifə bam di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pakɪ * tɪn. Candiə kam kʊntʊ nɪ mʊ ba yəni ba di dɪpɛ dɪlʊ na ba jɪgɪ dabɪlɪ dɪ wʊnɪ tɪn. [2] Kaanɪm yigə tiinə dɪ cullu karanyɪna tiinə bam ma kwaanɪ ba lagɪ cwəŋə, sɪ ba ja Zezi ba gʊ. Ba na kwarɪ fʊʊnɪ dɪ nɔɔna bam tɪn ŋwaanɪ, ba yəri ba na wʊ́ kɪ te sɪ ba ja-o.

[3] Sʊtaanɪ * laan ma zʊ Zudasɪ Yiskarɪyo bɪcarɪ. Wʊntʊ yɪ Zezi karabiə fugə-bale bam wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ. [4] O ma vu kaanɪm yigə tiinə dɪ Wɛ di-kamunu kʊm yɪrɪna yigə tiinə bam te sɪ ba banɪ ba nii, o na wʊ́ kɪ te o brɪ-ba cwəŋə sɪ ba wanɪ ba ja Zezi. [5] Ba na ni kʊntʊ tɪn, ba wʊ ma poli zanzan. Ba ma di yəlo ba maŋɪ daanɪ dɪ səbu ni. [6] O ma sɛ. O laan ma beeri cwəŋə sɪ o ja Zezi o kɪ ba jɪŋa nɪ, sɪ kɔgɔ kʊm yɪ zaŋɪ kʊ lwarɪ.

Zezi na di candiə wʊdiu dɪ o karabiə bam te tɪn

(Matiyu 26:17-29, Marɪkɪ 14:12-25, 1 Korɛntɪ 11:23-25)

[7] Kʊ ma ba kʊ yi dɛ dɪlʊ ba na puli sɪ ba di dɪpɛ dɪlʊ na ba jɪgɪ dabɪlɪ dɪ wʊnɪ tɪn. Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ Zwifə bam yəni ba gʊɪ pibalɪ mʊ ba ma di Pakɪ * candiə kam. [8] Zezi ma lɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Ve-na á kwɛ woŋo maama á pa dɪbam, sɪ dí ba dí di Pakɪ candiə kam.»

[9] Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nmʊ lagɪ sɪ dí vu jəgə kɔɔ mʊ dí kwɛ jəgə kam?»

[10] O ma ləri-ba o wɪ: «Cəgi-na, á na ve á maa zʊʊrɪ tɪʊ kʊm wʊ, nɔɔnʊ wʊdoŋ wʊ́ jeeri abam o na zɪŋɪ kɔɔrʊ dɪ na. Da-na o kwaga á vu á zʊ sɔŋɔ kʊlʊ o na wʊ́ zʊ tɪn. [11] Á na zʊa, sɪ á ta dɪ sɔŋɔ kʊm tu nɪ: ‹Dí karanyɪna wɪ, dí ba dí bwe dí nii, digə kalʊ o na wʊ́ jəni da dɪ o karabiə bam sɪ ba di Pakɪ candiə kam wʊdiu kʊm tɪn wʊ yən mʊ?› [12] Oó brɪ abam wɛyuu digə, ka daga lanyɪranɪ, yɪ ka jɪgɪ woŋo kʊlʊ maama dí na lagɪ tɪn ka wʊnɪ. Ve-na á kwɛ candiə kam wəənu tɪm á ti, sɪ dí laan ba.»

[13] Ba ma zaŋɪ ba vu, yɪ ba sɪɪnɪ ba na woŋo maama nɪ Zezi na maŋɪ o ta te tɪn. Ba ma kwɛ Pakɪ candiə kam wʊdiu kʊm ba ti.

[14] Wʊdiu dim maŋa na yi tɪn, Zezi jəni dɪ o karabiə fugə-bale bam sɪ ba di wʊdiu kʊm. [15] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ ya tiini a lagɪ sɪ a di candiə kantʊ dɪ abam dɪ a wʊ maama, sɪ a laan daarɪ a yaarɪ. [16] A nan lagɪ a ta abam sɪ, a daa bá di candiə kantʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ candiə kam kʊntʊ kuri na wʊ́ vu kʊ kweeli Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ tɪn.»

[17] Zezi na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o laan ma joŋi tweeru biə sana dɪ zʊŋa, yɪ o kɪ Wɛ le tɪ
ŋwaanɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Joŋi-na tɪntʊ á nyɔ á daarɪ á pa daanɪ. [18] A lagɪ a ta abam
sɪ, kʊ na puli zɪm, a daa bá nyɔ wo-nyɔɔrʊ tɪntʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ Wɛ paarɪ dɪm na
wʊ́ ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ tɪn.»
[19] Zezi laan ma kwe dɪpɛ, yɪ o kɪ Wɛ le dɪ ŋwaanɪ. O ma daarɪ o fɔ-dɪ o pa o karabiə
bam yɪ o wɪ: «Amʊ yɪra yam mʊ tɪntʊ, a na lagɪ a kwe a pa abam ŋwaanɪ tɪn. Taá kɪ-na
kʊntʊ doŋ, sɪ á taá ma guli a gulə.»
[20] Ba na di ba ti tɪn, o daa ma kwe zʊŋa dɪ ka wo-nyɔɔrʊ o kɪ Wɛ le tɪ ŋwaanɪ o pa-ba,
yɪ o wɪ: «Wo-nyɔɔrʊ tɪntʊ brɪ sɪ Wɛ goni ni-dʊʊrɪ dɪdaanɪ nabiinə amʊ jana kam ŋwaanɪ.
A jana kam lagɪ ka nuŋi ka duri abam ŋwaanɪ mʊ. [21] Nan nii-na, nɔɔnʊ wʊlʊ na lagɪ o
yəgi-nɪ o pa nɔɔna tɪn tɔgɪ o je dɪ amʊ o di yo seeni. [22] Kʊ nan fɪn mʊ sɪ amʊ Nabiin-bu *
wʊm tɪ, nɪ Wɛ na maŋɪ Dl̩ lagɪ te tɪn. Kʊ nan za yɪ lɛɛrʊ mʊ kʊ pa nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ́
yəgi-nɪ o pa tɪn.»
[23] Ba na ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn, ba ma sɪŋɪ ba bwe daanɪ ba nii, bantʊ wʊnɪ wɔɔ mʊ wʊ́
wanɪ o kɪ kʊntʊ.

Wɔɔ mʊ yɪ nɔn-kamunu?

(Matiyu 20:25-28, 19:28, Marɪkɪ 10:42-45)

[24] Zezi karabiə bam dɛɛn magɪ kantɔgɔ kʊ cɛ, sɪ ba nii bantʊ wʊnɪ wɔɔ mʊ yɪ kamunu o
dwe ba maama. [25] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ na yɪ lʊgʊ baŋa pwa, bantʊ yəni ba te ba
nɔɔna dɪ dam mʊ. Balʊ na di dam nɔɔna baŋa nɪ tɪn, nɔɔna bam daa ta yəni ba bə-ba ba
wɪ ‹Lanyɪran-kərə› mʊ. [26] Abam nan wʊ maŋɪ sɪ á taá yɪ kʊntʊ doŋ. Wʊlʊ na yɪ nɔn-
kamunu abam wʊnɪ tɪn maŋɪ sɪ o ji nɪ á nyaanɪ mʊ te. Wʊlʊ dɪ na yɪ abam yʊʊtʊ tɪn
maŋɪ sɪ o ji nɪ á tɪntʊŋnʊ mʊ te. [27] Wʊlʊ na jəni sɪ o di wʊdiu tɪn, dɪ wʊlʊ na kwe wʊdiu
kʊm o ja ba o pa-o tɪn, bantʊ wɔɔ mʊ yɪ kamunu? Kʊ daɪ wʊlʊ na jəni sɪ o di tɪn mʊ na?
Kʊ nan na yɪ amʊ, a wʊ abam wʊnɪ yɪ a kɪ nɪnɛɛnɪ wʊlʊ na yɪ á tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ te.
[28] Abam nan yɪ balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ a cam maama wʊnɪ, yɪ á wʊ yagɪ a tɔgɪm. [29] Aá pa
abam tɔgɪ á di paarɪ, nɪ a Ko Wɛ na pɛ sɪ a di paarɪ te tɪn. [30] Kʊntʊ tɪn, á wʊ́ ba á zʊ a
paarɪ dɪm wʊ, yɪ á tɔgɪ dɪ amʊ á jəni á di ywəəni. Á wʊ́ ba á jəni paarɪ jangwaanʊ tɪm
baŋa nɪ, sɪ á di Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə kuri fugə-bale bam taanɪ.»

Zezi na wuuri o brɪ Pɪyɛɛrɪ na wʊ́ vɪ-o te tɪn

(Matiyu 26:31-35, Marɪkɪ 14:27-31, Zan 13:36-38)

[31] Zezi laan ma ta dɪ Simɔn Pɪyɛɛrɪ o wɪ: «Simɔn, Simɔn, sʊtaanɪ * sɪɪnɪ dɪ na cwəŋə
sɪ dɪ maŋɪ abam dɪ nii, nɪ nɔɔnʊ na caarɪ mɪna te tɪn. [32] Amʊ nan loori Wɛ a pa nmʊ, sɪ
n kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ sɪ n yɪ yagɪ-nɪ. Nmʊ nan na tusi, yɪ n wʊbʊŋa na joori ya tɔgɪ
amʊ, sɪ n pa n ko-biə fɔgɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ.»
[33] Pɪyɛɛrɪ laan ma ta dɪd-o o wɪ: «A Yuutu, ba na lagɪ ba kɪ amʊ dɪ nmʊ pɪɪna digə nɪ,
naa ba na lagɪ ba gʊ dɪbam, a ta bá sɛ sɪ a joori nmʊ kwaga nɪ.»
[34] Zezi ma lər-o o wɪ: «Pɪyɛɛrɪ, a lagɪ a ta nmʊ sɪ, kʊ na wʊ́ loori sɪ cɪbwɪʊ keeri zɪm tɪ-
bra-pʊra nɪ tɪn, nmʊ wʊ́ fʊ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.»

Zezi na tagɩ dɩ o karabiə sɩ ba ti ba yigə te tɩn

35 O laan ma ta dɩ ba maama o wɩ: «A daama na tʊŋɩ abam sɩ á tʊlɩ á tɔɔlɩ Wɛ kwərə
kam yɩ á ba jɩgɩ səbiə gan-lɔgɔdɩ dɩ tampɔgɔ dɩ natra tɩn, woŋo muri abam na?»
Ba ma ləri ba wɩ: «Awo, dí wʊ gɛ kʊlʊkʊlʊ.»
36 O ma ta dɩ ba o wɩ: «Kʊ daarɩ lele kʊntʊ, wʊlʊ na jɩgɩ səbiə gan-lɔgɔdɩ tɩn, kʊntʊ tu
maŋɩ sɩ o kwe-dɩ mʊ. Wʊlʊ dɩ na jɩgɩ tampɔgɔ tɩn maŋɩ sɩ o kwe-kʊ mʊ. Wʊlʊ maama
na ba jɩgɩ sʊ-lɔŋɔ tɩn, kʊntʊ tu maŋɩ sɩ o kwe o gɔrɔ mʊ o yəgi o ma yəgi sʊ-lɔŋɔ. 37 Amʊ
nan lagɩ a ta abam sɩ, kʊlʊ na pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ amʊ ŋwaanɩ tɩn maŋɩ sɩ kʊ kɩ,
dɩ kʊ na wɩ:
‹Ba wəl-o dɩ nɔn-balwaarʊ mʊ›.
Kʊntʊ na pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ amʊ ŋwaanɩ tɩn laan wʊ́ kɩ lele.»
38 Zezi karabiə bam ma ta dɩd-o ba wɩ: «Dí Yuutu, nii sʊ-lwaanʊ tɩle mʊ dí jɩga.»
O ma ləri-ba o wɩ: «Yagɩ-na sɩ kʊ maŋɩ.»

Zezi na tiini o loori o Ko Wɛ te tɩn

(Matiyu 26:36-46, Marɩkɩ 14:32-42)

39 Zezi dɛɛn ma nuŋi tɩʊ kʊm wʊnɩ o vu Olivi piu kʊm seeni, nɩ o na yəni o kɩ te tɩn. O
karabiə bam dɩ ma tɔg-o ba vu. 40 Ba na yi jəgə kalʊ ba na maa ve tɩn, Zezi ma ta dɩ ba o
wɩ: «Á taá loori Wɛ, sɩ á yɩ tʊ maŋɩm dɩm maŋa nɩ.»
41 O laan ma fɔɔrɩ ba tee nɩ o vu o zɩgɩ daa nɩ, kʊ maŋɩ nɔɔnʊ na wʊ́ dʊlɩ kandwɛ yɩ dɩ
yi mɛ tɩn. O ma kuni doonə o loori Wɛ o wɩ: 42 «A Ko, nmʊ na sɛ, sɩ n pa cam dɩlʊ na lagɩ
dɩ ba amʊ baŋa nɩ tɩn kɛ. Nan kɩ kʊlʊ na tɔgɩ nmʊ wʊbʊŋa tɩn, sɩ yɩ kɩ amʊ wʊbʊŋa na
lagɩ kʊlʊ tɩn.» 43 O na loori Wɛ kʊntʊ tɩn, Wɛ malɛka ma nuŋi wɛyuu ka ba o te, yɩ ka wəl-
o dɩ dam. 44 O wʊ na tiini kʊ cɔgɩ zanzan tɩn ma pa o tiini o loori Wɛ dɩ o wʊ maama. O
luluŋu ma ji nɩnɛɛnɩ jana te, yɩ kʊ luri tɩga nɩ.
45 O na loori Wɛ o ti tɩn, o ma zaŋɩ o joori o vu o karabiə bam te. O ma na sɩ ba tigi ba
dɔa wʊ-cɔgɔ kʊm ŋwaanɩ. 46 O ma ta dɩ ba o wɩ: «Bɛɛ mʊ yɩ á dɔa? Zaŋɩ-na sɩ á taá loori
Wɛ, sɩ á yɩ tʊ maŋɩm dɩm maŋa nɩ.»

Ba na jaanɩ Zezi te tɩn

(Matiyu 26:47-56, Marɩkɩ 14:43-50, Zan 18:3-11)

47 Zezi ta na wʊra o ŋɔɔnɩ kʊntʊ tɩn, nɔn-kɔgɔ laan ma ba kʊ yi o te. Zudasɩ wʊlʊ na yɩ o
karabiə fugə-bale bam wʊ dɩdʊa tɩn ma tɔgɩ ba yigə. O ma fɔɔrɩ o yi Zezi te sɩ o kukwər-
o. 48 Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Zudasɩ, nmʊ tu sɩ n pa ba ja amʊ Nabiin-bu * wʊm, yɩ n ta
lagɩ n kukwəri-nɩ mʊ na?»
49 Zezi karabiə balʊ na wʊ o tee nɩ tɩn ma na kʊ na lagɩ kʊ kɩ-o te tɩn. Ba ma bwe-o ba
wɩ: «Dí Yuutu, dí lɩ dí sʊ-lwaanʊ tɩm dí zagɩ-ba na?» 50 Ba wʊ dɩdʊa ma lɩ o sʊgʊ kʊm o
ma zagɩ kaanɩm yuutu wʊm tɩntʊŋnʊ jazɩm zwɛ o go. 51 Zezi na nɛ kʊntʊ tɩn, o ma ta dɩ
ba o wɩ: «Yagɩ-na». O ma vu o dwe nɔɔnʊ wʊm zwɛ dɩm, yɩ dɩ je, dɩ joori dɩ yɩ dɩ ya na
yɩ te tɩn.
52 O ma daarɩ o ta dɩ kaanɩm yigə tiinə bam dɩ Wɛ-di-kamunu kʊm yɩrɩna bam yigə tiinə
dɩ nakwa bam, ba na tu sɩ ba ja-o tɩn, o wɩ: «Abam na kwe sʊ-lwaanʊ dɩ da-lwaanʊ á ba

sɪ á ja amʊ tɪn, a yɪ ŋwɪɪnʊ mʊ na? [53] Dɛ maama a yəni a wʊ abam tee nɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, yɪ á wʊ jaanɪ amʊ. Kʊ nan na yɪ te tɪn, maŋa kam laan yiə sɪ á kɪ á wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn, bɛŋwaanɪ maŋa mʊ yiə sɪ lim pɛ joŋi dam.»

Pɪyɛɛrɪ na sɪɪnɪ o vɪn Zezi te tɪn

(Matiyu 26:57-58, 69-75, Marɪkɪ 14:53-54, 66-72, Zan 18:12-18, 25-27)

[54] Ba laan ma ja Zezi, yɪ ba ja-o ba kɛ. Pɪyɛɛrɪ ma dalɪ o tɔgɪ ba kwaga o da o vu. Ba ma vu ba yi kaanɪm * yuutu wʊm sɔŋɔ. [55] Ba ma dwe mini ba tiŋi sɔŋɔ kʊm tɪtarɪ nɪ. Nɔɔna bam ma vu ba je ba weeri mini dɪm. Pɪyɛɛrɪ dɪ ma tɔgɪ o vu o jəni ba wʊnɪ. [56] O na tɔgɪ o je mini dɪm yigə nɪ kʊntʊ tɪn, sɔŋɔ kʊm tɪntʊŋ-kana kadoŋ ma yɔɔrɪ o nii o yibiyə nɪ, yɪ o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ dɪ tɔgɪ o wʊ Zezi tee nɪ mʊ.»

[57] Pɪyɛɛrɪ ma fʊ yɪ o wɪ: «Kaanɪ, a yər-o.»

[58] Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, nɔɔnʊ wʊdoŋ dɪ daa ma na-o, yɪ o wɪ: «Nmʊ tɔgɪ n yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ.»

Pɪyɛɛrɪ ma ləri nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «A tɔgɪ a daɪ ba wʊ nɔɔnʊ.»

[59] Kʊ daa na kɪ fɪɪn nɪnɛɛnɪ luu dɪdʊa tɪn, nɔɔnʊ wʊdoŋ dɪ daa ma ta o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ sɪɪnɪ o tɔgɪ dɪd-o mʊ. O dɪ yɪ Galile tu mʊ.»

[60] Pɪyɛɛrɪ ma ləri o wɪ: «Baarʊ, a yəri n taanɪ dɪm kuri.» O ta na wʊra o ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, cɪbwɪʊ ma da kʊ keeri.

[61] Dí Yuutu Zezi laan ma pipiri o yɔɔrɪ Pɪyɛɛrɪ o nii. Pɪyɛɛrɪ ma guli Zezi ya na tagɪ kʊlʊ dɪd-o o wɪ: «Kʊ na wʊ́ loori sɪ cɪbwɪʊ keeri zɪm tɪ-bra-pʊra nɪ tɪn, nmʊ wʊ́ fʊ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.» [62] O na guli kʊntʊ tɪn, o laan ma nuŋi, yɪ o tiini o keeri zanzan.

Ba na mwanɪ Zezi yɪ ba mag-o te tɪn

(Matiyu 26:67-68, Marɪkɪ 14:65)

[63] Nɔɔna balʊ dɛɛn na yɪrɪ Zezi tɪn maa yáal-o ba mwan-o, yɪ ba kwəri ba mag-o. [64] Ba ma kwe gɔrɔ ba ma kwəli o yiə, yɪ ba daarɪ ba mag-o. Ba maa wɪ: «Lwarɪ n brɪ dɪbam wʊlʊ na magɪ-m tɪn.» [65] Ba ta maa ŋɔɔnɪ wəənu dwi dwi ba ma cɔgɪ o yuu, yɪ ba twɪ-o zanzan.

Zwifə nakwa na di Zezi taanɪ te tɪn

(Matiyu 26:59-66, Marɪkɪ 14:55-64, Zan 18:19-24)

[66] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Zwifə bam nakwa kɔgɔ kʊm maama ma la daanɪ, dɪ ba kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə maama. Ba laan ma pa Zezi nuŋi o vu taanɪ dɪm dim jəgə o zɪgɪ ba yigə nɪ. [67] Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Nmʊ na sɪɪnɪ n yɪ Krisi * wʊm Wɛ na maŋɪ sɪ Dɩ tʊŋɪ Dɩ pa dɪbam tɪn, sɪ n ta.»

Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A na tagɪ kʊntʊ a brɪ abam, á ta bá sɛ a ni. [68] A nan daa na bwe abam taanɪ dɪ, abam bá sɛ sɪ á ləri á pa-nɪ. [69] Kʊ na puli lele kʊntʊ, amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ́ vu a jəni Dam-Paŋwa Tu Baŋa-Wɛ jazɪm nɪ a da a di paarɪ.»

[70] Ba maama laan ma bwe-o ba wɪ: «Kʊntʊ tɪn, nmʊ nan sɪɪnɪ n yɪ Wɛ Bu wʊm mʊ na?»

Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Mʊ abam na wɪ te tɪn.»

[71] Ba laan ma ŋɔɔnɪ daanɪ ba wɪ: «Dɪbam tɪtɪ laan mʊ ni o kwərə kam na brɪ o tɪtɪ cɔgɪm. Dí daa ba lagɪ maana tiinə sɪ ba ŋɔɔnɪ o taanɪ dɪm.»

23

Pilatɪ na bwe Zezi taanɪ te tɪn

(Matiyu 27:1-2, 11-26, Marɪkɪ 15:1-15, Zan 18:28-19:16)

[1] Zwifə bam nakwa kɔgɔ kʊm maama dɛɛn ma zaŋɪ ba ja Zezi ba ja vu gʊvɪrma tu Pilatɪ te. [2] Ba ma sɪŋɪ sɪ ba fɔ vwan ba pa-o, yɪ ba wɪ: «Dɪbam nɛ nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ o jɪgɪ dí tɪʊ kʊm nɔɔna bam o gana sɪ ba tusi. O tɛ-ba o wɪ, ba yɪ taa laɪ lampoo ba paɪ gʊvɪrma. O maa kwəri o brɪ o tɪtɪ nɪ wʊm mʊ yɪ Krisi *, kʊ na lagɪ kʊ ta nɪ pɛ tɪn.»

[3] Pilatɪ na ni kʊntʊ tɪn, o ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ mʊ yɪ Zwifə bam pɛ wʊm na?»

Zezi ma lər-o o wɪ: «Mʊ ka da n taga.»

[4] Pilatɪ ma ta dɪ kaanɪm yigə tiinə bam dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm maama o wɪ: «Amʊ wʊ nɛ nɔɔnʊ wʊntʊ na kɪ kʊlʊ o cɔgɪ tɪn, sɪ dí di o taanɪ.»

[5] Ba ma tiini ba ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm, yɪ ba kwaana ba tɛ ba wɪ: «O nan yəni o tʊlɪ Zude tɪɪnɪ dɪm maama, o brɪ nɔɔna bam sɪ ba yɪ taa sɛ ba tɪʊ kʊm dɪdɛɛra ni. O dɛɛn puli o kɪ kʊntʊ doŋ Galile nɪ mʊ, yɪ o laan yi yo seeni.»

[6] Pilatɪ na ni kʊntʊ tɪn, o ma bwe-ba sɪ o nii, nɔɔnʊ wʊm yɪ Galile tu mʊ na? [7] O na tu o lwarɪ nɪ Zezi nuŋi tɪʊ kʊlʊ Erɔdɪ * na te tɪn, o ma pa ba ja-o ba vu wʊntʊ te sɪ o di taanɪ dɪm, bɛŋwaanɪ Erɔdɪ dɪ tɔgɪ o wʊ Zeruzalɛm nɪ maŋa kam kʊntʊ nɪ.

[8] Erɔdɪ na nɛ Zezi tɪn, o maa jɪgɪ wʊpolo zanzan, bɛŋwaanɪ o ya maŋɪ o ni o ŋwa, yɪ o tiini o lagɪ sɪ o na-o. O maa lagɪ sɪ o nii Zezi wʊ́ kɪ wo-kɪnkagɪlɪ o brɪ-o na. [9] O ma kwaanɪ o bwe-o wəənu zanzan. Zezi ma wʊ sɛ o lər-o kʊlʊkʊlʊ. [10] Kaanɪm yigə tiinə dɪ cullu karanyɪna tiinə bam maa tɔgɪ ba zɪgɪ da, yɪ ba tiini ba ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm dɪ baarɪ sɪ ba ma dɪ-o. [11] Erɔdɪ dɪ o pamaŋna bam laan ma gooni Zezi zanzan. Ba pa o zʊ paarɪ gɔrɔ sɪ ba ma mwan-o, yɪ Erɔdɪ laan pa o joori o vu Pilatɪ te. [12] Dɪntʊ dɛ dɪm nɪ Erɔdɪ dɪ Pilatɪ laan di ciloŋo mʊ daanɪ, yɪ ba dɛɛn ya culi daanɪ mʊ.

[13] Pilatɪ ma pa kaanɪm yigə tiinə bam dɪ nakwa bam dɪ nɔɔna bam maama la daanɪ o tee nɪ. [14] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam na saŋɪ nɔɔnʊ wʊntʊ amʊ tee nɪ tɪn, yɪ á tɛ á wɪ, o yɪ wʊlʊ na ganɪ á tɪʊ kʊm nɔɔna bam o pa ba tusi tɪn, kʊntʊ mʊ a nan bwe-o abam yibiyə nɪ sɪ a nii, yɪ a wʊ nɛ kʊlʊ o na kɪ o cɔgɪ yɪ abam ja-o kʊ ŋwaanɪ tɪn. [15] Erɔdɪ dɪ wʊ nɛ kʊlʊ o na cɔgɪ tɪn. Mʊ kʊ kuri o pɛ o joori o ba dɪbam te. Á taá ye sɪ kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na wʊ́ pa ba ja-o ba gʊ tɪn. [16] Kʊntʊ ŋwaanɪ aá pa ba mag-o dɪ balaarɪ mʊ, yɪ ba daar-o ba yagɪ.»

(([17] Pakɪ candiə kam maŋa na yəni ka ba yi, Pilatɪ maŋɪ sɪ o lɪ ba pɪɪnʊ dɪdʊa mʊ o yagɪ sɪ o viiri.)) [18] Nɔn-kɔgɔ kʊm maama ma kɪ daanɪ ba kaasɪ dɪ kwər-dɛ ba wɪ: «Kʊ na yɪ nɔɔnʊ wʊntʊ, ja-o n gʊ, sɪ n daarɪ n lɪ Barabasɪ n pa dɪbam.» [19] Barabasɪ yɪ wʊlʊ ba dɛɛn na kɪ pɪɪna digə nɪ, o na kɪ jara dɪ ba tɪʊ kʊm dɪdɛɛra yɪ o gʊ nɔɔna tɪn ŋwaanɪ mʊ.

[20] Pilatɪ na lagɪ sɪ o lɪ Zezi o yagɪ tɪn ŋwaanɪ, o daa ma ta dɪ nɔɔna bam sɪ ba sɛ sɪ o yagɪ Zezi. [21] Ba ma daa ta vɪn, yɪ ba tiini ba kaasɪ baŋa baŋa ba wɪ: «Pa-o tʊʊn-dagara *

baŋa nɩ n gʋ. Pa-o tʋʋn-dagara baŋa nɩ n gʋ.»
[22] O daa ta ma ta dɩ ba o kɩ bɩtɔ o wɩ: «Bɛɛ wo-lɔŋɔ mʋ o kɩa? A wʋ nɛ kʋlʋ o na kɩ o cɔgɩ pa kʋ maŋɩ sɩ dí gʋ-o tɩn. Kʋntʋ tɩn, áá pa ba mag-o, yɩ a daarɩ a yag-o.»
[23] Ba daa ta maa tiini ba kwaana ba kaasɩ dɩ kwər-dɛ, yɩ ba tɛ dɩ baarɩ ba wɩ: «N maŋɩ sɩ n pa-o dagara baŋa nɩ mʋ n gʋ.» Ba na tiini ba ŋɔɔnɩ dɩ kwər-dɛ tɩn, [24] kʋ ma pa Pilatɩ sɛ sɩ o kɩ kʋlʋ ba na lagɩ tɩn. [25] O ma pa ni sɩ ba lɩ Barabasɩ wʋlʋ ba na lagɩ sɩ o yagɩ o pa-ba tɩn. Wʋntʋ mʋ yɩ wʋlʋ ba ya na jaanɩ ba kɩ pɩɩna digə nɩ, o na kɩ jara dɩ ba tɩʋ kʋm dɩdɛɛra yɩ o gʋ nɔɔnʋ tɩn ŋwaanɩ. Pilatɩ ma daarɩ o kɩ Zezi pamaŋna jɩŋa nɩ, sɩ ba kɩ-o nɩ kɔgɔ kʋm wʋbʋŋa na lagɩ te tɩn.

Ba na jaanɩ Zezi ba vu ba pa tʋʋn-dagara baŋa nɩ te tɩn

(Matiyu 27:32-56, Marɩkɩ 15:21-41, Zan 19:17-30)

[26] Pamaŋna bam laan ma ja Zezi ba maa kɛa. Nɔɔna bam maama maa tɔga. Ba na maa ve tɩn, ba ma jeeri nɔɔnʋ wʋdoŋ, o yɩrɩ mʋ Simɔn. O nuŋi Sirɛɛnɩ mʋ. O dɛɛn ya nuŋi gaa mʋ o ba o yi tɩʋ wʋnɩ o maa kɛa. Pamaŋna bam ma ja-o, yɩ ba pa o zɩŋɩ dagara kam o bakalɩ nɩ o tɔgɩ Zezi kwaga. [27] Zeruzalɛm kɔ-fɔrɔ dɛɛn maa tɔgɩ Zezi kwaga. Kaana dɩ maa tɔgɩ ba wʋra, yɩ ba keerə ba frɩ ba tɩtɩ o ŋwaanɩ. [28] Zezi ma pipiri o nii-ba yɩ o wɩ: «Zeruzalɛm kaana-ba, yɩ taá keeri-na amʋ ŋwaanɩ. Á za taá keeri á tɩtɩ dɩ á biə ŋwaanɩ. [29] Bɛŋwaanɩ maŋa wʋ́ ba ka yi, yɩ baá ta wɩ: ‹Kaanɩ wʋlʋ maama na yɩ ka-dʋgʋ tɩn yɩ yʋ-yoŋo tʋ mʋ. Wʋlʋ na maŋɩ o wʋ lʋgɩ bʋ sɩ o pa o ŋɔgɩ yɩlɩ tɩn jɩgɩ yʋ-yoŋo zanzan.› [30] Yaara yam kʋntʋ maŋa na yiə, nɔɔna wʋ́ loori pweeru sɩ tɩ tʋ ba baŋa nɩ, yɩ ba loori pʋ-kʋm sɩ tɩ kwəli-ba. [31] Taá nii-na, da-lɩa na jɩgɩ mini ka di tɩntʋ tɩn, kʋ laan na yɩ da-kʋra, kaá kɩ ta?»
[32] Ba dɛɛn ma ja nɔn-balwaarʋ tɩle ba vu sɩ ba wəli dɩ Zezi ba gʋ. [33] Ba ma vu ba yi jəgə kalʋ yɩrɩ na yɩ ‹Yʋkol-pʋa piʋ› tɩn. Ba laan ma ja Zezi ba pa dagara kam baŋa nɩ. Ba ma ja nɔn-balwaarʋ tɩm dɩ, ba pa dagarɩ sɩdonnə baŋa nɩ. Ba ma cwi dɩdʋa Zezi jazɩm nɩ. Wʋwʋm maa wʋ o jagwiə nɩ. [34] Ba na pagɩ Zezi dagara kam baŋa nɩ kʋntʋ tɩn, o ma loori Wɛ o wɩ: «A Ko, yagɩ n ma n cɛ-ba, sɩ ba yəri woŋo kʋlʋ ba na kɩ tɩn.»
Pamaŋna bam na lagɩ ba maŋɩ o gwaarʋ tɩm tɩn, ba tagɩ jɔrɔ mʋ ba ma maŋɩ-tɩ.
[35] Nɔn-kɔgɔ kʋm maa zɩgɩ da ba niə. Zwifə bam nakwa bam ma kɩ-o cavɩɩra, yɩ ba mwana ba wɩ: «O yəni o vrɩ nɔɔna ŋwɩa. O na sɩɩnɩ o yɩ Krisi * wʋm Wɛ na kuri tɩn, sɩ o vrɩ o tɩtɩ ŋwɩa sɩ dí nii.»
[36] Pamaŋna bam dɩ maa mwan-o, yɩ ba jɩgɩ sa-nywana ba suŋi o yigə nɩ. [37] Ba maa wɩ: «Nmʋ na sɩɩnɩ n yɩ Zwifə bam pɛ, sɩ n vrɩ n tɩtɩ ŋwɩa sɩ dí nii.» [38] Ba dɛɛn ya pʋpʋnɩ tɔnɔ ba tanɩ-kʋ daa kam yɩra nɩ o yʋʋ baŋa nɩ, yɩ kʋ wɩ:
\qc «Wʋntʋ yɩ Zwifə bam pɛ mʋ.»
[39] Nɔn-balwaarʋ tɩlʋ ba na pagɩ dɩ Zezi tɩn dɩdʋa maa jɩgɩ Zezi o twɩa yɩ o wɩ: «Kʋ daɩ nmʋ mʋ yɩ Krisi wʋm Wɛ na tʋŋɩ tɩn na? Nan vrɩ n tɩtɩ ŋwɩa, sɩ n daarɩ n vrɩ dɩbam dɩ n wəli da.»
[40] Nɔn-balɔrɔ kʋdoŋ kʋm ma kaanɩ kʋkʋm kʋm kʋ wɩ: «Nmʋ ba kwarɩ Wɛ fʋʋnɩ na? Ba lagɩ ba gʋ dɩbam maama mʋ. [41] Kʋ na yɩ dɩbam, dɩbam tʋʋnɩ dɩm maŋɩ, bɛŋwaanɩ kəm-balwaarʋ tɩlʋ dí na kɩ tɩn, kʋ maŋɩ sɩ dí tɩ mʋ. Kʋ nan na yɩ nɔɔnʋ wʋntʋ, o wʋ kɩ

kʊlʊkʊlʊ o cɔgɪ.» [42] O ma daarɪ o ta dɪ Zezi o wɪ: «Nmʊ na tu n ba n joŋi n paarɪ dɪm, sɪ n guli a gulə.»
[43] Zezi ma lər-o o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga dɪ nmʊ sɪ, nmʊ wʊ́ jəni dɪ amʊ Wɛ-sɔŋɔ kʊm nɪ zɪm dɛ dɪm nɪ.»
[44] Kʊ ma vu kʊ yi maŋa kam wɛ na tu dɪ yi yuparɪ baŋa tɪn. Lʊgʊ kʊm maama ma ji lim taan, sɪ kʊ vu kʊ yi luu batɔ. [45] Wɪa kam daa ba jɪgɪ pooni. Gɔrɔ kʊlʊ ba na ləgə ba ma cɪ Wɛ-di-laa * kam tɪn ma kaarɪ bɪle. [46] Zezi laan ma kaasɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Amʊ Ko, a kwe a joro a kɪ nmʊ jɪŋa nɪ.» O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o ma daarɪ o tɪ.
[47] Pamaŋna bam yigə tu wʊm na nɛ kʊlʊ na kɪ tɪn, o ma tee Wɛ yɪ o wɪ: «Kʊ yɪ cɪga pwɛɛn. Nɔɔnʊ wʊntʊ sɪɪnɪ o yɪ nɔn-ŋʊm mʊ.»
[48] Kɔgɔ kʊlʊ maama na tu sɪ kʊ nii kəm dɪm tɪn ma sɪɪnɪ ba na kʊ na kɪ te tɪn. Ba na ma joori sɔŋɔ tɪn, ba maa frɪ ba tɪtɪ ba veə, ba wʊ na cɔgɪ tɪn ŋwaanɪ. [49] Kʊ daarɪ balʊ maama na maŋɪ ba ye-o tɪn dɪ kaana balʊ ya na tɔgɪ dɪd-o ba nuŋi Galile ba ba tɪn maa zɪgɪ daa nɪ ba niə.

Ba na kɪ Zezi bɔɔnɪ wʊnɪ te tɪn

(Matiyu 27:57-61, Marɪkɪ 15:42-47, Zan 19:38-42)

[50-51] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Zʊzɛfʊ. O nuŋi Zwifə tɪʊ kʊdoŋ mʊ, kʊ yɪrɪ mʊ Arimatɪ. O maa yɪ Zwifə bam nakwa kɔgɔ kʊm nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ. O ma kwəri o yɪ nɔn-ŋʊm, yɪ o tɔgɪ Wɛ dɪ cɪga. Ba kɔgɔ kʊm ya na kɪ ni daanɪ sɪ ba ja Zezi tɪn, o wʊ sɛ ba na bʊŋɪ sɪ ba kɪ-o kʊlʊ tɪn. O maa jɪgɪ tɪɪna sɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊ́ ba nɔɔna tɪtarɪ nɪ. [52] O ma zaŋɪ o vu Pilatɪ te, o loori cwəŋə sɪ o vu parɪ Zezi yɪra yam o kɪ. [53] Pilatɪ na sɛ tɪn, Zʊzɛfʊ ma vu o parɪ Zezi dagara kam yuu nɪ. Ba ma kwe gar-jalɪ ba ma pipir-o, yɪ ba daarɪ ba ja-o ba vu ba kɪ piu bɔɔnɪ wʊnɪ. Dɪntʊ yɪ bɔɔnɪ dɪlʊ ba dɛɛn na lugi-dɪ piu yɪra nɪ yɪ ba maŋɪ ba wʊ kɪ nɔɔnʊ da tɪn.
[54] Dɛ dɪm Zʊzɛfʊ na kɪ kʊntʊ tɪn maa yɪ dɛ dɪlʊ Zwifə bam na maŋɪ sɪ ba ti ba yigə ba siun dɛ dɪm ŋwaanɪ tɪn. Tɪga na yi, ba siun dɛ dɪm puli mʊ.
[55] Kaana balʊ ya na tɔgɪ dɪ Zezi ba nuŋi Galile tɪn dɛɛn ma da Zʊzɛfʊ kwaga, ba vu ba na bɔɔnɪ dɪm dɪ ba na tiŋi Zezi te tɪn. [56] Ba na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma joori ba vu sɔŋɔ. Ba ma vu ba lagɪ tralɪa nwi dwi dwi, sɪ ba ma turi Zezi yɪra yam. Ba siun dɛ dɪm nɪ ba ma sin dɪ ba tɪtʊŋa yam nɪ Wɛ cullu na brɪ te tɪn.

24

Zezi na bi o yagɪ tʊʊnɪ te tɪn

(Matiyu 28:1-10, Marɪkɪ 16:1-8, Zan 20:1-10)

[1] Dɛ dɪlʊ na saŋɪ siun dɛ dɪm tɪn, *f5 * kaana bam ma zaŋɪ ba go tɪga ba vu yibeeli dɪm jəgə kam. Ba ma jɪgɪ tralɪa nwi sɪlʊ ba na lagɪ ba ma turi Zezi yɪra yam tɪn. [2] Ba na yi jəgə kam tɪn, ba ma na kandwɛ dɪlʊ ya na pɪ bɔɔnɪ dɪm ni tɪn bibili dɪ tigi daa nɪ. [3] Ba ma vu ba zʊ bɔɔnɪ dɪm wʊ. Ba wʊ nɛ dʊ́ Yuutu Zezi da. [4] Ba wʊbʊŋa ma vugimi, yɪ ba yəri ba na wʊ́ bʊŋɪ kʊlʊ. Ba na zɪgɪ da kʊntʊ tɪn, nɔɔna bale ma da ba nuŋi ba zɪgɪ ba tee nɪ, yɪ ba zʊ gwaarʊ tɪ nyɪɪnɪ pʊgʊ pʊgʊ. [5] Fʊʊnɪ ma ja kaana bam. Ba ma cɔɔlɪ ba yum

tɪga nɪ. Nɔɔna bam laan ma ta dɪ ba ba wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ á karɪ á beeri wʊlʊ na ŋwɪ tɪn twa wʊnɪ? [6] O nan təri yo. O joori o bi. Guli-na kʊlʊ o dɛɛn na tagɪ dɪ abam maŋa kalʊ o ta na wʊ Galile nɪ tɪn, [7] yɪ o ta o wɪ, ba maŋɪ sɪ ba ja wʊm Nabiin-bu * ba kɪ nɔn-balwaarʊ jɪŋa nɪ, sɪ ba pa-o tʊʊn-dagara * baŋa nɪ ba gʊ, sɪ o laan joori o bi da yatɔ dɛ nɪ.»

[8] Nɔɔna bam na tagɪ kʊntʊ tɪn, kaana bam laan ma guli Zezi ya na tagɪ kʊlʊ dɪ ba tɪn.

[9] Ba ma zaŋɪ yibeeli dɪm jəgə kam nɪ, ba joori ba vu ba ta dɪ Zezi karabiə fugə-dɪdʊa kam dɪ balʊ maama na tɔgɪ ba wʊra tɪn. [10] Kaana bam kʊntʊ mʊ yɪ Mari wʊlʊ na nuŋi Magɪdala, dɪ Zannɪ, dɪ Mari wʊlʊ na yɪ Zakɪ nu tɪn, kʊ wəli dɪ kaana balʊ na tɔgɪ dɪ ba tɪn. Bantʊ maama maa wʊra ba tɛ kʊlʊ na kɪ tɪn ba brɪ Zezi karabiə fugə-dɪdʊa kam.

[11] Nɔɔna bam na ni tɪn, ba ma wʊ pɛ kaana bam taanɪ dɪm ja kuri, yɪ ba wʊ sɛ ba ni. [12] Kʊ daarɪ Pɪyɛɛrɪ ma zaŋɪ lɪla o duri o vu yibeeli dɪm jəgə kam sɪ o nii. O na yi da tɪn, o ma tiiri o nii bɔɔnɪ dɪm wʊnɪ, yɪ o na garyiə yam yɪranɪ na tigi da. O ma joori o viiri, yɪ kʊ kɪ-o yəəu dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn.

Zezi na brɪ o tɪtɪ nɔɔna bale te tɪn

(Marɪkɪ 16:12-13)

[13] Dɪntʊ dɛ dɪm nɪ mʊ Zezi karabiə bam bale wʊ cwəŋə nɪ ba maa ve tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Emayusi. Tɪʊ kʊm kʊntʊ yɪ nɪnɛɛnɪ kilomɛtra fugə-dɪdʊa mʊ dɪ Zeruzalɛm. [14] Ba na maa ve tɪn, ba maa ŋɔɔna kʊlʊ maama na kɪ tɪn ba veə. [15] Ba na ŋɔɔnɪ yɪ ba bwɛ daanɪ kʊntʊ tɪn, Zezi tɪtɪ ma tʊ ba wʊnɪ o tɔgɪ dɪ ba o veə. [16] Ba na tɔgɪ daanɪ kʊntʊ tɪn, ba yiə ma pugimi yɪ ba wʊ lwar-o. [17] Zezi ma bwe-ba o wɪ: «Bɛɛ woŋo mʊ abam jɪgɪ á ŋɔɔnɪ á veə?»

Ba na ni kʊntʊ tɪn, ba ma zɪgɪ yɪ ba yigə nywanɪ. [18] Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Klɪʊpasɪ. O ma ləri Zezi o wɪ: «Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn maŋɪ ba lwarɪ wo-kamunnu tɪlʊ na kɪ da lele kʊntʊ tɪn. Bɛɛ nan mʊ kɪa, yɪ nmʊ yɪranɪ wʊ ni?» [19] O ma bwe-ba o wɪ: «Bɛɛ wəənu mʊ tɪntʊ?»

Ba ma ləri ba wɪ: «Kʊ yɪ kʊlʊ na kɪ Nazarɛtɪ tu Zezi tɪn mʊ. O yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ, yɪ o kikiə dɪ o ni-taanɪ maama jɪgɪ dam. Wɛ tɪtɪ brɪ sɪ kʊ yɪ cɪga mʊ, yɪ nɔɔna maama dɪ na kʊntʊ. [20] Dɪbam kaanɪm yigə tiinə bam dɪ dí tɪʊ kʊm nakwa bam ma ja-o, ba vu ba pa ba di o taanɪ sɪ kʊ ji tʊʊnɪ. Ba laan ma pa pamaŋna bam ja Zezi ba vu ba pa tʊʊn-dagara yuu nɪ ba gʊ. [21] Dɪbam nan ya jɪgɪ tɪɪna, sɪ wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na lagɪ o vrɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə bam o yagɪ tɪn. Dɪ kʊntʊ maama, zɪm mʊ jɪgɪ da yatɔ woŋo kʊntʊ na kɪ tɪn. [22] Kʊlʊ na wəli da tɪn, dɪbam kɔgɔ kʊm kaana badonnə ve o yibeeli dɪm jəgə kam ba na kʊlʊ na sɔɔrɪ dɪbam yɪra. Ba ya ve tɪtɪɪtɪ mʊ, [23] yɪ ba wʊ nɛ o yɪra yam da. Ba ma joori ba ba, ba ta dɪ dɪbam nɪ ba nɛ wo-kɪnkagɪlɪ mʊ. Ba ma na Wɛ malɛsɪ *, yɪ sɪ ta dɪ ba sɪ wɪ, Zezi daa ta ŋwɪ mʊ. [24] Dɪbam nɔɔna bam badonnə dɪ ma zaŋɪ ba vu yibeeli dɪm nɪ. Ba ma na nɪ kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ nɪnɛɛnɪ kaana bam na tagɪ te tɪn mʊ, kʊ daarɪ Zezi tɪtɪ mʊ ba wʊ nɛ.»

[25] Zezi laan ma ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: «Á ba jɪgɪ wʊbʊŋa na? Bɛɛ mʊ yɪ á warɪ á sɛ Wɛ kwərə kalʊ Dɩ nijoŋnə bam dɛɛn na tɔɔlɪ faŋa faŋa tɪn. [26] Kʊ daɪ mʊ Krisi * wʊm na maŋɪ sɪ o na yaara yalʊ sɪ o daarɪ o di Wɛ-sɔŋɔ o joŋi o paarɪ tɪn na?» [27] O laan ma maŋɪ kʊlʊ

maama na pupunɪ o ŋwaanɪ ku tiŋi Wɛ tɔnɔ kum wunɪ tɪn o brɪ-ba. O ma puli o pa ba lwarɪ Moyisi * zaasɪm dɪm kuri, yɪ o daarɪ o brɪ-ba faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam maama zaasɪm dɪm kuri na yɪ te tɪn.

[28] Ba na maa kɛ tɪn, ba ma vu ba twɛ tɪu kulu ba na maa ve tɪn. Zezi ma kɪ nɪ o maa kɛ yigə mu te. [29] Nɔɔna bam ma wu sɛ, yɪ ba loor-o ba wɪ: «Tɪga lagɪ ka yi. Nan zu n pəni dɪbam tee nɪ.» O ma sɛ yɪ o da o zu.

[30] O ma jəni sɪ o di wudiu dɪ ba. O ma kwe dɪpɛ yɪ o kɪ Wɛ le dɪ ŋwaanɪ. O laan ma fɔ fɔ dɪpɛ dɪm o maŋɪ o pa-ba. [31] O na kɪ kuntu tɪn, mu ba yiə puurɪ yɪ ba laan lwar-o. Ba na lwar-o tɪn, o ma da o je ba yigə ni, yɪ ba daa wu nɛ-o. [32] Ba laan ma ta daanɪ ba wɪ: «Nmu wu nɛ na? Dí ya na tɔgɪ daanɪ cwəŋə nɪ yɪ o ŋɔɔnɪ o brɪ dɪbam Wɛ tɔnɔ kum wəənu tɪm kuri na yɪ te tɪn, dí ya ba tiini dí jɪgɪ wupolo na?»

[33] Ba ma zaŋɪ lɪla ba joori ba vu Zeruzalɛm tɪu kum wu. Ba na yi da tɪn, ba ma na Zezi karabiə fugə-dɪdua kam dɪ nɔɔna badonnə bam na lagɪ daanɪ jəgə dɪdua. [34] Bantu ma tɛ ba wɪ: «Ku yɪ cɪga mu. Dí Yuutu Zezi sɪɪnɪ o bi o yagɪ tuunɪ. O tu o brɪ o tɪtɪ dɪ Simɔn mu.»

[35] Nɔɔna bale bam dɪ ma maŋɪ kulu na kɪ cwəŋə nɪ tɪn ba brɪ-ba. Ba daarɪ ba maŋɪ Zezi na fɔgɪ dɪpɛ dɪm yɪ ba laan lwar-o te tɪn.

Zezi na brɪ o tɪtɪ o karabiə bam te tɪn

(Matiyu 28:16-20, Marɪkɪ 16:14-18, Zan 20:19-23)

[36] Zezi karabiə bam ta na wura ba ŋɔɔnɪ kuntu tɪn, o ma da o ba o zɪgɪ ba tɪtarɪ nɪ. O ma jɔɔnɪ-ba yɪ o wɪ: «Yazurə wú jəni dɪ abam.» [37] Ba bɪcara ma di yɪ fuunɪ ja-ba zanzan. Ba ma buŋɪ nɪ ba nɛ ciru mu. [38] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Bɛŋwaanɪ mu ku su abam kuntu? Bɛɛ mu yɪ á jɪgɪ bubwɛa dɪ amu? [39] Fɔgɪ-na á nii amu jɪa dɪ a nɛ na yɪ te tɪn. Ku sɪɪnɪ ku yɪ amu. Taanɪ-na amu á nii. Ciru ba jɪgɪ ya-nwana dɪ kwi, nɪ á na naɪ amu na yɪ te tɪn.»

[40] O na tagɪ kuntu tɪn, o ma brɪ-ba o jataala dɪ o nɛ. [41] Ku na tiini ku jɪgɪ wupolo ku pa-ba tɪn, ba ta warɪ ba sɛ nɪ ku yɪ cɪga, yɪ ku su-ba zanzan. O ma bwe-ba o wɪ: «Á jɪgɪ wudiu yo nɪ sɪ dí di na?» [42] Ba ma twəri kaləŋ-saŋa ba pa-o. [43] O ma joŋi-ka o di ba yibiyə nɪ.

[44] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Wəənu tɪlu na kɪ amu tɪn maŋɪ dɪ taanɪ dɪlu a na maŋɪ a ta a brɪ abam, maŋa kalu a ta na wu abam wunɪ tɪn. A dɛɛn tagɪ a wɪ, kulu maama na pupunɪ amu ŋwaanɪ Wɛ tɔnɔ kum wunɪ tɪn maŋɪ sɪ ku kɪ mu. Ku na yɪ kulu Moyisi * dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na pupunɪ tɪn, dɪ kulu na pupunɪ Wɛ ləŋ-ŋwɪ tɔnɔ kum wunɪ tɪn maama.»

[45] O ma daarɪ o pa ba wu puurɪ, sɪ ba wanɪ ba lwarɪ Wɛ tɔnɔ kum na brɪ kulu tɪn kuri. [46] O ma ta o brɪ-ba o wɪ: «Ba pupunɪ Wɛ tɔnɔ kum wunɪ ba wɪ: ‹Krisi * wum lagɪ o na yaara zanzan mu sɪ o tɪ, yɪ o laan wú joori o bi o yagɪ tuunɪ da yatɔ dɛ nɪ.› [47] Ba daa ta pupunɪ ba wɪ: ‹O karabiə wú vu lugu baŋa dwi tiinə maama te, yɪ wum yɪrɪ dɪm ŋwaanɪ baá brɪ nɔɔna nɪ ba maŋɪ sɪ ba ləni ba wuru mu, sɪ Wɛ laan yagɪ ba lwarɪm Dɩ ma cɛ-ba.› Á nan maŋɪ sɪ á puli Zeruzalɛm nɪ mu á taá tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam kuntu. [48] Abam nɛ kulu maama na kɪ tɪn, á nan maŋɪ sɪ á brɪ nɔɔna kuntu mu. [49] A nan wú tuŋɪ wulu wum a Ko na goni ni sɪ o ba abam te tɪn, yɪ o na tuə, oó pa abam na dam dɪlu na nuŋi Wɛ te tɪn.

Maŋı-na Zeruzalɛm nı, sı á taá cəgə dam dılʊ a na tɛ tın.»

Zezi na joori o vu Wɛ-sɔŋɔ te tın

(Marıkı 16:19-20, Tıtʊŋa Tɔnɔ 1:9-11)

50 Zezi laan ma ja-ba o nuŋi tıʊ kʊm wʊnı, o ja vu o yi Betani seeni. O ma zəŋi o jıa
wɛyuu nı, yı o ta dı ba o wı: «Amʊ pɛ abam yu-yoŋo.» 51 O na kı-ba yu-yoŋo kʊntʊ tın, o
ma yagı-ba yı Wɛ kwe-o Dl ja di Dl sɔŋɔ. 52 Ba ma kuni doonə ba zul-o, yı ba laan daarı
ba joori Zeruzalɛm dı wʊpolo zanzan. 53 Ba na wʊra tın, ba wʊ fɔgı ba kwɛ Wɛ-di-kamunu
kʊm vəŋə, yı ba zuli Wɛ maŋa maama. 5:1\f3 5:37 Zwifə bam dɛɛn yəni ba kı sana lɔɔrʊ
wʊnı mʊ, sı ka keeri.

5:1 Zenezarɛtı nınıʊ yı Galile nınıʊ kʊm yırı dıdoŋ mʊ.
\f2 5:27 Leevi yırı dıdoŋ yı Matiyu (Matiyu 9:9).

Zan

Wɛ taanɩ dɩlʋ Zan na pʋpʋnɩ tɩn na brɩ dɩbam kʋlʋ tɩn mʋ tɩntʋ

Zan wʋlʋ na yɩ Zezi karabiə fugə-bale bam wʋ dɩdʋa tɩn mʋ pʋpʋnɩ tɔnɔ kʋntʋ (Matiyu 10:2). O na yəni o ŋɔɔnɩ o tɩtɩ woŋo, o ba bəi o yɩrɩ, oó pʋpʋnɩ nɩ karabu wʋdoŋ mʋ (Zan 18:15), naa wʋlʋ Zezi na soe tɩn (Zan 13:23).

Zan brɩ nɩ Zezi yɩ Krisi wʋm o Ko Wɛ na tʋŋɩ tɩn mʋ, nɩ Dɩ na maŋɩ Dɩ go ni te tɩn. Zezi mʋ yɩ cwəŋə kalʋ dí na wʋ́ da da dí na ŋwɩa kalʋ na ba ti tɩn Wɛ tee nɩ. Wʋm mʋ yɩ cɩga tʋ, o yɩ pooni dɩlʋ na brɩ Wɛ cɩga kam, o yɩ wʋdiu kʋlʋ na paɩ ŋwɩa tɩn, yɩ o yɩ nayɩrʋ wʋlʋ na nii dɩbam baŋa nɩ, oó vaŋɩ dɩbam sɩ dí yi dí Ko Wɛ te.

Zan tɔnɔ kʋm wʋnɩ, o dɛ yigə o brɩ nɩ Zezi yɩ Wɛ Bɩtara mʋ ka na wʋra maŋa maama. Ka ma ji nabiinu, yɩ o zʋʋrɩ dɩbam tɩtarɩ nɩ. O brɩ Zan wʋlʋ na miisi nɔɔna na wʋnɩ tɩn na brɩ Zezi cɩga kam te tɩn (pɔɔrɩm 1).

O ma ta brɩ Zezi na jeeri nɔɔna dwi təri təri te tɩn. Zan brɩ wo-kɩnkagɩla yarpɛ yalʋ Zezi na kɩa yɩ ya yɩ nyɩnyʋgʋ, kʋ brɩ dɩbam o na yɩ wʋlʋ tɩn (pɔɔrɩm 2-12).

O ta ma brɩ Zezi na zaasɩ o karabiə te tɩtɩɩ dɩlʋ ba na jaan-o tɩn wʋnɩ (pɔɔrɩm 13-17).

Tɔnɔ kʋm tiim jəgə nɩ, kʋ brɩ dɩbam ba na jaanɩ Zezi ba di o taanɩ te, yɩ ba pa-o tʋʋn-dagara baŋa nɩ ba gʋ, yɩ o joori o bi o yagɩ tʋʋnɩ, yɩ o brɩ o tɩtɩ dɩ o karabiə bam te tɩn (pɔɔrɩm 18-21).

Zan wʋ pʋpʋnɩ wəənu tɩlʋ maama Matiyu dɩ Marɩkɩ dɩ Luki na pʋpʋnɩ tɩn. Wʋntʋ yɩranɩ nan mʋ brɩ kʋ na kɩ te kadri candiə maŋa nɩ Kana nɩ tɩn (2:1-12), dɩ Zezi na jeeri Nikodɛm (3:1-21) dɩ Samari tiinə kaanɩ te tɩn (4:1-12), dɩ o na pɛ kɔrɔ na yazurə Betizata jəgə kam nɩ te tɩn (5:1-18), dɩ o na pɛ Lazaarɩ joori o bi te tɩn (11:1-44).

Zan na brɩ wəənu tɩlʋ Zezi na kɩ tɩn, o laan ma daarɩ o brɩ Zezi na zaasɩ nɔɔna bam yɩ o brɩ-ba tɩ kuri te tɩn.

Wɛ taanɩ dɩlʋ

ZAN

na pʋpʋnɩ tɩn

1

Wɛ Bu Zezi Krisi mʋ yɩ bɩtara kalʋ na paɩ nabiinə ŋwɩa tɩn

[1] Pulim nɩ tɩn, Bɩtara kam maŋɩ ka wʋra mʋ, yɩ lʋgʋ baŋa daa ta tərə. Ka maŋɩ ka wʋ Wɛ tee nɩ mʋ. Wʋlʋ na yɩ Bɩtara kam tɩn dɩ Wɛ maama yɩ bɩdwɩ mʋ. [2] O maŋɩ o wʋ Wɛ

tee nɪ mʊ pulim nɪ. [3] Kʊ dɛ dɪ wʊntʊ mʊ yɪ Baŋa-Wɛ dɛɛn kɪ woŋo maama. Kʊlʊkʊlʊ tərə Wɛ na kɪa, yɪ kʊ wʊ dɛ dɪ wʊntʊ. [4] Wʊm mʊ paɪ nabiinə na ŋwɪa. Ŋwɪa kam kʊntʊ nan mʊ paɪ nabiinə na pooni. [5] Pooni dɪm kʊntʊ na tu tɪn, dɪ zəli lim, yɪ lim daa warɪ pooni dɪm dɪ zəli.

[6] Wɛ dɛɛn tʊŋɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Zan. *f1 * [7] O tu sɪ o ta wʊlʊ na yɪ pooni dɪm tɪn taanɪ mʊ o brɪ nɔɔna, sɪ nabiinə maama wanɪ ba lwar-o sɪ ba daarɪ ba sɛ-o. [8] Zan tɪtɪ daɪ pooni dɪm. O nan tu sɪ o ta wʊlʊ na yɪ pooni dɪm tɪn taanɪ mʊ o brɪ nɔɔna.

[9] Wʊlʊ na yɪ pooni dɪm cɪga cɪga tɪn dɛɛn nuŋi Wɛ te mʊ o ba lʊgʊ baŋa. Wʊntʊ mʊ paɪ nabiinə maama na pooni sɪ ba wanɪ ba lwarɪ Wɛ. [10] O dɛɛn ma ba lʊgʊ baŋa o wʊra. Kʊ ya dɛ dɪ wʊntʊ mʊ yɪ Wɛ kɪ lʊgʊ. Dɪ kʊntʊ dɪ, nabiinə daa ta wʊ lwar-o. [11] O ma ba o tɪtɪ tɪʊ, yɪ o dwi tiinə wʊ jeer-o lanyɪranɪ. [12] Kʊ daarɪ balʊ maama na sɛ-o yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, o ma pa-ba ni sɪ ba ji Baŋa-Wɛ biə. [13] Ba na jigi Wɛ biə kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ nabiinə na lʊrɪ te tɪn, naa nɔɔna yɪra lagɪm, naa nɔɔna wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. Kʊ nan yɪ Baŋa-Wɛ tɪtɪ mʊ pɛ ba ji Dl biə.

[14] Bɪtara kam dɛɛn ma ji nabiinu, yɪ o zʊʊrɪ dɪbam tɪtarɪ nɪ. Wɛ zaanɪ dɪ Dl cɪga maama tiini ka wʊ o tee nɪ. Dí ma na o paarɪ-zulə na dagɪ te, o na yɪ o Ko Wɛ Bʊ-dʊa tɪn ŋwaanɪ.

[15] Zan dɛɛn ŋɔɔnɪ wʊntʊ taanɪ, yɪ o ta dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Mʊ wʊlʊ wʊm a na maŋɪ a ta o taanɪ a wɪ, nɔɔnʊ wʊdoŋ wʊ́ saŋɪ amʊ kwaga o ba. Wʊntʊ yɪ kamunu o dwe amʊ, bɛŋwaanɪ o maŋɪ o wʊra yɪ amʊ yaa ta tərə.»

[16] Wʊntʊ mʊ yəni o pa dɪbam maama na zaanɪ zanzan, o na tiini o jɪgɪ Wɛ zaanɪ lanyɪranɪ tɪn ŋwaanɪ. [17] Bɛŋwaanɪ Wɛ pɛ Dl cullu tɪm Moyisi * mʊ yɪ o pa dɪbam. Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ Wɛ zaanɪ dɪ Dl cɪga kam, Dl dɛ Dl Bʊ Zezi Krisi * ŋwaanɪ mʊ Dl pa dɪbam ka. [18] Nɔɔn-nɔɔnʊ ta maŋɪ o wʊ nɛ Baŋa-Wɛ. Kʊ daarɪ Dl Bʊ-dʊa kam mʊ pɛ dí lwarɪ-Dl. Wʊntʊ dɪ Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ. O maa wʊ o Ko Baŋa-Wɛ tɪkəri nɪ.

Zan na ŋɔɔnɪ Zezi taanɪ te tɪn

(Matiyu 3:1-12, Marɪkɪ 1:1-8, Luki 3:1-17)

[19] Zan dɛɛn na pɛ nɔɔna lwarɪ Zezi te tɪn mʊ tɪntʊ: Zwifə yigə tiinə balʊ na zʊʊrɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn dɛɛn ma tʊŋɪ ba kaanɪm yigə tiinə dɪ Leviti * tiinə sɪ ba vu Zan te. Ba ma vu ba bwe-o ba wɪ: «Nmʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

[20] Zan ma vɪɪrɪ o ta-ba o wɪ: «Kʊ daɪ amʊ mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.»

[21] Ba ta ma joori ba bwe-o ba wɪ: «Nmʊ nan yɪ wɔɔ mʊ za? Nmʊ yɪ Eli * mʊ na?»

O ma ləri-ba o wɪ, wʊm daɪ Eli. Ba daa ma bwe-o ba wɪ: «Nmʊ yɪ Wɛ nijoŋnu wʊlʊ na maŋɪ sɪ o ba tɪn mʊ na?»

O maa wɪ: «Awo.»

[22] Ba laan ma ta ba wɪ: «Nmʊ nan yɪ wɔɔ? Dí maŋɪ sɪ dí ja nmʊ na ləri te tɪn mʊ, dí vu dí ta dí brɪ balʊ na tʊŋɪ dɪbam tɪn. Ta n brɪ dɪbam nmʊ na yɪ wʊlʊ tɪn.»

[23] Ba na bwe-o kʊntʊ tɪn, Zan ma ləri-ba o wɪ:

«Amʊ yɪ wʊlʊ na tɔɔlɪ kwərə kagʊa wʊnɪ a wɪ:

‹Zaŋɪ-na á kwɛ cwəŋə kalʊ dí Yuutu wʊm na lagɪ o ba o tɔgɪ da tɪn,
á pa ka fɔgɪ ka yɔɔrɪ lanyɪranɪ.›

Mʊ Wɛ nijoŋnu Ezayi * na maŋɪ o ta amʊ taanɪ te tɪn.»
[24] Nɔɔna badonnə dɪ dɛɛn tɔgɪ ba wʊ ba wʊnɪ, ba na nuŋi Farizɪan * tiinə kɔgɔ kʊm wʊnɪ. [25] Ba ma bwe Zan ba wɪ: «Nmʊ nan na sɪɪnɪ n daɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, yɪ n daɪ Eli naa Wɛ nijoŋnu wʊlʊ na maŋɪ sɪ o ba tɪn, wɔɔ mʊ pɛ nmʊ ni sɪ n miisi nɔɔna na wʊnɪ?»
[26] Zan ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ na yɪ amʊ, a yəni a miisi nɔɔna na wʊnɪ mʊ. Abam nan na zɪgɪ tɪn, nɔɔnʊ wʊ á tɪtarɪ nɪ yɪ á yər-o. [27] Wʊntʊ mʊ lagɪ o saŋɪ amʊ kwaga o ba, yɪ a wʊ maŋɪ sɪ a lɪ o nɛ natra dɪ.»
[28] Kʊntʊ maama dɛɛn kɪ Betani nɪ mʊ, Zʊrdɛn bugə kam bubɛ dɪm nɪ, mɛ Zan na miisi nɔɔna na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ tɪn.

Zan brɪ nɪ Zezi mʊ yɪ Wɛ Pəlbu wʊlʊ na lɪ nabiinə lwarɪm tɪn

[29] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Zan ma na Zezi na ve o maa bɪɪnɪ o te. O ma ta dɪ balʊ na wʊra tɪn o wɪ: «Nii-na Wɛ Pəlbu * wʊlʊ na lɪ nabiinə lwarɪm tɪn. [30] A ya tagɪ a wɪ: ‹Nɔɔnʊ wʊ́ saŋɪ amʊ kwaga o ba, yɪ o yɪ kamunu o dwe amʊ, bɛŋwaanɪ o maŋɪ o wʊra yɪ amʊ yaa ta tərə.› Kʊ nan yɪ wʊntʊ taanɪ mʊ a tɛa. [31] Amʊ tɪtɪ dɛɛn maŋɪ a yəri o na yɪ wʊlʊ tɪn, yɪ a laan ba a lwar-o. A nan tu sɪ a pa Yisɪrayɛlɪ dwi tiinə mʊ lwar-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a yəni a miisi nɔɔna na wʊnɪ.»
[32-33] Zan daa ta ma ŋɔɔnɪ Zezi taanɪ o brɪ-ba o wɪ: «A ya yəri Wɛ Bu wʊm na yɪ wʊlʊ tɪn. Wʊlʊ nan na tʊŋɪ-nɪ sɪ a ba a miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn tagɪ o wɪ, a na nɛ Wɛ Joro * kʊm tu kʊ wʊ nɔɔnʊ wʊlʊ baŋa nɪ tɪn, wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na wʊ́ miisi nɔɔna Wɛ Joro kʊm wʊnɪ tɪn. A laan nan nɛ Wɛ Joro kʊm na nuŋi wɛyuu nɪ kʊ tu kʊ ba kʊ wʊ nɔɔnʊ wʊntʊ baŋa nɪ, yɪ kʊ nyɪ dɪ kunkwəŋə te. [34] Amʊ sɪɪnɪ a na kʊlʊ Wɛ na tagɪ tɪn, yɪ a lagɪ a ta cɪga dɪ abam sɪ wʊntʊ mʊ yɪ Wɛ Bu wʊm.»

Zezi na dɛ yigə o bəŋi o karabiə balʊ tɪn

[35] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Zan dɪ o karabiə bale daa ta maa wʊra. [36] Zan ma na Zezi na ve o maa kɛa. O ma ta o wɪ: «Nii-na Wɛ Pəlbu * wʊm.»
[37] Zan karabiə bale bam ma ni o na tagɪ kʊlʊ tɪn. Ba ma pɛ Zezi kwaga ba pu. [38] Zezi ma pipiri o nii o na ba na tɔg-o tɪn. O ma bwe-ba o wɪ: «Abam beeri bɛɛ mʊ?»
Ba ma ləri ba wɪ: «Rabi, nmʊ zʊʊrɪ yən mʊ?» (‹Rabi› kuri mʊ ‹Karanyɪna›.)
[39] O ma ləri-ba o wɪ: «Ba-na sɪ á wʊ́ na.» Ba ma tɔgɪ dɪd-o ba vu ba na o na zʊʊrɪ mɛ tɪn. Kʊ yɪ dɪdaan-ni nɪ mʊ. Ba ma maŋɪ o tee nɪ ba tʊ wɛ.
[40] Nɔɔna bale balʊ na ni Zan na tagɪ Zezi taanɪ dɪm te yɪ ba daarɪ ba tɔg-o tɪn dɪdʊa yɪrɪ mʊ Andre. O yɪ Simɔn Pɪyɛɛrɪ nyaanɪ mʊ. [41] Ba na joori tɪn, Andre ma kɪ lɪla o vu o zɪmbaarʊ Simɔn te, o ta dɪd-o o wɪ: «Dɪbam nɛ Mesi wʊm.» (Yɪrɪ dɪm kʊntʊ dɪ ‹Krisi *› yɪ bɪdwɪ mʊ.)
[42] O laan ma ja-o o vu Zezi te. Zezi ma nii o yibiyə nɪ yɪ o wɪ: «Nmʊ yɪ Simɔn wʊlʊ na yɪ Zan bu tɪn mʊ. Nmʊ yɪrɪ laan wʊ́ ta yɪ Sɪfasɪ mʊ.» (Yɪrɪ dɪm kʊntʊ dɪ Pɪyɛɛrɪ yɪ bɪdwɪ mʊ, yɪ dɪ kuri mʊ ‹Pulɔrɔ›.)
[43] Tɪga dɛɛn na pʊʊrɪ tɪn, Zezi ma bʊŋɪ sɪ o vu Galile. O ma vu o jeeri Filipi, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Ba n ta n tɔgɪ amʊ.»

44 Filipi nuŋi Betisayida mʊ, tɪʊ kʊlʊ Andre dɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ na nuŋi da tɪn. 45 Filipi laan ma
zaŋɪ o vu o jeeri nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Natanayɛlɪ. O ma ta dɪd-o o wɪ: «Dɪbam nɛ
wʊlʊ wʊm Moyisi * na pʊpʊnɪ o taanɪ faŋa faŋa Wɛ cullu tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn, yɪ Wɛ
nijoŋnə dɪ dɛɛn pʊpʊnɪ ba ta o taanɪ tɪn. Wʊntʊ mʊ yɪ Zezi, o yɪ Zʊzɛfʊ bu mʊ. O nuŋi
Nazarɛtɪ.»
46 Natanayɛlɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Wo-laa kʊntʊ wʊ́ wanɪ kʊ nuŋi Nazarɛtɪ na?»
Filipi ma ləri o wɪ: «Ba sɪ n na.»
47 Ba na maa ve tɪn, Zezi ma na Natanayɛlɪ na maa bɪɪnɪ o te. O ma ta o taanɪ o wɪ:
«Wʊntʊ sɪɪnɪ o yɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tu mʊ cɪga cɪga, o wʊ lana.»
48 Natanayɛlɪ ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ kɪ ta mʊ n ye amʊ?»
O ma lər-o o wɪ: «A ya nɛ nmʊ maŋa kam n na wʊ kapʊrʊ kʊm kuri nɪ kʊ loori Filipi na
bəŋi nmʊ tɪn.»
49 Natanayɛlɪ ma lər-o o wɪ: «Karanyɪna, nmʊ yɪ Baŋa-Wɛ Bu mʊ, yɪ n ta yɪ Yisɪrayɛlɪ
tiinə pɛ.»
50 Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Nmʊ na sɛ amʊ tɪn, kʊ yɪ a na tagɪ a wɪ, a ya nɛ nmʊ kapʊrʊ
kʊm kuri nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Nmʊ nan wʊ́ na wo-kɪnkagɪla yalʊ na tiini ya dana ya dwe
kʊntʊ tɪn.» 51 O laan ma ta o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam wʊ́ ba á na
wɛyuu na pʊrɪ, yɪ Wɛ malɛsɪ * tɔgɪ da sɪ diinə yɪ sɪ tuə Nabiin-bu * wʊm baŋa nɪ.»

2

Zezi na ve kadiri candiə Kana nɪ te tɪn

1 Da yale dɛɛn na kɛ tɪn, ba maa wʊra ba kɪ kadiri candiə Galile tɪʊ kʊdoŋ nɪ, kʊ yɪrɪ mʊ
Kana. Zezi nu maa tɔgɪ o wʊra. 2 Ba dɛɛn bəŋi Zezi dɪ o karabiə bam kadiri candiə kam
kʊntʊ nɪ. 3 Ba na wʊra tɪn, tweeru biə sana kalʊ yɪrɪ na yɪ vɛn ba ya na jɪgɪ ba nyɔ tɪn
ma ti. Zezi nu ma ta dɪd-o o wɪ: «Ba daa ba jɪgɪ sana sɪ ba nyɔ.»
4 Zezi ma ləri o wɪ: «A nu, nmʊ lagɪ n brɪ-nɪ a na wʊ́ kɪ kʊlʊ tɪn na? A maŋa kam daa ta
wʊ yi.»
5 O nu wʊm laan ma ta dɪ wʊdi-maŋna bam o wɪ: «O na tagɪ kʊlʊ maama dɪ abam, sɪ á
kɪ.»
6 Kandwa kambi-zɛ sɪrdʊ dɛɛn maa zɪgɪ da. Sɪ dɪdʊa maama jɪgɪ nɪnɛɛnɪ litra fusɪrdʊ
naa bi mʊ. Sɪ dɛɛn zɪgɪ da sɪ nɔɔna ta maa sɪn ba jɪa dɪ ba zwɪ mʊ, nɪ Zwifə bam cullu
tɪm na brɪ te tɪn. 7 Zezi ma ta dɪ wʊdi-maŋna bam sɪ ba mɔ na ba su kambi sɪm ni. Ba
ma mɔ na ba su sɪ ni ba pɛɛlɪ. 8 O daa ma ta-ba o wɪ, ba laan mɔ na bam ba vu ba pa
wʊlʊ na nii candiə kam wəənu tɪm baŋa nɪ tɪn. Ba ma mɔ ba pa-o. 9 O ma nyɔ na bam,
dɪdaanɪ ba maŋɪ ba ji tweeru biə sana. O ma wʊ lwarɪ sana kam kʊntʊ na nuŋi mɛ, yɪ
wʊdi-maŋna balʊ na mɔɔnɪ na bam tɪn nan ye. Nɔɔnʊ wʊlʊ na nii candiə kam baŋa nɪ tɪn
laan ma bəŋi kan-barʊ wʊm o ta dɪd-o o wɪ: 10 «Nɔɔnʊ maama yəni o pa sa-ŋʊŋa mʊ yigə
yɪ ba nyɔ. Ba laan na yəni ba nyɔ ba su, o ma pa-ba sana kalʊ na ba tiini ka ywənə tɪn yɪ
ba nyɔ. Nmʊ nan kwe sa-ŋʊŋa kam mʊ n zɪgɪ, yɪ n laan ba n kwe-ka n pa dɪbam kʊ
kwaga nɪ.»
11 Mʊ Zezi na dɛ yigə o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪlʊ tɪn. O dɛɛn kɪ-dɪ Kana nɪ mʊ, Galile tɪʊ nɪ,

sɪ kʊ brɪ nɔɔna nɪ o nuŋi Wɛ te mʊ. Kʊ ma pa nɔɔna lwarɪ o dam na yɪ te tɪn. O karabiə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o.
[12] Kʊntʊ dɛɛn na kɛ tɪn, Zezi dɪ o nu dɪ Zezi nyaana dɪ o karabiə bam ma vu Kapɛrnawum ba kɪ da fɪnfɪɪn da.

Zezi na zəli pipimpiinə Wɛ-di-kamunu kʊm nɪ te tɪn

(Matiyu 21:12-13, Marɪkɪ 11:15-17, Luki 19:45-46)

[13] Kʊ dɛɛn ma daarɪ fɪɪn sɪ Zwifə bam di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pakɪ * tɪn. Zezi ma zaŋɪ o vu Zeruzalɛm. [14] O na yi da tɪn, o ma vu Wɛ-di-kamunu * kʊm nɪ. O ma na nɔɔna na jɪgɪ naanɪ dɪ peeni dɪ kunkwən-pulə ba yəgə ka kʊnkɔlɔ kʊm nɪ. Səbu-lənnə dɪ maa je da ba ləni ba səbiə. [15] O ma kwe ŋʊnɪ o ma kɪ balaarɪ o zəli peeni sɪm dɪ naanɪ dɪm maama, o pa dɪ nuŋi. O ma daarɪ o yigi səbu-lənnə bam taabʊllʊ tɪm o dɪ tɪga nɪ, o pa ba səbu kʊm jagɪ. [16] O ma daarɪ o ta nɔɔna balʊ dɪ na jɪgɪ kunkwən-pulə bam ba yəgi tɪn o wɪ: «Ja-na-ba á ja nuŋi yo. Á yɪ zaŋɪ á pa a Ko Wɛ digə kam taa yɪ pipiu jəgə.»
[17] Zezi na kɪ kʊntʊ tɪn, o karabiə bam laan ma ba ba guli kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ te: «Amʊ na tiini a jɪgɪ sono kʊlʊ nmʊ Wɛ-di-kamunu kʊm ŋwaanɪ tɪn nyɪ nɪnɛɛnɪ mini na di-nɪ te tɪn mʊ.»
[18] Zwifə yigə tiinə bam laan ma bwe Zezi ba wɪ: «Wo-kɪnkagɪlɪ dɔɔ nmʊ wʊ́ kɪ, sɪ kʊ pa dɪbam lwarɪ nɪ nmʊ jɪgɪ ni sɪ n zəli nɔɔna bam kʊntʊ?»
[19] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Abam na magɪ Wɛ-digə kantʊ maama á dɪ tɪga nɪ, amʊ wʊ́ ma da yatɔ mʊ a joori a lɔ-ka a zɪgɪ.»
[20] Ba laan ma ta ba wɪ: «Ba mɛ bɪna fiinna yardʊ mʊ (46) ba ma lɔ Wɛ-di-kamunu kʊntʊ ba ti. Nmʊ nan wʊ́ kɪ ta mʊ n ma da yatɔ yɪranɪ n joori n lɔ-ka n zɪgɪ?»
[21] Zezi nan ya na ŋɔɔnɪ Wɛ-digə kam taanɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ o tɪtɪ yɪra yam taanɪ mʊ o taga. [22] Kʊ dɛɛn na tu kʊ yi maŋa kam Zezi na tɪgɪ yɪ o joori o bi tɪn, o karabiə bam ma guli o dɛɛn na tagɪ te tɪn. Ba ma sɛ kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn, dɪ Zezi na tagɪ kʊlʊ tɪn.
[23] Zezi dɛɛn na wʊ Zeruzalɛm nɪ Pakɪ candiə kam maŋa nɪ tɪn, nɔɔna zanzan ma na wo-kɪnkagɪla yalʊ o na kɪ tɪn, yɪ ba laan sɛ-o. [24] Zezi dɛɛn nan wʊ pɛ-ba o wʊ maama, bɛŋwaanɪ o ye nɔɔnʊ maama na yɪ te tɪn. [25] O maa ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ brɪ-o nabiinə na yɪ te tɪn, o na maŋɪ o ye kʊlʊ na wʊ nabiinu maama bɪcarɪ nɪ tɪn ŋwaanɪ.

3

Nikodɛm na ve Zezi te te tɪn

[1] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Nikodɛm. O nuŋi Farizɪan * tiinə kɔgɔ kʊm wʊnɪ mʊ. O maa tɔgɪ o yɪ Zwifə bam yigə tu dɪdʊa. [2] Dɛ dɪdwɪ o ma zaŋɪ o vu Zezi te tɪtɪɪ nɪ, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Karanyɪna, dí ye nɪ Wɛ mʊ tʊŋɪ nmʊ sɪ n ba n brɪ nɔɔna Dɩ cɪga kam. Dí nɛ wo-kɪnkagɪla yalʊ nmʊ na kɪ tɪn. Kʊ pɛ dí lwarɪ nɪ Wɛ mʊ sɪɪnɪ Dɩ wʊ nmʊ tee nɪ, Dɩ paɪ n waɪ wo-kɪnkagɪla yam n kɪa.»
[3] Zezi ma lər-o o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga dɪ nmʊ sɪ, ba na wʊ joori ba lʊ nɔɔnʊ wʊlʊ tɪn, kʊntʊ tu bá wanɪ o na Wɛ paarɪ dɪm na yɪ te tɪn.»

[4] Nikodɛm ma bwe-o o wɪ: «Nɔɔnʊ na yɪ nɔn-kwɪʊn, baá kɪ ta mʊ ba lʊ-o daga? O bá
wanɪ o joori o zʊ o nu wʊ sɪ ba daa lʊ-o.»
[5] Zezi ma lər-o o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga dɪ nmʊ sɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ Wɛ na wʊ mɛ na dɪ DL
Joro * kʊm DL pa o na lʊr-dʊŋa tɪn, kʊntʊ tu bá wanɪ o zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. [6] Nabiinə
na lʊgɪ nɔɔnʊ wʊlʊ tɪn, kʊ yɪ lʊgʊ baŋa ŋwɪa mʊ o jɪga. Kʊ daarɪ, Wɛ Joro kʊm na lʊgɪ
wʊlʊ tɪn, kʊ yɪ Wɛ Joro kʊm ŋwɪa mʊ o jɪga. [7] Yɪ pa kʊ sʊ-m dɪ a na tagɪ kʊlʊ nɪ kʊ
maŋɪ sɪ ba joori ba lʊ abam tɪn. [8] Kʊ na yɪ viu, kʊ yəni kʊ dʊlɪ mɛ dɪ mɛ kʊ na lagɪ tɪn
mʊ. N yəni n ni kʊ sɔɔ kʊm, yɪ n yəri kʊ na nuŋi mɛ dɪ kʊ na maa ve mɛ tɪn. Kʊ yɪ bɪdwɪ
mʊ dɪ Wɛ Joro kʊm na pɛ wʊlʊ maama ŋwɪ-dʊŋa tɪn.»
[9] Nikodɛm ma bwe o wɪ: «Kʊú kɪ ta mʊ kʊ kɪ kʊntʊ?»
[10] Zezi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ yɪ Zwifə bam karanyɪna mʊ, yɪ n daa n ta yəri wəənu tɪntʊ?
[11] A lagɪ a ta cɪga dɪ nmʊ sɪ, dí yəni dí tɛ wəənu tɪlʊ dí na ye tɪn mʊ, yɪ dí kwəri dí
ŋɔɔnɪ kʊlʊ dí na nɛ tɪn dí brɪ nɔɔna. Dɪ kʊntʊ dɪ, á ta ba sɛ dɪbam taanɪ dɪm. [12] A na tɛ
lʊgʊ kʊntʊ baŋa wəənu taanɪ a brɪ abam yɪ á ba sɛ a ni tɪn, a laan na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ
wəənu a brɪ abam, á wú kɪ ta mʊ á sɛ a ni? [13] Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na diini Wɛ-sɔŋɔ, kʊ na
daɪ Nabiin-bu * wʊm na zɪgɪ da o tu tɪn yɪranɪ.
[14] Nɪ Moyisi * dɛɛn na zəŋi can-na bɪsankwɪa kam o palɪ daa yuu nɪ kagʊa kam wʊnɪ te
tɪn, *f2 * ba nan maŋɪ sɪ ba kwe Nabiin-bu wʊm dɪ ba zəŋi wɛyuu nɪ kʊntʊ mʊ, [15] sɪ kʊ
pa nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
[16] Bɛŋwaanɪ Wɛ na tiini DL soe nabiinə tɪn mʊ pɛ DL tʊŋɪ DL Bu-dʊa sɪ o ba lʊgʊ baŋa,
sɪ wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn daa yɪ cɔgɪ, sɪ o na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti
tɪn. [17] Wɛ na tʊŋɪ DL Bu wʊm sɪ o ba lʊgʊ baŋa kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ sɪ o di nabiinə taanɪ sɪ
o cɔgɪ-ba, kʊ nan yɪ sɪ o vrɪ-ba lwarɪm wʊnɪ mʊ o yagɪ. [18] Wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-
dɪdʊa dɪ Wɛ Bu wʊm tɪn, ba daa bá di o taanɪ. Kʊ daarɪ wʊlʊ maama na wʊ sɛ-o tɪn
maŋɪ o ga bʊra mʊ, o na vɪn sɪ o sɛ Wɛ Bu-dʊa kam tɪn ŋwaanɪ. [19] Wɛ na di nabiinə
taanɪ te tɪn mʊ tɪntʊ: Wɛ pɛ wʊlʊ na yɪ pooni tɪn mʊ ba lʊgʊ baŋa. Nabiinə nan soe lim
ba dwe pooni dɪm ba tɪtʊŋ-balwaarʊ tɪm ŋwaanɪ. [20] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kɪ kəm-
balwaarʊ tɪn culi pooni dɪm mʊ, o bá sɛ sɪ o nuŋi dɪ yigə nɪ, sɪ o wo-balwaarʊ tɪm wú
jalɪ jaja. [21] Wʊlʊ maama nan na tɔgɪ cɪga cwəŋə tɪn wú nuŋi pooni dɪm yigə mʊ, sɪ kʊ brɪ
nɪ o tɪtʊŋa maama tɔgɪ Wɛ wʊbʊŋa mʊ.

Zan daa na ŋɔɔnɪ Zezi taanɪ te tɪn

[22] Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi dɪ o karabiə bam ma vu ba beeri Zude tɪ-balwa bam wʊnɪ. Ba
ma daanɪ jəgə kam kʊntʊ nɪ, yɪ o miisi nɔɔna na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ. [23] Zan dɛɛn maa wʊ
Ɛnɔn nɪ. Tɪʊ kʊm kʊntʊ batwarɪ dɪdaanɪ Salim. O dɪ maa wʊra o miisi nɔɔna na wʊnɪ, na
na daga je sɪm kʊntʊ nɪ tɪn ŋwaanɪ. Nɔɔna zanzan dɛɛn yəni ba tui o te maŋa maama, sɪ
ba pa o miisi-ba na wʊnɪ. [24] Maŋa kam kʊntʊ nɪ ba ta wʊ jaanɪ Zan ba pɪ.
[25] Zan karabiə badonnə dɛɛn ma magɪ kantɔgɔ dɪ Zwifu wʊdoŋ, dɪ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba
zarɪ ba tɪtɪ te sɪ kʊ tɔgɪ Zwifə bam cullu tɪm cwəŋə tɪn. [26] Ba ma vu Zan te ba ta dɪd-o ba
wɪ: «Karanyɪna, dí nɛ nɔɔnʊ wʊlʊ dɛɛn na wʊ nmʊ tee nɪ yɪ n wʊ Zʊrdɛn bugə kam bubɛ
dɪdoŋ dɪm nɪ tɪn. Nmʊ tagɪ o taanɪ n brɪ dɪbam. Lele kʊntʊ, o laan wʊra o miisi nɔɔna na
wʊnɪ, yɪ nɔɔna zanzan tiini ba ve o te ba daarɪ dɪbam.»

[27] Zan ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ ba cɔga. Nɔɔnʊ bá wanɪ o na woŋo, yɪ kʊ na daɪ Wɛ mʊ pɛ-o-kʊ. [28] Abam tɪtɪ maŋɪ á yɪ amʊ maana tiinə dɪ a na tagɪ a wɪ, amʊ daɪ Krisi * wʊm, sɪ kʊ yɪ Wɛ mʊ tʊŋɪ-nɪ sɪ a tɔgɪ Krisi wʊm yigə a ba. [29] Kʊ nyɪ dɪ nɔɔnʊ na di kaanɪ te tɪn mʊ, kʊ yɪ kan-barʊ wʊm tɪtɪ mʊ te kaanɪ wʊm. Ka-yiginu wʊm maa zɪgɪ daa nɪ yɪ o cəgə. O na nɛ nɪ kan-barʊ wʊm jɪgɪ wʊpolo dɪ o kaanɪ wʊm, o dɪ wú ta jɪgɪ wʊpolo. Kʊntʊ, a dɪ jɪgɪ wʊpolo kʊ ja gaalɪ. [30] Wʊntʊ nan maŋɪ sɪ o ji nɔn-kamunu mʊ, sɪ amʊ joori a ji nɔn-balaŋa.

[31] Nɔɔnʊ wʊlʊ na nuŋi Wɛ te tɪn mʊ yɪ nɔn-kamunu o dwe nɔɔnʊ maama. Kʊ daarɪ wʊlʊ na nuŋi lʊgʊ baŋa tɪn yɪ lʊgʊ nyɪm mʊ. O ni-taanɪ dɪ maa yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm. Wʊlʊ nan na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ tɪn mʊ dwe maama. [32] O yəni o tɛ kʊlʊ o na niə yɪ o kwəri o na tɪn mʊ o brɪ nɔɔna. Dɪ kʊntʊ dɪ, nɔɔna ta ba sɛ o zaasɪm dɪm. [33] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na sɛ o zaasɪm dɪm tɪn, kʊntʊ tu sɪɪnɪ o brɪ nɪ Wɛ yɪ cɪga mʊ. [34] Bɛŋwaanɪ, kʊ na yɪ wʊlʊ wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, Wɛ pɛ-o Dʟ Joro * kʊm kʊ tiini kʊ ja gaalɪ, yɪ kʊ paɪ o tɛ Wɛ tɪtɪ ni-taanɪ. [35] Ko Baŋa-Wɛ soe Dʟ Bu wʊm yɪ Dʟ pa-o dam woŋo maama baŋa nɪ. [36] Nɔɔnʊ wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ Bu wʊm tɪn jɪgɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn. Kʊ daarɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na vɪn Wɛ Bu wʊm tɪn bá fɔgɪ o na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. Wɛ ban-zɔŋɔ nan wú ta wʊ o yuu nɪ.»

4

Samari tiinə kaanɪ na lwarɪ Zezi te tɪn

[1-3] Farizɪan * tiinə bam dɛɛn ma ni nɪ Zezi wʊra o paɪ nɔɔna zanzan tɔgɪ o kwaga kʊ dwe Zan, yɪ o ta kwəri o miisi-ba na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ. Kʊ nan daɪ Zezi tɪtɪ mʊ miisi-ba na wʊnɪ, kʊ yɪ o karabiə bam mʊ miisi-ba. Zezi na maanɪ nɪ Farizɪan tiinə bam lwarɪ kʊntʊ tɪn, o ma zaŋɪ Zude nɪ o joori o maa ve Galile. [4] O na maa ve kʊntʊ tɪn, o maŋɪ sɪ o tɔgɪ Samari * wʊnɪ mʊ o kɛ.

[5] O ma vu o yi Samari tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Siswaarɪ. Kʊ batwarɪ dɪ tɪga kalʊ Zakɔbɪ * dɛɛn na pɛ o bu Zʊzɛfʊ faŋa faŋa tɪn. [6] Zakɔbɪ dɛɛn jɪgɪ vʊlɪ je sɪm kʊntʊ nɪ, dɪ ta na wʊra dɪ zɪm maama. Zezi na ve taan kʊntʊ tɪn, o ma bwəni. O ma vu o jəni vʊlɪ dɪm ni nɪ. Kʊ dɛɛn yɪ wɪa tɪtarɪ nɪ mʊ. [7-8] O karabiə bam maa kɛ tɪʊ kʊm wʊ sɪ ba yəgi wʊdiu. Zezi na je da kʊntʊ tɪn, Samari tiinə kaanɪ wʊdoŋ laan ma ba sɪ o mɔ na. Zezi ma ta dɪd-o o wɪ, o kɪ na o pa-o sɪ o nyɔ.

[9] Kaanɪ wʊm ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Nmʊ yɪ Zwifu mʊ, yɪ amʊ yɪ Samari * tu. Bɛɛ mʊ yɪ n ta n wɪ, a kɪ na a pa-m?» Kaanɪ wʊm tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ Zwifə bam dɪ Samari tiinə dɛɛn warɪ daanɪ.

[10] Zezi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ ya na ye pɛɛrɪ dɪlʊ Wɛ na lagɪ Dʟ pa-m tɪn, yɪ nmʊ ya na ye wʊlʊ na loori nmʊ na tɪn, nmʊ tɪtɪ ya mʊ wú loori amʊ, yɪ a pa nmʊ na balʊ na paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa tɪn.»

[11] Kaanɪ wʊm ma ta dɪd-o o wɪ: «A tu, nmʊ ba jɪgɪ goŋo yɪ vʊlɪ dɪm luunə. Nmʊ nan wú kɪ ta mʊ n mɔ na balʊ na paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa tɪn? [12] Dɪbam nabaarʊ Zakɔbɪ mʊ kʊgɪ vʊlɪ dɪntʊ o pa dɪbam. Wʊntʊ tɪtɪ dɪ o biə dɪ o vara maama dɛɛn mɔɔnɪ na yo mʊ faŋa faŋa ba nyɔa. Nmʊ nan bʊŋɪ n paɪ n dwe Zakɔbɪ mʊ naa?»

[13] O ma lər-o o wɪ: «Kʊ na yɪ vʊlɪ dɪntʊ na bam, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na nyɔgɪ-ba tɪn,

na-nyɔm ta wú ja kʊntʊ tʊ. [14] Kʊ nan na yɪ na balʊ amʊ na wú pa tɪn, na-nyɔm daa bá ja wʊlʊ na nyɔgɪ-ba tɪn. Na balʊ a na wú pa tɪn wú ji nɪnɛɛnɪ buli-yi mʊ te o wʊnɪ, yɪ dɪ wú ta burə na balʊ na paɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn.»

[15] Kaanɪ wʊm daa ma ta dɪd-o o wɪ: «A tʊ, nan pa-nɪ na bam kʊntʊ, sɪ na-nyɔm daa yɪ ja-nɪ sɪ a taa tui yo a mɔɔnɪ na.»

[16] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Ve n bəŋi n barʊ sɪ á da daanɪ á ba.»

[17] Kaanɪ wʊm ma ləri o wɪ, wʊm ba jɪgɪ barʊ.

Zezi ma ta-o o wɪ: «Nmʊ na tagɪ nɪ n ba jɪgɪ barʊ tɪn yɪ cɪga mʊ. [18] Nmʊ ya n zʊ banna banu mʊ, yɪ nmʊ na wʊ nɔɔnʊ wʊlʊ tee nɪ lele kʊntʊ tɪn daɪ n barʊ. Kʊ yɪ cɪga mʊ n tagɪ n brɪ-nɪ.»

[19] Kaanɪ wʊm ma ta dɪd-o o wɪ: «A tʊ, amʊ lwarɪ nɪ n yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ. [20] Dɪbam Samari tiinə nabaara bam dɛɛn tui piu kʊntʊ yuu mʊ ba zuli Wɛ. Kʊ daarɪ abam Zwifə bam brɪ nɪ, kʊ maŋɪ sɪ nɔɔna taa zuli Wɛ Zeruzalɛm nɪ mʊ.»

[21] Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Kaanɪ, sɛ a taanɪ dɪm. Maŋa wú ba, yɪ abam daa bá ta ve piu kʊntʊ yuu naa Zeruzalɛm sɪ á zuli dí Ko Wɛ da. [22] Abam Samari tiinə yəri wʊlʊ á na zuli tɪn. Dɪbam Zwifə bam nan ye wʊlʊ dí na zuli tɪn, bɛŋwaanɪ Wɛ tɔgɪ Zwifə bam jɪŋa mʊ Dɩ vrɪ nabiinə ba lwarɪm wʊnɪ. [23] Kʊ daarɪ maŋa maa bɪɪnɪ lele kʊntʊ, yɪ balʊ na sɪɪnɪ ba zuli dí Ko Wɛ cɪga tɪn, baá zuli-Dɩ dɪ Wɛ Joro * dam dɪ cɪga. Mʊ dí Ko Wɛ na lagɪ sɪ nabiinə taa zuli-Dɩ te tɪn. [24] Wɛ yɪ joro mʊ. Balʊ maama na lagɪ ba zuli-Dɩ tɪn maŋɪ sɪ ba zuli-Dɩ dɪ Wɛ Joro dam dɪ cɪga mʊ.»

[25] Kaanɪ wʊm ma ta o wɪ: «Amʊ ye sɪ Mesi wʊlʊ ba na bə nɪ Krisi * tɪn wú ba. O nan na tuə, oó ta Wɛ cɪga kam maama o brɪ dɪbam.»

[26] Zezi ma lər-o o wɪ: «Kʊ yɪ amʊ mʊ kʊntʊ, a zɪgɪ a ŋɔɔnɪ dɪ nmʊ.»

[27] Zezi karabiə bam laan ma joori ba ba. Ba na nɛ Zezi na zɪgɪ o ŋɔɔnɪ dɪ kaanɪ wʊm kʊntʊ tɪn, kʊ ma sʊ-ba. Dɪ kʊntʊ dɪ, ba wʊlʊwʊlʊ nan wʊ bwe o nii, ‹bɛɛ mʊ o laga?› naa, ‹bɛɛ mʊ yɪ Zezi ŋɔɔnɪ dɪ kaanɪ wʊm?›

[28] Kaanɪ wʊm laan ma yagɪ o kɔɔrʊ wʊm, yɪ o daarɪ o vʊ tɪʊ kʊm wʊ. O na yi da tɪn, o ma ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: [29] «Ba-na á nii nɔɔnʊ, o na tagɪ amʊ na kɪ kʊlʊ maama tɪn o brɪ-nɪ. A yəri wʊntʊ mʊ wú ta yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn naa?» [30] O na tagɪ o brɪ-ba kʊntʊ tɪn, ba ma nuŋi tɪʊ kʊm wʊnɪ ba maa ve Zezi te.

[31] Kantʊ maŋa kam nɪ Zezi karabiə bam ma ta dɪd-o sɪ o di wʊdiu. [32] O ma ləri-ba o wɪ: «A maŋɪ a jɪgɪ wʊdiu. Abam nan yəri kʊ na yɪ wʊdiu kʊlʊ tɪn.»

[33] O karabiə bam laan ma bwe daanɪ ba wɪ: «Nɔɔnʊ mʊ nan ga jaanɪ wʊdiu o ba o pa-o naa?»

[34] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ wʊdiu kʊm yɪ sɪ a tɔgɪ wʊlʊ wʊm na tʊŋɪ-nɪ tɪn wʊbʊŋa mʊ, sɪ a tʊŋɪ o tɪtʊŋa yam a ti. [35] Abam yəni á tɛ nɪ: ‹Kʊ daarɪ canɪ sɪna mʊ sɪ dí kɪ faa.› Amʊ nan lagɪ a ta abam sɪ á fɔgɪ á nii karɪ sɪm na yɪ te tɪn. Faa kʊm bɪga, kʊ laan daarɪ zagɪm mʊ. [36] Maŋa kam yiə, sɪ wʊlʊ na kɪ faa kʊm tɪn joŋi o ŋwɪɪrʊ. Faa kʊm nyɪ dɪ nɔɔna balʊ Wɛ na vrɪ Dɩ pa ba na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn mʊ, sɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na dugi tɪn dɪ wʊlʊ na zagɪ tɪn maama wəli daanɪ ba na wʊpolo. [37] Taanɪ dɪntʊ yɪ cɪga mʊ: ‹Nɔɔnʊ mʊ dugə, yɪ wʊdoŋ zagɪ.› [38] Kʊntʊ tɪn, a tʊŋɪ abam sɪ á vʊ á beeri nɔɔna mʊ á pa Wɛ. Kʊ nyɪ nɪnɛɛnɪ abam wʊ vagɪ mɪna, yɪ á laan wú vʊ á zagɪ-ya. Nɔɔna badonnə mʊ

vagɩ-ya, yɩ abam di nyɔɔrɩ ba tɩtʊŋa yam baŋa nɩ.»
[39] Samari tiinə kaanɩ wʊm dɛɛn na tagɩ o brɩ o tɩʊ kʊm tiinə nɩ Zezi tagɩ wʊm na kɩ kʊlʊ maama o brɩ-o tɩn, kʊ ma pa Samari tiinə zanzan kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi. [40] Samari tiinə bam ma vu Zezi te, ba loor-o sɩ o maŋɩ ba tee nɩ. O ma kɩ da yale dɩ ba.
[41] Nɔɔna zanzan daa ta ma kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩd-o o ni-taanɩ dɩm ŋwaanɩ. [42] Ba ma ta dɩ kaanɩ wʊm ba wɩ: «Dɩbam laan kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩd-o, yɩ kʊ daa daɩ nmʊ na tagɩ kʊlʊ n brɩ dɩbam tɩn ŋwaanɩ. Dɩbam tɩtɩ ni o taanɩ dɩm, yɩ dí kwəri dí lwarɩ nɩ wʊntʊ mʊ sɩɩnɩ o yɩ wʊlʊ na vrɩ nabiinə lwarɩm wʊnɩ tɩn.»

Zezi na pɛ dɩdɛɛrʊ wʊdoŋ bu na yazurə te tɩn

[43] Da yale yam dɛɛn na kɛ tɩn, Zezi ma zaŋɩ o maa ve o tɩtɩ tɩʊ Galile. [44] Zezi tɩtɩ dɛɛn mʊ tagɩ o wɩ, ba ba nɩgɩ Wɛ nijoŋnu o tɩtɩ tɩʊ nɩ. [45] Zezi nan na ve o yi Galile tɩn, nɔɔna ma jeer-o lanyɩranɩ, bɛŋwaanɩ ba ya na ve Zeruzalɛm sɩ ba di Pakɩ candiə kam tɩn, ba nɛ wo-kɩnkagɩla yalʊ maama o na kɩ da tɩn.
[46] Zezi laan ma joori o vu Kana, Galile tɩʊ nɩ. Kʊ yɩ jəgə kalʊ o ya na pɛ na bam ji tweeru biə sana tɩn mʊ.
Dɩdɛɛrʊ wʊdoŋ maa wʊ Kapɛrnawum nɩ, yɩ o bu ba jɩgɩ yazurə. [47] O na lwarɩ nɩ Zezi nuŋi Zude nɩ o ba Galile tɩn, o ma zaŋɩ o vu o te, o loor-o sɩ o vu Kapɛrnawum o pa o bu wʊm na yazurə, o na lagɩ o tɩ tɩn ŋwaanɩ. [48] Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Abam na wʊ nɛ wo-kɩnkagɩla yalʊ na brɩ nɩ Wɛ tʊŋɩ-nɩ tɩn, abam bá fɔgɩ á sɛ amʊ.»
[49] Dɩdɛɛrʊ wʊm daa ma ta o wɩ: «A tu, pa dí vu lɩla sɩ a bu wʊm wʊ́ zɩgɩ o tɩ.»
[50] Zezi laan ma ta dɩd-o o wɩ: «Ve sɔŋɔ, sɩ n bu wʊm daa bá tɩ.»
Nɔɔnʊ wʊm ma kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi na tagɩ te tɩn, yɩ o zaŋɩ o viiri. [51] O ta na wʊ cwəŋə nɩ o maa ve sɔŋɔ tɩn, mʊ o tɩntʊŋna tu ba jeer-o, yɩ ba ta ba wɩ: «N bu wʊm nɛ yazurə.»
[52] O ma bwe-ba o wɩ: «Maŋa kɔɔ mʊ kʊ garɩ bu wʊm yɩra nɩ?» Ba ma ta ba wɩ: «Kʊ yɩ diin, wɩa tɩtarɩ nɩ mʊ, o paa kam yag-o.» [53] Ba na tagɩ kʊntʊ tɩn, nɔɔnʊ wʊm ma guli nɩ kʊ yɩ maŋa kam kʊntʊ nɩ nɔ́ɔ mʊ Zezi tagɩ o wɩ, o bu wʊm daa bá tɩ. O dɩ o sɔŋɔ tiinə maama laan ma kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi.
[54] Mʊ Zezi na kɩ wo-kɩnkagɩlɩ dɩlʊ, o kɩ kuni bɩle Galile nɩ, o na nuŋi Zude o joori o ba tɩn.

5

Zezi na pɛ kɔrɔ na yazurə siun dɛ nɩ te tɩn

[1] Kʊntʊ kwaga nɩ Zezi ma zaŋɩ o vu Zeruzalɛm, sɩ o tɔgɩ o di Zwifə bam candiə kadoŋ.
[2] Bugə kadoŋ mʊ wʊra, ka na batwarɩ dɩ tɩʊ kʊm ni dɩlʊ peeni na tɔgɩ da tɩn. Ka yɩrɩ dɩ Zwifə bam taanɩ mʊ yɩ Betizata. Ba dɛɛn te pwe sɩnu mʊ ka ni nɩ. [3] Yawɩɩna zanzan dɛɛn yəni ba tigi pwe sɩm kuri nɩ. Badaara yɩ lilwə dɩ gwanɩ dɩ kwaarʊ. ((Ba tigi da ba cəgə, sɩ Wɛ malɛka mʊ ba ka pɔgɩlɩ na bam. [4] Ka na yəni ka pɔgɩlɩ na bam kʊntʊ doŋ, yawɩɩnʊ wʊlʊ na wʊ́ loori yigə o tu na bam wʊnɩ tɩn wʊ́ na yazurə dɩ yawɩʊ kʊlʊ maama na jɩg-o tɩn.))
[5] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn ma wʊra, o na ba jɩgɩ yazurə kʊ yi nɩ bɩna fiintɔ nana (38) te. [6] Zezi

ma na o na tigi da tɪn, yɪ o lwarɪ nɪ o ya maŋɪ o ba jɪgɪ yazurə kʊ daanɪ. O ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm o wɪ: «Nmʊ lagɪ sɪ n na yazurə na?»

7 Yawɪɪnʊ wʊm ma lər-o o wɪ: «A tu, bugə kam na bam na yəni ba pɔgɪlɪ, a ba jɪgɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ́ kwe-nɪ o ja tu na bam wʊnɪ tɪn. A na yəni a kwaanɪ sɪ a tu, nɔɔnʊ mʊ wʊ́ tu o loori amʊ.»

8 Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Zaŋɪ wɛɛnɪ, sɪ n kwe n sara kam n ta n veə.» 9 O na tagɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔnʊ wʊm ma sɪɪnɪ o na yazurə bɪdwɪ baŋa nɪ, yɪ o zaŋɪ o kwe o sara kam o veə. Kʊ yɪ Zwifə bam siun * dɛ nɪ mʊ kʊ kɪ kʊntʊ.

10 Kʊntʊ ŋwaanɪ Zwifə yigə tiinə bam ma ta dɪ nɔɔnʊ wʊm ba wɪ: «Zɪm yɪ dɪbam siun dɛ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ culə sɪ n ta n ze n sara kam.»

11 O ma lər-ba o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ na pɛ amʊ na yazurə tɪn mʊ tagɪ o wɪ, a kwe a sara kam a taa veə.»

12 Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ yɪ wɔɔ mʊ, yɪ o wɪ n kwe n sara kam n ta n veə?»

13 O maa daa yəri wʊlʊ na pɛ o na yazurə yam tɪn, bɛŋwaanɪ Zezi zʊ nɔn-kɔgɔ kʊm wʊ yɪ o daa wʊ nɛ-o.

14 Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, Zezi ma vu o jeer-o Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ. O ma ta dɪd-o o wɪ: «Nii, nmʊ laan nɛ yazurə. Nan daa n yɪ kɪ lwarɪm, sɪ wo-lɔŋɔ kʊlʊ na dwe kʊntʊ tɪn daa yɪ kɪ-m.»

15 Nɔɔnʊ wʊm laan ma vu o ta dɪ Zwifə yigə tiinə bam o wɪ: «Kʊ yɪ Zezi ya mʊ pɛ a na yazurə.»

Zezi na jɪgɪ dam te tɪn

16 Zwifə yigə tiinə bam dɛɛn maa wʊra ba yaarɪ Zezi, dɪ o na pɛ yawɪɪnʊ wʊm na yazurə ba siun * dɛ dɪm nɪ tɪn ŋwaanɪ. 17 Zezi ma lər-ba o wɪ: «A Ko Wɛ yəni Dɩ kɪ kʊlʊ Dɩ wʊbʊŋa na lagɪ tɪn mʊ maŋa maama. Amʊ dɪ nan kɪ kʊntʊ mʊ.»

18 O na tagɪ kʊntʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Zwifə yigə tiinə bam laan tiini ba bʊŋɪ o gʊm. Kʊ nan daɪ nɪ ba na wɪ o cɔgɪ ba siun dɛ cullu tɪm tɪn má ŋwaanɪ, kʊ yɪ o na tagɪ o wɪ Wɛ yɪ o tɪtɪ Ko tɪn mʊ. O taanɪ dɪm kʊntʊ brɪ nɪ o dɪ Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ.

19 Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, amʊ na yɪ Wɛ Bu wʊm tɪn, a bá wanɪ a kɪ kʊlʊkʊlʊ a tɪtɪ nɪ, kʊ na daɪ kʊlʊ a na nɛ a Ko Wɛ na kɪ tɪn. A Ko na kɪ kʊlʊ tɪn mʊ amʊ dɪ wʊ́ kɪ. 20 Bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ soe Dɩ Bu wʊm yɪ Dɩ maa brɪ-o kʊlʊ maama Dɩ tɪtɪ na kɪ tɪn. Dɩ nan wʊ́ brɪ-o wo-kamunnu tɪlʊ na dwe tɪntʊ tɪn sɪ o kɪ, yɪ kʊʊ́ sʊ abam. 21 Kʊntʊ, Baŋa-Wɛ na bi nɔɔna Dɩ pa ba yagɪ tʊʊnɪ yɪ Dɩ pa-ba ŋwɪ-dʊŋa te tɪn, Dɩ Bu wʊm dɪ wʊ́ pa balʊ o na lagɪ tɪn na ŋwɪ-dʊŋa. 22 Kʊlʊ na wəli da tɪn, Baŋa-Wɛ tɪtɪ bá di nɔɔn-nɔɔnʊ taanɪ. Dɩ nan pɛ Dɩ Bu wʊm ni sɪ o di nabiinə maama taanɪ. 23 Kʊntʊ wʊ́ pa nɔɔna maama zuli Wɛ Bu wʊm, nɪ ba na zuli o Ko Wɛ te tɪn. Wʊlʊ maama na ba zuli Wɛ Bu wʊm tɪn, o ba zuli o Ko Wɛ dɪlʊ na tʊŋ-o tɪn dɪ mʊ.»

24 Zezi daa ma ta o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wʊlʊ maama na ni a taanɪ dɪm yɪ o daarɪ o kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn, kʊntʊ tu jɪgɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn. Ba daa bá di o taanɪ. Kʊntʊ tu nuŋi tʊʊnɪ wʊnɪ mʊ, o zʊ ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn wʊnɪ. 25 A lagɪ a ta cɪga dɪ abam sɪ, maŋa maa bɪɪna lele kʊntʊ, yɪ balʊ na ba jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ

tɪn wʊ́ ni amʊ Wɛ Bu wʊm kwərə. Balʊ na sɛ-ka tɪn wʊ́ na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam. [26] Kʊntʊ,
Wɛ na yɪ ŋwɪa tu tɪn, mʊ Dɩ pɛ wʊlʊ na yɪ Dɩ Bu wʊm tɪn dɪ ji ŋwɪa tu. [27] Dɩ ma kwəri
Dɩ pa-o ni sɪ o di nabiinə taanɪ, o na yɪ Nabiin-bu * wʊm tɪn ŋwaanɪ. [28] Yɪ pa-na kʊ sʊ
abam dɪ a na tagɪ woŋo kʊlʊ tɪn. Maŋa maa bɪɪna, yɪ balʊ maama na tɪgɪ tɪn wʊ́ ni amʊ
kwərə, [29] yɪ ba nuŋi ba yibeelə wʊnɪ. Balʊ maama na kɪ lanyɪranɪ tɪn wʊ́ bi ba taa ŋwɪ
Wɛ tee nɪ. Kʊ daarɪ balʊ maama na kɪ wo-balwaarʊ tɪn wʊ́ bi, yɪ ba di ba taanɪ, yɪ ba na
cam. [30] A bá wanɪ a kɪ kʊlʊkʊlʊ amʊ tɪtɪ nɪ. Amʊ tɔgɪ a Ko ni mʊ a maa di nabiinə taanɪ.
Kʊntʊ ŋwaanɪ amʊ sarɪya dim dɪm yɔɔrɪ dɪ yɪ cɪga mʊ, bɛŋwaanɪ amʊ ba kwaanɪ sɪ a
kɪ kʊlʊ amʊ tɪtɪ na lagɪ tɪn, kʊ yɪ Wɛ na tʊŋɪ-nɪ sɪ a kɪ kʊlʊ Dɩ na lagɪ tɪn mʊ.»
[31] Zezi ta ma ta dɪ Zwifə yigə tiinə bam o wɪ: «A tɪtɪ yɪranɪ mʊ ya na brɪ a cɪga kam, kʊ
daɪ fɪfɪʊn sɪ á sɛ nɪ a taanɪ dɪm yɪ cɪga. [32] Nɔɔnʊ wʊdoŋ nan mʊ zɪgɪ amʊ cɪga kam
kwaga nɪ, kʊ yɪ amʊ Ko Wɛ mʊ, yɪ a ye nɪ wʊntʊ jɪgɪ cɪga dɪ o na tɛ amʊ taanɪ te tɪn.
[33] Abam ya tʊŋɪ nɔɔna Zan tee nɪ yɪ o ta amʊ cɪga o brɪ-ba. [34] Kʊ na yɪ amʊ, a ya ba lagɪ
sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ pa amʊ cɪga kam maana. A nan tagɪ Zan taanɪ abam ŋwaanɪ mʊ, sɪ kʊ
wanɪ kʊ wəli abam sɪ á na vrɪm lwarɪm wʊnɪ. [35] Zan dɛɛn nyɪ dɪ kanɪa mini na tiini dɪ
jɪgɪ pooni te tɪn mʊ. Abam ma sɛ sɪ á tɔgɪ o taanɪ dɪm dɪ wʊpolo maŋa fɪnfɪɪn yɪranɪ, yɪ
á laan kwe á yagɪ.
[36] A nan jɪgɪ maana yalʊ na daga ya dwe Zan na pɛ yalʊ tɪn. Tɪtʊŋa yam a Ko Wɛ na
pɛ-nɪ sɪ a tʊŋɪ tɪn, yantʊ mʊ a jɪgɪ a tʊŋa, yɪ yantʊ mʊ pa-nɪ cɪga nɪ Wɛ mʊ sɪɪnɪ Dɩ
tʊŋɪ-nɪ. [37] A Ko Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn zɪgɪ a cɪga kam kwaga nɪ. Abam nan maŋɪ á wʊ
cəgi Dɩ kwərə, naa á na Dɩ na nyɪ te tɪn. [38] Abam wʊ joŋi Dɩ taanɪ dɪm á kɪ á wʊ nɪ. Á
na wʊ sɛ wʊlʊ wʊm Dɩ na tʊŋɪ tɪn mʊ brɪ kʊntʊ. [39] Abam yəni á kwaanɪ á zaasɪ Wɛ
twaanʊ tɪm, bɛŋwaanɪ á bʊŋɪ nɪ tɪntʊ ŋwaanɪ mʊ á wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn. Kʊ nan
yɪ amʊ taanɪ mʊ twaanʊ tɪm kʊntʊ tɛa. [40] Abam nan ta ba sɛ sɪ á ba amʊ te, sɪ kʊ pa á
na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn.
[41] A nan ba bʊŋɪ sɪ nabiinə ta pa amʊ zulə. [42] Kʊ na yɪ abam, amʊ ye á wʊrʊ. A ye nɪ
Wɛ sono təri á bɪcara nɪ. [43] Amʊ nan jaanɪ a Ko yɪrɪ mʊ a ba, yɪ abam vɪn sɪ á jeeri-nɪ.
Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na jaanɪ o tɪtɪ yɪrɪ o ba, á wʊ́ jeeri kʊntʊ tu. [44] Abam nan lagɪ sɪ á taá
joŋi zulə mʊ da-tee nɪ, yɪ á ba lagɪ sɪ á kɪ kʊlʊ na wʊ́ pa á na zulə Wɛ dɪlʊ na ba jɪgɪ doŋ
tɪn tee nɪ. Kʊntʊ mʊ á warɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ.
[45] Á yɪ taá bʊŋɪ nɪ, amʊ mʊ wʊ́ vɪn abam bʊra a Ko Wɛ tee nɪ. Kʊ yɪ Moyisi * wʊm
abam ya na bʊŋɪ sɪ á wʊ́ na ŋwɪa Wɛ tee nɪ o ŋwaanɪ tɪn mʊ wʊ́ vɪn abam bʊra.
[46] Abam ya na sɪɪnɪ á sɛ Moyisi na tagɪ kʊlʊ tɪn, á ya wʊ́ sɛ amʊ dɪ, bɛŋwaanɪ wʊntʊ
pʊpʊnɪ amʊ taanɪ mʊ. [47] Abam nan maŋɪ á wʊ sɛ o na pʊpʊnɪ kʊlʊ tɪn. Kʊntʊ tɪn, á nan
wʊ́ kɪ ta mʊ á sɛ amʊ na tagɪ kʊlʊ tɪn?»

6

Zezi na pɛ nɔn-kɔgɔ wʊdiu yɪ ba di te tɪn

(Matiyu 14:13-21, Marɪkɪ 6:30-44, Luki 9:10-17)

[1] Dɛ dɪdwɪ Zezi dɪ o karabiə bam ma zaŋɪ ba vu ba bɛ Galile nɪnɪʊ kʊm bubɛ dɪdoŋ
dɪm. Nɔɔna badaara bə-ka nɪ Tiberiyadɪ nɪnɪʊ mʊ. [2] Nɔn-kɔgɔ zanzan maa tɔgɪ o kwaga,

bɛŋwaanɪ ba nɛ wo-kɪnkagɪla yalʊ o na kɪ o pa yawɪɪna na yazurə tɪn. [3-4] Kʊ dɛɛn twɛ sɪ Zwifə bam di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pakɪ * tɪn. Zezi ma vu o di piu yuu o jəni da dɪ o karabiə bam. [5] O ma kwəni o yuu o nii, yɪ o na nɪ kɔgɔ zanzan mʊ maa bɪɪnɪ o te. O ma ta dɪ Filipi o wɪ: «Dí wʊ́ kɪ ta mʊ dí na wʊdiu, sɪ dí yəgi dí pa nɔɔna bantʊ maama sɪ ba di?» [6] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ sɪ o ma nii Filipi wʊbʊŋa na yɪ te tɪn mʊ, sɪ o maŋɪ o ye o na wʊ́ kɪ te.

[7] Filipi ma lər-o o wɪ: «Dí na lagɪ dí yəgi dɪpɛ sɪ nɔɔnʊ maama na fɪnfɪɪn o di, kʊ səbu kʊm wʊ́ dwəni səbu-dala biə-yale (200). *f3 *»

[8] O karabiə bam dɪdʊa, Andre wʊlʊ na yɪ Simɔn Pɪyɛɛrɪ nyaanɪ tɪn, ma ta o wɪ: [9] «Nii, bu wʊdoŋ mʊ wʊ yo seeni, o jɪgɪ dɪpwa yanu dɪ kaləŋ-balɛ sɪle. Kʊ nan bá wanɪ kʊ yi nɔɔna bantʊ maama dim.»

[10] Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Á nan pa nɔɔna bam jəni tɪga nɪ.» Gaarʊ tiini tɪ wʊra jəgə kam kʊntʊ nɪ. Nɔɔna bam maama ma jəni tɪga nɪ. Ba yi nɪnɛɛnɪ baara mʊrr-tɪnu (5.000), kʊ wəli dɪ kaana dɪ biə.

[11] Zezi ma kwe dɪpwa yam yɪ o kɪ Wɛ le ya ŋwaanɪ. O ma daarɪ o maŋɪ-ya o pa nɔɔna bam na je tɪga nɪ tɪn. O ma kɪ Wɛ le kale sɪm dɪ ŋwaanɪ yɪ o pa-ba. Nɔɔna bam maama ma di nɪ ba na lagɪ te tɪn. [12] Ba ma di ba su ba daarɪ. Zezi ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Ve-na á twɛ cicwəəru tɪlʊ na daarɪ tɪn, sɪ á yɪ yagɪ sɪ tɪ cɔgɪ.» [13] Ba ma twɛ tɪ maama ba su tɪtwarʊ fugə-tɪle. Dɪpwa yanu yam ba na di ba daarɪ tɪn cicwəəru yɪranɪ mʊ kʊntʊ.

[14] Nɔɔna bam na nɛ wo-kɪnkagɪlɪ dɪm Zezi na kɪ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «Kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ, Wɛ nijoŋnu wʊlʊ ya na maŋɪ sɪ o ba lʊgʊ baŋa tɪn mʊ tɪntʊ.»

[15] Zezi laan ma lwarɪ nɪ ba lagɪ ba pa o ji ba pɛ dɪ dam mʊ. O na lwarɪ kʊntʊ tɪn, o ma zaŋɪ o joori o vu o di piu yuu o wʊra o yɪranɪ.

Zezi na ve na baŋa nɪ te tɪn

(Matiyu 14:22-33, Marɪkɪ 6:45-52)

[16] Dɪdaanɪ na yi tɪn, Zezi karabiə bam ma vu ba yi nɪnɪʊ kʊm ni. [17] Ba ma zʊ naboro ba tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ ba maa ve Kapɛrnawum. Tɪga maa tiini ka yi, yɪ Zezi daa ta wʊ tu ba te. [18] Vu-dɪʊ laan ma zaŋɪ kʊ fufugə kʊ pa na bam pɔgɪla. [19] Zezi karabiə bam ma co naboro kʊm ba vu ba yi nɪnɛɛnɪ kilomɛtra yanu naa yardʊ te. Ba laan ma na Zezi na ve na bam baŋa nɪ o maa bɪɪnɪ ba te. Fʊʊnɪ ma zʊ-ba. [20] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Á yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ, sɪ kʊ yɪ amʊ.» [21] Ba ma bʊŋɪ sɪ ba pa Zezi zʊ naboro kʊm, dɪ ba dɛ ba yi buburu ni, jəgə kalʊ ba ya na maa ve tɪn.

Zezi mʊ paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn

[22] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na maŋɪ nɪnɪʊ kʊm bubɛ dɪdoŋ dɪm nɪ tɪn ma maanɪ nɪ, naboro dɪdʊa yɪranɪ ya mʊ wʊra. Ba maa ye nɪ Zezi karabiə bam kɛ ba daar-o, yɪ o wʊ dɛ o zʊ ba naboro kʊm o vu. [23] Nabwəəru tɪdonnə ma nuŋi Tiberiyadɪ tɪ ba, tɪ yi bubɛ dɪlʊ nɔn-kɔgɔ kʊm na wʊra tɪn. Kʊ yɪ jəgə kam kʊntʊ nɪ mʊ dí Yuutu Zezi ya kɪ Wɛ le wʊdiiru tɪm ŋwaanɪ, yɪ o daarɪ o pa nɔɔna bam di tɪn. [24] Nɔɔna bam na lwarɪ nɪ Zezi dɪ o karabiə bam daa tərə tɪn, ba ma zʊ nabwəəru tɪm wʊ ba maa ve Kapɛrnawum sɪ ba beer-o.

[25] Nɔɔna bam na bɛ nɪnɪʊ kʊm tɪn, ba ma na Zezi. Ba ma bwe-o ba wɪ: «Karanyɪna,
maŋa kɔɔ mʊ n tu yoba?»
[26] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam na karɪ á beeri amʊ tɪn,
kʊ daɪ á na nɛ wo-kɪnkagɪla yalʊ na brɪ nɪ Wɛ tʊŋɪ-nɪ tɪn ŋwaanɪ. Kʊ yɪ á na di wʊdiiru
tɪm á su tɪn ŋwaanɪ mʊ á beeri amʊ. [27] Á nan yɪ taá tʊŋɪ-na wʊdiu kʊlʊ na wú ba kʊ cɔgɪ
tɪn má ŋwaanɪ. Á taá tʊŋɪ wʊdiu kʊlʊ na wú pa á na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn ŋwaanɪ.
Amʊ Nabiin-bu * wʊm mʊ wú pa abam kʊntʊ wʊdiu kʊm, bɛŋwaanɪ a Ko Wɛ mʊ pɛ-nɪ ni
sɪ a taa tʊŋa a pa-Dɩ.»
[28] Ba laan ma bwe-o ba wɪ: «Dɪbam nan wú kɪ ta mʊ, sɪ dí taá tʊŋɪ tɪtʊŋa yalʊ Wɛ na
lagɪ tɪn?»
[29] O ma ləri-ba o wɪ: «Tɪtʊŋɪ dɪlʊ Wɛ na lagɪ sɪ abam tʊŋɪ tɪn, kʊ yɪ sɪ á sɛ wʊlʊ Dɩ na
tʊŋɪ tɪn mʊ.»
[30] Ba ma ta bwe-o ba wɪ: «Wo-kɪnkagɪlɪ dɔɔ mʊ nmʊ wú kɪ, sɪ dí wanɪ dí lwarɪ nɪ Wɛ
mʊ sɪɪnɪ Dɩ tʊŋɪ nmʊ, sɪ dí laan sɛ-m? Nmʊ wú kɪ bɛɛ mʊ n brɪ dɪbam? [31] Faŋa faŋa tɪn,
dɪbam nabaara dɛɛn na wʊ kagʊa wʊnɪ maŋa kalʊ nɪ tɪn, ba di wʊdiu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ
‹Maanɪ *› tɪn mʊ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ te kʊ wɪ: ‹O pɛ-ba wʊdiu kʊlʊ na nʊŋi Wɛ-sɔŋɔ
nɪ tɪn yɪ ba di.› »
[32] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, kʊ daɪ Moyisi * mʊ pɛ abam
wʊdiu kʊlʊ na nʊŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn. Kʊ nan yɪ a Ko Wɛ mʊ paɪ abam wʊdiu kʊlʊ na nʊŋi
Dɩ sɔŋɔ nɪ yɪ kʊ yɪ wʊdiu cɪga cɪga tɪn. [33] Bɛŋwaanɪ wʊdiu kʊlʊ Wɛ na paɪ tɪn mʊ yɪ
wʊlʊ na nʊŋi Dɩ sɔŋɔ nɪ o tu o ba lʊgʊ baŋa o paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa tɪn.»
[34] Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Dɪbam tu, ta n paɪ dɪbam wʊdiu kʊm kʊntʊ maŋa maama.»
[35] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ yɪ wʊdiu kʊlʊ na paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa tɪn. Wʊlʊ maama
na tu amʊ te tɪn, kana daa bá ja kʊntʊ tu. Wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn, na-
nyɔm daa bá ja kʊntʊ tu. [36] A nan maŋɪ a ta a brɪ abam nɪ, á nɛ amʊ yɪ á ta ba sɛ-nɪ.
[37] Kʊ daarɪ wʊlʊ maama a Ko Wɛ na pɛ amʊ tɪn wú ba amʊ te. Wʊlʊ maama nan na tu
amʊ te tɪn, a bá fɔgɪ a vɪn kʊntʊ tu. [38] Bɛŋwaanɪ amʊ nʊŋi Wɛ-sɔŋɔ a ba sɪ a kɪ wʊlʊ na
tʊŋɪ-nɪ tɪn wʊbʊŋa mʊ, sɪ kʊ daɪ a tɪtɪ wʊbʊŋa. [39] Wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn wʊbʊŋa na lagɪ
kʊlʊ tɪn mʊ yɪ sɪ a yɪ yagɪ a pa balʊ maama Dɩ na pɛ-nɪ tɪn wʊlʊwʊlʊ je, sɪ a daarɪ a pa
ba maama joori ba bi lʊgʊ tiim dɛ nɪ. [40] A Ko Wɛ wʊbʊŋa mʊ yɪ sɪ, wʊlʊ maama na lwarɪ
Dɩ Bu wʊm yɪ o kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, sɪ kʊntʊ tu na ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn. Aá pa
kʊntʊ tu joori o bi lʊgʊ tiim dɛ dɪm nɪ.»
[41] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə bam maa pʊʊna dɪ o na tagɪ o wɪ, wʊm mʊ yɪ wʊdiu
kʊlʊ na nʊŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn. [42] Ba maa tɛ ba wɪ: «Wʊntʊ mʊ daɪ Zʊzɛfʊ bu Zezi wʊm na?
Dí ye o nu dɪ o ko. Bɛɛ mʊ yɪ o laan nan ta wɪ, o nʊŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ mʊ o ba?»
[43] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Yagɪ-na, á yɪ taá pʊʊna. [44] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o ba amʊ te, kʊ
na daɪ a Ko Wɛ dɪlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn mʊ vaŋɪ kʊntʊ tu jɪŋa sɪ o ba amʊ te. Amʊ wú pa
kʊntʊ tu joori o bi lʊgʊ tiim dɛ dɪm nɪ. [45] Kʊ pʊpʊnɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə tɔnɔ kʊm wʊnɪ
kʊ wɪ: ‹Ba maama wú zaasɪ Wɛ tee nɪ.› Wʊlʊ maama nan na cəgi a Ko Wɛ taanɪ dɪm yɪ
o sɛ Dɩ zaasɪm dɪm tɪn wú ba amʊ te. [46] Kʊ nan daɪ nɪ nɔɔnʊ mʊ nɛ a Ko Wɛ, kʊ yɪ amʊ
na nʊŋi Dɩ te tɪn yɪranɪ mʊ nɛ-Dɩ. [47] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wʊlʊ na kɪ o wʊ-
dɪdʊa dɪ amʊ tɪn mʊ jɪgɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn. [48] Amʊ yɪ wʊdiu kʊlʊ na paɪ nabiinə

ŋwɪ-dʊŋa tɪn. [49] Faŋa faŋa tɪn, abam nabaara dɛɛn na wʊ kagʊa kam wʊnɪ tɪn, ba di wʊdiu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ ‹Maanɪ› tɪn, yɪ ba ta wʊ lugi tʊʊnɪ. [50] Kʊ daarɪ kʊntʊ yɪ wʊdiu kʊlʊ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ, yɪ wʊlʊ na di-kʊ tɪn, tʊʊnɪ daa bá ja kʊntʊ tu. [51] Amʊ yɪ wʊdiu kʊlʊ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ yɪ kʊ jɪgɪ ŋwɪa kʊ paɪ nabiinə tɪn. Wʊlʊ maama na di wʊdiu kʊm kʊntʊ tɪn wʊ́ ta ŋwɪ mʊ maŋa maama. Wʊdiu kʊlʊ a na wʊ́ pa nabiinə tɪn yɪ a yɪra yam mʊ, sɪ kʊ pa nabiinə taa jɪgɪ ŋwɪ-dʊŋa.»

[52] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə bam laan ma tiini ba magɪ kantɔgɔ daanɪ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ wʊ́ kɪ ta mʊ o kwe o yɪra o pa dɪbam sɪ dí di?»

[53] Zezi laan ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam na wʊ di amʊ Nabiin-bu wʊm yɪra yam, yɪ á daarɪ á wʊ nyɔgɪ a jana kam, á ba jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam. [54] Wʊlʊ nan na di a yɪra yam yɪ o daarɪ o nyɔ a jana kam tɪn, kʊntʊ tu jɪgɪ ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn. Amʊ wʊ́ joori a bi kʊntʊ tu lʊgʊ tiim dɛ dɪm nɪ. [55] Bɛŋwaanɪ a yɪra yam mʊ yɪ wʊdiu cɪga, yɪ a jana kam yɪ wo-nyɔɔrʊ cɪga cɪga. [56] Wʊlʊ na di a yɪra yam yɪ o daarɪ o nyɔ a jana kam tɪn wʊ́ ta ŋwɪ dɪ amʊ, yɪ amʊ ŋwɪ kʊntʊ tu wʊnɪ. [57] A Ko Wɛ dɪlʊ na yɪ ŋwɪa tu tɪn mʊ tʊŋɪ-nɪ. Kʊ nan yɪ dɪntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ dɪ jɪgɪ ŋwɪa. Kʊntʊ, wʊlʊ na di a yɪra yam tɪn, kʊntʊ tu dɪ wʊ́ ta ŋwɪ amʊ ŋwaanɪ.

[58] Mʊ wʊdiu kʊlʊ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn. Kʊntʊ nan ba nyɪ dɪ wʊdiu kʊlʊ abam nabaara bam dɛɛn na di yɪ ba daa ta tɪ tɪn. Wʊlʊ maama na di wʊdiu kʊntʊ tɪn wʊ́ ta ŋwɪ mʊ maŋa maama.»

[59] Mʊ Zezi dɛɛn na brɪ nɔɔna bam tɪte Kapɛrnawum Wɛ-digə kam wʊnɪ tɪn.

[60] Zezi karabiə bam zanzan na ni kʊntʊ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «O taanɪ dɪm tiini dɪ cana. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o joŋi-dɪ.»

[61] Zezi ma lwarɪ o tɪtɪ nɪ, nɪ o karabiə bam pʊʊna dɪ o taanɪ dɪm. O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «A taanɪ dɪm kʊntʊ pɛ á wʊbʊŋa vugimi mʊ na? [62] Kʊ nan na yɪ kʊntʊ, á na nɛ Nabiin-bu wʊm na maa joori o diini o ya na maŋɪ o wʊ mɛ tɪn, á laan wʊ́ kɪ tɪta mʊ? [63] Kʊ yɪ Wɛ Joro * kʊm mʊ paɪ nɔɔna ŋwɪa. Kʊ daarɪ nabiinə dam bá wanɪ kʊlʊkʊlʊ dɪ kɪ. A na tagɪ taanɪ dɪlʊ dɪ abam tɪn mʊ pɛ abam Wɛ Joro kʊlʊ na paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa tɪn. [64] Dɪ kʊntʊ dɪ, abam badaara ta wʊ sɛ.» Zezi tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ kʊ pulim nɪ mʊ o maŋɪ o ye balʊ na bá sɛ-o tɪn, dɪ wʊlʊ na wʊ́ ba o yəg-o o pa nɔɔna tɪn. [65] O daa ma ta o wɪ: «Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a tagɪ a brɪ abam nɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o ba amʊ te, yɪ kʊ na daɪ a Ko Wɛ mʊ pɛ-o cwəŋə.»

[66] Kʊntʊ na kɪ tɪn, o karabiə zanzan ma joori o kwaga nɪ, yɪ ba daa ba tɔg-o. [67] Zezi laan ma ta dɪ o karabiə fugə-bale bam o wɪ: «Abam dɪ ba lagɪ sɪ á yagɪ amʊ na?»

[68] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma lər-o o wɪ: «A yuutu, dɪbam wʊ́ yagɪ nmʊ, sɪ dí daa vu wɔɔ te mʊ? Nmʊ jɪgɪ taanɪ dɪlʊ na paɪ nɔɔna ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn. [69] Dɪbam sɛ nmʊ, yɪ dí kwəri dí lwarɪ nɪ nmʊ yɪ Wʊ-poŋo Tu wʊlʊ Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ.»

[70] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ kuri abam fugə-bale bam, abam dɪdʊa nan yɪ sʊtaanɪ mʊ.» [71] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ Zudasɪ wʊlʊ na yɪ Simɔn Yiskarɪyo bu tɪn taanɪ mʊ o tɛa. Wʊntʊ tɔgɪ o wʊ karabiə fugə-bale bam wʊnɪ, yɪ wʊm mʊ lagɪ o ba o yəgi Zezi o pa nɔɔna.

7

Zezi nu-biə na wʊ sɛ-o te tɪn

[1] Zezi dɛɛn maa wʊ Galile nɪ o beerə. O dɛɛn ba lagɪ sɪ o vu Zude o beeri da, bɛŋwaanɪ
Zwifə yigə tiinə balʊ na wʊ dáanɪ tɪn lagɪ cwəŋə mʊ sɪ ba gʊ-o. [2] Kʊ dɛɛn ma daarɪ fɪɪn
sɪ Zwifə bam di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ vwə candiə tɪn. [3] Zezi nyaana ma ta dɪd-o ba
wɪ, o yagɪ Galile je sɪm sɪ o daarɪ o vu Zude, sɪ o karabiə bam wanɪ ba na tɪtʊŋa yalʊ o
na jɪgɪ o tʊŋɪ tɪn. [4] Ba ta maa ta ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ na lagɪ sɪ ba taa ye-o lanyɪranɪ tɪn
ba səgi kʊlʊ o na kɪ tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ, nmʊ na kɪ wəənu tɪntʊ tɪn, n maŋɪ sɪ n ta n kɪ-tɪ
nabiinə maama yigə nɪ mʊ.» [5] Ba na tagɪ te tɪn brɪ nɪ ba tɪtɪ ta wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o.
[6] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «A maŋa kam ta wʊ yi sɪ a vu candiə kam. Kʊ nan na yɪ abam,
maŋa maama lana dɪ abam. [7] Nabiinə bá wanɪ ba taa culi abam. Ba nan culi amʊ,
bɛŋwaanɪ amʊ yɔɔrɪ a tɛ-ba jaja mʊ, nɪ ba tɪtʊŋa ba tɔgɪ cwəŋə. [8] Abam nan ve-na á di
candiə kam, sɪ amʊ ta bá vu lele, bɛŋwaanɪ a maŋa kam ta wʊ yi ka ti sɪ a vu.» [9] O na
tagɪ kʊntʊ tɪn, o ma maŋɪ Galile nɪ.

Zezi na wʊ Zeruzalɛm nɪ o brɪ nɔɔna te tɪn

[10] Zezi nyaana bam na kɛ ba daar-o tɪn, o dɪ laan ma zaŋɪ o vu candiə kam. O na ve
kʊntʊ tɪn, o wʊ ve jaja sɪ nɔɔna lwar-o. [11] Zwifə yigə tiinə balʊ na wʊ candiə kam nɪ tɪn
maa karɪ ba beer-o, yɪ ba bwe ba wɪ: «O wʊ yən mʊ?»
[12] Nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na wʊra tɪn maa tiini ba jɪgɪ o taanɪ ba waasa. Nɔɔna badonnə maa tɛ
ba wɪ: «O yɪ nɔn-ŋʊm mʊ.» Badaara maa tɛ ba wɪ: «Aye, o daɪ nɔn-ŋʊm, sɪ o jɪgɪ nɔɔna
bam o ganɪ mʊ.» [13] Nɔɔn-nɔɔnʊ nan wʊ tagɪ o taanɪ jaja, bɛŋwaanɪ ba kwarɪ Zwifə yigə
tiinə bam.
[14] Ba na di candiə kam ba yi ka da yam tɪtarɪ tɪn, Zezi laan ma vu o zʊ Wɛ-di-kamunu
kʊm o wʊra o brɪ nɔɔna. [15] Zwifə yigə tiinə bam maa tiini ba yɪ yəəu dɪ o na brɪ nɔɔna
bam te tɪn. Ba maa tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ nan wʊ zaasɪ tɔnɔ nɔɔn-nɔɔnʊ tee nɪ, yɪ o yi
kɪ ta mʊ dɪ pʊʊrɪ yɪ o ye Wɛ tɔnɔ kʊm kʊntʊ doŋ?»
[16] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A na brɪ kʊlʊ tɪn daɪ amʊ tɪtɪ nyɪm, kʊ yɪ wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn
nyɪm mʊ. [17] Wʊlʊ nan na lagɪ sɪ o kɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ lwarɪ amʊ
zaasɪm dɪm kuri na nuŋi mɛ tɪn, dɪ na yɪ Wɛ nyɪm mʊ, naa dɪ na yɪ a tɪtɪ dam mʊ a maa
bra, oó lwarɪ. [18] Nɔɔnʊ wʊlʊ na ŋɔɔnɪ dɪ o tɪtɪ dam tɪn, kʊntʊ tu kwaanɪ sɪ o na yɪrɪ mʊ o
pa o tɪtɪ. Kʊ daarɪ wʊlʊ nan na kwaanɪ sɪ o lagɪ yɪrɪ o pa wʊlʊ na tʊŋ-o tɪn, kʊntʊ tu mʊ
yɪ wʊlʊ na jɪgɪ cɪga tɪn, yɪ o ba tusi kʊlʊkʊlʊ baŋa nɪ. [19] Moyisi * nan maŋɪ o pa abam
lwarɪ Wɛ cullu tɪm. Abam wʊlʊwʊlʊ nan ba tɔgɪ-tɪ. Bɛɛ mʊ yɪ abam kwaanɪ á lagɪ cwəŋə
sɪ á gʊ amʊ?»
[20] Ba ma lər-o ba wɪ: «N yirisi mʊ. Wɔɔn beeri nmʊ sɪ o gʊ?»
[21] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «A tʊŋɪ tɪtʊŋ-kamunu dɪdʊ mʊ siun * dɛ nɪ, yɪ kʊ sʊ abam.
[22] Moyisi dɛɛn pɛ abam ni sɪ á taá goni á bəkəri. * Kʊ nan daɪ nɪ Moyisi mʊ puli-kʊ. Kʊ
puli dɪ abam nabaara mʊ. Moyisi na pɛ abam ni dɪm kʊntʊ tɪn, abam maa goni á bəkəri
dɪ siun dɛ nɪ dɪ, sɪ kʊ yɪ pa á cɔgɪ ni dɪm kʊntʊ. [23] Abam na waɪ á goni bəkəri siun dɛ
dɪm nɪ sɪ á yɪ cɔgɪ Moyisi culu kʊm, bɛɛ mʊ yɪ á bana zaŋɪ dɪ amʊ, dɪ a na pɛ yawɪɪnʊ

na yazurə fasɪ siun dɛ nɪ tɪn ŋwaanɪ? [24] Abam yɪ taá garɪ á yáalɪ nɔɔnʊ kəm dɪ á yiə na nɛ kʊlʊ tɪn. Á nan maŋɪ sɪ á bʊrɪ dɪ cɪga mʊ.»

Ba na bwɛ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn taanɪ te tɪn

[25] Nɔɔna balʊ na zʊʊrɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn badaara laan maa ŋɔɔnɪ Zezi taanɪ ba wɪ: «Kʊ daɪ nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ ba kwaanɪ sɪ ba gʊ tɪn na? [26] Nii-na o na zɪgɪ o ŋɔɔnɪ jaja, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ ba tɛ kʊlʊkʊlʊ sɪ ba cɪ-o. Dɪbam yigə tiinə bam laan bʊŋɪ nɪ wʊntʊ mʊ sɪɪnɪ o yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn naa? [27] Kʊ nan na yɪ Krisi wʊm mʊ na tuə, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ o na nuŋi mɛ tɪn. Kʊ daarɪ dɪbam maama ye wʊntʊ na nuŋi mɛ tɪn.»

[28] Zezi dɛɛn na wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ o brɪ nɔɔna tɪn, o ma ŋɔɔnɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Abam bʊŋɪ nɪ á sɪɪnɪ á ye amʊ, yɪ á kwəri á ye a na nuŋi mɛ tɪn. A nan wʊ tu a tɪtɪ nɪ, wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn yɪ cɪga tu mʊ. Abam nan yər-o. [29] Amʊ mʊ ye-o, bɛŋwaanɪ a nuŋi wʊntʊ te mʊ, yɪ wʊm mʊ tʊŋɪ-nɪ.»

[30] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba laan ma lagɪ sɪ ba ja-o. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan ba jɪgɪ cwəŋə sɪ o kɪ-o kʊlʊkʊlʊ, o maŋa kam ta na wʊ yi tɪn ŋwaanɪ. [31] Kʊ daarɪ nɔn-kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna zanzan ma kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Krisi wʊm na tuə, o bá wanɪ o kɪ wo-kɪnkagɪla zanzan sɪ kʊ dwəni wʊntʊ na maŋɪ o kɪ te tɪn.»

Zwifə yigə tiinə bam na kwaanɪ sɪ ba ja Zezi te tɪn

[32] Farizɪan * tiinə bam ma ni nɔn-kɔgɔ kʊm na jɪgɪ Zezi taanɪ ba waasa te tɪn. Ba dɪ Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam laan ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu ba ja Zezi.

[33] Zezi laan ma ta o wɪ: «Amʊ bá tiini a daanɪ abam tee nɪ. Kʊ na kɪ fɪɪn, aá vu wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn te. [34] Abam nan wʊ́ ba á beeri amʊ je á ga, bɛŋwaanɪ amʊ na wʊ mɛ tɪn, abam bá wanɪ da á vu.»

[35] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə yigə tiinə bam maa ŋɔɔnɪ daanɪ ba wɪ: «O lagɪ o vu yən mʊ yɪ dɪbam bá na-o? O ga lagɪ o vu Zwifə balʊ na zʊʊrɪ Grɛkɪ tiinə tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn te mʊ, sɪ o taa brɪ-ba na? [36] O taanɪ dɪm kʊrɪ mʊ bɛɛ? O na tagɪ o wɪ, dɪbam wʊ́ ba dí beeri wʊm jəgə dí ga, yɪ o ta o wɪ, wʊm na wʊ mɛ tɪn, dɪbam bá wanɪ da dí vu tɪn, kʊ kʊrɪ mʊ bɛɛ?»

Na balʊ na paɪ ŋwɪa tɪn

[37] Kʊ dɛɛn ma ba kʊ yi candiə kam tiim dɛ. Dɛ dɪm kʊntʊ mʊ yɪ candiə kam dɛ kamunu. Zezi maa zaŋɪ wɛɛnɪ o ŋɔɔnɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Na-nyɔm na jɪgɪ wʊlʊ maama tɪn, sɪ o ba amʊ te o nyɔ. [38] Bɛŋwaanɪ wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn wʊ́ na ŋwɪ-dʊŋa Wɛ tee nɪ, nɪnɛɛnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ brɪ te kʊ wɪ: ‹Na balʊ na paɪ nabiinə ŋwɪa tɪn wʊ́ ta burɪ kʊntʊ tu bɪcarɪ nɪ.› »

[39] Zezi na tagɪ na bam taanɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ o brɪ Wɛ na wʊ́ kɪ DƚJoro * kʊm balʊ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn bɪcara nɪ te tɪn mʊ. Kantʊ maŋa nɪ Wɛ Joro kʊm daa ta wʊ tu ba te, bɛŋwaanɪ Zezi daa ta wʊ tɪgɪ o joori o bi o na paarɪ-zulə Wɛ tee nɪ.

Nɔn-kɔgɔ na pɔɔrɪ daanɪ Zezi ŋwaanɪ te tɪn

[40] Nɔn-kɔgɔ kʊm dɛɛn na ni Zezi na tagɪ te tɪn, badaara maa tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ

sɪɪnɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu wʊlʊ ya na maŋɪ sɪ o ba tɪn mʊ.»
41 Badaara dɪ maa tɛ ba wɪ: «O yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ.»
Kʊ daarɪ badonnə maa tɛ ba wɪ: «Kʊ da-o. Krisi wʊm na tuə, o bá nuŋi Galile.
42 Bɛŋwaanɪ Wɛ tɔnɔ kʊm brɪ nɪ Krisi wʊm wú ta yɪ Pɛ Davidi * dwi tu mʊ, yɪ o nuŋi
Betelɪhɛm, tɪʊ kʊlʊ Davidi dɛɛn na zʊʊrɪ da tɪn.» 43 Kʊntʊ ŋwaanɪ, kampwara dɛɛn ma ba
nɔn-kɔgɔ kʊm wʊ Zezi ŋwaanɪ. 44 Badaara lagɪ sɪ ba ja-o, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ nan wʊ nɛ
cwəŋə sɪ o kɪ-o kʊlʊkʊlʊ.
45 Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam dɪ Farizɪan * tiinə bam na tʊŋɪ nɔɔna balʊ tɪn ma joori ba
ba ba te. Ba ma bwe-ba ba wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ á wʊ jaan-o á ba?»
46 Nɔɔna bam ma ləri-ba ba wɪ: «Nɔɔn-nɔɔnʊ maŋɪ o wʊ ŋɔɔnɪ nɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ na
ŋɔɔnɪ te tɪn.»
47 Farizɪan tiinə bam ma ta-ba ba wɪ: «Abam pɛ o ganɪ abam dɪ mʊ na? 48 Abam yəri nɪ
dɪbam yigə tiinə dɪ Farizɪan tiinə bam wʊlʊwʊlʊ wʊ sɛ-o na? 49 Kʊ nan na yɪ nɔn-kɔgɔ
kʊm, bantʊ yəri Wɛ cullu tɪm Moyisi * na tiŋi o pa dɪbam tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊú cɔgɪ-ba.»
50 Farizɪan tiinə bam wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa dɛɛn maa tɔgɪ o wʊra, o yɪrɪ mʊ Nikodɛm. Wʊntʊ
mʊ yɪ wʊlʊ ya na maŋɪ o vu Zezi te tɪn. O ma zaŋɪ o ta dɪ o donnə bam o wɪ: 51 «Kʊ na
yɪ Wɛ cullu tɪm Moyisi na brɪ tɪn, kʊ culə sɪ dí cɔgɪ nɔɔnʊ, yɪ dí daa ta wʊ bwe-o sɪ dí ni
o na kɪ kʊlʊ tɪn.»
52 Ba laan ma ləri ba wɪ: «Nmʊ dɪ yɪ Galile tu mʊ na? Nan karɪmɪ Wɛ tɔnɔ wʊnɪ n nii, sɪ
n na nɪ Wɛ nijoŋnu tərə o na wú nuŋi Galile nɪ.» ((53 Ba maama laan ma jagɪ ba vu sam.
1 Kʊ daarɪ Zezi dɛɛn ma vu Olivi piu kʊm yuu.

8

Ba na jaanɪ ka-boro ba ja vu Zezi te te tɪn

2 Tɪga na pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ puru tɪn, Zezi ma joori o vu o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. Nɔn-kɔgɔ
kʊm maama ma ba kʊ gilim-o. O ma jəni tɪga nɪ o wʊra o brɪ-ba. 3 Wɛ cullu karanyɪna
tiinə dɪ Farizɪan * tiinə ma ja kaanɪ wʊlʊ ba na pɪɪr-o boorim baŋa nɪ tɪn, ba ja ba ba
zɪgɪ ba maama yigə nɪ. 4 Ba ma ta dɪ Zezi ba wɪ: «Karanyɪna, dɪbam pɪɪrɪ kaanɪ wʊntʊ
boorim baŋa nɪ mʊ. 5 Moyisi * na pɛ dɪbam Wɛ cullu tɪlʊ tɪn pɛ dɪbam ni sɪ, kaanɪ na kɪ
kəm dɪntʊ doŋ, sɪ dí dʊl-o dí gʊ mʊ. Kʊ nan na yɪ nmʊ, nmʊ wɪ dí kɪ ta mʊ?»
6 Ba na bwe-o kʊntʊ tɪn, ba lagɪ sɪ ba maŋɪ Zezi mʊ ba nii, baá wanɪ ba saŋ-o na? Zezi
ma tiiri o ma o nʊa o la tɪga nɪ. 7 Ba maa ta joori ba bwe Zezi taan. O laan ma kwəni
wɛɛnɪ, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam wʊlʊ na wʊ kɪ lwarɪm tɪn, sɪ o da yigə o kwe kandwɛ o
ma dʊlɪ kaanɪ wʊm.»
8 O laan ma joori o tiiri o wʊra o la tɪga nɪ dɪ o nʊa. 9 Ba na ni o na tagɪ te tɪn, ba
nakwa bam mʊ dɛ yigə ba nuŋi dɪdʊa dɪdʊa ba viiri. Ba maama ma nuŋi ba daarɪ Zezi
yɪranɪ, yɪ kaanɪ wʊm daa ta zɪgɪ o yigə nɪ. 10 O ma kwəni wɛɛnɪ, yɪ o bwe kaanɪ wʊm o
wɪ: «Balʊ na saŋɪ nmʊ tɪn wʊ yən? Ba nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ daarɪ sɪ o ŋɔɔnɪ o cɔgɪ nmʊ
na?»
11 O ma ləri o wɪ: «Aye, a tu, ba nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ daarɪ.»
Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Amʊ dɪ nan bá di nmʊ sarɪya. Ve, nan daa n yɪ kɪ lwarɪm.»))

Zezi na brɩ nɩ o jɩgɩ cɩga te tɩn

12 Zezi dɛɛn ma ta dɩ nɔɔna bam o wɩ: «Amʊ mʊ yɩ pooni a paɩ nabiinə maama. Wʊlʊ
nan na tɔgɩ amʊ tɩn, kʊntʊ tu daa bá vu lim wʊnɩ. Kʊntʊ tu wʊ́ na pooni dɩlʊ na wʊ́ pa-o
ŋwɩa cɩga cɩga tɩn.»
13 Farizɩan * tiinə bam ma ta dɩd-o ba wɩ: «Nmʊ na paɩ n tɩtɩ cɩga tɩn, n taanɩ dɩm ba
jɩgɩ kuri.»
14 O ma ləri-ba o wɩ: «A na maŋɩ a paɩ a tɩtɩ cɩga dɩ, kʊ ta yɩ cɩga mʊ, bɛŋwaanɩ amʊ
ye a na nuŋi mɛ tɩn. Abam nan yəri amʊ na nuŋi mɛ dɩ mɛ a na maa ve tɩn. 15 Abam yəni
á di nɔɔna taanɩ nɩ nabiinə wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn mʊ. Amʊ nan ba di nɔɔn-nɔɔnʊ taanɩ.
16 Kʊ daarɩ, amʊ na lagɩ a di nɔɔna taanɩ, amʊ taanɩ dim dɩm wʊ́ ta yɩ cɩga mʊ,
bɛŋwaanɩ amʊ Ko mʊ tʊŋɩ-nɩ. O nan wʊra dɩ amʊ, kʊ daɩ amʊ yɩranɩ mʊ wʊ́ di nɔɔna
taanɩ. 17 Kʊ pʊpʊnɩ Moyisi * cullu twaanʊ tɩm wʊnɩ kʊ wɩ, nɔɔna bale na jɩgɩ ni dɩdʊa, ba
na tagɩ kʊlʊ tɩn yɩ cɩga mʊ. 18 Amʊ paɩ a tɩtɩ cɩga, yɩ a Ko wʊlʊ na tʊŋɩ-nɩ tɩn dɩ paɩ
amʊ cɩga.»
19 Ba ma bwe-o ba wɩ: «N ko wʊm bɛɛ?»
O ma ləri-ba o wɩ: «Abam yəri amʊ na yɩ wʊlʊ tɩn, yɩ á yəri a Ko wʊm dɩ. Á ya na ye
amʊ, á ya wʊ́ lwarɩ a Ko wʊm dɩ.»
20 Zezi dɛɛn tagɩ wəənu tɩm kʊntʊ o brɩ nɔɔna Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ, jəgə kalʊ nɔɔna
na ve ba dɩ səbu da ba pa Wɛ tɩn mʊ. O na tagɩ kʊntʊ o ti tɩn, nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ nɛ cwəŋə
sɩ o ja-o, o maŋa kam ta na wʊ yi tɩn ŋwaanɩ.
21 Zezi daa ma ta dɩ nɔn-kɔgɔ kʊm o wɩ: «Amʊ wʊ́ viiri, yɩ abam wʊ́ beeri amʊ jəgə á
ga, bɛŋwaanɩ abam wʊ́ tɩ á lwarɩm dɩm wʊnɩ mʊ. A na maa ve mɛ tɩn, abam bá wanɩ
da á vu.»
22 Zwifə bam maa tɛ daanɩ ba wɩ: «O na tagɩ o wɩ, dɩbam bá wanɩ dí vu o na maa ve
mɛ tɩn, kʊ brɩ nɩ o lagɩ o gʊ o tɩtɩ mʊ na?»
23 O ma ta dɩ ba o wɩ: «Abam yɩ lʊgʊ baŋa nɔɔna mʊ, amʊ nan nuŋi wɛyuu mʊ. Abam
kugu je yɩ lʊgʊ baŋa yo mʊ. Amʊ kugu je nan daɩ lʊgʊ kʊntʊ. 24 Kʊntʊ mʊ a tagɩ a brɩ
abam nɩ, abam wʊ́ tɩ á lwarɩm dɩm wʊnɩ mʊ, bɛŋwaanɩ abam na wʊ sɛ nɩ amʊ sɩɩnɩ a
yɩ wʊlʊ na wʊra maŋa maama tɩn, á wʊ́ tɩ á lwarɩm dɩm wʊnɩ mʊ.»
25 Ba ma bwe-o ba wɩ: «Nmʊ yɩ wɔɔ mʊ?»
O ma ta dɩ ba o wɩ: «Kʊ yɩ kʊlʊ a na maŋɩ a ta a brɩ abam tɩn mʊ. 26 Amʊ ya jɩgɩ
wəənu zanzan sɩ a ŋɔɔnɩ a ma di abam taanɩ. Wʊlʊ nan na tʊŋɩ-nɩ tɩn tiini o yɩ cɩga tu
mʊ. A na ni kʊlʊ o tee nɩ tɩn yɩranɩ mʊ a tɛ a brɩ nabiinə.»
27 Zezi na tagɩ wəənu tɩm kʊntʊ tɩn, ba wʊ lwarɩ nɩ kʊ yɩ o Ko Baŋa-Wɛ taanɩ mʊ o
ŋɔɔnɩ dɩ ba. 28 O laan ma ta dɩ ba o wɩ: «Maŋa wʊ́ ba, yɩ á kwe amʊ wʊlʊ na yɩ Nabiin-bu
* wʊm tɩn á zəŋi wɛɛnɩ. Á laan wʊ́ lwarɩ nɩ amʊ sɩɩnɩ a yɩ wʊlʊ na wʊra maŋa maama
tɩn. Abam ta wʊ́ lwarɩ nɩ amʊ ba kɩ kʊlʊkʊlʊ a tɩtɩ nɩ. A nan yəni a tɛ wəənu tɩlʊ a Ko
wʊm na brɩ-nɩ tɩn yɩranɩ mʊ a brɩ nɔɔna. 29 Wʊlʊ nan na tʊŋɩ-nɩ tɩn wʊ amʊ tee nɩ, o wʊ
yagɩ-nɩ a yɩranɩ, bɛŋwaanɩ a yəni a kɩ kʊlʊ na poli o wʊ tɩn mʊ maŋa maama.»
30 Zezi dɛɛn na ŋɔɔnɩ kʊntʊ doŋ tɩn, nɔɔna zanzan laan ma kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩd-o.

Biə na tɔgɪ ba kwə kəm te tɪn

31 Zezi laan ma ta dɪ Zwifə balʊ na sɛ-o tɪn o wɪ: «Abam na sɛ amʊ zaasɪm dɪm yɪ á wʊ
yagɪ, á wʊ́ sɪɪnɪ á ji amʊ karabiə cɪga cɪga. 32 Abam laan wʊ́ ba á lwarɪ cɪga, yɪ cɪga
kam wʊ́ vrɪ abam ka yagɪ sɪ á taá te á tɪtɪ.»
33 Ba ma lər-o ba wɪ: «Dɪbam yɪ Abraham * dwi tiinə mʊ, dɪbam maŋɪ dí wʊ jigi nɔɔn-
nɔɔnʊ gambɛ. Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ n ta n wɪ, dí wʊ́ ta te dí tɪtɪ tɪn?»
34 O ma ta dɪ ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wʊlʊ maama na kɪ lwarɪm tɪn
yɪ lwarɪm gambaa mʊ. 35 Kʊ nan na yɪ gambaa, kantʊ ba zʊʊrɪ ka tu sɔŋɔ nɪ maŋa
maama. Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ sɔŋɔ kʊm bu, wʊntʊ jɪgɪ kugu je sɔŋɔ kʊm wʊnɪ maŋa kalʊ na
ba ti tɪn. 36 Kʊntʊ ŋwaanɪ, Wɛ Bu wʊm na vrɪ abam o yagɪ, á wʊ́ sɪɪnɪ á taá te á tɪtɪ.
37 Amʊ ye nɪ abam yɪ Abraham dwi tiinə mʊ, yɪ abam ta kwaanɪ sɪ á gʊ amʊ, bɛŋwaanɪ
á ba sɛ a zaasɪm dɪm. 38 Amʊ ŋɔɔnɪ wəənu tɪlʊ a na nɛ amʊ Ko tee nɪ tɪn mʊ. Abam dɪ
nan kɪ kʊlʊ á na niə abam ko tee nɪ tɪn mʊ.»
39 Ba ma lər-o ba wɪ: «Dɪbam ko mʊ Abraham.»
O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam ya na sɪɪnɪ á yɪ Abraham biə, á ya wʊ́ taá kɪ wəənu tɪlʊ
Abraham dɛɛn na kɪ tɪn mʊ. 40 Amʊ tagɪ cɪga kalʊ a na ni Wɛ tee nɪ tɪn a brɪ abam, yɪ
abam kwaanɪ sɪ á gʊ-nɪ. Abraham dɛɛn nan ba kɪ abam kəm dɪm doŋ. 41 Abam yəni á kɪ
kənə yalʊ á ko na kɪ tɪn mʊ.»
Ba ma lər-o ba wɪ: «Dɪbam daɪ tampirə. Wɛ tɪtɪ yɪranɪ mʊ yɪ dɪbam Ko.»
42 O ma ta dɪ ba o wɪ: «Baŋa-Wɛ ya na yɪ abam Ko, á ya wʊ́ taá soe amʊ, bɛŋwaanɪ
amʊ nuŋi Wɛ te mʊ a ba a wʊra dɪ abam. A wʊ tu a tɪtɪ nɪ. Wɛ mʊ tʊŋɪ-nɪ. 43 Bɛɛ mʊ yɪ
abam ba ni a taanɪ dɪm kuri? Kʊ yɪ abam na ba lagɪ sɪ á sɛ a taanɪ dɪm tɪn mʊ. 44 Abam
yɪ á ko sʊtaanɪ * biə mʊ. Á maa lagɪ sɪ á taá kɪ dɪ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. Pulim nɪ tɪn
sʊtaanɪ maŋɪ dɪ yɪ nɔn-gʊrʊ mʊ. Dɪ ba fɔgɪ dɪ tɔgɪ cɪga cwəŋə, bɛŋwaanɪ cɪga təri dɪ
wʊnɪ. Dɪ na yəni dɪ fɔ vwan, kʊ yɪ dɪ wʊbʊŋa na maŋɪ ya yɪ te tɪn mʊ. Dɪ yɪ vwa-fɔrʊ
mʊ. Dɪntʊ nan mʊ yɪ vwa-nyɪna ko. 45 Kʊ na yɪ amʊ, a yəni a tɛ cɪga mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ
mʊ abam ba sɛ amʊ. 46 Abam wɔɔ mʊ wʊ́ wanɪ o brɪ nɪ amʊ kɪ a cɔgɪ? Amʊ nan na
ŋɔɔnɪ cɪga tɪn, bɛɛ mʊ yɪ á ba sɛ-nɪ? 47 Wʊlʊ na yɪ Wɛ nɔɔnʊ tɪn cəgi Wɛ taanɪ mʊ.
Abam nan na daɪ Wɛ nɔɔna tɪn mʊ paɪ á ba cəgə.»

Zezi na brɪ nɪ o dwe Abraham te tɪn

48 Zwifə bam ma ləri Zezi ba wɪ: «Dɪbam jɪgɪ bʊra sɪ dí ta nɪ, nmʊ sɪɪnɪ n yɪ Samari *
tu mʊ. N yirisi mʊ.»
49 O ma ləri-ba o wɪ: «A ba yirisə. Amʊ paɪ a Ko mʊ zulə. Kʊ daarɪ abam nan gooni amʊ
mʊ. 50 A nan ba beeri a tɪtɪ zulə. Wɛ yɪranɪ mʊ pa-nɪ zulə, yɪ dɪntʊ mʊ di nabiinə taanɪ.
51 A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wʊlʊ maama na sɛ yɪ o kɪ a na tagɪ kʊlʊ tɪn, tʊʊnɪ daa
bá ja kʊntʊ tu.»
52 Zwifə bam laan ma ta dɪd-o ba wɪ: «N taanɪ dɪm n na tagɪ tɪn pɛ dí lwarɪ nɪ n yirisi
mʊ. Abraham * dɛɛn tɪga, yɪ Wɛ nijoŋnə bam maama dɪ tɪ. Nmʊ nan ta tagɪ n wɪ, wʊlʊ
na sɛ yɪ o kɪ n na tagɪ kʊlʊ tɪn, tʊʊnɪ daa bá ja kʊntʊ tu. 53 Nmʊ yɪ nɔn-kamunu n dwe
dɪbam ko Abraham mʊ na? Wʊntʊ nan tɪga. Wɛ nijoŋnə bam dɪ ma tɪ. Nmʊ bʊŋɪ n paɪ n
yɪ wɔɔ?»

54 O ma ləri-ba o wɪ: «A ya na lagɪ yɪrɪ a pa a tɪtɪ, kʊntʊ ya yɪ kafɛ mʊ. Kʊ yɪ a Ko Wɛ
mʊ zəŋi a yɪrɪ, kʊ yɪ dɪntʊ mʊ abam yəni á tɛ á wɪ: ‹Wɛ dɪlʊ na yɪ dɪbam Wɛ tɪn.›
55 Abam nan yəri-Dl, amʊ nan ye-Dl. A ya na tagɪ a wɪ, a yəri-Dl, a ya yɪ vwa-nyɪm mʊ
nɪnɛɛnɪ abam te. Amʊ nan sɪɪnɪ a ye-Dl, yɪ a sɛ a kɪ kʊlʊ Dl na tagɪ tɪn. 56 Abam ko
Abraham dɛɛn jɪgɪ wʊpolo sɪ o na maŋa kam a na wú ba tɪn. O nan sɪɪnɪ o na-ka, yɪ o
wʊ poli.»
57 Ba ma ləri ba wɪ: «Nmʊ ta wʊ yi bɪna fiinnu, yɪ n kɪ ta mʊ n na Abraham?»
58 O ma ləri-ba o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, ba dɛɛn ta na wʊ lʊgɪ Abraham
tɪn, amʊ maŋɪ a wʊra mʊ, a nan ta wú ta wʊra maŋa maama.»
59 Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba laan ma kwe kandwa sɪ ba ma dʊl-o ba gʊ. O ma səgi o
nuŋi Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ.

9

Zezi na puri lilwe yiə te tɪn

1 Zezi dɛɛn ma vu o maa kɛa. O ma na nɔɔnʊ wʊdoŋ ba na maŋɪ ba lʊ-o yɪ o yɪ lilwe.
2 O karabiə bam ma bwe-o ba wɪ: «Karanyɪna, wɔɔ lwarɪm mʊ pɛ ba lʊ nɔɔnʊ wʊntʊ dɪ
lilweem? Kʊ yɪ o tɪtɪ lwarɪm mʊ naa, o nu dɪ o ko lwarɪm mʊ pɛ ba lʊ-o dɪ lilweem?»
3 Zezi ma ləri-ba o wɪ: «O na yɪ lilwe tɪn, kʊ daɪ o tɪtɪ mʊ kɪ lwarɪm naa o nu dɪ o ko mʊ
kɪ lwarɪm. Kʊ nan yɪ sɪ kʊ pa nɔɔna mʊ wanɪ ba lwarɪ Wɛ tɪtʊŋa na yɪ te tɪn wʊntʊ
ŋwaanɪ. 4 Dɪbam nan maŋɪ sɪ dí tʊŋɪ wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn tɪtʊŋa yam yɪ wɪa ta wʊra mʊ.
Kʊ daarɪ fɪɪn sɪ tɪga yi, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá wanɪ o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam. 5 Maŋa kam a
ta na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, amʊ yɪ pooni mʊ a paɪ nabiinə.»
6 O na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o laan ma twɪ lileeru o dɪ tɪga nɪ. O ma viiri tɪɪrʊ, yɪ o kɪ-tɪ o
bə lilwe wʊm yiə baŋa nɪ. 7 O ma ta dɪd-o o wɪ: «Ve n su n yiə yam Silʊa bugə kam nɪ.»
(Bugə kam yɪrɪ dɪm kuri mʊ ‹Atʊŋɪ›.) Nɔɔnʊ wʊm ma vu o su o yiə yam. O ma joori o ba,
yɪ o laan naɪ.
8 Balʊ na zʊʊrɪ o tɪkəri nɪ dɪ balʊ na maŋɪ ba ye nɪ o yɪ looru tɪn ma na-o, yɪ ba bwɛ ba
wɪ: «Kʊ daɪ nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ yəni o je o loori tɪn na?»
9 Badaara maa tɛ ba wɪ: «Kʊ yɪ wʊntʊ mʊ.»
Badonnə maa wɪ: «Kʊ daɪ wʊntʊ, sɪ ba nyɪ daanɪ mʊ.»
Nɔɔnʊ wʊm tɪtɪ ma ta o wɪ: «Kʊ yɪ amʊ kʊntʊ.»
10 Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nmʊ yiə yam kɪ ta mʊ ya puri?»
11 O ma ləri o wɪ: «Nɔɔnʊ wʊlʊ yɪrɪ na yɪ Zezi tɪn mʊ kɪ tɪɪrʊ o ma bə a yiə yam baŋa, yɪ
o ta-nɪ o wɪ, a ve Silʊa bugə kam a su-ya. A ma vu a su, yɪ a laan naɪ.»
12 Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ bɛ?»
O ma ləri-ba o wɪ: «A yəri o je.»
13 Ba laan ma ja-o ba vu Farizɪan * tiinə bam te. 14 Dɛ dɪm Zezi na kɪ tɪɪrʊ tɪm o ma puri
nɔɔnʊ wʊm yiə yam tɪn ya yɪ Zwifə bam siun * dɛ mʊ. 15 Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Farizɪan tiinə
bam dɪ daa bwe nɔɔnʊ wʊm ba wɪ: «N yiə yam kɪ ta mʊ ya puri?» O ma ta-ba o wɪ: «O
kɪ tɪɪrʊ mʊ o ma bə a yiə baŋa. A ma su-ya, yɪ a laan naɪ.»
16 Farizɪan tiinə bam badaara ma ta ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊm na kɪ te tɪn, o wʊ nuŋi Wɛ te,

bɛŋwaanɪ o cɔgɪ siun dɛ cullu tɪm.»
Badonnə dɪ maa tɛ ba wɪ: «O na yɪ nɔn-balɔrɔ, o bá wanɪ o kɪ wo-kɪnkagɪla yantʊ doŋ.» Kʊntʊ ma pa kampwara ba ba tɪtarɪ.
17 Ba laan ma joori ba bwe nɔɔnʊ wʊm ba wɪ: «O nan na pɛ n yiə yam puri tɪn, nmʊ tɛ n wɪ, o yɪ wɔɔ mʊ?»
O ma ləri o wɪ: «O yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ.»
18 Zwifə yigə tiinə bam maa ba lagɪ sɪ ba sɛ, nɪ nɔɔnʊ wʊm ya maŋɪ o yɪ lilwe mʊ yɪ o laan ba o naɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, ba ma bəŋi nɔɔnʊ wʊm nu dɪ o ko sɪ ba bwe ba nii. 19 Ba ma bwe-ba ba wɪ: «Wʊntʊ yɪ abam bu mʊ na? Á lʊg-o dɪ o maŋɪ o yɪ lilwe mʊ na? O nan kɪ ta mʊ o naɪ lele kʊntʊ?»
20 Nɔɔnʊ wʊm tiinə bam ma ləri ba wɪ: «Dɪbam ye nɪ o yɪ dɪbam bu mʊ. Dí ye nɪ dí lʊg-o dɪ o yɪ lilwe mʊ. 21 Dí nan yəri o laan na kɪ te o naɪ, yɪ dí yəri wʊlʊ na puri o yiə yam dɪ. Abam nan bwe-na o tɪtɪ, sɪ o yɪ nɔn-kwɪʊn mʊ, o tɪtɪ wú wanɪ o ləri.» 22 O tiinə bam na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba dɛɛn kwarɪ Zwifə yigə tiinə bam mʊ. Bantʊ ya maŋɪ ba kɪ ni daanɪ sɪ nɔɔnʊ wʊlʊ maama na sɛ nɪ Zezi mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, sɪ ba lɪ kʊntʊ tu ba Wɛ-digə kam nɪ. 23 Mʊ kʊ kuri o tiinə bam cɪm, yɪ ba ta ba wɪ, ba bwe o tɪtɪ sɪ o yɪ nɔn-kwɪʊn mʊ tɪn.
24 Ba ma joori ba bəŋi nɔɔnʊ wʊm ba na lʊg-o dɪ lilweem tɪn, yɪ ba ta dɪd-o ba wɪ: «Nan kwarɪ Wɛ, sɪ n ta cɪga, sɪ dɪbam ye nɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ yɪ nɔn-balɔrɔ mʊ.»
25 O ma ləri-ba o wɪ: «Amʊ yəri nɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ yɪ nɔn-balɔrɔ naa o daɪ. Kʊlʊ yɪranɪ a na ye tɪn mʊ yɪ sɪ, a dɛɛn yɪ lilwe mʊ, yɪ a laan naɪ lele kʊntʊ.»
26 Ba ma bwe-o ba wɪ: «O kɪ ta mʊ o puri nmʊ yiə yam?»
27 Nɔɔnʊ wʊm ma ləri o wɪ: «A maŋɪ a ta a brɪ abam, yɪ á wʊ sɛ sɪ á cəgi. Bɛɛ mʊ yɪ abam daa lagɪ sɪ á bwe á nii? Abam dɪ ga lagɪ sɪ á taá tɔgɪ á yɪ o karabiə mʊ na?»
28 O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma twɪ-o yɪ ba wɪ: «Kʊ yɪ nmʊ mʊ tɔgɪ o kwaga, sɪ kʊ daɪ dɪbam mʊ tɔg-o. Dɪbam tɔgɪ Moyisi * cullu tɪm mʊ. 29 Dɪbam ye nɪ Wɛ dɛɛn ŋɔɔnɪ dɪ Moyisi mʊ. Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ nɔɔnʊ wʊntʊ, dí brɪ dí yəri o na nuŋi mɛ tɪn.»
30 O ma ləri-ba o wɪ: «Aa. Kʊ yɪ kʊlʊ na tiini kʊ sʊ amʊ tɪn. Abam yəri o na nuŋi mɛ, yɪ wʊntʊ nan mʊ puri a yiə yam. 31 Dɪbam ye nɪ Wɛ ba cəgi nɔn-balwaarʊ taanɪ. Kʊ yɪ nɔɔna balʊ na nɪgɪ-Dɩ yɪ ba kɪ Dɩ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn mʊ Dɩ cəgə. 32 Kʊ na zɪgɪ lʊgʊ baŋa pulim nɪ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm tɪn, dí daa ta wʊ ni nɪ nɔɔnʊ puri wʊlʊ ba na lʊg-o dɪ lilweem tɪn yiə. 33 Nɔɔnʊ wʊntʊ na sɪɪnɪ o wʊ nuŋi Wɛ te, o ya bá wanɪ o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪntʊ doŋ.»
34 Ba ma lər-o ba wɪ: «Ba lʊgɪ nmʊ yɪ n maama maŋɪ n yɪ lwarɪm punə mʊ. Bɛɛ mʊ yɪ n bʊŋɪ sɪ n brɪ dɪbam?» Ba laan ma zəl-o, sɪ o daa yɪ tɔgɪ o zʊ ba Wɛ-digə kam.
35 Zezi dɛɛn ma ni nɪ ba lɪ nɔɔnʊ wʊm ba Wɛ-digə kam wʊnɪ. O ma vu o jeer-o, yɪ o bwe-o o wɪ: «Nmʊ sɛ Nabiin-bu * wʊm dɪ n wʊ maama na?»
36 Nɔɔnʊ wʊm ma ləri o wɪ: «A yuutu, ta n brɪ-nɪ o na yɪ wʊlʊ tɪn, sɪ a wanɪ a sɛ-o.»
37 O ma ta dɪd-o o wɪ: «Nmʊ maŋɪ n na-o. Amʊ mʊ yɪ Nabiin-bu wʊm, a zɪgɪ a ŋɔɔnɪ dɪ nmʊ.»
38 O laan ma ta o wɪ: «A Yuutu, a sɛ-m.» O ma kuni doonə Zezi yigə nɪ o zul-o.
39 Zezi ma ta o wɪ: «Amʊ tu lʊgʊ kʊntʊ baŋa sɪ a pɔɔrɪ nɔɔna balʊ na jɪgɪ bʊra dɪ balʊ

na ba jɩgɩ bʊra tɩn mʊ daanɩ, sɩ balʊ na yɩ lilwə tɩn yiə puri, sɩ balʊ yiə na naɩ tɩn joori ya dwe.»
[40] Farizɩan tiinə badaara balʊ na wʊra dɩd-o tɩn ma ni o na tagɩ te tɩn. Ba ma bwe-o ba wɩ: «Nmʊ lagɩ n brɩ nɩ dɩbam nyɩ dɩ lilwə mʊ na?»
[41] Zezi ma ləri-ba o wɩ: «Abam ya na nyɩ dɩ lilwə, kʊ lagɩ kʊ ta nɩ á yəri Wɛ taanɩ dɩm mʊ, á lwarɩm ya bá ta wʊ á yuu nɩ. Kʊ daarɩ, á nan na brɩ nɩ á yiə pʊʊrɩ tɩn, á lwarɩm taa wʊ á yuu nɩ mʊ.»

10

Nayɩrʊ dɩ o peeni mɩmaŋa

[1] Zezi dɛɛn ma maŋɩ mɩmaŋa o brɩ nɔɔna bam o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ dɛ najɩrɩ ni o zʊ sɩ o pʊrɩ peeni yɩ o tɔgɩ jəgə kadoŋ o cu o zʊ tɩn, kʊntʊ tu yɩ ŋwɩɩnʊ yɩ o kwəri o yɩ vɩrnʊ mʊ. [2] Kʊ daarɩ, wʊlʊ na dɛ najɩrɩ dɩm ni o zʊ sɩ o pʊrɩ o peeni sɩm tɩn, wʊm mʊ yɩ peeni sɩm nayɩrʊ wʊm tɩtɩ. [3] O na lagɩ o zʊ, wʊlʊ na nii najɩrɩ dɩm ni baŋa nɩ tɩn wʊ́ pʊrɩ o pa o zʊ. Peeni sɩm wʊ́ ni o kwərə, yɩ oó bəŋi o tɩtɩ peeni sɩm yɩra, yɩ sɩ da-o sɩ nuŋi. [4] O na jaanɩ-sɩ o nuŋi, oó ta tɔgɩ sɩ yigə, yɩ peeni sɩm tɔgɩ o kwaga, bɛŋwaanɩ sɩ ye o kwərə. [5] Kʊ nan na yɩ nɔn-gaa, sɩ bá sɛ sɩ tɔg-o. Sɩ wʊ́ duri sɩ viiri mʊ, bɛŋwaanɩ sɩ yəri o kwərə.»
[6] Zezi na tagɩ kʊntʊ o brɩ-ba tɩn, ba ma wʊ lwarɩ o taanɩ dɩm kuri.
[7] Zezi daa ma ta o wɩ: «A lagɩ a ta cɩga mʊ dɩ abam sɩ, amʊ mʊ nyɩ dɩ ni dɩlʊ peeni sɩm na tɔgɩ da tɩn. [8] Balʊ maama na dɛ yigə ba ba ba zʊ ba loori amʊ tɩn nyɩ dɩ ŋwɩɩna dɩ vɩrna mʊ. Peeni sɩm ma wʊ sɛ ba ni. [9] Amʊ mʊ yɩ ni dɩm. Wʊlʊ maama na tɔgɩ amʊ o zʊ tɩn, kʊntʊ tu wʊ́ na vrɩm. O nan wʊ́ na ŋwɩa kalʊ na ywəmmə tɩn, nɩ peeni na tɔgɩ najɩrɩ ni sɩ nuŋi sɩ di yɩ sɩ joori sɩ zʊʊrɩ te tɩn. [10] Ŋwɩɩnʊ na tu o zʊ, o lagɩ sɩ o ŋɔ mʊ o gʊ o daarɩ o ja o cɔgɩ. Kʊ nan na yɩ amʊ, a tu sɩ a pa nabiinə mʊ na ŋwɩa kalʊ na ywənə tɩn cɩga cɩga.
[11] Amʊ mʊ nyɩ dɩ nayɩr-ŋʊm cɩga cɩga, yɩ a soe a nɔɔna. Nayɩr-ŋʊm sɛ tʊʊnɩ mʊ o peeni ŋwaanɩ. [12] Kʊ daarɩ, kʊ na yɩ wʊlʊ na tɔgɩ peeni sɩm o joŋi səbu tɩn, wʊntʊ daɩ nayɩrʊ wʊlʊ na yɩ peeni sɩm tu tɩn. Wʊntʊ na nɛ nywənkurə na maa bɩɩna, oó duri mʊ o daarɩ peeni sɩm. Nywənkurə kam wʊ́ zʊ peeni sɩm wʊ ka ja-sɩ ka pa sɩ jagɩ. [13] Oó duri o viiri, bɛŋwaanɩ o tɔgɩ peeni sɩm səbu ŋwaanɩ mʊ, sɩ o ba jɩgɩ sɩ ŋwaŋa.
[14] Amʊ mʊ yɩ nayɩr-ŋʊm cɩga cɩga. Amʊ ye a nɔɔna bam, yɩ ba dɩ ye amʊ, [15] nɩnɛɛnɩ amʊ Ko na ye-nɩ yɩ amʊ dɩ ye-o te tɩn. Amʊ wʊ́ sɛ sɩ a tɩ a nɔɔna bam ŋwaanɩ, nɩ nayɩr-ŋʊm na sɛ sɩ o tɩ o peeni ŋwaanɩ te tɩn. [16] A daa ta jɩgɩ peeni sɩdaara, sɩ na təri najɩrɩ dɩntʊ wʊnɩ. A nan maŋɩ sɩ a vu a kalɩ-sɩ mʊ a ja ba a kɩ daanɩ. Peeni sɩntʊ dɩ wʊ́ ni amʊ kwərə. Kʊntʊ, a peeni sɩm maama wʊ́ la jəgə dɩdʊa, yɩ nayɩrʊ dɩdʊa nii-sɩ.
[17] A Ko Wɛ soe amʊ, dɩ a na sɛ sɩ a tɩ nabiinə ŋwaanɩ, sɩ a joori a bi a na ŋwɩa tɩn. [18] Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɩ o pa a ga a ŋwɩa. Amʊ tɩtɩ nan mʊ lɩ wʊbʊŋa sɩ a ga-ka. A jɩgɩ cwəŋə sɩ a ga a ŋwɩa kam. A nan ta jɩgɩ cwəŋə sɩ a joori a bi a na-ka. Mʊ woŋo kʊlʊ a Ko na pɛ-nɩ ni sɩ a kɩ tɩn.»
[19] Zezi na tagɩ kʊntʊ o ti tɩn, kampwara daa ma ba Zwifə bam wʊ o taanɩ dɩm ŋwaanɩ.

[20] Ba zanzan maa tɛ ba wɪ: «Cicirə mʊ jɪɡ-o, o yuu mʊ tərə. Bɛɛ mʊ yɪ á cəgi o taanɪ?»
[21] Kʊ daarɪ badaara maa tɛ ba wɪ: «Wʊlʊ yuu na tərə tɪn bá wanɪ o ŋɔɔnɪ tɪntʊ doŋ. Cicirə na jɪɡɪ wʊlʊ tɪn bá wanɪ o puri lilwe yiə.»

Zezi na brɪ nɪ o dɪ o Ko Wɛ yɪ bɪdwɪ te tɪn

[22] Kʊ dɛɛn ma ba kʊ yi sɪ Zwifə bam di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ ‹Bakwebapawɛ› tɪn Zeruzalɛm nɪ. Kʊ yɪ waarʊ mɪmaŋa nɪ mʊ. [23] Zezi dɛɛn ma vu Wɛ-di-kamunu kʊm. O maa wʊ Salɔmɔn kʊnkɔlɔ kʊm nɪ o kaaga. [24] Zwifə badaara laan ma ba ba gilim-o, yɪ ba bwe-o ba wɪ: «Nmʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn na? Bɛɛ mʊ yɪ n pa kʊ tiini kʊ yɪ wʊbʊŋa zanzan dɪ dɪbam? Ta cɪga n brɪ dɪbam sɪ dí kɔ joro.»
[25] O ma ləri-ba o wɪ: «A maŋɪ a ta a brɪ abam, yɪ á ba sɛ a ni. Tɪtʊŋa yalʊ a Ko Wɛ na pɛ a tʊŋɪ tɪn mʊ brɪ nɪ a jɪɡɪ cɪga. [26] Abam nan ba sɛ a ni, bɛŋwaanɪ abam daɪ amʊ nɔɔna. [27] A nɔɔna bam nyɪ dɪ peeni sɪlʊ na cəgi amʊ kwərə tɪn mʊ. A maa ye-sɪ, yɪ sɪ tɔɡɪ-nɪ. [28] Amʊ paɪ a nɔɔna bam na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn mʊ, yɪ ba bá fɔɡɪ ba cɔɡɪ maŋa dɪ maŋa. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o vrɪ-ba amʊ jɪŋa nɪ. [29] Kʊ yɪ a Ko Wɛ mʊ kwe-ba Dɩ kɪ a jɪŋa nɪ. Dɪntʊ nan mʊ dwe woŋo maama. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o vrɪ-ba Dɩ jɪŋa nɪ. [30] Amʊ dɪ a Ko Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ.»
[31] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə bam daa ma kwe kandwa sɪ ba ma dʊl-o ba gʊ. [32] O ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ Ko pɛ a tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna zanzan mʊ a brɪ abam. Tɪtʊŋa yantʊ wʊnɪ dɔɔ tɪtɪ mʊ pɛ abam kwaanɪ sɪ á gʊ amʊ dɪ kandwa?»
[33] Ba ma lər-o ba wɪ: «Kʊ daɪ tɪtʊŋ-ŋʊm ŋwaanɪ mʊ dí lagɪ dí dʊlɪ-m dí gʊ. Kʊ yɪ nmʊ na twɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Nmʊ yɪ nabiinu mʊ, yɪ n paɪ n yɪ Wɛ mʊ.»
[34] O ma ləri-ba o wɪ: «Wɛ cullu tɔnɔ kʊlʊ Dɩ na pɛ abam tɪn wʊnɪ mʊ kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ, Wɛ tagɪ dɪ nɔɔna badonnə Dɩ wɪ: ‹Abam dɪdʊa dɪdʊa yɪ Wɛ nyɪnyʊgʊ mʊ.› [35] Kʊ brɪ nɪ Wɛ dɛɛn pɛ Dɩ kwərə nɔɔna bantʊ mʊ, yɪ Dɩ bəŋi-ba nɪ Dɩ nyɪnyʊgʊ. Kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn bá wanɪ kʊ ji kafɛ. [36] Amʊ nan yɪ wʊlʊ a Ko Wɛ na lɪ sɪ a kɪ Dɩ wʊbʊŋa, yɪ Dɩ tʊŋɪ-nɪ sɪ a ba lʊgʊ baŋa tɪn mʊ. Kʊntʊ, a na tagɪ nɪ a yɪ Wɛ Bu tɪn, bɛɛ mʊ yɪ á ba sɛa? Bɛɛ mʊ yɪ á brɪ nɪ a twɪ Wɛ mʊ?
[37] Maanɪ-na á nii a tɪtʊŋa yam na yɪ te tɪn. Kʊ na daɪ a Ko Wɛ tɪtʊŋa mʊ a tʊŋa, sɪ á yɪ sɛ-nɪ. [38] Kʊ nan na yɪ Wɛ tɪtʊŋa, á na maŋɪ á ba sɛ amʊ, sɪ á sɛ tɪtʊŋa yam na brɪ te tɪn. Á na sɛ tɪtʊŋa yam kʊntʊ, á wʊ́ sɪɪnɪ á lwarɪ nɪ a Ko wʊra dɪ amʊ, yɪ amʊ dɪ wʊra dɪ a Ko.»
[39] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba daa maa lagɪ sɪ ba ja-o. O ma lu ba jɪa wʊnɪ o viiri.
[40] Zezi ma joori o vu o bɛ Zʊrdɛn bugə kam. O ma vu je sɪlʊ Zan dɛɛn na yəni o miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn, o zʊʊrɪ da. [41] Nɔɔna zanzan dɛɛn maa tui o te. Ba maa yəni ba tɛ ba wɪ: «Zan nan wʊ kɪ wo-kɪnkagɪla. Kʊ daarɪ o na tagɪ kʊlʊ maama Zezi ŋwaanɪ tɪn yɪ cɪga mʊ.» [42] Je sɪm kʊntʊ nɪ nɔɔna zanzan ma kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi.

11

Lazaarɪ na tɪga yɪ Zezi bi-o te tɪn

[1-2] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn zʊʊrɪ Betani nɪ, o yɪrɪ mʊ Lazaarɪ. O nakwa mʊ yɪ Mari dɪ o zɪmbaarʊ Marɪtɪ. Mari wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ dɛɛn na kwe tralɪ nugə o lo dí Yuutu wʊm nɛ nɪ

yɪ o daarɪ o ma o yuuywe o guguni-sɪ tɪn. Lazaarɪ ma ba o ba jɪgɪ yazurə. [3] Mari dɪdaanɪ
Marɪtɪ ma tʊŋɪ ni ba pa Zezi ba wɪ: «Dɪbam Yuutu, nmʊ ciloŋ-sono kʊm ba jɪgɪ yazurə.»
[4] Zezi na ni kʊntʊ tɪn, o maa wɪ: «Yawɪʊ kʊntʊ kweelim je bá ta yɪ o tʊʊnɪ. Kʊ nan kɪ sɪ
kʊ pa Wɛ mʊ na zulə, sɪ amʊ Wɛ Bu wʊm dɪ na zulə kʊ ŋwaanɪ.»
[5] Zezi yagɪ o soe Marɪtɪ dɪ o nyaanɪ wʊm dɪ Lazaarɪ lanyɪranɪ. [6] O na ni nɪ Lazaarɪ ba
jɪgɪ yazurə tɪn, o ta ma kɪ da yale o ya na wʊ mɛ tɪn, [7] yɪ o laan daarɪ o ta dɪ o karabiə
bam o wɪ: «Pa-na dí joori dí vu Zude.»
[8] O karabiə bam ma ta dɪd-o ba wɪ: «Karanyɪna, Zwifə bam daama na lagɪ sɪ ba dʊlɪ
nmʊ dɪ kandwa ba gʊ tɪn, n swe mʊ na? Yɪ n daa ta lagɪ sɪ n joori n vu da.»
[9] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ nan maŋɪ sɪ a vu mʊ. Luu fugə-bale mʊ wʊra wɪa nɪ. Kʊ daɪ
kʊntʊ na? Nɔɔnʊ na ve wɪa nɪ, o daa ba tri o tʊɪ, bɛŋwaanɪ lʊgʊ baŋa pooni dɪm paɪ o
naɪ. [10] O nan na ve tɪtɪɪ nɪ, o tri o tʊ mʊ, bɛŋwaanɪ pooni təri o tee nɪ.» [11] Zezi na tagɪ
kʊntʊ tɪn, o daa ma ta o wəli da o wɪ: «Dɪbam ciloŋ Lazaarɪ dɔ mʊ. A nan maa ve sɪ a pa
o zaŋɪ.»
[12] O karabiə bam ma ta dɪd-o ba wɪ: «Dɪbam yuutu, o na dɔa, kʊú garɪ o yɪra nɪ.»
[13] Zezi nan na tagɪ te tɪn brɪ nɪ Lazaarɪ tɪgɪ mʊ. Bantʊ maa bʊŋɪ nɪ Zezi ŋɔɔnɪ dɔɔm
tɪtɪ woŋo mʊ. [14] O laan ma ta dɪ ba jaja o wɪ: «Lazaarɪ tɪgɪ mʊ. [15] Amʊ nan jɪgɪ wʊpolo
abam ŋwaanɪ dɪ a na təri o tee nɪ tɪn. Kʊú pa á wanɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ. Nan pa-na
dí vu o te.»
[16] Toma wʊlʊ ba na bə nɪ ‹Yiywɛ› tɪn ma ta dɪ o donnə bam o wɪ: «Pa-na dí maama
tɔgɪ dí vu dí wəli dɪ dí Yuutu dí tɪ.»
[17] Zezi ma vu o yi Betani dɪ ba kwe Lazaarɪ ba kɪ kʊ jɪgɪ da yana mʊ. [18] Betani batwarɪ
dɪ Zeruzalɛm nɪnɛɛnɪ kilomɛtra yale mʊ te. [19] Zwifə zanzan dɛɛn ya tu sɪ ba kɪ Marɪtɪ dɪ
Mari le dɪ ba nabɔ wʊm tʊʊnɪ dɪm. [20] Marɪtɪ na ni nɪ Zezi maa bɪɪnɪ tɪn, o ma nuŋi o vu
sɪ o jeer-o. Mari ma maŋɪ sɔŋɔ nɪ. [21] Marɪtɪ na yi Zezi te tɪn, o ma ta o wɪ: «A yuutu, nmʊ
ya na wʊ yo, a nabɔ wʊm ya bá tɪ. [22] Dɪ kʊ dɪ, a ye nɪ nmʊ na loori kʊlʊ maama Wɛ tee
nɪ tɪn, Dɩ wú kɪ Dɩ pa nmʊ.»
[23] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «N nabɔ wʊm wú joori o bi.»
[24] Marɪtɪ ma lər-o o wɪ: «A ye nɪ oó joori o bi lʊgʊ tiim dɛ dɪm nɪ, Wɛ na wú pa twa
joori ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn.»
[25] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Amʊ mʊ yɪ twa biinu dɪ ŋwɪa tu. Wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ
amʊ tɪn, o na maŋɪ o tɪ dɪ, kʊntʊ tu ta wú na ŋwɪa. [26] Kʊlʊ na wəli da tɪn, wʊlʊ maama
na ŋwɪ yɪ o kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn, tʊʊnɪ daa bá ja kʊntʊ tu maŋa dɪ maŋa. Nmʊ sɛ
kʊntʊ na?»
[27] O ma lər-o o wɪ: «Ɛɛn. A yuutu, a sɛ nɪ nmʊ mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, yɪ n
kwəri n yɪ Wɛ Bu wʊlʊ na maŋɪ sɪ o ba lʊgʊ baŋa tɪn.»
[28] Marɪtɪ na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma joori o vu o na Mari o yɪranɪ, yɪ o bəŋ-o o wɪ:
«Karanyɪna tuə, yɪ o lagɪ sɪ o na-m.» [29] Mari na ni kʊntʊ tɪn, o ma zaŋɪ lɪla o nuŋi o vu sɪ
o jeer-o. [30] Zezi daa ta wʊ jəgə kalʊ Marɪtɪ na jeer-o da tɪn mʊ. O ta wʊ yi tɪʊ kʊm wʊ.
[31] Zwifə balʊ na wʊ sɔŋɔ kʊm nɪ ba larɪ dɪ Mari sɪ kʊ ganɪ o wʊ tɪn ma na o na zaŋɪ lɪla o
nuŋi. Ba ma zaŋɪ ba tɔg-o, yɪ ba bʊŋɪ nɪ o ga lagɪ o vu yibeeli dɪm jəgə mʊ o keeri.
[32] Mari na ve o yi Zezi na wʊ mɛ tɪn, o ma na-o yɪ o vu o kuni doonə o yigə nɪ o wɪ: «A

yuutu, nmʊ ya na wʊ yo, a nabɔ wʊm ya bá tɪ.»
[33] Zezi ma na o na keerə, yɪ Zwifə balʊ na tɔgɪ dɪd-o ba ba tɪn dɪ keerə. O wʊ ma cɔgɪ,
yɪ o yɪra sɔɔrɪ. [34] O ma bwe-ba o wɪ: «Abam kɪ-o yən mʊ?»
Ba ma ləri ba wɪ: «Dɪbam yuutu, ba n nii o yibeeli dɪm.»
[35] Zezi ma kan yi-na. [36] Zwifə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma ta ba wɪ: «Nii o na tiini o so-o
te.»
[37] Kʊ daarɪ badaara maa tɛ ba wɪ: «Wʊntʊ mʊ puri lilwe wʊm yiə yam. Kʊ nan kɪ ta mʊ
yɪ o wʊ cɪgɪ Lazaarɪ tʊʊnɪ dɪm?»
[38] Zezi na maa ve yibeeli dɪm jəgə tɪn, o wʊ daa ma cɔgɪ zanzan. Yibeeli dɪm dɛɛn wʊ
piu yɪra nɪ mʊ, yɪ ba ma kandwɛ ba pɪ dɪ ni. [39] Zezi ma ta o wɪ: «Lɪ-na kandwɛ dɪm á
yagɪ daa nɪ.» Tʊ wʊm nakɔ Marɪtɪ ma ləri o wɪ: «A yuutu, ba na kwe-o ba kɪ tɪn, kʊ jɪgɪ
da yana mʊ zɪm. Kʊntʊ tɪn, oó ta tiini o lwe.»
[40] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «A maŋɪ a ta dɪ nmʊ nɪ, nmʊ na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ, nmʊ
wʊ́ na Wɛ na jɪgɪ dam te tɪn.»
[41] Ba ma lɪ kandwɛ dɪm ba yagɪ daa nɪ. Zezi ma kwəni o yuu wɛɛnɪ, yɪ o ta o wɪ: «Amʊ
Ko, dɪnle dɪ nmʊ na cəgi a taanɪ tɪn. [42] A maŋɪ a ye nɪ nmʊ yəni n cəgi a taanɪ maŋa
maama. A nan tagɪ kʊntʊ nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na zɪgɪ yo tɪn ŋwaanɪ mʊ, sɪ kʊ pa ba sɛ nɪ nmʊ
tʊŋɪ-nɪ.» [43] O na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma bəŋi dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Lazaarɪ, zaŋɪ n nuŋi!»
[44] Tʊ wʊm ma zaŋɪ o nuŋi, dɪ garyiə yam ba ya mɛ ba ba o jɪa dɪ o nɛ, yɪ gɔrɔ dɪ kɪkarɪ
o yibiyə. Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Bwəli-na garyiə yam á yagɪ sɪ o vu.»

Zwifə yigə tiinə bam na kɪ ni daanɪ sɪ ba gʊ Zezi te tɪn

(Matiyu 26:1-5, Marɪkɪ 14:1-2, Luki 22:1-2)

[45] Zwifə balʊ ya na tu Mari te tɪn ma na Zezi na bi Lazaarɪ te tɪn. Ba zanzan ma kɪ ba
wʊ-dɪdʊa dɪd-o. [46] Kʊ daarɪ ba badaara ma joori ba vu Farizɪan * tiinə bam te, yɪ ba ta dɪ
ba Zezi na kɪ kʊlʊ tɪn. [47] Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam dɪ Farizɪan tiinə bam laan ma la
sarɪya-dirə nakwa bam maama ba kɪ daanɪ, yɪ ba bwɛ ba wɪ: «Nii-na nɔɔnʊ wʊntʊ na kɪ
wo-kɪnkagɪla yalʊ maama tɪn. Dɪbam nan wʊ́ kɪ-o ta mʊ? [48] Dí na yag-o sɪ o taa kɪ
kʊntʊ, nɔɔna bam maama wʊ́ ba ba sɛ wʊm mʊ. Kʊntʊ wʊ́ pa Rom dɪdɛɛra bam laan ba
ba cɔgɪ dí Wɛ-di-kamunu kʊm dɪ dí tɪʊ kʊm maama.»
[49] Balʊ na bwɛ daanɪ kʊntʊ tɪn, ba wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa yɪrɪ mʊ Kayifu. Wʊntʊ mʊ yɪ ba Wɛ
kaanɪm yuutu bɪnɪ dɪm kʊntʊ wʊnɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam yəri kʊlʊkʊlʊ. [50] Á fɔgɪ á
bʊŋɪ á nii, nɔɔnʊ dɪdʊa na tɪga dɪbam nɔɔna bam maama ŋwaanɪ, kʊʊ́ ta lana kʊ pa
dɪbam kʊ garɪ dí tɪʊ kʊm maama na cɔgɪ.» [51] Kayifu na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ o tɪtɪ
wʊbʊŋa mʊ o mɛ o ta. O nan na yɪ Wɛ kaanɪm yuutu tɪn, mʊ Wɛ pɛ o wuuri o ta nɪ, Zezi
lagɪ o tɪ Zwifə dwi dɪm maama ŋwaanɪ mʊ. [52] Kʊ nan daɪ nɪ o lagɪ o tɪ bantʊ dwi dɪm
má ŋwaanɪ mʊ. Kʊ yɪ Wɛ biə bam na jagɪ je maama tɪn dɪ ŋwaanɪ mʊ, sɪ o wanɪ o kɪ-ba
daanɪ sɪ ba taa yɪ dwi dɪdʊa.
[53] Kʊ na zɪgɪ dɛ dɪm kʊntʊ nɪ tɪn, Zwifə yigə tiinə bam ma kɪ ni daanɪ sɪ ba gʊ Zezi.
[54] Kʊntʊ ma pa Zezi daa ba beeri jaja Zude nɪ sɪ nɔɔna taa na-o. O ma yagɪ dáanɪ, yɪ o
vu je sɪlʊ na batwarɪ dɪ kagʊa ni tɪn. Kʊ yɪ Efrayim nɪ mʊ o ve o zʊʊrɪ da dɪ o karabiə
bam.

55 Zwifə bam candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pakɪ * tɪn dɛɛn ma daarɪ fɪɪn sɪ ka yi. Nɔɔna zanzan
ma zaŋɪ tɪʊ kʊm je maama nɪ, ba vu Zeruzalɛm sɪ ba kwɛ ba tɪtɪ dɪ Wɛ, sɪ kʊ loori
candiə kam. 56 Nɔɔna bam ma beeri Zezi je. Ba ma la daanɪ Wɛ-di-kamunu kʊm nɪ, yɪ ba
bwe daanɪ ba wɪ: «Abam bʊŋɪ nɪ, o bá ba o di candiə kam na?»
57 Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam dɪ Farizɪan tiinə bam dɛɛn ya pɛ ni nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na ye
Zezi na wʊ mɛ tɪn, sɪ o brɪ-ba, sɪ ba ja-o.

12

Mari na zuli Zezi te tɪn

(Matiyu 26:6-13, Marɪkɪ 14:3-9)

1 Da yardʊ dɛɛn na daarɪ sɪ kʊ yi Pakɪ * candiə kam tɪn, Zezi ma vu o yi Betani. Kʊ yɪ
dáanɪ mʊ Lazaarɪ zʊʊrɪ da. Wʊntʊ mʊ yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ Zezi na pɛ o bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn.
2 Ba ma kɪ wʊdiu ba pa-o jəgə kam kʊntʊ nɪ. Marɪtɪ maa wʊra o maŋɪ wʊdiu kʊm.
Lazaarɪ ma tɔgɪ o jəni sɪ o di dɪ Zezi. 3 Mari laan ma kwe tralɪ nugə kalʊ yɪrɪ na yɪ
‹naadɪ› tɪn. Ka dɛɛn yɪ kunkwələ yi mʊ, yɪ ka tiini ka lana. Nugə kam kʊntʊ yəlo cana
zanzan. O ma kwe-ka o ma turi Zezi nɛ. O ma daarɪ o ma o yuuywe o guguni o nɛ sɪm.
Tralɪ nugə kam lwəm dɪm ma zaŋɪ sɔŋɔ kʊm maama wʊnɪ. 4 Zezi karabiə bam dɪdʊa
wʊlʊ yɪrɪ na yɪ Zudasɪ Yiskarɪyo tɪn dɪ tɔgɪ o wʊra. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na wú ba o yəgi
Zezi o pa nɔɔna tɪn. 5 O na nɛ Mari na kɪ te tɪn, o ma ta o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ o kɪ kʊntʊ? Dí
ya waɪ dí kwe tralɪ nugə kam dí yəgi, yɪ dí cɛ dí pa yinigə tiinə. Ka səbu kʊm ya wú yi
səbu-dala biə-yatɔ (300). *f4 *» 6 O na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ nɪ o jɪgɪ yinigə tiinə bam
ŋwaŋa mʊ. O yɪ ŋwɪɪnʊ mʊ. Wʊntʊ mʊ nii ba kɔgɔ kʊm səbu kʊm baŋa nɪ, yɪ o yəni o
ŋɔnɪ-kʊ o lɪa.
7 Zezi laan ma ləri o wɪ: «Yagɪ o yɪra, sɪ o kɪ kʊntʊ a na wú tɪ yɪ ba kɪ-nɪ tɪn ŋwaanɪ
mʊ. 8 Kʊ nan na yɪ yinigə tiinə, bantʊ ta wʊra mʊ dɪ abam maŋa maama. Kʊ daarɪ amʊ
nan bá ta wʊra dɪ abam maŋa maama.»
9 Zwifə kɔgɔ zanzan ma lwarɪ nɪ Zezi wʊ Betani nɪ. Ba ma zaŋɪ ba vu da. Ba na ve tɪn,
kʊ daɪ Zezi yɪranɪ ŋwaanɪ, kʊ yɪ sɪ ba dɪ na Lazaarɪ wʊlʊ Zezi na pɛ o bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn
mʊ. 10 Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam laan ma kɪ ni daanɪ sɪ ba gʊ Lazaarɪ dɪ, 11 bɛŋwaanɪ
Lazaarɪ biim dɪm mʊ te Zwifə zanzan joori ba yigə tiinə bam kwaga nɪ, yɪ ba daarɪ ba sɛ
Zezi.

Zezi na zʊ Zeruzalɛm te tɪn

(Matiyu 21:1-11, Marɪkɪ 11:1-11, Luki 19:28-40)

12 Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na tu Zeruzalɛm sɪ ba di candiə kam tɪn ma lwarɪ nɪ
Zezi maa bɪɪna. 13 Ba ma vu ba kaarɪ kʊrʊ-vɔɔrʊ, yɪ ba nuŋi ba maa ve sɪ ba jeer-o. Ba na
maa ve tɪn, ba maa zul-o ba wɪ:

«Ozaana! Zuli-na wʊlʊ na tu dí Yuutu Baŋa-Wɛ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.
Wʊntʊ mʊ yɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə pɛ.»

14 Zezi ma na bɪna-pɔla o di, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ ta te tɪn. Kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ:

15 «Abam balʊ na zʊʊrɪ Siyɔn * tɪʊ kʊm nɪ tɪn,

á yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ.
Nii-na á pɛ wʊm,
o diini bɪna-pɔla o maa bɪɪna.»
[16] Maŋa kam kʊntʊ nɪ, Zezi karabiə bam ya ma wʊ lwarɪ wəənu tɪm kʊntʊ kuri. Kʊ daarɪ maŋa kam Zezi na tɪgɪ yɪ o bi o yagɪ tʊʊnɪ o na paarɪ-zulə Wɛ tee nɪ tɪn, mʊ ba laan guli Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ o taanɪ te tɪn, dɪ nɔn-kɔgɔ kʊm na kɪ kʊlʊ ba zul-o tɪn.
[17] Nɔɔna balʊ dɛɛn na wʊ Zezi tee nɪ yɪ o pa Lazaarɪ bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn ya maŋɪ ba ta ba brɪ tɪʊ kʊm nɔɔna bam, o na kɪ te o bəŋi Lazaarɪ yɪ o nuŋi yibeeli dɪm wʊnɪ tɪn. [18] Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ nɔn-kɔgɔ kʊm nuŋi tɪʊ kʊm nɪ ba jeer-o, ba na ni nɪ o kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪm kʊntʊ tɪn ŋwaanɪ. [19] Farizɪan * tiinə bam laan maa tɛ daanɪ ba wɪ: «Á wʊ nɛ? Dɪbam brɪ dí bá wanɪ kʊlʊkʊlʊ dí kɪ. Nii-na lʊgʊ kʊm nɔɔna bam maama mʊ tɔgɪ o kwaga.»

Zezi na tɛ o tʊʊnɪ dɪm taanɪ te tɪn

[20] Grɛkɪ tiinə balʊ dɛɛn na tɔgɪ ba vu Zeruzalɛm sɪ ba di candiə kam ba zuli Wɛ tɪn badaara ma vu Filipi te. [21] Wʊntʊ nuŋi Galile tɪʊ kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Betisayida tɪn mʊ. Ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Dɪbam lagɪ sɪ dí na Zezi mʊ.»
[22] Filipi ma vu o ta dɪ Andre. Bantʊ bale ma vu ba ta ba brɪ Zezi. [23] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Maŋa kam laan yiə, sɪ Wɛ pa Nabiin-bu * wʊm na paarɪ-zulə. [24] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nmʊ na jɪgɪ mɪn-dwi, yɪ n na dugi-dɪ tɪga nɪ, dɪ wʊ́ nuŋi dɪ kɪ biə zanzan mʊ. Nmʊ nan na wʊ sɛ sɪ n du-dɪ tɪga nɪ sɪ dɪ puli dɪ nuŋi dɪ daarɪ sɪ mɪn-bu wʊm pɔ, dɪ wʊ́ ta yɪ dɪdwɪ yɪranɪ mʊ taan, n bá na nyɔɔrɪ dɪ baŋa nɪ. [25] Wʊlʊ na soe o tɪtɪ ŋwɪa tɪn, kʊntʊ tu bá na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. Wʊlʊ nan na vɪn o ŋwɪa lʊgʊ kʊntʊ baŋa nɪ tɪn, kʊ tu wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. [26] Wʊlʊ maama na lagɪ sɪ o tʊŋɪ amʊ tɪtʊŋa tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o tɔgɪ a kwaga mʊ. Kʊntʊ, a na wʊ mɛ tɪn, a tɪntʊŋnʊ wʊm dɪ wʊ́ ta tɔgɪ o wʊra. Wʊlʊ maama na tʊŋɪ amʊ tɪtʊŋa tɪn, amʊ Ko wʊ́ pa o na zulə.»
[27] Zezi ma ta o wɪ: «A wʊ mʊ cɔgɪ zanzan. A nan wʊ́ ta nɪ bɛɛ mʊ? Aá loori a Ko mʊ sɪ o vrɪ-nɪ yaara yantʊ wʊnɪ na? Awo. Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ maŋɪ a ba sɪ a yaarɪ. [28] A nan wʊ́ loori a Ko sɪ o pa o yɪrɪ na zulə.»
Kwərə laan ma ŋɔɔnɪ wɛyuu nɪ ka wɪ: «A maŋɪ a pa a yɪrɪ na zulə, a nan ta wʊ́ pa dɪ na zulə.»
[29] Nɔn-kɔgɔ kʊlʊ na zɪgɪ da tɪn ma ni kwərə kam, yɪ ba ta ba wɪ, dʊa mʊ mumunə. Badaara maa wɪ, kʊ yɪ malɛka * mʊ ŋɔɔnɪ dɪd-o.
[30] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Kʊ daɪ amʊ ŋwaanɪ mʊ kwərə kantʊ ŋɔɔnɪ, kʊ yɪ abam ŋwaanɪ mʊ ka ŋɔɔna. [31] Maŋa laan yiə sɪ Wɛ di nabiinə taanɪ, sɪ Dɩ zəli lʊgʊ baŋa pɛ wʊm. [32] Kʊ daarɪ kʊ na yɪ amʊ, maŋa kalʊ ba na wʊ́ zəŋi amʊ wɛɛnɪ tɪn, amʊ wʊ́ pa nabiinə maama ba amʊ te.» [33] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o brɪ o na lagɪ o tɪ tʊʊnɪ dwi dɪlʊ tɪn mʊ.
[34] Nɔn-kɔgɔ kʊm ma lər-o kʊ wɪ: «Dɪbam ni nɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ cullu tɔnɔ wʊnɪ kʊ wɪ, Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ mʊ maŋa maama. Bɛɛ nan mʊ yɪ n ta n wɪ, ba maŋɪ sɪ ba zəŋi Nabiin-bu wʊm wɛɛnɪ? Nabiin-bu wʊntʊ nan yɪ wɔɔ?»
[35] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Pooni bá tiini dɪ daanɪ abam tee nɪ. Pooni dɪm ta na wʊ á tee

nɪ maŋa kalʊ tɪn, sɪ á taá veə, sɪ lim yɪ ba dɪ yi abam. Wʊlʊ na ve lim wʊnɪ tɪn yəri o na ve mɛ. [36] Pooni dɪm ta na wʊ á tee nɪ tɪn, á nan sɛ wʊlʊ na yɪ pooni dɪm tɪn, sɪ á daarɪ á taá yɪ pooni dɪm biə.»

Zezi na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma nuŋi ba tɪtarɪ nɪ o vu o səgi. [37] Dɪ o na maŋɪ o kɪ wo-kɪnkagɪla zanzan ba yibiyə nɪ tɪn, ba daa ta wʊ sɛ-o. [38] Kʊntʊ ma pa kʊlʊ Wɛ nijoŋnu Ezayi * dɛɛn na tagɪ tɪn sɪɪnɪ kʊ kɪ. O dɛɛn tagɪ faŋa faŋa o wɪ:

«Yuutu Baŋa-Wɛ,
nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ sɛ dí na tagɪ taanɪ dɪlʊ dí brɪ-ba tɪn.
Nɔɔn-nɔɔnʊ nan wʊ lwarɪ dí Yuutu wʊm dam dɪm na yɪ te tɪn.»

[39] Ba wʊ wanɪ ba sɛ Zezi taanɪ dɪm, bɛŋwaanɪ Ezayi ta tagɪ o wɪ:

[40] «Dɪntʊ mʊ dwe ba yiə,
yɪ Dɩ pa ba wʊbʊŋa tɪ,
sɪ ba yiə yam yɪ wanɪ ya taa naɪ,
sɪ ba wʊbʊŋa yam dɪ yɪ wanɪ ya lwarɪ Wɛ taanɪ dɪm kuri,
sɪ ba yɪ ləni ba wʊbʊŋa ba sɛ Wɛ sɪ Dɩ pa ba na yazurə.»

[41] Ezayi dɛɛn tagɪ dí Yuutu wʊm taanɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ o wuuri o na Zezi paarɪ-zulə na yɪ te yɪ o daa ta wʊ tu lʊgʊ baŋa.

[42] Dɪ kʊntʊ dɪ, Zwifə yigə tiinə zanzan dɪ ta kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi. Ba na kwarɪ Farizɪan * tiinə bam tɪn ŋwaanɪ mʊ, ba wʊ ŋɔɔnɪ-kʊ jaja, sɪ baá zəli-ba ba Wɛ-digə kam nɪ. [43] Ba na kɪ te tɪn brɪ nɪ ba soe sɪ nabiinə wʊrʊ poli dɪ ba kʊ dwe Wɛ wʊ na poli dɪ ba.

Zezi na tu sɪ o vrɪ nabiinə lwarɪm wʊnɪ te tɪn

[44] Zezi ma ta dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn, kʊ daɪ nɪ o sɛ amʊ yɪranɪ mʊ, kʊ yɪ wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn mʊ o sɛ. [45] Wʊlʊ na nɛ amʊ tɪn nɛ wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn dɪ mʊ. [46] Amʊ tu lʊgʊ baŋa sɪ a taa yɪ pooni mʊ a paɪ nabiinə, sɪ wʊlʊ maama na sɛ amʊ tɪn daa yɪ maŋɪ lim wʊnɪ. [47] Wʊlʊ na ni a taanɪ dɪm yɪ o wʊ sɛ sɪ o kɪ kʊlʊ a na tagɪ tɪn, kʊ daɪ amʊ mʊ cɔgɪ kʊntʊ tu, bɛŋwaanɪ amʊ na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ daɪ sɪ a di nabiinə taanɪ sɪ a cɔgɪ-ba. Kʊ nan yɪ sɪ a vrɪ-ba ba lwarɪm wʊnɪ mʊ. [48] Wʊlʊ na vɪn amʊ yɪ o wʊ sɛ a taanɪ dɪm tɪn, mʊ kʊlʊ na wʊ́ cɔg-o: Taanɪ dɪlʊ amʊ na ŋɔɔnɪ a brɪ nɔɔna tɪn mʊ wʊ́ zaŋɪ lʊgʊ tiim dɛ dɪm nɪ dɪ brɪ nɪ kʊntʊ tu ba jɪgɪ bʊra. [49] Kʊ nan daɪ a tɪtɪ wʊbʊŋa mʊ a ŋɔɔna. Kʊ yɪ a Ko wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn mʊ pɛ-nɪ ni sɪ a ta kʊlʊ Dɩ wʊbʊŋa na lagɪ tɪn, yɪ Dɩ ta brɪ-nɪ kʊlʊ a na wʊ́ ŋɔɔnɪ tɪn. [50] Amʊ nan ye sɪ balʊ na sɛ ni dɪlʊ a Ko Wɛ na pɛ-nɪ sɪ a ŋɔɔnɪ tɪn wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn. A na yəni a ŋɔɔnɪ te maama tɪn, kʊ yɪ a Ko Wɛ na tagɪ kʊlʊ o brɪ-nɪ tɪn mʊ.»

13

Zezi na zarɪ o karabiə bam nɛ te tɪn

[1] Dɛ dɪdwɪ na daarɪ sɪ ba di Pakɪ * candiə kam tɪn, Zezi dɛɛn maa ye nɪ o maŋa kam yiə, sɪ o yagɪ lʊgʊ baŋa sɪ o daarɪ o vu o Ko te. O maa soe balʊ na yɪ o nɔɔna lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, yɪ o tiini o so-ba kʊ ja gaalɪ.

[2] Zezi dɪ o karabiə bam maa je ba di wʊdiu tɪtɪɪ nɪ, dɪ sʊtaanɪ * ya maŋɪ dɪ pa Zudasɪ Yiskarɪyo wʊlʊ na yɪ Simɔn bu tɪn lɪ wʊbʊŋa sɪ o yəgi Zezi o pa nɔɔna. [3] Zezi maa ye nɪ o

Ko Wɛ mʊ pɛ-o dam woŋo maama baŋa nɪ, yɪ o ye nɪ o nuŋi Wɛ te mʊ, o nan ta wú joori o vu Wɛ te. [4] Ba na wʊra ba di tɪn, o ma zaŋɪ da. O lɪ o na zʊ gɔrɔ kʊlʊ o daŋɪ tɪn, yɪ o daarɪ o vɔ pʊpaa o təŋə nɪ. [5] O ma kɪ na o kɪ kacuə wʊnɪ o wʊra o maa zarɪ o karabiə bam nɛ, yɪ o ma pʊpaa kʊm o ma guguni-sɪ. [6] O ma ba o yi Simɔn Pɪyɛɛrɪ te. Wʊntʊ ma ta dɪd-o o wɪ: «A yuutu, nmʊ mʊ wú zarɪ amʊ nɛ na?»

[7] Zezi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ bá lwarɪ amʊ na wʊra a kɪ kʊlʊ tɪn kuri lele, n nan wú ba n lwarɪ kʊ kuri.»

[8] Pɪyɛɛrɪ ma ta o wɪ: «N brɪ n bá zarɪ a nɛ maŋa dɪ maŋa.»

Zezi ma lər-o o wɪ: «A na wʊ zarɪ n nɛ sɪm, n bá n wanɪ n ta n yɪ amʊ nɔɔnʊ.»

[9] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Kʊ na yɪ kʊntʊ, a yuutu, yɪ zarɪ a nɛ yɪranɪ, zarɪ a jɪa dɪ a yuu dɪ n wəli da.»

[10] Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Wʊlʊ na swɛ o yɪra tɪn daa ba jɪgɪ digiru, yɪ o daa wʊ maŋɪ sɪ o swɛ o yɪra, kʊ na daɪ o nɛ yɪranɪ. Abam ba jɪgɪ digiru, kʊ nan daɪ á maama.»

[11] Bɛŋwaanɪ Zezi maŋɪ o ye wʊlʊ na lagɪ o yəg-o o pa nɔɔna tɪn. Mʊ kʊ kuri o tagɪ o wɪ, kʊ daɪ ba maama mʊ ba jɪgɪ digiru tɪn.

[12] Zezi na zarɪ ba nɛ sɪm o ti tɪn, o ma joori o zʊ o gɔrɔ kʊm, yɪ o vu o jəni o jəŋə je nɪ. O laan ma bwe-ba o wɪ: «Abam lwarɪ kʊlʊ amʊ na kɪ dɪ abam tɪn kuri na? [13] Abam yəni á bə amʊ nɪ, Karanyɪna naa á Yuutu mʊ. Abam na bə te tɪn kʊ maŋɪ, bɛŋwaanɪ amʊ sɪɪnɪ a yɪ kʊntʊ mʊ. [14] Amʊ nan na yɪ abam Yuutu dɪ á Karanyɪna yɪ a zarɪ abam nɛ tɪn, kʊ maŋɪ sɪ abam dɪ laan zuli daanɪ kʊntʊ mʊ. [15] Amʊ nan kɪ a brɪ abam, sɪ á lwəni amʊ na kɪ abam te tɪn mʊ. [16] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, gambaa tərə ka na dwe ka tu. Tɪntʊŋnʊ nan tərə o na dwe wʊlʊ na tʊŋ-o tɪn. [17] Abam na lwarɪ tɪn, á na kɪ kʊntʊ, á wú taá jɪgɪ yu-yoŋo.

[18] Kʊ nan daɪ abam maama taanɪ mʊ a tɛa. A ye balʊ a na kuri tɪn. Kʊ daarɪ kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn maŋɪ sɪ kʊ kɪ mʊ. Kʊ tagɪ kʊ wɪ: ‹Wʊlʊ na jəni o di wʊdiu dɪ amʊ tɪn mʊ joori o zɪgɪ amʊ zɪga.› [19] A nan wuuri a ta a brɪ abam mʊ yɪ kʊ ta wʊ kɪ, sɪ kʊ na tu kʊ kɪ, sɪ á wanɪ á sɛ nɪ amʊ yɪ wʊlʊ na wʊra maŋa maama tɪn. [20] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, nɔɔnʊ na jeeri wʊlʊ maama a na tʊŋɪ tɪn, kʊntʊ tu jeeri amʊ mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ na jeeri amʊ tɪn, o jeeri wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn mʊ.»

[21] Zezi na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o wʊ ma tiini kʊ cɔgɪ kʊ pa o ŋɔɔnɪ jaja o wɪ: «A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam dɪdʊa mʊ lagɪ o yəgi amʊ o pa nɔɔna.»

[22] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o karabiə bam maa nii daanɪ, yɪ ba brɪ ba yəri wʊlʊ tɪtɪ o na tɛ bantʊ wʊnɪ tɪn. [23] Wʊlʊ Zezi na soe lanyɪranɪ ba wʊnɪ tɪn maa je o tɪkəri nɪ. [24] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma yɪgɪsɪ o jɪŋa o brɪ wʊntʊ, sɪ o bwe Zezi o nii, kʊ yɪ wɔɔ taanɪ mʊ o tɛa. [25] Nɔɔnʊ wʊm ma fɔɔrɪ o yi Zezi o sal-o, yɪ o bwe o wɪ: «A Yuutu, kʊ yɪ wɔɔ mʊ?»

[26] Zezi ma ləri o wɪ: «Amʊ na fɔgɪ dɪpɛ a lu dwə wʊnɪ a pa wʊlʊ tɪn, mʊ kʊ tu.» O laan ma fɔ dɪpɛ dɪm o ma lu o pa Zudasɪ Yiskarɪyo wʊlʊ na yɪ Simɔn bu tɪn. [27] Zudasɪ na joŋi dɪpɛ dɪm kʊntʊ tɪn, sʊtaanɪ ma zʊ o bɪcarɪ. Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Kɪ lɪla sɪ n kɪ kʊlʊ nmʊ na lagɪ n kɪ tɪn.»

[28] Balʊ maama na je ba di tɪn wʊlʊwʊlʊ ma wʊ lwarɪ Zezi na tagɪ kʊlʊ dɪd-o tɪn kuri. [29] Zudasɪ nan na nii ba kɔgɔ kʊm səbu kʊm baŋa nɪ tɪn, ba badaara maa bʊŋɪ nɪ Zezi tʊŋ-o sɪ o vu o yəgi wʊdiu mʊ sɪ ba ma di candiə kam, naa o ga tʊŋ-o sɪ o vu o pa yinigə tiinə

wəənu mʊ. [30] Zudasɪ na joŋi dɪpɛ dɪm tɪn, o ma da o zaŋɪ o nuŋi. Kʊ dɛɛn yɪ tɪtɪɪ nɪ mʊ.
[31] Zudasɪ na nuŋi o daarɪ kʊntʊ tɪn, Zezi ma ta o wɪ: «Lele kʊntʊ amʊ Nabiin-bu * wʊm wʊ́ na paarɪ-zulə, yɪ Wɛ tɪtɪ wʊ́ na zulə amʊ ŋwaanɪ. [32] Wɛ na nɛ zulə amʊ ŋwaanɪ tɪn, Dɩ laan wʊ́ pa a na paarɪ-zulə Dɩ tɪtɪ tee nɪ. Wɛ nan wʊ́ pa a na zulə lele kʊntʊ. [33] A biə-ba, a daa bá tiini a daanɪ abam tee nɪ. Abam nan wʊ́ ba á beeri amʊ jəgə. A nan lagɪ a ta a brɪ abam kʊlʊ a na maŋɪ a ta a brɪ Zwifə bam a wɪ, amʊ na lagɪ a vu mɛ tɪn, abam bá wanɪ da á vu. [34] A nan lagɪ a pa abam ni-dʊʊrɪ mʊ. Taá soe-na daanɪ. Amʊ na soe abam te tɪn, abam dɪ taá soe daanɪ kʊntʊ. [35] Á na soe daanɪ, nɔɔna maama wʊ́ lwarɪ nɪ abam yɪ a karabiə mʊ.»

Zezi na wuuri o brɪ Pɪyɛɛrɪ na wʊ́ vɪ-o te tɪn

(Matiyu 26:31-35, Marɪkɪ 14:27-31, Luki 22:31-34)

[36] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma bwe Zezi o wɪ: «A yuutu, yən mʊ n lagɪ n vu?»
Zezi ma ləri o wɪ: «Amʊ na lagɪ a vu mɛ tɪn, nmʊ bá wanɪ n da n vu lele kʊntʊ. Maŋa kadoŋ nɪ mʊ, nmʊ laan wʊ́ wanɪ n da-nɪ n vu.»
[37] Pɪyɛɛrɪ ma ta o wɪ: «A yuutu, bɛɛ mʊ yɪ a bá wanɪ a tɔgɪ nmʊ lele kʊntʊ? Amʊ wʊ́ sɛ sɪ a tɪ nmʊ ŋwaanɪ.»
[38] Zezi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ wʊ́ sɪɪnɪ n sɛ sɪ n tɪ amʊ ŋwaanɪ na? A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ nmʊ sɪ, kʊ na wʊ́ loori sɪ cɪbwɪʊ keeri tɪn, nmʊ wʊ́ fʊ kuni bɪtɔ nɪ n yəri amʊ.»

14

Wʊlʊ na nɛ Zezi tɪn, o nɛ o Ko Wɛ dɪ mʊ

[1] Zezi laan ma ta dɪ o karabiə bam o wɪ: «Á yɪ pa á bɪcara taa maga. Kɪ-na á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, sɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ dɪ. [2] A Ko wʊm sɔŋɔ nɪ, je zanzan mʊ wʊra. A nan lagɪ a vu a kwɛ je mʊ a pa abam. Kʊ na daɪ cɪga, a ya bá ta dɪ abam. [3] A na ve a kwɛ je sɪm a ti abam ŋwaanɪ, a laan wʊ́ joori a ba a ja abam, sɪ á tɔgɪ á vu á taá wʊ amʊ na wʊ mɛ tɪn. [4] Abam nan ye a na maa ve tɪn cwəŋə.»
[5] Toma ma ta dɪd-o o wɪ: «A yuutu, dɪbam yəri nmʊ na lagɪ n vu mɛ tɪn. Dí nan wʊ́ kɪ ta mʊ dí lwarɪ ka cwəŋə?»
[6] Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Amʊ mʊ yɪ cwəŋə dɪ cɪga tu dɪ ŋwɪa tu. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o vu a Ko Wɛ te dɪ o na wʊ dɛ amʊ o vu. [7] Abam na ye amʊ, á wʊ́ lwarɪ a Ko wʊm dɪ. Lele kʊntʊ abam lwar-o, á nan nɛ-o dɪ.»
[8] Filipi ma ta o wɪ: «A yuutu, brɪ dɪbam n Ko wʊm, sɪ kʊntʊ wʊ́ maŋɪ dɪbam.»
[9] Zezi ma ləri o wɪ: «Filipi, amʊ daanɪ abam tee nɪ yɪ nmʊ ta yəri amʊ na? Wʊlʊ maama na nɛ amʊ tɪn nɛ amʊ Ko wʊm mʊ. Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ n ta n wɪ, a brɪ abam a Ko wʊm? [10] Nmʊ wʊ sɛ nɪ amʊ wʊra dɪ a Ko yɪ a Ko wʊra dɪ amʊ na? Taanɪ dɪlʊ amʊ na tagɪ a brɪ abam tɪn daɪ amʊ tɪtɪ nyɪm. Kʊ yɪ amʊ Ko wʊm mʊ ŋwɪ amʊ wʊnɪ, yɪ o tʊŋɪ o tɪtʊŋa. [11] Taá jɪgɪ-na wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ, sɪ amʊ wʊra dɪ a Ko yɪ a Ko wʊra dɪ amʊ. Á na wʊ kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ a taanɪ dɪm ŋwaanɪ, á weeni á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪtʊŋa yalʊ amʊ na tʊŋɪ tɪn ŋwaanɪ. [12] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn wʊ́ tʊŋɪ tɪtʊŋa yalʊ doŋ amʊ na tʊŋɪ tɪn. O nan wʊ́ tʊŋɪ tɪtʊŋ-kamunə sɪ ya taa dwe amʊ

na kɩ te tɩn, amʊ na lagɩ a vu a Ko te tɩn ŋwaanɩ. [13] Kʊlʊ maama abam na wʊ́ loori amʊ
yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn, aá kɩ-kʊ a pa abam sɩ a Ko Wɛ na zulə amʊ ŋwaanɩ. [14] Abam na loori
woŋo kʊlʊ maama amʊ yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn, amʊ wʊ́ kɩ-kʊ a pa abam.
[15] Abam na soe amʊ, á wʊ́ sɛ a niə yam. [16] A nan wʊ́ loori a Ko wʊm sɩ o pa abam
Zənnu wʊdoŋ. Wʊntʊ wʊ́ ta wʊ abam tee nɩ maŋa kalʊ na ba ti tɩn. [17] Wʊntʊ mʊ yɩ Wɛ
Joro * kʊlʊ na yɩ cɩga tu tɩn. Nɔɔna balʊ kugu je na wʊ lʊgʊ baŋa nɩ tɩn bá wanɩ ba sɛ-o,
bɛŋwaanɩ ba bá wanɩ ba na-o, yɩ ba bá wanɩ ba lwar-o dɩ. Kʊ daarɩ abam nan ye-o,
bɛŋwaanɩ o wʊra dɩ abam, yɩ oó ta ŋwɩ abam wʊnɩ. [18] Amʊ bá yagɩ abam á yɩranɩ. Aá
joori a ba abam te. [19] Kʊ na kɩ fɩɩn, lʊgʊ baŋa nɔɔna bam daa bá na amʊ. Abam nan wʊ́
na-nɩ. Bɛŋwaanɩ, amʊ na jɩgɩ ŋwɩa Wɛ tee nɩ tɩn, abam dɩ wʊ́ na ŋwɩa Wɛ tee nɩ. [20] Dɛ
dɩm kʊntʊ nɩ á wʊ́ lwarɩ nɩ a wʊra dɩ a Ko Wɛ, yɩ abam dɩ wʊra dɩ amʊ, yɩ amʊ dɩ wʊra
dɩ abam.
[21] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na sɛ a niə yam yɩ o tɔgɩ-ya tɩn mʊ yɩ wʊlʊ na soe amʊ tɩn. A Ko
Wɛ wʊ́ ta soe kʊntʊ tu. A dɩ nan wʊ́ ta so-o, yɩ a kwəri a pa o lwarɩ amʊ na yɩ wʊlʊ tɩn.»
[22] Zezi na tagɩ kʊntʊ tɩn, nɔɔnʊ wʊdoŋ dɩ yɩrɩ na yɩ Zudasɩ yɩ kʊ daɩ Zudasɩ Yiskarɩyo
tɩn ma ləri o wɩ: «A yuutu, nmʊ wʊ́ kɩ ta mʊ n pa dɩbam lwarɩ nmʊ na yɩ wʊlʊ tɩn, yɩ lʊgʊ
baŋa nɔɔna bam bá lwarɩ?»
[23] Zezi ma lər-o o wɩ: «Wʊlʊ na soe amʊ tɩn wʊ́ sɛ o kɩ a na tagɩ kʊlʊ tɩn mʊ. A Ko wʊ́
ta soe kʊntʊ tu, yɩ amʊ dɩ a Ko wʊ́ ba o te dí taá wʊra dɩd-o. [24] Wʊlʊ maama nan na ba
soe amʊ tɩn bá sɛ o kɩ a na tagɩ kʊlʊ tɩn. Taanɩ dɩlʊ abam nan na ni tɩn daɩ amʊ nyɩm,
dɩ nuŋi a Ko wʊlʊ na tʊŋɩ-nɩ tɩn te mʊ. [25] A maŋɩ a ta wəənu tɩm kʊntʊ a brɩ abam maŋa
kam a ta na wʊ abam tee nɩ tɩn. [26] Kʊ daarɩ, Zənnu wʊlʊ na wʊ́ ba abam te tɩn, wʊntʊ
mʊ yɩ Wɛ Joro kʊm a Ko Wɛ na wʊ́ tʊŋɩ sɩ kʊ ba amʊ yɩrɩ ŋwaanɩ tɩn. Kʊntʊ wʊ́ brɩ
abam woŋo maama, yɩ kʊʊ́ pa á guli kʊlʊ maama amʊ na maŋɩ a ta a brɩ abam tɩn.
[27] Amʊ yagɩ wʊ-zuru mʊ a pa abam. Kʊ yɩ amʊ tɩtɩ wʊ-zuru mʊ a pɛ abam. Amʊ na pɛ
abam wʊ-zuru kʊlʊ tɩn, kʊ daɩ lʊgʊ baŋa nyɩm. Á yɩ pa á bɩcara taa maga, á nan yɩ taá
jɩgɩ liə dɩ. [28] Abam maŋɩ á ni amʊ na tagɩ dɩ abam nɩ, a lagɩ a viiri, yɩ a ta wʊ́ joori a ba
abam te. Abam ya na soe amʊ, á wʊ́ taá jɩgɩ wʊpolo dɩdaanɩ amʊ na lagɩ a vu a Ko Wɛ
te tɩn, bɛŋwaanɩ a Ko Wɛ dwe amʊ. [29] Amʊ nan tagɩ wəənu tɩntʊ a brɩ abam lele kʊntʊ
yɩ tɩ daa ta wʊ kɩ, sɩ tɩ na tu tɩ kɩ, sɩ á wanɩ á sɛ a taanɩ dɩm. [30] Amʊ daa bá ŋɔɔnɩ taanɩ
zanzan dɩ abam, lʊgʊ baŋa pɛ sʊtaanɩ * na maa bɩɩnɩ tɩn ŋwaanɩ. Wʊntʊ nan bá jɩgɩ
dam dɩ amʊ. [31] A nan maŋɩ sɩ a pa lʊgʊ baŋa nɔɔna lwarɩ nɩ a soe a Ko wʊm, kʊntʊ mʊ
a kɩ kʊlʊ maama a Ko na pɛ-nɩ ni sɩ a kɩ tɩn mʊ.
Á zaŋɩ sɩ dí viiri.»

15

Zezi dɩ o nɔɔna bam nyɩ nɩ vinyə tiu dɩ kʊ nɛ mʊ te

[1] Zezi ma ta dɩ ba o wɩ: «Amʊ yɩ vinyə * tiu cɩga cɩga. A Ko maa yɩ tiu kʊm tu, yɩ o nii
kʊ baŋa nɩ. [2] Naga kalʊ na nuŋi tiu kʊm yɩra nɩ yɩ ka ba ləri biə tɩn, oó go-ka o yagɩ mʊ.
Kʊ daarɩ naga kalʊ na ləri biə tɩn, oó farɩsɩ-ka mʊ, sɩ ka taa lana, sɩ ka taa fɔgɩ ka ləri biə
zanzan. [3] Abam bɩcara nan maŋɩ ya kwɛ lanyɩranɩ, nɩ ba na farɩsɩ tiu nɛ yɩ sɩ lana te tɩn,

á na sɛ taanɪ dɪlʊ amʊ na ŋɔɔnɪ a brɪ abam tɪn ŋwaanɪ. [4] Taá wʊra dɪ amʊ, sɪ amʊ dɪ wʊ́ ta ŋwɪ abam wʊnɪ. Tiu naga bá wanɪ ka lə biə ka yɪranɪ yɪ ka təri tiu kʊm yɪra nɪ. Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ abam. Abam maŋɪ sɪ á taá wʊra dɪ amʊ mʊ, sɪ á laan wanɪ á taá kɪ kəm-laarʊ.

[5] Amʊ mʊ yɪ tiu kʊm, yɪ abam yɪ kʊ nɛ sɪm. Wʊlʊ maama na wʊra dɪ amʊ yɪ amʊ ŋwɪ kʊntʊ tu wʊnɪ tɪn wʊ́ ta kɪ kəm-laarʊ mʊ, nɪ naga kalʊ na lari biə zanzan tɪn. Amʊ nan na təri á bɪcara nɪ, á bá wanɪ kʊlʊkʊlʊ á kɪ. [6] Wʊlʊ na tərə dɪ amʊ tɪn nyɪ dɪ tiu naga kalʊ ba na goni ba yagɪ yɪ ka kʊ tɪn mʊ. Tiu nɛ sɪlʊ na kʊgɪ tɪn, baá pɛ-sɪ ba kɪ mini nɪ mʊ yɪ sɪ di. [7] Abam nan na wʊra dɪ amʊ, yɪ amʊ taanɪ dɪm na wʊ á bɪcara nɪ, á wʊ́ wanɪ á loori kʊlʊ maama á wʊbʊŋa na lagɪ tɪn, yɪ á wʊ́ na-kʊ. [8] Abam na kɪ kəm-laarʊ, nɪ tiu na lari bu-ŋʊna zanzan te tɪn, á wʊ́ sɪɪnɪ á taá yɪ amʊ karabiə, yɪ kʊntʊ wʊ́ pa a Ko wʊm na zulə. [9] Nɪnɛɛnɪ a Ko na soe amʊ te tɪn, amʊ dɪ soe abam kʊntʊ mʊ. Taá jɪgɪ-na amʊ sono kʊm á bɪcara nɪ. [10] Abam na kɪ a na tagɪ kʊlʊ tɪn, á wʊ́ wanɪ á taá jɪgɪ amʊ sono kʊm kʊntʊ, nɪ amʊ dɪ na kɪ a Ko na tagɪ kʊlʊ yɪ a jɪgɪ o sono kʊm a bɪcarɪ nɪ te tɪn.

[11] A tagɪ wəənu tɪntʊ a brɪ abam, sɪ wʊpolo kʊlʊ a na jɪgɪ tɪn mʊ taa wʊ abam wʊnɪ, sɪ kʊ pa abam wʊpolo kʊm ja gaalɪ. [12] Ni dɪlʊ amʊ na lagɪ a pa abam tɪn mʊ tɪntʊ:

Á taá soe daanɪ,
nɪnɛɛnɪ a na soe abam te tɪn.

[13] Sono tərə kʊ na dwe tɪntʊ, sɪ nɔɔnʊ sɛ sɪ o tɪ o donnə ŋwaanɪ. [14] Abam na kɪ a na tagɪ kʊlʊ tɪn, á wʊ́ ta yɪ a cilonnə mʊ. [15] Amʊ daa bá ta bə abam nɪ a tɪntʊŋna. Bɛŋwaanɪ tɪntʊŋnʊ yəri kʊlʊ o yuutu na lagɪ o kɪ tɪn. Kʊ nan na yɪ abam, a tagɪ kʊlʊ maama a na ni a Ko Wɛ tee nɪ tɪn a brɪ abam. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a laan bə abam nɪ a cilonnə. [16] Kʊ nan daɪ abam mʊ kuri amʊ. Kʊ yɪ amʊ mʊ kuri abam, yɪ a daarɪ a pa abam ni sɪ á taá kɪ kəm-laarʊ. Kəm-laarʊ tɪm kʊntʊ wʊ́ ta wʊra maŋa maama. Abam na kɪ kəm-laarʊ tɪm kʊntʊ, a Ko wʊ́ pa abam kʊlʊ maama á na wʊ́ loori o tee nɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn. [17] Amʊ na pɛ abam ni sɪ á kɪ kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ:

Á taá soe daanɪ.»

Lʊgʊ baŋa nɔɔna na wʊ́ culi Wɛ nɔɔna te tɪn

[18] Zezi daa ma ta o wɪ: «Lʊgʊ baŋa nɔɔna bam wʊ́ culi abam. Ba nan na culi abam, sɪ á lwarɪ nɪ ba maŋɪ ba da yigə ba culi amʊ mʊ. [19] Abam ya na yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm, kʊ nɔɔna bam ya wʊ́ ta soe abam, á na yɪ kʊ nyɪm tɪn ŋwaanɪ. Amʊ nan mʊ kuri abam lʊgʊ nɔɔna bam wʊnɪ, yɪ á daa daɪ ba nyɪm. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ balʊ na yɪ lʊgʊ baŋa nɔɔna tɪn wʊ́ ta culi abam. [20] Guli-na a na maŋɪ a ta kʊlʊ a brɪ abam tɪn: Tɪntʊŋnʊ tərə o na dwe o yuutu. Ba na yaarɪ amʊ tɪn, baá yaarɪ abam dɪ mʊ. Ba nan na sɛ amʊ ni-taanɪ dɪm, baá sɛ abam dɪ ni-taanɪ mʊ. [21] Ba nan wʊ́ kɪ abam tɪntʊ wəənu tɪm maama amʊ ŋwaanɪ mʊ, bɛŋwaanɪ ba yəri wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn. [22] Amʊ ya na wʊ tu a ŋɔɔnɪ cɪga a brɪ-ba, lwarɪm ya bá ta wʊ ba yuu nɪ. Lele kʊntʊ ba nan daa bá wanɪ ba ta nɪ ba jɪgɪ bʊra. [23] Wʊlʊ maama na culi amʊ tɪn, kʊntʊ tu culi a Ko wʊm dɪ mʊ. [24] Amʊ kɪ tɪtʊŋ-ŋʊna yalʊ nɔɔn-nɔɔnʊ ta na wʊ kɪ ya doŋ tɪn a brɪ-ba. A ya na wʊ kɪ a brɪ-ba, lwarɪm ya bá ta wʊ ba yuu nɪ. Ba nan nɛ a na kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ ba ta culi amʊ dɪ a Ko wʊm maama. [25] Kʊ nan kɪ sɪ kʊ pa kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ cullu tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn mʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ, dɪ kʊ na wɪ: ‹Ba culi amʊ,

yɪ a wʊ kɪ kʊlʊkʊlʊ.›
[26] Zənnu wʊm nan wʊ́ nuŋi a Ko te o ba. Wʊm mʊ yɪ Wɛ Joro * kʊlʊ na yɪ cɪga tu tɪn. A nan wʊ́ tʊŋ-o yɪ o ba abam te, yɪ o laan wʊ́ ŋɔɔnɪ a cɪga kam o brɪ abam. [27] Abam dɪ nan wʊ́ ŋɔɔnɪ a cɪga kam taanɪ á brɪ nɔɔna, bɛŋwaanɪ abam maŋɪ á wʊra dɪ amʊ pulim nɪ mʊ.

16

[1] A nan ŋɔɔnɪ wəənu tɪntʊ a brɪ abam sɪ kʊ pa á yɪ zaŋɪ á yagɪ Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm mʊ. [2] Ba nan wʊ́ lɪ abam ba Wɛ-di *f5 * sɪm wʊnɪ. Maŋa nan wʊ́ ba ka yi, yɪ nɔɔna wʊ́ gʊ abam, yɪ ba bʊŋɪ nɪ ba tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊm mʊ ba pa Wɛ. [3] Ba nan wʊ́ kɪ abam wəənu tɪm kʊntʊ, bɛŋwaanɪ ba yəri a Ko wʊm, ba nan yəri amʊ dɪ. [4] A tɛ wəənu tɪntʊ maama a brɪ abam, sɪ maŋa kam na yiə ba na kɪ abam kʊntʊ, sɪ á wanɪ á guli nɪ amʊ maŋɪ a ta-tɪ a brɪ abam.

Wɛ Joro kʊm na wʊ́ brɪ nɔɔna cɪga te tɪn

A wʊ tagɪ wəənu tɪm kʊntʊ a brɪ abam pulim nɪ, bɛŋwaanɪ amʊ ya wʊ abam tee nɪ mʊ. [5] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ a lagɪ a vu wʊlʊ na tʊŋɪ-nɪ tɪn te. Abam wʊlʊwʊlʊ nan wʊ bwe-nɪ á nii, a lagɪ a vu yən mʊ? [6] Amʊ nan na tagɪ a brɪ abam kʊlʊ na lagɪ kʊ kɪ tɪn mʊ pɛ á wʊrʊ tiini tɪ cɔgɪ. [7] Kʊ daarɪ, a lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, amʊ na viiri, kʊʊ́ ta lana kʊ pa abam. Bɛŋwaanɪ, amʊ na wʊ viiri, Zənnu wʊm bá ba abam te. A nan na veə, a laan wʊ́ tʊŋ-o yɪ o ba abam te. [8] O nan na tuə, oó pa lʊgʊ baŋa nɔɔna lwarɪ nɪ ba tusi mʊ ba lwarɪm wʊnɪ, dɪ Wɛ cɪga kam laŋa nɪ, dɪ Wɛ na wʊ́ di nɔɔna taanɪ te tɪn. [9] Oó brɪ-ba nɪ ba na wʊ sɛ amʊ tɪn ba kɪ lwarɪm mʊ. [10] Oó brɪ-ba nɪ ba tusi Wɛ cɪga kam wʊnɪ, bɛŋwaanɪ amʊ lagɪ a vu a Ko Wɛ te, yɪ á daa bá na-nɪ. [11] O ta wʊ́ brɪ-ba nɪ ba tusi Wɛ sarɪya dim dɪm wʊnɪ, bɛŋwaanɪ wʊlʊ na yɪ lʊgʊ baŋa pɛ wʊm tɪn maŋɪ o ga bʊra.
[12] Amʊ ya ta jɪgɪ wəənu zanzan sɪ a ta a brɪ abam, tɪ nan wʊ́ ta tiini tɪ camma dɪ abam lele. [13] Kʊ daarɪ Wɛ Joro * kʊm yɪ cɪga tu mʊ. Kʊ na tuə, kʊ laan wʊ́ pa á lwarɪ cɪga kam maama. Kʊ nan daɪ kʊ tɪtɪ taanɪ mʊ kʊ lagɪ kʊ ŋɔɔnɪ. Kʊʊ́ ŋɔɔnɪ kʊlʊ kʊ na ni Wɛ tee nɪ tɪn mʊ, kʊ ma daarɪ kʊ ta wəənu tɪlʊ na lagɪ tɪ ba tɪn kʊ brɪ abam. [14] Kʊ nan wʊ́ pa amʊ na zulə, bɛŋwaanɪ kʊʊ́ brɪ abam amʊ cɪga kam maama. [15] A Ko wʊm na jɪgɪ kʊlʊ maama tɪn yɪ amʊ dɪ nyɪm mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a tagɪ a wɪ, DL Joro kʊm wʊ́ brɪ abam amʊ cɪga kam maama.
[16] Kʊ na kɪ fɪɪn, abam daa bá na amʊ, yɪ maŋa fɪnfɪɪn na wəli da, á wʊ́ joori á na-nɪ, ((a na maa ve a Ko te tɪn ŋwaanɪ.))»

Wʊ-cɔgɔ na wʊ́ ləni kʊ ji wʊpolo te tɪn

[17] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, o karabiə badaara maa tɛ daanɪ ba wɪ: «O na tagɪ o wɪ, kʊ na kɪ fɪɪn dí daa bá na-o, yɪ maŋa fɪnfɪɪn na wəli da dí daa wʊ́ joori dí na-o tɪn, kʊ kuri mʊ bɛɛ? O na tagɪ o wɪ, o lagɪ o vu o Ko te tɪn, dí yəri kʊ kuri.»
[18] Ba ta maa tiini ba bwɛ daanɪ ba wɪ: «O na tagɪ o wɪ, kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, kʊ kuri mʊ bɛɛ? Dí yəri o na tɛ kʊlʊ tɪn kuri.»
[19] Zezi ma lwarɪ nɪ ba lagɪ sɪ ba bwe-o taanɪ dɪm kuri. O ma ta dɪ ba o wɪ: «A na tagɪ a wɪ, kʊ na kɪ fɪɪn á daa bá na-nɪ, yɪ maŋa fɪnfɪɪn na wəli da á wʊ́ joori á na-nɪ tɪn ŋwaanɪ

mʊ á bwɛ daanɪ na? [20] A nan lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, abam wú ba á keeri á coosi.
Kʊ daarɪ lʊgʊ baŋa nɔɔna bam wú ta jɪgɪ wʊpolo. Abam wʊrʊ wú ba tɪ cɔgɪ, yɪ á wʊ-
cɔgɔ kʊm laan wú ləni kʊ ji wʊpolo. [21] Maŋa kalʊ kaanɪ na lagɪ o lʊ bu tɪn, o jɪgɪ liə mʊ,
bɛŋwaanɪ o canɛɛrɪ maŋa yiə. O nan na lʊgɪ bu wʊm, o laan wú swe o cam dɪm ni nɪ, yɪ
o jɪgɪ wʊpolo dɪ o na lʊgɪ bu wʊm tɪn. [22] Kʊ nan yɪ kʊntʊ mʊ dɪ abam dɪ. Lele kʊntʊ á
jɪgɪ liə. Amʊ nan daa ta wú joori a na abam, yɪ kʊ pa á tiini á na wʊpolo, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ
daa bá wanɪ-kʊ o cɔgɪ. [23] Dɛ dɪm kʊntʊ na yiə, abam daa bá bwe amʊ kʊlʊkʊlʊ. A lagɪ a
ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, a Ko wʊm wú pa abam kʊlʊ maama abam na wú loori amʊ yɪrɪ
ŋwaanɪ tɪn. [24] Abam nan ta maŋɪ á wʊ loori kʊlʊkʊlʊ dɪ amʊ yɪrɪ. Nan loori-na, sɪ á wú
na, sɪ kʊ pa abam wʊpolo kʊm tiini kʊ gaalɪ.
[25] A na tagɪ wəənu tɪntʊ a brɪ abam tɪn, kʊ yɪ mɪmaŋa mʊ a mɛ a ta. Maŋa nan wú ba,
yɪ a daa bá maŋɪ mɪmaŋa a ma brɪ abam. A laan wú ba a ŋɔɔnɪ a Ko Wɛ taanɪ dɪm jaja
mʊ a brɪ abam. [26] Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ, amʊ daa bá loori a Ko Wɛ abam ŋwaanɪ. Abam mʊ
wú loori-Dʟ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ, [27] bɛŋwaanɪ Wɛ tɪtɪ maŋɪ Dʟ soe abam, abam na soe amʊ
yɪ á kwəri á sɛ nɪ a nuŋi Dʟ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. [28] Amʊ sɪɪnɪ a nuŋi a Ko Baŋa-Wɛ te mʊ a
ba lʊgʊ baŋa. Lele kʊntʊ a nan lagɪ a yagɪ lʊgʊ baŋa sɪ a joori a vu Dʟ te.»
[29] Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, o karabiə bam laan ma ta dɪd-o ba wɪ: «Nii, nmʊ laan ŋɔɔnɪ
jaja mʊ, n daa wʊ mɛ mɪmaŋa n maŋɪ. [30] Lele kʊntʊ, dí laan lwarɪ nɪ nmʊ ye woŋo
maama. Nmʊ daa n ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bwe-m taanɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dɪbam sɛ nɪ
nmʊ sɪɪnɪ n nuŋi Wɛ te.»
[31] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Lele kʊntʊ á laan sɛ na? [32] Nii-na, maŋa maa bɪɪnɪ, ka nan yi ka
ti, yɪ abam wú jagɪ, yɪ á dɪdʊa dɪdʊa wú joori o kwe o cwəŋə o daarɪ amʊ yɪranɪ. A nan
bá ta yɪ a yɪranɪ, bɛŋwaanɪ a Ko wʊm wú ta wʊ a tee nɪ. [33] Amʊ tagɪ wəənu tɪntʊ a brɪ
abam sɪ kʊ pa á na wʊ-zuru mʊ amʊ tɔgɪm dɪm wʊnɪ. Lʊgʊ baŋa nɪ á wú na yaara. Nan
taá jɪgɪ-na pu-dɪa, sɪ amʊ wanɪ lʊgʊ.»

17

Zezi na warɪ Wɛ o pa o karabiə bam te tɪn

[1] Zezi na tagɪ taanɪ dɪm kʊntʊ o ti tɪn, o ma kwəni o yuu wɛɛnɪ yɪ o wɪ: «Amʊ Ko, a
tʊʊnɪ maŋa kam laan yiə. Amʊ yɪ nmʊ Bu mʊ. Nan pa a na zulə, sɪ amʊ dɪ wú pa n na
zulə. [2] Bɛŋwaanɪ nmʊ pɛ-nɪ dam nabiinə maama baŋa nɪ, sɪ a wanɪ a pa balʊ maama
nmʊ na pɛ-nɪ tɪn na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn. [3] Ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn mʊ yɪ sɪ nabiinə wanɪ
ba lwarɪ nmʊ wʊlʊ yɪranɪ na yɪ Cɪga Tʊ Baŋa-Wɛ tɪn, sɪ ba daarɪ ba taa ye amʊ Zezi
Krisi * wʊlʊ nmʊ na tʊŋɪ tɪn. [4] A pɛ nɔɔna lwarɪ nmʊ zulə yam lʊgʊ baŋa nɪ. A ti tɪtʊŋɪ
dɪm nmʊ na pɛ-nɪ sɪ a tʊŋɪ tɪn. [5] Amʊ Ko, pa a na paarɪ-zulə nmʊ tee nɪ lele kʊntʊ,
paarɪ-zulə yalʊ a na maŋɪ a jɪgɪ dɪ nmʊ kʊ loori lʊgʊ baŋa ta na wʊ kɪ tɪn.
[6] Amʊ pɛ nɔɔna balʊ nmʊ na kuri lʊgʊ baŋa nɔɔna bam wʊnɪ n kɪ amʊ jɪŋa nɪ tɪn lwarɪ
nmʊ na yɪ wʊlʊ. Bantʊ yɪ nmʊ nyɪm mʊ, yɪ n kwe-ba n kɪ amʊ jɪŋa nɪ. Ba nan sɛ nmʊ ni-
taanɪ dɪm. [7] Lele kʊntʊ ba lwarɪ nɪ, kʊlʊ maama nmʊ na pɛ amʊ tɪn nuŋi nmʊ te mʊ.
[8] Bɛŋwaanɪ kwərə kalʊ nmʊ na pɛ amʊ tɪn mʊ a pɛ-ba, yɪ ba sɛ. Ba nan lwarɪ lanyɪranɪ
nɪ amʊ nuŋi nmʊ te mʊ, yɪ ba ta sɛ nɪ nmʊ tʊŋɪ-nɪ.

[9] A nan loori nmʊ bantʊ ŋwaanɪ mʊ, sɪ a ba loori nmʊ lʊgʊ baŋa nɔɔna bam ŋwaanɪ. Kʊ
yɪ nɔɔna balʊ nmʊ na kɪ a jɪŋa nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ, bɛŋwaanɪ bantʊ yɪ nmʊ nyɪm mʊ.
[10] Woŋo kʊlʊ maama a na jɪgɪ tɪn yɪ nmʊ nyɪm mʊ, yɪ nmʊ dɪ na jɪgɪ woŋo kʊlʊ maama
tɪn yɪ amʊ nyɪm. Nɔɔna balʊ na yɪ nmʊ nyɪm yɪ n kɪ-ba amʊ jɪŋa nɪ tɪn mʊ pɛ a na zulə.
[11] Amʊ daa bá ta wʊ lʊgʊ baŋa nɪ, bantʊ nan ta wʊra mʊ. A maa bɪɪnɪ nmʊ te mʊ. Amʊ
Ko, Wʊ-poŋo Tu Baŋa-Wɛ, maɪ nmʊ yɪrɪ dam dɪm n ta n maɪ n nii n nɔɔna bam baŋa nɪ,
yɪrɪ dɪlʊ nmʊ na pɛ amʊ tɪn, sɪ kʊ pa ba taa yɪ woŋo dɪdʊa, nɪ nmʊ dɪ amʊ na yɪ dɪdʊa
te tɪn. [12] A na wʊra dɪ ba maŋa kalʊ tɪn, nmʊ yɪrɪ dam dɪm n na pɛ-nɪ tɪn mʊ a mɛ a nii
ba baŋa nɪ, a ma cɪ-ba yɪ ba wʊlʊwʊlʊ wʊ je, kʊ na daɪ wʊlʊ wʊm na maŋɪ sɪ o cɔgɪ tɪn
yɪranɪ. Nmʊ tɔnɔ kʊm brɪ nɪ wʊntʊ maŋɪ sɪ o cɔgɪ mʊ.
[13] Lele kʊntʊ amʊ maa bɪɪnɪ nmʊ te, a nan tagɪ wəənu tɪntʊ lʊgʊ baŋa nɪ mʊ, sɪ kʊ pa
nmʊ nɔɔna bam taa jɪgɪ amʊ wʊpolo kʊm doŋ ba wʊnɪ, sɪ ba taa jɪgɪ wʊpolo kʊ gaalɪ.
[14] A ma pa-ba nmʊ taanɪ dɪm. Balʊ kugu je na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn ma culi-ba, ba na daɪ
lʊgʊ baŋa nyɪm tɪn ŋwaanɪ, nɪ amʊ dɪ na daɪ lʊgʊ baŋa nyɪm te tɪn. [15] Kʊ nan daɪ nɪ a
loori nmʊ sɪ n lɪ-ba lʊgʊ baŋa nɪ. A loori nmʊ sɪ n cɪ-ba sʊtaanɪ * na yɪ wo-lwaanʊ tu tɪn
jɪŋa nɪ mʊ. [16] Ba daɪ lʊgʊ baŋa nyɪm, nɪ amʊ dɪ na daɪ lʊgʊ baŋa nyɪm te tɪn. [17] Fɔgɪ n
kwɛ-ba dɪ n cɪga kam sɪ ba taa yɪ nmʊ nyɪm. Nmʊ taanɪ dɪm yɪ cɪga mʊ. [18] Amʊ tʊŋɪ-ba
lʊgʊ wʊnɪ, nɪ nmʊ dɪ na tʊŋɪ amʊ lʊgʊ baŋa nɪ te tɪn mʊ. [19] Kʊ nan yɪ bantʊ ŋwaanɪ mʊ
a kwe a tɪtɪ a kɪ nmʊ jɪŋa nɪ, sɪ kʊ pa bantʊ dɪ wanɪ ba taa yɪ nmʊ nyɪm cɪga cɪga.
[20] A nan ba loori nmʊ a paɪ bantʊ yɪranɪ má, kʊ yɪ balʊ dɪ na wʊ́ ba ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa
dɪ amʊ bantʊ taanɪ dɪm ŋwaanɪ tɪn dɪ mʊ. [21] A nan loori nmʊ, sɪ kʊ pa ba maama taa yɪ
woŋo dɪdʊa mʊ. Amʊ Ko, nmʊ ŋwɪ amʊ wʊnɪ, yɪ amʊ dɪ ŋwɪ nmʊ wʊnɪ. Nan pa bantʊ
dɪ taa ŋwɪ dɪ dɪbam kʊntʊ doŋ, sɪ ba taa yɪ woŋo dɪdʊa, sɪ kʊ pa lʊgʊ baŋa nɔɔna sɛ nɪ
nmʊ tʊŋɪ-nɪ. [22] A pɛ-ba zulə yalʊ nmʊ na pɛ amʊ tɪn, sɪ ba wanɪ ba taa yɪ woŋo dɪdʊa,
nɪ amʊ dɪ nmʊ na yɪ dɪdʊa te tɪn. [23] Amʊ ŋwɪ ba wʊnɪ yɪ nmʊ ŋwɪ amʊ wʊnɪ, sɪ kʊ pa
ba sɪɪnɪ ba taa yɪ woŋo dɪdʊa, sɪ lʊgʊ baŋa nɔɔna wanɪ ba lwarɪ nɪ nmʊ mʊ tʊŋɪ-nɪ, yɪ
nmʊ soe nmʊ nɔɔna bam, nɪnɛɛnɪ nmʊ na soe amʊ te tɪn.
[24] Amʊ Ko, a lagɪ sɪ balʊ nmʊ na kɪ a jɪŋa nɪ tɪn taa tɔgɪ ba wʊ amʊ na wʊ mɛ tɪn, sɪ
kʊ pa ba na amʊ paarɪ-zulə yalʊ nmʊ na pɛ-nɪ tɪn. Bɛŋwaanɪ nmʊ maŋɪ n soe amʊ kʊ
loori lʊgʊ baŋa daa ta na wʊ kɪ tɪn. [25] Amʊ Ko, nmʊ yɪ Cɪga Tu. Lʊgʊ kʊm nɔɔna bam
nan yəri nmʊ. A nan ye nmʊ, yɪ a nɔɔna bam dɪ ye nɪ nmʊ tʊŋɪ-nɪ. [26] Amʊ nan pɛ ba
lwarɪ nmʊ na yɪ wʊlʊ tɪn, yɪ a daa ta wʊ́ pa ba lwarɪ nmʊ, sɪ kʊ pa sono kʊlʊ nmʊ na jɪgɪ
amʊ ŋwaanɪ tɪn taa wʊ ba wʊnɪ, sɪ amʊ tɪtɪ taa ŋwɪ ba wʊnɪ.»

18

Ba na jaanɪ Zezi te tɪn

(Matiyu 26:47-56, Marɪkɪ 14:43-50, Luki 22:47-53)

[1] Zezi dɛɛn na tagɪ wəənu tɪm kʊntʊ o ti tɪn, o dɪ o karabiə bam ma zaŋɪ ba nuŋi ba kɛ.
Ba ma vu ba bɛ nabara kalʊ yɪrɪ na yɪ Sɪdrɔn tɪn. Gaarɪ maa wʊ jəgə kam kʊntʊ nɪ. Ba
ma vu ba zʊ dɪ wʊ. [2] Zezi dɪ o karabiə bam dɛɛn yəni ba jeeri daanɪ gaarɪ dɪm kʊntʊ nɪ
mʊ. Kʊntʊ mʊ pɛ Zudasɪ wʊlʊ na lagɪ o yəgi Zezi o pa tɪn dɪ ye ka jəgə. [3] Zudasɪ ma tɔgɪ

dı pamaŋ-kɔgɔ o vu jəgə kam kʊntʊ. Wɛ kaanım yigə tiinə bam dı Farizıan * tiinə bam dı tʊŋı ba nɔɔna sı ba tɔgı ba vu. Ba ma jıgı ba jara zıla dıdaanı min-zwəənu dı mɔɔla.
4 Zezi nan maŋı o ye kʊlʊ maama na lagı kʊ kı-o tın. O ma fɔɔrı o twɛ ba te, yı o bwe-ba
o wı: «Wɔɔ mʊ abam laga?»
5 Ba ma lər-o ba wı: «Zezi wʊlʊ na yı Nazarɛtı tu tın mʊ dí laga.»
Zezi ma ta o wı: «Kʊ yı amʊ mʊ kʊntʊ.»
Zudası wʊlʊ na yəg-o o pa tın dı maa tɔgı o zıgı dı ba. 6 Zezi na tagı dı ba o wı wʊm
mʊ kʊntʊ tın, ba ma titwəni ba joori kwaga ba tʊ tıga nı. 7 O ma joori o bwe-ba o wı:
«Wɔɔ mʊ abam laga?»
Ba ma ta ba wı: «Zezi wʊlʊ na yı Nazarɛtı tu tın mʊ dí laga.»
8 Zezi ma ta dı ba o wı: «A maŋı a ta a brı abam nı, amʊ mʊ kʊntʊ. Kʊ nan na yı amʊ
mʊ á laga, sı á yagı bantʊ sı ba viiri.» 9 O tagı kʊntʊ, sı kʊ pa o na maŋı o ta taanı dılʊ
tın mʊ sıını dı kı, dı o na wı: «Amʊ Ko, a wʊ pɛ balʊ maama nmʊ na kı a jıŋa nı tın dı
dıdʊa dı je.»
10 Simɔn Pıyɛɛrı maa jıgı sʊ-lɔŋɔ. O ma lı-kʊ o ma zagı Wɛ kaanım yuutu wʊm
tıntʊŋnʊ jazım zwɛ o go. Tıntʊŋnʊ wʊm yırı mʊ Malıkusi. 11 Zezi ma ta dı Pıyɛɛrı o wı:
«Joori n sın n sʊgʊ kʊm kʊ polo nı. Nmʊ bʊŋı nı a lagı sı a lu cam dılʊ a Ko na pɛ-nı tın
mʊ na?»
12 Pamaŋna bam kɔgɔ kʊm dı ba dıdɛɛrʊ wʊm dı Zwifə bam nɔɔna bam laan ma ja Zezi
ba vɔ. 13 Ba ma ja-o ba da yigə ba vu Annı te. O yı Kayifu tımbaarʊ mʊ. Kayifu mʊ yı Wɛ
kaanım * yuutu bını dım kʊntʊ nı. 14 Wʊntʊ dɛɛn mʊ ya tagı dı Zwifə bam nı kʊ maŋı sı
nɔɔnʊ dıdʊa mʊ tı nɔɔna bam maama ŋwaanı.

Pıyɛɛrı na fʊgı nı o yəri Zezi te tın

(Matiyu 26:69-70, Marıkı 14:66-68, Luki 22:55-57)

15 Simɔn Pıyɛɛrı dı o doŋ karabu dıdʊa ma tɔgı Zezi kwaga. Karabu wʊm kʊntʊ dı Wɛ
kaanım yuutu wʊm ye daanı lanyıranı. O ma tɔgı dı Zezi o zʊ Wɛ kaanım yuutu wʊm
sɔŋɔ kʊnkɔlɔ. 16 Pıyɛɛrı ma maŋı mancoŋo ni nı o zıga. Zezi karabu wʊlʊ dı Wɛ kaanım
yuutu wʊm na ye daanı tın ma joori o nuŋi o ta dı bısankana kalʊ na nii mancoŋo kʊm ni
dım baŋa nı tın, yı o daarı o ja Pıyɛɛrı o zʊ. 17 Bısankana kam ma bwe Pıyɛɛrı ka wı:
«Nmʊ tɔgı n yı Zezi karabu mʊ na?»
O ma ləri o wı: «A daı o karabu.»
18 Waarʊ dɛɛn ma wʊra. Kʊntʊ ŋwaanı tıntʊŋna bam dı Zwifə yigə tiinə nɔɔna bam ma
dwe mini ba zıgı ba weerə. Pıyɛɛrı dı ma vu o tɔgı o zıgı da o weeri mini dım.

Wɛ kaanım yuutu wʊm na bwe Zezi taanı te tın

(Matiyu 26:59-66, Marıkı 14:55-64, Luki 22:66-71)

19 Wɛ kaanım yuutu wʊm laan ma bwe Zezi o karabiə bam laŋa, dı o zaasım dım na yı
te tın. 20 Zezi ma lər-o o wı: «Amʊ yəni a ŋɔɔnı jaja mʊ a brı nɔɔna bam maama. A nan
yəni a brı nɔɔna bam ba Wɛ-di sım nı mʊ dı Wɛ-di-kamunu kʊm nı, mɛ Zwifə bam
maama na yəni ba jeeri daanı tın. A wʊ fɔgı a səgi a ta kʊlʊkʊlʊ. 21 Bɛɛ nan mʊ yı n bwe
amʊ sı n nii? Nan bwe balʊ na cəgi amʊ taanı dım tın n nii a na tagı kʊlʊ dı ba tın, sı

bantʊ mʊ ye a na tagɪ kʊlʊ tɪn.»
22 Zezi na tagɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə yigə tiinə bam tɪntʊŋnʊ dɪdʊa na zɪgɪ o tɪkəri nɪ tɪn ma
lɔ o pʊpɔŋɔ, yɪ o bwe-o o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ n ŋɔɔnɪ kʊntʊ doŋ dɪ Wɛ kaanɪm yuutu wʊm?»
23 Zezi ma lər-o o wɪ: «A na tagɪ kʊlʊ a cɔgɪ tɪn, sɪ n ta sɪ dí lwarɪ. Kʊ nan na yɪ cɪga
mʊ a taga, bɛɛ mʊ yɪ n magɪ-nɪ?»
24 Annɪ laan ma pa ba ja-o ba vu Kayifu wʊlʊ na yɪ Wɛ kaanɪm yuutu tɪn te, yɪ ba ta wʊ
bwəl-o.

Pɪyɛɛrɪ ta na joori o fʊ nɪ o yəri Zezi te tɪn

(Matiyu 26:71-75, Marɪkɪ 14:69-72, Luki 22:58-62)

25 Simɔn Pɪyɛɛrɪ daa ta maa zɪgɪ da o weeri mini dɪm. Ba ma bwe-o ba wɪ: «Nmʊ tɔgɪ n
yɪ nɔɔnʊ wʊntʊ karabu mʊ na?» Pɪyɛɛrɪ ma fʊ o wɪ, wʊm daɪ o karabu.
26 Wɛ kaanɪm yuutu wʊm tɪntʊŋnʊ dɪdʊa, wʊlʊ cʊrʊ Pɪyɛɛrɪ na zagɪ o zwɛ o go tɪn, ma
ta dɪd-o o wɪ: «Amʊ wʊ nɛ abam daanɪ gaarɪ dɪm wʊnɪ na?»
27 Pɪyɛɛrɪ daa ta ma fʊ. Cɪbwɪʊ ma da kʊ keeri.

Zezi na zɪgɪ Pilatɪ yigə nɪ te tɪn

(Matiyu 27:1-2, 11-31, Marɪkɪ 15:1-20, Luki 23:1-5, 13-25)

28 Ba laan ma ja Zezi ba nuŋi Kayifu sɔŋɔ nɪ ba vu Rom gʊvɪrma tu wʊm sɔŋɔ. Kʊ dɛɛn
yɪ tɪtɪɪtɪ mʊ. Zwifə bam ma wʊ dɛ ba zʊ sɔŋɔ kʊm wʊ ba cullu tɪm ŋwaanɪ. Ba maŋɪ sɪ
ba cɪ ba tɪtɪ dɪ digiru sɪ ba wanɪ ba na cwəŋə ba di Pakɪ * candiə kam. 29 Gʊvɪrma tu
Pilatɪ ma nuŋi ba te, yɪ o bwe-ba o wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ abam saŋɪ nɔɔnʊ wʊntʊ?»
30 Ba ma lər-o ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ ya na wʊ kɪ o cɔgɪ, dí ya bá ja-o dí ba nmʊ te.»
31 Pilatɪ ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam tɪtɪ nan joŋ-o sɪ á di o taanɪ, sɪ kʊ tɔgɪ abam cullu
tɪm na yɪ te tɪn.»
Zwifə bam ma ləri ba wɪ: «Dɪbam ba jɪgɪ cwəŋə sɪ dí gʊ nɔɔn-nɔɔnʊ.» 32 Kʊntʊ nan kɪ
sɪ kʊ pa Zezi na tagɪ kʊlʊ tɪn mʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ, dɪ o na tagɪ nɪ oó tɪ tʊʊnɪ dɪlʊ dwi tɪn. *f6
*
33 Pilatɪ laan ma joori o zʊ sɔŋɔ kʊm wʊ o bəŋi Zezi, yɪ o bwe-o o wɪ: «Nmʊ yɪ Zwifə
bam pɛ mʊ na?»
34 Zezi ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ nmʊ tɪtɪ wʊbʊŋa taanɪ mʊ naa
nɔɔna mʊ tagɪ a taanɪ dɪ nmʊ?»
35 O ma ləri o wɪ: «Amʊ daɪ Zwifu. Kʊ yɪ nmʊ tɪtɪ dwi tiinə dɪ ba kaanɪm yigə tiinə bam
mʊ jaanɪ nmʊ ba ba ba kɪ amʊ jɪŋa nɪ. Kɔɔ mʊ n kɪa?»
36 Zezi ma ləri o wɪ: «Amʊ paarɪ dɪm wʊ nuŋi lʊgʊ baŋa, sɪ dɪ ya na yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm,
a nɔɔna bam ya wʊ́ kɪ jara sɪ ba cɪ sɪ Zwifə bam yɪ wanɪ ba ja amʊ. Kʊ nan na yɪ te tɪn,
amʊ paarɪ dɪm daɪ lʊgʊ baŋa nyɪm.»
37 Pilatɪ ma bwe-o o wɪ: «Kʊntʊ, nmʊ za yɪ pɛ mʊ na?»
Zezi ma ləri o wɪ: «Nmʊ tɪtɪ mʊ tagɪ n wɪ, a yɪ pɛ. A tu sɪ a ŋɔɔnɪ cɪga mʊ a brɪ nɔɔna
lʊgʊ baŋa nɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba lʊgɪ amʊ. Wʊlʊ maama na yɪ cɪga nɔɔnʊ tɪn mʊ cəgi
amʊ taanɪ.»
38 O ma ta dɪd-o o wɪ: «Bɛɛn yɪ cɪga?»

Pilatɩ na tagɩ kʊntʊ tɩn, o laan ma joori o nuŋi pooni o ta dɩ Zwifə bam o wɩ: «Amʊ wʊ nɛ o na kɩ kʊlʊ o cɔgɩ tɩn sɩ a di o taanɩ. [39] Abam nan yəni á jɩgɩ mɩʊ kʊdoŋ: Pakɩ candiə kam maŋa nɩ, amʊ yəni a lɩ abam pɩɩnʊ dɩdʊa mʊ a yagɩ yɩ o viiri. Abam nan lagɩ sɩ a yagɩ Zwifə bam pɛ wʊm mʊ na?»

[40] Ba ma kaasɩ dɩ kwər-dɩa ba wɩ: «Kʊ daɩ wʊntʊ, kʊ yɩ Barabasɩ mʊ dí laga sɩ n yagɩ.» Barabasɩ ya yɩ nɔn-vɩrnʊ mʊ.

19

[1] Pilatɩ laan ma pa ba ja Zezi ba magɩ dɩ balaara. [2] Pamaŋna bam ma kɩ sabarɩ ba ma sɔ yipugə ba pu o yuu nɩ. Ba ma kwe gwar-sʊŋʊ ba zʊ-o, yɩ ba mwan-o. [3] Ba maa ve o te, yɩ ba tɛ dɩd-o ba wɩ: «Zwifə bam pɛ, dɩnle», yɩ ba lɔɛ o pʊpwaanʊ.

[4] Pilatɩ daa ta ma joori o nuŋi pooni, yɩ o ta dɩ kɔgɔ kʊm o wɩ: «Nii-na, aá pa nɔɔnʊ wʊm nuŋi o ba o zɩgɩ abam yigə nɩ, sɩ á wanɩ á lwarɩ nɩ amʊ wʊ nɛ o na kɩ kʊlʊ o cɔgɩ tɩn.»

[5] Zezi ma nuŋi dɩ o yuu sabarɩ yipugə kam dɩ o gwar-sʊŋʊ kʊm. Pilatɩ ma ta dɩ ba o wɩ: «Nii-na nɔɔnʊ wʊm da.»

[6] Wɛ kaanɩm yigə tiinə bam dɩ ba nɔɔna bam na nɛ-o tɩn, ba maa tɛ dɩ kwər-dɩa ba wɩ: «Pa-o tʊʊn-dagara * baŋa nɩ n gʊ. Pa-o tʊʊn-dagara baŋa nɩ n gʊ.»

Pilatɩ ma ta dɩ ba o wɩ: «Abam tɩtɩ nan ja-o á pa dagara baŋa nɩ á gʊ, sɩ amʊ wʊ nɛ kʊlʊ o na cɔgɩ sɩ a ma di o taanɩ tɩn.»

[7] Zwifə bam ma joori ba lər-o ba wɩ: «Dɩbam jɩgɩ culu kʊlʊ na brɩ nɩ o maŋɩ sɩ o tɩ tɩn, bɛŋwaanɩ o brɩ o tɩtɩ nɩ o yɩ Wɛ Bu mʊ.»

[8] Pilatɩ na ni ba na tagɩ kʊntʊ tɩn, fʊʊnɩ ma tiini dɩ zʊ-o. [9] O ma joori o zʊ sɔŋɔ kʊm wʊ, yɩ o bwe Zezi o wɩ: «Nmʊ nuŋi yən mʊ?»

Zezi maa cɩm yɩ o wʊ lər-o kʊlʊkʊlʊ.

[10] O ma ta dɩd-o o wɩ: «Nmʊ ba lagɩ sɩ n ləri amʊ na? Nmʊ yəri nɩ amʊ jɩgɩ dam sɩ a pa ba yagɩ-m naa sɩ a pa ba pa-m tʊʊn-dagara baŋa nɩ ba gʊ na?»

[11] Zezi ma lər-o o wɩ: «Nmʊ ya n ba jɩgɩ dam amʊ baŋa nɩ, kʊ na daɩ dam dɩlʊ Wɛ na pɛ-m tɩn. Kʊntʊ ŋwaanɩ nɔɔnʊ wʊlʊ na jaanɩ amʊ o kɩ nmʊ jɩŋa nɩ tɩn mʊ tiini o kɩ wo-lɔŋɔ o dwəni nmʊ.»

[12] Maŋa kam Pilatɩ na ni kʊntʊ tɩn, o maa kwaanɩ o lagɩ cwəŋə sɩ o pa ba yagɩ Zezi. Kʊ daarɩ Zwifə bam maa tiini ba tɛ dɩ kwər-dɩa ba wɩ: «Nmʊ na yagɩ nɔɔnʊ wʊntʊ, kʊʊ́ brɩ nɩ n culi lʊgʊ kʊm pa-farʊ wʊm mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ na pɛ o tɩtɩ paarɩ tɩn, kʊntʊ tu yɩ pa-farʊ wʊm dʊm mʊ.»

[13] Pilatɩ na ni kʊntʊ tɩn, o ma pa ba ja Zezi ba nuŋi, yɩ o daarɩ o jəni taanɩ dim jəŋə kam je nɩ. Ba bə jəgə kam kʊntʊ nɩ, ‹Kandwa-pulwaarʊ je› mʊ. Ka yɩrɩ dɩ Zwifə bam taanɩ mʊ yɩ ‹Gabata›.

[14] Kʊ dɛɛn yɩ wɩa tɩtarɩ nɩ mʊ, dɛ dɩm tɩga na wʊ́ pʊʊrɩ sɩ Pakɩ * candiə kam di tɩn. Pilatɩ laan ma ta dɩ Zwifə bam o wɩ: «Nii-na á pɛ wʊm.»

[15] Ba ma ta kaasɩ baŋa baŋa ba wɩ: «Ti o mʊmwɛ, ti o mʊmwɛ, pa-o tʊʊn-dagara baŋa nɩ n gʊ.»

O ma bwe-ba o wɩ: «Abam lagɩ sɩ ba pa á pɛ wʊm dagara baŋa nɩ ba gʊ mʊ na?»

Wɛ kaanɪm yigə tiinə bam ma ləri ba wɪ: «Dɪbam ba jɪgɪ pɛ wʊdoŋ, kʊ na daɪ lʊgʊ kʊm pa-farʊ wʊm yɪranɪ.»
[16] Pilatɪ laan ma kɪ Zezi pamaŋna bam jɪŋa nɪ, sɪ ba pa-o tʊʊn-dagara baŋa nɪ ba gʊ.

Ba na jaanɪ Zezi ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ te tɪn

(Matiyu 27:32-56, Marɪkɪ 15:21-41, Luki 23:26-49)

Pamaŋna bam laan ma ja Zezi, [17] yɪ ba pa o zɪŋɪ dagara kalʊ ba na lagɪ ba pa-o ka baŋa nɪ tɪn. O ma vu o yi jəgə kalʊ ba na bə nɪ ‹Yukol-pʊa piu› tɪn. Kʊ yɪrɪ dɪ Zwifə bam taanɪ mʊ yɪ ‹Goligota›. [18] Kʊ yɪ dáanɪ mʊ ba pag-o tʊʊn-dagara * kam baŋa nɪ. Ba ma ja nɔɔna badonnə bale dɪ, ba pa dagarɪ baŋa nɪ. Zezi maa wʊ bantʊ bale tɪtarɪ nɪ. [19] Pilatɪ ma pʊpʊnɪ tɔnɔ o pa ba tanɪ-kʊ dagara kam yuu nɪ. Kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ:

«Wʊntʊ mʊ yɪ Nazarɛtɪ tu Zezi wʊlʊ na yɪ Zwifə bam pɛ tɪn.»

[20] Zwifə bam zanzan ma karɪmɪ tɔnɔ kʊm, bɛŋwaanɪ jəgə kalʊ ba na pagɪ Zezi da tɪn batwarɪ dɪ tɪʊ kʊm ni. Kʊ ma pʊpʊnɪ dɪ Zwifə bam taanɪ dɪ Rom tiinə taanɪ dɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ mʊ.

[21] Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam na nɛ tɪn, ba ma vu ba ta dɪ Pilatɪ ba wɪ: «Kʊ wʊ maŋɪ sɪ n pʊpʊnɪ nɪ ‹Zwifə bam pɛ›. Kʊ maŋɪ sɪ n pʊpʊnɪ nɪ: ‹Nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ brɪ o tɪtɪ o wɪ, o yɪ Zwifə bam pɛ mʊ.› »

[22] O ma ləri-ba o wɪ: «Amʊ na pʊpʊnɪ te tɪn maŋɪ.»

[23] Pamaŋna bam na pagɪ Zezi dagara kam baŋa nɪ ba ti tɪn, ba laan ma kwe o gwaarʊ tɪm ba cɛ kuni bɪna, sɪ pamaŋnʊ maama kwe o nyɪm. Ba ma kwe o gwar-bu wʊm dɪ. Kʊ maama sɔgɪ punə mʊ, kʊ ba jɪgɪ toŋim je. [24] Kʊ na yɪ kʊntʊ tɪn, ba ma ta daanɪ ba wɪ: «Yɪ pa-na dí kaarɪ-kʊ. Nan pa-na dí ta jɔrɔ sɪ dí nii wʊlʊ na wʊ́ joŋi-kʊ tɪn.»

Kʊ dɛɛn kɪ kʊntʊ mʊ, sɪ kʊ pa kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn sɪɪnɪ kʊ kɪ, nɪ kʊ na wɪ: «Ba cɛ amʊ gwaarʊ ba pa daanɪ, yɪ ba daarɪ ba ta jɔrɔ amʊ gwar-bu wʊm ŋwaanɪ.» Pamaŋna bam ma sɪɪnɪ ba kɪ kʊntʊ.

[25] Balʊ dɛɛn na zɪgɪ ba batwarɪ dɪ Zezi dagara kam tɪn mʊ yɪ o nu wʊm dɪ o nu nyaanɪ, dɪ Mari wʊlʊ na yɪ Klopasɪ kaanɪ tɪn, dɪ Mari wʊlʊ na nuŋi Magɪdala tɪn. [26] Zezi na nɛ o nu wʊm dɪ o karabu wʊlʊ o na soe lanyɪranɪ ba zɪgɪ da tɪn, o ma ta dɪ o nu wʊm o wɪ: «A nu, nii wʊntʊ laan mʊ yɪ n bu.»

[27] O ma daarɪ o ta dɪ o karabu wʊm dɪ o wɪ: «Nii n nu da.» Kʊ na zɪgɪ maŋa kam kʊntʊ nɪ, o karabu wʊm laan ma joŋi Zezi nu wʊm o pa o ba o zʊʊrɪ o sɔŋɔ nɪ.

[28] Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi maa ye nɪ woŋo maama kɪ kʊ ti. O maa wɪ, na-nyɔm jɪg-o. O tagɪ kʊntʊ, sɪ kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn mʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ. [29] Zʊŋa dɛɛn mʊ zɪgɪ da, ka na su dɪ sana kalʊ na nywana tɪn. Ba ma kwe sɪpɔɔ ba dɪ sana kam wʊnɪ, yɪ ba vɔ-kʊ miu ni nɪ ba te ba pa kʊ yi Zezi ni. [30] Zezi na laŋɪ sa-nywana kam tɪn, o ma ta o wɪ: «Kʊ laan kɪ kʊ ti.»

O ma daarɪ o cɔɔlɪ o yuu tɪga nɪ, yɪ o pa o siun ti.

[31] Kʊ dɛɛn yɪ dɛ dɪlʊ Zwifə bam na yəni ba ti ba yigə sɪ ba siun dɛ dɪm laan yi tɪn mʊ. Tɪga na wʊ́ pʊʊrɪ sɪ kʊ taa yɪ ba siun dɛ kamunu kʊm tɪn, ba maa ba lagɪ sɪ nɔɔna bam yɪra yam taa wʊ dagarɪ sɪm baŋa nɪ dɛ dɪm kʊntʊ nɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ Zwifə yigə tiinə bam ma vu Pilatɪ te, ba ta dɪd-o sɪ o pa cwəŋə sɪ ba bwəri nɔɔna bam nɛ sɪ ba tɪ, sɪ ba laan

parɩ-ba ba kɩ. [32] Kʊntʊ, pamaŋna bam ma vu balʊ ba na pagɩ ba wəli dɩ Zezi tɩn te, yɩ ba magɩ dayigə nɔɔnʊ wʊm nɛ ba bwəri, dɩ o doŋ wʊm nɛ. [33] Ba ma vu ba yi Zezi. Ba ma na nɩ o maŋɩ o tɩ mʊ, yɩ ba daa wʊ bwəri wʊntʊ nɛ. [34] Kʊ daarɩ pamaŋnʊ dɩdʊa ma kwe o cicwe o ma zɔ Zezi saŋa nɩ. Jana dɩ na ma da ba nuŋə. [35] Nɔɔnʊ wʊlʊ yi na nɛ kʊntʊ tɩn mʊ ŋɔɔnɩ kʊ woŋo, sɩ kʊ pa abam dɩ wanɩ á sɛ. O nan ye nɩ o na tagɩ kʊlʊ tɩn yɩ cɩga mʊ, yɩ o zɩgɩ cɩga kam kʊntʊ kwaga nɩ.

[36] Kʊntʊ nan kɩ sɩ kʊ pa kʊlʊ na pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ tɩn mʊ sɩɩnɩ kʊ kɩ, nɩ kʊ na wɩ: «O kuə dɩ dɩdʊa dɩ bá bwəri.» [37] Wɛ tɔnɔ kʊm ta tagɩ kʊ wɩ: «Nɔɔna wʊ́ fɔgɩ ba nii wʊlʊ wʊm ba na zɔgɩ tɩn.»

Ba na kwe Zezi ba kɩ bɔɔnɩ nɩ te tɩn

(Matiyu 27:57-61, Marɩkɩ 15:42-47, Luki 23:50-56)

[38] Kʊntʊ kwaga nɩ nɔɔnʊ wʊdoŋ na nuŋi Arimatɩ o yɩrɩ mʊ Zʊzɛfʊ tɩn ma zaŋɩ o vu Pilatɩ te. O dɛɛn yɩ Zezi karabu mʊ, yɩ o ba brɩ o tɩtɩ jaja o na kwarɩ Zwifə yigə tiinə bam tɩn ŋwaanɩ. O ma vu o bwe Pilatɩ sɩ o nii, oó wanɩ o kwe Zezi yɩra yam na. Pilatɩ ma sɛ sɩ o kwe. Zʊzɛfʊ ma vu o par-o dagara kam yuu nɩ. [39] Nikodɛm wʊlʊ dɛɛn na ve o na Zezi tɩtɩɩ nɩ tɩn dɩ maa tɔgɩ o wʊra. O maa jɩgɩ tralɩ nugə zanzan o tee nɩ, kʊ na maŋɩ dɩ garɩwaa yi. Nugə kam yɩ Miiri dɩ Alowɛsɩ nugə mʊ gwaanɩ daanɩ. [40] Zʊzɛfʊ dɩ Nikodɛm ma kwe Zezi yɩra yam ba turi-ya dɩ tralɩ nugə kam, yɩ ba daarɩ ba pri-o dɩ gar-jalɩ, nɩ Zwifə bam na yəni ba kɩ ba twa te tɩn. [41] Gaara mʊ wʊ jəgə kalʊ ba na pagɩ Zezi dagara baŋa nɩ tɩn. Piu ma wʊ gaara yam wʊnɩ, bɔn-dʊʊrɩ maa wʊ piu kʊm yɩra nɩ ba ta na wʊ kɩ nɔɔn-nɔɔnʊ da. [42] Kʊ na yɩ dɛ dɩlʊ tɩga na wʊ́ pʊʊrɩ sɩ kʊ taa yɩ ba siun dɛ dɩm tɩn, ba ma kwe Zezi ba tiŋi bɔɔnɩ dɩm wʊnɩ, dɩ je na batwarɩ tɩn ŋwaanɩ.

20

Zezi na bi o yagɩ tʊʊnɩ yɩ o brɩ o tɩtɩ te tɩn

(Matiyu 28:1-10, 16-20, Marɩkɩ 16:1-11, 14-18, Luki 24:1-12, 36-49)

[1] Dɛ dɩlʊ na saŋɩ ba siun dɛ dɩm tɩn, *f7 * Mari wʊlʊ na nuŋi Magɩdala tɩn ma zaŋɩ o go tɩga o vu Zezi yibeeli dɩm jəgə. O ma na nɩ kandwɛ dɩlʊ ya na pɩ bɔɔnɩ dɩm ni tɩn tigi daa nɩ. [2] O ma duri o joori o vu o ta dɩ Simɔn Pɩyɛɛrɩ dɩ karabu wʊlʊ Zezi na soe tɩn o wɩ: «Ba kwe dʊ́ Yuutu wʊm yɩra yam yibeeli dɩm wʊnɩ, dʊ́ nan yəri ba na kɩ-o mɛ.»

[3-4] Pɩyɛɛrɩ dɩ karabu wʊdoŋ wʊm ma zaŋɩ ba duri ba maa ve bɔɔnɩ dɩm jəgə. Karabu wʊntʊ ma duri o loori Pɩyɛɛrɩ bɔɔnɩ dɩm ni nɩ. [5] O ma tiiri o nii bɔɔnɩ dɩm wʊnɩ o na gar-jalɩ dɩm na tigi da, yɩ o wʊ zʊ dɩ wʊ. [6] Simɔn Pɩyɛɛrɩ ma da o kwaga o ba o yi. O ma kɛ o zʊ bɔɔnɩ dɩm wʊ o na gar-jalɩ dɩm na tigi da, [7] yɩ o na gɔrɔ kʊlʊ ba ya na mɛ ba ba Zezi yuu tɩn. Kʊntʊ nan pri mʊ kʊ tigi kʊ yɩra. [8] Karabu wʊlʊ ya na yi da yigə tɩn dɩ laan ma zʊ bɔɔnɩ dɩm wʊ. O ma na kʊlʊ na wʊra tɩn, yɩ o daarɩ o sɛ nɩ kʊ sɩɩnɩ kʊ yɩ cɩga. [9] Ba daa ta ma wʊ lwarɩ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɩ kʊlʊ kʊ wɩ o maŋɩ sɩ o bi o yagɩ tʊʊnɩ tɩn kuri. [10] Ba laan ma joori ba vu sɔŋɔ.

[11] Mari daa ta maa zɩgɩ yibeeli dɩm ni nɩ o keerə. O na keerə kʊntʊ tɩn, o ma tiiri o nii bɔɔnɩ dɩm wʊnɩ. [12] O ma na malɛsɩ sɩle na zʊ gwar-pwəənu, sɩ je mɛ seeni Zezi yɩra yam

ya na tigi da tɩn. Dɩdʋa maa wʋ o yuu seeni, yɩ kadoŋ kam wʋ o nɛ seeni. [13] Sɩ ma bwe-o sɩ wɩ: «A nakɔ, bɛɛ mʋ yɩ n keerə?»

O ma ta dɩ sɩ o wɩ: «Ba kwe a Yuutu wʋm yɩra yam mʋ ba ja viiri, a nan yəri ba na kwe-o ba kɩ mɛ.»

[14] O na tagɩ kʋntʋ tɩn, o ma pipiri o nii o kwaga nɩ o na Zezi na zɩgɩ da, yɩ o wʋ lwarɩ nɩ kʋ yɩ Zezi mʋ. [15] Zezi ma bwe-o o wɩ: «A nakɔ, bɛɛ mʋ yɩ n keerə? Wɔɔ mʋ nmʋ beerə?»

Mari maa bʋŋɩ nɩ o yɩ gaarɩ dɩm tu mʋ. O ma ta dɩd-o o wɩ: «Amʋ tu, kʋ na yɩ nmʋ na kwe-o n ja n viiri, sɩ n brɩ-nɩ n na kɩ-o mɛ tɩn, sɩ a vu a kwe-o.»

[16] Zezi ma bəŋi o yɩrɩ o wɩ: «Mari.»

Mari ma pipiri o nii o seeni, yɩ o ta dɩ Zwifə bam taanɩ o wɩ: «Rabuni», kʋ kuri mʋ ‹Karanyɩna›.

[17] Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Yɩ ta n dwe-nɩ, sɩ amʋ daa ta wʋ joori a vu a Ko wʋm te. Nan ve n ta n brɩ a ko-biə bam nɩ, amʋ laan maa ve a Ko wʋm te, wʋlʋ na yɩ abam dɩ Ko tɩn. Wʋntʋ mʋ yɩ Baŋa-Wɛ, amʋ Tu dɩ abam dɩ Tu.»

[18] Mari wʋlʋ na nuŋi Magɩdala tɩn laan ma zaŋɩ o vu o ta dɩ Zezi karabiə bam o wɩ: «Amʋ nɛ dí Yuutu wʋm», yɩ o daarɩ o ta kʋlʋ Zezi na tagɩ o brɩ-o tɩn.

[19] Dɛ dɩm kʋntʋ nɩ dɩdaan-ni nɩ mʋ Zezi karabiə bam lagɩ daanɩ jəgə dɩdʋa. Ba fɔgɩ ba pɩ digə kam ni dɩ borbu, ba na kwarɩ fʋʋnɩ dɩ Zwifə yigə tiinə bam tɩn ŋwaanɩ. Zezi laan ma da o ba o zɩgɩ ba tɩtarɩ nɩ. O ma ta dɩ ba o wɩ: «Yazurə wʋ́ jəni dɩ abam.»

[20] O na tagɩ kʋntʋ tɩn, o ma brɩ-ba o jɩa dɩ o saŋa kam. O karabiə bam maa tiini ba jɩgɩ wʋpolo lanyɩranɩ dɩ ba na nɛ ba Yuutu wʋm tɩn. [21] O daa ta ma joori o ta dɩ ba o wɩ: «Yazurə wʋ́ jəni dɩ abam. A Ko Wɛ na tʋŋɩ-nɩ lʋgʋ baŋa nɩ te tɩn, amʋ dɩ tʋŋɩ abam lʋgʋ kʋm wʋnɩ kʋntʋ doŋ mʋ.»

[22] O na tagɩ kʋntʋ tɩn, o ma fuli ba seeni yɩ o wɩ: «Joŋi-na Wɛ Joro * kʋm. [23] Abam na yagɩ nɔɔnʋ wʋlʋ lwarɩm á ma cɛ-o tɩn, Wɛ wʋ́ sɩɩnɩ Dɩ yagɩ Dɩ ma cɛ kʋ tu. Kʋ daarɩ, abam na wʋ yagɩ á ma cɛ wʋlʋ tɩn, Wɛ dɩ bá yagɩ Dɩ ma cɛ-o.»

Toma na tu o sɛ Zezi te tɩn

[24] Toma wʋlʋ ba na ma bə nɩ ‹Yiywɛ› yɩ o wʋ Zezi karabiə fugə-bale bam wʋnɩ tɩn ya tərə maŋa kam Zezi na tu o karabiə bam te tɩn. [25] Karabiə badonnə bam ma ta ba brɩ-o ba wɩ: «Dɩbam ya nɛ dí Yuutu wʋm.»

O ma ta dɩ ba o wɩ: «Amʋ yi na wʋ nɛ cɩna yam niə o jɩ sɩm nɩ, sɩ a kɩ a nʋa da a nii, sɩ a daarɩ a kɩ a jɩŋa o saŋa kam nɩ, amʋ bá sɛ.»

[26] Da nana na kɛ tɩn, Zezi karabiə bam daa ma la daanɩ jəgə dɩdʋa, yɩ Toma dɩ laan wʋra. Ba ma fɔgɩ ba pɩ digə kam ni dɩ borbu. Zezi ma da o ba o zɩgɩ ba tɩtarɩ nɩ. O ma ta o wɩ: «Yazurə wʋ́ jəni dɩ abam.»

[27] O laan ma ta dɩ Toma o wɩ: «Ma n nʋa n taanɩ a jɩ sɩm yo seeni n nii, n daarɩ n tʋrɩ n jɩŋa a saŋa kam nɩ. Yagɩ bʋbwɛa, sɩ n daarɩ n sɛ.»

[28] Toma ma lər-o o wɩ: «Nmʋ yɩ a Yuutu dɩ amʋ Baŋa-Wɛ.»

[29] Zezi ma ta dɩd-o o wɩ: «Nmʋ na nɛ amʋ tɩn ŋwaanɩ mʋ n laan sɛ na? Balʋ nan na sɛ amʋ yɩ ba ta wʋ nɛ-nɩ tɩn mʋ tiini ba jɩgɩ yu-yoŋo.»

Woŋo kʊlʊ ŋwaanɪ Zan na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ tɪn

[30] Zezi dɛɛn kɪ wo-kɪnkagɪla yadonnə zanzan o karabiə bam tɪtarɪ nɪ, yɪ tɪ maama nan wʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ. [31] Wəənu tɪlʊ na pʊpʊnɪ tɪn yɪ sɪ á wanɪ á sɛ, nɪ Zezi mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, yɪ o kwəri o yɪ Wɛ Bu wʊm. Á nan na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪd-o, á wʊ́ na ŋwɪa Wɛ tee nɪ.

21

Zezi na brɪ o tɪtɪ dɪ o karabiə bam Galile nɪnɪʊ kʊm ni nɪ te tɪn

[1] Kʊntʊ kwaga nɪ Zezi daa ma joori o brɪ o tɪtɪ dɪ o karabiə bam Tiberiyadɪ *f8 * nɪnɪʊ kʊm ni nɪ. O na brɪ o tɪtɪ te tɪn mʊ tɪntʊ: [2] Simɔn Pɪyɛɛrɪ dɛɛn wʊra, dɪ Toma wʊlʊ ba na bə nɪ ‹Yiywɛ› tɪn. Natanayɛlɪ dɪ wʊra, wʊlʊ na nuŋi Galile tɪʊ Kana tɪn, dɪdaanɪ Zebede biə bam dɪ Zezi karabiə badonnə bale. Bantʊ bam maama mʊ wʊ daanɪ. [3] Simɔn Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪ ba o wɪ: «A maa ve a ja kale mʊ.» Ba ma lər-o ba wɪ: «Dí wʊ́ tɔgɪ dɪ nmʊ dí vʊ.»

Ba ma zaŋɪ ba vʊ ba zʊ naboro kʊm. Tɪtɪɪ dɪm kʊntʊ nɪ ba ma kwaanɪ sɪ ba ja kale, yɪ ba wʊ nɛ kʊlʊkʊlʊ ba ja.

[4] Tɪga na wʊra ka pʊʊrɪ tɪn, Zezi maa zɪgɪ nɪnɪʊ kʊm ni nɪ, yɪ ba wʊ lwar-o. [5] O ma bəŋi-ba o wɪ: «A badonnə-ba, abam wʊ jaanɪ kale na?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Dí wʊ nɛ kʊlʊkʊlʊ.»

[6] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Nan dɪ-na á bʊra kam naboro kʊm jazɪm seeni, sɪ á wʊ́ ja.» Ba ma sɪɪnɪ ba dɪ bʊra kam, yɪ ba daa warɪ ba vaŋɪ-ka ba lɪ ba dɪ boro kʊm wʊnɪ, kale sɪm na tiini sɪ dagɪ tɪn ŋwaanɪ.

[7] Zezi karabu wʊlʊ o na soe tɪn ma ta dɪ Pɪyɛɛrɪ o wɪ: «Dɪbam Yuutu wʊm mʊ.»

Simɔn Pɪyɛɛrɪ na lwarɪ nɪ kʊ yɪ ba Yuutu wʊm kʊntʊ tɪn, o ma kwe o gɔrɔ kʊlʊ o ya na lɪ tɪn o zʊ, yɪ o laan daarɪ o faŋɪ o cu na bam wʊnɪ. [8] Karabiə badaara bam ma ja naboro kʊm ba ba, yɪ ba vaŋɪ bʊra kam dɪ kale sɪm ba wəli da ba yi na bam ni, ba na daɪ yigə yigə dɪ buburu kʊm tɪn ŋwaanɪ. Kʊ dɛɛn yɪ nɪnɛɛnɪ mɛtra bi mʊ te. [9] Ba na bɛ bubɛ dɪm tɪn, ba ma na min-cala na wʊra, yɪ kale wʊ ya yuu nɪ. Dɪpɛ dɪ maa tigi da. [10] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Twəri-na kale sɪlʊ á na jaanɪ lele tɪn sɪdaara á ja á ba.»

[11] Simɔn Pɪyɛɛrɪ laan ma vʊ o zʊ naboro kʊm wʊ o vaŋɪ bʊra kam o dɪ tɪga nɪ. Ka su dɪ kaləŋ-kamunə mʊ, sɪ maama yɪ bi dɪ fiinnu sɪtɔ mʊ (153). Dɪ kale sɪm na daga kʊntʊ tɪn dɪ, bʊra kam wʊ kaarɪ. [12] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Ba-na á gʊ á ni-cɛɛrɪ.» O karabiə bam maama ma kwarɪ sɪ ba bwe-o ba nii nɪ o yɪ wɔɔ mʊ, bɛŋwaanɪ ba maŋɪ ba lwarɪ nɪ kʊ yɪ ba Yuutu wʊm mʊ. [13] Zezi ma zaŋɪ o vʊ o kwe dɪpɛ dɪm o pa-ba, yɪ o daarɪ o kwe kale sɪm dɪ o pa-ba.

[14] Zezi na bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn, kʊntʊ mʊ kɪ kuni bɪtɔ o na brɪ o tɪtɪ dɪ o karabiə bam.

Zezi na ŋɔɔnɪ dɪ Pɪyɛɛrɪ te tɪn

[15] Ba na di ba ti tɪn, Zezi laan ma bwe Simɔn Pɪyɛɛrɪ o wɪ: «Zan bu Simɔn, nmʊ soe amʊ n dwe bantʊ na?»

O ma lər i o wɪ: «A Yuutu, ɛɛn, nmʊ ye nɪ amʊ soe nmʊ.»

Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ta n nii a pəlbiə bam baŋa nɪ.»
[16] O ma joori o bwe Pɪyɛɛrɪ o kɪ bɪle o wɪ: «Zan bu Simɔn, nmʊ soe amʊ na?»
O ma ləri o wɪ: «A Yuutu, ɛɛn, nmʊ ye nɪ amʊ soe nmʊ.»
Zezi ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ta n nii amʊ peeni sɪm baŋa nɪ.»
[17] O daa ma bwe Pɪyɛɛrɪ o kɪ kuni bɪtɔ o wɪ: «Zan bu Simɔn, nmʊ soe amʊ na?»
Pɪyɛɛrɪ wʊ ma cɔgɪ dɪ Zezi na bwe-o kuni bɪtɔ o wɪ o so-o na tɪn. O ma ta dɪ Zezi o wɪ: «Amʊ Yuutu, nmʊ ye woŋo maama. Kʊntʊ ŋwaanɪ nmʊ ye nɪ amʊ soe nmʊ.»
Zezi laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ta n nii amʊ peeni sɪm baŋa nɪ. [18] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ nmʊ sɪ, nmʊ dɛɛn na yɪ nɔn-dʊŋʊ tɪn, nmʊ yəni n vɔ n kilə n tɪtɪ nɪ mʊ lanyɪranɪ, yɪ n daarɪ n ve nmʊ na lagɪ mɛ tɪn. Kʊ daarɪ nmʊ nan na kwɪn, n laan wʊ́ zəŋi n jɪa mʊ wɛɛnɪ, yɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ vɔ-ka o pa-m, yɪ o daarɪ o ja-m o vu nmʊ na ba lagɪ mɛ sɪ n vu tɪn.»
[19] Zezi dɛɛn tagɪ kʊntʊ sɪ kʊ brɪ Pɪyɛɛrɪ na wʊ́ tɪ tʊʊnɪ dɪlʊ dwi sɪ kʊ pa Wɛ na zulə tɪn mʊ. O laan ma daarɪ o ta dɪ Pɪyɛɛrɪ o wɪ: «Ta n tɔgɪ-nɪ.»
[20] Pɪyɛɛrɪ ma pipiri o nii o kwaga nɪ, yɪ o na Zezi karabu wʊlʊ o na soe tɪn na tɔgɪ-ba. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ ya na jəni o salɪ Zezi wʊdiu kʊm dim maŋa nɪ yɪ o bwe-o o wɪ: «A Yuutu, wɔɔ mʊ lagɪ o yəgi nmʊ o pa?» tɪn. [21] Pɪyɛɛrɪ na nɛ-o tɪn, o ma bwe Zezi o wɪ: «A Yuutu, sɪ wʊntʊ, bɛɛ mʊ lagɪ kʊ kɪ-o?»
[22] Zezi ma lər-o o wɪ: «Amʊ na lagɪ sɪ o taa ŋwɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kam amʊ na wʊ́ joori a ba tɪn, kʊntʊ daɪ nmʊ yigə. Nmʊ za n weeni n ta n tɔgɪ-nɪ.»
[23] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ pɛ Zezi karabiə bam dɛɛn jɪgɪ-ka ba ŋɔɔnɪ ba wɪ, Zezi karabu wʊm kʊntʊ bá tɪ maŋa dɪ maŋa. Zezi nan wʊ tagɪ o wɪ, o bá tɪ. O dɛɛn tagɪ o wɪ: «Amʊ na lagɪ sɪ o taa ŋwɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kam a na wʊ́ joori a ba tɪn, kʊntʊ daɪ nmʊ yigə.»
[24] Zezi karabu wʊlʊ o na tagɪ o taanɪ kʊntʊ tɪn mʊ yɪ amʊ wʊlʊ na brɪ Wɛ cɪga kam yɪ a daarɪ a pʊpʊnɪ-ka a tiŋi tɪn. Dɪbam maama nan ye nɪ a na brɪ te tɪn sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ.
[25] Zezi ta kɪ wəənu zanzan o wəli da. Tɪ maama dɪdʊa dɪdʊa nan ya na lagɪ tɪ pʊpʊnɪ tɪ tiŋi, a bʊŋɪ nɪ lʊgʊ baŋa ya bá na je sɪ twaanʊ tɪm kʊntʊ pəni da. [1:6]\f3 6:7 Səbu-dalɪ dɪdʊa yɪ nɔɔnʊ dɛ wʊnɪ ŋwɪɪrʊ mʊ.

[1:6]Wʊntʊ mʊ yɪ Zan wʊlʊ na miisi nɔɔna na wʊnɪ tɪn.
\f2 3:14 Moyisi * dɛɛn kɪ kʊntʊ, sɪ balʊ maama bɪsankwɪa na dʊnɪ tɪn mʊ na kwəni ba nii can-na bɪsankwɪa kam daa kam yuu nɪ, sɪ ba daa yɪ tʊ.

Tɪtʊŋa Tɔnɔ

Zezi tɪntʊŋna bam Tɪtʊŋa Tɔnɔ kʊm na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Luki pʊpʊnɪ twaanʊ tɪle mʊ. Dayigə tɔnɔ kʊm mʊ yɪ «Wɛ taanɪ dɪlʊ Luki na pʊpʊnɪ tɪn». Kʊ brɪ Zezi na kɪ te yɪ o ŋɔɔnɪ kʊlʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn. Tɪtʊŋa Tɔnɔ kʊm nan brɪ wəənu tɪlʊ na kɪa, Zezi na diini Wɛ sɔŋɔ tɪn kwaga nɪ tɪn mʊ. O karabiə daa ba na-o dɪ yiə, Zezi nan wʊ ba tee nɪ dɪ Wɛ Joro kʊm o na tʊŋɪ ba tee nɪ tɪn, yɪ Wɛ Joro kʊm kʊntʊ mʊ pɛ Zezi kɔgɔ kʊm dam, sɪ kʊ jagɪ kʊ yi je maama.

Luki tɪtɪ dɛɛn tɔgɪ dɪ Pooli o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam (Tɪtʊŋa Tɔnɔ 16:10).

Tɔnɔ kʊm brɪ nɪ, Pantɪkoti dɛ dɪm nɪ Wɛ Joro kʊm tu dɪ dam mʊ Zezi karabiə bam baŋa nɪ kʊ pa Zezi kɔgɔ kʊm puli Zeruzalɛm nɪ (pɔɔrɪm 1-7).

Zezi kwərə kam laan ma jagɪ ka yi Zude dɪ Samari lʊgʊ kʊm maama (pɔɔrɪm 8-12).

Zezi tɪntʊŋnʊ Pooli dɪ Zezi karabiə badaara laan ma vu ba yi tɪɪnɪ dɪlʊ na kaagɪ na-fara bam tɪn, yɪ ba vu ba yi tʊ-kamunu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Rom tɪn, ba tɔɔlɪ Zezi kwər-ywəŋə kam, yɪ dwi-gɛ tiinə balʊ maama na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn dɪ na Wɛ Joro kʊm dam (pɔɔrɪm 13-28).

Zezi kɔgɔ kʊm nɛ cam dɪ yaara zanzan. Wɛ Joro kʊm nan zəni-ba, kʊ brɪ-ba ba na wʊ́ kɪ te, yɪ kʊ guli-ba Zezi na yɪ wʊlʊ, dɪ o na kɪ kʊlʊ, dɪ o na ŋɔɔnɪ kʊlʊ tɪn.

Wəənu tɪlʊ maama na pʊpʊnɪ Tɪtʊŋa Tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn brɪ nɪ, Wɛ nɔɔna bam maŋɪ sɪ ba tɔɔlɪ Zezi Krisi kwərə kam mʊ, sɪ kʊ yi lʊgʊ baŋa je maama.

Zezi tɪntʊŋna bam

TƖTƱŊA Tɔnɔ

1

Zezi na kɪ kʊlʊ yɪ o laan joori Wɛ-sɔŋɔ tɪn

[1] A ciloŋ Teofili, a maŋɪ a da yigə a pʊpʊnɪ tɔnɔ a pa nmʊ. Tɔnɔ kʊm kʊntʊ wʊnɪ mʊ a pʊpʊnɪ wəənu tɪlʊ maama Zezi dɛɛn na kɪ tɪn, yɪ a kwəri a pʊpʊnɪ o na yəni o brɪ nɔɔna te tɪn, kʊ na sɪŋɪ maŋa kalʊ o na puli o tɪtʊŋa yam [2] sɪ kʊ vu kʊ yi dɛ dɪm Wɛ na kwe-o DƖ ja di DƖ sɔŋɔ tɪn. Kʊ na wʊ́ loori sɪ o di Wɛ-sɔŋɔ kʊntʊ tɪn, o laan ma brɪ o tɪntʊŋna balʊ o na kuri tɪn dɪ Wɛ Joro * dam, yɪ o brɪ-ba ba na maŋɪ sɪ ba kɪ kʊlʊ tɪn. [3] O tʊʊnɪ dɪm kwaga nɪ o ma joori o ba o brɪ o tɪtɪ o nɔɔna bam tee nɪ kuni zanzan, sɪ kʊ brɪ-ba lanyɪranɪ nɪ o sɪɪnɪ o bi o yagɪ tʊʊnɪ. O dɛɛn brɪ o tɪtɪ o tɪntʊŋna bam da fiinna mʊ, yɪ o ŋɔɔnɪ Wɛ paarɪ dɪm taanɪ o brɪ-ba.

[4] Dɛ dɪdwɪ Zezi na wʊra o brɪ-ba kʊntʊ tɪn, o ma kaanɪ-ba o wɪ, ba yɪ zaŋɪ ba nuŋi
Zeruzalɛm wʊnɪ, sɪ ba taa cəgi wʊlʊ wʊm o Ko na goni ni sɪ o ba ba te tɪn, nɪ o na maŋɪ
o ta dɪ ba te tɪn. [5] Zezi ma ta dɪ ba o wɪ: «Zan dɛɛn yəni o miisi nɔɔna na wʊnɪ mʊ, da
fɪnfɪɪn nan na wəli da, Wɛ wʊ́ miisi abam DL Joro kʊm wʊnɪ.»
[6] Zezi dɪ o tɪntʊŋna bam dɛɛn na kikili daanɪ kʊntʊ tɪn, ba ma bwe-o ba wɪ: «Dɪbam
Yuutu, kʊ yɪ lele kʊntʊ mʊ n lagɪ n pa dɪbam Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam joori dʊ́ di paarɪ na?»
[7] Zezi ma ləri-ba o wɪ: «Kʊ daɪ sɪ abam lwarɪ maŋa kalʊ Wɛ na lɪ dɪdaanɪ DL tɪtɪ ni sɪ
wəənu tɪntʊ kɪ tɪn. [8] Wɛ Joro kʊm nan wʊ́ ba abam yuu nɪ kʊ pa á joŋi dam dɪlʊ na nuŋi
Wɛ tee nɪ tɪn. Abam laan wʊ́ ji a maana tiinə sɪ á brɪ nɔɔna amʊ cɪga kam je maama nɪ,
kʊ na sɪŋɪ dɪ Zeruzalɛm dɪ Zude dɪ Samari tɪɪnɪ dɪm maama, dɪ lʊgʊ baŋa je maama
nɪ.»
[9] Zezi dɛɛn na ŋɔɔnɪ kʊntʊ dɪ ba o ti tɪn, o ma zaŋɪ o maa diini Wɛ-sɔŋɔ, yɪ ba zɪgɪ ba
nii-o. Kunkwəənu ma ba tɪ kwəl-o kʊ pa ba daa warɪ ba na-o. [10] O na maa diini kʊntʊ tɪn,
ba daa ta ma kwəni ba nii wɛyuu nɪ. Ba na zɪgɪ ba nii kʊntʊ tɪn, nɔɔna bale ma da ba ba
ba zɪgɪ ba tee nɪ. Ba zʊ gwar-pwəənu mʊ. [11] Ba ma ta dɪ ba ba wɪ: «Galile tiinə-ba, bɛɛ
mʊ yɪ á zɪgɪ yoba á kwəni á nii wɛɛnɪ? Abam na nɛ kʊlʊ tɪn, kʊ yɪ Wɛ mʊ kwe Zezi DL ja
di DL sɔŋɔ. Wʊntʊ tɪtɪ nan ta wʊ́ joori o ba kʊntʊ doŋ, nɪ abam na nɛ-o o na maa diini te
tɪn.»
[12] Zezi tɪntʊŋna bam laan ma zɪgɪ piu kʊm ba ya na wʊ kʊ yuu nɪ tɪn, ba joori ba vu
Zeruzalɛm tɪʊ kʊm wʊ. Piu kʊm kʊntʊ yɪrɪ mʊ Olivi piu, yɪ kʊ batwarɪ dɪdaanɪ tɪʊ kʊm
nɪnɛɛnɪ kilomɛtrɪ dɪdʊa. [13] Ba ma vu ba zʊ tɪʊ kʊm ba kɛ ba vu sɔŋɔ kʊlʊ ba na maŋɪ ba
zʊʊrɪ da tɪn, ba di wɛyuu digə kam. Nɔɔna bam kʊntʊ yɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɪ Zakɪ dɪ Andre,
kʊ wəli dɪ Filipi dɪ Toma, dɪdaanɪ Batelemi dɪ Matiyu, kʊ wəli dɪ Zakɪ wʊlʊ na yɪ Alɪfɪ bu
tɪn, dɪ Simɔn wʊlʊ na yɪ Zelɔtɪ * nɔɔna bam wʊ nɔɔnʊ tɪn, dɪdaanɪ Zudasɪ wʊlʊ na yɪ
Zakɪ bu tɪn. [14] Maŋa maama bantʊ dɛɛn yəni ba wʊ daanɪ dɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ mʊ, yɪ ba
warɪ Wɛ. Kaana badonnə dɪdaanɪ Zezi nu Mari dɪ Zezi nyaana dɪ tɔgɪ ba wʊra dɪ ba.

Ba na kuri nɔɔnʊ wʊdoŋ sɪ o ləni Zudasɪ yuu nɪ te tɪn

[15] Dɛ dɪdwɪ balʊ maama na yɪ ko-biə Zezi ŋwaanɪ tɪn ma kikili daanɪ jəgə dɪdʊa, ba yi
nɪ nɔɔna bi dɪ fiinle (120). Ba na wʊra kʊntʊ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma zaŋɪ ba wʊnɪ o zɪgɪ wɛɛnɪ sɪ
o ŋɔɔnɪ. [16] O maa wɪ: «A ko-biə-ba, kʊ na yɪ Zudasɪ wʊlʊ na brɪ Zezi dʊna bam cwəŋə sɪ
ba ja-o tɪn, Wɛ Joro * kʊm dɛɛn maŋɪ kʊ pa Pɛ Davidi * ŋɔɔnɪ wʊntʊ taanɪ faŋa faŋa.
Kʊlʊ na pʊpʊnɪ kʊ tiŋi Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ wʊntʊ ŋwaanɪ tɪn mʊ maŋɪ sɪ kʊ ba kʊ kɪ.
[17] Zudasɪ dɛɛn tɔgɪ o wʊ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊnɪ mʊ, yɪ o tɔgɪ o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam.»
[18] Zudasɪ na kɪ te tɪn, o dɛɛn kwe səbu kʊlʊ o na joŋi o kəm-balɔrɔ kʊm baŋa nɪ tɪn o
ma yəgi tɪga mʊ. O daarɪ o tʊ tɪga nɪ o tɪ. O pugə ma bagɪ yɪ o lʊrʊ pi tɪ nuŋi. [19] Nɔɔna
balʊ maama na zʊʊrɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn ma ni kʊlʊ na kɪ-o tɪn, kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba bəŋi
tɪga kam kʊntʊ nɪ ‹Akɪlɪdama› dɪ ba tɪtɪ taanɪ. Kʊ kuri mʊ ‹Jana tɪga›.
[20] Pɪyɛɛrɪ ta ma ta o wɪ: «Kʊ nan pʊpʊnɪ Wɛ ləŋ-ŋwɪ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

‹Wɛ wʊ́ pa wʊntʊ sɔŋɔ kʊm ba kʊ cɔgɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa yɪ daarɪ kʊ wʊnɪ.›

Kʊ daa ta pʊpʊnɪ kʊ wɪ:

‹Wɛ wʊ́ pa nɔɔnʊ wʊdoŋ ləni wʊntʊ yuu nɪ o taa tʊŋɪ o tɪtʊŋa yam.›

[21-22] Kʊ nan maŋɪ sɪ nɔɔnʊ wəli dɪbam Zezi tɪntʊŋna bam wʊnɪ o ji maana tu, sɪ o taa ŋɔɔnɪ dí Yuutu Zezi cɪga kam dɪ o na bi o yagɪ tʊʊnɪ te tɪn. Kʊntʊ tu nan maŋɪ sɪ o taa yɪ wʊlʊ dɛɛn na tɔgɪ o wʊ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊnɪ maŋa maama dí Yuutu Zezi dɛɛn na tɔgɪ dɪ dɪbam o beeri tɪn mʊ, kʊ sɪŋɪ maŋa kam Zan na miisi Zezi na wʊnɪ tɪn, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kam Zezi na yagɪ dɪbam te yɪ o di Wɛ-sɔŋɔ tɪn.»

[23] Pɪyɛɛrɪ na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, ba ma lɪ nɔɔna bale. Dɪdʊa mʊ yɪ Zʊzɛfʊ wʊlʊ ba na bə nɪ Basaba yɪ ba daa ta bə-o nɪ Zusitu tɪn. Wʊdoŋ wʊm maa yɪ Matɪasɪ. [24] Ba laan ma loori Wɛ ba wɪ: «Dí Yuutu, nmʊ maŋɪ n ye nɔɔnʊ maama wʊbʊŋa na yɪ te tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ dí loori nmʊ tee nɪ sɪ n brɪ dɪbam nɔɔna bantʊ bale wʊnɪ nmʊ na kuri wʊlʊ sɪ o ji nmʊ tɪntʊŋnʊ tɪn, [25] sɪ o taa tʊŋɪ tɪtʊŋa yalʊ Zudasɪ na kwe o yagɪ yɪ o daarɪ o vu o na maŋɪ sɪ o vu mɛ tɪn.»

[26] Ba na loori Wɛ ba ti tɪn, ba ma ta jɔrɔ sɪ ba kuri nɔɔna bale bam kʊntʊ wʊnɪ. Ba na tagɪ ba kuri wʊlʊ tɪn mʊ yɪ Matɪasɪ. Ba laan ma pa o tɔgɪ o yɪ Zezi tɪntʊŋnʊ o wəli ba fugə-dɪdʊa kam wʊnɪ.

2

Wɛ Joro kʊm na tu kʊ zəni Zezi karabiə bam te tɪn

[1] Dɛ dɪm Zwifə bam na yəni ba di ba candiə kalʊ yɪrɪ na yɪ Pantɪkoti * tɪn ma ba ka yi. Zezi karabiə bam maama maa wʊ daanɪ jəgə dɪdʊa. [2] Sɔɔ ma da kʊ nuŋi wɛyuu nɪ nɪnɛɛnɪ vu-dɪʊ na fufugi te tɪn. Sɔŋɔ kʊm ba na je kʊ wʊnɪ tɪn maama ma su dɪ sɔɔ kʊm kʊntʊ. [3] Ba ma na wəənu nɪ min-vwɪ te, yɪ tɪ pwɛ pwɛ tɪ jəni ba dɪdʊa dɪdʊa yuu nɪ. [4] Wɛ Joro * kʊm ma ba ba maama tee nɪ dɪ dam, yɪ ba sɪŋɪ sɪ ba taa ŋɔɔnɪ taana dwi dwi, nɪnɛɛnɪ Wɛ Joro kʊm na pɛ-ba dam sɪ ba ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ tɪn.

[5] Kantʊ maŋa kam nɪ, Zwifə zanzan dɛɛn mʊ tu ba wʊ tɪʊ kʊm nɪ. Ba maa yɪ balʊ na kwarɪ Wɛ lanyɪranɪ tɪn, yɪ ba nuŋi je maama mʊ lʊgʊ baŋa nɪ. [6] Balʊ na wʊra tɪn dɛɛn ma ni sɔɔ kʊm na kɪ te tɪn, yɪ kɔgɔ zanzan laan ma ba kʊ la daanɪ jəgə kam nɪ. Ba ma ni Zezi karabiə bam na zɪgɪ ba ŋɔɔnɪ taana dwi dwi. Kʊ ma sʊ-ba, bɛŋwaanɪ ba maama dɛɛn ni Zezi karabiə bam na ŋɔɔnɪ ba dɪdʊa dɪdʊa dwi taanɪ. [7] Ba yɪra ma sɔɔrɪ yɪ kʊ kɪ-ba yəəu. Ba ma ta ba wɪ: «Nii, bantʊ maama yɪ Galile tiinə mʊ, yɪ ba zɪgɪ ba ŋɔɔnɪ taana yantʊ doŋ. [8] Kʊ nan kɪ ta mʊ yɪ dɪbam maama ni ba na ŋɔɔnɪ dɪbam dɪdʊa dɪdʊa dwi taanɪ? [9] Dɪbam nuŋi je dwi təri təri mʊ. Dɪbam badonnə nuŋi Parɪtɪ dɪ Meedi dɪ Elam, kʊ wəli dɪ Mesopotami dɪ Zude dɪ Kapadɔsɪ, dɪdaanɪ Pɔn dɪ Azi tɪɪnɪ dɪm maama. [10] Dí badonnə dɪ ma nuŋi Friizi dɪ Pamfili dɪ Ezipi dɪ Liibi tɪɪnɪ dɪlʊ na batwarɪ dɪ Sirɛɛnɪ tɪn. Dí badonnə maa nuŋi Rom. [11] Dɪbam yɪ Zwifə mʊ, kʊ wəli dɪ dwi-gɛ tiinə balʊ na tɔgɪ cullu tɪlʊ Wɛ na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn. Dɪbam badonnə maa nuŋi Krɛtɪ dɪ Arabi. Dɪ kʊntʊ dɪ, dɪbam maama nan ta ni ba na maɪ dɪbam dɪdʊa dɪdʊa dwi taanɪ ba ŋɔɔnɪ wo-kamunnu tɪlʊ Wɛ na kɪ tɪn.»

[12] Nɔɔna bam na yɪ yəəu yɪ ba wʊbʊŋa vugimi daanɪ kʊntʊ tɪn, ba maa bwe daanɪ ba wɪ: «Kəm dɪntʊ kuri mʊ bɛɛ?» [13] Ba badaara laan maa jɪgɪ Zezi tɪntʊŋna bam ba mwana, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Nɔɔna bantʊ nyɔgɪ sana mʊ ba su.»

Pɪyɛɛrɪ na tɔɔlɪ Wɛ kwərə Pantɪkoti dɛ nɪ te tɪn

[14] Pɩyɛɛrɩ laan ma zaŋɩ wɛɛnɩ dɩdaanɩ o donnə fugə-dɩdʋa kam. O ma ŋɔɔnɩ dɩ kwər-
dɩa o ta dɩ nɔn-kɔgɔ kʋm o wɩ: «A badonnə-ba, Zwifə-ba dɩ abam balʋ maama na zʋʋrɩ
Zeruzalɛm nɩ tɩn, cəgi-na sɩ a ta kəm dɩntʋ kuri a brɩ abam. [15] Abam na bʋŋɩ nɩ nɔɔna
bantʋ nyɔgɩ sana mʋ ba su tɩn, kʋ nan daɩ kʋntʋ. Kʋ daa ta yɩ tɩtɩɩtɩ mʋ, wɩa ta wʋ bɩgɩ
sɩ ba nyɔ sana. [16] Kʋ nan yɩ kʋlʋ Wɛ nijoŋnu Zʋwɛlɩ dɛɛn na ŋɔɔnɩ kʋ taanɩ tɩn mʋ. [17] O
tagɩ sɩ Baŋa-Wɛ wɩ:

‹Lʋgʋ tiim maŋa na yiə,
amʋ wʋ́ pwəri a Joro * kʋm sɩ kʋ taa wʋ nabiinə maama tee nɩ.
Kʋntʋ nan wʋ́ pa abam biə dɩ á bukwa ŋɔɔnɩ amʋ yiyiu-ŋwɛ.
Aá pa abam nɔn-dʋnnʋ na vɩɩrɩm,
kʋ daarɩ sɩ á nankwɩn dwɛ dɩndwɩa.
[18] Kʋ yɩ cɩga sɩ da yam kʋntʋ nɩ,
kʋ na yɩ a tɩntʋŋ-baara dɩ kaana dɩ,
aá pwəri a Joro kʋm a pa ba maama,
sɩ ba ŋɔɔnɩ amʋ yiyiu-ŋwɛ.
[19] A ta wʋ́ pa wo-kɩnkagɩla taa kɩ wɛyuu nɩ,
yɩ a daarɩ a kɩ wəənu tɩlʋ na brɩ a dam tɩn tɩga baŋa nɩ.
Kantʋ maŋa kam nɩ jana wʋ́ ta wʋra dɩ mini dɩ nyʋa kalʋ na tiini ka zwərə tɩn.
[20] Wɩa kam wʋ́ ji lim, yɩ cana kam dɩ wʋ́ ji nasʋŋʋ nɩ jana te,
kʋ na wʋ́ loori sɩ amʋ Baŋa-Wɛ sarɩya dɛ kamunu kʋlʋ na jɩgɩ zulə ba dɩ yi tɩn.
[21] Dɛ dɩm kʋntʋ nɩ,
wʋlʋ maama na wʋ́ bəŋi dí Yuutu yɩrɩ o ma loori zənə tɩn,
oó na vrɩm.›

[22] A badonnə Yisɩrayɛlɩ tiinə-ba, cəgi-na a na lagɩ a ta kʋlʋ tɩn. A lagɩ a ta Zezi wʋlʋ na
yɩ Nazarɛtɩ tʋ tɩn taanɩ mʋ a brɩ abam. Baŋa-Wɛ tagɩ wʋntʋ ŋwaanɩ mʋ Dɩ kɩ wo-
kamunnu dɩ wo-kɩnkagɩla dɩ wəənu tɩlʋ na brɩ Dɩ dam tɩn, sɩ kʋ brɩ abam nɩ o sɩɩnɩ o
nuŋi wʋm Baŋa-Wɛ te mʋ. Abam tɩtɩ maŋɩ á ye kʋntʋ, bɛŋwaanɩ wəənu tɩm kʋntʋ maŋɩ
tɩ kɩ abam tɩtarɩ nɩ. [23] Wɛ maŋɩ Dɩ ye kʋ na wʋ́ ta yɩ te tɩn. Dɩ dɛɛn ma lɩ wʋbʋŋa sɩ
abam ja Zezi á kɩ nɔn-balwaarʋ jɩŋa nɩ, sɩ ba pa-o tʋʋn-dagara * baŋa nɩ. Á kɩ kʋntʋ mʋ
á ma á gʋ-o. [24] Wɛ nan mʋ bi-o Dɩ pa o yagɩ tʋʋnɩ. Dɩ ma joŋ-o tʋʋnɩ yaara yam wʋnɩ
Dɩ yagɩ. Bɛŋwaanɩ tʋʋnɩ dɛɛn wʋ wanɩ dɩ cəŋ-o dɩ yagɩ yibeeli dɩm wʋnɩ.

[25] Faŋa faŋa tɩn, Pɛ Davidi * dɛɛn tagɩ wʋntʋ taanɩ o wɩ:

‹A naɩ a Yuutu Wɛ a yigə nɩ maŋa maama.
Dɩ wʋ a jazɩm nɩ,
sɩ Dɩ zəni-nɩ sɩ a yɩ tʋ.
[26] Mʋ kʋ kuri a jɩgɩ wʋpolo lanyɩranɩ,
yɩ a ni-taanɩ dɩ jɩgɩ ywəəni.
Dɩ a yɩra bwəni dɩm maama
a nan ta jɩgɩ tɩɩna nmʋ Wɛ tee nɩ.
[27] Bɛŋwaanɩ, a na tɩga,
nmʋ Baŋa-Wɛ bá yagɩ-nɩ sɩ a maŋɩ curu nɩ.
Nmʋ bá sɛ sɩ n tɩtɩ Wʋ-poŋo Tʋ wʋm yɩra pɔ.

[28] Nmʊ pɛ a lwarɩ cwe sɩlʊ na yɩ ŋwɩa cwe tɩn sɩ a taa tɔga.
Nmʊ wʊ́ pa a na ywəəni zanzan nmʊ tee nɩ.›
[29] A ko-biə-ba, mʊ kʊlʊ dɩbam nabaarʊ Davidi dɛɛn na tagɩ tɩn. A nan lagɩ a ŋɔɔnɩ wʊntʊ taanɩ mʊ jaja a brɩ abam nɩ o tɩga, yɩ ba kwe-o ba kɩ. O yibeeli ta wʊra dɩ zɩm maama. [30] O dɛɛn nan yɩ Wɛ nijoŋnu mʊ, yɩ o guli Wɛ na goni ni Dʊ pa-o Dʊ wɩ, Dʊ wʊ́ pa o dwi tiinə bam dɩdʊa zaŋɩ o di paarɩ o jəŋə kam je nɩ. [31] Davidi nan maŋɩ o da yigə o lwarɩ kʊlʊ Wɛ na wʊ́ kɩ tɩn. Kʊ yɩ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɩ tɩn tʊʊnɩ biim woŋo mʊ o tagɩ o wɩ: ‹Wɛ wʊ sɛ sɩ Dʊ yag-o curu nɩ. O yɩra yam dɩ nan wʊ pɔgɩ.› [32] Cɩga tɩn, Baŋa-Wɛ mʊ joori Dʊ pa Zezi wʊlʊ a ya na tagɩ tɩn ŋwɩa, yɩ dɩbam maama yɩ maana tiinə dʊ́ brɩ nɔɔna cɩga kam kʊntʊ. [33] Wɛ na bi-o tɩn, Dʊ zəŋ-o Dʊ jəni Dʊ jazɩm nɩ. Zezi laan ma joŋi Wɛ Joro kʊm o Ko Wɛ tee nɩ, nɩ Wɛ na maŋɩ Dʊ go ni sɩ Dʊ wʊ́ pa-o te tɩn, yɩ o pwəri-kʊ dɩbam baŋa nɩ. Mʊ kʊlʊ abam zɩm na naɩ yɩ á kwəri á ni tɩn. [34] Kʊ daɩ Davidi tɩtɩ mʊ diini Wɛ-sɔŋɔ. Wʊntʊ nan tagɩ o wɩ:
‹Yuutu Baŋa-Wɛ tagɩ dɩ a Yuutu Dʊ wɩ:
Ba n jəni a jazɩm nɩ,
[35] sɩ aá kɩ nmʊ dʊna maama n nɛ kuri nɩ, sɩ n nɔ-ba nɩ tɩga te.›
[36] Kʊntʊ tɩn, Yisɩrayɛlɩ dwi maama nan maŋɩ sɩ ba lwarɩ lanyɩranɩ nɩ, Zezi wʊlʊ abam na pagɩ tʊʊn-dagara baŋa nɩ á gʊ tɩn, kʊ yɩ wʊntʊ tɩtɩ nɔ́ɔ mʊ Wɛ laan pɛ sɩ o taa yɩ Krisi wʊm, yɩ o kwəri o yɩ dɩbam Yuutu.»
[37] Nɔɔna bam na ni Pɩyɛɛrɩ na tagɩ kʊlʊ kʊntʊ tɩn, kʊ ma tiini kʊ cɔgɩ ba wʊrʊ zanzan. Ba ma bwe Pɩyɛɛrɩ dɩ Zezi tɩntʊŋna badonnə bam ba wɩ: «Dʊ́ ko-biə-ba, dʊ́ nan wʊ́ kɩ ta mʊ?»
[38] Pɩyɛɛrɩ ma ləri-ba o wɩ: «Abam maama maŋɩ sɩ á ləni á wʊrʊ á yagɩ kəm-balwaarʊ tɩm, sɩ á daarɩ á pa ba miisi abam na wʊnɩ Zezi Krisi yɩrɩ ŋwaanɩ, sɩ Wɛ wʊ́ yagɩ á lwarɩm Dʊ ma cɛ abam. Wɛ laan wʊ́ pa Dʊ Joro kʊm taa wʊ abam tee nɩ. [39] Mʊ Wɛ na goni ni sɩ Dʊ kɩ te tɩn. Dʊ goni ni dɩntʊ Dʊ pa abam dɩ á biə, kʊ wəli dɩ balʊ maama na baŋwɛ tɩn. Kʊ yɩ balʊ maama dɩbam Yuutu Baŋa-Wɛ na wʊ́ bəŋi sɩ ba taa tɔg-o tɩn mʊ.»
[40] Pɩyɛɛrɩ ma joori o fɔgɩ o ma bɩtarɩ dwi dwi o brɩ-ba Wɛ cɩga kam, yɩ o kaanɩ-ba o wɩ: «Sɛ-na sɩ Baŋa-Wɛ vrɩ abam zɩm nɔn-balwaarʊ tɩm tɩtarɩ nɩ.» [41] Nɔɔna bam zanzan ma sɛ o taanɩ dɩm, yɩ ba daarɩ ba pa ba miisi-ba na wʊnɩ Wɛ ŋwaanɩ. Dɛ dɩm kʊntʊ nɩ nɔɔna zanzan mʊ tʊ ba zʊ ba wəli Zezi karabiə kɔgɔ kʊm wʊnɩ, ba yi nɩnɛɛnɩ nɔɔna mʊrr-tɩtɔ (3.000) te. [42] Ba ma tiini ba kwaanɩ ba pa Zezi tɩntʊŋna bam brɩ-ba Wɛ cwəŋə kam. Ba maama maa wəli daanɩ dɩ ni dɩdʊa, yɩ ba kwəri ba tɔgɩ daanɩ ba di wʊdiu nɩ Zezi dɛɛn na fɔgɩ dɩpɛ dɩm o pa o karabiə bam yɩ ba di te tɩn. Ba ma kwəri ba tɔgɩ daanɩ ba warɩ Wɛ maŋa maama.
[43] Fʊʊnɩ ma zʊ nɔɔna bam maama, bɛŋwaanɩ Wɛ dɛɛn pɛ Zezi tɩntʊŋna bam kɩ wo-kɩnkagɩla dɩ wəənu zanzan na brɩ Baŋa-Wɛ dam tɩn. [44] Zezi karabiə bam maama dɛɛn yəni ba wʊ jəgə dɩdʊa mʊ, yɩ wəənu tɩlʊ ba na jɩgɩ tɩn yɩ ba maama nyɩm. [45] Ba maa yəni ba kwe ba jɩjɩgɩrʊ dɩ ba zɩla ba yəgə, yɩ ba maŋɩ tɩ səbu kʊm ba pa daanɩ, kʊ maŋɩ nɩ nɔɔnʊ maama na lagɩ zənə te tɩn. [46] Dɛ maama ba yəni ba la daanɩ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ. Ba ma tɔgɩ daanɩ ba di wʊdiu da sam nɩ, kʊ nyɩ dɩ Zezi dɛɛn na fɔgɩ dɩpɛ o pa karabiə bam te tɩn. Ba maa maŋɩ ba wʊdiiru ba pa daanɩ, yɩ ba jɩgɩ wʊpolo lanyɩranɩ

dɪdaanɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ. [47] Ba maa zuli Wɛ maŋa maama, yɪ ba jɪgɪ zulə nɔɔna maama yibiyə nɪ. Dɛ maama dí Yuutu wʊm maa paɪ balʊ na nɛ vrɪm tɪn tui ba wəli ba kɔgɔ kʊm wʊnɪ.

3

Kɔrɔ na nɛ yazurə Zezi dam ŋwaanɪ te tɪn

[1] Dɛ dɪdwɪ mʊ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɛɛn zaŋɪ ba vu Wɛ-di-kamunu kʊm, maŋa kalʊ nɔɔna na yəni ba ve ba warɪ Wɛ tɪn. Kʊ yɪ wɛ-gunim maŋa nɪ mʊ. [2] Ba ma vu ba yi digə kam ni dɪlʊ ba na bə nɪ ‹Ni-laa› tɪn. Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪ kɔrɔ mʊ kʊ na puli o lʊra kam maŋa nɪ. O nɔɔna maa yəni ba zɪŋ-o ba vu ba jəni da dɛ maama, sɪ o taa loori səbiə nɔɔna balʊ na tui ba tɔgɪ da ba zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ tɪn tee nɪ. [3] Nɔɔnʊ wʊm ma na Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan na maa zʊʊrɪ Wɛ-digə kam. O ma loori-ba sɪ ba pa-o woŋo. [4] Ba ma nii-o ziin. Pɪyɛɛrɪ laan ma ta dɪd-o o wɪ: «Nii dɪbam seeni.» [5] O ma sɪɪnɪ o nii-ba yɪ o jɪgɪ tɪɪna sɪ baá pa-o woŋo. [6] Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «A ba jɪgɪ səbu sɪ a pa-m. A nan wʊ́ pa nmʊ a na jɪgɪ kʊlʊ tɪn. Dɪ Nazarɛtɪ tu Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ, zaŋɪ n ta n veə.»

[7] Pɪyɛɛrɪ na tagɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma ja o jazɪm o zən-o o pa o zaŋɪ wɛɛnɪ. O na zaŋɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ o nɛ sɪm dɪ o nakwəəlu tɪm maama kɪ dam lanyɪranɪ. [8] Nɔɔnʊ wʊm ma faŋɪ wɛɛnɪ o joori o ba o cwi o nɛ baŋa nɪ yɪ o sɪŋɪ vəŋə. O ma tɔgɪ-ba o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ. O maa veə yɪ o faŋa wɛɛnɪ yɪ o zuli Wɛ. [9] Nɔn-kɔgɔ kʊm ma na o na veə yɪ o zuli Wɛ. [10] Ba ma lwarɪ nɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ mʊ yɪ looru wʊlʊ ya na je Wɛ-di-kamunu kʊm ‹Ni-laa› kʊm nɪ tɪn. Kʊ ma tiini kʊ sɔɔrɪ-ba, yɪ kʊ kɪ-ba yəəu dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn.

Pɪyɛɛrɪ na tɔɔlɪ Wɛ kwərə Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ te tɪn

[11] Nɔɔnʊ wʊm ma yɔɔrɪ o məəli Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan. Nɔɔna bam maama maa yɪ yəəu. Ba ma zaŋɪ ba duri ba vu ba te, kʊnkɔlɔ kʊlʊ na jɪgɪ pwəŋə yɪ ba maa bə nɪ ‹Salɔmɔn kʊnkɔlɔ› tɪn nɪ. [12] Pɪyɛɛrɪ na nɛ nɔɔna bam kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «A badonnə Yisɪrayɛlɪ tiinə-ba, bɛŋwaanɪ mʊ yɪ abam yɪ yəəu dɪ kʊlʊ na kɪ tɪn? Bɛɛ mʊ yɪ abam yɔɔrɪ á nii dɪbam kʊntʊ? Abam bʊŋɪ sɪ kʊ yɪ dɪbam tɪtɪ dam mʊ pɛ o zaŋɪ o ve na? Á bʊŋɪ nɪ kʊ yɪ dɪbam na kwarɪ Wɛ lanyɪranɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ o zaŋɪ o ve na? [13] Kʊ nan na yɪ te tɪn, dɪbam nabaara Abraham * dɪ Yizakɪ dɪ Zakɔbɪ Baŋa-Wɛ laan mʊ pɛ Dƛ tɪntʊŋnʊ Zezi joŋi paarɪ dɪ zulə. Abam jaanɪ wʊntʊ mʊ á pa ba gʊ-o. Pilatɪ dɛɛn bʊŋɪ sɪ o yag-o yɪ abam wʊ sɛ. [14] Zezi Krisi yɪ wʊ-poŋo tu mʊ dɪ cɪga tu. Abam nan vɪ-o, yɪ á daarɪ á loori Pilatɪ sɪ o yagɪ nɔn-gʊrʊ mʊ o pa abam. [15] Abam na kɪ te tɪn, á gʊ wʊlʊ na yɪ ŋwɪa tu tɪn mʊ, yɪ Wɛ joori Dƛ bi-o Dƛ pa o yagɪ tʊʊnɪ. Dɪbam yɪ maana tiinə dí brɪ nɔɔna cɪga kam kʊntʊ. [16] Kʊ yɪ Zezi Krisi yɪrɪ dam dɪm ŋwaanɪ, dɪ dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn mʊ pɛ nɔɔnʊ wʊlʊ abam na nɛ yɪ á ye tɪn na dam. Kʊ yɪ o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn mʊ pɛ o na yazurə abam maama yigə nɪ.

[17] A ko-biə-ba, abam dɪ á yigə tiinə bam na kɪ Zezi te tɪn, a ye nɪ abam ya yəri woŋo kʊlʊ á na kɪ tɪn mʊ. [18] Faŋa faŋa tɪn, Wɛ dɛɛn pɛ Dƛ nijoŋnə bam maama tɔɔlɪ Dƛ kwərə ba brɪ nɔɔna nɪ Krisi * wʊm Dƛ na tʊŋɪ tɪn maŋɪ sɪ o yaarɪ mʊ. Abam na kɪ-o te tɪn mʊ pɛ Wɛ taanɪ dɪm sɪɪnɪ dɪ kɪ. [19] Kʊntʊ ŋwaanɪ, nan ləni-na á wʊrʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ,

sɪ á daarɪ á pipiri á taá tɔgɪ Wɛ, sɪ Wɛ wú yagɪ á lwarɪm Dɩ ma cɛ abam. [20] Kʊntʊ tɪn, dí Yuutu Baŋa-Wɛ wú pa abam wʊrʊ taa zurə maŋa dɪ maŋa, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ tʊŋɪ Krisi wʊm Dɩ na maŋɪ Dɩ kuri sɪ Dɩ pa abam tɪn. Wʊntʊ mʊ yɪ Zezi. [21] O maŋɪ sɪ o taa wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ mʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ Wɛ na wú fɔgɪ Dɩ kwɛ wəənu maama tɪn, nɪ Wɛ na maŋɪ Dɩ pa Dɩ nijoŋnə bam tɔɔlɪ Dɩ kwərə faŋa faŋa te tɪn. [22] Kʊ yɪ nɪnɛɛnɪ Moyisi * dɛɛn na tagɪ o wɪ: ‹Abam Yuutu Baŋa-Wɛ wú pa abam dwi tu dɪdʊa mʊ zaŋɪ o taa yɪ Wɛ nijoŋnu abam tɪtarɪ nɪ, nɪ Dɩ na tʊŋɪ amʊ Moyisi te tɪn. Wʊntʊ nan na tuə, abam maŋɪ sɪ á sɛ taanɪ dɪlʊ maama o na wú ta o brɪ abam tɪn. [23] Wʊlʊ maama nan na wʊ sɛ kʊlʊ Wɛ nijoŋnu wʊm na wú brɪ tɪn, ba maŋɪ sɪ ba lɪ kʊ tu mʊ Wɛ nɔɔna bam wʊnɪ ba gʊ.› Mʊ kʊlʊ Moyisi dɛɛn na tagɪ tɪn. [24] Kʊ na puli dɪ Samʊwɛlɪ dɪ balʊ maama na saŋɪ o kwaga tɪn, Wɛ nijoŋnə balʊ maama na tɔɔlɪ Wɛ kwərə tɪn dɛɛn brɪ kʊlʊ na wú kɪ da yantʊ wʊnɪ tɪn mʊ. [25] Wɛ kwərə kam Dɩ dɛɛn na pɛ Dɩ nijoŋnə bam sɪ ba tɔɔlɪ tɪn yɪ abam ŋwaanɪ mʊ. Wɛ ni dɪm Dɩ dɛɛn na goni Dɩ pa dɪbam nabaara bam tɪn dɪ daa ta yɪ abam ŋwaanɪ mʊ. Dɩ dɛɛn goni ni dɪ Abraham Dɩ wɪ: ‹Nmʊ dwi dɪm ŋwaanɪ amʊ wú kɪ lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama lanyɪranɪ.› [26] Kʊntʊ ŋwaanɪ Baŋa-Wɛ dɛ yigə Dɩ tʊŋɪ Dɩ tɪntʊŋnʊ wʊm abam tee nɪ mʊ, sɪ o kɪ abam lanyɪranɪ dɪ o na pa abam dɪdʊa dɪdʊa yagɪ á kəm-balwaarʊ tɪm.»

4

Ba na jaanɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan te tɪn

[1] Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɛɛn na wʊra ba ŋɔɔnɪ kʊntʊ doŋ ba brɪ nɔɔna bam tɪn, Zwifə bam kaanɪm tiinə dɪdaanɪ Wɛ-di-kamunu kʊm yɪrɪna bam yigə tu wʊm dɪ Sadusɪan * tiinə badonnə ma zaŋɪ ba ba ba te. [2] Ba bana tiini ya zaŋɪ dɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan dɪ ba na ŋɔɔnɪ te ba wɪ, Zezi bi o yagɪ tʊʊnɪ, yɪ kʊntʊ brɪ nɪ twa dɪ wú wanɪ ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn. [3] Ba ma ja Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan ba kɪ pɪɪna digə nɪ. Tɪga na yi tɪn ŋwaanɪ, ba ma yagɪ-ba da sɪ tɪga pʊʊrɪ. [4] Kʊ daarɪ kɔgɔ kʊm nɔɔna zanzan ma sɛ taanɪ dɪlʊ ba na ni tɪn, yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi. Balʊ na sɛ tɪn kɔgɔ kʊm dɛɛn yɪ nɪnɛɛnɪ nɔɔna mʊrr-tɪnʊ (5.000).

[5] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Zwifə yigə tiinə bam dɪ ba nakwa bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam ma la daanɪ Zeruzalɛm nɪ. [6] Ba ma jeeri dɪdaanɪ Annɪ wʊlʊ na yɪ ba kaanɪm yuutu tɪn, dɪ Kayifu dɪ Zan dɪ Alɛsandrɪ, dɪ balʊ na tɔgɪ ba yɪ kaanɪm yuutu wʊm sɔŋɔ tiinə tɪn. [7] Ba ma pa Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan ba ba zɪgɪ ba yigə nɪ. Ba ma bwe-ba ba wɪ: «Kʊ yɪ dɪ bɛɛ dam mʊ, dɪ wɔɔ yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ, abam mɛ á kɪ kʊntʊ?»

[8] Wɛ Joro * kʊm laan ma ba Pɪyɛɛrɪ te dɪ dam. O ma ləri-ba o wɪ: «Tɪʊ kʊm yigə tiinə dɪ nakwa-ba, [9] abam zɪm na bwe dɪbam kʊlʊ taanɪ tɪn, kʊ na yɪ dɪbam na zəni kɔrɔ kʊm yɪ kʊ na yazurə tɪn, [10] dí wú pa abam dɪ Yisɪrayɛlɪ dwi tiinə bam maama lwarɪ kʊ na kɪ te. Á taá ye nɪ Nazarɛtɪ tu Zezi Krisi yɪrɪ dam ŋwaanɪ mʊ pɛ nɔɔnʊ wʊntʊ na yazurə, yɪ o laan ba o zɪgɪ abam yigə nɪ. Abam nan pagɪ Zezi Krisi tʊʊn-dagara * baŋa nɪ á gʊ, yɪ Wɛ joori Dɩ bi-o Dɩ pa o yagɪ tʊʊnɪ. [11] Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ ta o taanɪ nɪ:

> ‹Kandwɛ dɪlʊ abam lwara bam na vɪn tɪn laan mʊ joori dɪ ba dɪ ji kandwɛ dɪlʊ na paɪ sɔŋɔ kʊm dana tɪn.›

12 Yɪrɪ dɪdoŋ daa təri lʊgʊ baŋa nɪ Wɛ na pɛ nabiinə sɪ dɪ wanɪ dɪ pa ba na vrɪm. Kʊ na
daɪ Zezi Krisi yɪranɪ mʊ waɪ o vrɪ nɔɔna o yaga.»
13 Zwifə nakwa bam na nɛ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan na jɪgɪ baarɪ dɪ ba na ŋɔɔnɪ te tɪn, kʊ ma kɪ-
ba yəəu dɪ ba na yɪ nɔɔna balʊ na yəri kʊlʊkʊlʊ yɪ ba daɪ yi-pʊrɪ-nyɪna tɪn ŋwaanɪ. Ba
ma lwarɪ nɪ bantʊ dɛɛn tɔgɪ ba wʊ dɪ Zezi mʊ. 14 Ba na nɛ kɔrɔ kʊm na zɪgɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ
Zan tee nɪ yɪ kʊ jɪgɪ yazurə tɪn, ba maa warɪ kʊlʊkʊlʊ sɪ ba daa ta. 15 Ba ma ta dɪ ba ba
wɪ, ba nuŋi da ba taanɪ dim jəgə kam nɪ sɪ ba daarɪ. Ba laan maa wʊra ba bwɛ daanɪ, sɪ
ba nii ba na wʊ́ kɪ te tɪn. 16 Ba ma bwe daanɪ ba wɪ: «Dí nan wʊ́ kɪ nɔɔna bantʊ ta mʊ?
Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn lwarɪ nɪ bantʊ mʊ kɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪm
kʊntʊ. Dí daa bá wanɪ dí ta nɪ vwan. 17 Dí nan na lagɪ sɪ kəm dɪntʊ yɪ jagɪ dɪ vu yigə
tɪn, dí maŋɪ sɪ dí kaanɪ nɔɔna bam mʊ, sɪ ba daa yɪ ŋɔɔnɪ Zezi woŋo dɪ nɔɔn-nɔɔnʊ.»
18 Ba laan ma joori ba bəŋi-ba, yɪ ba zʊ. Ba ma ta dɪ ba ba wɪ, ba ba jɪgɪ cwəŋə sɪ ba
daa ŋɔɔnɪ Zezi woŋo, naa sɪ ba taa brɪ nɔɔna dɪ wʊntʊ yɪrɪ. 19 Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan ma ləri-ba
ba wɪ: «Abam tɪtɪ bʊŋɪ-na á nii. Kɔɔ mʊ lana Wɛ yigə nɪ? Kʊ maŋɪ sɪ dí sɛ abam dí
dwəni Baŋa-Wɛ na? 20 Dɪbam nan bá wanɪ dí yagɪ kʊlʊ dí na nɛ yɪ dí kwəri dí ni tɪn
ŋwaŋa.»
21 Zwifə nakwa bam laan ma fɔgɪ ba kaanɪ-ba zanzan, yɪ ba daarɪ ba yagɪ-ba ba pa ba
viiri. Ba dɛɛn wʊ nɛ kʊlʊ kʊm ba na wʊ́ vaŋɪ ba zwa kʊ baŋa nɪ tɪn, bɛŋwaanɪ tɪʊ kʊm
nɔɔna maama tiini ba zuli Wɛ dɪ woŋo kʊlʊ na kɪ tɪn. 22 Bɛŋwaanɪ nɔɔnʊ wʊlʊ wo-
kɪnkagɪlɪ dɪm na kɪ o baŋa nɪ yɪ o na yazurə tɪn dwe bɪna fiinna o ya na yɪ kɔrɔ.

Zezi karabiə bam na tʊŋɪ dɪ Wɛ Joro dam te tɪn

23 Ba na yagɪ Pɪyɛɛrɪ dɪ Zan kʊntʊ tɪn, ba ma joori ba vu ba kɔgɔ kʊm te. Ba ma ta dɪ
ba Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba tɪʊ kʊm nakwa bam na tagɪ kʊlʊ tɪn. 24 Ba na ni
kʊntʊ tɪn, ba maama ma wəli daanɪ ba warɪ Wɛ yɪ ba wɪ: «Yuutu Baŋa-Wɛ, nmʊ mʊ kɪ
wɛyuu dɪ tɪga baŋa dɪ na-fara dɪ wəənu tɪlʊ maama na zʊʊrɪ tɪ wʊnɪ tɪn. 25 Dí nabaarʊ
Davidi * dɛɛn mʊ yɪ nmʊ tɪntʊŋnʊ. Nmʊ dɛɛn ma pa n Joro * kʊm pa o ta nmʊ kwərə
kam o wɪ:

‹Bɛɛ mʊ yɪ lʊgʊ baŋa tiinə dwi təri təri bana zaŋɪ yɪ ba bʊŋɪ wʊbʊŋ-yɔɔrʊ?
26 Ba pwa bam ti ba yigə sɪ ba kɪ jara.
Ba yum tiinə dɪ ma la daanɪ sɪ ba kɪ jara dɪdaanɪ Baŋa-Wɛ dɪ Krisi * wʊm Dɩ na
tʊŋɪ tɪn.›

27 Kʊ sɪɪnɪ kʊ kɪ kʊntʊ mʊ. Tɪʊ kʊntʊ nɪ mʊ Erɔdɪ * dɪ Pɔnsɪ Pilatɪ jəni daanɪ dɪ
Yisɪrayɛlɪ * tiinə dɪ dwi-gɛ * tiinə, sɪ ba ja dɪ nmʊ tɪntʊŋ-ŋʊm Zezi wʊlʊ nmʊ na kuri tɪn.
28 Ba na bwɛ daanɪ kʊntʊ tɪn, ba kɪ kʊ maŋɪ dɪ nmʊ na maŋɪ n lɪ wʊbʊŋa dɪ n dam dɪm
sɪ kʊlʊ wʊ́ kɪ tɪn mʊ. 29 Dí Yuutu Wɛ, nii ba na lagɪ ba yaarɪ dɪbam te tɪn! Dɪbam nan yɪ
nmʊ tɪntʊŋna mʊ. Nan pa dɪbam dam, sɪ dí wanɪ dí taá tɔɔlɪ nmʊ kwərə kam dɪ baarɪ.
30 Nan twɪ n jɪ-dɪa kam n pa nɔɔna taa naɪ yazurə, sɪ n pa wo-kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪlʊ na
brɪ n dam tɪn taa kɪ nmʊ tɪntʊŋ-ŋʊm Zezi yɪrɪ dɪm ŋwaanɪ.»
31 Ba na warɪ Wɛ ba ti tɪn, jəgə kam ba na lagɪ daanɪ mɛ tɪn ma sisiŋə. Wɛ Joro kʊm
laan ma ba ba maama te dɪ dam, yɪ ba ŋɔɔnɪ Wɛ kwərə kam dɪ baarɪ.
32 Zezi karabiə bam kɔgɔ kʊm maama wʊbʊŋa dɪ ba ŋwɪa maama dɛɛn yɪ bɪdwɪ mʊ.

Ba wʊlʊwʊlʊ wʊ tagɪ nɪ wʊm yɪranɪ mʊ te o wəənu. Wəənu tɪlʊ ba na jɪgɪ tɪn yɪ ba maama nyɪm mʊ. [33] Zezi tɪntʊŋna bam maa jɪgɪ dam kamunu, yɪ ba fɔgɪ ba brɪ dí Yuutu Zezi cɪga kam nɪ o sɪɪnɪ o bi o yagɪ tʊʊnɪ. Wɛ ma zəni ba maama dɪ Dɩ zaanɪ dɪm lanyɪranɪ. [34] Nɔɔn-nɔɔnʊ təri ba kɔgɔ kʊm wʊnɪ o na yɪ yinigə tu. Balʊ na jɪgɪ karɪ naa sam tɪn yəni ba yəgi-tɪ mʊ, [35] yɪ ba daarɪ ba kwe səbu kʊm ba ja ba ba pa Zezi tɪntʊŋna bam. Ba laan ma maŋɪ səbu kʊm ba pa daanɪ, kʊ maŋɪ dɪ wʊlʊ maama na lagɪ zənə te tɪn.

[36] Kʊntʊ, Zʊzɛfʊ wʊlʊ ba na maa bə nɪ Banabasɪ, kʊ kuri mʊ kwiə tu, yɪ o yɪ Leviti * tu wʊlʊ na nuŋi Sipri tɪn, [37] o dɛɛn yəgi o kara yɪ o kwe səbu kʊm o pa Zezi tɪntʊŋna bam.

5

Ananiya dɪ Safiira

[1] Kʊ daarɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Ananiya, o kaanɪ yɪrɪ mʊ Safiira. Nɔɔnʊ wʊm ma kwe ba kara o yəgi. [2] O ma twəri səbu kʊm wʊnɪ sɪ o ta jɪga, yɪ o kaanɪ dɪ ye kʊ ni nɪ. O laan ma kwe kʊlʊ na daarɪ tɪn o ja vu o pa Zezi tɪntʊŋna bam. [3] O na kɪ kʊntʊ tɪn, Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Ananiya, bɛɛ mʊ kɪ yɪ nmʊ pa sʊtaanɪ * wanɪ nmʊ kʊntʊ doŋ, yɪ n fɔ vwan dɪ Wɛ Joro * kʊm dɪ nmʊ na twəri kara kam səbu kʊm wʊnɪ sɪ n ta n jɪgɪ tɪn? [4] Maŋa kam nmʊ ta na wʊ yəgi kara kam tɪn, ka ya yɪ nmʊ nyɪm mʊ. Nmʊ nan na kwe n yəgi tɪn, səbu kʊm ta yɪ nmʊ nyɪm mʊ. Bɛŋwaanɪ mʊ n bʊŋɪ n wʊ nɪ, yɪ nmʊ kɪ kəm dɪm kʊntʊ? Nmʊ na fɔgɪ vwan kʊntʊ tɪn, n fɔgɪ n pa Wɛ mʊ, sɪ kʊ daɪ nabiinə.»

[5] Ananiya na ni kʊntʊ tɪn, o ma tʊ tɪga nɪ o tɪ. Kʊ dɛɛn ma pa fʊʊnɪ ja balʊ maama na lwarɪ kʊ ni nɪ tɪn. [6] Nɔn-dʊnnʊ ma zaŋɪ ba vu ba pri tʊ wʊm ba ja nuŋi ba kɪ.

[7] Kʊ na kɛ nɪ luu tɪtɔ te tɪn, o kaanɪ wʊm dɪ daa ma ba o zʊ Pɪyɛɛrɪ-ba te. O ma daa ta wʊ lwarɪ kʊlʊ na kɪ tɪn. [8] Pɪyɛɛrɪ ma ta dɪd-o o wɪ: «Ta n brɪ-nɪ, mʊ səbu kʊlʊ maama nmʊ dɪ n barʊ wʊm na joŋi á kara kam ŋwaanɪ tɪn na?» O ma sɛ o wɪ: «Ɛɛn, kʊ maama mʊ kʊntʊ.»

[9] Pɪyɛɛrɪ laan ma bwe-o o wɪ: «Bɛŋwaanɪ mʊ nmʊ dɪ n barʊ wʊm kɪ ni daanɪ sɪ á maŋɪ Yuutu Baŋa-Wɛ Joro kʊm á nii? Nɔɔna balʊ na kwe n barʊ wʊm ba kɪ tɪn ta zɪgɪ digə kam ni nɪ lele kʊntʊ. Ba nan wʊ́ zɪŋɪ nmʊ dɪ ba ja nuŋi.» [10] O na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ kaanɪ wʊm tʊ tɪga nɪ Pɪyɛɛrɪ yigə nɪ o tɪ. Nɔn-dʊnnʊ tɪm ma ba tɪ yi dɪ o tɪga. Ba ma kwe-o ba ja nuŋi ba kɪ o barʊ wʊm tɪkəri nɪ.

[11] Fʊʊnɪ dɛɛn ma ja Zezi kɔgɔ kʊm dɪ nɔɔna balʊ maama dɪ na ni kʊlʊ na kɪ tɪn.

[12] Wɛ dɛɛn pɛ Zezi tɪntʊŋna bam kɪ wəənu tɪlʊ na brɪ Dɩ dam tɪn dɪ wo-kɪnkagɪla zanzan nɔɔna tɪtarɪ nɪ. Zezi nɔɔna bam maama dɛɛn yəni ba jeeri daanɪ dɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ mʊ faŋa faŋa Pɛ Salɔmɔn kʊnkɔlɔ kʊm nɪ. [13] Balʊ na daɪ ba kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna tɪn, ba wʊlʊwʊlʊ wʊ dɛ o wəli ba wʊnɪ. Kʊ daarɪ tɪʊ kʊm nɔɔna bam maama ma tee Zezi nɔɔna bam. [14] Baara dɪ kaana zanzan dɛɛn tu ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ dí Yuutu Zezi. Ba ma tɔgɪ ba wəli o kɔgɔ kʊm wʊnɪ. [15] Zezi nɔɔna bam na yɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔna maa zɪŋɪ yawɪɪna ba nuŋi ba tiŋi cwe niə nɪ. Ba dɛɛn tiŋi-ba sarɪ dɪ gungwəəlu baŋa nɪ mʊ, sɪ Pɪyɛɛrɪ na maa tɔgɪ da o kɛa, sɪ o luluŋu kʊm má wanɪ kʊ tɔgɪ ba badonnə baŋa. [16] Nɔɔna zanzan maa

yəni ba nuŋi Zeruzalɛm sa-tɩɩnɩ dɩm maama wʊnɩ ba jaanɩ yawɩɩna dɩ balʊ ciciri na jɩgɩ-ba sɩ yaarɩ tɩn ba tui, yɩ ba maama nɛ yazurə.

Ba na jɩgɩ Zezi tɩntʊŋna bam ba yaarɩ te tɩn

[17] Zwifə bam kaanɩm yuutu wʊm dɩ o nɔɔna bam maama na tɔgɩ ba yɩ Sadusɩan * tiinə kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna tɩn dɛɛn ma na kʊlʊ na kɩ tɩn. Ba maa tiini ba jɩgɩ wʊ-gʊrʊ dɩ Zezi tɩntʊŋna bam. [18] Ba laan ma zaŋɩ ba ja-ba ba ja vu ba kɩ pɩɩna digə nɩ. [19] Tɩga na yi tɩn, Baŋa-Wɛ malɛka ma ba ka pʊrɩ pɩɩna digə kam niə yam, yɩ ka pa Zezi tɩntʊŋna bam nuŋi. Ka ma ta dɩ ba ka wɩ: [20] «Ve-na á zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm, sɩ á taá brɩ nɔɔna bam Wɛ ŋwɩ-dʊŋa kam na yɩ te tɩn maama.» [21] Ba ma sɛ Wɛ malɛka kam ni. Tɩga na pʊʊrɩ tɩtɩɩtɩ tɩn, ba ma vu ba zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm ba wʊra ba brɩ nɔɔna bam.

Kaanɩm * yuutu wʊm dɩ o nɔɔna bam laan ma bəŋi Zwifə sarɩya-dirə nakwa dɩ Zwifə nakwa bam kɔgɔ kʊm maama sɩ ba kikili daanɩ. Ba ma daarɩ ba tʊŋɩ nɔɔna sɩ ba vu ba lɩ Zezi tɩntʊŋna bam pɩɩna digə kam nɩ ba ja ba ba pa-ba. [22] Ba nɔɔna bam na yi da tɩn, mʊ ba wʊ nɛ Zezi tɩntʊŋna bam pɩɩna digə kam nɩ. Ba ma joori ba vu Zwifə nakwa bam te yɩ ba wɩ: [23] «Dí na yi da tɩn, pɩɩna digə kam niə yam pɩ mʊ lanyɩranɩ. Nɔɔna balʊ na wʊra ba yɩra sɩ pɩɩna bam yɩ lu tɩn maa zɩgɩ da. Dí nan na pʊrɩ digə kam tɩn, dí wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ ka wʊnɩ.»

[24] Wɛ-di-kamunu kʊm yɩrɩna bam yigə tu wʊm dɩdaanɩ kaanɩm yigə tiinə bam na ni kʊntʊ tɩn, ba wʊbʊŋa vugimi daanɩ yɩ ba yəri kʊlʊ na kɩ Zezi tɩntʊŋna bam tɩn. [25] Nɔɔnʊ wʊdoŋ laan ma ba o zʊ ba na wʊ mɛ tɩn o ta dɩ ba o wɩ: «Nii-na, nɔɔna balʊ abam ya na jaanɩ á kɩ pɩɩna digə kam nɩ tɩn, bam mʊ wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ ba zɩgɩ da ba brɩ nɔɔna.»

[26] Yɩrɩna bam yigə tu wʊm na ni kʊntʊ tɩn, o dɩ o nɔɔna bam ma joori ba vu ba ja Zezi tɩntʊŋna bam ba ba. Ba daa wʊ jaanɩ-ba dɩ dam, bɛŋwaanɩ ba kwarɩ fʊʊnɩ sɩ nɔɔna bam wʊ́ dʊlɩ-ba dɩ kandwa.

[27] Ba laan ma pa ba zʊ ba zɩgɩ sarɩya-dirə nakwa bam yigə nɩ. Kaanɩm yuutu wʊm laan ma bwe-ba o wɩ: [28] «Bɛŋwaanɩ mʊ á kɩ kʊntʊ? Dɩbam maŋɩ dí kaanɩ abam sɩ á daa yɩ taá brɩ nɔɔna dɩ yɩrɩ dɩntʊ. Nii abam na kɩ te. Á pɛ abam zaasɩm dɩm yɩranɩ mʊ jagɩ Zeruzalɛm maama wʊnɩ, yɩ á ta lagɩ sɩ wʊntʊ caa kʊm tɔgɩ dɩbam.» [29] Pɩyɛɛrɩ dɩ o donnə tɩntʊŋna bam ma ləri ba wɩ: «Dɩbam maŋɩ sɩ dí sɛ Wɛ ni mʊ kʊ dwəni nabiinə ni. [30] Zezi wʊlʊ abam na jaanɩ á pa tʊʊn-dagara * baŋa nɩ á gʊ tɩn, Baŋa-Wɛ dɩlʊ dɩbam nabaara bam na tɔgɩ tɩn mʊ pɛ o bi o yagɩ tʊʊnɩ. [31] Kʊ yɩ wʊntʊ mʊ Baŋa-Wɛ zəŋ-o Dɩ jəni Dɩ jazɩm nɩ, sɩ o taa yɩ dɩbam Pɛ dɩ dí Vɩrnʊ, sɩ o pa Yisɩrayɛlɩ * tiinə na cwəŋə ba ləni ba wʊrʊ, sɩ Wɛ laan yagɩ ba lwarɩm Dɩ ma cɛ-ba. [32] Dɩbam dɩ Wɛ Joro * kʊlʊ Wɛ na pɛ balʊ maama na sɛ Dɩ ni tɩn yɩ cɩga kantʊ maana tiinə.»

[33] Zwifə nakwa bam na ni Zezi tɩntʊŋna bam na tɛ kʊlʊ tɩn, ba bana ma tiini ya zaŋɩ dɩ ba, yɩ ba lagɩ sɩ ba gʊ-ba. [34] Sarɩya-dirə nakwa bam dɩdʊ ma zaŋɩ ba tɩtarɩ nɩ, o yɩrɩ mʊ Gamalɩyɛlɩ. O yɩ Farizɩan * tu yɩ o ta yɩ Wɛ cullu tɩm karanyɩn-kamunu. Nɔɔna maama maa pa-o zulə. O na zaŋɩ ba kɔgɔ kʊm wʊnɩ tɩn, o maa wɩ, ba ja Zezi tɩntʊŋna bam ba nuŋi pooni sɩ ba cəgi fɩɩn. [35] O ma daarɩ o ta dɩ sarɩya-dirə nakwa bam o wɩ: «Yisɩrayɛlɩ tiinə-ba, á cʊ-na á tɩtɩ dɩ á na bʊŋɩ sɩ á kɩ nɔɔna bantʊ te tɩn. [36] Kʊ ta wʊ daanɩ nɔɔnʊ

wʊdoŋ mʊ zaŋɪ dɪbam lʊgʊ nɪ, o yɪrɪ mʊ Tɪʊdasɪ. O maa paɪ o yɪ nɔn-kamunu yɪ nɔɔna zanzan dɛɛn tɔgɪ o kwaga, ba yɪ nɪnɛɛnɪ nɔɔna biə-yana (400) te. Ba dɛɛn gʊ-o mʊ yɪ o karabiə bam jagɪ da yigə nɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ daarɪ. [37] Kʊntʊ kwaga nɪ Galile tu wʊdoŋ dɪ daa ma zaŋɪ o yɪrɪ mʊ Zudasɪ. Maŋa kam ba dɛɛn na wʊra ba garɪ dí lʊgʊ kʊm nɔn-biə tɪn, mʊ o zaŋɪ o la kɔgɔ o kɪ o kwaga nɪ. Ba ma gʊ wʊntʊ dɪ. O dɪ kwaga nɔɔna bam maama ma jagɪ da yigə nɪ. [38] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a lagɪ a ta abam sɪ á yɪ zaŋɪ á kɪ nɔɔna bantʊ kʊlʊkʊlʊ. Yagɪ-na-ba, bɛŋwaanɪ ba wʊbʊŋa yam dɪ ba tɪtʊŋa yam maama na yɪ nabiinə nyɪm mʊ, yaá ba ya ji kafɛ mʊ. [39] Kʊ nan na yɪ Wɛ nyɪm mʊ, abam bá wanɪ á cɪ-ba. Yɪrɪ-na á tɪtɪ sɪ á yɪ ba á ja dɪ Baŋa-Wɛ.»

Gamalɪyɛlɪ na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, ba ma sɛ o taanɪ dɪm. [40] Ba ma bəŋi Zezi tɪntʊŋna bam sɪ ba joori ba zʊ ba te. Ba ma magɪ-ba dɪ balaara, yɪ ba daarɪ ba kaanɪ-ba sɪ ba daa yɪ ŋɔɔnɪ kʊlʊkʊlʊ dɪ Zezi yɪrɪ. Ba laan ma yagɪ-ba yɪ ba viiri.

[41] Zezi tɪntʊŋna bam ma nuŋi sarɪya-dirə nakwa bam tee nɪ, yɪ ba jɪgɪ wʊpolo lanyɪranɪ dɪ ba na maŋɪ sɪ ba na yaara Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn. [42] Dɛ maama ba maa yəni ba jeeri daanɪ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ, yɪ ba daarɪ ba tʊlɪ sam ba brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam. Ba ma tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam, nɪ Zezi mʊ yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.

6

Ba na lɪ nɔɔna barpɛ tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ te tɪn

[1] Maŋa kam kʊntʊ nɪ Zezi karabiə bam kɔgɔ kʊm maa wʊra kʊ pulə zanzan. Ba kɔgɔ kʊm wʊnɪ Zwifə balʊ na yɪ vərə yɪ ba ŋɔɔnɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ dɪm tɪn maa jɪgɪ balʊ na ŋɔɔnɪ ba tɪtɪ Zwifə taanɪ dɪm tɪn ba pʊʊna, dɪ ba na ba paɪ ba kadənə kʊlʊ na maŋɪ sɪ ba pa-ba ba ni-wʊdiu ŋwaanɪ dɛ maama tɪn. [2] Zezi tɪntʊŋna fugə-bale bam ma bəŋi ba kɔgɔ kʊm maama ba kɪ daanɪ, yɪ ba ta ba wɪ: «Kʊ wʊ maŋɪ sɪ dɪbam yagɪ Wɛ taanɪ dɪm zaasɪm, sɪ dí daarɪ dí taá maŋɪ wʊdiiru. [3] Dí ko-biə-ba, á maŋɪ sɪ á lɪ nɔɔna barpɛ mʊ á wʊnɪ, sɪ dí pa ba taa nii wəənʊ tɪntʊ baŋa nɪ. Ba nan maŋɪ sɪ ba taa yɪ nɔɔna balʊ nɔɔna maama na ye nɪ ba yɪ nɔn-ŋʊna yɪ Wɛ Joro * kʊm wʊ ba tee nɪ lanyɪranɪ yɪ ba jɪgɪ wʊbʊŋ-ŋʊna tɪn. [4] Sɪ dɪbam dí daarɪ dí kwaanɪ dí nii Wɛ warɪm dɪ DL taanɪ dɪm zaasɪm baŋa nɪ.»

[5] Ba na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ ma poli ba kɔgɔ kʊm maama wʊ. Ba ma kuri nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Etiyɛnɪ. Wʊntʊ jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi yɪ Wɛ Joro kʊm wʊ o tee nɪ. Ba ma wəli Filipi dɪ Prokori dɪ Nikano dɪ Timɔn dɪ Pamɪna dɪ Nikola wʊlʊ na nuŋi Antɪɔsɪ, o yɪ dwi-gɛ * tu yɪ o ba o tɔgɪ cullu tɪlʊ Wɛ na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn. [6] Ba ma lɪ-ba ba ja vu ba zɪgɪ Zezi tɪntʊŋna bam yigə nɪ. Ba ma warɪ Wɛ ba pa-ba yɪ ba daŋɪ ba jɪa ba baŋa nɪ.

[7] Wɛ kwərə kam dɛɛn ma fɔgɪ ka jagɪ ka ve yigə yɪ nɔɔna sɛ-ka. Zezi karabiə bam kɔgɔ kʊm maa pulə zanzan Zeruzalɛm nɪ. Zwifə kaanɪm tiinə zanzan dɪ dɛɛn ma ba ba sɛ Zezi cɪga kam.

Ba na jaanɪ Etiyɛnɪ te tɪn

[8] Etiyɛnɪ dɛɛn yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ Wɛ na pɛ-o zaanɪ dɪ dam zanzan tɪn. O maa tiini o kɪ wo-kɪnkagɪla dɪ wəənʊ tɪlʊ na brɪ Wɛ dam tɪn nɔɔna tɪtarɪ nɪ. [9] Nɔɔna badonnə maa zaŋɪ ba magɪ kantɔgɔ dɪd-o. Bantʊ nuŋi Zwifə kɔgɔ kʊlʊ ya na yɪ gambɛ yɪ ba laan ba ba te ba

tɪtɪ tɪn wʊnɪ mʊ. Ba dɛɛn nuŋi Sirɛɛnɪ dɪ Alɛsandrɪ mʊ. Ba ma tɔgɪ ba wəli dɪ Zwifə badaara na nuŋi Silisi dɪ Azi tɪn. [10] Ba na magɪ kantɔgɔ dɪd-o tɪn, o ma ŋɔɔnɪ dɪ bʊŋɪm dam nɪ Wɛ Joro * kʊm na pɛ-o te tɪn, kʊ pa ba daa warɪ o taanɪ ba ləri. [11] Ba laan ma nuŋi ba kɪ ni dɪdaanɪ nɔɔna badonnə, sɪ ba fɔ vwan ba ta wɪ: «Dɪbam ni nɔɔnʊ wʊntʊ na ŋɔɔnɪ o twɪ Moyisi * dɪ Wɛ.»

[12] Ba ma pa tɪʊ kʊm nɔɔna dɪ ba nakwa bam dɪ ba cullu karanyɪna tiinə bam bana zaŋɪ, yɪ ba ja Etiyɛnɪ ba ja vu ba sarɪya-dirə nakwa bam yigə sɪ ba di o taanɪ. [13] Ba ma pa nɔɔna badonnə zʊ ba fɔ vwan ba pa-o, yɪ ba ta ba wɪ: «Maŋa maama nɔɔnʊ wʊntʊ sɪɪnɪ o ŋɔɔnɪ ta-balwaarʊ mʊ o paɪ dɪbam Wɛ-di-kamunu kʊm dɪ Wɛ cullu tɪlʊ Dɩ na kɪ Moyisi jɪŋa nɪ dɪbam ŋwaanɪ tɪn. [14] Dí ma ni o na tagɪ o wɪ, Nazarɛtɪ tu Zezi mʊ wʊ́ ba o cɔgɪ Wɛ-di-kamunu kʊm, yɪ o pipiri mɪʊ kʊlʊ maama Moyisi dɛɛn na brɪ dí nabaara sɪ dí taá tɔgɪ tɪn.»

[15] Zwifə nakwa balʊ maama na je da tɪn laan maa yɔɔrɪ ba nii Etiyɛnɪ cɔɔn. Ba ma nii ba na o yibiyə na ləni nɪ malɛka yibiyə te.

7

Etiyɛnɪ na tʊlɪ o kwərə te tɪn

[1] Zwifə kaanɪm * yuutu wʊm ma zaŋɪ o bwe Etiyɛnɪ o wɪ: «Wəənu tɪlʊ ba na tagɪ ba pa nmʊ tɪn yɪ cɪga mʊ naa vwan mʊ?»

[2] Etiyɛnɪ laan ma ləri o wɪ: «A kwə-ba dɪ a ko-biə-ba, cəgi-na amʊ na lagɪ a ta woŋo kʊlʊ tɪn. Faŋa faŋa tɪn Paarɪ-Zulə Tu Baŋa-Wɛ mʊ tu dɪbam nabaarʊ Abraham * te. Kantʊ maŋa kam nɪ, Abraham dɛɛn ta zʊʊrɪ Mesopotami nɪ mʊ. O daa ta wʊ ve sɪ o taa zʊʊrɪ Aaran nɪ. [3] Wɛ dɛɛn ma ta dɪd-o Dɩ wɪ: ‹Yagɪ n tɪtɪ tɪʊ kʊm dɪ n sɔŋɔ tiinə, sɪ n daarɪ n vu tɪʊ kʊlʊ amʊ na wʊ́ brɪ nmʊ tɪn.› [4] O ma sɪɪnɪ o zaŋɪ o nuŋi Kalɪdɪan tiinə tɪʊ kʊm nɪ o vu o yi Aaran o zʊʊrɪ da. O na wʊ dáanɪ tɪn, o ko ma tɪ. Wɛ ma pa o daa nuŋi o fɔɔrɪ o vu o yi tɪʊ kʊntʊ abam na zʊʊrɪ zɪm tɪn. [5] Wɛ nan wʊ pɛ Abraham tɪga yo seeni sɪ o taa te, dɪ fɪnfɪɪn dɪ. Wɛ dɛɛn goni ni mʊ dɪd-o Dɩ wɪ, wʊm wʊ́ pa-o tɪga kantʊ sɪ o taa te, yɪ o na tɪgɪ o daarɪ, sɪ o dwi tiinə ta ta te-ka. Wɛ na goni Dɩ ni dɪm tɪn, Abraham ta ba jɪgɪ bu. [6] Mʊ Wɛ na tagɪ kʊlʊ dɪd-o tɪn mʊ tɪntʊ: ‹Abraham, nmʊ dwi tiinə wʊ́ vu ba taa zʊʊrɪ tʊ-gaa nɪ. Baá ta yɪ gambɛ mʊ tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ, yɪ nɔɔna wʊ́ bɛɛsɪ-ba taan bɪna biə-yana (400). [7] Amʊ Wɛ nan wʊ́ di balʊ na fɪ-ba sɪ ba tʊŋɪ gambɛɛm tɪtʊŋa tɪn taanɪ sɪ ba na cam. Kʊntʊ kwaga nɪ, ba laan wʊ́ nuŋi tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ ba ba, ba taa zuli amʊ jəgə kantʊ nɪ.› [8] Baŋa-Wɛ ma daarɪ Dɩ go ni Dɩ pa Abraham Dɩ wɪ, Abraham dwi tiinə taa goni ba bəkəri * sɪ kʊ brɪ nɪ ba sɛ Dɩ ni. Kʊntʊ, Abraham na lʊgɪ Yizakɪ tɪn, da nana dɛ nɪ o ma go-o. Yizakɪ dɪ dɛɛn ma ba o lʊ Zakɔbɪ, o dɪ ma go-o. Zakɔbɪ ma lʊ dí nabaara fugə-bale bam yɪ o go-ba dɪ.

[9] Nabaara bam dɪdʊa yɪrɪ mʊ Zʊzɛfʊ. O cʊrrʊ tɪm dɛɛn maa jɪgɪ wʊ-gʊrʊ dɪd-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba jaan-o ba yəgi ba pa o vu Ezipi * sɪ o taa yɪ gambaa. Wɛ ta maa wʊra dɪd-o. [10] Dɩ ma pa o nuŋi cam maama wʊnɪ dɪ yazurə. Zʊzɛfʊ na tu o zɪgɪ Ezipi pa-farʊ wʊm yigə nɪ tɪn, Wɛ pɛ-o wʊbʊŋ-ŋʊna yɪ pɛ wʊm yi su Zʊzɛfʊ lanyɪranɪ. Pɛ wʊm ma pa o ji o sɔŋɔ kʊm tu dɪ Ezipi tɪʊ kʊm maama yuutu.

11 Kana dɛɛn ma ba ka wʊ Ezipi dɪ Kanaan * tɪɪnɪ dɪm maama nɪ. Kʊ ma tiini kʊ cɛ ba
yɪra nɪ. Dí nabaara bam maa warɪ sɪ ba na wʊdiu ba di. 12 Zakɔbɪ dɛɛn ma ni nɪ wʊdiu
wʊ Ezipi nɪ. O ma tʊŋɪ dí nabaara bam sɪ ba vu ba yəgi. 13 Kʊntʊ kwaga nɪ ba daa ma
joori ba vu ba kɪ bɪle. Zʊzɛfʊ laan ma pa o cʊrrʊ tɪm lwar-o. Ezipi pa-farʊ wʊm dɪ laan ma
ba o lwarɪ Zʊzɛfʊ dwi dɪm na nuŋi mɛ tɪn. 14 Zʊzɛfʊ ma daarɪ o tʊŋɪ ni o pa o ko Zakɔbɪ,
sɪ o dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama ba o te Ezipi nɪ. Ba maama dɛɛn yɪ nɔɔna fusɪrpɛ-banu
mʊ (75). 15 Zakɔbɪ ma sɪɪnɪ o zaŋɪ o vu Ezipi. Dáanɪ mʊ wʊntʊ tɪga. Dɪbam nabaara bam
dɪ ma ba ba tɪ. 16 Ba ma ja ba yɪra yam ba joori ba vu Sisɪm ba kɪ-ba yibeeli dɪlʊ
Abraham na yəgi dɪ səbu Emori biə bam tee nɪ tɪn nɪ.
17 Maŋa kam ma twɛ sɪ Baŋa-Wɛ sɪɪnɪ Dl kɪ kʊlʊ Dl dɛɛn na goni ni dɪ Abraham tɪn.
Maŋa kam kʊntʊ nɪ dɪbam nɔɔna balʊ na wʊ Ezipi nɪ tɪn maa tiini ba wʊra ba puli zanzan.
18 Pa-farʊ wʊdoŋ dɪ daa ma zaŋɪ sɪ o taa te Ezipi. O maa yəri Zʊzɛfʊ ni nɪ. 19 O dɛɛn maa
jɪgɪ dɪbam nabaara bam o bɛɛsa. O dɛɛn kɪ swan mʊ o fɪ-ba sɪ ba kwe ba bu-sɪsɪn ba
jaanɪ ba ve ba yaga, sɪ ba taa tʊa.
20 Kantʊ maŋa kam nɪ mʊ ba lʊgɪ Moyisi. * O dɛɛn maa yɪ bu-ŋʊm Wɛ yibiyə nɪ. Ba
maa jɪg-o ba kɔna o ko sɔŋɔ nɪ canɪ sɪtɔ. 21 Ba laan ma ja-o ba nuŋi ba vu ba yagɪ. Pa-
farʊ wʊm bukɔ ma kwe-o o jɪgɪ o niə, nɪ o yɪ o tɪtɪ bu mʊ te. 22 Ba ma brɪ Moyisi Ezipi
tiinə yi-pʊrʊ kʊm maama. O ma ji nɔn-babɪa o ni-taanɪ dɪ o kəm maama baŋa nɪ.
23 Moyisi dɛɛn na yi bɪna fiinna tɪn, o ma lɪ wʊbʊŋa sɪ o vu o nii o ko-biə Yisɪrayɛlɪ tiinə
bam na yɪ te. 24 O na ve tɪn, o ma na Ezipi tu wʊdoŋ na jɪgɪ Yisɪrayɛlɪ tu o maga. Moyisi
ma vu sɪ o wəli o tɪtɪ dwi tu wʊm jara yam wʊnɪ. O ma magɪ Ezipi tu wʊm o gʊ. 25 O
dɛɛn ya bʊŋɪ nɪ o tɪtɪ dwi tiinə bam wú lwarɪ nɪ Wɛ lagɪ Dl pa wʊntʊ mʊ joŋi-ba Ezipi
tiinə bam jɪŋa nɪ o yagɪ. Ba nan wʊ lwarɪ. 26 Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, o daa ma na Yisɪrayɛlɪ
tiinə bale na jɪgɪ daanɪ. O ma kwaanɪ sɪ o lo-ba, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: ‹A ko-biə-ba, abam yɪ
cʊrrʊ mʊ daanɪ. Bɛɛ mʊ kɪ yɪ abam daa jɪgɪ daanɪ?› 27 O na tagɪ dɪ ba kʊntʊ tɪn, mʊ
wʊlʊ wʊm na dana tɪn ma yigi Moyisi o yagɪ daa nɪ, yɪ o daarɪ o bwe Moyisi o wɪ: ‹Wɔɔ
mʊ pɛ nmʊ ni sɪ n ta n yɪ dɪbam yuutu sɪ n daarɪ n ŋɔɔnɪ dɪbam taanɪ? 28 Nmʊ lagɪ sɪ n
gʊ amʊ dɪ mʊ, nɪ n diin na gʊ Ezipi tu wʊm te tɪn na?›
29 Moyisi na ni kʊntʊ tɪn, o laan ma duri o nuŋi Ezipi nɪ o vu o zʊʊrɪ Madɪan tɪʊ nɪ.
Dáanɪ mʊ o di kaanɪ yɪ ba lʊ biə bale.
30 Bɪna fiinna dɛɛn na kɛ tɪn, Wɛ malɛka * ma ba Moyisi te kagʊa wʊnɪ Sinayi piu kʊm
tɪkəri nɪ. O ma na min-vʊgʊ na jɪgɪ puŋu kʊ di, yɪ malɛka kam wʊ mini dɪm wʊnɪ.
31 Moyisi yɪra ma sɔɔrɪ dɪ o na nɛ kʊlʊ tɪn. O ma fɔɔrɪ o yi mini dɪm te sɪ o nii. O laan ma
ni Baŋa-Wɛ kwərə na ŋɔɔnɪ dɪd-o ka wɪ: 32 ‹Amʊ yɪ nmʊ nabaara bam Baŋa-Wɛ. Amʊ mʊ
yɪ Abraham Baŋa-Wɛ, dɪ Yizakɪ dɪ Zakɔbɪ Baŋa-Wɛ.› Moyisi yɪra maa saɪ, yɪ o daa warɪ
o nii. 33 Baŋa-Wɛ ma ta dɪd-o Dl wɪ: ‹Lɪ n natra yam, sɪ jəgə kalʊ nmʊ na zɪgɪ da tɪn yɪ
amʊ tɪtɪ jəgə mʊ.› 34 Wɛ daa ma ta Dl wɪ: ‹A nɛ a nɔɔna bam na wʊ Ezipi nɪ ba yaara te
tɪn, yɪ a kwəri a ni ba na kʊnɪ te tɪn. Amʊ nan tu sɪ a joŋi-ba mʊ a yagɪ. Kʊntʊ tɪn, a lagɪ
a tʊŋɪ nmʊ sɪ n joori n vu Ezipi.› »
35 Etiyɛnɪ ta ma ta o wɪ: «Moyisi dɛɛn yɪ wʊlʊ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na vɪ-o tɪn. Ba dɛɛn
bwe-o ba wɪ: ‹Wɔɔ mʊ pɛ nmʊ ni, sɪ n ta n yɪ dɪbam yuutu sɪ n daarɪ n ŋɔɔnɪ dɪbam
taanɪ?› Moyisi wʊntʊ mʊ Wɛ tʊŋɪ sɪ o vu o taa te Dl nɔɔna bam, sɪ o daarɪ o joŋi-ba o

yagɩ. Wɛ ma tʊŋɩ Dɩ malɛka, yɩ ka nuŋi o yigə nɩ puŋu wʊnɩ ka brɩ-o kʊntʊ maama.
36 Moyisi dɛɛn ma kɩ wo-kɩnkagɩla dɩ wəənu tɩlʊ na brɩ Wɛ dam tɩn Ezipi nɩ, yɩ o wanɩ o
ja nɔɔna bam o nuŋi. Ba ma tɔgɩ nɩnɩʊ-sʊŋʊ kʊm ba bɛ, yɩ ba daarɩ ba beeri kagʊa kam
wʊnɩ taan bɩna fiinna, yɩ Moyisi dɛɛn ta kɩ wo-kɩnkagɩla zanzan ba tee nɩ. 37 Moyisi daa
ta mʊ yɩ wʊlʊ na tagɩ dɩ Yisɩrayɛlɩ tiinə bam o wɩ: ‹Wɛ wʊ́ pa abam dwi tu dɩdʊa zaŋɩ o
taa yɩ Wɛ nijoŋnu abam tɩtarɩ nɩ, nɩ Dɩ na tʊŋɩ amʊ Moyisi te tɩn.› 38 Moyisi mʊ yɩ wʊlʊ
dɛɛn na wʊra dɩ Yisɩrayɛlɩ tiinə kɔgɔ kʊm kagʊa kam wʊnɩ tɩn, yɩ o wʊra dɩdaanɩ dɩbam
nabaara bam, dɩ malɛka kalʊ na ŋɔɔnɩ dɩd-o Sinayi piu kʊm yuu nɩ tɩn. Wʊntʊ mʊ joŋi Wɛ
bɩtarɩ sɩlʊ na paɩ ŋwɩa tɩn o pa dɩbam.
39 Dɩ kʊntʊ maama, dʊ́ nabaara bam dɛɛn ba lagɩ sɩ ba sɛ Moyisi ni. Ba ma vɩ-o, yɩ ba
daarɩ ba bʊŋɩ sɩ ba joori ba vu Ezipi. 40 Ba ma ta dɩ Aarɔn * ba wɩ: ‹Mɔ jwənə n pa
dɩbam sɩ ya taa tɔgɩ dʊ́ yigə, sɩ Moyisi wʊlʊ na jaanɩ dɩbam o nuŋi Ezipi nɩ tɩn, dʊ́ yəri
woŋo kʊlʊ na kɩ-o tɩn.›
41 Maŋa kam kʊntʊ nɩ ba ma sɩɩnɩ ba mɔ kamɔgɔ kʊ nyɩ dɩ nʊa, yɩ ba pa kʊ yɩ ba jwəni.
Ba maa jɩgɩ-dɩ ba kaana. Ba ma daarɩ ba kɩ wʊpolo dɩ ba tɩtɩ na mɛ ba jɩa ba ma mɔ
kʊlʊ tɩn. 42 Ba na kaanɩ jwəni dɩm kʊntʊ tɩn, Wɛ ma pipiri Dɩ kwaga Dɩ ya-ba. Dɩ ma
yagɩ-ba sɩ ba taa zuli calɩcwɩ sɩlʊ na wʊ wɛyuu nɩ tɩn. Kʊ kɩ nɩnɛɛnɩ kʊ na maŋɩ kʊ
pʊpʊnɩ Wɛ nijoŋnə bam tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:
‹Abam Yisɩrayɛlɩ dwi tiinə-ba,
á dɛɛn na gʊ vara á ma kaanɩ jwənə kagʊa kam wʊnɩ bɩna fiinna tɩn,
kʊ daɩ amʊ mʊ á kaanɩ á pa kʊntʊ.
43 Kʊ nan yɩ Moloki jwəni dɩm vwe mʊ abam dɛɛn zɩŋɩ,
dɩdaanɩ calɩcʊa kalʊ na yɩ abam jwəni Rifanɩ tɩn.
Tɩntʊ maama nan yɩ kamwarʊ tɩlʊ á na kɩ sɩ á taá zuli-tɩ mʊ.
Kʊntʊ ŋwaanɩ amʊ wʊ́ pa nɔɔna zəli abam
ba ja vu ba gaalɩ Babilɔnɩ * na wʊ mɛ tɩn.›
44 Dɩbam nabaara bam na beeri kagʊa kam wʊnɩ tɩn, ba dɛɛn jɩgɩ Wɛ vwe * dɩlʊ na brɩ
nɩ Wɛ wʊ ba tee nɩ tɩn mʊ. Wɛ dɛɛn brɩ Moyisi o na wʊ́ kɩ te sɩ o ma pu vwe dɩm tɩn. Ba
dɛɛn sɩɩnɩ ba kɩ-dɩ nɩ Wɛ na brɩ sɩ ba kɩ te tɩn mʊ. 45 Kʊ kwaga seeni tɩn, dɩbam nabaara
bam mʊ joŋi vwe dɩm ba kwə tee nɩ ba zɩŋɩ-dɩ ba ja tɔgɩ Zozwe * kwaga. Ba ma vu ba
wanɩ tɩɩnɩ dɩlʊ Wɛ na lagɩ Dɩ pa-ba sɩ ba taa zʊʊrɩ da tɩn. Wɛ dɛɛn zəli je sɩm nɔɔna
bam Dɩ yagɩ ba yigə nɩ. Vwe dɩm maa wʊra taan, kʊ ba kʊ yi Davidi * na zaŋɩ o ji pɛ
maŋa kalʊ tɩn. 46 Wɛ wʊ ma poli dɩ Davidi, yɩ o loori Wɛ sɩ Dɩ pa-o cwəŋə sɩ o lɔ digə o
ma ləni vwe dɩm yuu nɩ, sɩ Wɛ taa zʊʊrɩ da sɩ Dɩ taa wʊ Zakɔbɩ * dwi tiinə bam tee nɩ.
47 Kʊ nan yɩ Davidi bu Salɔmɔn mʊ lɔgɩ digə kam o pa Wɛ.
48 Baŋa-Wɛ dɩlʊ na yɩ kamunu tɩn nan ba zʊʊra di sɩlʊ nabiinə na lɔgɩ tɩn wʊnɩ. Wɛ
nijoŋnu dɩdʊa dɛɛn mʊ tagɩ o wɩ:
49 ‹Yuutu Baŋa-Wɛ wɩ:
Wɛyuu mʊ yɩ amʊ jəŋə je,
kʊ daarɩ tɩga baŋa maa yɩ amʊ nɛ cwiim je.
Digə kɔɔ dwi mʊ abam wʊ́ wanɩ á lɔ á pa amʊ?
Jəgə kɔɔ mʊ amʊ wʊ́ vu a pəni da a sin?

[50] Kʊ daɪ amʊ tɪtɪ jɪŋa mʊ kɪ wəənu tɪntʊ maama na?› »
[51] Etiyɛnɪ daa ta ma ta dɪ Zwifə nakwa bam o wɪ: «Abam yɪ vɪɪna zanzan. Á wʊbʊŋa dɪ nyɪ dɪ balʊ na ba tɔgɪ Wɛ tɪn wʊbʊŋa. Abam zwa mʊ kwarɪmɪ yɪ á ba ni Wɛ kwərə kam. Abam ba sɛ Wɛ Joro kʊm na brɪ cɪga kalʊ tɪn. Abam dɪ á nabaara bam kikiə maama yɪ bɪdwɪ mʊ. [52] Wɛ nijoŋnə bam wʊnɪ wʊlʊwʊlʊ tərə abam nabaara bam na wʊ bɛɛs-o. Ba dɛɛn gʊ balʊ na brɪ nɪ Wɛ wʊ́ tʊŋɪ Cɪga Tu wʊm sɪ o ba tɪn. Lele kʊntʊ abam nan mʊ jaanɪ wʊntʊ á kɪ nɔɔna jɪŋa nɪ, yɪ á kɪ daanɪ á gʊ-o. [53] Abam yɪ balʊ na joŋi Wɛ cullu tɪlʊ Dɩ na tɔgɪ malɛsɪ jɪŋa Dɩ pa abam tɪn mʊ. Dɪ kʊntʊ dɪ á ta wʊ sɛ-tɪ.»

Ba na gʊ Etiyɛnɪ te tɪn

[54] Etiyɛnɪ na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, kʊ ma pa Zwifə nakwa bam bana zaŋɪ dɪd-o zanzan, yɪ ba dʊnɪ ba yələ. [55] Wɛ Joro kʊm maa wʊ Etiyɛnɪ tee nɪ lanyɪranɪ. O ma kwəni o yuu wɛɛnɪ o nii Wɛ-sɔŋɔ seeni yɔɔrɔ-tɔtɔ, yɪ o na Wɛ paarɪ-zulə na dagɪ te. O ma daarɪ o nii o na Zezi na zɪgɪ Baŋa-Wɛ jazɪm nɪ. [56] O laan ma ta o wɪ: «Nii-na, amʊ nɛ Wɛ-sɔŋɔ ni na pʊrɪ yɪ Nabiin-bu * wʊm zɪgɪ Baŋa-Wɛ jazɪm nɪ.»
[57] Zwifə nakwa bam kɔgɔ kʊm maama na ni kʊntʊ tɪn, ba ma kaasɪ dɪ kwər-dɪa, yɪ ba pu ba zwa sɪ ba daa yɪ taa ni o taanɪ dɪm. Ba maama ma duri bɪdwɪ baŋa nɪ ba vu ba ja-o. [58] Ba ma vaŋ-o ba pa o nuŋi tɪʊ kʊm daa. Ba laan ma daarɪ ba jɪg-o ba dʊlɪ dɪ kandwa sɪ ba gʊ. Balʊ na dʊl-o dɪ kandwa tɪn ma lɪ ba gwaarʊ ba pa nɔn-dʊŋʊ kʊdoŋ sɪ o ta niə. Nɔɔnʊ wʊm yɪrɪ mʊ Sooli. [59] Ba na jɪgɪ Etiyɛnɪ ba dʊlɪ kʊntʊ tɪn, o ma loori Wɛ o wɪ: «A Yuutu Zezi, joŋi a joro.»
[60] O laan ma kuni doonə tɪga nɪ o kaasɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «A Yuutu, yɪ kwe ba taalɪ ba kəm-balɔrɔ kʊntʊ ŋwaanɪ.» O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o laan ma tɪ.

8

[1] Sooli na nɛ ba na kɪ te ba gʊ Etiyɛnɪ tɪn, o ma sɛ nɪ kʊ maŋɪ.

Zezi karabiə bam na nɛ yaara te tɪn

Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ nɔɔna puli sɪ ba yaarɪ Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Zeruzalɛm nɪ tɪn zanzan. Ba maama ma jagɪ ba duri ba zʊ tɪɪnɪ dɪlʊ maama na wʊ Zude dɪ Samari nɪ tɪn wʊnɪ. Kʊ daarɪ Zezi tɪntʊŋna fugə-bale bam yɪranɪ mʊ wʊ tɔgɪ ba duri. [2] Nɔɔna balʊ na kwarɪ Wɛ tɪn ma kwe Etiyɛnɪ yɪra yam ba kɪ, yɪ ba daarɪ ba keeri zanzan o tʊʊnɪ dɪm ŋwaanɪ.
[3] Sooli maa kwaanɪ sɪ o cɔgɪ Zezi kɔgɔ kʊm maama. O maa yəni o tʊlɪ sam dɪm wʊnɪ o jaanɪ baara dɪ kaana balʊ na tɔgɪ Zezi tɪn o ve o kɪ pɪɪna digə nɪ.

Wɛ kwər-ywəŋə kam na jagɪ te tɪn

[4] Zezi karabiə balʊ na duri ba jagɪ tɪn maa yəni ba ve je maama ba tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam. [5] Filipi ma zaŋɪ o vu Samari tɪʊ kʊdoŋ o tɔɔlɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn kwərə o brɪ nɔɔna bam. [6] Nɔn-kɔgɔ kʊm maama maa kwaanɪ ba cəgi Filipi na ŋɔɔnɪ kʊlʊ tɪn. Ba maama cəgi o taanɪ dɪm, yɪ ba kwəri ba na wo-kɪnkagɪla yalʊ o na kɪ tɪn. [7] Ba ma na ciciri na nuŋi sɪ yagɪ nɔɔna zanzan yɪ sɪ kaasa dɪ kwər-dɛ. Kwaarʊ zanzan dɪ gwanɪ dɪ ma na yazurə. [8] Kʊntʊ ŋwaanɪ wʊpolo dɛɛn maa tiini kʊ wʊ tɪʊ kʊntʊ wʊnɪ.
[9] Tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ nɔɔnʊ dɛɛn ya wʊra, o yɪrɪ mʊ Simɔn. O dɛɛn jɪgɪ liri mwaanʊ mʊ o

kıa. Kʊ maa paı Samari tiinə bam yı yəəu dıd-o. O maa brı o tıtı nı o yı nɔn-kamunu mʊ.
[10] Tıʊ kʊm nɔɔna maama maa kwaanı ba cəgi o taanı lanyıranı, dıdɛɛra dı nabwənə
maama. Ba maa paı Wɛ dam mʊ wʊ o tee nı, yı ba jıg-o ba bə ba wı ‹Dam-fɔrɔ tu›. [11] O
dɛɛn ya paı ba yı yəəu dı o liri mwaanʊ tım taan yı kʊ daanı zanzan. Kʊntʊ ŋwaanı mʊ
ba kwaanı ba cəg-o lanyıranı.
[12] Filipi laan ma ba o tɔɔlı Wɛ kwərə o brı-ba Wɛ paarı dım taanı dı Zezi Krisi yırı dım.
O na brı-ba kʊntʊ tın, nɔɔna bam ma sɛ o taanı dım. Ba pa ba miisi-ba na wʊnı Zezi yırı
ŋwaanı, baara dı kaana maama. [13] Simɔn tıtı dı ma sɛ, yı o daarı o pa ba miis-o na
wʊnı. O ma tɔgı dıdaanı Filipi yı o naı wo-kınkagıla dı wəənu tılʊ na brı Wɛ dam tın. O
na nɛ kʊntʊ tın, kʊ ma sʊ-o.
[14] Zezi tıntʊŋna balʊ na wʊ Zeruzalɛm nı tın ma ni nı Samari tiinə bam sɛ Wɛ taanı
dım. Ba ma tʊŋı Pıyɛɛrı dı Zan ba tee nı. [15] Ba na ve ba yi da tın, ba ma loori Wɛ ba pa
balʊ na sɛ Zezi tın sı ba wanı ba joŋi Wɛ Joro * kʊm. [16] Bɛŋwaanı Wɛ Joro kʊm daa ta
wʊ tu bantʊ wʊlʊwʊlʊ te. Ba dɛɛn pɛ ba miisi-ba na wʊnı dí Yuutu Zezi yırı ŋwaanı má
mʊ. [17] Pıyɛɛrı dı Zan laan ma daŋı ba jıa ba baŋa nı, yı ba joŋi Wɛ Joro kʊm ba bıcara
nı.
[18] Zezi tıntʊŋna bam na daŋı ba jıa nɔɔna bam baŋa nı yı ba joŋi Wɛ Joro kʊm kʊntʊ
tın, yı Simɔn na nɛ kʊ na kı te tın, o ma kwe səbu o ma loori Pıyɛɛrı dı Zan o wı: [19] «A
lagı sı á pa amʊ dı taa jıgı dam dıntʊ doŋ, sı a na kwe a jıa a daŋı nɔɔnʊ wʊlʊ baŋa nı,
sı kʊntʊ tu dı joŋi Wɛ Joro kʊm.»
[20] Pıyɛɛrı ma lər-o o wı: «Wɛ wʊ́ cɔgı nmʊ dı n səbu kʊm maama, dı nmʊ na bʊŋı sı
nń wanı n ma n səbu n yəgi Wɛ pɛɛrı dım tın ŋwaanı. [21] Nmʊ wʊbʊŋa ba tɔgı cıga Wɛ
yigə nı. Kʊntʊ tın, n bá na cwəŋə sı n tɔgı dı dıbam n tʊŋı Wɛ tıtʊŋa yam. [22] Nan ləni n
wʊ sı n yagı wo-balwaarʊ tılʊ nmʊ na bʊŋı sı n kı tın, sı n daarı n loori dí Yuutu Wɛ sı,
Dl na sɛ, sı Dl yagı n lwarım Dl ma cɛ-m. [23] Bɛŋwaanı a nɛ sı n jıgı pu-sıŋa zanzan, yı
n wʊ lwarım gambɛɛm wʊnı.»
[24] Simɔn ma ləri o wı: «Nan loori-na Wɛ á pa-nı, sı wəənu tılʊ maama á na tagı amʊ
baŋa nı tın yı ba tı cɔgı-nı.»
[25] Pıyɛɛrı dı Zan dɛɛn ma ŋɔɔnı dí Yuutu Zezi taanı dım ba brı nɔɔna bam. Ba laan ma
joori ba maa ve Zeruzalɛm. Ba na maa joori tın, ba ma tʊlı Samari tı-niə yam wʊnı ba
tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam.

Filipi na pɛ dıdɛɛrʊ lwarı Wɛ taanı te tın

[26] Baŋa-Wɛ malɛka * ma ba Filipi te ka ta dıd-o ka wı: «Zaŋı n da jagwiə seeni n vu n
da cwəŋə kalʊ na zıgı Zeruzalɛm nı ka ve Gaaza tın.» Cwəŋə kam kʊntʊ tɔgı kagʊa wʊ
mʊ ka veə.
[27] Filipi ma zaŋı o maa kɛa. Etiyopi tu dı dɛɛn maa wʊ cwəŋə kam nı o maa ve sɔŋɔ.
Wʊntʊ mʊ tʊŋı o paı ba tıʊ kʊm pa-kana kalʊ ba na bə ba wı ‹Kandaası› tın. O yı
dıdɛɛrʊ wʊlʊ na nii o jıjıgırʊ tım maama baŋa nı. O dɛɛn ya ve Zeruzalɛm mʊ sı o zuli
Wɛ, [28] yı o laan maa joori o ve sɔŋɔ dı təriko kʊlʊ sise na vaı tın. O na maa kɛ dı o təriko
kʊm kʊntʊ tın, o maa je o karımı tɔnɔ kʊlʊ Wɛ nijoŋnu Ezayi * na pʊpʊnı faŋa faŋa tın.
[29] Wɛ Joro * kʊm ma brı Filipi kʊ wı: «Ve n ta n tɔgı dı təriko kʊm.» [30] O ma duri o vu o yi

təriko kʊm yɪ kʊ veə. O ma ni nɔɔnʊ wʊm na jɪgɪ Wɛ nijoŋnu Ezayi tɔnɔ kʊm o karɪma. O
ma bwe-o o wɪ: «Nmʊ ni n na karɪmɪ kʊlʊ tɪn kuri na?»
31 O ma ləri o wɪ: «A nan wʊ́ kɪ ta mʊ a ni kʊ kuri, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ maŋɪ-kʊ o brɪ-nɪ?»
O laan ma loori Filipi sɪ o di təriko kʊm baŋa o jəni o tee nɪ. 32 O na wʊra o karɪmɪ
wəənu tɪlʊ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn mʊ tɪntʊ:
«Wʊntʊ dɛɛn mʊ nyɪ dɪ piə kalʊ nɔɔnʊ na vaŋɪ o ja o vu sɪ ba gʊ tɪn.
O ta nyɪ dɪ pəlbu * wʊlʊ ba na fanɪ o kʊrʊ yɪ o wʊ kɪ sɔɔ tɪn.
O nan wʊ puri o ni o ta kʊlʊkʊlʊ.
33 Nɔɔna maa goon-o, yɪ ba wʊ di o taanɪ dɪ cɪga.
Wɔɔn wʊ́ wanɪ o ŋɔɔnɪ wʊntʊ dwi dɪm ŋwaŋa?
Bɛŋwaanɪ ba lɪ o ŋwɪa lʊgʊ baŋa nɪ.»
34 Dɪdɛɛrʊ wʊm ma ta dɪ Filipi o wɪ: «A lagɪ a bwe a nii, wɔɔ taanɪ mʊ Wɛ nijoŋnu wʊm
tɛa, o tɪtɪ mʊ o tɛ naa nɔɔnʊ wʊdoŋ mʊ?» 35 Filipi ma joori o puli nɔɔnʊ wʊm na karɪmɪ
mɛ tɪn o brɪ-o kʊ kuri, yɪ o daarɪ o ta Zezi kwər-ywəŋə kam maama o brɪ-o. 36 Ba na tɔgɪ
cwəŋə kam ba maa kɛ kʊntʊ tɪn, ba ma vu ba yi bugə. Dɪdɛɛrʊ wʊm ma ta o wɪ: «Nii, na
wʊ yo seeni. N bá wanɪ n miisi-nɪ na wʊnɪ na?»
((37 Filipi ma lər-o o wɪ: «Nmʊ na sɛ Wɛ cɪga kam dɪ n wʊ maama, aá wanɪ a miisi-m
na wʊnɪ.» O ma ləri o wɪ: «A sɛ sɪ Zezi Krisi yɪ Baŋa-Wɛ Bu mʊ.»))
38 Dɪdɛɛrʊ wʊm laan ma pa təriko kʊm zɪgɪ. O dɪ Filipi ma tu tɪga ba vu ba zʊ na bam
wʊ, yɪ Filipi miis-o na bam wʊnɪ. 39 Ba ma nuŋi na bam wʊnɪ. Ba na nuŋi tɪn, dí Yuutu Wɛ
Joro kʊm ma kwe Filipi kʊ ja viiri. Dɪdɛɛrʊ wʊm ma daa wʊ nɛ-o. O ma joori o kwe cwəŋə
o maa kɛa, yɪ o jɪgɪ wʊpolo zanzan. 40 Filipi ma na nɪ o wʊ Azoti nɪ mʊ. O ma tʊlɪ tɪɪnɪ
dɪm maama o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam taan, o vu o yi Sezaarɪ.

9

Sooli na ləni o wʊbʊŋa o sɛ Zezi te tɪn

(Tɪtʊŋa Tɔnɔ 22:4-16, 26:9-18)

1 Sooli dɛɛn maa kwaana o yaarɪ dí Yuutu Zezi karabiə bam, yɪ o lagɪ sɪ o gʊ-ba. O ma
zaŋɪ o vu Zwifə bam kaanɪm yuutu wʊm te. 2 O ma loor-o sɪ o pʊpʊnɪ twaanʊ o pa Zwifə
Wɛ-di sɪm na wʊ Damasɪ nɪ tɪn, nɪ wʊm na nɛ nɔɔna balʊ na tɔgɪ Zezi cwəŋə kam, oó ja
baara dɪ kaana o ja vu o kɪ pɪɪna digə nɪ Zeruzalɛm nɪ. 3 O na nɛ twaanʊ tɪm tɪn, o ma
zaŋɪ o maa ve Damasɪ. O na twɛ tɪʊ kʊm tɪn, pooni ma da dɪ nuŋi wɛyuu dɪ pɪpɪlɪ dɪ
gilim-o. 4 O ma tʊ tɪga nɪ, yɪ o ni kwərə na bəŋi o yɪrɪ ka wɪ: «Sooli, Sooli, bɛŋwaanɪ mʊ n
jɪgɪ amʊ n bɛɛsɪ kʊntʊ?»
5 O ma bwe o wɪ: «A tu, nmʊ yɪ wɔɔ mʊ?»
Kwərə kam ma ta ka wɪ: «Amʊ yɪ Zezi wʊlʊ nmʊ na jɪgɪ n bɛɛsɪ tɪn mʊ. 6 Nan zaŋɪ n zʊ
tɪʊ kʊm wʊ. Nmʊ na yi da, ba laan wʊ́ ta kʊlʊ nmʊ na maŋɪ sɪ n kɪ tɪn.»
7 Nɔɔna balʊ na tɔgɪ dɪ Sooli tɪn maa zɪgɪ da, yɪ ba warɪ kʊlʊkʊlʊ sɪ ba ta. Ba dɛɛn ni
kwərə kam, yɪ ba nan wʊ nɛ nɔɔn-nɔɔnʊ. 8 Sooli ma zaŋɪ wɛɛnɪ o puri o yiə yɪ o daa ba
naɪ. Ba ma ja-o o jɪŋa nɪ, ba vaŋ-o ba ja zʊ Damasɪ wʊ. 9 Kʊ dɛɛn jɪgɪ da yatɔ mʊ o yiə
na dwe. Maŋa kam kʊntʊ nɪ o wʊ di, o nan wʊ nyɔgɪ.

[10] Zezi karabu wʊdoŋ dɛɛn maa wʊ Damasɪ nɪ, o yɪrɪ mʊ Ananiya. O ma na vɪɪrɪm
wʊnɪ dí Yuutu wʊm na ŋɔɔnɪ dɪd-o. O ma bəŋi o yɪrɪ o wɪ: «Ananiya!»
O ma ləri o wɪ: «A yuutu, nii-nɪ.»
[11] Dí Yuutu wʊm ma ta dɪd-o o wɪ: «Zaŋɪ n vu Zudasɪ sɔŋɔ, kʊ na zɪgɪ cwəŋə kalʊ yɪrɪ
na yɪ ‹Yɔɔrɔ-tɔtɔ› tɪn ni nɪ. Nmʊ na yi da, sɪ n bwe nɔɔnʊ wʊlʊ yɪrɪ na yɪ Sooli tɪn bwiə. O
yɪ Tarɪsɪ tu mʊ. Nmʊ wʊ́ na o na wʊra o warɪ Wɛ. [12] Vɪɪrɪm wʊnɪ mʊ o nɛ nɔɔnʊ, o yɪrɪ
mʊ Ananiya. O ma na-o yɪ o ba o daŋɪ o jɪa o baŋa nɪ, sɪ o yiə yam joori ya taa naɪ.»
[13] Ananiya na ni kʊntʊ tɪn, o ma ləri o wɪ: «A yuutu, nɔɔna zanzan maŋɪ ba ta nɔɔnʊ
wʊm kʊntʊ taanɪ ba brɪ amʊ, dɪ o na kɪ wo-balwaarʊ tɪlʊ maama o ma cɔgɪ nmʊ nɔɔna
balʊ na wʊ Zeruzalɛm nɪ tɪn. [14] O nan tu yo dɪ ni dɪlʊ o na joŋi Zwifə kaanɪm yigə tiinə
bam tee nɪ tɪn mʊ, sɪ o ma ja balʊ maama na bə nmʊ nɪ ba Yuutu tɪn.»
[15] Dí Yuutu wʊm ma ta dɪd-o o wɪ: «Nan ve, bɛŋwaanɪ wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ amʊ na kuri
sɪ o taa tʊŋɪ o pa-nɪ, sɪ o daarɪ o pa amʊ yɪrɪ dɪm zaŋɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam tee nɪ
dɪdaanɪ dwi-gɛ tiinə dɪ ba pwa dɪ tee nɪ. [16] Amʊ tɪtɪ nan wʊ́ brɪ-o yaara yalʊ maama o
na maŋɪ sɪ o na amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn.»
[17] Ananiya laan ma zaŋɪ o vu o yi sɔŋɔ kʊm o zʊ. O ma na Sooli yɪ o daŋɪ o jɪa o baŋa
nɪ o wɪ: «A ko-bu Sooli, dí Yuutu Zezi tɪtɪ mʊ tʊŋɪ amʊ nmʊ tee nɪ. Wʊntʊ ya mʊ brɪ o
tɪtɪ nmʊ yigə nɪ maŋa kalʊ n ya na wʊ cwəŋə nɪ n maa n bɪɪnɪ tɪn. O tʊŋɪ-nɪ sɪ a ba a pa
n joori n ta n naɪ mʊ, sɪ n daarɪ n joŋi Wɛ Joro * kʊm dam.»
[18] Ananiya na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ wəənu dwanɪ Sooli yiə nɪ tɪ tʊ tɪga nɪ
nɪnɛɛnɪ ŋwam-pʊrrʊ te tɪ daarɪ, yɪ o laan naɪ. O ma zaŋɪ o zɪgɪ wɛɛnɪ. O ma pa ba miis-
o na wʊnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. [19] O laan ma di wʊdiu yɪ o dam joori dɪ ba. O ma maŋɪ Zezi
karabiə bam tee nɪ Damasɪ nɪ da fɪnfɪɪn.
[20] Sooli dɛɛn na wʊ Damasɪ nɪ kʊntʊ tɪn, o maa yəni o vu Zwifə bam Wɛ-di sɪm o brɪ-ba
Zezi taanɪ. O maa tɛ o wɪ: «Zezi yɪ Wɛ Bu mʊ.» [21] Kʊ ma sʊ nɔɔna balʊ maama na ni o
zaasɪm dɪm tɪn. Ba ma bwe daanɪ ba wɪ: «Kʊ daɪ nɔɔnʊ wʊntʊ dɛɛn mʊ wʊ Zeruzalɛm
nɪ o cɔgɪ balʊ na ma Zezi ba bə nɪ ba Yuutu tɪn na? Kʊ nan daɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ o tu yo
seeni, sɪ o taa jaanɪ Zezi karabiə o ve o paɪ Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam na?»
[22] Sooli dɛɛn maa ve yigə dɪ baarɪ zanzan, yɪ o brɪ nɔɔna bam nɪ Zezi mʊ sɪɪnɪ o yɪ
Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn. Kʊ ma paɪ Zwifə balʊ na zʊʊrɪ Damasɪ nɪ tɪn daa warɪ o ni-
taanɪ ba ləri.
[23] Da zanzan na kɛ tɪn, Zwifə bam ma kɪ ni daanɪ sɪ ba gʊ Sooli. [24] O ma lwarɪ ba na
bʊŋɪ sɪ ba kɪ-o kʊlʊ tɪn. Dɛ maama wɪa dɪ tɪtɪɪ ba zɪgɪ ba yɪrɪ tɪʊ kʊm niə yam mʊ, sɪ
Sooli na tu sɪ o da da, sɪ ba laan gʊ-o. [25] Dɛ dɪdwɪ tɪtɪɪ nɪ mʊ o karabiə bam ma pa o zʊ
tɪtɔgɔ wʊ, yɪ ba lə ŋʊna kʊ ni nɪ ba pa o da kəbrə o tu tɪga yɪ o lu.
[26] Sooli laan ma vu Zeruzalɛm. O maa kwaanɪ sɪ o tɔgɪ o wəli Zezi karabiə bam wʊnɪ.
Ba maama maa fʊna dɪd-o, yɪ ba ba bʊŋɪ nɪ o sɪɪnɪ o ji Zezi karabu. [27] Banabasɪ ma vu o
zən-o, yɪ o ja-o o vu Zezi tɪntʊŋna bam te. O ma ta o brɪ-ba Sooli na nɛ dí Yuutu Zezi
cwəŋə nɪ yɪ o ŋɔɔnɪ dɪd-o te tɪn. O ta ma ta o brɪ-ba Sooli na kwaanɪ o ŋɔɔnɪ dɪ baarɪ o
pa balʊ na wʊ Damasɪ nɪ tɪn lwarɪ Wɛ cɪga kam dɪ Zezi yɪrɪ te tɪn. [28] Sooli ma maŋɪ Zezi
karabiə bam tee nɪ, yɪ o tʊlɪ Zeruzalɛm ni maama o tɔɔlɪ Wɛ kwərə dɪ dí Yuutu Zezi yɪrɪ
o brɪ nɔɔna. [29] O maa yəni o ŋɔɔnɪ dɪ Zwifə balʊ na ŋɔɔnɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ tɪn, yɪ o magɪ

kantɔgɔ dɪ ba. Ba laan maa kwaanɪ sɪ ba gʊ-o. [30] Zezi karabiə bam na lwarɪ kʊntʊ tɪn, ba
ma ja-o ba ja vu Sezaarɪ, yɪ ba pa o kɛ o vu Tarɪsɪ.
[31] Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna balʊ maama na wʊ Zude dɪ Galile dɪ Samari je sɪm nɪ tɪn dɛɛn
ma na siun dɪ ba yaara yam. Ba kɔgɔ kʊm ma fɔgɪ kʊ pulə kʊ wəli da, Wɛ Joro kʊm na
zəni-ba tɪn ŋwaanɪ. Ba maa tɔgɪ dí Yuutu yɪ ba sɛ-o ba ŋwɪa maama wʊnɪ.

Ene na nɛ yazurə te tɪn

[32] Pɪyɛɛrɪ dɛɛn yəni o beeri o ve je maama mʊ o nii Zezi karabiə bam. Dɛ dɪdwɪ o daa
ma zaŋɪ o vu sɪ o nii karabiə balʊ na zʊʊrɪ Lidi nɪ tɪn. [33] O na yi da tɪn, o ma na nɔɔnʊ o
yɪrɪ mʊ Ene. O dɛɛn yɪ kɔrɔ mʊ, yɪ o tigi bɪna nana o warɪ o zaŋɪ wɛɛnɪ. [34] Pɪyɛɛrɪ na nɛ-
o tɪn, o ma ta dɪd-o o wɪ: «Ene, Zezi Krisi wʊ́ pa-m yazurə. Nan zaŋɪ wɛɛnɪ sɪ n pri n sara
kam n tiŋi.» O na tagɪ kʊntʊ bɪdwɪ baŋa nɪ tɪn, mʊ Ene zaŋɪ wɛɛnɪ. [35] Nɔɔna balʊ maama
na zʊʊrɪ Lidi nɪ dɪ Sarɔn je sɪm maama nɪ tɪn ma na Ene na nɛ yazurə. Ba laan ma ba ba
tɔgɪ dí Yuutu Zezi.

Tabita na joori o bi te tɪn

[36] Kaanɪ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊ Zope nɪ, o yɪrɪ mʊ Tabita. (O yɪrɪ dɪdaanɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ
mʊ yɪ Dɔrkasɪ, dɪ kuri mʊ ‹fərə›.) O maa yɪ Zezi karabu. O maa kɪ lanyɪranɪ yɪ o wəli
yinigə tiinə zanzan. [37] Maŋa kam kʊntʊ nɪ, o ma ba o ba jɪgɪ yazurə yɪ o tɪ. Nɔɔna ma
kwe-o ba swɛ, yɪ ba ja-o ba di wɛyuu digə ba tiŋi da. [38] Zope nan batwarɪ dɪdaanɪ Lidi.
Kʊntʊ tɪn, Zezi karabiə balʊ na wʊ Zope nɪ tɪn ma lwarɪ nɪ Pɪyɛɛrɪ tu Lidi o wʊra. Ba ma
tʊŋɪ nɔɔna bale o tee nɪ. Ba ma vu ba loor-o ba wɪ: «Popo, kɪ lɪla n ba dɪbam tɪʊ kʊm.»
[39] Pɪyɛɛrɪ ma zaŋɪ o tɔgɪ dɪ ba o kɛ. O na yi Zope tɪn, ba ma ja-o ba di wɛyuu digə kam.
Kadənə bam maama maa zɪgɪ ba gilim-o yɪ ba keerə. Ba ma brɪ-o gwaarʊ tɪlʊ maama
Dɔrkasɪ ya na ŋwɪ yɪ o nyaanɪ-tɪ o pa-ba tɪn. [40] Pɪyɛɛrɪ laan ma pa ba maama nuŋi pooni
ba daar-o. O ma kuni doonə tɪga nɪ o warɪ Wɛ. O laan ma pipiri o nii tʊ wʊm yɪ o wɪ:
«Tabita, zaŋɪ wɛɛnɪ.» O ma puri o yiə o na Pɪyɛɛrɪ. O ma zaŋɪ o je. [41] Pɪyɛɛrɪ ma twɪ o
jɪŋa o ja-o o pa o zaŋɪ wɛɛnɪ o zɪgɪ. O laan ma bəŋi kadənə bam dɪ Zezi karabiə bam
maama. O ma pa Tabita zɪgɪ ba yigə nɪ yɪ o brɪ-ba sɪ o ŋwɪ.
[42] Zope je sɪm nɔɔna bam maama ma ni kəm dɪm kʊntʊ ŋwa. Kʊ ma paɪ nɔɔna zanzan
kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ dí Yuutu Zezi. [43] Pɪyɛɛrɪ ma maŋɪ Zope nɪ taan da zanzan. O dɛɛn
zʊʊrɪ tɔn-gɔgɔ kʊdoŋ tee nɪ mʊ, o yɪrɪ mʊ Simɔn.

10

Dwi-gɛ tu na lwarɪ Wɛ cɪga kam te tɪn

[1] Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Kɔrɪnɛɛlɪ. O maa zʊʊrɪ Sezaarɪ nɪ. O dɛɛn yɪ
Rom pamaŋna dɪdɛɛrʊ mʊ. Pamaŋna kɔgɔ kʊlʊ o na tɔgɪ o wʊ kʊ wʊnɪ tɪn yɪrɪ mʊ ‹Yitali
tiinə kɔgɔ›. [2] O dɛɛn kwarɪ Wɛ, yɪ o dɪ o sɔŋɔ tiinə maama zuli Wɛ lanyɪranɪ. O maa kɪ
wəənu zanzan o wəli Zwifə yinigə tiinə bam. O maa yəni o warɪ Wɛ maŋa maama. [3] Dɛ
dɪdwɪ wɛ na guni maŋa kalʊ tɪn, o nɛ vɪɪrɪm. O ma na Wɛ malɛka * na tu ka bəŋi o yɪrɪ
ka wɪ: «Kɔrɪnɛɛlɪ!»
[4] O maa nii malɛka kam yɪ fʊʊnɪ jɪg-o. O ma ta o wɪ: «Kʊ yɪ ta, a tu.»

Malɛka kam ma lər-o ka wɪ: «Nmʊ na yəni n warɪ Wɛ yɪ n kwəri n wəli yinigə tiinə tɪn, kʊ yi Baŋa-Wɛ wʊbʊŋa. Dɩ nan guli nmʊ gulə. [5] Laan nan tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu Zope ba bəŋi nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Simɔn Pɪyɛərɪ. [6] O yɪ vəru mʊ o wʊ Simɔn wʊlʊ na yɪ tɔn-gɔgɔ tɪn sɔŋɔ nɪ, nɪnɪʊ kʊm ni nɪ.»

[7] Malɛka kam na tagɪ dɪd-o kʊntʊ ka ti tɪn, ka ma viiri. Kɔrɪnɛɛlɪ ma bəŋi o sɔŋɔ kʊm tɪntʊŋna bale dɪ pamaŋnʊ dɪdʊa wʊlʊ na tʊŋɪ o pa-o yɪ o dɪ kwarɪ Wɛ tɪn. [8] O ma ta kʊlʊ maama na kɪ tɪn o brɪ-ba, yɪ o daarɪ o tʊŋɪ-ba sɪ ba vu Zope.

[9] Tɪga na pʊʊrɪ yɪ nɔɔna bam wʊ cwəŋə nɪ ba ma twɛ Zope tɪn, kʊ maŋɪ dɪ Pɪyɛərɪ dɪ diini sɔŋɔ kʊm nayuu sɪ o warɪ Wɛ wɪa tɪtarɪ nɪ. [10] Kana laan maa jɪg-o yɪ o lagɪ wʊdiu sɪ o di. Ba na wʊra ba kɪ wʊdiu kʊm tɪn, Wɛ ma pa o na wo-kɪnkagɪlɪ nɪ dɪndwɪa mʊ te. [11] O nɛ wɛyuu na pʊrɪ o baŋa nɪ, yɪ woŋo nuŋi da kʊ maa tu tɪga. Woŋo kʊm nyɪ dɪ gɔrɔ kamunu mʊ, yɪ ba jɪgɪ kʊ niə yana, yɪ kʊ maa tu tɪga. [12] Vara dwi maama mʊ wʊ kʊ wʊnɪ, dɪdaanɪ tɪga wo-vəəlu dɪ zunə. [13] O na nɛ tɪn, o ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ dɪd-o ka wɪ: «Pɪyɛərɪ, zaŋɪ n gʊ wəənu tɪntʊ n di.»

[14] Pɪyɛərɪ ma ləri o wɪ: «Amʊ tu, a bá sɛ. A ta wʊ fɔgɪ a di dɪbam cullu woŋo naa kʊlʊ na wʊ maŋɪ dɪ dim tɪn.»

[15] O daa ta ma joori o ni kwərə kam na wɪ: «Yɪ zaŋɪ n culi woŋo kʊlʊ Wɛ na wɪ kʊ yɪ lanyɪranɪ tɪn.» [16] Kʊ kɪ kʊntʊ mʊ kuni bɪtɔ. Wəənu tɪm laan ma joori tɪ vaŋɪ tɪ di wɛyuu.

[17] Pɪyɛərɪ maa bwɛ wo-kɪnkagɪlɪ dɪm o na nɛ tɪn kuri. Ka maŋa kam nɪ mʊ nɔɔna balʊ Kɔrɪnɛɛlɪ na tʊŋɪ o tee nɪ tɪn bwe ba lwarɪ Simɔn sɔŋɔ kʊm je. Ba laan ma vu ba yi mancoŋo kʊm ba zɪga. [18] Ba ma bəŋi nɔɔnʊ ba bwe ba wɪ: «Nɔɔnʊ zʊʊrɪ yo o yɪrɪ mʊ Simɔn Pɪyɛərɪ na?»

[19] Pɪyɛərɪ daa ta na wʊra o bwɛ sɪ o lwarɪ wo-kɪnkagɪlɪ dɪm kuri tɪn, Wɛ Joro * kʊm ma ta dɪd-o kʊ wɪ: «Nii, nɔɔna batɔ mʊ tu ba lagɪ nmʊ. [20] Zaŋɪ n tu tɪga. Yɪ ta n bwɛa, sɪ n tɔgɪ dɪ ba n vu, bɛŋwaanɪ amʊ mʊ tʊŋɪ-ba.»

[21] Pɪyɛərɪ ma tu tɪga, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ mʊ yɪ wʊlʊ abam na lagɪ tɪn. Bɛɛ mʊ jaanɪ abam kʊ ba?»

[22] Ba ma ləri ba wɪ: «Pamaŋna dɪdɛərʊ Kɔrɪnɛɛlɪ mʊ tʊŋɪ dɪbam. O yɪ nɔn-ŋʊm mʊ yɪ o kwarɪ Wɛ lanyɪranɪ. Zwifə bam maama maa zul-o. Wɛ malɛka mʊ tagɪ dɪd-o sɪ o bəŋi nmʊ o sɔŋɔ nɪ, sɪ o wanɪ o ni kʊlʊ nmʊ na lagɪ n ta tɪn.» [23] Pɪyɛərɪ ma pa ba zʊ sɔŋɔ kʊm ba pəni.

Tɪga na pʊʊrɪ tɪn o ma zaŋɪ o tɔgɪ dɪ ba o vu. Zezi karabiə badaara dɪ ma zaŋɪ Zope nɪ ba tɔgɪ dɪd-o ba vu. [24] Tɪga daa na pʊʊrɪ tɪn mʊ o yi Sezaarɪ. O yi da dɪdaanɪ Kɔrɪnɛɛlɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə dɪ o badonnə balʊ o na bəŋi tɪn maŋɪ ba je ba cəg-o. [25] Pɪyɛərɪ na yi sɔŋɔ kʊm yɪ o maa zʊʊrɪ tɪn, Kɔrɪnɛɛlɪ ma zaŋɪ o nuŋi o jeer-o, yɪ o kuni doonə o yigə nɪ o jɔɔn-o. [26] Pɪyɛərɪ ma pa o zaŋɪ wɛɛnɪ o zɪgɪ, yɪ o ta dɪd-o o wɪ: «Amʊ dɪ yɪ nabiinu mʊ.» [27] O ta maa ŋɔɔnɪ dɪd-o yɪ ba maa zʊʊrɪ sɔŋɔ kʊm. O ma na nɔn-kɔgɔ na kikili da ba je. [28] O ma ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: «Abam maŋɪ á ye nɪ kʊ culə sɪ Zwifu taa zʊʊrɪ dɪdaanɪ dwi-gɛ * tiinə, naa o taa tɔgɪ dɪ ba. Wɛ nan mʊ brɪ amʊ nɪ kʊ wʊ maŋɪ sɪ a taa culi nɔɔn-nɔɔnʊ naa a paɪ o taa yɪ nɔn-diku. [29] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ, abam na tʊŋɪ á bəŋi-nɪ tɪn, a wʊ vɪn yɪ a ba. A nan lagɪ a bwe a nii, bɛŋwaanɪ mʊ á tʊŋɪ á bəŋi-nɪ?»

[30] Kɔrɪnɛɛlɪ ma ta o wɪ: «Zɪm mʊ jɪgɪ da yana, kʊ maŋɪ dɪ maŋa kantʊ nɪ wɛ na guni

tɪn, dɪ a wʊra a warɪ Wɛ a sɔŋɔ nɪ, nɔɔnʊ ma da o ba o zɪgɪ a yigə nɪ. O zʊ gwaarʊ tɪ na nyɪɪna. [31] O ma ta dɪ amʊ o wɪ: ‹Kɔrɪnɛɛlɪ, Wɛ mʊ joŋi n loro kʊm. Nmʊ na wəli yinigə tiinə tɪn mʊ Dɩ guli nmʊ gulə. [32] Nan tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu Zope ba bəŋi nɔɔnʊ wʊdoŋ, o yɪrɪ mʊ Simɔn Pɪyɛɛrɪ. O yɪ vəru mʊ, o wʊ Simɔn wʊlʊ na yɪ tɔn-gɔgɔ tɪn sɔŋɔ nɪ. O zʊʊrɪ nɪnɪʊ kʊm ni nɪ mʊ.› [33] O na tagɪ kʊntʊ tɪn, a ma tʊŋɪ nɔɔna lɪla sɪ ba vu ba bəŋi nmʊ sɪ n ba. Nmʊ na tu tɪn, n kɪ cɪga. Dɪbam maama nan zɪgɪ Wɛ yigə nɪ mʊ dí cəgi, sɪ dí ni kʊlʊ maama dí Yuutu wʊm na pɛ-m sɪ n ta tɪn.»

[34] Pɪyɛɛrɪ laan ma zaŋɪ o ta o wɪ: «A zɪm lwarɪ nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ sɪ Wɛ ba kuri nɔɔna daanɪ. [35] Wɛ joŋi nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kwarɪ-Dɩ yɪ o kɪ kʊlʊ na lana tɪn mʊ, kʊ na maŋɪ kʊ yɪ dwi dɪlʊ nɔɔnʊ. [36] Abam maŋɪ á ye Wɛ na tagɪ Dɩ taanɪ dɪm Dɩ brɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam, nɪ Zezi Krisi mʊ waɪ o joŋi nɔɔna o fɔgɪ ba dɪ Wɛ daanɪ. Wʊntʊ mʊ yɪ nabiinə maama Yuutu. [37] Abam ta ye wo-kamunnu tɪlʊ maama na kɪ Zude nɪ tɪn. Kʊ dɛɛn puli Galile nɪ mʊ, maŋa kam Zan na tɔɔlɪ Wɛ kwərə dɪ nɔɔna sɪ ba miisi na wʊnɪ tɪn kwaga nɪ. [38] Abam maŋɪ á ye Wɛ na pɛ Dɩ Joro kʊm Nazarɛtɪ tu Zezi yɪ Dɩ kwəri Dɩ pa-o dam te tɪn. Wɛ na wʊ o tee nɪ kʊntʊ tɪn, o yəni o ve je maama o kɪ nɔɔna lanyɪranɪ, yɪ o kwəri o vrɪ balʊ na wʊ sʊtaanɪ * jɪŋa nɪ tɪn o yaga. [39] Dɪbam nan mʊ nɛ wəənu tɪlʊ maama o na kɪ Zeruzalɛm nɪ dɪ Zwifə tɪɪnɪ dɪm maama nɪ tɪn, yɪ dí yɪ cɪga kantʊ maana tiinə. Ba dɛɛn jaan-o mʊ ba pa tʊʊn-dagara baŋa nɪ ba gʊ. [40] Wɛ ma pa o joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ da yatɔ dɛ nɪ. Dɩ ma pa o brɪ o tɪtɪ nɔɔna yigə nɪ sɪ ba na-o. [41] Kʊ nan daɪ nɪ nɔɔna maama mʊ nɛ-o, kʊ yɪ dɪbam balʊ Wɛ na maŋɪ Dɩ kuri sɪ dí taá yɪ o maana tiinə tɪn mʊ nɛ-o. Zezi na bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn, dɪbam tɔgɪ dɪd-o dí di wʊdiu yɪ dí nyɔ na. [42] O ma pa dɪbam ni sɪ dí tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam dí brɪ nɔɔna, dí pa ba lwarɪ nɪ wʊm mʊ yɪ wʊlʊ Wɛ na tiŋi sɪ o di naŋʊna dɪ balʊ na tɪgɪ tɪn taanɪ. [43] Faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam maama dɛɛn tagɪ wʊntʊ taanɪ ba wɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, Wɛ wʊ́ yagɪ kʊntʊ tu lwarɪm Dɩ ma cɛ-o wʊntʊ yɪrɪ ŋwaanɪ.»

[44] Pɪyɛɛrɪ ta na wʊra o ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn, Wɛ Joro kʊm ma tu balʊ maama na je ba cəgi o taanɪ dɪm tɪn yuu nɪ. [45] Wɛ na pɛ Dɩ Joro kʊm dwi-gɛ tiinə dɪ tɪn, kʊ darɪ Zwifə balʊ na maŋɪ ba tɔgɪ Zezi yɪ ba da dɪ Pɪyɛɛrɪ ba ba tɪn. [46] Bɛŋwaanɪ ba ni ba na ŋɔɔnɪ ta-gɛ yɪ ba kwəri ba zuli Wɛ.

[47] Pɪyɛɛrɪ laan ma ta o wɪ: «Nɔɔna bantʊ sɪɪnɪ ba joŋi Wɛ Joro kʊm nɪ dɪbam dɪ na joŋi te tɪn mʊ. Kʊntʊ tɪn, dí wʊ́ wanɪ dí cɪ ba yigə sɪ ba yɪ miisi na wʊnɪ dɪ Zezi yɪrɪ na?» [48] O ma daarɪ o pa ni sɪ ba miisi-ba na wʊnɪ Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ. Ba laan ma loori Pɪyɛɛrɪ sɪ o maŋɪ ba tee nɪ da fɪnfɪɪn.

11

Pɪyɛɛrɪ tʊlɪ kʊ na kɪ te yɪ o vu dwi-gɛ tiinə te tɪn

[1] Zezi tɪntʊŋna bam dɪ o karabiə balʊ na zʊʊrɪ Zude nɪ tɪn ma ni nɪ dwi-gɛ * tiinə dɪ laan sɛ Wɛ kwərə kam. [2] Pɪyɛɛrɪ dɛɛn ma zaŋɪ o vu Zeruzalɛm. O na yi da tɪn, Zwifə balʊ na tɔgɪ Zezi tɪn ma magɪ kantɔgɔ dɪd-o. [3] Ba ma bwe-o ba wɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ n vu n zʊ dwi-gɛ tiinə sɔŋɔ yɪ ba yɪ balʊ na ba goni ba bəkəri * tɪn? Bɛɛ mʊ yɪ n di wʊdiu dɪ ba?»

[4] Pɪyɛɛrɪ ma zaŋɪ o tʊlɪ kʊlʊ maama na kɪ tɪn o brɪ-ba o wɪ: [5] «A ya wʊ Zope nɪ mʊ a

warɩ Wɛ. Wɛ ma pa a na vɩɩrɩm. A nɛ wo-kamunu na nuŋi wɛyuu kʊ maa tu tɩga. Kʊ nyɩ dɩ gɔrɔ kamunu mʊ, yɩ ba jɩgɩ kʊ niə yana ba pa kʊ maa tu tɩga. Kʊ ma ba kʊ zɩgɩ a yigə nɩ. [6] A ma nii kʊ wʊnɩ yɩ a na vara na wʊra, sɔŋɔ vara dɩ ga-vara dɩ tɩga wo-vəəlu dɩ zunə. [7] A laan ma ni kwərə na ŋɔɔnɩ dɩ amʊ ka wɩ: ‹Pɩyɛɛrɩ, zaŋɩ n gʊ n di.› [8] A ma ləri a wɩ: ‹A tu, aye a bá sɛ. A maŋɩ a wʊ di dɩbam cullu woŋo naa kʊlʊ na wʊ maŋɩ dɩ dim tɩn.› [9] Kwərə kam daa ta ma joori ka zɩgɩ wɛyuu nɩ ka ŋɔɔnɩ ka wɩ: ‹Yɩ zaŋɩ n culi woŋo kʊlʊ Wɛ na wɩ kʊ yɩ lanyɩranɩ tɩn.› [10] Kʊ ma kɩ kʊntʊ taan kuni bɩtɔ, yɩ wəənu tɩm maama joori tɩ vaŋɩ tɩ di wɛyuu.

[11] Maŋa kantʊ nɩ nɔɔna batɔ dɛɛn tu ba zɩgɩ sɔŋɔ kʊlʊ amʊ na zʊʊrɩ da tɩn ni nɩ. Ba ya tʊŋɩ-ba Sezaarɩ nɩ mʊ sɩ ba ba amʊ te. [12] Wɛ Joro * kʊm ma ta kʊ brɩ-nɩ kʊ wɩ, a yɩ taa bwɛa, sɩ a tɔgɩ dɩ ba a vu. Dí ko-biə bantʊ bardʊ dɩ ma da amʊ ba vu. Dí maama ma vu dí yi Sezaarɩ, yɩ dí vu dí zʊ Kɔrɩnɛɛlɩ sɔŋɔ kʊm. [13] O ma ta o brɩ dɩbam o na nɛ Wɛ malɛka * na tu o sɔŋɔ ka zɩgɩ yɩ ka ta dɩd-o ka wɩ: ‹Tʊŋɩ nɔɔna sɩ ba vu Zope ba bəŋi nɔɔnʊ wʊdoŋ o yɩrɩ na yɩ Simɔn Pɩyɛɛrɩ tɩn sɩ o ba. [14] Wʊntʊ na tuə, o laan wʊ́ ŋɔɔnɩ taanɩ dɩlʊ na wʊ́ pa nmʊ dɩ n sɔŋɔ tiinə bam maama na vrɩm tɩn.›

[15] A na sɩŋɩ sɩ a ŋɔɔnɩ dɩ ba tɩn, mʊ Wɛ Joro kʊm tu ba te nɩnɛɛnɩ kʊ na maŋɩ kʊ tu dɩbam te pulim nɩ te tɩn. [16] A laan ma guli dí Yuutu Zezi dɛɛn na tagɩ te o wɩ: ‹Zan dɛɛn miisi nɔɔna bam na wʊnɩ mʊ, Wɛ nan wʊ́ miisi abam Dɩ Joro kʊm wʊnɩ mʊ.› [17] Kʊ sɩɩnɩ kʊ yɩ cɩga mʊ nɩ Wɛ pɛ dwi-gɛ tiinə bantʊ Dɩ pɛɛrɩ dɩm, nɩ Dɩ na maŋɩ Dɩ pa dɩbam dɩ, maŋa kalʊ dí na kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩ dí Yuutu Zezi Krisi tɩn. Kʊntʊ tɩn, a nan yɩ wɔɔ mʊ sɩ a cɩ Wɛ yigə?»

[18] Pɩyɛɛrɩ na tagɩ kʊntʊ yɩ ba ni tɩn, ba ma yagɩ taanɩ dɩm yɩ ba daarɩ ba zuli Wɛ. Ba maa wɩ: «Wɛ sɩɩnɩ Dɩ pa dwi-gɛ tiinə bam dɩ cwəŋə sɩ ba ləni ba wʊrʊ, sɩ ba daarɩ ba na Dɩ ŋwɩ-dʊŋa kam.»

Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Antɩɔsɩ nɩ tɩn na kɩ te tɩn

[19] Maŋa kam ba dɛɛn na gʊ Etiyɛnɩ tɩn, nɔɔna yaarɩ Zezi karabiə bam kʊ pa ba jagɩ da-yigə nɩ. Balʊ na jagɩ tɩn badonnə ma vu ba yi Fenisi dɩ Sipri dɩ Antɩɔsɩ. Ba na jagɩ kʊntʊ tɩn, ba yəni ba tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam ba brɩ Zwifə bam yɩranɩ mʊ. [20] Kʊ daarɩ Zezi karabiə badaara na nuŋi Sipri dɩ Sirɛɛnɩ tɩn ma zaŋɩ ba vu Antɩɔsɩ ba tɔɔlɩ dí Yuutu Zezi kwər-ywəŋə kam ba brɩ dwi-gɛ * tiinə dɩ. [21] Baŋa-Wɛ dam maa wʊ ba tee nɩ. Nɔɔna zanzan ma kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ dí Yuutu Zezi yɩ ba tɔg-o.

[22] Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Zeruzalɛm nɩ tɩn ma ni kʊlʊ na kɩ tɩn. Ba ma tʊŋɩ Banabasɩ sɩ o vu Antɩɔsɩ o nii. [23] O na ve o yi da tɩn, o ma na Wɛ na sɩɩnɩ Dɩ kɩ nɔɔna bam lanyɩranɩ te tɩn. O maa jɩgɩ wʊpolo lanyɩranɩ. O ma kwe ba maama kwiə yalʊ na wʊ́ pa ba taa tɔgɩ dí Yuutu wʊm dɩ ba wʊ maama sɩ ba yɩ zaŋɩ ba yagɩ tɩn.

[24] Banabasɩ dɛɛn yɩ nɔn-ŋʊm. O maa tiini o jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi, yɩ Wɛ Joro * kʊm wʊ o tee nɩ dɩ dam. Nɔɔna zanzan dɛɛn ma ba ba tɔgɩ dí Yuutu wʊm, yɩ ba dɩ wəli o kɔgɔ kʊm wʊnɩ.

[25] Banabasɩ laan ma zaŋɩ o vu Tarɩsɩ sɩ o beeri Sooli je. [26] O na ve o na-o tɩn, o ma ja-o o joori Antɩɔsɩ. Ba na wʊra tɩn, ba maa yəni ba wəli daanɩ ba brɩ Zezi kɔgɔ kʊm Wɛ taanɩ. Ba kɩ kʊntʊ taan sɩ kʊ vu kʊ yi bɩm, yɩ nɔɔna balʊ ba na brɩ tɩn dagɩ zanzan. Kʊ yɩ

Antɪɔsɪ nɪ mʊ ba puli sɪ ba bəŋi Zezi karabiə bam nɪ Krisi biə.
[27] Da yam kʊntʊ nɪ Wɛ nijoŋnə badonnə ma zɪgɪ Zeruzalɛm nɪ ba vu Antɪɔsɪ. [28] Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Agabusi. Wɛ Joro kʊm ma pa o ta Wɛ kwərə, nɪ kana lagɪ ka ba ka tiini ka zʊ lʊgʊ maama. (Kʊ dɛɛn sɪɪnɪ kʊ kɪ kʊntʊ mʊ maŋa kalʊ Kloodi na di paarɪ tɪn.) [29] Zezi karabiə bam na ni kʊntʊ tɪn, ba ma lɪ wʊbʊŋa sɪ ba la səbu ba ma wəli ba ko-biə balʊ na zʊʊrɪ Zude nɪ tɪn. Ba ma sɛ sɪ ba dɪdʊa dɪdʊa wʊ́ pa nɪ ba na wʊ́ wanɪ te tɪn. [30] Ba ma sɪɪnɪ ba kɪ kʊntʊ. Ba ma kwe səbu kʊlʊ ba na lagɪ tɪn ba kɪ Banabasɪ dɪ Sooli jɪŋa nɪ, sɪ ba ja vu Zeruzalɛm ba pa Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam.

12

Wɛ malɛka na vrɪ Pɪyɛɛrɪ Erɔdɪ jɪŋa nɪ ka yagɪ te tɪn

[1] Maŋa kam kʊntʊ nɪ Pɛ Erɔdɪ * ma zaŋɪ o ja Zezi kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna badonnə sɪ o yaarɪ-ba. [2] O ma ja Zakɪ wʊlʊ na yɪ Zan zɪmbaarʊ tɪn o pa ba gʊ-o dɪ sʊ-zɔɔ. [3] O na kɪ kʊntʊ yɪ o lwarɪ nɪ kʊ poli Zwifə bam wʊ lanyɪranɪ tɪn, o daa ma ja Pɪyɛɛrɪ dɪ. Kʊ yɪ Zwifə bam candiə kalʊ ba na yəni ba di dɪpɛ dɪlʊ na ba jɪgɪ dabɪlɪ tɪn maŋa nɪ mʊ. [4] O na jaanɪ Pɪyɛɛrɪ kʊntʊ tɪn, o ma kɪ-o pɪɪna digə nɪ, yɪ o pa pamaŋna bana bana kuri bɪna yɪr-o ba ləni daanɪ. Erɔdɪ dɛɛn maa lagɪ sɪ Pakɪ * candiə kam na kɛ ka daarɪ, sɪ o laan pa ba ja Pɪyɛɛrɪ ba nuŋi, sɪ o di o taanɪ nɔɔna bam maama yigə nɪ. [5] Kʊntʊ ŋwaanɪ Pɪyɛɛrɪ maa wʊ pɪɪna digə kam nɪ taan, yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna bam tiini ba loori Wɛ o ŋwaanɪ.
[6] Kʊ dɛɛn yɪ tɪtɪɪ dɪlʊ tɪga na wʊ́ pʊʊrɪ sɪ Erɔdɪ pa Pɪyɛɛrɪ nuŋi pooni sɪ o di o taanɪ tɪn. Pɪyɛɛrɪ ya tigi pamaŋna bale tɪtarɪ nɪ mʊ o dɔa. Ba ya vɔg-o dɪ capʊnnʊ tɪle mʊ. Pamaŋna badonnə dɪ ma wʊ pɪɪna digə kam ni nɪ ba yɪra. [7] Baŋa-Wɛ malɛka * laan ma da ka tu ka zɪgɪ da. Pooni maa da zəŋi digə kam wʊnɪ. Malɛka kam ma pɪpagɪ Pɪyɛɛrɪ tɪkəri nɪ ka pa o zaŋɪ, yɪ ka ta-o ka wɪ: «Kɪ lɪla n zaŋɪ wɛɛnɪ!» Capʊnnʊ tɪm ma kɔ Pɪyɛɛrɪ jɪa nɪ tɪ tʊ tɪga nɪ. [8] Malɛka kam ma ta-o ka wɪ: «Fɔgɪ n vɔ n vɔɔrʊ tɪm sɪ n zʊ n natra yam.» O ma sɪɪnɪ o kɪ kʊntʊ. Ka daa ma ta ka wɪ: «Kwe n kasaa kʊm n zʊ, sɪ n ta n tɔgɪ amʊ.»
[9] Pɪyɛɛrɪ ma tɔgɪ ka kwaga o nuŋi pɪɪna digə kam wʊnɪ. O maa wʊ lwarɪ nɪ malɛka kam na kɪ kʊlʊ tɪn yɪ cɪga. O maa bʊŋɪ nɪ kʊ yɪ dɪndwɪa mʊ. [10] Ba ma vu ba gaalɪ dayigə yɪrɪna bam dɪ kwaga yɪrɪna bam. Ba laan ma vu ba yi luu-bor-zɔŋɔ kʊlʊ na pʊrɪ kʊ yɔɔrɪ tɪʊ kʊm wʊ tɪn. Boro kʊm tɪtɪ ma pʊrɪ, yɪ ba kɛ ba nuŋi. Ba ma kwe cwəŋə ba ve ba maa kɛa. Malɛka kam laan ma da ka viiri ka daarɪ Pɪyɛɛrɪ.
[11] Kʊ laan ma ba Pɪyɛɛrɪ wʊbʊŋa. O ma ta o wɪ: «A laan lwarɪ nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ. Wɛ mʊ sɪɪnɪ Dɩ tʊŋɪ Dɩ malɛka sɪ ka ba ka joŋi-nɪ Erɔdɪ jɪŋa nɪ ka yagɪ, sɪ Zwifə bam daa yɪ wanɪ ba kɪ amʊ nɪ ba na bʊŋɪ te tɪn.»
[12] Pɪyɛɛrɪ na maanɪ kʊ na yɪ te tɪn, o ma vu Mari-ba sɔŋɔ. Wʊntʊ yɪ Zan Marɪkɪ nu mʊ. Nɔɔna zanzan dɛɛn mʊ kikili daanɪ sɔŋɔ kʊm nɪ ba wʊra ba warɪ Wɛ. [13] O ma vu o yi mancoŋo boro kʊm o magɪ, sɪ ba pʊrɪ sɪ o zʊ. Ka-nyaanɪ maa wʊ sɔŋɔ kʊm nɪ, o yɪrɪ mʊ Rɔdɪ. O ma vu sɪ o nii, wɔɔ mʊ maga. [14] O na ve tɪn, o ma lwarɪ Pɪyɛɛrɪ kwərə. O maa tiini o jɪgɪ wʊpolo zanzan kʊ pa o duri o joori, yɪ o wʊ pʊrɪ boro kʊm. O ma vu o ta dɪ

nɔɔna bam o wɪ: «Pɪyɛɛrɪ mʊ zɪgɪ cicwəŋə nɪ.» [15] Ba ma lər-o ba wɪ, o co mʊ. O maa cɪm yɪ o ta o wɪ: «Kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ.» Ba daa ma ləri ba wɪ: «Kʊ ga yɪ o ciru mʊ.»
[16] Pɪyɛɛrɪ daa ta maa zɪgɪ o magɪ boro kʊm taan. Ba laan ma ba ba pʊrɪ. Ba na nɛ-o tɪn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-ba. [17] O ma zəŋi o jɪa o wɪ, ba cəgi sɔɔ. O ma daarɪ o maŋɪ dí Yuutu wʊm na kɪ te o ja-o o nuŋi pɪɪna digə kam nɪ tɪn. O ta ma ta dɪ ba o wɪ, ba ve ba ta kʊlʊ na kɪ tɪn ba brɪ Zakɪ dɪ Zezi karabiə bam maama. O laan ma yagɪ-ba yɪ o vu jəgə kadoŋ.
[18] Tɪga na pʊʊrɪ tɪtɪɪtɪ tɪn, pamaŋna balʊ ya na yɪrɪ Pɪyɛɛrɪ tɪn wʊbʊŋa vugimi. Ba ma bwe daanɪ ba wɪ: «Bɛɛ mʊ kɪ yɪ Pɪyɛɛrɪ tərə?» [19] Erɔdɪ ma pa ni sɪ ba kwaanɪ ba beeri o jəgə. Ba ma beer-o taan ba ga. Erɔdɪ ma bwe pamaŋna bam o nii, ba kɪ ta mʊ yɪ Pɪyɛɛrɪ nuŋi, yɪ o daarɪ o pa ni sɪ ba gʊ-ba.
Kʊntʊ na kɪ kʊ kɛ tɪn, Erɔdɪ ma zaŋɪ Zude nɪ o vu Sezaarɪ o zʊʊrɪ da.

Kʊ na kɪ te yɪ Erɔdɪ tɪ tɪn

[20] Erɔdɪ * banɪ dɛɛn tiini dɪ zaŋɪ dɪ Tiiri dɪ Sidɔn tiinə. Je sɪm kʊntʊ nɔɔna bam ma zaŋɪ ba la kɔgɔ sɪ ba vu ba tʊ Erɔdɪ sɪ o yagɪ. Erɔdɪ dɛɛn jɪgɪ dɪdɛɛrʊ wʊlʊ na nii o sɔŋɔ kʊm baŋa nɪ, o yɪrɪ mʊ Bɪlasɪtɪ. Nɔɔna bam ma puli ba di ciloŋo dɪdaanɪ wʊntʊ, yɪ ba daarɪ ba vu Erɔdɪ te ba ŋɔɔnɪ dɪd-o sɪ o yagɪ o ban-zɔŋɔ kʊm. Ba dɛɛn lagɪ sɪ ba ni daanɪ, bɛŋwaanɪ ba tɪtɪ tɪʊ kʊm yəni kʊ joŋi kʊ wʊdiiru pɛ wʊntʊ tɪʊ kʊm nɪ mʊ. [21] Ba ma lɪ dɛ sɪ ba jəni daanɪ ba ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm.
Dɛ dɪm na yi tɪn, Erɔdɪ ma kwe o paarɪ gwar-fwaarʊ o zʊ. O laan ma jəni o paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ sɪ o ŋɔɔnɪ dɪ nɔɔna bam. [22] O kwərə na zaŋɪ yɪ o ŋɔɔnɪ dɪ ba kʊntʊ tɪn, nɔɔna bam ma kaasɪ baŋa baŋa ba wɪ: «Kwərə kantʊ yɪ wɛ kwərə mʊ sɪ ka daɪ nabinzwənə nyɪm.» [23] Erɔdɪ na sɛ ba zulə yam yɪ o wʊ pɛ Wɛ Dɩ zulə tɪn, Baŋa-Wɛ malɛka * ma pa yawɪʊ ja-o lɪla. Kanzwa ma zʊ o wʊ ya di-o ya gʊ.
[24] Wɛ kwərə kam dɛɛn maa jagɪ je maama, yɪ nɔɔna zanzan sɛ-ka. [25] Banabasɪ dɪ Sooli ma ti tɪtʊŋɪ dɪlʊ ba na ve Zeruzalɛm sɪ ba tʊŋɪ tɪn. Ba laan ma ja Zan Marɪkɪ ba wəli ba tɪtɪ nɪ, yɪ ba nuŋi Zeruzalɛm ba joori ba vu Antɪɔsɪ.

13

Zezi kɔgɔ kʊm na lɪ Banabasɪ dɪ Sooli te tɪn

[1] Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Antɪɔsɪ nɪ tɪn dɛɛn jɪgɪ Wɛ nijoŋnə dɪ balʊ na brɪ Wɛ taanɪ dɪm tɪn ba tɪtarɪ nɪ. Bantʊ mʊ yɪ Banabasɪ, dɪ Simeyon wʊlʊ ba na bə nɪ nazono tɪn, dɪ Sirɛɛnɪ tu Lukiyusi, dɪ Manayɛn wʊlʊ dɛɛn na yɪ gʊvɪrma tu Erɔdɪ yuu-doŋo ba biini nɪ tɪn, dɪdaanɪ Sooli. [2] Dɛ dɪdwɪ ba maa wʊra ba zuli Baŋa-Wɛ, yɪ ba ta kwəri ba vɔ ni. Wɛ Joro * kʊm laan ma ta kʊ brɪ-ba kʊ wɪ: «Lɪ-na Banabasɪ dɪ Sooli amʊ ŋwaanɪ, sɪ ba taa tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ amʊ na kuri-ba sɪ ba tʊŋɪ tɪn.»
[3] Zezi karabiə bam na ni kʊntʊ tɪn, ba daa ma vɔ ni yɪ ba loori Wɛ ba pa-ba. Ba ma daarɪ ba daŋɪ ba jɪa ba baŋa nɪ, yɪ ba laan banɪ-ba yɪ ba viiri.

Pooli dɪ Banabasɪ na wʊ Sipri nɪ te tɪn

[4] Wɛ Joro * kʊm dɛɛn na tʊŋɪ Banabasɪ dɪ Sooli kʊntʊ tɪn, ba ma vu ba yi Seliusi. Ba ma zʊ naboro ba tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ ba vu ba bɛ ba yi Sipri. [5] Ba ma vu ba zʊ Sipri tɪʊ

kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Salamini. Ba na yi da tɪn, ba maa zʊʊrɪ Zwifə bam Wɛ-di sɪm ba tɔɔlɪ Wɛ kwərə. Zan Marɪkɪ maa wʊ ba tee nɪ o wəli-ba.

[6] Ba ma zaŋɪ Salamini nɪ ba tʊlɪ je sɪm maama ba kɛ. Ba ma vu ba yi Pafɔsɪ. Ba ma jeeri liri tu wʊdoŋ dáanɪ, o yɪrɪ mʊ Bar-Zezi, yɪ o yɪ Zwifu. O dɛɛn paɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu mʊ yɪ o daɪ. [7] O maa yɪ gʊvɪrma tu Sɛrɪziu Polusi kwaga nɔɔnʊ mʊ. Gʊvɪrma tu wʊm maa jɪgɪ swan lanyɪranɪ. O ma bəŋi Banabasɪ dɪ Sooli o pa ba ba o te. O maa lagɪ sɪ o ni Wɛ kwərə kam. [8] Liri tu wʊm ma zaŋɪ o wʊra o culi ba brɪm dɪm. O maa kwaanɪ sɪ o cɪ gʊvɪrma tu wʊm sɪ o yɪ sɛ Wɛ cɪga kam. Liri tu wʊm yɪrɪ dɪdoŋ mʊ yɪ Elimasɪ dɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ. [9] Sooli wʊlʊ yɪrɪ dɪdoŋ ta na yɪ Pooli tɪn dɛɛn jɪgɪ Wɛ Joro kʊm dam lanyɪranɪ. O ma nii liri tu wʊm vɪrr, yɪ o wɪ: [10] «N wʊ su dɪ sɪsɪɪna mʊ dɪdaanɪ balɔrɔ. Nmʊ yɪ sʊtaanɪ * jɪŋa nɔɔnʊ mʊ. Nmʊ culi wəənu tɪlʊ maama na lana tɪn. Nmʊ tiini n kwaana sɪ n pipiri dí Yuutu wʊm cɪga kam sɪ ka ji vwan mʊ. [11] Nii, Baŋa-Wɛ wʊ́ ba Dɩ magɪ-m dɪ Dɩ jɪ-dɪa lele kʊntʊ. Nń ji lilwe yɪ n daa n bá na wɪa pooni, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ Wɛ na lagɪ tɪn.»

O na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ Elimasɪ yiə dwe, yɪ o zɪgɪ lim wʊnɪ. O maa ve o kɪkara, yɪ o lagɪ vaŋɪnʊ sɪ o ja o jɪŋa. [12] Gʊvɪrma tu wʊm na nɛ kʊlʊ na kɪ tɪn, o laan ma kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi. Dí Yuutu cɪga kam ba na brɪ-o tɪn ma sʊ-o.

Pooli-ba na wʊ Antɪɔsɪ nɪ te tɪn

[13] Pooli dɪ o badonnə bam laan ma zaŋɪ Pafɔsɪ nɪ ba zʊ naboro ba vu ba yi Pamfili tɪʊ kʊdoŋ, kʊ yɪrɪ mʊ Pɛrɪzɪ. Zan Marɪkɪ ma yagɪ-ba dáanɪ, yɪ o daarɪ o joori Zeruzalɛm. [14] Ba daa maa zɪgɪ Pɛrɪzɪ nɪ ba vu Antɪɔsɪ kʊlʊ na wʊ Pisidi nɪ tɪn. Zwifə bam siun dɛ dɪm na yi tɪn, ba ma vu ba zʊ ba Wɛ-digə kam wʊ ba je da. [15] Nɔɔna ma zaŋɪ ba karɪmɪ Moyisi * cullu twaanʊ tɪm dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam twaanʊ tɪm wʊnɪ. Ba na karɪmɪ ba ti tɪn, ba yigə tiinə bam ma tʊŋɪ ni ba pa Pooli-ba, yɪ ba wɪ: «Dí ko-biə-ba, abam na jɪgɪ kwiə yalʊ na wʊ́ zəni nɔɔna bam tɪn, sɪ á zaŋɪ á ta.»

[16] Pooli ma zaŋɪ wɛɛnɪ o zəŋi o jɪŋa, yɪ o laan daarɪ o ta o wɪ: «Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə-ba dɪdaanɪ dwi-gɛ * tiinə balʊ na kwarɪ Wɛ tɪn, cəgi-na a na lagɪ a ta kʊlʊ tɪn. [17] Wɛ dɪlʊ dɪbam Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na tɔgɪ tɪn dɛɛn mʊ kuri dí nabaara bam, sɪ ba taa yɪ Dɩ tɪtɪ nɔɔna. Maŋa kam ba dɛɛn na yɪ vərə Ezipi * nɪ tɪn mʊ Wɛ pɛ ba puli zanzan. Dɩ ma daarɪ Dɩ ma Dɩ tɪtɪ jɪ-dɪa kam Dɩ lɪ-ba Dɩ pa ba nuŋi tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ. [18] Ba na beeri kagʊa wʊnɪ taan bɪna fiinna tɪn, Dɩ ma kɪ wʊ-zuru dɪdaanɪ ba. [19] Ba na zʊ Kanaan * tɪn, Dɩ ma pa tɪʊ kʊm dwi dwi tiinə kuni bɪrpɛ cɔgɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa Dɩ tɪtɪ nɔɔna Yisɪrayɛlɪ tiinə bam taa te tɪʊ kʊm kʊntʊ. [20] Kʊntʊ kəm dɪm maama yɪ nɪnɛɛnɪ bɪna biə-yana dɪ fiinnu mʊ (450).

Kʊntʊ kwaga nɪ, Wɛ laan ma kuri yigə tiinə Dɩ pa-ba yɪ bantʊ te-ba taan, kʊ vu kʊ yi maŋa kam Dɩ nijoŋnu Samʊwɛlɪ na tu o ba o te-ba tɪn. [21] Nɔɔna bam laan ma loori Samʊwɛlɪ sɪ o tiŋi pɛ o pa-ba. Wɛ ma tiŋi Bɛnzamɛn * dwi tu dɪdʊa Dɩ pa-ba, o yɪrɪ mʊ Sayuli. O yɪ Kisi bu mʊ. O maa ji ba pɛ bɪna fiinna. [22] Wɛ dɛɛn ma ba Dɩ lɪ Sayuli paarɪ dɪm wʊnɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa Davidi * ji ba pɛ. Wɛ dɛɛn tagɪ wʊntʊ taanɪ Dɩ wɪ: ‹Zese bu Davidi yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na su amʊ wʊ tɪn. Wʊntʊ wʊ́ kɪ kʊlʊ maama a wʊbʊŋa na lagɪ tɪn.›

[23] Kʊ nan yɪ wʊntʊ dwi dɪm wʊnɪ mʊ Wɛ pɛ Zezi ba. Wɛ ma tɔgɪ ni dɪlʊ Dɩ na goni tɪn

Dɩ pa Zezi ji dɩbam Yisɩrayɛlɩ tiinə bam Vɩrnʊ. [24] Maŋa kam Zezi ta na wʊ puli o tɩtʊŋa
yam tɩn, Zan dɛɛn mʊ brɩ Yisɩrayɛlɩ tiinə bam maama o wɩ, ba ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-
balwaarʊ, sɩ ba daarɩ ba pa ba miisi-ba na wʊnɩ Wɛ ŋwaanɩ. [25] Kʊ na tu kʊ daarɩ fɩnfɩɩn
sɩ Zan ti o tɩtʊŋa yam tɩn, o ma bwe nɔɔna bam o wɩ: ‹Abam bʊŋɩ sɩ amʊ yɩ wɔɔ mʊ?
Amʊ daɩ wʊlʊ wʊm á na tɩɩnɩ tɩn. Wʊntʊ nan lagɩ o saŋɩ a kwaga mʊ o ba, yɩ a wʊ maŋɩ
sɩ a bwəli o nɛ natra dɩ.›
[26] A ko-biə-ba, Abraham * dwi tiinə dɩ dwi-gɛ tiinə balʊ na kwarɩ Wɛ tɩn, kʊ yɩ dɩbam
mʊ Wɛ pɛ sɩ dí ni Dɩ taanɩ dɩm kʊntʊ, sɩ dí wanɩ dí lwarɩ Dɩ na lagɩ Dɩ vrɩ dɩbam Dɩ
yagɩ te tɩn. [27] Zeruzalɛm tiinə bam dɩ ba yigə tiinə bam nan wʊ lwarɩ Zezi na yɩ wʊlʊ tɩn.
Kʊ daa zɩ yɩ wəənu tɩlʊ Wɛ nijoŋnə bam na pʊpʊnɩ ba tiŋi yɩ nɔɔna yəni ba karɩmɩ-tɩ ba
siun da yam maama nɩ tɩn, ba ba ni wəənu tɩntʊ kuri dɩ. Ba nan na pɛ Zezi na cam tɩn, kʊ
pɛ Wɛ nijoŋnə bam na pʊpʊnɩ kʊlʊ tɩn sɩɩnɩ kʊ kɩ. [28] Ba maa ba jɩgɩ taanɩ dɩlʊ na wʊ́ pa
ba gʊ-o tɩn. Dɩ kʊntʊ dɩ, ba ta ma loori Pilatɩ sɩ o pa ba gʊ-o. [29] Ba ma kɩ kʊlʊ maama na
maŋɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ yɩ kʊ ta o taanɩ tɩn ba ti. O na tɩgɩ tɩn, ba laan ma
par-o tʊʊn-dagara * kam baŋa nɩ ba ja vu ba kɩ yibeeli wʊnɩ. [30] Wɛ laan ma pa o bi o
yagɩ tʊʊnɩ. [31] O maa wʊra da kɔgɔ kɔgɔ. O na wʊra tɩn, kuni zanzan mʊ o brɩ o tɩtɩ o
karabiə bam yigə nɩ, balʊ ya na tɔgɩ dɩd-o Galile nɩ ba beeri ba ve Zeruzalɛm tɩn. Bantʊ
laan mʊ yɩ o maana tiinə ba brɩ o cɩga kam ba pa dɩbam Yisɩrayɛlɩ tiinə bam.
[32] Dɩbam nan tu abam te mʊ sɩ dí tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam dí brɩ abam. Kʊ nan yɩ nɩ,
Wɛ dɛɛn na goni ni dɩ dɩbam nabaara bam nɩ Dɩ wʊ́ kɩ kʊlʊ tɩn mʊ, [33] Dɩ laan sɩɩnɩ Dɩ kɩ
Dɩ pa dɩbam balʊ na yɩ ba naarʊ tɩn. Mʊ kʊntʊ mʊ Dɩ bi Zezi Dɩ pa o yagɩ tʊʊnɩ. Kʊ yɩ
nɩnɛɛnɩ kʊ na maŋɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ ləŋ-ŋwɩ tɔnɔ pɔɔrɩm bɩle tu wʊnɩ te tɩn kʊ wɩ:

‹Nmʊ mʊ yɩ amʊ Bu
yɩ zɩm amʊ dɩ jigi nmʊ Ko.›

[34] Wɛ tɔnɔ kʊm daa ta brɩ Wɛ na wʊ́ bi-o Dɩ pa o yagɩ tʊʊnɩ, sɩ o yɩra yɩ pɔ. Kʊ ma ta kʊ
wɩ:

‹Aá pa n na wo-laarʊ cɩga cɩga,
nɩ a na maŋɩ a go ni sɩ a pa Davidi na-tɩ te tɩn.›

[35] Wɛ tɔnɔ kʊm jəgə kadoŋ nɩ Davidi pʊpʊnɩ o wɩ:

‹Nmʊ Wɛ bá sɛ sɩ n tɩtɩ Wʊ-poŋo Tu wʊm yɩra pɔ.›

[36] Kʊ nan na yɩ Davidi tɩtɩ, wʊntʊ dɛɛn tʊŋɩ Wɛ tɩtʊŋa yam maŋa kalʊ o na ŋwɩ tɩn, yɩ o
laan ba o tɩ. Ba ma kwe-o ba kɩ o nabaara bam tee nɩ. O yɩra yam ma sɩɩnɩ ya pɔ. [37] Kʊ
daarɩ, wʊlʊ wʊm Wɛ na pɛ o bi o yagɩ tʊʊnɩ tɩn, wʊntʊ yɩra nan wʊ pɔgɩ.
[38] A ko-biə-ba, abam maŋɩ sɩ á lwarɩ nɩ kʊ yɩ Zezi ŋwaanɩ mʊ dí jɩgɩ cwəŋə sɩ dí brɩ
abam nɩ Wɛ wʊ́ wanɩ Dɩ yagɩ á lwarɩm Dɩ ma cɛ abam. [39] Wɛ cullu tɩlʊ Dɩ na kɩ Moyisi
jɩŋa nɩ tɩn warɩ tɩ pa á lwarɩm dɩm ti. Kʊ daarɩ wʊlʊ maama na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn
wʊ́ na vrɩm Wɛ tee nɩ, dɩ o lwarɩm dɩm maama na ti wʊntʊ ŋwaanɩ tɩn. [40] Nan taá yɩrɩ-
na á tɩtɩ, sɩ lɛɛrʊ tɩlʊ Wɛ nijoŋnə bam na pʊpʊnɩ tɩ taanɩ tɩn yɩ zaŋɩ tɩ yi abam. [41] Ba
dɛɛn tagɩ ba wɩ:

‹Nii-na, abam balʊ na yəni á gooni amʊ Wɛ cɩga kam tɩn,
abam yɩra wʊ́ sɔɔrɩ yɩ á tɩ.
Bɛŋwaanɩ kʊ na yɩ kəm dɩlʊ a na lagɩ a kɩ abam da yam kʊntʊ nɩ tɩn,

abam bá sɛ nɪ dɪ yɪ cɪga,
nɔɔnʊ na maŋɪ o brɪ abam tɪ kuri dɪ, á ta bá sɛ.› »
[42] Pooli na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o dɪ Banabasɪ ma zaŋɪ sɪ ba nuŋi Wɛ-digə kam wʊnɪ. Ba na lagɪ ba viiri tɪn, nɔɔna bam ma ta dɪ ba sɪ ba joori ba ba siun dɛ dɪdoŋ dɪm nɪ, sɪ ba daa ta ŋɔɔnɪ taanɪ dɪm kʊntʊ dɪ ba. [43] Nɔɔna bam ma zaŋɪ ba jagɪ. Ba zanzan ma tɔgɪ Pooli dɪ Banabasɪ, Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə balʊ na nɪgɪ Wɛ yɪ ba tɔgɪ cullu tɪlʊ Dl na pɛ dɪbam Zwifə bam tɪn dɪ maa tɔga. Pooli dɪ Banabasɪ maa ta dɪ nɔɔna bam sɪ ba ta kwaanɪ ba dalɪ Wɛ Dl zaanɪ dɪlʊ Dl na pɛ-ba tɪn ŋwaanɪ.
[44] Ba siun dɛ dɪm ma joori dɪ yi. Nɔɔna zanzan ma la daanɪ sɪ ba cəgi Baŋa-Wɛ kwərə kam, kʊ gɛ fɪɪn sɪ kʊ taa nyɪ dɪ tɪʊ kʊm nɔɔna maama mʊ lagɪ da te. [45] Zwifə bam na nɛ kɔgɔ kʊm na su je sɪm maama tɪn, ba maa tiini ba jɪgɪ wʊ-gʊrʊ dɪ ba. Ba ma yáalɪ Pooli na tɛ kʊlʊ tɪn, yɪ ba kwəri ba twɪ-o. [46] Pooli dɪ Banabasɪ laan ma fɔgɪ ba ŋɔɔnɪ dɪ baarɪ, yɪ ba wɪ: «Dí ya maŋɪ sɪ dí puli abam tee nɪ mʊ dí ŋɔɔnɪ Wɛ kwərə kam. Abam nan na maŋɪ á wʊ sɛ-ka tɪn, abam ba bʊŋɪ nɪ á maŋɪ dɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam. Kʊntʊ ŋwaanɪ dí wʊ́ vu dwi-gɛ tiinə bam te dí daarɪ abam. [47] Dí Yuutu wʊm na pɛ dɪbam ni dɪlʊ tɪn mʊ tɪntʊ:
‹Amʊ Wɛ tiŋi nmʊ sɪ n ja a pooni dɪm
n vu n pa dwi-gɛ tiinə bam,
sɪ n wanɪ n pa nabiinə na vrɪm
lʊgʊ baŋa je maama nɪ.› »
[48] Dwi-gɛ tiinə balʊ na wʊra yɪ ba ni kʊntʊ tɪn, ba maa jɪgɪ wʊpolo, yɪ ba pa Baŋa-Wɛ kwərə kam jɪgɪ dam. Balʊ maama na maŋɪ sɪ ba na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɪn mʊ sɪɪnɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi.
[49] Baŋa-Wɛ kwərə kam ma jagɪ je sɪm kʊntʊ maama wʊnɪ. [50] Kʊ daarɪ Zwifə bam ma kwaanɪ ba pa kaana balʊ jɪŋa na jɪgɪ yɪ ba nɪgɪ Wɛ tɪn dɪ tɪʊ kʊm yigə tiinə bam bana zaŋɪ dɪ Pooli dɪ Banabasɪ. Ba dɛɛn ma pa ba yaarɪ Pooli dɪ Banabasɪ, yɪ ba daarɪ ba zəli-ba ba pa ba nuŋi ba tɪʊ kʊm wʊnɪ. [51] Ba na kɪ-ba kʊntʊ tɪn, Pooli dɪ Banabasɪ ma pɪɪsɪ ba nɛ fogo kʊm ba yagɪ da, sɪ kʊ brɪ nɪ ba wʊ kɪ lanyɪranɪ. Ba laan ma daarɪ ba vu Yikon. [52] Zezi karabiə bam dɛɛn tiini ba jɪgɪ wʊpolo, yɪ Wɛ Joro * kʊm wʊ ba tee nɪ lanyɪranɪ.

14

Pooli dɪ Banabasɪ na wʊ Yikon nɪ te tɪn

[1] Pooli dɪ Banabasɪ na wʊ Yikon nɪ tɪn, ba daa ta ve Zwifə bam Wɛ-digə kam. Ba ŋɔɔnɪ Wɛ taanɪ dɪm ba brɪ nɔɔna bam, yɪ ba zanzan kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi, Zwifə dɪ dwi-gɛ * tiinə dɪ. [2] Kʊ daarɪ Zwifə badonnə vɪn Wɛ taanɪ dɪm. Bantʊ ma zaŋɪ ba vugimi dwi-gɛ tiinə bam wʊbʊŋa ba pa ba wʊrʊ cɔgɪ dɪ Zezi karabiə bam. [3] Pooli dɪ Banabasɪ maa zʊʊrɪ da taan. Ba na wʊra kʊntʊ tɪn, ba maa ŋɔɔnɪ dí Yuutu Zezi taanɪ dɪ baarɪ yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o. Ba maa tɛ dí Yuutu wʊm na kɪ nɔɔna lanyɪranɪ te tɪn, yɪ o zɪgɪ ba taanɪ dɪm kwaga nɪ dɪ o na pɛ-ba dam sɪ ba taa kɪ wo-kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪlʊ na brɪ Wɛ dam tɪn. [4] Tɪʊ kʊm nɔɔna bam dɛɛn pɔɔrɪ bɪle mʊ. Badaara tɔgɪ Zwifə bam mʊ, yɪ badonnə dɪ tɔgɪ Zezi tɪntʊŋna bam.

5 Dwi-gɛ tiinə dɩ Zwifə badonnə dɛɛn ma lɩ wʊbʊŋa ba wəli dɩdaanɩ ba yigə tiinə bam,
sɩ ba yaarɩ Zezi tɩntʊŋna bam, sɩ ba dʊlɩ-ba dɩ kandwa. 6 Ba na lwarɩ kʊ ni nɩ tɩn, ba ma
duri ba vu Likoni tɩɩnɩ dɩm, Lisitri dɩ Dɛrɩbɩ dɩ tɩ-niə yam maama. 7 Ba na wʊra tɩn, ba
maa tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam ba brɩ nɔɔna.

Kʊ na kɩ te Lisitri nɩ tɩn

8 Nɔɔnʊ dɛɛn mʊ wʊ Lisitri nɩ, o yɩ kɔrɔ mʊ. Kʊ na zɩgɩ o lʊra maŋa nɩ o maŋɩ o warɩ o
vu. 9 O dɛɛn maa tɔgɩ o je o cəgi Pooli na ŋɔɔnɩ taanɩ dɩlʊ tɩn. Pooli ma nii-o ziin, yɩ o
lwarɩ nɩ o kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi sɩ o wanɩ o na yazurə. 10 O laan ma ta dɩ kwər-dɩa o wɩ:
«Zaŋɩ wɛɛnɩ n zɩgɩ n nɛ sɩm baŋa nɩ ywam!» O na tagɩ kʊntʊ tɩn, kɔrɔ kʊm ma zaŋɩ
wɛɛnɩ kʊ faŋɩ kʊ cwi yɩ kʊ sɩŋɩ vəŋə.
11 Nɔn-kɔgɔ kʊm na nɛ kʊlʊ Pooli na kɩ tɩn, ba maa tiini ba ŋɔɔnɩ baŋa baŋa dɩ ba tɩtɩ
dwi taanɩ dɩm ba wɩ: «Kʊ yɩ dɩbam wa yam mʊ jigi nabiinə ya tu ya ba dɩbam te.» 12 Ba
ma pa Banabasɩ yɩrɩ nɩ Ziusi. Pooli dɩ yɩrɩ maa yɩ Ɛrmɛsɩ, bɛŋwaanɩ kʊ yɩ wʊntʊ ya mʊ
ŋɔɔnɩ taanɩ dɩm. *f1 *
13 Ba dɛɛn maa jɩgɩ digə ba tɩʊ kʊm daa nɩ ba na yəni ba kaanɩ ba wɛ Ziusi da tɩn. Ba
kaanɩm tu wʊm ma zaŋɩ o ja nabɛ dɩ tweeru punnu tɩlʊ ba na sɔgɩ tɩn o ba o zɩgɩ tɩʊ
kʊm ni nɩ. Wʊntʊ dɩdaanɩ nɔn-kɔgɔ kʊm maama dɛɛn maa lagɩ sɩ ba gʊ nabɛ sɩm ba ma
kaanɩ Zezi tɩntʊŋna bam. 14 Banabasɩ dɩ Pooli ma lwarɩ ba na bʊŋɩ sɩ ba kɩ te tɩn. Ba wʊ
ma cɔgɩ zanzan. Ba ma ja ba gwaarʊ ba kaarɩ, yɩ ba daarɩ ba duri lɩla ba zʊ nɔn-kɔgɔ
kʊm wʊ. Ba maa tɛ baŋa baŋa ba wɩ: 15 «Nɔɔna-ba, bɛɛ mʊ yɩ abam lagɩ á kɩ kʊntʊ?
Dɩbam yɩ nabiinə mʊ, nɩ abam dɩ te. Dɩbam nan tu yo seeni sɩ dí tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə
kam mʊ dí brɩ abam, sɩ á yagɩ jwənə kaanɩm, sɩ á daarɩ á taá tɔgɩ Ɲwɩa Tu Baŋa-Wɛ.
Dɩntʊ mʊ kɩ wɛyuu dɩ tɩga dɩ na-fara dɩ wəənu tɩlʊ maama na wʊ tɩ wʊnɩ tɩn. 16 Faŋa
tɩn, Wɛ dɛɛn yagɩ dwi maama sɩ dɩ kɩ dɩ wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn. 17 Dɩ kʊntʊ dɩ, Dɩ ta yəni
Dɩ kɩ abam lanyɩranɩ, sɩ kʊ pa á lwarɩ nɩ Dɩ yɩ Wɛ cɩga cɩga. Dɩ yəni Dɩ pa dʊa nɩa yɩ
wʊdiiru kɩ tɩ maŋa nɩ. Dɩ paɩ abam wʊdiu yɩ á di, yɩ Dɩ paɩ abam wʊpolo lanyɩranɩ.»
18 Pooli na tagɩ kʊntʊ tɩn, kʊ ya gɛ fɩnfɩɩn mʊ sɩ nɔɔna bam kwe wəənu tɩm ba ma kaanɩ-
ba, yɩ ba laan yagɩ.
19 Zwifə badonnə ya nuŋi Antɩɔsɩ mʊ Pisidi tɩʊ nɩ ba ba. Badaara dɩ ma nuŋi Yikon ba
ba. Bantʊ ma pa kɔgɔ kʊm maama wʊrʊ ləni dɩ Pooli. Ba laan ma dʊl-o dɩ kandwa, yɩ ba
daarɩ ba tuur-o ba ja nuŋi tɩʊ kʊm wʊnɩ. Ba ya bʊŋɩ nɩ o tɩgɩ mʊ. 20 Zezi karabiə bam
laan ma vu ba gilim-o. O ma zaŋɩ ba tɩtarɩ nɩ o joori o zʊ tɩʊ kʊm wʊ. Tɩga na pʊʊrɩ tɩn,
o ma tɔgɩ dɩdaanɩ Banabasɩ yɩ ba vu Dɛrɩbɩ.

Ba na joori ba vu Antɩɔsɩ te tɩn

21 Pooli dɩ Banabasɩ na wʊ Dɛrɩbɩ nɩ tɩn, ba ma tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam yɩ nɔɔna
zanzan ji Zezi karabiə. Ba daa ma joori ba vu Lisitri dɩ Yikon, yɩ ba daarɩ ba kɛ ba yi
Antɩɔsɩ kʊlʊ na wʊ Pisidi wʊnɩ tɩn. 22 Ba na maa ve kʊntʊ tɩn, ba ma pa balʊ maama na
yɩ Zezi karabiə tɩn na baarɩ, yɩ ba kwe-ba sɩ ba fɔgɩ ba taa tɔgɩ Wɛ cwəŋə kam, sɩ ba yɩ
yagɩ-ka. Ba ta ma brɩ-ba ba wɩ: «Dɩbam balʊ maama na tɔgɩ Zezi tɩn, dí wʊ́ na yaara
zanzan mʊ sɩ dí laan zʊ Wɛ paarɩ dɩm wʊ.»

[23] Je sılʊ maama ba na ve tın, ba lı nakwa Zezi kɔgɔ kʊm wʊnı sı ba taa nii-ba. Ba maa
yəni ba vɔ ni ba loori Wɛ ba pa nakwa bam, yı ba kı-ba dí Yuutu jıŋa nı, o na yı wʊlʊ ba
na kı ba wʊ-dıdʊa dıd-o tın ŋwaanı.
[24] Ba dɛɛn ma da Pisidi ba kɛ. Ba ma vu ba yi Pamfili je sım. [25] Ba na wʊra tın, ba ma vu
Pɛrızı ba ŋɔɔnı Wɛ taanı dım da, yı ba daarı ba vu Atali. [26] Ba laan ma zıgı dáanı ba zʊ
naboro ba joori ba vu Antıɔsı kʊlʊ na wʊ Siiri wʊnı tın. Kʊ dɛɛn yı kantʊ jəgə kam nı mʊ
Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna bam ya kwe-ba ba kı Wɛ jıŋa nı, sı Dl zəni-ba sı ba wanı ba vu ba
tʊŋı kʊlʊ ba laan na tu ba tʊŋı ba ti tın. [27] Ba na yi Antıɔsı tın, ba ma pa Zezi kɔgɔ kʊm
la daanı, yı ba laan tʊlı kʊlʊ maama Wɛ na kı dı ba tın ba brı-ba, dı Dl na pʊrı cwəŋə
Dl pa dwi-gɛ * tiinə sı ba wanı ba kı ba wʊ-dıdʊa dı Zezi tın. [28] Ba ma zʊ Zezi karabiə
bam tee nı ba daanı.

15

Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Zeruzalɛm nı tın ŋɔɔnı dwi-gɛ tiinə bam taanı

[1] Nɔɔna badonnə ma zaŋı Zude nı ba vu Antıɔsı. Ba maa wʊra ba brı Zezi karabiə bam
ba wı: «Abam na wʊ sɛ á tɔgı Moyisi * cullu tım na brı te sı á go á bəkəri *, á bá wanı á
na vrım.»
[2] Pooli dı Banabası na ni kʊntʊ tın, ba ma tiini ba magı kantɔgɔ dı nɔɔna bam. Kʊntʊ
ŋwaanı Zezi kɔgɔ kʊm ma lı wʊbʊŋa sı ba lı Pooli dı Banabası dı nɔɔna badonnə ba
wʊnı, sı ba ja taanı dım ba vu Zeruzalɛm ba kı Zezi tıntʊŋna bam dı nakwa bam jıa nı.
[3] Zezi kɔgɔ kʊm ma banı-ba yı ba kɛ. Ba ma vu ba da Fenisi dı Samari je sım. Ba na
maa ve tın, ba maa tɛ dwi-gɛ * tiinə na ləni ba wʊrʊ ba sɛ Wɛ te tın ba brı nɔɔna bam.
Zezi karabiə bam na ni kʊntʊ tın, kʊ ma pa ba maama jıgı wʊpolo lanyıranı. [4] Ba ma vu
ba yi Zeruzalɛm. Zezi tıntʊŋna bam dı o kɔgɔ kʊm maama dı ba nakwa bam ma jeeri-ba
lanyıranı. Ba laan ma maŋı ba brı-ba Wɛ na kı kʊlʊ dı ba tın. [5] Zwifə badaara balʊ na
wʊ Farizıan * kɔgɔ kʊm wʊnı yı ba ba ba tɔgı Zezi tın ni taanı dım. Ba ma zaŋı ba ta ba
wı: «Nɔɔna bantʊ maŋı sı ba go ba bəkəri mʊ, sı ba daarı ba sɛ Moyisi cullu tım maama
na brı te tın.»
[6] Zezi tıntʊŋna bam dı o kɔgɔ kʊm nakwa bam ma la daanı sı ba bwɛ taanı dım ba nii.
[7] Ba na magı kantɔgɔ taan tın, Pıyɛɛrı ma zaŋı ba wʊnı o ta o wı: «A ko-biə-ba, abam ye
sı Wɛ dɛɛn kuri amʊ abam wʊnı, sı a vu dwi-gɛ tiinə bam te sı a brı-ba Dl kwər-ywəŋə
kam, sı ba daarı ba sɛ-ka. [8] Wɛ na ye nɔɔna wʊbʊŋa na yı te tın, Dl ma pa-ba Dl Joro *
kʊm, nı Dl na maŋı Dl pa dıbam te tın, sı kʊ brı nı Dl sıını Dl vrı-ba ba lwarım wʊnı.
[9] Dl ma wʊ pɔɔrı bantʊ dı dıbam daanı. Dl fɔgı Dl kwɛ ba wʊbʊŋa mʊ dı ba na kı ba
wʊ-dıdʊa dı Zezi tın ŋwaanı. [10] Kʊntʊ tın, bɛŋwaanı mʊ á bʊŋı sı á maŋı Wɛ á nii dı á
na lagı á pa Zezi karabiə bam zıŋı zıla yalʊ na dummə ya dwe-ba tın? Kʊ na yı dıbam
nabaara bam naa dıbam tıtı dı, dí warı dí tɔgı kənə yantʊ cwəŋə, yı á lagı á pa bantʊ
tɔgı-ka. [11] Kʊ nan daı kʊntʊ. Wɛ na joŋi dıbam Dl yagı te tın, kʊ yı dí Yuutu Zezi zaanı
dım ŋwaanı mʊ, dı dí na kı dí wʊ-dıdʊa dıd-o tın. Kʊ nan yı bıdwı mʊ dı bantʊ dı.»
[12] Ba kɔgɔ kʊm maa je, yı ba cəgi sɔɔ sı ba ni taanı dım. Pooli dı Banabası ma zaŋı ba
ta Wɛ na dɛ bantʊ jıŋa Dl kı wo-kınkagıla dı wəənu tılʊ na brı Dl dam dwi-gɛ tiinə bam

te tɪn. [13] Ba na ŋɔɔnɪ ba ti tɪn, Zakɪ ma zaŋɪ o ta o wɪ: «A ko-biə-ba, á cəgi-na a na lagɪ a
ta kʊlʊ tɪn. [14] Simɔn Pɪyɛɛrɪ maŋɪ o ta o brɪ dɪbam, Wɛ na sɪŋɪ Dʟ brɪ Dʟ tɪtɪ dwi-gɛ tiinə
bam tee nɪ yɪ Dʟ lɪ nɔɔna ba wʊnɪ sɪ ba taa yɪ Dʟ tɪtɪ nɔɔna te tɪn. [15] Wɛ nijoŋnə bam na
tagɪ kʊlʊ faŋa faŋa tɪn dɪdaanɪ kəm dɪntʊ maama yɪ bɪdwɪ mʊ. Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm
wʊnɪ kʊ wɪ:

[16] ‹Kʊntʊ kwaga nɪ amʊ Wɛ wʊ́ joori a ba,
yɪ a daa lɔ Davidi * sɔŋɔ kʊlʊ ya na cɔgɪ tɪn.
Amʊ wʊ́ fɔgɪ a lɔ di-doŋo kʊm,
sɪ kʊ ji sɔ-dʊŋʊ.
[17] Kʊntʊ tɪn, nɔɔna balʊ na daarɪ tɪn wʊ́ kwaanɪ sɪ ba lwarɪ amʊ wʊlʊ na yɪ ba
Yuutu Baŋa-Wɛ tɪn.
Dwi-gɛ tiinə balʊ a na lɪ sɪ ba taa yɪ a tɪtɪ nɔɔna tɪn wʊ́ lwarɪ amʊ.
Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ tagɪ kʊntʊ,
yɪ Dʟ pa wəənu tɪm sɪɪnɪ tɪ kɪ.
[18] Dʟ maŋɪ Dʟ pa nɔɔna lwarɪ wəənu tɪntʊ ni nɪ faŋa faŋa mʊ.› »

[19] Zakɪ ta ma ta o wɪ: «Kʊntʊ ŋwaanɪ amʊ bʊŋɪ sɪ, dí wʊ maŋɪ sɪ dí yaarɪ dwi-gɛ tiinə
balʊ na tu ba sɛ Wɛ tɪn. [20] Dí nan na wʊ́ kɪ kʊlʊ tɪn, dí wʊ́ pʊpʊnɪ tɔnɔ mʊ dí pa-ba, sɪ dí
brɪ-ba nɪ ba daa yɪ taa di wʊdiu kʊlʊ nɔɔna na mɛ ba kaanɪ jwənə yɪ kʊ ba lana tɪn, sɪ ba
yɪ cɔgɪ ba tɪtɪ dɪ kaana, sɪ kaana dɪ yɪ cɔgɪ ba tɪtɪ dɪ baara. Dí wʊ́ ta dɪ ba sɪ ba yɪ di
varɪm wʊlʊ ba na jujugi ba gʊ tɪn, sɪ ba yɪ di jana dɪ. [21] Bɛŋwaanɪ, kʊ na sɪŋɪ faŋa faŋa
tɪn, ba maŋɪ ba karɪmɪ Moyisi tɔnɔ kʊm Zwifə Wɛ-di sɪm nɪ ba siun dɛ maama wʊnɪ, yɪ
nɔɔna yəni ba brɪ wəənu tɪlʊ na pʊpʊnɪ da tɪn tɪɪnɪ dɪm maama wʊnɪ.»

[22] Ba maama na ni kʊntʊ tɪn, Zezi tɪntʊŋna bam dɪ o kɔgɔ kʊm nakwa bam maa lɪ
wʊbʊŋa sɪ ba lɪ nɔɔna ba wʊnɪ, sɪ ba tɔgɪ dɪ Pooli dɪ Banabasɪ ba vu Antɪɔsɪ. Ba dɛɛn
ma lɪ nɔɔna bale balʊ na yɪ yigə tiinə ba kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn. Ba dɪdʊa yɪrɪ mʊ Zudi wʊlʊ
yɪrɪ dɪdoŋ na yɪ Basaba tɪn. Wʊdoŋ wʊm yɪrɪ mʊ Silasɪ. [23] Ba ma pʊpʊnɪ tɔnɔ sɪ ba tʊŋɪ-
ba dɪ kʊ, yɪ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:
\pi «Dɪbam balʊ na yɪ á ko-biə tɪn, Zezi tɪntʊŋna bam dɪ o kɔgɔ kʊm nakwa bam, dí jɔɔnɪ
abam, dwi-gɛ tiinə balʊ na tu á tɔgɪ Zezi yɪ á zʊʊrɪ Antɪɔsɪ nɪ, dɪ Siiri dɪ Silisi nɪ tɪn.
\pi [24] Dɪbam ni nɪ dí kɔgɔ kʊm nɔɔna badonnə mʊ zaŋɪ ba ba abam te, ba yaarɪ abam ba
pa á wʊbʊŋa cɔgɪ dɪ kʊlʊ ba na brɪ abam tɪn. Dɪbam nan wʊ pɛ-ba cwəŋə sɪ ba kɪ kʊntʊ.
[25] Kʊntʊ ŋwaanɪ dɪbam maama mʊ kɪ ni daanɪ sɪ dí lɪ nɔɔna dí tʊŋɪ-ba abam tee nɪ, sɪ
ba tɔgɪ dɪ dɪbam cilon-sonnu Banabasɪ dɪ Pooli ba ba. [26] Bantʊ mʊ yɪ balʊ na kwe ba
ŋwɪa maama ba pa dí Yuutu Zezi Krisi tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ tɪn. [27] Dɪbam nan mʊ tʊŋɪ
Zudi dɪ Silasɪ abam tee nɪ, sɪ ba ba ba fɔgɪ ba ŋɔɔnɪ ba brɪ abam kʊlʊ dí na pʊpʊnɪ tɪn.
[28] Wɛ Joro kʊm dɪdaanɪ dɪbam maama bʊŋɪ nɪ kʊ wʊ maŋɪ sɪ dí yaarɪ abam zanzan.
Woŋo kʊlʊ yɪranɪ na yɪ fɪfɪʊn sɪ á yɪ kɪ tɪn mʊ tɪntʊ: [29] Á yɪ zaŋɪ á di wʊdiu kʊlʊ ba na
mɛ ba kaanɪ jwənə tɪn. Á yɪ di jana. Á yɪ di varɪm wʊlʊ ba na jujugi ba gʊ tɪn. Á yɪ cɔgɪ
á tɪtɪ dɪ kaana, sɪ kaana dɪ yɪ cɔgɪ ba tɪtɪ dɪ baara. Á na jɪgɪ á tɪtɪ dɪ wəənu tɪntʊ
maama, á wʊ́ taá kɪ lanyɪranɪ. Wɛ wʊ́ pa abam yazurə.»

[30] Ba na pʊpʊnɪ kʊntʊ ba ti tɪn, ba laan ma tʊŋɪ nɔɔna bam sɪ ba vu Antɪɔsɪ. Ba na yi
da tɪn, ba ma la ba kɔgɔ kʊm maama daanɪ, yɪ ba daarɪ ba pa-ba tɔnɔ kʊm sɪ ba karɪmɪ.

31 Nɔɔna bam na karımı tɔnɔ kum tın, ba maa jıgı wupolo lanyıranı dı ku na fɔgı ku zəni
ba wubuŋa tın. 32 Zudi dı Silası na yı Wɛ nijoŋnə tın dɛɛn ma tiini ba ŋɔɔnı dı nɔɔna bam
ba pa ba na pu-dıa dı baarı. 33 Ba maa daanı ba tee nı, yı ba ba ba lagı ba viiri. Zezi
kɔgɔ kum nɔɔna bam ma banı-ba, yı ba joori ba vu balu na tuŋı-ba tın te dı yazurə.
((34 Silası ma lı wubuŋa sı o maŋı da.)) 35 Ku daarı Pooli dı Banabası dı ma maŋı
Antıɔsı nı. Ba dɛɛn maa tɔgı dı nɔɔna zanzan ba tɔɔlı dí Yuutu Wɛ kwərə kam yı ba brı
Dl cıga kam.

Pooli dı Banabası na pɔɔrı daanı te tın

36 Ba na daanı da da yagratu tın, Pooli ma ta dı Banabası o wı: «Pa dí joori dí vu dí nii
dí ko-biə bam tıını dılu maama wunı dí na maŋı dí tɔɔlı dí Yuutu wum kwərə kam da
tın, sı dí nii ku na yı te tın.» 37 Banabası ma sɛ yı o lagı sı Zan Marıkı taa tɔgı dıdaanı
ba o tuŋa. 38 Pooli maa buŋı nı ku wu maŋı sı o tɔgı o wəli ba wunı, bɛŋwaanı maŋa
kalu ba dɛɛn na wu Pamfili nı tın wuntu yagı-ba mu, yı o daa ba tɔgı dı ba o tuŋa. 39 Ba
ma tiini ba magı kantɔgɔ daanı, yı ku pa ba pwɛ da-tee nı. Banabası ma ja Zan Marıkı
yı ba vu ba zu naboro sı ba vu Sipri. 40 Pooli dı ma lı Silası sı ba tɔgı daanı ba vu. Zezi
karabiə bam ma kı-ba dí Yuutu wum jıŋa nı sı o zəni-ba. Ba laan ma zaŋı ba kɛ. 41 Ba ma
tɔgı Siiri dı Silisi wu, yı ba pa Zezi kɔgɔ kum nɔɔna bam na wu je sılu maama tın fɔgı ba
zıgı dı dam lanyıranı.

16

Timoti na tɔgı dı Pooli-ba yı ba brı Wɛ cıga kam te tın

1 Pooli daa ta ma vu o yi Dɛrıbı dı Lisitri. Zezi karabu wudoŋ maa wura, o yırı mu
Timoti. O nu maa yı Zwifu yı o dı kı o wu-dıdua dı Zezi. O ko maa yı Grɛkı tu. 2 Zezi
karabiə balu na zuurı Lisitri nı dı Yikon nı tın maa tɛ ba wı, o yı nɔn-ŋum lanyıranı.
3 Pooli maa lagı sı o ja-o, sı ba taa tɔgı daanı ba tuŋa. Zwifə balu maama na zuurı je
sım kuntu nı tın maa ye nı Timoti ko yı Grɛkı tu mu. Kuntu ŋwaanı Pooli ma pa ba go-o,
nı Moyisi dɛɛn na brı Zwifə bam sı ba taa goni ba bəkəri * te tın. 4 Ba laan ma zaŋı ba
vu ba tulı tıını dım sı ba nii Zezi kɔgɔ kum nɔɔna bam maama. Ba maa brı-ba niə yalu
Zezi tıntuŋna bam dı o kɔgɔ kum nakwa bam na lı Zeruzalɛm nı tın. Ba ma ta dı ba sı ba
taa sɛ niə yam kuntu. 5 Kuntu mu pɛ Zezi kɔgɔ kum nɔɔna bam na wu je sılu maama tın
na dam dı ba Wɛ cwəŋə kam tɔgım, yı dɛ maama ba kɔgɔ kum fɔgı ku pulə ku wəli da.

Pooli na nɛ vıırım Truası nı te tın

6 Pooli dı o tɔgı-donnə bam maa lagı sı ba kɛ ba vu Azi * tıını dım ba tɔɔlı Wɛ kwərə
kam. Wɛ Joro * kum ma cı ba yigə sı ba yı ve. Ba daa ma vu ba tɔgı Friizi dı Galatı tı-
niə yam wunı ba kɛ. 7 Ba ma vu ba yi Miizi sisəm dım ni. Ba maa kwaanı sı ba zu Bitini
wu. Zezi Joro *f2 * kum ma wu pɛ-ba cwəŋə sı ba zu da. 8 Ba na kwaanı ba ga kuntu tın,
ba ma tɔgı Miizi wu ba kɛ, yı ba vu ba yi Truası. 9 Ba na yi da tın, tıtıı nı Pooli ma dwɛ o
na nɔɔnu na zıgı o yigə nı. O yı Masıduanı tu mu. O ma loori Pooli o wı: «Popo, zaŋı n
tɔgı nınıu kum wu n bɛ n ba Masıduanı, n zəni dıbam.»
10 Pooli na dwɛ kuntu tın, dıbam ma kı lıla dí ti dí yigə sı dí vu Masıduanı, bɛŋwaanı

dí maanı nı kʊ yı Wɛ mʊ bəŋi dıbam sı dí vu dí brı nɔɔna bam Dl kwər-ywəŋə kam dáanı.

Lidıa na kı o wʊ-dıdʊa dı Zezi te tın

[11] Dí laan ma kwe naboro Trʊası nı dí yɔɔrı Samotrası. Tıga na pʊʊrı tın, dí daa ma zaŋı dí tɔgı nınıʊ kʊm dí vu Nıapolisi. [12] Dí laan ma zıgı dáanı dí vu tıga nı dí vu dí yi Filipi. Tıʊ kʊm kʊntʊ yı Masıdʊanı tı-niə yam dayigə tıʊ mʊ. Rom tiinə mʊ te-kʊ.

Dí ma kı da kɔgɔ kɔgɔ tıʊ kʊm kʊntʊ nı. [13] Zwifə bam siun dɛ dım na yi tın, dí ma nuŋi tıʊ kʊm wʊ dí vu bugə ni. Dí ya bʊŋı nı jəgə wʊ́ ta wʊ dáanı Zwifə bam na yəni ba ve ba warı Wɛ da. Dí na nɛ jəgə kam tın, dí ma jəni tıga nı yı dí ŋɔɔnı dı kaana balʊ na lagı daanı jəgə kam nı tın. [14] Kaanı wʊdoŋ dɛɛn tɔgı o wʊra, o yırı mʊ Lidıa. O nuŋi Tiyatiiri mʊ, yı o nıgı Wɛ lanyıranı. O maa jıgı gwaarʊ tılʊ na tiini tı jıgı nınwaŋa tın o yəgə. Dí Yuutu wʊm ma pʊrı o wʊbʊŋa yı o sɛ wəənu tılʊ Pooli na jıgı o tɛ tın. [15] O dɛɛn ma pa dí miis-o dı o sɔŋɔ tiinə maama na wʊnı Zezi yırı ŋwaanı. O laan ma zaŋı o loori dıbam o wı: «Abam na sɛ nı a sıını a kı a wʊ-dıdʊa dıdaanı dí Yuutu Zezi, sı á ba á taá zʊʊrı dıbam sɔŋɔ nı.» O ma wʊ sɛ sı dí viiri.

Ba na kı Pooli dı Silası pıına digə nı yı kʊ kı te tın

[16] Dɛ dıdwı mʊ dí zaŋı dí maa ve Wɛ warım jəgə kam. Dí na maa ve tın, dí ma jeeri bısankana kalʊ na yı nɔɔna gambaa tın. Cicirə dɛɛn maa tɔg-o ka pa o pwərisə. O na yəni o pwərisə o tɛ wəənu tılʊ na lagı tı ba tı kı tın, mʊ o yuu tiinə bam dɛɛn nɛ səbu zanzan kʊ baŋa nı. [17] O ma tɔgı Pooli dı dıbam kwaga, yı o tɔɔlı dı kwər-dıa o wı: «Nɔɔna bantʊ yı Yuutu Baŋa-Wɛ tıntʊŋna mʊ. Ba tu sı ba brı abam cwəŋə mʊ sı á tɔgı da á na vrım.»

[18] O dɛɛn tɔgı dıbam kwaga o kı kʊntʊ mʊ taan da kɔgɔ kɔgɔ. Pooli wʊ laan ma cɔgı. O ma pipiri o ta dı cicirə kam o wı: «A lagı a ta dı nmʊ Zezi Krisi yırı ŋwaanı, nuŋi sı n daar-o!» O na tagı kʊntʊ tın, cicirə kam ma nuŋi ka daar-o bıdwı baŋa nı.

[19] Bısankana kam yuu tiinə bam ma maanı ba lwarı nı ba daa bá wanı ba na səbu o ŋwaanı. Ba ma ja Pooli dı Silası ba vaŋı ba ja ba vu yaga, sı ba saŋı-ba dıdɛɛra bam tee nı. [20] Ba ma ja-ba ba vu ba pa Rom tiinə dıdɛɛra sı ba di ba taanı. Ba ma ta ba wı: «Nɔɔna bantʊ yı Zwifə mʊ, yı ba jıgı dıbam tıʊ kʊm nɔɔna wʊbʊŋa ba vugimə. [21] Ba brı wəənu tılʊ na cɔgı dıbam cullu tım mʊ. Dıbam nan yı Rom tiinə mʊ, dí bá wanı dí sɛ bantʊ na brı kʊlʊ tın.»

[22] Kɔgɔ kʊm maama ma tɔgı ba jıgı dı Pooli dı Silası. Rom tiinə dıdɛɛra bam ma ja-ba ba vaŋı ba gwaarʊ tım ba kaarı, yı ba daarı ba pa nɔɔna magı-ba dı balaara. [23] Ba na tiini ba magı-ba kʊntʊ tın, ba laan ma kı-ba pıına digə nı. Dıdɛɛra bam ma ta dı wʊlʊ na nii pıına digə kam baŋa nı tın, sı o fɔgı o pı nɔɔna bam lanyıranı. [24] Nɔɔnʊ wʊm na ni kʊntʊ tın, o ma pa ba zʊ tıtarı digə kam wʊ, yı o daarı o kwaarı-ba dı dɛ. [25] Maŋa kalʊ tıga na kwıırı tın, Pooli dı Silası maa wʊra ba warı Wɛ yı ba leenə ba zuli Wɛ. Pıına badonnə bam maa je ba cəgə. [26] Tıga kam laan ma da ka sisiŋi, yı pıına digə kam sisiŋi dı ka kuri maama. Digə kam bwəəru tım maama ma da tı pʊrı, pıına bam capʊnnʊ tım maama ma kɔ tı tʊ. [27] Nɔɔnʊ wʊlʊ na yırı digə kam tın ma zaŋı yı o na pıına digə kam

niə na pʊrɪ. O ma bʊŋɪ nɪ pɪɪna bam maama nuŋi ba duri mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ o ma lɪ sʊ-
zɔɔ sɪ o ma gʊ o tɪtɪ. [28] Pooli laan ma bagɪ dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Yɪ zaŋɪ n gʊ n tɪtɪ, sɪ
dɪbam maama wʊ yo.»
[29] Nɔɔnʊ wʊm ma bəŋi sɪ ba ja mini ba ba ba pa-o. O ma kɪ lɪla o zʊ digə kam wʊ o vu o
tʊ Pooli dɪ Silasɪ yigə nɪ, yɪ o yɪra saɪ. [30] O ma pa ba nuŋi pooni, yɪ o daarɪ o bwe-ba o
wɪ: «A yuu tiinə-ba, a nan wʊ́ kɪ ta mʊ sɪ a ma na vrɪm?»
[31] Ba ma lər-o ba wɪ: «Nmʊ maŋɪ sɪ n kɪ n wʊ-dɪdʊa mʊ dɪdaanɪ dí Yuutu Zezi, sɪ Wɛ
wʊ́ vrɪ nmʊ dɪ n sɔŋɔ tiinə maama.» [32] Ba ma daarɪ ba ta Wɛ kwərə kam ba brɪ-o dɪ balʊ
maama na wʊ o sɔŋɔ kʊm nɪ tɪn. [33] Tɪtɪɪ dɪm maŋa kam kʊntʊ nɪ mʊ o jaanɪ-ba o vu o
zarɪ ba fufwələ yam maama. O na kɪ kʊntʊ o ti tɪn, mʊ o dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama dɛ
ba pa ba miisi-ba na wʊnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. [34] O ma daarɪ o pa Pooli dɪ Silasɪ zʊ o sɔŋɔ
kʊm wʊ. O ma kɪ wʊdiu o pa ba di. O na tu o sɛ Wɛ dɪ wʊ-dɪdʊa tɪn, o maa jɪgɪ wʊpolo
lanyɪranɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama.
[35] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Rom tiinə dɪdɛɛra bam ma tʊŋɪ nɔɔna sɪ ba vu pɪɪna digə kam
yɪrɪnʊ wʊm te, ba ta dɪd-o nɪ o yagɪ nɔɔna bam sɪ ba viiri.
[36] Pɪɪna digə kam yɪrɪnʊ wʊm ma ta o brɪ Pooli dɪdɛɛra bam na tagɪ te sɪ o yagɪ-ba tɪn.
O maa wɪ: «Ba pɛ abam cwəŋə sɪ á viiri. Nan ve-na dɪ yazurə.»
[37] Pooli laan ma ta dɪ nɔɔna bam o wɪ: «Dɪbam nan yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔna mʊ. Ba
nan wʊ di dɪbam taanɪ sɪ ba na dí kəm-balɔrɔ, yɪ ba garɪ ba ja dɪbam ba magɪ nɔɔna
maama yigə nɪ, yɪ ba daarɪ ba kɪ dɪbam pɪɪna digə nɪ. Bɛɛ mʊ yɪ ba laan lagɪ sɪ ba səgi
ba pʊrɪ dɪbam ba yagɪ? Dí bá sɛ. Ba tɪtɪ mʊ maŋɪ sɪ ba ba ba pʊrɪ dɪbam ba yagɪ.»
[38] Nɔɔna bam ma vu ba ta Pooli na tagɪ kʊlʊ tɪn ba brɪ Rom tiinə dɪdɛɛra bam. Ba na
lwarɪ nɪ Pooli dɪ Silasɪ yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔna mʊ tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ-ba dɪ ba na kɪ-ba
te tɪn. [39] Ba ma vu ba koori Pooli dɪ Silasɪ sɪ ba yagɪ taanɪ dɪm sɪ kʊ ti. Ba ma daarɪ ba
pʊrɪ-ba ba yagɪ, yɪ ba loori-ba ba wɪ, ba nuŋi tɪʊ kʊm wʊnɪ ba viiri. [40] Pooli dɪ Silasɪ ma
nuŋi pɪɪna digə kam nɪ ba vu ba zʊ Lidɪa-ba sɔŋɔ. Dáanɪ mʊ ba jeeri Zezi karabiə bam, yɪ
ba ŋɔɔnɪ dɪ ba ba pa-ba dam dɪ baarɪ. Ba laan ma zaŋɪ ba viiri.

17

Kʊ na kɪ te Tesaloniki nɪ tɪn

[1] Ba dɛɛn ma da Afipolisi dɪ Apoloni ba kɛ ba vu ba yi Tesaloniki. Tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ mʊ
Zwifə bam Wɛ-digə wʊra. [2] Pooli ma vu da, nɪ o na maŋɪ o yəni o kɪ te tɪn. O dɛɛn kɪ siun
da yatɔ mʊ dɪ ba. O maa karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm, yɪ o brɪ-ba kʊ kuri sɪ ba ni. [3] O ma maŋɪ o
brɪ-ba o wɪ, kʊ dɛɛn ya maŋɪ sɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn yaarɪ mʊ o tɪ, sɪ o joori o bi o
yagɪ tʊʊnɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «Zezi wʊlʊ a na jɪgɪ o taanɪ a tɛa a brɪ abam tɪn mʊ
sɪɪnɪ o yɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.»
[4] Zwifə bam na ni kʊntʊ tɪn, ba badonnə ma sɛ o na tagɪ kʊlʊ tɪn, yɪ ba laan tɔgɪ ba
wəli Pooli dɪ Silasɪ nɪ. Grɛkɪ tiinə balʊ na nɪgɪ Wɛ tɪn kɔgɔ zanzan dɪ ma sɛ Pooli taanɪ
dɪm, dɪdaanɪ kaana zanzan balʊ jɪa na garɪ tɪn.
[5] Zwifə badaara maa jɪgɪ wʊ-gʊrʊ dɪ ba. Ba ma vu yaga ba la zwabani-nyɪna ba pa ba
tɔgɪ daanɪ, yɪ ba kɔgɔ kʊm ma pa tɪʊ kʊm maama vugimi dɪ sɔɔ bɔgɪ bɔgɪ. Ba ma vu ba

ciŋi jara Zazɔn sɔŋɔ nɪ, yɪ ba kwaanɪ ba lagɪ Pooli dɪ Silasɪ jəgə, sɪ ba ja-ba ba ja nuŋi ba kɪ nɔɔna bam jɪŋa nɪ. [6] Ba ma wʊ nɛ-ba. Ba ma ja Zazɔn dɪ Zezi karabiə badonnə ba ja vu tɪʊ kʊm dɪdɛɛra bam te, yɪ ba tɔɔlɪ ba wɪ: «Nɔɔna bantʊ mʊ yəni ba beeri lʊgʊ baŋa je maama ba vugimi nɔɔna wʊbʊŋa. Bantʊ nan mʊ tu yo. [7] Zazɔn mʊ pɛ ba zʊʊrɪ o sɔŋɔ nɪ. Bantʊ maama mʊ vɪn dí pa-farʊ wʊm cullu tɪm, yɪ ba tɛ ba wɪ, pɛ wʊdoŋ mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Zezi.» [8] Tɪʊ kʊm dɪdɛɛra bam dɪ kɔgɔ kʊm maama na ni kʊntʊ tɪn, ba bana ma zaŋɪ zanzan dɪ ba. [9] Dɪdɛɛra bam ma pa Zazɔn dɪ o donnə bam tiŋi səbu kʊlʊ na wʊ́ pa-ba cwəŋə sɪ ba vrɪ ba tɪtɪ tɪn. Ba laan ma yagɪ-ba ba pa ba viiri.

Kʊ na kɪ te Beere nɪ tɪn

[10] Tɪga na tu ka yi tɪn, Zezi karabiə bam ma pa Pooli dɪ Silasɪ nuŋi tɪʊ kʊm nɪ ba vu Beere. Ba na ve ba yi da tɪn, ba ma vu ba zʊ Zwifə bam Wɛ-digə kam wʊ. [11] Tɪʊ kʊm kʊntʊ Zwifə bam maa jɪgɪ wʊbʊŋ-ŋʊna ba dwe Tesaloniki nɔɔna bam. Ba ma cəgi Wɛ kwərə kam lanyɪranɪ dɪ ba wʊ maama. Dɛ maama wʊnɪ ba yəni ba karɪmɪ Wɛ tɔnɔ kʊm sɪ ba nii, Pooli na brɪ kʊlʊ tɪn sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga na. [12] Ba zanzan ma sɛ Pooli taanɪ dɪm, Grɛkɪ tiinə zanzan dɪ maa sɛ, baara dɪ kaana balʊ jɪa na garɪ tɪn zanzan dɪ maa sɛ.

[13] Tesaloniki Zwifə bam ma ni nɪ Pooli wʊ Beere nɪ o tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam. Ba ma zaŋɪ ba vu Beere ba la kɔgɔ ba pa tɪʊ kʊm nɔɔna bam bana zaŋɪ dɪ Pooli. [14] Zezi karabiə bam na nɛ kʊntʊ tɪn, ba ma pa Pooli zaŋɪ lɪla o nuŋi o vu nɪnɪʊ kʊm ni. Kʊ ma daarɪ Silasɪ dɪ Timoti mʊ maŋɪ Beere nɪ. [15] Nɔɔna balʊ na kogili Pooli tɪn ma da dɪd-o ba vu ba yi Atɛɛnɪ. Ba na maa joori tɪn, Pooli ma pa-ba ni sɪ ba vu ba ta Silasɪ dɪ Timoti nɪ ba zaŋɪ ba tɔgɪ o kwaga ba ba lɪla.

Kʊ na kɪ te Atɛɛnɪ nɪ tɪn

[16] Pooli dɛɛn na wʊ Atɛɛnɪ nɪ o cəgi Silasɪ dɪ Timoti sɪ ba ba tɪn, o wʊ ma tiini kʊ cɔgɪ dɪ o na nɛ nɪ jwənə zanzan su tɪʊ kʊm tɪn. [17] O maa yəni o zʊ Zwifə bam Wɛ-digə kam wʊ o ŋɔɔnɪ dɪ ba dɪdaanɪ dwi-gɛ * tiinə balʊ na nɪgɪ Wɛ tɪn. Dɛ maama o maa yəni o ve yaga ni o ŋɔɔnɪ dɪ balʊ na wʊra tɪn. [18] Yi-pʊrʊ tiinə badonnə dɪ ma ba ba maŋɪ dɪd-o. Ba badaara dɛɛn tɔgɪ Epikuri zaasɪm dɪm mʊ, babam dɪ maa tɔgɪ Sitoyisi zaasɪm dɪm. Ba badaara ma ta ba wɪ: «Ŋwaŋ-fara tu wʊntʊ bʊŋɪ sɪ o brɪ bɛɛ mʊ?» Badonnə dɪ ma ta ba wɪ: «Kʊ nyɪ dɪ o ŋɔɔnɪ dwi-gɛ tiinə jwənə taanɪ mʊ te.» Ba tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ o tɔɔlɪ Zezi kwər-ywəŋə kam dɪ twa biim taanɪ mʊ.

[19] Ba laan ma ja-o ba vu Arɪpaazɪ, (mɛ ba yigə tiinə bam na jeeri da tɪn). Ba ma ta-o ba wɪ: «Dɪbam ya lagɪ sɪ dí lwarɪ zaasɪm-dʊʊrɪ dɪm nmʊ na jɪgɪ n zaasɪ tɪn kuri mʊ.
[20] Wəənu tɪlʊ nmʊ na brɪ tɪn, dí ta wʊ fɔgɪ dí ni tɪ dwi. Kʊntʊ mʊ dí lagɪ sɪ dí lwarɪ tɪ kuri na yɪ te tɪn.» [21] Atɛɛnɪ tiinə bam maama dɪdaanɪ vərə balʊ na zʊʊrɪ ba tee nɪ tɪn dɛɛn tiini ba lagɪ sɪ ba taa larɪ daanɪ mʊ maŋa maama, sɪ ba taa cəgi wəənu tɪlʊ na yɪ wo-dʊnnʊ tɪn.

[22] Pooli ma zaŋɪ o zɪgɪ Arɪpaazɪ yigə tiinə bam tɪtarɪ nɪ o wɪ: «Atɛɛnɪ tiinə-ba, amʊ na nii tɪn, abam ŋwɪa kam maama wʊnɪ á tiini á zuli jwənə mʊ zanzan. [23] A na beeri abam tɪʊ kʊm wʊnɪ tɪn, a nɛ je sɪm maama á na zuli á jwənə da tɪn. A na beeri tɪn mʊ a nɛ kaanɪm bimbim dɪdʊa, yɪ kʊ pʊpʊnɪ dɪ yɪra nɪ kʊ wɪ: ‹Wɛ dɪlʊ dí na yəri tɪn›. Kʊntʊ, Wɛ

dılʊ abam na jıgı á zuli yı á ta yəri-Dl tın kwərə mʊ a lagı a tɔɔlı a brı abam. [24] Dıntʊ mʊ yı Wɛ dılʊ na kı lʊgʊ baŋa dı wəənu tılʊ maama na wʊ kʊ wʊnı tın. Dl maa te wɛyuu dı tıga baŋa maama, yı Dl ba zʊʊrı di sılʊ nabiinə na lɔgı ba pa-Dl tın wʊnı. [25] Wɛ nan wʊ gɛ kʊlʊkʊlʊ sı nabiinə taa tʊŋa ba pa-Dl, kʊ na yı dıntʊ tıtı mʊ kwe ŋwıa dı siun dı woŋo maama Dl pa nabiinə tın ŋwaanı. [26] Wɛ nan kı nabiinu dıdʊa mʊ, yı Dl laan pa nabiinə dwi maama zıgı wʊntʊ yıra nı. Dl ma pa ba jagı ba zʊʊrı lʊgʊ baŋa maama wʊnı. Kʊntʊ tın, dıntʊ mʊ maŋı Dl lı wʊbʊŋa yı Dl lı mımaŋa kalʊ dı je sılʊ dwi maama na wʊ́ ta zʊʊrı da tın. [27] Wɛ na kı nabiinə kʊntʊ tın, kʊ yı sı ba taa lagı-Dl mʊ. Ba maŋı sı ba beeri-Dl mʊ ba na Dl jəgə, sı ba ma wanı ba lwarı-Dl. Wɛ nan maŋı Dl daı yigə yigə dıdaanı dıbam maama. [28] Kʊ nyı nı nɔɔnʊ wʊdoŋ na tagı o wı: ‹Dıntʊ ŋwaanı mʊ dí ŋwı, dí wʊra yı dí veə.› Abam tıtı ləŋ-leenu dıdʊa dı tagı kʊntʊ doŋ o wı: ‹Dıbam dı maŋı dí yı Dl dwi tiinə mʊ.›

[29] Dıbam na sıını dí yı Wɛ dwi tiinə tın, dí wʊ maŋı sı dí bʊŋı nı Wɛ wʊ́ ta nyı dı kamɔgɔ kʊlʊ nabiinu na mɛ səbu-sıŋa naa luguru naa kandwa o ma o kı dı o tıtı wʊbʊŋa tın. [30] Faŋa faŋa yı nabiinə ta yəri kʊlʊ na lana sı ba taa kı tın, Wɛ wʊ kwe-kʊ Dl kı Dl wʊbʊŋa nı. Kʊ daarı lele kʊntʊ, Dl laan pɛ ni nı nɔɔna maama lʊgʊ baŋa nı maŋı sı ba ləni ba wʊrʊ ba yagı wo-balwaarʊ kəm. [31] Bɛŋwaanı Dl lı dɛ mʊ sı Dl ma Dl di nabiinə maama taanı. Dl nan wʊ́ tɔgı cıga mʊ Dl ma di ba taanı dım. Dl nan maŋı Dl kuri wʊlʊ Dl na wʊ́ tɔgı o ŋwaanı Dl ma di ba taanı tın. Dl pɛ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ mʊ bi o yagı tʊʊnı, sı kʊ pa nɔɔna maama lwarı nı kʊ sıını kʊ yı cıga mʊ.»

[32] Pooli na ŋɔɔnı twa biim taanı kʊntʊ tın, nɔɔna bam badonnə maa jıg-o ba mwana. Kʊ daarı badaara maa tɛ ba wı: «Dí lagı sı n joori n ŋɔɔnı taanı dım kʊntʊ doŋ mʊ sı dí cəgi dɛ dıdoŋ nı.»

[33] Pooli laan ma zaŋı o nuŋi ba tee nı. [34] Nɔɔna badonnə dɛɛn ma sɛ ba tɔgı Pooli, yı ba kı ba wʊ-dıdʊa dı Zezi. Ba dıdʊa yırı mʊ Denisi. O tɔgı o wʊ Arıpaazı kɔgɔ kʊm wʊnı mʊ. Kaanı wʊdoŋ dı wʊra, o yırı mʊ Damarisi. Nɔɔna badonnə dı tɔgı ba wəli da ba na sɛ Zezi.

18

Kʊ na kı te Korɛntı nı tın

[1] Kʊntʊ kwaga nı, Pooli dɛɛn ma zıgı Atɛɛnı nı o vʊ Korɛntı. [2] O na yi da tın, o ma maŋı dıdaanı Zwifu wʊdoŋ, o yırı mʊ Akwila. Ba dɛɛn lʊg-o Pɔn nı mʊ. Maŋa kalʊ Pooli na nɛ-o tın, o ya nuŋi Yitali mʊ o ba, dı o kaanı Prisili, bɛŋwaanı Rom pa-farʊ Kloodi dɛɛn ya zəli Zwifə bam maama o pa ba nuŋi Rom nı ba viiri. Pooli ma zaŋı o vʊ ba te, [3] yı o zʊʊrı dı ba sı ba taa tʊŋı daanı, ba dɛɛn na tʊŋı tıtʊŋı dıdwı tın ŋwaanı. Ba dɛɛn nyaanı gwaarʊ mʊ yı ba yəgi ba ma pu vwə. [4] Zwifə bam siun dɛ maama o maa yəni o zʊ ba Wɛ-digə kam o ŋɔɔnı Wɛ taanı dı ba. O maa kwaanı sı o pa Zwifə bam dı Grɛkı tiinə bam maama sɛ o taanı dım.

[5] Silası dı Timoti dɛɛn zıgı Masıdʊanı nı ba ba Pooli te. Ba na tu tın, Pooli laan ma cɛ dı Wɛ taanı dım zaasım. O maa kwaanı o pa Zwifə bam lwarı nı Zezi yı Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋı tın. [6] Ba ma wʊ sɛ o taanı dım yı ba twı-o. O laan ma ja o gwaarʊ tım o pupugi

tɪ fogo kʊm ba yigə nɪ, yɪ o ta dɪ ba o wɪ: «Abam na nɛ lɛɛrʊ Wɛ tee nɪ, kʊ yɪ abam tɪtɪ yigə mʊ. Kʊ daa daɪ amʊ yigə. Kʊ na sɪŋɪ lele kʊntʊ tɪn, a laan wʊ́ vu dwi-gɛ * tiinə bam te a daarɪ abam.»

7 O ma sɪɪnɪ o nuŋi Zwifə bam tee nɪ o daarɪ o vu o zʊʊrɪ dwi-gɛ tu wʊdoŋ sɔŋɔ nɪ, o yɪrɪ mʊ Titiu Zusitu. Wʊntʊ maa nɪgɪ Wɛ. O sɔŋɔ kʊm maa zɪgɪ Zwifə bam Wɛ-digə kam tɪkəri nɪ. 8 Wɛ-digə kam yuutu wʊm yɪrɪ mʊ Krisipu. Wʊntʊ dɪ o sɔŋɔ tiinə bam maama dɛɛn tu ba tɔgɪ dí Yuutu Zezi. Korɛntɪ tiinə zanzan dɪ dɛɛn ma ni Wɛ kwər-ywəŋə kam yɪ ba sɛ. Ba laan ma pa ba miisi-ba na wʊnɪ Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ.

9 Dɛ dɪdwɪ tɪtɪɪ nɪ mʊ Pooli dwɛ o na vɪɪrɪm wʊnɪ dí Yuutu wʊm na ŋɔɔnɪ dɪd-o o wɪ: «Yɪ ta n kwarɪ fʊʊnɪ. Ta ta n ŋɔɔna, sɪ n yɪ ta n cɪm, 10 sɪ amʊ wʊ nmʊ tee nɪ. Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o kɪ nmʊ lwarɪm, bɛŋwaanɪ tɪʊ kʊntʊ wʊnɪ nɔɔna zanzan mʊ wʊra ba na yɪ amʊ tɪtɪ nɔɔna.» 11 Pooli dɛɛn maa zʊʊrɪ da taan bɪnɪ dɪ canɪ sɪrdʊ. O na wʊra tɪn, o ma brɪ-ba Wɛ taanɪ dɪm.

12 Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɛɛn tu o ji Akayi tɪɪnɪ dɪm gʊvɪrma tu, o yɪrɪ mʊ Galɪʊ. O na wʊra maŋa kalʊ tɪn, Zwifə bam ma kɪ ni-dɪdwɪ yɪ ba ja Pooli ba vu saŋɪ o tee nɪ. 13 Ba ma ta dɪ Galɪʊ ba wɪ: «Nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ jɪgɪ nɔɔna o sʊga, o pa ba tɔgɪ Wɛ kʊ na wʊ maŋɪ dɪ cullu na brɪ te tɪn.»

14 Pooli ya maa bʊŋɪ sɪ o ŋɔɔnɪ, yɪ Galɪʊ wuuri o ta dɪ Zwifə bam o wɪ: «Kʊ ya na yɪ ŋwɪɪnʊ taanɪ naa kəm-balɔrɔ kʊdoŋ taanɪ mʊ á jɪgɪ sɪ á ŋɔɔnɪ, kʊ yaá maŋɪ sɪ a zuri a yɪra a cəgi abam. 15 Kʊ nan na yɪ abam na magɪ kantɔgɔ abam tɪtɪ cullu tɪm baŋa nɪ yɪ kʊ yɪ bɪtarbiə dɪ nɔɔna yɪra ŋwaanɪ mʊ tɪn, abam tɪtɪ mʊ maŋɪ sɪ á nii kʊ baŋa nɪ. A bá sɛ sɪ a di abam taana yantʊ donnə.» 16 O na tagɪ kʊntʊ tɪn, o ma zəli-ba sɪ ba nuŋi taanɪ dɪm dim jəgə kam nɪ. 17 Nɔɔna bam maama laan ma zaŋɪ ba ja Sositɛnɪ wʊlʊ na yɪ ba Wɛ-digə kam yuutu tɪn, ba mag-o taanɪ dɪm dim jəgə kam nɪ. Galɪʊ yigə nan maŋɪ ka tərə dɪ ba kəm dɪm.

Pooli daa ta na beeri yɪ o kɪ te tɪn

18 Pooli dɛɛn ma kɪ da kɔgɔ kɔgɔ Korɛntɪ nɪ Zezi karabiə bam tee nɪ. O laan ma zaŋɪ o banɪ-ba sɪ o viiri. O ma pa Prisili dɪ Akwila tɔgɪ dɪd-o ba zʊ naboro sɪ ba vu Siiri. Ba ta na wʊ zʊ naboro kʊm sɪ ba kɛ tɪn, Pooli ya zɪgɪ Sankrɪ nɪ o pa ba fanɪ o yuu, sɪ kʊ brɪ nɪ o goni o ni dɪ Wɛ. 19 Ba ma tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ ba vu ba yi Efɛɛzɪ. Pooli ma yagɪ Prisili dɪ Akwila dáanɪ. O ma vu o zʊ Zwifə bam Wɛ-digə kam o ŋɔɔnɪ dɪ ba. 20 Ba ma loor-o sɪ o maŋɪ ba tee nɪ maŋa fɪnfɪɪn. O ma wʊ sɛ. 21 O ma banɪ-ba, yɪ o ta o wɪ: «Wɛ na sɛ, aá joori a ba a na abam.» O daa ma zʊ naboro Efɛɛzɪ nɪ o kɛ.

22 O dɛɛn ma vu o yi Sezaarɪ. O ma zɪgɪ dáanɪ o vu tɪga nɪ o vu o yi Zeruzalɛm. O ma jɔɔnɪ Zezi kɔgɔ kʊm, yɪ o daarɪ o kɛ o vu Antɪɔsɪ. 23 O ma daanɪ da da fɪnfɪɪn, yɪ o laan zaŋɪ o kɛ. O ma vu o tʊlɪ Galatɪ dɪ Friizi tɪɪnɪ dɪm wʊ, yɪ o pa Zezi karabiə bam maama fɔgɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ.

Apolɔsɪ na tɔɔlɪ Wɛ kwərə te tɪn

24 Zwifu wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊra, o yɪrɪ mʊ Apolɔsɪ. Ba lʊg-o Alɛsandrɪ nɪ mʊ. Wʊntʊ ma ba Efɛɛzɪ. O dɛɛn yɪ wʊlʊ na waɪ taanɪ o ŋɔɔnɪ pʊrɪ pʊrɪ tɪn mʊ. O maa kwəri o ye Wɛ

tɔnɔ kʊm wəənu tɪm kuri maama lanyɪranɪ. [25] Nɔɔna dɛɛn maŋɪ ba brɪ-o dí Yuutu wʊm cɪga kam na yɪ te tɪn. O maa wʊra o brɪ nɔɔna dɪ o wʊ maama, sɪ o pa ba lwarɪ wəənu tɪlʊ maama na brɪ Zezi cɪga kam tɪn. Kʊ nan na yɪ nɔɔna na pa ba miisi-ba na wʊnɪ Wɛ ŋwaanɪ te tɪn, o ye Zan *f3 * na miisi nɔɔna na wʊnɪ te tɪn yɪranɪ mʊ. [26] O ma puli sɪ o ta ŋɔɔnɪ Wɛ cɪga kam dɪ baarɪ Zwifə bam Wɛ-digə kam nɪ. Prisili dɪ Akwila ma ba ba lwarɪ o zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn. Ba ma pa o tɔgɪ o zʊʊrɪ dɪ ba, yɪ ba fɔgɪ ba maŋɪ Wɛ cwəŋə kam cɪga na yɪ te tɪn ba brɪ-o.

[27] Apolɔsɪ laan ma bʊŋɪ sɪ o nuŋi Efɛɛzɪ nɪ o kɛ o vu Akayi. Zezi karabiə bam ma pu o wʊbʊŋa yam kwaga nɪ. Ba ma pʊpʊnɪ tɔnɔ sɪ ba pa Zezi karabiə balʊ na wʊ Akayi nɪ tɪn, ba ta dɪ ba sɪ ba fɔgɪ ba jeer-o lanyɪranɪ. O ma sɪɪnɪ o zaŋɪ o kɛ. O na yi Akayi tɪn, o ma tiini o wəli balʊ na sɛ Wɛ zaanɪ dɪm tɪn sɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi. [28] O ma kwaanɪ o ŋɔɔnɪ dɪ Zwifə bam nɔɔna maama yigə nɪ, yɪ o magɪ kantɔgɔ o wanɪ-ba, dɪ o na mɛ Wɛ tɔnɔ kʊm o brɪ-ba nɪ Zezi sɪɪnɪ o yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn.

19

Pooli na brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam Efɛɛzɪ nɪ te tɪn

[1] Apolɔsɪ dɛɛn ta na wʊ Korɛntɪ *f4 * nɪ tɪn, Pooli ma zaŋɪ o beeri o tɔgɪ tɪɪnɪ dɪm tɪtarɪ o vu o yi Efɛɛzɪ. O na yi da tɪn, o ma na Wɛ cwəŋə karabiə badonnə, [2] yɪ o bwe-ba o wɪ: «Abam na tu á sɛ Wɛ tɪn, á joŋi Wɛ Joro * kʊm na?»

Ba ma lər-o ba wɪ: «Aye, dɪbam maŋɪ dí brɪ dí wʊ lwarɪ nɪ Wɛ Joro wʊra.»

[3] O daa ma bwe-ba o wɪ: «Ba nan na miisi abam na wʊnɪ tɪn, ba miisi abam tɪta mʊ?»

Ba maa wɪ: «Kʊ yɪ Zan *f5 * na miisi nɔɔna na wʊnɪ te tɪn mʊ.»

[4] Pooli laan ma ta o wɪ: «Kʊ na yɪ Zan na miisi nɔɔna na wʊnɪ te tɪn, wʊntʊ dɛɛn brɪ nɔɔna sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ ba kəm-balwaarʊ tɪm, sɪ ba daarɪ ba pa ba miisi-ba na wʊnɪ. O ma ta dɪ nɔɔna bam sɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ wʊlʊ wʊm na wʊ́ saŋɪ o kwaga o ba tɪn. Zezi mʊ wʊntʊ.»

[5] Nɔɔna bam na ni kʊntʊ tɪn, ba ma pa ba miisi-ba na wʊnɪ dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. [6] Pooli ma daŋɪ daŋɪ o jɪa ba baŋa nɪ. Wɛ Joro kʊm laan ma ba ba te. Ba ma ŋɔɔnɪ dwi-gɛ taana təri təri, yɪ ba daarɪ ba tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam. [7] Ba maama dɛɛn yi nɪnɛɛnɪ baara fugə-bale mʊ te.

[8] Pooli dɛɛn ma kɪ canɪ sɪtɔ Efɛɛzɪ nɪ. O maa yəni o ve o zʊʊrɪ Zwifə bam Wɛ-digə kam o ŋɔɔnɪ dɪ baarɪ o brɪ-ba. O ma kwaanɪ o magɪ kantɔgɔ dɪ ba, sɪ o pa ba lwarɪ Wɛ paarɪ dɪm na yɪ te tɪn. [9] Nɔɔna bam badonnə ma kwarɪmɪ ba zwa, yɪ ba vɪn sɪ ba sɛ o taanɪ dɪm. Ba maa jɪgɪ dí Yuutu wʊm cwəŋə kam tɔgɪm ba goonə nɔɔna bam maama yigə nɪ. Pooli ma zaŋɪ o nuŋi ba wʊnɪ, yɪ o pwɛ balʊ na sɛ ba tɔgɪ Zezi tɪn sɪ ba ta wʊ o tee nɪ. Dɛ maama o maa yəni o ŋɔɔnɪ o brɪ nɔɔna bam Tiranusi karadigə kam nɪ. [10] Pooli ma kɪ kʊntʊ doŋ taan bɪna yale. Kʊ ma pa nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Azi * tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn ba ba ni dí Yuutu wʊm taanɪ dɪm, kʊ na yɪ Zwifə dɪ dwi-gɛ tiinə maama dɪ.

Kʊ na kɪ Seeva biə bam te tɪn

[11] Wɛ dɛɛn ma tɔgɪ Pooli jɪŋa Dɩ kɪ wo-kɪnkagɪla yalʊ doŋ na maŋɪ ya wʊ kɪ tɪn. [12] Kʊ dɛɛn na kɪ te tɪn, nɔɔna yəni ba kwe garyiə dɪ gwaarʊ tɪlʊ na dwe Pooli yɪra tɪn ba ja vu

ba ma dwe yawɪɪna, yɪ kʊ pa ba na yazurə, yɪ ciciri dɪ nuŋi sɪ yagɪ-ba.
[13] Zwifə liri tiinə badonnə dɪ maa wʊra ba na yəni ba beeri ba zəli ciciri nɔɔna tee nɪ.
Bantʊ dɪ dɛɛn ma kwaanɪ sɪ ba zəli ciciri sɪm dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. Ba maa yəni ba
tɛ dɪ ciciri sɪm ba wɪ: «Zezi wʊlʊ Pooli na brɪ o taanɪ tɪn yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ a tɛ abam sɪ á
nuŋi á viiri.»
[14] Baara barpɛ dɪ dɛɛn mʊ wʊra, ba ko yɪrɪ mʊ Seeva yɪ o yɪ Zwifə kaanɪm yigə tʊ. Ba
maa maɪ Zezi yɪrɪ dɪm ba zəli ciciri nɔɔna tee nɪ. [15] Cicirə kadoŋ laan ma ta dɪ ba ka wɪ:
«A maŋɪ a ye Zezi. A ye Pooli dɪ na yɪ wʊlʊ tɪn. Sɪ abam nan yɪ bra mʊ?»
[16] Nɔɔnʊ wʊm cicirə kam na tɔg-o tɪn laan ma zaŋɪ o puuri-ba. O ma wanɪ-ba o pa ba
maama duri ba nuŋi o sɔŋɔ kʊm nɪ, yɪ ba gwaarʊ kaarɪ kaarɪ yɪ ba yɪra dɪ fwəli fwəli.
[17] Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Efɛɛzɪ nɪ tɪn ma lwarɪ kʊlʊ na kɪ tɪn, Zwifə bam dɪ dwi-gɛ
tiinə maama. Fʊʊnɪ ma zʊ-ba zanzan. Kʊ ma pa dí Yuutu Zezi yɪrɪ tiini dɪ zaŋɪ dɪ zulə.
[18] Nɔɔna balʊ na tʊ ba sɛ Zezi tɪn zanzan ma zaŋɪ ba zɪgɪ nɔɔna bam maama yigə nɪ, yɪ
ba ta ba brɪ kʊlʊ ba na kɪ ba cɔgɪ tɪn. [19] Ba badonnə zanzan ya na yəni ba tɔgɪ liri kəm
tɪn ma kwe ba liri kəm twaanʊ tɪm ba vwe daanɪ jəgə dɪdʊa, yɪ ba daarɪ ba zwɛ-tɪ nɔɔna
bam maama yigə nɪ. Ba ma jeeli twaanʊ tɪm səbu ba nii kʊ ni na wʊ́ ta maɪ te tɪn. Kʊ ma
yi səbu-dala mʊrr-fiinnu (50.000). *f6 * [20] Dí Yuutu wʊm na brɪ o dam dɪm kʊntʊ tɪn, kʊ
ma pa o taanɪ dɪm fɔgɪ dɪ jagɪ dɪ ve yigə yɪ nɔɔna sɛ-dɪ.

Vuvugə na zaŋɪ Efɛɛzɪ nɪ te tɪn

[21] Wəənu tɪntʊ dɛɛn na kɪ tɪ kɛ tɪn, Pooli ma lɪ wʊbʊŋa sɪ o beeri o tɔgɪ Masɪdʊanɪ dɪ
Akayi wʊ, sɪ o laan kɛ o vu Zeruzalɛm. O ma bʊŋɪ o wɪ: «A na ve a wʊ Zeruzalɛm nɪ, a
maŋɪ sɪ a vu Rom dɪ mʊ.» [22] O ma tʊŋɪ nɔɔna bale sɪ ba da o yigə ba vu Masɪdʊanɪ.
Bantʊ maa yɪ Timoti dɪ Erasɪtɪ balʊ na tɔgɪ ba tʊŋɪ ba pa-o tɪn. O tɪtɪ ma maŋɪ Azi nɪ o
daanɪ fɪnfɪɪn.
[23] Da yam kʊntʊ nɪ mʊ vuvugə zanzan tuə dí Yuutu Zezi cwəŋə kam ŋwaanɪ. [24] Nɔɔnʊ
wʊdoŋ dɛɛn mʊ wʊ Efɛɛzɪ nɪ, o yɪrɪ mʊ Demɛtrisi. O yɪ gɔgɔ mʊ, yɪ o maɪ səbu-pwəənu
o maa mɔɔnɪ kamwarʊ o paɪ tɪ nyɪ dɪ digə kalʊ ba na zuli ba wɛ Atɪmisi ka wʊnɪ tɪn. O
tɪtʊŋa yam maa jaanɪ nyɔɔrɪ zanzan ya paɪ o tɪntʊŋ-donnə bam. [25] O ma zaŋɪ o bəŋi ba
maama dɪ balʊ dɪ na tʊŋɪ tɪtʊŋa yantʊ doŋ tɪn, yɪ ba la daanɪ. O ma ta dɪ ba o wɪ: «A
badonnə-ba, abam maŋɪ á ye nɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ dí na jɪgɪ dí tʊŋɪ tɪn mʊ pa dí jɪa gara.
[26] Abam nan nɛ yɪ á kwəri á ni Pooli wʊntʊ na kɪ te tɪn. O yəni o tɛ nɪ nabiinə na mɛ ba
jɪa ba kɪ wəənu tɪlʊ tɪn bá wanɪ tɪ taa yɪ wa cɪga cɪga, dí wʊ maŋɪ sɪ dí zuli-ya. O kɪ
kʊntʊ mʊ o sʊgɪ nɔɔna zanzan o pa ba sɛ o taanɪ dɪm, yɪ kʊ daɪ Efɛɛzɪ yɪranɪ wʊnɪ mʊ o
kɪ kʊntʊ, kʊ gɛ fɪɪn mʊ sɪ kʊ taa yɪ Azi * tɪʊ kʊm maama. [27] Kʊntʊ maama waɪ kʊ pa
nɔɔna ŋɔɔnɪ ba cɔgɪ dɪbam tɪtʊŋɪ dɪm. Kʊ ta wəli da, ba laan wʊ́ gooni dɪbam wɛ
kamunu Atɪmisi digə kam, yɪ baá pa ka taa yɪ kafɛ. Kʊlʊ na daarɪ tɪn mʊ yɪ sɪ Atɪmisi
tɪtɪ yɪrɪ dɪm wʊ́ cɔgɪ nɔɔna tee nɪ, yɪ wʊntʊ ya yɪ wɛ dɪlʊ nɔɔna maama na zuli Azi tɪʊ
kʊm wʊnɪ dɪ lʊgʊ baŋa maama wʊnɪ tɪn.»
[28] Nɔɔna bam na ni kʊntʊ tɪn, ba bana ma tiini ya zaŋɪ zanzan yɪ ba kaasɪ ba wɪ:
«Dɪbam Efɛɛzɪ tiinə wɛ Atɪmisi mʊ jɪgɪ dam!» [29] Sɔɔ laan ma tiini kʊ kɪ tɪʊ kʊm maama
wʊnɪ bɔgɪ bɔgɪ. Nɔn-kɔgɔ kʊm ma vu ba ja Gayusi dɪ Arisarɪkɪ, yɪ ba kɪ lɪla ba vaŋɪ-ba

ba ja vu tɩʊ kʊm joro jəgə kam. Nɔɔna bantʊ bale ya tɔgɩ dɩ Pooli mʊ ba nuŋi Masɩdʊanɩ ba ba. [30] Pooli ma bʊŋɩ sɩ o vu o zɩgɩ kɔgɔ kʊm yigə nɩ o ŋɔɔnɩ dɩ ba. Zezi karabiə bam ma wʊ sɛ ba pa-o cwəŋə. [31] Tɩʊ kʊm dɩdɛɛra badonnə ya di ciloŋo dɩ Pooli. Ba ma tʊŋɩ ni ba loor-o sɩ o yɩ zaŋɩ o vu joro kʊm jəgə. [32] Ba ma kɩ sɔɔ bɔgɩ bɔgɩ joro jəgə kam nɩ. Nɔɔnʊ maama maa tiini o ŋɔɔnɩ o wʊbʊŋa taanɩ dɩ kwər-dɩa. Kɔgɔ kʊm nɔɔna zanzan ma wʊ lwarɩ woŋo kʊlʊ ŋwaanɩ ba na jeeri daanɩ tɩn. [33] Zwifə bam ma lɩ Alɛsandrɩ sɩ o nuŋi o zɩgɩ kɔgɔ kʊm yigə nɩ o ŋɔɔnɩ. Kɔgɔ kʊm nɔɔna badonnə ma kwaanɩ ba brɩ-o o na wʊ́ kɩ te. O ma zəŋi o jɩŋa sɩ ba cəgi sɔɔ kʊm, yɩ o sɩŋɩ sɩ o tʊlɩ kʊlʊ na kɩ tɩn o brɩ nɔn-kɔgɔ kʊm. [34] Ba nan na lwarɩ nɩ o yɩ Zwifu tɩn, ba maama maa tɔgɩ daanɩ ba tiini ba bagɩ bɩdwɩ ba wɩ: «Dɩbam Efɛɛzɩ tiinə wɛ Atɩmisi jɩgɩ dam!» Ba kɩ kʊntʊ doŋ mʊ taan, sɩ kʊ vu kʊ yi nɩnɛɛnɩ luu tɩle te.

[35] Tɩʊ kʊm twan-pʊpʊnʊ laan ma kwaanɩ o pa kɔgɔ kʊm bɩcara pəni tɩga nɩ. O ma ta dɩ ba o wɩ: «A badonnə Efɛɛzɩ tiinə-ba, nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na yəri nɩ dɩbam wɛ kamunu Atɩmisi digə kam zɩgɩ Efɛɛzɩ wʊnɩ yoba seeni, yɩ dɩbam mʊ nii ka baŋa nɩ. Dí ta kwəri dí jɩgɩ dɩ kamɔgɔ kʊlʊ na nuŋi wɛyuu nɩ kʊ tʊ tɩga nɩ tɩn dí niə. [36] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɩ o ta nɩ kʊntʊ yɩ vwan. Kʊntʊ ŋwaanɩ kʊ maŋɩ sɩ á pa á bɩcara pəni tɩga nɩ, sɩ á yɩ garɩ á kɩ kʊlʊ na wʊ maŋɩ tɩn. [37] Nii-na, abam jaanɩ nɔɔna bantʊ bale á ba yo, yɩ ba wʊ ŋɔgɩ dɩbam wɛ digə kam wəənu naa ba ŋɔɔnɩ ba cɔgɩ dɩbam wɛ dɩm yuu. [38] Kʊ nan na yɩ Demɛtrisi dɩ o nɔɔna bam, ba na jɩgɩ nɔɔnʊ wʊm taanɩ, ba maŋɩ sɩ ba vu sarɩya dim jəgə nɩ ba saŋ-o dɩdɛɛra bam yigə nɩ. [39] Kʊ daarɩ, abam ta na jɩgɩ bwiə sɩ á wəli da, dí maŋɩ sɩ dí bəŋi tɩʊ kʊm nɔɔna sɩ ba la daanɩ, nɩ kʊ na wʊ́ tɔgɩ cwəŋə te tɩn. Dí laan wʊ́ wanɩ dí ŋɔɔnɩ taanɩ dɩm sɩ dí ni dɩ kuri. [40] Kʊlʊ na kɩ zɩm tɩn wʊ́ wanɩ kʊ pa Rom tiinə bam cwəŋə sɩ ba taa wɩ, dí zɩm jeeri daanɩ dí kɩ wo-balɔrɔ. Sɔɔ kʊm na su tɩʊ kʊm maama tɩn, kʊ ba jɩgɩ kuri. Ba na bwe dɩbam kʊ kuri, dí bá wanɩ dí ŋɔɔnɩ dí vrɩ dí tɩtɩ.» [41] O na tagɩ kʊntʊ o ti tɩn, o ma ta dɩ nɔn-kɔgɔ kʊm sɩ ba viiri.

20

Pooli na ve Masɩdʊanɩ dɩ Grɛkɩ tɩʊ te tɩn

[1] Tɩʊ kʊm vuvugə kam na tu ka ti tɩn, Pooli laan ma zaŋɩ sɩ o kɛ. O ma bəŋi Zezi karabiə bam sɩ ba jəni daanɩ, yɩ o ŋɔɔnɩ dɩ ba o pa ba na baarɩ. O ma daarɩ o banɩ-ba yɩ o kɛ o vu Masɩdʊanɩ. [2] O maa tʊlɩ je sɩm kʊntʊ maama o ŋɔɔnɩ wəənu zanzan o brɩ nɔɔna bam o pa ba na baarɩ. O daa ma kɛ o vu o yi Grɛkɩ tɩʊ. [3] O ma kɩ canɩ sɩtɔ dáanɩ. O laan ma ti o yigə sɩ o zʊ naboro o vu Siiri. O ma ba o lwarɩ nɩ Zwifə bam kɩ ni daanɩ sɩ ba kwaanɩ ba cɔg-o. Kʊntʊ ŋwaanɩ o ma ləni o wʊbʊŋa yɩ o bʊŋɩ sɩ o vu tɩga nɩ o tɔgɩ Masɩdʊanɩ cwəŋə kam o joori o vu Siiri. [4] Balʊ na zaŋɩ sɩ ba tɔgɩ dɩd-o tɩn mʊ tɩntʊ:

Sopatɛɛrɩ wʊlʊ na yɩ Pirusi bu yɩ o nuŋi Beere tɩn,
Arisitakɩ dɩ Sɩkɔn, bantʊ nuŋi Tesaloniki mʊ,
Gayusi wʊlʊ na nuŋi Dɛrɩbɩ tɩn,
Timoti,
Tisiki dɩ Trofim, ba na yɩ Azi tiinə tɩn.

[5] Bantʊ mʊ dɛ yigə ba loori ba vu Trʊasɩ ba cəgi dɩbam da. [6] Dɩbam tɩtɩ laan ma maŋɩ

Filipi nɪ, yɪ dí tɔgɪ dí di Zwifə bam candiə kalʊ ba na yəni ba di dɪpɛ dɪlʊ na ba jɪgɪ dabɪlɪ tɪn. Candiə kam na ti tɪn, dí laan ma zʊ naboro dí tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ dí kɪ da yanu dí vu dí yi Trʊasɪ. Dí ma jeeri dí tɔgɪ-donnə bam da, yɪ dí kɪ da yarpɛ tɪʊ kʊm nɪ.

Yutiki na tɪgɪ yɪ o joori o bi te tɪn

[7] Dɛ dɪlʊ na saŋɪ Zwifə bam siun dɛ dɪm tɪn, *f7 * dɪbam maama ma jeeri daanɪ sɪ dí di wʊdiu nɪ Zezi dɛɛn na fɔgɪ dɪpɛ o pa o karabiə bam yɪ ba di te tɪn. Pooli ma tiini o ŋɔɔnɪ o brɪ nɔɔna bam taan, kʊ vu kʊ yi tɪtɪɪ kʊnkʊrʊ, bɛŋwaanɪ tɪga na pʊʊrɪ o lagɪ o viiri mʊ. [8] Dí ya lagɪ daanɪ wɛyuu digə kalʊ na yɪ bɪtɔ tu tɪn wʊnɪ mʊ. Ba ma tarɪgɪ min-zwəənu zanzan ba zɪgɪ da. [9] Nɔn-dʊŋʊ kʊdoŋ maa tɔgɪ o wʊra, o yɪrɪ mʊ Yutiki. O maa je təkoro ni nɪ. Pooli na tiini o ŋɔɔnɪ o daanɪ kʊntʊ tɪn, nɔn-dʊŋʊ kʊm maa je o dɔ o vɪɪla. O laan ma ba o dɔ fasɪ o kɛ. O ma tɔgɪ təkoro kʊm o tʊ tɪga nɪ. Ba ma tu ba kwe-o dɪ o tɪga. [10] Pooli tɪtɪ ma tu o vu o pəni nɔn-dʊŋʊ kʊm baŋa nɪ o kukwər-o dɪ o jɪa yɪ o wɪ: «Á yɪ pa á yɪra sɔɔrɪ, sɪ o ta ŋwɪ mʊ.»

[11] Pooli ma joori o di wɛyuu digə kam. O ma fɔ dɪpɛ dɪm o di. O daa ta ma larɪ dɪ ba taan, yɪ tɪga ba ka pʊʊrɪ. O laan ma viiri. [12] O na viiri tɪn, nɔɔna bam ma ja nɔn-dʊŋʊ kʊm ba ja vu sɔŋɔ dɪ yazurə. Ba bɪcara ma pəni tɪga nɪ yɪ ba jɪgɪ wʊpolo.

Pooli na kaanɪ Efɛɛzɪ nakwa bam yɪ o banɪ-ba te tɪn

[13] Dɪbam ma yagɪ Pooli, yɪ dí vu dí zʊ naboro kʊm sɪ dí tɔgɪ yigə dí da nɪnɪʊ kʊm wʊ dí vu Asɔsɪ. Dí ya kɪ ni daanɪ sɪ dí jeeri Pooli Asɔsɪ nɪ mʊ, o na lagɪ sɪ o vu tɪga nɪ tɪn ŋwaanɪ. [14] Dí na nɛ daanɪ Asɔsɪ nɪ tɪn, Pooli laan ma zʊ naboro kʊm, yɪ dí maama tɔgɪ daanɪ dí vu dí yi Mitilɛɛnɪ. [15] Dí ma zɪgɪ dáanɪ dí tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ dí kɛ. Tɪga ma pʊʊrɪ, yɪ dí vu dí tɔgɪ Kiyo buburu kʊm dí kɛ. Tɪga daa ma pʊʊrɪ, dí ma vu dí bɛ dí yi Samɔsɪ. Tɪga daa ta na pʊʊrɪ tɪn, dí ma vu dí yi Mileti. [16] Pooli dɛɛn ya bʊŋɪ sɪ o da Efɛɛzɪ mʊ o kɛ sɪ o yɪ zɪgɪ da. O ya ba lagɪ sɪ o daanɪ Azi * nɪ, bɛŋwaanɪ o lagɪ lɪla mʊ sɪ o na waɪ, sɪ o vu o yi Zeruzalɛm dɪ Pantɪkoti * candiə kam ta wʊ yi.

[17] Dɪbam dɛɛn na wʊ Mileti nɪ tɪn, Pooli ma tʊŋɪ ni o pa Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam Efɛɛzɪ nɪ o wɪ, ba ba. [18] Ba na tu tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Abam maŋɪ á ye a dɛɛn na zʊʊrɪ abam tee nɪ yɪ a kɪ te maŋa maama, kʊ na zɪgɪ dɛ dɪlʊ a na sɪŋɪ a ba Azi tɪn. [19] A tʊŋɪ a pa dí Yuutu wʊm dɪ tu-n-tɪtɪ mʊ, a yi-na nuŋi, yɪ a na yaara dɪ Zwifə bam na kɪ ni daanɪ sɪ ba cɔgɪ amʊ te tɪn. [20] Abam ta ye nɪ, a wʊ yagɪ sɪ a ta woŋo kʊlʊ maama na wʊ́ wanɪ kʊ wəli abam tɪn a brɪ abam. A ma kwaanɪ a brɪ abam Wɛ cɪga kam nɔɔna maama yigə nɪ dɪ á tɪtɪ sam nɪ. [21] A ma tiini a brɪ Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə maama sɪ ba ləni ba wʊrʊ ba sɛ Wɛ, sɪ ba daarɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ dí Yuutu Zezi.

[22] Lele kʊntʊ a laan maa ve Zeruzalɛm. Kʊ yɪ Wɛ Joro * kʊm mʊ fɪ-nɪ sɪ a vu, yɪ a yəri kʊlʊ na wʊ́ vu kʊ kɪ amʊ da tɪn. [23] A na ye kʊlʊ tɪn mʊ yɪ sɪ Wɛ Joro kʊm yəni kʊ brɪ amʊ tɪʊ maama nɪ, nɪ nɔɔna wʊ́ ja-nɪ ba vɔ yɪ ba kwəri ba bɛɛsɪ-nɪ. [24] A nan na bʊŋɪ te tɪn, a ba paɪ sɪ a ŋwɪa taa jɪgɪ nyɔɔrɪ ka pa-nɪ. Kʊlʊ na yɪ wo-ŋʊŋʊ tɪn mʊ yɪ sɪ a tʊŋɪ tɪtʊŋa yalʊ dí Yuutu Zezi na kɪ a jɪŋa nɪ sɪ a tʊŋɪ tɪn a ti. Tɪtʊŋa yam kʊntʊ mʊ yɪ sɪ a kwaanɪ a brɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam dɪ DL na kɪ nɔɔna lanyɪranɪ te tɪn.

[25] A nan ye nɪ abam wʊlʊwʊlʊ daa bá na amʊ, abam nan yɪ balʊ a na beeri á wʊnɪ a

brɩ abam Wɛ paarɩ dɩm cɩga kam tɩn. [26] Kʊntʊ ŋwaanɩ a lagɩ a tiini a kaanɩ abam zɩm dɛ dɩm nɩ, nɩ abam wʊlʊ na gɛ ŋwɩa Wɛ tee nɩ, kʊ daa daɩ amʊ yigə. [27] Bɛŋwaanɩ a tɔɔlɩ cɩga kalʊ maama na tɔgɩ Wɛ wʊbʊŋa tɩn a brɩ abam, yɩ a wʊ səgi abam kʊlʊkʊlʊ. [28] Nan fɔgɩ-na á taá nii á tɩtɩ baŋa nɩ, dɩdaanɩ kɔgɔ kʊlʊ maama Wɛ Joro kʊm na kwe kʊ kɩ abam jɩŋa nɩ sɩ á taá nii tɩn. Á taá nii Wɛ kɔgɔ kʊm baŋa nɩ, nɩ nayɩra na nii ba peeni te tɩn. Wɛ mɛ Dɩ tɩtɩ bu wʊm jana mʊ Dɩ ma vrɩ Dɩ kɔgɔ kʊm sɩ kʊ taa yɩ Dɩ nyɩm. [29] A ye nɩ, a na viiri a daarɩ abam, nɔn-balwaarʊ wʊ́ zaŋɩ ba zʊ abam wʊ ba yaarɩ abam nɩnɛɛnɩ nywənkuri na jaanɩ peeni te tɩn. Ba bá sɛ sɩ ba yagɩ abam kɔgɔ kʊm yɩ ba wʊ cɔgɩ abam wʊ nɔɔna. [30] Nɔɔna dɩ wʊ́ zaŋɩ abam tɩtɩ wʊnɩ, ba pipiri Wɛ cɩga kam ba ganɩ Zezi karabiə bam, ba pa ba ywəri Wɛ kwaga nɩ sɩ ba daarɩ ba tɔgɩ-ba. [31] Kʊntʊ ŋwaanɩ á fɔgɩ á cɩ á tɩtɩ. Á taá guli nɩ amʊ zʊ abam tee nɩ bɩna yatɔ, yɩ a kaanɩ abam maama sɩ á taá tɔgɩ Wɛ dɩ cɩga. Maŋa maama a yəni a kɩ kʊntʊ mʊ wɩa dɩ tɩtɩɩ, yɩ a yi-na nuŋi zanzan.
[32] A laan lagɩ a kɩ abam Wɛ jɩŋa nɩ, sɩ á taá tɔgɩ Dɩ zaanɩ kwərə kam. Kaá wanɩ ka kwɛ abam lanyɩranɩ, sɩ á laan ba á tɔgɩ dɩ balʊ maama na yɩ Wɛ tɩtɩ nɔɔna tɩn á na ywəəni Dɩ tee nɩ. [33] A wʊ joŋi səbu naa səbu-sɩŋa naa gwaarʊ abam wʊlʊwʊlʊ tee nɩ. [34] Abam tɩtɩ ye lanyɩranɩ nɩ, a mɛ a tɩtɩ jɩa mʊ a tʊŋɩ sɩ a dɩ a tɔgɩ-donnə bam wanɩ dí na dí ni-wʊdiu. [35] A na kɩ kʊlʊ maama abam tee nɩ yɩ a cɛ dɩ tɩtʊŋa kʊntʊ doŋ tɩn, a kɩ a brɩ abam nɩ dí maŋɩ sɩ dí tʊŋɩ dí wəli nabwənə mʊ. Taá guli-na dí Yuutu Zezi na tagɩ o wɩ: ‹Nmʊ na kwe woŋo n pa n doŋ, nń na wʊpolo kʊ dwəni n na joŋi woŋo n doŋ tee nɩ.› »
[36] Pooli na tagɩ kʊntʊ o ti tɩn, ba maama ma kuni doonə yɩ o loori Wɛ o pa-ba. [37] Ba ma zaŋɩ yɩ ba maama tiini ba keerə. Ba ma kukwəri Pooli lanyɩranɩ. [38] Ba wʊrʊ ma tiini tɩ cɔgɩ, dɩ o na tagɩ taanɩ dɩlʊ o brɩ-ba nɩ ba daa bá joori ba na-o tɩn. Ba ma zaŋɩ ba kogil-o ba ja vu naboro kʊm na wʊ mɛ tɩn ba yag-o.

21

Pooli na ve o yi Zeruzalɛm te tɩn

[1] Dí laan ma banɩ-ba yɩ dí daarɩ dí viiri. Dí ma kwe dí yigə dí yɔɔrɩ nɩnɩʊ kʊm wʊ dí vu dí yi Kosi. Tɩga ma pʊʊrɩ, dí daa ma yi Rodi. Dí ma zɩgɩ dáanɩ dí vu Patara. [2] Dí na yi dáanɩ tɩn, dí ma na naboro kʊdoŋ kʊ na lagɩ kʊ vu Fenisi. Dí ma vu dí zʊ kʊ wʊ sɩ dí tɔgɩ dí vu. [3] Dí na maa ve tɩn, dí ma tʊlɩ dí na Sipri. Dí ma yagɩ-kʊ dí jagwiə nɩ, yɩ dí daarɩ dí kɛ. Dí ma vu dí yi Siiri. Dí na yi da tɩn, dí ma zɩgɩ Tiiri nɩ. Kʊ yɩ dáanɩ mʊ ba maŋɩ sɩ ba lɩ naboro kʊm zɩla yam. [4] Dí ma nuŋi dí vu dí jeeri balʊ na yɩ Zezi karabiə tɩn, yɩ dí kɩ da yarpɛ ba tee nɩ. Dí na wʊra tɩn, Wɛ Joro * kʊm dam ma pa ba ta dɩ Pooli sɩ o yɩ zaŋɩ o vu Zeruzalɛm. [5] Da yarpɛ yam na kɛ tɩn, dí ma zaŋɩ dí kwe dí cwəŋə sɩ dí viiri. Zezi nɔɔna bam dɩ ba kaana dɩ ba biə maama ma ja dɩbam ba nuŋi tɩʊ kʊm wʊnɩ ba vu sɩ ba yagɩ. Dí na ve dí yi nɩnɩʊ kʊm ni tɩn, dɩbam maama ma kuni doonə tɩga nɩ dí warɩ Wɛ. [6] Dí na warɩ Wɛ dí ti tɩn, dí ma banɩ daanɩ dɩ yi-na, yɩ dí zʊ naboro kʊm. Bantʊ ma joori sɔŋɔ.
[7] Dí ma zaŋɩ dí nuŋi Tiiri nɩ, yɩ dí tʊlɩ nɩnɩʊ kʊm ni dí vu dí yi Tolɛmɩ. Dí na yi da tɩn, mʊ dí nɛ Zezi karabiə. Dí ma jɔɔnɩ-ba yɩ dí kɩ dɛ dɩdwɩ ba tee nɩ. [8] Tɩga na pʊʊrɩ tɩn, dí ma zaŋɩ dí vu dí yi Sezaarɩ. Dí ma vu dí pəni Filipi-ba sɔŋɔ nɩ. Wʊntʊ mʊ tɔɔlɩ Wɛ kwər-

ywəŋə kam, yı o tɔgı o yı nɔɔna barpɛ balʊ ba na lı Zeruzalɛm nı tın wʊ nɔɔnʊ dıdʊa. *f8 * [9] O maa jıgı o bukwa bana ba ta wʊ zʊ banna. Bantʊ yı balʊ na waı ba ŋɔɔnı Wɛ yiyiu-ŋwɛ tın. [10] Dí na kı da fınfıın dáanı kʊntʊ tın, nɔɔnʊ wʊdoŋ ma nuŋi Zude o ba dıbam te. O yırı mʊ Agabusi. O yı Wɛ nijoŋnu mʊ. [11] O na tu dıbam te kʊntʊ tın, o ma lı Pooli kilə o təŋə nı o ma vɔ o tıtı nɛ dı o jıa o kı daanı. O laan ma ta o wı: «Mʊ Wɛ Joro kʊm na tagı kʊlʊ tın kʊ wı: Zwifə balʊ na zʊʊrı Zeruzalɛm nı tın wʊ́ ja kilə kantʊ tu ba vɔ tıntʊ doŋ, yı ba daarı ba kı-o dwi-gɛ * tiinə jıŋa nı.»

[12] Dí na ni kʊntʊ tın, dıbam dı balʊ na tɔgı ba wʊra tın maa kwaanı dí loori Pooli sı o yı zaŋı o vu Zeruzalɛm. [13] O ma ləri o wı: «Bɛŋwaanı mʊ abam keerə, yı á pa a wʊ cɔgı? Ba na lagı ba vɔ-nı Zeruzalɛm nı naa ba na lagı ba gʊ-nı dı, amʊ wʊ́ sɛ sı a tı dí Yuutu Zezi yırı ŋwaanı.»

[14] Dí na loor-o taan dí ga tın, dí ma yagı yı dí ta dí wı: «Wɛ wʊ́ kı Dl wʊbʊŋa na lagı kʊlʊ tın.»

[15] Dí na kı da fınfıın da tın, dí ma zaŋı dí ti dí yigə dí nuŋi dí maa ve Zeruzalɛm. [16] Zezi karabiə badaara ma zaŋı Sezaarı nı ba kogili dıbam. Ba ma ja dıbam ba vu nɔɔnʊ wʊlʊ sɔŋɔ dí na lagı dí pəni da tın. O yırı mʊ Mınasɔn. O yı Sipri tu mʊ o na maŋı o yı Zezi karabu faŋa faŋa.

Pooli na wʊ Zeruzalɛm nı yı kʊ kı-o te tın

[17] Dí na yi Zeruzalɛm tın, dí ko-biə bam ma jeeri dıbam lanyıranı. [18] Tıga na pʊʊrı tın, Pooli ma zaŋı o tɔgı dıdaanı dıbam sı dí vu dí na Zakı. Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam maama maa tɔgı ba wʊra. [19] Pooli ma jɔɔnı-ba. O ma tʊlı kʊlʊ maama Wɛ na kı dwi-gɛ * tiinə bam tee nı o tıtʊŋa yam wʊnı tın o brı-ba. [20] Ba na ni kʊlʊ maama o na tagı tın, ba ma kı Wɛ le kʊ ŋwaanı. Ba laan ma ta dı Pooli ba wı: «Dıbam ko-bu, ni kʊ na yı te tın. Zwifə bam mʊrrʊ kɔgɔ kɔgɔ laan mʊ tu ba sɛ Zezi, yı ba ta tɔgı Wɛ ni-doorə yam dı ba wʊ maama. [21] Ba ni nı nmʊ yəni n brı Zwifə balʊ na zʊʊrı dwi-gɛ tiinə wʊnı tın, sı ba yagı Wɛ cullu tılʊ Dl na kı Moyisi * jıŋa nı tın. Ba ni nı n tɛ nɔɔna bam kʊntʊ sı ba daa yı ta goni ba bəkəri *, sı ba daa yı ta tɔgı dıbam Zwifə bam mıʊ na yı te tın. [22] Zwifə balʊ na wʊ yo seeni tın wʊ́ lwarı nı nmʊ tuə. Dí nan wʊ́ kı ta mʊ? [23] Kʊntʊ, dí nan wʊ́ brı-m n na wʊ́ kı te tın. Nɔɔna bana wʊ dıbam tee nı ba na goni ba ni dı Wɛ. [24] Ba na lagı ba vu Wɛ-di-kamunu kʊm sı ba kwɛ ba tıtı dı Wɛ, nmʊ maŋı sı n tɔgı n vu mʊ, sı n daarı n ŋwı kʊlʊ na wʊ́ pa ba na cwəŋə sı ba fa ba yuni tın. N na kı kʊntʊ, nɔɔna bam maama wʊ́ lwarı nı ba na tɛ kʊlʊ ba pa nmʊ tın daı cıga. Ba nan wʊ́ lwarı nı nmʊ tıtı tɔgı Wɛ cullu tım na brı te tın mʊ. [25] Kʊ daarı dwi-gɛ tiinə balʊ na tu ba kı ba wʊ-dıdʊa dı Zezi tın, dıbam maŋı dí pʊpʊnı tɔnɔ dí pa-ba yı dí ta kʊlʊ dí na bʊŋı tın. Dıbam tagı-ba sı ba yı zaŋı ba di wʊdiu kʊlʊ nɔɔna na mɛ ba kaanı jwənə tın, naa ba di jana, naa ba di varım wʊlʊ ba na jujugi ba gʊ tın, yı dí ta dı ba sı ba yı cɔgı ba tıtı dı kaana, sı kaana dı yı cɔgı ba tıtı dı baara.»

[26] Ba na tagı kʊntʊ tın, Pooli ma sɛ ba taanı dım. Tıga na pʊʊrı tın, o ma ja nɔɔna bam o vu sı o tɔgı o kwɛ o tıtı dı Wɛ. O ma daarı o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ, sı o ta o brı ka yigə tiinə bam da yalʊ ni na daarı sı nɔɔna bam kwɛ ba tıtı dı Wɛ ba ti tın, sı ba laan ja ba wəənu tım ba ja ba, sı ba ma kaanı Baŋa-Wɛ ba pa ba dıdʊa dıdʊa.

[27] Da yarpɛ yam ni na daarɩ fɩɩn sɩ ya ti tɩn, Zwifə badaara ma na Pooli Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ. Bantʊ nʊŋi Azi * tɩʊ kʊdoŋ mʊ. Ba ma pa nɔn-kɔgɔ kʊm maama na wʊra tɩn bana zaŋɩ dɩ Pooli. Ba ma ja-o, [28] yɩ ba tɔɔlɩ ba tɛ ba wɩ: «Yisɩrayɛlɩ tiinə-ba, ba zəni-na dɩbam! Nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ yɩ wʊlʊ na tʊlɩ je maama o brɩ nɔɔna maama sɩ ba yɩ taa nɩgɩ dɩbam Yisɩrayɛlɩ * tiinə, sɩ ba yɩ taa sɛ Wɛ cullu tɩlʊ dɩbam na tɔgɩ tɩn, sɩ ba pa Wɛ-di-kamunu * kʊntʊ dɩ ji kafɛ. Kʊ wəli da, o jaanɩ dwi-gɛ tiinə badonnə mʊ o ba o zʊ dɩbam Wɛ-digə kam wʊ, o pa ba digiru cɔgɩ jəgə kalʊ na yɩ Wɛ nyɩm tɩn.» [29] Ba dɛɛn tagɩ kʊntʊ doŋ, bɛŋwaanɩ ba ya nɛ Trofim dɩ Pooli na tɔgɩ daanɩ tɩʊ kʊm wʊnɩ, yɩ o yɩ dwi-gɛ tu na nʊŋi Efɛɛzɩ tɩn. Ba dɛɛn bʊŋɩ nɩ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ mʊ Pooli jaanɩ o zʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ.

[30] Vuvugə ma zaŋɩ tɩʊ kʊm maama wʊnɩ. Nɔn-kɔgɔ ma duri kʊ vu jəgə kam. Ba laan ma ja Pooli ba tuur-o ba ja nʊŋi Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɩ, yɩ ba daarɩ ba pɩ ka niə yam maama. [31] Nɔn-kɔgɔ kʊm maa kwaana sɩ ba gʊ Pooli. Rom pamaŋna bam dɩdɛɛrʊ wʊm ma ni nɩ Zeruzalɛm tɩʊ kʊm maama vugimi. [32] O na ni kʊntʊ tɩn, o ma lɩ pamaŋna bam dɩ ba yigə tiinə badaara, yɩ ba duri lɩla ba vu ba yi kɔgɔ kʊm na wʊ mɛ tɩn. Nɔɔna bam na nɛ-o dɩ o pamaŋna bam kʊntʊ tɩn, ba ma yagɩ Pooli magɩm. [33] Dɩdɛɛrʊ wʊm ma vu o twɛ Pooli te, yɩ o pa ba ja-o. O ma pa ba kwe capʊnnʊ tɩle ba ma vɔ-o. O ma daarɩ o bwe sɩ o lwarɩ nɔɔnʊ wʊm na yɩ wʊlʊ tɩn, dɩ o na kɩ kʊlʊ tɩn. [34] O na bwe kʊntʊ tɩn, nɔɔna badaara ma kaasa kɔgɔ kʊm wʊnɩ yɩ ba tɛ n ni n ni. Sɔɔ kʊm na daga kʊntʊ tɩn, kʊ ma pa dɩdɛɛrʊ wʊm warɩ sɩ o lwarɩ kʊlʊ na kɩ cɩga cɩga tɩn. Kʊntʊ ŋwaanɩ o ma pa o nɔɔna bam ni, sɩ ba ja Pooli ba vu ba pamaŋna bam pɩɩna digə kam. [35] Ba na jaan-o ba yi natənə yam diinim jəgə tɩn, pamaŋna bam kwe-o mʊ ba zɩŋɩ, bɛŋwaanɩ nɔn-kɔgɔ kʊm yiə tiini ya sɩɩnɩ o baŋa nɩ. [36] Nɔɔna bam maama ma pɛ ba pu o kwaga, yɩ ba kaasɩ ba tɛ ba wɩ: «Gʊ-o-na!»

[37] Pamaŋna bam na lagɩ ba ja Pooli ba zʊ ba pɩɩna digə kam tɩn, o ma ta dɩ ba dɩdɛɛrʊ wʊm o wɩ: «Nmʊ wʊ́ pa-nɩ cwəŋə sɩ a ta taanɩ a brɩ-m na?»

Dɩdɛɛrʊ wʊm na ni kʊntʊ tɩn, o ma bwe Pooli o wɩ: «Nmʊ kɩ ta mʊ n ni Grɛkɩ tiinə taanɩ? [38] Kʊ na yɩ kʊntʊ, nmʊ daɩ Ezipi * tu wʊlʊ dɛɛn na pɛ nɔɔna vɩn ba tɩʊ kʊm yigə tiinə ni yɩ o daarɩ o lɩ nɔɔna mʊrr-tɩna (4.000) balʊ na yɩ jara-kərə o ja vu kagʊa wʊnɩ tɩn na?»

[39] Pooli ma ləri o wɩ: «Aye. Amʊ yɩ Zwifu mʊ. Ba lʊgɩ amʊ Silisi tɩʊ Tarɩsɩ nɩ mʊ. A yɩ tʊ-kamunu kʊm kʊntʊ nɔn-bu mʊ. A loori-m sɩ n pa-nɩ cwəŋə sɩ a ŋɔɔnɩ dɩ nɔn-kɔgɔ kʊm.»

[40] Dɩdɛɛrʊ wʊm ma sɛ. Pooli ma zaŋɩ o zɩgɩ natənə yam baŋa nɩ. O ma zəŋi o jɩŋa kɔgɔ kʊm baŋa nɩ. Ba maama ma cəgi sɔɔ. O ma ŋɔɔnɩ dɩ ba dɩ ba tɩtɩ Zwifə taanɩ dɩm.

22

Pooli na ŋɔɔnɩ sɩ o ma joŋi o tɩtɩ te tɩn

(Tɩtʊŋa Tɔnɔ 9:1-19, 26:9-18)

[1] O ma ta o wɩ: «A kwə-ba dɩ a ko-biə-ba, á fɔgɩ á cəgi sɩ a tʊlɩ kʊ na yɩ te tɩn a brɩ abam.» [2] Zwifə bam na lwarɩ nɩ o ŋɔɔnɩ ba tɩtɩ dwi taanɩ mʊ tɩn, ba ma fɔgɩ ba cəgi sɔɔ.

[3] O laan ma ta dɪ ba o wɪ: «Amʊ yɪ Zwifu mʊ. Ba lʊgɪ-nɪ Silisi tɪʊ Tarɪsɪ nɪ mʊ. Kʊ nan yɪ Zeruzalɛm yo mʊ a kɪ nɔɔnʊ. Gamalɪyɛlɪ mʊ brɪ amʊ dɪbam nabaara cullu tɪm na yɪ te tɪn cɪga cɪga. A dɛɛn cɛ lanyɪranɪ a kwe a tɪtɪ a pa Wɛ nɪnɛɛnɪ abam zɪm dɪ na kɪ te tɪn mʊ. [4] A dɛɛn yaarɪ balʊ na sɛ ba tɔgɪ Zezi cwəŋə kam tɪn, yɪ a daarɪ a pa ba gʊ badaara. A maa yəni a jaanɪ baara dɪ kaana a kɪ pɪɪna digə nɪ. [5] Dɪbam kaanɪm yuutu wʊm dɪdaanɪ dí nakwa kɔgɔ kʊm maama wʊ́ wanɪ ba ta nɪ kʊ yɪ cɪga. Maŋa kadoŋ nɪ a ve bantʊ te mʊ a joŋi twaanʊ tɪlʊ a na wʊ́ kwe a brɪ Zwifə balʊ na wʊ Damasɪ nɪ tɪn, sɪ ba pa-nɪ cwəŋə sɪ a ja balʊ na tɔgɪ Zezi cwəŋə kam tɪn, a vɔ-ba a ja a ba Zeruzalɛm sɪ ba na cam.

[6] A na maa ve yɪ a daarɪ fɪɪn sɪ a yi Damasɪ tɪn, kʊ na maŋɪ dɪ wɪa tɪtarɪ nɪ tɪn, mʊ pooni dɛ dɪ nuŋi wɛyuu nɪ dɪ ba dɪ pɪpɪlɪ dɪ kaagɪ-nɪ. [7] A ma tʊ tɪga nɪ, yɪ a ni kwərə na bəŋi-nɪ ka wɪ: ‹Sooli, Sooli! Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ n jɪgɪ amʊ n bɛɛsɪ kʊntʊ?›

[8] A ma bwe a wɪ: ‹A tu, nmʊ yɪ wɔɔ mʊ?›

O ma ləri o wɪ: ‹Amʊ yɪ Zezi mʊ, Nazarɛtɪ tu wʊlʊ nmʊ na jɪgɪ n bɛɛsɪ tɪn.›

[9] Nɔɔna balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ tɪn ma na pooni dɪm, yɪ ba wʊ ni wʊlʊ kwərə na ŋɔɔnɪ dɪ amʊ tɪn. [10] A laan ma bwe a wɪ: ‹A tu, bɛɛ mʊ a nan wʊ́ kɪ?›

Dí Yuutu wʊm ma ləri-nɪ o wɪ: ‹Zaŋɪ n vu n zʊ Damasɪ, sɪ dáanɪ mʊ ba laan wʊ́ brɪ-m kʊlʊ maama Wɛ na pɛ ni sɪ n kɪ tɪn.›

[11] A ma zaŋɪ wɛɛnɪ, yɪ a yiə daa ba naɪ, pooni dɪm na tiini dɪ pɪpɪlɪ-ya tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ, balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ tɪn ma ja a jɪŋa ba vaŋɪ-nɪ ba ja zʊ Damasɪ tɪʊ kʊm wʊ.

[12] Nɔɔnʊ wʊdoŋ maa wʊra, o yɪrɪ mʊ Ananiya. O maa nɪgɪ Wɛ lanyɪranɪ, yɪ o tɔgɪ dɪbam Zwifə bam cullu tɪm. Zwifə balʊ maama na zʊʊrɪ Damasɪ nɪ tɪn maa tɛ o taanɪ ba wɪ, o yɪ nɔn-ŋʊm. [13] O laan ma ba o zɪgɪ amʊ tee nɪ yɪ o wɪ: ‹A ko-bu Sooli, joori n ta n naɪ!› O na tagɪ kʊntʊ tɪn, bɪdwɪ baŋa nɪ mʊ a yiə yam puri yɪ a na o yibiyə. [14] O ma ta o wɪ: ‹Dɪbam nabaara Baŋa-Wɛ mʊ lɪ nmʊ sɪ n lwarɪ Dʟ wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn, sɪ n daarɪ n na Wʊ-poŋo Tu wʊm sɪ n ni o na ŋɔɔnɪ dɪ o tɪtɪ kwərə. [15] Bɛŋwaanɪ nmʊ wʊ́ ta n yɪ o maana tu sɪ n brɪ nɔɔna bam maama o cɪga kam, sɪ n ta n brɪ-ba nmʊ na nɛ kʊlʊ yɪ n daarɪ n ni te tɪn. [16] Nmʊ nan wʊ maŋɪ sɪ n da n daanɪ. Zaŋɪ sɪ n loori Wɛ dí Yuutu wʊm yɪrɪ ŋwaanɪ, sɪ n daarɪ n pa ba miisi-m na wʊnɪ, sɪ Wɛ wʊ́ yagɪ n lwarɪm Dʟ ma cɛ-m.›

[17] Kʊntʊ na kɛ tɪn, a laan ma joori a vu Zeruzalɛm. A ma vu Wɛ-di-kamunu kʊm wʊ a wʊra a warɪ Wɛ. A na wʊra tɪn, Wɛ ma pa a na wo-kɪnkagɪlɪ nɪ dɪndwɪa te. [18] A ma na dí Yuutu wʊm yɪ o ŋɔɔnɪ dɪ amʊ o wɪ: ‹Zaŋɪ n kɪ lɪla n duri n nuŋi Zeruzalɛm nɪ, bɛŋwaanɪ tɪʊ kʊm nɔɔna bam bá sɛ kʊlʊ nmʊ na wʊ́ ta amʊ ŋwaanɪ tɪn.› [19] A ma ləri a wɪ: ‹A yuutu, nɔɔna bam ye lanyɪranɪ nɪ amʊ dɛɛn yəni a tʊlɪ Zwifə bam Wɛ-di sɪm, yɪ a jaanɪ nɔɔna balʊ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ nmʊ tɪn a pa ba pɪ-ba, yɪ ba daarɪ ba magɪ-ba. [20] Kʊ daarɪ maŋa kalʊ ba na gʊ Etiyɛnɪ wʊlʊ na yɪ nmʊ maana tu o brɪ nmʊ cɪga kam tɪn, a tɪtɪ wʊra yɪ a sɛ nɪ kʊ maŋɪ sɪ ba gʊ-o. Amʊ dɛɛn mʊ zɪgɪ a nii ba gwaarʊ tɪm ba na lɪ ba tiŋi sɪ ba daarɪ ba dʊl-o ba gʊ tɪn.› [21] Dí Yuutu wʊm laan ma ta dɪ amʊ o wɪ: ‹Nan ve, sɪ amʊ wʊ́ tʊŋɪ-m yigə yigə sɪ n vu dwi-gɛ * tiinə bam te.› »

[22] Pooli na ŋɔɔnɪ te maama tɪn, nɔɔna bam ya cɪm mʊ yɪ ba cəg-o. O nan na tagɪ dwi-gɛ tiinə bam taanɪ o wəli da tɪn, ba laan ma zaŋɪ ba kaasɪ dɪ kwər-dɛ ba wɪ: «Ti-na o mʊmwɛ! Kʊ wʊ maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ!» [23] Ba maa nanɪ baarɪ yɪ ba vʊvʊgə ba gwaarʊ

wɛɛnɪ, yɪ ba mɔɔnɪ fogo ba caara. [24] Pamaŋna bam dɪdɛɛrʊ wʊm na nɛ kʊlʊ na kɪ tɪn, o ma pa o nɔɔna bam ni sɪ ba ja Pooli ba zʊ ba pɪɪna digə kam. O ma ta dɪ ba sɪ ba mag-o dɪ balaara, sɪ o ta o pa ba lwarɪ o na kɪ kʊlʊ yɪ Zwifə bam nanɪ baarɪ o baŋa nɪ tɪn. [25] Ba na vɔg-o ba ti sɪ ba daarɪ ba mag-o tɪn, Pooli ma ta dɪ pamaŋna bam yigə tu wʊlʊ na zɪgɪ da tɪn o wɪ: «Abam jɪgɪ cwəŋə sɪ á ja Rom tɪʊ jɪŋa nɔɔnʊ á magɪ, yɪ ba ta wʊ bwe-o ba nii o na cɔgɪ kʊlʊ tɪn na?»

[26] Pamaŋna yigə tu wʊm na ni kʊntʊ tɪn, o ma vu o ta dɪ o dɪdɛɛrʊ wʊm o wɪ: «Nmʊ nan lagɪ n kɪ ta mʊ? Nɔɔnʊ wʊm yɪ Rom tɪʊ jɪŋa nɔɔnʊ mʊ.»

[27] Dɪdɛɛrʊ wʊm ma vu Pooli te o bwe-o o wɪ: «Nmʊ yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔnʊ mʊ na? Sɪ n ta n brɪ-nɪ.»

Pooli ma ləri o wɪ: «Ɛɛn, a yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔnʊ mʊ.»

[28] Dɪdɛɛrʊ wʊm ma ta o wɪ: «Amʊ ŋwɪ səbu-fɔrɔ mʊ yɪ a daarɪ a ji Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔnʊ.» Pooli ma lər-o o wɪ: «A nan maŋɪ a yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔnʊ a lʊra maŋa nɪ mʊ.»

[29] Nɔɔna balʊ ya na zɪgɪ sɪ ba mag-o sɪ o ŋɔɔnɪ tɪn na ni kʊntʊ tɪn, ba ma kwe o yɪra ba yagɪ lɪla. Dɪdɛɛrʊ wʊm dɪ na lwarɪ nɪ Pooli yɪ Rom tɪʊ kʊm jɪŋa nɔɔnʊ tɪn, fʊʊnɪ ma ja-o dɪ o na pɛ ba vɔ-o dɪ capʊnnʊ tɪn.

Pooli na zɪgɪ nakwa bam yigə nɪ te tɪn

[30] Dɪdɛɛrʊ wʊm dɛɛn maa lagɪ sɪ o lwarɪ kʊlʊ na kɪ yɪ Zwifə bam saŋɪ Pooli tɪn. Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, o ma pa ba bwəli Pooli ba yagɪ. O ma daarɪ o pa ni sɪ Zwifə bam kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba sarɪya-dirə nakwa bam maama jeeri daanɪ. O laan ma ja Pooli o vu o pa o zɪgɪ ba yigə nɪ.

23

[1] Pooli ma nii sarɪya-dirə nakwa bam seeni yɪ o wɪ: «A ko-biə-ba, kʊlʊ maama a na kɪ a ŋwɪa wʊnɪ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm tɪn, fʊʊnɪ təri a bɪcarɪ nɪ, yɪ Wɛ dɪ ye kʊ ni nɪ.» [2] Zwifə bam kaanɪm * yuutu wʊm o yɪrɪ na yɪ Ananiya tɪn na ni Pooli na tagɪ kʊlʊ tɪn, o ma ta dɪ balʊ na zɪgɪ Pooli tee nɪ tɪn sɪ ba frɪ o ni nɪ. [3] Pooli ma ləri Ananiya o wɪ: «Wɛ wʊ́ magɪ nmʊ tɪtɪ mʊ. Nmʊ nyɪ dɪ kəbrə kalʊ nɔɔna na fɔgɪ tɪn mʊ. Nmʊ yɪ wʊlʊ na je sɪ n di amʊ taanɪ sɪ kʊ tɔgɪ Zwifə bam cullu tɪm mʊ, yɪ nmʊ tɪtɪ mʊ cɔgɪ-tɪ dɪ n na pɛ ni sɪ ba magɪ amʊ tɪn.»

[4] Nɔɔna balʊ na zɪgɪ Pooli tee nɪ tɪn ma ta dɪd-o ba wɪ: «Nmʊ jɪgɪ Wɛ kaanɪm yuutu wʊm mʊ n twɪa!»

[5] Pooli ma ləri-ba o wɪ: «A ko-biə-ba, a maŋɪ a yəri nɪ o yɪ kaanɪm yuutu mʊ. Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ, n yɪ zaŋɪ n ŋɔɔnɪ n cɔgɪ dɪ wʊlʊ na yɪ abam yuutu tɪn.»

[6] Pooli na lwarɪ nɪ kɔgɔ kʊm nɔɔna badaara yɪ Sadusɪan * tiinə yɪ badaara dɪ yɪ Farizɪan * tiinə tɪn, o laan ma ŋɔɔnɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa ba kɔgɔ kʊm wʊnɪ o wɪ: «A ko-biə-ba, amʊ yɪ Farizɪan tu mʊ yɪ a kwəri a yɪ Farizɪan tiinə bu. Ba zɪm saŋɪ amʊ sɪ ba di a taanɪ, dɪ a na jɪgɪ tɪɪna nɪ twa wʊ́ joori ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ.»

[7] O na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, Farizɪan tiinə bam dɪ Sadusɪan tiinə bam ma sɪŋɪ ba wʊra ba magɪ kantɔgɔ daanɪ. Ba kɔgɔ kʊm ma pɔɔrɪ bɪle. [8] Sadusɪan tiinə bam maa brɪ nɪ twa

biim tərə, yı ba tɛ nı malɛsı * dı cirə dı tərə. Kʊ daarı Farizıan tiinə bam maa brı nı tıntʊ maama wʊra.
[9] Ba maama maa kı sɔɔ kʊ tiini kʊ ja gaalı. Wɛ cullu karanyına tiinə badaara na nuŋi Farizıan kɔgɔ kʊm wʊnı tın ma zaŋı wɛɛnı ba twanı dı dam ba wı: «Dıbam wʊ nɛ kʊlʊ nɔɔnʊ wʊntʊ na cɔgı tın. Dɛ doŋ kʊ waı kʊ yı ciru naa malɛka mʊ sıını ka ŋɔɔnı dıd-o.»
[10] Ba kantɔgɔ kʊm na tiini kʊ daga tın, kʊ ma pa fʊʊnı zʊ pamaŋna bam dıdɛɛrʊ wʊm, o ya bʊŋı sı ba ga wʊ́ ja Pooli ba vaŋı ba tʊrı mʊ. O ma pa ni sı o pamaŋna bam zʊ kɔgɔ kʊm wʊ ba ja Pooli ba ja nuŋi, sı ba daarı ba ja-o ba joori ba vu ba pıına digə kam.
[11] Dɛ dım kʊntʊ tıtıı nı, dí Yuutu wʊm ma ba o zıgı Pooli tee nı yı o ta dıd-o o wı: «Ta n jıgı baarı, bɛŋwaanı nmʊ na pɛ amʊ maana n brı amʊ cıga kam Zeruzalɛm tiinə tee nı te tın, nmʊ nan daa n ta maŋı sı n brı a cıga kam kʊntʊ mʊ Rom tiinə tee nı dı.»

Ba na kwaanı sı ba gʊ Pooli te tın

[12] Tıga na pʊʊrı tın, Zwifə badaara ma la ba kı ni daanı. Ba ma du dı Wɛ nı ba daa bá di wʊdiu naa ba nyɔ kʊlʊkʊlʊ, sı kʊ taa ve maŋa kalʊ ba na wʊ́ gʊ Pooli tın. [13] Nɔɔna balʊ na kı ni daanı kʊntʊ tın dwe nɔɔna fiinna. [14] Ba laan ma zaŋı ba vu ba kaanım yigə tiinə bam dı ba nakwa bam te ba ta ba wı: «Dıbam maama kı ni daanı mʊ yı dí du dı Wɛ dí wı, dí daa bá di kʊlʊkʊlʊ sı kʊ taa ve maŋa kalʊ dí na wʊ́ gʊ Pooli tın. [15] Kʊ laan daarı sı abam dı sarıya-dirə nakwa bam maama mʊ tʊŋı ni pamaŋna dıdɛɛrʊ wʊm tee nı, sı ba ja Pooli ba nuŋi ba ba ba pa abam. Abam wʊ́ kı sı kʊ taa nyı nınɛɛnı á lagı sı á fɔgı á ni o taanı dım woŋo mʊ te. Kʊ daarı dıbam wʊ́ vu dí ti dí yigə, sı dí gʊ-o cwəŋə nı yı o daa ta wʊ yi abam te.»
[16] Pooli nakɔ bu dɛɛn ma ni kəm dım kʊntʊ ŋwa. O ma zaŋı o vu o zʊ pamaŋna bam pıına digə kam o ta o brı Pooli. [17] Pooli na ni kʊntʊ tın, o ma bəŋi pamaŋna bam yigə tu dıdʊa sı o ba. O ma ta dıd-o o wı: «Ja nɔn-dʊŋʊ kʊntʊ n vu dıdɛɛrʊ wʊm te, sı o jıgı taanı mʊ sı o ta dıd-o.»
[18] Pamaŋna bam yigə tu wʊm ma tɔgı o yigə o ja-o o vu dıdɛɛrʊ wʊm te. O ma ta o wı: «Pooli wʊlʊ na wʊ pıına digə nı tın mʊ bəŋi amʊ o ta o wı, a ja nɔn-dʊŋʊ kʊntʊ a ba nmʊ te, sı o jıgı taanı mʊ sı o ta o brı-m.»
[19] Dıdɛɛrʊ wʊm ma ja o jıŋa o vaŋ-o o ja nuŋi daa. O ma bwe-o o wı: «Nmʊ jıgı bɛɛn n lagı n ta n brı amʊ?»
[20] O ma ta o wı: «Zwifə bam mʊ kı ni daanı sı ba jwa tʊŋı ni nmʊ tee nı, sı n ja Pooli n vu ba sarıya-dirə nakwa bam te, sı kʊ taa nyı nınɛɛnı ba lagı sı ba fɔgı ba ni o taanı dım mʊ te. [21] Nan yı zaŋı n sɛ ba ni, bɛŋwaanı ba dwe nɔɔna fiinna ba na lagı ba səgi ba tıtı cwəŋə nı sı ba taa cəg-o. Ba maama nan dugi dı Wɛ mʊ ba wı, ba bá di naa ba nyɔ kʊlʊkʊlʊ sı kʊ taa ve maŋa kalʊ ba na wʊ́ gʊ Pooli tın. Ba nan ti ba yigə, yı ba laan cəgi sı nmʊ na sɛ ba ni dım mʊ, sı ba kı kʊntʊ.»
[22] Dıdɛɛrʊ wʊm na ni kʊntʊ tın, o ma ta dıd-o o wı: «Yı zaŋı n ta n brı nɔɔn-nɔɔnʊ nı n tu n ta kəm dım kʊntʊ dı amʊ.» O ma daarı o pa nɔn-dʊŋʊ kʊm viiri.
[23] Dıdɛɛrʊ wʊm laan ma bəŋi o yigə tiinə bale o ta dı ba o wı: «Lı-na pamaŋna biə-yale (200) sı ba vu Sezaarı, dıdaanı sise diinə fusırpɛ (70) dı cicwə dʊlına biə-yale (200). Á maŋı sı á ti á yigə sı á nuŋi kʊ maŋı dı luu nʊgʊ tıtıı nı. [24] Lı-na sise á pa Pooli sı o di, sı

o wanı o vu o yi gʊvırma tu Felisi te dı yazurə.»
[25] Dıdɛɛrʊ wʊm laan ma pʊpʊnı tɔnɔ o wı:
\pi [26] «Amʊ Kloodi Lizıa mʊ pʊpʊnı tɔnɔ kʊntʊ a pa nmʊ Felisi wʊlʊ na yı dıbam gʊvırma tu yı n nii dıbam lanyıranı tın. A jɔɔnı nmʊ.
\pi [27] Zwifə badonnə mʊ jaanı nɔɔnʊ wʊntʊ, yı ba kwaanı sı ba gʊ-o. Amʊ nan lwarı nı o yı Rom tıʊ kʊm jıŋa nɔɔnʊ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanı mʊ amʊ dı a pamaŋna bam ma vu dí joŋ-o dí yagı. [28] A ya lagı sı a lwarı woŋo kʊlʊ ŋwaanı ba na jaan-o ba ba ba saŋı tın mʊ. Mʊ kʊ kuri a jaan-o a vu a zıgı ba sarıya-dirə nakwa bam yigə nı. [29] A ma lwarı nı ba saŋ-o ba tıtı cullu tım ŋwaanı mʊ. Kʊlʊkʊlʊ nan tərə kʊ na brı nı ba maŋı sı ba gʊ-o naa ba pı-o. [30] Nɔɔnʊ nan mʊ tagı o brı-nı, nı Zwifə badaara mʊ kı ni daanı sı ba gʊ nɔɔnʊ wʊm. Kʊntʊ ŋwaanı mʊ a tʊŋ-o nmʊ tee nı. A ma ta dı balʊ na saŋ-o tın, nı ba ba nmʊ te ba ta kʊlʊ o na kı tın.»
[31] Pamaŋna bam laan ma zaŋı ba ja Pooli ba nuŋi nı ba na pɛ-ba ni sı ba kı te tın. Ba ma ja-o tıtıı dım kʊntʊ ba vu ba yi Antipatrisi. [32] Tıga na pʊʊrı tın, pamaŋna balʊ na ve tıga nı tın ma zıgı dáanı ba joori ba vu ba jəgə kam. Ba ma daarı sise diinə bam yıranı mʊ sı ba tɔgı dı Pooli ba vu. [33] Ba ma ja-o ba vu ba yi Sezaarı. Ba na yi da tın, ba ma kwe tɔnɔ kʊm ba pa gʊvırma tu wʊm yı ba kı Pooli o jıŋa nı. [34] O ma karımı tɔnɔ kʊm, yı o daarı o bwe Pooli o wı, tıʊ kɔɔ mʊ o nuŋi? O na lwarı nı o nuŋi Silisi tın, [35] o ma ta o wı: «Nmʊ saŋına bam na tuə, aá bwe nmʊ taanı dım a nii.» O ma daarı o pa ni o wı, ba ja Pooli ba vu sɔŋɔ kʊlʊ Pɛ Erɔdı dɛɛn na lɔgı tın ba pı-o da sı ba taa yır-o.

24

Felisi na bwe Pooli taanı te tın

[1] Da yanu na kɛ tın, Zwifə bam kaanım * yuutu Ananiya laan ma ba dıdaanı nakwa badaara, dı bıtar-yeenu wʊlʊ na yı ba zənnu tın o yırı mʊ Tɛtuli. Ba ma vu ba jəni gʊvırma tu wʊm yigə nı, sı ba tʊlı kʊlʊ Pooli na kı tın ba brı-o. [2] Ba ma bəŋi Pooli sı o ba. Tɛtuli laan ma puli sı o ŋɔɔnı taanı dım. O ma tʊlı o wı: «Dıbam yuutu Felisi, dıbam maama ye nı nmʊ ŋwaanı mʊ dıbam lʊgʊ kʊm jıgı ywəəni dı yazurə. Nmʊ na jıgı dıbam te tın mʊ pɛ dıbam lʊgʊ kʊm fɔgı kʊ ve yigə. [3] Nmʊ na kı kʊlʊ maŋa maama naa je dı je n pa dıbam tın, dí kı nmʊ le zanzan kʊ ŋwaanı. [4] A nan ba lagı sı a ŋɔɔnı zanzan sı kʊ yaarı nmʊ. A nan loori-m sı n cəgi dıbam na jıgı kʊlʊ fınfıın sı dí ta tın. [5] Dıbam maanı nı nɔɔnʊ wʊntʊ jıgı nakɔɔrı zanzan. O yəni o paı Zwifə bam magı kantɔgɔ yı ba pɔɔrı daanı lʊgʊ baŋa je maama nı. O maa kwəri o yı Nazarɛtı *f9 * tiinə vwan kara kam yigə tu. [6] O ya ma tiini o kwaanı sı o cɔgı dıbam Wɛ-di-kamunu * kʊm cullu tım. Dıbam ma ja-o. ((Dí ya maa lagı sı dí ma dıbam Zwifə bam cullu tım mʊ dí di o taanı. [7] Pamaŋna bam dıdɛɛrʊ Lizıa laan ma ba o vrı-o dı dam dıbam jıa nı. [8] O ma pa ni nı balʊ na saŋı Pooli tın ba nmʊ te.)) Nmʊ nan na bwe-o taanı, nmʊ tıtı laan wʊ́ lwarı kʊlʊ o na kı yı dí saŋ-o tın.»
[9] Tɛtuli na tagı kʊntʊ tın, Zwifə bam ma pu o kwaga ba wı, o na tagı kʊlʊ maama tın yı cıga mʊ.
[10] Gʊvırma tu wʊm laan ma yıgısı o jıŋa sı Pooli dı daa tʊlı o kwərə. Pooli ma ta o wı:

«Amʊ ye nɪ nmʊ te lʊgʊ kʊntʊ yɪ n yɪ sarɪya-diru bɪna zanzan na kɛ. Kʊntʊ ŋwaanɪ a jɪgɪ wʊpolo sɪ a zɪgɪ nmʊ yigə nɪ a ŋɔɔnɪ a joŋi a tɪtɪ. [11] Nmʊ tɪtɪ nan wʊ́ wanɪ n lwarɪ nɪ a na ve Zeruzalɛm sɪ a zuli Wɛ tɪn, kʊ ta wʊ dwəni da fugə-yale zɪm dɛ dɪm nɪ. [12] Zwifə bam na nɛ amʊ Wɛ-di-kamunu kʊm nɪ tɪn, a ba wʊra a magɪ kantɔgɔ dɪdaanɪ nɔɔn-nɔɔnʊ. Ba nan wʊ nɛ nɪ a pɛ vuvugə zʊ nɔɔna tɪtarɪ nɪ. Kʊ na yɪ dɪbam Zwifə bam Wɛ-di sɪm wʊnɪ naa je dɪ je tɪʊ kʊm wʊnɪ, ba wʊ nɛ nɪ a kɪ kʊntʊ doŋ. [13] Wəənu tɪlʊ ba na wɪ a kɪ tɪn, ba bá wanɪ ba brɪ nɪ tɪ yɪ cɪga. [14] A nan na wʊ́ ta kʊlʊ dɪ nmʊ nɪ kʊ yɪ cɪga tɪn mʊ tɪntʊ: A zuli Wɛ dɪlʊ na yɪ dɪbam nabaara Wɛ tɪn mʊ, yɪ a tɔgɪ Wɛ cwə-dʊŋa kalʊ nɔɔna bantʊ na tɛ ba wɪ ka yɪ vwan tɪn. A nan sɛ a tɔgɪ wəənu tɪlʊ maama na pʊpʊnɪ Wɛ cullu tɔnɔ kʊm wʊnɪ dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam twaanʊ tɪm wʊnɪ tɪn. [15] A nan jɪgɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ, nɪ nɔɔna bantʊ dɪ na jɪgɪ tɪɪna te, nɪ twa maama wʊ́ joori ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ, kʊ na yɪ nɔn-ŋʊna dɪ nɔn-balwaarʊ maama. [16] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a tiini a kwaana, sɪ a kɪ kʊlʊ maama na lana Wɛ dɪ nabiinə tee nɪ tɪn, yɪ fʊʊnɪ təri a bɪcarɪ nɪ.

[17] A dɛɛn ya təri Zeruzalɛm nɪ bɪna zanzan na kɛ tɪn, yɪ a laan joori a ba. A jaanɪ səbu pɛɛra mʊ a ba sɪ a pa a tɪʊ kʊm yinigə tiinə, yɪ a daarɪ a jɪgɪ pɛɛra sɪ a ma kaanɪ Baŋa-Wɛ. [18] A na wʊra a kɪ kʊntʊ tɪn, Zwifə bam ma ba ba na amʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ. Ba na nɛ-nɪ kʊntʊ tɪn, dɪ amʊ maŋɪ a kwɛ a tɪtɪ dɪ Wɛ a ti. Nɔn-kɔgɔ dɪ maa təri a tee nɪ. Vuvugə dɪ nan tərə. [19] Kʊ daarɪ Zwifə badaara na nuŋi Azi * tɪɪnɪ dɪm wʊnɪ tɪn dɛɛn mʊ tɔgɪ ba wʊra. Bantʊ ya na jɪgɪ woŋo dɪ amʊ, bantʊ mʊ ya maŋɪ sɪ ba ba ba zɪgɪ nmʊ yigə nɪ sɪ ba ta kʊlʊ a na cɔgɪ tɪn. [20] Ba nan na tərə tɪn, pa nɔɔna bantʊ na zɪgɪ yo seeni tɪn ta ba na nɛ kʊlʊ amʊ na kɪ a cɔgɪ, maŋa kalʊ a na zɪgɪ Zwifə sarɪya-dirə nakwa bam yigə nɪ a ŋɔɔnɪ tɪn. [21] Ba wʊ nɛ kʊlʊ a na cɔgɪ tɪn, kʊ na daɪ woŋo dɪdʊa yɪranɪ mʊ a taga. A na zɪgɪ ba wʊnɪ tɪn, a ya tagɪ dɪ kwər-dɪa a wɪ: ‹Abam zɪm nan jɪgɪ amʊ taanɪ mʊ á di, a na sɛ nɪ twa wʊ́ joori ba bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn ŋwaanɪ.› »

[22] Pooli na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, Felisi ma pa ba tiŋi taanɪ dɪm. Wʊm tɪtɪ dɛɛn maŋɪ o ye Wɛ cwə-dʊŋa kam cɪga na yɪ te tɪn. O ma ta o wɪ: «Pamaŋna bam dɪdɛɛrʊ Lizɪa na tuə, a laan wʊ́ di abam taanɪ dɪm a ti.» [23] O ma pa pamaŋna bam yigə tu wʊm ni sɪ o ja Pooli o vu o taa yɪr-o, sɪ o daarɪ o pa-o pwələ sɪ o cilonnə taa waɪ ba zən-o dɪ kʊlʊ o na lagɪ tɪn.

[24] Da fɪnfɪɪn na kɛ tɪn, Felisi ma tɔgɪ dɪ o kaanɪ Drusili o ba. Wʊntʊ yɪ Zwifu mʊ. Felisi ma pa ba bəŋi Pooli sɪ o ba. Ba ma cəgi Pooli na wʊra o tɛ Zezi Krisi cwəŋə kam na yɪ te yɪ nɔɔna kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn. [25] Pooli ma daarɪ o wʊra o tɛ kəm-laarʊ tɔgɪm taanɪ, dɪ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba ja ba tɪtɪ te tɪn. O ta ma ta o brɪ-ba Wɛ na wʊ́ ba Dl di nɔɔna sarɪya te tɪn. Pooli na wʊra o tɛ kʊntʊ doŋ tɪn, fʊʊnɪ ma zʊ Felisi. O ma ta o wɪ: «Kʊ maŋɪ. Nan ve sɪ maŋa kalʊ a na lagɪ-m tɪn, a laan wʊ́ bəŋi-m.» [26] O dɛɛn ya bʊŋɪ nɪ Pooli wʊ́ ma səbu mʊ o loor-o sɪ o yag-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ o yəni o bə-o maŋa maama o ŋɔɔnɪ dɪd-o.

[27] Bɪna yale ma ba ya yi. Nɔɔnʊ wʊdoŋ ma ba o ləni Felisi yuu nɪ sɪ o taa yɪ lʊgʊ kʊm tu. Wʊntʊ yɪrɪ mʊ Porisiu Fɛsitu. Felisi dɛɛn na lagɪ sɪ o pa Zwifə bam wʊ poli dɪd-o tɪn, o ma yagɪ Pooli pɪɪna digə kam nɪ tata.

25

Fɛsitu na ŋɔɔnɪ Pooli taanɪ te tɪn

[1] Fɛsitu dɛɛn na tu o ji lʊgʊ kʊm tu tɪn, kʊ da yatɔ dɛ nɪ mʊ o zaŋɪ Sezaarɪ nɪ o vu
Zeruzalɛm. [2] O na ve o wʊra kʊntʊ tɪn, Zwifə bam kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba tɪʊ kʊm
yigə tiinə bam ma vu o te ba saŋɪ Pooli. [3] Ba ma loor-o sɪ o wəli-ba o pa Pooli joori o ba
Zeruzalɛm. Kʊ yɪ ba na kɪ ni daanɪ sɪ ba gʊ Pooli cwəŋə nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ ba loori Fɛsitu
sɪ o kɪ kʊntʊ. [4] O ma ləri-ba o wɪ: «Pooli wʊ Sezaarɪ nɪ mʊ, yɪ ba jɪg-o ba yɪra. Kʊ nan bá
daanɪ sɪ a tɪtɪ joori a vu da. [5] Kʊ nan na yɪ o kɪ woŋo mʊ o cɔgɪ, á pa á yigə tiinə bam
tɔgɪ dɪ amʊ ba vu sɪ á laan saŋ-o dáanɪ.»
[6] Fɛsitu na kɪ nɪnɛɛnɪ da nana naa da fugə ba tɪʊ kʊm nɪ tɪn, o laan ma zaŋɪ o joori o
vu Sezaarɪ. O na yi da yɪ tɪga pʊʊrɪ tɪn, o ma nuŋi o jəni sɪ o di taanɪ dɪm. O ma pa ni sɪ
ba ja Pooli ba ba. [7] Pooli na tu o ba o yi ba te tɪn, Zwifə balʊ na nuŋi Zeruzalɛm ba ba tɪn
maa zɪgɪ ba gilim-o. Ba ma puli sɪ ba taa tɛ wo-lwaan-kamunnu zanzan ba pa-o, yɪ ba
warɪ ba ta kʊlʊkʊlʊ sɪ kʊ brɪ nɪ kʊ yɪ cɪga. [8] Pooli maa ŋɔɔnɪ o joŋi o tɪtɪ o wɪ: «Amʊ wʊ
kɪ kʊlʊkʊlʊ na wʊ́ wanɪ kʊ cɔgɪ Zwifə bam cullu tɪm dɪ ba Wɛ-di-kamunu * kʊm cullu tɪm
tɪn. A nan wʊ kɪ kʊlʊ na wʊ́ cɔgɪ Rom pa-farʊ wʊm yuu tɪn.»
[9] Fɛsitu dɛɛn maa lagɪ sɪ o pa Zwifə bam wʊ poli dɪd-o. Kʊntʊ ŋwaanɪ o ma bwe Pooli o
wɪ: «Nmʊ wʊ́ sɛ sɪ n vu Zeruzalɛm sɪ a di nmʊ taanɪ dáanɪ na?»
[10] Pooli ma lər-o o wɪ: «A nan maŋɪ a zɪgɪ nɔɔnʊ wʊlʊ Rom pa-farʊ wʊm na pɛ-o ni sɪ o
di dɪbam taanɪ tɪn yigə nɪ mʊ, kʊ yɪ Rom nɪ mʊ ba maŋɪ sɪ ba di a taanɪ dɪm. Kʊ na yɪ
Zwifə bam, a wʊ cɔgɪ ba kʊlʊkʊlʊ. Nmʊ tɪtɪ nan maŋɪ n ye nɪ kʊntʊ yɪ cɪga mʊ. [11] A nan
na kɪ a tusi yɪ a kɪ kʊlʊ na maŋɪ sɪ a tɪ tɪn, a sɛ tʊʊnɪ. Wəənu tɪlʊ Zwifə bam nan na
ŋɔɔnɪ ba pa amʊ tɪn na ba jɪgɪ cɪga, nɔɔn-nɔɔnʊ ba jɪgɪ cwəŋə sɪ o ja amʊ o kɪ ba jɪŋa
nɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ a laan lagɪ sɪ a vu Rom pa-farʊ wʊm tɪtɪ te mʊ, sɪ wʊntʊ di a taanɪ
dɪm.»
[12] Fɛsitu na ni kʊntʊ tɪn, o ma ŋɔɔnɪ dɪ o kwaga nɔɔna bam, yɪ o laan daarɪ o ta dɪ Pooli
o wɪ: «Nmʊ na wɪ n lagɪ sɪ Rom pa-farʊ wʊm mʊ di n taanɪ dɪm tɪn, n nan wʊ́ vu dáanɪ
mʊ.»

Pooli na zɪgɪ Agripa dɪ Bɪrɪnisi yigə nɪ o ŋɔɔnɪ te tɪn

[13] Da fɪnfɪɪn dɛɛn na kɛ tɪn, pɛ wʊdoŋ o yɪrɪ na yɪ Agripa tɪn ma zaŋɪ o tɔgɪ dɪ o nakɔ
Bɪrɪnisi o ba Sezaarɪ. Ba tu sɪ ba jɔɔnɪ Fɛsitu dɪ o na jigi tɪʊ kʊm yuutu tɪn ŋwaanɪ mʊ.
[14] Ba na kɪ da fɪnfɪɪn da tɪn, Fɛsitu ma ta taanɪ dɪlʊ na wʊ Pooli yuu nɪ tɪn o brɪ pɛ wʊm
o wɪ: «Nɔɔnʊ mʊ wʊ yo seeni Felisi na jaan-o o kɪ pɪɪna digə nɪ yɪ o yag-o da. [15] A nan ve
Zeruzalɛm yɪ Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɪ ba nakwa bam ta o taanɪ ba brɪ amʊ. Ba
ma ta ba wɪ, kʊ maŋɪ sɪ a di o taanɪ nɪ kʊ maŋɪ sɪ ba gʊ-o mʊ. [16] A ma ta dɪ ba a wɪ,
dɪbam Rom tiinə ba jaanɪ nɔɔnʊ dí kɪ nɔɔna jɪŋa nɪ, yɪ o ta wʊ zɪgɪ balʊ na saŋ-o tɪn
yigə nɪ sɪ o ŋɔɔnɪ o joŋi o tɪtɪ dɪ ba na saŋ-o kʊlʊ ŋwaanɪ tɪn. [17] Ba laan ma tɔgɪ dɪ amʊ
ba ba yo seeni. A ma wʊ pɛ taanɪ dɪm dim daanɪ. Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, a ma zaŋɪ a nuŋi sɪ
a di taanɪ dɪm. A ma pa ni sɪ ba ja nɔɔnʊ wʊm ba ba. [18] Balʊ na saŋ-o tɪn ma zaŋɪ sɪ ba
ŋɔɔnɪ. A ya maa bʊŋɪ nɪ ba lagɪ ba ŋɔɔnɪ wo-lwaanʊ mʊ ba pa-o. Ba nan wʊ ŋɔɔnɪ

kʊntʊ. [19] Ba na zaŋɪ ba ŋɔɔnɪ kʊlʊ tɪn yɪ kantɔgɔ bɪtarɪ mʊ ba tɪtɪ Wɛ cwəŋə kam ŋwaanɪ. Kʊ ma wəli dɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ na tɪga, o yɪrɪ mʊ Zezi, yɪ Pooli tɛ o wɪ, o ŋwɪ mʊ. [20] A wʊbʊŋa ma vugimi dɪ a na wʊ́ kɪ te a di ba taanɪ dɪm tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ a ma bwe Pooli, sɪ o na wʊ́ sɛ o vu Zeruzalɛm sɪ a di o taanɪ dɪm dáanɪ. [21] Pooli ma loori sɪ dí taá nii-o, sɪ dí daarɪ dí yagɪ taanɪ dɪm sɪ dí yuutu Rom pa-farʊ wʊm tɪtɪ laan di o taanɪ dɪm. Kʊntʊ ŋwaanɪ a ma pa ni sɪ ba taa yɪr-o, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ a na wʊ́ wanɪ a pa o vu pa-farʊ wʊm te tɪn.»

[22] Fɛsitu na tagɪ kʊntʊ dɪd-o o ti tɪn, Agripa laan ma ta o wɪ, wʊm tɪtɪ wʊ́ ta lagɪ sɪ o ni nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ ni-taanɪ. Fɛsitu ma lər-o o wɪ: «Jwaanɪ mʊ, nmʊ wʊ́ ni o taanɪ dɪm.»

[23] Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, Agripa dɪ Bɪrɪnisi ma zaŋɪ ba kwɛ nɪnwaŋa lanyɪranɪ ba nuŋi. Pamaŋna bam dɪdɛɛra dɪdaanɪ tɪʊ kʊm yigə tiinə maa tɔgɪ ba kwaga, yɪ ba vu ba zʊ taanɪ dɪm dim jəgə kam. Fɛsitu laan ma pa ni sɪ ba ja Pooli ba ba. [24] Fɛsitu ma ta o wɪ: «Pɛ Agripa dɪ abam balʊ maama na wʊ yo seeni zɪm tɪn, nii-na nɔɔnʊ wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ Zwifə balʊ maama na wʊ Zeruzalɛm nɪ dɪ yoba seeni tɪn na jɪgɪ o taanɪ ba ŋɔɔnɪ dɪ amʊ tɪn. Ba maa tiini ba ŋɔɔnɪ dɪ dam nɪ kʊ wʊ maŋɪ sɪ nɔɔnʊ wʊntʊ daa ta ŋwɪ. [25] A nan wʊ nɛ o na kɪ kʊlʊ kʊ maŋɪ sɪ dí gʊ-o tɪn. O tɪtɪ nan na wɪ o lagɪ sɪ Rom pa-farʊ wʊm mʊ di o taanɪ tɪn, amʊ lɪ wʊbʊŋa sɪ a pa o vu dáanɪ mʊ. [26] Kʊ daarɪ, a nan ba jɪgɪ o woŋo kʊlʊ na jɪgɪ kuri tɪn sɪ a pʊpʊnɪ a pa dɪbam yuutu wʊm. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a pɛ o ba o zɪgɪ abam yigə nɪ sɪ á nii, kʊ na dwe dɪdɪ nmʊ Pɛ Agripa yigə nɪ. Dí nan na bwe-o dí ti, kʊ waɪ kʊ paɪ a naɪ o woŋo kʊlʊ a na wʊ́ pʊpʊnɪ a pa pa-farʊ wʊm tɪn. [27] Bɛŋwaanɪ a bʊŋɪ nɪ kʊ bá ta jɪgɪ kuri sɪ a tʊŋɪ pɪɪnʊ sɪ o vu pa-farʊ wʊm te, yɪ a wʊ tagɪ o na jɪgɪ taanɪ woŋo kʊlʊ ŋwaanɪ tɪn.»

26

Pooli na ŋɔɔnɪ sɪ o ma joŋi o tɪtɪ te tɪn

(Tɪtʊŋa Tɔnɔ 9:1-19, 22:4-16)

[1] Fɛsitu na ŋɔɔnɪ o ti tɪn, Agripa laan ma ta dɪ Pooli o wɪ: «Nmʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ n ŋɔɔnɪ n ma n joŋi n tɪtɪ.»

Pooli ma zəŋi o jɪŋa, yɪ o laan daarɪ o ŋɔɔnɪ sɪ o ma o joŋi o tɪtɪ. [2] O maa wɪ: «Pɛ Agripa, a zɪm jɪgɪ wʊpolo, dɪ a na zɪgɪ nmʊ yigə nɪ sɪ a ŋɔɔnɪ a joŋi a tɪtɪ dɪ Zwifə bam na saŋɪ-nɪ wəənu tɪlʊ maama ŋwaanɪ tɪn. [3] Kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ dɪ a na wɪ a jɪgɪ wʊpolo tɪn, bɛŋwaanɪ nmʊ tɪtɪ ye Zwifə bam mɪʊ dɪ ba kantɔgɔ na yɪ te tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ a loori-m sɪ n kwaanɪ n cəgi a taanɪ dɪm dɪ wʊ-zuru.

[4] Zwifə bam maama maŋɪ ba ye amʊ ŋwɪa na yɪ te a biini nɪ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm. Bantʊ nan ye amʊ dɛɛn na ŋwɪ te a tɪtɪ tɪʊ nɪ dɪ Zeruzalɛm nɪ tɪn. [5] Ba maa maŋɪ ba ye nɪ kʊ yɪ pulim nɪ mʊ a maŋɪ a tɔgɪ a wʊ Farizɪan * bam kɔgɔ kʊm wʊnɪ yɪ a tɔgɪ a sɛ ba cullu tɪm, yɪ bantʊ cullu tɪm tiini tɪ damma tɪ dwe dɪbam Wɛ cullu tɪm maama. Ba na laga, ba ya wʊ́ wanɪ ba ta nɪ kʊntʊ yɪ cɪga mʊ. [6] Bɛŋwaanɪ mʊ yɪ a zɪgɪ yo seeni zɪm sɪ ba bwe amʊ taanɪ, kʊ yɪ a na jɪgɪ tɪɪna nɪ Wɛ wʊ́ bi twa Dɩ pa ba yagɪ tʊʊnɪ, nɪ Dɩ na goni ni Dɩ pa dí nabaara bam te tɪn. [7] Dɪbam Yisɪrayɛlɪ * tiinə maama tiini dí zuli Wɛ, yɪ dí tʊŋɪ dí pa-Dɩ wɪa dɪ tɪtɪɪ maama, yɪ dí jɪgɪ tɪɪna sɪ dí na Wɛ na goni Dɩ ni sɪ Dɩ kɪ wəənu tɪntʊ

doŋ tɪn. Amʊ tu pɛ, a na jɪgɪ tɪɪna yam kʊntʊ tɪn mʊ pɛ Zwifə bam jɪgɪ dɪ amʊ.
[8] Bɛŋwaanɪ mʊ abam warɪ sɪ á bʊŋɪ nɪ Wɛ wʊ́ wanɪ Dʟ bi twa Dʟ pa ba yagɪ tʊʊnɪ?
[9] Kʊ na yɪ amʊ tɪtɪ dɪ, a dɛɛn bʊŋɪ nɪ kʊ maŋɪ sɪ a kɪ kʊlʊ maama na wʊ́ ma cɔgɪ Zezi na yɪ Nazarɛtɪ tu tɪn yɪrɪ dɪm mʊ. [10] Amʊ kɪ kʊntʊ maama Zeruzalɛm nɪ. Zwifə kaanɪm yigə tiinə bam dɛɛn mʊ pɛ-nɪ cwəŋə, yɪ a jaanɪ Zezi karabiə bam a kɪ pɪɪna digə nɪ. Ba na yəni ba gʊ-ba, amʊ yəni a sɛ nɪ kʊ maŋɪ. [11] Kuni zanzan a yəni a karɪ a ve Zwifə bam Wɛ-di sɪm maama, yɪ a jaanɪ-ba a pa ba na cam. A maa kwaanɪ a fɪ-ba sɪ ba ŋɔɔnɪ ba twɪ ba Yuutu wʊm. A banɪ na tiini dɪ zaŋɪ dɪ ba tɪn, a yəni a tɔgɪ ba nɛ a ve tɪɪnɪ yigə yigə, yɪ a jaanɪ-ba a bɛɛsa.
[12] Dɛ dɪdwɪ mʊ a zaŋɪ a maa ve Damasɪ sɪ a yaarɪ Zezi karabiə bam. Zwifə bam kaanɪm yigə tiinə bam dɛɛn pɛ-nɪ cwəŋə dɪ dam sɪ a vu da a yaarɪ-ba. [13] Amʊ tu pɛ, dɪbam dɛɛn wʊ cwəŋə nɪ mʊ dí veə. Wɪa tɪtarɪ nɪ a ma na pooni na tiini dɪ dana dɪ dwe wɪa kam na yɪ te tɪn, dɪ nuŋi wɛyuu nɪ dɪ pɪpɪlɪ dɪ gilimi amʊ dɪ balʊ na tɔgɪ dɪ amʊ tɪn.
[14] Dɪbam maama ma tʊ tɪga nɪ. A ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ dɪ Zwifə bam taanɪ ka wɪ: ‹Sooli, Sooli, bɛɛ mʊ yɪ n jɪgɪ amʊ n bɛɛsɪ kʊntʊ? Nmʊ kɪ nɪnɛɛnɪ nabɪa na kwaanɪ sɪ ka ta wʊlʊ na jɪgɪ-ka o pa tɪn mʊ. Nmʊ wʊ́ joori n cɔgɪ n tɪtɪ mʊ.› [15] A ma bwe a wɪ: ‹A tu, nmʊ yɪ wɔɔ mʊ?› Dí Yuutu wʊm ma ləri o wɪ: ‹Amʊ yɪ Zezi wʊlʊ nmʊ na jɪgɪ n bɛɛsɪ tɪn mʊ. [16] Nan zaŋɪ n zɪgɪ wɛɛnɪ. A brɪ a tɪtɪ dɪ nmʊ sɪ a lɪ-m sɪ n ta n yɪ a tɪntʊŋnʊ mʊ dɪ a maana tu, sɪ n daarɪ n pa nɔɔna lwarɪ nmʊ zɪm na nɛ kʊlʊ amʊ tee nɪ dɪ kʊlʊ a na wʊ́ brɪ nmʊ tɪn. [17] Aá joŋi nmʊ Zwifə bam jɪŋa nɪ a yagɪ, dɪ dwi-gɛ * tiinə bam jɪŋa nɪ. A laan nan wʊ́ tʊŋɪ nmʊ sɪ n vu dwi-gɛ tiinə bam te, [18] sɪ n puri ba yiə sɪ ba yagɪ lim, sɪ ba taa ŋwɪ pooni yigə nɪ. Nmʊ wʊ́ pa ba nuŋi sʊtaanɪ * dam wʊnɪ n daarɪ n kɪ-ba Wɛ jɪŋa nɪ. Kʊntʊ tɪn, Wɛ wʊ́ yagɪ ba lwarɪm Dʟ ma cɛ-ba sɪ ba na jəŋə je Dʟ tɪtɪ nɔɔna bam wʊnɪ, ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ amʊ tɪn ŋwaanɪ.›
[19] Kʊntʊ tɪn, Pɛ Agripa, amʊ wʊ vɪn vɪɪrɪm dɪlʊ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ dɪ ba amʊ te tɪn, a sɛ-dɪ mʊ. [20] A puli a tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam a brɪ nɔɔna Damasɪ nɪ mʊ dɪ Zeruzalɛm nɪ, kʊ wəli dɪ Zwifə bam tɪʊ kʊm maama nɪ, dɪ dwi-gɛ tiinə bam dɪ tee nɪ. A brɪ-ba sɪ ba ləni ba wʊrʊ, sɪ ba daarɪ ba pipiri ba taa tɔgɪ Wɛ, sɪ ba taa kɪ kʊlʊ na wʊ́ brɪ nɪ ba sɪɪnɪ ba ləni ba wʊrʊ tɪn mʊ. [21] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Zwifə bam jaanɪ-nɪ maŋa kalʊ a na wʊ Wɛ-di-kamunu kʊm wʊnɪ tɪn, yɪ ba kwaanɪ sɪ ba gʊ-nɪ. [22] Wɛ nan mʊ wəli-nɪ yɪ kʊ ba kʊ yi zɪm. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a zɪgɪ yo sɪ a ta cɪga a brɪ nɔɔna maama, kʊ na yɪ nɔn-kamunə naa nɔɔnʊ dɪ nɔɔnʊ dɪ. A na yəni a tɛ kʊlʊ tɪn yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɪ Moyisi * tɪtɪ dɛɛn na tagɪ nɪ kʊlʊ wʊ́ kɪ tɪn. [23] Kʊ tagɪ kʊ wɪ, nɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn maŋɪ sɪ o na yaara, sɪ o ji wʊlʊ na wʊ́ da yigə o bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn, sɪ o daarɪ o pa Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə bam dɪ na pooni, sɪ Wɛ vrɪ-ba ba lwarɪm wʊnɪ.»
[24] Pooli na wʊra o ŋɔɔnɪ sɪ o ma joŋi o tɪtɪ kʊntʊ tɪn, Fɛsitu ma zaŋɪ o ta dɪ kwər-dɪa o wɪ: «Pooli, nmʊ co mʊ! Nmʊ na tiini n zaasɪ tɔnɔ zanzan kʊntʊ tɪn mʊ pɛ n wʊbʊŋa tərə.»
[25] Pooli ma ləri o wɪ: «Dɪbam tu Fɛsitu, kʊ daɪ nɪ a wʊbʊŋa mʊ tərə. A na zɪgɪ a tɛ kʊlʊ tɪn yɪ cɪga mʊ, yɪ kʊ jɪgɪ kuri lanyɪranɪ. [26] Pɛ Agripa maŋɪ o ye wəənu tɪm kʊntʊ ni nɪ. Aá wanɪ a ŋɔɔnɪ a taanɪ dɪd-o jaja. A ye nɪ a na ŋɔɔnɪ kʊlʊ maama tɪn daɪ wo-dʊŋʊ dɪd-o, bɛŋwaanɪ wəənu tɪm kʊntʊ wʊ səgi tɪ kɪ gugoro nɪ. [27] Pɛ Agripa, nmʊ sɛ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na brɪ kʊlʊ tɪn na? Amʊ ye nɪ n sɛ.»

[28] Agripa ma ta dı Pooli o wı: «Kʊ gɛ fınfıın sı n taanı dım pa amʊ ji Zezi Krisi bʊ.»
[29] Pooli ma ləri o wı: «Kʊ na gɛ fınfıın naa kʊ na daanı dı, a loori Wɛ sı Dl pa nmʊ dı balʊ maama zım na je ba cəgi a taanı dım tın dı ji nı amʊ na yı te tın. Kʊ na dai capʊnnʊ tım yıranı mʊ a ba lagı sı ba ma vɔ abam dı.»
[30] Pɛ wʊm dı gʊvırma tu Fɛsitu dı Bırınisi dı balʊ maama na wʊra tın laan ma zaŋı ba nuŋi. [31] Ba na nuŋi tın, ba maa ŋɔɔnı daanı ba wı: «Nɔɔnʊ wʊntʊ wʊ kı kʊlʊ na maŋı sı ba gʊ-o naa sı ba kı-o pıına digə nı tın.»
[32] Agripa ma ta dı Fɛsitu o wı: «Dí ya wʊ́ wanı dí lı nɔɔnʊ wʊntʊ dí yagı, kʊ na dai o tıtı na wı o lagı sı pa-farʊ wʊm mʊ di o taanı dım tın ŋwaanı.»

27

Pooli na maa ve Yitali te tın

[1] Ba dɛɛn laan na lı wʊbʊŋa sı ba pa dí zʊ naboro dí vu Yitali tın, ba ma ja Pooli dı pıına badonnə ba kı pamaŋna yigə tu wʊdoŋ jıŋa nı, o yırı mʊ Zuliyusi. O nuŋi pa-farʊ wʊm pamaŋna bam kɔgɔ kʊm wʊnı mʊ. [2] Dí ma na naboro, kʊ nuŋi Adramiti yı kʊ lagı kʊ vu tıını dılʊ na wʊ Azi * nınıʊ kʊm ni nı tın. Dí ma vu dí zʊ kʊ wʊ dí tɔgı dí kɛ. Arisarıkı dı ma tɔgı dıbam o kɛ. Wʊntʊ nuŋi Masıdʊanı tıʊ kʊdoŋ mʊ, kʊ yırı na yı Tesaloniki tın.
[3] Tıga na pʊʊrı tın, dí ma vu dí yi Sidɔn. Zuliyusi ma duri Pooli ŋwaŋa, yı o pa-o cwəŋə sı o vu o badonnə te, sı ba kı kʊlʊ o na lagı tın ba pa-o. [4] Dí ma zaŋı dí nuŋi dáanı dí zʊ nınıʊ kʊm wʊ. Vu-dıʊ maa jeeri dıbam kʊ maga. Kʊntʊ ŋwaanı dí ma dalı Sipri tıʊ buburu kʊm yıra dí kɛ. [5] Dí ma daarı dí tɔgı nınıʊ kʊm wʊ dí vu dí da Silisi dı Pamfili te dí kɛ. Dí ma vu dí yi Liizi tıʊ kʊdoŋ, kʊ yırı mʊ Miira. [6] Dí na yi da tın, pamaŋna yigə tu wʊm ma na naboro kʊdoŋ kʊ na nuŋi Alɛsandrı kʊ maa ve Yitali. O ma pa dí zʊ kʊ wʊ.
[7] Dí maa wʊ nınıʊ kʊm wʊnı dí ve fıın fıın yı dí kı da kɔgɔ kɔgɔ, kʊ na tiini kʊ camma tın ŋwaanı. Dí ma vu dí yi Kinidi na batwarı mɛ tın. Viu kʊm na jeeri dıbam kʊ magı kʊntʊ tın, dí daa ma warı dí yɔɔrı dí yigə dí vu. Kʊntʊ ŋwaanı dí ma vu dí dalı Krɛtı buburu kʊm yıra dí kɛ dí da Salımɔnı je sım. [8] Dí ma yɔɔrı dí dalı buburu kʊm yıra yı dí na cam zanzan, yı dí laan vu dí yi jəgə kalʊ yırı na yı ‹Nabwəəru Zıgım Je-ŋʊŋa› tın. Laazı tıʊ kʊm batwarı dı jəgə kam kʊntʊ.
[9] Dıbam ma tiini dí daanı je sım kʊntʊ nı. Kʊ ma ba kʊ yi maŋa kam kʊ na damma sı nɔɔna ja naboro ba zʊ nınıʊ kʊm wʊ tın. Zwifə bam ni-vɔɔm dɛ dım maŋı dı kɛ yı kʊ daarı fıın sı bını dım ti. Pooli ma kaanı-ba o wı: [10] «A badonnə-ba, a na nɛ kʊlʊ tın, dí na zaŋı sı dí daa kɛ, dí wʊ́ na yaara zanzan. Dí wəənu tım maama lagı tı cɔgı mʊ. Kʊ dai naboro kʊm dı kʊ zıla yam yıranı má, kʊ wai sı dıbam tıtı dı ga dí ŋwıa.» [11] Pooli na tagı kʊntʊ tın, pamaŋna yigə tu wʊm ma wʊ sɛ o na tagı kʊlʊ tın, yı o daarı o sɛ naboro kʊm tu wʊm dı wʊlʊ na co-kʊ tın taanı dım. [12] Nabwəəru gugoro kʊm mɛ ba na wʊra tın ba lana sı ba taa tigi da, sı vu-dıʊ kʊm maŋa kam ba ka kɛ. Nɔɔna bam zanzan ma lı wʊbʊŋa sı ba zaŋı ba kɛ nınıʊ kʊm wʊ, sı ba kwaanı ba nii baá wanı ba yi Feniki na. Feniki wʊ Krɛtı nı mʊ, yı kʊ jıgı nabwəəru gugoro kʊlʊ kwaga na yagı viu kʊm tın. Ba na yi dáanı, baá wanı ba taa tigi da sı viu kʊm maŋa kɛ.

Vu-fɔrɔ na jaanɪ-ba na baŋa nɪ te tɪn

[13] Viu laan ma zaŋɪ jagwiə baŋa nɪ kʊ fulə. Nɔɔna bam maa bʊŋɪ nɪ baá wanɪ ba na cwəŋə ba kɪ kʊlʊ ba na bʊŋɪ tɪn mʊ. Ba ma ti ba yigə sɪ ba kwe naboro kʊm ba kɛ. Ba maa dalɪ Krɛtɪ buburu kʊm yɪra ba maa kɛa. [14] Dɪbam ma wʊ yi yigə, yɪ vu-dɪʊ zaŋɪ kʊ zɪgɪ bubɛ dɪm nɪ kʊ ba kʊ magɪ dɪbam. Ba dɛɛn bə viu kʊm kʊntʊ yɪrɪ nɪ ‹Yurakilo› mʊ. [15] Viu kʊm na tiini kʊ magɪ dɪbam kʊntʊ tɪn, dí daa ma warɪ sɪ dí pa naboro kʊm yɔɔrɪ viu kʊm na nuŋi mɛ tɪn. Dí na kwaanɪ dí ga tɪn, dí ma yagɪ naboro kʊm dí pa viu kʊm. [16] Viu kʊm ma ja dɪbam kʊ vu kʊ pa dí dalɪ buburu kʊdoŋ yɪra, yɪ viu kʊm daa ba magɪ dɪbam zanzan. Bubɛ dɪm kʊntʊ yɪrɪ mʊ Kɔda. Kʊ tiini kʊ cɛ dí yɪra mʊ, yɪ dí laan wanɪ dí liiri naboro balaŋa kam dí kɪ naboro kamunu kʊm wʊnɪ sɪ ka yɪ cɔgɪ. [17] Ba na pɛ kʊ zʊ naboro kʊm wʊnɪ tɪn, ba ma kwe ŋʊnɪ ba pa sɪ tɔgɪ naboro kamunu kʊm kuri yɪ ba vɔ kʊ maama. Ba maa kwarɪ fʊʊnɪ nɪ kʊú ja-ba kʊ vu na-kʊla je sɪlʊ yɪrɪ na yɪ Siriti tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba ma kwaanɪ ba cəŋi naboro kʊm ba pa kʊ daa ba tiini kʊ durə, yɪ ba yagɪ-kʊ ba pa viu kʊm. [18] Vu-dɪʊ daa ta ma tiini kʊ magɪ dɪbam. Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, ba ma sɪŋɪ sɪ ba lɪ naboro kʊm zɪla yam ba dʊlɪ ba yagɪ na bam wʊnɪ, sɪ kʊ daa yɪ ta dunə. [19] Tɪga daa na pʊʊrɪ tɪn, ba tɪtɪ ma ma ba jɪa ba lɪ naboro kʊm yɪra wəənu ba dɪ na bam wʊnɪ. [20] Kʊ dɛɛn yɪ da kɔgɔ kɔgɔ mʊ dɪbam na wʊ nɛ wɪa dɪ calɪcwɪ. Vu-dɪʊ kʊm daa ta maa tiini kʊ magɪ dɪbam yɪ kʊ ba yaga. Dɪbam daa ba tɪɪna nɪ dí wú wəri.

[21] Nɔɔna bam maa na ve taan yɪ ba ba di wʊdiu tɪn, Pooli ma zaŋɪ o zɪgɪ ba wʊnɪ o ta dɪ ba o wɪ: «A badonnə-ba, abam ya na sɛ a ni yɪ dí wʊ zaŋɪ dí yagɪ Krɛtɪ, dí ya bá na cɔgɪm dɪ yaara yantʊ doŋ. [22] A laan nan loori abam sɪ á taá jɪgɪ pu-dɪa. Amʊ ye sɪ abam wʊlʊwʊlʊ bá ga o ŋwɪa, kʊ yɪ naboro kʊm yɪranɪ mʊ wú cɔgɪ. [23] Kʊ yɪ diin tɪtɪɪ nɪ mʊ, Wɛ dɪlʊ na te amʊ yɪ a yɪ Dɩ tɪntʊŋnʊ tɪn tʊŋɪ Dɩ malɛka * amʊ tee nɪ. [24] Ka ma ta ka wɪ: ‹Pooli, yɪ ta n kwarɪ fʊʊnɪ, sɪ nmʊ maŋɪ sɪ n vu n zɪgɪ pa-farʊ wʊm yigə nɪ mʊ. Wɛ yɪ ŋwaŋa tu, yɪ Dɩ wú pa nɔɔna balʊ na tɔgɪ ba wʊ naboro kʊm wʊnɪ tɪn dɪ na ŋwɪa.› [25] Kʊntʊ ŋwaanɪ, a badonnə-ba, á taá jɪgɪ-na pu-dɪa. A jɪgɪ tɪɪna dɪ Wɛ, nɪ malɛka kam na tagɪ kʊlʊ ka brɪ-nɪ tɪn wú sɪɪnɪ kʊ kɪ. [26] Dɪ kʊntʊ dɪ, viu kʊm maŋɪ sɪ kʊ magɪ dɪbam kʊ ja vu kʊ zɪgɪ bubɛ dɪdoŋ yuu nɪ mʊ.»

Naboro kʊm na cɔgɪ yɪ nɔɔna bam lu te tɪn

[27] Viu kʊm dɛɛn maa magɪ dɪbam taan, kʊ jɪgɪ kʊ maa ve Adrɪa nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ. Kʊ dɛɛn yɪ tɪtɪɪ dɪlʊ na kɪ dɪbam da fugə yana na bam wʊnɪ tɪn mʊ. Tɪtɪɪ kʊnkʊrʊ nɪ balʊ na co naboro kʊm tɪn maa bʊŋɪ nɪ dí wʊra dí twɛ bubɛ mʊ. [28] Ba ma kwe kandwɛ na ləgə ŋʊna ni nɪ ba dɪ na bam wʊnɪ, sɪ ba lwarɪ na bam na luunə te tɪn. Ba ma na nɪ ba luunə ba maŋɪ nɪ mɛtra fiinna mʊ te. Kʊ na kɪ fɪɪn tɪn, ba daa ma dɪ ŋʊna kam sɪ ba nii, yɪ ba na nɪ na bam ta luunə ba maŋɪ nɪ mɛtra fiintɔ mʊ te. [29] Ba maa kwarɪ fʊʊnɪ sɪ viu kʊm wú magɪ naboro kʊm, kʊ ja vu kʊ magɪ dɪ pweeru. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba ma lɪ naboro kʊm zɪgɪm luguru tɪna kʊ kwaga nɪ ba dɪ na bam wʊnɪ sɪ kʊ ma zɪgɪ. Ba ma daarɪ ba loori Wɛ sɪ tɪga pʊʊrɪ lɪla. [30] Naboro kʊm coonə bam ma bʊŋɪ sɪ ba lu sɪ ba daarɪ naboro kʊm. Ba ma lɪ naboro balaŋa kam ba dɪ na bam wʊnɪ, yɪ ba kɪ nɪnɛɛnɪ ba lagɪ ba vu ba lɪ naboro kʊm yigə luguru tɪm mʊ sɪ ba ma zɪgɪ-kʊ te. [31] Pooli na lwarɪ ba na bʊŋɪ sɪ ba kɪ te tɪn, o ma ta dɪ pamaŋna yigə tu wʊm dɪ o nɔɔna bam o wɪ: «Nɔɔna bantʊ na nuŋi

ba daarɪ naboro kʊm, abam daa bá wanɪ á lʊ.» [32] Pooli na tagɪ kʊntʊ tɪn, pamaŋna bam
ma go ŋʊnɪ sɪlʊ ba na mɛ ba lə boro balaŋa kam tɪn ba dɪ-ka ba yagɪ.
[33] Tɪga na wʊra ka pʊʊrɪ tɪn, Pooli ma loori ba maama sɪ ba zaŋɪ ba di wʊdiu. O ma ta
dɪ ba o wɪ: «Zɪm mʊ jɪgɪ da fugə yana liə zanzan na jɪgɪ abam yɪ á warɪ wʊdiu sɪ á di.
[34] A nan loori abam sɪ á zaŋɪ á di wʊdiu. Á na wʊ kɪ kʊntʊ, á bá wəri. Á taá ye nɪ abam
wʊlʊwʊlʊ bá lagɪ á yuuyuə tɪtɪ dɪ á ga.»
[35] Pooli na tagɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma kwe dɪpɛ o zɪgɪ ba maama yigə nɪ o kɪ Wɛ le, yɪ o
daarɪ o fɔ-dɪ o wʊra o di. [36] Kʊ ma pa ba maama pu-dɪa yɪ ba dɪ di wʊdiu. [37] Dɪbam
maama ni dɛɛn yɪ nɔɔna biə-yale dɪ fusɪrpɛ bardʊ mʊ (276) naboro kʊm wʊnɪ. [38] Ba
maama na di ba zaŋɪ tɪn, ba ma lɪ mɪna ywəəlu tɪm naboro kʊm wʊnɪ ba dɪ na bam
wʊnɪ, sɪ kʊ daa yɪ ta dunə.
[39] Tɪga laan na pʊʊrɪ tɪn, nɔɔna bam maa yəri buburu kʊlʊ ni nɪ ba na wʊra tɪn. Ba ma
nii ba na gugoro na na ve ba tigi da tɪn. Ba maa bʊŋɪ sɪ ba nii ba na wʊ́ wanɪ ba pa
naboro kʊm tɔgɪ dáanɪ kʊ bɛ. [40] Ba ma go ŋʊnɪ sɪlʊ na ləgi naboro kʊm zɪgɪm luguru tɪm
tɪn ba yagɪ na bam wʊnɪ. Ba ma daarɪ ba bwəli ŋʊnɪ sɪlʊ na vɔgɪ naboro kʊm naywi sɪm
tɪn, sɪ ba taa paɪ kʊ ve nɪ ba na lagɪ te tɪn. Ba laan ma kwe naboro gɔrɔ ba lə naboro
kʊm yigə nɪ sɪ viu kʊm taa magɪ-kʊ, sɪ naboro kʊm wanɪ kʊ bɛ. [41] Naboro kʊm ma vu kʊ
yi na-kʊla jəgə kʊ cəŋi da. Kʊ yigə kam maa mʊʊrɪ kasʊla wʊnɪ, yɪ ka daa warɪ ka lɪ. Kʊ
daarɪ na bam maa tiini ba pɔgɪla, yɪ ba magɪ naboro kʊm kwaga kam ba pa ka wʊra ka
cɔga.
[42] Pamaŋna bam dɛɛn ma kɪ ni daanɪ sɪ ba ja pɪɪna bam ba gʊ, sɪ ba wʊlʊwʊlʊ yɪ zaŋɪ
o dɪn na bam o vrɪ o tɪtɪ ba jɪa nɪ. [43] Ba yigə tu wʊm maa lagɪ sɪ o vrɪ Pooli ŋwɪa o yagɪ.
O ma cɪ-ba sɪ ba yɪ kɪ kʊlʊ ba na bʊŋɪ tɪn. O ma daarɪ o pa ni, sɪ nɔɔna balʊ na wʊ́ wanɪ
ba dɪn ba nuŋi tɪn da yigə ba faŋɪ ba cu na bam wʊnɪ sɪ ba dɪn ba bɛ, [44] sɪ balʊ na daarɪ
tɪn kwe naboro kʊm da-dɪdwaarʊ tɪm naa kʊ wəənu tɪlʊ na bwəri tɪn ba ma dɪn ba bɛ.
Kʊntʊ mʊ dɪbam maama kɪ dí ma joŋi dí tɪtɪ.

28

Kʊlʊ na kɪ Malɪtɪ nɪ tɪn

[1] Dɪbam na lugi yɪ dí bɛ bubɛ dɪm kʊntʊ tɪn, mʊ dí lwarɪ nɪ bubɛ dɪm kʊntʊ yɪrɪ mʊ
Malɪtɪ. [2] Nɔɔna balʊ na zʊʊrɪ dáanɪ tɪn maa ja dɪbam ŋwaŋa zanzan. Dʊa maa sɪŋɪ ka
wʊra ka nɪa, ka pa waarʊ wʊra. Ba ma dwe mini ba pa dɪbam maama sɪ dí weeri. [3] Pooli
ma puuri dɛ o wʊra o kɪ mini dɪm wʊnɪ. Mini dɪm wʊlim ma pa bɪsankwɪa nuŋi dɛ sɪm
wʊnɪ ka karɪ Pooli jɪŋa ka ləgi da. [4] Tɪʊ kʊm tiinə bam na nɛ bɪsankwɪa kam na ləgi Pooli
jɪŋa kam nɪ tɪn, ba maa tɛ daanɪ ba wɪ: «Kəm dɪntʊ brɪ nɪ nɔɔnʊ wʊntʊ yɪ nɔn-gʊrʊ mʊ.
Dɪ o na lugi nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ tɪn dɪ, kʊ ta wʊ maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ. Wɛ wʊ sɛ sɪ o wəri.»
[5] Pooli ma mi bɪsankwɪa kam o dɪ mini dɪm wʊnɪ, yɪ kʊlʊkʊlʊ wʊ kɪ-o. [6] Nɔɔna bam
maa bʊŋɪ nɪ, o yɪra ga wʊ́ fʊlɪ mʊ naa oó da o tʊ tɪga nɪ mʊ o tɪ. Ba na cəgi kʊntʊ taan
tɪn, ba ma wʊ nɛ nɪ kʊlʊkʊlʊ kɪ-o. Ba ma ləni ba wʊbʊŋa yɪ ba daarɪ ba wɪ: «Nɔɔnʊ
wʊntʊ yɪ wɛ dɪdoŋ mʊ!»
[7] Jəgə kam kʊntʊ seeni nɔɔnʊ wʊdoŋ kara batwarɪ da. Nɔɔnʊ wʊm yɪrɪ mʊ Pubilu.

Wʊntʊ mʊ yɪ tɪʊ kʊm kʊntʊ dɪdɛɛrʊ. O ma joŋi dɪbam lanyɪranɪ o sɔŋɔ nɪ. Dí ma kɪ da yatɔ da. [8] O ko maa tigi o ba jɪgɪ yazurə. Paa dɪ wʊ-zuru mʊ jɪg-o. Pooli ma zʊ o digə kam sɪ o na-o. O ma daŋɪ o jɪa o baŋa nɪ o loori Wɛ o pa-o, yɪ o yawɪʊ kʊm je. [9] O na kɪ kʊntʊ tɪn, tɪʊ kʊm tiinə balʊ maama na ba jɪgɪ yazurə tɪn maa tui o te, yɪ ba na yazurə. [10] Ba ma zuli dɪbam, yɪ ba kwe pɛɛra zanzan ba ja ba ba pa dɪbam. Maŋa kalʊ dí daa na lagɪ dí zʊ naboro sɪ dí kɛ tɪn, ba ma pa dɪbam kʊlʊ maama na maŋɪ dɪ dí vəŋə kam tɪn sɪ dí ja dí viiri.

Ba na kɛ ba maa ve Rom te tɪn

[11] Dí dɛɛn kɪ canɪ sɪtɔ mʊ tɪʊ kʊm kʊntʊ nɪ, yɪ dí laan na naboro kʊdoŋ kʊlʊ ba na ma bə nɪ ‹Wa-yiywa› tɪn. Kʊ dɛɛn nuŋi Alɛsandrɪ mʊ kʊ ba kʊ zɪgɪ bubɛ dɪm kʊntʊ ni nɪ taan, yɪ vu-dɪʊ kʊm maŋa kɛ. Dí dɛɛn ma zʊ kʊ wʊ sɪ dí kɛ. [12] Dí ma tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ dí vu dí yi Sirakusi. Dí ma pəni da da yatɔ. [13] Dí ma zaŋɪ dáanɪ dí tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ dí vu dí yi Rɪgiu. Tɪga na pʊʊrɪ tɪn, viu ma daa zaŋɪ dí kwaga nɪ kʊ sɪŋɪ kʊ maga. Dí ma kɪ da yale, yɪ dí vu dí yi Pusoli dí zɪgɪ da. [14] Dí ma nuŋi naboro kʊm wʊnɪ dí vu dí maŋɪ dɪ Zezi karabiə badonnə. Ba ma loori dɪbam sɪ dí kɪ da yarpɛ ba tee nɪ. Dí ma kɪ da yarpɛ dáanɪ, yɪ dí laan vu dí yi Rom. [15] Zezi karabiə balʊ na wʊ Rom nɪ tɪn ma ni dɪbam ŋwa. Ba ma zaŋɪ Rom nɪ sɪ ba nuŋi ba jeeri dɪbam cwəŋə nɪ. Ba dɛɛn tu ba yi Apiusi yaga kam na wʊ mɛ tɪn, yɪ badaara dɪ dɛɛn ba jəgə kalʊ ba na bə nɪ ‹Vərə Di Sɪtɔ› tɪn, sɪ ba jeeri dɪbam. Pooli na nɛ-ba kʊntʊ tɪn, o ma kɪ Wɛ le yɪ kʊ pa-o baarɪ. [16] Dí na ve dí yi Rom kʊntʊ tɪn, ba ma pa Pooli cwəŋə sɪ o taa zʊʊrɪ o na lagɪ mɛ tɪn, yɪ ba pa pamaŋnʊ tɔgɪ o yɪr-o.

Pooli na brɪ Wɛ cɪga kam Rom nɪ te tɪn

[17] Da yatɔ na kɛ tɪn, Pooli ma bəŋi tɪʊ kʊm Zwifə bam yigə tiinə sɪ ba jeeri daanɪ. Ba na tu tɪn, Pooli ma ta dɪ ba o wɪ: «A ko-biə-ba, a wʊ kɪ kʊlʊkʊlʊ a cɔgɪ dɪbam nɔɔna bam wʊ, naa a cɔgɪ cullu tɪlʊ dɪbam nabaara na tiŋi ba pa dɪbam tɪn. Dɪ kʊ dɪ, ba jaanɪ amʊ Zeruzalɛm nɪ mʊ ba kɪ Rom tiinə jɪŋa nɪ sɪ ba pɪ-nɪ. [18] Ba dɛɛn ma bwe-nɪ taanɪ sɪ ba nii a na kɪ kʊlʊ tɪn. Ba ma wʊ nɛ a na kɪ kʊlʊ a cɔgɪ sɪ kʊ pa ba gʊ-nɪ tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba ya maa lagɪ sɪ ba yagɪ-nɪ. [19] Zwifə bam ma wʊ sɛ kʊntʊ. Mʊ kʊ kuri kʊ dɛɛn yɪ fɪfɪʊn sɪ a ta sɪ Rom pa-farʊ wʊm tɪtɪ di a taanɪ dɪm. Kʊ nan daɪ nɪ amʊ ga jɪgɪ taanɪ mʊ dɪ a tɪtɪ dwi tiinə bam. [20] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a bəŋi abam sɪ á ba, sɪ dí ŋɔɔnɪ daanɪ dí nii. Ba na vɔgɪ amʊ dɪ capʊnnʊ tɪm tɪn, kʊ yɪ a na sɛ wʊlʊ wʊm Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam na jɪgɪ o tɪɪna tɪn ŋwaanɪ mʊ.»

[21] Pooli na tagɪ kʊntʊ tɪn, ba ma ta dɪd-o ba wɪ: «Dɪbam nan wʊ joŋi tɔnɔ Zude tiinə bam tee nɪ ba na pʊpʊnɪ ba ta nmʊ taanɪ tɪn. Dɪbam ta wʊ nɛ dí ko-bu wʊlʊ na nuŋi da o ba o ta nmʊ taanɪ o brɪ dɪbam, naa o ta wo-balɔrɔ o pa nmʊ. [22] Dɪbam nan wʊ́ ta lagɪ sɪ dí lwarɪ nmʊ na jɪgɪ kʊlʊ n wʊbʊŋa nɪ tɪn. Bɛŋwaanɪ dí maŋɪ dí ye nɪ, nmʊ na tɔgɪ cwə-dʊŋa kalʊ tɪn, nɔɔna yəni ba ŋɔɔna ba yáalɪ-ka je maama.»

[23] Ba laan ma lagɪ dɛ ba pa Pooli sɪ ba jeeri daanɪ. Dɛ dɪm na yi tɪn, nɔɔna zanzan ma ba jəgə kalʊ Pooli na zʊʊrɪ da tɪn. Ba na tu tɪn, o ma tiini o ŋɔɔnɪ taan o brɪ-ba, kʊ zɪgɪ zɪzɪŋa nɪ kʊ vu kʊ yi dɪdaan-ni. O ma ta Wɛ paarɪ dɪm na yɪ te tɪn o brɪ-ba. O ma ma Wɛ

cɩga kalʋ na pʋpʋnɩ Moyisi * cullu tɔnɔ kʋm dɩ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam twaanʋ tɩm
wʋnɩ tɩn o brɩ-ba, yɩ o kwaanɩ sɩ o pa ba sɛ cɩga kalʋ o na tɛ Zezi ŋwaanɩ tɩn. [24] O na
brɩ-ba kʋntʋ tɩn, badaara ma sɛ o taanɩ dɩm. Badaara dɩ ma wʋ sɛ. [25] Ba ma zaŋɩ sɩ ba
viiri, yɩ ba magɩ kantɔgɔ daanɩ dɩ Pooli na tagɩ kʋlʋ tɩn. Ba ta na wʋ viiri tɩn, mʋ Pooli
tagɩ taanɩ dɩdoŋ o wəli da o wɩ:
«Wɛ Joro * kʋm dɛɛn tɔgɩ Wɛ nijoŋnu Ezayi * kwərə mʋ kʋ ta cɩga dɩ abam nabaara
bam kʋ wɩ:
[26] ‹Ve a nɔɔna bam te sɩ n ta dɩ ba nɩ:
«Abam wʋ́ fɔgɩ á cəgi Wɛ taanɩ dɩm dɩ á zwa,
yɩ á bá ni dɩ kuri.
Abam wʋ́ fɔgɩ á nii dɩ á yiə,
yɩ á bá na.»
[27] Bɛŋwaanɩ nɔɔna bam kʋntʋ wʋbʋŋa tɩgɩ mʋ.
Ba zwa dɩ ma kwarɩmɩ,
yɩ ba daarɩ ba pu ba yiə,
sɩ ba yiə yɩ zaŋɩ ya na,
sɩ ba zwa yɩ zaŋɩ ya ni,
sɩ ba wʋbʋŋa yɩ zaŋɩ ya lwarɩ Wɛ taanɩ dɩm kuri.
Kʋ na daɩ kʋntʋ, ba ya wʋ́ pipiri ba sɛ amʋ Wɛ yɩ a pa-ba yazurə.› »
[28] Pooli laan ma ta o wəli da o wɩ: «Á nan taá ye nɩ Wɛ pɛ dwi-gɛ * tiinə mʋ lwarɩ Dʟ na
wʋ́ joŋi-ba Dʟ yagɩ te tɩn. Bantʋ nan wʋ́ sɛ Dʟ kwərə kam.» (([29] O na tagɩ kʋntʋ tɩn,
Zwifə bam ma nuŋi o tee nɩ. Ba na maa viiri tɩn, ba ma tiini ba magɩ kantɔgɔ daanɩ.))
[30] Pooli dɛɛn kɩ bɩna yale mʋ jəgə kam kʋntʋ nɩ, yɩ o zʋʋrɩ mɛ o na ŋwɩ sɩ o taa tigi da
tɩn. O maa yəni o jeeri nɔɔna balʋ maama na tui o te sɩ ba na-o tɩn. [31] O maa yəni o brɩ
Wɛ paarɩ dɩm cɩga kam, yɩ o tɔɔlɩ dí Yuutu Zezi Krisi kwərə. O dɛɛn ŋɔɔnɩ dɩ baarɩ mʋ,
yɩ nɔɔn-nɔɔnʋ wʋ cɩgɩ o yigə. [14:12]\f3 18:25 Nii-na Matiyu 3:1-11.

[14:12]Ziusi dɩ Ɛrmɛsɩ yɩ ba wa yam yɩra mʋ. Ya daɩ wa yalʋ ba na lɔgɩ tɩn, ya yɩ jwəəru mʋ.
\f2 16:7 Ba na wɩ Wɛ Joro * naa Zezi Joro tɩn, kʋ maama yɩ woŋo dɩdʋa mʋ, bɛŋwaanɩ Zezi dɩ Wɛ
yɩ bɩdwɩ mʋ.

Rom

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɪ o pa Rom tiinə tɪn na brɪ dɪbam kʋlʋ tɪn mʋ tɪntʋ

Pooli dɛɛn pʋpʋnɪ tɔnɔ kʋntʋ o pa Wɛ nɔɔna balʋ na wʋ Rom nɪ tɪn mʋ. Nɔɔna badaara ya maŋɪ ba brɪ-ba Wɛ cɪga kam. Pooli nan lagɪ sɪ o dɪ yi ba te, sɪ o pa ba na baarɪ mʋ, sɪ o laan daarɪ o kɛ o vu yigə.

Tɔnɔ kʋntʋ wʋnɪ o brɪ o zaasɪm dɪm maama na yɪ te tɪn:
Nɔɔnʋ maama kɪ lwarɪm mʋ, yɪ Wɛ nan soe ba maama, kʋ na yɪ Zwifə naa dwi-gɛ tiinə dɪ. Ba maama wʋ́ wanɪ ba na cɪga Wɛ tee nɪ, dɪ ba na kɪ ba wʋ-dɪdʋa dɪ Zezi Krisi wʋlʋ na tɪgɪ ba ŋwaanɪ tɪn. Kʋntʋ nan yɪ Wɛ pɛɛrɪ mʋ. Wʋlʋ maama na kɪ o wʋ-dɪdʋa dɪ Zezi tɪn wʋ́ na vrɪm lwarɪm dɪ tʋʋnɪ wʋnɪ. Ba laan wʋ́ ta ŋwɪ dɪ ba Yuutu Zezi, yɪ Wɛ Joro kʋm zəni-ba (pɔɔrɪm 1-8).
Pooli ta ma brɪ Zwifə balʋ na vɪn Zezi dɪ zɪm maama tɪn woŋo. O brɪ nɪ ba bá wanɪ ba vɪn Wɛ maŋa maama, Wɛ zaanɪ dɪm na waɪ woŋo maama tɪn ŋwaanɪ (pɔɔrɪm 9-11).
Kʋ nan na yɪ lele kʋntʋ, Wɛ na kɪ dwi-gɛ tiinə maama lanyɪranɪ te tɪn, kʋ maŋɪ sɪ ba kwe ba tɪtɪ ba pa Zezi, sɪ ba taa ŋwɪ dɪ wʋ-poŋo, sɪ kʋ poli Wɛ wʋ (pɔɔrɪm 12-15).
Tɔnɔ kʋm tiim jəgə nɪ, Pooli brɪ nɪ o lagɪ sɪ o vu Rom mʋ, sɪ bantʋ dɪ laan wanɪ ba zən-o sɪ o kɛ o vu Ɛsɪpanyɪ. O laan ma daarɪ o jɔɔnɪ nɔɔna balʋ maama o na ye yɪ ba wʋ Rom nɪ tɪn (pɔɔrɪm 15-16).

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɪ o pa

ROM TIINƎ tɪn

1

[1] Amʋ Pooli wʋlʋ na yɪ Zezi Krisi gamba-sono tɪn mʋ pʋpʋnɪ tɔnɔ kʋntʋ. Wɛ mʋ kuri-nɪ sɪ a taa yɪ Zezi tɪntʋŋnʋ, sɪ a taa tɔɔlɪ o kwər-ywəŋə kam.
[2] Faŋa faŋa tɪn Wɛ maŋɪ Dʟ pa Dʟ nijoŋnə bam mʋ pʋpʋnɪ Dʟ tɔnɔ kʋm wʋnɪ, nɪ Dʟ goni ni sɪ Dʟ pa nɔɔna lwarɪ Dʟ kwər-ywəŋə kam kʋntʋ. [3-4] Dʟ kwərə kam kʋntʋ nan yɪ Dʟ Bu wʋm taanɪ mʋ, wʋlʋ na yɪ dɪbam Yuutu Zezi Krisi tɪn. Wʋntʋ na jigi nabiinu tɪn, ba lʋg-o Pɛ Davidi* dwi tiinə bam wʋnɪ mʋ. Wɛ Joro* kʋm nan wʋ o tee nɪ dɪ dam, yɪ kʋ brɪ nɪ o yɪ Baŋa-Wɛ Bu mʋ maŋa kalʋ o na bi o yagɪ tʋʋnɪ tɪn. [5] Wʋntʋ ŋwaanɪ mʋ Wɛ kɪ dɪbam yʋ-yoŋo lanyɪranɪ, yɪ Dʟ pa dí yɪ Zezi tɪntʋŋna sɪ dí vu dwi maama tiinə te dí pa ba sɛ o kwər-ywəŋə kam, sɪ ba daarɪ ba kɪ ba wʋ-dɪdʋa dɪd-o, yɪ kʋntʋ wʋ́ pa Zezi Krisi na zulə. [6] Abam dɪ tɔgɪ á yɪ balʋ Wɛ na kuri sɪ á taá yɪ Zezi Krisi nɔɔna tɪn mʋ.
[7] A pʋpʋnɪ a pa abam balʋ na wʋ Rom nɪ yɪ Wɛ soe abam yɪ Dʟ kuri abam sɪ á taá yɪ Dʟ nɔɔna tɪn mʋ.
Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wʋ́ pa abam yazurə dɪ yʋ-yoŋo.

Pooli bʊŋɪ sɪ o vu o na Rom tiinə bam

[8] Dayigə woŋo yɪ, amʊ lagɪ a tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ a kɪ a Yuutu Wɛ le abam maama ŋwaanɪ, dɪ nɔɔna na tɛ abam taanɪ je maama nɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn. [9] Amʊ yəni a loori Wɛ abam ŋwaanɪ maŋa maama, yɪ Wɛ dɪlʊ a na tʊŋɪ a paɪ dɪ a wʊ maama dɪ a na tɔɔlɪ DL Bu Zezi kwər-ywəŋə kam tɪn ye nɪ amʊ tɛ cɪga mʊ. [10] A ta yəni a loori-DL sɪ DL pa-nɪ cwəŋə, sɪ a laan wanɪ a ba abam te. [11] Abam fra tiini ya jɪgɪ amʊ. A lagɪ sɪ a na abam, sɪ Wɛ Joro* kʊm laan wanɪ kʊ tɔgɪ amʊ kʊ zəni abam dɪ Wɛ-pɛɛrɪ dɪlʊ na wú pa á zɪgɪ lanyɪranɪ tɪn. [12] A na lagɪ kʊlʊ tɪn mʊ yɪ sɪ dí na baarɪ da-tee nɪ, dɪbam maama na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ.

[13] A ko-biə-ba, á taá ye nɪ a kwaanɪ kuni zanzan mʊ sɪ a na nɛ cwəŋə sɪ a ba a na abam, yɪ a daa ta wʊ nɛ cwəŋə dɪ zɪm maama. A lagɪ sɪ a ba sɪ a wanɪ a tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ na wú ja kuri tɪn mʊ abam tɪtarɪ nɪ, nɪ a na maŋɪ a kɪ te dwi tiinə badonnə dɪ tɪtarɪ nɪ tɪn. [14] Kʊ yɪ fɪfɪʊn mʊ sɪ a tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam a brɪ nɔɔna maama, yɪ kʊ nyɪ nɪ jɪm mʊ te a yuu nɪ, kʊ na yɪ balʊ yi na pʊʊrɪ, naa balʊ yi na wʊ pʊʊrɪ tɪn, dɪ swan tiinə dɪ balʊ na yəri kʊlʊkʊlʊ tɪn. [15] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ tiini a lagɪ sɪ a ba a tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam a brɪ abam balʊ na wʊ Rom nɪ tɪn dɪ.

Wɛ kwər-ywəŋə kam na jɪgɪ dam te tɪn

[16] Amʊ ba kwarɪ cavɪɪra sɪ a brɪ nɔɔna Wɛ kwər-ywəŋə kam. Taanɪ dɪm kʊntʊ mʊ jɪgɪ dam, yɪ Wɛ ma-dɪ DL vrɪ nɔɔna balʊ maama na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ DL tɪn, kʊ puli dɪ Zwifə* bam mʊ, yɪ kʊ laan ba kʊ wəli dwi-gɛ* tiinə dɪ da. [17] Wɛ kwər-ywəŋə kam mʊ brɪ nɔɔna DL na wú pa ba na cɪga DL tee nɪ te tɪn. Kʊ maama nan zɪgɪ ba na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Wɛ tɔnɔ kʊm maŋɪ kʊ brɪ nɪ: «Wʊlʊ maama na jɪgɪ cɪga Wɛ tee nɪ tɪn mʊ yɪ wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ DL tɪn, oó na ŋwɪa cɪga cɪga.»

Nabiinə maama na gɛ bʊra Wɛ tee nɪ te tɪn

[18] Baŋa-Wɛ nan brɪ nɔɔna DL banɪ na zaŋɪ dɪ ba ba lwarɪm dɪ ba kəm-lwaanʊ tɪm maama ŋwaanɪ. Ba na kɪ wo-lwaanʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ pa ba yəni ba cɪ cɪga kam nɔɔna tee nɪ. [19] Wɛ nan vaŋɪ ba zwa, bɛŋwaanɪ DL maŋɪ DL pa nɔɔna cwəŋə sɪ ba lwarɪ DL cɪga kam. Wɛ tɪtɪ brɪ-ba DL cɪga kam jaja yɪ ba wʊ sɛ. [20] Nabiinə warɪ ba naɪ Baŋa-Wɛ dɪ ba yiə. Kʊ nan na zɪgɪ DL na kɪ lʊgʊ baŋa tɪn, nabiinə sɪɪnɪ ba naɪ wəənʊ tɪlʊ DL na kɪ tɪn. Kʊ ma pa ba wanɪ ba lwarɪ lanyɪranɪ nɪ DL yɪ Wɛ cɪga cɪga, yɪ DL jɪgɪ dam dɪlʊ na ba jɪgɪ tiim tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ nabiinə bá wanɪ ba na bʊra Wɛ tee nɪ dɪ ba na wʊ sɛ-DL tɪn. [21] Ba maŋɪ ba ye Wɛ na yɪ wʊlʊ tɪn, yɪ ba nan ba zuli-DL nɪ ba Wɛ, naa ba taa kɪ-DL le. Kʊ maa pa ba wʊbʊŋa tɪ, yɪ ba bɪcara yam laan yɪ lim, yɪ ba yəri woŋo kʊlʊ na lana tɪn. [22] Ba maa paɪ ba jɪgɪ swan mʊ, yɪ ba laan yɪ jwəəru. [23] Ba ba sɛ sɪ ba taa zuli Ŋwɪa Tu Baŋa-Wɛ, yɪ ba daarɪ ba zuli wəənʊ tɪlʊ ba tɪtɪ na mɔɔnɪ dɪ ba jɪa tɪn. Wəənʊ tɪm kʊntʊ mʊ nyɪ dɪ nabiinə balʊ na tʊ tɪn, dɪ zunə dɪ vara dɪ tɪga wo-vəəlʊ.

[24] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Wɛ yagɪ-ba, sɪ ba taa tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ ba tɪtɪ fra na zʊʊrɪ tɪn. Ba maa yəni ba kɪ wo-digiru, yɪ ba tɔgɪ boorim kikiə yalʊ na yɪ ba cavɪɪra tɪn. [25] Ba maa vɪn Wɛ cɪga kam, yɪ ba daarɪ ba tɔgɪ vwan. Ba maa yəni ba zuli wəənʊ tɪlʊ Wɛ na kɪ tɪn, yɪ ba tɔgɪ-tɪ nɪ tɪ yɪ Wɛ mʊ te. Ba daarɪ ba yagɪ wʊlʊ tɪtɪ na yɪ tɪ maama Kəru tɪn. Wʊntʊ

nan mʊ maŋɩ sɩ o joŋi zulə sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn. Amina.*
26 Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Wɛ yagɩ-ba, yɩ ba kɩ wo-digiru kikiə yalʊ ba fra na zʊʊrɩ yɩ ya jɩgɩ
cavɩɩra tɩn. Kaana ma yəni ba yagɩ ba banna, yɩ ba daarɩ ba tigi dɩ ba donnə kaana, nɩ
baarʊ dɩ o kaanɩ na tigi daanɩ te tɩn. 27 Kʊ yɩ kʊntʊ mʊ dɩ baara dɩ. Ba dɩ ba lagɩ kaana,
yɩ ba daarɩ ba paɩ ba fra zʊʊrɩ ba donnə baara ba ma tigi dɩ ba, yɩ kʊ ya wʊ maŋɩ sɩ ba
taa kɩ kʊntʊ. Baara yəni ba kɩ cavɩɩra kənə yantʊ doŋ mʊ daanɩ, yɩ kʊ pa ba na cam dɩlʊ
na maŋɩ dɩ ba lwarɩm kikiə yam tɩn.
28 Nɔɔna bam kʊntʊ nan bʊŋɩ nɩ Wɛ cɩga kam ba jɩgɩ kuri mʊ sɩ ba taa jɩgɩ-ka ba
wʊbʊŋa nɩ. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Wɛ yagɩ-ba, sɩ ba taa tɔgɩ ba wʊbʊŋ-yɔɔrʊ tɩm kwaga, yɩ
ba kɩ wəənu tɩlʊ ba ya na wʊ maŋɩ sɩ ba kɩ tɩn. 29 Ba wʊbʊŋa maa su dɩ wo-balwaarʊ
tɩlʊ na ba tɔgɩ cɩga kam cwəŋə tɩn, dɩ kəm-lwaanʊ dwi maama. Ba yi maa zʊ wəənu
zanzan. Ba tiini ba jɩgɩ pu-sɩŋa, yɩ ba jɩgɩ wʊ-gʊʊ. Ba ma lagɩ nɔɔna gʊm, yɩ ba kwəri ba
jaanɩ daanɩ, yɩ ba daarɩ ba ganɩ ba donnə. Ba maa bʊŋɩ wo-balwaarʊ ba paɩ ba donnə,
yɩ ba yɩ bɩbarɩ-nyɩna. 30 Ba maa ŋɔɔnɩ ba cɔgɩ ba donnə yum. Ba maa culi Wɛ, yɩ ba twɩ
ba donnə. Ba ta kwəri ba yɩ banɩ-nyɩna, yɩ ba brɩ ba tɩtɩ nɔɔna yigə nɩ. Ba ta ma tiini ba
bʊŋɩ kəm-balwaarʊ wʊbʊŋa, yɩ ba ba nɩgɩ ba tiinə balʊ na lʊgɩ-ba tɩn. 31 Ba yəri kʊlʊ na
wʊ maŋɩ tɩn. Ba maa jɩgɩ niə yale yale. Ba ma ba soe ba donnə, yɩ ba ba jɩgɩ ba ŋwaŋa
dɩ. 32 Ba nan maŋɩ ba ye Wɛ kwərə kam na brɩ kʊlʊ, nɩ balʊ na kɩ kəm-balwaarʊ tɩntʊ doŋ
tɩn maŋɩ sɩ ba tɩ mʊ. Nan dɩ kʊntʊ dɩ, ba ta yəni ba kɩ-tɩ mʊ, yɩ ba tɛ dɩ balʊ na kɩ
lwarɩm tɩn dɩ, nɩ kʊ lana.

2

Wɛ tɔgɩ cɩga mʊ Dɩ maa di nabiinə sarɩya

1 Nmʊ wʊlʊ na co n donnə tɩn, kʊ yɩ nmʊ tɩtɩ mʊ n coə, bɛŋwaanɩ nmʊ tɩtɩ dɩ kɩ wo-
lwaanʊ tɩm kʊntʊ doŋ mʊ. Kʊntʊ tɩn, n bá wanɩ n na bʊra Wɛ tee nɩ. 2 Dɩ́ nan ye nɩ Wɛ
wʊ́ di nɔɔna balʊ na kɩ wo-lwaanʊ tɩm kʊntʊ doŋ tɩn taanɩ dɩ cɩga mʊ. 3 Nmʊ wʊlʊ na co
n donnə kikiə yɩ nmʊ tɩtɩ dɩ kɩ-ya mʊ tɩn, kʊntʊ nmʊ bʊŋɩ nɩ nń wanɩ n lu Wɛ sarɩya yam
wʊnɩ mʊ na? 4 Wɛ nan tiini Dɩ jɩgɩ nɔɔna ŋwaŋa dɩ ban-pʊnʊ dɩ wʊ-zuru. Nmʊ nan paɩ
wəənu tɩm kʊntʊ yɩ kafɛ mʊ na? Ta n ye nɩ, Wɛ na jɩgɩ nmʊ ŋwaŋa tɩn, kʊ yɩ sɩ kʊ pa
nmʊ wanɩ n ləni n wʊ mʊ n yagɩ kəm-balwaarʊ.
5 Nmʊ nan tiini n kʊ n bɩcarɩ mʊ yɩ n vɩn sɩ n ləni n wʊ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa n cam dɩm tiini
dɩ puli dɛ dɩm Wɛ na wʊ́ ba Dɩ brɩ Dɩ ban-zɔŋɔ kʊm yɩ Dɩ daarɩ Dɩ di nabiinə sarɩya dɩ
cɩga tɩn. 6 Wɛ laan wʊ́ pa nɔɔnʊ maama na o nyɩm sɩ kʊ maŋɩ dɩ o tɩtʊŋa yam na yɩ te
tɩn. 7 Nɔɔna badaara yəni ba vɔ ba wʊrʊ mʊ yɩ ba kɩ wo-laarʊ, sɩ kʊ pa ba na paarɩ dɩ
zulə dɩ ŋwɩa kalʊ na ba cɔgɩ tɩn Wɛ tee nɩ. Wɛ nan wʊ́ pa bantʊ ŋwɩa kalʊ na ba ti tɩn.
8 Nɔɔna badaara nan wʊra ba na lagɩ bam tɩtɩ yɩranɩ zənə mʊ. Ba maa vɩn Wɛ cɩga kam,
yɩ ba daarɩ ba tɔgɩ wo-balwaarʊ kənə. Wɛ cam dɩm dɩ Dɩ ban-zɔŋɔ kʊm nan wʊ́ ba
bantʊ baŋa. 9 Nabiinə balʊ maama na kɩ wo-balwaarʊ tɩn wʊ́ na yaara dɩ cam, kʊ na puli
dɩ Zwifə bam, sɩ kʊ vu kʊ yi dwi-gɛ* tiinə dɩ. 10 Kʊ daarɩ, balʊ maama na kɩ kəm-laarʊ
tɩn, Wɛ wʊ́ pa-ba paarɩ dɩ zulə dɩ ywəəni, kʊ na puli dɩ Zwifə bam sɩ kʊ vu kʊ yi dwi-gɛ
tiinə dɩ. 11 Bɛŋwaanɩ Wɛ tɔgɩ cɩga mʊ dɩ Dɩ na kɩ nɔɔna maama te tɩn, sɩ Dɩ ba kuri-ba

daanɪ.
[12] Balʊ na kɪ lwarɪm yɪ ba yəri Wɛ cullu tɪlʊ Dl na kɪ Moyisi* jɪŋa nɪ tɪn, baá cɔgɪ mʊ yɪ kʊ daɪ Dl cullu tɪm ŋwaanɪ. Kʊ daarɪ, balʊ na ye Wɛ cullu tɪm na kɪ ba cɔgɪ, Wɛ wú tɔgɪ Dl cullu tɪm kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Dl ma di ba taanɪ. [13] Bɛŋwaanɪ, kʊ daɪ nɔɔna balʊ na cəgi Wɛ cullu tɪm tɪn mʊ wú na cɪga Dl tee nɪ, kʊ yɪ balʊ na sɛ ba kɪ Dl cullu tɪm na wɪ te tɪn mʊ wú na cɪga Dl tee nɪ. [14] Dwi-gɛ tiinə bam nan yəri Wɛ cullu tɪm sɪ ba taa tɔgɪ-tɪ. Ba tɪtɪ wʊbʊŋa nan na paɪ ba tɔgɪ cɪga kalʊ Wɛ cullu tɪm na brɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ ba maŋɪ ba ye kʊlʊ na maŋɪ sɪ ba taa kɪ tɪn mʊ, yɪ Wɛ cullu tɪm ta təri ba tee nɪ. [15] Ba tɪtʊŋa yam brɪ nɪ cɪga kalʊ Wɛ cullu tɪm na brɪ tɪn tigi ba bɪcara nɪ. Ba wʊbʊŋa na paɪ ba tɔgɪ cwəŋə kalʊ tɪn dɪ brɪ nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ, bɛŋwaanɪ ba wʊbʊŋa waɪ ya brɪ-ba nɪ ba kɪ ba cɔgɪ, naa ya brɪ-ba nɪ ba jɪgɪ cɪga. [16] Kʊú ta yɪ kʊntʊ mʊ Wɛ sarɪya dɛ dɪm nɪ. Baŋa-Wɛ wú da Zezi Krisi ŋwaanɪ Dl bʊrɪ nɔɔna maama wʊbʊŋa yalʊ na səgi tɪn, nɪ amʊ na brɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam te tɪn.

Wɔɔ mʊ yɪ Zwifu cɪga cɪga Wɛ yigə nɪ?

[17] Kʊ daarɪ nmʊ wʊlʊ na brɪ n tɪtɪ nɪ n yɪ Zwifu tɪn, nmʊ yəni n dalɪ Wɛ cullu tɪm yɪra nɪ mʊ, yɪ n kɪ tɪɪra dɪ n Wɛ tɔga kam. [18] Nmʊ maŋɪ n ye Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ sɪ n kɪ kʊlʊ tɪn. Nmʊ na zaasɪ Wɛ cullu tɪm tɪn mʊ pɛ n lwarɪ woŋo kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn. [19] Nmʊ bʊŋɪ nɪ n jɪgɪ Wɛ pooni mʊ n paɪ balʊ ta na wʊ lim wʊnɪ tɪn, yɪ n nyɪ dɪ lilwe vaŋɪnʊ na lagɪ sɪ o pa nɔɔna tɔgɪ cwəŋə te tɪn. [20] Nmʊ maa n bʊŋɪ nɪ n jɪgɪ cwəŋə sɪ n brɪ balʊ na ba jɪgɪ yəno tɪn, sɪ n daarɪ n zaasɪ balʊ wʊbʊŋa ta na wʊ bɪgɪ tɪn. Wɛ cullu tɪm na brɪ-m cɪga dɪ yəno maama tɪn mʊ paɪ n bʊŋɪ kʊntʊ. [21] Nmʊ nan na yəni n zaasɪ n donnə tɪn, bɛɛ mʊ kɪ yɪ n ba zaasɪ n tɪtɪ? Nmʊ yəni n brɪ nɔɔna nɪ ba yɪ taa ŋɔna, yɪ nmʊ tɪtɪ ŋɔnɪ mʊ. [22] N tɛ nɪ ba yɪ kɪ boorim, yɪ nmʊ tɪtɪ boori mʊ. Nmʊ culi jwənə, yɪ n laan daarɪ n di nyɔɔrɪ ya baŋa nɪ. [23] Nmʊ jɪgɪ tɪɪra dɪ Wɛ na kɪ Dl cullu tɪm n jɪŋa nɪ tɪn, yɪ n laan daarɪ n kɪ n cɔgɪ Wɛ yɪrɪ dɪ n na ba sɛ Dl cullu tɪm na brɪ te tɪn. [24] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Kʊ yɪ abam Zwifə bam kikiə ŋwaanɪ mʊ paɪ dwi-gɛ tiinə ŋɔɔnɪ ba cɔgɪ Wɛ yɪrɪ.»
[25] Abam yəni á goni á bəkəri sɪ kʊ brɪ nɪ á yɪ Wɛ nɔɔna mʊ. Á nan na kwaanɪ á sɛ Wɛ cullu tɪm, á bəkəri* gonim dɪm jɪgɪ kuri. Kʊ daarɪ, á na cɔgɪ Wɛ cullu tɪm, á bəkəri sɪm gwəŋə yɪ kafɛ mʊ. [26] Dwi-gɛ tiinə nan ba goni ba bəkəri. Ba wʊ nɔɔnʊ dɪdʊa nan na tɔgɪ cɪga kalʊ Wɛ cullu tɪm na brɪ tɪn, kʊntʊ tu nyɪ dɪ wʊlʊ na goni sɪ kʊ brɪ nɪ o yɪ Wɛ nɔɔnʊ tɪn mʊ. [27] Dwi-gɛ tiinə wú brɪ nɪ abam Zwifə bam ba jɪgɪ bʊra. Bɛŋwaanɪ á jɪgɪ Wɛ cullu tɔnɔ kʊm á jɪŋa nɪ, yɪ á goni á bəkəri. Nan dɪ kʊ dɪ, á ta yəni á cɔgɪ Wɛ cullu tɪm mʊ. Bantʊ nan ba goni ba bəkəri, yɪ ba nan tɔgɪ Wɛ cullu tɪm.
[28] Kʊ daɪ wʊlʊ na brɪ o tɪtɪ nɪ o yɪ Zwifu tɪn mʊ sɪɪnɪ o yɪ Zwifu cɪga cɪga Wɛ yigə nɪ. Kʊ nan ta daɪ nɪ wʊlʊ na goni tɪn mʊ sɪɪnɪ o yɪ Wɛ nɔɔnʊ. [29] Wɛ yigə nɪ, Zwifu cɪga cɪga yɪ wʊlʊ Wɛ na ləni o bɪcarɪ tɪn mʊ. Wʊlʊ bɪcarɪ na fɔgɪ dɪ kwɛ tɪn mʊ nyɪ dɪ o goni mʊ cɪga cɪga. Wɛ cullu tɔnɔ kʊm bá wanɪ kʊ kwɛ nɔɔnʊ bɪcarɪ, kʊ nan yɪ Wɛ Joro* kʊm mʊ waɪ kʊ kwɛ nɔɔnʊ bɪcarɪ. Nɔɔnʊ wʊntʊ doŋ naɪ zulə Wɛ tee nɪ mʊ, sɪ kʊ daɪ nabiinə tee nɪ.

3

Zwifu dwe dwi-gɛ tu Wɛ yigə nɪ na?

1 Zwifə nan jɪgɪ yu-yoŋo ba dwe dwi-gɛ* tiinə na? Zwifə na goni ba bəkəri* tɪn, kʊ jɪgɪ
zənə kʊ pa-ba na? 2 Ɛɛn, kʊ tiini kʊ jɪgɪ kuri. Bɛŋwaanɪ dayigə tɪn, Zwifə bam mʊ yɪ balʊ
Wɛ na kwe Dʟ ni-bɪtarɪ sɪm Dʟ kɪ ba jɪŋa nɪ tɪn. 3 Ba badaara nan wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ
Wɛ. Kʊntʊ nan bá wanɪ kʊ pa Wɛ kwanɪ Dʟ ni-taanɪ dɪm. 4 Nɔɔna maama na maŋɪ ba yɪ
vwa-nyɪna, Wɛ ta yɪ cɪga tu mʊ. Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Nmʊ Wɛ jɪgɪ cɪga
dɪ nmʊ na ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ maama tɪn.
Nɔɔna na maŋɪ ba co nmʊ dɪ,
nmʊ ta yɪ cɪga tu mʊ.»

5 Kʊntʊ ŋwaanɪ, dɪbam na kɪ lwarɪm dɪlʊ tɪn ta na brɪ nɪ Wɛ yɪ cɪga tu mʊ, dí wʊ́ ta nɪ
bɛɛ? Kʊntʊ wʊ́ pa nɔɔna taa tɛ nɪ, Wɛ na pɛ ba na cam ba lwarɪm ŋwaanɪ tɪn, Dʟ wʊ kɪ
cɪga na? 6 Kʊ nan daɪ kʊntʊ. Wɛ ya na daɪ cɪga tu, Dʟ wʊ́ kɪ ta mʊ Dʟ di nabiinə taanɪ?
7 Nɔɔna ta waɪ ba tɛ ba wɪ: «Amʊ na yəni a fɔ vwan tɪn, kʊ pɛ nɔɔna lwarɪ jaja nɪ Wɛ tiini
Dʟ yɪ cɪga tu, yɪ Dʟ na zulə kʊ ŋwaanɪ. Kʊ na yɪ kʊntʊ, bɛɛ mʊ yɪ a maŋɪ sɪ a na cam a
kəm-balwaarʊ tɪm ŋwaanɪ?» 8 Kʊntʊ ya na yɪ cɪga, dí ya wʊ́ wanɪ dí ta dí wɪ: «Pa-na dí
taá tʊŋɪ lwarɪm, sɪ kʊʊ́ ja lanyɪranɪ kʊ ba.» Nɔɔna badonnə yəni ba fɔ vwan ba pa amʊ
ba wɪ, amʊ tɛ kʊntʊ doŋ mʊ. Ba nan lagɪ sɪ ba cɔgɪ amʊ yɪrɪ mʊ. Ba nan wʊ́ na cɔgɪm sɪ
kʊ maŋɪ dɪ ba tɪtʊŋa na yɪ te tɪn.

Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na jɪgɪ cɪga Wɛ yigə nɪ

9 Kʊ brɪ nɪ dɪbam Zwifə bam garɪ dwi-gɛ* tiinə bam mʊ na? Awo. A ya maŋɪ a ta nɪ
nɔɔna maama wʊ lwarɪm gambɛɛm wʊnɪ mʊ, kʊ na yɪ Zwifə naa dwi-gɛ tiinə bam dɪ,
10 nɪ kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na jɪgɪ cɪga Wɛ yigə nɪ,
dɪ nɔɔnʊ dɪdʊa dɪ.
11 Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na ye kʊlʊ na maŋɪ tɪn.
Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na lagɪ sɪ o lwarɪ Wɛ.
12 Ba maama mɛ ba kwaga mʊ ba ya Wɛ,
yɪ ba maama tusi.
Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na kɪ lanyɪranɪ,
dɪ nɔɔnʊ dɪdʊa dɪ.
13 Ba niə maa ŋɔɔrɪ nɪ yibeelə niə na pʊrɪ te tɪn.
Ba maa maɪ ba dindəlimə ba ma ganɪ daanɪ.
Ba niə ma cana nɪ bɪsankwɪ na jɪgɪ vɪan sɪ gʊɪ nɔɔna te tɪn.
14 Ba maa sɔɔlɪ wo-balwaarʊ ba pa nɔɔna.
15 Ba ma tiini ba duri lɪla ba ve ba gʊɪ nɔɔna.
16 Ba na dɛ jəgə kalʊ maama tɪn,
ba yəni ba cɔgɪ wəənu mʊ yɪ ba ta yaarɪ nɔɔna zanzan.
17 Ba maa yəri ywəəni cwəŋə sɪ ba tɔgɪ.

[18] Ba maa brɩ ba ba kwarɩ Wɛ.»
[19] Dí nan ye nɩ kʊlʊ maama Wɛ cullu tɔnɔ kʊm na brɩ tɩn, kʊ pʊpʊnɩ kʊ pa balʊ cullu tɩm na te-ba tɩn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɩ, nabiinə maama wʊ́ ba ba zɩgɩ Wɛ yigə nɩ sɩ Dɩ di ba taanɩ, yɩ ba wʊlʊwʊlʊ bá wanɩ o ni o puri sɩ o ma ŋɔɔnɩ o joŋi o tɩtɩ. [20] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɩ o na cɩga Wɛ tee nɩ, o na tɔgɩ Dɩ cullu tɩm tɩn ŋwaanɩ. Wɛ cullu tɩm nan paɩ nabiinə mʊ lwarɩ nɩ ba kɩ ba tusi.

Dí na wʊ́ na cɩga Wɛ tee nɩ te tɩn

[21] Wɛ laan nan pɛ dí lwarɩ Dɩ na paɩ nɔɔna naɩ cɩga Dɩ tee nɩ te tɩn, yɩ kʊ wʊ zɩgɩ cullu tɔgɩm baŋa nɩ. Wɛ cullu tɔnɔ kʊm dɩ Wɛ nijoŋnə bam dɩ nan maŋɩ ba brɩ cwəŋə kam kʊntʊ. [22] Kʊ nan yɩ nɔɔna na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi* tɩn ŋwaanɩ mʊ Wɛ paɩ ba na cɩga Dɩ tee nɩ. Balʊ maama na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn wʊ́ na cɩga Wɛ tee nɩ, bɛŋwaanɩ nɔɔna maama yɩ bɩdwɩ mʊ Wɛ yigə nɩ. [23] Nabiinə maama kɩ lwarɩm mʊ yɩ ba daa wʊ maŋɩ dɩ Wɛ paarɩ dɩm. [24] Wɛ nan paɩ nɔɔna na cɩga Dɩ tee nɩ zaanɩ mʊ, Zezi Krisi na ŋwɩ ba lwarɩm jɩnɩ o ma joŋi-ba tɩn ŋwaanɩ. Wɛ paɩ nɔɔna Dɩ zaanɩ dɩm kafɛ mʊ. [25] Dɩ ma pa Zezi ba o ji kaanɩm.* O jana kam nuŋi ka ma vrɩ nɔɔna ba lwarɩm wʊnɩ, dɩ ba na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩd-o tɩn ŋwaanɩ. Wɛ kɩ kʊntʊ mʊ sɩ kʊ brɩ nɩ Dɩ yɩ cɩga tu mʊ. Faŋa faŋa tɩn, Wɛ dɛɛn kɩ wʊ-zuru mʊ yɩ Dɩ wʊ vaŋɩ balʊ na kɩ lwarɩm tɩn zwa. [26] Kʊ daarɩ lele kʊntʊ Wɛ pɛ dí lwarɩ nɩ Dɩ yɩ cɩga tu, dɩ Dɩ na joŋi nɔɔna ba lwarɩm wʊnɩ tɩn. Kʊntʊ maa brɩ nɩ Wɛ jɩgɩ cɩga, yɩ Dɩ ta paɩ balʊ maama na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn dɩ ta na cɩga Dɩ tee nɩ.
[27] Kʊ na yɩ kʊntʊ, dí wʊ́ magɩ dí nyɔɔna bɛɛ baŋa nɩ mʊ? Kʊlʊkʊlʊ tərə. Bɛŋwaanɩ, kʊ daɩ dí na tɔgɩ Wɛ cullu tɩm tɩn mʊ pɛ dí na cɩga, kʊ yɩ dí na sɛ dí kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn ŋwaanɩ mʊ. [28] Bɛŋwaanɩ dí ye nɩ nɔɔna wʊ́ na cɩga Wɛ tee nɩ dɩ ba na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Dɩ tɩn mʊ, sɩ kʊ daɩ cullu tɩm tɔgɩm ŋwaanɩ. [29] Baŋa-Wɛ yɩ Zwifə bam yɩranɩ Wɛ mʊ na? Dɩ daɩ dwi-gɛ tiinə bam dɩ Wɛ na? Ɛɛn, Dɩ yɩ nabiinə maama Wɛ mʊ. [30] Wɛ yɩ dɩdʊa mʊ. Zwifə bam na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Dɩ, Dɩ wʊ́ pa ba na cɩga Dɩ tee nɩ. Dwi-gɛ tiinə bam dɩ nan na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Dɩ, Dɩ wʊ́ pa ba dɩ na cɩga Dɩ tee nɩ. [31] Kʊntʊ nan ba lagɩ kʊ ta nɩ dí na kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ tɩn, Dɩ cullu tɩm daa ba jɩgɩ kuri. Dí na kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ te tɩn laan paɩ Dɩ cullu tɩm tiini tɩ jɩgɩ kuri mʊ.

4

Abraham na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ yɩ o na cɩga Dɩ tee nɩ te tɩn

[1] Á pa dí nii dí nabaarʊ Abraham* dɛɛn na yɩ te yɩ o na cɩga Wɛ tee nɩ tɩn. [2] Wɛ ya na pɛ-o cɩga o na kɩ kəm-laarʊ tɩn ŋwaanɩ mʊ, o ya wʊ́ ta jɩgɩ woŋo sɩ o magɩ o nyɔɔnɩ kʊ baŋa nɩ. O nan ba jɩgɩ woŋo sɩ o magɩ o nyɔɔnɩ Wɛ yigə nɩ. [3] Wɛ tɔnɔ kʊm nan brɩ dɩbam kʊ wɩ: «Abraham kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ, yɩ Wɛ pa o na cɩga kʊ ŋwaanɩ.» [4] Kʊ nan na yɩ nɔɔnʊ na tʊŋɩ tɩtʊŋɩ, o maŋɩ sɩ o joŋi o ŋwɩɩrʊ mʊ o tɩtʊŋɩ dɩm ŋwaanɩ, kʊntʊ nan daɩ pɛɛrɩ mʊ o joŋi. [5] Kʊ daarɩ nɔɔnʊ wʊlʊ na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ, yɩ o ba tɩɩgɩ kəm-laarʊ tɩlʊ o na kɩ tɩn, Wɛ wʊ́ pa kʊntʊ tu na cɩga dɩ o na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Dɩ tɩn ŋwaanɩ. Wɛ mʊ yɩ wʊlʊ na yagɩ nɔn-balwaarʊ lwarɩm Dɩ ma cɛ-ba yɩ Dɩ pa ba na cɩga Dɩ tee nɩ tɩn. [6] Pɛ Davidi* dɩ maŋɩ o ta kʊntʊ doŋ mʊ. O dɛɛn tagɩ o wɩ, nɔɔnʊ wʊlʊ Wɛ na pɛ o na

cɪga yɪ kʊ daɪ o kəm-laarʊ ŋwaanɪ tɪn yɪ yu-yoŋo tu mʊ. [7] Davidi maa wɪ:
«Balʊ Wɛ na yagɪ ba wo-balwaarʊ Dʟ ma cɛ-ba tɪn jɪgɪ yu-yoŋo,
Dʟ na saarɪ ba lwarɪm dɪm tɪn ŋwaanɪ.
[8] Nɔɔnʊ wʊlʊ na kɪ lwarɪm
yɪ Wɛ yagɪ Dʟ ma cɛ-o yɪ Dʟ daa ba kɪ-dɪ Dʟ bɪcarɪ nɪ tɪn jɪgɪ yu-yoŋo.»
[9] Davidi na ŋɔɔnɪ wʊpolo taanɪ dɪm kʊntʊ tɪn, o ŋɔɔnɪ balʊ na goni ba bəkəri* tɪn yɪranɪ ŋwaanɪ mʊ na? Aye. O ŋɔɔnɪ balʊ na ba goni ba bəkəri tɪn dɪ ŋwaanɪ mʊ. Dí maŋɪ dí lwarɪ nɪ: «Abraham kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ mʊ, yɪ Wɛ pa o na cɪga kʊ ŋwaanɪ.»
[10] Wɛ na pɛ o na cɪga Dʟ tee nɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ maŋa kalʊ o na goni tɪn mʊ na? Awo, kʊ yɪ o ta na wʊ goni maŋa kalʊ tɪn mʊ. [11] Kʊ yɪ kʊ kwaga nɪ mʊ Wɛ pɛ o go sɪ kʊ taa yɪ maana kʊ brɪ nɪ, Wɛ maŋɪ Dʟ pa o na cɪga o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ tɪn ŋwaanɪ, kʊ loori o na wʊ́ go tɪn. Kʊntʊ, balʊ maama dɪ na wʊ goni yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ yɪ kʊ pa ba na cɪga Dʟ tee nɪ tɪn, ba dɪ yɪ Abraham dwi tiinə cɪga cɪga mʊ. [12] Balʊ maama dɪ na goni yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn yɪ Abraham dwi tiinə mʊ, yɪ kʊ nan daɪ ba na goni tɪn yɪranɪ má ŋwaanɪ, kʊ yɪ ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ, nɪ Abraham dɛɛn na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ kʊ loori o na wʊ́ go maŋa kalʊ tɪn.

Wɛ goni Dʟ ni dɪ Abraham, o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ tɪn ŋwaanɪ mʊ

[13] Kʊ daɪ Abraham* na tɔgɪ Wɛ cullu tɪm tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Wɛ go Dʟ ni dɪ Abraham dɪ o dwi tiinə bam. Kʊ nan yɪ Abraham na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ yɪ o na cɪga Dʟ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Wɛ go ni Dʟ wɪ, Dʟ wʊ́ pa o ba o taa te lʊgʊ kʊm. [14] Kʊ nan ya na yɪ balʊ na tɔgɪ cullu tɪm tɪn mʊ wʊ́ ba ba taa te lʊgʊ kʊm, dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn ya daa ba jɪgɪ kuri, yɪ Wɛ ni-gonim dɪm dɪ ya wʊ́ ji kafɛ mʊ. [15] Wɛ cullu tɪm vɪʊn mʊ paɪ Dʟ banɪ zaŋɪ dɪ nɔɔna, ba na cɔgɪ-tɪ tɪn ŋwaanɪ. Cullu nan na tərə, nɔɔna bá wanɪ ba cɔgɪ-tɪ.
[16] Kʊntʊ, dí lwarɪ nɪ kʊ yɪ Abraham na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Wɛ go ni dɪd-o, sɪ kʊ taa yɪ zaanɪ pɛɛrɪ. Kʊntʊ tɪn, Abraham dwi tiinə bam maama wʊ́ sɪɪnɪ ba na wo-laarʊ tɪlʊ Wɛ na goni ni sɪ Dʟ pa-ba tɪn. Kʊ daɪ balʊ na tɔgɪ Wɛ cullu tɪm tɪn yɪranɪ mʊ wʊ́ na-tɪ, kʊ yɪ balʊ dɪ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ nɪ Abraham dɪ dɛɛn na kɪ te tɪn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ dɪbam maama wʊ́ wanɪ dí bəŋi Abraham nɪ dí nabaarʊ. [17] Wɛ dɛɛn tagɪ dɪ Abraham Dʟ wɪ: «Amʊ goni a ni sɪ a pa n ji dwi zanzan nabaarʊ mʊ.» Abraham na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn, o sɪɪnɪ o ji dí nabaarʊ Wɛ yigə nɪ. Kʊ yɪ Wɛ dɪntʊ mʊ bi nɔɔna Dʟ pa ba yagɪ tʊʊnɪ, yɪ Dʟ pa woŋo maama kɪ maŋa kalʊ kʊlʊkʊlʊ ya ta na tərə tɪn. [18] Wɛ dɛɛn na tagɪ dɪ Abraham Dʟ wɪ o dwi wʊ́ puli tɪn, Abraham ya yəri Wɛ na wʊ́ kɪ te Dʟ kɪ kʊntʊ. Dɪ kʊntʊ dɪ, o ta jɪgɪ tɪɪna lanyɪranɪ, yɪ o kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ. Kʊntʊ ma pa o sɪɪnɪ o ji dwi zanzan nabaarʊ, nɪnɛɛnɪ Wɛ na tagɪ nɪ o dwi dɪm wʊ́ puli te tɪn.
[19] Abraham dɛɛn na gɛ fɪɪn sɪ o yi bɪna bi tɪn, o ma na nɪ o tiini o kwɪn zanzan, o daa bá wanɪ bu o lʊ. O ma na nɪ o kaanɪ Sara dɪ kwɪn zanzan o kɛ lʊra. Dɪ kʊntʊ maama o dɛɛn ta kɪ o wʊ-dɪdʊa mʊ dɪ Wɛ. [20] O maa ba jɪgɪ bʊbwɛa dɪ Wɛ na goni Dʟ ni sɪ Dʟ pa-o kʊlʊ tɪn. O na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn, kʊ paɪ o zɪgɪ kəŋkəŋ, yɪ kʊ pa Wɛ na zulə. [21] O maa sɪɪnɪ o ye lanyɪranɪ nɪ, Wɛ wʊ́ wanɪ Dʟ kɪ kʊlʊ Dʟ na goni Dʟ ni sɪ Dʟ kɪ tɪn. [22] Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ: «Wɛ ma pa o na cɪga dɪ o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ tɪn

ŋwaanı.» [23] Kʊ nan na pʊpʊnı kʊ wı: «Wɛ ma pa o na cıga» tın, kʊ daı Abraham yıranı ŋwaanı mʊ kʊ pʊpʊnı kʊntʊ. [24] Kʊ pʊpʊnı dıbam dı ŋwaanı mʊ. Bɛŋwaanı Wɛ wʊ́ pa dıbam dı na cıga Dɩ tee nı, dı dí na kı dí wʊ-dıdʊa dı Dɩ tın ŋwaanı. Dıntʊ mʊ bi dí Yuutu Zezi Dɩ pa o yagı tʊʊnı. [25] Wɛ nan mʊ kı Zezi nabiinə jıŋa nı Dɩ pa o tı dıbam lwarım ŋwaanı. Dɩ ma daarı Dɩ bi-o Dɩ pa o yagı tʊʊnı o joori o na ŋwıa, sı kʊ pa dí na cıga Dɩ tee nı.

5

Zezi na fɔgı dıbam dı Wɛ daanı te tın

[1] Dí na kı dí wʊ-dıdʊa dı Zezi tın mʊ pɛ dí na cıga Wɛ tee nı. Kʊntʊ, dıbam dı Wɛ fɔgı daanı dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanı mʊ. [2] Zezi mʊ pɛ dıbam yi Wɛ yigə, yı Wɛ kı dıbam yu-yoŋo dí na kı dí wʊ-dıdʊa dıd-o tın ŋwaanı. Kʊntʊ tın, dí jıgı tıına nı dí wʊ́ na paarı-zulə Wɛ tee nı, yı kʊ paı dıbam jıgı wʊpolo lanyıranı. [3] Dí nan ta jıgı wʊpolo dí yaara yam wʊnı, bɛŋwaanı dí ye nı yaara waı ya paı dí fɔgı dí zıgı dı pu-dıa. [4] Dí pu-dıa kam yaara yam wʊnı tın laan maa pa dí zıgı kəŋkəŋ maŋım wʊnı. Dí na zıgı kəŋkəŋ maŋım wʊnı tın laan maa pa dí jıgı tıına Wɛ tee nı. [5] Dí na jıgı tıına kʊntʊ tın, kʊ bá pa dí na dí cavııra, bɛŋwaanı Wɛ tiini Dɩ kı Dɩ sono dıbam bıcara nı, dı Dɩ na pɛ Dɩ Joro* kʊm wʊ dıbam wʊnı tın.

[6] Dıbam na bwənə yı dí warı dí joŋi dí tıtı tın, mʊ Zezi Krisi tıga o ma vrı dıbam na yı nɔn-balwaarʊ tın, maŋa kalʊ Wɛ wʊbʊŋa na lagı tın. [7] Kʊ cana sı nɔɔnʊ sɛ o tı o doŋ ŋwaanı, dı o na wʊ́ tı wʊlʊ ŋwaanı tın na maŋı o yı cıga tu te dı. Kʊ nan waı kʊ kı sı nɔɔnʊ bá kwarı fʊʊnı sı o tı nɔn-ŋʊm ŋwaanı. [8] Kʊ nan na yı Baŋa-Wɛ, dıntʊ brı dıbam Dɩ na tiini Dɩ soe dıbam te tın, dı Dɩ na pɛ Zezi Krisi ba o tı dıbam ŋwaanı maŋa kalʊ dí ya ta na yı lwarım kərə tın. [9] Zezi na tıga yı o jana kam nuŋi tın mʊ pɛ dí na cıga Wɛ tee nı. Kʊ nan na dwe dıdı tın, o laan wʊ́ joŋi dıbam Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm wʊnı. [10] Dıbam ya yı Wɛ dʊna mʊ. Dɩ Bʊ wʊm tʊʊnı dım nan mʊ pɛ dıbam dı Wɛ fɔgı daanı. Kʊ nan na dwe dıdı, dıbam laan na jigi Wɛ nɔɔna tın, Dɩ Bʊ wʊm wʊ́ vrı dıbam, o na joori o bi o yagı tʊʊnı tın ŋwaanı. [11] Kʊlʊ ta na wəli da tın, dí jıgı wʊpolo lanyıranı dı Wɛ, dı dí Yuutu Zezi Krisi na pɛ dıbam dı Wɛ fɔgı daanı tın ŋwaanı.

Adam na vın Wɛ ni tın mʊ pɛ tʊʊnı ba, Zezi maa ja ŋwıa o ba

[12] Nabiinu dıdʊa ŋwaanı mʊ pɛ lwarım ba lʊgʊ baŋa, yı lwarım dı ja tʊʊnı dı wəli da dı ba. Kʊntʊ tın, nabiinə maama maŋı sı ba tı mʊ, ba maama na kı lwarım tın ŋwaanı. [13] Kʊ na wʊ́ loori sı Wɛ kı Dɩ cullu tım Dɩ nɔɔna bam jıŋa nı tın, dı lwarım maŋı dı wʊ lʊgʊ baŋa nı mʊ. Cullu tım nan ya ta na tərə tın, Wɛ ba jeeli nɔɔna lwarım. [14] Kʊ na zıgı Adam* maŋa kam nı sı kʊ vu kʊ yi Moyisi* maŋa kam tın, tʊʊnı ya maŋı dı wʊra mʊ yı dı waı nabiinə. Dı maa waı balʊ dı na kı ba tusi, yı kʊ daı nı Adam dɛɛn na kı lwarım o vın Wɛ ni te tın.

Adam nan brı dıbam Zezi na lagı o ba tın nyınyʊgʊ mʊ. [15] Ba nan daı bıdwı. Bɛŋwaanı Adam dɛɛn na kı lwarım dılʊ tın daı bıdwı dı Wɛ na pɛ dıbam pɛɛrı dılʊ zaanı tın. Nabiinu dıdʊa kam kʊntʊ lwarım dım ŋwaanı mʊ pɛ nɔɔna zanzan tı. Wɛ zaanı dım nan dwe kʊntʊ, yı Dɩ tʊŋı nabiinu dıdʊa, wʊntʊ mʊ yı Zezi Krisi, sı o kı nɔɔna

zanzan yu-yoŋo kʊ ja gaalɪ. [16] Wɛ na pɛ pɛɛrɪ dɪm nɔɔna zaanɪ kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ bɪdwɪ nɪ Adam na kɪ lwarɪm te tɪn. Wʊntʊ na kɪ lwarɪm o vɪn Wɛ ni bɪdwɪ tɪn mʊ pɛ Wɛ di nɔɔna sarɪya. Kʊ daarɪ nɔɔna zanzan na kɪ ba tusi tɪn, Wɛ pɛɛrɪ dɪm nan pɛ ba lwarɪm zanzan ti yɪ ba na cɪga Dʟ tee nɪ. [17] Nabiinu dɪdʊa kam lwarɪm ŋwaanɪ mʊ pɛ tʊʊnɪ tɔgɪ da dɪ jaanɪ nɔɔna. Kʊ nan na dwe dɪdɪ tɪn, balʊ maama Wɛ na kɪ-ba yu-yoŋo kʊ ja gaalɪ, yɪ Dʟ kwəri Dʟ pa ba na cɪga Dʟ tee nɪ tɪn, mʊ wʊ́ ta ŋwɪ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ nabiinu dɪdʊa wʊlʊ na yɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

[18] Dí nan lwarɪ nɪ Adam na kɪ o tusi bɪdwɪ tɪn mʊ pɛ nabiinə maama na cɔgɪm Wɛ tee nɪ. Zezi Krisi yɪranɪ kəm-laa kʊm dɪ nan mʊ pɛ nɔɔna na cɪga yɪ ba jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [19] Nabiinu dɪdʊa kam na vɪn Wɛ ni dɪm tɪn mʊ pɛ nɔɔna zanzan yɪ lwarɪm kərə. Nɔɔnʊ dɪdʊa kam na yɪ Zezi Krisi tɪn nan na sɛ Wɛ ni tɪn dɪ wʊ́ pa nɔɔna zanzan na cɪga Wɛ tee nɪ.

[20] Wɛ dɛɛn kɪ Dʟ cullu tɪm nɔɔna jɪŋa nɪ, sɪ kʊ pa lwarɪm fɔgɪ dɪ puli. Lwarɪm nan na puli kʊntʊ tɪn, Wɛ na kɪ nɔɔna zaanɪ te tɪn wʊ́ tiini kʊ puli zanzan kʊ dwəni. [21] Kʊntʊ tɪn, lwarɪm tɔgɪ tʊʊnɪ ŋwaanɪ mʊ dɪ maa te nɔɔna. Wɛ zaanɪ dɪm nan tɔgɪ Dʟ na paɪ nɔɔna cɪga te tɪn ŋwaanɪ mʊ dɪ maa di paarɪ nɔɔna tɪtarɪ nɪ, sɪ ba taa jɪgɪ ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɪ.

6

Dí na jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam Zezi Krisi ŋwaanɪ te tɪn

[1] Dí nan wʊ́ ta nɪ bɛɛ mʊ? Dí wʊ́ ta kɪ lwarɪm mʊ, sɪ kʊ wanɪ kʊ pa Wɛ zaanɪ dɪm tiini dɪ puli dí tee nɪ na? [2] Aye, dí bá ta kɪ kʊntʊ doŋ. Kʊ na yɪ dɪ lwarɪm jəgə nɪ, dɪbam nyɪ dɪ twa mʊ. Kʊntʊ tɪn, dí daa wʊ́ kɪ ta mʊ dí taá ŋwɪ lwarɪm wʊnɪ? [3] Abam yəri nɪ, dɪbam balʊ maama ba na miisi na wʊnɪ Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ dí tɔgɪ dí wəli dɪd-o o tʊʊnɪ dɪm wʊnɪ mʊ na? [4] Kʊntʊ, ba na miisi dɪbam na wʊnɪ tɪn, kʊ nyɪ dɪ dí tɪgɪ dɪd-o mʊ yɪ ba kɪ dɪbam dɪd-o. Kʊntʊ ma pa dí tɔgɪ dɪ Zezi Krisi dí ŋwɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam, nɪ dí Ko Wɛ na mɛ Dʟ paarɪ dam dɪm Dʟ ma bi Zezi Dʟ pa o yagɪ tʊʊnɪ yɪ o na ŋwɪa te tɪn.

[5] Kʊntʊ, dɪbam na tɔgɪ dɪ Zezi dí tɪ tɪn, dí laan jigi woŋo dɪdʊa mʊ dɪd-o, yɪ dí daa ta wʊ́ tɔgɪ dɪd-o dí bi dí yagɪ tʊʊnɪ. [6] Dí ye nɪ, ba na pagɪ Zezi tʊʊn-dagara* kam baŋa nɪ ba gʊ tɪn, dɪbam lwarɪm ŋwɪ-doŋə kam dɪ tɔgɪ ka tɪ mʊ, kʊ pa lwarɪm daa warɪ dɪbam. Kʊntʊ tɪn, dí laan te dí tɪtɪ mʊ lwarɪm jɪŋa nɪ, [7] bɛŋwaanɪ lwarɪm daa bá wanɪ dɪ taa te wʊlʊ na tɔgɪ dɪ Zezi o tɪ tɪn.

[8] Dí na tɔgɪ dɪ Zezi Krisi dí tɪ tɪn, dí jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wʊ́ tɔgɪ dɪd-o dí na ŋwɪa. [9] Bɛŋwaanɪ dí ye nɪ Zezi Krisi bi o yagɪ tʊʊnɪ yɪ o daa bá joori o tɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ tʊʊnɪ daa ba jɪgɪ dam o baŋa nɪ. [10] Zezi na tɪgɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ sɪ o cɔgɪ lwarɪm dam mʊ. O tɪgɪ bɪdwɪ yɪranɪ mʊ o ma kweeli. O laan nan na ŋwɪ tɪn, o ŋwɪa kam zuli Wɛ mʊ. [11] Kʊ yɪ kʊntʊ mʊ dɪ abam dɪ. Kʊ na yɪ dɪ lwarɪm jəgə nɪ, lwarɪ-na nɪ á nyɪ dɪ twa mʊ te. Kʊ nan na yɪ abam dɪ Wɛ laŋa nɪ, á ŋwɪ mʊ Zezi Krisi ŋwaanɪ.

[12] Kʊntʊ ŋwaanɪ abam daa yɪ pa lwarɪm di dam á yɪra yalʊ na tʊ tɪn baŋa nɪ. Á nan yɪ sɛ á pa wo-balwaarʊ tɪlʊ á fra na zʊʊrɪ tɪn wanɪ abam. [13] Yɪ sɛ-na á pa lwarɪm taa te

abam sɪ kʊ pa á taá kɪ kəm-balwaarʊ. Nan kwe-na á tɪtɪ á kɪ Wɛ jɪŋa nɪ, sɪ á nyɪ nɪ balʊ na tɪgɪ yɪ Wɛ pa á joori á bi á na ŋwɪa tɪn mʊ. Kwe-na á maama á pa Wɛ, sɪ Dʟ ma tʊŋɪ kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn. [14] Lwarɪm daa ba te abam, bɛŋwaanɪ á na jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn, kʊ daɪ sɪ á taá ŋwɪ Dʟ cullu tɪm tɔgɪm ŋwaanɪ, kʊ yɪ Dʟ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ.

Dí maŋɪ sɪ dí taá kɪ lanyɪranɪ mʊ maŋa maama

[15] Kʊ nan brɪ dɪbam nɪ bɛɛ mʊ? Dí na jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ Dʟ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ yɪ kʊ daɪ sɪ dí taá ŋwɪ Dʟ cullu tɪm tɔgɪm ŋwaanɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ dí jɪgɪ cwəŋə sɪ dí taá kɪ lwarɪm mʊ na? Awo, kʊ daɪ kʊntʊ. [16] Á ye lanyɪranɪ nɪ, á na kwe á tɪtɪ á kɪ nɔɔnʊ jɪŋa nɪ sɪ á taá yɪ o gambɛ yɪ á sɛ o ni, á sɪɪnɪ á yɪ á na sɛ wʊlʊ tɪn gambɛ mʊ. Kʊntʊ tɪn, á na yɪ lwarɪm gambɛ, tʊʊnɪ laan mʊ wʊ́ ba dɪ ja abam. Á nan daa na yɪ balʊ na sɛ Wɛ ni tɪn, á wʊ́ na cɪga Dʟ tee nɪ. [17] A nan kɪ Wɛ le, dɪ abam dɛɛn ya na yɪ lwarɪm gambɛ yɪ á laan kwe á tɪtɪ á pa Wɛ cɪga kam zaasɪm yɪ á sɛ-ka dɪ á wʊ maama tɪn. [18] Wɛ mʊ vrɪ abam lwarɪm jɪŋa nɪ, yɪ á laan ji Dʟ cɪga kam tɪntʊŋna.

[19] Abam wʊbʊŋa ta na wʊ bɪgɪ tɪn mʊ pɛ a kwe nabiinə mɪmaŋa a ma maŋɪ a brɪ abam kʊntʊ doŋ. Abam dɛɛn kwe á maama mʊ á pa wo-digiru dɪ lwarɪm kikiə yɪ á yɪ tɪ gambɛ, yɪ á tʊŋɪ wo-lwaanʊ kʊ ja gaalɪ. Lele kʊntʊ, á laan nan maŋɪ sɪ á kwe á maama mʊ á pa Wɛ cɪga kam, sɪ á taá yɪ ka gambɛ sɪ á taá ŋwɪ dɪ wʊ-poŋo. [20] Abam dɛɛn na yɪ lwarɪm gambɛ tɪn, Wɛ cɪga kam ya ba te abam. [21] Abam na kɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ tɪn dɛɛn jɪgɪ bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ tɪ pa abam? Tɪ laan nan jɪgɪ cavɪɪra mʊ dɪ abam. Wəənu tɪntʊ kweelim je nan yɪ tʊʊnɪ mʊ. [22] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ Wɛ vrɪ abam lwarɪm gambɛɛm wʊnɪ, yɪ á laan yɪ Dʟ gambɛ-sonnu mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ á jɪgɪ nyɔɔrɪ dɪ á na ŋwɪ dɪ wʊ-poŋo tɪn, yɪ kʊ kweelim je nɪ á wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. [23] Lwarɪm ŋwɪɪrʊ yɪ tʊʊnɪ mʊ. Kʊ daarɪ Wɛ pɛɛrɪ dɪlʊ Dʟ na pɛ dɪbam zaanɪ tɪn mʊ yɪ ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ, dí na ŋwɪ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

7

Cullu tɪm daa ba te dɪbam

[1] A ko-biə-ba, á maama ye cullu laŋa na yɪ te. Kʊntʊ ŋwaanɪ á ye nɪ cullu na te nɔɔnʊ, kʊ yɪ sɪ kʊ taa ve o tʊʊnɪ mʊ. O nan na tɪga, tɪ daa ba te-o. [2] Kʊ nyɪ nɪ kaanɪ na zʊ barʊ te tɪn mʊ. Culu brɪ nɪ o barʊ wʊm ta na ŋwɪ maŋa kalʊ tɪn, o ba jɪgɪ cwəŋə sɪ o yagɪ o barʊ wʊm. O barʊ wʊm nan na tɪga, o laan jɪgɪ ni sɪ o zʊ barʊ wʊdoŋ, culu daa wʊ vɔgɪ-ba daanɪ. [3] Kʊntʊ ŋwaanɪ, o barʊ wʊm ta na ŋwɪ, yɪ kaanɪ wʊm na ve o zʊ barʊ wʊdoŋ, o cɔgɪ mʊ. O barʊ wʊm nan na tɪga, culu kʊm daa wʊ vɔgɪ-ba daanɪ. O laan na zʊ barʊ wʊdoŋ, o daa wʊ cɔgɪ.

[4] A ko-biə-ba, kʊ yɪ kʊntʊ mʊ dɪ abam dɪ. Kʊ na yɪ cullu tɪm laŋa nɪ, abam maama nyɪ dɪ twa mʊ te, Zezi Krisi na tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ ma pa dí yigə lɪ cullu tɪm wʊnɪ, yɪ dí jɪgɪ cwəŋə sɪ dí kɪ dí tɪtɪ nɔɔnʊ wʊdoŋ jɪŋa nɪ, wʊntʊ yɪ Zezi wʊlʊ na bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn. Kʊ maa paɪ dí tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna dí pa Wɛ. [5] Dí dɛɛn kɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ dí wʊbʊŋa na lagɪ tɪn. Wɛ cullu tɪm nan brɪ dɪbam kʊlʊ na yɪ lwarɪm tɪn, yɪ dí fra ta yəni ya zʊʊrɪ wəənu tɪm kʊntʊ. Kʊ dɛɛn ma pa dí kɪ kəm-balwaarʊ tɪlʊ na jɪgɪ dɪbam tɪ ve tʊʊnɪ tɪn. [6] Cullu tɪm dɛɛn tiini tɪ pɪɪnɪ dɪbam mʊ dɪ dam. Lele kʊntʊ tɪ nan daa ba te dɪbam, dí na tɔgɪ dɪ

Zezi dí tɩ tɩn ŋwaanɩ. Kʊntʊ tɩn, dí na tʊŋɩ Wɛ tɩtʊŋa yam te tɩn, kʊ yɩ DL Joro* kʊm na wʊ dí bɩcara nɩ tɩn ŋwaanɩ mʊ. Dí laan tɔgɩ cwə-dʊŋa kam kʊntʊ, sɩ kʊ daɩ cwə-doŋə kalʊ na yɩ cullu tɩlʊ na pʊpʊnɩ tɩ tiŋi tɔnɔ wʊnɩ tɩn ŋwaanɩ.

Wɛ cullu tɩm brɩ dɩbam lwarɩm na yɩ te tɩn

[7] Bɛɛ mʊ dí nan wʊ́ ta cullu tɩm laŋa nɩ? Tɩ yɩ lwarɩm mʊ na? Aye, kʊ daɩ kʊntʊ. Wɛ cullu tɩm nan mʊ pɛ a lwarɩ lwarɩm na yɩ te tɩn. Tɩ ya na wʊ brɩ nɩ: «Yɩ pa n yi zʊ n donnə wəənu», a ya bá ta ye nɩ a yi na zʊ a donnə wəənu, kʊ yɩ lwarɩm mʊ. [8] Culu kʊm kʊntʊ nan mʊ pɛ lwarɩm na cwəŋə dɩ zʊ a wʊbʊŋa kʊ pa a yi zʊ wəənu zanzan. Cullu nan na tərə, lwarɩm bá ta jɩgɩ dam. [9] A dɛɛn ya ta na yəri Wɛ cullu tɩm tɩn, a ŋwɩ mʊ a ya ba liə. A laan nan na tu a lwarɩ Wɛ cullu tɩm na brɩ kʊlʊ tɩn mʊ pɛ lwarɩm jɩgɩ dam a baŋa nɩ, [10] yɩ a nyɩ nɩ a tɩgɩ mʊ te. Wɛ cullu tɩlʊ ya na maŋɩ sɩ tɩ pa nɔɔna ŋwɩa tɩn laan pɛ tʊʊnɩ mʊ ja-nɩ. [11] Bɛŋwaanɩ, a na ni cullu tɩm tɩn mʊ pɛ lwarɩm laan na cwəŋə dɩ ganɩ-nɩ, yɩ dɩ tɔgɩ cullu tɩm ŋwaanɩ dɩ pa tʊʊnɩ ja-nɩ. [12] Kʊntʊ nan brɩ nɩ Wɛ cullu tɩm ba jɩgɩ lwarɩm mʊ. Ni dɩlʊ maama Wɛ na pɛ dɩbam tɩn ba jɩgɩ lwarɩm. Dɩ yɩ lanyɩranɩ mʊ yɩ dɩ jɩgɩ cɩga.

[13] Kʊntʊ nan brɩ nɩ Wɛ cullu tɩlʊ na lana tɩn mʊ jaanɩ a tʊʊnɩ dɩm dɩ ba na? Awo. Kʊ yɩ lwarɩm mʊ dɛ Wɛ cullu tɩm dɩ pa tʊʊnɩ ja-nɩ. Kʊntʊ kɩ sɩ nɔɔna mʊ wanɩ ba lwarɩ lwarɩm na sɩɩnɩ dɩ yɩ te tɩn. Cullu tɩm ma pa lwarɩm tiini dɩ puli dɩ brɩ dɩ na yɩ balɔrɔ te tɩn.

Lwarɩm dam na tʊŋɩ nabiinə wʊnɩ te tɩn

[14] Dí ye nɩ Wɛ cullu tɩm tɔgɩ DL wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn mʊ. Amʊ nan yɩ lʊgʊ baŋa nabiinu mʊ, yɩ a yɩ lwarɩm gambaa. [15] A nan yəri woŋo kʊlʊ a na kɩ tɩn kuri. Amʊ yəni a ba kɩ kʊlʊ a na lagɩ tɩn, yɩ a laan daarɩ a kɩ kʊlʊ a na culi tɩn. [16] A na yəni a kɩ kʊlʊ a na ba lagɩ sɩ a kɩ tɩn, kʊ brɩ nɩ a sɛ nɩ Wɛ cullu tɩm yɩ cɩga mʊ. [17] Kʊntʊ, kʊ daɩ nɩ a tɩtɩ mʊ paalɩ a kɩ wəənu tɩm kʊntʊ, kʊ nan yɩ lwarɩm dɩlʊ na wʊ a wʊnɩ tɩn mʊ pa a kɩa. [18] A nan ye nɩ lanyɩranɩ təri a wʊnɩ, dɩ a na yɩ nabiinu yɩ a fra zʊʊrɩ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tɩn. Bɛŋwaanɩ, a na yəni a jɩgɩ wʊbʊŋa sɩ a kɩ lanyɩranɩ, a ta warɩ lanyɩranɩ wʊm a kɩ. [19] A yəni a ba kɩ lanyɩranɩ nɩ a wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn, yɩ a laan daarɩ a kɩ wo-balwaarʊ tɩlʊ a na ba lagɩ sɩ a kɩ tɩn. [20] A na yəni a kɩ kʊlʊ a wʊbʊŋa na ba lagɩ sɩ a kɩ tɩn, kʊ brɩ nɩ kʊ daɩ a tɩtɩ mʊ paalɩ a kɩ wəənu tɩm kʊntʊ, kʊ yɩ lwarɩm dɩlʊ na wʊ a wʊnɩ tɩn mʊ paɩ a kɩa.

[21] A nan lwarɩ kʊ na yəni kʊ kɩ amʊ te tɩn: A na yəni a bʊŋɩ sɩ a kɩ kʊlʊ na lana tɩn, kʊ yɩ lwarɩm yɩranɩ mʊ aá kɩ. [22] A tiini a jɩgɩ wʊpolo a bɩcarɩ nɩ dɩ Wɛ cullu tɩm. [23] A nan ye nɩ dam dɩdoŋ mʊ wʊ amʊ wʊnɩ, kʊ na lagɩ sɩ kʊ pa a taa tɔgɩ cwəŋə kalʊ na ba lana tɩn. Dam dɩm kʊntʊ maa lagɩ sɩ dɩ cɔgɩ a wʊbʊŋa yam na lagɩ sɩ ya da cwə-ŋʊŋa kalʊ tɩn. Kʊntʊ maa pɩɩnɩ amʊ, yɩ lwarɩm dɩlʊ na wʊ a wʊnɩ tɩn paɩ a ta tɔgɩ lwarɩm cwəŋə.
[24] Lɛɛrʊ maa jɩgɩ-nɩ, lwarɩm dɩlʊ na wʊ a wʊnɩ tɩn na lagɩ sɩ dɩ pa tʊʊnɩ ja-nɩ tɩn ŋwaanɩ. Wɔɔ mʊ wʊ́ wanɩ o vrɩ-nɩ o yagɩ? [25] Amʊ kɩ Wɛ le dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɩ. Wʊntʊ mʊ wʊ́ joŋi-nɩ.

Kʊ na yɩ a wʊbʊŋa yam wʊnɩ, a sɛ Wɛ cullu tɩm mʊ. A nan na yɩ lʊgʊ baŋa nabiinu tɩn mʊ paɩ a tɔgɩ lwarɩm cwəŋə.

8

Wɛ Joro kʊm na paɪ dí ŋwɪ dɪ Wɛ te tɪn

[1] Kʊntʊ tɪn, balʊ na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, Wɛ daa bá di ba taanɪ sɪ Dʟ cɔgɪ-ba. [2] Wɛ Joro* kʊm mʊ paɪ dí jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ. Wɛ Joro kʊm dam dɪm mʊ pɛ dí na vrɪm lwarɪm dɪ tʊʊnɪ jɪŋa nɪ. [3] Dɪbam na yɪ nabiinə yɪ dí bwənə tɪn mʊ paɪ dí warɪ Wɛ cullu tɪm dí da. Kʊntʊ ŋwaanɪ dí daa bá wanɪ dí na cɪga Wɛ tee nɪ Dʟ cullu tɪm tɔgɪm ŋwaanɪ. Woŋo kʊlʊ cullu tɪm na wʊ wanɪ tɪ kɪ tɪn, Wɛ mʊ kɪa, dɪ Dʟ na tʊŋɪ Dʟ tɪtɪ Bu sɪ o ba o ji nabiinu, yɪ o nyɪ dɪ nabiinə balʊ lwarɪm na waɪ-ba tɪn. O ma ba o tɪ nabiinə lwarɪm ŋwaanɪ, sɪ o ma cɔgɪ lwarɪm na jɪgɪ dam dɪlʊ nabiinə baŋa nɪ tɪn. [4] Wɛ kɪ kʊntʊ sɪ kʊ pa dí na cɪga mʊ Dʟ tee nɪ, sɪ dí na cwəŋə dí kɪ kʊlʊ maama Wɛ cullu tɪm na brɪ nɪ kʊ maŋɪ tɪn. Bɛŋwaanɪ dɪbam yɪ balʊ na tɔgɪ Wɛ Joro kʊm cwəŋə tɪn mʊ, sɪ dí daa ba tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ nabiinə fra na zʊʊrɪ tɪn. [5] Balʊ nan na tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪm kʊntʊ doŋ tɪn tiini ba kwe ba wʊbʊŋa ba tiŋi wəənu tɪlʊ nabiinə wʊbʊŋa na lagɪ tɪn baŋa nɪ mʊ. Kʊ daarɪ balʊ na tɔgɪ Wɛ Joro kʊm cwəŋə kam tɪn kwe ba wʊbʊŋa ba tiŋi wo-laarʊ tɪlʊ Wɛ Joro kʊm wʊbʊŋa na lagɪ tɪn baŋa nɪ mʊ. [6] Nɔɔnʊ wʊbʊŋa na tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ nabiinə fra na zʊʊrɪ tɪn, tʊʊnɪ wú ja kʊntʊ tʊ. Wʊlʊ wʊbʊŋa nan na tɔgɪ Wɛ Joro kʊm cwəŋə kam tɪn wú na ŋwɪa Wɛ tee nɪ dɪ wʊ-zuru. [7] Bɛŋwaanɪ, nɔɔnʊ na tɔgɪ nabiinə wʊbʊŋ-yɔɔrʊ tɪm, o yɪ Wɛ dʊm mʊ, o ba kɪ kʊlʊ Wɛ niə yam na brɪ tɪn, o nan warɪ-ya dɪ o sɛ. [8] Balʊ maama na tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ nabiinə wʊbʊŋa na lagɪ tɪn bá wanɪ ba pa Wɛ wʊ poli.

[9] Abam nan ba tɔgɪ nabiinə wʊbʊŋ-yɔɔrʊ na lagɪ kʊlʊ tɪn. Á tɔgɪ Wɛ Joro* kʊm na lagɪ kʊlʊ tɪn mʊ, kʊ na wʊ á bɪcarɪ nɪ tɪn ŋwaanɪ. Zezi Krisi Joro*f1* kʊm nan na təri nɔɔnʊ wʊlʊ bɪcarɪ nɪ tɪn, o daɪ Zezi nɔɔnʊ. [10] Zezi Krisi na wʊ á bɪcara nɪ tɪn, o Joro kʊm mʊ paɪ á ŋwɪ dɪ Wɛ, á na nɛ cɪga Dʟ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. Á yɪra yam nan maŋɪ sɪ ya tɪ mʊ lwarɪm dɪm ŋwaanɪ. [11] Wɛ mʊ bi Zezi Dʟ pa o yagɪ tʊʊnɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, Dʟ Joro kʊm na sɪɪnɪ kʊ wʊ á bɪcara nɪ, Wɛ wú pa abam yɪra yalʊ na maŋɪ sɪ ya tɪ tɪn joori ya na ŋwɪa, Dʟ Joro kʊm na wʊ á bɪcara nɪ tɪn ŋwaanɪ.

[12] Kʊntʊ, a ko-biə-ba, dí maŋɪ sɪ dí taá ŋwɪ nɪ Wɛ Joro kʊm na lagɪ te tɪn mʊ, sɪ kʊ daɪ sɪ dí taá tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ nabiinə wʊbʊŋa na lagɪ tɪn. [13] Bɛŋwaanɪ, á na tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ nabiinə wʊbʊŋa na lagɪ tɪn, tʊʊnɪ wú ja abam. Kʊ daarɪ, á nan na tɔgɪ Wɛ Joro kʊm dam ŋwaanɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ kəm-balwaarʊ tɪlʊ á fra na zʊʊrɪ tɪn, á wú na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [14] Balʊ maama na paɪ Wɛ Joro kʊm brɪ-ba cwəŋə tɪn yɪ Wɛ biə mʊ. [15] Joro kʊlʊ Wɛ na kɪ á bɪcara nɪ tɪn ba paɪ fʊʊnɪ jɪgɪ abam daga nɪ gambɛ te. Wɛ Joro kʊm nan paɪ á yɪ Wɛ biə mʊ. Kʊ maa paɪ dí jɪgɪ cwəŋə sɪ dí bəŋi Wɛ nɪ ‹Dí Ko Baba.› [16] Wɛ Joro kʊm mʊ paɪ dɪbam jwəəru tɪm lwarɪ nɪ dí sɪɪnɪ dí yɪ Wɛ biə mʊ. [17] Dí na yɪ Wɛ biə tɪn, dí wú ba dí na wo-laarʊ tɪlʊ maama Dʟ na tiŋi sɪ Dʟ pa Dʟ biə bam tɪn. Dí wú tɔgɪ dɪ Dʟ Bu Zezi Krisi dí joŋi kʊlʊ maama Wɛ na tiŋi sɪ Dʟ pa-o tɪn. Dí na tɔgɪ dɪ Zezi dí na yaara, dí laan wú ba dí tɔgɪ dɪd-o dí na paarɪ zulə.

Dí jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wú na paarɪ-zulə Wɛ tee nɪ

[18] Amʊ ye nɪ dí na jɪgɪ yaara yalʊ lele tɪn bá wanɪ ya taa maɪ dɪ paarɪ-zulə yalʊ dí na

wú na Wɛ tee nɪ tɪn. [19] Wɛ na kɪ wəənu tɪlʊ maama tɪn tiini tɪ lagɪ sɪ tɪ na dɛ dɪm Wɛ na wú ba Dʟ brɪ Dʟ biə bam paarɪ-zulə jaja tɪn. [20] Wəənu tɪlʊ maama Wɛ na kɪ tɪn tu tɪ daa ba jɪgɪ kuri. Kʊ nan daɪ wəənu tɪm tɪtɪ mʊ lagɪ kʊntʊ. Kʊ yɪ Wɛ mʊ pɛ tɪ ji kafɛ, yɪ Dʟ nan paɪ tɪ ta jɪgɪ tɪɪna nɪ, [21] wəənu tɪlʊ maama Dʟ na kɪ tɪn wú ba tɪ na vrɪm, sɪ tɪ daa yɪ cɔgɪ nɪ tɪ zɪm na yəni tɪ cɔgɪ te tɪn. Wɛ wú fɔgɪ Dʟ kwɛ-tɪ sɪ tɪ laan ba tɪ taa jɪgɪ lam Dʟ tee nɪ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ Dʟ biə bam na wú na paarɪ-zulə yalʊ tɪn.

[22] Dí nan ye nɪ wəənu tɪlʊ maama Wɛ na kɪ tɪn jɪgɪ cam mʊ dɪ zɪm maama, nɪ kaanɪ na vri pugə yɪ o kʊnɪ te tɪn. [23] Kʊ nan daɪ wəənu tɪm kʊntʊ yɪranɪ, kʊ yɪ dɪ dɪbam balʊ Wɛ na kɪ Dʟ Joro* kʊm dí bɪcara nɪ tɪn dɪ mʊ. Kʊntʊ mʊ yɪ Wɛ dayigə pɛɛrɪ dɪlʊ na brɪ nɪ dí wú ba dí na Dʟ wo-laarʊ tɪm maama. Dɪbam dɪ nan kʊnɪ mʊ, yɪ dí jɪgɪ tɪɪna dí cəgi maŋa kam Wɛ na wú pa dí ji Dʟ tɪtɪ sɔŋɔ biə, sɪ Dʟ vrɪ dí yɪra yam yaara maama wʊnɪ. [24] Wɛ na vrɪ dɪbam tɪn mʊ paɪ dí jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wú na kʊlʊ Dʟ na wú pa dɪbam tɪn. Dí ya na maŋɪ dí na kʊlʊ dí na jɪgɪ tɪɪna kʊ ŋwaanɪ tɪn, dí ya daa bá ta jɪgɪ kʊ tɪɪna. Nɔɔn-nɔɔnʊ ba ta tɪɪnɪ kʊlʊ o na maŋɪ o na tɪn. [25] Dí nan ta jɪgɪ tɪɪna sɪ dí wú na Wɛ wo-laarʊ tɪlʊ dí ta na wʊ nɛ tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí zuri dí yɪra dí cəgi tɪ maŋa kam.

[26] Wɛ Joro kʊm dɪ nan wəli dɪbam, dí na bwənə tɪn ŋwaanɪ. Dɪbam yəri dí na wú loori Wɛ te sɪ kʊ maŋɪ tɪn. Dʟ Joro kʊm nan loori-Dʟ kʊ pa dɪbam dɪ ŋwana yalʊ na bá wanɪ ya ta dɪ nabiinə bɪtarɪ tɪn. [27] Wɛ nan ye dí bɪcara na yɪ te tɪn, yɪ Dʟ kwəri Dʟ ye Dʟ Joro kʊm dɪ wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn, bɛŋwaanɪ Wɛ Joro kʊm tɔgɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn mʊ, yɪ kʊ loori Wɛ kʊ pa dɪbam balʊ na yɪ Dʟ nɔɔna tɪn.

[28] Dí ye nɪ balʊ na soe Wɛ yɪ Dʟ bəŋi-ba nɪ Dʟ na maŋɪ Dʟ lɪ wʊbʊŋa te tɪn, Dʟ kɪ-ba lanyɪranɪ woŋo maama wʊnɪ. [29] Wɛ dɛɛn maŋɪ Dʟ jɪgɪ bantʊ wʊbʊŋa Dʟ bɪcarɪ nɪ faŋa faŋa mʊ, yɪ Dʟ daarɪ Dʟ kuri-ba sɪ ba laan ba ba taa nyɪ nɪ Dʟ Bu wʊm na yɪ te tɪn. Kʊntʊ ma wú pa Wɛ Bu Zezi na nyaana zanzan, balʊ dɪ na yɪ Wɛ biə yɪ ba saŋɪ o kwaga tɪn ŋwaanɪ. [30] Wɛ nan na maŋɪ Dʟ kuri balʊ tɪn mʊ Dʟ bəŋi sɪ ba taa yɪ Dʟ nɔɔna. Dʟ na bəŋi-ba kʊntʊ tɪn, Dʟ ma pa ba na cɪga Dʟ tee nɪ. Balʊ Dʟ na pɛ ba na cɪga kam tɪn mʊ Dʟ pɛ ba na paarɪ-zulə Dʟ tee nɪ.

Wɛ sono kʊm na tiini kʊ dagɪ te tɪn

[31] Kʊ na yɪ kʊntʊ tɪn, dí wú ta nɪ bɛɛ mʊ? Wɛ na wʊra dɪ dɪbam tɪn, nɔɔnʊ wɔɔ mʊ wú wanɪ o cɔgɪ dɪbam? [32] Wɛ nan wʊ vɪn sɪ Dʟ tɪtɪ Bu wʊm na yaara, yɪ Dʟ sɛ Dʟ kɪ-o nabiinə jɪŋa nɪ sɪ o tɪ dɪbam maama ŋwaanɪ. Wɛ na pɛ dɪbam Dʟ Bu wʊm kʊntʊ tɪn, Dʟ ta wú kwe wo-laarʊ maama Dʟ pa dɪbam zaanɪ Dʟ wəli da. [33] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o co dɪbam balʊ Wɛ na kuri tɪn Dʟ yigə nɪ. Bɛŋwaanɪ kʊ yɪ Wɛ tɪtɪ mʊ pɛ dí na cɪga Dʟ tee nɪ. [34] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o pa dí ga bʊra Wɛ tee nɪ. Bɛŋwaanɪ kʊ yɪ Zezi Krisi tɪtɪ mʊ tɪgɪ dɪbam ŋwaanɪ, yɪ o joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ o jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ. O laan maa je Wɛ jazɪm nɪ yɪ o loori Wɛ o pa dɪbam. [35] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o cɔgɪ dɪbam dɪ Zezi Krisi sono kʊm daanɪ. Yaara mʊ wú wanɪ ya cɔgɪ dɪbam dɪ Zezi Krisi sono kʊm na? Wʊ-cɔgɔ mʊ naa, bɛɛsa mʊ naa, kana mʊ naa, yinigə mʊ naa, cam dɪlʊ na wú ba tɪn mʊ naa, naa tʊʊnɪ mʊ? Awo, tɪ bá wanɪ tɪ cɔgɪ dɪbam dɪ Zezi Krisi sono kʊm daanɪ. [36] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Dɪbam na yɪ nmʊ Wɛ nɔɔna tɪn mʊ paɪ dí tɔgɪ tʊʊnɪ wʊ dí kɛ dɛ maama.
Ba kwe dɪbam ba ma ji nɪ peeni sɪlʊ ba na jɪgɪ ba ve ba gʊ te tɪn mʊ.»
37 Wɛ nan na soe dɪbam tɪn, Dɩ tiini Dɩ paɪ dɪbam wɔnɔ wəənu tɪm kʊntʊ maama wʊnɪ.
38 Bɛŋwaanɪ amʊ ye lanyɪranɪ nɪ kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na wʊ́ wanɪ kʊ cɔgɪ dɪbam dɪ Wɛ sono kʊm daanɪ. Kʊ na yɪ tʊʊnɪ naa ŋwɪa, naa kʊ na yɪ malɛsɪ naa wɛyuu tɪlampolo dɪdɛɛra bam maama, naa kʊ na yɪ zɪm wəənu naa jwa wəənu tɪlʊ na bɪɪnɪ tɪn, naa wəənu tɪlʊ maama na jɪgɪ dam nabiinə baŋa nɪ tɪn, 39 kʊ na yɪ wəənu tɪlʊ na jɪgɪ dam wɛyuu tɪlampolo nɪ dɪ tɪlʊ na jɪgɪ dam tɪga kuri nɪ tɪn, naa wəənu tɪlʊ maama Wɛ na kɪ tɪn, tɪntʊ maama wʊnɪ kʊlʊkʊlʊ bá wanɪ kʊ cɔgɪ dɪbam dɪ Wɛ sono kʊm daanɪ, bɛŋwaanɪ kʊ yɪ sono kʊlʊ Wɛ na jɪgɪ dɪ dɪbam dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn mʊ.

9

Wɛ na kuri balʊ sɪ ba taa yɪ Dɩ nɔɔna tɪn

1 Amʊ na yɪ Zezi Krisi nɔɔnʊ tɪn, a ŋɔɔnɪ cɪga mʊ sɪ kʊ daɪ vwan. Wɛ Joro* kʊm na wʊ a bɪcarɪ nɪ tɪn mʊ paɪ a ye nɪ kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ, 2 dɪ a na brɪ nɪ a wʊ tiini kʊ cɔgɪ yɪ a jɪgɪ liə maŋa maama amʊ tɪtɪ dwi tiinə bam ŋwaanɪ dɪ ba na wʊ sɛ Zezi Krisi tɪn. 3 A ya wʊ́ ta lagɪ sɪ Wɛ cɔgɪ amʊ tɪtɪ Dɩ daarɪ Dɩ pɔɔrɪ-nɪ Zezi Krisi tee nɪ, dɪ kʊ na wʊ́ wanɪ kʊ pa a ko-biə Zwifə bam na vrɪm. 4 Ba yɪ Yisɪrayɛlɪ* dwi tiinə mʊ. Kʊ yɪ bantʊ mʊ Wɛ dɛɛn pɛ ba ji Dɩ biə, yɪ Dɩ pa-ba Dɩ paarɪ-zulə yam. Dɩ ma go ni nɪ Dɩ wʊ́ ta wʊra dɪ ba, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ kɪ Dɩ cullu tɪm ba jɪŋa nɪ. Dɩ ma brɪ-ba ba na maŋɪ sɪ ba taa zuli-Dɩ te tɪn. Dɩ ma daarɪ Dɩ go niə dɪ ba. 5 Ba dwi dɪm kuri nuŋi dɪbam nabaarʊ Abraham* dwi dɪm wʊnɪ mʊ. Ba na lʊgɪ Zezi Krisi lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, kʊ yɪ bantʊ dwi dɪm wʊnɪ mʊ ba lʊg-o. Wʊntʊ mʊ yɪ wəənu maama Tu. O maa yɪ Wɛ yɪ o maŋɪ dɪ zulə sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina.

6 A nan ba lagɪ a ta nɪ Wɛ na goni Dɩ ni sɪ Dɩ kɪ kʊlʊ tɪn jigi kafɛ. Bɛŋwaanɪ kʊ daɪ nɪ Yisɪrayɛlɪ dwi tiinə bam maama mʊ sɪɪnɪ ba yɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə cɪga cɪga Wɛ yigə nɪ. 7 Abraham dwi tiinə bam maama nan daɪ o biə cɪga cɪga Wɛ yigə nɪ. Wɛ dɛɛn tagɪ dɪ Abraham Dɩ wɪ: «Nmʊ bu Yizakɪ dwi dɪm yɪranɪ mʊ wʊ́ ta yɪ n dwi tiinə cɪga cɪga.» 8 Kʊ brɪ nɪ Wɛ tee nɪ, kʊ daɪ biə balʊ maama Abraham na lʊgɪ tɪn mʊ yɪ Wɛ biə cɪga cɪga. Kʊ nan yɪ biə balʊ Wɛ na goni ni ba ŋwaanɪ tɪn mʊ sɪɪnɪ ba yɪ Dɩ biə cɪga cɪga. 9 Bɛŋwaanɪ Wɛ dɛɛn goni ni Dɩ wɪ: «Maŋa kam kʊntʊ na joori ka yi, amʊ wʊ́ joori a ba dɪ Sara* lʊgɪ bəkərə.»

10 Kʊ dɛ kʊntʊ mʊ yɪ dɪbam nabaarʊ Yizakɪ kaanɪ Rabɛka dɛɛn ja pugə o lʊ yiywa bale. 11-12 Maŋa kam Rabɛka ta na wʊ lʊgɪ o biə bale bam yɪ ba daa ta yəri lanyɪranɪ naa balɔrɔ tɪn, Wɛ dɛɛn tagɪ dɪd-o Dɩ wɪ: «Nakwɪ wʊm mʊ wʊ́ ta yɪ o nyaanɪ wʊm tɪntʊŋnʊ.» Kʊ kɪ kʊntʊ sɪ Wɛ na kuri-ba daanɪ te tɪn mʊ tɔgɪ Dɩ na maŋɪ Dɩ lɪ wʊbʊŋa te tɪn. Kʊ brɪ nɪ Wɛ kurim dɪm tɔgɪ Dɩ na bəŋi wʊlʊ sɪ o taa yɪ Dɩ nɔɔnʊ tɪn mʊ, sɪ kʊ daɪ nɔɔnʊ wʊm tɪtʊŋa ŋwaanɪ, 13 nɪ kʊ daa ta na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Amʊ soe Zakɔbɪ*, yɪ a daarɪ a yagɪ Ezayu.»

14 Dí nan wʊ́ ta nɪ bɛɛ mʊ? Dí bá wanɪ dí ta nɪ Wɛ ba jɪgɪ cɪga dɪ Dɩ na kɪ te tɪn. 15 Bɛŋwaanɪ Wɛ dɛɛn tagɪ dɪ Moyisi* Dɩ wɪ:

«Amʊ wʊ́ ja nɔɔnʊ wʊlʊ ŋwaŋa
a na lagɪ tɪn mʊ,
yɪ a daarɪ a duri nɔɔnʊ wʊlʊ yibwənə
a na lagɪ tɪn.»
16 Kʊntʊ brɪ nɪ kʊ maama tɔgɪ Wɛ na jɪgɪ nɔɔna ŋwaŋa te tɪn mʊ, sɪ kʊ daɪ nabiinə
wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn naa ba tɪtʊŋa na yɪ te tɪn ŋwaanɪ. 17 Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm
wʊnɪ, nɪ Wɛ dɛɛn tagɪ dɪ Ezipi* pa-farʊ wʊm Dɩ wɪ: «Amʊ pɛ n di paarɪ sɪ a wanɪ a tɔgɪ
nmʊ ŋwaanɪ mʊ a brɪ nɔɔna amʊ dam dɪm na maɪ te tɪn, sɪ kʊ pa nɔɔna taa zəŋi amʊ
yɪrɪ dɪm lʊgʊ baŋa maama nɪ.» 18 Kʊ brɪ nɪ Wɛ duri balʊ ŋwaŋa Dɩ na lagɪ tɪn mʊ, yɪ Dɩ
daarɪ Dɩ pa badonnə ta kʊ ba wʊrʊ nɪ Dɩ na lagɪ te tɪn.

Wɛ jɪgɪ ni sɪ Dɩ kɪ Dɩ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn

19 Abam wʊ dɪdʊa waɪ o bwe amʊ nɪ: «Kʊ na yɪ kʊntʊ, bɛɛ mʊ yɪ Wɛ nan brɪ nɪ nɔɔna
kɪ ba cɔgɪ? Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o vɪn kʊlʊ Wɛ na lagɪ sɪ o kɪ tɪn.» 20 Nabiinu yɪ wɔɔ
mʊ sɪ o wanɪ o magɪ kantɔgɔ dɪ Wɛ? Kʊntʊ tɪn, kamɔgɔ wʊ́ wanɪ kʊ bwe kʊ mɔrʊ wʊm
nɪ: «Bɛɛ mʊ yɪ n mɔ-nɪ tɪntʊ doŋ» na? 21 Bɛŋwaanɪ kamɔ-mɔrʊ wʊm jɪgɪ cwəŋə sɪ o kwe
dɔgɔ o ma mɔ kamwarʊ tɪlʊ dwi maama o na lagɪ tɪn. O waɪ o cɛ dɔgɔ kʊm kʊntʊ o maa
mɔɔnɪ kamɔgɔ sɪ kʊ taa yɪ lʊnnɪ nyɪm, yɪ o daarɪ o mɔɔnɪ kʊdoŋ sɪ kʊ taa yɪ tɪtʊŋa
nyɪm.
22 Kʊ nan yɪ kʊntʊ mʊ dɪ Wɛ. Dɩ na lagɪ sɪ Dɩ brɪ nɔɔna Dɩ ban-zɔŋɔ kʊm dɪ Dɩ dam
dɪm na maɪ te tɪn, Dɩ jɪgɪ cwəŋə sɪ Dɩ kɪ kʊntʊ. Dɩ nan pɪɪnɪ Dɩ banɪ mʊ dɪ balʊ na pɛ
Dɩ banɪ zaŋɪ yɪ ba maŋɪ dɪ cɔgɪm tɪn, 23 sɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa nɔɔna balʊ Dɩ na jɪgɪ ba
ŋwaŋa tɪn tɔgɪ ba na Dɩ paarɪ dɪm na tiini dɪ jɪgɪ zulə te tɪn. Bantʊ mʊ yɪ balʊ Dɩ na
maŋɪ Dɩ lɪ sɪ ba zʊ Dɩ paarɪ zulə yam wʊnɪ tɪn. 24 Kʊ nan yɪ dɪbam mʊ kʊntʊ. Wɛ mʊ kʊrɪ
dɪbam nabiinə dwi maama wʊnɪ, yɪ kʊ daɪ Zwifə dwi dɪm yɪranɪ má wʊnɪ, 25 nɪ kʊ na
maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Oze tɔnɔ kʊm wʊnɪ te tɪn. Wɛ dɛɛn tagɪ Dɩ wɪ:
«Nɔɔna balʊ ya na daɪ amʊ nɔɔna tɪn,
mʊ a laan wʊ́ bəŋi-ba nɪ amʊ nɔɔna.
Dwi tiinə balʊ amʊ ya na ba soe tɪn,
mʊ a laan wʊ́ bəŋi-ba nɪ amʊ nɔn-sonnu.»
26 «Je sɪlʊ nɪ nɔ́ɔ Wɛ ya na tagɪ dɪ ba Dɩ wɪ,
ba daɪ Dɩ nɔɔna tɪn,
kʊ yɪ dáanɪ mʊ ba laan wʊ́ bəŋi-ba nɪ
Ŋwɪa Tʊ Baŋa-Wɛ biə.»
27 Ezayi* dɪ dɛɛn tagɪ Yisɪrayɛlɪ* tiinə bam taanɪ o wɪ:
«Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na maŋɪ ba tiini ba daga
nɪ bugə ni kasʊllʊ na daga te tɪn,
ba fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ wʊ́ na vrɪm.
28 Bɛŋwaanɪ Yuutu Baŋa-Wɛ bá daanɪ sɪ Dɩ kɪ kʊlʊ maama Dɩ na maŋɪ Dɩ lɪ
wʊbʊŋa sɪ Dɩ kɪ tɪn lʊgʊ baŋa nɪ.»
29 Kʊ ta yɪ nɪnɛɛnɪ Ezayi na maŋɪ o ta te o wɪ:
«Dam-fɔrɔ Tʊ Baŋa-Wɛ ya na wʊ daarɪ dɪbam biə badaara Dɩ yagɪ,

sɪ kʊ pa dí dwi dɪm toŋi,
dí ya wú ti mʊ,
nɪ Sodɔm* dɪ Gomɔɔrɪ tiinə bam dwi dɪm dɛɛn na ti te tɪn.»
30 Dí nan wú ta nɪ bɛɛ mʊ? Dwi-gɛ* tiinə balʊ ya na ba kwaanɪ sɪ ba na cɪga Wɛ tee nɪ
tɪn laan mʊ tu ba na cɪga Wɛ tee nɪ, ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ. 31 Kʊ daarɪ,
Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na tiini ba kwaanɪ sɪ ba na cɪga Wɛ tee nɪ Dɩ cullu tɪm tɔgɪm ŋwaanɪ
tɪn, ba wʊ nɛ. 32 Bɛɛ mʊ yɪ ba nan wʊ nɛ cɪga Wɛ tee nɪ? Bantʊ ya bʊŋɪ sɪ ba na cɪga ba
kəm-laarʊ tɪm ŋwaanɪ mʊ, yɪ kʊ daɪ nɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ. Ba na vɪn sɪ ba sɛ Wɛ
kʊntʊ tɪn, kʊ maa nyɪ dɪ ba magɪ ba naga mʊ dɪ kandwɛ dɪlʊ na paɪ nɔɔna tri ba tʊɪ tɪn,
33 nɪ kʊ na maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:
«Nii-na, amʊ Wɛ lagɪ a cwi kandwɛ mʊ Siyɔn* nɪ.
Dɪ maa yɪ kandwɛ dɪlʊ nɔɔna na wú magɪ ba tɪtɪ dɪ dɪ ba tʊ tɪga nɪ tɪn.
Kʊ daarɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ wʊlʊ na yɪ kandwɛ dɪm kʊntʊ*f2* tɪn,
cavɪɪra bá fɔgɪ ya ja kʊntʊ tʊ.»

10

1 A ko-biə-ba, amʊ tiini a laga sɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na vrɪm, yɪ a yəni a loori Wɛ a pa-
ba kʊ ŋwaanɪ. 2 Amʊ wú wanɪ a pa cɪga nɪ ba tiini ba lagɪ sɪ ba tʊŋɪ ba pa Wɛ, ba nan
yəri cwəŋə kalʊ ba na maŋɪ sɪ ba tɔgɪ tɪn mʊ. 3 Ba maa yəri cwəŋə kalʊ Wɛ na pɛ sɪ
nabiinə tɔgɪ da ba ma na cɪga Dɩ tee nɪ tɪn. Ba maa tiŋi ba tɪtɪ cwəŋə sɪ ba maa na cɪga
Wɛ tee nɪ, yɪ ba ba sɛ sɪ ba taa tɔgɪ cwəŋə kalʊ Wɛ na tiŋi tɪn. 4 Zezi Krisi mʊ pɛ Wɛ cullu
tɪm tɔgɪm cwəŋə kam laan ba ka kweeli, kʊ ma pa balʊ maama na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o
tɪn laan na cɪga Wɛ tee nɪ.

Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn wú na vrɪm

5 Moyisi dɛɛn pʊpʊnɪ nɔɔnʊ na wú kɪ te sɪ o ma na cɪga Wɛ tee nɪ Dɩ cullu tɪm tɔgɪm
ŋwaanɪ tɪn. O pʊpʊnɪ o wɪ: «Wʊlʊ na kɪ Wɛ cullu tɪm na wɪ te tɪn wú na ŋwɪa kʊ
ŋwaanɪ.» 6 Kʊ nan daa na yɪ nɔɔnʊ na wú kɪ te sɪ o ma na cɪga Wɛ tee nɪ o na kɪ o wʊ-
dɪdʊa dɪ Dɩ tɪn ŋwaanɪ, kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ: «Yɪ zaŋɪ n bwe n tɪtɪ nɪnɛɛnɪ, wɔɔ mʊ wú
wanɪ o di Wɛ-sɔŋɔ?» Kʊ lagɪ kʊ ta nɪ, sɪ o pa Zezi Krisi tu o ba o zəni dɪbam. 7 «Nan yɪ
bwe n tɪtɪ nɪ, wɔɔ mʊ wú wanɪ o tu curu?» Kʊ lagɪ kʊ ta nɪ, sɪ o pa Zezi bi o yagɪ tʊʊnɪ
sɪ o joori o ba. 8 Kʊ nan maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ: «Wɛ taanɪ dɪm daɪ yigə yigə dɪ nmʊ, dɪ
wʊ nmʊ ni nɪ dɪ n bɪcarɪ nɪ.» Kwərə kam kʊntʊ mʊ dɪbam tɔɔlɪ dí brɪ nɔɔna sɪ ba kɪ ba
wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi. 9 Kʊ tagɪ kʊ wɪ, nmʊ na tagɪ dɪ n ni nɪ Zezi mʊ yɪ woŋo maama Yuutu,
yɪ nmʊ na sɛ n bɪcarɪ nɪ, sɪ Wɛ sɪɪnɪ Dɩ bi-o Dɩ pa o yagɪ tʊʊnɪ, Wɛ wú vrɪ-m.
10 Bɛŋwaanɪ, kʊ yɪ nmʊ bɪcarɪ nɪ mʊ nń sɛ dɪ n wʊ-dɪdʊa yɪ n na cɪga Wɛ tee nɪ, yɪ nmʊ
wú ma n ni mʊ n ta jaja nɪ Zezi mʊ yɪ Yuutu, sɪ n ma n na vrɪm. 11 Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ
kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, cavɪɪra bá ja kʊntʊ tʊ.»
12 Kʊntʊ, kʊ yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ nɔɔna maama, kʊ na yɪ Zwifə dɪ dwi-gɛ tiinə bam dɪ. Ba
maama Yuutu yɪ dɪdʊa mʊ, yɪ wʊntʊ mʊ yəni o paɪ balʊ maama na loor-o tɪn zənə
zanzan. 13 Bɛŋwaanɪ, «wʊlʊ maama na loori zənə dí Yuutu wʊm yɪrɪ ŋwaanɪ tɪn wú na
vrɪm.»

[14] Kʊ nan na yɪ kʊntʊ tɪn, nɔɔna wʊ́ kɪ ta mʊ ba loori zənə o tee nɪ, yɪ ba wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o? Ba nan wʊ́ kɪ ta mʊ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪd-o, yɪ ba wʊ ni o kwərə? Ba nan wʊ́ kɪ ta mʊ ba ni o kwərə yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ tɔɔlɪ-ka o brɪ-ba? [15] Nɔɔnʊ nan wʊ́ kɪ ta mʊ o vu o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam o brɪ-ba dɪ ba na wʊ tʊŋ-o? Kʊ nan pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Balʊ na beeri ba tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam ba brɪ nɔɔna tɪn vəŋə jɪgɪ wʊpolo mʊ.»

[16] Kʊ nan daɪ nɪ nɔɔna maama mʊ sɛ Wɛ kwər-ywəŋə kam. Ezayi* dɛɛn tagɪ o wɪ: «Yuutu Baŋa-Wɛ, wɔɔ mʊ joŋi dɪbam ni-taanɪ dɪm?» [17] Kʊntʊ ma brɪ nɪ nɔɔna zwa na ni kʊlʊ tɪn, mʊ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ kʊ. Taanɪ dɪlʊ ba nan na wʊ́ ni tɪn mʊ yɪ Zezi Krisi kwərə kam.

[18] Amʊ lagɪ a bwe a nii, Yisɪrayɛlɪ tiinə bam wʊ ni Wɛ kwərə kam mʊ na? Kʊ yɪ cɪga ba ni-ka, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ kʊ wɪ:

«Ba tɔɔlɪ o kwərə kam lʊgʊ baŋa je maama,
yɪ ba ni-taanɪ jagɪ dɪ yi je maama.»

[19] Amʊ ta lagɪ a bwe a nii, Yisɪrayɛlɪ tiinə bam sɪɪnɪ ba wʊ ni Wɛ taanɪ dɪm kuri mʊ na? Ba niə. Dayigə tɪn, Wɛ dɛɛn tɔgɪ Moyisi* ŋwaanɪ mʊ Dɩ ta dɪ ba Dɩ wɪ:

«Amʊ wʊ́ pa abam taá jɪgɪ wʊ-gʊʊ dɪ dwi tiinə balʊ na daɪ amʊ nɔɔna tɪn.
Amʊ wʊ́ pa abam bana zaŋɪ
dɪ nɔɔna balʊ na yəri kʊlʊkʊlʊ tɪn.»

[20] Kʊntʊ kwaga nɪ Ezayi dɛɛn nɛ baarɪ yɪ o ta o wɪ:

«Nɔɔna balʊ ya na ba bʊŋɪ sɪ ba ba ba sɛ amʊ Wɛ tɪn,
bantʊ laan mʊ tʊ ba sɛ amʊ.
Amʊ pɛ balʊ na maŋɪ ba wʊ bwe amʊ bwiə tɪn mʊ ba ba lwarɪ amʊ.»

[21] Kʊ nan na yɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam, Wɛ tagɪ Dɩ wɪ:

«Dɛ maama wʊnɪ amʊ te a jɪa sɪ a ma joŋi abam,
yɪ á vɪn sɪ á ba amʊ te.»

11

Wɛ wʊ yagɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam

[1] Kʊntʊ tɪn, amʊ ta lagɪ a bwe a nii, Wɛ vɪn Dɩ tɪtɪ nɔɔna Yisɪrayɛlɪ* tiinə bam mʊ na? Aye! Kʊ daɪ kʊntʊ. Amʊ tɪtɪ dɪ yɪ Yisɪrayɛlɪ dwi tʊ mʊ. A yɪ Abraham* naa mʊ, yɪ a nuŋi Bɛnzamɛn* dwi dɪm wʊnɪ. [2] Wɛ wʊ vɪn Dɩ nɔɔna balʊ Dɩ na maŋɪ Dɩ kuri pulim nɪ tɪn. Abam nan maŋɪ á ye Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ Eli* taanɪ te, dɪ o na warɪ Wɛ o ta Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na kɪ te yɪ kʊ wʊ maŋɪ tɪn. [3] O dɛɛn warɪ Wɛ o wɪ: «Yuutu Baŋa-Wɛ, ba gʊ nmʊ nijoŋnə bam maama, yɪ ba daarɪ ba cɔgɪ nmʊ kaanɪm bimbinə yam. Kʊ laan daarɪ amʊ yɪranɪ mʊ, yɪ ba kwaanɪ sɪ ba gʊ amʊ dɪ.»

[4] Wɛ nan lər-o Dɩ wɪ bɛɛ mʊ? Dɩ dɛɛn wɪ: «Amʊ lɪ nɔɔna mʊrr-tɪrpɛ mʊ (7.000), sɪ ba taa yɪ amʊ tɪtɪ nɔɔna. Bantʊ ta wʊ fɔgɪ ba kuni doonə ba zuli Baalɪ.*f3*»

[5] Kʊ nan ta yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ zɪm maama. Nɔɔna fɪnfɪɪn ta mʊ daarɪ, Wɛ na tɔgɪ Dɩ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ Dɩ kuri-ba tɪn. [6] Wɛ dɛ Dɩ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ Dɩ kuri-ba, sɪ kʊ daɪ ba tɪtʊŋ-ŋʊna ŋwaanɪ. Kʊ ya na yɪ ba tɪtʊŋ-ŋʊna ŋwaanɪ mʊ Wɛ kuri-ba, kʊ ya daa bá ta

yı Dl zaanı dım Dl na pɛ-ba tın ŋwaanı.
[7] Kʊ brı nı Yisırayɛlı tiinə bam wʊ nɛ cıga kalʊ ba na kwaanı sı ba na Wɛ tee nı tın.
Nɔɔna balʊ Wɛ na kuri tın nan mʊ nɛ-ka. Balʊ na daarı tın bıcarı digili. [8] Kʊ maa kı-ba nı
kʊ na pʊpʊnı te Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı kʊ wı:

«Wɛ mʊ pɛ ba wʊbʊŋa tı,
yı ba daa ba ni kʊlʊkʊlʊ kuri.
Dı zım maama, ba yiə ta ba naı,
yı ba zwa dı kwarımı dı Wɛ cıga kam.»

[9] Davidi* dı dɛɛn tagı ba taanı o wı:

«Wɛ wʊ́ pa ywəəni dılʊ ba na bʊŋı sı ba di tın pipiri dı ji woŋo kʊlʊ na wʊ́ ja-ba kʊ cɔgı,
nı cıkʊ na jaanı-ba te tın.
Kʊ maa wʊ́ pa Wɛ pa ba na cam yı ba tʊ tıga nı.
[10] Wɛ wʊ́ pa ba yiə dwe yı ba daa bá ta naı.
Dl maa wʊ́ pa ba yıra cɛ dı yaara taan,
maŋa maama.»

[11] Amʊ ta lagı a bwe a nii, Yisırayɛlı tiinə bam na tri ba tʊ kʊntʊ tın, kʊ brı nı ba daa bá
wanı ba zaŋı ba joori ba fɔgı dı Wɛ mʊ na? Aye! Bantʊ na vın Wɛ cıga kam te tın mʊ pɛ
dwi-gɛ* tiinə wanı ba na vrım Wɛ tee nı. Wɛ kı kʊntʊ sı kʊ pa Yisırayɛlı tiinə bam mʊ
taa jıgı wʊ-gʊʊ dı ba. [12] Yisırayɛlı tiinə bam na kı ba cɔgı tın mʊ pɛ nabiinə maama
wanı ba na zənə lanyıranı Wɛ tee nı. Bantʊ na gɛ kʊlʊ ba na maŋı sı ba na tın mʊ pɛ
dwi-gɛ tiinə na cwəŋə ba joŋi Wɛ zənə yam. Kʊ brı nı Yisırayɛlı tiinə kɔgɔ kʊlʊ na wʊ́ ba
tɔgı Wɛ tın na puli kʊ ti, kʊ́ pa nɔɔna na Wɛ zənə zanzan kʊ ja gaalı.

Wɛ na vrı dwi-gɛ tiinə te tın

[13] Kʊ yı dı abam dwi-gɛ* tiinə mʊ a lagı a ta taanı dıntʊ. Amʊ na yı Zezi tıntʊŋnʊ sı a
taa tɔɔlı o kwərə kam a brı dwi-gɛ tiinə tın, a brı nı kʊ tiini kʊ yı tıtʊŋ-kamunu mʊ.
[14] Amʊ kwaanı a tʊŋı sı kʊ pa wʊ-gʊʊ mʊ ja a donnə Yisırayɛlı* tiinə bam, sı kʊ wanı kʊ
pa Wɛ vrı ba badonnə amʊ tıtʊŋa yam ŋwaanı. [15] Wɛ na yagı bantʊ tın, kʊ pɛ lʊgʊ baŋa
dwi tiinə maama laan ba ba fɔgı dı Wɛ. Kʊ daarı maŋa kalʊ Wɛ na wʊ́ joori Dl joŋi-ba
tın, kʊ́ ta nyı dı twa na joori ba na ŋwıa te tın mʊ.
[16] Dí ye nı, nmʊ na dɛ yigə n fɔ dıpɛ n tiŋi Wɛ ŋwaanı, dılʊ maama na daarı tın daa ta
yı Wɛ nyım mʊ. Tiu kuri na yı Wɛ nyım, kʊ nɛ sım maama dı yı Wɛ nyım mʊ.
[17] Yisırayɛlı tiinə bam nyı dı Olivi* tiu ba na jəri gaarı wʊnı te tın mʊ. Kʊ yı nınɛɛnı Wɛ
mʊ goni tiu kʊm kʊntʊ nɛ sıdaara Dl yagı, yı Dl daarı Dl kwe Olivi tiu kʊlʊ na wʊ gaa
wʊnı tın nɛ Dl toŋi Dl gwaanı nɛ sıdonnə sım wʊnı. Abam balʊ na yı dwi-gɛ tiinə tın
nyı dı nɛ sılʊ ba na toŋi tın mʊ. Sı laan ma wəri yı sı tɔgı sı naı tiu kʊm kʊgʊ kʊm nyʊa
kam. [18] Kʊntʊ ŋwaanı, nmʊ yı ta n gooni nɛ sılʊ ba na goni ba yagı tın. Nmʊ na brı n tıtı
kʊntʊ, ta n ye sı kʊ daı nmʊ mʊ paı tiu kʊm kʊgʊ kʊm zıga. Kʊ yı kʊgʊ kʊm mʊ jıgı
nmʊ. [19] Nmʊ nan waı n tɛ nı: «Wɛ goni nɛ sım kʊntʊ Dl yagı, kʊ daarı sı amʊ mʊ na
jəgə a toŋi tiu kʊm yıra nı.» [20] Kʊ sıını kʊ kı kʊntʊ mʊ. Wɛ nan goni nɛ sım kʊntʊ Dl
yagı, ba na wʊ kı ba wʊ-dıdʊa dı Dl tın ŋwaanı mʊ. Nmʊ nan na wanı n toŋi tiu kʊm

yɪra nɪ tɪn, kʊ yɪ n na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Nan yɪ zaŋɪ n ta n kɪ kamunni, za n ta n kwarɪ Wɛ. [21] Bɛŋwaanɪ, Wɛ na wʊ sɛ sɪ Dɩ yagɪ tiu kʊm tɪtɪ nɛ sɪm sɪ je nɪ tɪn, nmʊ dɪ na ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ, Dɩ bá yagɪ-m da.
[22] Kʊ maama nan brɪ Wɛ na kɪ nɔɔna lanyɪranɪ te, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ vaŋɪ nɔɔna zwa te tɪn mʊ. Kʊ na yɪ balʊ na kɪ ba cɔgɪ tɪn, Dɩ vaŋɪ ba zwa mʊ. Kʊ daarɪ, nmʊ nan na wʊ yagɪ Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm, Dɩ wú ta kɪ nmʊ lanyɪranɪ. Nmʊ nan na yagɪ Wɛ cwəŋə kam, Dɩ laan wú go nmʊ dɪ Dɩ yagɪ mʊ nɪ tiu naga te. [23] Yisɪrayɛlɪ tiinə bam nan na kɪ ba wʊ-dɪdʊa ba sɛ Wɛ, baá joori ba na ba jəgə kam. Wɛ wú wanɪ Dɩ joori Dɩ toŋi-ba da.
[24] Kʊntʊ tɪn, nmʊ wʊlʊ na yɪ dwi-gɛ tu tɪn nyɪ dɪ naga kalʊ Wɛ na goni Olivi tiu kʊlʊ na wʊ gaa wʊnɪ tɪn yɪra nɪ mʊ. Dɩ ma pa nmʊ toŋi Olivi tiu kʊlʊ na wʊ gaarɪ wʊnɪ tɪn yɪra nɪ, yɪ kʊ daɪ nɪ nɔɔna na yəni ba kɪ te tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ bá ta cana dɪ Wɛ sɪ Dɩ joori Dɩ toŋi nɛ sɪlʊ Dɩ ya na goni tɪn sɪ tɪtɪ kugu kʊm je nɪ.

Wɛ jɪgɪ nɔɔna maama ŋwaŋa sɪ Dɩ vrɪ-ba

[25] A ko-biə-ba, amʊ lagɪ sɪ á lwarɪ Wɛ cɪga kalʊ dɛɛn na səgi tɪn mʊ. Abam na sɪɪnɪ á lwarɪ kʊntʊ, á daa bá ta bʊŋɪ nɪ á yɪ swan tiinə. Kʊ na yɪ te tɪn, lele kʊntʊ Yisɪrayɛlɪ* tiinə badaara wʊrʊ digili yɪ ba warɪ Wɛ cɪga kam kuri ba ni. Kʊ nan wú ta yɪ kʊntʊ, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kam dwi-gɛ* tiinə balʊ na sɛ Wɛ tɪn kɔgɔ kʊm na wú puli kʊ ti tɪn. [26] Kʊntʊ, Yisɪrayɛlɪ tiinə kɔgɔ kʊm maama laan wú na vrɪm, nɪ kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Wʊlʊ na paɪ nɔɔna na vrɪm tɪn wú nuŋi Siyɔn* nɪ o ba,
yɪ oó pa Zakɔbɪ* dwi tiinə bam lwarɪm dɪm ti.
[27] Amʊ Wɛ wú go ni dɪntʊ a pa-ba,
nɪ amʊ wú saarɪ ba lwarɪm dɪm a yagɪ.»

[28] Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na vɪn Wɛ kwər-ywəŋə kam tɪn, ba jigi Wɛ dʊna mʊ, yɪ kʊntʊ laan pa abam dwi-gɛ tiinə bam na vrɪm Wɛ tee nɪ. Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ Wɛ na kuri nɔɔna sɪ ba taa yɪ Dɩ nɔɔna te tɪn laŋa nɪ, Dɩ soe Yisɪrayɛlɪ tiinə bam, Dɩ dɛɛn na goni ni dɪ ba nabaara bam tɪn ŋwaanɪ. [29] Wɛ nan ba kɪ a ya na maanɪ, dɪ Dɩ na kuri nɔɔna yɪ Dɩ kɪ-ba lanyɪranɪ te tɪn. [30] Abam dwi-gɛ tiinə dɛɛn ya vɪn Wɛ mʊ, yɪ á laan ba á lwarɪ Dɩ yibwən-durə kam, Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na vɪn Wɛ tɪn ŋwaanɪ. [31] Bantʊ dɪ laan tu ba vɪn Wɛ ni, yɪ abam na Wɛ yibwənə kam, sɪ kʊ wanɪ kʊ pa bantʊ dɪ laan ba ba lwarɪ Dɩ yibwən-durə kam na yɪ te tɪn. [32] Wɛ nan pɛ nɔɔna maama nyɪ nɪ ba wʊ pɪɪna digə nɪ mʊ te, ba na vɪn Dɩ ni tɪn ŋwaanɪ, sɪ Dɩ laan wanɪ Dɩ duri ba maama yibwənə.
[33] Maanɪ-na á nii Wɛ zaanɪ dɪm na tiini dɪ dagɪ te.
Wɛ wʊbʊŋa dɪ Dɩ yəno kʊm dɪ ma tiini kʊ lirə.
Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ Dɩ na lɪ wʊbʊŋa sɪ Dɩ kɪ te tɪn,
naa o lwarɪ cwe sɪlʊ Dɩ na tɔgɪ tɪn,
nɪ kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:
[34] «Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ Baŋa-Wɛ wʊbʊŋa,
naa o brɪ-Dɩ Dɩ na wú kɪ te tɪn.
[35] Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o kwe o woŋo
o jɪnɪ Wɛ.»

[36] Bɛŋwaanɪ wəənu maama nuŋi Wɛ te mʊ,
yɪ dɪntʊ mʊ nii tɪ maama baŋa nɪ,
yɪ tɪ maama yɪ dɪntʊ nyɪm mʊ.
Wɛ maŋɪ dɪ zulə mʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina.

12

Wɛ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba taa ŋwɪ te tɪn

[1] A ko-biə-ba, Wɛ na tiini Dɩ jɪgɪ abam ŋwaŋa kʊntʊ tɪn, a loori abam sɪ á kwe á tɪtɪ á pa Wɛ nɪnɛɛnɪ ba na mɛ woŋo ba kɪ kaanɪm ba pa Wɛ tɪn, sɪ á taá ŋwɪ dɪ wʊ-poŋo, sɪ kʊ poli Wɛ wʊ lanyɪranɪ. Kʊntʊ mʊ yɪ zulə yalʊ na maŋɪ sɪ á pa Wɛ tɪn. [2] Á yɪ pa á wʊbʊŋa taa tɔgɪ balʊ na yəri Wɛ tɪn cwe sɪm. Kwaanɪ-na sɪ Wɛ pa á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-dʊʊra, sɪ kʊ ləni á ŋwɪa kam maama. Abam laan wú ba á lwarɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ sɪ á kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ á wú lwarɪ nɪ kʊ tiini kʊ lana cɪga cɪga yɪ kʊ poli Dɩ wʊ.

[3] Wɛ na kɪ-nɪ yʊ-yoŋo sɪ a taa yɪ Dɩ tɪntʊŋnʊ tɪn, a lagɪ a ta dɪ abam maama sɪ á yɪ taá bʊŋɪ kamunni á pa á tɪtɪ, nɪ á dwe á na maŋɪ á yɪ te tɪn. Á nan taá jɪgɪ wʊbʊŋ-ŋʊna, sɪ kʊ maŋɪ dɪ Wɛ na pɛ abam dɪdʊa dɪdʊa pɛɛrɪ te á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ tɪn ŋwaanɪ. [4] Nabiinu yɪra yɪ woŋo dɪdʊa mʊ, yɪ ya laan pɔɔrɪ je dwi təri təri. Jəgə maama nan jɪgɪ ka tɪtʊŋa mʊ yɪra yam wʊnɪ. [5] Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ dɪbam balʊ dɪ na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn. Dí tiini dí daga, yɪ dí nan yɪ kɔgɔ dɪdʊa mʊ. Dɪbam maama dɪdʊa dɪdʊa maa tʊŋɪ dí wəli daanɪ, nɪ yɪra yam je sɪm dwi təri təri na tʊŋɪ sɪ zəni daanɪ te tɪn. [6] Wɛ-pɛɛra yalʊ Dɩ na pɛ dɪbam tɪn yɪ dwi təri təri mʊ, nɪ Dɩ na pɛ dɪbam zaanɪ te tɪn. Wɛ na pɛ wʊlʊ waɪ o ŋɔɔnɪ yiyiu-ŋwɛ tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o taa tɔgɪ o na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn mʊ o ma ŋɔɔnɪ-sɪ. [7] Wɛ na pɛ wʊlʊ waɪ o tʊŋɪ o wəli o donnə tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o taa tʊŋɪ kʊntʊ mʊ. Wʊlʊ Wɛ na pɛ o waɪ o brɪ o donnə Wɛ cɪga kam tɪn, sɪ o dɪ kwaanɪ o taa brɪ-ka. [8] Wɛ na pɛ wʊlʊ waɪ o kwe nɔɔna sɪ ba na baarɪ tɪn maŋɪ sɪ o taa kɪ kʊntʊ mʊ. Wʊlʊ dɪ na cɛ o wəənu o maa zəni o donnə tɪn maŋɪ sɪ o ma o wʊ-yoŋo mʊ o wəli-ba lanyɪranɪ. Wʊlʊ nan na yɪ nɔɔna yigə tu tɪn maŋɪ sɪ o kwaanɪ o taa brɪ-ba cwəŋə lanyɪranɪ. Wʊlʊ nan na duri o donnə yibwənə tɪn maŋɪ sɪ o taa kɪ-kʊ dɪ wʊpolo mʊ.

[9] Á taá soe daanɪ dɪ cɪga. Á taá culi wo-lwaanʊ dwi maama, sɪ á daarɪ á taá kɪ kʊlʊ maama na lana tɪn. [10] Á na yɪ ko-biə daanɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn, á taá soe daanɪ dɪ á wʊrʊ maama, sɪ á taá nɪgɪ daanɪ lanyɪranɪ. [11] Á na tʊŋɪ á pa Wɛ te tɪn, á yɪ pa yawɔrɔ zʊ abam. Kwe-na á bɪcara maama á taá maa tʊŋɪ á pa dí Yuutu wʊm. [12] Á na jɪgɪ tɪɪna dɪ Wɛ te tɪn, á taá jɪgɪ wʊpolo kʊ ŋwaanɪ. Yaara na yi abam, sɪ á vɔ pu-dɪa. Kwaanɪ-na á taá loori Wɛ maŋa maama. [13] Cɛ-na á wəənu á ma zəni balʊ na yɪ Wɛ nɔɔna yɪ yinigə jɪgɪ-ba tɪn. Á taá jeeri vərə lanyɪranɪ á sam nɪ.

[14] Kʊ na yɪ balʊ na jɪgɪ abam ba bɛɛsɪ tɪn, sɪ á taá loori Wɛ sɪ Dɩ kɪ-ba lanyɪranɪ. Á nan yɪ sɔɔlɪ á cɔgɪ-ba. [15] Kɪ-na wʊpolo dɪ balʊ na jɪgɪ wʊpolo tɪn, sɪ á daarɪ á wəli dɪ balʊ na keeri tɪn á keeri. [16] Á taá jɪgɪ-na wʊbʊŋ-dɪdwɪ. Á yɪ taá kɪ kamunni. Tu-na á tɪtɪ sɪ á taá tʊŋɪ tɪtʊŋ-balɛ dɪ. Á yɪ taá bʊŋɪ á pa á jɪgɪ swan.

[17] Nɔɔnʊ na kɪ abam lwarɪm, á dɪ daa yɪ joori á kɪ-o lwarɪm á ma ŋwɪ. Nan kwaanɪ-na sɪ á taá kɪ kʊlʊ na lana tɪn nɔɔna maama yigə nɪ. [18] Kwaanɪ-na lanyɪranɪ sɪ á taá zʊʊrɪ

dı ywəəni nɔɔna maama tıtarı nı, nı á na wai te tın. [19] A badon-sonnu-ba, á yı taá bʊŋı
sı á kı balʊ na kı abam lwarım tın dı lwarım. Nan yagı-na, sı Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm wú ba
ba baŋa. Bɛŋwaanı kʊ pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı, nı Baŋa-Wɛ tagı Dʟ wı:
«Amʊ yı wʊlʊ na wú cɔgı nɔɔna dı ba kəm-balwaarʊ tın.
Amʊ wú pa ba joori ba na kʊlʊ na maŋı dı ba tın.»
[20] Kʊ nan ta pʊpʊnı kʊ wı:
«Nmʊ dʊm kana na wɔɛ,
sı n pa-o wʊdiu sı o di.
Na-nyɔm na jıg-o,
sı n pa-o na sı o nyɔ.
N na kı kʊntʊ,
kʊú pa cavııra tiini ya ja-o.»
[21] Abam nan yı pa lwarım wanı abam. Á taá kı kəm-laarʊ sı tı wanı lwarım dam tı
cɔgı.

13

Dí na maŋı sı dí sɛ dí lʊgʊ kʊm yigə tiinə te tın

[1] Abam maama maŋı sı á sɛ dıdɛɛra balʊ na te á tıını dım tın ni, bɛŋwaanı nɔɔn-
nɔɔnʊ ba jıgı dam sı o taa te o doŋ yı Wɛ wʊ pɛ kʊ tu cwəŋə. Dıdɛɛra balʊ na wʊra tın
yı Wɛ mʊ tiŋi-ba. [2] Wʊlʊ maama na vın dıdɛɛra bam kʊntʊ ni tın, kʊ tu vın cwəŋə kalʊ
Wɛ na tiŋi tın mʊ. Balʊ na kı kʊntʊ doŋ tın wú na cam. [3] Dıdɛɛra bam nan ba pai fʊʊnı
jıgı balʊ na kı kəm-laarʊ tın. Fʊʊnı jıgı balʊ na kı kəm-balwaarʊ tın mʊ. Nmʊ na ba lagı
sı fʊʊnı taa jıgı-m dı dıdɛɛra bam, n maŋı sı n ta n kı kəm-laarʊ mʊ sı kʊ pa n na zulə
ba tee nı. [4] Wɛ nan tiŋi dıdɛɛra bam sı ba taa tʊŋı ba pa-Dʟ abam zənə ŋwaanı mʊ.
Abam nan na kı wo-balwaarʊ, á maŋı sı á taá kwarı fʊʊnı, bɛŋwaanı dıdɛɛra bam sıını
ba jıgı cwəŋə sı ba pa nɔɔna na cam. Bantʊ mʊ yı balʊ Wɛ na tiŋi sı ba tɔgı Dʟ ban-zɔŋɔ
kʊm ŋwaanı ba ma pa balʊ na kı lwarım tın na cam. [5] Kʊntʊ ŋwaanı mʊ á maŋı sı á sɛ
ba ni. Kʊ dai ba na wú pa á na cam tın yıranı ŋwaanı. Á sɛ-ba, bɛŋwaanı á ye á bıcara
nı, nı á maŋı sı á tɔgı cıga cwəŋə mʊ.
[6] Kʊ ta yı kʊntʊ ŋwaanı mʊ á maŋı sı á taá ŋwı lampoo. Bɛŋwaanı dıdɛɛra bam tʊŋı
ba pa Wɛ mʊ, dı ba na kwaanı ba tʊŋı te tın. [7] Nan taá ŋwı kʊlʊ maama ba na maŋı sı
ba joŋi á tee nı tın á pa-ba. Kʊ na yı wʊlʊ na joŋi á yuu lampoo tın, naa wʊlʊ dı na joŋi á
wəənu lampoo tın, sı á ŋwı á lampoo maama á pa-ba. Kʊ na yı wʊlʊ na maŋı sı á taá
kwar-o tın, sı á taá kwar-o. Kʊ na yı wʊlʊ na maŋı dı zulə tın, sı á taá zul-o.

Dí na maŋı sı dí taá soe dí donnə te tın

[8] Abam nan yı taá jıgı-na nɔɔn-nɔɔnʊ woŋo jını, jını dılʊ á na wú taá jıgı tın mʊ yı sı
á taá soe á donnə. Wʊlʊ maama na soe o doŋ tın sıını o tɔgı Wɛ cullu tım dı Dʟ niə yam
mʊ. [9] Wɛ cullu tım brı nı: «Yı kı boorim, yı gʊ nɔɔnʊ, yı ŋɔnı, yı pa n yi zʊ n donnə
wəənu.» Cullu tım kʊntʊ dıdaanı Wɛ niə yam maama nan tɔgı ni dıdʊa mʊ. Ni dıntʊ nan
mʊ wı: «Ta n soe n doŋ nı n tıtı te.» [10] Nmʊ na soe n doŋ, n daa n bá wanı n kı-o balɔrɔ.
Wʊlʊ na soe o doŋ tın sıını o kı Wɛ niə yam na brı kʊlʊ tın mʊ.

Dí maŋı sı dí ti dí yigə mʊ dí cəgi Zezi Krisi tum

[11] Á taá kı-na kʊntʊ, sı abam ye maŋa kalʊ wʊnı dí na wʊra tın. Maŋa yi sı á zaŋı á yagı dɔɔm. Maŋa kalʊ Wɛ na wú ba Dl̩ vrı dıbam tın daarı fıın sı ka yi, yı kʊ daa dai nınɛɛnı maŋa kalʊ dí dɛɛn na puli dí kı dí wʊ-dıdʊa dı Zezi tın. [12] Maŋa kam daarı fıın sı ka yi, nı tıga na lagı ka pʊʊrı te tın. Tıtıı dım lagı dı kɛ sı wıa pooni ba. Kʊntʊ ŋwaanı, á pa dí yagı kikiə yalʊ maama na yı lim nyım tın, sı dí daarı dí ma Wɛ dam dım dí cı dí tıtı, sı dí wanı dí tɔgı pooni cwəŋə kam. [13] Pa-na dí tɔgı cwəŋə sı kʊ maŋı dı balʊ na wʊ pooni wʊnı te tın. Á nan pa-na dí yagı nɔn-kwəlim dı sa-nyɔrı dı boorim dı wo-digiru kikiə maama. Á yı taá jaanı daanı naa á taá kı wʊ-gʊʊ daanı. [14] Pa-na abam ŋwıa kam dıdaanı dí Yuutu Zezi Krisi ŋwıa kam taa yı bıdwı. Nan yı pa-na á wʊbʊŋa taa tɔgı wo-yɔɔrʊ tılʊ á fra na zʊʊrı tın.

14

Dí wʊ maŋı sı dí taá co daanı

[1] Joŋi-na nɔɔnʊ wʊlʊ wʊbʊŋa ta na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə kam wʊnı tın lanyıranı. Á nan yı magı kantɔgɔ dı o na bʊŋı te tın. [2] Nɔɔnʊ wʊra o wʊbʊŋa na bıga Wɛ cwəŋə kam wʊnı, kʊ ma pa o ba culi kʊlʊkʊlʊ dim. Kʊ daarı nɔɔnʊ wʊdoŋ wʊra o wʊbʊŋa na wʊ bıgı yı kʊ pa o culi nwam. [3] Wʊlʊ nan na wai o di woŋo maama tın yı zaŋı o gooni wʊlʊ wʊm o na ba di woŋo maama tın. Wʊlʊ dı nan na ba di woŋo maama tın yı zaŋı o co wʊlʊ na di woŋo maama tın, bɛŋwaanı o dı yı Wɛ nɔɔnʊ mʊ. [4] Nmʊ yı wɔɔ mʊ sı n co nɔɔnʊ wʊdoŋ tıntʊŋnʊ? Kʊ yı o tıtı yuutu wʊm mʊ maŋı sı o nii o kı cıga naa o wʊ kı. Wʊlʊ na yı dí Yuutu wʊm nɔɔnʊ tın kı lanyıranı mʊ, bɛŋwaanı dí Yuutu wʊm wú wanı o pa o taa kı lanyıranı.

[5] Nɔɔnʊ wʊra o na lı dɛ o pa dı dwe da yadonnə yam. Kʊ daarı nɔɔnʊ wʊdoŋ dı maa wʊra o na ba kuri da yam daanı. Nɔɔnʊ maama nan maŋı sı o kı kʊlʊ o na ye o bıcarı nı nı kʊ maŋı tın. [6] Nɔɔnʊ wʊlʊ na kuri dɛ sı dı taa yı da-kamunu tın yəni o kı dí Yuutu wʊm ŋwaanı mʊ. Wʊlʊ na di woŋo maama tın kı kʊntʊ o ma zuli dí Yuutu wʊm mʊ, o na yəni o kı Wɛ le wʊdiu kʊm baŋa nı tın ŋwaanı. Wʊlʊ dı nan na ba di woŋo maama tın dı kı kʊntʊ o ma zuli dí Yuutu wʊm mʊ, yı o dı kı Wɛ le kʊ ŋwaanı. [7] Dıbam wʊlʊwʊlʊ ba ŋwı o tıtı yıranı ŋwaanı. Dí wʊlʊ nan na tıgı dı, kʊ ta dai o tıtı yıranı ŋwaanı. [8] Dí zı na ŋwı, dí ŋwı dí Yuutu wʊm ŋwaanı mʊ. Dí nan zı na tıgı dı, kʊ ta yı dí Yuutu wʊm ŋwaanı mʊ. Bɛŋwaanı, dí na ŋwı naa dí na tıga, dí ta yı dí Yuutu wʊm nɔɔna mʊ. [9] Zezi Krisi tıgı yı o joori o bi o na ŋwıa, sı o taa yı twa dı naŋʊna Yuutu mʊ.

[10] Kʊ na yı kʊntʊ tın, bɛɛ mʊ yı n co n ko-bu? Sı nmʊ dı, bɛɛ mʊ yı n gooni n ko-bu? Dıbam maama nan lagı dí ba dí zıgı Wɛ yigə nı mʊ, sı Dl̩ di dıbam taanı. [11] Kʊ pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı, nı Baŋa-Wɛ tagı Dl̩ wı:

«Amʊ na yı ŋwıa tu tın,
kʊ yı cıga mʊ nı,
nɔɔna maama wú ba ba kuni doonə amʊ yigə nı,
yı bá ta dı ba niə jaja,
nı amʊ mʊ yı Baŋa-Wɛ.»

12 Kʊntʊ brɪ nɪ dɪbam maama lagɪ dí ba dí zɪgɪ Wɛ yigə nɪ mʊ, sɪ nɔɔnʊ maama ta kʊlʊ
o na kɪ tɪn.

Dí wʊ maŋɪ sɪ dí pa dí ko-bu tusi Wɛ cwəŋə wʊnɪ

13 Kʊntʊ tɪn, dí daa yɪ ta co dí donnə. Nan lɪ-na wʊbʊŋa sɪ á yɪ kɪ kʊlʊ na wú pa á ko-
bu tusi naa o yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm tɪn. 14 Amʊ na ŋwɪ dɪ dí Yuutu Zezi tɪn, amʊ ye
lanyɪranɪ nɪ wʊdiu tərə kʊ tɪtɪ na yɪ wo-digiru Wɛ yigə nɪ. Nɔɔnʊ nan na pɛ woŋo kʊlʊ yɪ
culu, kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ culu mʊ kʊ pa nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ. 15 Nmʊ nan na pɛ n ko-bu wʊ cɔgɪ dɪ
n na di wʊdiu kʊlʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ n daa n ba tɔgɪ sono cwəŋə mʊ. Yɪ pa nmʊ na di wʊdiu
kʊlʊ tɪn cɔgɪ nɔɔnʊ dɪ Wɛ daanɪ, yɪ o yɪ wʊlʊ Zezi Krisi na tɪgɪ o ŋwaanɪ tɪn. 16 Yɪ pa
nɔɔna na cwəŋə sɪ ba co woŋo kʊlʊ na lana dɪ nmʊ tɪn. 17 Dɪbam na yɪ Wɛ paarɪ dɪm
nɔɔna te tɪn ba tɔgɪ wʊdiiru dim ŋwaanɪ. Kʊ nan tɔgɪ dí na kɪ cɪga Wɛ yigə nɪ tɪn
ŋwaanɪ mʊ, dɪ wʊ-zuru dɪ wʊpolo, nɪ Wɛ Joro* kʊm na paɪ dɪbam te tɪn. 18 Wʊlʊ maama
nan na tʊŋɪ o pa Zezi Krisi kʊntʊ doŋ tɪn, kʊntʊ tu wú poli Wɛ wʊ, yɪ nɔɔna dɪ wú pa-o
cɪga.
19 Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí kwaanɪ dí taá kɪ kʊlʊ maama na paɪ nɔɔna jɪgɪ ywəəni
daanɪ yɪ kʊ zəni-ba sɪ ba bɪ Wɛ cwəŋə wʊnɪ tɪn. 20 Yɪ pa wʊdiiru dim cɔgɪ Wɛ tɪtʊŋa.
Wʊdiiru maama maŋɪ dim mʊ. Nmʊ nan na di kʊlʊ na wú pa n doŋ wʊ cɔgɪ kʊ ŋwaanɪ
tɪn, sɪ n yagɪ kʊ dim. 21 Kʊ lana sɪ n yɪ kɪ kʊlʊ maama na wú pa n ko-bu tusi Wɛ cwəŋə nɪ
tɪn, kʊ na yɪ nwana dim naa sana nyɔm naa kʊlʊ maama dɪ.
22 Nmʊ na ye kʊlʊ n wʊbʊŋa nɪ kantʊ laŋa nɪ tɪn, ta n jɪgɪ-kʊ nmʊ dɪ Wɛ laŋa nɪ. Nɔɔnʊ
wʊlʊ na ye kʊlʊ na lana sɪ o kɪ yɪ o ba jɪgɪ wʊbʊŋa yale kʊ baŋa nɪ tɪn, kʊntʊ tu jɪgɪ yu-
yoŋo. 23 Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na jɪgɪ bʊbwɛa dɪ o na di wʊdiu kʊlʊ tɪn, kʊntʊ tu bá na
bʊra Wɛ tee nɪ. Kʊ brɪ nɪ o ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa o dim dɪm wʊnɪ. Woŋo kʊlʊ maama nmʊ na
wú kɪ yɪ n ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa tɪn, kʊ yɪ lwarɪm mʊ.

15

Dí na maŋɪ sɪ dí taá kɪ te dɪ dí donnə tɪn

1 Dɪbam balʊ wʊbʊŋa na bɪgɪ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ tɪn maŋɪ sɪ dí taá wəli balʊ wʊbʊŋa
ta na wʊ bɪgɪ tɪn mʊ, ba wʊbʊŋa ta na bwənə tɪn ŋwaanɪ. Dí wʊ maŋɪ sɪ dí taá kɪ kʊlʊ
na poli dɪbam yɪranɪ wʊrʊ tɪn. 2 Dɪbam maama nan maŋɪ sɪ dí taá kɪ kʊlʊ na wú poli dí
donnə wʊrʊ tɪn mʊ, dí maŋɪ sɪ dí kɪ-ba lanyɪranɪ mʊ sɪ kʊ pa ba fɔgɪ ba bɪ Wɛ cwəŋə
wʊnɪ. 3 Zezi Krisi dɛɛn nan wʊ kɪ kʊlʊ na poli o yɪranɪ wʊ tɪn, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ te
kʊ wɪ: «Trʊ tɪlʊ nɔɔna na twɪ nmʊ Baŋa-Wɛ tɪn mʊ joori tɪ tʊ amʊ yuu nɪ.» 4 Kʊlʊ maama
dɛɛn na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn yɪ sɪ kʊ taa brɪ dɪbam Wɛ cɪga kam mʊ, sɪ kʊ pa
dí na pʊ-dɪa dɪ baarɪ sɪ dí taá jɪgɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ.
5 Wɛ mʊ yɪ wʊlʊ na paɪ nɔɔna pʊ-dɪa dɪ baarɪ tɪn, yɪ dɪntʊ wú pa á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-
dɪdwɪ nɪ Zezi Krisi na lagɪ te tɪn. 6 Kʊntʊ, kʊú pa abam maama sɛ daanɪ yɪ á taá jɪgɪ ni
dɪdwɪ á ma zuli Wɛ dɪlʊ na yɪ dí Yuutu Zezi Krisi Ko tɪn. 7 Joŋi-na daanɪ lanyɪranɪ nɪ Zezi
Krisi na joŋi abam te tɪn. Kʊntʊ wú pa Wɛ na zulə.

Wɛ kwər-ywəŋə kam yɩ dwi maama nyɩm mʊ

[8] Amʊ nan lagɩ a ta abam nɩ Zezi Krisi tu sɩ o tʊŋɩ o pa Zwifə* bam mʊ, sɩ kʊ pa Wɛ na
goni ni dɩ ba nabaara bam te tɩn sɩɩnɩ kʊ kɩ, sɩ kʊ brɩ nɩ Wɛ yɩ cɩga tu. [9] O tum dɩm ta yɩ
sɩ kʊ pa dwi-gɛ* tiinə bam dɩ mʊ ba ba zuli Wɛ Dɩ na jɩgɩ ba yibwənə tɩn ŋwaanɩ, nɩ Wɛ
tɔnɔ kʊm na tagɩ te kʊ wɩ:

«Amʊ wʊ́ wəli dɩ dwi-gɛ tiinə bam a zuli nmʊ,
yɩ a leeni a tee nmʊ yɩrɩ.»

[10] Kʊ ta pʊpʊnɩ kʊ wɩ:

«Abam dwi-gɛ tiinə bam wəli-na dɩ Wɛ nɔɔna bam maama á taá kɩ wʊpolo.»

[11] Kʊ ta wɩ:

«Abam dwi-gɛ tiinə bam maama taá zuli-na Yuutu Baŋa-Wɛ.
Pa-na lʊgʊ baŋa dwi maama taa tee-Dɩ.»

[12] Ezayi* dɩ dɛɛn tagɩ o wɩ:

«Zese* dwi dɩm tu dɩdʊa wʊ́ zaŋɩ o ba sɩ o taa te lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama,
yɩ bantʊ wʊ́ ta jɩgɩ tɩɩna o ŋwaanɩ.»

[13] Wɛ dɩlʊ na paɩ á jɩgɩ tɩɩna tɩn wʊ́ pa á tiini á taá jɩgɩ wʊpolo dɩ wʊ-zuru, á na kɩ á
wʊ-dɩdʊa dɩ Dɩ tɩn ŋwaanɩ. Wɛ Joro kʊm dam laan wʊ́ pa á na jɩgɩ tɩɩna dɩ Wɛ te tɩn
fɔgɩ kʊ puli kʊ ja gaalɩ.

Pooli na ŋɔɔnɩ o tɩtʊŋa yam woŋo te tɩn

[14] A ko-biə-ba, amʊ tɩtɩ ye nɩ abam kɩ kəm-laarʊ zanzan mʊ, yɩ á tiini á jɩgɩ yəno kʊ paɩ
á waɩ á brɩ daanɩ dɩ Wɛ cɩga kam. [15] Amʊ pʊpʊnɩ wəənu tɩdonnə dɩ baarɩ mʊ tɔnɔ kʊntʊ
wʊnɩ, sɩ a maa guli abam wəənu tɩlʊ á na maŋɩ á zaasɩ tɩn. Amʊ pʊpʊnɩ kʊntʊ dɩ Wɛ na
pɛ-nɩ yu-yoŋo, [16] sɩ a taa yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ dwi-gɛ* tiinə bam ŋwaanɩ tɩn mʊ. Amʊ na
tʊŋɩ a pa Wɛ te tɩn yɩ sɩ a yəni a tɔɔlɩ Dɩ kwər-ywəŋə kam mʊ, sɩ a wanɩ a joŋi dwi-gɛ
tiinə a kɩ-ba Wɛ jɩŋa nɩ, sɩ ba pa Dɩ wʊ poli, Dɩ Joro* kʊm na fɔgɩ kʊ kwɛ ba bɩcara tɩn
ŋwaanɩ.

[17] Kʊntʊ, amʊ na ŋwɩ dɩ Zezi Krisi tɩn ŋwaanɩ, a kɩ wʊpolo dɩ a na tʊŋɩ a pa Wɛ te tɩn.
[18] Amʊ nan ba jɩgɩ baarɩ sɩ a ŋɔɔnɩ kʊlʊkʊlʊ, kʊ na daɩ Zezi Krisi na mɛ amʊ o kɩ kʊlʊ tɩn
yɩranɩ. Kʊ yɩ Zezi mʊ pɛ kʊ tɔgɩ dɩ a ni-taanɩ dɩ a tɩtʊŋa yɩ dwi-gɛ tiinə bam sɛ Wɛ. [19] Ba
ma sɛ Wɛ dɩ Dɩ na dɛ Dɩ Joro kʊm dam ŋwaanɩ Dɩ pa ba na wo-kɩnkagɩla dɩ maana
yalʊ na brɩ Dɩ dam tɩn. Kʊ yɩ kʊntʊ doŋ mʊ amʊ zɩgɩ Zeruzalɛm nɩ a tʊlɩ je sɩm maama
a vu a yi Yiliiri, yɩ a brɩ Wɛ cɩga kalʊ maama na yɩ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam nyɩm tɩn.
[20] Maŋa maama amʊ lagɩ sɩ a kwaanɩ a taa tɔɔlɩ Zezi kwər-ywəŋə kam je sɩlʊ nɩ, ba daa
ta na wʊ ni Zezi Krisi taanɩ dɩm da tɩn mʊ. Amʊ ba lagɩ sɩ a tɔɔlɩ-ka je sɩlʊ nɩ, ba na
maŋɩ ba ni-ka tɩn, sɩ kʊ yɩ taa nyɩ nɩ, nɔɔnʊ wʊdoŋ kəbrə yuu nɩ mʊ amʊ tu a lɔ, [21] nɩ kʊ
na maŋɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ te kʊ wɩ:

«Ba ta na wʊ tɔɔlɩ o kwərə ba brɩ balʊ tɩn
laan wʊ́ ba ba lwarɩ-ka.
Balʊ ta na wʊ ni o ŋwa tɩn
laan wʊ́ ba ba ni o cɩga kam kuri.»

Pooli na bʊŋɪ sɪ o vu o na Rom tiinə bam te tɪn

22 Mʊ kʊ kuri amʊ gɛ laŋa kuni zanzan sɪ a ba abam te. 23 Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, je sɪm
kʊntʊ nɪ jəgə daa tərə ba na wʊ ni Zezi kwər-ywəŋə kam da. Abam fra na maŋɪ ya jɪgɪ
amʊ bɪna zanzan sɪ a ba a na abam tɪn, 24 amʊ laan bʊŋɪ sɪ a ba maŋa kalʊ a na lagɪ a
zaŋɪ a vu Ɛsɪpanyɪ tɪn. Amʊ lagɪ sɪ a tɔgɪ abam te, sɪ a wanɪ a kɪ wʊpolo dɪ abam
maŋa fɪnfɪɪn, sɪ á laan wanɪ á wəli-nɪ sɪ a kwe cwəŋə a kɛ. 25 Kʊ daarɪ lele kʊntʊ amʊ
lagɪ a vu Zeruzalɛm mʊ, sɪ a tʊŋɪ a wəli Zezi nɔɔna balʊ na wʊ dáanɪ tɪn. 26 Zezi kɔgɔ
kʊm nɔɔna balʊ na wʊ Masɪdʊanɪ dɪ Akayi tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn mʊ mɛ ba wʊbʊŋa ba la
səbu, sɪ ba ma wəli Zezi nɔɔna balʊ na wʊ Zeruzalɛm nɪ yɪ yinigə jɪgɪ-ba tɪn. 27 Kʊ yɪ ba
tɪtɪ mʊ mɛ ba wʊbʊŋa ba kɪ kʊntʊ. Kʊ nan maŋɪ sɪ ba wəli-ba kʊntʊ doŋ, bɛŋwaanɪ
Zwifə* bam ya maŋɪ ba kwe wəənu tɪlʊ Wɛ Joro* na pɛ-ba tɪn mʊ ba cɛ dɪ dwi-gɛ* tiinə
bam. Kʊntʊ ŋwaanɪ dwi-gɛ tiinə bam maŋɪ sɪ ba dɪ daa wəli Zwifə bam dɪ wəənu tɪlʊ na
yɪ ba yɪra zənə nyɪm tɪn.
28 Amʊ na ti tɪtʊŋɪ dɪntʊ yɪ a kwe səbu kʊm maama a kɪ nɔɔna bam jɪŋa nɪ, amʊ laan
wʊ́ tɔgɪ abam te, yɪ a daarɪ a kɛ a vu Ɛsɪpanyɪ. 29 Amʊ nan ye nɪ, a na tu abam te, Zezi
Krisi wʊ́ kɪ abam lanyɪranɪ kʊ ja gaalɪ.
30 A ko-biə-ba, amʊ nan lagɪ a loori abam dí Yuutu Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ, dɪ sono kʊlʊ
Wɛ Joro kʊm na pɛ dɪbam tɪn ŋwaanɪ, sɪ á tɔgɪ á wəli-nɪ á taá tiini á loori Wɛ á pa-nɪ a
tɪtʊŋ-cɛɛra yam wʊnɪ. 31 Loori-na Wɛ, sɪ Dƛ joŋi-nɪ balʊ na wʊ Zude nɪ yɪ ba vɪn Zezi tɪn
jɪŋa nɪ, sɪ Dƛ daarɪ Dƛ pa Zezi nɔɔna balʊ na wʊ Zeruzalɛm nɪ tɪn joŋi kʊlʊ amʊ na wʊ́
pa-ba tɪn dɪ wʊpolo. 32 Wɛ na sɛ, amʊ laan wʊ́ wanɪ a ba abam te dɪ wʊpolo, yɪ a di
ywəəni dɪ abam. 33 Bɪcarɪ-zuru Tu Baŋa-Wɛ wʊ́ ta wʊ abam tee nɪ. Amina.

16

Pooli jɔɔnɪ nɔɔna balʊ maama o na ye tɪn

1 Amʊ nan lagɪ a brɪ abam dí ko-bu Feebe na yɪ wʊlʊ tɪn mʊ. Wʊntʊ yɪ kaanɪ wʊlʊ na
tʊŋɪ o wəli Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Sankrɪ nɪ tɪn mʊ. 2 Abam nan maŋɪ sɪ á joŋ-o lanyɪranɪ
dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ, nɪ kʊ na maŋɪ sɪ Wɛ nɔɔna taa kɪ te tɪn. Á taá wəl-o dɪ kʊlʊ
maama o na lagɪ abam tee nɪ tɪn, bɛŋwaanɪ o tɪtɪ dɪ zəni nɔɔna zanzan, kʊ na dwe dɪdɪ
dɪ amʊ dɪ.
3 Jɔɔnɪ-na Prisili dɪ Akwila á pa-nɪ. Bantʊ mʊ tɔgɪ dɪ amʊ yɪ dí tʊŋɪ dí pa Zezi Krisi. 4 Ba
ya gɛ fɪɪn sɪ ba tɪ amʊ ŋwaanɪ. Amʊ nan kɪ-ba le, kʊ nan daɪ amʊ yɪranɪ, kʊ yɪ dwi-gɛ*
tiinə balʊ maama na tu ba sɛ Zezi tɪn dɪ mʊ kɪ-ba le.
5 Jɔɔnɪ-na Zezi kɔgɔ kʊlʊ na jeeri ba sɔŋɔ kʊm nɪ tɪn á pa-nɪ.
Jɔɔnɪ-na amʊ ciloŋ-sono Yipayinɛtɪ á pa-nɪ, wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na dɛ yigə o sɛ Zezi Krisi
Azi tɪɪnɪ dɪm maama wʊnɪ tɪn.
6 Jɔɔnɪ-na Mari wʊlʊ na tiini o tʊŋɪ o pa abam tɪn dɪ.
7 Jɔɔnɪ-na amʊ dwi tiinə Andronikusi dɪ Zuniyasɪ. Bantʊ mʊ ya tɔgɪ ba wʊ pɪɪna digə nɪ
dɪ amʊ. Ba yɪ balʊ na jɪgɪ yɪr-ŋʊm Zezi tɪntʊŋna bam wʊnɪ, yɪ bantʊ sɛ Zezi Krisi ba loori
amʊ.
8 Jɔɔnɪ-na Ampiliatusi wʊlʊ na yɪ a ciloŋ-sono dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ tɪn á pa-nɪ.

9 Jɔɔnɪ-na Yuribɛn wʊlʊ na tɔgɪ dɪ dɪbam o tʊŋɪ Zezi Krisi tɪtʊŋa tɪn, dɪdaanɪ amʊ ciloŋ-
sono Sɪtakisi dɪ.
10 Jɔɔnɪ-na Apeeli wʊlʊ na brɪ nɪ o yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ cɪga cɪga tɪn á pa-nɪ.
Jɔɔnɪ-na Arisobuli sɔŋɔ tiinə bam dɪ.
11 Jɔɔnɪ-na amʊ dwi tu Erodiyɔn á pa-nɪ.
Jɔɔnɪ-na balʊ na yɪ Narisisi sɔŋɔ tiinə yɪ ba yɪ dí Yuutu wʊm nɔɔna tɪn á pa-nɪ.
12 Jɔɔnɪ-na Trifɛnɪ dɪ Trifɔsɪ, bantʊ mʊ yɪ kaana balʊ na tiini ba tʊŋɪ dí Yuutu wʊm tɪtʊŋa
yam tɪn.
Jɔɔnɪ-na a ko-bu-sono Pɛɛrsidi, wʊntʊ mʊ yɪ kaanɪ wʊlʊ dɪ na tiini o tʊŋɪ o pa dí Yuutu
wʊm.
13 Jɔɔnɪ-na Rufusi wʊlʊ na yɪ dí Yuutu wʊm tɪntʊŋ-ŋʊm tɪn, dɪ o nu wʊlʊ na kɪ amʊ
lanyɪranɪ nɪ o tɪtɪ bu te tɪn.
14 Jɔɔnɪ-na Asɪnkriti dɪ Filigon dɪ Ɛrmɛsɪ dɪ Patrobasɪ dɪ Ɛrmasɪ, dɪdaanɪ dí ko-biə balʊ
maama na wʊ ba tee nɪ tɪn.
15 Jɔɔnɪ-na Filologi dɪ Zuli, dɪ Neere dɪ o nakɔ, dɪ Olimpa, dɪdaanɪ Wɛ nɔɔna balʊ maama
na wʊ ba tee nɪ tɪn.
16 Á na jeeri daanɪ, sɪ á taá jɔɔnɪ daanɪ lanyɪranɪ dɪ sono dɪ wʊ-poŋo. Zezi kɔgɔ kʊm na
wʊ je sɪlʊ maama nɪ tɪn dɪ jɔɔnɪ abam.
17 A ko-biə-ba, a nan loori abam sɪ á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ balʊ na jaanɪ kampwara ba tui
nɔɔna tɪtarɪ, yɪ ba paɪ ba tusi Wɛ cwəŋə wʊnɪ tɪn. Bantʊ mʊ jɪgɪ zaasɪm dɪlʊ ba na brɪ
abam tɪn ba yáala. Kʊntʊ ŋwaanɪ ja-na á tɪtɪ dɪ ba. 18 Nɔɔna bam kʊntʊ doŋ ba kɪ dí
Yuutu Zezi Krisi na lagɪ kʊlʊ tɪn, ba tɔgɪ ba tɪtɪ fra na zʊʊrɪ wəənʊ tɪlʊ tɪn mʊ. Ba yəni ba
ŋɔɔnɪ bɪtar-ywe mʊ, yɪ ba ma ni-sʊŋɪ ba ma ganɪ balʊ na ba va ni tɪn ba pa ba wʊbʊŋa
ləni. 19 Nɔɔna maama ye abam na tɔgɪ Wɛ lanyɪranɪ te tɪn, kʊntʊ mʊ paɪ amʊ tiini a jɪgɪ
wʊpolo dɪ abam. Amʊ nan lagɪ sɪ abam taá jɪgɪ swan mʊ sɪ á taá kɪ kʊlʊ na lana tɪn, sɪ
á daarɪ á taá ye á tɪtɪ sɪ lwarɪm yɪ cɔgɪ abam.
20 Wɛ dɪlʊ na paɪ nɔɔna wʊ-zuru tɪn bá daanɪ Dʟ cɔgɪ sʊtaanɪ* dam, yɪ Dʟ laan pa á
nɔ-dɪ dɪ á nɛ.
Dí Yuutu Zezi wʊ́ pa abam yu-yoŋo.
21 Timoti wʊlʊ na tɔgɪ dɪ amʊ o tʊŋɪ tɪn dɪ jɔɔnɪ abam. Amʊ dwi tiinə Lukiyusi dɪ Zazɔn
dɪ Sosipatɛɛrɪ dɪ jɔɔnɪ abam.
22 Amʊ Tɛrɪtiyusi mʊ pʊpʊnɪ Pooli ni-taanɪ dɪntʊ yɪ o pa abam, amʊ dɪ nan jɔɔnɪ abam
dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ.
23 Gayusi wʊlʊ amʊ Pooli na zʊʊrɪ o sɔŋɔ nɪ yɪ Zezi kɔgɔ kʊm dɪ jeeri da tɪn jɔɔnɪ abam.
Erasɪtɪ wʊlʊ na yɪ tɪʊ kʊm səbu-tiŋnʊ tɪn, dɪdaanɪ dí ko-bu Kwatusi dɪ jɔɔnɪ abam.
((24 Dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam maama yu-yoŋo. Amina.))

Pooli na kɪ Wɛ le te o ma guri tɪn

25 Dí kɪ Wɛ le, dɪntʊ dam dɪm mʊ paɪ á fɔgɪ á zɪgɪ lanyɪranɪ dɪ á na sɛ Dʟ kwər-ywəŋə
kalʊ amʊ na tɔɔlɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn. Kʊntʊ mʊ abam laan tu á lwarɪ Wɛ cɪga kalʊ
dɛɛn ya na səgi faŋa faŋa tɪn. 26 Lele kʊntʊ Wɛ tɔgɪ Dʟ nijoŋnə bam dɛɛn na pʊpʊnɪ
wəənʊ tɪlʊ ba tiŋi tɪn ŋwaanɪ mʊ, Dʟ pa Dʟ cɪga kam kʊntʊ ba ka lwarɪ jaja. Wɛ dɪlʊ na

jɩgɩ ŋwɩa sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn laan mʊ pɛ ni, sɩ lʊgʊ baŋa dwi maama na cwəŋə ba lwarɩ Dʟ cɩga kam, sɩ ba daarɩ ba kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Dʟ ba sɛ Dʟ ni. [27] Dɩntʊ yɩranɩ mʊ yɩ swan maama tu, yɩ Dʟ ba jɩgɩ doŋ. Dɩntʊ mʊ maŋɩ dɩ zulə sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn Zezi Krisi yɩrɩ ŋwaanɩ. Amina.

[8:9]\f3 11:4 Baalɩ yɩ dwi-gɛ tiinə wa-lɔɔrɩ mʊ.

1 Korɛntɩ

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa Korɛntɩ tiinə tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Pooli dɛɛn pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ o pa Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Korɛntɩ nɩ tɩn mʊ. Pooli tɩtɩ dɛɛn mʊ puli Wɛ tɩtʊŋa dáanɩ, yɩ o zʊ da bɩm dɩ cicoro (Tɩtʊŋa Tɔnɔ 18:11).

Korɛntɩ ya yɩ tʊ-kamunu kʊlʊ na jɩgɩ jɩjɩgɩrʊ zanzan, kʊ na jɩgɩ nabwəəru zɩgɩm je sɩle yɩ ba kɩ pipiu da tɩn ŋwaanɩ. Nɔɔna zanzan dɛɛn wʊra ba na jɩgɩ yəno dɩ cullu dwi təri təri. Ba maa kɩ boorim dɩ lwarɩm zanzan, kʊ pa kʊntʊ woŋo dɩ loŋi Wɛ nɔɔna bam.

Ka maŋa nɩ Pooli nan daa təri ba tee nɩ, yɩ o laan ni ba ŋwa nɩ kampwara dɩ wo-balwaarʊ tɩdonnə mʊ zʊ ba tɩtarɩ. Kʊ ma pa-o liə, yɩ o laan pʊpʊnɩ twaanʊ o pa-ba. O twaanʊ tɩm wʊnɩ tɩntʊ tɩle mʊ tɔgɩ tɩ zʊ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊ, sɩ dɩbam dɩ wanɩ dí lwarɩ, cam na yi dɩbam, dí na wʊ́ kɩ te, sɩ dí ma kwɛ-dɩ tɩn.

Pooli nan kaanɩ-ba, sɩ ba yagɩ kampwara (pɔɔrɩm 1-4),
dɩ boorim kikiə (pɔɔrɩm 5),
sɩ ba daa yɩ taa ve nɔɔna balʊ na yəri Wɛ tɩn te sɩ bantʊ di ba taanɩ (6:1-11).

8:9 Ba na wɩ Wɛ Joro* naa Zezi Krisi Joro tɩn, kʊ maama yɩ woŋo dɩdʊa mʊ, bɛŋwaanɩ Zezi dɩ Wɛ yɩ bɩdwɩ mʊ. \f2 9:33 Wʊlʊ na yɩ kandwɛ dɩm kʊntʊ tɩn mʊ yɩ Zezi Krisi.

O brɪ-ba nɪ ba maŋɪ sɪ ba ma ba yɪra yam ba tʊŋɪ ba pa Wɛ mʊ (6:12-20).
O laan ma ləri ba na bwe-o bwiə yalʊ tɪn,
kʊ na yɪ kadri laŋa nɪ (pɔɔrɪm 7),
naa nwana yalʊ ba na mɛ ba kaanɪ jwənə tɪn laŋa nɪ (pɔɔrɪm 8-10),
naa Zezi tʊʊnɪ gulim wʊdiu laŋa nɪ (pɔɔrɪm 11),
dɪ Wɛ Joro pɛɛra yam laŋa nɪ (pɔɔrɪm 12-14),
dɪ twa biim woŋo (pɔɔrɪm 15).
Tɔnɔ kʊm tiim nɪ o ŋɔɔnɪ səbu-lɪʊ Wɛ-di sɪm na wʊra ba kɪ tɪn woŋo, dɪ o tɪtɪ na lagɪ sɪ o kɪ kʊlʊ tɪn, yɪ o laan jɔɔnɪ-ba (pɔɔrɪm 16).

Tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ Pooli brɪ nɪ, Wɛ pɛɛra yam maama wʊnɪ, sono mʊ yɪ woŋo kʊlʊ na dwe maama tɪn, sɪ dí ma tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam (pɔɔrɪm 13).

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa

KORƐNTƖ TIINƎ tɪn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ Wɛ na kuri dɪ DƖ tɪtɪ wʊbʊŋa sɪ a taa yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ, yɪ dí ko-bu Sositɛnɪ dɪ tɔgɪ o wəli-nɪ. [2] Dí pʊpʊnɪ sɪ dí pa abam balʊ na yɪ Zezi kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna yɪ á zʊʊrɪ Korɛntɪ nɪ tɪn mʊ. Abam mʊ yɪ balʊ Wɛ na kuri sɪ á taá yɪ DƖ nɔɔna Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn. DƖ ma lɪ abam sɪ á taá yɪ DƖ nɔɔna, kʊ wəli dɪ balʊ na wʊ je maama yɪ ba zuli Zezi Krisi tɪn. Wʊntʊ mʊ yɪ bantʊ dɪ dɪbam maama Yuutu.
[3] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.
[4] Maŋa maama a yəni a kɪ Wɛ le abam ŋwaanɪ, dɪ DƖ na pɛ abam yu-yoŋo Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn. [5] Abam na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn, Wɛ sɪɪnɪ DƖ pa abam yu-yoŋo woŋo maama wʊnɪ, sɪ á taá ye DƖ cɪga kam maama, sɪ á kwəri á taá waɪ á ŋɔɔnɪ DƖ taanɪ dɪm.
[6] Bɛŋwaanɪ, dí dɛɛn na tɔɔlɪ Zezi Krisi kwərə kam dɪ abam tɪn, ka tiini ka ja kuri abam tee nɪ. [7] Á nɛ Wɛ pɛɛra yalʊ maama á na lagɪ tɪn, yɪ á cəgi dí Yuutu Zezi Krisi sɪ o joori o ba sɪ dí na-o. [8] Wʊntʊ mʊ wú pa á taá zɪgɪ kəŋkəŋ sɪ kʊ vu yi tiim maŋa, sɪ á yɪ taá jɪgɪ wo-lɔŋɔ dɛ dɪm o na wú joori o ba tɪn nɪ. [9] Wɛ yɪ cɪga tu, yɪ dɪntʊ mʊ kuri abam sɪ á taá ŋwɪ dɪ DƖ Bu Zezi Krisi, o na yɪ dɪbam Yuutu tɪn.

Korɛntɪ tiinə ya na pɔɔrɪ daanɪ te tɪn

[10] A ko-biə-ba, a loori abam dí Yuutu Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ sɪ á taá jɪgɪ ni-mɔrɔ, sɪ á yɪ taá pɔɔrɪ daanɪ. Á nan kwaanɪ-na á kɪ á wʊbʊŋa daanɪ, sɪ á kɪ ni dɪdwɪ. [11] A tagɪ kʊntʊ, Klowe-ba sɔŋɔ tiinə na tagɪ dɪ amʊ ba wɪ á magɪ kantɔgɔ mʊ daanɪ tɪn ŋwaanɪ. [12] Abam badaara wɪ, á tɔgɪ Pooli mʊ. Abam badonnə maa wɪ, á tɔgɪ Apolɔsɪ mʊ. Badonnə maa wɪ, ba tɔgɪ Pɪyɛɛrɪ mʊ. Babam dɪ maa wɪ, ba tɔgɪ Zezi Krisi mʊ. [13] Abam bʊŋɪ nɪ Zezi Krisi pɔɔrɪ yɪra yɪra mʊ na? Amʊ Pooli mʊ tɪgɪ tʊʊn-dagara* kam baŋa nɪ abam ŋwaanɪ

na? Ba miisi abam na wʊnɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ na? [14] A kɪ Wɛ le, bɛŋwaanɪ amʊ wʊ
miisi abam wʊlʊwʊlʊ na wʊnɪ, kʊ na daɪ Krisipu dɪ Gayusi yɪranɪ. [15] Kʊntʊ tɪn, nɔɔn-
nɔɔnʊ bá wanɪ o ta nɪ a miisi abam na wʊnɪ amʊ yɪrɪ ŋwaanɪ. [16] Ah, a guli a ta na miisi
Sɪtefanasɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə dɪ, kʊ daarɪ kʊntʊ kwaga nɪ, wʊlʊ na wəli da, a daa wʊ guli.
[17] Zezi Krisi tʊŋɪ-nɪ sɪ a taa tɔɔlɪ o kwər-ywəŋə kam mʊ a brɪ nɔɔna, sɪ o wʊ tʊŋɪ-nɪ sɪ a
taa miisi nɔɔna na wʊnɪ. A na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam te tɪn, kʊ daɪ dɪ lʊgʊ baŋa swan mʊ a
maa tɔɔlɪ-ka. A ya na tɔɔlɪ-ka dɪ lʊgʊ baŋa swan mʊ, Zezi tʊʊnɪ dɪm dagara kam baŋa nɪ
tɪn ya bá ta jɪgɪ kuri kʊ paɪ nabiinə.

Wɛ swan na garɪ nabiinə swan te tɪn

[18] Bɛŋwaanɪ Zezi tʊʊnɪ dɪm dagara kam baŋa nɪ tɪn taanɪ dɪm yɪ jwərim mʊ balʊ yigə
na tərə dɪ Wɛ tɪn tee nɪ. Kʊ nan na yɪ dɪbam balʊ Wɛ na vrɪ lwarɪm wʊnɪ tɪn, taanɪ dɪntʊ
yɪ Wɛ tɪtɪ dam mʊ dɪ dɪbam. [19] Kʊ nan maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Amʊ Baŋa-Wɛ wʊ́ cɔgɪ swan tiinə wʊbʊŋa,
yɪ a daarɪ a pa yi-pʊrɪ-nyɪna yi-pʊrʊ kʊm yáalɪ.»

[20] Swan tiinə swan yam daa jɪgɪ kuri na? Tɔn-yeenə dɪ nɔɔna balʊ na ye ŋwaŋa tɪn yi-
pʊrʊ kʊm jɪgɪ kuri na? Wɛ nan brɪ dɪbam nɪ lʊgʊ baŋa swan yam maama yɪ jwərim mʊ.
[21] Wɛ swan yam ŋwaanɪ nabiinə bá wanɪ ba ma ba tɪtɪ swan ba lwarɪ-Dʟ. Wɛ nan lɪ Dʟ
wʊbʊŋa sɪ Dʟ tɔgɪ kwərə kalʊ dí na brɪ nɔɔna yɪ ba paɪ ka yɪ jwərim tɪn ŋwaanɪ mʊ, Dʟ
ma vrɪ balʊ na sɛ kwərə kam tɪn Dʟ yagɪ. [22] Zwifə bam lagɪ sɪ ba na wo-kɪnkagɪla yalʊ na
brɪ Wɛ dam tɪn mʊ. Grɛkɪ tiinə maa lagɪ sɪ ba cəgi taanɪ dɪlʊ na wʊ́ brɪ-ba swan tɪn.
[23] Kʊ nan na yɪ dɪbam, dí tɔɔlɪ Zezi Krisi wʊlʊ na tɪgɪ tʊʊn-dagara* baŋa nɪ tɪn kwərə
mʊ. Kwərə kam kʊntʊ maa yɪ ta-balɔrɔ mʊ Zwifə bam tee nɪ, yɪ ka yɪ jwərim mʊ dɪ dwi-
gɛ tiinə bam dɪ. [24] Kʊ daarɪ dɪbam balʊ Wɛ na kuri tɪn, kʊ na yɪ Zwifə bam naa dwi-gɛ
tiinə dɪ, taanɪ dɪm kʊntʊ mʊ pɛ dí lwarɪ nɪ Zezi Krisi yɪ Wɛ swan yam dɪ Dʟ dam tʊ.
[25] Woŋo kʊlʊ nɔɔna na paɪ kʊ yɪ jwərim Wɛ tee nɪ tɪn garɪ nabiinə swan maama, yɪ kʊlʊ
na bwəmmə Dʟ tee nɪ tɪn dana kʊ dwe nabiinə dam maama.

[26] A ko-biə-ba, á bʊŋɪ á dɛɛn na yɪ te yɪ Wɛ laan ba Dʟ kuri abam tɪn. Kʊ daɪ á zanzan
yi dɛɛn mʊ pʊʊrɪ nɪnɛɛnɪ nabiinə na lagɪ yi-pʊrʊ kʊlʊ tɪn. Kʊ daɪ á zanzan mʊ yɪ dɪdɛɛra,
naa á zanzan mʊ nʊŋi nadunə sam. [27] Wɛ nan kuri balʊ nabiinə na paɪ ba yɪ jwəəru tɪn
mʊ, sɪ Dʟ ma pa cavɪɪra di swan tiinə. Dʟ ma kuri balʊ nabiinə na paɪ ba yɪ nabwənə tɪn,
sɪ Dʟ ma pa cavɪɪra di dam tiinə. [28] Dʟ ma daarɪ Dʟ kuri balʊ nabiinə na gooni yɪ ba ba
nɪgɪ tɪn, sɪ Dʟ ma pa wəənu tɪlʊ nabiinə na paɪ tɪ jɪgɪ kuri tɪn ji kafɛ. [29] Wɛ kuri nɔɔna
bam kʊntʊ doŋ mʊ, sɪ nabiinə yɪ zaŋɪ ba wanɪ ba tee ba tɪtɪ Dʟ yigə nɪ. [30] Wɛ nan mʊ pɛ
abam ŋwɪ dɪ Zezi Krisi. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ swan yalʊ Zezi na joŋi Wɛ tee nɪ tɪn laan jigi
dɪbam swan. Wʊntʊ mʊ paɪ dí jɪgɪ cɪga Wɛ tee nɪ. O maa paɪ dí yɪ Wɛ nɔɔna. O ma
kwe o tɪtɪ ŋwɪa o ma vrɪ dɪbam lwarɪm wʊnɪ. [31] Kʊntʊ tɪn, kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm
wʊnɪ tɪn yɪ cɪga mʊ, dɪ kʊ na wɪ: «Wʊlʊ na lagɪ sɪ o kɪ wʊpolo tɪn, sɪ o pa kʊ taa yɪ dí
Yuutu wʊm ŋwaanɪ.»

2

Pooli na tɔɔlɪ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam te tɪn

[1] A ko-biə-ba, amʊ dɛɛn na tu abam te tɪn, a wʊ ŋɔɔnɪ swan naa yiyiu-ŋwɛ zanzan dɪ
abam, dɪ a na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam a brɪ abam te tɪn. [2] A wʊ kɪ a wʊbʊŋa nɪ sɪ a brɪ
abam woŋo kʊdoŋ, kʊ na daɪ Zezi Krisi taanɪ dɪm yɪranɪ dɪ o tʊʊnɪ dɪm dagara kam
baŋa nɪ tɪn. [3] A na wʊ abam tee nɪ maŋa kalʊ tɪn, a bwənə, yɪ fʊʊnɪ dɪ jɪgɪ-nɪ, yɪ a yɪra
saɪ. [4] A taanɪ dɪm dɪ a na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam te tɪn, kʊ daɪ nabiinə swan mʊ a ma a
tɔɔlɪ-ka sɪ a pa á sɛ. Kʊ yɪ Wɛ Joro* kʊm dam mʊ pɛ abam lwarɪ nɪ taanɪ dɪm yɪ cɪga.
[5] Kʊntʊ tɪn, á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn, kʊ yɪ Wɛ dam dɪm ŋwaanɪ mʊ, sɪ kʊ daɪ
nabiinə swan ŋwaanɪ.

Baŋa-Wɛ swan na yɪ te tɪn

[6] Dɪbam nan yəni dí brɪ balʊ wʊbʊŋa na bɪgɪ tɪn mʊ swan, ya nan daɪ nabiinə swan
naa lʊgʊ baŋa dɪdɛɛra bam swan. Bantʊ wʊ́ ba ba cɔgɪ dɪ ba dam dɪm maama. [7] Dɪbam
na brɪ swan yalʊ tɪn yɪ Wɛ nyɪm mʊ. Nabiinə nan yəri ya ni nɪ, ya na səgi dɪ ba tɪn
ŋwaanɪ. Wɛ dɛɛn maŋɪ Dʟ kɪ Dʟ wʊbʊŋa nɪ mʊ kʊ loori lʊgʊ pulim, sɪ Dʟ swan yam kʊntʊ
pa dí wanɪ dí na zulə Dʟ tee nɪ. [8] Lʊgʊ baŋa dɪdɛɛra bam wʊlʊwʊlʊ nan wʊ lwarɪ ya kuri.
Ba ya na ye, ba ya bá ja Wɛ-sɔŋɔ paarɪ tu Zezi ba pa tʊʊn-dagara* baŋa nɪ ba gʊ. [9] Kʊ
nan kɪ nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ kʊ wɪ:

«Wɛ fɔgɪ Dʟ kɪ wo-laarʊ Dʟ tiŋi sɪ Dʟ pa balʊ na so-Dʟ tɪn.
Nabiinə yi wʊ nɛ wəənu tɪm kʊntʊ doŋ,
yɪ ba zwa wʊ ni tɪ ŋwa,
yɪ ba ba jɪgɪ tɪ wʊbʊŋa dɪ.»

[10] Wɛ nan tagɪ Dʟ Joro* kʊm ŋwaanɪ mʊ Dʟ ma pa dí lwarɪ wəənu tɪm kʊntʊ. Wɛ Joro
kʊm ye woŋo maama kuri, yɪ kʊ ye Wɛ wʊbʊŋa maama dɪ. [11] Wɔɔ mʊ wʊ́ wanɪ nabiinu
wʊbʊŋa o lwarɪ, kʊ na daɪ o tɪtɪ joro? Kʊ nan yɪ kʊntʊ mʊ dɪ Wɛ dɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ yəri Wɛ
wʊbʊŋa, kʊ na daɪ Dʟ tɪtɪ Joro kʊm yɪranɪ. [12] Joro kʊlʊ Wɛ na kɪ dɪbam bɪcara nɪ tɪn daɪ
lʊgʊ baŋa nyɪm. Kʊ nuŋi Wɛ te mʊ, sɪ kʊ pa dí lwarɪ wo-laarʊ tɪlʊ Dʟ na pɛ dɪbam zaanɪ
tɪn.

[13] Dí na yəni dí brɪ nɔɔna cɪga kam yɪ dí ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ tɪn daɪ nabiinə swan taanɪ.
Kʊ yɪ Wɛ Joro kʊm mʊ brɪ dɪbam taanɪ dɪlʊ na maŋɪ sɪ dí taá ŋɔɔnɪ tɪn. Dɪbam tɛ cɪga
kalʊ na yɪ Wɛ Joro nyɪm tɪn mʊ dí brɪ balʊ Dʟ Joro kʊm na wʊ ba bɪcara nɪ tɪn. [14] Wɛ
Joro kʊm na təri wʊlʊ bɪcarɪ nɪ tɪn ba sɛ sɪ o joŋi cɪga kalʊ Wɛ Joro kʊm na brɪ tɪn. Ka
yɪ wo-jwəəru mʊ o tee nɪ. O bá wanɪ o lwarɪ ka kuri, bɛŋwaanɪ kʊ yɪ Wɛ Joro kʊm mʊ
brɪ ka kuri cɪga cɪga. [15] Wʊlʊ maama Wɛ Joro kʊm na wʊ o bɪcarɪ nɪ tɪn mʊ waɪ o ye
woŋo maama kuri. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o na kʊntʊ tu wo-lɔŋɔ o ta. [16] Wɛ tɔnɔ kʊm
tagɪ kʊ wɪ:

«Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ dí Yuutu wʊm wʊbʊŋa,
nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o brɪ-o o na wʊ́ kɪ te tɪn.»

Wɛ nan na pɛ dɪbam Dʟ Joro kʊm tɪn mʊ pɛ dɪbam dɪ jɪgɪ Zezi Krisi wʊbʊŋa yam.

3

Wɛ tɩntʊŋna na tʊŋɩ ba pa Wɛ te tɩn

[1] A ko-biə-ba, a dɛɛn na wʊ abam tee nɩ tɩn, a warɩ a ŋɔɔnɩ Wɛ taanɩ dɩm dɩ abam nɩ
Wɛ Joro* kʊm na wʊ balʊ tee nɩ tɩn. A dɛɛn ŋɔɔnɩ dɩ abam nɩnɛɛnɩ á yɩ balʊ lʊgʊ baŋa
wəənu fra na jɩgɩ-ba tɩn, yɩ á ta nyɩ nɩ bu-balwa mʊ te Zezi Krisi cwəŋə kam wʊnɩ. [2] A
dɛɛn na brɩ abam wo-mwaalʊ tɩlʊ tɩn nyɩ dɩ a pɛ abam nayɩla mʊ sɩ á nyɔ. A dɛɛn wʊ pɛ
abam wʊdiu kʊlʊ na duunə tɩn, á dɛɛn na wʊ yi kʊ dim tɩn ŋwaanɩ. Dɩ zɩm dɩ, á daa ta
wʊ yi wʊdiu dim, [3] bɛŋwaanɩ á ta yɩ balʊ lʊgʊ baŋa wəənu fra na jɩgɩ tɩn mʊ. Abam jɩgɩ
wʊ-gʊʊ yɩ á magɩ kantɔgɔ daanɩ. Kʊntʊ brɩ nɩ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ fra mʊ taa jɩgɩ abam,
yɩ á kɩ nɩ balʊ ta na yəri Wɛ tɩn mʊ te. Kʊ yɩ vwan mʊ a fɔgɩ na? [4] Abam wʊ nɔɔna
badonnə na tɛ ba wɩ, bam tɔgɩ Pooli mʊ, yɩ badonnə dɩ wɩ, ba tɔgɩ Apolɔsɩ mʊ tɩn, kʊ
daɩ balʊ na yəri Wɛ tɩn kikiə mʊ kʊntʊ na?
[5] Wɔɔ mʊ yɩ Apolɔsɩ? Wɔɔ mʊ yɩ amʊ Pooli? Dɩbam maama yɩ Wɛ tɩntʊŋna balʊ abam
na dɛ dɩbam jɩŋa á kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn mʊ. Dɩbam maama tʊŋɩ kʊlʊ dí Yuutu
wʊm na pɛ dɩbam sɩ dí tʊŋɩ tɩn mʊ. [6] Dɩbam nyɩ nɩ vala mʊ te, amʊ Pooli mʊ jəri wəənu
yɩ Apolɔsɩ yagɩ na. Kʊ daarɩ kʊ yɩ Wɛ mʊ paɩ tɩ bɩra. [7] Mʊ kʊ kuri wʊlʊ na jəri dɩ wʊlʊ na
yagɩ na da tɩn maama daɩ kʊlʊkʊlʊ. Wɛ yɩranɩ mʊ waɩ Dɩ paɩ Dɩ taanɩ dɩm kɩ dam
nɔɔna bɩcara nɩ. [8] Wʊlʊ na jəri dɩ wʊlʊ na yagɩ na tɩn maama yɩ bɩdwɩ mʊ. Wɛ wʊ́ pa ba
maama joŋi ba ŋwɩɩrʊ kʊ maŋɩ dɩ ba na tʊŋɩ te tɩn mʊ. [9] Dɩbam maama wəli daanɩ mʊ
dí tʊŋɩ dí pa Wɛ. Abam nyɩ dɩ Wɛ kara kalʊ dí na tʊŋɩ ka wʊnɩ tɩn mʊ.
Abam daa ta nyɩ dɩ digə kalʊ Wɛ na wʊra Dɩ lɔ tɩn mʊ. [10] Wɛ na pɛ amʊ pɛɛrɩ dɩlʊ sɩ a
ma tʊŋɩ tɩn, kʊ yɩ sɩ amʊ cwi digə kam kuri mʊ lanyɩranɩ nɩ lwar-ŋʊm te. Nɔɔnʊ wʊdoŋ dɩ
maa wʊra o lɔ o daŋɩ da. Wʊlʊ maama nan na lagɩ sɩ o lɔ o daŋɩ da tɩn maŋɩ sɩ o taa ye
o na lɔ te tɩn mʊ. [11] Wɛ maŋɩ Dɩ pa digə kam kuri cwi, nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá wanɩ o cwi ka
kuri dɩdoŋ. Kuri dɩm kʊntʊ mʊ yɩ Zezi Krisi. [12] Balʊ nan na lɔ ba daŋɩ da tɩn badaara maɩ
səbu-sɩŋa naa can-na naa kandwa-ŋʊna, naa dɛ naa gaarʊ naa kasʊrʊ mʊ ba maa lɔa.
[13] Nɔɔnʊ maama na tʊŋɩ kʊlʊ tɩn nan wʊ́ ba kʊ lwarɩ jaja dɛ dɩm Zezi Krisi na wʊ́ joori o
ba tɩn, mini mʊ wʊ́ brɩ nɔɔnʊ maama tɩtʊŋa na yɩ te. [14] Balʊ na lɔgɩ dɩ wo-laarʊ yɩ mini
dɩm wʊ wanɩ dɩ di tɩn wʊ́ joŋi ba ŋwɩɩrʊ. [15] Kʊ daarɩ, balʊ mini dɩm na wanɩ dɩ di ba
lɔɔm dɩm tɩn, ba bá na kʊlʊkʊlʊ Wɛ tee nɩ. Wɛ za wʊ́ vrɩ ba tɩtɩ Dɩ yagɩ. Ba nan wʊ́ ta
nyɩ dɩ mini na di nɔɔnʊ yɩ o wəri te tɩn mʊ.
[16] Abam yəri nɩ, Wɛ Joro kʊm na wʊ abam bɩcara nɩ tɩn, á nyɩ dɩ Wɛ tɩtɩ digə mʊ Dɩ na
zʊʊrɩ ka wʊnɩ na? [17] Wʊlʊ nan na cɔgɩ Wɛ digə kam tɩn, Wɛ wʊ́ cɔgɩ kʊntʊ tu dɩ mʊ.
Bɛŋwaanɩ Wɛ digə kam yɩ Dɩ tɩtɩ di-laa mʊ. Abam tɩtɩ nan mʊ yɩ Dɩ digə kam kʊntʊ.
[18] Nɔɔn-nɔɔnʊ yɩ zaŋɩ o ganɩ o tɩtɩ. Abam wʊlʊ na bʊŋɩ nɩ o jɩgɩ swan nɩ zɩm lʊgʊ baŋa
swan na yɩ te tɩn, kʊntʊ tu maŋɩ sɩ o joori o ji joro mʊ, sɩ o laan wanɩ o na swan cɩga
cɩga. [19] Bɛŋwaanɩ lʊgʊ baŋa swan yɩ jwərim mʊ Wɛ yigə nɩ. Kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm
wʊnɩ kʊ wɩ: «Wɛ vugimi swan tiinə swan Dɩ pa ya joori ya ja-ba.» [20] Kʊ nan daa ta
pʊpʊnɩ kʊ wɩ: «Yuutu Baŋa-Wɛ ye nɩ swan tiinə wʊbʊŋa maama yɩ kafɛ mʊ.» [21] Kʊntʊ
ŋwaanɩ, nɔɔn-nɔɔnʊ yɩ zaŋɩ o magɩ o nyɔɔnɩ o ta o wɩ: «Amʊ tɔgɩ wʊntʊ mʊ.» Sɩ woŋo

maama yı abam mʊ te. [22] Kʊ na yı amʊ Pooli dı Apolɔsı dı Pıyɛɛrı, dıbam dı yı abam nɔɔna mʊ. Kʊ nan na yı lʊgʊ baŋa dı ŋwıa dı tʊʊnı dı zım dı jwa dı, abam mʊ te tı maama. [23] Zezi Krisi nan mʊ te abam, yı Wɛ dı te Zezi Krisi tıtı dı.

4

Pooli-ba na tʊŋı Wɛ tıtʊŋa yam te tın

[1] Kʊntʊ tın, abam maŋı sı á taá ye nı dıbam yı Zezi Krisi tıntʊŋna mʊ. Wɛ nan kwe Dl cıga kalʊ ya na səgi nabiinə yigə nı tın Dl kı dıbam jıŋa nı mʊ, sı dí ta-ka dí brı nɔɔna. [2] Ba nan na kwe woŋo ba kı nɔɔnʊ jıŋa nı, kʊ maŋı sı o taa nii kʊ baŋa nı dı cıga mʊ. [3-4] Kʊ nan na yı amʊ, abam naa nabiinə balʊ maama na di amʊ taanı te dı te tın, kʊ ba kı amʊ kʊlʊkʊlʊ. Amʊ bıcarı nı a ye nı, kʊlʊkʊlʊ tərə a na kı a cɔgı. Nan dı kʊntʊ dı, a bá wanı a pa a tıtı bʊra, a na bá wanı a di a tıtı taanı tın ŋwaanı. Wʊlʊ yıranı na wʊ́ wanı o di amʊ taanı tın mʊ yı dí Yuutu wʊm. [5] Kʊntʊ ŋwaanı, nɔɔn-nɔɔnʊ yı zaŋı o wuuri o di o doŋ taanı, kʊ loori maŋa kalʊ Wɛ na lı tın, sı dí Yuutu wʊm na tuə, oó ja pooni o ba o pa woŋo kʊlʊ maama na səgi lim wʊnı tın taa naı jaja. Wʊntʊ wʊ́ pa nɔɔna wʊbʊŋa yalʊ na səgi tın lwarı jaja. Maŋa kam kʊntʊ nı mʊ Wɛ wʊ́ pa nɔɔnʊ maama na zulə yalʊ na maŋı dıd-o tın.

[6] A ko-biə-ba, kʊ yı abam ŋwaanı mʊ a kwe a tıtı dıdaanı Apolɔsı a ma maŋı a brı abam, sı á wanı á nii dıbam, á ma lwarı á na wʊ́ taá kı te tın, sı á yı zaŋı á gaalı kʊlʊ na pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı tın, sı abam dıdʊa dıdʊa yı zaŋı o kı kamunni o zuli nɔɔnʊ wʊdoŋ o daarı o gooni o doŋ. [7] Wɔɔ mʊ wı, nmʊ dwe n doŋ? Bɛɛ mʊ n jıga yı n wʊ joŋi-kʊ Wɛ tee nı? Nmʊ nan na joŋi-kʊ Wɛ tee nı mʊ tın, bɛɛ mʊ kıa yı n magı n nyɔɔnı kʊ baŋa nı, nı nmʊ tıtı mʊ mɛ n dam dı n swan n ma n na-kʊ te?

[8] Abam bʊŋı nı á maŋı á jıgı kʊlʊ maama á na lagı tın, á kwəri á yı nadunə, yı á ta bʊŋı nı abam di paarı á daarı dıbam. Kʊ ya lana sı á sıını á di paarı, sı dıbam dı taá tɔgı dí di paarı dı abam. [9] Amʊ na bʊŋı te tın, kʊ nyı dı Wɛ pɛ dıbam balʊ na yı Dl tıntʊŋna tın ji kwaga tiinə mʊ nɔɔna bam maama wʊnı, nınɛɛnı balʊ ba na di ba taanı ba lagı ba gʊ-ba te tın. Dıbam nyı dı nɔn-mwaanʊ mʊ lʊgʊ kʊm nɔɔna bam dı malɛsı* dı yibiyə nı. [10] Dıbam jigi jwəəru mʊ Zezi Krisi ŋwaanı, abam nan pa á yı swan tiinə mʊ Zezi Krisi tɔgım dım wʊnı. Dıbam yı nabwənə mʊ, abam maa paı á yı dıdɛɛra. Nɔɔna zuli abam, yı ba daarı ba gooni dıbam. [11] Dı zım maama dı, kana dı na-nyɔm jıgı dıbam, yı gwaarʊ muri dıbam. Nɔɔna maa bɛɛsı dıbam, yı dí ba jıgı cirigim jəgə. [12] Dıbam maı dí tıtı jıa mʊ dí tiini dí tʊŋa, sı dí ma wanı dí na dí ni wʊdiu. Nɔɔna na twı dıbam, dí ta yəni dí loori Wɛ mʊ sı Dl kı-ba lanyıranı. Nɔɔna na bɛɛsı dıbam, dí ta yəni dí sɛ bɛɛsa yam mʊ. [13] Nɔɔna na ŋɔɔnı wo-lwaanʊ ba pa dıbam, dí yəni dí joori dí ləri-ba lanyıranı mʊ. Dıbam nyı dı lʊgʊ baŋa weeru mʊ. Dı zım maama, dí nyı dı wo-yɔɔrʊ mʊ nɔɔnʊ maama tee nı.

[14] A na pʊpʊnı tɔnɔ kʊntʊ tın, a pʊpʊnı sı a ma kwe abam mʊ, á na yı amʊ bu-sonnu tın ŋwaanı, sı kʊ daı nı a lagı sı a kı abam cavııra mʊ. [15] Abam ya na maŋı á jıgı karanyına tiinə mʊrr-fugə mʊ ba na brı abam Zezi Krisi cwəŋə kam wʊnı, á ko yı dıdʊa yıranı mʊ. Amʊ yı á ko, dı a na brı abam Wɛ kwər-ywəŋə kam yı á na ŋwı-dʊŋa Zezi

Krisi ŋwaanı tın. [16] Mʊ kʊ kuri a loori abam sı á taá lwəni amʊ na kı te tın. [17] Kʊntʊ ŋwaanı mʊ a tʊŋı Timoti á tee nı. Wʊntʊ mʊ yı a bu-sono Wɛ cwəŋə kam wʊnı, yı o tɔgı dí Yuutu Zezi dı cıga. Wʊntʊ wú guli abam amʊ ŋwıa kam na yı te Zezi Krisi cwəŋə kam wʊnı, sı kʊ maŋı nı amʊ na yəni a brı Zezi kɔgɔ kʊm je maama nı te tın.

[18] Abam badaara paı á tıtı kamunni mʊ, bɛŋwaanı á daa ba bʊŋı nı amʊ wú joori a ba abam te. [19] Wɛ nan na sɛ, aá ba abam te lele. A na tuə, a laan wú wanı a lwarı kamun-nyına bam kʊntʊ na jıgı dam dılʊ ba ma kı tın, yı kʊ daa daı ba ni-ŋwaŋa yıranı má. [20] Bɛŋwaanı Wɛ paarı dım paı dıbam dam mʊ, sı dí wanı dí ma kı kʊlʊ na maŋı tın, sı kʊ daı ni-ŋwaŋa yıranı má. [21] Abam lagı sı a ba abam te a vaŋı á zwɛ mʊ naa á lagı sı a brı abam sono dı wʊ-bono mʊ?

5

Korɛntı tiinə bam wʊ nɔɔnʊ dıdʊa na kı wo-balɔrɔ te tın

[1] Amʊ nan ni abam labaarı nı nɔɔnʊ dıdʊa mʊ karı o boorə. Ba wı, abam wʊnı baarʊ dıdʊa mʊ tigi dı o ko kaanı. Balʊ na ba tɔgı Wɛ cwəŋə tın dı maŋı ba ba sɛ ba kı wo-zɔɔna yantʊ doŋ. [2] O na kı kʊntʊ tın, bɛɛ mʊ yı á taá paı á tıtı kamunni? Kʊ ya maŋı sı á pa á wʊrʊ cɔgı kʊ ŋwaanı, sı á daarı á lı nɔɔnʊ wʊlʊ na kı kəm dım kʊntʊ doŋ tın á wʊnı. [3] Amʊ tıtı mʊ təri abam tee nı, sı a wʊbʊŋa maama wʊra dı abam. Kʊntʊ, a maŋı a van baarʊ wʊm kʊntʊ bʊra o cɔgım dım ŋwaanı, nı a wʊ abam tee nı mʊ te. [4-5] Kʊntʊ ŋwaanı a lagı a ta sı, á na jeeri daanı, amʊ wʊbʊŋa wʊra dı abam nı a wʊ á tıtarı mʊ te, sı á ma dí Yuutu Zezi dam dım á ma kwe nɔɔnʊ wʊntʊ á kı sʊtaanı jıŋa nı, sı dıntʊ wanı dı cɔgı o yıra dı wo-zɔɔna fra yalʊ na jıg-o tın. Á na kı kʊntʊ, o joro kʊm laan wú wanı kʊ na vrım dí Yuutu Zezi tum dɛ dım nı.

[6] Abam na kı kamunni te tın, kʊ wʊ maŋı. Á ye nı dabılı fınfıın na wʊ dıpɛ muni dılʊ ba na viiri tın wʊnı, kʊ laan wú pa dı maama fʊlı mʊ. [7] Kʊntʊ ŋwaanı, lı-na kəm-lɔŋɔ kʊm kʊntʊ kʊ na nyı nı dabılı-doori te tın á wʊnı, sı kʊ yı loŋi á maama. Kʊntʊ á laan wú taá yı nınɛɛnı dıpɛ muni dılʊ ba na wʊ kı dabılı dı wʊnı tın. Á nan maŋı á yı nɔn-ŋʊna mʊ Wɛ yigə nı, Baŋa-Wɛ Pəlbu* Zezi Krisi na kwe o tıtı o ma kaanı Wɛ sı Dl yagı á lwarım mʊ Dl ma cɛ abam tın ŋwaanı. [8] Pa-na dí di candiə*f1* nı kʊ na maŋı te tın, sı dí lı lwarım dıdaanı tıtʊŋ-balwaarʊ tılʊ maama na nyı nı dabılı-doori te tın dí wʊnı, sı dí daarı dí taá jıgı wʊ-poŋo dı cıga, nı dıpɛ dılʊ na ba jıgı dabılı dı wʊnı te tın.

[9] Amʊ dɛɛn na dɛ yigə a pʊpʊnı tɔnɔ kʊlʊ a pa abam tın, a tagı dı abam sı á yı taá tɔgı dıdaanı balʊ na karı ba boori tın. [10] Amʊ na kaanı abam kʊntʊ tın, kʊ daı nı balʊ na yəri Wɛ yı ba boori tın, naa ba yı wo-swən-nyına naa ŋwıına naa jwə-kaana tın taanı mʊ a tɛa. Abam bá wanı á pwɛ á tıtı dı nɔɔna bam kʊntʊ kʊ na daı nı á yagı lʊgʊ baŋa. [11] Amʊ nan na pʊpʊnı kʊlʊ tın kuri mʊ yı sı á yı taá tɔgı dı wʊlʊ maama na brı nı o yı á ko-bu Wɛ cwəŋə wʊnı yı o boorə, naa o yı wo-swən-nyım naa jwə-kaanʊ naa nɔn-twıınʊ naa sa-nyɔrʊ, naa o yı ŋwıınʊ tın. Wʊlʊ na yı kʊntʊ doŋ tın, sı á pwɛ á tıtı dıd-o, sı á brı á yı di wʊdiu dıd-o dı.

[12-13] Kʊ na yı balʊ na daı dí ko-biə Wɛ cwəŋə wʊnı tın, kʊ daı amʊ wú di bantʊ taanı. Kʊ yı Wɛ mʊ wú di ba taanı. Abam nan maŋı sı á di balʊ na wʊ á kɔgɔ kʊm wʊnı tın

taanı. Kʊntʊ ŋwaanı kʊ pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı kʊ wı: «Zəli-na nɔn-balɔrɔ kʊm á wʊnı.»

6

Wɛ nɔɔna wʊ maŋı sı ba saŋı da balʊ na yəri Wɛ tın tee nı

[1] Abam wʊlʊ na jıgı taanı dı o doŋ yı á yı ko-biə daanı Zezi ŋwaanı tın, kʊ wʊ maŋı sı n ja-o n vu sarıya-dirə balʊ na yəri Wɛ tın te, sı ba di abam taanı dım. Kʊʊ ta yı cavııra mʊ kʊ pa-m, bɛŋwaanı kʊ ya maŋı sı Wɛ nɔɔna bam mʊ di á taanı dım. [2] Abam yəri nı Wɛ nɔɔna bam mʊ wʊ́ ba ba di nabiinə maama taanı na? Kʊntʊ ŋwaanı, bɛɛ mʊ kıa yı á tıtı warı á kwɛ wo-balwa balʊ na wʊ á tıtarı nı tın? [3] Abam yəri nı dıbam mʊ wʊ́ di malɛsı* sım taanı na? Kʊ nan na yı kʊntʊ, dí bá wanı zım lʊgʊ kʊntʊ taanı dí di na? [4] Abam nan na jıgı taanı dıntʊ doŋ á tıtarı nı, á wʊ maŋı sı á ja á vu balʊ na tɔgı ba təri Zezi nɔɔna bam wʊnı tın te. [5] A tagı kʊntʊ sı cavııra mʊ ja abam. Kʊntʊ, swan tu dı dıdʊa təri abam wʊnı sı o wanı o fɔgı abam balʊ na yı ko-biə Zezi ŋwaanı tın daanı na? [6] Abam na kı te tın wʊ maŋı, abam na yəni á saŋı daanı sarıya-dirə balʊ na yəri Wɛ tın tee nı yı ba di á taanı tın ŋwaanı.

[7] Abam na saŋı daanı tın, kʊ maŋı kʊ brı nı á tusi mʊ. N ko-bu na kı-m lwarım, naa o na ŋɔgı-m, kʊ ya lana sı n yagı n ma n cɛ-o mʊ. [8] Abam nan ba kı kʊntʊ, abam tıtı joori á kı balʊ na yı á ko-biə Wɛ cwəŋə wʊnı tın wo-lwaanʊ mʊ, yı á kwəri á ŋɔnı-ba. [9] Abam yəri nı balʊ na ba tɔgı cıga tın bá na jəŋə je Wɛ paarı dım wʊnı na? Yı zaŋı-na á ganı á tıtı. Balʊ na boori tın, naa jwə-kaana naa ka-lagına, naa baara balʊ na tigi dı ba donnə ba maa jiri kaana tın, [10] naa ŋwıına naa wo-swən-nyına, naa sa-nyɔra naa nɔn-twıına naa vınvırna bá na jəŋə je Wɛ paarı dım wʊnı. [11] Abam badaara dɛɛn yı kʊntʊ doŋ mʊ. Wɛ nan yagı á lwarım Dl ma cɛ abam. Dl ma pa á ji Dl nɔɔna yı á jıgı cıga Dl tee nı. Wɛ dɛ dí Yuutu Zezi dı Dl Joro* kʊm dam ŋwaanı mʊ Dl kı kʊntʊ Dl pa abam.

Dí maŋı sı dí kwe dí yıra yam dí maa tʊŋı dí pa Wɛ mʊ

[12] Abam badaara tɛ á wı, á jıgı ni sı á kı kʊlʊ maama á na lagı tın. Amʊ nan lagı a ta abam nı, kʊ daı woŋo maama mʊ jıgı zənə kʊ pa abam. Amʊ dı jıgı ni sı a kı kʊlʊ maama a na lagı tın, a nan bá sɛ sı a pa a ji kʊlʊkʊlʊ gambaa. [13] Abam yəni á tɛ á wı, Wɛ kı wʊdiu kana ŋwaanı mʊ, yı Dl kı kana dı wʊdiu ŋwaanı. Maŋa nan wʊ́ ba, yı Wɛ cɔgı wʊdiu dı kana maama. Wɛ nan wʊ kı dıbam yıra yam sı dí ta maa kı boorim. Wɛ mɔɔnı dí yıra yam sı dí Yuutu Zezi mʊ taa te-ya, sı dí ta maa tʊŋı dí pa-o. [14] Wɛ mʊ bi dí Yuutu Zezi Dl pa-o o yagı tʊʊnı. Maŋa nan wʊ́ ba, yı Dl ma Dl dam dım Dl bi dıbam dı Dl pa dí yagı tʊʊnı.

[15] Abam yəri nı á yıra yam yı Zezi Krisi yıra yam daa dıdʊa mʊ na? Abam yıra yam dı Zezi yıra yam na yı bıdwı tın, á yı zaŋı á kwe-ya á ma pəni dı ka-tʊla, sı yaá ji yıra dıdʊa dıdaanı ka-tʊla kam yıra yam. Á brı á yı zaŋı á kı kʊntʊ. [16] Bɛŋwaanı, wʊlʊ na pəni dı ka-tʊla tın, o dı ka-tʊla kam maama laan jigi yıra dıdʊa mʊ. Á yəri kʊntʊ na? Wɛ tɔnɔ kʊm tagı kʊ wı: «Baarʊ dı kaanı wʊ́ wəli daanı sı ba ji nɔɔnʊ dıdʊa mʊ.» [17] Wʊlʊ nan na ŋwı dı dí Yuutu Zezi tın, o joro dı Zezi Joro maama yı woŋo dıdʊa mʊ.

[18] Á nan yagı boorim kəm dwi maama. Kəm-balwaarʊ tılʊ maama nɔɔnʊ na wʊ́ kı tın, o

bá kɩ o yagɩ o yɩra wʊnɩ. Nɔɔnʊ nan na boori, kʊntʊ yɩ kəm-balɔrɔ kʊlʊ o na kɩ o yagɩ o yɩra wʊnɩ tɩn mʊ. [19] Abam yəri nɩ á yɩra yam nyɩ dɩ Wɛ tɩtɩ digə mʊ Dʅ Joro* kʊm na zʊʊrɩ ka wʊnɩ na? Wɛ kɩ Dʅ Joro kʊm á bɩcara nɩ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɩ kʊ daa daɩ abam tɩtɩ mʊ te á yɩra yam. [20] Á yɩ Wɛ nɔɔna mʊ. Dʅ yəgi abam dɩ yəlo kʊlʊ na cana tɩn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɩ, kwe-na á yɩra yam á maa tʊŋɩ sɩ kʊ pa Wɛ na zulə.

7

Pooli na brɩ Korɛntɩ tiinə kadiri woŋo te tɩn

[1] A lagɩ a ləri á na pʊpʊnɩ á bwe amʊ taana yalʊ tɩn mʊ a pa abam.

Kʊ ya lana dɩ baarʊ na wʊ di kaanɩ. [2] Kʊ nan ba lana sɩ baara dɩ kaana taa lagɩ daanɩ yɔɔ yɔɔ. Kʊntʊ ŋwaanɩ, kʊ maŋɩ sɩ baarʊ maama taa jɩgɩ o tɩtɩ kaanɩ, sɩ kaanɩ maama dɩ taa jɩgɩ o tɩtɩ barʊ. [3] Baarʊ yɩ zaŋɩ o vɩn sɩ o taa wʊra dɩ o kaanɩ. Kaanɩ dɩ nan yɩ zaŋɩ o vɩn sɩ o taa wʊra dɩ o barʊ. [4] Bɛŋwaanɩ kaanɩ ba te o tɩtɩ yɩra, kʊ yɩ o barʊ mʊ te-ya. Barʊ dɩ nan ba te o tɩtɩ yɩra, kʊ yɩ o kaanɩ dɩ mʊ te-ya. [5] Yɩ zaŋɩ-na á vɩn sɩ á taá wʊra daanɩ, kʊ na daɩ nɩ á maama mʊ sɛ sɩ á lɩ pwələ á yagɩ da-pwəgə maŋa fɩnfɩɩn, sɩ á wanɩ á nywanɩ á yigə á loori Wɛ, sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ á na lagɩ tɩn. Kʊntʊ kwaga nɩ, sɩ á joori á taá wʊra daanɩ. Kʊ na daɩ kʊntʊ, sʊtaanɩ wʊ́ sʊgɩ abam dɩ pa á tusi dɩ á na warɩ á tɩtɩ á ja tɩn ŋwaanɩ.

[6] Amʊ na pʊpʊnɩ kʊntʊ tɩn, a tagɩ sɩ kʊ wəli abam mʊ, sɩ kʊ daɩ nɩ a lagɩ a fɩn abam. [7] Amʊ ya wʊ́ ta lagɩ sɩ nɔɔnʊ maama taa yɩ nɩ amʊ na yɩ badəm te tɩn. Wɛ-pɛɛra nan yɩ təri təri mʊ yɩ Dʅ pa nɔɔnʊ maama o nyɩm.*f2*

[8] Kʊ daarɩ abam balʊ na yɩ badənə dɩ kadənə tɩn, a lagɩ a ta dɩ abam nɩ kʊ lana sɩ á taá yɩ á yɩranɩ kʊntʊ, nɩ amʊ na yɩ te tɩn. [9] Á nan na warɩ á tɩtɩ á ja, kʊ maŋɩ sɩ á di kaana naa á zʊ banna mʊ. Kʊntʊ garɩ á na paɩ ka-laga fra tiini ya jɩgɩ abam. [10-11] Kʊ daarɩ kʊ na yɩ banna dɩ ba kaana, kʊ yɩ fɩfɩʊn mʊ sɩ kaanɩ yɩ yagɩ o barʊ, naa barʊ dɩ yɩ vɩn o kaanɩ. Kʊntʊ daɩ amʊ tɩtɩ ni, kʊ yɩ dí Yuutu Zezi mʊ pɛ culu kʊntʊ. Kaanɩ nan na maŋɩ o yagɩ o barʊ, o maŋɩ sɩ o taa wʊra o yɩranɩ mʊ, naa o joori o vʊ o barʊ wʊm te mʊ sɩ ba fɔgɩ daanɩ, o daa wʊ maŋɩ sɩ o zʊ barʊ wʊdoŋ.

[12] Kʊ daarɩ, baarʊ wʊlʊ na tɔgɩ Zezi tɩn na jɩgɩ kaanɩ, yɩ kaanɩ wʊm na ba tɔgɩ Zezi yɩ o sɛ sɩ ba taa zʊʊrɩ daanɩ, kʊntʊ tʊ yɩ zaŋɩ o vɩn o kaanɩ wʊm. Kʊ yɩ amʊ mʊ pɛ ni dɩm kʊntʊ sɩ kʊ daɩ dí Yuutu Zezi. [13] Kaanɩ wʊlʊ dɩ nan na tɔgɩ Zezi yɩ o barʊ na ba tɔgɩ Zezi, yɩ o barʊ wʊm na sɛ sɩ ba taa zʊʊrɩ daanɩ, sɩ o yɩ zaŋɩ o yagɩ o barʊ wʊm. [14] Barʊ wʊlʊ na wʊ kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn batwarɩ dɩ Wɛ, o kaanɩ wʊm na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn ŋwaanɩ. Kaanɩ wʊlʊ dɩ na wʊ kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn batwarɩ dɩ Wɛ, o barʊ wʊm na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn ŋwaanɩ. Kʊ ya na daɩ kʊntʊ, ba biə wʊ́ ta yɩ nɩ balʊ na yəri Wɛ tɩn biə, yɩ ba laan yagɩ ba batwarɩ dɩ Wɛ. [15] Wʊlʊ nan na ba tɔgɩ Zezi tɩn na bʊŋɩ sɩ o viiri, kʊ na yɩ kaanɩ wʊm naa barʊ wʊm dɩ, sɩ á yag-o sɩ o viiri. Wʊlʊ na daarɩ yɩ o tɔgɩ Zezi tɩn laan wʊ́ ta te o tɩtɩ. Wɛ na bəŋi dɩbam sɩ dí taá tɔgɩ-Dʅ tɩn, kʊ yɩ sɩ dí taá zʊʊrɩ daanɩ dɩ ywəəni mʊ. [16] Kaanɩ, nmʊ na tɔgɩ Zezi tɩn, nń kɩ ta mʊ n lwarɩ nɩ nń wanɩ n pa n barʊ wʊm sɛ Zezi naa n bá wanɩ n pa o sɛ? Barʊ, nmʊ dɩ wʊ́ kɩ ta mʊ n lwarɩ nɩ nń wanɩ n pa n kaanɩ wʊm sɛ Zezi naa n bá wanɩ n pa o sɛ?

17 Abam dɛɛn na yɪ te yɪ Wɛ bəŋi abam sɪ á taá tɔgɪ-Dʟ tɪn, á ta taá yɪ kʊntʊ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ dí Yuutu wʊm na pɛ abam ŋwɪa kalʊ tɪn. Mʊ kʊlʊ a na brɪ Zezi kɔgɔ kʊm jəgə
maama nɪ tɪn. 18 Wɛ na bəŋi abam tɪn, abam wʊlʊ dɛɛn na maŋɪ o go nɪ Zwifə bam cullu
tɪm na brɪ te tɪn, kʊntʊ tu daa yɪ ta səgi o tɪtɪ o na goni tɪn ŋwaanɪ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ dɛɛn
nan na maŋɪ o wʊ goni tɪn, o daa yɪ ta kwaanɪ sɪ o go. 19 N na gonə naa n zɪ wʊ goni dɪ,
kʊ daɪ kʊlʊkʊlʊ. Woŋo kʊlʊ na jɪgɪ kuri tɪn mʊ yɪ sɪ nɔɔnʊ maama kwaanɪ o sɛ Wɛ niə
yam lanyɪranɪ.
20 Nɔɔnʊ maama dɛɛn na yɪ te yɪ Wɛ bəŋ-o tɪn, kʊ maŋɪ sɪ o ta taa yɪ kʊntʊ mʊ. 21 N
dɛɛn na yɪ gambaa mʊ yɪ Wɛ bəŋi-m sɪ n ta n tɔgɪ-Dʟ, yɪ ta n kɪ liə kʊ ŋwaanɪ. N nan na
nɛ cwəŋə sɪ n ta n te n tɪtɪ, sɪ n sɛ sɪ kʊ ji kʊntʊ. 22 Wʊlʊ maama dɛɛn na yɪ nɔɔnʊ
gambaa yɪ Wɛ bəŋ-o sɪ o taa tɔgɪ dí Yuutu Zezi tɪn, kʊntʊ tu daa daɪ sʊtaanɪ* gambaa,
dí Yuutu wʊm na vrɪ-o tɪn ŋwaanɪ. Wʊlʊ dɪ dɛɛn na te o tɪtɪ yɪ Wɛ bəŋ-o sɪ o taa tɔgɪ-Dʟ
tɪn, kʊntʊ tu laan sɛ Zezi Krisi ni, nɪ o yɪ o gambaa mʊ te. 23 Á yɪ Wɛ nɔɔna mʊ. Dʟ yəgi
abam dɪ yəlo kʊlʊ na cana tɪn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, yɪ zaŋɪ á sɛ sɪ á ji nɔɔn-nɔɔnʊ gambaa.
24 Kʊntʊ ŋwaanɪ, a ko-biə-ba, abam maama dɛɛn na yɪ te yɪ Wɛ bəŋi abam sɪ á taá
tɔgɪ-Dʟ tɪn, á ta taá yɪ kʊntʊ Dʟ yigə nɪ.
25 Kʊ daarɪ, a laan lagɪ a ŋɔɔnɪ balʊ na wʊ zʊ banna dɪ balʊ na wʊ di kaana tɪn woŋo
mʊ. Kʊ daɪ dí Yuutu Zezi mʊ pɛ-nɪ ni dɪntʊ, kʊ yɪ amʊ tɪtɪ na bʊŋɪ te tɪn mʊ, yɪ á wú taá
jɪgɪ amʊ cɪga, dí Yuutu wʊm na wʊra dɪ amʊ tɪn ŋwaanɪ. 26 Amʊ bʊŋɪ nɪ, yaara yalʊ na
wʊ dɪbam baŋa nɪ lele kʊntʊ tɪn, kʊú ta lamma sɪ nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o di kaanɪ. 27 Kʊntʊ tɪn,
wʊlʊ na maŋɪ o jɪgɪ kaanɪ, o daa yɪ zaŋɪ o yag-o. Wʊlʊ nan na ba jɪgɪ kaanɪ, o daa yɪ
zaŋɪ o taa kwaanɪ sɪ o di kaanɪ. 28 Kʊ daɪ nɪ, n na di kaanɪ, n ga n kɪ wo-lɔŋɔ. Kʊ nan daɪ
nɪ, bukɔ na zʊ barʊ, o kɪ wo-lɔŋɔ. Banna dɪ ba kaana nan bá lu lʊgʊ baŋa yaara yam
wʊnɪ. Kʊntʊ mʊ a ba lagɪ sɪ abam dɪ tɔgɪ á na yaara yam kʊntʊ doŋ.
29 A ko-biə-ba, woŋo kʊlʊ na pɛ a ta kʊntʊ tɪn mʊ yɪ sɪ maŋa kam daa mʊ ba tiini ka
daga, sɪ dí maa tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam. Kʊ na zɪgɪ lele kʊntʊ sɪ kʊ ta maa ve tɪn, kʊ maŋɪ
sɪ balʊ na jɪgɪ kaana tɪn taa tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam nɪ ba wʊ di kaana mʊ te. 30 Kʊ maŋɪ sɪ
balʊ wʊrʊ na cɔgɪ tɪn taa tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam nɪ ba wʊrʊ wʊ cɔgɪ mʊ te, sɪ balʊ wʊrʊ na
poli tɪn taa tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam nɪ ba wʊrʊ wʊ poli mʊ te, sɪ balʊ na yəgi wəənu tɪn taa
tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam nɪ ba ba te wəənu tɪm kʊntʊ mʊ te. 31 Kʊ daarɪ sɪ balʊ na tʊŋɪ lʊgʊ
baŋa tɪtʊŋa tɪn taa tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam nɪ ba ba jɪgɪ lʊgʊ baŋa tɪtʊŋa mʊ te. Bɛŋwaanɪ
lʊgʊ kʊm lagɪ kʊ ti mʊ dɪ kʊ wəənu tɪm maama.
32 Amʊ ba lagɪ sɪ kʊlʊkʊlʊ liə taa jɪgɪ abam. Wʊlʊ na ba jɪgɪ kaanɪ tɪn yəni o kwe o
wʊbʊŋa maama o pa dí Yuutu Zezi tɪtʊŋa yam yɪranɪ má ŋwaanɪ mʊ, yɪ o kwaanɪ sɪ o
taa tʊŋɪ o poli o wʊ. 33 Wʊlʊ nan na jɪgɪ kaanɪ tɪn yəni o kwe o wʊbʊŋa o kɪ lʊgʊ baŋa
wəənu wʊnɪ mʊ, yɪ o kwaanɪ sɪ o taa tʊŋɪ o poli o kaanɪ wʊ. 34 Kʊ ma brɪ nɪ o wʊbʊŋa
yam cɛ kuni bɪle mʊ. Kʊ yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ bukɔ naa kaanɪ wʊlʊ na ba jɪgɪ barʊ tɪn dɪ.
Wʊntʊ kwe o wʊbʊŋa maama mʊ o pa dí Yuutu Zezi tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ, o na lagɪ sɪ o
yɪra dɪ o joro maama taa yɪ Wɛ nyɪm tɪn ŋwaanɪ. Kʊ daarɪ kaanɪ wʊlʊ na jɪgɪ barʊ tɪn
kwe o wʊbʊŋa o kɪ lʊgʊ baŋa wəənu wʊnɪ mʊ, yɪ o kwaanɪ sɪ o taa tʊŋɪ o poli o barʊ
wʊ.
35 Amʊ nan tɛ bɪtarɪ sɪntʊ sɪ kʊ wəli abam mʊ. Kʊ daɪ nɪ a lagɪ sɪ a fɪn abam. A nan

lagı sı a pa á taá tɔgı cwə-laa mʊ lanyıranı, sı á nywanı á yigə á taá tʊŋı á pa dí Yuutu Zezi, sı á yı taá jıgı wʊbʊŋa yale yale.
[36] Kʊ daarı nɔɔnʊ wʊlʊ na bʊŋı nı o wʊ kı o katɔgɔ lanyıranı o na wʊ di-o tın ŋwaanı, yı o fra na tiini ya zʊ o katɔgɔ kʊm kʊ pa o daa warı o tıtı o ja, kʊ maŋı sı o di-o mʊ nı o na bʊŋı te tın. O na kı kʊntʊ, o wʊ kı wo-lɔŋɔ. [37] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na lı wʊbʊŋa sı o yı di o katɔgɔ kʊm yı o waı o tıtı o jaana, sı o daa yı di kaanı tın, o kı lanyıranı mʊ. [38] Kʊntʊ tın, wʊlʊ na di kaanı tın kı lanyıranı. Wʊlʊ nan na wʊ di kaanı tın mʊ tiini o kı lanyıranı o dwəni. [39] Kaanı na jıgı barʊ, yı o barʊ wʊm ta na ŋwı, o ba jıgı cwəŋə sı o yag-o. O barʊ wʊm nan na tıga, o laan jıgı cwəŋə sı o zʊ o na lagı wʊlʊ tın. O nan maŋı sı o zʊ wʊlʊ dı na sɛ dí Yuutu Zezi tın mʊ. [40] Amʊ nan bʊŋı nı o na je o yıranı, oó ta jıgı wʊpolo zanzan kʊ dwe o daa na zʊ barʊ. Wɛ Joro* kʊm dı wʊ amʊ tee nı, yı a bʊŋı nı kʊntʊ mʊ pɛ-nı wʊbʊŋa yam kʊntʊ.

8

Pooli na ŋɔɔnı jwənə nwana woŋo te tın

[1] A laan lagı a ŋɔɔnı jwənə nwana taanı mʊ dı abam.
Kʊ yı cıga, dí maama jıgı yəno, nı abam na tɛ te tın. Nan taá ye-na nı, nɔɔnʊ na jıgı yəno, kʊ pa-o kamunni mʊ. Nɔɔnʊ nan na jıgı sono, kʊ jıgı zənə kʊ paı o ve yigə mʊ.
[2] Nɔɔnʊ wʊlʊ na bʊŋı nı o jıgı yəno, kʊ brı nı o ta yəri kʊlʊ na maŋı sı o taa ye tın mʊ.
[3] Wʊlʊ nan na soe Wɛ tın, Wɛ ye kʊntʊ tu.
[4] Kʊ na yı jwənə nwana yam dim taanı, dí ye nı jwənə ba ŋwı, Baŋa-Wɛ dıdʊa yıranı mʊ wʊra. [5] Balʊ na ba tɔgı Wɛ tın jıgı wəənu tıdonnə mʊ ba maa bə ‹ba wa›. Wəənu dwi zanzan mʊ nɔɔna bə-tı nı ba wa dı ba yuu tiinə, kʊ na yı tıga baŋa wəənu dı wɛyuu wəənu. [6] Kʊ nan na yı dıbam, dí ye nı Wɛ dıdʊa yıranı mʊ wʊra. Dıntʊ mʊ yı dıbam Ko wʊlʊ na kı woŋo maama, yı dıntʊ ŋwaanı mʊ dí ŋwı. Dí ta ye nı, dıbam Yuutu yı dıdʊa mʊ, wʊntʊ mʊ yı Zezi Krisi wʊlʊ Wɛ na tagı o ŋwaanı Dƚ kı woŋo maama tın, yı wʊntʊ mʊ paı dıbam ŋwıa.
[7] Kʊ nan daı nɔɔnʊ maama mʊ ye nı jwənə ba jıgı dam. Nɔɔna badaara dɛɛn ŋwı dı jwənə kaanım mʊ, yı ba laan ba ba sɛ Wɛ. Kʊntʊ ŋwaanı ba kwarı fʊʊnı yı ba bʊŋı nı, ba na di jwəni wʊdiu, kʊú ta nyı nınɛɛnı ba joori ba sɛ jwənə kaanım mʊ. Ba wʊbʊŋa ta na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə wʊnı tın, ba bʊŋı nı ba kı ba cɔgı mʊ. [8] Wʊdiu dim nan bá wanı kʊ pa dí twɛ Wɛ. Dí na culi wʊdiiru naa dí zı ba culə dı, kʊ ba zəni dıbam dı kʊlʊkʊlʊ naa dí ga kʊlʊkʊlʊ Wɛ yigə nı kʊ ŋwaanı. [9] Kʊ daarı abam balʊ na ye nı á jıgı ni sı á di kʊlʊ maama á na lagı tın, á nan cʊ-na á tıtı sı á yı pa balʊ wʊbʊŋa na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə kam wʊnı tın tusi. [10] Nmʊ wʊlʊ na paı n jıgı yəno tın na ve n zʊ jwəni digə n tɔgı n di dı wʊdiu kʊm, yı n ko-bu wʊlʊ wʊbʊŋa na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə wʊnı tın na nɛ-m, kʊntʊ wʊ́ wanı kʊ gan-o sı o dı vu o tɔgı o di. [11] Kʊntʊ, o na dɛ o di jwəni wʊdiu kʊm, kʊ brı nı nmʊ mʊ mɛ n yəno kʊm n ma n cɔgı n ko-bu wʊlʊ wʊbʊŋa ta na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə wʊnı yı Zezi Krisi ya tı o dı ŋwaanı tın. [12] Nmʊ na kı kəm-balɔrɔ kʊm kʊntʊ doŋ n yagı n ko-bu yuu nı, yı n cɔgı o wʊbʊŋa o ta na wʊ bıgı Wɛ cwəŋə kam wʊnı tın, kʊ brı nı n kı dı Zezi Krisi mʊ te. [13] Kʊntʊ, wʊdiu dim na lagı kʊ pa a ko-bu tusi Wɛ cwəŋə nı, a daa bá

fɔgɩ a di wʊdiu kʊm kʊntʊ, a na ba lagɩ sɩ a pa a ko-bu tusi Wɛ cwəŋə kam wʊnɩ tɩn ŋwaanɩ.

9

Wɛ tɩntʊŋnʊ na jɩgɩ ni sɩ o kɩ te tɩn

1 Amʊ ba jɩgɩ cwəŋə sɩ a kɩ a na lagɩ kʊlʊ tɩn na? Amʊ daɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ na?
Abam bʊŋɩ nɩ a wʊ nɛ dí Yuutu Zezi Krisi mʊ na? Abam mʊ yɩ tɩtʊŋa yalʊ a na tʊŋɩ a pa
dí Yuutu Zezi tɩn, á na dɛ amʊ jɩŋa á na vrɩm tɩn ŋwaanɩ. 2 Nɔɔna badaara na maŋɩ ba
ba bʊŋɩ nɩ amʊ yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ cɩga cɩga, abam bá wanɩ á vɩn nɩ amʊ daɩ Zezi
Krisi tɩntʊŋnʊ. Abam na ŋwɩ dɩdaanɩ dí Yuutu Zezi te tɩn mʊ brɩ nɩ amʊ sɩɩnɩ a yɩ o
tɩntʊŋnʊ mʊ.
3 Nɔɔna na lwɛ amʊ, a na wʊ́ ləri-ba te tɩn mʊ tɩntʊ: 4 Abam bʊŋɩ nɩ, dɩbam balʊ na yɩ
Wɛ tɩntʊŋna tɩn ya ba jɩgɩ cwəŋə sɩ dí joŋi dí ni-wʊdiu dí tɩtʊŋa yam ŋwaanɩ mʊ na?
5 Dɩbam ya ba jɩgɩ cwəŋə sɩ dí di kaana balʊ na sɛ Zezi tɩn, sɩ dí taá tɔgɩ daanɩ dí
beerə, nɩnɛɛnɩ dí Yuutu Zezi tɩntʊŋna babam bam dɩ o nyaana dɩ Pɩyɛɛrɩ na yəni ba kɩ
te tɩn na? 6 Amʊ dɩ Banabasɩ yɩranɩ nan mʊ maŋɩ sɩ dí taá tʊŋɩ dí lagɩ dí tɩtɩ ni-wʊdiu
na? 7 Nɔɔnʊ na yɩ pamaŋnʊ, o bá wanɩ o joori o ŋwɩ o tɩtɩ. Nɔɔnʊ jɩgɩ kara yɩ o ba di ka
wəənu na? Nɔɔnʊ jɩgɩ naanɩ o tɔga yɩ o ba di dɩ nayɩla na?
8 Kʊ daɩ lʊgʊ baŋa mɩmaŋa yantʊ yɩranɩ mʊ brɩ dɩbam cɩga kam kʊntʊ. Wɛ tɔnɔ kʊm
dɩ maŋɩ kʊ brɩ kʊntʊ doŋ mʊ. 9 Kʊ pʊpʊnɩ Wɛ cullu tɩlʊ Dɩ na pɛ Moyisi* tɩn tɔnɔ kʊm
wʊnɩ kʊ wɩ: «Nmʊ na jɩgɩ nabɩa n ma n nwanɩ wo-vaalʊ, yɩ kɩ tampɔgɔ ka ni nɩ.*f3*»
Wɛ na tagɩ kʊntʊ tɩn, kʊ yɩ nabɩa kam yɩranɩ ŋwaanɩ mʊ na? 10 Aye, kʊ yɩ dɩbam ŋwaanɩ
mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ na vagɩ dɩ wʊlʊ na wʊra o kɩ faa tɩn maama tɩɩnɩ nɩ baá na ba təri mʊ.
11 Dɩbam na tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam dɩ abam tɩn, kʊ nyɩ dɩ dí dugi Wɛ cɩga kam mʊ á bɩcara
nɩ. Kʊ nan wʊ maŋɩ sɩ dí joŋi dí ni-wʊdiu abam tee nɩ na? 12 Abam na paɩ nɔɔna
badonnə ba ni-wʊdiu tɩn, kʊ ya wʊ maŋɩ sɩ dɩbam joŋi dí dwəni bantʊ na? Nan dɩ kʊ dɩ,
dɩbam wʊ bwe sɩ dí joŋi dí ni-wʊdiu abam tee nɩ, nɩ dí ya na jɩgɩ cwəŋə sɩ dí kɩ te tɩn.
Dí nan vɔgɩ dí wʊ mʊ woŋo maama baŋa nɩ, sɩ kʊ yɩ wanɩ kʊ cɩ Zezi Krisi kwər-ywəŋə
kam.
13 Á tɩtɩ maŋɩ á ye nɩ balʊ na tʊŋɩ Wɛ tɩtʊŋa Dɩ di-kamunu kʊm wʊnɩ tɩn yəni ba joŋi ba
ni-wʊdiu dáanɩ mʊ. Balʊ dɩ na joŋi vara ba ma kaanɩ Wɛ tɩn dɩ joŋi ba təri kʊ wʊnɩ mʊ.
14 Kʊ nan yɩ bɩdwɩ mʊ dɩ balʊ dɩ na tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɩn. Dí Yuutu Zezi pɛ ni nɩ
ba dɩ maŋɩ sɩ ba joŋi ba ni-wʊdiu tɩtʊŋɩ dɩm kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ.
15 Nan dɩ kʊ dɩ, amʊ wʊ bwe sɩ a joŋi kʊlʊkʊlʊ abam tee nɩ. Kʊ nan daɩ nɩ a pʊpʊnɩ
tɩntʊ sɩ a ma joŋi woŋo mʊ abam tee nɩ. Aá tɩ mʊ, sɩ a bá fɔgɩ a za a na yɩ te tɩn. A bá
sɛ a pa nɔɔn-nɔɔnʊ cwəŋə sɩ o cɔgɩ woŋo kʊlʊ na yɩ amʊ wʊpolo nyɩm tɩn. 16 A bá wanɩ
a magɩ a nyɔɔnɩ a na tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɩn ŋwaanɩ. Kʊntʊ yɩ fɩfɩʊn mʊ sɩ a kɩ.
Amʊ ya na yagɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɔɔlɩm, kʊʊ́ ta yɩ lɛɛrʊ mʊ dɩ amʊ. 17 Amʊ tɩtɩ mʊ
nan ya na lɩ wʊbʊŋa sɩ a taa tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam, a ya wʊ́ ta tɩɩnɩ sɩ a joŋi ŋwɩɩrʊ
mʊ kʊ ŋwaanɩ. Kʊ nan daɩ a tɩtɩ wʊbʊŋa mʊ a kɩa, kʊ yɩ Wɛ mʊ kwe-ka Dɩ kɩ amʊ jɩŋa
nɩ. 18 Kʊntʊ, bɛɛ ŋwɩɩrʊ mʊ amʊ wʊ́ joŋi? Amʊ nyɔɔrɩ mʊ yɩ a na tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə

kam zaanɩ, yɩ a ba bwe sɩ a joŋi kʊlʊkʊlʊ kʊ ŋwaanɩ, nɩ a ya na jɩgɩ cwəŋə sɩ a kɩ te tɩn.
[19] A te a tɩtɩ mʊ, a daɩ nɔɔn-nɔɔnʊ gambaa. Amʊ tɩtɩ nan mʊ pɛ a ji gambaa nɔɔna
maama tee nɩ, sɩ a wanɩ a joŋi nɔɔna zanzan a kɩ Wɛ jɩŋa nɩ. [20] Amʊ na wʊ Zwifə* bam
tee nɩ, a yəni a tɔgɩ a kɩ nɩ Zwifə bam na kɩ te tɩn mʊ, sɩ a ma wanɩ a joŋi-ba a kɩ Wɛ
jɩŋa nɩ. Wɛ cullu tɩlʊ Dʟ na pɛ Zwifə bam tɩn ya ba tɔgɩ tɩ te amʊ. Amʊ nan na zʊʊrɩ dɩ
Zwifə tɩn, a dɛ a sɛ-tɩ mʊ, sɩ a wanɩ a joŋi tɩ na te balʊ tɩn a kɩ Wɛ jɩŋa nɩ. [21] Kʊ daarɩ, a
na yəni a wʊ dwi-gɛ* tiinə balʊ na ba tɔgɩ Wɛ cullu tɩm tɩn tee nɩ, a dɩ tɔgɩ a kɩ nɩ bantʊ
na kɩ te tɩn mʊ, sɩ a ma wanɩ a joŋi-ba a kɩ Wɛ jɩŋa nɩ. Kʊ nan daɩ nɩ a yigə tərə dɩdaanɩ
Wɛ niə yam, kʊ yɩ Zezi Krisi niə yam mʊ te amʊ. [22] Kʊ daarɩ, kʊ na yɩ balʊ wʊbʊŋa na wʊ
bɩgɩ dɩ Wɛ cwəŋə kam tɔgɩm tɩn, a yəni a ji nɩ bantʊ dɩ mʊ te, sɩ a ma wanɩ a joŋi-ba a
kɩ Wɛ jɩŋa nɩ. Amʊ na wʊ nɔɔna balʊ maama tee nɩ, a yəni a ji nɩ bantʊ mʊ te, yɩ a
kwaanɩ a kɩ a na wʊ́ kɩ te sɩ a ma joŋi ba badaara a kɩ Wɛ jɩŋa nɩ.
[23] Amʊ nan kɩ wəənu tɩntʊ maama sɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam mʊ wanɩ ka vu yigə, sɩ a dɩ
tɔgɩ a na a pɛɛrɩ Dʟ wo-laarʊ tɩm wʊnɩ. [24] Abam ye nɩ, nɔɔna na wʊra ba durə, nɔɔnʊ
maama mʊ kwaanɩ sɩ o di yigə, yɩ ba dɩdʊa yɩranɩ mʊ wʊ́ di o joŋi pɛɛrɩ dɩm. Nan
kwaanɩ-na kʊntʊ doŋ, sɩ á wanɩ á di yigə sɩ á joŋi pɛɛrɩ dɩm. [25] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na
lagɩ sɩ o duri tɩn yəni o tiini o kwaanɩ mʊ o kɩ o tɩtɩ o kɩ daanɩ. Bantʊ nan yəni ba kwaanɩ
kʊntʊ sɩ ba joŋi pɛɛrɩ mʊ, yɩ ba pɛɛrɩ dɩm kʊntʊ bá daanɩ dɩ cɔgɩ. Kʊ daarɩ dɩbam pɛɛrɩ
dɩlʊ dʼ́ na lagɩ dʼ́ joŋi Wɛ tee nɩ tɩn bá fɔgɩ dɩ cɔgɩ maŋa dɩ maŋa. [26] Kʊntʊ, amʊ ba duri
nɩ wʊlʊ na yəri durim yɩ o duri yɔɔ yɔɔ te tɩn. A nan ba magɩ jara nɩ wʊlʊ na yəri jara
magɩm yɩ o magɩ yɔɔ yɔɔ te tɩn. [27] Amʊ nan kwaanɩ a tiini a fɩn a tɩtɩ mʊ, sɩ a pa a yɩra
yam lwarɩ nɩ amʊ mʊ te-ya. A kɩ kʊntʊ sɩ kʊ yɩ pa, a na tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam a brɩ
nɔɔna badonnə tɩn, sɩ amʊ tɩtɩ laan ba a ga pɛɛrɩ mʊ Dʟ tee nɩ.

10

Wɛ nɔɔna wʊ maŋɩ sɩ ba taa zuli jwənə

[1] A ko-biə-ba, amʊ lagɩ sɩ á guli kʊlʊ dɛɛn na kɩ dʼ́ kwə nakwa balʊ na dɛ Moyisi*
kwaga ba nuŋi Ezipi* nɩ tɩn woŋo mʊ. Wɛ dɛɛn pɛ kunkoŋo mʊ kwəli ba maama, yɩ Dʟ
daarɩ Dʟ pɔɔrɩ nɩnɩʊ kʊm na bam kuni bɩle Dʟ daarɩ cwəŋə, yɩ ba maama tɔgɩ da ba kɛ.
[2] Kʊntʊ na kɩ tɩn, kʊ nyɩ dɩ bantʊ maama dɛɛn miisi na wʊnɩ mʊ, sɩ ba taa yɩ Moyisi
karabiə, kunkoŋo kʊm na kwəli-ba yɩ ba da nɩnɩʊ kʊm wʊ ba kɛ tɩn ŋwaanɩ. [3] Wɛ dɛɛn
ma pa ba maama di wʊdiu dɩdʊa, [4] yɩ ba daarɩ ba nyɔ na bɩdwɩ. Na balʊ ba maama
dɛɛn na nyɔgɩ tɩn nuŋi piu kʊdoŋ yɩra mʊ, yɩ piu kʊm kʊntʊ mʊ yɩ wo-kɩnkagɩlɩ dɩlʊ Wɛ
na kɩa, sɩ kʊ brɩ nɩ Zezi Krisi tɩtɩ mʊ tɔgɩ o wʊ ba tee nɩ. [5] Nan dɩ kʊntʊ dɩ, Wɛ wʊ dɛɛn
wʊ poli dɩ nɔɔna zanzan ba wʊnɩ. Dʟ dɛɛn ma pa ba zanzan tɩ ba maŋɩ kagʊa kam wʊnɩ.
[6] Wəənu tɩntʊ maama nan kɩ sɩ tɩ brɩ dɩbam mʊ, sɩ dʼ́ daa yɩ ta pa dʼ́ fra zʊʊrɩ wo-
balwaarʊ nɩnɛɛnɩ bantʊ na kɩ te tɩn. [7] Á yɩ zaŋɩ á zuli jwənə, nɩ bantʊ badaara dɛɛn na kɩ
te tɩn. Kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ: «Yisɩrayɛlɩ tiinə bam dɛɛn jəni ba di wʊdiu ba
daarɩ ba nyɔ, yɩ ba laan zaŋɩ ba sa ba kwɛɛra.» [8] Á yɩ zaŋɩ á pa dʼ́ taá boorə, nɩ bantʊ
badaara dɛɛn na kɩ te yɩ ba nɔɔna mʊrr-fiinle-tɩtɔ (23.000) tɩ dɛ dɩdʊa wʊnɩ tɩn. [9] Á yɩ pa-
na dʼ́ maŋɩ dʼ́ Yuutu Baŋa-Wɛ dam dʼ́ nii, nɩ bantʊ badaara dɛɛn na kɩ te yɩ bɩsankwɩ dʊ-

ba sɪ gʊ tɪn. [10] Á yɪ taá pʊʊnɪ dɪ Wɛ, nɪ bantʊ badaara dɛɛn na kɪ te yɪ tʊʊnɪ malɛka kam gʊ-ba tɪn.

[11] Wəənu tɪntʊ maama dɛɛn nan kɪ dí kwə nakwa bam, sɪ tɪ taa yɪ maana mʊ tɪ pa dɪbam. Tɪ nan pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ, sɪ kʊ wanɪ kʊ kaanɪ dɪbam balʊ ta na ŋwɪ yɪ lʊgʊ baŋa tiim da yam batwarɪ tɪn mʊ. [12] Kʊntʊ ŋwaanɪ, wʊlʊ na bʊŋɪ nɪ o zɪgɪ lanyɪranɪ tɪn nan fɔgɪ o yɪrɪ o tɪtɪ sɪ o yɪ tʊ. [13] Woŋo kʊlʊ maama na maŋɪ abam sɪ á tusi tɪn waɪ kʊ yi nɔɔnʊ maama. Wɛ nan yɪ cɪga tu mʊ, Dʟ bá sɛ sɪ woŋo kʊlʊ na maŋɪ abam tɪn dwəni abam dam. Dʟ nan wú pa abam dam, sɪ á wanɪ á na cwəŋə á nuŋi kʊ wʊnɪ maŋa kam kʊntʊ nɪ.

[14] Kʊntʊ ŋwaanɪ, a badon-sonnu-ba, lɪ-na á tɪtɪ jwənə kaanɪm wʊnɪ. [15] Amʊ nan lagɪ a ŋɔɔnɪ dɪ abam nɪ swan tiinə mʊ te, sɪ á bʊŋɪ á nii a taanɪ dɪm yɪ cɪga mʊ naa vwan mʊ. [16] Dí na yəni dí wʊra dí di Zezi Krisi tʊʊnɪ gulim wʊdiu kʊm, dí yəni dí kwe zʊŋa mʊ dɪ ka wʊ wo-nyɔɔrʊ yɪ dí kɪ Wɛ le tɪ ŋwaanɪ, yɪ dí daarɪ dí nyɔ. Dí na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ dɪbam maama tɔgɪ dí sɛ nɪ Zezi Krisi jana kam nuŋi dɪbam ŋwaanɪ mʊ. Dí daa ta na yəni dí kwe dɪpɛ dɪm dí fɔ fɔ dí di tɪn, kʊ brɪ nɪ dɪbam maama tɔgɪ dí sɛ nɪ o yɪra yam cɔgɪ dɪbam ŋwaanɪ mʊ. Kʊ daɪ kʊntʊ na? [17] Dɪbam maama na fɔgɪ dɪpɛ dɪdʊa kam dí di tɪn, kʊ brɪ nɪ dɪbam maama yɪ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ, dí ya zɪ maŋɪ dí daga te maama dɪ.

[18] Nan bʊŋɪ-na Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na yəni ba ma wəənu tɪlʊ ba kaanɪ Wɛ yɪ ba daarɪ ba di tɪn woŋo. Balʊ maama na dɛ ba di tɪn dɪ tɔgɪ ba sɛ kaanɪm dɪm mʊ.

[19] Amʊ na tagɪ kʊlʊ tɪn brɪ bɛɛn? Kʊ brɪ nɪ wʊdiu kʊlʊ ba na mɛ ba kaanɪ jwənə tɪn jɪgɪ kuri mʊ na? Naa kʊ brɪ nɪ jwənə yam tɪtɪ mʊ jɪgɪ kuri? [20] Awo, kʊ daɪ kʊntʊ. Amʊ lagɪ a brɪ abam nɪ, jwə-kaana na kaanɪ dɪ wəənu tɪlʊ tɪn, ba paɪ ciciri mʊ sɪ kʊ daɪ Wɛ. Amʊ nan ba lagɪ sɪ abam na wəl-dɔnɔ dɪ ciciri. [21] Kʊ nan wʊ maŋɪ sɪ á nyɔ dí Yuutu Zezi Krisi wo-nyɔɔrʊ tɪm, sɪ á kwəri á vu á nyɔ dɪ ciciri. Abam nan bá wanɪ á jəni á di dí Yuutu wʊm tʊʊnɪ gulim wʊdiu kʊm, sɪ á kwəri á vu á da á di wʊdiu kʊlʊ na wú pa á taá ŋwɪ dɪ ciciri tɪn. [22] Á yɪ pa-na dí kɪ kʊlʊ na wú zaŋɪ dí Yuutu wʊm wʊ tɪn. Abam bʊŋɪ á paɪ dɪbam jɪgɪ dam dí dwe wʊntʊ mʊ na?

Dí maŋɪ sɪ dí pa Wɛ na zulə mʊ dí tɪtʊŋa maama wʊnɪ

[23] Abam badaara na tɛ á wɪ, á jɪgɪ ni sɪ á kɪ kʊlʊ maama á na lagɪ tɪn, kʊ yɪ cɪga. Kʊ nan daɪ nɪ woŋo maama mʊ jɪgɪ kuri kʊ pa dɪbam. Kʊ ta daɪ nɪ woŋo maama mʊ jɪgɪ zənə. [24] Nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o taa lagɪ o tɪtɪ zənə má. O nan maŋɪ sɪ o taa kɪ lanyɪranɪ o zəni o donnə dɪ mʊ.

[25] Á jɪgɪ ni sɪ á yəgi nwana yalʊ maama ba na jɪgɪ ba yəgi yaga nɪ tɪn á di. Nan yɪ bwe-na á nii ya yɪ jwənə nwana mʊ na, sɪ kʊú pa liə ja abam kʊ ŋwaanɪ. [26] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Lʊgʊ baŋa dɪ kʊ wəənu maama yɪ Baŋa-Wɛ nyɪm mʊ.» [27] Nɔɔnʊ wʊlʊ na ba tɔgɪ Zezi tɪn na bəŋi abam sɪ á vu o sɔŋɔ á di wʊdiu dɪd-o, yɪ á na sɛ á vu, o na kwe wʊdiu kʊlʊ maama o pa abam tɪn, sɪ á di. Á yɪ zaŋɪ-na á bwe kʊ kuri, sɪ kʊú ta jɪgɪ liə dɪ abam. [28] Nɔɔnʊ nan na tagɪ dɪ abam o wɪ, wʊdiu kʊntʊ yɪ ba mɛ ba kaanɪ jwəni mʊ, sɪ á daa yɪ zaŋɪ á di, bɛŋwaanɪ liə wú zʊ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ bɪcarɪ. [29] Kʊ daɪ nɪ á yagɪ kʊ dim liə na wú zʊ abam tɪtɪ bɪcarɪ tɪn ŋwaanɪ, kʊ yɪ liə na wú ja wʊlʊ na tagɪ o brɪ abam tɪn ŋwaanɪ mʊ.

Dɛdoŋ abam waɪ á bwe amʊ á nii, bɛŋwaanɪ mʊ dí maŋɪ sɪ dí yagɪ dí na jɪgɪ ni sɪ dí kɪ kʊlʊ tɪn, kʊ yɪ liə na wʊ́ zʊ nɔɔna badonnə tɪn ŋwaanɪ mʊ? [30] Abam daa ta waɪ á bwe amʊ nɪ, dí na kɪ Wɛ le wʊdiu kʊm ŋwaanɪ yɪ dí daarɪ dí di tɪn, nɔɔnʊ daa wʊ́ lwɛ dɪbam bɛɛ ŋwaanɪ mʊ?

[31] Kʊ nan na yɪ te tɪn, woŋo kʊlʊ maama abam na wʊ́ kɪ tɪn, kʊ na yɪ á na wʊ́ di naa á nyɔ naa kəm dɪlʊ maama á na wʊ́ kɪ tɪn, kʊ maŋɪ sɪ á taá kɪ kʊlʊ maama na wʊ́ pa Wɛ na zulə kʊ ŋwaanɪ tɪn mʊ. [32] Á yɪ taá kɪ-na kʊlʊ na wʊ́ cɔgɪ nɔɔna wʊbʊŋa tɪn, kʊ ya zɪ yɪ Zwifə bam naa dwi-gɛ tiinə naa Wɛ nɔn-kɔgɔ kʊm dɪ. [33] Taá kɪ-na nɪ amʊ na kɪ te tɪn. Woŋo kʊlʊ maama amʊ na kɪ tɪn, a kwaanɪ sɪ kʊ taa poli nɔɔna maama wʊ mʊ. Amʊ ba lagɪ a tɪtɪ yɪranɪ zənə. A lagɪ sɪ a zəni nɔɔna maama mʊ, sɪ kʊ wanɪ kʊ pa Wɛ vrɪ-ba Dɩ yagɪ.

11

[1] Taá lwəni-na amʊ, nɪ amʊ na lwəni Zezi Krisi te tɪn.

Zezi mʊ yɪ baara dɪ kaana maama yuutu

[2] Abam kɪ cɪga lanyɪranɪ dɪdaanɪ á na yəni á guli amʊ gulə, yɪ á kwəri á sɛ zaasɪm dɪlʊ maama a na brɪ abam tɪn. [3] Amʊ nan lagɪ sɪ abam lwarɪ nɪ, Zezi Krisi mʊ yɪ nɔɔnʊ maama yuutu.*f4* Kaanɪ dɪ yuutu maa yɪ o barʊ. Baŋa-Wɛ nan mʊ yɪ Zezi Krisi dɪ yuutu. [4] Kʊntʊ tɪn, á na jeeri daanɪ sɪ á warɪ Wɛ, yɪ baarʊ na zaŋɪ sɪ o loori Wɛ naa o ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ, yɪ o na mɛ woŋo o kwəli o yuu, kʊntʊ tu yáalɪ o yuutu wʊm mʊ. [5] Kaanɪ dɪ nan na zaŋɪ sɪ o loori Wɛ naa o ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ, yɪ o na wʊ mɛ woŋo o kwəli o yuu, o dɪ yáalɪ o yuutu wʊm mʊ. O na kɪ kʊntʊ, o dɪ wʊlʊ na ceeri o yuu tɪn*f5* maama yɪ bɪdwɪ mʊ. [6] Kaanɪ na wʊ sɛ sɪ o kwəli o yuu, kʊ ya maŋɪ sɪ o cɔ-kʊ mʊ naa o ceeri-kʊ. Kʊ nan na jɪgɪ cavɪɪra sɪ kaanɪ kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ maŋɪ sɪ o taa kwəli-kʊ mʊ. [7] Baara nan ba jɪgɪ sɪ ba kwəli ba yuni, bɛŋwaanɪ bantʊ jɪgɪ Wɛ nyɪnyʊgʊ mʊ, yɪ ba brɪ Dɩ zulə na yɪ te. Kʊ nan na yɪ kaana, bantʊ mʊ brɪ baara zulə na yɪ te. [8] Bɛŋwaanɪ Wɛ mɛ baarʊ yɪra mʊ Dɩ kɪ kaanɪ, sɪ kʊ daɪ kaanɪ yɪra mʊ Dɩ mɛ Dɩ kɪ baarʊ. [9] Kʊntʊ, Wɛ wʊ kɪ baarʊ kaanɪ ŋwaanɪ, Dɩ kɪ kaanɪ mʊ baarʊ ŋwaanɪ. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ, dɪ Wɛ malɛsɪ* sɪm ŋwaanɪ, kaana maŋɪ sɪ ba taa kwəli ba yuni, sɪ kʊ brɪ nɪ ba jɪgɪ ni sɪ ba ŋɔɔnɪ Wɛ kɔgɔ kʊm wʊnɪ. [11] Kʊ daarɪ, dɪbam balʊ maama na wʊ dí Yuutu Zezi kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn, kaanɪ ba te o tɪtɪ baarʊ tee nɪ, baarʊ dɪ nan ba te o tɪtɪ kaanɪ tee nɪ. [12] Wɛ sɪɪnɪ Dɩ ma baarʊ yɪra mʊ Dɩ kɪ kaanɪ, yɪ kaanɪ dɪ nan mʊ lʊrɪ baarʊ. Woŋo maama nan nuŋi Wɛ te mʊ.

[13] Abam tɪtɪ nan bʊŋɪ-na á nii. Kaanɪ na zaŋɪ sɪ o loori Wɛ, yɪ o na wʊ kwe woŋo o ma kwəli o yuu, kʊ lamma na? [14] Nɔɔna maama ye nɪ, baarʊ yuuywe na tiini sɪ dwara, kʊ yɪ cavɪɪra mʊ kʊ paɪ o tɪtɪ. [15] Kʊ nan na yɪ kaanɪ, o yuuywe na tiini sɪ nuŋi sɪ daga, kʊ zul-o mʊ. Kʊ yɪ o dɪ Wɛ pɛɛrɪ mʊ, sɪ sɪ taa daga yɪ sɪ kwəli o yuu. [16] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na wʊ sɛ amʊ zaasɪm dɪm kʊntʊ yɪ o magɪ kantɔgɔ dɪ baŋa nɪ tɪn, kʊntʊ tu taa ye nɪ dɪbam maama tɔgɪ kantʊ cwəŋə kam mʊ, yɪ Wɛ nɔn-kɔgɔ kʊm je maama nɪ tɪn dɪ tɔgɪ kantʊ mʊ.

Dí na maŋı sı dí di Zezi tʊʊnı gulim wʊdiu kʊm te tın

(Matiyu 26:26-29, Marıkı 14:22-25, Luki 22:14-20)

17 Woŋo kʊlʊ amʊ na lagı a ta dı abam tın, a ba lagı a tee abam nı á kı lanyıranı.
Abam na yəni á jeeri daanı tın, á cɔgım mʊ dwe á fɔgım. 18 Dayigə woŋo, amʊ ni nı á na
yəni á jeeri daanı sı á zuli Wɛ, á jıgı kampwara mʊ daanı. Amʊ bʊŋı nı kʊ sıını kʊú ta
yı cıga mʊ. 19 Kʊ nan fın mʊ sı kampwara taa wʊ abam tıtarı nı, sı kʊ brı balʊ na sıını
ba tɔgı Zezi dı cıga tın. 20 Abam na yəni á jeeri daanı sı á di dí Yuutu Zezi tʊʊnı gulim
wʊdiu kʊm tın, á ba kı nı á na maŋı sı á kı te tın. 21 Bɛŋwaanı nɔɔnʊ maama yəni o
lɔgırı o di o tıtı wʊdiu kʊm mʊ. Abam nan na kı kʊntʊ tın, kʊ pɛ kana jıgı badonnə, yı á
badonnə nyɔ á su á ja gaalı. 22 Abam ya na lagı sı á di dim dım kʊntʊ doŋ tın, á ya wʊ́ di
á tıtı sam nı mʊ. Abam lagı sı á cɔgı Wɛ nɔn-kɔgɔ kʊm yuu mʊ na? Abam lagı sı á pa
cavııra mʊ ja yinigə tiinə balʊ na wʊ á kɔgɔ kʊm wʊnı tın na? Abam lagı sı amʊ ta bɛɛ
mʊ dı abam? Nı á kı lanyıranı mʊ na? A bá wanı a ta nı á kı lanyıranı dı kʊntʊ woŋo.
23 Cıga kalʊ dí Yuutu Zezi na brı-nı o tʊʊnı gulim wʊdiu kʊm ŋwaanı tın mʊ a zaası
abam, kʊ yı sı tıtıı dılʊ ba na jaanı dí Yuutu Zezi tın mʊ o kwe dıpɛ, 24 yı o kı Wɛ le dı
ŋwaanı o daarı o fɔ fɔ o pa o karabiə bam, yı o wı: «Amʊ yıra yam mʊ tıntʊ, ya na lagı
ya cɔgı abam ŋwaanı tın. Taá kı-na kʊntʊ doŋ sı á taá ma guli amʊ gulə.»
25 Ba na di ba ti tın, o daa ma kwe zʊŋa dı ka wʊ wo-nyɔɔrʊ yı o kı Wɛ le tı ŋwaanı, yı
o wı: «Wo-nyɔɔrʊ tıntʊ brı nı Wɛ goni ni-dʊʊrı mʊ dıdaanı nabiinə amʊ jana kam
ŋwaanı. Maŋa kalʊ maama á na lagı á nyɔ-tı tın, sı á kı-na kʊntʊ á taá ma guli amʊ
gulə.»
26 Bɛŋwaanı, maŋa kalʊ maama á na di dıpɛ dım kʊntʊ yı á nyɔ wo-nyɔɔrʊ tım kʊntʊ
tın, á kı á ma á brı dí Yuutu wʊm tʊʊnı dım na yı te tın mʊ, sı kʊ vu kʊ yi maŋa kam o
na wʊ́ joori o ba tın. 27 Kʊntʊ ŋwaanı, nɔɔnʊ wʊlʊ na di dí Yuutu wʊm tʊʊnı gulim dıpɛ
dım naa o nyɔ wo-nyɔɔrʊ tım, yı o kı kʊlʊ na wʊ maŋı dı dí Yuutu wʊm tın, kʊntʊ tu kı
kəm-balɔrɔ mʊ dı dí Yuutu wʊm yıra yam dı o jana kam. 28 Kʊntʊ ŋwaanı, nɔɔnʊ maama
maŋı sı o da yigə o taa ye o tıtı mʊ, sı o laan di dıpɛ dım o daarı o nyɔ wo-nyɔɔrʊ tım.
29 Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na di dıpɛ dım yı o kwəri o nyɔ wo-nyɔɔrʊ tım dı goonə tın wʊ maŋı
dı dí Yuutu wʊm yıra yam mʊ, kʊntʊ tu vaŋı taanı mʊ o daŋı o tıtı yuu nı. 30 Kʊntʊ nan
mʊ paı á zanzan ba jıgı yazurə, yı á badaara bwənə, yı á badonnə tʊa. 31 Dıbam nan ya
na yəni dí da yigə dí bwe dí tıtı dí nii yı dí lwarı dí na yı balʊ tın, Wɛ ya daa bá pa dí
na cam. 32 Dí Yuutu Wɛ nan yəni Dɩ vaŋı dıbam zwɛ sı Dɩ pa dí joori dí tʊ cwəŋə nı mʊ,
sı maŋa kalʊ Dɩ na wʊ́ ba Dɩ di nɔɔna maama taanı tın, sı dí yı zaŋı dí ga bʊra Dɩ tee
nı, nı balʊ na yəri Wɛ tın te.
33 Kʊntʊ ŋwaanı, a ko-biə-ba, á na jeeri daanı sı á di Zezi tʊʊnı gulim wʊdiu kʊm, sı á
zuri á yıra á cəgi daanı. 34 Wʊlʊ kana na wɔɛ tın, kʊntʊ tu da yigə o di o sɔŋɔ nı, sı o laan
daarı o ba, sı á yı vaŋı Wɛ sarıya á daŋı á yuu nı maŋa kalʊ á na jeeri daanı tın.
Kʊ daarı, kʊ na yı wəənu tılʊ na daarı tın, amʊ na tuə, a laan wʊ́ brı abam á na wʊ́ kı
te.

12

Wɛ Joro kum pɛɛra yam na yɪ te tɪn

[1] Kʊ daarɪ, a laan lagɪ a ŋɔɔnɪ Wɛ Joro* kum pɛɛra yam laŋa nɪ mʊ. A ko-biə-ba, a lagɪ sɪ a pa á lwarɪ Wɛ Joro kum na tʊŋɪ te dɪ te tɪn mʊ. [2] Abam ye nɪ, maŋa kalʊ á dɛɛn ta na wʊ lwarɪ Wɛ tɪn, á dɛɛn tɔgɪ jwənə yalʊ na yɪ kafɛ tɪn mʊ, yɪ ya ganɪ abam sɪ á taá tɔgɪ cwe sɪlʊ maama ya na lagɪ tɪn. [3] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a lagɪ a pa á lwarɪ nɪ, Wɛ Joro kum bá ganɪ abam. Kʊntʊ, nɔɔnʊ wʊlʊ na ŋɔɔnɪ dɪ Wɛ Joro dam tɪn bá wanɪ o twɪ Zezi. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o ta nɪ, Zezi mʊ yɪ o Yuutu, yɪ Wɛ Joro kum təri o tee nɪ.

[4] Wɛ Joro kum pɛɛra yam yɪ dwi təri təri mʊ, yɪ Dʟ Joro kum dɪdʊa yɪranɪ mʊ paɪ-ya Dʟ nɔɔna. [5] Wɛ tɪtʊŋa yam dɪ yɪ dwi təri təri mʊ, yɪ dí Yuutu wʊlʊ dí na tʊŋɪ dí pa-o tɪn yɪ dɪdʊa yɪranɪ mʊ. [6] Wɛ na pɛ dɪbam dam sɪ dí ma tʊŋɪ Dʟ tɪtʊŋa te tɪn dɪ yɪ dwi təri təri mʊ. Wɛ nan yɪ dɪdʊa yɪranɪ mʊ, yɪ dɪntʊ mʊ pɛ dɪbam maama dam dɪm kʊntʊ maama. [7] Wɛ Joro kum nan pɛ nɔɔnʊ maama pɛɛrɪ sɪ o wanɪ o maa zəni o donnə. [8] Wɛ Joro kum paɪ nɔɔna badonnə dam sɪ ba ŋɔɔnɪ swan taanɪ, yɪ kʊntʊ mʊ ta paɪ nɔɔna badonnə dam sɪ ba ŋɔɔnɪ yəno taanɪ dɪ. [9] Wɛ Joro kum nan ta mʊ paɪ nɔɔna badonnə dam sɪ ba taa tiini ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, yɪ kʊ ta paɪ badonnə dam sɪ ba ta maa paɪ yawɪɪna naɪ yazurə. [10] Kʊntʊ nan ta mʊ paɪ badonnə dam sɪ ba ta maa kɪ wo-kɪnkagɪla, kʊ daarɪ sɪ badonnə taa waɪ ba ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ. Kʊ daa ta maa paɪ nɔɔna badonnə waɪ ba pɔɔrɪ kʊlʊ na yɪ Wɛ Joro kum nyɪm dɪ kʊlʊ na daɪ kʊ nyɪm tɪn daanɪ. Kʊ ta paɪ badonnə waɪ ba ŋɔɔnɪ ta-gɛ, yɪ badonnə dɪ waɪ ba lwarɪ ta-gɛ sɪm kʊntʊ kuri yɪ ba tɛ ba brɪ ba donnə. [11] Kʊ nan yɪ Wɛ Joro kum kʊntʊ dɪdʊa yɪranɪ mʊ jɪgɪ pɛɛra yam kʊntʊ dwi təri təri, yɪ kʊ paɪ nɔɔnʊ maama nɪ kʊ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn.

Zezi kɔgɔ kum nyɪ dɪ nɔɔnʊ yɪra na yɪ te tɪn mʊ

[12] Nan bʊŋɪ-na á nii nabiinu yɪra na yɪ te tɪn. Ya yɪ woŋo dɪdʊa mʊ, yɪ ya laan pɔɔrɪ je dwi təri təri. Ya pɔɔrɪm dɪm daga zanzan, yɪ ya maama laan yɪ yɪra dɪdʊa mʊ. Zezi Krisi dɪ o kɔgɔ kum maama dɪ nan yɪ kʊntʊ mʊ. [13] Dɪbam maama na pɛ ba miisi dɪbam na wʊnɪ Wɛ Joro* kum dɪdʊa dam ŋwaanɪ tɪn, dí laan jigi nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ. Kʊ na yɪ Zwifə naa dwi-gɛ tiinə, naa gambɛ naa balʊ na te ba tɪtɪ tɪn maama, Wɛ Joro kum kʊntʊ yɪranɪ mʊ wʊ dɪbam maama tee nɪ.

[14] Nabiinu yɪra pɔɔrɪ je təri təri mʊ, sɪ kʊ daɪ jəgə dɪdʊa yɪranɪ. [15] Naga na tagɪ ka wɪ, kantʊ daɪ jɪŋa, kʊntʊ ŋwaanɪ yɪra yam ba te-ka, kʊntʊ bá sɪɪnɪ kʊ pa ka taa tɔgɪ ka təri yɪra yam wʊnɪ. [16] Zwɛ dɪ nan na wɪ, dɪntʊ daɪ yi, sɪ yɪra yam ba te-dɪ, kʊntʊ bá sɪɪnɪ kʊ pa dɪ taa tɔgɪ dɪ təri yɪra yam wʊnɪ. [17] Yɪra yam maama nan ya na yɪ yi yɪranɪ mʊ, yaá kɪ ta mʊ ya taa ni taanɪ? Ya nan ya na yɪ zwɛ yɪranɪ mʊ, yaá kɪ ta mʊ ya taa ni lwəm? [18] Kʊ nan yɪ Wɛ mʊ kɪ je sɪm dwi təri təri Dʟ kɪ yɪra yam wʊnɪ, kʊ maŋɪ dɪ Dʟ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. [19] Ya maama nan ya na yɪ yɪra yam jəgə dɪdʊa mʊ, yaá kɪ ta mʊ ya ji yɪra? [20] Kʊntʊ tɪn, je dwi təri təri mʊ wʊra, yɪ sɪ maama laan yɪ yɪra dɪdʊa.

[21] Kʊntʊ ŋwaanɪ, yi bá wanɪ dɪ ta dɪ jɪŋa nɪ dɪ ba lagɪ-ka, naa yuu ta dɪ naga nɪ kʊ ba lagɪ-ka. [22] A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam nɪ, dɪbam yɪra yam je sɪlʊ dí na bʊŋɪ nɪ sɪ tiini sɪ bwənə tɪn jɪgɪ kuri zanzan. [23] Dí yɪra yam je sɪlʊ dí na bʊŋɪ nɪ sɪ ba tiini sɪ jɪgɪ kuri tɪn

mʊ dí yəni dí zuli lanyɪranɪ. Je sɪlʊ na jɪgɪ cavɪɪra tɪn, mʊ dí yəni dí fɔgɪ dí kwəli-sɪ lanyɪranɪ. [24] Kʊ daarɪ ya je sɪlʊ na lana tɪn, dí daa ba fɔgɪ dí nii sɪ baŋa nɪ. Wɛ mʊ kɪ nabiinu yɪra yam je sɪm maama Dl kɪ daanɪ, yɪ Dl paɪ je sɪlʊ na gɛ zulə tɪn na zulə lanyɪranɪ. [25] Kʊntʊ ŋwaanɪ kampwara təri yɪra yam wʊnɪ. Ya je sɪm maama zəni daanɪ mʊ. [26] Kʊ na cana yɪra yam daa kalʊ nɪ, yɪra yam maama wú tɔgɪ ya na cam dɪm kʊntʊ doŋ mʊ. Kʊ daarɪ daa kalʊ na nɛ zulə tɪn, yɪra yam maama dɪ wú tɔgɪ ya na wʊpolo mʊ.
[27] Abam maama yɪ Zezi Krisi yɪra yam mʊ, yɪ á dɪdʊa dɪdʊa yɪ o je sɪm dwi təri təri mʊ. [28] Kʊntʊ tɪn, Zezi kɔgɔ kʊm wʊnɪ, Wɛ kɪ nɔɔnʊ maama o jəgə nɪ mʊ. Dayigə tɪn yɪ Zezi tɪntʊŋna bam o tɪtɪ na lɪ tɪn mʊ. Wɛ nijoŋnə bam maa saŋɪ. Balʊ na kɪ bɪtɔ tɪn maa yɪ balʊ na brɪ Wɛ cɪga kam tɪn. Kʊ wəli dɪ balʊ na kɪ wo-kɪnkagɪla tɪn, dɪ balʊ Wɛ na pɛ-ba dam sɪ ba ta maa paɪ yawɪɪna naɪ yazurə tɪn, dɪ balʊ na zəni nɔɔna tɪn, dɪ balʊ na nii Wɛ tɪtʊŋa yam baŋa nɪ tɪn, dɪ balʊ Wɛ Joro kʊm na paɪ ba ŋɔɔnɪ ta-gɛ tɪn. [29] Kʊ nan daɪ nɪ dí maama mʊ yɪ Zezi tɪntʊŋna balʊ o tɪtɪ dɛɛn na lɪ tɪn, kʊ daɪ dí maama mʊ yɪ Wɛ nijoŋnə, naa dí maama mʊ brɪ Wɛ cɪga kam. Kʊ nan daɪ nɪ dí maama mʊ waɪ dí kɪ wo-kɪnkagɪla. [30] Kʊ nan daɪ dí maama mʊ Wɛ pɛ dam sɪ dí taá ma paɪ yawɪɪna naɪ yazurə, naa dí maama mʊ Wɛ Joro kʊm pɛ dí ŋɔɔnɪ ta-gɛ, naa dí maama mʊ waɪ dí lwarɪ sɪ kuri dí brɪ nɔɔna. [31] Nan kwaanɪ-na sɪ á joŋi Wɛ-pɛɛra yalʊ na jɪgɪ kuri kʊ ja gaalɪ tɪn.
Kʊ daarɪ, a nan lagɪ a brɪ abam woŋo kʊlʊ na tiini kʊ lana kʊ dwe dɪdɪ tɪn mʊ.

13

Sono na yɪ te tɪn

[1] Amʊ na maŋɪ a waɪ a ŋɔɔnɪ nabiinə dwi təri təri taana, dɪ malɛsɪ* sɪm taanɪ dɪ, yɪ a na ba jɪgɪ sono, kʊ nyɪ dɪ sɔɔ mʊ a kɪa, nɪnɛɛnɪ ba na magɪ kwaŋa dɪ loŋini yɪ tɪ kɪ sɔɔ te tɪn. [2] Amʊ na maŋɪ a jɪgɪ Wɛ-pɛɛrɪ dɪlʊ na paɪ a waɪ a ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ tɪn, yɪ a jɪgɪ yəno maama, yɪ a kwəri a ye cɪga kalʊ maama na səgi nabiinə yigə nɪ tɪn, yɪ a na maŋɪ a jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ sɪ a taa waɪ a paɪ pweeru zaŋɪ tɪ je nɪ tɪ ve tɪ tʊ mɛ a na lagɪ tɪn, yɪ a na ba jɪgɪ sono, kʊ yɪ kafɛ mʊ. [3] Amʊ na maŋɪ a kwe a jɪjɪgɪrʊ maama a maŋɪ a pa yinigə tiinə, yɪ a ta kwəri a sɛ sɪ ba kwe a yɪra yam ba dɪ mini nɪ, yɪ a na ba jɪgɪ sono, kʊ ta maŋɪ kʊ ba jɪgɪ kuri kʊ pa-nɪ.
[4] Sono tʊ jɪgɪ wʊ-zuru mʊ, yɪ o kɪ nɔɔna lanyɪranɪ. Sono tʊ ba jɪgɪ pʊ-sɪŋa naa o magɪ o nyɔɔnɪ, o nan ba jɪgɪ kamunni dɪ. [5] Sono tʊ ba kɪ kʊlʊ na wʊ maŋɪ tɪn, o nan ba beeri o tɪtɪ yɪranɪ zənə má. O nan jɪgɪ ban-pʊnʊ. Nɔɔnʊ na kɪ-o lwarɪm, o ba kwe o kɪ o wʊnɪ. [6] Sono tʊ ba kɪ wʊpolo dɪ woŋo kʊlʊ na yɪ balɔrɔ tɪn, o kɪ wʊpolo dɪ woŋo kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn mʊ. [7] Sono tʊ waɪ o vɔ o wʊ woŋo maama baŋa nɪ, yɪ o jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ tɪɪna dɪ wʊ-zuru woŋo maama baŋa nɪ.
[8] Sono ba tiə. Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪlʊ nɔɔna na ŋɔɔnɪ tɪn wú ba sɪ kɛ. Wɛ-pɛɛrɪ dɪlʊ nɔɔna na maa ŋɔɔnɪ ta-gɛ tɪn dɪ wú ba dɪ kɛ. Yəno dɪ wú ba kʊ kɛ. [9] Lele kʊntʊ yəno kʊlʊ dɪbam na jɪgɪ tɪn yɪ cicoro mʊ. Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪlʊ dí na ŋɔɔnɪ tɪn dɪ yɪ cicwəəru mʊ. [10] Kʊ daarɪ maŋa kalʊ Wɛ na wú ba fɔgɪ wəənʊ maama Dl pa tɪ maŋɪ fasɪ tɪn, wo-cicwəəru tɪm maama laan wú je mʊ.
[11] Maŋa kalʊ a na yɪ bʊ tɪn, a dɛɛn ŋɔɔnɪ biim mʊ, yɪ a kwəri a bʊŋɪ nɪ bʊ te, yɪ a jeeli

nɪ bu te. Lele kʊntʊ, a na kɪ nɔɔnʊ tɪn, a kwe busɔɔnɪ wəənu tɪm maama a yagɪ mʊ.
12 Lele kʊntʊ, dí na lwarɪ Wɛ cɪga kam te tɪn, kʊ taa nyɪ dɪ niu mʊ dí jɪgɪ dí nii kʊ wʊnɪ
liirə liirə. Kʊ daarɪ maŋa kam kʊntʊ na yiə, dí laan wú ta naɪ jaja mʊ. Lele kʊntʊ yəno kʊlʊ
a na jɪgɪ tɪn yɪ cicoro mʊ. Maŋa kam kʊntʊ nɪ, a laan wú ta ye wəənu maama kuri a tiə,
nɪ Wɛ na ye amʊ Dɩ ti te tɪn.
13 Kʊ daarɪ wəənu tɪtɔ mʊ wú ta wʊra maŋa maama. Wəənu tɪntʊ mʊ yɪ wʊ-dɪdʊa dɪ
tɪɪna dɪ sono. Kʊlʊ nan na dwe tɪ maama tɪn mʊ yɪ sono.

14

Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm na zəni nɔɔna te tɪn

1 Kʊntʊ ŋwaanɪ, kwaanɪ-na sɪ á taá jɪgɪ sono, sɪ á daarɪ á kwaanɪ á joŋi Wɛ-pɛɛra yalʊ
Dɩ Joro* kʊm na paɪ nɔɔna tɪn á wəli da, kʊ na dwe dɪdɪ sɪ á wanɪ á ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-
ŋwɛ. 2 Nɔɔnʊ wʊlʊ na ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm tɪn ŋɔɔnɪ dɪ Wɛ mʊ, sɪ kʊ daɪ dɪ nabiinə, ba na ba
ni o taanɪ dɪm kuri tɪn ŋwaanɪ. Wɛ Joro kʊm mʊ paɪ o ŋɔɔnɪ wəənu tɪlʊ na səgi tɪn. 3 Kʊ
daarɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na waɪ o ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ tɪn ŋɔɔnɪ o brɪ nabiinə mʊ, sɪ kʊ kwe-ba
kʊ daarɪ kʊ zəni-ba sɪ ba taa fɔgɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ pu-dɪa. 4 Wʊlʊ na ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm
tɪn, kʊ wəli o tɪtɪ yɪranɪ mʊ. Wʊlʊ nan na ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ tɪn, kʊ wəli Zezi kɔgɔ kʊm
maama mʊ.
5 Amʊ ya lagɪ sɪ abam maama taa waɪ á ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm, a nan tiini a lagɪ sɪ á taá waɪ
á ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm mʊ á dwe dɪdɪ. Bɛŋwaanɪ wʊlʊ na ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ tɪn tiini
o jɪgɪ zənə o dwe wʊlʊ na ŋɔɔnɪ ta-gɛ tɪn, kʊ na daɪ nɪ nɔɔnʊ na wʊra sɪ o wanɪ o pipiri o
taanɪ dɪm kuri sɪ kʊ zəni Zezi kɔgɔ kʊm maama. 6 Kʊntʊ tɪn, a ko-biə-ba, amʊ na tu abam
te, yɪ a na ŋɔɔnɪ ta-gɛ yɪranɪ mʊ dɪ abam, bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ á lagɪ á na? Kʊlʊ na wú wəli
abam tɪn mʊ yɪ a na ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ na wú pa á na vɪɪrɪm, naa dɪ pa á na yəno, naa a
ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ, naa a zaasɪ abam Wɛ cɪga kam. 7 Dí nan kwe duduurə na yɪ wəənu
tɪlʊ na ba jɪgɪ ŋwɪa tɪn dí ma maŋɪ dí nii: Nɔɔnʊ na jɪgɪ wuə o wui yɔɔ yɔɔ, naa o jɪgɪ
kɔnɔ o magɪ yɔɔ yɔɔ, nɔɔna wú kɪ ta mʊ ba ni kʊ ywəəni? 8 Nɔɔnʊ nan na jɪgɪ jara nabɔnɔ
o wui yɔɔ yɔɔ, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ nɪ jara mʊ wʊra sɪ o nuŋi o vu. 9 Kʊ nan yɪ
bɪdwɪ mʊ dɪ n na ŋɔɔnɪ ta-gɛ yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ warɪ sɪ kuri o pipiri, nɔɔna wú kɪ ta mʊ ba
lwarɪ n na tɛ kʊlʊ tɪn kuri? Kʊntʊ nan brɪ nɪ n ŋɔɔnɪ n yagɪ gaa wʊnɪ mʊ. 10 Taana dwi
zanzan mʊ wʊ lʊgʊ baŋa nɪ, yɪ taan-taanɪ tərə dɪ na ba jɪgɪ kuri dɪ pa dɪ tiinə. 11 Nɔɔnʊ
nan na ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ a na ba ni tɪn dɪ amʊ, kʊntʊ brɪ nɪ dɪbam maama bale yɪ vərə
mʊ da-tee nɪ. 12 Kʊ nan yɪ kʊntʊ mʊ dɪ abam dɪ, abam na lagɪ sɪ á joŋi pɛɛra yalʊ Wɛ
Joro kʊm na paɪ tɪn, á nan kwaanɪ-na á joŋi pɛɛra yalʊ na wú zəni Zezi kɔgɔ kʊm sɪ kʊ
zɪgɪ lanyɪranɪ tɪn. 13 Kʊntʊ ŋwaanɪ, abam wʊlʊ na waɪ o ŋɔɔnɪ ta-gɛ, sɪ o tiini o loori Wɛ
sɪ Dɩ pa o taa waɪ sɪ kuri dɪ o tɛa.
14 Amʊ na mɛ ta-gɛ sɪm a ma a warɪ Wɛ, kʊ yɪ a joro mʊ ŋɔɔna, sɪ amʊ tɪtɪ ba ni sɪ
kuri. 15 Kʊlʊ na maŋɪ sɪ a kɪ tɪn mʊ yɪ sɪ a warɪ Wɛ dɪ a wʊbʊŋa maama dɪ a joro
maama, sɪ a daarɪ a taa leeni dɪ a wʊbʊŋa maama dɪ a joro maama a taa zuli Wɛ. 16 Kʊ
nan na daɪ kʊntʊ, yɪ n na mɛ ta-gɛ sɪm n ma n zuli Wɛ, yɪ nɔn-gaa na je o cəgə, o bá
wanɪ o ni sɪ kuri. Kʊntʊ ŋwaanɪ, oó kɪ ta mʊ o tɔgɪ o sɛ nmʊ na zuli Wɛ te tɪn sɪ o dɪ ta

nɪ «Amina*»? [17] Nmʊ na zuli Wɛ te tɪn na maŋɪ kʊ lamma te, kʊ bá zəni nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ.
[18] Kʊ na yɪ amʊ, a kɪ Wɛ le dɪ Dʟ na pɛ-nɪ dam sɪ a taa ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm a dwe abam maama tɪn. [19] Kʊ daarɪ, a na wʊ Zezi kɔgɔ kʊm wʊnɪ, a tiini a lagɪ sɪ a taa maɪ taanɪ dɪlʊ ba na ni tɪn mʊ a ma ŋɔɔnɪ a brɪ-ba. A na ŋɔɔnɪ bɪtarɪ sɪnu má yɪranɪ, kʊ garɪ a na ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm bɪtarbiə mʊrr-fugə yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ ba ni sɪ kuri.
[20] A ko-biə-ba, á yɪ taá jɪgɪ bu-balwa wʊbʊŋa. Kʊ daarɪ kʊ na yɪ lwarɪm jəgə nɪ, sɪ á taá nyɪ nɪnɛɛnɪ bu-sɪsɪn na yəri lwarɪm kəm te tɪn, sɪ á pa á wʊbʊŋa bɪ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ. [21] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Amʊ Baŋa-Wɛ wú tʊŋɪ vərə,
sɪ ba ba ba ŋɔɔnɪ amʊ ni-taanɪ dɪm dɪ abam.
Baá ŋɔɔnɪ taanɪ dɪlʊ á na ba ni tɪn dɪ abam.
Nan dɪ kʊntʊ dɪ, á ta bá sɛ a ni.»

[22] Kʊntʊ mʊ Wɛ maɪ ta-gɛ Dʟ maa brɪ Dʟ dam balʊ na wʊ sɛ-Dʟ tɪn tee nɪ, sɪ kʊ daɪ balʊ na sɛ-Dʟ tɪn tee nɪ. Kʊ daarɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm mʊ brɪ Dʟ dam balʊ na sɛ-Dʟ tɪn tee nɪ, sɪ kʊ daɪ balʊ na wʊ sɛ-Dʟ tɪn tee nɪ. [23] Kʊntʊ ŋwaanɪ, Zezi kɔgɔ kʊm maama na jeeri daanɪ, yɪ á maama na wʊra á ŋɔɔnɪ ta-gɛ, yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na maŋɪ o wʊ ni-sɪ naa balʊ na wʊ sɛ Wɛ tɪn na tu ba zʊ á wʊnɪ yɪ ba ba ni sɪ kuri tɪn, ba bá ta nɪ á co mʊ na? [24] Abam maama nan na ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ á brɪ daanɪ, yɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ doŋ na tu o zʊ á wʊ, wʊntʊ wú lwarɪ nɪ Wɛ dam mʊ wʊ á tee nɪ. O na ni kʊlʊ maama tɪn wú pa o lwarɪ nɪ o ba jɪgɪ bʊra Wɛ tee nɪ, yɪ o kwəri o lwarɪ nɪ Wɛ lagɪ Dʟ di o taanɪ. [25] Wʊbʊŋa yalʊ maama ya na səgi o wʊnɪ tɪn laan wú ba ya lwarɪ jaja mʊ, yɪ o laan wú kɪ o yuu tɪga nɪ o zuli Wɛ, yɪ o sɛ nɪ Wɛ sɪɪnɪ Dʟ wʊ abam tɪtarɪ nɪ.

Zezi kɔgɔ kʊm na maŋɪ sɪ kʊ taa tʊŋɪ kʊ tɔgɪ cwe sɪlʊ tɪn

[26] A ko-biə-ba, abam na jeeri daanɪ sɪ á zuli Wɛ, á na maŋɪ sɪ á kɪ kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ: Abam dɪdʊa mʊ wú zaŋɪ o pa ləŋə. Dɪdʊa dɪ ma zaŋɪ o brɪ Wɛ cɪga kam. Wʊdoŋ dɪ ma zaŋɪ o ta vɪɪrɪm dɪlʊ Wɛ na brɪ-o tɪn. Wʊwʊm dɪ ma zaŋɪ o ŋɔɔnɪ ta-gɛ, yɪ wʊdoŋ dɪ ma zaŋɪ o ta ta-gɛ sɪm kuri o brɪ á kɔgɔ kʊm. Wəənu tɪntʊ maama zəni Zezi kɔgɔ kʊm sɪ kʊ fɔgɪ kʊ zɪgɪ kəŋkəŋ. [27] Abam badaara na lagɪ á ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm, kʊ maŋɪ sɪ á taá yɪ bale naa batɔ yɪranɪ mʊ. Kʊ maŋɪ sɪ á taá zaŋɪ á ŋɔɔnɪ á daarɪ á pa daanɪ mʊ, sɪ á dɪdʊa zaŋɪ o ta ŋwɛ sɪm kuri. [28] Nɔɔn-nɔɔnʊ nan na təri á wʊnɪ sɪ o wanɪ o ta ŋwɛ sɪm kuri, balʊ ya na lagɪ ba ŋɔɔnɪ-sɪ tɪn maŋɪ sɪ ba yagɪ mʊ, sɪ ba na wʊ ba yɪranɪ, sɪ ba taa ŋɔɔnɪ-sɪ dɪ Wɛ. [29] Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ balʊ na ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm tɪn, kʊ maŋɪ sɪ bale naa batɔ mʊ zaŋɪ ba ŋɔɔnɪ dɪdʊa dɪdʊa, sɪ badaara bam taa cəgə, sɪ ba laan bwɛ ba nii sɪ yɪ cɪga mʊ naa vwan mʊ. [30] Wɛ na vɪɪrɪ nɔɔnʊ dɪdʊa Dʟ cɪga kam balʊ na je ba cəgi tɪn wʊnɪ sɪ o ta o brɪ Zezi kɔgɔ kʊm, kʊ maŋɪ sɪ wʊlʊ na zɪgɪ o ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm tɪn mʊ pu o ni, sɪ o daarɪ sɪ wʊdoŋ wʊm ta-ka. [31] Kʊntʊ tɪn, abam maama waɪ á ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm dɪdʊa dɪdʊa, sɪ kʊ pa á zaasɪ Wɛ cɪga kam da-tee nɪ, sɪ á taá fɔgɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ. [32] Balʊ na joŋi dam Wɛ Joro* kʊm tee nɪ sɪ ba taa ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm tɪn waɪ ba tɪtɪ ba jaana maŋa kalʊ ba na wʊra ba ŋɔɔnɪ-sɪ tɪn. [33] Wɛ lagɪ sɪ woŋo maama taa tɔgɪ cwəŋə mʊ dɪ yazurə, sɪ Dʟ ba lagɪ yɔɔ yɔɔ kəm.

[34] Abam na kikili daanɪ sɪ á zuli Wɛ, kʊ maŋɪ sɪ kaana taa je cɪm mʊ sɪ ba taa cəgə. Mʊ kʊ na yɪ te Zezi kɔgɔ kʊm jəgə maama nɪ. Ba ba jɪgɪ cwəŋə sɪ ba da ba ŋɔɔnɪ. Kʊ maŋɪ sɪ ba sɛ baara bam, nɪ Wɛ cullu tɪm na maŋɪ tɪ brɪ te tɪn mʊ. [35] Ba na lagɪ sɪ ba lwarɪ woŋo kʊlʊ kuri, ba maŋɪ sɪ ba bwe ba banna mʊ sɔŋɔ nɪ, sɪ kʊ wʊ maŋɪ sɪ kaanɪ zaŋɪ o ŋɔɔnɪ á kikilə kam wʊnɪ. [36] Abam bʊŋɪ á paɪ Wɛ taanɪ dɪm nuŋi abam te mʊ na? Mʊ naa á bʊŋɪ á paɪ abam yɪranɪ mʊ ye Wɛ taanɪ dɪm na?

[37] Abam wʊlʊ na bʊŋɪ nɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu naa o joŋi Wɛ Joro kʊm pɛɛrɪ tɪn maŋɪ sɪ o taa ye nɪ, amʊ na pʊpʊnɪ kʊlʊ a pa abam tɪn yɪ dí Yuutu wʊm kwərə mʊ. [38] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na vɪn amʊ na pʊpʊnɪ kʊlʊ tɪn, Wɛ dɪ wʊ́ vɪn kʊntʊ tu.

[39] Kʊntʊ, a ko-biə-ba, kwaanɪ-na sɪ á taá ŋɔɔnɪ Wɛ yiyiu-ŋwɛ sɪm. Á nan yɪ zaŋɪ á cɪ balʊ na ŋɔɔnɪ ta-gɛ sɪm Wɛ Joro kʊm na pɛ tɪn. [40] Nan taá kɪ-na woŋo maama sɪ kʊ taa tɔgɪ cwəŋə nɪ kʊ na maŋɪ te tɪn.

15

Wɛ kwər-ywəŋə kalʊ Zezi tɪntʊŋna bam na brɪ tɪn

[1] A ko-biə-ba, a lagɪ sɪ a pa á guli Wɛ kwər-ywəŋə kam a na maŋɪ a tɔɔlɪ dɪ abam tɪn mʊ. Abam maŋɪ á sɛ-ka, yɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa á fɔgɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ. [2] Amʊ na pɛ á lwarɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam te tɪn, á na wʊ joori ka kwaga nɪ, Wɛ wʊ́ vrɪ abam DL yagɪ kantʊ ŋwaanɪ mʊ. Kʊ na daɪ kʊntʊ, á na sɛ Zezi Krisi te tɪn yɪ kafɛ mʊ.

[3] Wɛ cɪga kalʊ na dwe maama tɪn mʊ yɪ kalʊ amʊ na dɛ yigə a joŋi yɪ a laan daarɪ a brɪ abam tɪn. Kantʊ mʊ tɪntʊ:

Zezi Krisi tɪgɪ dɪbam lwarɪm ŋwaanɪ mʊ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ ta te tɪn.

[4] Ba ma kɪ-o bɔɔnɪ nɪ.

Da yatɔ dɛ nɪ o ma joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ, nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na maŋɪ kʊ ta te tɪn.

[5] O na bi tɪn, o ma pa Pɪyɛɛrɪ na-o, yɪ o tɪntʊŋna fugə-bale bam maama dɪ na-o. [6] Kʊntʊ kwaga nɪ, o ma brɪ o tɪtɪ o karabiə zanzan bɪdwɪ baŋa nɪ, bantʊ dwe nɪ nɔɔna biə yanu (500). Nɔɔna bam kʊntʊ badaara zanzan ta ŋwɪ, ba fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ tɪga. [7] Zakɪ dɪ ma na-o, yɪ o daarɪ o pa o tɪntʊŋna bam maama na-o.

[8] Kʊntʊ kwaga nɪ, o laan ma pa amʊ na nyɪ dɪ bu wʊlʊ ba na lʊga yɪ o lʊra maŋa ta wʊ yi tɪn dɪ na-o. [9] Bɛŋwaanɪ amʊ tiini a muri Zezi tɪntʊŋna bam maama wʊnɪ. A ya brɪ a wʊ maŋɪ sɪ ba taa bə-nɪ nɪ Zezi tɪntʊŋnʊ, a dɛɛn na bɛɛsɪ Zezi nɔɔna bam tɪn ŋwaanɪ. [10] Wɛ nan na kɪ-nɪ yu-yoŋo tɪn mʊ pɛ a yɪ a na yɪ wʊlʊ zɪm tɪn. DL na kɪ-nɪ yu-yoŋo te tɪn daɪ kafɛ. Amʊ tiini a tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam a dwəni DL tɪntʊŋna bam maama. Kʊ nan daɪ a tɪtɪ dam ŋwaanɪ mʊ a waɪ a tʊŋa. Kʊ yɪ Wɛ na kɪ-nɪ yu-yoŋo yɪ DL dam dɪm wʊ amʊ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ.

[11] Dɪbam balʊ na yɪ Zezi tɪntʊŋna tɪn maama yəni dí brɪ cɪga dɪdʊa mʊ. Kʊ na yɪ amʊ na brɪ kʊlʊ tɪn, naa bantʊ dɪ na brɪ kʊlʊ tɪn, kʊ yɪ cɪga kalʊ abam na sɛ tɪn mʊ.

Twa biim taanɪ

[12] Dɪbam maama na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam te tɪn, dí tɔɔlɪ dí brɪ nɔɔna nɪ Zezi Krisi bi o yagɪ tʊʊnɪ mʊ. Bɛɛ nan mʊ yɪ abam badonnə tɛ á wɪ, twa biim tərə? [13] Kʊ ya na yɪ cɪga nɪ twa biim tərə, kʊ brɪ nɪ Zezi Krisi tɪtɪ dɪ wʊ bi mʊ. [14] Wʊntʊ nan ya na wʊ bi, dɪbam

kwər-tɔɔla kam yɪ kafɛ mʊ, abam dɪ na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ ka te tɪn dɪ ya yɪ kafɛ mʊ, [15] yɪ dɪbam dɪ na brɪ Wɛ cɪga kam te tɪn ya yɪ vwan mʊ, dí na yəni dí brɪ nɔɔna nɪ Wɛ mʊ bi Zezi Krisi Dɩ pa o yagɪ tʊʊnɪ tɪn ŋwaanɪ. Twa biim nan ya na sɪɪnɪ dɪ tərə, kʊ brɪ nɪ Wɛ wʊ bi Zezi mʊ. [16] Kʊntʊ tɪn, twa biim ya na tərə, kʊ brɪ nɪ Zezi Krisi tɪtɪ dɪ maŋɪ o wʊ bi mʊ. [17] Wʊntʊ nan ya na wʊ bi o yagɪ tʊʊnɪ, kʊ brɪ nɪ abam na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪd-o te tɪn yɪ kafɛ mʊ, yɪ á lwarɪm dɪm ya ta wʊ á yuu nɪ mʊ. [18] Kʊ nan ta brɪ nɪ, balʊ na sɛ Zezi Krisi yɪ ba laan tɪ tɪn ya wʊ́ ga ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [19] Kʊ na yɪ lʊgʊ baŋa ŋwɪa kantʊ yɪranɪ, yɪ kʊ daɪ nɪ kʊlʊkʊlʊ ŋwaanɪ mʊ dɪbam jɪgɪ tɪɪna Zezi Krisi tee nɪ, kʊ brɪ nɪ dí yɪ balʊ na tiini ba yɪ yinigə tiinə tɪn mʊ nɔɔna maama tee nɪ.

[20] Kʊ nan sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ: Zezi Krisi bi o yagɪ tʊʊnɪ. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na dɛ yigə o bi o vu Wɛ te, sɪ kʊ brɪ nɪ balʊ dɪ na tɪgɪ tɪn wʊ́ bi ba yagɪ tʊʊnɪ. [21] Tʊʊnɪ zɪgɪ nabiinu dɪdʊa yɪra nɪ mʊ dɪ ba lʊgʊ baŋa. Kʊ nan ta yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ twa biim dɪ, nabiinu dɪdʊa dɪ mʊ jaanɪ twa biim o ba. [22] Nabiinə maama na yɪ Adam* biə tɪn ŋwaanɪ mʊ te dí maama tʊa nɪ wʊntʊ te. Kʊ nan ta yɪ kʊntʊ doŋ mʊ dɪ balʊ maama na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, bantʊ dɪ wʊ́ bi ba yagɪ tʊʊnɪ. [23] Nɔɔnʊ maama dɪ o jəgə mʊ. Zezi Krisi mʊ dɛ yigə o bi o vu Wɛ te. Kʊ daarɪ balʊ na yɪ o nɔɔna tɪn dɪ wʊ́ bi maŋa kam o na wʊ́ joori o ba tɪn mʊ. [24] Kʊntʊ kwaga nɪ mʊ lʊgʊ baŋa woŋo maama laan wʊ́ ti. Maŋa kam kʊntʊ nɪ mʊ Zezi Krisi wʊ́ cɔgɪ wəənu tɪlʊ maama na jɪgɪ dam nabiinə baŋa nɪ tɪn, kʊ na yɪ wɛyuu dɪdɛɛra naa tɪga baŋa dɪdɛɛra maama, oó pa ba dam dɪm laan ti. O ma wʊ́ daarɪ o kwe woŋo kʊlʊ maama o na di paarɪ kʊ baŋa nɪ tɪn o kɪ o Ko Wɛ jɪŋa nɪ. [25] Kʊ nan fɪn mʊ sɪ Zezi di paarɪ, sɪ kʊ taa ve maŋa kam Wɛ na wʊ́ kɪ o dʊna maama o nɛ kuri nɪ tɪn.

[26] Tʊʊnɪ nan mʊ yɪ dʊm wʊlʊ o na wʊ́ cɔgɪ o ma kweeli tɪn. [27] Wɛ tɔnɔ kʊm tagɪ kʊ wɪ: «Wɛ kɪ wəənu maama wʊm nɛ kuri nɪ mʊ sɪ o taa te tɪ maama.» Kʊ nan na wɪ, o taa te wəənu maama tɪn, kʊ daɪ nɪ o te Wɛ tɪtɪ dɪ mʊ o wəli da. Kʊ yɪ Wɛ mʊ kwe wəənu tɪm maama Dɩ kɪ Zezi dam kuri nɪ. [28] Kʊ daarɪ maŋa kalʊ Zezi na wʊ́ ba o taa te wəənu maama tɪn, wʊm tɪtɪ na yɪ Wɛ Bu tɪn wʊ́ kwe o tɪtɪ o pa o Ko Wɛ. Bɛŋwaanɪ Wɛ yɪ dɪlʊ na maŋɪ Dɩ kɪ wəənu maama Dɩ Bu wʊm dam kuri nɪ tɪn mʊ. Kʊntʊ tɪn, Wɛ mʊ te wəənu maama dɪ Dɩ dam maama.

[29] Á nan bʊŋɪ nɔɔna balʊ na yəni ba paɪ ba miisi-ba na wʊnɪ ba twa ŋwaanɪ tɪn woŋo á nii. Ba na ba bʊŋɪ nɪ twa biim wʊra, bɛŋwaanɪ mʊ yɪ ba paɪ ba miisi-ba na wʊnɪ twa bam ŋwaanɪ? [30] Twa biim nan ya na tərə, bɛŋwaanɪ mʊ yɪ dɪbam ba kwarɪ fʊʊnɪ sɪ dí yaarɪ dí tɪ Wɛ ŋwaanɪ maŋa maama? [31] A ko-biə-ba, dɛ maama amʊ yəni a tɔgɪ tʊʊnɪ te mʊ a kɛa. Kʊ yɪ cɪga mʊ. Amʊ tiini a jɪgɪ wʊpolo dɪ abam á na ŋwɪ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ. Mʊ kʊ kuri a tagɪ kʊntʊ. [32] Efɛɛzɪ nɪ ba kɪ amʊ nɪnɛɛnɪ kagʊ-vara na ciŋi sɪ ba ja nɔɔna te tɪn mʊ. Amʊ na sɛ sɪ a yaarɪ kʊntʊ tɪn, kʊ ya na yɪ lʊgʊ baŋa ŋwɪa kantʊ yɪranɪ má ŋwaanɪ mʊ, bɛɛ nyɔɔrɪ mʊ aá na? Twa biim nan ya na tərə, dí ya wʊ́ ta nɪ nɔɔna badaara na tɛ te ba wɪ: «Pa-na dí taá di sɪ dí daarɪ dí taá nyɔɛ, sɪ dí jwa yɪ twa mʊ.»

[33] Yɪ pa-na ba ganɪ abam sɪ á tusi. Kʊ yɪ cɪga mʊ nɪ: «Nmʊ na tɔgɪ dɪ nɔn-balwaarʊ, baá sʊgɪ-m ba pa n dɪ kɪ kəm-balwaarʊ mʊ.» [34] Pa-na á wʊbʊŋa joori ya taa tɔgɪ cwəŋə, sɪ á daarɪ á yagɪ kəm-lwaanʊ tɪm. Abam badaara ta yəri Wɛ. A tagɪ kʊntʊ, sɪ kʊ pa cavɪɪra mʊ zʊ abam.

Nɔɔna na wú bi ba yagɪ tʊʊnɪ dɪ yɪra yalʊ tɪn

35 Abam dɪdʊa waɪ o bwe nɪ: «Kʊú kɪ ta mʊ sɪ twa bi? Ba nan na joori ba bi, ba yɪra wú
ta yɪ tɪta mʊ?»
36 Nmʊ wʊbʊŋa mʊ muri na? N na kwe woŋo n du tɪga nɪ, kʊ maŋɪ sɪ kʊ puli mʊ kʊ
nuŋi, kʊ daarɪ sɪ kʊ bu wʊm pɔ. 37 Nmʊ na dugi kʊlʊ, dɪ kʊlʊ na wú puli kʊ nuŋi tɪn ba nyɪ
daanɪ. Nmʊ na kwe kʊlʊ n du tɪn, kʊ na yɪ mɪna naa kʊ zɪ yɪ wo-duuru tɪlʊ dwi maama, tɪ
yɪ wo-dwə má mʊ n dugə. 38 Wo-dwi dɪm nan na nuŋi, Wɛ mʊ wú pa-dɪ dɪ yɪra, nɪ Dɩ na
lagɪ te tɪn. Wɛ nan ta mʊ paɪ wo-dwi maama nyɪnyʊgʊ, kʊ maŋɪ dɪ wo-dwi dɪm tɪtɪ na
yɪ te tɪn.
39 Kʊ nan daɪ nɪ wəənu tɪlʊ maama na ŋwɪ tɪn ya-nwana mʊ yɪ bɪdwɪ. Nabiinə dɪ vara
dɪ zunə dɪ kale maama jɪgɪ ya-nwana yɪra yɪra mʊ. 40 Wɛyuu wəənu dɪ wʊra mʊ, yɪ tɪga
baŋa wəənu dɪ wʊra. Wɛyuu wəənu tɪm dɪ jɪgɪ tɪ lam mʊ, yɪ tɪga baŋa wəənu tɪm dɪ jɪgɪ
tɪ lam. 41 Wɪa kam dɪ jɪgɪ ka lam mʊ, yɪ cana kam dɪ jɪgɪ ka lam. Calɪcwɪ sɪm dɪ maa
jɪgɪ sɪ lam, yɪ sɪ lam dɪm nan daɪ bɪdwɪ.
42 Wəənu tɪntʊ maama nan brɪ twa biim na yɪ te tɪn mʊ. Nɔɔnʊ na tɪga, o yɪra yam ba
na kɪ tɪn yɪ yɪra yalʊ na wú pɔ tɪn mʊ. Kʊ daarɪ o yɪra yalʊ na wú bi ya yagɪ tʊʊnɪ tɪn
daa bá pɔ maŋa dɪ maŋa. 43 Yɪra yalʊ ba na kɪ tɪga nɪ tɪn ba jɪgɪ lam, yɪ yalʊ na wú bi
tɪn wú ta jɪgɪ lam zanzan. Yɪra yalʊ ba na kɪ tɪn bwənə, yɪ yalʊ na wú bi tɪn wú ta dana.
44 Yɪra yalʊ ba na kɪ tɪga nɪ tɪn yɪ lʊgʊ baŋa ŋwɪa kam nyɪm mʊ, kʊ daarɪ yalʊ na wú bi
tɪn yɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ Wɛ Joro* kʊm na wú pa dɪbam tɪn nyɪm mʊ. Lʊgʊ baŋa yɪra yam
na wʊra tɪn, Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam yɪra yam dɪ wʊra mʊ. 45 Kʊntʊ mʊ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ
kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Pulim nɪ tɪn Wɛ kɪ Adam* mʊ Dɩ pa o jɪgɪ lʊgʊ baŋa yɪra yɪ o ŋwɪ.»
Kʊ daarɪ Zezi mʊ yɪ Adam wʊlʊ na kweeli tɪn, yɪ o jɪgɪ Joro kʊ na paɪ nabiinə ŋwɪ-dʊŋa
tɪn. 46 Kʊ nan yɪ lʊgʊ baŋa ŋwɪa kam mʊ tui yigə, yɪ Wɛ-sɔŋɔ ŋwɪ-dʊŋa kam laan saŋɪ ka
ba. 47 Wɛ mɛ tɪɪrʊ mʊ Dɩ kɪ nabiinu wʊlʊ na tu yigə tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ wʊntʊ yɪ lʊgʊ
baŋa nyɪm mʊ. Kʊ daarɪ nabiinu wʊlʊ nan na tu kwaga tɪn nuŋi Wɛ-sɔŋɔ mʊ.*f6* 48 Lʊgʊ
baŋa nɔɔna bam maama nyɪ dɪ Wɛ na mɛ tɪɪrʊ Dɩ kɪ nɔɔnʊ wʊlʊ dayigə tɪn mʊ. Nɔɔna
balʊ maama nan na yɪ Wɛ-sɔŋɔ nyɪm tɪn nyɪ dɪ wʊlʊ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ tɪn mʊ. 49 Nɪnɛɛnɪ
dɪbam na jɪgɪ lʊgʊ baŋa nɔɔnʊ wʊm nyɪnyʊgʊ tɪn, dɛ wʊra dí wú ba dí taá jɪgɪ Wɛ-sɔŋɔ
nɔɔnʊ wʊm dɪ nyɪnyʊgʊ.
50 A ko-biə-ba, a lagɪ a ta a brɪ abam nɪ, dí lʊgʊ baŋa yɪra yam bá wanɪ ya na jəŋə je
Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ. Yɪra yalʊ na wú pɔ tɪn bá wanɪ ya maŋɪ dɪ ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn.
51 Fɔgɪ-na á cəgi, sɪ a ta Wɛ cɪga kalʊ ya na səgi tɪn a brɪ abam. Dɪbam maama bá tɪ dí
ti sɪ Zezi laan ba. Dí nan na tɪga naa dí ta wʊ tɪgɪ dɪ, dɪbam maama yɪra yam wú ləni
mʊ. 52 Kʊú da kʊ kɪ yibʊgɪsa wʊnɪ mʊ, maŋa kam ba na wú wu kweelim nabɔnɔ kʊm tɪn.
Nabɔnɔ kʊm na wugə, twa wú bi ba zaŋɪ dɪ yɪra yalʊ na ba pɔɛ tɪn, yɪ dɪbam dɪ yɪra wú
ləni. 53 Bɛŋwaanɪ, dɪbam yɪra yalʊ na wú pɔ tɪn maŋɪ sɪ ya ləni ya ji yalʊ na bá pɔ tɪn mʊ,
sɪ dí yɪra yalʊ tʊʊnɪ na waɪ tɪn ləni ya ji yalʊ tʊʊnɪ na bá wanɪ tɪn. 54 Kʊntʊ maama na
kɪa, kʊ laan wú pa kʊlʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn kɪ, nɪ kʊ na maŋɪ kʊ ta te kʊ wɪ:
«Wɛ wanɪ tʊʊnɪ dɪ dɪ dam dɪm maama.»
55 «Tʊʊnɪ, n dam dɪm daa bɛɛ?

N daa n wú wanı n cɔgı nɔɔna na?»
[56] Kʊ yı lwarım ŋwaanı mʊ tʊʊnı jıgı dam sı dı cɔgı nɔɔna. Lwarım dı nan nɛ dı dam
Wɛ cullu tım vıʊn ŋwaanı mʊ. [57] Dí nan kı Wɛ le dı Dl na paı dıbam wɔnɔ dí Yuutu Zezi
Krisi ŋwaanı sı dí wanı tʊʊnı dı dı dam dım maama tın.
[58] Kʊntʊ tın, a ko-bu-sonnu-ba, fɔgı á zıgı-na kəŋkəŋ dı pu-dıa, sı á cɛ dı dí Yuutu
tıtʊŋa yam maŋa maama, dı á na ye nı tıtʊŋa yalʊ maama á na tʊŋı á pa dí Yuutu wʊm
tın na daı kafɛ tın ŋwaanı.

16

Ba na lagı səbu sı ba ma zəni Wɛ nɔɔna te tın

[1] Kʊ daarı kʊ na yı səbu kʊlʊ á na laı á maa zəni Wɛ nɔɔna bam tın, á taá kı nınɛɛnı
amʊ na maŋı a brı Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Galatı tı-niə yam nı sı ba taa kı te tın. [2] Siun
dɛ*f7* maama na yiə, sı nɔɔnʊ maama lı səbu kʊlʊ o na nɛ tın wʊnı o tiŋi, sı amʊ na
tuə, sı á daa yı taá zıgı á laı səbu. [3] Amʊ na tu abam te, abam na lı nɔɔna balʊ tın, a
laan wú la tɔnɔ a tʊŋı-ba dı á səbu kʊm sı ba ja vu Zeruzalɛm. [4] Kʊ nan daa na maŋı sı
amʊ tıtı mʊ vu, dí wú tɔgı daanı dí vu.

Pooli na lagı sı o na Korɛntı tiinə bam te tın

[5] A lagı sı a da Masıdʊanı mʊ, sı a laan daarı a ba abam te. [6] A na tu abam te, a lagı
sı a daanı fıın mʊ, dɛdoŋ aá ti waarʊ mımaŋa kam dáanı. Kʊntʊ kwaga nı, á laan wú
wanı á zəni-nı sı a vu a daa na wú vu mɛ tın. [7] Amʊ ba lagı sı a wuuri a ba abam te
maŋa fınfıın, sı a joori a viiri. Wɛ nan na sɛ, amʊ ya lagı sı a ba a daanı abam tee nı
mʊ. [8] A nan lagı a maŋı Efɛɛzı nı mʊ sı kʊ vu kʊ yi Pantıkoti* candiə kam maŋa.
[9] Bɛŋwaanı Wɛ pʊrı cwəŋə lanyıranı Dl pa-nı, sı a tiini a tʊŋı Dl tıtʊŋa yo seeni. Nɔɔna
zanzan nan mʊ wʊra ba kwaana sı ba cı a yigə.
[10] Timoti nan na tu abam te, sı á jeer-o lanyıranı sı kʊ yı pa fʊʊnı taa jıg-o. Bɛŋwaanı
o dı tʊŋı dí Yuutu tıtʊŋa yam mʊ nı amʊ te. [11] Nɔɔn-nɔɔnʊ yı zaŋı o goon-o. Kwaanı-na
sı á wəl-o o cwəŋə kam vəŋə wʊnı, sı o wanı o vu dı yazurə o ba amʊ te. Amʊ dı dí ko-
biə bam nan nii-o cwəŋə nı sı o ba.
[12] Kʊ nan na yı dí ko-bu Apolɔsı, amʊ tiini a loor-o mʊ sı o tɔgı dı dí ko-biə bam o ba
abam te. Nan dı kʊ dı, o ta wʊ lı wʊbʊŋa sı o ba lele. O nan na nɛ cwəŋə maŋa kalʊ tın,
oó ba.

Tiim kwərə

[13] Taá cʊ-na á tıtı, sı á zıgı kəŋkəŋ Wɛ cwəŋə kam wʊnı. Taá jıgı-na baarı dı dam. [14] Á
taá kı-na woŋo maama dı sono.
[15] A ko-biə-ba, á maŋı á ye Sıtefanası dı o sɔŋɔ tiinə na tɔgı Wɛ te tın. Bantʊ mʊ dɛ
yigə ba sɛ Zezi Akayi nı, yı ba sɛ ba tʊŋı ba zəni Wɛ nɔɔna bam dı ba wʊ maama.
[16] Kʊntʊ tın, a loori abam sı á sɛ nɔɔna bam kʊntʊ dwi ni, dıdaanı balʊ maama na tʊŋı
Wɛ tıtʊŋa yam nı bantʊ te tın.
[17] Amʊ jıgı wʊpolo dı Sıtefanası dı Fɔtunatusi dı Akayikusi na tu amʊ te tın. Bantʊ mʊ
pɛ a wʊ lwarı nı abam tərə. [18] Bantʊ mʊ pɛ a jıgı wʊ-zuru, nı ba na pɛ abam dı jıgı wʊ-

zuru te tɪn. Kʊntʊ, kʊ maŋɪ sɪ á taá nɪgɪ nɔɔna bantʊ dwi.
[19] Zezi kɔgɔ kʊm maama Azi* tɪ-niə yam wʊnɪ tɪn jɔɔnɪ abam. Akwila dɪ Prisili dɪ Zezi kɔgɔ kʊlʊ na jeeri ba sɔŋɔ nɪ tɪn dɪ jɔɔnɪ abam lanyɪranɪ dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. [20] Dí ko-biə bam maama dɪ jɔɔnɪ abam.
Á taá jɔɔnɪ daanɪ lanyɪranɪ dɪ sono dɪ wʊ-poŋo.
[21] Amʊ Pooli mʊ jɔɔnɪ abam. A tɪtɪ laan mʊ pʊpʊnɪ tɪntʊ dɪ a jɪŋa.
[22] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na ba soe dí Yuutu wʊm tɪn, Wɛ wʊ́ cɔgɪ kʊ tu.
Marana ta!*f8*
[23] Dí Yuutu Zezi wʊ́ pa abam yu-yoŋo.
[24] Amʊ soe abam maama dí na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ. [5:8]\f3 9:9 Zwifə bam dɛɛn maɪ nabɛ mʊ ba ma nwanɪ ba wo-vaalʊ.

[5:8]Zezi na kaanɪ o tɪtɪ o pa Baŋa-Wɛ, kʊ nyɪ dɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam dɛɛn na yəni ba gʊɪ pəlbiə ba ma kaanɪ Wɛ yɪ ba daarɪ ba di Pakɪ* candiə kam te tɪn.
\f2 7:7 Pooli na ŋɔɔnɪ pɛɛra yam woŋo tɪn, kʊ lagɪ kʊ ta nɪ, babam di kaana yɪ babam dɪ zʊʊrɪ banna, badaara ma ba di kaana yɪ babam dɪ ba zʊʊrɪ banna.

2 Korɛntɩ

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa Korɛntɩ tiinə o kɩ bɩle tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Kʊ loori Pooli na pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊm kʊntʊ o pa Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Korɛntɩ nɩ tɩn, ba wʊ nɔɔna badaara ya cɔgɩ Pooli wʊ, yɩ ba vɩn nɩ Pooli sɩɩnɩ o yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ.
Pooli nan kaanɩ-ba, yɩ o pa ba lwarɩ nɩ o soe-ba yɩ o lagɩ sɩ ba fɔgɩ daanɩ.

O dɛ yigə o brɩ o na yaarɩ te, dɩ Wɛ na zən-o te tɩn (1:1-11).
O laan ma brɩ cam dɩlʊ na wʊ wʊm dɩ bantʊ tɩtarɩ nɩ tɩn woŋo, dɩ Zezi na pɛ-o ni sɩ o ma kaanɩ-ba te tɩn. O brɩ-ba kʊntʊ, bɛŋwaanɩ o ya maŋɩ o bwɛ-ba zanzan tɔnɔ kʊdoŋ wʊnɩ, yɩ o nan jɩgɩ wʊpolo zanzan dɩ o bwɛm dɩm na pɛ ba ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-balwaarʊ tɩn (1:12-7:16).
Pooli ŋɔɔnɩ səbu-lɩʊ woŋo ba na kɩ Wɛ nɔɔna balʊ na zʊʊrɩ Zude nɩ yɩ ba yɩ yinigə tiinə tɩn ŋwaanɩ. O loori-ba sɩ ba pa dɩ ba wʊ-yoŋo mʊ (pɔɔrɩm 8-9).
Pooli laan ma bagɩ balʊ na ba sɛ nɩ wʊm yɩ Wɛ tɩntʊŋnʊ tɩn, o brɩ nɩ nɔɔna bam kʊntʊ fɔgɩ vwan mʊ (pɔɔrɩm 10-13).

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa

KORƐNTƖ TIINƎ

o kɩ bɩle tɩn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ Wɛ na kuri dɩ DƖ tɩtɩ wʊbʊŋa sɩ a taa yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ tɩn mʊ pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ, yɩ dí ko-bu Timoti mʊ tɔgɩ o wəli-nɩ. Dí pʊpʊnɩ sɩ dí pa abam balʊ na yɩ Wɛ kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔna yɩ á zʊʊrɩ Korɛntɩ nɩ tɩn, kʊ wəli dɩ Wɛ nɔɔna maama balʊ na zʊʊrɩ Akayi tɩɩnɩ dɩm maama nɩ tɩn.
[2] Dí Ko Wɛ dɩ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam yazurə dɩ yu-yoŋo.

Wɛ na tiini DƖ zəni dɩbam te tɩn

[3] Pa-na dí kɩ Wɛ le. Dɩntʊ mʊ yɩ dí Yuutu Zezi Krisi Ko, yɩ DƖ yɩ dɩbam Ko wʊlʊ na jɩgɩ dɩbam ŋwaŋa tɩn. DƖ maa yɩ Wɛ dɩlʊ na zəni nɔɔna sɩ ba bɩcara taa zurə maŋa maama tɩn. [4] Dí na wʊ yaara yalʊ maama wʊnɩ, dɩntʊ mʊ yəni DƖ pa dí bɩcara zurə, sɩ kʊ pa dí wanɩ dí zəni balʊ dɩ na wʊ yaara dwi maama wʊnɩ tɩn sɩ ba dɩ bɩcara taa zurə, nɩ Wɛ na

zəni dɪbam dɪ te tɪn. [5] Zezi Krisi na yaarɪ zanzan tɪn, dɪbam dɪ tɔgɪ dí na yaara yantʊ doŋ mʊ. Dí nan na ŋwɪ dɪd-o tɪn, dí ta wú tɔgɪ dí na zənə Wɛ tee nɪ, nɪnɛɛnɪ DL na zəni Zezi Krisi lanyɪranɪ te tɪn. [6] Kʊntʊ ŋwaanɪ, dɪbam na wʊ yaara wʊnɪ, kʊ yɪ sɪ kʊ zəni abam mʊ sɪ á bɪcara taa zurə, sɪ á daarɪ á taá tɔgɪ Wɛ cwəŋə lanyɪranɪ. Wɛ nan na pɛ dɪbam dɪ bɪcara zurə, kʊ yɪ sɪ abam dɪ na zənə yantʊ doŋ mʊ, sɪ á wanɪ á na dam á vɔ á wʊ á zɪgɪ kəŋkəŋ yaara yam wʊnɪ, nɪ dɪbam dɪ na nɛ yaara te tɪn. [7] Kʊntʊ, dɪbam jɪgɪ tɪɪna dɪ abam, bɛŋwaanɪ dí ye nɪ, abam na tɔgɪ á na dɪbam yaara yam doŋ tɪn, á dɪ wú tɔgɪ á na zənə Wɛ tee nɪ.

[8] Dí ko-biə-ba, dí lagɪ dí pa abam lwarɪ yaara yalʊ maama dí na nɛ Azi * tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn mʊ. Dí na nɛ cam dɪlʊ tɪn tiini dɪ dana dɪ dwe dɪbam, yɪ dí yaá bʊŋɪ nɪ dí wú ga dí ŋwɪa. [9] Dí nan na zɪgɪ tʊʊnɪ yigə nɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ sɪ kʊ pa dí daa yɪ taá tɪɪgɪ dí tɪtɪ dam mʊ, sɪ dí daarɪ dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ dɪlʊ na jɪgɪ dam DL paɪ nɔɔna bi ba yagɪ tʊʊnɪ tɪn. [10] Wɛ nan mʊ vrɪ dɪbam yaara yalʊ na cana nɪ tʊʊnɪ te tɪn wʊnɪ, yɪ DL ta wú vrɪ dɪbam kʊntʊ doŋ mʊ. Dí maa jɪgɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ, nɪ DL ta wú vrɪ dɪbam tʊʊnɪ jɪŋa nɪ. [11] Abam nan wú zəni dɪbam dɪ á na wú loori Wɛ á pa dɪbam tɪn. Kʊntʊ, nɔɔna zanzan na loori Wɛ, kʊ pa dí na zənə, kʊ nan wú pa nɔɔna zanzan dɪ kɪ Wɛ le, dɪ DL na joŋi ba loro kʊm ba na loori dɪbam ŋwaanɪ tɪn.

Woŋo kʊlʊ ŋwaanɪ Pooli na ləni o wʊbʊŋa sɪ o daa yɪ ve ba te tɪn

[12] Dɪbam na jɪgɪ wʊpolo tɪn, kʊ yɪ sɪ dí ye dí bɪcarɪ nɪ, nɪ dí tɔgɪ cwəŋə dɪ wʊ-poŋo mʊ, dɪ dí na brɪ dí wʊ dɪ abam te tɪn. Kʊ nan yɪ Wɛ mʊ zəni dɪbam yɪ dí yɪ kʊntʊ. Kʊ daɪ dɪ nabiinə swan, kʊ yɪ Wɛ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ dí tɔgɪ cwəŋə kʊntʊ doŋ nɔɔna maama yigə nɪ, kʊ na dwe dɪdɪ abam yigə nɪ. [13] Dí na pʊpʊnɪ kʊlʊ dí pa abam tɪn ba jɪgɪ wo-səgiru. Á wú wanɪ á karɪmɪ yɪ á ni tɪ kuri. [14] Abam nan ni dɪbam na kɪ kʊlʊ tɪn fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ. Amʊ nan jɪgɪ tɪɪna nɪ á wú ba á ni kʊ kuri fasɪ fasɪ, sɪ dɛ dɪm dí Yuutu Zezi Krisi na wú joori o ba tɪn, sɪ abam laan taá jɪgɪ wʊpolo dɪbam ŋwaanɪ, nɪ dɪbam dɪ na jɪgɪ wʊpolo dɪ abam te tɪn.

[15-16] Amʊ na tiini a jɪgɪ abam cɪga kʊntʊ tɪn, a ya dɛ yigə a bʊŋɪ sɪ a ba abam te mʊ, sɪ a daarɪ a kɛ a vu Masɪdʊanɪ, sɪ a na zɪgɪ da a maa joorə, sɪ a daa ta tɔgɪ á te, sɪ kʊ pa á na zənə kuni bɪle. Kʊntʊ á laan ya wú wanɪ á wəli-nɪ sɪ a kɛ a vu Zude. [17] Amʊ na bʊŋɪ sɪ a ba yɪ a wʊ wanɪ a na cwəŋə tɪn, á paɪ sɪ amʊ yɪ niə yale yale tu mʊ na? Amʊ na yəni a bʊŋɪ sɪ a kɪ kəm dɪlʊ tɪn, á paɪ sɪ kʊ yɪ amʊ tɪtɪ yɪranɪ zənə ŋwaanɪ mʊ na? Abam bʊŋɪ nɪ amʊ yɪ wʊlʊ na yəni o wɪ ‹ɛɛn› yɪ o joori o wɪ ‹aye› tɪn mʊ na? [18] Wɛ nan yɪ cɪga tu yɪ DL ye nɪ dɪbam na tɛ kʊlʊ dí brɪ abam tɪn daɪ niə yale, nɪnɛɛnɪ ‹ɛɛn› dɪ ‹awo› na gwaanɪ daanɪ te tɪn. [19] Dɪbam nan na brɪ abam Wɛ cɪga kam te tɪn, amʊ dɪ Silivɛn *f1 * dɪ Timoti pɛ á lwarɪ Zezi Krisi wʊlʊ na yɪ Wɛ Bu wʊm tɪn na yɪ te. Wʊntʊ daɪ niə yale yale tu. Wʊntʊ nan mʊ yɪ wʊlʊ na wɪ ‹ɛɛn› yɪranɪ tɪn. [20] Zezi na wɪ ‹ɛɛn› tɪn, dí maŋɪ sɪ dí lwarɪ nɪ Wɛ na goni ni sɪ DL kɪ kʊlʊ maama DL pa dɪbam tɪn yɪ cɪga mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ, dí na yəni dí warɪ Wɛ, dí tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ dí wɪ «Amina *», sɪ kʊ pa Wɛ taa jɪgɪ zulə dɪbam tee nɪ.

[21] Kʊ yɪ Wɛ mʊ paɪ dɪbam dɪ abam maama zɪgɪ kəŋkəŋ Zezi Krisi tɔgɪm dɪm wʊnɪ. Kʊ ta yɪ dɪntʊ mʊ kuri dɪbam sɪ dí taá yɪ DL tɪntʊŋna. [22] Wɛ ma kɪ DL Joro * kʊm dí bɪcara

nɪ sɪ kʊ brɪ nɪ dí yɪ Dʟ nɔɔna. Dʟ Joro kʊm ma pa dí da yigə dí lwarɪ nɪ dí laan wʊ́ ba dí na Wɛ wo-laarʊ tɪlʊ maama Dʟ na tiŋi dɪbam ŋwaanɪ tɪn.
[23] Wɛ mʊ yɪ amʊ maana tu. Amʊ na tɛ kʊlʊ tɪn na yɪ vwan, sɪ Dʟ gʊ-nɪ. Amʊ na joori a ləni a wʊbʊŋa sɪ a daa yɪ ba abam te Korɛntɪ nɪ tɪn, kʊ yɪ sɪ a yɪ ba a pa á daa na wʊ-cɔgɔ mʊ. [24] Kʊ nan daɪ nɪ dɪbam yɪ balʊ na wʊ́ fɪn abam dɪ á na maŋɪ sɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn, bɛŋwaanɪ abam maŋɪ á sɛ-Dʟ dɪ pʊ-dɪa. Dí nan yɪ balʊ na wʊ́ wəli dɪ abam dí tʊŋɪ, sɪ á taá jɪgɪ wʊpolo Wɛ ŋwaanɪ tɪn mʊ.

2

[1] Mʊ kʊ kuri a joori a bʊŋɪ a wʊnɪ, sɪ a daa yɪ ba abam te, sɪ kʊ yɪ pa wʊ-cɔgɔ daa ta wʊra. [2] Abam mʊ yɪ balʊ na wʊ́ wanɪ á pa amʊ taa jɪgɪ wʊpolo tɪn. Kʊntʊ, amʊ na tu abam te, yɪ kʊ pa á wʊ cɔgɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá ta wʊra o na wʊ́ wanɪ o pa a na wʊpolo. [3] Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a ya pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊm a pa abam. Amʊ dɛɛn ba lagɪ sɪ a ba abam te, sɪ kʊ pa amʊ wʊ cɔgɪ dɪ abam. Kʊ nan maŋɪ sɪ á taá yɪ balʊ na paɪ amʊ wʊ poli tɪn mʊ. Amʊ nan jɪgɪ abam cɪga nɪ, amʊ na jɪgɪ wʊpolo abam dɪ jɪgɪ wʊpolo mʊ. [4] Amʊ dɛɛn na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊm a pa abam tɪn, a wʊ tiini kʊ cɔgɪ zanzan, yɪ liə jɪgɪ-nɪ kʊ pa a yi-na nuŋi zanzan abam ŋwaanɪ. Amʊ na pʊpʊnɪ te tɪn, kʊ daɪ sɪ kʊ pa á wʊrʊ cɔgɪ. Kʊ nan yɪ sɪ á wanɪ á lwarɪ amʊ na tiini a soe abam kʊ ja gaalɪ te tɪn mʊ.

Á maŋɪ sɪ á yagɪ á ma cɛ wʊlʊ na kɪ o cɔgɪ tɪn

[5] Nɔɔnʊ wʊlʊ na kɪ o cɔgɪ tɪn, kʊ daɪ amʊ yɪranɪ wʊ mʊ cɔgɪ dɪd-o, kʊ yɪ abam maama mʊ, sɪ a nan yɪ zaŋɪ a ŋɔɔnɪ a ja gaalɪ, a ye sɪ abam zanzan wʊrʊ mʊ cɔgɪ. [6] Abam zanzan na pɛ o na cam tɪn, kʊ maŋɪ sɪ á laan yag-o mʊ. [7] Á nan maŋɪ sɪ á yagɪ á maa cɛ-o mʊ, sɪ á daarɪ á taá kɪ-o lanyɪranɪ, sɪ o bɪcarɪ taa zurə. Kʊ na daɪ kʊntʊ, o wʊ na tiini kʊ cɔgɪ, kʊʊ́ pa o wʊbʊŋa vugimi. [8] Kʊntʊ ŋwaanɪ a loori abam sɪ á pa o lwarɪ nɪ á so-o. [9] Amʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊm tɪn, kʊ yɪ sɪ a maasɪ abam a nii, á wʊ́ sɛ á tɔgɪ amʊ ni dɪm woŋo maama baŋa nɪ naa á bá sɛ mʊ. [10] Abam na yagɪ nɔɔnʊ wʊlʊ kəm á ma cɛ-o, amʊ dɪ wʊ́ yagɪ a ma cɛ-o mʊ. Kʊ na maŋɪ sɪ a yagɪ a ma cɛ nɔɔnʊ wʊlʊ, kʊ yɪ abam ŋwaanɪ mʊ a kɪ kʊntʊ Zezi Krisi yigə nɪ. [11] Kʊ nan maŋɪ sɪ dí duri nɔɔnʊ wʊm ŋwaŋa kʊntʊ, sɪ kʊ yɪ pa sʊtaanɪ * na cwəŋə dɪ wanɪ dɪbam. Bɛŋwaanɪ dí maŋɪ dí ye dɪntʊ na bʊŋɪ sɪ dɪ pa dɪbam tusi te tɪn.

Liə na jaanɪ Pooli Trʊasɪ nɪ te tɪn

[12] Amʊ na ve a yi tɪʊ kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Trʊasɪ sɪ a tɔɔlɪ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam a brɪ nɔɔna tɪn, a nɛ nɪ dí Yuutu wʊm ya pɛ-nɪ cwəŋə sɪ a tɔɔlɪ-ka. [13] Nan dɪ kʊntʊ dɪ, a wʊ nɛ wʊ-zuru dɪ a na beeri dí ko-bu Titi je a ga tɪn. A na wʊ nɛ-o tɪn, a ma banɪ nɔɔna bam yɪ a daarɪ a kɛ Masɪdʊanɪ.

Dí na nɛ wɔnɔ Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ te tɪn

[14] Nan pa-na dí taá kɪ Wɛ le. Bɛŋwaanɪ dɪntʊ mʊ paɪ Zezi Krisi wɔnɔ, yɪ dí tɔgɪ o kwaga maŋa maama, sɪ dí taá paɪ nɔɔna lwarɪ Wɛ kwərə kam je maama, nɪnɛɛnɪ woŋo kʊlʊ lwəm na ywənə yɪ dɪ zaŋɪ dɪ jagɪ je maama te tɪn. [15-16] Dɪbam nyɪ dɪ lwəm dɪlʊ na ywənə tɪn mʊ Wɛ yigə nɪ, dí na brɪ nɔɔna Zezi Krisi cɪga kam tɪn ŋwaanɪ. Dɪbam nyɪ dɪ

lwəm dɪm kʊntʊ mʊ nɔɔna maama tee nɪ. Kʊ na yɪ balʊ na lagɪ ba ga ba ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn, lwəm dɪm kʊntʊ maa paɪ ba ye nɪ tʊʊnɪ wʊ́ ja-ba. Kʊ nan na yɪ balʊ Wɛ na vrɪ ba ŋwɪa tɪn, lwəm dɪm wʊ́ ta jɪgɪ ywəəni ba tee nɪ, dɪ pa ba ye nɪ baá na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam. Wɔɔ mʊ yi sɪ o tʊŋɪ tɪtʊŋ-kamunu kʊm kʊntʊ? [17] Nɔɔna zanzan na brɪ Wɛ kwərə kam te tɪn, ba paɪ kʊ nyɪ dɪ pipiu mʊ sɪ ba na nyɔɔrɪ kʊ baŋa nɪ. Dɪbam nan daɪ kʊntʊ doŋ. Wɛ na tʊŋɪ dɪbam tɪn, dí yəni dí kwe dí wʊ maama mʊ dí maa brɪ Dɩ cɪga kam, bɛŋwaanɪ dí zɪgɪ Wɛ yigə nɪ mʊ dí ŋɔɔna, dí na yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋna tɪn ŋwaanɪ.

3

Wɛ ni-dʊʊrɪ dɪlʊ Dɩ na goni tɪn na jɪgɪ dam kʊ gaalɪ te tɪn

[1] Abam badaara nan daa ta wʊ́ bʊŋɪ nɪ dí lagɪ dí brɪ dí tɪtɪ mʊ dɪ dí na ŋɔɔnɪ te tɪn. Abam nan maŋɪ á ye dɪbam na yɪ te, yɪ á daa wʊ maŋɪ sɪ á joŋi twaanʊ tɪlʊ na brɪ dɪbam cɪga na yɪ te tɪn nɔɔna badaara tee nɪ. Abam nan wʊ maŋɪ sɪ á pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊlʊ na brɪ dɪbam na yɪ te tɪn á pa nɔɔn-nɔɔnʊ. Nɔɔna badonnə nan mʊ maŋɪ sɪ ba kɪ kʊntʊ, sɪ kʊ daɪ dɪbam. [2] Abam tɪtɪ nan mʊ brɪ dɪbam cɪga na yɪ te tɪn. Abam nyɪ dɪ tɔnɔ mʊ te kʊ na pʊpʊnɪ dɪbam bɪcarɪ nɪ, yɪ nɔɔna maama wʊ́ wanɪ ba karɪmɪ yɪ ba kwəri ba lwarɪ tɪn. [3] Abam na jɪgɪ á ŋwɪa te tɪn nyɪ dɪ tɔnɔ mʊ Zezi Krisi na tɔgɪ dɪbam ŋwaanɪ o pʊpʊnɪ. O nan na pʊpʊnɪ te tɪn, o mɛ Ŋwɪa Tu Baŋa-Wɛ Joro * kʊm mʊ o pʊpʊnɪ, sɪ kʊ daɪ bərə mʊ o mɛ o pʊpʊnɪ. Pʊpʊnɪm dɪm kʊntʊ nan wʊ kɪ kandwa-pɪlɛ baŋa nɪ, o pʊpʊnɪ-dɪ nabiinə bɪcara nɪ mʊ.

[4] Dí ye nɪ kʊntʊ yɪ cɪga mʊ, dɪ Zezi Krisi na pɛ dí lwarɪ nɪ Wɛ mʊ tʊŋɪ dɪbam tɪn. [5] Kʊ nan daɪ dɪ dɪbam tɪtɪ dam mʊ dí wʊ́ wanɪ dí ma tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam. Kʊ yɪ Wɛ mʊ paɪ dɪbam dam yɪ dí maa tʊŋa. [6] Dɩ ma pa dí yɪ Dɩ tɪntʊŋna kʊntʊ, sɪ dí taá brɪ nɔɔna Dɩ ni-dʊʊrɪ dɪm Dɩ na goni tɪn na yɪ te tɪn. Dɩ ni-dʊʊrɪ dɪm kʊntʊ nan ba tɔgɪ cullu tɪlʊ ba dɛɛn na pʊpʊnɪ tɪn. Dɪntʊ nan tɔgɪ dɪ Wɛ Joro kʊm dam mʊ. Cullu tɪm nan paɪ tʊʊnɪ mʊ naɪ cwəŋə dɪ jaanɪ nabiinə. Kʊ daarɪ Wɛ Joro kʊm nan mʊ paɪ nabiinə na ŋwɪa Wɛ tee nɪ.

[7] Kʊ na yɪ Wɛ na kwe Dɩ cullu tɪm Dɩ kɪ Moyisi * jɪŋa nɪ sɪ o pa Dɩ nɔɔna bam tɪn, Dɩ dɛɛn pʊpʊnɪ-tɪ Dɩ kɪ kandwa-pɪlɛ baŋa nɪ mʊ. Wɛ dɛɛn na kwe-tɪ Dɩ kɪ Moyisi jɪŋa nɪ kʊntʊ tɪn, Dɩ paarɪ-zulə yam maa tiini ya wʊra, yɪ kʊ pa Moyisi yibiyə tiini ka nyɪɪna. O yibiyə kam nyɪɪnɪm dɪm na pɪpɪlɪ Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam yiə dɪ pa ba warɪ ba nii o seeni tɪn wʊ́ ba kɛ. Nan dɪ cullu tɪm na jaanɪ tʊʊnɪ mʊ tɪ ba tɪn, tɪ daa ta jɪgɪ Wɛ paarɪ-zulə. [8] Kʊ daarɪ Wɛ Joro kʊm nan na wəli nɔɔna te tɪn laan wʊ́ pa Wɛ paarɪ-zulə yam tiini ya ja gaalɪ. [9] Wɛ cullu tɪm na brɪ nɪ nɔɔna wʊ́ ga bʊra Dɩ tee nɪ yɪ tɪ ta jɪgɪ paarɪ-zulə te tɪn, Wɛ na wəli nɔɔna sɪ ba na cɪga Dɩ tee nɪ te tɪn laan wʊ́ ta tiini kʊ jɪgɪ paarɪ-zulə kʊ ja gaalɪ. [10] Kʊ na yɪ cɪga tɪn, woŋo kʊlʊ ya na jɪgɪ zulə tɪn daa ba jɪgɪ zulə, zɪm woŋo kʊm na tiini kʊ jɪgɪ paarɪ-zulə kʊ ja gaalɪ tɪn ŋwaanɪ. [11] Wɛ cullu tɪm dɛɛn wʊra dɪ Dɩ paarɪ-zulə yam, yɪ tɪntʊ ba tɪ kɛ. Kʊ daarɪ Dɩ zənə yalʊ na wʊ́ ta wʊra maŋa maama tɪn wʊ́ pa Dɩ paarɪ-zulə yam tiini ya ta wʊra ya ja gaalɪ.

[12] Dí na jɪgɪ tɪɪna dɪ Wɛ kʊntʊ doŋ tɪn mʊ te dí waɪ dí brɪ Dɩ cɪga kam jaja. [13] Dɪbam nan bá səgi kʊlʊkʊlʊ nɪnɛɛnɪ Moyisi dɛɛn na kwe gɔrɔ o ma kwəli o yiə tɪn. O dɛɛn kɪ kʊntʊ sɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam mʊ yɪ taa naɪ o yibiyə kam nyɪɪnɪm dɪm na wʊra dɪ ti tɪn.

[14] Bantʊ wʊbʊŋa ma tɪ, yɪ kʊ pa ba na karɪmɪ twaanʊ tɪlʊ na brɪ Wɛ dɛɛn na goni ni Dʟ pa Moyisi tɪn, ba warɪ ba lwarɪ Dʟ cɪga kam kuri. Kʊ yɪ nɪnɛɛnɪ gɔrɔ kʊm daa ta mʊ kwəli ba yiə dɪ zɪm maama. Kʊ nan yɪ Zezi Krisi mʊ wʊ́ pa gɔrɔ kʊm kʊntʊ dwanɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na sɛ-o tɪn yiə nɪ. [15] Nan dɪ zɪm maama dɪ, bantʊ na karɪmɪ Moyisi twaanʊ tɪm, ba ba ni kʊ kuri, gɔrɔ kʊm kʊntʊ na kwəli ba yiə tɪn ŋwaanɪ. [16] Nɔɔnʊ nan na ləni o wʊ o sɛ dí Yuutu wʊm, kʊʊ́ pa gɔrɔ kʊm dwanɪ kʊntʊ tu yiə nɪ. [17] Dí Yuutu wʊlʊ dí na ŋɔɔnɪ o woŋo yo seeni tɪn, kʊ lagɪ kʊ ta nɪ Wɛ Joro mʊ. Wɛ Joro kʊm nan na wʊ nɔɔnʊ wʊlʊ tee nɪ tɪn, o laan te o tɪtɪ mʊ. [18] Dɪbam balʊ maama na sɛ Zezi tɪn daa ba jɪgɪ gɔrɔ kʊlʊ na kwəli dí yiə tɪn. Kʊ maa paɪ dí waɪ dí nii dí Yuutu wʊm paarɪ-zulə yam jaja. Dí na nii-o kʊntʊ tɪn, kʊ maa paɪ dí laan ləni dí nyɪ nɪ o tɪtɪ te, sɪ dí taá waɪ dí brɪ o paarɪ-zulə yam na yɪ te tɪn, sɪ ya taa fɔgɪ ya pulə ya wəli da. Dí Yuutu Joro kʊm tɪtʊŋa yam mʊ tɪntʊ.

4

Dɪbam na bwənə yɪ Wɛ zəni dɪbam te tɪn

[1] Dɪbam bá ga baarɪ, bɛŋwaanɪ Wɛ lanyɪranɪ kəm dɪm ŋwaanɪ mʊ Dʟ pɛ dɪbam tɪtʊŋɪ dɪm kʊntʊ. [2] Dɪbam nan jɪgɪ dí tɪtɪ mʊ dɪ wəənu tɪlʊ nɔɔna na səgi ba kɪ yɪ tɪ jɪgɪ cavɪɪra tɪn. Dí nan ba ganɪ nɔɔna dɪ swan, naa dí ləni Wɛ taanɪ dɪm. Dí yɔɔrɪ dí brɪ Wɛ cɪga kam mʊ jaja, sɪ kʊ pa nɔɔna maama lwarɪ nɪ dí na kɪ te tɪn tɔgɪ cwəŋə Wɛ yigə nɪ. [3] Dí na brɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam te tɪn kuri na səgi nɔɔna tee nɪ, kʊ yɪ balʊ na lagɪ ba ga ba ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn yɪranɪ má mʊ ka səgi ba tee nɪ. [4] Bantʊ ba sɛ Wɛ cɪga kam, bɛŋwaanɪ sʊtaanɪ dɪlʊ na di dam lʊgʊ kʊntʊ baŋa nɪ tɪn mʊ pɛ ba wʊbʊŋa vugimi. Dɪ kɪ kʊntʊ, sɪ ba yɪ wanɪ ba na pooni dɪlʊ Wɛ kwər-ywəŋə kam na lagɪ ka pa-ba tɪn mʊ. Kwər-ywəŋə kam kʊntʊ brɪ Zezi Krisi paarɪ-zulə na yɪ te tɪn mʊ. Wʊntʊ mʊ nyɪ dɪ Baŋa-Wɛ fasɪ. [5] Dɪbam na yəni dí tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam te tɪn, kʊ daɪ nɪ dí tɪtɪ mʊ dí jɪgɪ dí brɪ nɔɔna. Dí nan brɪ nɔɔna nɪ Zezi Krisi mʊ yɪ nabiinə Yuutu, yɪ dɪbam yɪ balʊ na tʊŋɪ dí pa abam o ŋwaanɪ tɪn mʊ. [6] Baŋa-Wɛ mʊ yɪ wʊlʊ na maŋɪ o ta o wɪ: «Pooni zəŋi lim wʊnɪ *f2 *». Dɪntʊ nan ta mʊ yɪ dɪlʊ na pɛ pooni ba dɪ zəŋi dí bɪcara nɪ tɪn, sɪ dí lwarɪ Dʟ paarɪ-zulə yam na yɪ te, yɪ yantʊ mʊ dí naɪ Zezi Krisi yibiyə nɪ.

[7] Wɛ na pɛ dɪbam tɪtʊŋɪ dɪm kʊntʊ tɪn, kʊ nyɪ dɪ Dʟ kwe wəənu tɪlʊ na yɪ lʊnnɪ nyɪm tɪn mʊ Dʟ kɪ kamɔrʊ kɔɔra wʊnɪ. Dí na nyɪ dɪ kɔɔra kʊntʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ kʊ daɪ dɪbam tɪtɪ dam, kʊ yɪ Wɛ dam-fɔrɔ kʊm ŋwaanɪ mʊ. [8] Yaara zanzan yəni ya yi dɪbam, yɪ ya warɪ dí yigə ya cɪ. Liə yəni ya tiini ya ja dɪbam, yɪ ya warɪ dɪbam wʊbʊŋa ya cɔgɪ. [9] Nɔɔna yəni ba bɛɛsɪ dɪbam, Wɛ nan ba fɔgɪ Dʟ yagɪ dɪbam. Dí dʊna yəni ba magɪ dɪbam ba dɪ tɪga nɪ, yɪ ba ba fɔgɪ ba gʊɪ dɪbam. [10] Dɪbam jɪgɪ Zezi tʊʊnɪ dɪm yaara yam doŋ mʊ dí ŋwɪa wʊnɪ maŋa maama, sɪ kʊ brɪ nɪ Zezi ŋwɪa kam mʊ wʊ dɪbam wʊnɪ. [11] Dɪbam ŋwɪa kam wʊnɪ maŋa maama dí wʊ tʊʊnɪ ni nɪ mʊ, dí na sɛ Zezi tɪn ŋwaanɪ, sɪ kʊ pa Zezi ŋwɪa kam taa wʊ dí yɪra yalʊ na wʊ́ ba ya tɪ tɪn wʊnɪ. [12] Kʊntʊ, dɪbam zɪgɪ tʊʊnɪ yigə nɪ mʊ maŋa maama, sɪ abam wanɪ á na ŋwɪa Wɛ tee nɪ.

[13] Kʊ maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Amʊ na kɪ a wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ pɛ a ŋɔɔna.» Dɪbam dɪ na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ kʊntʊ doŋ tɪn mʊ paɪ dí ŋɔɔnɪ Dʟ cɪga kam. [14] Dɪbam ye nɪ Wɛ mʊ bi dí Yuutu Zezi Dʟ pa o yagɪ tʊʊnɪ, yɪ Dʟ ta wʊ́ bi dɪbam dɪ,

sɪ dí na ŋwɪa Dʟ tee nɪ dí na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ mʊ Wɛ wʊ́ pa dɪbam dɪ abam maama tɔgɪ daanɪ dí vu dí zɪgɪ Dʟ yigə nɪ. [15] Dí na kɪ te maama tɪn yɪ abam zənə ŋwaanɪ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, Wɛ wʊ́ vrɪ nɔɔna zanzan Dʟ zaanɪ dɪm ŋwaanɪ, yɪ kʊʊ́ pa ba taa kɪ-Dʟ le zanzan yɪ ba zuli-Dʟ kʊ ja gaalɪ.

Dí wʊbʊŋa maŋɪ sɪ ya taa tɔgɪ Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪm mʊ

[16] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí bá ga baarɪ. Kʊ na yɪ nabiinə yɪra yalʊ dí na jɪgɪ tɪn, ya kwɪn ya ve mʊ dɛ maama sɪ ya ba ya bugi. Kʊ daarɪ kʊ na yɪ dí jwəəru tɪm, Wɛ fɔgɪ Dʟ kwɛ-tɪ mʊ dɛ maama. [17] Lele kʊntʊ dí jɪgɪ yaara fɪnfɪɪn mʊ, yɪ ya bá daanɪ. Ya nan wʊ́ pa dí ba dí na paarɪ-zulə zanzan Wɛ tee nɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn, yɪ paarɪ-zulə yam kʊntʊ wʊ́ tiini ya dwəni yaara yam ya na maɪ te tɪn. [18] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí wʊbʊŋa ba tɔgɪ lʊgʊ baŋa wəənu tɪlʊ na naɪ dɪ yiə tɪn. Dí wʊbʊŋa nan tɔgɪ wəənu tɪlʊ na ba naɪ dɪ yiə tɪn mʊ. Bɛŋwaanɪ dí yiə na naɪ wəənu tɪlʊ tɪn yəni tɪ ba daana. Kʊ daarɪ tɪlʊ na ba naɪ dɪ yiə tɪn wʊ́ ta wʊra sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

5

[1] Dɪbam yɪra yam dí na jɪgɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn nyɪ dɪ vwe mʊ dí na zʊʊrɪ dɪ wʊnɪ. Dí nan ye nɪ, vwe dɪm kʊntʊ na cɔgɪ, Wɛ wʊ́ pa dí na digə Dʟ sɔŋɔ nɪ sɪ dí taá zʊʊrɪ da. Kʊ daɪ nabiinə mʊ lɔgɪ digə kam kʊntʊ. Ka nan wʊ́ ta wʊra maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [2] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dɪbam yəni dí kʊna dɪ cam, yɪ dí fra tiini ya zʊ Wɛ-sɔŋɔ kʊm, dí na lagɪ sɪ Wɛ pa dí zʊ digə kalʊ Dʟ na lagɪ Dʟ pa dɪbam tɪn ŋwaanɪ. [3] Wɛ na pɛ dí zʊ digə kam kʊntʊ nɪnɛɛnɪ dí na zʊ gɔrɔ te tɪn, dí daa bá ta nyɪ nɪ nɔn-kalambwəəlu te. [4] Dí ta na zʊʊrɪ dí lʊgʊ baŋa vwe dɪm wʊnɪ tɪn, dí yəni dí kʊnɪ mʊ nɪ dí zɪŋɪ zɪla mʊ te. Kʊ nan daɪ nɪ dí lagɪ sɪ dí dɪ dí yɪra yam mʊ dí yagɪ. Dí lagɪ sɪ dí zʊ ya-dʊʊra yalʊ Wɛ na tiŋi Dʟ sɔŋɔ nɪ sɪ Dʟ pa dɪbam tɪn mʊ, sɪ Dʟ ŋwɪ-dʊŋa kam laan pa dí yɪra yalʊ na wʊ́ tɪ tɪn daa yɪ taa jɪgɪ kuri. [5] Baŋa-Wɛ tɪtɪ mʊ kwɛ dɪbam sɪ dí ba dí na ya-dʊʊra yam kʊntʊ Dʟ tee nɪ, yɪ Dʟ pa dɪbam Dʟ Joro * kʊm, sɪ kʊ da yigə kʊ pa dí lwarɪ nɪ dí laan wʊ́ ba dí na wo-laarʊ tɪlʊ Wɛ na tiŋi sɪ Dʟ pa dɪbam tɪn maama.

[6] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí jɪgɪ pu-dɪa maŋa maama, yɪ dí ye nɪ, dí ta na jɪgɪ lʊgʊ baŋa yɪra yam tɪn mʊ paɪ dí ta wʊ ve dí Yuutu wʊm sɔŋɔ. [7] Kʊ daɪ nɪ dí yiə maŋɪ ya na Wɛ-sɔŋɔ kʊm wəənu tɪm kʊntʊ. Dí nan kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ nɪ dí wʊ́ na-tɪ. [8] Kʊntʊ mʊ paɪ dí jɪgɪ pu-dɪa, yɪ dí ye nɪ kʊʊ́ ta lamma kʊ pa dɪbam sɪ dí yagɪ dí yɪra yalʊ na yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm tɪn, sɪ dí daarɪ dí vu dí taá wʊ dí Yuutu wʊm sɔŋɔ nɪ. [9] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí kwaanɪ dí lagɪ sɪ dí kɪ kʊlʊ na wʊ́ poli dí Yuutu wʊm wʊ maŋa maama tɪn, dí na wʊ tɪga baŋa nɪ naa dí zɪ ve Wɛ-sɔŋɔ dɪ. [10] Bɛŋwaanɪ dɪbam maama maŋɪ sɪ dí ba dí zɪgɪ Zezi Krisi yigə nɪ sɪ o di dɪbam taanɪ. Nɔɔnʊ maama maŋɪ sɪ o joŋi kʊlʊ na maŋɪ dɪ o kikiə yalʊ maama o na kɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, kʊ na yɪ o kəm-laarʊ naa o kəm-balwaarʊ.

Zezi Krisi na fɔgɪ o kwɛ nɔɔna dɪ Baŋa-Wɛ daanɪ te tɪn

[11] Kʊntʊ ŋwaanɪ dí ye dí na maŋɪ sɪ dí taá kwarɪ dí Yuutu wʊm te. Mʊ kʊ kuri dí kwaana sɪ dí pa nɔɔna lwarɪ Wɛ cɪga kam. Wɛ ye dɪbam wʊ lanyɪranɪ. Amʊ nan bʊŋɪ nɪ abam dɪ wʊ́ ta ye kʊntʊ á bɪcara nɪ. [12] Kʊ nan daɪ nɪ dɪbam lagɪ sɪ dí brɪ dí tɪtɪ mʊ dɪ abam. Dí lagɪ sɪ dí zəni abam mʊ, sɪ á wanɪ á taá jɪgɪ wʊpolo dɪbam ŋwaanɪ. Kʊntʊ mʊ

á wʊ́ wanɪ á vɪn balʊ na tu abam te, yɪ ba jɪgɪ tɪɪra dɪ ba na brɪ ba tɪtɪ te, yɪ ba yigə tərə dɪ ba wʊrʊ na yɪ te tɪn.
[13] Abam paɪ dɪbam ba jɪgɪ swan mʊ na? Kʊ nan na maŋɪ kʊ yɪ kʊntʊ dɪ, kʊ yɪ Wɛ ŋwaanɪ mʊ. Dí nan jɪgɪ swan, kʊ yɪ abam zənə ŋwaanɪ mʊ. [14] Dí na kɪ kʊlʊ maama tɪn, kʊ yɪ Zezi Krisi sono kʊm ŋwaanɪ mʊ. Bɛŋwaanɪ dí ye lanyɪranɪ nɪ nɔɔnʊ dɪdʊa mʊ tɪga o ləni nɔɔna maama yuu nɪ, yɪ kʊntʊ brɪ nɪ ba maama dɪ tɔgɪ dɪd-o ba tɪ mʊ. [15] Zezi tɪgɪ ba maama ŋwaanɪ mʊ, sɪ balʊ na ŋwɪ tɪn daa yɪ taa ŋwɪ nɪ ba tɪtɪ na lagɪ te tɪn, sɪ ba taa ŋwɪ wʊlʊ na ləni ba yuu nɪ o tɪ yɪ o joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ tɪn ŋwaanɪ.
[16] Kʊntʊ ŋwaanɪ dɪbam daa ba kuri nɔɔna da-wʊnɪ nɪ nabiinə wʊbʊŋa na yɪ te tɪn. Dɪbam dɛɛn ya jɪgɪ wʊbʊŋa yantʊ doŋ mʊ dɪdaanɪ dí na nii Zezi Krisi te tɪn. Lele kʊntʊ dí nan daa ba jeeli kʊntʊ doŋ. [17] Nɔɔnʊ wʊlʊ na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, kʊ brɪ nɪ o jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam mʊ, yɪ o ŋwɪ-doŋə kam kɛ. O ŋwɪa kam maama laan ləni ka ji ŋwɪ-dʊŋa mʊ. [18] Kʊ yɪ Wɛ mʊ kɪ kʊ maama. Dɪntʊ mʊ tagɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ Dɩ fɔgɪ dɪbam dɪ Dɩ tɪtɪ daanɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa dɪbam tɪtʊŋɪ dɪm kʊntʊ, sɪ dí brɪ nɔɔna sɪ ba dɪ Wɛ fɔgɪ daanɪ. [19] Dí yəni dí brɪ nɔɔna nɪ Baŋa-Wɛ dɛ Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ Dɩ fɔgɪ nabiinə dɪ Dɩ tɪtɪ daanɪ, kʊ pa Wɛ daa ba jeeli ba lwarɪm. Dɩ ma tʊŋɪ dɪbam sɪ dí taá brɪ nɔɔna Dɩ fɔgɪm dɪm kʊntʊ na yɪ te tɪn.
[20] Kʊ nan yɪ dɪbam ləni Zezi Krisi yuu nɪ mʊ sɪ dí taá brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam kʊntʊ. Kʊ maa nyɪ dɪ Wɛ tɪtɪ mʊ tɔgɪ dɪbam ŋwaanɪ Dɩ ŋɔɔna dɪ abam. Dí nan loori abam Zezi Krisi ŋwaanɪ sɪ á sɛ, sɪ á dɪ Wɛ fɔgɪ daanɪ. [21] Zezi Krisi mʊ yɪ wʊlʊ na ba jɪgɪ lwarɪm tɪn. Wɛ nan pɛ dɪbam lwarɪm dɪm tɔgɪ wʊntʊ, sɪ kʊ pa dí taá jɪgɪ cɪga mʊ Wɛ tee nɪ wʊntʊ ŋwaanɪ.

6

[1] Dɪbam na wəli dɪ Wɛ dí tʊŋɪ Dɩ tɪtʊŋa yam tɪn, dí loori abam sɪ á yɪ zaŋɪ á pa Wɛ zaanɪ dɪm Dɩ na pɛ abam tɪn ji kafɛ. [2] Baŋa-Wɛ maŋɪ Dɩ ta Dɩ wɪ:

«Maŋa kalʊ na maŋɪ dɪ a wʊbʊŋa tɪn,
amʊ sɛ nmʊ loro kʊm.
Dɛ dɪlʊ na maŋɪ sɪ a vrɪ nmʊ tɪn,
amʊ zəni nmʊ.»

Nii-na! Wɛ zənə maŋa kam yiə. Kʊ yɪ zɪm mʊ Dɩ lagɪ Dɩ vrɪ abam.

Pooli na yaarɪ Wɛ tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ te tɪn

[3] Dí na tʊŋɪ Wɛ ŋwaanɪ tɪn, dí ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ na cwəŋə o lwɛ dí tɪtʊŋɪ dɪm. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí ba kɪ kʊlʊ na wʊ́ cɔgɪ nɔɔnʊ wʊ sɪ o yɪ da Wɛ tɪn. [4] Dí nan kwaanɪ dí brɪ dí tɪtɪ nɪ dí yɪ Wɛ tɪntʊŋna mʊ woŋo maama wʊnɪ. Dí yəni dí vɔ dí wʊ mʊ, kʊ na yɪ yaara naa cam dɪ wʊ-cɔgɔ wʊnɪ. [5] Ba magɪ dɪbam yɪ ba jaanɪ dɪbam ba kɪ pɪɪna digə nɪ kuni zanzan. Ba maa yeeri dɪbam. Dí maa yəni dí tʊŋɪ tɪtʊŋ-cɛɛra. Dí maa ba dɔ dí sui, yɪ dí pɪɪnɪ dí tɪtɪ dɪ kana. [6] Dí ma maɪ wʊ-poŋo dɪ yəno dɪ wʊ-zuru dí maa tʊŋa, yɪ dí ta kwəri dí kɪ nɔɔna lanyɪranɪ. Dí maa jɪgɪ Wɛ Joro * kʊm dam dɪ sono cɪga cɪga. [7] Dí maa ŋɔɔnɪ Wɛ cɪga kam dí brɪ nɔɔna, yɪ dí jɪgɪ Wɛ dam dí ma dí tʊŋa. Dí na yɔɔrɪ dí tɔgɪ cɪga cwəŋə te tɪn, kʊ nyɪ dɪ dí na ze jara zɪla jazɪm dɪ jagwiə te tɪn mʊ. [8] Nɔɔna

badonnə paɪ dɪbam zulə, yɪ badaara gooni dɪbam. Babam maa twɪ dɪbam, yɪ badaara paɪ dɪbam cɪga. Badonnə maa paɪ dí yɪ balʊ na ganɪ nɔɔna tɪn, yɪ dí nan yɔɔrɪ dí tɔgɪ cɪga mʊ. [9] Badaara tɛ ba wɪ, ba yəri dɪbam, yɪ nɔɔna maama yagɪ ba ye dɪbam lanyɪranɪ. Badonnə ma paɪ dí lagɪ dí tɪ mʊ, yɪ dí nan ta ŋwɪ. Ba paɪ dí naɪ cam, yɪ ba nan wʊ wanɪ ba gʊ dɪbam. [10] Nɔɔna maa paɪ dí wʊ cɔga, yɪ dí nan ta jɪgɪ wʊpolo maŋa maama. Nɔɔna paɪ dí yɪ yinigə tiinə mʊ, yɪ dí yagɪ dí wəli nɔɔna zanzan dɪ wo-laarʊ. Nɔɔna paɪ dí ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ mʊ, yɪ dí nan jɪgɪ woŋo maama Wɛ yigə nɪ.
[11] Dí badonnə Korɛntɪ tiinə-ba, dí kwe dí bɪcara maama mʊ dí ma ŋɔɔnɪ dɪ abam jaja. Dɪbam tiini dí soe abam dɪ dí bɪcara maama. [12] Kʊ nan daɪ dɪbam mʊ cɪgɪ sono kʊlʊ na wʊ dɪbam dɪ abam laŋa nɪ tɪn daanɪ, kʊ yɪ abam mʊ cɪga. [13] Amʊ nan loori abam nɪ á yɪ a biə mʊ te, sɪ á taá jɪgɪ amʊ sono kʊm doŋ á bɪcara nɪ.

Jwənə dɪ Baŋa-Wɛ na ba tʊŋɪ daanɪ te tɪn

[14] Abam nan yɪ zaŋɪ á kwe á tɪtɪ á wəli dɪ balʊ na ba tɔgɪ Zezi tɪn, sɪ lanyɪranɪ dɪ balɔrɔ ba jɪgɪ wəl-dɔnɔ daanɪ. Pooni dɪ lim dɪ nan ba jɪgɪ wəl-dɔnɔ. [15] Zezi Krisi dɪ sʊtaanɪ * bá wanɪ ba taa jɪgɪ ni-dɪdwɪ. Wʊlʊ na sɛ Zezi tɪn dɪ wʊlʊ na wʊ sɛ-o tɪn bá wanɪ ba taa jɪgɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ. [16] Jwənə nan bá wanɪ ya taa jɪgɪ wəl-dɔnɔ dɪ Wɛ tɪtɪ digə. Dɪbam nan mʊ nyɪ dɪ Wɛ digə kam Dʟ na zʊʊrɪ ka wʊnɪ tɪn. Bɛŋwaanɪ Wɛ maŋɪ Dʟ ta Dʟ wɪ:

«Amʊ wʊ́ ta zʊʊrɪ a nɔɔna bam wʊnɪ,
yɪ a wʊra dɪ ba.
Amʊ wʊ́ ta yɪ bantʊ Wɛ,
yɪ ba dɪ wʊ́ ta yɪ amʊ nɔɔna.»

[17] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Wɛ tagɪ Dʟ wɪ:

«Abam maŋɪ sɪ á lɪ á tɪtɪ balʊ na wʊ sɛ amʊ tɪn tɪtarɪ nɪ,
sɪ á daarɪ á pɔɔrɪ á tɪtɪ dɪ ba.
Á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ wəənu tɪlʊ maama na yɪ wo-zɔɔna tɪn.
Kʊntʊ mʊ amʊ wʊ́ joŋi abam.
[18] Amʊ wʊ́ ta yɪ abam Ko,
yɪ abam dɪ wʊ́ ta yɪ amʊ biə.»

Mʊ dí Yuutu Baŋa-Wɛ dɪlʊ na jɪgɪ dam wəənu maama baŋa nɪ tɪn na tagɪ te.

7

[1] A badon-sonnu-ba, Wɛ na goni Dʟ ni dɪm Dʟ pa Dʟ nɔɔna bam kʊntʊ tɪn, kʊ maama yɪ dɪbam ŋwaanɪ mʊ. Mʊ kʊ kuri, á pa-na dí lɪ dí tɪtɪ wo-zɔɔna yalʊ maama dí na wʊ́ kɪ yɪ ya cɔgɪ dí yɪra dɪdaanɪ dí wʊbʊŋa tɪn wʊnɪ. Pa-na dí taá kwaana dí jɪgɪ wʊ-poŋo fasɪ, dí na kwarɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ.

Pooli na jɪgɪ wʊpolo woŋo kʊlʊ ŋwaanɪ tɪn

[2] Pa-na dɪbam sono taa wʊ á bɪcara nɪ. Dɪbam nan wʊ kɪ abam wʊlʊwʊlʊ wo-balɔrɔ. Dí wʊ kɪ dí cɔgɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yigə. Dí nan wʊ pini abam wʊlʊwʊlʊ woŋo. [3] Amʊ wʊ tagɪ kʊntʊ sɪ kʊ yáalɪ abam. Amʊ maŋɪ a ta dɪ abam nɪ, kʊlʊkʊlʊ bá wanɪ kʊ pɔɔrɪ dɪbam dɪ abam sono kʊm daanɪ, kʊ na yɪ ŋwɪa naa tʊʊnɪ dɪ. [4] Amʊ tiini a jɪgɪ abam cɪga, yɪ a jɪgɪ wʊpolo zanzan abam ŋwaanɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ, yaara yalʊ maama na jɪgɪ dɪbam tɪn,

amʊ ta jɪgɪ baarɪ yɪ a tiini a jɪgɪ wʊpolo.
[5] Bɛŋwaanɪ, dɪbam na ve dí yi Masɪdʊanɪ tɪn, dí wʊ nɛ siun dɪ fɪnfɪɪn dɪ. Cana dwi təri
təri tiini ya ja dɪbam. Nɔɔna dɛɛn magɪ kantɔgɔ dɪ dɪbam, yɪ fʊʊnɪ tiini dɪ zʊ dɪbam. [6] Wɛ
nan yɪ dɪlʊ na zəni nɔɔna balʊ wʊrʊ na cɔgɪ tɪn, yɪ Dɩ pa ba bɪcara pəni tɪga nɪ. Dɩ ma
pa dɪbam dɪ bɪcara pəni tɪga nɪ, dɪ Dɩ na pɛ Titi ba dɪbam te tɪn. [7] Kʊlʊ na pɛ dɪbam wʊ
poli tɪn mʊ yɪ sɪ o na tu o ta abam na zən-o te á pa o bɪcarɪ pəni tɪga nɪ tɪn, sɪ kʊ daɪ o
na tu o wʊ dɪbam tee nɪ tɪn yɪranɪ má ŋwaanɪ. O ma ta o brɪ dɪbam amʊ fra na tiini ya
jɪgɪ abam te, dɪ á wʊrʊ na tiini tɪ cɔgɪ dɪ á na kɪ kʊlʊ na wʊ maŋɪ tɪn. O ta ma ta abam
na kwaana á zɪgɪ amʊ kwaga nɪ te tɪn. Amʊ na ni abam ŋwa kʊntʊ tɪn, kʊ pɛ amʊ wʊ
tiini kʊ poli.
[8] Amʊ nan ye nɪ, a na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊlʊ a pa abam tɪn mʊ pɛ á jɪgɪ wʊ-cɔgɔ. Amʊ nan
ta wʊ joori a za wʊbʊŋa dɪ a na pʊpʊnɪ-kʊ te tɪn. Kʊ-yigə nɪ tɪn, amʊ wʊbʊŋa ya waɪ ya
zaɪ dɪ a tɔnɔ kʊm na pɛ abam wʊ cɔgɪ tɪn, kʊ nan wʊ tiini kʊ daanɪ. [9] Amʊ laan nan jɪgɪ
wʊpolo. Kʊ daɪ abam wʊ na cɔgɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ a jɪgɪ wʊpolo, kʊ yɪ á wʊ-cɔgɔ kʊm na
pɛ á ləni á wʊ te tɪn mʊ. Á wʊ-cɔgɔ kʊm maŋɪ dɪ Wɛ na lagɪ te tɪn mʊ, sɪ dɪbam wʊ kɪ
abam wo-lɔŋɔ. [10] Bɛŋwaanɪ, nɔɔnʊ na jɪgɪ wʊ-cɔgɔ kʊlʊ na maŋɪ dɪ Wɛ wʊbʊŋa tɪn, kʊʊ́
pa o ləni o wʊ o daarɪ o na ŋwɪa Wɛ tee nɪ, yɪ kʊntʊ bá wanɪ kʊ pa o ta nɪ, o ya na
maanɪ. Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ nan na jɪgɪ wʊ-cɔgɔ nɪ balʊ na yəri Wɛ tɪn te, kʊʊ́ pa wʊntʊ ga o
ŋwɪa Wɛ tee nɪ. [11] Á nan maanɪ-na á nii wʊ-cɔgɔ kʊlʊ na yɪ Wɛ wʊbʊŋa tɪn na pɛ á ləni
wəənu tɪlʊ á ŋwɪa wʊnɪ. Kʊ pɛ á laan sɪɪnɪ á yiə dɪ Wɛ tɔgɪm, yɪ á kwaanɪ sɪ á brɪ nɪ á
wʊ tɔgɪ á kɪ lwarɪm dɪm kʊntʊ. Kʊ ta ma pa banɪ jɪgɪ abam dɪ wo-lɔŋɔ kʊlʊ na kɪ abam
tɪtarɪ nɪ tɪn. Fʊʊnɪ ma zʊ abam, yɪ amʊ fra jɪgɪ abam. Á ma tiini á kwaanɪ sɪ á laan tʊŋɪ
Wɛ na lagɪ te tɪn, yɪ á vaŋɪ wʊlʊ na kɪ wo-lɔŋɔ kʊm tɪn zwɛ. Abam na kɪ kʊlʊ maama tɪn
brɪ nɪ á ba jɪgɪ wo-lɔŋɔ kəm dɪm kʊntʊ wʊnɪ.
[12] Amʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊm a pa abam tɪn, kʊ daɪ wʊlʊ na kɪ o cɔgɪ tɪn ŋwaanɪ, kʊ nan
daɪ o na kɪ lwarɪm dɪm dɪ wʊlʊ tɪn dɪ. Amʊ nan lagɪ sɪ a pa abam mʊ lwarɪ jaja Wɛ yigə
nɪ, nɪ abam kwaanɪ zanzan dɪbam ŋwaanɪ. [13] Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí bɪcara pəni tɪga
nɪ.
Kʊ nan daɪ kʊntʊ yɪranɪ má. Dɪbam ta jɪgɪ wʊpolo kʊ ja gaalɪ, dí na nɛ sɪ Titi wʊ poli
dɪ abam tɪn ŋwaanɪ dɪ abam na pɛ o na baarɪ tɪn. [14] Amʊ na lagɪ a tʊŋ-o sɪ o ba abam
te tɪn, amʊ tee abam fɪnfɪɪn a brɪ-o. Abam nan wʊ pɛ cavɪɪra ja amʊ dɪ a na tee abam
te tɪn. Kʊntʊ tɪn, dɪbam na tee abam dí brɪ Titi te tɪn jɪgɪ cɪga mʊ, nɪ dí na yəni dí tɛ
cɪga dɪ abam maŋa maama te tɪn. [15] O na tu abam te tɪn, á jeer-o lanyɪranɪ dɪ ya-sɪʊ, yɪ
á daarɪ á sɛ o ni. Kʊntʊ, o na yəni o guli abam gulə, kʊ paɪ o tiini o jɪgɪ abam sono kʊ ja
gaalɪ.
[16] Amʊ tiini a jɪgɪ wʊpolo dɪ abam, a na jɪgɪ abam cɪga woŋo maama wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ.

8

Zezi nɔɔna bam na maŋɪ sɪ ba taa wəli daanɪ te tɪn

[1] A ko-biə-ba, dí lagɪ sɪ dí pa abam lwarɪ Wɛ na kɪ Zezi nɔɔna balʊ na wʊ Masɪdʊanɪ
tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn yu-yoŋo te tɪn mʊ. [2] Ba nɛ maŋɪm zanzan dɪ yaara yalʊ na yi-ba tɪn, yɪ

ba nan ta jɩgɩ wʊpolo kʊ ja gaalɩ. Dɩ yinigə na tiini ka jɩgɩ-ba tɩn dɩ, ba daa ta zəni nɔɔna lanyɩranɩ dɩ wʊ-yoŋo. [3] Kʊ yɩ cɩga mʊ, ba wəli nɔɔna kʊ maŋɩ dɩ ba tɩtɩ na jɩgɩ te tɩn, yɩ ba ta yəni ba paɩ kʊ dwəni ba tɩtɩ na wʊ́ daarɩ kʊlʊ tɩn. [4] Ba tɩtɩ nan mʊ mɛ ba wʊbʊŋa ba loori dɩbam sɩ dí pa-ba cwəŋə, sɩ ba taa tɔgɩ ba wəli Wɛ nɔɔna balʊ yinigə na jɩgɩ-ba Zeruzalɛm nɩ tɩn. *f3 * [5] Ba na pɛ te tɩn tiini kʊ dwe dɩbam ya na tɩɩnɩ nɩ baá pa te tɩn. Ba nan maŋɩ ba da yigə ba kɩ ba tɩtɩ dí Yuutu wʊm jɩŋa nɩ mʊ, yɩ ba daarɩ ba kɩ ba tɩtɩ dɩbam dɩ jɩŋa nɩ, sɩ kʊ maŋɩ dɩ Wɛ wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn. [6] Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ dí loori Titi wʊlʊ na maŋɩ o puli o joŋi abam səbu-lɩʊ kʊm tɩn, sɩ o joori o ba abam te o wəli abam sɩ á tʊŋɩ tɩtʊŋɩ dɩm kʊntʊ á ti. [7] Abam na tɔgɩ Wɛ cwəŋə te tɩn maŋɩ kʊ lana kʊ ja gaalɩ, dɩ á na jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ yɩ á tɔɔlɩ Dʟ kwərə kam lanyɩranɩ yɩ á jɩgɩ yəno te tɩn. Á ta kwəri á kwaanɩ dɩ Wɛ tɩtʊŋa yam, yɩ á tiini á soe dɩbam. Kʊntʊ ŋwaanɩ kwaanɩ-na sɩ á taá pa á wʊrʊ ywəmmə dɩ tɩtʊŋɩ dɩm kʊntʊ.

[8] Amʊ nan ba lagɩ sɩ a fɩn abam dɩ á na wʊ́ la səbu kʊm te tɩn. Amʊ nan pɛ abam mʊ lwarɩ nɔɔna badaara na tiini ba kwaanɩ ba wəli ba donnə te tɩn. Kʊntʊ mʊ abam wʊ́ wanɩ á brɩ nɩ á sɩɩnɩ á soe á donnə. [9] Abam maŋɩ á ye yu-yoŋo kʊlʊ dí Yuutu Zezi Krisi na pɛ o nɔɔna bam tɩn. Wʊntʊ mʊ sɛ o yagɩ o na maŋɩ o jɩgɩ jɩjɩgɩrʊ tɩlʊ maama tɩn, yɩ o daarɩ o ji yinigə tu abam ŋwaanɩ, sɩ kʊ wanɩ kʊ pa abam ji jɩjɩgɩrʊ tiinə Wɛ tee nɩ o yinigə kam ŋwaanɩ. [10] Amʊ nan na bʊŋɩ te tɩn, kʊʊ́ ta lana sɩ á kwaanɩ á ti tɩtʊŋɩ dɩlʊ abam na maŋɩ á puli tɩn. Bɩm dɩlʊ na kɛ tɩn, abam mʊ yɩ balʊ na dɛ yigə á la səbu, yɩ abam daa ta mʊ dɛ yigə á jɩgɩ kʊ wʊbʊŋa. [11] Nan tʊŋɩ-na tɩtʊŋɩ dɩm kʊntʊ á vu á ti dɩ wʊbʊŋ-ŋʊna, nɩ á na maŋɩ á lɩ wʊbʊŋa te tɩn, sɩ á taá paɩ kʊ maŋɩ dɩ á na jɩgɩ te tɩn. [12] Bɛŋwaanɩ, abam na lɩ wʊbʊŋa sɩ á wəli nɔɔna tɩn, kʊ ba cɔga dɩ woŋo kʊm na maɩ te tɩn maama. Á nan maŋɩ sɩ á wəli nɔɔna kʊ maŋɩ dɩ kʊlʊ á na jɩgɩ tɩn mʊ, sɩ kʊ daɩ nɩ kʊ gaalɩ te á na jɩgɩ tɩn. Zənə yam kʊntʊ doŋ lana Wɛ tee nɩ.

[13] Kʊ nan daɩ nɩ amʊ lagɩ sɩ a pa abam taá wəli nɔɔna sɩ bantʊ sin, sɩ abam tɩtɩ daarɩ á ji yinigə tiinə mʊ. Kʊ yɩ sɩ á taá təli daanɩ mʊ. [14] Lele kʊntʊ abam jɩŋa gara, yɩ á wʊ́ wanɩ á wəli balʊ yinigə na jɩgɩ-ba tɩn. Kʊ daarɩ, yinigə na tu ka ja abam dɩ, bantʊ dɩ daa wʊ́ wanɩ ba wəli abam dɩ ba na jɩgɩ kʊlʊ tɩn. Kʊntʊ mʊ á maama wʊ́ ta təli daanɩ. [15] Kʊ nyɩ dɩ kʊ na pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:

«Nɔɔnʊ wʊlʊ na nɛ wʊdiu zanzan tɩn daa wʊ daarɩ kʊlʊkʊlʊ.
Wʊlʊ nan na nɛ fɩnfɩɩn tɩn nyɩm daa wʊ mur-o.»

[16] Dí nan kɩ Wɛ le dɩ Dʟ na pɛ Titi wʊbʊŋa sɩ o kwaanɩ o wəli abam, nɩnɛɛnɩ dɩbam na lagɩ sɩ dí wəli abam te tɩn. [17] O ma sɛ dɩbam na loor-o sɩ o kɩ kʊlʊ abam wəlim ŋwaanɩ tɩn. Wʊntʊ tɩtɩ nan maŋɩ o lɩ wʊbʊŋa sɩ o ba abam te, bɛŋwaanɩ o tiini o lagɩ sɩ o wəli abam. [18] Dí nan lagɩ sɩ dí pa dí ko-bu wʊdoŋ mʊ tɔgɩ dɩ wʊntʊ o ba. O maa yɩ wʊlʊ Zezi nɔɔna bam maama na nɩg-o dɩ o na brɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam te tɩn. [19] Ba ta ma kwəri ba lɩ-o sɩ o taa tɔgɩ dɩ dɩbam o jaanɩ səbu kʊlʊ dí na ma dí zəni yinigə tiinə tɩn o ve Zeruzalɛm. Dí na wəli nɔɔna bam kʊntʊ tɩn, kʊ yɩ sɩ dí Yuutu wʊm mʊ na zulə, yɩ kʊ brɩ nɩ dí lagɩ sɩ dí taá wəli nɔɔna. [20] Dí nan kwaanɩ dí yɩrɩ dí tɩtɩ mʊ, sɩ nɔɔn-nɔɔnʊ yɩ na cwəŋə o yáalɩ dɩbam, dɩ dí na laɩ səbu-fɔrɔ kʊm yɩ dí cɛ-kʊ dí ma tʊŋɩ te tɩn baŋa nɩ. [21] Dí nan kwaanɩ sɩ dí kɩ kʊlʊ na lana dí Yuutu wʊm yigə nɩ dɩ nabiinə dɩ yigə nɩ tɩn mʊ.

[22] Kʊntʊ mʊ dí daa ta lagɩ sɩ dí tʊŋɩ dí ko-bu wʊdoŋ sɩ o tɔgɩ dɩ bantʊ o ba á te.

Wəənu zanzan wʊnɪ mʊ dí maas-o, yɪ dí lwarɪ nɪ o kwaana dɪ Wɛ tɪtʊŋa yam. O jɪgɪ abam cɪga lanyɪranɪ, yɪ kʊ pa o tiini o bʊŋɪ sɪ o wəli abam. [23] Kʊ na yɪ Titi, dɪbam mʊ tɔgɪ daanɪ dí tʊŋɪ abam ŋwaanɪ. Kʊ daarɪ kʊ na yɪ badaara bam, kʊ yɪ Zezi nɔɔna bam mʊ lɪ-ba sɪ ba taa tʊŋa, sɪ kʊ pa Zezi Krisi na zulə. [24] Kʊntʊ, kwaanɪ-na sɪ kʊ pa ba lwarɪ nɪ á soe á donnə, sɪ Zezi nɔɔna bam lwarɪ kʊ ni nɪ. Kʊntʊ, ba laan wʊ́ lwarɪ nɪ, dí na jɪgɪ wʊpolo dɪ abam te tɪn sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ.

9

[1] Kʊ na yɪ dɪ zənə yalʊ abam na wʊ́ tʊŋɪ á pa Wɛ nɔɔna balʊ yinigə na jɪgɪ-ba tɪn, amʊ daa wʊ maŋɪ sɪ a pʊpʊnɪ kʊlʊkʊlʊ a ma wəli da a brɪ abam. [2] Bɛŋwaanɪ a maŋɪ a ye nɪ abam jɪgɪ wʊbʊŋa sɪ á wəli-ba, yɪ a tee abam Masɪdʊanɪ tiinə bam yigə nɪ. A brɪ-ba nɪ, abam balʊ na zʊʊrɪ Akayi tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn maŋɪ á ti á yigə sɪ á la səbu kʊm, kʊ zɪgɪ deen bɪm dɪm nɪ mʊ. Masɪdʊanɪ tiinə bam na lwarɪ abam na tiini á kwaanɪ sɪ á wəli nɔɔna te tɪn, kʊ ma pa sɪ ba zanzan wʊbʊŋa tɔgɪ kəm dɪm kʊntʊ doŋ. [3] Amʊ nan bʊŋɪ sɪ a pa dí ko-biə bam ba abam te, sɪ kʊ pa dɪbam na tee abam te tɪn yɪ ba kʊ ji kafɛ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa á wanɪ á ti á yigə nɪnɛɛnɪ amʊ na maŋɪ a ta kʊlʊ a brɪ-ba tɪn. [4] Kʊ na daɪ kʊntʊ, Masɪdʊanɪ tiinə bam na tɔgɪ dɪ amʊ ba ba abam te yɪ ba lwarɪ nɪ á ta wʊ ti á yigə, kʊʊ́ pa cavɪɪra ja dɪbam dɪ dí na wɪ dí jɪgɪ á cɪga te tɪn. Kʊ ma wʊ́ pa cavɪɪra ja abam dɪ. [5] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ bʊŋɪ nɪ kʊ maŋɪ sɪ a loori dí ko-biə bam, sɪ ba da yigə ba wuuri ba ba abam te. Kʊntʊ wʊ́ pa á wanɪ á la pɛɛra yam á ti, nɪnɛɛnɪ á na maŋɪ á ta nɪ á wʊ́ kɪ te tɪn, sɪ dí laan ba dí joŋi. Amʊ lagɪ sɪ á ma á wʊ-yoŋo mʊ á pa səbu kʊm, sɪ á yɪ ta kɔrɔ ŋwaanɪ.

[6] Kʊ nyɪ dɪ nɔɔnʊ na dugi wəənu fɪnfɪɪn te tɪn mʊ, kʊntʊ tu wʊ́ ba o na fɪnfɪɪn mʊ. Kʊ daarɪ wʊlʊ na dugi zanzan tɪn, kʊntʊ tu wʊ́ ba o na zanzan mʊ. [7] Nɔɔnʊ maama nan maŋɪ sɪ o pa sɪ kʊ maŋɪ dɪ o na lɪ o wʊbʊŋa te tɪn mʊ, sɪ kʊ daɪ dɪ wʊ-cɔgɔ naa nɔɔnʊ na fɪ-o tɪn ŋwaanɪ. Wʊlʊ na paɪ dɪ wʊpolo tɪn, Wɛ soe kʊntʊ tu mʊ. [8] Wɛ nan jɪgɪ dam sɪ Dʟ pa abam Dʟ zaanɪ dɪm maama, sɪ kʊ pa á taá jɪgɪ kʊlʊ maama á na lagɪ tɪn maŋa maama, yɪ á daa ta wʊ́ ta jɪgɪ kʊ gaalɪ sɪ á taá ma kɪ wo-laarʊ dwi maama, [9] nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ kʊ wɪ:

«Nɔn-ŋʊm pɔɔrɪ o wəənu mʊ o paɪ yinigə tiinə,
yɪ o kəm-laarʊ tɪm wʊ́ ta wʊra mɪmaŋa maama.»

[10] Kʊ yɪ Wɛ mʊ paɪ nɔɔna wo-dwə yɪ ba duə, yɪ Dʟ daarɪ Dʟ pa-ba wʊdiu yɪ ba di. Dʟ nan daa ta wʊ́ zəni abam sɪ á wanɪ á wəli nɔɔna dɪ kəm-laarʊ zanzan, nɪ á na du wəənu zanzan te tɪn. Kʊntʊ mʊ á kəm-laarʊ tɪm laan wʊ́ ba tɪ kɪ dagɪm, nɪ faa na dagɪ te tɪn. [11] Wɛ wʊ́ pa á taá jɪgɪ wo-laarʊ dwi maama, sɪ á wanɪ á taá wəli nɔɔna lanyɪranɪ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa nɔɔna zanzan taa kɪ Wɛ le, ba na joŋi abam zənə yam dɪbam tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. [12] Abam na jɪgɪ Wɛ nɔɔna bam á wəli te tɪn mʊ paɪ ba naɪ kʊlʊ ba ya na gɛ tɪn. Kʊ nan daɪ kʊntʊ yɪranɪ, kʊ ta wʊ́ pa nɔɔna zanzan tiini ba taa kɪ Wɛ le kʊ ja gaalɪ. [13] Abam zənə yam kʊntʊ mʊ wʊ́ brɪ nɪ á tɔgɪ Wɛ cɪga cɪga, yɪ kʊ pa Dʟ na zulə zanzan, dɪ nɔɔna bam na lwarɪ nɪ á sɪɪnɪ á sɛ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam nɪ á na maŋɪ á ta te tɪn. Wɛ ta wʊ́ na zulə nɔɔna tee nɪ, dɪ á na lɪ á wəənu á ma zəni-ba, yɪ á daarɪ á pa nɔɔna badonnə dɪ te tɪn. [14] Ba ma wʊ́ ta loori Wɛ abam ŋwaanɪ, yɪ baá ta soe abam dɪ ba wʊ

maama, dı Wɛ na tiini Dʟ kı abam yu-yoŋo kʊ ja gaalı tın ŋwaanı.
[15] Pa-na dí kı Wɛ le Dʟ na wəli dıbam maama dı Dʟ pɛɛrı dılʊ na ba jıgı doŋ tın ŋwaanı.

10

Pooli ŋɔɔnı Wɛ na pɛ-o dam sı o ma tʊŋı Dʟ tıtʊŋa te tın

[1-2] Amʊ Pooli mʊ loori abam sı á cəgi. Abam badonnə tɛ á wı, amʊ na wʊ abam tee nı, a yəni a yı wʊlʊ na zurə dı abam tın mʊ. Kʊ daarı, amʊ na təri abam tee nı, a yəni a cana mʊ dı abam. Kʊ nan yı Zezi Krisi wʊlʊ na nıgı nɔɔna yı o jıgı ba ŋwaŋa tın ŋwaanı mʊ a loori abam sı á ləni, sı a na tu abam te, sı a daa yı kı kəm-cɛɛrı dı abam. Kʊ nan na yı balʊ na bʊŋı nı dí tıtʊŋa tɔgı nabiinə wʊbʊŋa na yı te tın, a ye lanyıranı nı amʊ wú ta jıgı baarı sı a wanı a bwɛ-ba. [3] Kʊ yı cıga, dí sıını dí yı nabiinə mʊ, kʊ nan daı nabiinə wʊbʊŋa mʊ dí ma dí jaŋı sı dí vın kʊlʊ maama na yı balɔrɔ tın. [4] Kʊntʊ maa nyı dı dí lagı dí kı jara mʊ te, kʊ nan daı nabiinə jara zıla mʊ dí jıga. Kʊ yı Wɛ dam mʊ dí jıga, yı dí maa cɔgı Wɛ dʊna bam dam. Dí cɔgı wʊbʊŋa yalʊ na paı ya jıgı swan yı ya yagı ya yı vwan tın, [5] yı dí yáalı zaasım dılʊ maama na zaŋı sı dı cı nabiinə Wɛ cıga kam wʊnı tın. Dí maa wanı wʊbʊŋa yam kʊntʊ maama dam, yı dí paı ya ləni ya sɛ Zezi Krisi ni. [6] Kʊntʊ, abam na sɛ Zezi Krisi ni dım á ti, dıbam laan wú wanı dí vaŋı balʊ maama na wʊ abam tıtarı nı yı ba ba sɛ tın zwa.
[7] Maanı-na á nii kʊ na yı te tın. Abam wʊlʊ na jıgı cıga nı o yı Zezi Krisi nɔɔnʊ, kʊntʊ tu maŋı sı o lwarı nı dıbam dı yı Zezi nɔɔna mʊ nı wʊntʊ te. [8] Kʊ nan na yı amʊ na tiini a brı abam a tıtı dı Wɛ na pɛ dıbam ni dılʊ tın ŋwaanı, amʊ ba kwarı cavııra dı kʊntʊ. Dí Yuutu wʊm pɛ dıbam ni dım kʊntʊ, sı dí taá ma dí kwɛ abam mʊ, sı kʊ daı sı dí ma cɔgı abam. [9] Amʊ ba lagı sı abam bʊŋı nı a pʊpʊnı a twaanʊ tım sı a ma fugi abam mʊ. [10] Abam badaara tɛ nı, wəənu tılʊ amʊ na pʊpʊnı a twaanʊ tım wʊnı tın mʊ cana, yı tı ta kwəri tı dana. Kʊ daarı, amʊ tıtı na wʊ á tee nı, a yı zurim yıranı mʊ, yı a ni-taanı ba kı kʊlʊkʊlʊ. [11] Balʊ na yəni ba tɛ kʊntʊ doŋ tın maŋı sı ba lwarı nı, dí na təri abam tee nı yı dí pʊpʊnı wəənu tılʊ maama tın yı bıdwı mʊ dı dí na wʊ abam tee nı yı dí kı te tın.
[12] Kʊ na yı balʊ na brı ba tıtı tın, dıbam ba lagı sı dí nyiŋi dí tıtı dı bantʊ dí nii, naa dí ta nı dıbam dı bantʊ maı daanı. Bantʊ ba jıgı swan. Ba yəni ba maı ba tıtı wʊbʊŋa mʊ ba maa maŋı daanı ba nii ba na yı te tın. [13] Kʊ nan na yı dıbam, dí ba lagı sı dí tee dí tıtı sı kʊ gaalı Wɛ na pɛ dıbam tıtʊŋı dılʊ sı dí taá tʊŋı tın. Kʊ yı Wɛ mʊ pɛ dıbam tıtʊŋı dım kʊntʊ sı dí tʊŋı abam tıtarı nı, yı dıbam maŋı sı dí kı wʊpolo dı kʊntʊ mʊ. [14] Kʊntʊ, dıbam wʊ gaalı sisəm dılʊ Wɛ na pɛ dıbam tın, dı dí na tu abam te dí tɔɔlı Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam tın. [15] Dıbam ba tee dí tıtı nɔɔna badonnə tıtʊŋa baŋa nı, sı dí gaalı sisəm dılʊ Wɛ na pɛ dıbam tın. Dí nan jıgı tıına nı á na jıgı wʊ-dıdʊa dı Wɛ te tın wú fɔgı kʊ kı dam, sı kʊ pa tıtʊŋa yalʊ dí na tʊŋı abam ŋwaanı tın wanı ya puli zanzan, sı kʊ maŋı dı tıtʊŋa yalʊ Wɛ na pɛ dıbam tın. [16] Kʊ daa ta wú pa dí na cwəŋə dí tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam dí gaalı abam na zʊʊrı je sılʊ nı tın. Kʊntʊ mʊ dí ba tee dí tıtı dı Wɛ tıtʊŋa yalʊ Dʟ tıntʊŋna badonnə na maŋı ba tʊŋı tın. [17] Kʊ nan pʊpʊnı Wɛ

tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Wʊlʊ na lagɪ sɪ o kɪ wʊpolo tɪn, sɪ o pa kʊ taa yɪ dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ.» [18] Bɛŋwaanɪ, kʊ daɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na paɪ o tɪtɪ cɪga tɪn sɪɪnɪ o jɪgɪ cɪga mʊ, kʊ nan yɪ wʊlʊ dí Yuutu wʊm na brɪ nɪ o yɪ cɪga tu tɪn mʊ.

11

Pooli tagɪ dɪ Korɛntɪ tiinə bam sɪ ba cɪ ba tɪtɪ dɪ vwan karanyɪna tiinə bam

[1] Abam nan kwaanɪ sɪ á ja á bɪcara dɪ amʊ na lagɪ a ta jwərim dɪlʊ fɪnfɪɪn tɪn. Á nan ja á bɪcara dɪ amʊ! [2] Amʊ ba sɛ abam ŋwaanɪ, nɪ Wɛ dɪ na ba sɛ Dɩ nɔɔna ŋwaanɪ te tɪn. Amʊ lagɪ sɪ a kɪ abam Zezi Krisi jɪŋa nɪ mʊ, sɪ kʊlʊkʊlʊ yɪ cɔgɪ abam. Kʊ maa nyɪ dɪ abam yɪ nɪ bukɔ wʊlʊ na wʊ cɔgɪ tɪn mʊ amʊ na goni ni sɪ a kwe a pa nɔɔnʊ dɪdʊa, yɪ nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ mʊ yɪ Zezi Krisi. [3] Amʊ nan jɪgɪ liə mʊ dɪ abam nɪ nɔɔna badaara wʊ́ sʊgɪ abam sɪ á daa yɪ sɛ Zezi Krisi dɪ á bɪcara maama, nɪnɛɛnɪ sʊtaanɪ * dɛɛn na jigi bɪsankwɪa dɪ kɪ swan dɪ ganɪ Awa * te tɪn. [4] Bɛŋwaanɪ, nɔɔnʊ wʊdoŋ na tu abam te yɪ o brɪ abam wəənu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ yɪ tɪ ba tɔgɪ dɪbam zaasɪm dɪm, á yəni á sɛ mʊ mwalɪ mwalɪ. Á maa yəni á sɛ joro kʊlʊ na daɪ Wɛ Joro * kʊm á na maŋɪ á joŋi tɪn, yɪ á daa ta sɛ kwər-ywəŋə kadoŋ, ka na daɪ Zezi kwər-ywəŋə kalʊ dɪbam na brɪ abam tɪn.

[5] Kʊ na yɪ balʊ na paɪ ba yɪ Zezi tɪntʊŋna yɪ ba pa ba dwe maama tɪn, amʊ ye sɪ a wʊ muri ba yigə nɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ. [6] Amʊ na maŋɪ a warɪ a ŋɔɔnɪ nɪ bantʊ te, a swan vɪɪrɪ a ye kʊlʊ a na ŋɔɔnɪ tɪn, yɪ maŋa maama dí maa yəni dí pa á lwarɪ nɪ dí jɪgɪ swan woŋo maama wʊnɪ jaja.

[7] Amʊ na tu abam te a brɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɪn, kʊ yɪ zaanɪ mʊ a tʊŋɪ a pa abam. Amʊ tu a tɪtɪ sɪ kʊ pa abam mʊ na yɪrɪ. Á bʊŋɪ nɪ a kɪ a tusi mʊ na? [8] Amʊ dɛɛn na wʊ abam tee nɪ a tʊŋɪ kʊntʊ tɪn, a joŋi a ŋwɪɪrʊ je-gɛ mʊ Zezi nɔɔna bam tee nɪ, nɪnɛɛnɪ a vrɪ bantʊ mʊ sɪ a ma tʊŋɪ a pa abam te. [9] Amʊ na yəni a ga woŋo maŋa kam a na wʊ á tee nɪ tɪn, a ba yaarɪ abam wʊlʊwʊlʊ. Kʊ nan yɪ dí ko-biə balʊ na nuŋi Masɪdʊanɪ ba ba tɪn mʊ jaanɪ kʊlʊ maama a na lagɪ tɪn ba ba ba pa-nɪ. Amʊ dɛɛn na maŋɪ a ba yaarɪ abam tɪn, a daa ta bá yaarɪ abam. [10] Amʊ na jɪgɪ Zezi Krisi cɪga kam te tɪn, a na beeri a vu je dɪ je Akayi nɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o cɪ amʊ yigə dɪ wʊpolo kʊlʊ a na jɪgɪ a ma tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam zaanɪ tɪn. [11] Amʊ nan na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ a ba soe abam mʊ na? Wɛ nan ye nɪ amʊ soe abam.

[12] Amʊ nan ta wʊ́ ta tʊŋɪ zaanɪ nɪ a na maŋɪ a kɪ te tɪn, sɪ kʊ pa balʊ na lagɪ sɪ ba brɪ ba tɪtɪ nɪ ba tʊŋɪ nɪ dɪbam te tɪn daa yɪ na cwəŋə ba brɪ ba tɪtɪ kʊntʊ. [13] Bantʊ na kɪ te tɪn, kʊ yɪ ba ganɪ nɔɔna mʊ. Ba maa paɪ ba yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋna mʊ, yɪ kʊ nan yɪ vwan mʊ. [14] Kʊntʊ nan daɪ wo-kɪnkagɪlɪ. Sʊtaanɪ tɪtɪ waɪ dɪ ləni dɪ brɪ nɪ dɪ yɪ malɛka * kalʊ na jɪgɪ Wɛ pooni tɪn mʊ. [15] Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ ba cana sɪ sʊtaanɪ tɪntʊŋna dɪ ləni ba brɪ ba tɪtɪ nɪ ba yɪ tɪntʊŋna balʊ na tɔgɪ Wɛ cɪga kam tɪn. Kʊ kweelim je nɪ mʊ bantʊ nan wʊ́ ba na cam sɪ kʊ maŋɪ dɪ ba tɪtʊŋa na yɪ te tɪn.

Pooli na yaarɪ te Wɛ tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ tɪn

[16] Amʊ daa ta joori a loori abam sɪ á yɪ bʊŋɪ nɪ amʊ yɪ joro mʊ. Abam nan na maŋɪ á bʊŋɪ nɪ a yɪ kʊntʊ mʊ, sɪ á kwaanɪ á ja á bɪcara, sɪ a wanɪ a na cwəŋə a brɪ a tɪtɪ fɪnfɪɪn nɪ bantʊ te. [17] Amʊ na lagɪ a ŋɔɔnɪ te a ma brɪ a tɪtɪ dagɪm tɪn, kʊ ba tɔgɪ dí

Yuutu wʊm wʊbʊŋa, kʊ nyɪ dɪ jwərim mʊ te. [18] Nɔɔna zanzan nan na yəni ba tɔgɪ nabiinə wʊbʊŋa ba ma brɪ ba tɪtɪ tɪn, amʊ dɪ waɪ a brɪ kʊntʊ doŋ. [19] Abam yəni á sɛ balʊ na yɪ jwəəru tɪn mwalɪ mwalɪ dɪ wʊpolo, yɪ á paɪ kʊ yɪ swan mʊ á jɪga. [20] Abam yəni á sɛ wʊlʊ maama na tu abam te yɪ o jɪgɪ fɪfɪʊn naa o di nyɔɔrɪ á baŋa nɪ tɪn, naa o na ganɪ abam o vrɪ tɪn, naa o na gooni abam tɪn, naa o na lɔɛ abam pʊpwaanʊ tɪn. [21] Kʊ nan na yɪ dɪbam, dí bwənə sɪ dí sɛ dí kɪ abam kʊntʊ doŋ. Kʊntʊ nan wú ta jɪgɪ cavɪɪra na?

Nɔɔnʊ nan na wʊ kwarɪ cavɪɪra sɪ o brɪ o tɪtɪ dɪ kʊlʊ o na kɪ tɪn, amʊ dɪ bá kwarɪ cavɪɪra sɪ a kɪ kʊntʊ doŋ, sɪ a ŋɔɔnɪ jwərim. [22] Bantʊ brɪ nɪ ba yɪ Zwifə * cɪga cɪga mʊ, amʊ dɪ nan sɪɪnɪ a yɪ Zwifu mʊ. Bantʊ brɪ nɪ ba yɪ Yisɪrayɛlɪ * tiinə mʊ, amʊ dɪ nan yɪ Yisɪrayɛlɪ tu mʊ. Ba wɪ ba kuri nuŋi Abraham * dwi tiinə wʊnɪ mʊ, amʊ dɪ kuri nan nuŋi daanɪ mʊ. [23] Bantʊ brɪ nɪ ba tʊŋɪ Zezi Krisi tɪtʊŋa mʊ, amʊ nan tʊŋɪ-ya a dwe-ba. (Amʊ na ŋɔɔnɪ te tɪn nyɪ dɪ a yuu mʊ tərə te.) Amʊ na tʊŋɪ a pa Zezi te tɪn tiini kʊ cɛ a yɪra kʊ dwəni bantʊ. Ba jaanɪ amʊ ba kɪ pɪɪna digə nɪ kuni zanzan kʊ dwəni bantʊ. Ba daa ta ma magɪ amʊ zanzan kʊ dwəni bantʊ. Amʊ dɛ tʊʊnɪ te kuni zanzan a kɛ. [24] Zwifə yigə tiinə bam jaanɪ amʊ kuni bɪnʊ ba magɪ balaarɪ yi fiintɔ-nʊgʊ (39). [25] Rom tiinə bam dɪ ma ja-nɪ kuni bɪtɔ ba magɪ dɪ da-lɔŋɔ. Maŋa kadoŋ nɪ nɔn-kɔgɔ ma dʊlɪ-nɪ dɪ kandwa sɪ ba gʊ. Kuni bɪtɔ mʊ a zʊ naboro a tɔgɪ nɪnɪʊ kʊm wʊ, yɪ kʊ ba kʊ cɔgɪ kʊ maŋɪ na bam wʊnɪ. Kuni bɪdwɪ mʊ amʊ dɪn na bam baŋa nɪ tɪtɪɪ dɪ wɪa maama. [26] Amʊ na yəni a beeri maŋa maama tɪn, a nɛ cana zanzan, kʊ na yɪ dɪ bwi na su sɪ pɛɛlɪ, dɪ vɪnvɪrna tee nɪ, kʊ wəli dɪ amʊ tɪtɪ dwi tiinə Zwifə bam tee nɪ dɪ dwi-gɛ tiinə dɪ tee nɪ. Amʊ daa ta nɛ cana tɪɪnɪ dɪm wʊnɪ dɪ kagʊa wʊnɪ dɪ nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ, kʊ ta wəli dɪ nɔɔna balʊ na paɪ ba yɪ dí ko-biə yɪ ba yagɪ ba daɪ tɪn tee nɪ. [27] Amʊ yəni a tiini a tʊŋɪ zanzan kʊ cɛ a yɪra nɪ. Kuni zanzan kʊ ma pa a ba dɔ a sui. Kana dɪ na-nyɔm dɪ maa jaanɪ-nɪ yɪ a pɪɪnɪ a tɪtɪ kuni zanzan. Waarʊ maa yəni tɪ zʊ-nɪ yɪ a ba jɪgɪ gwaarʊ. [28] Amʊ nan bá wanɪ a ta wəənu tɪm maama a ti. Kʊlʊ nan na wəli da tɪn, Zezi nɔɔna bam na wʊ je sɪlʊ maama nɪ tɪn wʊbʊŋa mʊ tiini ya jɪgɪ-nɪ dɛ maama. [29] Nɔɔnʊ na bwənə Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm wʊnɪ, kʊ cɔgɪ amʊ wʊ mʊ nɪnɛɛnɪ kʊ yɪ amʊ tɪtɪ mʊ te. Nɔɔnʊ na tusi o yagɪ Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm, kʊ yəni kʊ tiini kʊ cɔgɪ a wʊ mʊ.

[30] Kʊ nan na fɪn sɪ a brɪ a tɪtɪ tɪn, amʊ wú brɪ a tɪtɪ dɪ wəənu tɪlʊ na brɪ nɪ a bwənə tɪn mʊ. [31] Baŋa-Wɛ ye nɪ amʊ ba fɔ vwan. Dɪntʊ mʊ yɪ dí Yuutu Zezi Ko, yɪ Dɩ maŋɪ dɪ zulə sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [32] Amʊ dɛɛn na wʊ Damasɪ tɪʊ kʊm wʊnɪ tɪn, gʊvɪrma tu wʊlʊ na nii tɪʊ kʊm o pa Pɛ Arɪta tɪn mʊ tiŋi nɔɔna tɪʊ kʊm niə yam nɪ, sɪ ba yɪrɪ amʊ ba ja ba pa-o. [33] Zezi karabiə bam ma kwe-nɪ ba kɪ tɪtɔgɔ wʊnɪ, yɪ ba lə ŋʊna kʊ ni nɪ ba pa a tɔgɪ tɪʊ kʊm kəbrə kam təkoro a tu yɪ a lu.

12

Wɛ na vɪɪrɪ Pooli wəənu tɪlʊ tɪn

[1] Kʊ nan fɪn mʊ sɪ a brɪ a tɪtɪ dɪ kʊ na maŋɪ kʊ ba jɪgɪ nyɔɔrɪ dɪ, yɪ a ta wú ta dí Yuutu wʊm na pɛ a yi na Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪlʊ na səgi tɪn, dɪdaanɪ o na mɛ o cɪga kam o ma vɪɪrɪ-nɪ te tɪn. [2] Amʊ nan ye nɔɔnʊ wʊdoŋ, o na yɪ Zezi Krisi nɔɔnʊ. *f4 * Bɪna fugə-yana na kɛ tɪn, Wɛ dɛɛn kwe-o Dɩ ja Dɩ di Dɩ sɔŋɔ. Amʊ nan yəri kʊ yɪ o yɪra tɪtɪ mʊ naa o

joro mʊ. Wɛ nan mʊ ye kʊ na yɪ te tɪn. [3-4] Amʊ nan ye nɪ wʊntʊ sɪɪnɪ o yi Wɛ-sɔŋɔ mʊ. Kʊ nan na yɪ o yɪra tɪtɪ mʊ naa o joro mʊ, amʊ yəri, Wɛ mʊ ye. Kʊ nan yɪ dáanɪ mʊ o ni bɪtarɪ sɪlʊ na warɪ sɪ ŋɔɔnɪ tɪn, yɪ sɪ wʊ maŋɪ sɪ nabiinu ta dɪ o ni tɪn. [5] Amʊ wʊ́ ta kɪ wʊpolo nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ na nɛ kʊlʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Kʊ na daɪ kʊntʊ a bá sɛ sɪ a brɪ a tɪtɪ, kʊ na daɪ wəənu tɪlʊ na brɪ nɪ a bwənə tɪn yɪranɪ ŋwaanɪ. [6] Amʊ ya na bʊŋɪ sɪ a brɪ a tɪtɪ, kʊ bá ta yɪ jwərim a na tɛ cɪga tɪn ŋwaanɪ. A nan bá brɪ a tɪtɪ kʊntʊ. A ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bʊŋɪ kʊlʊ na dwe amʊ tɪn o pa-nɪ, sɪ o laan taa nii a tɪtʊŋa na yɪ te dɪ a ni-taanɪ na yɪ te tɪn.

[7] Wɛ ba lagɪ sɪ a kɪ kamunni dɪ wo-kɪnkagɪla yalʊ zanzan a na nɛ tɪn. Mʊ kʊ kuri Dɩ pɛ cam wʊ a yɪra wʊnɪ, nɪ sabarɪ na zɔ-nɪ te tɪn. Sʊtaanɪ ma tɔgɪ kʊ ŋwaanɪ sɪ dɪ yaarɪ-nɪ, sɪ a daa yɪ wanɪ a kɪ kamunni. [8] Kuni bɪtɔ mʊ a loori dí Yuutu wʊm sɪ o lɪ cam dɪm kʊntʊ a yɪra nɪ. [9] O maa wʊ sɛ, yɪ o wɪ: «Amʊ zaanɪ dɪm maŋɪ nmʊ. Bɛŋwaanɪ amʊ dam dɪm wʊ́ tiini dɪ tʊŋɪ balʊ na bwənə tɪn tee nɪ mʊ.»

Mʊ kʊ kuri amʊ kɪ wʊpolo zanzan dɪ wəənu tɪlʊ na brɪ nɪ a bwənə tɪn, sɪ kʊ pa Zezi Krisi dam dɪm taa kwəli-nɪ. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ, a na yəni a bwənə, naa nɔɔna na jɪgɪ-nɪ ba twɪa, naa cam dɪ bɛɛsɪm dɪ liə na jɪgɪ-nɪ, amʊ ta jɪgɪ wʊpolo dɪ kʊntʊ maama Zezi Krisi ŋwaanɪ. Bɛŋwaanɪ, a na yəni a bwənə maŋa kalʊ tɪn, kantʊ maŋa nɪ mʊ Zezi pa-nɪ dam.

Pooli na li Korɛntɪ tiinə bam ŋwaanɪ te tɪn

[11] Amʊ na brɪ a tɪtɪ te tɪn yɪ jwərim mʊ, yɪ kʊ yɪ abam fɪfɪʊn ŋwaanɪ mʊ a kɪ kʊntʊ. Kʊ yɪ abam mʊ ya maŋɪ sɪ á brɪ amʊ cɪga kam. Kʊ yɪ cɪga mʊ nɪ amʊ daɪ kʊlʊkʊlʊ. Kʊ nan na yɪ balʊ na paɪ ba yɪ Zezi tɪntʊŋna yɪ ba pa ba dwe maama tɪn, a wʊ muri bantʊ yigə nɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ. [12] Amʊ dɛɛn na wʊ abam tee nɪ tɪn, amʊ tʊŋɪ dɪ pu-dɪa mʊ, yɪ Wɛ kɪ wo-kɪnkagɪla dɪ wəənu tɪlʊ maama na brɪ nɪ amʊ sɪɪnɪ a yɪ Zezi tɪntʊŋnʊ tɪn. [13] Abam nan bʊŋɪ nɪ a wʊ kɪ abam lanyɪranɪ nɪ a na kɪ Zezi nɔɔna bam je sɪdonnə nɪ te tɪn mʊ na? Kʊ nan yɪ cɪga mʊ nɪ a wʊ yaarɪ abam sɪ á pa-nɪ zənə. Á nan yagɪ kʊntʊ woŋo kʊm á ma cɛ-nɪ.

[14] Amʊ na ti a yigə sɪ a ba abam te lele kʊntʊ tɪn, kʊ laan lagɪ kʊ kɪ kuni bɪtɔ mʊ. Amʊ nan daa ta bá yaarɪ abam sɪ á pa-nɪ zənə. Kʊ nan daɪ á wəənu naa á səbu mʊ a laga, kʊ yɪ á tɪtɪ mʊ. Kʊ yɪ kwə mʊ lagɪ wəənu ba tiŋi ba biə ŋwaanɪ, sɪ kʊ daɪ biə mʊ wʊ́ kɪ kʊntʊ ba pa ba kwə. Abam nan nyɪ dɪ amʊ biə mʊ te. [15] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ wʊ́ ta jɪgɪ wʊpolo sɪ a kwe a wəənu maama a cɔgɪ kʊ wəli dɪ a tɪtɪ yɪra abam ŋwaanɪ. Amʊ na tiini a soe abam te tɪn, kʊ maŋɪ sɪ abam taá ba soe amʊ na?

[16] Abam laan lwarɪ nɪ a dɛɛn ba yaarɪ abam amʊ zənə ŋwaanɪ. Nɔɔna badaara nan tɛ nɪ, amʊ kɪ swan mʊ a ma joŋi á səbiə. [17] Kʊ nan na yɪ amʊ na tʊŋɪ nɔɔna balʊ maama abam tee nɪ tɪn, a wʊ tɔgɪ ba wʊlʊwʊlʊ ŋwaanɪ a pini abam səbu. [18] Kʊ na yɪ Titi, a dɛɛn loor-o mʊ sɪ o ba abam te, yɪ a tʊŋɪ dí ko-bu wʊdoŋ sɪ o tɔgɪ dɪd-o o ba. Titi nan wʊ pini abam kʊlʊkʊlʊ. Abam paɪ sɪ Titi dɪ amʊ wʊbʊŋa daɪ bɪdwɪ mʊ na? Dɪbam nan tɔgɪ cwəŋə dɪdʊa mʊ.

[19] Abam bʊŋɪ nɪ dí na ŋɔɔnɪ tɪntʊ maama tɪn, kʊ yɪ abam yigə nɪ mʊ dí ŋɔɔnɪ sɪ dí ma joŋi dí tɪtɪ na? Dí nan na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, kʊ yɪ Wɛ yigə nɪ mʊ dí ŋɔɔna.

A badon-sonnu-ba, dí na kı kulu maama tın yı sı dí zəni abam mu, sı á vu yigə Wɛ cwəŋə kam wunı. [20] Amu nan jıgı liə mu abam ŋwaanı sı, a na tu abam te, abam bá ta yı nı amu na lagı te tın, yı kuú pa amu dı bá ta yı nı abam na lagı te tın. Amu ta maa jıgı liə sı á wú ta magı kantɔgɔ daanı, yı á jıgı wu-guru dı ban-zɔŋɔ, yı á lagı á yıratu zənə, yı á twı daanı, yı á yı bıbarı-nyına, yı á gooni daanı, yı á kwəri á kı yɔɔ yɔɔ. [21] Amu daa ta jıgı liə mu dı abam sı, amu na joori a ba á te, amu Tu Wɛ wú pa a na cavııra abam ŋwaanı, dı abam zanzan na wu ləni á wu dı lwarım dılu á na maŋı á kı tın. Amu na nɛ kuntu, kuú pa a wu cɔgı zanzan dı á ta na kı wo-digiru dı boorim kikiə dwi maama yı á ba yagı tın.

13

Pooli na kaanı Korɛntı tiinə bam te o ma kweeli tın

[1] Amu na lagı a ba abam te lele tın, ku laan lagı ku kı kuni bıtɔ mu. Wɛ tɔnɔ kum nan tagı ku wı: «Nɔɔnu na lagı sı o saŋı o doŋ, ku maŋı sı nɔɔna bale naa batɔ mu taa yı o maana tiinə.» [2] Kuntu ŋwaanı amu daa ta lagı a kaanı abam balu dɛɛn na maŋı á kı lwarım tın dı balu na daarı tın maama, sı á ləni á wuru dı á kəm-balwaaru tım. Amu daama na wu abam tee nı tın, a maŋı a kaanı abam kuntu. Amu nan daa təri abam tee nı lele kuntu, yı a lagı sı a ta kaanı abam, sı ku kı kuni bıle. Kuntu ŋwaanı, taá ye-na nı, amu na joori a ba sı a na abam, nɔɔnu wulu maama daa ta na wu zagı o kikiə tın bá lu. [3] Kuntu mu abam wú lwarı nı ku sıını ku yı Zezi Krisi kwərə mu a jıgı a ŋɔɔna, nı abam na maŋı á lagı sı á lwarı te tın. Zezi na kı abam te tın ba brı nı o bwənə, o brı o dam mu abam tıtarı nı. [4] Ku nan yı cıga, o sɛ o tu o tıtı o ji nabwəm yı ba pa-o tuun-dagara * baŋa nı. Ku daarı o laan nan jıgı ŋwıa Wɛ dam dım ŋwaanı mu. Dıbam na yı o nɔɔna tın, dıbam dı bwənə mu, dí nan na ŋwı dıd-o tın, dí na wú kı te dı abam tın yı Wɛ dam dım ŋwaanı mu.

[5] Abam nan maŋı sı á maanı á tıtı mu á nii, á jıgı wu-dıdua dı Zezi na. Abam na maanı á tıtı kuntu, á bá lwarı nı Zezi Krisi wura dı abam na? Naa ku yı abam maŋı á tıtı mu yı á maŋı á ga? [6] Amu nan jıgı tıına sı á maanı á lwarı nı dıbam sıını dí yı Zezi Krisi tıntuŋna mu. [7] Dí yəni dí loori Wɛ dí pa abam, sı á yı taá kı lwarım mu. Ku dai nı dí lagı sı dí brı nɔɔna mu nı dí yı Zezi tıntuŋna. Dí nan lagı sı á taá kı kulu na lana tın mu, dı nɔɔna na maŋı ba brı nı dıbam mu tuŋı dí ga dı. [8] Dıbam bá sɛ sı dí kı kulu na wú cɔgı Wɛ cıga kam tın, dí wú ta kı te na wú zəni-ka tın mu. [9] Abam na jıgı Wɛ dam dım, yı dıbam na maŋı dí bwənə, dí ta jıgı wupolo. Dí nan wú ta loori Wɛ sı Dɩ zəni abam, sı á bı lanyıranı Wɛ cwəŋə kam wunı. [10] Ku yı kuntu ŋwaanı mu a pupunı wəənu tıntu a pa abam yı a təri á tee nı, sı a na tu á te, sı a daa yı kı kəm-cɛɛrı dı abam dı dam dılu dí Yuutu wum na pɛ-nı tın. Dam dım kuntu yı sı a ma fɔgı abam mu, sı ku dai sı a ma cɔgı abam.

Pooli na jɔɔnı Korɛntı tiinə bam o ma kweeli te tın

[11] A ko-biə-ba, Wɛ wú pa á jəni lanyıranı. Kwaanı-na sı Wɛ wú pa á bı lanyıranı Dɩ cwəŋə kam wunı. Á nan kı-na nı amu na loori abam te tın. Á taá jıgı wubuŋ-dıdwı, sı á daarı á taá jıgı bıcarı-zuru, sı Wɛ dılu na pai sono dı bıcarı-zuru tın wú ta wu abam tee

nɩ.
[12] Á na jeeri daanɩ, sɩ á taá jɔɔnɩ daanɩ lanyɩranɩ dɩ sono dɩ wʊ-poŋo.
Wɛ nɔɔna bam maama jɔɔnɩ abam.
[13] Dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam maama yu-yoŋo,
Baŋa-Wɛ sono kʊm wú ta wʊ á tee nɩ,
yɩ Dl Joro kʊm wú pa á taá ŋwɩ daanɩ dɩ ywəəni. [1:19]\f3 8:4 Nii-na Rom 15:26.

[1:19]Silivɛn dɩ Silasɩ maama yɩ nɔɔnʊ dɩdʊa yɩrɩ mʊ. Nii-na Tɩtʊŋa Tɔnɔ 15:22.
\f2 4:6 Wɛ dɛɛn tagɩ kʊntʊ maŋa kalʊ Dl na kɩ lʊgʊ baŋa tɩn mʊ.

Galatɩ

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɩ o pa Galatɩ tiinə tɩn na brɩ dɩbam kʋlʋ tɩn mʋ tɩntʋ

Pooli pʋpʋnɩ tɔnɔ kʋntʋ o pa Wɛ nɔɔna balʋ na wʋ Galatɩ nɩ tɩn mʋ. O dɛɛn na kaagɩ je sɩm kʋntʋ nɩ o tɔɔlɩ Wɛ kwərə o brɩ nɔɔna tɩn, badaara kɩ ba wʋ-dɩdʋa dɩ Zezi. Kʋntʋ kwaga nɩ, nɔɔna badonnə dɩ ma daa ba ba brɩ nɔɔna bam nɩ balʋ na daɩ Zwifə tɩn dɩ maŋɩ sɩ ba sɛ Zwifə cullu tɩm, sɩ baara dɩ go dɩ ba bəkəri nɩ Zwifə cullu tɩm na brɩ te tɩn.
Pooli nan vɩn zaasɩm dɩm kʋntʋ, dɩ na daɩ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam tɩn ŋwaanɩ. O laan ma pʋpʋnɩ sɩ o pa balʋ maama ya na ywəri ba tɔgɩ vwan zaasɩm dɩm kʋntʋ tɩn, sɩ ba joori ba tɔgɩ cɩga cwəŋə kam. O maa brɩ nɩ, kʋ yɩ ba na kɩ ba wʋ-dɩdʋa dɩ Zezi yɩ ba na o ŋwɩa kam tɩn (2:20) mʋ wʋ́ wanɩ kʋ pa ba maŋɩ lanyɩranɩ Wɛ yigə nɩ, sɩ kʋ daɩ ba na sɛ cullu tɩm tɩn ŋwaanɩ.

Pooli dɛ yigə o brɩ Zezi dɛɛn na bəŋ-o sɩ o taa yɩ o tɩntʋŋnʋ, dɩ Zezi tɩtɩ na brɩ-o o kwər-ywəŋə kam te tɩn. O brɩ wʋm dɩ Zezi tɩntʋŋna badaara bam na kɩ ni daanɩ, sɩ wʋm taa tʋŋɩ dwi-gɛ tiinə tee nɩ, yɩ ba sɛ nɩ o zaasɩm dɩm tɔgɩ Zezi cɩga kam tɩn. O wɩ sɩ o jɩgɩ ni sɩ o taa yɩ Zezi tɩntʋŋnʋ Wɛ na bəŋ-o yɩ kʋ daɩ nabiinə tɩn ŋwaanɩ (pɔɔrɩm 1-2).
O maa ma Wɛ twaanʋ tɩlʋ na maŋɩ tɩ pʋpʋnɩ faŋa faŋa tɩn o brɩ nɩ, n na kɩ n wʋ-dɩdʋa dɩ Zezi mʋ nń na vrɩm, sɩ kʋ daɩ n na tɔgɩ Zwifə bam cullu tɩm tɩn ŋwaanɩ. Zezi na tɩgɩ tʋʋn-dagara baŋa nɩ tɩn, o pɛ dí laan te dí tɩtɩ, dí daa bá ta yɩ cullu gambɛ (pɔɔrɩm 3-4).
Tɔnɔ kʋm tiim jəgə nɩ, o brɩ nɩ dí maŋɩ sɩ dí taá ŋwɩ nɩ balʋ na te ba tɩtɩ te tɩn mʋ. Kʋ maŋɩ sɩ dí pa Wɛ Joro kʋm vaŋɩ dɩbam kʋ pa dɩbam ŋwɩ-dʋŋa kalʋ na lana tɩn, sɩ dí taá jɩgɩ da-sono (pɔɔrɩm 5-6).

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɩ o pa

GALATƖ TIINƎ tɩn

1

[1] Amʋ Pooli wʋlʋ na yɩ Zezi Krisi tɩntʋŋnʋ tɩn mʋ pʋpʋnɩ tɔnɔ kʋntʋ. Kʋ daɩ nabiinə mʋ tʋŋɩ-nɩ, kʋ nan daɩ nɔɔnʋ mʋ tiŋi-nɩ sɩ a taa yɩ Zezi Krisi tɩntʋŋnʋ. Kʋ yɩ Zezi Krisi tɩtɩ mʋ kuri-nɩ, dɩdaanɩ dí Ko Wɛ dɩlʋ na bi-o DƖ pa o yagɩ tʋʋnɩ tɩn.
[2] Dí ko-biə balʋ maama na wʋ amʋ tee nɩ tɩn dɩ jɔɔnɩ abam balʋ na yɩ Zezi kɔgɔ kʋm wʋ nɔɔna yɩ á zʋʋrɩ Galatɩ tɩɩnɩ dɩm nɩ tɩn.
[3] Dí Ko Wɛ dɩ dí Yuutu Zezi Krisi wʋ́ pa abam yazurə dɩ yu-yoŋo.
[4] Zezi Krisi nan mʋ dɛ dí Ko Wɛ wʋbʋŋa na lagɩ te tɩn maama yɩ o sɛ sɩ o tɩ dɩbam

lwarım ŋwaanı, sı o ma wanı o vrı dıbam zım lugu baŋa wo-balwaaru tım wunı.
[5] Baŋa-Wɛ maŋı dı zulə mu sı ku taa ve maŋa kalu na ba ti tın. Amina. *

Kwər-ywəŋə kadoŋ daa tərə ku na dai Zezi kwər-ywəŋə kam yıranı

[6] Abam na kı te tın nan mu pɛ amu yıra sɔɔrı. Wɛ dɛ Zezi Krisi ŋwaanı mu Dl kuri abam zaanı sı á taá yı Dl nɔɔna, yı á laan da á zaŋı á ma á kwaga á ya dıntu, sı á daarı á sɛ kwər-ywəŋə kadoŋ. [7] Ku yı cıga mu, kwər-ywəŋə kadoŋ daa tərə, ku na dai Zezi kwər-ywəŋə kalu dí na maŋı dí brı abam tın yıranı. Amu nan tagı kuntu, bɛŋwaanı nɔɔna badaara mu wu abam tıtarı nı ba na kwaanı sı ba pipiri Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam, yı ba pai á wubuŋa vugimə. [8] Nɔɔnu nan na tu á te yı o brı abam kwər-ywəŋə kadoŋ, yı ka dai Zezi kwər-ywəŋə kalu dí na maŋı dí brı abam tın, sı á yı sɛ kuntu tu. Ku na maŋı ku yı dıbam tıtı wu nɔɔnu, naa ku na yı malɛka * mu zı nuŋi wɛyuu, yı ka na brı abam kwər-ywəŋə kadoŋ, Wɛ wú cɔgı ku tu. [9] Amu nan ta wú joori a fɔgı a ta nınɛɛnı dıbam na maŋı dí ta kulu dı abam tın. Nɔɔnu na brı abam kwər-ywəŋə kadoŋ, yı ku dai Wɛ kwər-ywəŋə kalu á na maŋı á sɛ tın, Wɛ wú cɔgı ku tu.
[10] A na tagı kulu tın, ku dai nı a lagı sı nabiinə mu sɛ nı a na kı kulu tın maŋı, ku yı sı Wɛ mu sɛ nı a na kı te tın maŋı. A nan ba lagı sı a pa nabiinə wuru poli dı amu. A ya na lagı kuntu, a bá wanı a taa yı Zezi Krisi tıntuŋnu.

Ku na kı te yı Pooli ji Zezi tıntuŋnu tın

[11] A ko-biə-ba, a lagı sı á lwarı nı Zezi kwər-ywəŋə kalu amu dɛɛn na tɔɔlı a brı abam tın wu nuŋi nabiinə te. [12] Ku dai nabiinu mu kwe-ka o pa-nı sı a tɔɔlı. Nɔɔn-nɔɔnu nan wu zaası-nı-ka. Ku yı Zezi Krisi tıtı mu vıırı amu o kwər-ywəŋə kam.
[13] Abam maŋı á ni amu dɛɛn na tɔgı Zwifə cullu tım cwəŋə kam yı a kı te tın. A dɛɛn tiini a bɛɛsı Zezi nɔɔna bam, yı a ya kwaana sı a cɔgı ba kɔgɔ kum maama. [14] Ku na yı a yuu donnə bam wunı, a dɛɛn sɛ Zwifə bam cullu tım a dwəni ba zanzan, amu dɛɛn na kwaanı a tɔgı dí nabaara bam cwe sım lanyıranı tın ŋwaanı. [15] Dı kuntu maama, Wɛ kı-nı yu-yoŋo yı Dl kuri-nı ku loori ba na wú lu-nı tın. Dl laan ma bəŋi-nı sı a taa tuŋı a pa-Dl. [16] Maŋa kalu Dl wubuŋa na lagı tın mu Dl vıırı-nı sı a lwarı Dl Bu wum, sı a daarı a tɔɔlı o kwər-ywəŋə kam a brı dwi-gɛ * tiinə. Maŋa kam kuntu nı a wu ve a bwe nɔɔn-nɔɔnu woŋo ka ŋwaanı. [17] Amu wu ve Zeruzalɛm sı a na balu na maŋı ba yı Zezi tıntuŋna ba loori amu tın. A nan yɔɔrı Arabi mu a vu. Kuntu kwaga nı mu a laan joori a ba Daması.
[18] Bına yatɔ na kɛ tın, a laan ma zaŋı a vu Zeruzalɛm sı a na Pıyɛɛrı, sı dí lwarı daanı. A ma kı da fugə-yanu o tee nı. [19] Amu daa wu nɛ Zezi tıntuŋnu wudoŋ a wəli da, ku na dai dí Yuutu Zezi nyaanı Zakı yıranı mu a nɛa.
[20] A na pupunı wəənu tılu maama tın yı cıga mu. Wɛ ye amu wu. Ku nan dai vwan mu a fɔga.
[21] Kuntu kwaga nı, a laan ma zaŋı a tulı a vu Siiri dı Silisi tıını dım. [22] Zezi Krisi nɔɔna balu na wu Zude tıını dım nı tın ya daa ta wu nɛ amu dı ba yi. [23] Ba nan maŋı ba ni nɔɔna badaara na tɛ amu taanı ba wı: «Nɔɔnu wulu dɛɛn ya na bɛɛsı dıbam tın laan mu zagı o kikiə, yı o wura o tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam sı o pa nɔɔna ba ba sɛ Zezi Krisi, yı ku

yı Zezi cwəŋə kam kʊntʊ mʊ o dɛɛn kwaana sı o ya cɔgı.»
[24] Ba na ni amʊ taanı kʊntʊ tın, kʊ ma pa ba zuli Wɛ lanyıranı.

2

Pooli na ŋɔɔnı dı Zezi tıntʊŋna badonnə te tın

[1] Bına fugə yana na kɛ tın, amʊ dı Banabası ma joori dí vu Zeruzalɛm. A ma ja Titi dı a wəli da. [2] Kʊ nan yı Wɛ mʊ brı-nı sı a vu dáanı. A ma vu a na balʊ ba na nii nı ba yı Zezi kɔgɔ kʊm yigə tiinə tın. A na nɛ-ba tın, amʊ dı bantʊ yıranı ma jəni daanı dí ŋɔɔnı, sı a pa ba lwarı kwər-ywəŋə kalʊ a na yəni a brı dwi-gɛ * tiinə bam tın. Bɛŋwaanı amʊ ba lagı sı a na puli a brı kwər-ywəŋə kalʊ tın dı a ta na jıgı kalʊ a brı lele tın ji kafɛ.
[3] Titi wʊlʊ na tɔgı dı amʊ o vu Zeruzalɛm tın maa yı Grɛkı tu. Ba nan wʊ fı-o ba pa o go nı Zwifə bam na goni ba bəkəri * te tın. [4] Nɔɔna badaara nan mʊ wʊra ba na pai ba yı Zezi karabiə yı ba yagı ba dai. Nɔɔna bam kʊntʊ ya ŋɔgı mʊ ba zʊ Zezi kɔgɔ kʊm wʊ, sı ba maanı dıbam ba nii dí na ŋwı dı Zezi Krisi yı dí te dí tıtı te tın. Ba nan lagı sı ba pa dí joori dí ji gambɛ mʊ Zwifə bam cullu tım ŋwaanı. [5] Dí nan wʊ sɛ-ba dı fınfıın dı, sı ba yı wanı ba cɔgı cıga kalʊ abam na maŋı á lwarı Wɛ kwər-ywəŋə kam wʊnı tın.
[6] Amʊ dɛɛn na ve a ŋɔɔnı dı balʊ ba na wı ba yı Zezi kɔgɔ kʊm yigə tiinə tın, ba wʊ nɛ woŋo sı ba wəli amʊ zaasım dım nı. Ba nan na sıını ba yı yigə tiinə, naa ba na dai dı, kʊ dai kʊlʊkʊlʊ dı amʊ, bɛŋwaanı Wɛ ba kuri nɔɔna daanı. [7] Bantʊ nan nɛ nı Wɛ mʊ sıını Dl kı Dl kwər-ywəŋə kam amʊ jıŋa nı sı a ja vu a brı dwi-gɛ tiinə, nı Dl na kı-ka Pıyɛɛrı jıŋa nı sı o ma brı Zwifə bam te tın. [8] Bɛŋwaanı Wɛ mʊ pɛ Pıyɛɛrı dam sı o taa yı Zezi tıntʊŋnʊ Zwifə bam ŋwaanı. Kʊ nan yı dıntʊ dı mʊ pɛ amʊ dam sı a taa yı Zezi tıntʊŋnʊ dwi-gɛ tiinə bam ŋwaanı. [9] Zakı dı Pıyɛɛrı dı Zan balʊ ba na nii nı ba yı Zezi kɔgɔ kʊm dıdɛɛra tın ma lwarı nı, kʊ yı Wɛ mʊ pɛ-nı yu-yoŋo sı a taa tʊŋı tıtʊŋı dım kʊntʊ. Kʊntʊ ŋwaanı ba ma sɛ sı amʊ dı Banabası taa tʊŋı dı ba, yı ba ja dí jıa. Dí maama ma sɛ nı amʊ dı Banabası maŋı sı dí vu dwi-gɛ tiinə bam te mʊ dí brı-ba Wɛ kwər-ywəŋə kam, sı bantʊ dı maŋı Zwifə bam tee nı ba brı-ka. [10] Woŋo dıdʊa yıranı mʊ ba loori dıbam, sı dí yı swe kʊ ni nı. Kʊ yı sı dí guli dí zəni yinigə tiinə balʊ na wʊ ba kɔgɔ kʊm wʊnı Zeruzalɛm nı tın. Mʊ woŋo kʊlʊ a na tiini a kwaanı a kıa.

Pooli na brı nı Pıyɛɛrı kı kʊ wʊ maŋı te tın

[11] Kʊ daarı maŋa kalʊ Pıyɛɛrı dɛɛn na tu o wʊ Antıɔsı nı tın, mʊ amʊ kaan-o jaja, sı a brı-o nı o wʊ kı cıga. [12] Bɛŋwaanı, o na yi Antıɔsı tın, o yəni o tɔgı o di dı dwi-gɛ * tiinə mʊ. Kʊ daarı, nɔɔna badonnə na nuŋi Zakı-ba te ba ba dáanı tın, Pıyɛɛrı laan pipiri o wʊbʊŋa yı o vın sı o taa tɔgı o di dı dwi-gɛ tiinə bam. O pɔɔrı o tıtı kʊntʊ, bɛŋwaanı o kwarı balʊ na brı nı wʊlʊ maama na tɔgı Wɛ cwəŋə tın maŋı sı o go nı Zwifə bam na goni ba bəkəri * te tın. [13] Zwifə balʊ na tu ba sɛ Zezi tın badaara dı ma ji pipiri-nyına nı Pıyɛɛrı na kı te tın, yı Banabası dı yagı o tıtı o pa ba ja-o ba zʊ ba pipirim dım wʊnı.
[14] Kʊntʊ mʊ a nɛ nı ba daa ba tɔgı cıga kalʊ Wɛ kwər-ywəŋə kam na brı tın. A laan ma zıgı ba maama yigə nı, yı a ta dı Pıyɛɛrı a wı: «Nmʊ yı Zwifu mʊ, yı n kı nı n yı dwi-gɛ tu mʊ te yı n daa ba tɔgı Zwifə cullu tım. Bɛɛ nan mʊ yı n laan lagı sı n fın dwi-gɛ tiinə bam sı ba sɛ Zwifə bam cullu tım?»

[15] Kʊ yɪ cɪga mʊ, dɪbam yɪ Zwifə bam tɪtɪ dwi mʊ, sɪ dí daɪ dwi-gɛ tiinə balʊ na yəri Wɛ cullu tɪm tɪn. [16] Dɪ kʊ dɪ, dɪbam laan tu dí lwarɪ nɪ nɔɔnʊ wʊ́ na cɪga Wɛ tee nɪ mʊ dɪ o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi yɪranɪ, sɪ kʊ daɪ nɪ o na sɛ cullu tɪlʊ Wɛ na pɛ Zwifə bam tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ tɪn, dí tu dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi sɪ kʊ pa dí na cɪga mʊ Wɛ tee nɪ, bɛŋwaanɪ kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ: «Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o na cɪga Wɛ tee nɪ Dʟ cullu tɪm sɛɛm ŋwaanɪ.»

[17] Dɪbam balʊ na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wʊ́ na cɪga Wɛ tee nɪ. Kʊ nan ya na yɪ cɪga nɪ dɪbam balʊ na ba tɔgɪ Zwifə bam cullu tɪm tɪn yɪ nɔn-balwaarʊ mʊ Wɛ yigə nɪ, kʊ brɪ nɪ Zezi tɪtɪ mʊ ganɪ dɪbam sɪ dí tusi na? Aye. Kʊ daɪ kʊntʊ. [18] Amʊ nan na joori a pipiri a sɛ Zwifə cullu tɪm a ya na maŋɪ a yagɪ tɪ tɔgɪm tɪn, kʊ brɪ nɪ a yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na kɪ o cɔgɪ cullu tɪm tɪn mʊ. [19] Wɛ cullu tɪm tɪtɪ mʊ brɪ nɪ amʊ nyɪ dɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na tɪgɪ tɪn mʊ te, tɪ nan daa ba jɪgɪ dam amʊ baŋa nɪ Zezi na vrɪ-nɪ tɪn ŋwaanɪ. Kʊ nan kɪ kʊntʊ, sɪ kʊ pa a taa ŋwɪ Wɛ ŋwaanɪ mʊ. [20] Ba dɛɛn na pagɪ Zezi Krisi tʊʊn-dagara * baŋa nɪ tɪn, kʊ nyɪ dɪ amʊ tɔgɪ dɪd-o mʊ a tɪ. Kʊ daa daɪ amʊ tɪtɪ mʊ ŋwɪ, kʊ yɪ Zezi Krisi mʊ ŋwɪ a wʊnɪ. A na jɪgɪ ŋwɪa kalʊ lele kʊntʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, kʊ yɪ a na kɪ a wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ Bʊ Zezi tɪn ŋwaanɪ mʊ. Wʊntʊ mʊ soe amʊ, yɪ o sɛ o tɪ amʊ ŋwaanɪ. [21] A bá sɛ sɪ a vɪn Wɛ pɛɛrɪ dɪlʊ Dʟ na pɛ-nɪ zaanɪ tɪn. Nɔɔnʊ ya na wʊ́ wanɪ o na cɪga Wɛ tee nɪ o na tɔgɪ Dʟ cullu tɪm tɪn ŋwaanɪ, kʊ brɪ nɪ Zezi Krisi tʊʊnɪ dɪm ya yɪ kafɛ mʊ.

3

Dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi mʊ dí wʊ́ na cɪga Wɛ tee nɪ

[1] Abam Galatɪ tiinə-ba, á kikiə nyɪ dɪ ba tulimi abam mʊ ba pa á swan daa tərə te. Ba dɛɛn tɔɔlɪ ba brɪ abam jaja kʊ na kɪ te yɪ Zezi Krisi tɪ tʊʊn-dagara * kam baŋa nɪ tɪn. [2] A nan lagɪ a bwe abam woŋo dɪdʊa yɪranɪ mʊ a nii. Abam dɛɛn na joŋi Wɛ Joro * kʊm yɪ kʊ wʊ á wʊnɪ tɪn, kʊ yɪ á tɪtʊŋa na tɔgɪ cullu tɪm tɪn ŋwaanɪ mʊ na? Awo. Kʊ yɪ á na ni Wɛ kwər-ywəŋə kam yɪ á sɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ. [3] Bɛɛ mʊ yɪ á ba jɪgɪ swan kʊntʊ? Abam na puli á tɔgɪ Zezi dɪ Wɛ Joro kʊm dam tɪn, á laan lagɪ sɪ á pipiri á da-o dɪ á tɪtɪ dam mʊ á vu á guri na? [4] Wəənu tɪlʊ maama na kɪ abam tɪtarɪ nɪ tɪn wʊ́ ji kafɛ mʊ na? Aye. Amʊ bʊŋɪ nɪ tɪ bá ji kafɛ. [5] Wɛ na pɛ abam Dʟ Joro kʊm yɪ Dʟ daarɪ Dʟ kɪ wo-kɪnkagɪla abam tɪtarɪ nɪ tɪn, Dʟ kɪ kʊntʊ abam tɪtʊŋa na tɔgɪ cullu tɪm tɪn ŋwaanɪ mʊ na? Aye. Kʊ yɪ á na ni Wɛ kwər-ywəŋə kam yɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ mʊ.

[6] Kʊntʊ mʊ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: Abraham * kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, yɪ Wɛ pa o na cɪga kʊ ŋwaanɪ. [7] Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa á lwarɪ nɪ Abraham dwi tiinə cɪga cɪga yɪ balʊ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ. [8] Faŋa faŋa tɪn kʊ maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: Wɛ wʊ́ pa dwi-gɛ * tiinə dɪ na cɪga Dʟ tee nɪ, dɪ ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ tɪn ŋwaanɪ. Mʊ kʊ kuri Wɛ dɛ yigə Dʟ ta Dʟ kwər-ywəŋə kam dɪ Abraham Dʟ wɪ: «Amʊ wʊ́ ta nmʊ ŋwaanɪ mʊ a kɪ lʊgʊ baŋa dwi maama lanyɪranɪ.» [9] Kʊntʊ tɪn, balʊ maama dɪ na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ nɪ Abraham dɛɛn na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ te tɪn, Wɛ dɪ wʊ́ kɪ-ba lanyɪranɪ.

[10] Kʊ daarɪ balʊ na tɪɪgɪ cullu tɪm sɪ ba ma na cɪga Wɛ tee nɪ tɪn wʊ́ na cɔgɪm. Bɛŋwaanɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Wʊlʊ maama na wʊ tɔgɪ kʊlʊ maama na

pupuni ku ki Wɛ cullu tɔnɔ kum wuni tin, Wɛ wú cɔgi kuntu tu.»
[11] Dí nan ye lanyirani ni, nɔɔn-nɔɔnu bá na ciga Wɛ tee ni di o na tɔgi cullu tim tin ŋwaani. Ku nan pupuni ku wi: «Wulu na jigi ciga Wɛ tee ni tin mu yi wulu na ki o wu-didua di Dl tin, oó na ŋwia ciga ciga.» [12] Nɔɔnu na tɔgi cullu tim ku dai ni o ki o wu-didua di Wɛ, ni ku na pupuni ku wi: «Wulu na ki Wɛ cullu tim na bri te tin wú na ŋwia ku ŋwaani.»
[13] Dibam nan na wu ki kulu maama Wɛ cullu tim na bri tin, dí maŋi si dí na cɔgim mu. Zezi Krisi nan mu tigi tuun-dagara kam baŋa ni o ma li dibam cɔgim dim kuntu wuni. Wɛ ma pa Zezi ləni dibam yuu ni o na cɔgim dilu dibam ya na maŋi si dí na tin. Ku yi ni ku na pupuni ku wi: «Wulu maama ba na gu ba lə daa yuu ni tin, Wɛ mu cɔgi kuntu tu.» [14] Zezi Krisi dɛɛn sɛ o ti kuntu doŋ mu, si ku wani ku pa Wɛ ki dwi-gɛ tiinə di lanyirani, ni Dl dɛɛn na goni ni di Abraham te tin. Kuntu ŋwaani dibam wú wani dí joŋi Wɛ Joro kum, ni Dl na goni ni si Dl pa dibam te tin, dí na ki dí wu-didua di Dl tin ŋwaani.

Wɛ na goni ni Dl pa Abraham te tin

[15] A ko-biə-ba, a lagi a ma lugu baŋa woŋo mu a ma bri abam Wɛ ciga kam na yi te tin. Nɔɔna bale na ki ni didua ba go ni ba pa daani woŋo baŋa ni, nɔɔn-nɔɔnu daa bá wani o cɔgi ba ni dim kuntu, naa o ki woŋo kudoŋ o daa wəli da. [16] Wɛ dɛɛn na goni ni di Abraham * tin, ku yi di o naa kum di mu. Ku na pupuni te tin, ku wu tagi ni ‹o naaru›. Ku pupuni ku wi ‹o naa› mu. Ku bri ni ku yi nɔɔnu didua taani mu, yi o naa kum kuntu mu yi Zezi Krisi. [17] Kulu amu na lagi a ta tin mu yi si, Wɛ dɛɛn goni ni di Abraham, yi kuntu kwaga ni, bina biə yana di fiintɔ (430) laan na kɛ tin, Dl daa ma kwe Dl cullu tim Dl pa Zwifə bam. Wɛ cullu tim kuntu nan bá wani ti cɔgi ni dilu Dl ya na maŋi Dl go di Abraham tin. Ti bá wani ti pa Dl ni-gonim dim ji kafɛ. [18] Wɛ ya na pɛ nɔɔna Dl pɛɛri dim ba na tɔgi Dl cullu tim tin ŋwaani mu, Dl ni-gonim dim ya daa ba jigi kuri. Dí nan ye ni, Wɛ pɛ Abraham Dl pɛɛri dim Dl na goni ni did-o tin ŋwaani mu.

Wɛ cullu tim kuri na yi te tin

[19] Ku nan na yi kuntu, bɛŋwaani mu yi Wɛ kwe Dl cullu tim Dl pa Zwifə bam? Dl kwe-ti Dl wəli Dl ni-gonim dim ni, si ku wani ku pa dí lwari kulu na yi lwarim tin mu. Dl cullu tim dɛɛn maŋi si ti taa wura, si ku vu ku yi maŋa kam Abraham naa kum na wú ba lugu baŋa tin mu. Wuntu mu yi wulu Wɛ na goni Dl ni dim o ŋwaani tin. Wɛ dɛɛn tɔgi Dl malɛsi * sim jiŋa mu Dl kwe Dl cullu tim Dl pa Dl nɔɔna bam, yi yiginu *f1 * dɛɛn mu wu bantu di Wɛ titari ni. [20] Yiginu na wu nɔɔna bale titari ni, o ba wura nɔɔnu didua ŋwaani, Wɛ nan yi didua mu. Dl na goni Dl ni di Abraham tin, Dl yɔɔri Dl ŋɔɔni di Abraham titi mu.
[21] Kuntu maama nan bri ni Wɛ cullu tim wari ti maŋi di Dl ni-gonim dim mu na? Awo, ku dai kuntu. Cullu tərə ti na wú wani ti pa nɔɔna na ŋwia Wɛ tee ni. Cullu tintu doŋ ya na wura, ti ya wú wani ti pa nɔɔna na ciga Wɛ tee ni. [22] Wɛ tɔnɔ kum nan bri dibam ni nabiinə maama wu lwarim dam kuri ni mu. Kuntu, ku yi balu na ki ba wu-didua di Zezi Krisi tin yirani mu wú joŋi pɛɛri dilu Wɛ na goni ni si Dl pa balu na jigi wu-didua di Dl

tɪn. [23] Kʊ daarɪ, kʊ na wʊ́ loori sɪ Zezi ba sɪ dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, dɪbam dɛɛn nyɪ nɪ dí wʊ pɪɪna digə nɪ mʊ te, cullu tɪm na cəŋi dɪbam tɪn ŋwaanɪ, yɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ Wɛ na vɪɪrɪ dɪbam dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ DL te tɪn. [24] Kʊntʊ mʊ cullu tɪm dɛɛn jɪgɪ dɪbam tɪ kweə, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kam dí na lwarɪ Zezi Krisi tɪn, sɪ dí laan na cɪga Wɛ tee nɪ dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn ŋwaanɪ. [25] Dɪbam laan nan na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn, woŋo daa tərə kʊ na wʊ́ ta te dɪbam.

[26] Abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, á maama yɪ Wɛ biə mʊ á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ DL tɪn ŋwaanɪ. [27] Abam wʊlʊ maama ba na miis-o na wʊnɪ tɪn laan ŋwɪ dɪ Zezi Krisi mʊ, yɪ o nyɪ dɪ Zezi tɪtɪ mʊ te. [28] Kʊntʊ tɪn, kampwara daa təri Zwifu dɪ dwi-gɛ * tu laŋa nɪ. Kampwara nan ta təri gambaa dɪ wʊlʊ na te o tɪtɪ tɪn laŋa nɪ. Kampwara nan təri baarʊ dɪ kaanɪ laŋa nɪ dɪ. Abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, á maama yɪ woŋo dɪdʊa mʊ. [29] Abam na yɪ Zezi Krisi nɔɔna tɪn, kʊ pɛ á tɔgɪ á yɪ Abraham naarʊ mʊ, yɪ á wʊ́ joŋi pɛɛrɪ dɪlʊ Wɛ na goni ni sɪ DL pa Abraham naarʊ tɪm tɪn.

4

[1-2] Kʊlʊ amʊ na lagɪ a ta tɪn, kʊ nyɪ dɪ bu na wʊ́ ba o joŋi o ko sɔŋɔ o taa te te tɪn mʊ. Wʊntʊ ta na yɪ bu maŋa kalʊ tɪn, nɔɔna mʊ yəni ba nii o baŋa nɪ, o ta ba te o tɪtɪ, yɪ ba nan ye nɪ wʊntʊ mʊ wʊ́ ba o taa te o ko wʊm wəənu tɪm maama. O na yɪ bu kʊntʊ tɪn, nɔɔna mʊ wʊra ba na nii o wəənu tɪm baŋa nɪ ba pa-o, sɪ kʊ taa ve maŋa kam o ko wʊm na pɛ ni sɪ o taa te o wəənu tɪm tɪn. [3] Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ dɪbam dɪ. Dí dɛɛn ta na wʊ lwarɪ Wɛ cɪga kam na yɪ te tɪn, lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ mʊ te dɪbam nɪ dí yɪ gambɛ mʊ te. [4] Kʊ daarɪ, maŋa kam dí Ko Wɛ na lagɪ tɪn na sɪɪnɪ ka yi tɪn, DL tʊŋɪ DL tɪtɪ Bu mʊ yɪ o ba lʊgʊ baŋa. O na tu tɪn, kʊ yɪ kaanɪ mʊ lʊg-o, yɪ o ba o sɛ o tɔgɪ Wɛ cullu tɪm, [5] sɪ o wanɪ o vrɪ nɔɔna balʊ cullu tɪm na te tɪn. O ma ŋwɪ dí lwarɪm jɪnɪ sɪ kʊ pa dí wanɪ dí ji Wɛ biə. [6] Á nan na sɪɪnɪ á ji Wɛ biə tɪn, DL laan tʊŋɪ DL Bu wʊm Joro * mʊ sɪ kʊ ba kʊ taa wʊ á bɪcara nɪ, yɪ kʊ paɪ dí bə Wɛ nɪ ‹dí Ko Baba›. [7] Kʊntʊ maa brɪ nɪ dí daa daɪ gambɛ, sɪ dí laan yɪ Wɛ biə mʊ. Dí nan na yɪ Wɛ biə kʊntʊ tɪn, Wɛ wʊ́ pa dí taá te wo-laarʊ tɪlʊ maama DL na tiŋi sɪ DL pa DL biə bam tɪn.

Pooli na jɪgɪ liə Galatɪ tiinə bam ŋwaanɪ te tɪn

[8] Faŋa faŋa tɪn, abam dɛɛn ya yəri Wɛ, yɪ á pa lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ te abam nɪ á yɪ gambɛ mʊ te. Abam dɛɛn paɪ tɪ yɪ wa mʊ, yɪ tɪ yagɪ tɪ daɪ kʊlʊkʊlʊ. [9] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ abam laan tu á lwarɪ Wɛ. Kʊ nan na yɪ cɪga, Wɛ lwarɪ abam. Bɛɛ nan mʊ yɪ á laan bʊŋɪ sɪ á daa joori á taá zuli lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tɪlʊ na ba jɪgɪ dam yɪ tɪ ba jɪgɪ kuri dɪ tɪn? Bɛŋwaanɪ mʊ á lagɪ sɪ á joori á ba á taá yɪ tɪ gambɛ? [10] Abam yəni á kuri da yadonnə sɪ á taá zuli-ya, dɪ canɪ sɪdonnə dɪ mɪmɛ sɪdonnə bɪnɪ wʊnɪ dɪ bɪna yadonnə dɪ. [11] Amʊ jɪgɪ liə mʊ abam ŋwaanɪ, sɪ dɛdoŋ amʊ tɪtʊŋa yam maama a na tʊŋɪ abam tee nɪ tɪn wʊ́ ji kafɛ.

[12] A ko-biə-ba, a loori abam sɪ á taá lwəni amʊ á tɔgɪ Wɛ nɪ amʊ na tɔgɪ-DL te tɪn, bɛŋwaanɪ amʊ dɪ yɪ nɪ abam na yɪ te tɪn mʊ. A dɛɛn na wʊ abam tee nɪ tɪn, á wʊ kɪ-nɪ kʊlʊkʊlʊ á cɔgɪ. [13] Á wʊ́ wanɪ á guli nɪ, kʊ yɪ amʊ yawɪʊ kʊm ŋwaanɪ mʊ pɛ a maŋɪ abam tee nɪ a puli a tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam a brɪ abam. [14] Dɪ kʊntʊ dɪ, a yawɪʊ kʊm

na tiini kʋ yaarɩ abam te tɩn, á wʋ sɛ sɩ á yáalɩ-nɩ, á nan wʋ yagɩ-nɩ. Abam nan kɩ-nɩ lanyɩranɩ nɩ Wɛ malɛka * mʋ te, yɩ á joŋi-nɩ lanyɩranɩ nɩ Zezi Krisi tɩtɩ mʋ te. [15] Abam dɛɛn jɩgɩ wʋpolo dɩ amʋ. A ye lanyɩranɩ nɩ, á na jɩgɩ wʋpolo dɩ amʋ te tɩn, á ya na waɩ á yiə tɩtɩ dɩ á lənə, á ya wʋ́ ləni-ya á pa-nɩ. Bɛɛ nan mʋ kɩa yɩ á wʋpolo kʋm kʋntʋ je? [16] Amʋ nan na tagɩ cɩga dɩ abam tɩn laan mʋ pɛ a ji á dʋm na?

[17] Kʋ nan na yɩ nɔɔna balʋ na pipiri Wɛ cɩga kam yɩ a maŋɩ a ta ba taanɩ tɩn, bantʋ kwaanɩ sɩ ba pa á wʋbʋŋa taa tɔgɩ-ba mʋ, yɩ kʋ nan ba zəni abam. Ba lagɩ sɩ ba cɔgɩ amʋ dɩ abam mʋ daanɩ, sɩ á daarɩ á taá tɔgɩ bantʋ. [18] Nɔɔnʋ na kwaanɩ o tɔgɩ wʋlʋ na tɔgɩ cɩga lanyɩranɩ tɩn kwaga, kʋntʋ lana. Kʋ lana sɩ á taá tɔg-o kʋntʋ maŋa maama mʋ, sɩ kʋ wʋ maŋɩ sɩ kʋ taa yɩ maŋa kalʋ yɩranɩ amʋ na wʋ́ ta wʋ abam tee nɩ tɩn.

[19] A biə-ba, amʋ daa ta tiini a jɩgɩ yaara abam ŋwaanɩ, nɩ kaanɩ na vri pugə te tɩn mʋ. Amʋ nan wʋ́ ta jɩgɩ liə kʋntʋ dɩ abam, sɩ kʋ vu kʋ yi maŋa kam á na wʋ́ ta ŋwɩ nɩ Zezi Krisi na lagɩ te tɩn. [20] Amʋ ya tiini a lagɩ sɩ a taa wʋ abam tee nɩ mʋ lele kʋntʋ, sɩ a wanɩ a fɔgɩ a ŋɔɔnɩ wəənu tɩm kʋntʋ a brɩ abam, sɩ kʋ zəni abam. Bɛŋwaanɩ amʋ daa yəri kʋlʋ a na wʋ́ ta a brɩ abam tɩn.

Agaarɩ dɩ Sara mɩmaŋa yam na brɩ dɩbam kʋlʋ tɩn

[21] Abam balʋ na lagɩ sɩ á sɛ Wɛ cullu tɩm, á daa ta wʋ lwarɩ Wɛ cullu tɔnɔ kʋm na brɩ te tɩn. [22] Wɛ tɔnɔ kʋm brɩ dɩbam nɩ dí nabaarʋ Abraham * dɛɛn jɩgɩ bəkəri sɩle mʋ. O lʋgɩ dɩdʋa kam dɩ gamba-kana na wʋ o sɔŋɔ nɩ tɩn. Kʋ daarɩ o tɩtɩ kaanɩ wʋm dɩ ma lʋ bəkərə o wəli da. O tɩtɩ kaanɩ wʋm yɩrɩ mʋ Sara, kʋ daarɩ wʋlʋ na yɩ gambaa tɩn yɩrɩ mʋ Agaarɩ. * [23] Bəkərə kalʋ gamba-kana kam na lʋgɩ tɩn lʋra kam dɛ nabiinə lʋra cwəŋə na yɩ te tɩn mʋ. Kʋ daarɩ bəkərə kalʋ o tɩtɩ kaanɩ wʋm na lʋgɩ tɩn, kʋ yɩ Wɛ na goni ni Dʟ pa-o nɩ oó lʋ tɩn ŋwaanɩ mʋ o lʋga. [24] Kʋ maa yɩ nyɩnyʋgʋ mʋ dɩ kaana bam kʋntʋ bale, sɩ kʋ brɩ dɩbam cwe sɩle tɔgɩm na yɩ te tɩn. Kaana bale bam kʋntʋ ta brɩ dɩbam Wɛ na goni Dʟ ni Dʟ pa Dʟ nɔɔna bam kʋni bɩle te tɩn mʋ. Agaarɩ mʋ nyɩ dɩ cullu tɩlʋ Wɛ na pɛ Zwifə bam Sinayi piu kʋm yuu nɩ tɩn. Balʋ na tɔgɩ cullu tɩm kʋntʋ tɩn nyɩ dɩ gambɛ mʋ, nɩ Agaarɩ dɩ o biə na yɩ gambɛ te tɩn. [25] Agaarɩ mʋ nyɩ dɩ Sinayi piu kʋm, kʋ na wʋ Arabi nɩ tɩn. Zwifə bam dɩ nan tɔgɩ cullu tɩlʋ Wɛ na pɛ dáanɩ tɩn mʋ. Kʋntʋ tɩn, Zeruzalɛm na wʋra zɩm dɩ kʋ nɔn-biə bam maama tɩn, ba dɩ yɩ gambɛ mʋ, cullu tɩm na te-ba tɩn ŋwaanɩ. [26] Kʋ nan na yɩ Wɛ tɩtɩ tɩʋ Zeruzalɛm kʋlʋ na wʋ wɛyuu nɩ tɩn, kʋntʋ yɩ tɩʋ kʋlʋ dɩbam na yɩ kʋ nɔn-biə tɩn mʋ. Kʋ maa nyɩ dɩ dɩbam nu wʋlʋ na lʋgɩ dɩbam yɩ dí daɩ gambɛ, nɩ Sara dɛɛn na lʋgɩ o bu wʋm yɩ o daɩ gambaa te tɩn. [27] Kʋ pʋpʋnɩ Wɛ tɔnɔ kʋm wʋnɩ kʋ wɩ:

«Nmʋ wʋlʋ na yɩ ka-dʋgʋ yɩ n wʋ jaanɩ pugə n lʋ tɩn,
ta n kɩ wʋpolo sɩ n ta n caka,
nmʋ na wʋ́ di ywəəni tɩn ŋwaanɩ.
Bɛŋwaanɩ kaanɩ wʋlʋ barʋ ya na yag-o tɩn laan wʋ́ ba o taa jɩgɩ biə zanzan o
dwəni kaanɩ wʋlʋ na jɩgɩ barʋ tɩn.»

[28] A ko-biə-ba, kʋ na yɩ abam, á laan jigi Wɛ tɩtɩ biə mʋ Dʟ ni-gonim dɩm ŋwaanɩ, nɩnɛɛnɩ Sara bu Yizakɩ lʋra kam na dɛ te tɩn. [29] Faŋa faŋa tɩn, Abraham bu wʋlʋ lʋra kam na dɛ nabiinə lʋra na tɔgɩ te tɩn mʋ bɛɛsɩ o bu wʋlʋ lʋra na tɔgɩ Wɛ Joro * kʋm wʋbʋŋa

na yı te tın. Dı zım maama dı, Wɛ tıtı biə bam ta naı bɛɛsa kʊntʊ doŋ mʊ. [30] Wɛ tɔnɔ kʊm nan brı dıbam kʊ wı: «Zəli kaanı wʊlʊ na yı gambaa tın dı o bu wʊm, sı ba nuŋi n sɔŋɔ nı. Bɛŋwaanı kʊ wʊ maŋı sı bu wʊm kʊntʊ tɔgı dı n tıtı kaanı wʊm bu wʊm o taa te nmʊ wəənu tım.»

[31] Kʊntʊ, a ko-biə-ba, dí na yı Wɛ biə tın, kʊ brı nı dí yı Abraham tıtı kaanı wʊm biə mʊ, yı dí te dí tıtı, sı dí daı gambaa kam biə.

5

Zezi Krisi na lagı sı dí taá te dí tıtı te tın

[1] Zezi Krisi na vrı dıbam o yagı tın, kʊ yı sı dí taá te dí tıtı mʊ. Kʊntʊ ŋwaanı á fɔgı á cı á tıtı, sı á daa yı sɛ á tɔgı cwəŋə kalʊ na wú pa á joori á ji gambɛ tın.

[2] Nan cəgi-na amʊ Pooli na lagı a ta kʊlʊ dı abam tın. Abam na sɛ sı ba go abam nı Zwifə bam cullu tım na brı sı ba go ba bəkəri * te tın, á daa ba jıgı nyɔɔrı Zezi Krisi tee nı. [3] A ta lagı a ta a brı abam jaja nı, abam wʊlʊ maama na sɛ sı ba go-o tın, kʊntʊ tu maŋı sı o sɛ Zwifə bam cullu tım maama mʊ. [4] Abam balʊ na bʊŋı sı á na cıga Wɛ tee nı cullu tım tɔgım ŋwaanı tın, abam pɔɔrı mʊ dı Zezi Krisi, yı o zaanı dım daa təri á tee nı.

[5] Kʊ daarı Wɛ Joro * kʊm nan wʊ dıbam balʊ na kı dí wʊ-dıdʊa dı Zezi tın tee nı, yı dí jıgı tıına lanyıranı nı dí wú na cıga Wɛ tee nı. [6] Dí na ŋwı dı Zezi Krisi tın, dí na goni dí bəkəri naa dí zı wʊ goni dı, kʊ daı kʊlʊkʊlʊ. Woŋo kʊlʊ nan na jıgı kuri tın mʊ yı sı dí taá jıgı wʊ-dıdʊa dı Zezi, sı kʊ pa dí taá soe daanı lanyıranı.

[7] Abam dɛɛn yɔɔrı á tɔgı Wɛ cwəŋə lanyıranı mʊ. Wɔɔ nan mʊ cıgı á cwəŋə sı á daa yı sɛ Wɛ cıga kam? [8] Wʊlʊ na brı abam kʊntʊ tın, kʊ daı Wɛ dılʊ na bəŋi abam sı á taá tɔgı-Dƚ tın. [9] Kʊ nyı nı dí na yəni dí tɛ te dí wı: «Dabılı fınfıın na wʊ dıpɛ mun-lɛɛrı wʊnı, kʊú pa dı maama fʊlı mʊ.» [10] Dıbam maama na ŋwı dı dí Yuutu Zezi Krisi tın, amʊ ye nı dí wú ta jıgı wʊbʊŋ-dıdʊa mʊ. Wʊlʊ nan na jıgı abam wʊbʊŋa o vugimi tın, Wɛ wú cɔgı kʊntʊ tu o kəm-balɔrɔ kʊm ŋwaanı, dı o na maŋı o yı te dı.

[11] A ko-biə-ba, amʊ ba brı nı, nɔɔnʊ na tɔgı Wɛ, o maŋı sı o go. A ya na brı kʊntʊ doŋ, nɔɔna bá bɛɛsı-nı a zaasım dım ŋwaanı, bɛŋwaanı a na brı Zezi na tıgı te tʊʊn-dagara * kam baŋa nı tın ya bá ta yı ta-lɔŋɔ dı nɔɔna. [12] Amʊ nan na bʊŋı te tın, kʊ yaá ta lana sı balʊ na jıgı abam ba yaara dı gwəŋə kam tın lɛ ba lwı ba tıtı ba wəli da, sı kʊ ta daı ba bəkəri gonim yıranı.

[13] A ko-biə-ba, Wɛ na bəŋi abam sı á taá tɔgı-Dƚ tın, kʊ yı sı á laan taá te á tıtı mʊ. Á nan na sıını á te á tıtı kʊntʊ tın, kʊ daı nı á wú ta kı wo-yɔɔrʊ tılʊ maama á wʊbʊŋa na lagı tın. Á nan taá tiini á zəni daanı dı sono. [14] Bɛŋwaanı Wɛ niə yam maama brı woŋo dıdʊa mʊ, nı nɔɔnʊ maŋı sı o taa soe o doŋ nı o na soe o tıtı te tın. [15] Abam nan na jıgı daanı nı vara na yəni ba jıgı daanı yı ba dʊnı daanı te tın, á taá ye sı á wú ba á cɔgı daanı dıdʊa dıdʊa á ti.

Wɛ Joro kʊm na paı dí tɔgı cwəŋə kalʊ tın

[16] Nan cəgi-na kʊlʊ kʊm a na lagı a ta tın. Pa-na Wɛ Joro * kʊm taa vaı abam á ŋwıa maama wʊnı, sı á yı taá sɛ á tɔgı wo-yɔɔrʊ tılʊ á fra na zʊʊrı tın. [17] Bɛŋwaanı nabiinə

wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ tɪn ba jɪgɪ fra dɪ Wɛ Joro kʊm. Wɛ Joro kʊm dɪ fra na zʊʊrɪ kʊlʊ tɪn dɪ nan ba jɪgɪ fra dɪ nabiinə. Kʊ maa brɪ nɪ wəənu tɪm kʊntʊ tɪle wʊbʊŋa warɪ ya maŋɪ daanɪ. Kʊ ma pa á daa warɪ á wʊbʊŋa wəənu á kɪ. [18] Wɛ Joro kʊm nan na vaŋɪ abam, cullu tɪm daa wʊ maŋɪ sɪ tɪ taa te abam.

[19] Nabiinə wʊbʊŋa na lagɪ sɪ ba taa kɪ wəənu tɪlʊ tɪn mʊ tɪntʊ, tɪ yɪ jaja mʊ: kʊ yɪ boorim dwi maama, dɪ wo-digiru tɪtʊŋa, dɪ wo-zɔɔna kənə dwi maama, [20] dɪ jwənə kaanɪm, dɪ liri dim, dɪ ka culi daanɪ, dɪ ka ja daanɪ, dɪ wʊ-gʊʊ, dɪ ban-zɔŋɔ, dɪ ka beeri ka yɪratʊ zənə, dɪ ka yɪ sɛ daanɪ, dɪ ka pɔɔrɪ daanɪ, [21] dɪ wo-swənə, dɪ sa-nyɔrɪ, dɪ nɔn-kwəlim, dɪ ka kɪ wo-yɔɔrʊ tɪdonnə. A nan ta wʊ́ fɔgɪ a kaanɪ abam a wəli da nɪ, balʊ na yəni ba kɪ wəənu tɪm kʊntʊ dwi tɪn, ba bá tɔgɪ ba zʊ Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ.

[22] Kʊ daarɪ Wɛ Joro kʊm na paɪ nɔɔna yɪ te tɪn mʊ tɪntʊ: Kʊ paɪ nɔɔna jɪgɪ sono mʊ, dɪ wʊpolo, dɪ wʊ-zuru, dɪ ban-pʊnʊ, dɪ da-zulə, dɪ lanyɪranɪ kəm, dɪ cɪga tɔgɪm, [23] dɪ wʊ-bono, dɪ ka ja n tɪtɪ. Culu nan tərə kʊ na vɪn wo-laarʊ tɪntʊ. [24] Kʊ na yɪ dɪbam balʊ na yɪ Zezi Krisi nɔɔna tɪn, dí lɪ dí wʊbʊŋ-doorə yam dí yagɪ, yɪ ya daa ba te dɪbam sɪ dí taá kɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ dí fra na zʊʊrɪ tɪn. [25] Wɛ Joro kʊm na pɛ dí na ŋwɪ-dʊŋa tɪn, dí pa-na kʊ taa vaŋɪ dɪbam dí ŋwɪa maama wʊnɪ. [26] Dí nan yɪ kɪ kamunni da-yɪranɪ sɪ dí pa da-wʊrʊ zaŋɪ naa dí taa jɪgɪ wʊ-gʊʊ daanɪ.

6

Dí na maŋɪ sɪ dí taá zəni daanɪ te tɪn

[1] A ko-biə-ba, á na nɛ nɪ nɔɔnʊ kɪ kəm o tusi, abam balʊ Wɛ Joro * kʊm na vaŋɪ tɪn maŋɪ sɪ á zuri á yɪra mʊ á brɪ-o dɪ wʊ-bono, sɪ o joori o tɔgɪ cɪga cwəŋə. Á nan taá yɪrɪ á tɪtɪ, sɪ kʊ yɪ zaŋɪ kʊ pa abam dɪ daa tusi. [2] Á taá zəni daanɪ á cana wʊnɪ, sɪ á na kɪ kʊntʊ mʊ á sɛ Zezi Krisi ni dɪm o na pɛ tɪn.

[3] Abam wʊlʊ na bʊŋɪ o paɪ o yɪ kamunu yɪ o yagɪ o daɪ kʊlʊkʊlʊ tɪn, kʊntʊ tu ganɪ o tɪtɪ mʊ. [4] Nɔɔnʊ maama maŋɪ sɪ o taa nii o tɪtɪ tɪtʊŋa na yɪ te tɪn mʊ. Kʊntʊ tu nan na nɛ nɪ o tɪtʊŋa yam lana, o laan wʊ́ wanɪ o taa jɪgɪ wʊpolo dɪ o tɪtɪ na kɪ kʊlʊ tɪn má, kʊ daɪ sɪ o kwe o maŋɪ dɪ o doŋ tɪtʊŋa na yɪ te tɪn. [5] Bɛŋwaanɪ nɔɔnʊ maama maŋɪ sɪ o tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ Wɛ na pɛ-o tɪn mʊ.

[6] Nɔɔnʊ wʊlʊ ba na zaas-o Wɛ taanɪ tɪn maŋɪ sɪ o kɪ o na jɪgɪ kʊlʊ tɪn mʊ o pa wʊlʊ na zaas-o tɪn.

[7] Á yɪ zaŋɪ á ganɪ á tɪtɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o səgi o na kɪ kʊlʊ tɪn Wɛ yigə nɪ. Nɔɔnʊ tɪtʊŋa na wʊ́ pa o na nyɔɔrɪ dɪlʊ tɪn nyɪ dɪ valʊ na dugi o kara yɪ o maŋɪ sɪ o joori o ba o zagɪ wəənu tɪlʊ dwi o na dugi tɪn mʊ. [8] Nɔɔnʊ nan na tʊŋɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ o tɪtɪ wʊbʊŋa na lagɪ tɪn, o nyɔɔrɪ mʊ wʊ́ ba taa yɪ tʊʊnɪ. Kʊ daarɪ nɔɔnʊ nan na tʊŋɪ tɪtʊŋa yalʊ Wɛ Joro kʊm wʊbʊŋa na lagɪ tɪn, kʊntʊ tu nyɔɔrɪ mʊ wʊ́ ta yɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba tiə DL Joro kʊm na wʊ́ pa-o tɪn. [9] Kʊntʊ ŋwaanɪ, dí nan yɪ pa yawɔrɔ zʊ dɪbam sɪ dí yagɪ lanyɪranɪ kəm. Dí na fɔgɪ dí zɪgɪ kəŋkəŋ, dí laan wʊ́ ba dí na nyɔɔrɪ dɪlʊ na lana tɪn. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ, dí na nɛ pwələ maŋa dɪ maŋa, dí maŋɪ sɪ dí taá kɪ lanyɪranɪ dɪ nɔɔna maama, kʊ na dwe dɪdɪ dɪ dí ko-biə balʊ dɪ na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi tɪn.

[11] Nii-na, amʊ tɪtɪ laan mʊ mɛ a jɪŋa a pʊpʊnɪ pʊpʊn-bu-kamunə yantʊ sɪ a pa abam.

12 Kʊ na yɪ nɔɔna balʊ na kwaanɪ sɪ ba fɪn abam sɪ á taá gonə Zwifə bam cullu tɪm
ŋwaanɪ tɪn, bantʊ yɪ balʊ na lagɪ sɪ ba na yɪrɪ mʊ nɔɔna tee nɪ dɪ ba na kɪ ba tɪtɪ te tɪn.
Ba nan ba lagɪ sɪ nɔɔna taa bɛɛsɪ-ba. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ ba bá sɛ sɪ ba brɪ nɔɔna nɪ Wɛ
wʊ́ vrɪ-ba lwarɪm wʊnɪ Zezi Krisi na tɪgɪ tʊʊn-dagara * kam baŋa nɪ tɪn ŋwaanɪ. 13 Balʊ
bam ba na sɛ sɪ ba taa goni tɪn tɪtɪ nan ba tɔgɪ Wɛ cullu tɪm cɪga cɪga. Ba nan lagɪ sɪ ba
pa abam dɪ sɛ gwəŋə kam mʊ, sɪ kʊ pa ba na cwəŋə ba taa ŋɔɔnɪ ba magɪ ba nyɔɔna nɪ
abam sɛ á go nɪ bantʊ te. 14 Kʊ nan na yɪ amʊ, woŋo kʊlʊ yɪranɪ amʊ na wʊ́ ta jɪgɪ a
ŋɔɔnɪ dɪ wʊpolo tɪn yɪ dí Yuutu Zezi Krisi na tɪgɪ tʊʊn-dagara kam baŋa nɪ o ma vrɪ
nɔɔna te tɪn mʊ. Kʊ nan yɪ Zezi Krisi tʊʊn-dagara kam ŋwaanɪ lʊgʊ kʊntʊ wəənu tɪm nyɪ
nɪ tɪ tɪgɪ mʊ, tɪ daa ba jɪgɪ kuri dɪ amʊ, yɪ a dɪ nyɪ dɪ tʊ mʊ dɪ wəənu tɪntʊ. 15 Nmʊ na
gonə, naa n na wʊ goni dɪ, kʊntʊ daɪ kʊlʊkʊlʊ. Woŋo kʊlʊ nan na jɪgɪ kuri tɪn mʊ yɪ sɪ n
na ŋwɪ-dʊŋa Wɛ tee nɪ. 16 Kʊ nan na yɪ balʊ na sɛ kwiə yam kʊntʊ tɪn, Wɛ wʊ́ pa-ba wʊ-
zuru yɪ Dɩ duri ba ŋwaŋa lanyɪranɪ, kʊ wəli dɪ balʊ maama na yɪ Dɩ tɪtɪ nɔɔna cɪga cɪga
tɪn.
17 A daa ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ joori o yaarɪ-nɪ, bɛŋwaanɪ amʊ na maŋɪ a jɪgɪ
ŋwandaala yalʊ a yɪra nɪ tɪn brɪ nɪ Zezi mʊ te-nɪ.
18 A ko-biə-ba, dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam yu-yoŋo. Amina. 3:19

3:19 Yiginu wʊm kʊntʊ yɪ Moyisi * mʊ.

Efɛɛzɩ

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa Efɛɛzɩ tiinə tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Pooli dɛɛn pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ o pa Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Efɛɛzɩ nɩ tɩn mʊ. O pʊpʊnɩ o brɩ Wɛ cɩga kam mʊ, sɩ kʊ zəni Wɛ nɔɔna bam maama. O na pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊm maŋa kalʊ tɩn, o wʊ pɩɩna digə nɩ mʊ.
Pooli pʊpʊnɩ o brɩ nɩ, kʊ loori Wɛ na wʊ́ kɩ lʊgʊ tɩn, Dɩ maŋɩ Dɩ lɩ wʊbʊŋa sɩ Dɩ pa Zezi Krisi mʊ taa yɩ wəənu tɩlʊ maama na wʊ wɛyuu nɩ dɩ tɩga baŋa nɩ tɩn Yuutu (Efɛɛzɩ 1:10).

Pooli dɛ yigə o kɩ Wɛ le dɩ wo-ŋʊnnʊ tɩlʊ maama Dɩ na pɛ dɩbam Dɩ Bu Zezi Krisi ŋwaanɩ tɩn. O ma brɩ Wɛ na kuri Dɩ nɔɔna yɩ Dɩ yagɩ ba lwarɩm Dɩ ma cɛ-ba Dɩ pa ba ji Dɩ biə Zezi tʊʊnɩ dɩm ŋwaanɩ te tɩn. Kʊntʊ, balʊ maama na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi tɩn, kʊ na yɩ Zwifə dɩ dwi-gɛ tiinə dɩ, ba laan jigi dwi dɩdʊa mʊ (pɔɔrɩm 1-3).
O ma daarɩ o loori balʊ maama na sɛ Zezi tɩn, sɩ ba taa ŋwɩ kʊ maŋɩ dɩ ŋwɩ-dʊŋa kalʊ Wɛ na pɛ-ba tɩn. Bɛŋwaanɩ, Wɛ na vrɩ Dɩ nɔɔna lwarɩm dɩ tʊʊnɩ wʊnɩ tɩn, kʊ yɩ zaanɩ mʊ, ba na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn ŋwaanɩ. Kʊ daarɩ, ba nan maŋɩ sɩ ba taa kɩ Dɩ wʊbʊŋa na lagɩ te tɩn ba ŋwɩa maama wʊnɩ, kʊ na yɩ baara dɩ ba kaana laŋa nɩ, kʊ na yɩ kwə dɩ ba biə laŋa nɩ, kʊ na yɩ nɔɔna dɩ ba yum tiinə laŋa nɩ (pɔɔrɩm 4-6).

Pooli kwe wəənu tɩtɔ nyɩnyʊgʊ mʊ o ma maŋɩ o brɩ Wɛ nɔɔna na yɩ dwi dɩdʊa te tɩn:
- Dayigə woŋo, o brɩ nɩ Zezi nɔɔna bam nyɩ dɩ nɔɔnʊ yɩra mʊ te, yɩ Zezi laan nyɩ dɩ yɩra yam yuu (1:22-23).
- Bɩle woŋo, o brɩ nɩ Zezi nɔɔna bam nyɩ dɩ digə mʊ te, yɩ Zezi nyɩ dɩ kandwɛ dɩlʊ na paɩ digə kam zɩga lana tɩn (2:20-22).
- Bɩtɔ woŋo, o ma brɩ nɩ Zezi nɔɔna bam nyɩ dɩ kaanɩ mʊ te, yɩ Zezi laan nyɩ dɩ o barʊ (5:21-33).

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa

EFƐƐZƖ TIINƎ tɩn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ Wɛ na kuri dɩ Dɩ tɩtɩ wʊbʊŋa sɩ a taa yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ tɩn mʊ pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ. A pʊpʊnɩ sɩ a pa abam balʊ na yɩ Wɛ nɔɔna yɩ á zʊʊrɩ Efɛɛzɩ nɩ tɩn, abam balʊ na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn.
[2] Dí Ko Wɛ dɩ dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam yazurə dɩ yu-yoŋo.

Wɛ na zəni DL biə te tɪn

[3] Dí zuli-na Wɛ dɪlʊ na yɪ dí Yuutu Zezi Krisi Ko tɪn. Dɪbam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn mʊ pɛ Wɛ kɪ dɪbam lanyɪranɪ. DL ma pa dɪbam wo-ŋʊnnʊ tɪlʊ maama na yɪ DL Joro * kʊm nyɪm yɪ tɪ nuŋi DL sɔŋɔ kʊm nɪ tɪn. [4] Kʊ na loori sɪ Wɛ kɪ lʊgʊ baŋa tɪn, DL maŋɪ DL da yigə DL kuri dɪbam mʊ sɪ dí taá yɪ DL nɔɔna Zezi Krisi ŋwaanɪ, sɪ dí taá jɪgɪ wʊ-poŋo DL yigə nɪ, sɪ dí yɪ tusi. [5] Wɛ na soe dɪbam tɪn ŋwaanɪ mʊ DL wuuri DL kɪ DL wʊbʊŋa nɪ, sɪ DL pa dí tɔgɪ dí ji DL biə Zezi Krisi ŋwaanɪ. [6] Kʊntʊ, dí zuli-na Wɛ, DL pɛɛrɪ dɪm na yɪ kamunu yɪ dɪ ba jɪgɪ doŋ tɪn ŋwaanɪ. DL kwe-dɪ DL pa dɪbam zaanɪ, DL Bu-sono Zezi na vrɪ dɪbam lwarɪm wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ.

[7] Kʊ yɪ Zezi Krisi na tɪga yɪ o jana nuŋi tɪn ŋwaanɪ mʊ o mɛ o ŋwɪ dí lwarɪm dɪm jɪnɪ, sɪ kʊ pa Wɛ yagɪ dí lwarɪm DL ma cɛ dɪbam. Mʊ Wɛ na kɪ te DL brɪ DL zaanɪ dɪm na tiini dɪ dagɪ te, [8] yɪ DL ma-dɪ DL zəni dɪbam kʊ ja gaalɪ. DL ma pa dí na swan dwi maama dɪ wʊbʊŋ-ŋʊna lanyɪranɪ. [9] DL ma pa dí lwarɪ DL cɪga kalʊ dɛɛn na səgi tɪn. Mʊ woŋo kʊlʊ DL na maŋɪ DL lɪ wʊbʊŋa sɪ DL tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ DL kɪ tɪn. [10] Wɛ nan bʊŋɪ sɪ, maŋa kam DL na lagɪ tɪn na yi ka ti, DL wú pa DL wʊbʊŋa sɪɪnɪ ya kɪ, sɪ wəənu maama la daanɪ sɪ Zezi Krisi taa yɪ tɪ yuutu, kʊ na yɪ wəənu tɪlʊ na wʊ wɛyuu nɪ dɪ tɪga baŋa nɪ tɪn maama.

[11] Kʊ yɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ Wɛ kuri dɪbam sɪ dí taá yɪ DL nɔɔna. Kʊntʊ mʊ yɪ kʊlʊ Wɛ na maŋɪ DL kɪ DL wʊbʊŋa nɪ sɪ DL kɪ DL pa dɪbam tɪn. Dɪntʊ mʊ yɪ dɪlʊ na paɪ wəənu maama sɪɪnɪ tɪ kɪ yɪ tɪ tɔgɪ DL wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. [12] Kʊ nan yɪ dɪbam balʊ na dɛ yigə dí jɪgɪ tɪɪna dɪ Zezi Krisi tɪn mʊ Wɛ dɛɛn kuri, sɪ dí taá ŋwɪ te na wú pa DL na zulə DL zaanɪ kamunu kʊm ŋwaanɪ tɪn. [13] Kʊntʊ, abam balʊ dɪ laan na tu á sɛ Wɛ cɪga kam tɪn, abam ni Wɛ kwər-ywəŋə kalʊ na pɛ á na vrɪm lwarɪm wʊnɪ tɪn, yɪ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi. Á na ŋwɪ dɪd-o kʊntʊ tɪn, Wɛ ma kɪ DL Joro kʊm á bɪcara nɪ, nɪnɛɛnɪ DL na maŋɪ DL go ni sɪ DL kɪ te tɪn, sɪ kʊ taa yɪ nyɪnyʊgʊ kʊlʊ na brɪ nɪ á yɪ DL nɔɔna tɪn. [14] Wɛ na pɛ dɪbam DL Joro kʊm tɪn, kʊ pɛ dí lwarɪ nɪ dí laan wú ba dí na wo-laarʊ tɪlʊ maama Wɛ na bʊŋɪ sɪ DL pa dɪbam tɪn, sɪ dí taá cəgi sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kam Wɛ na wú ba DL joŋi dɪbam balʊ maama na yɪ DL nɔɔna tɪn, yɪ kʊ maama wú pa Wɛ na zulə zanzan.

Pooli na loori Wɛ o pa Efɛɛzɪ tiinə te tɪn

[15] Wɛ na kɪ te maama DL pa abam tɪn ŋwaanɪ mʊ, a kɪ DL le abam ŋwaanɪ maŋa maama. A ni abam ŋwa nɪ á tɔgɪ dí Yuutu Zezi dɪ á wʊ-dɪdʊa, yɪ á kwəri á soe Wɛ nɔɔna bam maama. [16] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a yəni a kɪ Wɛ le, yɪ a kwəri a loori-DL a pa abam. [17] A loori dí Yuutu Zezi Krisi Ko Wɛ dɪlʊ na jɪgɪ paarɪ-zulə tɪn, sɪ DL pa DL Joro * kʊm zəni abam sɪ á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-ŋʊna, sɪ DL vɪɪrɪ abam sɪ á wanɪ á lwarɪ DL na yɪ wʊlʊ tɪn. [18] Amʊ loori Wɛ sɪ DL pa á wʊ vɪɪrɪ, sɪ á wanɪ á lwarɪ DL na kuri abam sɪ á taá jɪgɪ tɪɪna yalʊ DL tee nɪ tɪn, sɪ á daarɪ á lwarɪ DL wo-laarʊ tɪm na tiini tɪ daga yɪ tɪ ba jɪgɪ doŋ te. DL tiŋi-tɪ sɪ DL ba DL kwe DL pa balʊ na yɪ DL nɔɔna tɪn mʊ. [19] Amʊ ta loori Wɛ sɪ DL pa á lwarɪ DL dam dɪm na daga dɪ ja gaalɪ te, yɪ DL ma-dɪ DL zəni dɪbam balʊ maama na sɛ-DL tɪn. DL dam-fɔrɔ kʊm kʊntʊ mʊ DL mɛ DL tʊŋɪ tɪtʊŋ-kamunə yam. [20] Dam dɪm kʊntʊ mʊ DL mɛ DL bi Zezi Krisi DL pa o yagɪ tʊʊnɪ, yɪ DL daarɪ DL ma-dɪ DL zəŋ-o DL pa o jəni DL jazɪm nɪ DL sɔŋɔ nɪ. [21] Kʊntʊ, Zezi Krisi laan mʊ te wəənu tɪlʊ maama na jɪgɪ dam

nabiinə baŋa nɪ tɪn. Kʊ na yɪ pwa dɪ dɪdɛɛra maama dɪ wɔnɔ tiinə maama, o dam dɪm dwe tɪ maama. Kʊ na yɪ zɪm wəənu tɪm dam, naa jwa wəənu tɪlʊ na lagɪ tɪ ba tɪn dɪ, Zezi yɪrɪ dɪm mʊ dwe yɪra yalʊ maama ba na bə tɪn. [22] Wɛ ma kwe wəənu maama Dʟ kɪ Zezi Krisi dam kuri nɪ, yɪ Dʟ daarɪ Dʟ tiŋ-o sɪ o taa yɪ o nɔn-kɔgɔ kʊm yuutu, sɪ o taa te woŋo maama. [23] Zezi kɔgɔ kʊm mʊ nyɪ dɪ o yɪra yam, kʊ yɪ wʊntʊ mʊ ŋwɪ ba wʊnɪ, yɪ wʊntʊ mʊ paɪ woŋo maama wʊra wɛyuu dɪ tɪga baŋa je maama nɪ.

2

Ŋwɪ-dʊŋa kalʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn

[1] Abam dɛɛn yɪ nɔɔna balʊ na ba jɪgɪ ŋwɪa kalʊ na nuŋi Wɛ te, á na vɪn Wɛ ni yɪ á kɪ lwarɪm tɪn ŋwaanɪ. [2] Á dɛɛn ma tɔgɪ cwe sɪlʊ na yɪ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ cwe tɪn, yɪ á daarɪ á tɔgɪ sʊtaana-pɛ wʊlʊ na te wɛyuu tɪlampolo ciciri sɪm tɪn. Wʊntʊ mʊ yɪ sʊtaanɪ dɪlʊ laan na te balʊ na vɪn Wɛ ni tɪn. [3] Dɪbam maama dɛɛn tɔgɪ nɔɔna bam kʊntʊ cwe sɪm mʊ, yɪ dí kɪ wo-zɔɔna yalʊ dí fra na zʊʊrɪ tɪn. Dí ma yəni dí kɪ wo-zɔɔna nɪ dí wʊbʊŋa dɪ dí yɪra na lagɪ te tɪn. Dɪbam dɛɛn na yɪ te tɪn mʊ brɪ nɪ Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm ya maŋɪ sɪ kʊ ba dɪbam baŋa, nɪnɛɛnɪ nɔɔna maama dɪ te.

[4] Kʊ daarɪ Wɛ nan tiini Dʟ jɪgɪ nɔɔna ŋwaŋa kʊ gaalɪ. Dʟ maa soe dɪbam zanzan. [5] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Dʟ pɛ dɪbam maama Dʟ ŋwɪ-dʊŋa kam Zezi Krisi ŋwaanɪ. Wɛ na zəni dɪbam kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ maŋa kalʊ dɪbam dɛɛn na je dí lwarɪm dɪm wʊnɪ tɪn mʊ. Wɛ vrɪ dɪbam Dʟ yagɪ zaanɪ mʊ. [6] Wɛ pɛ dí tɔgɪ dɪ Zezi dí bi dí na Dʟ ŋwɪ-dʊŋa kam, yɪ Dʟ daarɪ Dʟ zəŋi dɪbam sɪ dí tɔgɪ dɪd-o dí na jəŋə je Dʟ sɔŋɔ kʊm nɪ. [7] Wɛ na kɪ dɪbam lanyɪranɪ Zezi ŋwaanɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ sɪ kʊ taa brɪ nɔɔna maŋa kalʊ na bɪɪnɪ tɪn nɪ Dʟ zaanɪ dɪm tiini dɪ daga mʊ. [8] Bɛŋwaanɪ Wɛ vrɪ abam lwarɪm wʊnɪ zaanɪ mʊ, á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ. Kʊ daɪ abam tɪtɪ dam, kʊ yɪ Wɛ pɛɛrɪ mʊ. [9] Kʊ daɪ abam tɪtʊŋ-ŋʊna ŋwaanɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o ba o tee o tɪtɪ Wɛ yigə nɪ. [10] Wɛ mʊ mɔɔnɪ dɪbam. Dʟ ma pa dɪbam Dʟ ŋwɪ-dʊŋa kam Zezi Krisi ŋwaanɪ, sɪ dí taá kɪ kəm-laarʊ tɪlʊ Dʟ na maŋɪ Dʟ tiŋi Dʟ pa dɪbam sɪ dí kɪ tɪn.

Balʊ na sɛ Zezi tɪn laan jigi dwi dɪdʊa mʊ

[11] Abam nan maŋɪ sɪ á guli á dɛɛn na yɪ te yɪ Wɛ ya ta wʊ vrɪ abam lwarɪm wʊnɪ tɪn. Ba wʊ lʊgɪ abam Zwifə bam wʊnɪ. Á yɪ dwi-gɛ * tiinə mʊ, yɪ Zwifə bam na brɪ ba tɪtɪ nɪ ba yɪ Wɛ nɔɔna yɪ ba goni ba bəkəri tɪn mʊ yáalɪ abam dɪ á na yəri á bəkəri * gonim tɪn. Bantʊ na goni ba bəkəri te tɪn, kʊ yɪ nyɪnyʊgʊ kʊlʊ nabiinə na kɪ tɪn mʊ. [12] Kantʊ maŋa kam nɪ, abam dɛɛn yəri Zezi Krisi. Á dɛɛn tɔgɪ á təri Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə balʊ Wɛ na kuri tɪn wʊnɪ. Abam yigə dɛɛn tɔgɪ ka tərə dɪ Wɛ cullu tɪlʊ Dʟ na mɛ Dʟ go ni dɪ Dʟ nɔɔna bam tɪn wʊnɪ. Á dɛɛn na ŋwɪ ŋwɪa kalʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, Wɛ təri á tee nɪ, yɪ á ba jɪgɪ tɪɪna dɪ kʊlʊkʊlʊ. [13] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, kʊ yɪ wʊntʊ na tɪgɪ yɪ o jana kam nuŋi tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ á twɛ dɪ Baŋa-Wɛ, yɪ abam dɛɛn ya baŋwɛ dɪ Dʟ.

[14] Zezi Krisi mʊ pɛ dɪbam wʊ-zuru, yɪ o paɪ ywəəni wʊ dɪbam tɪtarɪ nɪ. Wʊntʊ mʊ pɛ Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə bam maama ji dwi dɪdʊa. O ma saarɪ sisəni dɪlʊ ya na pwɛ-ba yɪ ba culi daanɪ tɪn. [15] O na sɛ o pa o tɪtɪ sɪ ba gʊ-o tɪn mʊ pɛ Zwifə bam cullu tɪm dɪ tɪ na brɪ kʊlʊ maama tɪn ji kafɛ. Kʊntʊ mʊ o fɔgɪ Zwifə bam dɪ dwi-gɛ tiinə bam o kɪ daanɪ,

sɪ ba maama ji dwi dɪdʊa ba na ŋwɪ dɪd-o tɪn ŋwaanɪ. [16] Ba maama laan na jigi dwi dɪdʊa kʊntʊ tɪn, o ma kwɛ ba dɪ Wɛ daanɪ, o na tɪgɪ tʊʊn-dagara * kam baŋa nɪ tɪn ŋwaanɪ. O tʊʊnɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ o pɛ ba daa ba culi daanɪ.
[17] Zezi Krisi mʊ tu o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam sɪ dɪbam maama dɪ Wɛ fɔgɪ daanɪ, kʊ na yɪ abam dwi-gɛ tiinə balʊ dɛɛn na baŋwɛ dɪ DL tɪn, naa dɪbam Zwifə balʊ na maŋɪ dí batwarɪ dɪ DL tɪn. [18] Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ, dɪbam maama jɪgɪ cwəŋə sɪ dí twɛ dí Ko Wɛ te, Wɛ Joro * kʊm na yɪ dɪdʊa yɪ kʊ wʊ dí maama tee nɪ tɪn ŋwaanɪ.
[19] Kʊntʊ, abam balʊ na yɪ dwi-gɛ tiinə tɪn, á daa daɪ vərə, á nan daɪ dwi-gɛ tiinə daga. Abam laan yɪ dwi dɪdʊa mʊ dɪ Wɛ nɔɔna bam, yɪ á tɔgɪ á yɪ DL sɔŋɔ kʊm biə. [20] Abam tɔgɪ á yɪ Wɛ kɔgɔ kʊm nɔɔna mʊ, yɪ kɔgɔ kʊm kʊntʊ nyɪ dɪ digə mʊ te. Zezi tɪntʊŋna bam dɪ Wɛ nijoŋnə bam mʊ cwi digə kam kʊntʊ kuri. Zezi Krisi mʊ yɪ kandwɛ dɪlʊ na paɪ digə kam zɪga lana tɪn. [21] O maa pa digə kam lɔɔm maama tɔgɪ daanɪ lanyɪranɪ, yɪ o pa ka puli ka daga, sɪ ka taa yɪ dí Yuutu wʊm nyɪm o nɔɔna bam na wú ta zul-o da tɪn ŋwaanɪ. [22] Abam dɪ tɔgɪ á wəli Wɛ nɔɔna bam wʊnɪ mʊ á na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ, abam nyɪ dɪ Wɛ digə kalʊ DL na wʊra DL lɔa, sɪ DL taa zʊʊrɪ ka wʊnɪ dɪ DL Joro kʊm tɪn mʊ.

3

Pooli na tʊŋɪ dwi-gɛ tiinə tɪtarɪ nɪ te tɪn

[1] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ Pooli yəni a loori Wɛ a pa abam. A na tɔɔlɪ Zezi Krisi kwərə kam a brɪ abam dwi-gɛ * tiinə tɪn mʊ pɛ ba kɪ-nɪ pɪɪna digə nɪ. [2] Abam nan ni nɪ, tɪtʊŋɪ dɪlʊ Wɛ na pɛ-nɪ sɪ a tʊŋɪ abam ŋwaanɪ tɪn, kʊ yɪ sɪ a tɔɔlɪ DL zaanɪ kwərə kam mʊ a brɪ abam. [3] Kʊ yɪ Wɛ mʊ vɪɪrɪ amʊ sɪ a wanɪ a lwarɪ DL cɪga kalʊ na səgi tɪn. Kʊntʊ mʊ amʊ maŋɪ a pʊpʊnɪ cɪga kam kʊntʊ taanɪ fɪnfɪɪn a brɪ abam. [4] Abam nan na karɪmɪ amʊ na pʊpʊnɪ kʊlʊ tɪn, á wú lwarɪ nɪ amʊ ni Zezi Krisi cɪga kalʊ na səgi tɪn kuri lanyɪranɪ.
[5] Faŋa faŋa tɪn Wɛ wʊ pɛ nabiinə lwarɪ DL cɪga kam kʊntʊ. DL laan nan mɛ DL Joro * kʊm mʊ DL vɪɪrɪ Zezi tɪntʊŋna bam dɪ DL nijoŋnə bam sɪ ba lwarɪ-ka. [6] Cɪga kam kʊntʊ mʊ yɪ sɪ DL pa dwi-gɛ tiinə balʊ na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn tɔgɪ ba na wo-laarʊ tɪlʊ DL na lagɪ DL pa Zwifə balʊ na sɛ DL kwər-ywəŋə kam tɪn, sɪ ba dɪ tɔgɪ ba ji dwi dɪdʊa dɪ Zwifə bam, sɪ ba laan joŋi kʊlʊ Wɛ na goni ni sɪ DL pa DL nɔɔna bam tɪn.
[7] Kʊ yɪ yu-yoŋo mʊ yɪ Wɛ kuri-nɪ sɪ a ji DL kwər-ywəŋə kam tɪntʊŋnʊ, yɪ DL pa-nɪ dam DL tɪtʊŋɪ dɪm ŋwaanɪ. [8] Amʊ nan mʊ yɪ wʊlʊ na tiini a muri Wɛ nɔɔna bam maama wʊnɪ tɪn, yɪ Wɛ daa ta pa-nɪ tɪtʊŋ-ŋʊm dɪm kʊntʊ, sɪ a taa ve dwi-gɛ tiinə te a brɪ-ba DL kwər-ywəŋə kam, sɪ ba lwarɪ Zezi Krisi wo-laarʊ tɪm na tiini tɪ dagɪ te, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o lwarɪ-tɪ o ti. [9] Amʊ nan maŋɪ sɪ a pa nabiinə mʊ lwarɪ Wɛ cɪga kam na tɔgɪ cwe sɪlʊ tɪn. Kʊ na zɪgɪ pulim nɪ tɪn, Wɛ dɪlʊ na kɪ wəənʊ maama tɪn mʊ pɛ cɪga kam kʊntʊ səgi, kʊ ba kʊ yi zɪm. [10] DL laan ma tɔgɪ Zezi kɔgɔ kʊm ŋwaanɪ DL pa dɪdɛɛra dɪ pwa balʊ maama na jɪgɪ dam wɛyuu tɪlampolo kʊm nɪ tɪn lwarɪ DL swan yam dwi təri təri na yɪ te.
[11] Wɛ tagɪ dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ DL kɪ kʊntʊ, nɪ DL na maŋɪ DL lɪ wʊbʊŋa sɪ DL kɪ kʊlʊ pulim nɪ tɪn. [12] Dí na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, o maa paɪ dí jɪgɪ baarɪ yɪ o pa dɪbam cwəŋə sɪ dí wanɪ dí twɛ Wɛ te sɪ dí yɪ taá kwarɪ fʊʊnɪ, dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn ŋwaanɪ. [13] Abam nan yɪ pa á wʊrʊ cɔgɪ sɪ á ga baarɪ dɪ amʊ na yaarɪ te abam ŋwaanɪ

tɪn, sɪ kʊ yɪ abam yuu zəŋim ŋwaanɪ mʊ.

Zezi sono kʊm na yɪ te tɪn

[14] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ yəni a kuni doonə dí Ko Wɛ yigə nɪ a loori-DL abam ŋwaanɪ.
[15] Kʊ na yɪ wɛyuu nɪ naa lʊgʊ baŋa nɪ, balʊ maama nɔɔna na jɪgɪ-ba ba bə nɪ ba kwə tɪn kuri nuŋi Wɛ na yɪ dɪbam Ko tɪn te mʊ. [16] Amʊ yəni a loori Wɛ mʊ, sɪ DL pa DL Joro kʊm pa á bɪcara na dam, DL paarɪ-zulə na dagɪ tɪn ŋwaanɪ, [17] sɪ Zezi Krisi taa tigi á wʊbʊŋa nɪ, dɪ á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn ŋwaanɪ. Amʊ ta loori-DL mʊ sɪ DL pa á taá ŋwɪ sono wʊnɪ, sɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ nɪ tiu nɛ na kwaarɪ tɪga nɪ te tɪn, [18] sɪ á wanɪ á wəli dɪ Wɛ nɔɔna bam maama á lwarɪ Zezi Krisi sono kʊm na maɪ te tɪn. Zezi Krisi sono kʊm na tiini kʊ dagɪ te tɪn nyɪ dɪ woŋo na tiini kʊ yalma kʊ dwarma kʊ yɪ baŋa baŋa yɪ kʊ luunə zanzan tɪn mʊ. [19] O sono kʊm nan dwe sɪ nabiinə lwarɪ kʊ na yɪ te tɪn. Wɛ nan wʊ́ pa abam lwarɪ-kʊ, sɪ DL ŋwɪa kam laan su á bɪcara maama.

[20] Pa-na dí zuli Wɛ dɪlʊ na waɪ woŋo maama DL kɪ tɪn, dɪ DL na yəni DL zəni dɪbam dɪ DL dam dɪm, yɪ kʊ tiini kʊ dwe kʊlʊ maama dɪbam na wʊ́ wanɪ dí bʊŋɪ naa dí loori-DL tɪn. [21] Baŋa-Wɛ maŋɪ sɪ DL na zulə DL nɔn-kɔgɔ kʊm maama tee nɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *

4

Zezi Krisi kɔgɔ kʊm yɪ dwi dɪdʊa mʊ

[1] Amʊ na wʊ pɪɪna digə nɪ dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ tɪn, a loori abam sɪ á taá tɔgɪ cwə-laa sɪ kʊ maŋɪ dɪ Wɛ na bəŋi abam sɪ á taá tɔgɪ te tɪn. [2] Kʊ maŋɪ sɪ á tu á tɪtɪ mʊ, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-bono maŋa maama, sɪ á daarɪ á taá jɪgɪ wʊ-zuru, sɪ á taá wəli daanɪ dɪ sono. [3] Kwaanɪ-na sɪ á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ nɪ Wɛ Joro * kʊm na pɛ abam te, sɪ á wəli daanɪ sɪ yazurə taa wʊ á tɪtarɪ nɪ. [4] Zezi kɔgɔ kʊm yɪ dwi dɪdʊa mʊ, Wɛ Joro kʊm dɪ yɪ dɪdʊa mʊ, nɪ Wɛ na bəŋi abam sɪ á taá tɔgɪ-DL yɪ á jɪgɪ tɪɪna dɪdʊa dɪ DL te tɪn.
[5] Dɪbam maama jɪgɪ Yuutu dɪdʊa mʊ, dí na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o te tɪn dɪ yɪ bɪdwɪ mʊ. Dí na miisi na * wʊnɪ tɪn dɪ yɪ woŋo dɪdʊa mʊ. [6] Wɛ yɪ dɪdʊa mʊ, DL maa yɪ dɪbam maama Ko. Dɪntʊ mʊ yɪ dɪbam maama Yuutu, yɪ DL wʊ dɪbam maama tee nɪ, yɪ DL kwəri DL wʊ dɪbam maama wʊnɪ.

[7] Dɪbam dɪdʊa dɪdʊa joŋi pɛɛrɪ dwi təri təri mʊ, kʊ maŋɪ dɪ Zezi Krisi na lagɪ sɪ o pa dɪbam te tɪn, [8] nɪ kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«O na diini wɛyuu tɪn,
o kalɪ o dʊna bam o pɪ,
yɪ o daarɪ o maŋɪ o pɛɛra yam o pa nɔɔna.»

[9] Kʊ na pʊpʊnɪ kʊ wɪ, o diini tɪn, kʊ kuri mʊ bɛɛ? Kʊ lagɪ kʊ ta nɪ o dɛ yigə o tu tɪga baŋa yɪ o tu o kwaarɪ ka kuri mʊ. [10] Wʊlʊ na tu tɪga baŋa kʊntʊ tɪn daa ta mʊ diini wɛyuu, o kɛ Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪm maama yigə, sɪ o pa wəənu tɪlʊ maama na wʊra tɪn taa jɪgɪ kuri.
[11] Kʊ yɪ wʊntʊ mʊ pɛ o nɔɔna bam pɛɛra dwi təri təri,

o pɛ ba badaara yɪ o tɪntʊŋna,
badaara maa yɪ Wɛ nijoŋnə,
badonnə maa tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam,

babam maa nii o nɔɔna bam baŋa nɪ,
yɪ badonnə brɪ o nɔɔna bam Wɛ cɪga kam.
[12] Zezi Krisi nan pɛ pɛɛra yam kʊntʊ, sɪ o nɔɔna bam wanɪ ba na dam mʊ ba taa tʊŋɪ ba
zəni daanɪ, sɪ kʊ pa o kɔgɔ kʊm maama fɔgɪ kʊ kɪ daanɪ sɪ kʊ puli, [13] sɪ kʊ pa dí maama
laan ji woŋo dɪdʊa dí na lwarɪ Wɛ Bu wʊm yɪ dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn ŋwaanɪ. Dí
wʊbʊŋa laan wʊ́ tiini ya bɪ lanyɪranɪ, sɪ dí maŋɪ lanyɪranɪ nɪ Zezi Krisi na maŋɪ fasɪ te
tɪn. [14] Kʊntʊ, dí wʊbʊŋa laan wʊ́ bɪ, ya daa bá ta ve yigə dɪ kwaga nɪ bu-balwa wʊbʊŋa
na yɪ te tɪn, yɪ dí daa bá joŋi nɔɔna zaasɪm mwalɪ mwalɪ nɪ viu na fuli wəənu kʊ yagɪ
yigə dɪ kwaga te tɪn. Dí daa bá sɛ sɪ dí tɔgɪ nɔɔna balʊ na kɪ sɪsɪɪna ba ganɪ ba donnə
sɪ ba tusi tɪn. [15] Dí nan wʊ́ ta brɪ Wɛ cɪga kam dɪ sono mʊ, sɪ kʊ pa dí tiini dí bɪ woŋo
maama wʊnɪ, sɪ dí taá ŋwɪ dɪ Zezi Krisi wʊlʊ na yɪ dɪbam Yuutu tɪn. [16] Zezi kɔgɔ kʊm nyɪ
dɪ o yɪra mʊ, yɪ wʊntʊ mʊ paɪ o yɪra yam je sɪm maama tʊŋɪ sɪ wəli daanɪ. Sɪ nan yɪ
təri təri mʊ, yɪ sɪ maama wəli daanɪ sɪ tʊŋa. Kʊntʊ ŋwaanɪ, wʊlʊ maama na yɪ Zezi kɔgɔ
kʊm nɔɔnʊ tɪn na tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ Zezi na pɛ-o tɪn, kʊʊ́ pa o kɔgɔ kʊm maama bɪ yɪ kʊ
puli dɪ sono.

Ŋwɪ-dʊŋa kalʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn

[17] Amʊ nan lagɪ a kaanɪ abam dí Yuutu Zezi ŋwaanɪ, sɪ á daa yɪ taá tɔgɪ cwe sɪlʊ balʊ
na yəri Wɛ tɪn na tɔgɪ dɪ ba wʊbʊŋ-yɔɔrʊ tɪm tɪn. [18] Bantʊ wʊbʊŋa yɪ lim mʊ, yɪ ba ŋwɪa
kam ba tɔgɪ Wɛ ŋwɪa na yɪ te tɪn, bɛŋwaanɪ ba wʊ lwarɪ Wɛ cɪga kam ba wʊbʊŋa na
tɪgɪ tɪn ŋwaanɪ. [19] Ba maa ba kwarɪ cavɪɪra, yɪ ba tiini ba kɪ lwarɪm dwi maama dɪ digiru
wo-zɔɔna kənə yalʊ maama ba wʊbʊŋa na zʊa kʊ ja gaalɪ tɪn ŋwaanɪ.
[20] Abam na lwarɪ Zezi Krisi cɪga kam tɪn, kʊ daɪ sɪ á taá kɪ kikiə yantʊ doŋ. [21] Abam nan
na ni Zezi taanɪ dɪm, yɪ ba sɪɪnɪ ba brɪ abam o cɪga kam tɪn, [22] ba brɪ abam sɪ á yagɪ á
ŋwɪ-doŋə kam mʊ dɪ ka na pɛ á yɪ te tɪn. Á ŋwɪ-doŋə kam kʊntʊ mʊ lagɪ ka cɔgɪ abam,
dɪ ka na ganɪ abam sɪ á fra taa zʊʊrɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn. [23] Á wʊbʊŋa
maama nan maŋɪ sɪ ya ləni ya ji wʊbʊŋ-dʊʊra mʊ, [24] sɪ á daarɪ á taá ŋwɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa
kalʊ Dɩ na pɛ abam tɪn. Ŋwɪ-dʊŋa kam kʊntʊ yɪ Wɛ tɪtɪ ŋwɪa mʊ, yɪ ka paɪ á tɔgɪ cɪga
dɪ wʊ-poŋo cwəŋə.
[25] Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí yagɪ vwan fɔm, sɪ dí daarɪ dí taá tɛ cɪga dí brɪ daanɪ, dí
maama na yɪ dwi dɪdwɪ tɪn ŋwaanɪ. [26] Abam wʊlʊ na jɪgɪ ban-zɔŋɔ dɪ o doŋ, o yɪ sɛ sɪ
kʊ pa o kɪ wo-balɔrɔ, sɪ o daarɪ o lɪ-kʊ o wʊnɪ lɪla kʊ loori wɛ na wʊ́ zʊ tɪn. [27] Á yɪ zaŋɪ á
pa sʊtaanɪ * na laŋa dɪ wanɪ abam. [28] Wʊlʊ ya na ŋɔnɪ tɪn daa yɪ taa ŋɔna. O nan maŋɪ
sɪ o kwaanɪ o tʊŋɪ o pa o tɪtɪ mʊ dɪ cɪga, sɪ o daarɪ o wanɪ o zəni balʊ yinigə na jɪgɪ-ba
tɪn dɪ. [29] Á yɪ pa á ni-taanɪ taa jɪgɪ lwarɪm. Nan taá ŋɔɔnɪ-na taanɪ dɪlʊ na wʊ́ pa nɔɔna
na dam Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ, yɪ dɪ daarɪ dɪ zəni-ba lanyɪranɪ nɪ ba na lagɪ zənə te tɪn.
[30] Á yɪ pa Wɛ Joro * kʊm wʊ cɔgɪ dɪ á na kɪ kʊlʊ tɪn, bɛŋwaanɪ kʊntʊ mʊ yɪ nyɪnyʊgʊ
kʊlʊ Wɛ na pɛ abam sɪ kʊ brɪ nɪ á yɪ Dɩ nɔɔna tɪn, sɪ Dɩ sarɪya dɛ dɪm na yiə, sɪ Dɩ laan
ba Dɩ vrɪ abam lwarɪm dwi maama wʊnɪ. [31] Yagɪ-na pu-sɪŋa dɪ ka-culi-daanɪ dɪ ban-
zɔŋɔ, sɪ á daarɪ á yagɪ kantɔgɔ dɪ trʊ dɪ wʊ-lʊŋʊ dwi maama. [32] Taá nɪgɪ-na daanɪ, sɪ á
daarɪ á taá jɪgɪ da-ŋwaŋa. Taá yagɪ-na á ma cɛ daanɪ, nɪ Wɛ na yagɪ Dɩ ma cɛ abam
Zezi Krisi ŋwaanɪ te tɪn.

5

Dí na maŋı sı dí taá ŋwı pooni wunı te tın

[1] Abam na yı Wɛ bu-sonnu tın, á taá kı nı Wɛ na kı te tın. [2] Taá soe-na daanı nı Zezi
Krisi na soe dıbam te tın. Wuntu mu sɛ sı o ləni dıbam yuu nı o tı dí lwarım ŋwaanı. O
ma ma o tıtı o kı kaanım * dılu na poli Wɛ wu yı dı lwəm ywəmmə dı Dl tın.
[3] Abam yı Wɛ nɔɔna mu. Kuntu, ku wu maŋı sı á pa wo-zɔɔna kikiə dı boorim dwi
maama taa wu á wunı, naa á taá yı wo-swən-nyına. Á brı á yı pa ba ni wəənu tım kuntu
taanı abam tıtarı nı. [4] Ku na yı cɔgım-ŋwɛ dı bıtar-jwəəru dı bıtar-digiru dwi maama,
tıntu wu maŋı dı abam. Á nan maŋı sı á taá kı Wɛ le mu maŋa maama. [5] Nan taá ye-na
nı, nɔɔnu wulu maama na kı wo-zɔɔna naa boorim, naa wulu na yı wo-swən-nyım tın,
kuntu tu bá fɔgı o na kulukulu Zezi Krisi dı Baŋa-Wɛ paarı dım wunı. Nɔɔnu na yı wo-
swən-nyım, ku brı nı o pa tıntu mu zulə, yı o daarı Wɛ o yagı.
[6] Nan yı pa-na nɔɔn-nɔɔnu ganı abam dı bıtar-yɔɔru. Kəm-balwaaru tım kuntu doŋ mu
lagı tı pa Wɛ ban-zɔŋɔ kum sıını ku ba ku cɔgı balu na vın Dl ni tın. [7] Kuntu ŋwaanı ja-
na á tıtı dı balu na kı kuntu doŋ tın. [8] Abam dɛɛn ya yəri Wɛ, yı ku pa á wu lim wunı.
Abam nan na tu á ŋwı dı dí Yuutu Zezi Krisi tın, ku pɛ pooni laan wu á tee nı. Á taá ŋwı-
na sı ku maŋı dı balu na ve pooni wunı tın na ŋwı te tın. [9] Bɛŋwaanı kənə yalu maama
na yı pooni nyım tın mu yı lanyıranı, dı wəənu tılu maama na jıgı cıga tın. [10] Á nan
kwaanı sı á lwarı wəənu tılu maama na sui dí Yuutu Zezi wubuŋa tın. [11] Ja-na á tıtı sı á
yı tɔgı wo-yɔɔru tılu na yı lim nyım tın, sı á daarı á pa nɔɔna lwarı jaja nı wəənu tım
kuntu ba lana. [12] Bɛŋwaanı, wəənu tılu nɔɔna bam kuntu na yəni ba səgi ba kı tın tiini tı
jıgı cavııra sı dí ŋɔɔnı-tı. [13] Abam nan na pɛ Wɛ pooni dım brı woŋo maama kuri jaja,
nɔɔna laan wú lwarı nı tı yı balɔrɔ. [14] Bɛŋwaanı woŋo kulu maama kuri na lwarı jaja tın
laan wu pooni yigə nı mu. Kuntu mu ku tagı ku wı:

«Wulu na dɔ tın zaŋı wɛɛnı,
sı n bi n yagı tuunı,
sı Zezi Krisi ŋwıa kam pooni taa wu nmu tee nı.»

[15] Á nan fɔgı á cı á tıtı dı á na tɔgı cwəŋə kalu tın, sı á taá jıgı wubuŋ-ŋuna, sı á yı
taá yı nınɛɛnı balu na wu lwarı Wɛ cıga kam tın te. [16] Dıbam na ŋwı maŋa kalu wunı
zım tın jıgı kəm-balwaaru zanzan. Kuntu ŋwaanı, Wɛ na pɛ abam pwələ sı á tuŋı kulu
tın, kı-na-ku lanyıranı. [17] Á yı taá tɔgı-na jwərim cwəŋə, á nan kwaanı á lwarı kulu dí
Yuutu Zezi na lagı sı á taá kı tın.
[18] Yı taá yı nɔɔna balu na nyɔ sana ba su ba bugi tın, sı kuntu paı á ŋwıa cɔgı mu. Á
nan za pa-na Wɛ Joro * kum su á bıcara lanyıranı. [19] Á taá leeni Wɛ ləŋ-ŋwı dı Wɛ tiə le
dı Wɛ Joro kum na pɛ abam le sılu tın á brı daanı. Taá leeni-na zulə le sım kuntu á pa dí
Yuutu Zezi Krisi dı á wu maama, [20] sı á taá kı dí Ko Wɛ le maŋa maama dı woŋo kulu
maama Dl na pɛ abam tın dí Yuutu Zezi Krisi yırı ŋwaanı.

Baara dı ba kaana na maŋı sı ba taa soe daanı te tın

[21] Á taá sɛ daanı á na kwarı Zezi Krisi tın ŋwaanı.
[22] Kaana maŋı sı ba taa sɛ ba banna, nı ba na sɛ dí Yuutu Zezi te tın. [23] Bɛŋwaanı

kaanı barʊ mʊ yı o yuutu, nı Zezi Krisi dı na yı o kɔgɔ kʊm Yuutu te tın. O kɔgɔ kʊm nyı dı o yıra mʊ, yı wʊntʊ mʊ vrı-ba lwarım wʊnı. [24] Kʊntʊ, kaana dı maŋı sı ba sɛ ba banna mʊ woŋo maama wʊnı, nı Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna bam na sɛ o ni te tın.
[25] Kʊ daarı abam banna-ba, á maŋı sı á taá soe á kaana, nı Zezi Krisi dı na soe o kɔgɔ kʊm nɔɔna bam yı o sɛ o tı ba ŋwaanı te tın. [26] O nan tıgı sı o pa ba taa yı Wɛ nɔɔna mʊ. O ma kwɛ-ba dı o taanı dım sı ba ji lanyıranı nınɛɛnı ba na zarı woŋo dı na te tın. [27] O fɔgı o kwɛ-ba kʊntʊ, sı o laan pa o kɔgɔ kʊm wanı kʊ ba kʊ zıgı o yigə nı dı paarı-zulə mʊ, sı kʊ taa jıgı lam, yı digiru dı cɔgım təri kʊ tee nı dı fınfıın dı. Kʊntʊ tın, o nɔɔna bam wʊ́ ta jıgı wʊ-poŋo o yigə nı, yı tusim tərə.
[28] Kʊntʊ, kan-banna maŋı sı ba taa soe ba kaana, nınɛɛnı ba na soe ba tıtı yıra yam te tın. Nɔɔnʊ wʊlʊ na soe o kaanı tın soe o tıtı mʊ. [29] Bɛŋwaanı nɔɔnʊ tərə o na vaı o yıra kwɛɛm. O nan nii o yıra yam baŋa nı mʊ, yı o di wʊdiu o ma kɔnı-ya. Kʊ nan yı bıdwı mʊ dı Zezi Krisi na nii dıbam balʊ na yı o kɔgɔ kʊm baŋa nı te tın, [30] dí na nyı dı o yıra yam tın ŋwaanı. [31] Wɛ tɔnɔ kʊm nan tagı kʊ wı: «Nɔɔnʊ na di kaanı, o maŋı sı o pɔɔrı o tıtı o ko dı o nu tee nı, sı o daarı o jəni dı o kaanı wʊm, sı ba laan ji nɔɔnʊ dıdʊa.»
[32] Taanı dım kʊntʊ yı ta-ŋʊm mʊ, yı dı kuri ya səgi. Amʊ nan kwe-dı a ma maŋı Zezi Krisi dı o kɔgɔ kʊm woŋo mʊ. [33] Kʊ nan yı cıga mʊ dı abam dı, kan-barʊ maama maŋı sı o taa soe o kaanı nı o na soe o tıtı te tın. Kaanı maama dı maŋı sı o taa zuli o barʊ mʊ.

6

Biə dı ba tiinə na maŋı sı ba taa ŋwı daanı te tın

[1] Biə-ba, abam na sɛ dí Yuutu Zezi tın, kʊ maŋı sı á taá sɛ á tiinə ni, sı kʊ maŋı kʊntʊ mʊ.
[2] «Ta n zuli n ko dı n nu.»
Wɛ niə yam maama wʊnı, mʊ dayigə ni dılʊ Dl na goni ni Dl wəli da Dl wı:
[3] «Nmʊ na zuli n ko dı n nu,
nń na ywəəni dı mʊmwɛ-dɛɛrı lʊgʊ baŋa nı.»
[4] Kʊ daarı abam balʊ na yı biə kwə tın, sı á yı taá tiini á fı-ba á paı ba bana zaŋı. Nan taá kɔnı á biə bam lanyıranı, sı á taá kwe-ba nı dí Yuutu Zezi cıga kam na brı te tın.

Yum tiinə dı ba gambɛ na maŋı sı ba taa ŋwı daanı te tın

[5] Kʊ na yı abam balʊ na yı gambɛ tın, á taá tʊŋı á tɔgı á yum tiinə wʊbʊŋa. Taá kwarı-na-ba sı á tʊŋı dı yawala, nınɛɛnı á na wʊ́ tʊŋı á pa dí Yuutu Zezi te tın. [6] Kʊ nan daı ba na zıgı ba nii abam maŋa kalʊ tın yıranı mʊ á wʊ́ ta tʊŋı kʊntʊ sı ba tee abam. Taá tʊŋı-na dı á wʊ maama, sı á taá tɔgı Wɛ wʊbʊŋa na lagı te tın nınɛɛnı á yı Zezi Krisi tıtı gambɛ mʊ te. [7] Taá tʊŋı-na dı wʊpolo nınɛɛnı á tʊŋı dí Yuutu wʊm ŋwaanı mʊ te, sı kʊ daı nabiinə ŋwaanı. [8] Bɛŋwaanı abam ye nı nɔɔnʊ maama wʊ́ na ŋwıırʊ dí Yuutu wʊm tee nı dı kəm-laarʊ tılʊ maama o na kı tın, kʊ na yı gambaa naa nɔɔnʊ wʊlʊ na te o tıtı tın dı.
[9] Kʊ daarı abam balʊ na yı gambɛ sım yum tiinə tın, á taá kı á gambɛ sım lanyıranı dı kʊntʊ doŋ, sı á yı taá fugi-ba, bɛŋwaanı abam ye nı á maama jıgı Yuutu dıdʊa mʊ o na wʊ Wɛ-sɔŋɔ nı, yı wʊntʊ mʊ te abam dı á gambɛ sım maama. Wʊntʊ nan tɔgı cıga mʊ,

o ba kuri nɔɔna daanɪ.

Wɛ na wú zəni dɪbam sɪ dí taá zɪgɪ dɪ baarɪ te tɪn

[10] Amʊ na lagɪ a ta kʊlʊ a ma a kweeli tɪn mʊ yɪ sɪ á taá zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ á na ŋwɪ dɪ dí Yuutu Zezi tɪn, sɪ á joŋi o dam-fɔrɔ kʊm. [11] Kwaanɪ-na á joŋi Wɛ zənə yam maama nɪnɛɛnɪ jara zɪla te, sɪ á wanɪ á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ sʊtaanɪ * yɪ wanɪ abam dɪ dɪ sɪsɪɪna yam maama. [12] Jara yam kʊntʊ nan daɪ dɪbam dɪ nabiinə jara. Kʊ yɪ dɪdaanɪ ciciri sɪlʊ maama na jɪgɪ dam wɛyuu tɪlampolo nɪ tɪn mʊ. Sɪntʊ mʊ yɪ sʊtaanɪ jɪŋa dɪdɛɛra, yɪ sɪ jɪgɪ dam lʊgʊ kʊntʊ na yɪ lim tɪn baŋa nɪ. [13] Kʊntʊ ŋwaanɪ, joŋi-na Wɛ zənə yam maama á ma fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á wanɪ á vɪn sʊtaanɪ sɪ á zɪgɪ dɪ baarɪ maŋa kalʊ na cana tɪn wʊnɪ, sɪ á na wanɪ jara yam, sɪ á ta taá zɪgɪ kəŋkəŋ á zɪga kam je nɪ.

[14] Nan fɔgɪ-na á zɪgɪ dɪ baarɪ, sɪ á taá jɪgɪ Wɛ cɪga kam, nɪ á na vɔgɪ á gwaarʊ dɪ kili te tɪn, sɪ á daarɪ á taá kɪ lanyɪranɪ Wɛ yigə nɪ, sɪ kʊ wanɪ kʊ cɪ abam dɪ wo-lwaanʊ, nɪnɛɛnɪ á na zʊ luguru gwaarʊ á ma kwəli á nyɔɔna jara wʊnɪ te tɪn. [15] Á nan maŋɪ sɪ á kwaanɪ á tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kalʊ na paɪ nɔɔna dɪ Wɛ fɔgɪ daanɪ tɪn, nɪnɛɛnɪ á na zʊ natra sɪ kʊ zəni á vəŋə jara wʊnɪ te tɪn. [16] Á taá jɪgɪ-na wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ maŋa maama, nɪnɛɛnɪ á na ze tɔn-tɪʊ kʊm ba na ma kɔŋɪ cɪna tɪn, sɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ wo-lwaanʊ tu sʊtaanɪ cɪ-dɛɛra yam ya na jɪgɪ minə tɪn, sɪ á wanɪ á pa ya maama dwe. [17] Ma-na Wɛ na vrɪ abam ŋwɪa te tɪn á ma cɪ á tɪtɪ, nɪ luguru yu-kwəli mʊ á pugə á yuu nɪ jara wʊnɪ te. Á ma-na Wɛ taanɪ dɪm á ma wəli á tɪtɪ, nɪ sʊ-zɔɔ te, Wɛ Joro * kʊm na kɪ abam jɪŋa nɪ tɪn. [18] Á kɪ-na wəənu tɪm kʊntʊ maama dɪ Wɛ-loro sɪ Wɛ zəni abam. Á taá warɪ Wɛ maŋa maama nɪ Dʟ Joro kʊm na pɛ abam dam te tɪn. Taá jɪgɪ-na á tɪtɪ, sɪ á vɔ á wʊ lanyɪranɪ, sɪ á taá loori Wɛ Dʟ nɔɔna bam maama ŋwaanɪ. [19] Taá loori-na Wɛ á pa amʊ dɪ, sɪ a na puri a ni sɪ a ta taanɪ, sɪ Dʟ pa-nɪ taanɪ dɪlʊ a na wú ŋɔɔnɪ tɪn, sɪ a daarɪ a na baarɪ a brɪ nɔɔna Dʟ kwər-ywəŋə kam, sɪ a pa ba lwarɪ Dʟ cɪga kalʊ ya na səgi tɪn. [20] Kʊ yɪ kwər-ywəŋə kam kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Wɛ tʊŋɪ-nɪ sɪ a taa brɪ nɔɔna. Ba nan kɪ-nɪ pɪɪna digə nɪ a na brɪ-ka tɪn ŋwaanɪ mʊ. Nan taá loori-na Wɛ sɪ Dʟ zəni-nɪ, sɪ a taa waɪ a tɔɔlɪ-ka dɪ baarɪ nɪ kʊ na maŋɪ sɪ a taa kɪ te tɪn.

Tiim kwərə

[21] Amʊ nan lagɪ sɪ abam lwarɪ amʊ labaarɪ dɪ a na wʊra a kɪ kʊlʊ tɪn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ a lagɪ a tʊŋɪ dí ko-bu-sono Tisiki sɪ o ba abam te, sɪ o fɔgɪ o ta amʊ labaarɪ maama dɪ abam. Wʊntʊ tʊŋɪ o pa dí Yuutu Zezi dɪ yawala mʊ. [22] Amʊ lagɪ sɪ o pa abam lwarɪ dɪbam labaarɪ, sɪ kʊ pa á bɪcara pəni tɪga nɪ.

[23] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa dí ko-biə bam maama yazurə, sɪ ba taa jɪgɪ da-sono dɪ wʊ-dɪdʊa. [24] Wɛ wú pa balʊ maama na jɪgɪ dí Yuutu Zezi Krisi sono kʊlʊ na ba ti tɪn yu-yoŋo.

Filipi

Tɔnɔ kulu Pooli na pupunɪ o pa Filipi tiinə tɪn na brɪ dɪbam kulu tɪn mu tɪntu

Pooli dɛɛn pupunɪ tɔnɔ kum kuntu o pa Wɛ nɔɔna balu na wu Filipi nɪ tɪn mu. Bantu mu yɪ balu na dɛ yigə ba kɪ ba wu-dɪdua dɪ Zezi Ɛrɔpɪ nɪ tɪn. Filipi yɪ Masɪduanɪ lugu kum tɪu dɪdua mu, yɪ Rom tiinə dɛɛn mu te-ba.

Maŋa kalu Pooli na wu pɪɪna digə nɪ tɪn, mu o pupunɪ tɔnɔ kum kuntu. O wu dɛɛn ma cɔgɪ dɪ nɔɔna badaara na jaanɪ vwan zaasɪm ba zu Filipi Wɛ nɔɔna bam wunɪ tɪn. Nan dɪ kuntu maama dɪ, Pooli tɔnɔ kum ta brɪ o na jɪgɪ wupolo dɪ baarɪ tɪte, o na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

Maŋa kalu Pooli na wura o pupunɪ tɔnɔ kum tɪn, o dɛɛn guli o kɪ Filipi Wɛ nɔɔna bam le, ba na zən-o dɪ pɛɛra yalu maama o cam dɪm maŋa nɪ tɪn. O ma daarɪ o ŋɔɔnɪ dɪ ba sɪ ba na pu-dɪa dɪ baarɪ, nɪ wum dɪ na nɛ cam yɪ o zɪgɪ kəŋkəŋ te tɪn. O ma ta dɪ ba sɪ ba taa jɪgɪ tu-n-tɪtɪ wubuŋa, nɪ Zezi dɛɛn na tu o tɪtɪ te tɪn, sɪ ba yɪ taa beeri ba tɪtɪ yɪranɪ zənə (pɔɔrɪm 1-2).

Pooli ma ta o brɪ-ba nɪ, ba na nɛ cɪga Wɛ tee nɪ tɪn, ku yɪ pɛɛrɪ mu Baŋa-Wɛ na pɛ-ba zaanɪ, ba na kɪ ba wu-dɪdua dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ, sɪ ku daɪ nɪ ba na sɛ Zwifə cullu tɪm tɪn ŋwaanɪ. O ma kaanɪ-ba sɪ ba yɪ sɛ vwan karanyɪna tiinə bam, yɪ o loori-ba sɪ ba taa lwəni wum na kɪ te tɪn, sɪ ba taa kwaanɪ ba ŋwɪ nɪ Zezi tɪtɪ dɛɛn na ŋwɪ te tɪn (pɔɔrɪm 3).

O ma pupunɪ o brɪ-ba Wɛ na pɛ balu maama na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn jɪgɪ wupolo dɪ wu-zuru te (pɔɔrɪm 4).

Tɔnɔ kum kuntu brɪ nɪ Pooli soe Filipi tiinə bam zanzan.

Tɔnɔ kulu Pooli na pupunɪ o pa

FILIPI TIINƎ tɪn

1

[1] Amu Pooli mu pupunɪ tɔnɔ kuntu yɪ Timoti wu a tee nɪ. Dɪbam yɪ Zezi Krisi tɪntuŋna mu. Dí pupunɪ sɪ dí pa abam balu maama na wu Filipi nɪ yɪ á tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ á ji Wɛ nɔɔna tɪn, dɪ á kɔgɔ kum yigə tiinə bam dɪ ba zənzənnə bam dɪ.

[2] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.

Pooli na loori Wɛ te tɩn

[3] Maŋa maama amʊ na guli abam gulə, a yəni a kɩ a Tʊ Wɛ le mʊ abam ŋwaanɩ. [4] Maŋa maama a na loori Wɛ a pa abam maama, a jɩgɩ wʊpolo mʊ, [5] dɩ abam na tɔgɩ á wəli-nɩ dɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɩtʊŋa yam kʊ zɩgɩ pulim nɩ kʊ ba kʊ yi zɩm tɩn. [6] Amʊ ye lanyɩranɩ nɩ, Wɛ dɩlʊ na maŋɩ Dʟ puli tɩtʊŋ-ŋʊna yam kʊntʊ abam bɩcara nɩ tɩn, dɩntʊ daa ta wʊ́ pa ya vu ya guri dɛ dɩm Zezi Krisi na wʊ́ joori o ba tɩn. [7] Amʊ tiini a soe abam dɩ a bɩcarɩ maama. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ paɩ kʊ maŋɩ sɩ amʊ taa jɩgɩ á wʊbʊŋa a wʊnɩ kʊntʊ doŋ. Bɛŋwaanɩ abam maama tɔgɩ á na yu-yoŋo kʊm nɩ amʊ dɩ na nɛ te tɩn, lele kʊntʊ ba na kɩ-nɩ pɩɩna digə nɩ tɩn, dɩ maŋa kalʊ a ya na kaagɩ a beeri je maama a ŋɔɔnɩ cɩga a pa Wɛ kwər-ywəŋə kam jɩgɩ kuri tɩn. [8] Abam fra jɩgɩ amʊ, nɩ Zezi Krisi tɩtɩ na soe abam te tɩn mʊ. Wɛ tɩtɩ ye nɩ a na tagɩ kʊlʊ tɩn yɩ cɩga mʊ.

[9] A na loori Wɛ a pa abam kʊlʊ ŋwaanɩ tɩn yɩ sɩ abam sono kʊm mʊ fɔgɩ kʊ puli zanzan, kʊ wəli dɩ yəno sɩ kʊ pa á taá waɩ á lwarɩ kʊlʊ maama na yɩ cɩga tɩn. [10] Kʊntʊ mʊ á wʊ́ wanɩ á kuri kʊlʊ na lamma tɩn á kɩ, sɩ Zezi Krisi dɛ dɩm na yiə, sɩ digiru yɩ taa wʊ á bɩcara nɩ, sɩ nɔɔn-nɔɔnʊ yɩ zaŋɩ o na á wo-lɔŋɔ o ta. [11] Kʊlʊ na wəli da tɩn, á pa á kəm maama taa tɔgɩ cɩga lanyɩranɩ nɩ Zezi Krisi na zəni abam te tɩn. Kʊntʊ wʊ́ pa Wɛ na zulə dɩ tiə.

Zezi mʊ yɩ ŋwɩa cɩga cɩga

[12] A ko-biə-ba, a lagɩ sɩ á lwarɩ nɩ yaara yalʊ na yi amʊ tɩn nan pɛ Wɛ kwər-ywəŋə kam jagɩ ka yi yigə mʊ. [13] Kʊ na kɩ amʊ te tɩn pɛ pamaŋna balʊ na nii pɛ wʊm sɔŋɔ kʊm tɩn dɩ balʊ maama na wʊra tɩn lwarɩ nɩ, kʊ yɩ amʊ na tɔgɩ Zezi Krisi tɩn ŋwaanɩ mʊ ba kɩ-nɩ pɩɩna digə nɩ. [14] Kʊlʊ na wəli da tɩn, amʊ na wʊ pɩɩna digə nɩ tɩn pɛ dí ko-biə bam zanzan tiini ba kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ dí Yuutu wʊm, kʊ pa ba jɩgɩ baarɩ zanzan ba maa brɩ Wɛ taanɩ dɩm yɩ ba ba kwarɩ fʊʊnɩ.

[15] Kʊ yɩ cɩga mʊ sɩ nɔɔna badaara tɔɔlɩ Zezi Krisi kwərə kam dɩ wʊ-gʊʊ dɩ kantɔgɔ mʊ amʊ ŋwaanɩ. Kʊ daarɩ badaara nan tɔɔlɩ-ka dɩ ba wʊbʊŋ-laarʊ mʊ. [16] Bantʊ tɔɔlɩ dɩ sono mʊ, bɛŋwaanɩ ba ye nɩ Wɛ mʊ pɛ-nɩ ni sɩ a ŋɔɔnɩ cɩga a pa Dʟ kwər-ywəŋə kam ja kuri. [17] Badonnə bam nan tɔɔlɩ Zezi kwərə kam sɩ kʊ pa ba tɩtɩ mʊ kamunni, sɩ ba ba jɩgɩ wʊ-poŋo. Ba nan bʊŋɩ sɩ ba pa amʊ yaara yam mʊ tiini ya puli, a na wʊ pɩɩna digə nɩ tɩn ŋwaanɩ. [18] Kʊ nan ba cɔga. A ta jɩgɩ wʊpolo dɩ ba maama na jɩgɩ Zezi Krisi kwərə kam ba tɔɔlɩ ba brɩ nɔɔna te tɩn. Ba na tɔɔlɩ-ka dɩ wʊbʊŋ-laarʊ naa wʊbʊŋ-balwaarʊ dɩ, kʊ yɩ Zezi kwərə kam mʊ ba tɔɔla.

Amʊ nan ta tiini a jɩgɩ wʊpolo, [19] bɛŋwaanɩ amʊ ye nɩ Wɛ wʊ́ joŋi-nɩ Dʟ yagɩ, abam na loori-Dʟ á pa-nɩ yɩ Zezi Krisi Joro * kʊm dɩ zəni-nɩ tɩn ŋwaanɩ. [20] Amʊ nan tiini a jɩgɩ tɩɩna nɩ a bá kɩ woŋo kʊlʊ na wʊ́ pa a na a cavɩɩra tɩn. Kʊ na yɩ lele kʊntʊ dɩ maŋa maama, aá ta jɩgɩ pu-dɩa, sɩ a na ŋwɩ naa a na tɩga, sɩ Zezi Krisi na zulə a ŋwɩa kam maama wʊnɩ. [21] Kʊ na yɩ amʊ, a ŋwɩ Zezi Krisi ŋwaanɩ mʊ. A nan na tɩgɩ dɩ, kʊʊ́ ta jɩgɩ nyɔɔrɩ kʊ pa-nɩ. [22] Amʊ nan ta na ŋwɩ lʊgʊ baŋa nɩ, a tɩtʊŋɩ dɩm wʊ́ wanɩ dɩ wəli nɔɔna lanyɩranɩ. Kʊntʊ tɩn, a yəri a na wʊ́ twəri kʊlʊ sɩ a daarɩ kʊlʊ. [23] Wəənu tɩntʊ tɩle mʊ jɩgɩ-nɩ tɩ pa a yəri a na wʊ́ lɩ kʊlʊ tɩn. Kʊlʊ na jɩgɩ fra kʊ pa-nɩ tɩn mʊ yɩ sɩ a yagɩ lʊgʊ baŋa, sɩ a daarɩ a vu Zezi Krisi te a taa wʊra. Kʊntʊ wʊ́ tiini kʊ taa lana. [24] Kʊ daarɩ, a ta na wʊ

lʊgʊ baŋa nɪ, kʊú ta jɪgɪ zənə zanzan kʊ pa abam. [25] A ye nɪ kʊntʊ yɪ cɪga mʊ, yɪ kʊ pɛ a lwarɪ nɪ kʊ maŋɪ sɪ a ta wʊ lʊgʊ baŋa nɪ. Amʊ wú ta wʊ abam maama tee nɪ, sɪ kʊ pa á fɔgɪ á tɔgɪ Wɛ cɪga kam, sɪ á taá jɪgɪ wʊpolo ka ŋwaanɪ. [26] Kʊntʊ tɪn, amʊ na joori a ba a wʊ abam tee nɪ, kʊú pa á tiini á taá zuli Zezi Krisi dɪ wʊpolo amʊ yagɪm dɪm ŋwaanɪ.
[27] Woŋo kʊlʊ yɪranɪ na jɪgɪ kuri tɪn mʊ yɪ sɪ á pa á tɪtʊŋa maama taa tɔgɪ dɪ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam na brɪ te tɪn. Kʊntʊ, amʊ na nɛ cwəŋə sɪ a ba abam te, naa a na wʊ nɛ, a ta wú lwarɪ nɪ abam zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ, yɪ á wəli daanɪ á kwaana á tʊŋa, sɪ kʊ pa nɔɔna kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam. [28] Á yɪ sɛ sɪ á dʊna bam pa fʊʊnɪ zʊ abam dɪ fɪnfɪɪn dɪ. Á na jɪgɪ baarɪ, kʊú brɪ nɪ bantʊ wú ba ba cɔgɪ yɪ abam na vrɪm. Wɛ tɪtɪ mʊ wú pa kʊ kɪ kʊntʊ. [29] Wɛ na pɛ abam yʊ-yoŋo kʊlʊ tɪn, kʊ daɪ sɪ á sɛ Zezi Krisi dɪ á wʊ-dɪdʊa yɪranɪ má, kʊ yɪ sɪ á kwəri á na yaara dɪ mʊ o ŋwaanɪ. [30] Abam dɛɛn nɛ amʊ na yəni a yaarɪ te a tʊŋɪ Wɛ ŋwaanɪ, yɪ á ta kwəri á ni nɪ kʊ yɪ kʊntʊ mʊ dɪ zɪm maama. Abam dɪ laan nan wəli dɪ amʊ á wʊ yantʊ yaara yam wʊnɪ mʊ.

2

Zezi Krisi na tu o tɪtɪ te tɪn

[1] Abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn mʊ paɪ á jɪgɪ baarɪ. O sono kʊm maa paɪ á jɪgɪ wʊ-zuru. Wɛ Joro * kʊm mʊ wʊ abam wʊnɪ, nɪ kʊ na wʊ Zezi nɔɔna bam maama wʊnɪ te tɪn. Á maa jɪgɪ da-ŋwaŋa dɪ sono. [2] Kʊ na sɪɪnɪ kʊ yɪ kʊntʊ tɪn, a loori abam sɪ á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ mʊ daanɪ dɪ sono dɪdʊa, sɪ á daarɪ á taá jɪgɪ ni-dɪdʊa dɪ wʊ-dɪdʊa. Abam na kɪ kʊntʊ, kʊú pa a taa tiini a jɪgɪ wʊpolo. [3] Á yɪ zaŋɪ á kɪ kʊlʊkʊlʊ dɪ kamunni sɪ kʊ pa á tɪtɪ na zulə. Nan tʊ-na á tɪtɪ á pa daanɪ, sɪ á taá nii nɪ nɔɔnʊ maama dwe abam.
[4] Nɔɔnʊ maama maŋɪ sɪ o bʊŋɪ o na wú zəni o doŋ te tɪn mʊ, kʊ daɪ sɪ o taa beeri o tɪtɪ zənə yɪranɪ. [5] Á wʊbʊŋa yam maŋɪ sɪ ya taa yɪ nɪnɛɛnɪ Zezi Krisi wʊbʊŋa yam mʊ.

[6] Wʊntʊ nan maŋɪ o jɪgɪ Wɛ nyɪnyʊgʊ mʊ.
O dɪdaanɪ Baŋa-Wɛ yɪ bɪdwɪ mʊ,
yɪ o wʊ bʊŋɪ nɪ kʊntʊ yɪ woŋo kʊlʊ o na maŋɪ sɪ o ja-kʊ kəŋkəŋ sɪ o dɪ Wɛ taa mɪ daanɪ tɪn.
[7] O nan tiŋi wəənʊ tɪntʊ maama daa nɪ mʊ,
yɪ o daarɪ o ba o ji nabiinʊ.
O yɪ tɪntʊŋnʊ.
[8] O na tʊ o ŋwɪ dɪ nabiinə kʊntʊ tɪn,
o dɛɛn tʊ o tɪtɪ yɪ o sɛ Wɛ ni o ba o tɪ.
Kʊ nan daɪ tʊʊnɪ dɪ tʊʊnɪ,
kʊ yɪ ba pag-o tʊʊn-dagara * baŋa nɪ mʊ ba gʊ.
[9] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Wɛ laan pɛ Zezi yʊʊ tiini kʊ zaŋɪ wɛɛnɪ dɪ zulə,
yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa-o yɪrɪ dɪlʊ na dwe yɪra maama tɪn.
[10] Mʊ kʊ kuri maŋa wú ba,
yɪ balʊ maama na wʊ wɛyʊʊ nɪ naa tɪga baŋa nɪ naa tɪga kuri nɪ tɪn maŋɪ sɪ ba kuni doonə ba zuli Zezi o yɪrɪ dɪm ŋwaanɪ.
[11] Ba maama wú ta dɪ ba niə jaja nɪ,

Zezi Krisi mʊ yɪ ba Yuutu.
Kʊntʊ wʊ́ pa o Ko Wɛ na zulə lanyɪranɪ.

Dɪ́ na maŋɪ sɪ dɪ́ pa pooni taa wʊ lʊgʊ baŋa nɪ te tɪn

12 Kʊntʊ ŋwaanɪ, a cilon-sonnu-ba, abam dɛɛn na maŋɪ á sɛ amʊ zaasɪm dɪm maŋa
kalʊ amʊ ya na wʊ á tee nɪ tɪn, á nan ta maŋɪ sɪ á sɛ á dwəni lele kʊntʊ a daa na təri
abam tee nɪ dɪ tɪn. Taá kwarɪ-na Wɛ lanyɪranɪ dɪ ya-sɪʊ, sɪ á kwaanɪ á tʊŋɪ á pa vrɪm
dɪlʊ á na nɛ tɪn ja kuri. 13 Bɛŋwaanɪ Wɛ mʊ yəni Dʟ tʊŋɪ abam bɪcara nɪ, Dʟ pa á beeri
kənə yalʊ na wʊ́ poli Dʟ wʊ, yɪ Dʟ pa á wanɪ-ya á kɪ. 14 Woŋo kʊlʊ maama á na lagɪ á kɪ
tɪn, sɪ á yɪ taá pʊʊna naa á magɪ kantɔgɔ kʊ baŋa nɪ. 15 Kʊntʊ mʊ á wʊ́ ta jɪgɪ cɪga Wɛ
tee nɪ, yɪ á jɪgɪ wʊ-poŋo. Á wʊ́ ta yɪ Wɛ biə balʊ na ba jɪgɪ wo-lɔŋɔ, yɪ á zʊʊrɪ nɔn-
balwaarʊ tɪlʊ wʊbʊŋa na ba tɔgɪ cwəŋə tɪn tɪtarɪ nɪ. Á wʊ́ ta yɪ nɪ pooni á pa lʊgʊ baŋa
nɔɔna nɪ calɪcwɪ te, 16 dɪ á na ŋɔɔnɪ Wɛ taanɪ dɪlʊ na paɪ ŋwɪa á brɪ nɔɔna tɪn. Á na kɪ
kʊntʊ doŋ, kʊʊ́ brɪ nɪ a na cɛ a tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam abam ŋwaanɪ te tɪn wʊ jigi kafɛ, yɪ
aá ta jɪgɪ wʊpolo dɪ abam dɛ dɪm Zezi Krisi na wʊ́ joori o ba tɪn.
17 Abam na kɪ á wʊ-dɪdʊa á sɛ Zezi tɪn nyɪ dɪ á kwe woŋo mʊ á ma kaanɪ Baŋa-Wɛ yɪ
kʊ poli Dʟ wʊ. Amʊ na maŋɪ a lagɪ a ga a ŋwɪa mʊ dɪ, aá sɛ sɪ ka wəli abam kaanɪm
dɪm nɪ Wɛ yigə nɪ. Dɪ kʊ dɪ, aá ta jɪgɪ wʊpolo, yɪ abam dɪ wʊ́ wəli dɪ amʊ á taá jɪgɪ
wʊpolo. 18 Kʊntʊ, kʊ maŋɪ sɪ abam dɪ ta jɪgɪ wʊpolo lanyɪranɪ, sɪ amʊ dɪ wəli dɪ abam a
kɪ wʊpolo.

Pooli lagɪ o tʊŋɪ Timoti dɪ Epafroditi Filipi tiinə tee nɪ

19 Dɪbam Yuutu Zezi na sɛ, amʊ bʊŋɪ sɪ a tʊŋɪ Timoti sɪ o ba abam te lele. Kʊntʊ, o na
joori o ba amʊ te, oó pa-nɪ abam labaarɪ sɪ a daa yɪ ta jɪgɪ liə. 20 Nɔɔn-nɔɔnʊ daa təri
amʊ tee nɪ, o na jɪgɪ a wʊbʊŋa yam doŋ, sɪ o sɪɪnɪ o taa ye abam zənə ni nɪ, kʊ na daɪ
Timoti yɪranɪ. 21 Balʊ maama na daarɪ tɪn beeri ba tɪtɪ wəənu yɪranɪ mʊ, yɪ ba yigə tərə
dɪ wəənu tɪlʊ na yɪ Zezi Krisi nyɪm tɪn. 22 Kʊ nan na yɪ Timoti, abam maŋɪ á ye o wʊ na
tɔgɪ cɪga te tɪn. O dɛɛn tɔgɪ dɪ amʊ o tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam, nɪnɛɛnɪ bu na tɔgɪ dɪ o
ko o tʊŋɪ te tɪn. 23 Kʊntʊ mʊ a bʊŋɪ sɪ a tʊŋ-o abam tee nɪ maŋa kalʊ a na wʊ́ lwarɪ ba
na wʊ́ di a taanɪ dɪm te tɪn. 24 Amʊ nan jɪgɪ tɪɪna dɪ dɪ́ Yuutu wʊm nɪ baá pʊrɪ-nɪ ba
yagɪ lele, yɪ a laan ba abam te.
25 Amʊ bʊŋɪ nɪ kʊ maŋɪ sɪ a tʊŋɪ dɪ́ ko-bu Epafroditi sɪ o joori o ba abam te. O tɔgɪ dɪ
amʊ yɪ dɪ́ tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa, yɪ dɪ́ kwəri dɪ́ na cam ya baŋa nɪ. Wʊntʊ mʊ yɪ abam tɪntʊŋnʊ
wʊlʊ á na lɪ sɪ o ja zənə o ba o pa-nɪ a yaara yam wʊnɪ tɪn. 26 Abam fra maa jɪg-o yɪ o
lagɪ sɪ o daa na abam. O wʊ ya cɔgɪ dɪ á na ni nɪ o ya ba jɪgɪ yazurə tɪn. 27 Kʊ yɪ cɪga
mʊ nɪ o ya ba jɪgɪ yazurə, yɪ o ga fɪɪn sɪ o tɪ. Wɛ nan duri o ŋwaŋa. Kʊ nan daɪ wʊntʊ
yɪranɪ ŋwaŋa mʊ Dʟ duri. Wɛ duri amʊ dɪ ŋwaŋa, dɪ Dʟ na pɛ o wəri yɪ a wʊ daa wʊ cɔgɪ
zanzan tɪn. 28 Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a tiini a kwaanɪ a lagɪ sɪ o yi abam te lɪla, sɪ á taá jɪgɪ
wʊpolo dɪ á na wʊ́ joori á na-o tɪn, sɪ amʊ dɪ liə yam laan ti. 29 O na tuə, sɪ á jeer-o
lanyɪranɪ dɪ wʊpolo zanzan, o na yɪ dɪ́ ko-bu dɪ́ Yuutu Zezi ŋwaanɪ tɪn. Kʊ maŋɪ sɪ á taá
zuli nɔɔna balʊ na nyɪ nɪnɛɛnɪ wʊntʊ te tɪn. 30 Bɛŋwaanɪ o ya gɛ fɪɪn mʊ sɪ o tɪ Zezi Krisi
tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ. O dɛɛn lagɪ o ga o ŋwɪa dɪ o na ləni abam yuu nɪ sɪ o taa tʊŋɪ o

wəli-nι tιn ŋwaanι mʋ.

3

Wɛ na wú pa n na cιga DƖ tee nι te tιn

1 A ko-biə-ba, kʋlʋ na daarι sι a ta a wəli da tιn, á taá jιgι wʋpolo dι á na ŋwι dι dί
Yuutu wʋm tιn. A na maŋι a pʋpʋnι kʋlʋ a ma brι abam tιn, kʋ ba camma sι a ta joori a
brι-kʋ abam, sι kʋ wanι kʋ cι abam wo-lwaanʋ wʋnι. 2 Fɔgι-na á cι á tιtι dι kəm-
balwaarʋ tiinə balʋ na kwaanι sι ba taa goni nɔɔna yιra ba yagι tιn. Bantʋ nyι dι kakuri
mʋ. 3 Dιbam nan mʋ yι balʋ na yι Wɛ nɔɔna cιga cιga, yι kʋ daι nι dί na goni dί bəkəri
* tιn ŋwaanι, nι bantʋ na brι te tιn. Dιbam maι Wɛ Joro * kʋm dam mʋ dί zuli Wɛ, yι dί
jιgι wʋpolo dι Zezi Krisi na kι kʋlʋ o pa dιbam tιn, yι dί bá tιιgι cullu tιlʋ na brι nι
nɔɔna yιra gonim mʋ jιgι kuri kʋ pa Wɛ tιn. 4 Lʋgʋ baŋa cullu tιm ya na jιgι kuri, amʋ
tιtι ya wú wanι a tιιgι-tι. Nɔɔnʋ nan na bʋŋι nι o jιgι bʋra sι o tιιgι lʋgʋ baŋa cullu
tιm, amʋ ya jιgι bʋra a dwe. 5 Amʋ dɛɛn na yi da nana tιn, mʋ ba goni-nι nι dιbam
Zwifə cullu tιm na brι te tιn. A yι Yisιrayɛlι * tu mʋ, yι a nuŋi Bɛnzamɛn * dwi dιm
wʋnι. Amʋ sιιnι a yι Zwifu mʋ. Zwifə bam mʋ lʋgι-nι. Kʋ nan na yι Wɛ cullu tιm tɔgιm,
amʋ dɛɛn wʋ Farizιan * tiinə kɔgɔ kʋm wʋnι mʋ. 6 Kʋ na yι Wɛ tιtʋŋa yam laŋa nι, amʋ
dɛɛn kwaanι a tʋŋι lanyιranι dι a na bɛɛsι Zezi kɔgɔ kʋm nɔɔna bam te tιn. Kʋ nan daa
na yι Wɛ cullu tιm sɛɛm, a dɛɛn sɛ-tι dι cιga yι tusim tərə.
7 A dɛɛn paι wəənu tιm kʋntʋ maama jιgι kuri mʋ tι pa-nι. A laan nan bʋŋι a lwarι nι
tι yι kafɛ mʋ a yigə nι, dι a na sɛ Zezi Krisi tιn ŋwaanι. 8 Kʋ sιιnι kʋ yι cιga, woŋo kʋlʋ
maama a na jιgι tιn, a nii-kʋ nι kʋ yι kafɛ mʋ a yigə nι, a laan na lwarι Zezi Krisi wʋlʋ na
yι a Yuutu tιn ŋwaanι. Kʋntʋ tiini kʋ jιgι kuri kʋ pa-nι kʋ dwe woŋo maama. Wʋntʋ
ŋwaanι mʋ a kwe woŋo maama a yagι daa nι. A nii tι maama nι weeru mʋ a yigə nι, sι
a wanι a sɛ Zezi Krisi sι a taa tɔg-o dι a wʋ maama, sι kʋ pa a taa yι o nɔɔnʋ. 9 Kʋntʋ
tιn, amʋ wú na cιga Wɛ tee nι a na kι a wʋ-dιdʋa dι Zezi Krisi tιn ŋwaanι, kʋ daa daι a
tιtι tιtʋŋa dι a na tɔgι Wɛ cullu tιm tιn ŋwaanι. Kʋ nan yι Wɛ tιtι mʋ paι a jιgι cιga dι
a na kι a wʋ-dιdʋa dι Zezi tιn ŋwaanι. 10 Woŋo kʋlʋ amʋ na tiini a lagι tιn yι sι a lwarι
Zezi Krisi mʋ, sι a kwəri a lwarι dam-fɔrɔ kʋlʋ Wɛ na mɛ DƖ bi-o DƖ pa o yagι tʋʋnι tιn, sι
a daarι a tɔgι a na o yaara yam doŋ, sι a taa nyι dιd-o o na sɛ o tι nabiinə ŋwaanι tιn.
11 Kʋntʋ tιn, amʋ dι jιgι tιιna sι Wɛ wú pa a bi a yagι tʋʋnι.

Dί maŋι sι dί kwaanι dί vu yigə mʋ sι dί joŋi pɛɛrι Wɛ tee nι

12 Kʋ nan daι nι a maŋι a yi wəənu tιlʋ a na lagι sι a yi tιn. Kʋ nan daι nι a bιcarι fɔgι
dι kwɛ fasι yι lwarιm daa tərə. Amʋ nan kwaanι a jaŋι mʋ a ve yigə, sι a laan wanι a
joŋi pɛɛrι Zezi Krisi tee nι. Kʋ yι kʋntʋ ŋwaanι mʋ o joŋi-nι sι a taa yι o nɔɔnʋ. 13 A ko-
biə-ba, a ba bʋŋι nι a maŋι a yi sι a joŋi pɛɛrι dιm. A nan na kι kʋlʋ tιn, a yəni a lι
wəənu tιlʋ na maŋι tι kɛ tιn mʋ a wʋbʋŋa nι, yι a daarι a kwaanι sι a vu a yi wəənu tιlʋ
na wʋ a yigə nι tιn. 14 Kʋntʋ, amʋ kwaana sι a yɔɔrι a duri a vu a yi kweelim je mʋ, sι a
joŋi pɛɛrι dιm Wɛ tee nι. Pɛɛrι dιm kʋntʋ mʋ yι ŋwιa kalʋ Wɛ na bəŋi-nι sι a ba a joŋi
DƖ sɔŋɔ nι Zezi Krisi ŋwaanι tιn.
15 Kʋ na yι dιbam balʋ wʋbʋŋa na bιgι dι Wɛ cwəŋə tɔgιm tιn, kʋ maŋι sι dιbam

maama sɛ nɪ amʊ na tagɪ te tɪn yɪ cɪga mʊ. Abam badaara wʊbʊŋa nan na daɪ kʊntʊ doŋ, Wɛ wʊ́ pa á lwarɪ woŋo kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn. [16] Dɪ kʊ dɪ, kʊ maŋɪ sɪ dí yɔɔrɪ dí taá tɔgɪ cwəŋə kalʊ dí na maŋɪ dí lwarɪ nɪ ka yɪ cɪga tɪn mʊ.

[17] A ko-biə-ba, kʊ maŋɪ sɪ á taá lwəni amʊ na kɪ te tɪn mʊ, sɪ á fɔgɪ á nii balʊ na tɔgɪ cwə-laa nɪnɛɛnɪ dí na brɪ abam sɪ á taá tɔgɪ te tɪn. [18] A lagɪ sɪ a joori a brɪ abam wəənu tɪlʊ a na maŋɪ a ta dɪ abam kuni zanzan tɪn mʊ. Kʊ maa paɪ a yi-na nuŋə dɪ liə yalʊ a na jɪgɪ abam ŋwaanɪ tɪn. Kʊ yɪ nɪ nɔɔna zanzan mʊ wʊ abam wʊnɪ ba tɪtʊŋa na brɪ nɪ ba culi Zezi Krisi tʊʊn-dagara * kam mʊ. [19] Ba yəni ba lagɪ wəənu tɪlʊ fra na jɪgɪ-ba tɪn mʊ kʊ dwe Wɛ. Ba maa jɪgɪ wʊpolo dɪ kʊlʊ na yɪ ba cavɪɪra tɪn, yɪ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ wʊbʊŋa jɪgɪ-ba. Ba kweelim je nɪ Wɛ wʊ́ cɔgɪ-ba mʊ. [20] Kʊ nan na yɪ dɪbam, dí kugu je wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ mʊ. Dɪbam cəgi dí Yuutu Zezi Krisi sɪ o nuŋi dáanɪ mʊ o ba. Wʊntʊ mʊ vrɪ dɪbam lwarɪm wʊnɪ. [21] O na tuə, o laan wʊ́ pa dɪbam lʊgʊ baŋa yɪra yalʊ na bwəmmə tɪn ləni ya taa nyɪ dɪ o tɪtɪ yɪra yam te. Yantʊ yɪ Wɛ-sɔŋɔ nyɪm mʊ, yɪ ya jɪgɪ paarɪ-zulə. Oó ma o dam-fɔrɔ kʊlʊ na paɪ o waɪ woŋo maama tɪn o ma kɪ kʊntʊ.

4

Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna na maŋɪ sɪ ba kɪ te tɪn

[1] A ko-biə-ba, a soe abam lanyɪranɪ yɪ á fra jɪgɪ-nɪ. Abam paɪ a jɪgɪ wʊpolo, yɪ á ta wʊ́ pa a yuu zəŋi Wɛ yigə nɪ. A cilon-sonnu-ba, kwaanɪ-na á zɪgɪ kəŋkəŋ dí Yuutu tɔgɪm dɪm wʊnɪ.

[2] A nan loori Evodi dɪ Sintisi lanyɪranɪ, sɪ á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-dɪdwɪ á na sɛ dí Yuutu wʊm tɪn ŋwaanɪ. [3] A loori nmʊ dɪ, wʊlʊ na yɪ a doŋ tɪntʊŋnʊ cɪga cɪga tɪn, sɪ n zəni kaana bantʊ sɪ ba taa sɛ daanɪ, bɛŋwaanɪ ba dɛɛn tɔgɪ dɪ amʊ yɪ dí tiini dí tʊŋɪ dí tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam, dɪ Klɪman dɪ balʊ maama na tɔgɪ dɪ amʊ ba tʊŋɪ tɪn. Wɛ maŋɪ Dʟ pʊpʊnɪ bantʊ yɪra Dʟ ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ.

[4] Taá kɪ-na wʊpolo maŋa maama á na ŋwɪ dɪ dí Yuutu wʊm tɪn ŋwaanɪ. A ta lagɪ a joori a ta nɪ, á taá kɪ wʊpolo. [5] Pa-na nɔɔna maama lwarɪ á lanyɪranɪ wʊm ni nɪ, sɪ dí Yuutu wʊm maa bɪɪnɪ lele. [6] Yɪ zaŋɪ-na á taá liə dɪ kʊlʊkʊlʊ. Woŋo maama wʊnɪ sɪ á taá warɪ Wɛ, á brɪ-Dʟ kʊlʊ á na lagɪ tɪn sɪ Dʟ zəni abam, sɪ á kwəri á taá kɪ Dʟ le maŋa maama. [7] Kʊntʊ mʊ Wɛ wʊ́ pa á bɪcara taa zurə, sɪ kʊ dwəni nabiinə na wʊ́ wanɪ kʊlʊ ba lwarɪ tɪn. Kʊ maa pa kʊlʊkʊlʊ bá wanɪ kʊ cɔgɪ á bɪcara dɪ á wʊbʊŋa maama, abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

[8] A ko-biə-ba, kʊlʊ a na lagɪ a ma a guri tɪn, á taá jɪgɪ wəənu tɪlʊ na lana yɪ tɪ maŋɪ dɪ zulə tɪn wʊbʊŋa:

kʊ na yɪ woŋo kʊlʊ maama na yɪ cɪga tɪn,
naa woŋo kʊlʊ na jɪgɪ zulə tɪn,
naa woŋo kʊlʊ na maŋɪ tɪn,
naa woŋo kʊlʊ na ba jɪgɪ tusim tɪn,
naa woŋo kʊlʊ na poli nɔɔna wʊrʊ tɪn,
naa woŋo kʊlʊ na jɪgɪ tiə nɔɔna tee nɪ tɪn,
sɪ á taá jɪgɪ-na wəənu tɪm kʊntʊ wʊbʊŋa.

[9] Á taá kɩ-na wəənu tɩlʊ amʊ na brɩ abam yɩ á sɛ-tɩ tɩn, kʊ na yɩ á na ni kʊlʊ a na taga, yɩ á na kʊlʊ a na kɩ tɩn. Á na sɩɩnɩ á kɩ kʊntʊ, Wʊ-zuru Tu Baŋa-Wɛ wʊ́ ta wʊ á tee nɩ.

Pooli kɩ Filipi tiinə bam le ba na zən-o tɩn ŋwaanɩ

[10] A na ŋwɩ dɩ dí Yuutu Zezi tɩn, amʊ tiini a jɩgɩ wʊpolo, bɛŋwaanɩ kʊ daanɩ zanzan yɩ abam daa wʊ guli a gulə sɩ á wəli-nɩ, yɩ lele kʊntʊ á laan zəni-nɩ. Kʊ nan daɩ nɩ abam ba jɩgɩ a wʊbʊŋa mʊ ya, kʊ yɩ á wʊ nɛ cwəŋə mʊ sɩ á wəli-nɩ. [11] A na tagɩ kʊntʊ doŋ tɩn, kʊ daɩ nɩ a na gɛ woŋo tɩn ŋwaanɩ. Woŋo maama wʊnɩ, amʊ mɩ sɩ a taa jɩgɩ wʊpolo dɩ kʊlʊ a na jɩgɩ tɩn. [12] Yinigə na jɩgɩ-nɩ, amʊ ye a na wʊ́ ja a tɩtɩ te. A jɩjɩgɩrʊ nan na daga dɩ, a ta ye a na wʊ́ kɩ te. Woŋo maama wʊnɩ, amʊ ye a na wʊ́ kɩ te sɩ a taa jɩgɩ wʊpolo. A na jɩgɩ a di a wʊbʊŋa naa kana na jɩgɩ-nɩ, a jɩjɩgɩrʊ na daga naa tɩ na muri, amʊ ta ye a na wʊ́ kɩ te sɩ a taa jɩgɩ wʊpolo. [13] Amʊ waɩ wəənu tɩm kʊntʊ maama a kɩa, Zezi Krisi na pa-nɩ dam tɩn ŋwaanɩ mʊ. [14] Dɩ kʊntʊ dɩ, á kɩ lanyɩranɩ dɩ á na zəni-nɩ a yaara yam wʊnɩ tɩn.

[15] Abam Filipi tiinə tɩtɩ dɩ ye lanyɩranɩ nɩ, maŋa kalʊ a na puli a wʊra a tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam a brɩ abam yɩ a laan nuŋi Masɩdʊanɩ nɩ tɩn, kʊ yɩ abam yɩranɩ mʊ wəli-nɩ. Zezi kɔgɔ kʊdoŋ daa tərə kʊ dɩ na pɛ amʊ woŋo, kʊ na daɩ abam yɩranɩ. [16] A dɛɛn na wʊ Tesaloniki nɩ tɩn, abam tʊŋɩ a na lagɩ zənə yalʊ tɩn á pa-nɩ, yɩ kʊ daɩ kuni bɩdwɩ yɩranɩ. [17] Kʊ nan daɩ nɩ amʊ lagɩ sɩ a taa joŋi abam pɛɛra yam má mʊ, kʊ yɩ nyɔɔrɩ dɩlʊ abam na wʊ́ na Wɛ tee nɩ ya ŋwaanɩ tɩn mʊ pɛ a jɩgɩ wʊpolo. [18] Amʊ joŋi pɛɛra yalʊ maama abam na pɛ amʊ tɩn kʊ ja gaalɩ. A joŋi pɛɛra yalʊ á na kɩ Epafroditi jɩŋa nɩ sɩ o ja ba o pa-nɩ tɩn, yɩ kʊlʊkʊlʊ daa wʊ muri-nɩ. Abam pɛɛra yam nyɩ dɩ woŋo kʊlʊ á na mɛ á kaanɩ Baŋa-Wɛ yɩ kʊ lwəm ywəmmə tɩn mʊ. Wɛ nan joŋi á kaanɩm dɩm dɩ wʊpolo. [19] Amʊ Tu Wɛ wʊ́ pa abam kʊlʊ maama á na gɛ tɩn Zezi yɩrɩ ŋwaanɩ, DL na jɩgɩ wo-laarʊ tɩlʊ na tiini tɩ dagɩ yɩ tɩ jɩgɩ paarɩ-zulə tɩn.

[20] Wɛ dɩlʊ na yɩ dɩbam Ko tɩn maŋɩ dɩ zulə mʊ maŋa maama. Amina. *

[21] Jɔɔnɩ-na Wɛ nɔɔna balʊ na ŋwɩ dɩ Zezi Krisi tɩn maama á pa-nɩ. Dí ko-biə balʊ na wʊ amʊ tee nɩ tɩn dɩ jɔɔnɩ abam. [22] Wɛ nɔɔna bam maama jɔɔnɩ abam, kʊ na fɔgɩ kʊ dwe dɩdɩ balʊ na zʊʊrɩ Rom Pa-farʊ wʊm sɔŋɔ nɩ tɩn.

[23] Dɩbam Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam maama yu-yoŋo.

Kolɔsɩ

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa Kolɔsɩ tiinə tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Pooli dɛɛn pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊm kʊntʊ o pa Wɛ nɔɔna balʊ na zʊʊrɩ Kolɔsɩ nɩ tɩn mʊ. Kolɔsɩ dɛɛn yɩ lʊgʊ kʊlʊ ba na bəi nɩ Azi-balaŋa * tɩn wʊ tɩʊ dɩdʊa mʊ. Kʊ yɩ nɩnɛɛnɩ kilomɛtra biə-yale mʊ te dɩ Efɛɛzɩ. Kʊ nan daɩ Pooli tɩtɩ mʊ tɔɔlɩ Wɛ kwərə dɩ ba, kʊ yɩ Epafrasɩ wʊlʊ na yɩ Kolɔsɩ tʊ tɩn mʊ tɔɔlɩ Wɛ kwərə dɩ ba, yɩ ba sɛ Zezi Krisi (Kolɔsɩ 1:7 dɩ 4:12).
Maŋa kalʊ Pooli na wʊ pɩɩna digə nɩ Rom nɩ tɩn (Kolɔsɩ 4:3), mʊ Epafrasɩ ve o te o ta o brɩ-o nɔɔna badaara na jaanɩ vwan zaasɩm ba zʊ Kolɔsɩ tiinə bam wʊnɩ, yɩ ba brɩ nɩ, nɔɔnʊ na lagɩ sɩ o na vrɩm lwarɩm wʊnɩ, o maŋɩ sɩ o taa zuli wo-yɔɔrʊ sɩ o daarɩ o sɛ tɩ ni mʊ. Ba ta ma wɩ, kʊ yɩ fɩfɩʊn mʊ sɩ ba sɛ cullu tɩdaara mɩʊ, sɩ ba daarɩ ba pa ba go-ba nɩ Zwifə cullu tɩm na brɩ te tɩn, sɩ ba kwəri ba sɛ cullu tɩlʊ na brɩ nɩ n wʊ maŋɩ sɩ n di kʊntʊ naa n nyɔ kʊntʊ tɩn.

Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Pooli pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊm o pa-ba, sɩ o maa brɩ-ba kwərə kalʊ na yɩ cɩga tɩn, sɩ ba yɩ sɛ vwan karanyɩna tiinə bam. O ma ta dɩ ba nɩ, Zezi na vrɩ-ba tɩn, ba sɩɩnɩ ba na vrɩm fasɩ mʊ, sɩ cullu mɩʊ bá wanɩ tɩ vrɩ nɔɔna tɩ yagɩ. Kʊ yɩ Zezi Krisi ŋwaanɩ mʊ Baŋa-Wɛ kɩ lʊgʊ, wʊm mʊ yɩ woŋo maama yigə tʊ, yɩ kʊ yɩ wʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Wɛ ta wʊ́ vrɩ nabiinə Dƚ yagɩ. Kʊ yɩ n na kɩ n wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi mʊ nń na vrɩm (pɔɔrɩm 1-2).
Pooli ma daarɩ o pʊpʊnɩ o brɩ-ba, ba na wʊ́ ta ŋwɩ te ŋwɩ-dʊŋa kalʊ Wɛ na pɛ-ba Zezi Krisi ŋwaanɩ tɩn wʊnɩ, sɩ kʊlʊ maama ba na wʊ́ kɩ tɩn taa yɩ ba Yuutu Zezi yɩrɩ ŋwaanɩ (pɔɔrɩm 3-4).

Pooli dɛɛn tʊŋɩ Tisiki dɩ Onisim mʊ, yɩ ba ja tɔnɔ kʊm kʊntʊ ba vʊ ba pa Kolɔsɩ tiinə bam.

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɩ o pa

KOLƆSƚ TIINƎ tɩn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ Wɛ na kuri dɩ Dƚ tɩtɩ wʊbʊŋa sɩ a taa yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋnʊ tɩn mʊ pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ, yɩ dí ko-bu Timoti tɔgɩ o wəli-nɩ. [2] Dí pʊpʊnɩ sɩ dí pa abam balʊ na yɩ Wɛ nɔɔna yɩ á zʊʊrɩ Kolɔsɩ nɩ tɩn. Abam mʊ yɩ dí ko-biə balʊ na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn.

Dí Ko Wɛ wú pa abam yazurə dı yu-yoŋo.

Pooli na kı Wɛ le ba ŋwaanı te tın

[3] Maŋa maama dıbam na yəni dí loori Wɛ dí pa abam, dí taá kı Dl le mu abam ŋwaanı. Dıntu mu yı dí Yuutu Zezi Krisi Ko. [4] Bɛŋwaanı dıbam ni abam na jıgı wu-dıdua dı Zezi yı á kwəri á soe Wɛ nɔɔna bam maama te tın. [5] Bɛŋwaanı, abam na dɛ yigə á ni Wɛ kwər-ywəŋə kam tın mu pɛ á jıgı tıına nı á wú na wəənu tılu Wɛ na tiŋi Dl sɔŋɔ nı abam ŋwaanı tın. Wɛ kwər-ywəŋə kam kuntu mu yı kalu na sıını ka yı cıga tın. [6] Dl kwər-ywəŋə kam kuntu laan jagı ka yi lugu baŋa je maama yı ka kwɛ nɔɔna lanyıranı, nı ka na jagı ka yi abam te yı ka kwɛ abam te tın. Ku zıgı maŋa kalu á na puli á ni Wɛ kwərə kam yı á lwarı Wɛ zaanı dım na sıını dı yı cıga te tın. [7] Ku yı Epafrası dɛɛn mu brı abam Wɛ cıga kam kuntu. Wuntu mu yı dıbam ko-bu-sono, yı o tɔgı dı dıbam o tuŋı dı o wu maama o pa Zezi Krisi abam ŋwaanı. [8] Wuntu ta mu tagı o brı dıbam Wɛ Joro * kum na pɛ abam jıgı da-sono te tın.

[9] Kuntu ŋwaanı mu dí yəni dí warı Wɛ maŋa maama dí pa abam, ku na puli maŋa kam dí na ni á woŋo kuntu tın. Dí loori-Dl sı Dl pa á taá ye Dl wubuŋa na lagı kulu tın, sı Dl daarı Dl pa á na swan dı yəno maama nı Dl Joro kum na paı te tın. [10] Kuntu, abam laan wú wanı á tɔgı cwəŋə sı ku maŋı dı dí Yuutu wum na lagı te tın, sı ku pa o wu poli á tıtuŋa maama ŋwaanı. Dí loori Wɛ sı Dl wəli abam sı á taá kı tıtuŋ-ŋuna dwi təri təri lanyıranı, sı á fɔgı á lwarı Wɛ á wəli da. [11] Dí nan ta loori Wɛ, sı Dl ma Dl dam-fɔrɔ kulu na dwe maama tın Dl wəli abam sı á wanı á fɔgı á zıgı kəŋkəŋ, sı á kwəri á taá jıgı wu-zuru, sı á taá kwaanı á ve yigə woŋo maama wunı. [12] Á taá kı dí Ko Wɛ le dı wupolo, bɛŋwaanı dıntu mu pɛ abam cwəŋə, sı á tɔgı á na wo-laaru tılu Dl na tiŋi sı Dl pa Dl nɔɔna bam tın jəgə kalu na yı pooni tın wunı. [13] Dí Ko Wɛ mu lı dıbam lim wunı, sı wo-lwaanu daa yı taa waı dıbam. Dl ma daarı Dl pa dí zu Dl tıtı Bu-sono kum paarı dım wu. [14] Ku nan yı Dl Bu Zezi mu kwe o ŋwıa o ma ŋwı dí lwarım jını, o pa Wɛ yagı-dı Dl ma cɛ dıbam.

Zezi na yı wulu dı o na tuŋı kulu tın

[15] Zezi yı Baŋa-Wɛ dılu nabiinə na ba naı tın nyınyugu mu. O yı Wɛ Bu-dua mu. Wuntu maŋı o wura mu ku loori wəənu tılu maama Wɛ na kı tın. [16] Wɛ dɛ wuntu ŋwaanı mu Dl kı wəənu maama, wəənu tılu maama na wu wɛyuu nı dı tıga baŋa nı tın, tılu nɔɔna na naı dı tılu ba na warı ba naı tın, ku na yı malɛsı * dı wəənu tılu maama na jıgı dam yı tı di paarı nabiinə baŋa nı tın. Wɛ dɛ Zezi ŋwaanı mu Dl kı tı maama, sı ku pa o na zulə tı baŋa nı. [17] Zezi maŋı o wura mu pulim nı yı kulukulu daa ta tərə. Ku yı wuntu mu paı woŋo maama zıgı ku jəgə nı lanyıranı. [18] Wuntu mu yı o nɔɔna bam yuutu, yı ba kɔgɔ kum nyı dı o yıra yam. Wum mu puli o kɔgɔ kum kuri. Ku yı Zezi mu dɛ yigə o bi o yagı tuunı. Ku ma pa o yı yigə tu woŋo maama wunı. [19] Bɛŋwaanı ku yı Wɛ tıtı wubuŋa mu lagı sı Dl Bu Zezi taa nyı dı Dl tıtı fası. [20] Wɛ lı wubuŋa mu, sı Dl da Dl Bu wum ŋwaanı Dl pa wəənu maama joori tı fɔgı daanı dı Dl. Dl Bu Zezi na tıgı tuun-dagara * kam baŋa nı yı o jana nuŋi tın mu pɛ wəənu maama joori tı fɔgı daanı dı Wɛ, ku na yı lugu baŋa wəənu dı wɛyuu wəənu maama.

[21] Kʊ nan na yɪ abam, abam dɛɛn baŋwɛ dɪ Wɛ, á yɪ Wɛ dʊna mʊ. Abam wʊbʊŋa dɪ á tɪtʊŋa maama dɛɛn lagɪ wo-lwaanʊ yɪranɪ mʊ sɪ á taá kɪa. [22] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, Wɛ laan pɛ á fɔgɪ daanɪ dɪ DL, DL Bu wʊm na jigi nabiinu yɪ o daarɪ o tɪ tɪn ŋwaanɪ. Wɛ kɪ kʊntʊ sɪ á wanɪ á ba á zɪgɪ DL yigə nɪ dɪ wʊ-poŋo mʊ, sɪ á taá yɪ nɔn-ŋʊna balʊ na ba jɪgɪ wo-lɔŋɔ tɪn. [23] Abam nan maŋɪ sɪ á taá tɔgɪ Wɛ cɪga kam dɪ á wʊ-dɪdʊa, sɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ. Á wʊ maŋɪ sɪ á pa á wʊbʊŋa ləni dɪ tɪɪna yalʊ á na jɪgɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam ŋwaanɪ tɪn. DL kwər-ywəŋə kam kʊntʊ mʊ yɪ kwərə kalʊ abam na maŋɪ á ni yɪ ba tɔɔlɪ-ka ba brɪ lʊgʊ baŋa nɔɔna maama tɪn. Amʊ Pooli nan yɪ Wɛ tɪntʊŋnʊ sɪ a taa tɔɔlɪ DL kwər-ywəŋə kam kʊntʊ mʊ.

Pooli na tʊŋɪ Zezi nɔɔna bam ŋwaanɪ te tɪn

[24] Amʊ jɪgɪ wʊpolo dɪ a na yaarɪ te abam ŋwaanɪ tɪn. Kʊ na cɛ a yɪra nɪ te tɪn, kʊ nyɪ nɪ Zezi Krisi na yaarɪ te tɪn mʊ. A yaarɪ yaara yalʊ na daarɪ sɪ dí yaarɪ Zezi tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ tɪn mʊ, sɪ kʊ zəni o nɔn-kɔgɔ kʊm na nyɪ dɪ o yɪra yam tɪn lanyɪranɪ. [25] Wɛ tʊŋɪ-nɪ sɪ a taa tʊŋa a pa-ba mʊ. Tɪtʊŋɪ dɪm kʊntʊ mʊ yɪ sɪ a kwaanɪ a tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam maama a brɪ abam. [26] Kʊ na zɪgɪ pulim nɪ tɪn, Wɛ cɪga kam kʊntʊ dɛɛn səgi mʊ nabiinə tee nɪ, yɪ Wɛ laan pa balʊ na yɪ DL nɔɔna tɪn ba ba lwarɪ-ka. [27] Kʊ yɪ Wɛ tɪtɪ wʊbʊŋa mʊ lagɪ sɪ DL pa ba lwarɪ DL cɪga kam kʊntʊ. DL lagɪ sɪ lʊgʊ baŋa dwi maama tiinə mʊ lwarɪ DL cɪga kam na tiini ka jɪgɪ lam dɪ zulə te tɪn. Wɛ cɪga kalʊ dɛɛn na səgi yɪ ka laan ba ka lwarɪ jaja tɪn mʊ yɪ sɪ Zezi Krisi wʊ abam bɪcara nɪ, yɪ kʊ pa á jɪgɪ tɪɪna nɪ á wʊ́ na paarɪ-zulə Wɛ tee nɪ. [28] Kʊntʊ ŋwaanɪ dɪbam yəni dí tɔɔlɪ Zezi Krisi kwərə mʊ dí brɪ nɔɔna maama, yɪ dí kaanɪ-ba dɪ swan yalʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn, sɪ dí pa ba maama laan wanɪ ba ba ba zɪgɪ Wɛ yigə nɪ, nɪ balʊ wʊbʊŋa na bɪga dɪ Zezi Krisi tɔgɪm dɪm tɪn.
[29] Kʊntʊ mʊ amʊ nan tiini a kwaanɪ a tʊŋa. Kʊ nan yɪ Zezi dam-fɔrɔ kʊm o na pɛ-nɪ tɪn mʊ paɪ a jɪgɪ dam a ma a tʊŋɪ kʊntʊ.

2

[1] Amʊ lagɪ sɪ abam lwarɪ a na tiini a tʊŋɪ te abam ŋwaanɪ, kʊ wəli dɪ Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Lawodise nɪ, dɪ nɔɔna zanzan balʊ yi ta na wʊ nɛ amʊ tɪn dɪ ŋwaanɪ. [2] Amʊ tiini a kwaanɪ kʊntʊ, sɪ kʊ pa Wɛ nɔɔna bam maama wanɪ ba taa jɪgɪ baarɪ mʊ, sɪ ba daarɪ ba taa ŋwɪ daanɪ dɪ sono. Kʊntʊ wʊ́ pa ba zɪgɪ lanyɪranɪ dɪ ba na tiini ba lwarɪ Wɛ cɪga kam te tɪn, sɪ ba lwarɪ Wɛ cɪga kalʊ ya na səgi tɪn, yɪ cɪga kam kʊntʊ mʊ yɪ Zezi Krisi tɪtɪ. [3] Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na paɪ nɔɔna lwarɪ swan dɪ yəno kʊlʊ maama na yɪ Wɛ nyɪm, tɪ na jɪgɪ kuri zanzan yɪ tɪ səgi tɪn.
[4] A nan tagɪ kʊntʊ a brɪ abam, sɪ á yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ ganɪ abam, dɪ o na maŋɪ o ŋɔɔnɪ swan taanɪ te maama dɪ. [5] Kʊ nan na yɪ amʊ na təri abam tee nɪ tɪn dɪ, a wʊbʊŋa maama wʊra dɪ abam. Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ pɛ-nɪ wʊpolo dɪ a na lwarɪ nɪ á tɔgɪ cwəŋə yɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ, á na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

Ŋwɪ-dʊŋa kalʊ dí na jɪgɪ Zezi ŋwaanɪ tɪn

[6] Abam nan na sɛ sɪ Zezi Krisi taa yɪ abam Yuutu tɪn, kʊ maŋɪ sɪ á taá ŋwɪ dɪd-o mʊ.
[7] Nan fɔgɪ-na á zɪgɪ kəŋkəŋ nɪ tiu bʊnnʊ na zʊ tɪga te tɪn, sɪ á daarɪ á kwaanɪ á taá jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪd-o nɪ ba na maŋɪ ba zaasɪ abam te tɪn, sɪ á taá kɪ Wɛ le zanzan maŋa

maama.
[8] Á nan cʊ á tɪtɪ, sɪ á yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ ganɪ abam dɪ o swan yalʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn. Yantʊ yɪ nabiinə wʊbʊŋa yalʊ na tɔgɪ ba nabaara mɪʊ tɪn mʊ. Ya yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm mʊ, sɪ ya daɪ Krisi nyɪm. [9] Bɛŋwaanɪ, Baŋa-Wɛ na yɪ tɪte maama tɪn, Zezi Krisi dɪ yɪ kʊntʊ doŋ mʊ fasɪ. [10] Abam na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn, á maŋɪ á na Wɛ wo-laarʊ tɪm maama á joŋi o tee nɪ. Wʊntʊ mʊ te woŋo kʊlʊ maama na jɪgɪ dam nabiinə baŋa nɪ tɪn.
[11] Abam na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn, o lɪ á wʊbʊŋ-lwaanʊ tɪm maama mʊ, sɪ tɪ daa yɪ taa jɪgɪ dam á baŋa nɪ. O na fɔgɪ o kwɛ abam kʊntʊ tɪn, kʊ nyɪ dɪ ba na goni bəkəri * te tɪn mʊ. Kʊ nan daɪ nɪ nabiinə na goni te tɪn, kʊ yɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ. [12] Bɛŋwaanɪ, ba na miisi abam na wʊnɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ ba ya kɪ abam dɪ, nɪnɛɛnɪ Zezi Krisi na tɪgɪ yɪ ba kɪ-o te tɪn mʊ. Kʊ kwəri kʊ brɪ nɪ á joori á bi á na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam, bɛŋwaanɪ á jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ na mɛ Dɩ dam dɪm Dɩ bi Zezi Dɩ pa o yagɪ tʊʊnɪ tɪn.
[13] Abam dɛɛn ya ba jɪgɪ ŋwɪa Wɛ tee nɪ á na kɪ kəm-balwaarʊ tɪn ŋwaanɪ. Abam dɛɛn ya tɔgɪ á daɪ Wɛ nɔɔna á na daɪ Zwifə tɪn ŋwaanɪ. Wɛ laan nan pɛ á na Dɩ ŋwɪ-dʊŋa kam á na ŋwɪ dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ. Wɛ nan yagɪ dɪbam lwarɪm maama Dɩ ma cɛ dɪbam. [14] Ba na pagɪ Zezi Krisi tʊʊn-dagara baŋa nɪ tɪn, kʊ yɪ nɪnɛɛnɪ ba pagɪ cullu tɔnɔ kʊlʊ na brɪ nɪ dɪbam kɪ dí cɔgɪ tɪn mʊ. Wɛ brɪ nɪ tɔnɔ kʊm kʊntʊ daa ba jɪgɪ kuri, yɪ dɪbam lwarɪm dɪm maama ti. [15] Zezi mʊ wanɪ woŋo kʊlʊ maama na jɪgɪ dam nabiinə baŋa nɪ tɪn, yɪ o cɔgɪ tɪ maama dam. O tʊʊnɪ dagara kam baŋa nɪ mʊ Wɛ mɛ Dɩ brɪ nɔɔna jaja nɪ o jɪgɪ dam wəənu tɪm kʊntʊ maama baŋa nɪ, nɪ nɔɔnʊ na wanɪ o dʊna yɪ o ja-ba o vɔ te tɪn.
[16] Kʊntʊ ŋwaanɪ, abam yɪ sɛ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ pa abam culu dɪ á na di kʊlʊ naa á na nyɔ kʊlʊ tɪn. Á yɪ pa nɔɔn-nɔɔnʊ brɪ abam á na wʊ́ lɪ da yalʊ sɪ ya taa yɪ candiə da naa can-dʊŋa dɛ naa siun dɛ ŋwaanɪ tɪn. [17] Cullu tɪm kʊntʊ daa ba jɪgɪ kuri. Tɪ dɛɛn yɪ luluŋu mʊ, sɪ tɪ brɪ cɪga kalʊ na lagɪ ka ba tɪn. Cɪga kam kʊntʊ nan mʊ yɪ Zezi Krisi. [18] Á yɪ sɛ á pa nɔɔna balʊ na yaarɪ ba tɪtɪ yɪ ba zuli malɛsɪ * dɪ vwan tu-n-tɪtɪ tɪn ganɪ abam. Ba yəni ba tɛ ba wɪ, Wɛ mʊ brɪ-ba kʊntʊ woŋo, yɪ ba wʊbʊŋa nan daɪ Wɛ nyɪm. Kʊ yɪ ba zəŋi-n-tɪtɪ wʊbʊŋ-kamunə mʊ ba jɪga, kʊ nan yɪ kafɛ mʊ. [19] Bantʊ nan daa ba ŋwɪ dɪ Zezi. Wʊntʊ mʊ yɪ dɪbam Yuutu, yɪ dí ŋwɪ dɪd-o nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ yɪra na toŋi dɪ o yuu te tɪn. Zezi ŋwaanɪ mʊ dí wəli daanɪ dí tʊŋa, nɪ nɔɔnʊ yɪra na jɪgɪ pɔɔrɪm dwi təri təri yɪ ya tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪdʊa te tɪn. Wʊntʊ mʊ zəni dɪbam yɪ dí ve yigə Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ nɪ Wɛ na lagɪ te tɪn.
[20] Abam na sɛ Zezi Krisi tɪn, kʊ nyɪ dɪ á tɔgɪ dɪd-o á tɪ mʊ te. Kʊntʊ ŋwaanɪ lʊgʊ baŋa wʊbʊŋ-yɔɔrʊ tɪm daa ba jɪgɪ dam abam baŋa nɪ. Bɛɛ mʊ yɪ á nan ta kɪ nɪnɛɛnɪ á yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm mʊ te? [21] Bɛɛ mʊ yɪ á sɛ cullu tɪlʊ na brɪ nɪ ‹yɪ kwe kʊntʊ› naa ‹yɪ ta n di kʊntʊ› naa ‹yɪ dwe kʊntʊ› tɪn? [22] Cullu tɪm kʊntʊ nan wʊra wəənu tɪlʊ na wʊ́ ba tɪ cɔgɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Cullu tɪlʊ ba na brɪ abam kʊntʊ doŋ tɪn yɪ nabiinə wʊbʊŋa mʊ. Tɪ wʊ nuŋi Wɛ te. [23] Wəənu tɪm kʊntʊ nyɪ nɪ swan mʊ ba na maɪ ba tɪtɪ wʊbʊŋa ba ma zuli-tɪ. Ba ma tu ba tɪtɪ yɪ ba bɛɛsɪ ba yɪra. Cullu tɪm kʊntʊ yɪ nɪnɛɛnɪ tɪ jɪgɪ kuri mʊ te, tɪ nan yɪ kafɛ mʊ. Tɪ warɪ tɪ wəli nɔɔna sɪ ba ja ba tɪtɪ dɪ wo-zɔɔna yalʊ ba fra na zʊʊrɪ tɪn.

3

[1] Abam na nɛ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɪn, kʊ nyɪ dɪ á tɔgɪ dɪ Zezi Krisi mʊ á joori á bi á yagɪ tʊʊnɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪm taa jɪgɪ fra dɪ abam, sɪ dáanɪ mʊ Zezi Krisi je Baŋa-Wɛ jazɪm nɪ. [2] Pa-na á wʊbʊŋa tiini ya zʊ Wɛ-sɔŋɔ wo-laarʊ tɪm, sɪ kʊ yɪ taa yɪ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tɪm. [3] Abam na yagɪ lwarɪm cwəŋə tɪn, kʊ nyɪ dɪ á tɪgɪ mʊ te, yɪ á laan na ŋwɪ-dʊŋa dɪ Zezi Krisi, yɪ á ŋwɪa kam səgi Wɛ tee nɪ. [4] Abam ŋwɪa kam cɪga cɪga mʊ yɪ Zezi Krisi. Kʊntʊ ŋwaanɪ, o na joori o ba o brɪ o tɪtɪ jaja dɪ o paarɪ-zulə yam, abam dɪ wú tɔgɪ dɪd-o á na paarɪ-zulə.

Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam na yɪ te tɪn

[5] Abam nan maŋɪ sɪ á lɪ lʊgʊ baŋa wʊbʊŋ-lwaanʊ tɪm mʊ á bɪcara nɪ, sɪ á yɪ zaŋɪ á sɛ-tɪ. Kʊ na yɪ boorim naa wo-zɔɔna kikiə naa ka-laga, naa kʊ na yɪ á fra na zʊʊrɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ tɪn, naa á na pa á yi sui wəənu tɪlʊ tɪn, á yɪ sɛ wʊbʊŋa yam kʊntʊ doŋ. Nmʊ na paɪ n yi sui wəənu, kʊ brɪ nɪ n paɪ tɪntʊ mʊ zulə yɪ n daarɪ Wɛ n yagɪ. [6] Wo-balwaarʊ tɪntʊ ŋwaanɪ mʊ Wɛ banɪ wú zaŋɪ ((dɪ nabiinə balʊ maama na vɪn Dʟ ni tɪn)). [7] Abam dɪ ŋwɪa kam maama dɛɛn yɪ kʊntʊ mʊ. [8] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, á maŋɪ sɪ á lɪ wo-balwaarʊ tɪm kʊntʊ maama mʊ á bɪcara nɪ. Kʊ na yɪ ban-zɔŋɔ dɪ ka-culi-daanɪ dɪ pu-sɪŋa. Á yɪ taá twɪ nɔɔna. Á yɪ taá maɪ á niə á ŋɔɔnɪ wo-zɔɔna ŋwɛ. [9] Á yɪ zaŋɪ á fɔ vwan á pa daanɪ. Bɛŋwaanɪ abam yagɪ á ŋwɪ-doŋə kam dɪ ka kikiə maama, [10] yɪ á laan daarɪ á jɪgɪ ŋwɪ-dʊŋa mʊ. Wɛ mʊ pɛ abam ŋwɪ-dʊŋa kam kʊntʊ. Dʟ maa kwɛ-ka sɪ ka taa nyɪ dɪ Dʟ tɪtɪ ŋwɪa, sɪ á wanɪ á fɔgɪ á lwarɪ Dʟ na yɪ te tɪn. [11] Kʊntʊ ŋwaanɪ, balʊ na jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɪn, kampwara daa təri ba wʊnɪ. Zwifə dɪ dwi-gɛ * tiinə maama yɪ bɪdwɪ mʊ. Balʊ na goni ba bəkəri * dɪ balʊ na wʊ goni tɪn maama yɪ bɪdwɪ mʊ. Balʊ yi na wʊ pʊʊrɪ dɪ balʊ ba na ba nɪgɪ tɪn, kʊ wəli dɪ gambɛ dɪ balʊ na te ba tɪtɪ tɪn maama yɪ bɪdwɪ mʊ. Ba maama wʊra Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ, yɪ o ŋwɪ dɪ ba maama.

[12] Wɛ mʊ kuri abam sɪ á taá yɪ Dʟ nɔɔna, yɪ Dʟ soe abam. Kʊntʊ ŋwaanɪ, taá jɪgɪ-na da-ŋwaŋa, sɪ á taá kɪ-da lanyɪranɪ. Taá tʊ-na á tɪtɪ da-tee nɪ, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-bono dɪ wʊ-zuru. [13] Á taá jɪgɪ-na wʊ-zuru da-ŋwaanɪ. Abam wʊlʊ na jɪgɪ jʊʊ dɪ o doŋ, sɪ á yagɪ á ma cɛ daanɪ, nɪ dí Yuutu Zezi na yagɪ á lwarɪm o ma cɛ abam te tɪn. [14] Kʊlʊ na dwe maama tɪn, taá soe-na daanɪ, sɪ kʊ pa á wanɪ á taá jɪgɪ ni dɪdʊa lanyɪranɪ. [15] Pa-na wʊ-zuru kʊlʊ Zezi Krisi na pɛ abam tɪn taa te á wʊbʊŋa maama. Bɛŋwaanɪ Wɛ kuri abam sɪ á ji woŋo dɪdʊa mʊ, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-zuru kʊntʊ doŋ. Maŋa maama sɪ á taá kɪ Wɛ le. [16] Pa-na Zezi Krisi taanɪ dɪm tiini dɪ zʊ á bɪcara, sɪ á taá maɪ swan yalʊ Wɛ na pɛ abam tɪn á kwe daanɪ, sɪ á daarɪ á taá kaanɪ daanɪ. Taá leeni-na Wɛ ləŋ-ŋwɪ dɪ Wɛ tiə le dɪ Wɛ Joro * kʊm na pɛ abam le sɪlʊ tɪn. Á taá leeni kʊntʊ á zuli Wɛ, sɪ á taá kɪ Dʟ le. [17] Woŋo kʊlʊ maama abam na wú kɪ tɪn, kʊ na yɪ á ni-ŋwaŋa naa á jɪŋa tɪtʊŋɪ, sɪ á pa kʊ taa yɪ dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ, sɪ á daarɪ á taá kɪ dí Ko Wɛ le Zezi Krisi ŋwaanɪ.

Nɔɔnʊ maama na maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ te ŋwɪ-dʊŋa kam wʊnɪ tɪn

[18] Kaana-ba, á maŋɪ sɪ á taá sɛ á banna, bɛŋwaanɪ kʊntʊ yɪ woŋo kʊlʊ na maŋɪ dɪ dí Yuutu Zezi wʊbʊŋa tɪn mʊ.

[19] Kʊ daarɪ kan-banna-ba, á dɪ maŋɪ sɪ á taá soe á kaana, sɪ á yɪ taá kɪ cɪa dɪ ba.

[20] Biə-ba, á na sɛ dí Yuutu Zezi tɪn, kʊ maŋɪ sɪ á sɛ á tiinə ni woŋo maama wʊnɪ, sɪ kʊntʊ mʊ yɪ woŋo kʊlʊ na poli Wɛ wʊ tɪn.
[21] Kʊ daarɪ abam balʊ na yɪ biə kwə tɪn, á yɪ taá tiini á fɪ-ba, sɪ kʊntʊ wʊ́ pa ba wʊrʊ cɔgɪ yɪ ba ga baarɪ.
[22] Kʊ na yɪ abam balʊ na yɪ gambɛ tɪn, á taá tʊŋɪ á tɔgɪ á yum tiinə wʊbʊŋa woŋo maama wʊnɪ. Kʊ nan daɪ ba na zɪgɪ ba nii abam maŋa kalʊ yɪranɪ tɪn mʊ á wʊ́ kɪ kʊntʊ sɪ ba tee abam. Nan taá tʊŋɪ-na dɪ á wʊ maama, á na kwarɪ dí Yuutu wʊm tɪn ŋwaanɪ.
[23] Woŋo kʊlʊ maama á na wʊ́ tʊŋɪ tɪn, á taá tʊŋɪ dɪ á wʊ maama. Pa-na á na kɪ te tɪn taa yɪ dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ, sɪ kʊ taa daɪ nabiinə ŋwaanɪ. [24] Bɛŋwaanɪ abam ye nɪ dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam pɛɛrɪ dɪlʊ o na tiŋi sɪ o pa o nɔɔna bam Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn. Wʊntʊ mʊ yɪ á yuutu wʊlʊ á na tʊŋɪ á pa-o tɪn. [25] Kʊ daarɪ wʊlʊ maama na kɪ balɔrɔ tɪn wʊ́ joŋi balɔrɔ ŋwɪɪrʊ mʊ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ o tɪtʊŋa yam na yɪ te tɪn. Wɛ nan tɔgɪ cɪga mʊ Dʟ maɪ Dʟ di nabiinə taanɪ, sɪ Dʟ ba kuri nɔɔna daanɪ.

4

[1] Kʊ daarɪ abam balʊ na yɪ gambɛ sɪm yum tiinə tɪn, á taá kɪ cɪga dɪ kʊlʊ na maŋɪ tɪn dɪ ba. Á nan taá ye nɪ abam dɪ jɪgɪ yuutu o na te abam Wɛ-sɔŋɔ nɪ.
[2] Á tiini á kwaanɪ á taá loori Wɛ, sɪ á cɪ á tɪtɪ lanyɪranɪ, sɪ á taá kɪ Dʟ le. [3] Á nan taá loori Wɛ á pa dɪbam dɪ, sɪ Dʟ pa dí na cwəŋə dí taá tɔɔlɪ Zezi Krisi cɪga kalʊ na səgi tɪn kwərə dí brɪ nɔɔna. Kʊ nan yɪ amʊ na tɔɔlɪ Zezi kwərə kam tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ a wʊ pɪɪna digə nɪ. [4] Loori-na Wɛ á pa-nɪ, sɪ a wanɪ a pa nɔɔna lwarɪ cɪga kam kʊntʊ maama fasɪ. Mʊ tɪtʊŋɪ dɪlʊ Wɛ na pɛ amʊ sɪ a tʊŋɪ tɪn.
[5] Á cʊ-na á tɪtɪ dɪ á na ŋwɪ te dɪ balʊ na ba tɔgɪ Zezi tɪn tɪtarɪ nɪ, á taá kɪ lanyɪranɪ sɪ ba yɪ na á wo-lɔŋɔ. Wɛ na pɛ abam pwələ sɪ á kɪ kʊlʊ, sɪ á pa kʊ ja kuri lanyɪranɪ. [6] Pa-na á ni-taanɪ taa lana, sɪ dɪ taa jɪgɪ ywəəni, sɪ á daarɪ á taá ye á na wʊ́ ləri nɔɔnʊ maama taanɪ te tɪn.

Tiim kwərə

[7] A lagɪ a tʊŋɪ dí ko-bu-sono Tisiki sɪ o ba abam te. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na tʊŋɪ o pa dí Yuutu Zezi dɪ cɪga tɪn. Dɪbam maama wəli daanɪ mʊ dí tʊŋɪ dí paɪ dí Yuutu wʊm. [8] Amʊ yɔɔrɪ a tʊŋ-o sɪ o ba o ta amʊ labaarɪ maama na yɪ te tɪn o brɪ abam, sɪ á bɪcara pəni tɪga nɪ dɪ á na wʊ́ lwarɪ dɪbam woŋo na yɪ te tɪn. [9] Dɪbam ko-bu-sono Onisim dɪ wʊ́ tɔgɪ o ba. Wʊntʊ nuŋi abam kɔgɔ kʊm wʊnɪ mʊ, yɪ o tɔgɪ Zezi dɪ cɪga. Bantʊ bale mʊ wʊ́ ta woŋo kʊlʊ maama na wʊra kʊ kɪ yo seeni tɪn ba brɪ abam.
[10] Arisarɪkɪ wʊlʊ na tɔgɪ o wʊ pɪɪna digə nɪ dɪ amʊ tɪn jɔɔnɪ abam. Marɪkɪ wʊlʊ na yɪ Banabasɪ cʊrʊ tɪn dɪ jɔɔnɪ abam. Abam maŋɪ á joŋi ni nɪ, o na tuə, á wʊ́ jeer-o lanyɪranɪ. [11] Zusitu wʊlʊ yɪrɪ dɪdoŋ na yɪ Zezi tɪn dɪ jɔɔnɪ abam. Kʊ na yɪ Zwifə balʊ na tu ba sɛ Zezi tɪn, nɔɔna bantʊ batɔ yɪranɪ mʊ yɪ balʊ na tɔgɪ ba tʊŋɪ Wɛ paarɪ dɪm tɪtʊŋa ba wəli amʊ tɪn. Ba tiini ba paɪ a wʊ zurə.
[12] Epafrasɪ wʊlʊ na nuŋi abam kɔgɔ kʊm wʊnɪ yɪ o tʊŋɪ o pa Zezi Krisi tɪn dɪ jɔɔnɪ abam. O kwaanɪ o loori Wɛ mʊ maŋa maama o pa abam, sɪ á wanɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ baarɪ, sɪ á wʊbʊŋa bɪ dɪ Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm, sɪ á taá kɪ Dʟ wʊbʊŋa na lagɪ kʊlʊ

maama tɪn. [13] Amʊ tɪtɪ wʊ́ wanɪ a ta a brɪ abam nɪ o sɪɪnɪ o tiini o tʊŋɪ o wəli abam, kʊ wəli dɪ nɔɔna balʊ na zʊʊrɪ Lawodise dɪ Yɪrapolisi nɪ tɪn.
[14] Dɪbam badoŋ-sono Luki wʊlʊ na yɪ dɔgɪta tu tɪn dɪdaanɪ Demasɪ dɪ jɔɔnɪ abam.
[15] Jɔɔnɪ-na dí ko-biə balʊ na tɔgɪ Zezi yɪ ba zʊʊrɪ Lawodise nɪ tɪn á pa dɪbam, kʊ wəli dɪ Nimfa dɪ Zezi kɔgɔ kʊlʊ na yəni kʊ jeeri daanɪ o sɔŋɔ nɪ tɪn.
[16] Abam na joŋi amʊ tɔnɔ kʊm yɪ á na karɪmɪ á ti, sɪ á laan pa-kʊ Zezi kɔgɔ kʊlʊ na zʊʊrɪ Lawodise nɪ tɪn, sɪ ba dɪ karɪmɪ. Kʊ daarɪ sɪ abam dɪ joŋi amʊ tɔnɔ kʊdoŋ bantʊ dɪ tee nɪ á dɪ karɪmɪ.
[17] Ta-na á brɪ Arisipi sɪ o kwaanɪ o tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪlʊ dí Yuutu Zezi na pɛ-o sɪ o tʊŋɪ tɪn o ti.
[18] Amʊ Pooli mʊ jɔɔnɪ abam. A tɪtɪ laan mʊ pʊpʊnɪ tɪntʊ dɪ a jɪŋa. Á yɪ zaŋɪ á swe a na wʊ pɪɪna digə nɪ tɪn ni nɪ.
Wɛ wʊ́ pa abam yu-yoŋo.

1 Tesaloniki

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa Tesaloniki tiinə tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Tesaloniki ya yɪ Masɪdʊanɪ pa-tɪʊ mʊ. Maŋa kam Pooli na nuŋi Filipi nɪ tɪn, o ve dáanɪ mʊ o puli Wɛ tɪtʊŋa yam. Kʊ nan wʊ daanɪ, yɪ kʊ ba kʊ ji fɪfɪʊn sɪ o duri o nuŋi Tesaloniki nɪ, Zwifə badaara na jɪgɪ wʊ-gʊʊ dɪd-o tɪn ŋwaanɪ (Tɪtʊŋa Tɔnɔ 17:1-10).
Kʊ kwaga nɪ, Pooli na wʊ Korɛntɪ nɪ tɪn, Timoti wʊlʊ na tɔgɪ dɪd-o o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa tɪn tu o te, yɪ o brɪ-o Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Tesaloniki tɪn labaarɪ na yɪ te tɪn. Kʊntʊ mʊ Pooli pʊpʊnɪ o dayigə tɔnɔ kʊm o pa-ba.

Pooli dɛ yigə o kɪ Wɛ le mʊ, o na ni nɪ ba ta jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi yɪ ba jɪgɪ da-sono tɪn ŋwaanɪ (pɔɔrɪm 1).
O laan ma guli-ba o na tʊŋɪ ba tɪtarɪ nɪ te tɪn, dɪ o na lagɪ sɪ o joori o na-ba te tɪn (pɔɔrɪm 2-3).
O ma pa ba na baarɪ sɪ ba taa ve yigə Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ dɪ wʊ-poŋo (4:1-12).
O daarɪ o ləri bwiə yalʊ ba na bwe-o twa biim laŋa nɪ, dɪ Zezi na wʊ́ joori o ba dɪ paarɪ-zulə te tɪn laŋa nɪ dɪ (4:13-5:11).
O ta ma kwe-ba dɪ kwiə yadaara o ma guri o tɔnɔ kʊm (5:12-28).

Tɔnɔ kʊntʊ zəni balʊ maama na liə lʊgʊ tiim ŋwaanɪ tɪn mʊ. Kʊ brɪ nɪ Wɛ nɔɔna maŋɪ sɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa mʊ dɪ Wɛ, sɪ ba daarɪ ba taa ve yigə ba tʊŋɪ dɪ wʊ-zuru sɪ ba taa cəgi Zezi tum dɪm.

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa

TESALONIKI TIINƎ tɪn

1

[1] Amʊ Pooli dɪdaanɪ Silasɪ dɪ Timoti mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ sɪ dí pa abam Wɛ nɔɔna balʊ na wʊ Tesaloniki nɪ yɪ á yɪ dí Ko Baŋa-Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi nɔɔna tɪn.
Wɛ wʊ́ pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.

Tesaloniki tiinə na tɔgɪ Wɛ te tɪn

[2] Maŋa maama dí yəni dí kɪ Wɛ le mʊ abam maama ŋwaanɪ, yɪ dí kwəri dí loori-DƖ dí pa abam. [3] Dí na wʊ dí Ko Wɛ yigə nɪ, dí yəni dí guli abam na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi yɪ kʊ paɪ á tʊŋɪ lanyɪranɪ te tɪn mʊ, dí guli abam sono kʊm na paɪ á tiini á tʊŋɪ te tɪn. Á

na jɩgɩ tɩɩna dɩ dí Yuutu Zezi Krisi tɩn mʊ paɩ á zɩgɩ kəŋkəŋ.
[4] Dí ko-biə-ba, dí ye nɩ Wɛ mʊ soe abam yɩ Dɩ kuri abam sɩ á taá yɩ Dɩ nɔɔna.
[5] Bɛŋwaanɩ, dɩbam dɛɛn na tu dí tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam dí brɩ abam tɩn, kʊ daɩ dɩ ni-taanɩ má. Wɛ dam dɩm mʊ wʊ dɩbam tee nɩ dɩ Dɩ Joro * kʊm, yɩ dí brɩ Wɛ cɩga kam dɩ dí wʊ maama. Dɩbam dɛɛn na wʊ á tee nɩ tɩn, á nɛ dɩbam na yɩ tɩte sɩ kʊ ma zəni abam.
[6] Abam lwəni dɩbam dɩ dí Yuutu wʊm na kɩ te tɩn. Á na joŋi Wɛ kwər-ywəŋə kam tɩn, kʊ pɛ á na yaara zanzan. Á nan ta joŋi-ka dɩ wʊpolo Wɛ Joro kʊm na zəni abam tɩn ŋwaanɩ. [7] Kʊ ma pa á jɩgɩ nyɩnyʊgʊ kʊlʊ na lamma tɩn, sɩ Zezi nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɩ Masɩdʊanɩ tɩɩnɩ dɩm nɩ dɩ Akayi tɩɩnɩ dɩm nɩ tɩn dɩ lwəni abam. [8] Bɛŋwaanɩ, abam na tɔɔlɩ dí Yuutu wʊm kwərə kam á brɩ nɔɔna te tɩn, ka jagɩ Masɩdʊanɩ dɩ Akayi nɩ ka gaalɩ ka kɛ ka yi je maama, yɩ nɔɔna maama lwarɩ á na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ te. Mʊ kʊ kuri kʊ daa daɩ fɩfɩʊn sɩ dí ta kʊlʊkʊlʊ kantʊ laŋa nɩ. [9] Bɛŋwaanɩ nɔɔna bam maama tɛ á na jeeri dɩbam lanyɩranɩ te maŋa kalʊ dí na tu abam te tɩn, dɩ á na yagɩ jwənə kaanɩm yɩ á daarɩ á tɔgɩ Wɛ, sɩ á laan taá tʊŋɩ á pa Wɛ dɩlʊ na yɩ cɩga tu dɩ ŋwɩa tu te tɩn, [10] yɩ á kwəri á cəgi Dɩ Bu wʊm tum dɩm. Wɛ bi-o Dɩ pa o yagɩ tʊʊnɩ mʊ, yɩ oó zɩgɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ o ba lʊgʊ baŋa. Wʊntʊ mʊ yɩ Zezi wʊlʊ na wú vrɩ dɩbam Wɛ ban-zɔŋɔ kʊlʊ na wú ba nɔɔna baŋa nɩ ba lwarɩm ŋwaanɩ tɩn wʊnɩ.

2

Pooli na wəli Tesaloniki tiinə te tɩn

[1] Dí ko-biə-ba, abam tɩtɩ ye lanyɩranɩ nɩ, dí na tu abam te tɩn, kʊ daɩ kafɛ. [2] Abam ye ba na maŋɩ ba bɛɛsɩ dɩbam yɩ ba twɩ dɩbam te Filipi nɩ yɩ dí laan ba abam te tɩn. Nɔɔna dɛɛn kwaanɩ sɩ ba cɩ dɩbam cwəŋə. Nan dɩ kʊ dɩ, dí Tu Wɛ pɛ dɩbam pu-dɩa sɩ dí tɔɔlɩ Dɩ kwər-ywəŋə kam dí brɩ abam dɩ baarɩ. [3] Kwiə yalʊ dí na yəni dí kwe abam tɩn, kʊ daɩ dɩ tusim, naa dí jɩgɩ wʊbʊŋ-balwaarʊ mʊ. Kʊ nan daɩ swan mʊ dí kɩa, sɩ dí ma dí ganɩ abam. [4] Awo. Dɩbam yəni dí ŋɔɔnɩ nɩ Wɛ na lagɩ te tɩn mʊ, bɛŋwaanɩ dɩntʊ mʊ kuri dɩbam yɩ Dɩ kwe Dɩ kwər-ywəŋə kam Dɩ kɩ dí jɩŋa nɩ. Dɩbam na ŋɔɔnɩ te tɩn, kʊ daɩ sɩ dí ma dí poli nabiinə wʊrʊ, kʊ yɩ sɩ dí pa Wɛ dɩlʊ na maŋɩ dɩbam bɩcara Dɩ nii tɩn wʊ mʊ poli. [5] Á ye lanyɩranɩ nɩ dí wʊ tu dí ŋɔɔnɩ ni-sʊŋɩ ŋwaŋa dɩ abam. Dí nan wʊ ŋɔɔnɩ bɩtar-kamunə sɩ dí ma pri nɔɔna swan, sɩ dí joŋi wəənu ba tee nɩ. Wɛ ye nɩ dɩbam na tagɩ kʊlʊ tɩn yɩ cɩga mʊ. [6] Kʊ na yɩ abam naa nɔɔnʊ wʊlʊ maama dɩ, dí wʊ kɩ dí wʊbʊŋa nɩ sɩ nabiinə taa zuli dɩbam.
[7] Dí na yɩ Zezi Krisi tɩntʊŋna tɩn, dí ya jɩgɩ cwəŋə sɩ dí pa á taá nii dɩbam nɩ nɔn-kamunə te. Dí nan wʊ kɩ kʊntʊ. Dí dɛɛn tu dí tɩtɩ mʊ nɩ biə te, yɩ dí laan nii abam lanyɩranɩ nɩ kaanɩ na jɩgɩ o biə o nii te tɩn. [8] Dí na tiini dí soe abam tɩn, dí sɛ sɩ dí kwe Wɛ kwər-ywəŋə kam dí maŋɩ dí brɩ abam, yɩ dí kwe dí ŋwɩa maama dɩ mʊ dí wəli da dí pa abam, á na tiini á tigi dí wʊbʊŋa nɩ tɩn ŋwaanɩ.
[9] Dí ko-biə-ba, abam wú wanɩ á guli dɩbam dɛɛn na tʊŋɩ dí bwəni zanzan abam ŋwaanɩ te maŋa kalʊ dí na wʊra dí tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam dí brɩ abam tɩn. Dí dɛɛn ba lagɩ sɩ dí yaarɩ abam dɩ fɩnfɩɩn dɩ. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ dí ta yəni dí tiini dí tʊŋɩ wɩa dɩ tɩtɩɩ maama sɩ dí ma na dí ni-wʊdiu. [10] Dí dɛɛn tɔgɩ cwəŋə mʊ dɩ wʊ-poŋo abam balʊ na sɛ

Zezi Krisi tɪn tɪtarɪ nɪ, yɪ dí tɪtʊŋa maama jɪgɪ cɪga, yɪ dí wʊ jaanɪ kʊlʊkʊlʊ dí cɔgɪ. Abam wú wanɪ á ta nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ. Wɛ dɪ nan ye nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ. [11] Á ye nɪ dí dɛɛn jɪgɪ abam maama dɪ jɪ sɪle mʊ, nɪ ko na yəni o jɪgɪ o biə te tɪn. [12] Dí kwe abam dɪ kwiə yalʊ na paɪ á bɪcara zurə tɪn mʊ. Dí ma daarɪ dí tiini dí kaanɪ abam, sɪ á taá tɔgɪ Wɛ cwəŋə sɪ kʊ maŋɪ dɪ Wɛ na lagɪ te tɪn. Bɛŋwaanɪ Wɛ mʊ kuri abam sɪ á zʊ Dʟ paarɪ dɪm wʊ sɪ á na paarɪ-zulə Dʟ tee nɪ.

[13] Dí na jaanɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam dí ba dí tɔɔlɪ dí brɪ abam tɪn, á sɛ yɪ á joŋi-ka lanyɪranɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dí kɪ Wɛ le maŋa maama abam ŋwaanɪ. Á sɛ nɪ kʊ yɪ Wɛ kwərə mʊ sɪ kʊ daɪ nabiinə nyɪm. Kʊ yɪ cɪga, kwər-ywəŋə kam sɪɪnɪ ka yɪ Wɛ kwərə mʊ, yɪ ka zəni abam balʊ na sɛ Zezi tɪn wʊbʊŋa dɪ dam.

[14] Dí ko-biə-ba, abam na nɛ yaara yalʊ tɪn, Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Zude tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn dɪ nɛ yaara yantʊ doŋ mʊ. Abam dwi tiinə bam yaarɪ abam nɪnɛɛnɪ Zwifə bam dɪ na yaarɪ Zwifə balʊ na sɛ Zezi te tɪn mʊ. [15] Kʊ nan yɪ Zwifə bam kʊntʊ mʊ gʊ dí Yuutu Zezi dɪ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam, yɪ ba kwəri ba bɛɛsɪ dɪbam dɪ. Ba maa paɪ Wɛ wʊ cɔgɪ dɪ ba, yɪ ba yɪ nɔɔna maama dʊna. [16] Ba dɛɛn kwaanɪ sɪ ba cɪ dɪbam, sɪ dí yɪ tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam dí brɪ dwi-gɛ * tiinə sɪ ba na vrɪm ba lwarɪm wʊnɪ. Ba na vɪn Wɛ kwərə kam kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa ba na kɪ kəm-balwaarʊ tɪlʊ maŋa maama tɪn fɔgɪ tɪ puli tɪ wəli da. Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm laan nan tu ba baŋa.

Pooli na lagɪ sɪ o joori o na Tesaloniki tiinə bam te tɪn

[17] Dí ko-biə-ba, dí na pɔɔrɪ dɪ abam maŋa fɪnfɪɪn yɪranɪ tɪn, kʊ daɪ nɪ dí wʊbʊŋa mʊ pɔɔrɪ daanɪ, kʊ yɪ dí yiə na warɪ ya na daanɪ tɪn mʊ. Abam fra tiini ya jɪgɪ dɪbam, yɪ dí kwaanɪ sɪ dí joori dí na abam. [18] Dí ma lagɪ sɪ dí ba abam te. Amʊ Pooli ya kwaanɪ sɪ a ba abam te, kʊ daɪ kuni bɪdwɪ yɪranɪ. Kʊ nan yɪ sʊtaanɪ * mʊ cɪgɪ dɪbam. [19] Kʊ yɪ abam wʊbʊŋa mʊ tiini ya jɪgɪ dɪbam. Kʊ yɪ abam ŋwaanɪ mʊ dí jɪgɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ dɪ wʊpolo. Dí Yuutu Zezi na joori o ba, dí wú taa jɪgɪ wʊpolo dí na wú wanɪ dí brɪ nɪ abam dɛ dɪbam jɪŋa á na vrɪm tɪn ŋwaanɪ. [20] Kʊ yɪ cɪga mʊ, abam mʊ sɪɪnɪ á paɪ dɪbam na zulə dɪ wʊpolo.

3

[1-2] Dɪbam na warɪ sɪ dí na daanɪ yɪ abam fra tiini ya jɪgɪ dɪbam kʊ ja gaalɪ tɪn mʊ pɛ dɪbam lɪ wʊbʊŋa sɪ dí tʊŋɪ dí ko-bu Timoti sɪ o ba abam te, sɪ dɪbam tɪtɪ daarɪ dí maŋɪ Atɛɛnɪ nɪ. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na tɔgɪ dɪ dɪbam o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam yɪ o tɔɔlɪ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam tɪn. Dí tʊŋ-o abam tee nɪ sɪ o ba o wəli abam, sɪ á na dam dɪ baarɪ á taá tɔgɪ Zezi dɪ á wʊ maama, [3] sɪ yaara yalʊ á na nɛ tɪn yɪ pa á wʊlʊwʊlʊ joori kwaga. Abam tɪtɪ maŋɪ á ye nɪ dɪbam maŋɪ sɪ dí na yaara yam kʊntʊ doŋ mʊ. [4] Dɪbam dɛɛn ta na wʊ abam tee nɪ maŋa kalʊ tɪn, dí maŋɪ dí ta dí brɪ abam nɪ nɔɔna wú bɛɛsɪ dɪbam. Kʊ nan sɪɪnɪ kʊ kɪ nɪ abam na maŋɪ á ye kʊ ni nɪ te tɪn. [5] Abam liə na tiini ya jɪgɪ-nɪ tɪn mʊ pɛ a tʊŋɪ Timoti abam tee nɪ, sɪ o ba o nii á daa ta tɔgɪ Zezi dɪ á wʊ maama na, a na kwarɪ fʊʊnɪ sɪ sʊtaanɪ wú zɪgɪ dɪ ba dɪ ganɪ abam sɪ á ywəri Wɛ cwəŋə nɪ sɪ kʊ pa dí tɪtʊŋa yam maama ji kafɛ tɪn ŋwaanɪ.

[6] Lele kʊntʊ, Timoti laan joori o ba dɪbam te, yɪ o pa dí wʊbʊŋa pəni tɪga nɪ. O tagɪ o

wɪ, á ta tɔgɪ Zezi dɪ á wʊ maama dɪ sono. O daa ta tagɪ o wɪ, á tiini á jɪgɪ dɪbam
wʊbʊŋa dɪ wʊpolo, yɪ á lagɪ sɪ á na dɪbam nɪ dɪbam dɪ na lagɪ sɪ dí na abam te tɪn.
[7] Dí ko-biə-ba, dí na ni nɪ á tɔgɪ Zezi dɪ á wʊ maama tɪn, kʊ pɛ dí bɪcara pəni tɪga nɪ,
yɪ dí na baarɪ dí yaara dɪ dí cana yam maama wʊnɪ. [8] Lele kʊntʊ, dí laan ŋwɪ dɪ wʊpolo
á na zɪgɪ kəŋkəŋ dí Yuutu wʊm tɔgɪm dɪm wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ. [9] Dí bá wanɪ dí kɪ dí Tu Wɛ
le dí ti abam ŋwaanɪ, dɪdaanɪ dí na nɛ wʊpolo kʊlʊ zanzan DL yigə nɪ abam ŋwaanɪ tɪn.
[10] Maŋa maama wɪa dɪ tɪtɪɪ dí yəni dí loori Wɛ dɪ dí wʊ maama mʊ, sɪ DL pa dí wanɪ dí
na daanɪ, sɪ dí fɔgɪ dí brɪ kʊlʊ daa ta na muri abam tɪn, sɪ á wanɪ á fɔgɪ á taá tɔgɪ Zezi
dɪ á wʊ maama.
[11] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi nan wʊ́ pa dɪbam cwəŋə sɪ dí ba dí na abam. [12] Dí Yuutu
wʊm wʊ́ pa á sono kʊm puli zanzan kʊ ja gaalɪ, sɪ á taá soe á donnə dɪ nɔɔna maama
lanyɪranɪ, nɪ dɪbam dɪ na soe abam te tɪn. [13] Kʊntʊ, oó pa á bɪcara kɪ dam, sɪ á taá jɪgɪ
wʊ-poŋo fasɪ dí Ko Wɛ yigə nɪ maŋa kalʊ dí Yuutu Zezi na wʊ́ joori o ba dɪ o kɔgɔ kʊm
maama tɪn.

4

Dí na wʊ́ taá yɪ tɪte sɪ kʊ poli Wɛ wʊ tɪn

[1] Dí ko-biə-ba, kʊlʊ na daarɪ tɪn, dí loori abam dí Yuutu Zezi ŋwaanɪ sɪ á da cwəŋə sɪ
kʊ poli Wɛ wʊ. Dí maŋɪ dí brɪ abam cwəŋə kam kʊntʊ, yɪ á tɔgɪ-ka dɪ zɪm maama. Dí
nan ta tiini dí loori abam sɪ á kwaanɪ sɪ kʊ dwəni á na maŋɪ á kɪ te tɪn. [2] Abam ye wəənu
tɪlʊ dí na brɪ abam yɪ tɪ yɪ dí Yuutu Zezi nyɪm tɪn. [3] Wɛ na lagɪ sɪ á taá yɪ te tɪn mʊ
tɪntʊ: DL lagɪ sɪ á taá jɪgɪ wʊ-poŋo mʊ DL yigə nɪ, sɪ á yɪ taá boorə. [4] Abam nɔɔnʊ
maama maŋɪ sɪ o lwarɪ, o na wʊ́ ja o tɪtɪ te sɪ o ma di o kaanɪ sɪ kʊ taa jɪgɪ zulə yɪ
digiru təri kʊ wʊnɪ tɪn. [5] Á nan yɪ pa boorim wʊbʊŋa wanɪ abam, nɪ nɔɔna balʊ na yəri
Wɛ tɪn. [6] Kadiri laŋa nɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o kɪ kʊlʊ na wʊ́ cɔgɪ o ko-bu wʊ tɪn, naa o
joŋi kʊlʊ na yɪ o ko-bu nyɪm tɪn. Dí maŋɪ dí kaanɪ abam lanyɪranɪ nɪ, nɔɔnʊ na kɪ wo-
zɔɔna yantʊ doŋ, dí Yuutu wʊm wʊ́ pa o na cam. [7] Wɛ na kuri dɪbam sɪ dí taá tɔgɪ-DL
tɪn, kʊ daɪ sɪ dí taá kɪ wo-zɔɔna. DL nan kuri dɪbam sɪ dí taá jɪgɪ wʊ-poŋo mʊ DL yigə
nɪ. [8] Kʊntʊ ŋwaanɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ na vɪn dí na brɪ kʊlʊ tɪn, kʊ daɪ nabiinə mʊ o vɪa, kʊ yɪ
Wɛ dɪlʊ na kɪ DL Joro * kʊm abam bɪcara nɪ tɪn mʊ o vɪa.
[9] Kʊ nan na yɪ á na wʊ́ ta soe á ko-biə te tɪn, kʊ daa daɪ fɪfɪʊn sɪ dí pʊpʊnɪ dí brɪ
abam. Wɛ tɪtɪ maŋɪ DL brɪ abam á na wʊ́ ta soe daanɪ te. [10] Kʊ yɪ cɪga mʊ, á sɪɪnɪ á soe
á ko-biə balʊ maama na zʊʊrɪ Masɪdʊanɪ tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn. Dí ko-biə-ba, dí nan ta loori
abam sɪ á tiini á taá soe daanɪ kʊ dwəni faŋa. [11] Kwaanɪ-na sɪ á taá zʊʊrɪ daanɪ dɪ wʊ-
zuru. Á taá nii á tɪtɪ baŋa nɪ. Nɔɔnʊ maama kwaanɪ o tʊŋɪ sɪ o na o ni-wʊdiu, nɪ dí na
maŋɪ dí ta abam te tɪn. [12] Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa balʊ na daɪ Zezi kɔgɔ kʊm nɔɔna tɪn taa nɪgɪ
abam lanyɪranɪ, yɪ kʊʊ́ pa á daa bá tɪɪgɪ nɔɔn-nɔɔnʊ.

Dí Yuutu wʊm na wʊ́ joori o ba te tɪn

[13] Dí ko-biə-ba, kʊ na yɪ nɔɔna balʊ na tɪgɪ tɪn, dí lagɪ sɪ á lwarɪ cɪga mʊ sɪ á daa yɪ
taá bwɛa, sɪ á wʊ daa yɪ cɔgɪ tʊʊnɪ ŋwaanɪ, nɪ balʊ na yəri Wɛ tɪn na ba jɪgɪ tɪɪna te
tɪn. [14] Dɪbam sɛ nɪ Zezi tɪgɪ mʊ, yɪ o laan joori o bi o yagɪ tʊʊnɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, kʊ na yɪ

balʋ na sɛ-o yɪ ba tɪ tɪn, dí ye nɪ Wɛ wʋ́ pa ba taa wʋ Zezi tee nɪ.
[15] Bɛŋwaanɪ dí na brɪ abam kʋlʋ tɪn yɪ dí Yuutu wʋm kwərə mʋ. Dɛ dɪm dí Yuutu Zezi na wʋ́ joori o ba tɪn, dɪbam balʋ na daarɪ lʋgʋ baŋa nɪ yɪ dí ta ŋwɪ tɪn bá loori balʋ na maŋɪ ba tɪ tɪn Wɛ tee nɪ. [16] Dí wʋ́ ba dí ni kwərə na bagɪ wɛyuu nɪ, dɪ malɛsɪ * pɛ wʋm kwərə, dɪdaanɪ Wɛ nabɔn-zɔŋɔ kʋm wʋm, yɪ dí Yuutu wʋm tɪtɪ zɪgɪ wɛyuu nɪ o tʋ. Balʋ na sɛ Zezi Krisi yɪ ba tɪ tɪn wʋ́ da yigə ba bi ba yagɪ tʋʋnɪ. [17] Wɛ laan wʋ́ pa dɪbam balʋ na daarɪ yɪ dí daa ta ŋwɪ tɪn la daanɪ dɪ bantʋ, yɪ Dɩ zəŋi dɪbam kʋnkwəənʋ wʋnɪ sɪ dí vʋ dí jeeri dí Yuutu wʋm wɛyuu nɪ. Kʋntʋ, dí wʋ́ ta wʋ dí Yuutu wʋm tee nɪ maŋa maama.
[18] Kʋntʋ ŋwaanɪ, á taá maɪ cɪga kam kʋntʋ á kwe daanɪ, sɪ á bɪcara taa tigi jəgə dɪdʋa.

5

Dí na wʋ́ ta cʋ dí tɪtɪ te sɪ dí Yuutu wʋm laan joori o ba tɪn

[1] Dí ko-biə-ba, abam daa ba taá lagɪ sɪ dí pʋpʋnɪ dí ta dí brɪ abam maŋa kalʋ wəənʋ tɪntʋ na wʋ́ kɪ tɪn. [2] Bɛŋwaanɪ abam tɪtɪ maŋɪ á ye lanyɪranɪ nɪ dí Yuutu wʋm dɛ dɪm lagɪ dɪ ba dɪ darɪ nɔɔna mʋ, nɪ ŋwɪɪnʋ na yəni o ba tɪtɪɪ nɪ te tɪn. [3] Maŋa kalʋ nɔɔna na tɛ ba wɪ yazurə wʋra yɪ ywəəni wʋra tɪn, kantʋ maŋa kam nɪ mʋ cam wʋ́ da dɪ ba ba baŋa, yɪ ba bá lʋ. Kʋʋ́ ta nyɪ dɪ kaanɪ pugə na dɛ ka vri yɪ ka wɔɛ te tɪn mʋ.
[4] Dí ko-biə-ba, abam nan daa təri lim wʋnɪ. Kʋntʋ ŋwaanɪ dí Yuutu wʋm dɛ dɪm bá ba dɪ darɪ abam nɪ ŋwɪɪnʋ te. [5] Abam maama wʋ Wɛ pooni wʋnɪ mʋ, yɪ á tɪtʋŋa maama kɪ wɪa nɪ jaja. Dɪbam daɪ tɪtɪɪ nɔɔna, dí tɪtʋŋa dɪ nan daɪ lim tɪtʋŋa. [6] Kʋntʋ ŋwaanɪ, dí yɪ pa dɔɔm taa jɪgɪ dɪbam nɪ balʋ na yəri Wɛ tɪn. Pa-na dí fɔgɪ dí cɪ dí tɪtɪ sɪ dí yiə waarɪ. [7] Tɪtɪɪ nɪ mʋ nɔɔna yəni ba dɔa, yɪ badonnə nyɔ ba bugə. [8] Dɪbam nan yɪ wɪa nɔɔna mʋ. Kʋ maŋɪ sɪ dí taá cʋ dí tɪtɪ. Pa-na dí taá jɪgɪ wʋ-dɪdʋa dɪ Zezi, sɪ dí taá soe daanɪ. Kʋntʋ mʋ wʋ́ cɪ dɪbam lwarɪm wʋnɪ, nɪ nɔɔnʋ na maa ve jara yɪ o kwe luguru gɔrɔ o lɛ o ma cɪ o nyɔɔnɪ te tɪn. Pa-na dí taá jɪgɪ tɪɪna nɪ Wɛ wʋ́ vrɪ dɪbam ŋwɪa, nɪnɛɛnɪ nɔɔnʋ na kwe luguru yʋ-kwəli o pʋ sɪ o ma kwəli o yuu jara wʋnɪ te tɪn. [9] Wɛ na kuri dɪbam sɪ dí taá yɪ Dɩ nɔɔna tɪn, kʋ daɪ sɪ Dɩ ban-zɔŋɔ kʋm ba kʋ cɔgɪ dɪbam. Kʋ nan yɪ sɪ Dɩ vrɪ dɪbam ŋwɪa mʋ dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɪ. [10] Wʋntʋ mʋ tɪgɪ dɪbam ŋwaanɪ, sɪ dí wanɪ dí tɔgɪ dɪd-o dí na ŋwɪa Wɛ tee nɪ. O na joori o ba, yɪ dí na ŋwɪ naa dí na tɪga, dí ta wʋ́ na ŋwɪa dɪd-o Wɛ tee nɪ.
[11] Kʋntʋ ŋwaanɪ, á taá kwe daanɪ sɪ kʋ pa á bɪcara taa tigi jəgə dɪdʋa, sɪ á fɔgɪ á zəni daanɪ dɪ baarɪ nɪ á na maŋɪ á kɪ te tɪn.
[12] Dí ko-biə-ba, dí nan loori abam sɪ á taá nɪgɪ nɔɔna balʋ na tʋŋɪ dɪ abam yɪ ba nii abam baŋa nɪ yɪ ba kwe abam dí Yuutu Zezi cwəŋə kam wʋnɪ tɪn. [13] Á taá zuli-ba lanyɪranɪ dɪ sono ba tɪtʋŋa yam ŋwaanɪ. Á pa ywəəni ta wʋ á tɪtarɪ nɪ.
[14] Dí ko-biə-ba, dí loori abam
sɪ á taá kaanɪ yawɔrɪ-nyɪna,
sɪ á pa balʋ na kwarɪ fʋʋnɪ tɪn na baarɪ,
sɪ á taá zəni nabwənə,

sɪ á taá jɪgɪ wʊ-zuru dɪ nɔɔna maama.
[15] Á taá yɪrɪ á tɪtɪ,
sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ ma lwarɪm o joori o ma o ŋwɪ o doŋ lwarɪm.
Maŋa maama sɪ á kwaanɪ á taá kɪ lanyɪranɪ dɪ á ko-biə dɪ nɔɔna maama.
[16] Á taá jɪgɪ wʊpolo maŋa maama.
[17] Á taá loori Wɛ maŋa maama.
[18] Kʊlʊ maama na kɪa,
sɪ á taá kɪ Wɛ le.
Mʊ Wɛ na lagɪ sɪ á taá kɪ te,
á na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.
[19] Yɪ cʊ-na Wɛ Joro * kʊm tɪtʊŋa.
[20] Wɛ Joro kʊm na pɛ nɔɔnʊ ŋɔɔnɪ yiyiu-ŋwɛ,
á yɪ zaŋɪ á gooni-sɪ.
[21] Á nan maanɪ-na woŋo maama á nii.
Kʊlʊ na lana tɪn sɪ á sɛ-kʊ.
[22] Á nan fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ wo-balwaarʊ dwi maama.
[23] Baŋa-Wɛ dɪlʊ na paɪ nɔɔna wʊ-zuru tɪn wʊ́ pa á taá yɪ Dɩ tɪtɪ nɔɔna, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-poŋo fasɪ, sɪ á ŋwɪa maama taa jɪgɪ cɪga, kʊ na yɪ á yɪra dɪ á jwəəru dɪ á wʊbʊŋa maama. Kʊntʊ tɪn, dí Yuutu Zezi Krisi na tuə, á bá ta jɪgɪ digiru Wɛ yigə nɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ.
[24] Wɛ dɪlʊ na bəŋi abam sɪ á taá yɪ Dɩ nɔɔna tɪn yɪ cɪga tu mʊ. Dɩ nan wʊ́ sɪɪnɪ Dɩ zəni abam kʊntʊ mʊ.
[25] Dí ko-biə-ba, á taá loori Wɛ á pa dɪbam dɪ.
[26] Jɔɔnɪ-na dí ko-biə bam maama lanyɪranɪ dɪ sono.
[27] A nan lagɪ a loori abam dí Yuutu wʊm yɪrɪ ŋwaanɪ sɪ á karɪmɪ tɔnɔ kʊntʊ á brɪ dí ko-biə bam maama.
[28] Dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam yu-yoŋo.

2 Tesaloniki

Tɔnɔ kulu Pooli na pupunɪ o pa Tesaloniki tiinə o kɪ bɪle tɪn na brɪ dɪbam kulu tɪn mu tɪntu

Maŋa kam Pooli na pupunɪ tɔnɔ kum kuntu o pa Wɛ nɔɔna balu na wu Tesaloniki nɪ tɪn, ba daa ta wu lwarɪ Zezi tum dɪm na lagɪ dɪ kɪ te tɪn fasɪ. Kuntu ŋwaanɪ mu pɛ vuvugə jəni ba kɔgɔ kum wunɪ. Nɔɔna badonnə dɛɛn buŋɪ nɪ Zezi tum dɪm maŋɪ dɪ ba dɪ kɛ mu. Badaara dɪ maa vɪn sɪ ba ta tuŋɪ tɪtuŋa Zezi tum dɪm na twɛ tɪn ŋwaanɪ, yɪ ba laan daarɪ ba kwe ba tɪtɪ ba palɪ nɔɔna badonnə baŋa nɪ. Pooli laan ma pupunɪ tɔnɔ kum kuntu o pa-ba sɪ o maa kwe-ba.

O dɛ yigə o kɪ Wɛ le ba na jɪgɪ wu-dɪdua dɪ Wɛ yɪ ba jɪgɪ sono tɪn ŋwaanɪ, yɪ o loori Wɛ sɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ Wɛ tɪtuŋa yam wunɪ (pɔɔrɪm 1).
O laan ma kwe-ba Zezi Krisi tum laŋa nɪ, o brɪ-ba nɪ wulu ba na bə nɪ kəm-balwaaru tu tɪn maŋɪ sɪ o da yigə o ba mu, sɪ Krisi laan ba (2:1-12).
Pooli nan kwe Wɛ nɔɔna bam sɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ Wɛ cwəŋə kam wunɪ, dɪ lwarɪm na maŋɪ dɪ puli zanzan yɪ cam yi-ba te tɪn dɪ, sɪ ba daarɪ ba taa warɪ Wɛ (2:13-3:5).
O ma kaanɪ yawɔrɪ-nyɪna bam sɪ ba taa tuŋɪ ba ma naɪ ba ni-wudiu, nɪ Pooli dɪ balu dɛɛn na tɔgɪ dɪd-o ba tuŋɪ Wɛ tɪtuŋa yam tɪn na tuŋɪ te tɪn (3:6-15).

Tɔnɔ kulu Pooli na pupunɪ o pa

TESALONIKI TIINƎ

o kɪ bɪle tɪn

1

[1] Amu Pooli dɪdaanɪ Silasɪ dɪ Timoti mu pupunɪ tɔnɔ kuntu sɪ dí pa abam Wɛ nɔɔna balu na wu Tesaloniki nɪ yɪ á yɪ dí Ko Baŋa-Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi nɔɔna tɪn.
[2] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.

Tesaloniki tiinə na tɔgɪ Wɛ te tɪn

[3] Dí ko-biə-ba, dí maŋɪ sɪ dí kɪ Wɛ le maŋa maama abam ŋwaanɪ nɪnɛɛnɪ ku na maŋɪ te tɪn, bɛŋwaanɪ á kɪ á wu-dɪdua dɪ Zezi ku ja gaalɪ, yɪ á maama tiini á soe daanɪ lanyɪranɪ, yɪ á sono kum wura ku puli zanzan. [4] Kuntu ŋwaanɪ mu dí yəni dí tɛ á taanɪ dí brɪ Zezi kɔgɔ kum na wu jəgə kalu maama nɪ tɪn, yɪ dí jɪgɪ wupolo abam ŋwaanɪ. Dí tɛ dɪ ba nɪ, nɔɔna bɛɛsɪ abam yɪ ba yaarɪ abam zanzan, yɪ á daa ta zɪgɪ lanyɪranɪ dɪ pu-

dıa, yı á kwəri á tɔgı Zezi dı wʊ-dıdʊa.
[5] Kʊntʊ mʊ pɛ dí lwarı jaja nı, Wɛ wʊ́ di nabiinə sarıya dı cıga mʊ. Dl wʊ́ pa á na cıga, yı á maŋı sı á tɔgı á wəli Dl paarı dım wʊnı, bɛŋwaanı abam sıını á na yaara Wɛ paarı dım kʊntʊ ŋwaanı. [6] Wɛ nan wʊ́ kı abam cıga, yı Dl wʊ́ pa balʊ na yaarı abam tın joori ba na cam. [7] Dl ma wʊ́ daarı Dl pa abam balʊ na yaarı tın dı dıbam maama na siun, maŋa kalʊ dí Yuutu Zezi na wʊ́ joori o ba sı nabiinə maama na-o tın. Wʊntʊ wʊ́ nuŋi Wɛ-sɔŋɔ dı o malɛsı * dıdɛɛra bam, [8] yı min-vwı zaŋı sı kaagı-ba. Dí Yuutu Zezi wʊ́ pa balʊ na vın Wɛ yı ba wʊ sɛ wʊm kwər-ywəŋə kam tın na cam. [9] Nɔɔna bam kʊntʊ wʊ́ na cam nı kʊ na maŋı dı ba te tın. Baá na lɛɛrʊ tılʊ na ba ti tın. Baá pɔɔrı-ba ba yıra, yı ba taa baŋwɛ dı dí Yuutu wʊm, yı ba daa bá na o paarı dam-fɔrɔ zulə yam. [10] Kʊntʊ maama wʊ́ ba kʊ kı maŋa kalʊ dí Yuutu Zezi na wʊ́ joori o ba tın. Dɛ dım kʊntʊ nı, oó na zulə o tıtı nɔɔna bam tee nı. Balʊ maama na kı ba wʊ-dıdʊa dıd-o tın wʊ́ pa-o tiə zanzan. Abam nan wʊ́ ta wʊ bantʊ wʊnı dı á na sɛ Wɛ cıga kalʊ dí na brı abam tın ŋwaanı.
[11] Kʊ yı kʊntʊ ŋwaanı mʊ dí yəni dí loori dí Tu Wɛ maŋa maama dí pa abam, sı Dl pa á maŋı dı Dl cwəŋə kam tɔgım, nı Dl na kuri abam sı á taá yı te tın. Dí loori-Dl sı Dl pa abam dam, sı á wanı á kı lanyıranı nınɛɛnı á wʊbʊŋa na lagı te tın maama, sı á taá kı tıtʊŋa yalʊ maama na lana tın, á na kı á wʊ-dıdʊa dı Dl tın ŋwaanı. [12] Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa dí Yuutu Zezi taa naı zulə abam tee nı, yı abam dı wʊ́ na zulə, dí Tu Baŋa-Wɛ dı dí Yuutu Zezi Krisi na pɛ abam yu-yoŋo tın ŋwaanı.

2

Kəm-balwaarʊ maŋa na wʊ́ ba te tın

[1] Dí ko-biə-ba, á ye nı dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ joori o ba, yı Wɛ wʊ́ la dıbam sı dí taá wʊ o tee nı. Dí nan lagı dí loori abam sı á yı pa á bıcara taa di kʊntʊ ŋwaanı. [2] Á yı zaŋı á pa á wʊbʊŋa vugimi, dı nɔɔna balʊ na tɛ ba wı dí Yuutu Zezi dɛ dım maŋı dı yi tın. Nɔɔna na tɛ dı abam ba wı, Wɛ Joro kʊm mʊ brı kʊntʊ, naa ba na wı kʊ yı dıbam taanı mʊ, naa ba na pɛ abam tɔnɔ yı ba wı kʊ nuŋi dıbam tee mʊ, [3] sı á yı sɛ á pa nɔɔn-nɔɔnʊ ganı abam dı wəənu tım kʊntʊ dwi. Bɛŋwaanı maŋa kalʊ nɔɔna zanzan na wʊ́ ba ba ywəri Wɛ cwəŋə kam wʊnı tın wʊ́ da yigə kʊ kı mʊ, sı dí Yuutu wʊm dɛ dım laan ba dı yi. Kʊlʊ na wəli da tın, kəm-balwaarʊ tu wʊm wʊ́ da yigə mʊ o ba. Wʊntʊ gurim je nan wʊ́ ta yı cɔgım mʊ. [4] Oó brı nı wʊm dwe wəənu tılʊ maama nɔɔna na zuli dı kʊlʊ maama ba na bə nı ba wa tın, yı oó dʊnı wəənu tım kʊntʊ maama. O ma wʊ́ vu o zʊ o jəni Baŋa-Wɛ tıtı digə kam wʊnı, yı o brı nı wʊm tıtı mʊ yı Wɛ. [5] A ya na wʊ abam tee nı maŋa kalʊ tın, a maŋı a brı abam wəənu tım kʊntʊ. Á nan wʊ guli-tı na?
[6] Woŋo kʊdoŋ nan mʊ cıgı wəənu tım kʊntʊ cwəŋə sı tı ta yı kı lele, yı á ye kʊ ni nı. Kʊ daarı maŋa kam na sıını ka yi, kəm-balwaarʊ tu wʊm laan wʊ́ ba sı nabiinə lwar-o jaja. [7] Kəm-lwaanʊ dam dılʊ na səgi nɔɔna yiə nı tın maŋı dı wʊra dı cɔgı nabiinə. Kʊ nan na yı wʊlʊ na wʊra o cʊ kəm-lwaanʊ tım cwəŋə lele sı tı yı kı tın, kʊntʊ tu wʊ́ ba o viiri. [8] Maŋa kam kʊntʊ nı mʊ, kəm-balwaarʊ tu wʊm laan wʊ́ brı o tıtı jaja. Dí Yuutu Zezi na wʊ́ joori o ba maŋa kalʊ tın, o laan wʊ́ ma o ni-viu o cɔgı wʊntʊ fası. Zezi na wʊ́ joori o ba dı dam-fɔrɔ tın, mʊ o laan wʊ́ cɔgı kəm-balwaarʊ tu wʊm.

[9] Maŋa kam kəm-balwaaru tu wum na wú ba tɪn, oó joŋi dam-fɔrɔ sʊtaanɪ * tee nɪ o ma kɪ wo-kɪnkagɪla dwi təri təri ya na daɪ cɪga tɪn. [10] O ma wú kɪ kəm-balwaaru dwi maama o ma ganɪ balʊ na wú ga ba ŋwɪa Wɛ tee nɪ tɪn. Kʊú kɪ-ba kʊntʊ, bɛŋwaanɪ ba ba sɛ sɪ ba joŋi Wɛ cɪga kam dɪ sono, sɪ kʊ pa Dɩ vrɪ-ba ba lwarɪm wʊnɪ. [11] Ba na vɪn Wɛ cɪga kam tɪn ŋwaanɪ, Dɩ laan wú pa ba wʊbʊŋa daa yəri cɪga, yɪ ba sɛ ba tɔgɪ kʊlʊ na yɪ vwan tɪn. [12] Balʊ maama na wʊ sɛ Dɩ cɪga kam yɪ ba daarɪ ba soe kəm-balwaaru tɪn, Wɛ wú di ba taanɪ yɪ ba na cam.

Wɛ na kuri dɪbam sɪ dí taá yɪ Dɩ nɔɔna te tɪn

[13] Dí ko-biə-ba, dí maŋɪ sɪ dí kɪ Wɛ le maŋa maama abam ŋwaanɪ, á na yɪ balʊ dí Yuutu wʊm na soe tɪn. Kʊ zɪgɪ pulim nɪ mʊ Wɛ kuri abam sɪ Dɩ vrɪ abam Dɩ yagɪ. Dɩ mɛ Dɩ Joro * kʊm dam mʊ Dɩ pa á ji Dɩ tɪtɪ nɔɔna, dɪ á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ cɪga kam tɪn ŋwaanɪ. [14] Wɛ na bəŋi abam sɪ á taá yɪ kʊntʊ tɪn, kʊ dɛ dɪ Dɩ kwər-ywəŋə kam dí na tɔɔlɪ dí brɪ abam tɪn ŋwaanɪ mʊ, sɪ Dɩ pa á tɔgɪ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi á na zulə.

[15] Kʊntʊ ŋwaanɪ, dí ko-biə-ba, fɔgɪ-na á zɪgɪ kəŋkəŋ, sɪ á yɪ yagɪ cɪga kalʊ dí na maŋɪ dí brɪ abam tɪn, kʊ na yɪ dí na maŋɪ dí wʊ abam tee nɪ yɪ dí ŋɔɔnɪ kʊlʊ tɪn, dɪ dí na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊlʊ dí pa abam tɪn dɪ.

[16] Dí Yuutu Zezi Krisi dɪdaanɪ dí Ko Wɛ soe dɪbam yɪ Dɩ pa dɪbam yu-yoŋo, dɪ Dɩ na pɛ dí jɪgɪ baarɪ dɪlʊ na bá fɔgɪ dɪ ti tɪn, dɪdaanɪ tɪɪna yalʊ na yɪ cɪga tɪn. [17] Dɪntʊ wú zəni abam dɪ wʊbʊŋ-ŋʊna sɪ á taá jɪgɪ dam, sɪ á wanɪ á taá kɪ lanyɪranɪ á tɪtʊŋa dɪ á ni-taanɪ maama wʊnɪ.

3

Á taá loori Wɛ dɪbam ŋwaanɪ

[1] Dí ko-biə-ba, kʊlʊ na daarɪ tɪn, á taá loori Wɛ á pa dɪbam, sɪ dí Yuutu wʊm kwər-ywəŋə kam jagɪ ka yi je maama, sɪ nɔɔna sɛ-ka lanyɪranɪ nɪ abam dɪ na sɛ-ka te tɪn.
[2] Loori-na Wɛ sɪ Dɩ joŋi dɪbam nɔn-balwaaru jɪa nɪ, bɛŋwaanɪ kʊ daɪ nɔɔna bam maama mʊ sɛ Wɛ kwərə kam.

[3] Dí Yuutu wʊm nan yɪ cɪga tu mʊ, oó wəli abam dɪ dam, yɪ o cɪ abam sʊtaanɪ * jɪŋa nɪ sɪ dɪ yɪ cɔgɪ abam. [4] Á na yɪ dí Yuutu wʊm nɔɔna tɪn mʊ dí jɪgɪ abam cɪga sɪ á tɔgɪ dí na maŋɪ dí brɪ abam kʊlʊ tɪn, yɪ á ta wú ta kɪ kʊntʊ nɪ dí na maŋɪ dí ta te tɪn.

[5] Dí Yuutu wʊm wú pa á wʊbʊŋa tiini ya zʊ Wɛ sono kʊm, yɪ o daarɪ o pa á zɪgɪ lanyɪranɪ dɪ pu-dɪa nɪ Zezi Krisi tɪtɪ na zɪgɪ te tɪn.

Yawɔrɪ-nyɪna kweə

[6] Dí ko-biə-ba, dí kaanɪ abam dɪ dí Yuutu Zezi Krisi yɪrɪ mʊ, sɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ á ko-bu wʊlʊ maama na yɪ yawɔrɪ-nyɪm yɪ o ba tɔgɪ zaasɪm dɪlʊ dí na brɪ abam tɪn. [7] Abam nan ye lanyɪranɪ nɪ á maŋɪ sɪ á lwəni dɪbam tɪtʊŋa na yɪ te tɪn mʊ. Dí dɛɛn na wʊ á tee nɪ tɪn, dí ba jɪgɪ yawɔrɔ. [8] Dí wʊ joŋi wʊdiu nɔɔn-nɔɔnʊ tee nɪ kafɛ. Dí nan tiini dí tʊŋɪ mʊ yɪ kʊ cɛ dí yɪra wɪa dɪ tɪtɪɪ, sɪ dí yɪ yaarɪ abam wʊlʊwʊlʊ wʊdiu ŋwaanɪ. [9] Kʊ nan daɪ nɪ dí ya ba jɪgɪ cwəŋə sɪ dí joŋi zənə abam tee nɪ. Dí dɛɛn nan kɪ kʊntʊ sɪ kʊ pa á wanɪ á lwəni dɪbam na kɪ te tɪn mʊ. [10] Dí na wʊ abam tee nɪ maŋa kalʊ tɪn, dí pɛ abam ni nɪ,

nɔɔnʊ wʊlʊ na ba lagɪ tɪtʊŋa tɪn, kʊntʊ tu wʊ maŋɪ sɪ o di wʊdiu dɪ.
[11] Dí tagɪ kʊntʊ, bɛŋwaanɪ dí ni nɪ abam badonnə yɪ yawɔrɪ-nyɪna mʊ. Ba ba lagɪ tɪtʊŋa, yɪ ba karɪ je maama ba kɪkarɪ ba donnə yiə. [12] Dí Yuutu Zezi Krisi yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ dí tɛ nɔɔna bam kʊntʊ, yɪ dí kaanɪ-ba sɪ ba ja ba tɪtɪ cɪm ba tʊŋɪ, sɪ ba wanɪ ba nii ba tɪtɪ baŋa nɪ dɪ ba ni-wʊdiu.
[13] Dí ko-biə-ba, abam tɪtɪ nan yɪ zaŋɪ á bwəni dɪ lanyɪranɪ kəm.
[14] Abam wʊlʊ na wʊ sɛ dí na pʊpʊnɪ te tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ dí brɪ abam tɪn, sɪ á taá ye kʊntʊ tu, sɪ á wanɪ á ja á tɪtɪ dɪd-o, sɪ kʊ pa cavɪɪra ja-o. [15] Á nan yɪ pa o ji á dʊm. Á taá kaan-o nɪ á ko-bu te.
[16] Dí Yuutu wʊm yɪ wʊ-zuru tu mʊ, yɪ oó pa abam taá jɪgɪ wʊ-zuru maŋa maama woŋo maama wʊnɪ.
Dí Yuutu wʊm wú ta wʊra dɪ abam maama.
[17] Amʊ Pooli mʊ jɔɔnɪ abam. A tɪtɪ laan mʊ pʊpʊnɪ tɪntʊ dɪ a jɪŋa. A yəni a kɪ kʊntʊ mʊ a twaanʊ tɪm maama wʊnɪ, sɪ á lwarɪ nɪ kʊ yɪ amʊ mʊ pʊpʊnɪ. A yəni a pʊpʊnɪ tɪntʊ mʊ.
[18] Dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam maama yu-yoŋo.

1 Timoti

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa Timoti tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Timoti nu yɪ Zwifu mʊ o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi, o ko ma yɪ Grɛkɪ tu. Pooli dɛɛn jeeri Timoti maŋa kalʊ o na maa ve Lisitri o tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam o brɪ nɔɔna tɪn mʊ (Tɪtʊŋa Tɔnɔ 16:1-3). Timoti laan ma tɔgɪ dɪ Pooli o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam (Tɪtʊŋa Tɔnɔ 17:14 dɪ 18:5 dɪ 19:22).

Pooli nan pʊpʊnɪ twaanʊ tɪle mʊ o pa Timoti. Twaanʊ tɪntʊ wʊnɪ o kwe Wɛ kɔgɔ kʊm yigə tiinə bam mʊ.

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ o na pʊpʊnɪ o pa Timoti tɪn wʊnɪ o ŋɔɔnɪ wəənu tɪtɔ woŋo mʊ:

O kaanɪ Wɛ nɔɔna bam sɪ ba cɪ ba tɪtɪ mʊ dɪ vwan zaasɪm dɪlʊ na zʊ ba tɪtarɪ tɪn. Vwan zaasɪm tiinə bam dɛɛn brɪ nɪ lʊgʊ baŋa wəənu tɪm yɪ balɔrɔ mʊ, yɪ n bá n wanɪ n na vrɪm, kʊ na daɪ nɪ n jɪgɪ yəno kʊlʊ na səgi tɪn, yɪ nɔɔna fɪnfɪɪn yɪranɪ nan mʊ ye yəno kʊm kʊntʊ. Ba ma kwəri ba kwe nɔɔna sɪ ba ja ba tɪtɪ dɪ wʊdiiru tɪdonnə dim, sɪ ba yagɪ kadri. Pooli nan pʊpʊnɪ o brɪ-ba nɪ kʊntʊ yɪ vwan mʊ.

Pooli daa ta brɪ Zezi kɔgɔ na maŋɪ sɪ kʊ zuli Wɛ te tɪn. O ma kwəri o brɪ Zezi kɔgɔ kʊm dɪ kʊ nakwa bam dɪ kʊ zənzənnə bam na maŋɪ sɪ ba taa yɪ te tɪn.

Pooli laan ma daarɪ o brɪ Timoti o na maŋɪ sɪ o kɪ te dɪ Wɛ nɔɔna bam dwi təri təri tɪn, sɪ o ma wanɪ o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam lanyɪranɪ.

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa

TIMOTI tɪn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ na yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ sɪ a pa nmʊ Timoti. Baŋa-Wɛ dɪlʊ na yɪ dɪbam Vɪrnʊ dɪ Zezi Krisi wʊlʊ dɪbam na jɪgɪ o tɪɪna tɪn mʊ pɛ-nɪ ni sɪ a taa yɪ o tɪntʊŋnʊ. [2] Nmʊ yɪ nɪnɛɛnɪ amʊ tɪtɪ bu mʊ te, n na sɛ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa nmʊ yazurə dɪ yu-yoŋo, yɪ o daarɪ o duri nmʊ ŋwaŋa.

Cʊ-na á tɪtɪ dɪ vwan karanyɪna tiinə bam zaasɪm dɪm

[3] Maŋa kam amʊ dɛɛn na maa ve Masɪdʊanɪ tɪn, a loori nmʊ sɪ n maŋɪ Efɛɛzɪ nɪ sɪ n kaanɪ nɔɔna balʊ na brɪ kʊlʊ na daɪ cɪga tɪn sɪ ba yagɪ. [4] Nmʊ maŋɪ sɪ n ta-ba sɪ ba yagɪ ba wʊbʊŋa sɪnswalɪ sɪlʊ na daɪ cɪga tɪn, sɪ ba daarɪ ba yagɪ ba kwə dwi natɔga kalʊ na ba jɪgɪ gurim je tɪn. Bɛŋwaanɪ wəənu tɪm kʊntʊ paɪ nɔɔna magɪ kantɔgɔ mʊ kafɛ. Tɪ ba wəli nɔɔna sɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ sɪ ba taa tɔgɪ-Dɪ. [5] Nmʊ maŋɪ sɪ n kaanɪ-ba mʊ

dɪdaanɪ wəənu tɪm kʊntʊ sɪ ba yagɪ-tɪ, sɪ ba taa jɪgɪ sono kʊlʊ na yɪ cɪga cɪga na nuŋi bɪcarɪ-ŋʊna wʊnɪ tɪn, yɪ ba na kɪ kʊlʊ maama ba na ye nɪ kʊ lamma tɪn, yɪ ba na sɪɪnɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, kʊ́ pa ba taa jɪgɪ sono kʊm kʊntʊ. [6] Nɔɔna bam kʊntʊ nan ywəri cɪga kam kʊntʊ wʊnɪ mʊ, yɪ ba daarɪ ba ŋɔɔnɪ bɪtarɪ sɪlʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn. [7] Ba lagɪ sɪ ba taa yɪ Wɛ cullu tɪm karanyɪna tiinə mʊ. Ba tɪtɪ nan ba ni ba na tɛ kʊlʊ tɪn kuri, yɪ ba yəri ba na ŋɔɔnɪ kʊlʊ dɪ ba wʊ maama tɪn dɪ.

[8] Dí ye nɪ Wɛ cullu tɪm lana dɪ wʊlʊ na ni tɪ kuri nɪ kʊ na maŋɪ te tɪn. [9] Dɪbam nan ye nɪ, Wɛ na pɛ Dʟ cullu tɪm tɪn, Dʟ wʊ pɛ-tɪ nɔn-ŋʊna ŋwaanɪ. Dʟ nan pɛ-tɪ balʊ na yɪ cullu cɔgɪna tɪn ŋwaanɪ mʊ, dɪdaanɪ vɪnvɪɪna dɪ balʊ yigə na tərə dɪ Dʟ tɪn, dɪ wo-lwaanʊ kərə dɪ nɔn-balwaarʊ, dɪ balʊ na ba nɪgɪ-Dʟ tɪn, dɪ balʊ dɪ na gʊ ba kwə naa ba niinə naa ba donnə tɪn mʊ, [10] dɪ balʊ na boori tɪn, dɪ baara balʊ na maɪ ba donnə ba jiri kaana tɪn, dɪdaanɪ balʊ na cʊ ba jaanɪ nɔɔna dɪ dam ba yəgi tɪn, dɪdaanɪ balʊ na fɔ vwan tɪn, dɪ balʊ na du dɪ Wɛ yɪ kʊ yagɪ kʊ daɪ cɪga tɪn. Dʟ nan pɛ Dʟ cullu tɪm balʊ maama na cɔgɪ zaasɪm dɪlʊ na yɪ cɪga yɪ dɪ tɔgɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam na brɪ te tɪn dɪ mʊ. [11] Kwər-ywəŋə kam kʊntʊ nuŋi Wʊpolo Tu Baŋa-Wɛ dɪlʊ na jɪgɪ paarɪ-zulə tɪn te mʊ, yɪ dɪntʊ kɪ-ka amʊ jɪŋa nɪ sɪ a taa tɛa.

Pooli na kɪ Wɛ le Dʟ zənə ŋwaanɪ te tɪn

[12] Dí Yuutu Zezi Krisi mʊ pɛ amʊ dam sɪ a taa tʊŋɪ a pa-o. A kɪ o le dɪdaanɪ o na nɛ nɪ amʊ jɪgɪ wʊ-dɪdʊa yɪ o lɪ-nɪ sɪ a taa tʊŋɪ a pa-o tɪn. [13] Faŋa tɪn, a dɛɛn yəni a ŋɔɔnɪ a cɔgɪ Zezi yɪrɪ, yɪ a kwəri a twɪ-o, yɪ a ta yaarɪ o nɔɔna bam. Dɪ kʊntʊ dɪ, o nan ta duri a ŋwaŋa, bɛŋwaanɪ amʊ ya wʊ sɛ-o yɪ kʊ pa a yəri woŋo kʊlʊ a na jɪgɪ a kɪ tɪn. [14] Nan dɪ kʊ dɪ, dí Yuutu Zezi mʊ kɪ-nɪ yʊ-yoŋo zanzan kʊ ja gaalɪ, yɪ o daarɪ o pa a taa jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪd-o dɪ sono, a na ŋwɪ dɪd-o tɪn ŋwaanɪ.

[15] Taanɪ dɪntʊ yɪ cɪga yɪ dɪ maŋɪ sɪ nɔɔna maama sɛ-dɪ mʊ:

«Zezi Krisi tu lʊgʊ baŋa
sɪ o vrɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ mʊ ba lwarɪm wʊnɪ.»

Amʊ nan mʊ kɪ lwarɪm a dwəni nɔɔna maama, [16] yɪ Wɛ ta duri a ŋwaŋa sɪ kʊ pa Zezi Krisi brɪ o wʊ-zuru kʊm na yɪ te dɪ amʊ. O na tiini o kɪ wʊ-zuru dɪ amʊ wʊlʊ na yɪ nɔn-cɪcɔgɪrʊ tɪm yigə tu tɪn, kʊ yɪ maana mʊ kʊ paɪ nɔɔna balʊ na wʊ́ da a kwaga ba ba ba sɛ-o, sɪ ba daarɪ ba na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. [17] Baŋa-Wɛ yɪ pɛ wʊlʊ paarɪ na bá ti maŋa dɪ maŋa tɪn mʊ. Dʟ yɪ ŋwɪa tu mʊ, ba ba na-Dʟ dɪ yiə, yɪ Dʟ ba jɪgɪ doŋ. Kʊntʊ ŋwaanɪ zulə dɪ tiə taa wʊ Dʟ tee nɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *

[18] A bu Timoti, a lagɪ a ta dɪ nmʊ sɪ n ta n tʊŋɪ n pa Wɛ, nɪ Wɛ nijoŋnə bam dɛɛn na tagɪ nmʊ taanɪ te tɪn. Kʊntʊ tɪn, kwaanɪ n guli ba na tagɪ te tɪn sɪ n tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa lanyɪranɪ, nɪnɛɛnɪ n na lagɪ n magɪ jara cɪga cɪga te tɪn. [19] Ta n jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, sɪ n daarɪ n ta n kɪ kʊlʊ maama n na ye n bɪcarɪ nɪ nɪ kʊ lamma tɪn. Nɔɔna badonnə wʊra, ba ba sɛ sɪ ba taa kɪ kʊlʊ ba na ye nɪ kʊ lamma tɪn. Kʊntʊ ma pa ba daa warɪ ba da Wɛ cwəŋə kam. [20] Yimene dɪ Alɛsandrɪ mʊ tɔgɪ ba wʊ nɔɔna bam kʊntʊ wʊnɪ. Amʊ nan yagɪ-ba sʊtaanɪ jɪŋa nɪ sɪ ba na cam, sɪ ba daa yɪ ŋɔɔnɪ ba cɔgɪ Wɛ yɪrɪ.

2

Wɛ nɔɔna na maŋɩ sɩ ba taa zuli-DL te tɩn

[1] Woŋo kʊlʊ a na lagɩ a da yigə a ta tɩn mʊ tɩntʊ. Á maŋɩ sɩ á taá loori Wɛ á pa nɔɔna maama. Loori-na Wɛ sɩ DL taa nii ba baŋa nɩ, sɩ á daarɩ á taá kɩ DL le ba ŋwaanɩ. [2] Á taá loori Wɛ á paɩ pwa dɩdaanɩ dɩdɛɛra balʊ maama na jɩgɩ dam nɔɔna baŋa nɩ tɩn, sɩ kʊ pa dí taá zʊʊrɩ dɩ yazurə dɩ ni-ywəm, sɩ dí wanɩ dí taá tɔgɩ Wɛ lanyɩranɩ, sɩ dí taá ŋwɩ nɩ kʊ na maŋɩ te tɩn. [3] Kʊntʊ mʊ yɩ woŋo kʊlʊ na lamma yɩ kʊ poli Wɛ dɩlʊ na yɩ dí Vɩrnʊ tɩn wʊ. [4] Dɩntʊ mʊ lagɩ sɩ nɔɔna maama na vrɩm, sɩ ba kwəri ba lwarɩ kʊlʊ na yɩ cɩga tɩn. [5] Wɛ dɩdʊa yɩranɩ mʊ wʊra. Wʊlʊ dɩ na fɔgɩ nabiinə dɩ Wɛ daanɩ tɩn dɩ yɩ dɩdʊa yɩranɩ mʊ. Wʊntʊ mʊ yɩ Zezi Krisi wʊlʊ na yɩ nabiinu tɩn. [6] Wʊm mʊ sɛ o tɩ o ma ŋwɩ nɔɔna maama lwarɩm jɩnɩ, yɩ ba pa o maana maŋa kalʊ Wɛ na lɩ tɩn. [7] Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ Wɛ pɛ a ji DL tɩntʊŋnʊ, sɩ a tɔɔlɩ DL kwərə kam a brɩ nɔɔna. Cɩga mʊ a ŋɔɔna, sɩ kʊ daɩ vwan. Wɛ sɩɩnɩ DL tʊŋɩ-nɩ mʊ sɩ a taa brɩ dwi-gɛ * tiinə, sɩ ba sɛ DL cɩga kam ba kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ DL.

[8] Amʊ lagɩ sɩ jəgə maama baara taa warɩ Wɛ. Ba na zəŋi ba jɩa wɛɛnɩ sɩ ba warɩ Wɛ, sɩ ba taa jɩgɩ wʊ-poŋo mʊ, sɩ ba yɩ taa jɩgɩ ban-zɔŋɔ naa kantɔgɔ dɩ nɔɔn-nɔɔnʊ. [9] Amʊ nan ta lagɩ sɩ kaana dɩ ja ba tɩtɩ dɩ ba gwaarʊ vɔɔm, sɩ ba taa kwarɩ cavɩɩra ba zʊʊrɩ gwaarʊ tɩlʊ na maŋɩ dɩ ba tɩn. Ba wʊ maŋɩ sɩ ba tiini ba kwɛ ba yum ba ja gaalɩ, naa ba zuli ba tɩtɩ dɩ nɩnwaŋa wəənʊ, kʊ na yɩ səbu-sɩŋa naa kandwa-ŋʊna naa gwaarʊ tɩlʊ səbiə na damma tɩn. [10] Ba nan maŋɩ sɩ ba taa kɩ kəm-laarʊ mʊ, sɩ kʊ brɩ nɩ ba yɩ kaana balʊ na sɛ Wɛ cɩga cɩga tɩn. [11] Kaana maŋɩ sɩ ba taa je cɩm mʊ ba cəgi balʊ na brɩ-ba Wɛ cwəŋə tɩn, sɩ ba daarɩ ba taa sɛ-ba. [12] Amʊ wʊ sɛ sɩ kaana taa brɩ baara naa ba taa te-ba. Ba maŋɩ sɩ ba taa je cɩm mʊ. [13] Bɛŋwaanɩ, Wɛ dɛɛn na kɩ nabiinə tɩn, DL kɩ Adam * mʊ yigə, yɩ DL laan daarɩ DL kɩ Awa. [14] Kʊ dɛɛn daɩ Adam mʊ sʊtaanɩ * ganɩ, kʊ yɩ kaanɩ wʊm mʊ dɩ ganɩ dɩ pa o vɩn Wɛ ni. [15] Kʊntʊ mʊ te kaana lʊrɩ dɩ cam, Wɛ nan wʊ́ vrɩ-ba, dɩ ba na sɛ ba tɔgɩ Wɛ dɩ wʊ-dɩdʊa dɩ sono dɩ wʊ-poŋo yɩ ba jɩgɩ ba tɩtɩ tɩn.

3

Zezi kɔgɔ kʊm yigə tiinə na maŋɩ sɩ ba taa yɩ te tɩn

[1] Taanɩ dɩntʊ sɩɩnɩ dɩ yɩ cɩga mʊ:

«Nɔɔnʊ na lagɩ sɩ o ji Zezi kɔgɔ kʊm yigə tu,
kʊntʊ tu lagɩ tɩtʊŋ-ŋʊm mʊ.»

[2] Kʊntʊ, Zezi kɔgɔ kʊm yigə tu maŋɩ sɩ o taa yɩ nɔn-ŋʊm mʊ nɔɔna maama tee nɩ. O nan maŋɩ sɩ o taa jɩgɩ kaanɩ dɩdʊa yɩranɩ mʊ. O ta maŋɩ sɩ o taa yɩrɩ o tɩtɩ, sɩ o taa waɩ o tɩtɩ o jaana nɩ kʊ na maŋɩ te tɩn. O maŋɩ sɩ o taa jeeri vərə lanyɩranɩ o sɔŋɔ nɩ. O maŋɩ sɩ o taa ye nɔɔna zaasɩm. [3] O nan wʊ maŋɩ sɩ o taa yɩ sa-nyɔrʊ naa najajarʊ naa nɔɔnʊ wʊlʊ banɩ na lʊmma tɩn. Kʊ maŋɩ sɩ o taa yɩ nɔn-yoŋo mʊ dɩ nɔɔnʊ maama. O nan wʊ maŋɩ sɩ o taa yɩ səbu-swən-nyɩm. [4] O maŋɩ sɩ o taa waɩ o nii o sɔŋɔ tiinə baŋa nɩ mʊ lanyɩranɩ, sɩ o daarɩ o pa o biə sɛ-o dɩ zulə yalʊ na maŋɩ tɩn. [5] Bɛŋwaanɩ, nɔɔnʊ na warɩ o nii o tɩtɩ sɔŋɔ tiinə baŋa nɩ, oó kɩ ta mʊ o nii Zezi kɔgɔ kʊm baŋa nɩ? [6] Kʊ wʊ maŋɩ sɩ o

taa yɩ wʊlʊ na yɩ nɔn-dʊʊrʊ Wɛ cwəŋə kam wʊnɩ tɩn, sɩ o yɩ zaŋɩ o ba o zəŋi o tɩtɩ, sɩ Wɛ di o taanɩ nɩnɛɛnɩ Dʟ na di sʊtaanɩ * taanɩ te tɩn. [7] Zezi kɔgɔ kʊm yigə tu maŋɩ sɩ o taa yɩ nɔn-ŋʊm mʊ dɩ balʊ na ba tɔgɩ Wɛ tɩn dɩ. Kʊ na daɩ kʊntʊ, nɔɔna wʊ́ goon-o yɩ o na cavɩɩra, yɩ o tʊ sʊtaanɩ cɩgɩrʊ tɩm wʊnɩ.

Zezi kɔgɔ kʊm zənzənnə bam na maŋɩ sɩ ba taa yɩ te tɩn

[8] Zezi kɔgɔ kʊm zənzənnə bam dɩ maŋɩ sɩ ba taa yɩ balʊ nɔɔna na nɩgɩ tɩn mʊ. Ba wʊ maŋɩ sɩ ba taa yɩ niə yale yale tiinə, naa ba taa yɩ sa-nyɔra, naa ba taa kɩ kampinə sɩ ba ma na wəənu. [9] Ba nan maŋɩ sɩ ba taa tɔgɩ cɩga kalʊ ya na səgi yɩ Wɛ laan vɩɩrɩ-ba Dʟ taanɩ dɩm wʊnɩ tɩn, ba na ye ba bɩcarɩ nɩ nɩ kʊ lamma tɩn ŋwaanɩ. [10] Nɔɔnʊ na lagɩ sɩ o ji Zezi kɔgɔ kʊm zənzənnu, ba maŋɩ sɩ ba da yigə ba maan-o mʊ ba nii, o na ba jɩgɩ wo-lɔŋɔ, sɩ ba laan pa o puli o tɩtʊŋa.

[11] Kʊ maŋɩ sɩ ba kaana *f1 * dɩ taa yɩ balʊ nɔɔna na nɩgɩ tɩn mʊ, sɩ ba yɩ taa yɩ bɩbarɩ-nyɩna. Ba maŋɩ sɩ ba taa yɩrɩ ba tɩtɩ mʊ, sɩ nɔɔna taa jɩgɩ ba cɩga woŋo maama baŋa nɩ.

[12] Zezi kɔgɔ kʊm zənzənnu maŋɩ sɩ o taa jɩgɩ kaanɩ dɩdʊa yɩranɩ mʊ, sɩ o daarɩ o taa waɩ o nii o biə dɩ o sɔŋɔ tiinə maama baŋa nɩ lanyɩranɩ. [13] Bɛŋwaanɩ zənzənnu wʊlʊ maama na tʊŋɩ o tɩtʊŋa lanyɩranɩ tɩn wʊ́ na zulə zanzan nɔɔna tee nɩ, yɩ o daarɩ o na baarɩ dɩ wʊpolo o na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Zezi Krisi tɩn ŋwaanɩ.

[14] Amʊ bʊŋɩ sɩ a ba nmʊ te lele. A nan pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ a pa nmʊ sɩ, [15] a na daanɩ fɩnfɩɩn, sɩ n wanɩ n lwarɩ n na wʊ́ ja Baŋa-Wɛ nɔɔna bam te. Bantʊ mʊ yɩ Zezi nɔɔna yɩ ba tɔgɩ Ŋwɩa Tu Baŋa-Wɛ. Bantʊ mʊ yɩ balʊ na kwaanɩ ba wəli ba nii zaasɩm dɩlʊ na yɩ cɩga tɩn baŋa nɩ, nɩnɛɛnɩ ywə na wəli digə sɩ ka yɩ vi te tɩn. [16] Dʊ́ lwarɩ nɩ Wɛ tɔgɩm yɩ wo-kamunu mʊ. Wɛ cɩga kam kʊntʊ dɛɛn ya səgi mʊ, yɩ Dʟ laan pa dʊ́ lwarɩ wʊlʊ wʊm Dʟ na tʊŋɩ tɩn:

Wʊntʊ mʊ jigi nabiinu o ba lʊgʊ baŋa.
Wɛ Joro * kʊm ma brɩ nɩ o yɩ cɩga tu.
Wɛ malɛsɩ * sɩm ma na o zulə.
Nɔɔna ma ja o kwərə ba zʊ dwi maama wʊ ba tɔɔlɩ.
Lʊgʊ baŋa nabiinə ma sɛ-o.
O ma zaŋɩ dɩ zulə o di Wɛ-sɔŋɔ.

4

Dʊ́ na maŋɩ sɩ dʊ́ cɩ dʊ́ tɩtɩ dɩ vwan zanzaasa bam te tɩn

[1-2] Wɛ Joro * kʊm brɩ dɩbam fasɩ nɩ, maŋa tiim nɩ nɔɔna badaara wʊ́ zaŋɩ ba yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm. Pipiri-nyɩna balʊ na fɔ vwan tɩn mʊ wʊ́ ganɩ-ba ba pa ba yagɩ zaasɩm dɩlʊ na yɩ cɩga tɩn. Bantʊ wʊbʊŋa mʊ tɩga, kʊ pa ba yəri nɩ ba na kɩ kʊlʊ tɩn ba lamma. Baá pa nɔɔna sɛ vwan yam ciciri na fɔɛ tɩn, yɩ ba daarɩ ba taa tɔgɩ sʊtaanɩ * zaasɩm na yɩ te tɩn. [3] Nɔɔna bam kʊntʊ mʊ yəni ba brɩ nɩ kʊ culə sɩ baarʊ di kaanɩ naa kaanɩ zʊ barʊ. Wʊdiiru tɩdonnə dɩ maa wʊra ba na brɩ nɩ kʊ culə sɩ nɔɔna di-tɩ. Nmʊ nan ye nɩ Wɛ mʊ kɩ wʊdiiru tɩm kʊntʊ, sɩ dɩbam balʊ na tɔgɩ-Dʟ yɩ dʊ́ lwarɩ Dʟ cɩga kam tɩn taá kɩ Dʟ le tɩ ŋwaanɩ, sɩ dʊ́ daarɩ dʊ́ taá di-tɩ. [4] Bɛŋwaanɩ wəənu tɩlʊ maama Wɛ na kɩ tɩn lamma.

Woŋo kʊlʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn, dí maŋɪ sɪ dí kɪ Dʟ le mʊ kʊ ŋwaanɪ, dí wʊ maŋɪ sɪ dí culi-kʊ. [5] Bɛŋwaanɪ Wɛ taanɪ dɪm dɪ dɪbam Wɛ-loro kʊm mʊ kwɛ woŋo maama kʊ pa kʊ lana Wɛ yigə nɪ.

Zezi Krisi tɪntʊŋ-ŋʊm na maŋɪ sɪ o taa yɪ te tɪn

[6] Nmʊ maŋɪ sɪ n ta wəənu tɪntʊ mʊ n brɪ n ko-biə bam. N na kɪ kʊntʊ, kʊú pa n ta n yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋ-ŋʊm. N na sɪɪnɪ n sɛ Wɛ cɪga kam taanɪ dɪm dɪ zaasɪm dɪlʊ na yɪ cɪga yɪ n maŋɪ n tɔgɪ-dɪ tɪn, nń bɪ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ. [7] Yɪ zaŋɪ n cəgi sɪnswalɪ sɪlʊ na ba jɪgɪ kuri yɪ sɪ ba wəli Wɛ cwəŋə kam tɪn. Nan tiini n kwaanɪ n ta n tɔgɪ Wɛ cwəŋə. [8] Dí ye nɪ, n na waarɪ n yɪra, kʊ jɪgɪ zənə fɪnfɪɪn. Kʊ daarɪ, n nan na kwaanɪ n tɔgɪ Wɛ cwəŋə, kʊntʊ mʊ tiini kʊ jɪgɪ zənə woŋo maama wʊnɪ. Bɛŋwaanɪ kʊú pa n na zənə zɪm ŋwɪa kam wʊnɪ, yɪ n daarɪ n na ŋwɪa kalʊ na lagɪ ka ba tɪn Wɛ tee nɪ. [9] Taanɪ dɪntʊ yɪ cɪga yɪ dɪ maŋɪ sɪ nɔɔna sɛ-dɪ mʊ. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ paɪ dí kwaanɪ dí tʊŋa, bɛŋwaanɪ dɪbam jɪgɪ tɪɪna dɪ Ŋwɪa Tʊ Baŋa-Wɛ. Dɪntʊ mʊ yɪ nɔɔna maama Vɪrnʊ, kʊ na fɔgɪ kʊ dwe dɪdɪ balʊ na sɛ-Dʟ tɪn.

[11] Ta n brɪ nɔɔna bam wəənu tɪm kʊntʊ sɪ n zaasɪ-ba. [12] Yɪ zaŋɪ n pa nɔɔn-nɔɔnʊ goonim n na yɪ bu tɪn ŋwaanɪ. N maŋɪ sɪ n ma n tɪtɪ mʊ n brɪ Zezi nɔɔna bam ba na wú ta kɪ te. Kʊ na yɪ nmʊ ni-ŋwaŋa dɪ n tɪtʊŋ-naga, dɪ n sono dɪ n na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn, dɪ n wʊ-poŋo maama mʊ n maŋɪ sɪ n ma n brɪ-ba. [13] Ta n kwaanɪ n karɪmɪ Wɛ taanɪ dɪm dɪ nɔɔna bam, sɪ n daarɪ n brɪ-ba Wɛ cɪga kam, sɪ kʊ taa ve maŋa kam a na wú ba tɪn. [14] Yɪ zaŋɪ n yagɪ pɛɛrɪ dɪlʊ Wɛ na pɛ nmʊ, maŋa kalʊ Dʟ nijoŋnə bam dɛɛn na tagɪ nmʊ taanɪ te yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam dɪ daŋɪ ba jɪa nmʊ baŋa nɪ ba warɪ Wɛ n ŋwaanɪ tɪn. [15] Kʊ maŋɪ sɪ n tiini n kwaanɪ n ta n tʊŋɪ tɪtʊŋɪ dɪm kʊntʊ dɪ n wʊ maama mʊ. Kʊntʊ mʊ wú pa nɔɔna maama taa naɪ nmʊ na ve yigə te tɪn. [16] Ta n yɪrɪ n tɪtɪ, sɪ n daarɪ n ta n yɪrɪ n zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn dɪ. Kwaanɪ n zɪgɪ kəŋkəŋ wəənu tɪm kʊntʊ wʊnɪ, sɪ nmʊ tɪtɪ wú na vrɪm, yɪ n ta wú pa balʊ na cəgi-m tɪn dɪ na vrɪm.

5

N na maŋɪ sɪ n kwe Wɛ nɔɔna bam te tɪn

[1] Yɪ zaŋɪ n bagɪ nankwɪan dɪ baarɪ. N maŋɪ sɪ n kwe-o nɪ n ko mʊ te. Kʊ na yɪ nɔn-dʊnnʊ, n maŋɪ sɪ n kwe-ba nɪ n nyaana mʊ te. [2] Kʊ na yɪ kazɪna, n maŋɪ sɪ n kwe-ba nɪ n niinə mʊ te. Kʊ na yɪ ka-bwənə, n maŋɪ sɪ n kwe-ba nɪ n nakwa mʊ te dɪ wʊ-poŋo.

Dí na maŋɪ sɪ dí taá zəni kadənə te tɪn

[3] Ta n zuli kadənə balʊ na sɪɪnɪ ba ba jɪgɪ nɔɔnʊ tɪn, sɪ n ta n nii ba baŋa nɪ. [4] Kʊ daarɪ, kadəm na jɪgɪ biə naa naarʊ, bantʊ mʊ maŋɪ sɪ ba taa nii-o, ba na yɪ o tɪtɪ sɔŋɔ tiinə tɪn ŋwaanɪ. Mʊ Wɛ cwəŋə zaasɪm dɪm na yɪ te tɪn. Kadəm biə na zən-o kʊntʊ, kʊú pa ba joori ba ŋwɪ ba tiinə jɪnɪ dɪ ba na yaarɪ ba ŋwaanɪ te tɪn. Kʊntʊ nan mʊ poli Wɛ wʊ. [5] Kaanɪ wʊlʊ na sɪɪnɪ o yɪ kadəm yɪ o ba jɪgɪ nɔɔn-nɔɔnʊ sɪ o taa nii o baŋa nɪ tɪn tiŋi o tɪɪna Wɛ baŋa nɪ mʊ. Tɪtɪɪ dɪ wɪa maama o tiini o warɪ Wɛ mʊ yɪ o loori zənə Dʟ tee nɪ. [6] Kʊ daarɪ kadəm wʊlʊ na lagɪ sɪ o taa ŋwɪ paweeni wʊnɪ tɪn maŋɪ o tɪ mʊ yɪ o ta beerə. [7] Nan pa ba maama lwarɪ wəənu tɪm kʊntʊ ni nɪ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ wanɪ o na ba wo-lɔŋɔ

o ta. [8] Nɔɔnʊ yigə na tərə dɪ o sɔŋɔ tiinə, kʊ na tiini kʊ dwe dɪdɪ dɪ o tɪtɪ digə tiinə, kʊntʊ tu yagɪ Wɛ cwəŋə mʊ. O nan tiini o yɪ nɔn-balɔrɔ o dwe balʊ na maŋɪ ba ba tɔgɪ Wɛ tɪn dɪ.

[9] Yɪ zaŋɪ n pa ba pʊpʊnɪ kadəm wʊlʊ na wʊ yi bɪna fusɪrdʊ tɪn n kɪ kadənə bam tɔnɔ kʊm wʊnɪ. Wʊlʊ na maŋɪ sɪ o wəli da tɪn maŋɪ sɪ o ban-zʊrɪ taa yɪ bɪdwɪ yɪranɪ mʊ. [10] O maŋɪ sɪ nɔɔna taa ye o tɪtʊŋ-ŋʊna ni nɪ lanyɪranɪ. O na nii o biə baŋa nɪ lanyɪranɪ, naa o na jeeri vərə lanyɪranɪ, naa o na tu o tɪtɪ o zarɪ Wɛ nɔɔna bam nɛ, *f2 * naa o na zəni balʊ na wʊ cam wʊnɪ tɪn, yɪ o na kwaanɪ o tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna dwi maama, abam waɪ á gar-o á wəli da. [11] Kʊ daarɪ kadənə balʊ na yɪ ka-bwənə tɪn, abam wʊ maŋɪ sɪ á ga-ba á wəli da. Bɛŋwaanɪ, bantʊ wʊbʊŋa daa na ləni yɪ ba warɪ ba tɪtɪ ba ja, baá yagɪ ni dɪlʊ ba na goni dɪ Zezi Krisi tɪn, yɪ ba daarɪ ba daa zʊ banna. [12] Ba na kɪ kʊntʊ, ba bá na bʊra, bɛŋwaanɪ ba cɔgɪ ba dayigə ni dɪlʊ ba na goni dɪ Zezi Krisi tɪn mʊ. [13] Kʊlʊ na wəli da tɪn, á na pʊpʊnɪ kadənə balʊ na yɪ ka-bwənə tɪn á wəli da, baá ji yawɔrɪ-nyɪna yɪ ba ta tʊlɪ sam. Kʊ nan daɪ kʊntʊ yɪranɪ, baá ji bɪbarɪ-nyɪna dɪ ŋwaŋ-yɔɔrʊ tiinə, yɪ ba ŋɔɔnɪ wəənu tɪlʊ na daɪ sɪ ba ya ŋɔɔnɪ tɪn. [14] Mʊ kʊ kuri amʊ bʊŋɪ nɪ kʊú ta lamma sɪ kadənə balʊ na yɪ ka-bwənə tɪn taa zʊʊrɪ banna sɪ ba lʊ biə, sɪ ba daarɪ ba taa nii ba tɪtɪ sam baŋa nɪ. Ba na kɪ kʊntʊ, kʊú pa dɪbam dʊna daa bá na cwəŋə sɪ ba ŋɔɔnɪ wo-lwaanʊ ba pa dɪbam. [15] Bɛŋwaanɪ kadənə badaara maŋɪ ba ywəri Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ, yɪ ba daarɪ ba tɔgɪ sʊtaanɪ. * [16] Baarʊ naa kaanɪ wʊlʊ na tɔgɪ Wɛ cwəŋə yɪ kadənə wʊ o sɔŋɔ nɪ tɪn, wʊntʊ mʊ maŋɪ sɪ o taa nii ba baŋa nɪ. Kʊ daɪ sɪ o yagɪ-ba o pa Zezi kɔgɔ kʊm. O na yagɪ-ba kʊntʊ, kʊú yaarɪ Zezi nɔɔna bam kʊ pa ba daa bá wanɪ ba nii kadənə balʊ na ba jɪgɪ nɔɔn-nɔɔnʊ tɪn baŋa nɪ.

Kʊ na maŋɪ sɪ dɪ́ kɪ nakwa tiinə bam te tɪn

[17] Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwa balʊ na yɪ yigə tiinə yɪ ba nii Zezi nɔɔna bam baŋa nɪ lanyɪranɪ tɪn, ba maŋɪ sɪ ba na zulə kuni bɪle mʊ, kʊ na dwe dɪdɪ balʊ na kwaanɪ ba tɔɔlɪ Wɛ kwərə yɪ ba brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam tɪn. [18] Bɛŋwaanɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ wʊnɪ kʊ wɪ: «Nmʊ na jɪgɪ nabɪa n ma n nwanɪ wo-vaalʊ, *f3 * yɪ kɪ tampɔgɔ ka ni nɪ.»

Kʊ ta tagɪ kʊ wɪ: «Tɪntʊŋnʊ maŋɪ sɪ o taa joŋi o ŋwɪɪrʊ mʊ.»

[19] Nɔɔnʊ na tagɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam wʊ nɔɔnʊ bɪtar-lwaŋa dɪ nmʊ, yɪ zaŋɪ n sɛ, kʊ na daɪ nɪ nɔɔna bale naa batɔ yi mʊ nɛ o kəm-balwaarʊ tɪm. [20] Kʊ daarɪ nakwa balʊ na sɪɪnɪ ba kɪ kəm-balwaarʊ tɪn, sɪ n kaanɪ-ba ba maama yigə nɪ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa fʊʊnɪ ja badaara bam dɪ. [21] A nan lagɪ a kaanɪ-m mʊ Wɛ yigə nɪ dɪ Zezi Krisi yigə nɪ dɪ Wɛ tɪtɪ malɛsɪ * sɪm yigə nɪ, sɪ n yɔɔrɪ n sɛ kʊlʊ a na tagɪ tɪn. Yɪ kuri nɔɔna daanɪ, kɪ nɔɔnʊ maama te na maŋɪ tɪn.

[22] Yɪ lɔgɪrɪ n daŋɪ n jɪa nɔɔn-nɔɔnʊ baŋa nɪ sɪ n pa o ji Wɛ tɪntʊŋnʊ. Yɪ zaŋɪ n pa nɔɔna kəm-lwaanʊ loŋi-m. Fɔgɪ n ja n tɪtɪ dɪ wʊ-poŋo.

[23] A lagɪ a ta dɪ nmʊ sɪ, n wʊ kʊm na yəni kʊ wɔɛ tɪn ŋwaanɪ, sɪ n ta n nyɔ sana fɪnfɪɪn sɪ kʊ wanɪ kʊ zəni-m, sɪ n yɪ ta n nyɔ na yɪranɪ.

[24] Nɔɔna badaara wo-lwaanʊ tiini tɪ naɪ dɪ yi mʊ jaja, yɪ ba daa ta wʊ di bantʊ taanɪ. Kʊ daarɪ babam wo-lwaanʊ nan wʊ́ ba tɪ na kʊ kwaga nɪ mʊ. [25] Kʊ nan ta yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ kəm-laarʊ dɪ. Tɪ dɪ yɔɔrɪ tɪ naɪ dɪ yi mʊ jaja. Nan dɪ kʊ dɪ, tɪlʊ na ba naɪ lanyɪranɪ tɪn dɪ

bá wanı tı səgi.

6

Gambɛ na maŋı sı ba taa kı te tın

[1] Balʊ maama na yı gambɛ yı ba tɔgı Wɛ cwəŋə tın maŋı sı ba taa paı ba yum tiinə bam zulə zanzan mʊ. Kʊntʊ wʊ́ pa nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanı o ŋɔɔnı o cɔgı Wɛ yırı dıdaanı dıbam zaasım dım. [2] Gambɛ sılʊ na tʊŋı ba paı ba yum tiinə balʊ dı na tɔgı Wɛ tın, kʊ wʊ maŋı sı ba taa gooni-ba ba na yı ba ko-biə Wɛ cwəŋə wʊnı tın ŋwaanı. Ba nan maŋı sı ba taa tʊŋı lanyıranı mʊ ba pa-ba, bɛŋwaanı ba yum tiinə balʊ ba na tʊŋı ba paı tın dı yı ba ko-bu-sonnu mʊ ba na tɔgı Zezi tın ŋwaanı, yı ba nii ba baŋa nı lanyıranı.

Dʊ́ maŋı sı dʊ́ cı dʊ́ tıtı dı vwan zaasım dı səbu-swənə

Nii wəənu tılʊ n na maŋı sı n brı nɔɔna bam sı ba taa kı tın. [3] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na brı zaasım dıdoŋ, yı o wʊ sɛ sı o tɔgı dıbam Yuutu Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam dıdaanı Wɛ cwə-laa zaasım dım, [4] kʊntʊ tu kı fɔŋɔ mʊ yı o yəri kʊlʊkʊlʊ. Wʊntʊ doŋ tiini o lagı sı o taa magı kantɔgɔ mʊ wəənu tılʊ na ba jıgı kuri tın baŋa nı. Kəm dım kʊntʊ dwi mʊ pa nɔɔna wʊrʊ gwıına dı ba donnə, yı kʊ pa nɔɔna jaanı daanı yı ba twı daanı, yı ba ta bʊŋı lwarım ba pa daanı, [5] yı ba niə dı ba maŋı daanı. Ba yəni ba kı kʊntʊ, bɛŋwaanı ba jıgı wʊbʊŋ-balwaarʊ mʊ, yı ba daa ba tɔgı cıga cwəŋə. Kʊ maa paı ba bʊŋı nı Wɛ cwəŋə tɔgım yı woŋo kʊlʊ ba na wʊ́ na nadunni ka wʊnı tın mʊ.

[6] Kʊ nan sıını kʊ yı cıga mʊ, Wɛ cwəŋə tɔgım jıgı nadunni zanzan kʊ paı balʊ na kı wʊpolo dı kʊlʊ ba na jıgı tın. [7] Ba na lʊgı dıbam tın, dʊ́ wʊ jaanı kʊlʊkʊlʊ dʊ́ ba lʊgʊ baŋa. Dʊ́ nan ta bá wanı dʊ́ ja kʊlʊkʊlʊ dı dʊ́ viiri. [8] Kʊntʊ tın, dʊ́ na jıgı dʊ́ ni-wʊdiu dʊ́ di yı dʊ́ jıgı gwaarʊ dʊ́ zʊʊra, kʊ maŋı sı dʊ́ taa jıgı wʊpolo sı tıntʊ maŋı dıbam. [9] Kʊ daarı balʊ na lagı sı ba ji nadunə tın, səbu-laga mʊ yəni ka ganı-ba kʊ pa ba tʊ maŋım wʊnı. Kʊ maa paı ba fra zʊʊrı wo-yɔɔrʊ zanzan tılʊ na wʊ́ cɔgı-ba tın. Kəm dım kʊntʊ mʊ yəni kʊ paı ba yáalı ba cɔgı. [10] Bɛŋwaanı səbu-swənə mʊ yı lwarım dwi maama pulim je. Nɔɔna badaara wʊra ba na pɛ ba wʊbʊŋa zʊ səbu-lagı yı ba yagı Wɛ cıga kam, kʊ pa ba jıgı ba tıtı ba yaarı zanzan.

[11] Kʊ daarı nmʊ Timoti na yı Wɛ nɔɔnʊ tın, n maŋı sı n ja n tıtı mʊ dıdaanı wəənu tım kʊntʊ. Kı n tıtı n kı daanı sı n ta n tɔgı cıga, sı n sɛ Wɛ ni, sı n kı n wʊ-dıdʊa dı Wɛ, sı n ta n jıgı sono dı pu-dıa dı wʊ-bono. [12] Pʊʊrı n yıra n ta n tɔgı Wɛ cwəŋə lanyıranı. Kʊntʊ mʊ nmʊ wʊ́ joŋi ŋwıa kalʊ na ba ti tın Wɛ tee nı. Ŋwıa kam kʊntʊ mʊ Wɛ bəŋi-m sı n ba n joŋi, dı nmʊ dɛɛn na zaŋı n zıgı nɔn-kɔgɔ kʊm yigə nı n pa ba lwarı nı nmʊ tɔgı cıga cwəŋə kam tın. [13] Zezi Krisi tıtı dɛɛn zıgı Pɔnsı Pilatı yigə nı o pa o lwarı nı wʊm tɔgı cıga cwəŋə kam mʊ. A nan lagı a ta dı nmʊ Zezi yigə nı, dıdaanı Wɛ dılʊ na paı woŋo dwi maama ŋwıa tın yigə nı, [14] nı n maŋı sı n sɛ cıga kam kʊntʊ sı n yı yagı-ka dı fınfıın dı, sı nɔɔn-nɔɔnʊ yı wanı o na n wo-lɔŋɔ o ta, sı kʊ vu kʊ yi dɛ dım dıbam Yuutu Zezi Krisi na wʊ́ joori o ba tın. [15] Maŋa kalʊ na maŋı tın na yiə, Wʊpolo Tu Baŋa-Wɛ dılʊ yıranı na yı dam-fɔrɔ tu tın laan wʊ́ pa Zezi Krisi joori o ba. Wɛ mʊ yı pwa maama Pɛ dı yum tiinə maama Yuutu. [16] Dıntʊ yıranı mʊ ŋwı maŋa kalʊ na ba jıgı pulim dı gurim tın. Dɩ nan zʊʊrı pooni dılʊ na tiini dı daga tın wʊnı mʊ, yı nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanı o twɛ da.

Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na nɛ-Dʟ, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ nan daa ta bá wanɪ o na-Dʟ. Dɪntʊ mʊ maŋɪ tiə dɪ zulə dɪ dam dɪlʊ na ba ti tɪn. Amina.

17 Kʊ na yɪ balʊ na yɪ nadunə lʊgʊ kʊntʊ baŋa nɪ tɪn, n maŋɪ sɪ n kaanɪ-ba sɪ ba yɪ taa bʊŋɪ kamunni ba pa ba tɪtɪ. Ba wʊ maŋɪ sɪ ba tɪɪgɪ ba jɪjɪgɪrʊ tɪm, bɛŋwaanɪ tɪ nyɪ dɪ viu mʊ. Ba nan maŋɪ sɪ ba kwe ba wʊbʊŋa maama ba pa Wɛ mʊ, bɛŋwaanɪ dɪntʊ mʊ yəni Dʟ pa dɪbam woŋo maama yɪ kʊ yi dɪbam, sɪ dí taá jɪgɪ wʊpolo dí di ywəəni.
18 Kaanɪ-ba sɪ ba taa kɪ lanyɪranɪ, sɪ ba tɪtʊŋ-ŋʊna ji ba nadunni, sɪ ba taa jɪgɪ wʊ-yoŋo sɪ ba taa ma ba wəənu tɪm ba zəni daanɪ. 19 Ba na kɪ kʊntʊ, kʊ brɪ nɪ ba tiŋi ba nadunni cɪga cɪga mʊ ba pa ba tɪtɪ jwa ŋwaanɪ, yɪ kʊú pa ba na ŋwɪa kalʊ na yɪ cɪga tɪn Wɛ tee nɪ.
20 A bu Timoti, fɔgɪ n ta n nii kʊlʊ maama Wɛ na kwe Dʟ kɪ nmʊ jɪŋa nɪ tɪn baŋa nɪ. Ja n tɪtɪ dɪdaanɪ wəənu tɪlʊ nɔɔna na bʊŋɪ nɪ tɪ yɪ yi-pʊrʊ yɪ tɪ daɪ tɪn. Tɪntʊ mʊ yɪ bɪtar-yɔɔrʊ tɪlʊ na ba wəli Wɛ cwəŋə tɪn dɪdaanɪ taana yalʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn. 21 Nɔɔna badaara mʊ wʊra ba na paɪ ba jɪgɪ yi-pʊrʊ kʊm kʊntʊ, yɪ kʊ laan pa ba ywəri Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ.

Wɛ wú pa abam yu-yoŋo. 3:11\f3 5:18 Zwifə bam dɛɛn maɪ nabɛ mʊ ba ma nwanɪ ba wo-vaalʊ.

3:11Kʊ waɪ kʊ yɪ kaana balʊ dɪ na yɪ Zezi zənzənnə tɪn.

\f2 5:10 Zwifə bam mɪʊ yɪ sɪ vəru na tu n sɔŋɔ, sɪ gambaa mʊ zarɪ o nɛ.

2 Timoti

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɪ o pa Timoti o kɪ bɪle tɪn na brɪ dɪbam kʋlʋ tɪn mʋ tɪntʋ

Pooli na pʋpʋnɪ tɔnɔ kʋntʋ o pa Timoti maŋa kalʋ nɪ tɪn, o wʋ pɪɪna digə nɪ mʋ Rom nɪ. Kʋ dɛɛn cana zanzan kʋ pa-o (2:9), yɪ nɔɔn-nɔɔnʋ tərə o na zən-o (4:16).
Pooli ŋwɪa kam laan na twɛ ka tiim jəgə tɪn, o ma kwe wʋlʋ na tɔgɪ dɪd-o o tʋŋɪ yɪ o so-o lanyɪranɪ tɪn.

Pooli dɛ yigə o kɪ Wɛ le Timoti ŋwaanɪ. O laan ma kaanɪ Timoti sɪ o taa zɪgɪ kəŋkəŋ sɪ o taa kwaanɪ o tʋŋɪ Wɛ tɪtʋŋa yam lanyɪranɪ, dɪ nɔɔna na maŋɪ ba yaar-o Wɛ tɪtʋŋa yam ŋwaanɪ dɪ (1:1-2:13).
Pooli ta ma kaan-o sɪ o cɪ nɔɔna balʋ na magɪ kantɔgɔ kafɛ yɪ kʋ ba zəni Wɛ tɪtʋŋa yam tɪn. O ma ta dɪ Timoti sɪ o lwəni wʋm kikiə na yɪ te tɪn, sɪ o taa tɔgɪ cɪga dɪ wʋ-dɪdʋa dɪ sono dɪ wʋ-zuru, sɪ o yɪ swe zaasɪm-ŋʋm dɪlʋ o na nɛ tɪn (2:14-4:5).
Tɔnɔ kʋm tiim nɪ o laan ma brɪ o tɪtɪ na yaarɪ te dɪ Wɛ na zən-o te tɪn (4:6-18).

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɪ o pa

TIMOTI

o kɪ bɪle tɪn

1

[1] Amʋ Pooli na yɪ Zezi Krisi tɪntʋŋnʋ tɪn mʋ pʋpʋnɪ tɔnɔ kʋntʋ a pa nmʋ Timoti. Wɛ tɪtɪ mʋ kuri-nɪ dɪ DL wʋbʋŋa sɪ a taa yɪ DL tɪntʋŋnʋ, sɪ a pa nɔɔna lwarɪ nɪ Wɛ goni ni sɪ DL pa-ba ŋwɪa, ba na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ. [2] Nmʋ Timoti yɪ a bu-sono mʋ.
Dɪ́ Ko Wɛ dɪ dɪ́ Yuutu Zezi Krisi wʋ́ pa nmʋ yazurə dɪ yu-yoŋo, yɪ DL daarɪ DL duri nmʋ ŋwaŋa.

Pooli na kɪ Wɛ le yɪ o pa Timoti na baarɪ te tɪn

[3] Amʋ nan kɪ Wɛ dɪlʋ a na tʋŋɪ a pa-DL yɪ a ye a bɪcarɪ nɪ nɪ kʋ lamma tɪn le, nɪ a nabaara bam dɪ dɛɛn na tʋŋɪ ba pa-DL te tɪn. A maa yəni a loori-DL maŋa maama wɪa dɪ tɪtɪɪ, yɪ a guli nmʋ gulə a Wɛ-loro kʋm wʋnɪ. [4] A guli nmʋ yi-na bam woŋo dɪbam na pwɛ da-tee nɪ maŋa kalʋ tɪn. Kʋntʋ ŋwaanɪ mʋ a tiini a lagɪ sɪ a joori a ba a na nmʋ, sɪ a wanɪ a taa jɪgɪ wʋpolo lanyɪranɪ. [5] Amʋ wʋ swe nɪ n kɪ n wʋ-dɪdʋa dɪ Zezi cɪga cɪga, nɪ n nu-nakwɪ Loyisi dɪ n nu Yunisi dɪ dɛɛn na jɪgɪ wʋ-dɪdʋa dɪ Zezi te tɪn. A ye lanyɪranɪ nɪ nmʋ dɪ yɪ kʋntʋ mʋ. [6] Kʋntʋ ŋwaanɪ mʋ a lagɪ sɪ n guli a dɛɛn na daŋɪ a jɪa nmʋ baŋa nɪ yɪ Wɛ pa nmʋ zənə yalʋ tɪn. Nan fɔgɪ n nii pɛɛrɪ dɪm kʋntʋ baŋa nɪ, sɪ n ta n ma n tʋŋɪ Wɛ tɪtʋŋa yam lanyɪranɪ. [7] Bɛŋwaanɪ dɪ́ daa bá ta kwarɪ fʋʋnɪ, Wɛ na zəni dɪbam dɪ DL

Joro * kʊm tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ mʊ paɪ dí jɪgɪ baarɪ dɪ sono, yɪ dí waɪ dí tɪtɪ dí jaana.
[8] Yɪ ta n kwarɪ cavɪɪra sɪ n ta dí Yuutu Zezi cɪga kam n brɪ nɔɔna. Yɪ pa fʊʊnɪ zʊ-m dɪ ba na kɪ amʊ pɪɪna digə nɪ Zezi cɪga kam ŋwaanɪ tɪn. Kʊ nan maŋɪ sɪ n dɪ sɛ yaara mʊ Wɛ kwər-ywəŋə kam zaasɪm dɪm ŋwaanɪ. Wɛ wʊ́ pa-m baarɪ yaara yam wʊnɪ. [9] Dɪntʊ mʊ vrɪ dɪbam yɪ Dʟ bəŋi dɪbam sɪ dí taá yɪ Dʟ nɔɔna, sɪ kʊ daɪ dɪbam tɪtʊŋ-ŋʊna ŋwaanɪ. Kʊ yɪ Dʟ tɪtɪ mʊ maŋɪ Dʟ lɪ wʊbʊŋa kʊ loori lʊgʊ pulim, sɪ Dʟ pa dí tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ dí na vrɪm zaanɪ. [10] Wɛ laan mʊ nan pɛ dí na Dʟ zaanɪ dɪm kʊntʊ dí Vɪrnʊ Zezi Krisi na tu lʊgʊ baŋa tɪn ŋwaanɪ. Wʊntʊ mʊ cɔgɪ tʊʊnɪ dam, yɪ o daarɪ o tɔgɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam ŋwaanɪ o pa dí lwarɪ nɪ dí wʊ́ na ŋwɪa kalʊ na bá ti tɪn Wɛ tee nɪ.
[11] Wɛ nan mʊ pɛ a ji Dʟ tɪntʊŋnʊ sɪ a taa tɔɔlɪ Dʟ kwər-ywəŋə kam kʊntʊ, sɪ a brɪ nɔɔna Dʟ cɪga kam. [12] Kʊ yɪ kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a nɛ yaara yam kʊntʊ. A nan ba kwarɪ cavɪɪra. Bɛŋwaanɪ amʊ ye nɪ a kɪ a wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi mʊ, yɪ a ye nɪ wʊntʊ wʊ́ wanɪ o nii kʊlʊ maama Wɛ na kwe Dʟ kɪ a jɪŋa nɪ tɪn baŋa nɪ, sɪ kʊ taa ve dɛ dɪm o na wʊ́ joori o ba tɪn.
[13] Nan fɔgɪ n ta n tɔgɪ cɪga kalʊ a na maŋɪ a brɪ nmʊ tɪn sɪ n ma n zaasɪ nɔɔna, sɪ n kwəri n ta n jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ sono n na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ. [14] Fɔgɪ n ta n nii cɪga kalʊ Wɛ na kwe Dʟ kɪ nmʊ jɪŋa nɪ tɪn baŋa nɪ dɪ Wɛ Joro kʊlʊ na ŋwɪ dɪbam wʊnɪ tɪn dam, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ cɔgɪ-ka.
[15] Nmʊ maŋɪ n ye nɪ Wɛ nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ Azi * tɪɪnɪ dɪm nɪ tɪn joori amʊ kwaga nɪ, kʊ wəli dɪ Fizɛɛlɪ dɪ Ɛrmɔzɛnɪ. [16] Wɛ nan wʊ́ duri Onisifɔɔrɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə maama ŋwaŋa, bɛŋwaanɪ wʊntʊ mʊ yəni o paɪ a jɪgɪ wʊ-zuru. Ba na kɪ-nɪ pɪɪna digə nɪ tɪn, o wʊ kwarɪ cavɪɪra sɪ o zəni-nɪ. [17] O nan na tu o yi Rom maŋa kalʊ tɪn, o tiini o kwaanɪ o beeri amʊ je mʊ taan, yɪ o laan ba o na-nɪ. [18] Wɛ nan wʊ́ duri o ŋwaŋa sarɪya dɛ dɪm nɪ. Nmʊ maŋɪ n ye lanyɪranɪ Onisifɔɔrɪ na tiini o zəni amʊ te Efɛɛzɪ nɪ tɪn.

2

Zezi Krisi tɪtʊŋ-ŋʊm na maŋɪ sɪ o taa yɪ te tɪn

[1] A bu Timoti, ta n zɪgɪ kəŋkəŋ Zezi Krisi na pɛ nmʊ yu-yoŋo yɪ n ŋwɪ dɪd-o tɪn ŋwaanɪ.
[2] Cɪga kalʊ maama a na yəni a brɪ nmʊ nɔn-kɔgɔ kʊm maama yigə nɪ tɪn, n dɪ ma-ka n brɪ nɔɔna balʊ na tɔgɪ cɪga tɪn, sɪ ba dɪ daa wanɪ ba maa brɪ nɔɔna badonnə ba wəli da.
[3] Nmʊ na tʊŋɪ n pa Zezi Krisi tɪn, n maŋɪ sɪ n dɪ sɛ yaara mʊ, nɪnɛɛnɪ pamaŋ-ŋʊm na sɛ yaara te tɪn. [4] Nɔɔnʊ na yɪ pamaŋnʊ yɪ o lagɪ sɪ o poli o yuutu wʊ, o daa wʊ maŋɪ sɪ o taa kɪ wəənʊ tɪlʊ na daɪ pamaŋna tɪtʊŋa tɪn. [5] Kʊ ta nyɪ dɪ nɔɔnʊ na kwaanɪ o duri o di yigə te tɪn mʊ. O na maŋɪ o duri o di yɪ o wʊ dɛ durim dɪm cwəŋə cɪga cɪga, ba bá pa-o yigə tu pɛɛrɪ dɪm. [6] Kʊ ta nyɪ dɪ nɔɔnʊ na yɪ valʊ yɪ o tiini o tʊŋɪ te tɪn mʊ. Wʊntʊ mʊ maŋɪ sɪ o da yigə o na o wo-vaalʊ tɪm biə. [7] Bʊŋɪ n nii a na tɛ kʊlʊ tɪn. Dí Yuutu Zezi wʊ́ pa n lwarɪ woŋo maama kuri n ti.
[8] Ta n guli Zezi Krisi na yɪ Pɛ Davidi * dwi tu tɪn gulə. Wʊntʊ mʊ bi o yagɪ tʊʊnɪ, nɪ kwər-ywəŋə kalʊ a na yəni a tɔɔlɪ tɪn na brɪ te tɪn. [9] Amʊ na tɔɔlɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam kʊntʊ tɪn mʊ pɛ a wʊ yaara wʊnɪ, yɪ ba vɔ-nɪ dɪ capʊnnʊ nɪ a yɪ ŋwɪɪnʊ mʊ te. Ba nan bá wanɪ ba cɪ Wɛ kwərə kam sɪ ka yɪ jagɪ. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ a sɛ yaara dwi maama, sɪ kʊ wanɪ kʊ wəli nɔɔna balʊ Wɛ na kuri sɪ ba taa yɪ Dʟ nɔɔna tɪn, sɪ ba tɔgɪ Zezi Krisi

ŋwaanɪ ba na vrɪm dɪ zulə yalʊ na bá ti tɪn.
[11] Taanɪ dɪlʊ a na lagɪ a ta tɪn yɪ cɪga mʊ:
Dí na tɔgɪ dɪ Zezi dí tɪ,
dí ta wʊ́ tɔgɪ dɪd-o dí na ŋwɪa.
[12] Dí na fɔgɪ dí zɪgɪ kəŋkəŋ cam wʊnɪ,
dí wʊ́ tɔgɪ dɪd-o dí di paarɪ.
Dí nan na vɪ-o,
o dɪ wʊ́ vɪn dɪbam mʊ.
[13] Dɪbam nan na maŋɪ dí ba jɪgɪ cɪga,
wʊntʊ ta yɪ cɪga tu mʊ,
bɛŋwaanɪ wʊm ba joori o kwanɪ o ni.

Dí na wʊ́ ta tʊŋɪ te sɪ kʊ poli Wɛ wʊ tɪn

[14] Ta n guli amʊ zaasɪm dɪm n brɪ Zezi nɔɔna bam, sɪ n daarɪ n kaanɪ-ba lanyɪranɪ dɪ Wɛ yɪrɪ, sɪ ba yɪ taa magɪ kantɔgɔ kʊlʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn bɪtarɪ baŋa nɪ, sɪ kʊ cɔgɪ balʊ dɪ na cəgi tɪn wʊbʊŋa mʊ. [15] Kwaanɪ n tʊŋɪ dɪ yawala sɪ kʊ poli Wɛ wʊ, sɪ cavɪɪra yɪ ja-m Dɩ yigə nɪ dɪ kʊlʊ n na tʊŋɪ tɪn, sɪ n kwaanɪ n ta n brɪ nɔɔna Wɛ cɪga kam lanyɪranɪ.
[16] Ja n tɪtɪ dɪ bɪtar-yɔɔrʊ tɪlʊ na ba wəli Wɛ cwəŋə tɪn. Balʊ na ŋɔɔnɪ-sɪ tɪn paɪ nɔɔna fɔgɪ ba joori ba maŋɪ kwaga nɪ mʊ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ. [17] Ba na karɪ ba brɪ wo-yɔɔrʊ tɪm kʊntʊ tɪn, tɪ wʊ́ loŋi tɪ jagɪ je maama, nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na jɪgɪ nasɪncɔgɔ yɪ kʊ woori kʊ wəli da te tɪn. Yimene dɪ Filɛtɪ mʊ tɔgɪ ba wʊ nɔɔna bam kʊntʊ wʊnɪ. [18] Ba tusi cɪga cwəŋə kam wʊnɪ yɪ ba tɛ ba wɪ, Wɛ daa bá bi nɔɔna Dɩ pa ba yagɪ tʊʊnɪ, sɪ twa biim maŋɪ kʊ kɛ. Ba zaasɪm dɪm kʊntʊ ma pa balʊ na sɛ Wɛ tɪn badonnə wʊbʊŋa joori ya ləni.
[19] Kʊ daarɪ balʊ na yɔɔrɪ ba tɔgɪ Wɛ cɪga kam tɪn wʊbʊŋa ba zaɪ. Bantʊ nyɪ dɪ digə kuri mʊ Wɛ na fɔgɪ Dɩ cwi lanyɪranɪ. Kuri dɪm kʊntʊ ba gɔɛ, yɪ kʊ pʊpʊnɪ da kʊ wɪ:
«Dí Yuutu wʊm ye balʊ na yɪ o nɔɔna tɪn.»
Kʊ ta pʊpʊnɪ kʊ wɪ:
«Wʊlʊ maama na sɛ nɪ o yɪ dí Yuutu wʊm nɔɔnʊ tɪn maŋɪ sɪ o yagɪ kəm-balwaarʊ mʊ.»
[20] Kʊ nyɪ dɪ sɔ-fɔrɔ wʊnɪ kabəli dɪ zwɪ dwi təri təri na wʊra te tɪn mʊ. Sɪdonnə yɪ can-na mʊ ba mɛ ba kɪ, dɪ səbu-sɪŋa. Sɪntʊ yɪ lʊnnɪ nyɪm mʊ. Sɪdonnə maa yɪ dɛ naa dɔgɔ mʊ ba mɛ ba kɪ, yɪ ba maɪ sɪntʊ mʊ ba tʊŋa. [21] Kʊ brɪ nɪ, nɔɔnʊ na jɪgɪ o tɪtɪ dɪ wo-yɔɔrʊ tɪm kʊntʊ, kʊ tu wʊ́ ta yɪ lʊnnɪ nyɪm mʊ Wɛ tee nɪ. O yɪ wʊlʊ na kwe o tɪtɪ o kɪ o yuutu wʊm jɪŋa nɪ yɪ o jɪgɪ kuri o pa-o tɪn mʊ. O maŋɪ sɪ o taa tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna yalʊ maama o yuutu wʊm na lagɪ tɪn mʊ. [22] Kʊntʊ tɪn, cʊ n tɪtɪ dɪ kəm-yɔɔrʊ tɪlʊ nɔn-dʊnnʊ wʊbʊŋa na yəni ya zʊʊrɪ tɪn, sɪ n daarɪ n kwaanɪ n tɔgɪ cɪga cwəŋə dɪ wʊ-dɪdʊa dɪ sono dɪ wʊ-zuru, sɪ n ta n tɔgɪ dɪ balʊ bɪcara na lana yɪ ba sɛ nɪ ba yɪ dí Yuutu wʊm nɔɔna tɪn.
[23] Fɔgɪ n cɪ n tɪtɪ dɪ jwəri kantɔgɔ kʊlʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn. Bɛŋwaanɪ nmʊ ye nɪ kʊ tui kʊ guri dɪ najara mʊ. [24] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na yɪ dí Yuutu wʊm tɪntʊŋnʊ tɪn wʊ maŋɪ sɪ o taa yɪ najajarʊ. O maŋɪ sɪ o taa nɪgɪ nɔɔna maama lanyɪranɪ, sɪ o daarɪ o brɪ-ba cɪga dɪ wʊ-zuru. [25] O nan maŋɪ sɪ o zaasɪ balʊ na vɪn Wɛ cɪga kam tɪn dɪ wʊ-bono mʊ, sɪ kʊ waɪ kʊ kɪ sɪ Wɛ pa ba ləni ba wʊbʊŋa sɪ ba joori ba sɛ Dɩ cɪga kam. [26] Kʊntʊ tɪn, ba swan laan

wú joori yı ba wanı ba vrı ba tıtı sutaanı * jıŋa nı, dı ya na jaanı-ba nı cıkʊ te yı dı pa ba kı dı wʊbʊŋa na lagı te tın.

3

Lɛɛrʊ na wú ba lʊgʊ baŋa tiim maŋa nı te tın

[1] Ta n ye nı lʊgʊ tiim maŋa nı lɛɛrʊ zanzan wú ba lʊgʊ baŋa. [2] Kantʊ maŋa kam nı nɔɔna wú ta wʊra ba na lagı wəənu ba tıtı zənə yıranı má ŋwaanı, yı baá ta yı səbu-swən-nyına dı kamun-nyına, yı baá ta tee ba tıtı. Nɔɔna wú ta twı daanı yı ba ba sɛ ba tiinə niə, yı ba bá zuli balʊ na kı-ba lanyıranı tın. Baá ta yı nɔn-balwaarʊ yı ba ba nıgı woŋo kʊlʊ na yı Wɛ nyım. [3] Nɔɔna bá ta soe daanı, yı ba bá ta jıgı da-ŋwaŋa. Baá ta yı bıbarı-nyına yı ba ba lagı sı ba ja ba tıtı, baá ta yı wʊ-lʊn-nyına, yı baá ta culi wəənu tılʊ na lamma tın. [4] Nɔɔna wú ta tusi ba cilonnə, yı ba bá ta zuri ba yıra dı lwarım kəm. Baá ta magı ba nyɔɔna ba brı ba tıtı kamunni. Baá ta soe ba wʊbʊŋa wəənu ba dwe Baŋa-Wɛ. [5] Nɔɔna bam kʊntʊ wú ta kı nı ba tɔgı Wɛ cıga kam mʊ te, yı Wɛ dam nan təri ba tee nı. Fɔgı n cı n tıtı dı nɔɔna bam kʊntʊ.

[6] Nɔɔna bam kʊntʊ badaara yəni ba səgi ba zʊʊrı sam mʊ ba ganı kaana balʊ na yı ka-kayɛ tın ba pa ba wʊbʊŋa cɔga. Kaana bam kʊntʊ wʊ cɔgı dı ba kəm-balwaarʊ zanzan, yı ba wʊbʊŋa paı ba tɔgı woŋo kʊlʊ maama ba fra na zʊ tın. [7] Kaana bam kʊntʊ tiini ba kwaanı ba zaası mʊ maŋa maama, yı ba nan ba fɔgı ba lwarı cıga. [8] Nɔɔna bam kʊntʊ kəm dım nyı dı Zanɛsı dı Zambrɛsı dɛɛn na vın Moyisi * ni faŋa faŋa te tın mʊ. Ba dı vın Wɛ cıga kam mʊ. Ba jıgı wʊbʊŋ-balwaarʊ mʊ, yı ba Wɛ tɔgım dım yı kafɛ. [9] Ba nan daa bá wanı ba vu yigə dı ba gana yam. Bɛŋwaanı nɔɔna maama wú ba lwarı ba jwərim dım jaja, nınɛɛnı kʊ dɛɛn na kı Zanɛsı dı Zambrɛsı te tın.

Wɛ cıga kam na jıgı zənə lanyıranı te tın

[10] Kʊ nan na yı nmʊ Timoti, n maŋı n ye amʊ zaasım dım dı a ŋwıa dı a wʊbʊŋa na yı te tın. Nmʊ nan ta ye a na jıgı wʊ-dıdʊa dı Wɛ te tın, yı n ta ye a na jıgı wʊ-zuru dı sono dı pu-dıa dı te tın. [11] Nmʊ nan ta ye nɔɔna na bɛɛsı-nı yı a yaarı te tın. Nmʊ ye wəənu tılʊ maama na kı amʊ Antıɔsı nı dı Yikon dı Lisitri nı, yı dı kʊ dı, a ta wʊ yagı Wɛ cıga kam. Dí Yuutu wʊm nan mʊ vrı-nı yaara yam kʊntʊ maama wʊnı. [12] Kʊntʊ, balʊ maama na lagı sı ba taa tɔgı Zezi Krisi dı cıga tın dı wú na bɛɛsım. [13] Kʊ daarı, kʊ na yı nɔn-balwaarʊ dı kampin-nyına bam, bantʊ lwarım dım wú tiini dı puli kʊ ja gaalı. Baá ta ganı nɔɔna, yı baá ganı ba tıtı dı.

[14] Kʊ daarı kʊ na yı nmʊ, yɔɔrı n ta n tɔgı cıga kalʊ nmʊ na maŋı n lwarı yı n kı n wʊ-dıdʊa dı ka tın, bɛŋwaanı nmʊ ye balʊ dɛɛn na brı-m wəənu tım kʊntʊ tın wʊ lanyıranı. [15] N biini nı mʊ n maŋı n ye Wɛ tɔnɔ kʊm na brı kʊlʊ tın. Zaasım dım kʊntʊ wú wanı dı vıırı-m yı n na swan yalʊ na wú pa n na vrım, n na kı n wʊ-dıdʊa dı Zezi Krisi tın ŋwaanı. [16] Kʊlʊ maama na pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı tın, kʊ yı Wɛ Joro * mʊ pɛ dıbam yı kʊ jıgı kuri kʊ pa dıbam, sı kʊ taa brı nɔɔna cıga, naa kʊ brı-ba nı ba tusi, naa kʊ kwe-ba sı ba da cwəŋə, naa kʊ zaası-ba ba na wú ta tɔgı cıga cwəŋə te tın, [17] sı dıbam balʊ na yı Wɛ nɔɔna tın laan yɔɔrı dí maŋı fası, sı dí taá tʊŋı tıtʊŋ-ŋʊna dwi maama.

4

Timoti na maŋı sı o tʊŋı dı cıga te tın

[1] Timoti, a lagı a ta nmʊ Wɛ dı Zezi Krisi yigə nı, sı n kwaanı n ta n tɔɔlı kwər-ywəŋə kam. Zezi mʊ yı wʊlʊ na wʊ́ ba o di naŋʊna dı twa maama sarıya tın. Oó joori o ba o di paarı nɔɔna tıtarı nı. [2] Kʊntʊ, n maŋı sı n ta n tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam. Nɔɔna na cəgi naa ba zı ba cəgi dı, sı n ta n kwaanı n brı-ba Wɛ cıga kam. Nan pa ba lwarı nı ba tusi mʊ sı ba joori ba tɔgı cwəŋə, sı n kaanı-ba, sı n daarı n pa ba taa jıgı baarı, sı n ta n brı-ba lanyıranı dı wʊ-zuru zanzan. [3] Bɛŋwaanı maŋa wʊ́ ba, yı nɔɔna daa bá sɛ ba taa cəgi zaasım dılʊ na yı cıga tın. Ba laan wʊ́ daarı ba taa tɔgı ba tıtı wʊbʊŋa na lagı te tın mʊ, yı baá kikili vwan karanyına tiinə zanzan sı ba taa brı-ba wəənu tılʊ maama ba na lagı sı ba taa ni tın. [4] Ba laan wʊ́ sın ba zwa sı ba yı taa cəgi Wɛ cıga kam, yı ba daarı ba sɛ nabiinə sınswalı sılʊ na ba jıgı kuri tın. [5] Kʊ daarı nmʊ nan maŋı sı n ja n tıtı mʊ wəənu maama wʊnı. Vɔ n wʊ yaara wʊnı. Kwaanı n ta n tʊŋı sı n pa nɔɔna lwarı Wɛ kwər-ywəŋə kam. Tıtʊŋı dılʊ maama Wɛ na kı nmʊ jıŋa nı tın, sı n tʊŋı-dı lanyıranı.

[6] Kʊ nan na yı amʊ, amʊ ŋwıa kam nyı nı ba na logi mʊn-na ba ma kı kaanım te tın mʊ. Kʊ lagı kʊ ta nı maŋa kam yiə sı a vu Wɛ te. [7] A na tʊŋı a pa Wɛ te tın nyı dı a kwaanı a duri sı a di yigə mʊ te. Amʊ kwaanı mʊ a pıını a tıtı a duri taan a vu a yi kweelim je, yı a daa ta wʊ yagı Wɛ cıga kam. [8] Kʊntʊ tın, amʊ pɛɛrı laan tigi Wɛ tee nı dı cəgi-nı. Dí Yuutu Zezi mʊ yı wʊlʊ na wʊ́ tɔgı cıga o ma di nabiinə taanı tın. O ma wʊ́ kwe a pɛɛrı dım kʊntʊ o pa-nı sarıya dɛ dım nı. Kʊ nan dai amʊ yıranı mʊ oó pa pɛɛrı dım kʊntʊ. Oó pa balʊ maama dı na so-o yı ba jıgı tıına nı oó joori o ba tın mʊ.

[9] Nan kwaanı lanyıranı sı n ba amʊ te lıla. [10] Bɛŋwaanı Deması yagı amʊ, o fra na tiini ya zʊ zım lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tım tın ŋwaanı, yı o daarı o vu Tesaloniki mʊ. Kresan ma kɛ Galatı. Titi dı ma kɛ Dalımatı. [11] Luki yıranı mʊ wʊ a tee nı. Nmʊ nan na maa n bıına, sı n pa Marıkı tɔgı o ba, bɛŋwaanı wʊntʊ wʊ́ wanı o wəli-nı dı Wɛ tıtʊŋa yam. [12] Kʊ daarı amʊ tʊŋı Tisiki Efɛɛzı nı mʊ. [13] Nmʊ na maa n bıına, sı n kwe a gɔrɔ kʊm a na yagı Trʊası nı Karıpusi tee nı tın n ja n ba, dıdaanı twaanʊ tım dı, kʊ na dwe dıdı vara twaanʊ tılʊ ba na pʊpʊnı tı wʊnı ba pri tın.

[14] Alɛsandrı wʊlʊ na yı yarʊ tın tiini o kı amʊ lwarım kʊ ja gaalı. Dí Yuutu wʊm nan wʊ́ pa o na cam o kənə yam kʊntʊ ŋwaanı. [15] N dı nan cʊ n tıtı dıd-o, bɛŋwaanı o kwaanı sı o cɔgı dıbam na yəni dí brı cıga kalʊ tın mʊ.

[16] Maŋa kalʊ a na puli sı a tʊlı a taanı dım sarıya yam jəgə kam nı tın, nɔɔn-nɔɔnʊ wʊ tu o zıgı amʊ kwaga nı. Ba maama duri mʊ ba daarı amʊ yıranı. Wɛ nan yı kwe ba taalı kʊntʊ ŋwaanı. [17] Dí Yuutu wʊm nan mʊ zəni-nı, yı o pa-nı dam yı a ma wanı a tɔɔlı Wɛ kwərə kam, yı dwi-gɛ * tiinə maama ni-ka. Kʊntʊ tın, Wɛ mʊ vrı amʊ tʊʊnı jıŋa nı Dl yagı. [18] Dí Yuutu wʊm nan wʊ́ vrı amʊ wo-lwaanʊ maama wʊnı, yı o daarı o ja-nı o vu o zʊ Wɛ paarı dım wʊnı dı yazurə. Wʊntʊ mʊ maŋı dı zulə maŋa maama. Amina. *

Tiim kwərə

[19] Jɔɔnı Prisili dı Akwila n pa-nı, dıdaanı Onisifɔɔrı dı o sɔŋɔ tiinə bam maama.

[20] Erasıtı maŋı Korɛntı nı mʊ. Kʊ daarı amʊ yagı Trofim Mileti nı, o na ba jıgı yazurə tın

ŋwaanɪ.
[21] Kwaanɪ n kɪ lɪla n ba kʊ loori waarʊ mɪmaŋa. Yubulusi dɪ Pudan dɪ Linusi dɪ Kloodɪa dɪ dí ko-biə bam maama jɔɔnɪ-m lanyɪranɪ.
[22] Dí Yuutu wʊm wʊ́ ta wʊra dɪ nmʊ.
Wɛ wʊ́ pa abam yu-yoŋo.

Titi

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa Titi tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Titi yɪ Zezi karabu mʊ o na daɪ Zwifu. O dɛɛn tɔgɪ dɪ Pooli o tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam. Maŋa kalʊ Pooli na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ o pa-o tɪn, o wʊ Krɛtɪ nɪ mʊ, mɛ o na maŋɪ sɪ o nii Zezi nɔɔna bam baŋa nɪ sɪ woŋo maama taa yɪ lanyɪranɪ tɪn.

Pooli dɛ yigə o brɪ Wɛ nɔɔna yigə tiinə na maŋɪ sɪ ba taa yɪ te tɪn (pɔɔrɪm 1).
O ma ta brɪ Titi, o na wʊ́ kwe Wɛ nɔɔna bam dwi təri təri te tɪn, kʊ na yɪ nankwɪn dɪ kazɪna (sɪ bantʊ dɪ zaasɪ ka-dʊnnʊ tɪm), kʊ na yɪ bu-dʊnnʊ dɪ gambɛ maama (pɔɔrɪm 2).
O laan ma brɪ Wɛ nɔɔna bam na maŋɪ sɪ ba taa kɪ te tɪn, sɪ ba wanɪ ba taa zʊʊrɪ daanɪ dɪ ywəəni, sɪ kantɔgɔ dɪ kampwara yɪ zʊ ba tɪtarɪ (pɔɔrɪm 3).

Tɔnɔ kʊlʊ Pooli na pʊpʊnɪ o pa

TITI tɪn

1

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ na yɪ Wɛ gamba-sono dɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ sɪ a pa nmʊ Titi. Wɛ mʊ pɛ sɪ a pa balʊ Dɩ na kuri sɪ ba taa yɪ Dɩ nɔɔna tɪn taa jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ, sɪ ba kwəri ba lwarɪ Dɩ cɪga kam. Cɪga kam kʊntʊ nan mʊ paɪ nɔɔna ŋwɪ nɪ Wɛ na lagɪ te tɪn, [2] sɪ ba wanɪ ba taa jɪgɪ tɪɪna nɪ baá na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. Kʊ na loori lʊgʊ pulim tɪn, mʊ Wɛ maŋɪ Dɩ go ni sɪ Dɩ pa dɪbam ŋwɪa kam kʊntʊ, yɪ Dɩ bá kwanɪ Dɩ ni. [3] Kʊ daarɪ ka maŋa kam na yi tɪn, Wɛ ma pa dí lwarɪ Dɩ taanɪ dɪm kʊntʊ kuri jaja. Kʊ yɪ kwərə kam kʊntʊ mʊ Wɛ na yɪ dɪbam Vɪrnʊ tɪn pɛ amʊ ni sɪ a taa tɔɔlɪ a brɪ nɔɔna.

[4] Nmʊ Titi yɪ nɪnɛɛnɪ amʊ tɪtɪ bu mʊ te, dí maama na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn
ŋwaanɪ.
Dí Ko Wɛ dɪ dí Vɪrnʊ Zezi Krisi wʊ́ pa nmʊ yazurə dɪ yu-yoŋo.

Zezi kɔgɔ kʊm nakwa na maŋɪ sɪ ba taa yɪ te tɪn

[5] Amʊ dɛɛn na yagɪ nmʊ Krɛtɪ nɪ tɪn, kʊ yɪ sɪ n kwaanɪ n kɪ wəənu tɪlʊ na daarɪ sɪ n kɪ
tɪn mʊ. Zezi nɔɔna bam na wʊ tɪʊ kʊlʊ maama nɪ tɪn, sɪ n lɪ nakwa tiinə da, nɪnɛɛnɪ a na
maŋɪ a ta dɪ nmʊ te tɪn. [6] Nmʊ na lɪ nɔɔnʊ wʊlʊ tɪn, o maŋɪ sɪ o taa yɪ wʊlʊ nɔɔna na bá
ta jɪgɪ o yɪra taanɪ tɪn mʊ. O nan maŋɪ sɪ o taa jɪgɪ kaanɪ dɪdʊa yɪranɪ mʊ. Kʊ maŋɪ sɪ
o biə dɪ sɛ Wɛ, sɪ ba yɪ taa yɪ nɔn-kayɛ dɪ banɪ-nyɪna. [7] Bɛŋwaanɪ kʊ maŋɪ sɪ wʊlʊ na nii
Zezi nɔɔna bam tɪn taa yɪ wʊlʊ nɔɔna na bá ta jɪgɪ o yɪra taanɪ tɪn mʊ, Wɛ na kɪ Dɩ
nɔɔna bam wʊntʊ jɪŋa nɪ tɪn ŋwaanɪ. O wʊ maŋɪ sɪ o taa yɪ bɪyɪrɪ-nyɪm, naa nɔɔnʊ wʊlʊ
banɪ na lʊmma tɪn, naa sa-nyɔrʊ naa najajarʊ, naa wʊlʊ na kɪ kampinə sɪ o ma na wəənu
tɪn. [8] Kʊ nan maŋɪ sɪ o taa yɪ nɔɔnʊ wʊlʊ na jeeri vərə lanyɪranɪ tɪn. O maŋɪ sɪ o taa yɪ
nɔn-ŋʊm wʊlʊ na cʊ o tɪtɪ yɪ o tɔgɪ Wɛ dɪ cɪga yɪ o waɪ o tɪtɪ o jaana tɪn. [9] O maŋɪ sɪ o
yɔɔrɪ o taa tɔgɪ taanɪ dɪlʊ na yɪ cɪga, nɪ dɪbam na maŋɪ dí brɪ abam te tɪn. Kʊntʊ, oó
wanɪ o brɪ nɔɔna badonnə sɪ ba taa tɔgɪ Wɛ cɪga kam kʊntʊ, yɪ o daarɪ o pa balʊ na vɪn
Wɛ cɪga kam tɪn lwarɪ nɪ ba tusi mʊ.
[10] Bɛŋwaanɪ banɪ-nyɪna zanzan mʊ wʊ abam tee nɪ, ba na yəni ba ŋɔɔnɪ bɪtarɪ sɪlʊ na
ba jɪgɪ kuri tɪn ba ma ganɪ nɔɔna. Ba zanzan mʊ yɪ balʊ na tiini ba sɛ ba Zwifə bam cullu
tɪm tɪn. [11] Abam nan maŋɪ sɪ á pa ba pu ba niə mʊ dɪ ba zaasɪm dɪm kʊntʊ, bɛŋwaanɪ
ba zaasɪm dɪm yəni dɪ paɪ nɔɔna dɪ ba sɔŋɔ tiinə maama mʊ tusi Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ.
Ba yəni ba brɪ kʊlʊ na wʊ maŋɪ sɪ ba brɪ nɔɔna tɪn mʊ, ba ma ganɪ-ba ba joŋi səbu.
[12] Krɛtɪ tiinə bam tɪtɪ yiyən-yeenu dɛɛn mʊ tagɪ o wɪ: «Krɛtɪ tiinə yəni ba fɔ vwan mʊ
maŋa maama. Ba nyɪ dɪ varɪ-balwaarʊ mʊ te, yɪ ba ta yɪ yawɔrɪ-nyɪna dɪ nɔn-kwəəlu
dɪ.»
[13] O nan na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ yɪ cɪga mʊ o taga. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ n maŋɪ sɪ n tiini n
kaanɪ Krɛtɪ tiinə bam, sɪ kʊ pa ba yɔɔrɪ ba taa tɔgɪ Wɛ cɪga kam lanyɪranɪ, [14] sɪ ba daa
yɪ sɛ Zwifə bam sɪnswalɪ sɪlʊ na ba jɪgɪ kuri tɪn, naa ba sɛ nabiinə tɪtɪ wʊbʊŋa cullu tɪm
ba na yagɪ cɪga kam yɪ ba daarɪ ba tɔgɪ tɪn. [15] Wʊlʊ maama na jɪgɪ wʊ-poŋo tɪn,
kʊlʊkʊlʊ ba jɪgɪ digiru wʊntʊ tee nɪ. Kʊ daarɪ wʊlʊ na vɪn Wɛ yɪ o ba jɪgɪ wʊ-poŋo tɪn,
kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na lana wʊntʊ tee nɪ. Kʊntʊ tʊ wʊbʊŋa cɔgɪ mʊ, yɪ o daa yəri kʊlʊ na
maŋɪ tɪn. [16] Nɔɔna bam kʊntʊ donnə nan tɛ ba wɪ, ba ye Wɛ mʊ, yɪ ba tɪtʊŋa laan yagɪ
ya ba tɔgɪ Wɛ wʊbʊŋa. Ba yɪ banɪ-nyɪna mʊ, yɪ ba tiini ba kɪ lwarɪm kʊ ja gaalɪ. Ba warɪ
kʊlʊ na lana tɪn ba kɪ.

2

Zaasɪm dɪlʊ na yɪ cɪga yɪ dɪ wəli nɔɔna tɪn

[1] Kʊ daarɪ kʊ na yɪ nmʊ Titi, ta n brɪ nɔɔna bam kʊlʊ na maŋɪ dɪ cɪga zaasɪm dɪm tɪn.
[2] Nmʊ maŋɪ sɪ n brɪ nankwɪn sɪ ba taa yɪrɪ ba tɪtɪ mʊ, sɪ ba kwəri ba taa yɪ balʊ nɔɔna
na nɪgɪ-ba tɪn, sɪ ba taa cʊ ba tɪtɪ, sɪ ba yɔɔrɪ ba sɛ Zezi dɪ wʊ-dɪdʊa dɪ sono dɪ pu-dɪa.
[3] Nan brɪ kazɪna sɪ ba taa jɪgɪ ba tɪtɪ sɪ kʊ pa Wɛ na zulə ba tee nɪ, sɪ ba yɪ taa yɪ

bɪbarɪ-nyɪna naa sa-nyɔra. Ba nan maŋɪ sɪ ba taa kwe nɔɔna kwiə yalʊ na lana tɪn mʊ.
[4] Kʊntʊ mʊ baá wanɪ ba brɪ ka-bwənə ba na wú ta soe ba banna dɪ ba biə te tɪn, [5] sɪ ba
daarɪ ba taa cʊ ba tɪtɪ, sɪ ba yɪ taa kɪ digiru, sɪ ba kwəri ba taa yɪ ka-yʊʊrʊ tɪlʊ na tʊŋɪ
sɔŋɔ tɪtʊŋa lanyɪranɪ yɪ ba sɛ ba banna ni tɪn. Kʊntʊ, nɔɔna daa bá wanɪ ba yáalɪ Wɛ
kwər-ywəŋə kam. [6] Kʊ zɪ na yɪ nɔn-dʊnnʊ, sɪ n kwe-ba sɪ ba dɪ taa cʊ ba tɪtɪ woŋo
maama wʊnɪ.
[7] Kʊ nan na yɪ nmʊ tɪtɪ, kʊ maŋɪ sɪ n tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna yalʊ na wú brɪ nɔɔna sɪ ba dɪ tɔgɪ
cwəŋə lanyɪranɪ tɪn, sɪ n daarɪ n brɪ-ba Wɛ kwərə kam lanyɪranɪ dɪ cɪga. [8] Pa n ni-taanɪ
taa jɪgɪ cɪga, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ wanɪ o yáalɪ-dɪ. Kʊntʊ wú pa dɪbam dʊna na cavɪɪra, ba
daa na bá na woŋo sɪ ba maa ŋɔɔnɪ ba cɔgɪ dɪbam tɪn ŋwaanɪ.
[9] N daarɪ n kwe gambɛ nɪ kʊ maŋɪ sɪ ba sɛ ba tiinə woŋo maama wʊnɪ, sɪ kʊ pa ba
tiinə bam wʊ poli. Ba yɪ vɪn ba tiinə bam ni. [10] Ba nan wʊ maŋɪ sɪ ba ŋɔ-ba. Ba maŋɪ sɪ
ba tʊŋɪ lanyɪranɪ dɪ cɪga mʊ woŋo maama wʊnɪ, sɪ kʊ pa nɔɔna lwarɪ nɪ dɪbam Wɛ dɪlʊ
na yɪ dí Vɪrnʊ tɪn zaasɪm dɪm lamma.
[11] Bɛŋwaanɪ, Wɛ pɛ dí lwarɪ Dɩ sono kʊm na dagɪ zanzan te, sɪ kʊ pa nɔɔna maama
wanɪ ba na vrɪm Dɩ tee nɪ. [12] Dɩ ma daarɪ Dɩ brɪ dɪbam nɪ kʊ maŋɪ sɪ dí yagɪ lwarɪm
tɪtʊŋa maama dɪ lʊgʊ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ dí fra na zʊʊrɪ tɪn, sɪ dí taá cʊ dí tɪtɪ, sɪ dí taá tɔgɪ
cɪga cwəŋə, sɪ dí daarɪ dí taá kwarɪ Wɛ lanyɪranɪ lʊgʊ baŋa nɪ. [13] Kʊ nan maŋɪ sɪ dí taá
yɪ kʊntʊ mʊ, sɪ dí taá jɪgɪ tɪɪna dɪ wʊpolo, sɪ dí cəgi Zezi Krisi sɪ o joori o ba dɪ paarɪ
zulə. Wʊntʊ mʊ yɪ dɪbam Wɛ dɪlʊ na yɪ kamunu yɪ o yɪ dí Vɪrnʊ tɪn. [14] Wʊntʊ mʊ sɛ o tɪ
dɪbam ŋwaanɪ, sɪ o ma vrɪ dɪbam lwarɪm dwi maama wʊnɪ, sɪ o daarɪ o fɔgɪ o kwɛ dí
bɪcara sɪ dí taá yɪ o tɪtɪ nɔɔna, sɪ dí taá kwaanɪ dí tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna.
[15] Nan ta n brɪ nɔɔna wəənu tɪm kʊntʊ, sɪ n daarɪ n kwe-ba, sɪ n kwəri n kaanɪ-ba, nɪ
Wɛ na pɛ nmʊ ni sɪ n kɪ te tɪn. Nan yɪ sɛ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ gooni-m.

3

Wɛ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba taa yɪ te tɪn

[1] Guli n brɪ nɔɔna bam nɪ ba maŋɪ sɪ ba taa nɪgɪ ba tɪʊ kʊm yigə tiinə dɪ balʊ na yɪ
dɪdɛɛra tɪn, sɪ ba taa sɛ ba ni. Ba nan maŋɪ sɪ ba taa tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna dwi maama mʊ.
[2] Ba nan yɪ zaŋɪ ba twɪ nɔɔn-nɔɔnʊ, naa ba taa yɪ najajara. Kʊ maŋɪ sɪ ba taa zuli nɔɔna
mʊ, sɪ ba daarɪ ba taa jɪgɪ wʊ-bono dɪ nɔɔna maama.
[3] Bɛŋwaanɪ dɪbam maama dɛɛn yɪ nayəri-nyɪna mʊ, yɪ dí tusi, yɪ dí vɪn Wɛ ni. Dɪbam
fra dɛɛn mʊ te dɪbam, yɪ dí tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ maama dí wʊbʊŋa na lagɪ tɪn. Dí maa
yəni dí jɪgɪ pu-sɪŋa dɪ wʊ-gʊʊ yɪ dí culi daanɪ. [4] Nan dɪ kʊ dɪ, Wɛ dɪlʊ na yɪ dɪbam Vɪrnʊ
tɪn brɪ jaja nɪ Dɩ soe nabiinə lanyɪranɪ, yɪ Dɩ vrɪ dɪbam lwarɪm wʊnɪ Dɩ yagɪ. [5] Kʊ nan
daɪ dɪbam na kɪ kəm-laarʊ tɪn ŋwaanɪ, kʊ yɪ Wɛ na yɪ ŋwaŋa tʊ tɪn ŋwaanɪ mʊ. Dɩ ma
pa Dɩ Joro * kʊm zarɪ wo-digiru tɪlʊ na wʊ dí bɪcara nɪ tɪn, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa dɪbam
wʊbʊŋ-dʊʊra, sɪ dí na ŋwɪ-dʊŋa Dɩ tee nɪ. [6] Kʊ maa yɪ dɪbam Vɪrnʊ Zezi Krisi ŋwaanɪ
mʊ Wɛ tʊŋɪ Dɩ Joro kʊm Dɩ pa dɪbam zaanɪ, [7] sɪ dí wanɪ dí na cɪga Dɩ tee nɪ Dɩ zaanɪ
dɪm ŋwaanɪ, sɪ dí daarɪ dí na Wɛ wo-laarʊ tɪm dí na yɪ Dɩ biə yɪ dí jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wú
na ŋwɪa kalʊ na ba ti Dɩ tee nɪ tɪn ŋwaanɪ.

[8] A na tagɩ taanɩ dɩlʋ tɩn yɩ cɩga mʋ. Kʋntʋ, a lagɩ sɩ n kwaanɩ n brɩ wəənu tɩm kʋntʋ lanyɩranɩ, sɩ kʋ pa balʋ na sɛ Wɛ tɩn tiini ba taa kɩ kəm-laarʋ. Kʋntʋ mʋ lana yɩ kʋ jɩgɩ kuri kʋ paɩ nɔɔna maama. [9] Kʋ daarɩ n maŋɩ sɩ n cɩ n tɩtɩ dɩ kantɔgɔ dwi maama, kʋ na yɩ bɩtar-yɔɔrʋ baŋa nɩ dɩ dí kwə dwi natɔga kam baŋa nɩ dɩ Zwifə bam cullu tɩm baŋa nɩ, sɩ tɩ ba jɩgɩ nyɔɔrɩ tɩ yɩ kafɛ mʋ. [10] Nɔɔnʋ wʋlʋ na jaanɩ kampwara o tui nɔɔna tɩtarɩ nɩ tɩn, sɩ n kaanɩ kʋntʋ tu nɩnɛɛnɩ kuni bɩle te. O ta na wʋ sɛ nmʋ taanɩ dɩm, sɩ á cɩ á tɩtɩ dɩd-o. [11] Bɛŋwaanɩ nmʋ ye nɩ, nɔɔnʋ na yɩ kʋntʋ doŋ, o daa ba lagɩ sɩ o tɔgɩ cwəŋə. O tusim dɩm mʋ brɩ nɩ o bá na bʋra Wɛ tee nɩ.

[12] A lagɩ a tʋŋɩ Aritimasɩ naa Tisiki mʋ nmʋ tee nɩ. Ba wʋlʋ na yi nmʋ te tɩn, sɩ n kwaanɩ n ba amʋ te lɩla Nikopolisi nɩ, bɛŋwaanɩ a lɩ wʋbʋŋa sɩ a maŋɩ dáanɩ mʋ sɩ waarʋ tɩm maŋa kɛ. [13] Nan kwaanɩ n wəli Zenasɩ wʋlʋ na yɩ bɩtar-yeenu tɩn dɩ Apolɔsɩ ba cwəŋə kam vəŋə ŋwaanɩ, sɩ n pa-ba kʋlʋ maama na muri-ba tɩn. [14] Pa dí ko-biə bam taa ye nɩ kʋ maŋɩ sɩ ba tiini ba kwaanɩ ba taa kɩ kəm-laarʋ mʋ, sɩ ba wanɩ ba zəni balʋ na maŋɩ zənə tɩn. Kʋntʋ mʋ wʋ́ pa ba ŋwɩa taa jɩgɩ kuri nɔɔna maama tee nɩ.

[15] Dí ko-biə balʋ na wʋ amʋ tee nɩ tɩn maama jɔɔnɩ nmʋ. Jɔɔnɩ balʋ maama na sɛ Zezi yɩ ba yɩ dɩbam cilon-sonnu tɩn n pa dɩbam.

Wɛ wʋ́ pa abam maama yʋ-yoŋo.

Filimɔn

Tɔnɔ kʋlʋ Pooli na pʋpʋnɩ o pa Filimɔn tɩn na brɩ dɩbam kʋlʋ tɩn mʋ tɩntʋ

Filimɔn dɛɛn yɩ nɔn-kamunu mʋ, o na tu o kɩ o wʋ-dɩdʋa dɩ Zezi. O yɩ Kolɔsɩ Wɛ kɔgɔ kʋm wʋ nɔɔnʋ dɩdʋa mʋ, o maa yɩ Pooli ciloŋ. Kʋ yɩ Pooli dɛɛn mʋ brɩ-o Wɛ cɩga kam yɩ o sɛ.

Filimɔn dɛɛn ma jɩgɩ gambaa, ka yɩrɩ mʋ Onisim, yɩ o gambaa kam duri ka viiri ka daar-o.

Pooli na wʋ pɩɩna digə nɩ maŋa kalʋ tɩn, mʋ Onisim ve o te. Pooli maa ŋɔɔnɩ Wɛ taanɩ dɩd-o, yɩ o kɩ o wʋ-dɩdʋa dɩ Zezi. Pooli laan ma tʋŋ-o sɩ o joori o vu o yuutu wʋm te.

Pooli ma pʋpʋnɩ tɔnɔ kʋm o pa o ciloŋ Filimɔn, o ma loor-o sɩ o yagɩ kʋlʋ maama Onisim na kɩ tɩn o maa cɛ-o. Kantʋ maŋa kam nɩ, gambaa na duri ka viiri yɩ ka yuutu wʋm na joori o na-o, oó pa ka na cam zanzan mʋ kʋ ja gaalɩ. Pooli laan ma loori Filimɔn sɩ o daa yɩ joŋ-o nɩ o gambaa má te, o laan nan taa nii-o nɩ o yɩ o ko-bu mʋ te Zezi Krisi ŋwaanɩ.

FILIMƆN tɪn

[1] Amʊ Pooli wʊlʊ na wʊ pɪɪna digə nɪ Zezi Krisi cɪga kam ŋwaanɪ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ, yɪ dí ko-bu Timoti wʊ amʊ tee nɪ. Dí pʊpʊnɪ dí pa nmʊ Filimɔn, n na yɪ dɪbam ciloŋ-sono yɪ n tɔgɪ dɪ dɪbam n tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa tɪn mʊ. [2] Dí jɔɔnɪ-m, yɪ dí daarɪ dí jɔɔnɪ dí ko-bu-kana Apɪa, dɪ Arisipi wʊlʊ na wəli dɪ dɪbam o na cam Wɛ tɪtʊŋa yam ŋwaanɪ tɪn. Dí daarɪ dí jɔɔnɪ Zezi kɔgɔ kʊlʊ na yəni kʊ jeeri daanɪ nmʊ sɔŋɔ nɪ tɪn maama.

[3] Dí Ko Wɛ dɪ dí Yuutu Zezi Krisi wú pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.

[4] Maŋa maama amʊ na yəni a loori Wɛ, a guli nmʊ gulə Dʟ yigə nɪ, yɪ a kɪ Dʟ le nmʊ ŋwaanɪ. [5] Bɛŋwaanɪ amʊ ni nɪ n jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ dí Yuutu Zezi yɪ n soe Wɛ nɔɔna bam maama lanyɪranɪ. [6] Wɛ wú pa nmʊ na jɪgɪ wəl-dɔnɔ kʊlʊ dɪ dɪbam n na kɪ n wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi Krisi tɪn pa n wanɪ n lwarɪ wo-laarʊ tɪlʊ maama Wɛ na kɪ Dʟ pa dɪbam Zezi Krisi ŋwaanɪ tɪn. [7] A ko-bu-sono, nmʊ na soe Wɛ nɔɔna bam te tɪn mʊ paɪ a wʊ poli zanzan, yɪ kʊ pa a jɪgɪ baarɪ, bɛŋwaanɪ n wəli Wɛ nɔɔna bam yɪ n pa ba na baarɪ dɪ wʊpolo.

[8] Kʊntʊ ŋwaanɪ amʊ lagɪ a loori nmʊ sɪ n kɪ kʊlʊ na maŋɪ sɪ n kɪ tɪn mʊ. Amʊ ya jɪgɪ cwəŋə sɪ a da Zezi Krisi ŋwaanɪ a pa nmʊ ni, sɪ n lwarɪ n na wú kɪ kʊlʊ tɪn. [9] A nan lagɪ sɪ a loori-m dɪ sono mʊ. Amʊ Pooli wʊlʊ na yɪ nankwɪan yɪ ba kɪ-nɪ pɪɪna digə nɪ lele kʊntʊ Zezi Krisi cɪga kam ŋwaanɪ tɪn, [10] a lagɪ a loori-m nmʊ gambaa Onisim ŋwaanɪ mʊ. A na wʊ pɪɪna digə nɪ tɪn, o tu amʊ te, yɪ a brɪ-o Wɛ cɪga kam yɪ o sɛ. Kʊntʊ tɪn, wʊntʊ laan nyɪ nɪ a tɪtɪ bu mʊ te. [11] O dɛɛn na tʊŋɪ o pa nmʊ maŋa kalʊ tɪn, o wʊ pɛ n na nyɔɔrɪ. Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, o laan jɪgɪ nyɔɔrɪ o pa amʊ dɪ nmʊ maama. *f1 *

[12] A lagɪ a tʊŋ-o sɪ o joori o ba nmʊ te, wʊntʊ yɪ a tɪtɪ bɪcarɪ mʊ. [13] Amʊ na wʊ pɪɪna digə nɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam ŋwaanɪ tɪn, a yaá ta lagɪ sɪ o maŋɪ a tee nɪ mʊ, sɪ o ləni nmʊ yuu nɪ o taa tʊŋɪ o pa-nɪ. [14] A nan ba lagɪ sɪ a kɪ kʊlʊkʊlʊ yɪ nmʊ na wʊ sɛ. A na kɪ kʊntʊ, kʊú ta yɪ nɪ a fɪn nmʊ sɪ n wəli-nɪ, sɪ kʊ daɪ n tɪtɪ wʊbʊŋa.

[15] Onisim na duri o yagɪ nmʊ tɪn, dɛ doŋ kʊ yɪ sɪ o pɔɔrɪ dɪ nmʊ maŋa fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ, sɪ o laan joori o ba o taa wʊ nmʊ tee nɪ maŋa maama. [16] O na duri o yagɪ nmʊ tɪn, o dɛɛn yɪ gambaa mʊ. O na joori o ba, yɪ zaŋɪ n nii-o nɪ gambaa te, sɪ o laan dwe gambaa o na jigi nmʊ ko-bu dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ tɪn. Amʊ tiini a so-o. Nmʊ dɪ nan wú ta n tiini n so-o kʊ ja gaalɪ, o na yɪ n gambaa yɪ o kwəri o yɪ n ko-bu dí Yuutu wʊm ŋwaanɪ tɪn.

[17] Nmʊ na sɛ nɪ dɪbam sɪɪnɪ dí yɪ ciloŋo daanɪ, sɪ n kwaanɪ n jeeri Onisim lanyɪranɪ nɪnɛɛnɪ amʊ tɪtɪ te. [18] O dɛɛn na maŋɪ o kɪ woŋo kʊlʊ o cɔgɪ dɪ, naa o na jɪgɪ nmʊ jɪnɪ, sɪ n yagɪ kʊ maama dɪ amʊ. [19] Amʊ Pooli tɪtɪ mʊ mɛ a jɪŋa a pʊpʊnɪ tɪntʊ nɪ: Amʊ wú ŋwɪ jɪnɪ dɪm. (Kʊ daarɪ nmʊ nan maŋɪ n ye nɪ, n jɪgɪ amʊ jɪnɪ zanzan, dɪ nmʊ na nɛ ŋwɪa Wɛ tee nɪ amʊ na brɪ nmʊ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɪn ŋwaanɪ.) [20] A ko-bu, kʊ yɪ cɪga mʊ, a lagɪ sɪ n kɪ woŋo kʊlʊ a na loori-m tɪn mʊ dí Yuutu sono kʊm ŋwaanɪ, sɪ n pa a taa jɪgɪ wʊpolo Zezi Krisi ŋwaanɪ. [21] Amʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ a pa nmʊ tɪn, a ye lanyɪranɪ nɪ nmʊ wú sɛ a wʊbʊŋa yam. A ta ye nɪ nmʊ wú kɪ n dwəni a na loori kʊlʊ tɪn.

[22] Kʊlʊ na wəli da tɪn, a loori-m sɪ n kwaanɪ n lagɪ digə, sɪ a na tuə, sɪ a taa tigi da. Bɛŋwaanɪ a jɪgɪ tɪɪna nɪ Wɛ wú sɛ abam na loori-Dʟ amʊ ŋwaanɪ te tɪn, yɪ Dʟ wú pʊrɪ

cwəŋə sɪ a joori a ba abam te.
[23] Epafrasɪ dɪ jɔɔnɪ-m. Wʊntʊ dɪdaanɪ amʊ mʊ wʊ pɪɪna digə nɪ Zezi Krisi cɪga kam ŋwaanɪ. [24] Marɪkɪ dɪ Arisarɪkɪ dɪ Demasɪ dɪ Luki maama dɪ jɔɔnɪ-m. Bantʊ dɪ amʊ mʊ tɔgɪ daanɪ dí tʊŋɪ Wɛ tɪtʊŋa yam.
[25] Dí Yuutu Zezi Krisi wʊ́ pa abam yu-yoŋo. [11]

Ebru

Tɔnɔ kʊlʊ ba na pʊpʊnɪ ba pa Ebru tiinə tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Ebru tiinə yɪ Zwifə bam yɪrɪ dɪdoŋ mʊ. Dí yəri wʊlʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ tɪn. O nan pʊpʊnɪ o pa Zezi nɔɔna balʊ na nɛ yaara zanzan tɪn mʊ. O ma pʊpʊnɪ sɪ ba yɪ yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm. O ma pa ba na baarɪ sɪ ba taa zɪgɪ kəŋkəŋ, dɪ ba na lwarɪ nɪ dí Yuutu Zezi na kɪ kʊlʊ tɪn na dwe woŋo maama te tɪn ŋwaanɪ.

Tɔnɔ kʊm dɛ yigə kʊ brɪ nɪ Wɛ tɔgɪ Dɩ Bu Zezi ŋwaanɪ mʊ Dɩ brɪ Dɩ tɪtɪ dɪ nabiinə, yɪ Wɛ daa bá wəli kʊlʊkʊlʊ kʊntʊ baŋa nɪ. Zezi nan dwe Wɛ nijoŋnə balʊ dɛɛn na wʊra tɪn, o dwe Wɛ malɛsɪ sɪm, o dwe Moyisi dɪ Zozwe dɪ (pɔɔrɪm 1-3).
Zezi dwe Wɛ kaanɪm tiinə balʊ dɛɛn na wʊra tɪn, o yɪ Wɛ kaanɪm tu wʊlʊ na wʊra maŋa maama tɪn mʊ. Zezi na dwe Wɛ kaanɪm tiinə bam maama tɪn mʊ paɪ nɔɔna naɪ vrɪm cɪga cɪga lwarɪm dɪ tʊʊnɪ wʊnɪ. Yisɪrayɛlɪ tiinə dɛɛn na yəni ba ma varɪm ba kaanɪ ba pa Wɛ tɪn, kʊ yɪ Zezi Krisi tʊʊnɪ dɪm nyɪnyʊgʊ mʊ (pɔɔrɪm 4-10).
Tɔnɔ kʊm tiim jəgə nɪ kʊ pɛ nɔɔna bam baarɪ mʊ, sɪ ba taa ve yigə Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ. Kʊ brɪ faŋa faŋa Wɛ nɔɔna bam na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn, yɪ kʊ kwe balʊ na wʊ́ karɪmɪ-kʊ tɪn sɪ ba tɪɪgɪ Zezi yɪranɪ, sɪ ba taa nii Zezi sɪ ba taa tɔg-o dɪ ba wʊ maama, sɪ ba sɛ cam dɪ yaara, sɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ sɪ kʊ vu kʊ yi kweelim dɛ (pɔɔrɪm 10-13).

[11] ‹Onisim› kuri mʊ yɪ ‹o jɪgɪ nyɔɔrɪ›.

EBRU TIINƎ tɪn

1

Wɛ tɔgɪ DL Bu Zezi ŋwaanɪ mʊ DL ŋɔɔnɪ dɪ dɪbam

1 Faŋa faŋa tɪn, Wɛ dɛɛn ŋɔɔnɪ dɪ dɪbam nabaara bam kuni zanzan mʊ. DL dɛɛn yəni DL
pa DL nijoŋnə bam mʊ ŋɔɔnɪ wəənu dwi təri təri dɪ ba. 2 Kʊ daarɪ lele kʊntʊ na yɪ lʊgʊ
baŋa kweelim maŋa tɪn, Wɛ laan pɛ DL Bu mʊ ba o ŋɔɔnɪ DL taanɪ dɪ dɪbam. Wɛ dɛ
wʊntʊ ŋwaanɪ mʊ DL kɪ lʊgʊ baŋa dɪ wɛyuu wəənu maama, yɪ DL pa-o ni sɪ o ba o taa
te wəənu maama. 3 Wɛ Bu wʊm mʊ jɪgɪ pooni dɪlʊ na brɪ Wɛ paarɪ-zulə yam na yɪ te tɪn.
O maa jɪgɪ o Ko Wɛ nyɪnyʊgʊ fasɪ. O ni-taanɪ maa jɪgɪ dam yɪ dɪ paɪ wəənu maama
fɔgɪ tɪ zɪga.
O ma ba o saarɪ nɔɔna lwarɪm o fɔgɪ-ba o pa ba ji lanyɪranɪ, yɪ o laan joori o di Baŋa-
Wɛ te o vu o jəni DL jazɪm nɪ. 4 Kʊntʊ tɪn, Baŋa-Wɛ Bu dwe Wɛ malɛsɪ * sɪm, dɪ Wɛ na
pɛ-o yɪrɪ dɪlʊ na daga dɪ dwe sɪntʊ na jɪgɪ yɪra yalʊ tɪn ŋwaanɪ.

Zezi Krisi dwe Wɛ malɛsɪ sɪm maama

5 Kʊ na yɪ malɛsɪ * sɪm, Wɛ wʊ fɔgɪ DL ta dɪ malɛka DL wɪ:
«Nmʊ mʊ yɪ amʊ Bu,
yɪ zɪm amʊ dɪ jigi nmʊ Ko.»
Wɛ nan wʊ tagɪ malɛka kalʊkalʊ taanɪ DL wɪ:
«Amʊ wʊ́ ta yɪ ka Ko,
sɪ ka dɪ taa yɪ amʊ bu.»
6 Kʊ daarɪ maŋa kalʊ Wɛ na lagɪ DL tʊŋɪ DL Bu-dʊa kam sɪ o ba lʊgʊ baŋa tɪn, DL tagɪ DL
wɪ:
«Malɛsɪ sɪm maama maŋɪ sɪ sɪ kuni doonə mʊ sɪ zul-o.»
7 Kʊ nan na yɪ malɛsɪ sɪm, Wɛ tagɪ sɪ taanɪ DL wɪ:
Sɪ yɪ dɪntʊ tɪntʊŋna mʊ,
yɪ DL pa sɪ nyɪ nɪ viu dɪ min-vwɪ te,
sɪ sɪ taa tʊŋɪ sɪ pa-DL.
8 Kʊ daarɪ kʊ na yɪ Wɛ Bu wʊm, DL tagɪ o taanɪ DL wɪ:
«Nmʊ yɪ Wɛ mʊ, n paarɪ dɪm wʊ́ ta wʊra
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.
Nmʊ wʊ́ ta n te n nɔɔna bam dɪ cɪga.
9 Nmʊ soe cɪga cwəŋə,
yɪ n daarɪ n culi balɔrɔ.
Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ n Ko Baŋa-Wɛ pɛ nmʊ na wʊpolo lanyɪranɪ dɪ zulə n dwəni balʊ
maama na wʊra dɪ nmʊ tɪn.»
10 Wɛ ta tagɪ DL wɪ:
«Nmʊ wʊlʊ na yɪ wəənu maama Yuutu tɪn mʊ kɪ lʊgʊ baŋa pulim nɪ,

yı n ta kwəri n ma n jıa n kı wɛyuu wəənu maama.
[11] Wəənu tım kuntu maama wú ba tı cɔgı,
kʊ daarı nmʊ nan wʊra mʊ maŋa maama.
Wəənu tım kuntu maama wú ba tı doori nı gɔrɔ na yəni kʊ doori te tın.
[12] Tı wú ba tı lıırı, yı n kukuli-tı n tiŋi nı n na kukuli gwar-doŋo n tiŋi yı n daarı n
ləni gwar-dʊŋʊ n zʊ te tın.
Nmʊ nan ta wú ta n yı nı n na maŋı n yı te tın mʊ.
N ŋwıa bá fɔgı ka ti.»
[13] Wɛ dɛɛn wʊ fɔgı Dl ta dı Dl malɛsı sım kalʊkalʊ Dl wı:
«Ba n jəni a jazım nı,
sı a kı n dʊna maama n nɛ kuri nı sı n nɔ-ba nı tıga te.»
Kʊ yı Dl Bu wʊm yıranı mʊ Dl tagı kuntu.
[14] Malɛsı sım laŋa nan yı ta mʊ? Sı nyı nı jwəəru mʊ te, sı ba jıgı yıra nı nabiinə te.
Sıntu yı sılʊ na tʊŋı sı pa Wɛ tın mʊ. Wɛ maa yəni Dl tʊŋı-sı, yı sı ve sı zəni balʊ na wú
na vrım tın.

2

Dí wʊ maŋı sı dí vın Wɛ vrım dım

[1] Kʊntʊ ŋwaanı mʊ kʊ maŋı sı dí kwaanı dí taá jıgı Wɛ kwərə kalʊ dí na ni tın
lanyıranı, sı dí yı ywəri Wɛ cwəŋə kam wʊnı. [2] Wɛ na tɔgı Dl malɛsı * sım jıŋa Dl pa
dí nabaara bam kwərə kalʊ tın jıgı kuri lanyıranı. Nɔɔnʊ na wʊ sɛ-ka yı o na cɔgı Dl niə
yam, kʊntʊ tu maŋı sı o na cam mʊ kʊ maŋı dı o na kı te tın. [3] Kʊ laan nan na yı dıbam
balʊ Wɛ na dɛ Dl Bu wʊm ŋwaanı Dl pa dí lwarı Dl kwərə kam tın, dí yigə na tərə dı o
vrım dım kʊntʊ dı na dwe malɛsı sım na brı kʊlʊ tın, dí wú wanı dí lu na? Dí Yuutu Zezi
mʊ dɛ yigə o ŋɔɔnı Wɛ vrım dım kʊntʊ taanı o brı nɔɔna. Balʊ na ni-dı kʊntʊ tın laan ma
daarı ba ta ba brı dıbam nı kʊ yı cıga mʊ. [4] Wɛ tıtı dı ma brı nı kʊ yı cıga, dı Dl na pɛ
ba kı wo-kınkagıla dwi təri təri dı wəənu tılʊ na brı Dl dam tın. Dl ma daarı Dl pa ba
maama Dl Joro * kʊm dam, sı ba ma tʊŋı te dı te Dl wʊbʊŋa na lagı tın.

Zezi mʊ yı wʊlʊ na vrı dıbam tın

[5] Lʊ-dʊŋʊ kʊlʊ na maa bıını yı dí tɛ kʊ taanı tın, kʊ dai nı malɛsı * sım mʊ Wɛ pɛ
dam sı sı taa te-kʊ. [6] Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı nɔɔnʊ wʊdoŋ tagı o wı:
«Nabiinu yı bɛɛ mʊ,
yı nmʊ Baŋa-Wɛ guli o gulə?
Nabiinu bu yı bɛɛ mʊ,
yı nmʊ nii o baŋa nı kʊntʊ?
[7] Nmʊ pɛ o ba maı dı malɛsı sım maŋa fınfıın wʊnı mʊ,
yı n laan pa o di paarı yı o na zulə.
[8] N ma n daarı n kı wəənu maama o nɛ kuri nı.»
Kʊ na tagı kʊ wı, «Wɛ kı wəənu maama o dam kuri nı» tın, kʊ lagı kʊ ta nı kʊlʊkʊlʊ tərə
o na ba te-kʊ. Kʊ nan yı cıga mʊ nı, lele kʊntʊ dí daa ta wʊ nɛ nı wəənu maama wʊ
nabiinə dam kuri nı. [9] Dí nan ye nı, kʊ yı Zezi mʊ Wɛ pɛ o tu o tıtı o wʊ yi malɛsı sım

maŋa fɩnfɩɩn wʊnɩ mʊ, yɩ o laan ba o na paarɩ-zulə dɩ tiə, o na sɛ o yaarɩ o tɩ tɩn
ŋwaanɩ. Kʊntʊ mʊ Wɛ tɔgɩ Dʟ zaanɩ dɩm ŋwaanɩ Dʟ pa Zezi ləni nabiinə maama yuu nɩ o
tɩ ba vrɩm ŋwaanɩ.
10 Kʊ maŋɩ dɩ Wɛ dɩlʊ na kɩ woŋo maama Dʟ tɩtɩ ŋwaanɩ tɩn wʊbʊŋa mʊ, sɩ Dʟ pa Zezi
na yaara, sɩ o laan wanɩ o vrɩ nabiinə zanzan sɩ ba ji Wɛ biə, sɩ ba daarɩ ba na paarɩ-
zulə. Kʊ yɩ Zezi mʊ paɩ nɔɔna na vrɩm Wɛ tee nɩ.
11 Zezi ta mʊ yɩ wʊlʊ na paɩ nabiinə jɩgɩ wʊ-poŋo Wɛ yigə nɩ tɩn. Wʊntʊ dɩ o na pɛ balʊ
maama jɩgɩ wʊ-poŋo tɩn yɩ ko dɩdʊa biə mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ o bə-ba nɩ o ko-biə, yɩ kʊ
ba jɩgɩ cavɩɩra dɩd-o. 12 Mʊ kʊ kuri o tagɩ dɩ Wɛ o wɩ:
«Amʊ wʊ́ pa nmʊ yɩrɩ zaŋɩ a ko-biə bam tɩtarɩ nɩ,
yɩ a zɩgɩ ba wʊnɩ a leeni a zuli nmʊ.»
13 O daa ta maa wɩ:
«Amʊ wʊ́ kwe a wʊ maama a pa Wɛ.»
O ma daa ta ta o wɩ:
«Nii-na amʊ dɩ biə balʊ Wɛ na kɩ amʊ jɩŋa nɩ tɩn.»
14 Balʊ nan na yɩ Wɛ biə tɩn yɩ nabiinə mʊ, yɩ ba jɩgɩ yɩra dɩ jana. Kʊntʊ ŋwaanɩ mʊ
Zezi dɩ dɛɛn tɔgɩ o ji nabiinu, sɩ o wanɩ o tɔgɩ o tʊʊnɩ dɩm ŋwaanɩ o cɔgɩ wʊlʊ na paɩ
tʊʊnɩ jaanɩ nɔɔna tɩn. Wʊntʊ mʊ yɩ sʊtaanɩ. * 15 Zezi na wanɩ tʊʊnɩ kʊntʊ tɩn, kʊ pɛ o
wanɩ o vrɩ balʊ na fʊna dɩ tʊʊnɩ tɩn o yagɩ. Bantʊ ŋwɩa kam maama wʊnɩ ba yɩ nɩ
gambɛ mʊ te, ba na kwarɩ tʊʊnɩ tɩn ŋwaanɩ. 16 Dʊ́ laan nan lwarɩ nɩ kʊ daɩ malɛsɩ sɩm
mʊ o tu sɩ o zəni. O tu sɩ o zəni Abraham * dwi tiinə bam mʊ. 17 Mʊ kʊ kuri o jigi nabiinu
yɩ o sɩɩnɩ o nyɩ dɩ o ko-biə bam woŋo maama wʊnɩ. Kʊntʊ mʊ pɛ-o cwəŋə, sɩ o taa yɩ
Wɛ kaanɩm yuutu wʊlʊ na jɩgɩ ba ŋwaŋa lanyɩranɩ yɩ o tʊŋɩ o pa Wɛ dɩ cɩga ba ŋwaanɩ
tɩn. Kʊntʊ mʊ pɛ o waɩ o saarɩ ba lwarɩm yɩ o pa ba fɔgɩ dɩ Wɛ. 18 Kʊntʊ, Zezi tɩtɩ na nɛ
maŋɩm dɩ yaara tɩn, o laan wʊ́ wanɩ o zəni balʊ na wʊ yaara dɩ maŋɩm wʊnɩ tɩn sɩ ba
taa jɩgɩ pu-dɩa.

3

Zezi dwe Moyisi

1 A ko-biə-ba, abam yɩ Wɛ nɔɔna mʊ. Dʟ ma bəŋi abam sɩ á tɔgɩ á na ywəəni Dʟ sɔŋɔ
nɩ. Nan lwarɩ-na nɩ Zezi mʊ yɩ wʊlʊ Wɛ na tʊŋɩ, sɩ o ba o ji Dʟ kaanɩm yuutu dɩbam Wɛ
cwəŋə tɔgɩm dɩm ŋwaanɩ. 2 Wɛ mʊ pɛ-o tɩtʊŋɩ dɩm kʊntʊ. O maa tʊŋɩ o pa Wɛ dɩ cɩga.
Kʊ nan yɩ bɩdwɩ mʊ dɩ Moyisi * dɩ dɛɛn na nii Wɛ nɔɔna bam baŋa nɩ dɩ cɩga te tɩn.
3 Zezi nan sɩɩnɩ o maŋɩ sɩ o na zulə o dwəni Moyisi, bɛŋwaanɩ nɔɔnʊ wʊlʊ na lɔgɩ sɔŋɔ
tɩn mʊ na zulə o dwe sɔŋɔ kʊm tɩtɩ. 4 Sɔŋɔ nan tərə yɩ kʊ daɩ nɔɔnʊ mʊ lɔgɩ-kʊ. Wɛ nan
mʊ yɩ wʊlʊ na kɩ woŋo maama tɩn. 5 Moyisi dɛɛn yɩ tɩntʊŋnʊ mʊ, yɩ o tʊŋɩ dɩ cɩga Wɛ
nɔɔna bam ŋwaanɩ. O ma da yigə o brɩ-ba Wɛ cɩga kalʊ na wʊ́ ba ka lwarɩ jaja tɩn. 6 Kʊ
daarɩ Zezi Krisi mʊ yɩ sɔŋɔ kʊm tɩtɩ bu cɩga cɩga, yɩ o te sɔŋɔ kʊm. Dɩbam mʊ yɩ sɔŋɔ
kʊm kʊntʊ, dɩ dʊ́ na zɩgɩ kəŋkəŋ dɩ pu-dɩa yɩ dʊ́ brɩ dɩ wʊpolo nɩ dʊ́ jɩgɩ tɩɩna Wɛ tee nɩ.

Wɛ na wú pa Dʟ nɔɔna bam siun te tɪn

[7] Kʊntʊ ŋwaanɪ sɛ-na Wɛ Joro kʊm na tagɪ te kʊ wɪ:
«Abam zɪm na ni Wɛ kwərə kam,
[8] á yɪ zaŋɪ á digili á bɪcara,
nɪ á nabaara bam dɛɛn na vɪn Wɛ ni,
yɪ ba kwəri ba maŋɪ-Dʟ ba nii te maŋa kalʊ ba na wʊ kagʊa kam wʊnɪ tɪn.»
[9] Wɛ maa wɪ:
«Abam nabaara bam dɛɛn nɛ amʊ na kɪ kʊlʊ maama dɪ ba bɪna fiinna tɪn,
yɪ ba daa ta tiini ba kwaanɪ ba maŋɪ amʊ sɪ ba nii.
[10] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ amʊ banɪ zaŋɪ dɪ nɔɔna bam kʊntʊ,
yɪ a ta a wɪ:
‹Kʊ yɪ ba paalɪ ba ywəri mʊ maŋa maama,
yɪ ba vɪn sɪ ba tɔgɪ amʊ cwe sɪm.›
[11] Amʊ ban-zɔŋɔ kʊm ma pa a ta a du dɪ ba a wɪ:
‹Amʊ brɪ a bá pa-ba cwəŋə sɪ ba zʊ amʊ woro kʊm wʊ ba na siun.› »
[12] A ko-biə-ba, cʊ-na á tɪtɪ sɪ abam wʊlʊwʊlʊ yɪ taá jɪgɪ wʊbʊŋ-lwaanʊ o bɪcarɪ nɪ, sɪ kʊ pa o yɪ kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Ŋwɪa Tu Wɛ, sɪ o daarɪ o yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm. [13] Nan taá zəni-na daanɪ maŋa maama, sɪ kʊ pa á taá jɪgɪ pu-dɪa, nɪ Wɛ kwərə kam ta na ŋɔɔnɪ dɪ dɪbam zɪm te tɪn, sɪ abam wʊlʊwʊlʊ yɪ pa lwarɪm gan-o sɪ o pa o bɪcarɪ digili dɪ Wɛ.
[14] Dɪbam nan tɔgɪ dɪ Zezi Krisi dí ji Wɛ biə mʊ, dɪ dí na zɪgɪ kəŋkəŋ, nɪ dí na puli dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn, sɪ kʊ vʊ kʊ yi kweelim.
[15] Kʊ yɪ nɪ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɪ te kʊ wɪ:
«Abam zɪm na ni Wɛ kwərə kam,
á yɪ zaŋɪ á digili á bɪcara,
nɪ á nabaara bam dɛɛn na vɪn Wɛ ni te tɪn.»
[16] Balʊ dɛɛn na ni Wɛ kwərə kam yɪ ba vɪn Dʟ ni tɪn yɪ bra mʊ? Ba yɪ balʊ maama Moyisi * dɛɛn na tɔgɪ ba yigə o ja-ba o nuŋi Ezipi * tɪʊ kʊm wʊnɪ tɪn mʊ. [17] Wɛ banɪ dɛɛn zaŋɪ dɪ bra mʊ bɪna fiinna tɪn? Kʊ yɪ nɔɔna balʊ na kɪ lwarɪm kagʊa kam wʊnɪ yɪ Wɛ pa ba tɪ da tɪn mʊ. [18] Wɛ na dugi Dʟ wɪ, dɪntʊ brɪ Dʟ bá pa-ba cwəŋə sɪ ba zʊ Dʟ woro kʊm wʊ ba na siun tɪn, kʊ yɪ bra mʊ Dʟ tɛa? Kʊ yɪ balʊ na wʊ sɛ Dʟ ni tɪn mʊ.
[19] Kʊntʊ mʊ pɛ dí lwarɪ nɪ, Wɛ na wʊ pɛ-ba cwəŋə sɪ ba zʊ Dʟ woro kʊm wʊ tɪn, kʊ yɪ ba na wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Dʟ tɪn ŋwaanɪ mʊ.

4

[1] Wɛ na goni Dʟ ni sɪ Dʟ pa nɔɔna zʊ Dʟ woro kʊm wʊ ba na siun tɪn daa ta wʊra. Dɪbam nan maŋɪ sɪ dí taá yɪrɪ dí tɪtɪ mʊ, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o ba o darɪ nɪ o wʊ zʊ Wɛ woro kʊm kʊntʊ wʊ. [2] Dɪbam maŋɪ dí ni Wɛ kwər-ywəŋə kam, nɪnɛɛnɪ dí nabaara bam dɛɛn dɪ na ni-ka te tɪn. Bantʊ nan na ni-ka tɪn, ba wʊ pɛ ka ja kuri dɪ ba, bɛŋwaanɪ ba wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa sɪ ba tɔgɪ Wɛ na tagɪ kʊlʊ tɪn. [3] Dɪbam balʊ na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ wú ba dí na siun Dʟ woro kʊm wʊnɪ. Bɛŋwaanɪ Wɛ tagɪ bantʊ taanɪ Dʟ wɪ:
«Amʊ ban-zɔŋɔ kʊm pɛ a ta a du dɪ ba a wɪ:
‹Amʊ brɪ a bá pa-ba cwəŋə sɪ ba zʊ amʊ woro kʊm wʊ ba na siun.› »

Wɛ na tagɪ kʊntʊ tɪn, kʊ daɪ nɪ Dʟ ba jɪgɪ siun jəgə mʊ ba ŋwaanɪ. Kʊ zɪgɪ maŋa kalʊ Wɛ na kɪ lʊgʊ baŋa yɪ Dʟ kɪ Dʟ tɪtʊŋa yam maama Dʟ ti tɪn, mʊ Dʟ daarɪ Dʟ sin. [4] Wɛ tɔnɔ kʊm tagɪ da yarpɛ dɛ dɪm taanɪ kʊ wɪ:

«Da yarpɛ dɛ nɪ mʊ Wɛ sin dɪ Dʟ tɪtʊŋa yam maama.»

[5] Wɛ nan tagɪ Dʟ siun kʊm taanɪ Dʟ wɪ:

«Amʊ brɪ a bá pa-ba cwəŋə sɪ ba zʊ amʊ woro kʊm wʊ ba sin.»

[6] Kʊntʊ tɪn, dí nabaara balʊ na dɛ yigə ba ni Wɛ kwər-ywəŋə kam tɪn wʊ wanɪ ba zʊ Dʟ woro kʊm wʊ ba sin, ba na vɪn Dʟ ni tɪn ŋwaanɪ. Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ laan daarɪ sɪ nɔɔna badaara mʊ na cwəŋə ba zʊ. [7] Mʊ kʊ kuri Wɛ daa ta tiŋi dɛ dɪdoŋ, kʊ na lagɪ kʊ ta nɪ zɪm, sɪ nɔɔna wanɪ ba zʊ Dʟ woro kʊm wʊ ba sin. Kʊntʊ, bɪna zanzan na kɛ tɪn, Wɛ dɛɛn ta pɛ Davidi * mʊ ta kʊlʊ dɪbam na maŋɪ dí ni tɪn o wɪ:

«Abam zɪm na ni Wɛ kwərə kam,
á yɪ zaŋɪ á digili á bɪcara.»

[8] Zozwe * dɛɛn ya na sɪɪnɪ o ja dí nabaara bam o vu o zʊ Wɛ woro kʊm wʊ sɪ ba sin, Wɛ ya daa bá ŋɔɔnɪ siun dɛ dɪdoŋ taanɪ daga. [9] Kʊntʊ mʊ dí ye nɪ cwəŋə daa ta wʊra zɪm, sɪ Wɛ nɔɔna na siun, nɪ Dʟ tɪtɪ na sin da yarpɛ dɛ dɪm nɪ te tɪn. [10] Wʊlʊ maama na zʊ Wɛ woro kʊm wʊ tɪn, wʊntʊ wú sɪɪnɪ o na siun dɪ o tɪtʊŋa yam, nɪ Wɛ dɪ dɛɛn na sin dɪ Dʟ tɪtʊŋa yam te tɪn. [11] Kʊntʊ ŋwaanɪ kwaanɪ-na á pa dí zʊ Wɛ woro kʊm wʊ sɪ dí na siun. Nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ zaŋɪ o vɪn Wɛ ni sɪ o joori Wɛ kwaga nɪ, nɪ dí nabaara bam dɛɛn na kɪ te tɪn.

[12] Wɛ taanɪ dɪm jɪgɪ ŋwɪa yɪ dɪ dana lanyɪranɪ. Dɪ jɪgɪ ni dɪ dwe sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na jɪgɪ niə yale tɪn. Dɪ maa waɪ dɪ zʊʊrɪ nɔɔnʊ wʊ dɪ pɔɔrɪ o joro dɪ o bɪcarɪ wəənu maama daanɪ, yɪ dɪ daarɪ dɪ ye o swan dɪ o wʊbʊŋa maama na yɪ te tɪn. [13] Kʊlʊkʊlʊ bá wanɪ kʊ səgi Wɛ yigə nɪ. Woŋo kʊlʊ maama na wʊra tɪn yɪ jaja mʊ Dʟ yigə nɪ. Kʊ yɪ dɪntʊ mʊ dí maŋɪ sɪ dí ba dí zɪgɪ Dʟ yigə nɪ dí ta kʊlʊ maama dí na kɪ tɪn.

Zezi Krisi dwe Wɛ kaanɪm yuu tiinə bam maama

[14] Dɪbam nan jɪgɪ Wɛ kaanɪm yuutu o na yɪ kamunu o diini o vu o yi Wɛ-sɔŋɔ. Wʊm mʊ yɪ Wɛ Bu Zezi. Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí sɛ Wɛ cwəŋə tɔgɪm lanyɪranɪ dí zɪgɪ kəŋkəŋ. [15] Wɛ kaanɪm yuutu wʊm kʊntʊ nan daɪ wʊlʊ na ba jɪgɪ dɪbam balʊ na bwənə tɪn ŋwaŋa. O tɪtɪ dɪ nan nɛ yaara dɪ maŋɪm woŋo maama wʊnɪ, nɪ dɪbam dɪ na nɛ maŋɪm te tɪn. Nan dɪ kʊntʊ dɪ, o ta wʊ kɪ lwarɪm. [16] Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí taá jɪgɪ baarɪ sɪ dí wanɪ dí yi Dam-fɔrɔ Tu Wɛ jəŋə je, sɪ dí joŋi Dʟ zaanɪ dɪm. Kʊntʊ mʊ Wɛ wú duri dí ŋwaŋa yɪ Dʟ pa dɪbam zaanɪ, sɪ kʊ wanɪ kʊ zəni dɪbam maŋa kalʊ dí na lagɪ tɪn.

5

[1] Wɛ kaanɪm yuutu maama yɪ ba yəni ba lɪ-o o donnə nabiinə wʊnɪ mʊ, sɪ o taa tʊŋɪ o pa Wɛ ba ŋwaanɪ. O nan maŋɪ sɪ o taa maɪ pɛɛra dɪ vara mʊ o kaanɪ Baŋa-Wɛ, sɪ Dʟ yagɪ ba lwarɪm Dʟ ma cɛ-ba. [2] O tɪtɪ dɪ nan na bwənə tɪn, o waɪ o jaanɪ o bɪcarɪ dɪ balʊ na yəri Wɛ cɪga kam lanyɪranɪ yɪ ba tusi tɪn. [3] O nan na bwənə kʊntʊ tɪn, kʊ fɪn mʊ sɪ o kaanɪ Baŋa-Wɛ o tɪtɪ lwarɪm ŋwaanɪ, dɪ nɔɔna bam dɪ lwarɪm ŋwaanɪ.

[4] Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o lɪ o tɪtɪ sɪ o taa yɪ Wɛ kaanɪm yuutu. Kʊ yɪ Wɛ mʊ wú kur-

o, nɪnɛɛnɪ Dʟ dɛɛn na puli Dʟ kuri Aarɔn * te tɪn.
[5] Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ Zezi Krisi dɪ na yɪ Wɛ kaanɪm yuutu te tɪn. Kʊ daɪ nɪ wʊm mʊ beeri zulə yam kʊntʊ o pa o tɪtɪ. Wɛ nan mʊ tagɪ dɪd-o Dʟ wɪ:
«Nmʊ mʊ yɪ amʊ Bu,
yɪ zɪm amʊ dɪ jigi nmʊ Ko.»
[6] Wɛ daa ta tagɪ Dʟ tɔnɔ kʊm wʊnɪ jəgə kadoŋ nɪ Dʟ wɪ:
«Nmʊ wʊ́ ta n yɪ amʊ kaanɪm tu sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn,
nɪ Mɛlɪkisedɛkɪ *f1 * dɛɛn na yɪ te tɪn.»
[7] Zezi na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ maŋa kalʊ tɪn, o tiini o loori Wɛ dɪ baarɪ yɪ o yi-na nuŋə, o na ye nɪ Wɛ wʊ́ wanɪ Dʟ joŋ-o tʊʊnɪ wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ. Wɛ ma sɛ o loro kʊm, o na tu o tɪtɪ yɪ o sɛ-Dʟ lanyɪranɪ tɪn ŋwaanɪ. [8] Nan dɪ o na maŋɪ o yɪ Wɛ Bu tɪn dɪ, o na yaarɪ te tɪn mʊ pɛ o lwarɪ Wɛ ni sɛɛm na yɪ te tɪn. [9] O nan na kɪ kʊlʊ maama Wɛ na lagɪ o ti tɪn, o laan waɪ o vrɪ balʊ maama na sɛ o ni tɪn o pa ba na ŋwɪa kalʊ na ba ti tɪn Wɛ tee nɪ. [10] Wɛ ma brɪ nɪ o sɪɪnɪ o yɪ Dʟ kaanɪm yuutu, nɪ Mɛlɪkisedɛkɪ dɛɛn na yɪ te tɪn.

Cʊ-na á tɪtɪ sɪ á yɪ yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm

[11] Amʊ ya jɪgɪ wəənu zanzan mʊ sɪ a ta a brɪ abam kʊntʊ laŋa nɪ, kʊ nan tiini kʊ cana sɪ a pa á ni kʊ kuri, bɛŋwaanɪ abam laan jɪgɪ yawɔrɔ mʊ yɪ á bá wanɪ á ni kʊ kuri lɪla. [12] Kʊ na daɪ kʊntʊ ŋwaanɪ, kantʊ maŋa kam nɪ abam laan ya wʊ́ ta yɪ balʊ na maŋɪ sɪ á taá jɪgɪ Wɛ nɔɔna á zaasɪ tɪn mʊ. Kʊ nan na yɪ cɪga, kʊ fɪn mʊ sɪ nɔɔna mʊ joori ba brɪ abam Wɛ taanɪ dɪm dayigə wo-mwaalʊ tɪm. Abam nyɪ dɪ biə balʊ ta na wʊ yi sɪ ba di wʊdiu kʊlʊ na duunə tɪn, yɪ á maŋɪ sɪ á taá ŋɔgɪ yɪla mʊ nɪ bu-balɛ te. [13] Balʊ na jɪgɪ bu-balɛ wʊbʊŋa kʊntʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ ba ta yəri kʊlʊ na maŋɪ dɪ kʊlʊ na wʊ maŋɪ tɪn daanɪ. [14] Kʊ daarɪ balʊ wʊbʊŋa na bɪgɪ dɪ Wɛ cɪga kam tɪn mʊ di wʊdiu kʊlʊ na duunə tɪn. Bantʊ mʊ yəni ba tɔgɪ Wɛ cɪga kam, yɪ ba waɪ ba kuri wəənu tɪlʊ na lana yɪ tɪ maŋɪ sɪ ba kɪ tɪn, ba daarɪ tɪlʊ na wʊ maŋɪ tɪn.

6

[1] Nan pa-na dí kɛ wəənu tɪlʊ ba na maŋɪ ba da yigə ba brɪ abam Zezi Krisi cwəŋə kam wʊnɪ tɪn, sɪ dí daarɪ dí zaasɪ wəənu tɪlʊ na wʊ́ pa dí wʊbʊŋa bɪ Wɛ cɪga kam wʊnɪ tɪn. Abam daa wʊ maŋɪ sɪ á joori á puli Wɛ taanɪ dɪm zaasɪm, bɛŋwaanɪ á maŋɪ á zaasɪ á na wʊ́ ləni á wʊ á yagɪ kəm-balwaarʊ tɪlʊ na jɪgɪ abam tɪ ve tʊʊnɪ wʊnɪ tɪn, dɪ á na wʊ́ kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn. [2] Á maŋɪ á zaasɪ ba na wʊ́ miisi nɔɔna na wʊnɪ te tɪn woŋo, kʊ wəli dɪ ba na wʊ́ zi ba jɪa nɔɔna baŋa nɪ ba warɪ Wɛ ba ŋwaanɪ te tɪn, yɪ á kwəri á zaasɪ twa na wʊ́ bi te tɪn, kʊ wəli dɪ Wɛ na wʊ́ ba Dʟ di nabiinə sarɪya Dʟ ma kweeli te tɪn. [3] Á nan pa-na dí gaalɪ wəənu tɪm kʊntʊ dí kɛ, sɪ dí daarɪ dí kwaanɪ dí vu yigə, sɪ Wɛ wʊ́ zəni dɪbam yɪ dí wanɪ dí vu yigə.
[4] Kʊ na yɪ balʊ na maŋɪ ba sɛ Wɛ cɪga kam tɪn, ba na paalɪ ba yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm, nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá wanɪ o joori o dɪ-ba ka wʊnɪ. Bantʊ maŋɪ ba na Wɛ pooni dɪm, yɪ ba lwarɪ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ Wɛ na pɛ tɪn na yɪ te tɪn. Ba maŋɪ ba na Wɛ Joro * kʊm dam. [5] Ba maŋɪ ba lwarɪ Wɛ taanɪ dɪm na ywəmmə te tɪn, yɪ ba nɛ Wɛ paarɪ dɪlʊ na lagɪ dɪ ba tɪn dam na yɪ te tɪn. [6] Nɔɔna bantʊ dwi na yagɪ Wɛ cwəŋə tɔgɪm, nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá wanɪ o

pa ba ləni ba wʊ ba daa ta tɔgɪ Wɛ, bɛŋwaanɪ kʊ nyɪ nɪnɛɛnɪ bam tɪtɪ mʊ joori ba pa Wɛ Bu Zezi tʊʊn-dagara * kam yuu nɪ ba gʊ yɪ ba paɪ nɔɔna mwan-o te.
7 Kʊ nyɪ dɪ dʊa na nɪa lanyɪranɪ nɔɔnʊ kara nɪ te tɪn mʊ. Tɪga kam na nyɔgɪ dʊ-na bam yɪ ka daarɪ ka kɪ wʊdiiru lanyɪranɪ ka pa balʊ na dugi ka baŋa nɪ tɪn, Wɛ wʊ́ kɪ tɪga kam kʊntʊ lanyɪranɪ. 8 Kʊ daarɪ tɪga kam na nuŋi sabarɪ dɪ wo-kʊrrʊ yɪranɪ mʊ, kʊ brɪ nɪ ka yɪ kafɛ mʊ, yɪ fɪnfɪɪn na wəli da Wɛ wʊ́ cɔgɪ-ka Dʊ yagɪ, yɪ kʊ tiim nɪ baá zwɛ-ka dɪ mini mʊ.
9 A badon-sonnu-ba, dɪbam na maŋɪ dí ŋɔɔnɪ kʊntʊ dɪ, dí jɪgɪ abam cɪga nɪ á tɔgɪ cwə-ŋʊŋa kalʊ na wʊ́ pa á na vrɪm tɪn. 10 Wɛ yɪ cɪga tu mʊ. Dʊ nan bá swe á na maŋɪ á tʊŋɪ tɪtʊŋ-ŋʊna yalʊ tɪn. Dʊ ta bá swe á na soe-Dʊ lanyɪranɪ yɪ á tʊŋɪ á wəli Dʊ nɔɔna bam kʊ ba kʊ yi zɪm maama tɪn. 11 Amʊ nan na tiini a lagɪ kʊlʊ tɪn mʊ yɪ sɪ abam maama kwaanɪ á tɔgɪ Wɛ lanyɪranɪ kʊ vu kʊ yi kweelim, sɪ á laan na kʊlʊ maama á na jɪgɪ tɪɪna sɪ á na Wɛ tee nɪ tɪn. 12 Á nan yɪ pa yawɔrɔ zʊ abam. Á lwəni-na balʊ na fɔgɪ ba zɪgɪ dɪ pu-dɪa yɪ ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn. Bantʊ laan mʊ wʊ́ ba ba joŋi wo-laarʊ tɪlʊ Wɛ na goni ni sɪ Dʊ pa-ba tɪn.

Wɛ bá fɔgɪ Dʊ ləni Dʊ na goni ni sɪ Dʊ kɪ kʊlʊ tɪn

13 Wɛ dɛɛn na goni Dʊ ni dɪm dɪ Abraham * tɪn, kʊ yɪ Dʊ dugi dɪ Dʊ tɪtɪ mʊ, bɛŋwaanɪ woŋo daa tərə kʊ na dwe-Dʊ sɪ Dʊ du dɪ kʊ. 14 Wɛ goni Dʊ ni dɪm dɪd-o Dʊ wɪ:

«Amʊ wʊ́ kɪ nmʊ lanyɪranɪ,
yɪ aá pa n dwi puli zanzan.»

15 Wɛ na dugi kʊntʊ tɪn, Abraham dɛɛn ma vɔ pu-dɪa o cəgi taan, yɪ o laan ba o na Wɛ na goni Dʊ ni dɪm sɪ Dʊ pa-o kʊlʊ tɪn.
16 Kʊ na yɪ nabiinə na yəni ba du durə, baá ma kʊlʊ na dwe-ba tɪn yɪrɪ mʊ ba du, sɪ kʊ brɪ nɪ ba taanɪ dɪm yɪ cɪga, sɪ bʊbwɛa daa ta tərə. 17 Kʊ nan na yɪ Wɛ na goni Dʊ ni dɪm dɪ balʊ tɪn, Dʊ dɪ lagɪ sɪ ba lwarɪ lanyɪranɪ nɪ Dʊ bá fɔgɪ Dʊ yiri Dʊ ni dɪm. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Dʊ dugi durə Dʊ wəli dɪ Dʊ ni-gonim dɪm. 18 Wɛ na ba fɔɛ vwan tɪn ŋwaanɪ, wəənu tɪm kʊntʊ tɪle bá wanɪ tɪ ləni. Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ dɪbam balʊ na kɪ dí tɪtɪ Wɛ jɪŋa nɪ tɪn wʊ́ tiini dí zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ pu-dɪa, sɪ dí taá jɪgɪ tɪɪna nɪ dí wʊ́ na kʊlʊ Wɛ na tiŋi sɪ Dʊ pa dɪbam tɪn. 19 Tɪɪna yam dí na jɪgɪ Wɛ tee nɪ kʊntʊ tɪn tiini ya dana, yɪ ya bá wanɪ ya cɔgɪ. Ya maa paɪ dí wʊbʊŋa tigi jəgə dɪdʊa, yɪ ya paɪ dí yi Wɛ tɪtɪ jəŋə je mɛ na cɪgɪ dɪ gɔrɔ sɪ nabiinə yɪ zʊ tɪn. 20 Zezi nan mʊ maŋɪ o da yigə o zʊ jəgə kam kʊntʊ dɪbam ŋwaanɪ. Wʊntʊ mʊ jigi Wɛ kaanɪm yuutu sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn, nɪ Mɛlɪkisedɛkɪ dɛɛn na yɪ te tɪn.

7

Mɛlɪkisedɛkɪ dɛɛn yɪ pɛ mʊ yɪ o ta yɪ Wɛ kaanɪm tu

1 A laan lagɪ a ŋɔɔnɪ Mɛlɪkisedɛkɪ woŋo mʊ a brɪ abam. Wʊntʊ dɛɛn yɪ Salɛm tiinə pɛ mʊ, yɪ o kwəri o yɪ Yuutu Baŋa-Wɛ kaanɪm tu. Abraham * na kɪ jara o wanɪ pwa yɪ o laan ma joori maŋa kalʊ tɪn, mʊ Mɛlɪkisedɛkɪ jeer-o cwəŋə nɪ o sɔɔlɪ Wɛ o pa-o.
2 Abraham laan ma kwe wəənu tɪlʊ maama o na nɛ jara yam je nɪ tɪn o cɛ kuni fugə, o kwe kuni bɪdwɪ dɪm o pa Mɛlɪkisedɛkɪ. Mɛlɪkisedɛkɪ yɪrɪ dɪm kuri mʊ yɪ pɛ wʊlʊ na yɪ

‹Cɩga Tu› tɩn. Kʊ wəli da, o na yɩ Salɛm pɛ tɩn, kʊ dɩ kuri mʊ yɩ ‹Yazurə Pɛ›. [3] Dɩbam nan wʊ ni Mɛlɩkisedɛkɩ ko dɩ o nu ŋwa, yɩ dí yəri o kuri na puli mɛ tɩn. Dí nan yəri o lʊra dɛ dɩ o tʊʊnɩ maŋa. Kʊntʊ mʊ pɛ o nyɩ dɩ Wɛ Bu Zezi, yɩ o yɩ Wɛ kaanɩm tu sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn.

[4] Bʊŋɩ-na á nii Mɛlɩkisedɛkɩ dɛɛn na yɩ kamunu te tɩn. Dɩbam nabaarʊ Abraham dɛɛn ma cɛ wəənu tɩlʊ o na nɛ jara yam je nɩ tɩn kuni fugə, yɩ o lɩ kuni bɩdwɩ o pa-o. [5] Kʊ na yɩ balʊ na nuŋi Leevi * dwi dɩm wʊnɩ yɩ ba yɩ Wɛ kaanɩm tiinə tɩn, Wɛ ni dɩm pɛ-ba cwəŋə sɩ ba joŋi kuni kuri fugə wʊnɩ kuni bɩdwɩ dɩm ba donnə Yisɩrayɛlɩ * tiinə bam tee nɩ woŋo maama wʊnɩ, yɩ bantʊ dɩ nan yɩ Abraham dwi tiinə mʊ. [6] Mɛlɩkisedɛkɩ nan wʊ nuŋi Leevi dwi dɩm wʊnɩ. Nan dɩ kʊntʊ dɩ, o ta joŋi o wəənu təri Abraham tee nɩ. O ma daarɩ o sɔɔlɩ Wɛ o pa Abraham, yɩ Abraham nan ya mʊ yɩ wʊlʊ Wɛ na goni Dɩ ni dɩd-o tɩn. [7] Kʊ nan ba jɩgɩ bʊbwɛa nɩ, nɔɔnʊ na sɔɔlɩ Wɛ o pa o doŋ, wʊntʊ mʊ yɩ kamunu o dwe o na sɔɔlɩ o pa wʊlʊ tɩn.

[8] Wɛ kaanɩm tiinə balʊ na nuŋi Leevi dwi dɩm wʊnɩ tɩn dɛɛn yəni ba joŋi ba wəənu təri mʊ, bantʊ nan yɩ balʊ na tʊ tɩn mʊ. Kʊ daarɩ kʊ nan na yɩ Mɛlɩkisedɛkɩ, wʊntʊ ŋwɩ mʊ taan, nɩ Wɛ tɔnɔ kʊm na tagɩ te tɩn. [9-10] Abraham na cɛ o wəənu yɩ o pa Mɛlɩkisedɛkɩ o təri tɩn, ba ta wʊ lʊgɩ Leevi, yɩ o nan wʊ o nabaarʊ Abraham jana kam wʊnɩ. Leevi nan mʊ yɩ wʊlʊ dwi tiinə na jɩgɩ cwəŋə sɩ ba joŋi ba wəənu təri ba donnə Yisɩrayɛlɩ tiinə bam tee nɩ tɩn. Nan dɩ kʊntʊ dɩ, kʊ nyɩ dɩ Leevi tɔgɩ Abraham ŋwaanɩ mʊ o pa Mɛlɩkisedɛkɩ o təri.

[11] Wɛ dɛɛn tɔgɩ Leevi dwi tiinə kaanɩm * dɩm ŋwaanɩ mʊ Dɩ pa Dɩ cullu tɩm Yisɩrayɛlɩ tiinə. Bantʊ nan na yəni ba kaanɩ Baŋa-Wɛ te tɩn ya na maŋɩ fasɩ, Wɛ ya daa bá kuri kaanɩm tu wʊdoŋ wʊlʊ na daɩ Leevi dwi tu tɩn. Wɛ nan kuri wʊlʊ na yɩ kaanɩm tu nɩ Mɛlɩkisedɛkɩ dɛɛn na yɩ te tɩn, yɩ o wʊ nuŋi Aarɔn * dwi dɩm wʊnɩ. [12] Kʊntʊ, Wɛ na ləni Dɩ kaanɩm tu dwi dɩdoŋ wʊnɩ tɩn, kʊ maŋɩ sɩ Dɩ cullu tɩm dɩ tɔgɩ tɩ ləni mʊ. [13-14] Taanɩ dɩntʊ maama nan brɩ dí Yuutu Zezi Krisi woŋo mʊ. Wʊntʊ daɩ Leevi dwi tu. Dí ye nɩ ba lʊg-o Zuda * dwi dɩm wʊnɩ mʊ. Dwi dɩm kʊntʊ wʊnɩ nɔɔn-nɔɔnʊ nan wʊ fɔgɩ o ji Wɛ kaanɩm tu. Kʊ na yɩ Wɛ cullu tɩlʊ Dɩ na kɩ Moyisi * jɩŋa nɩ tɩn, tɩ wʊ pɛ Zuda dwi tiinə cwəŋə sɩ ba ji Wɛ kaanɩm tiinə.

Wɛ ləni kaanɩm tu wʊdoŋ mʊ, sɩ o taa nyɩ nɩ Mɛlɩkisedɛkɩ dɛɛn na yɩ te tɩn

[15] Dí nan sɩɩnɩ dí lwarɩ jaja nɩ Wɛ ləni kaanɩm tu wʊdoŋ mʊ, o na nyɩ dɩ Mɛlɩkisedɛkɩ dɛɛn na yɩ te tɩn. [16] Zezi na jigi Wɛ kaanɩm tu te tɩn wʊ tɔgɩ dwi dɩm cullu tɩm ŋwaanɩ, kʊ tɔgɩ o ŋwɩa kalʊ tʊʊnɩ na ba jɩgɩ dam ka baŋa nɩ tɩn ŋwaanɩ mʊ. [17] Wɛ nan tagɩ o taanɩ Dɩ wɩ:

> «Nmʊ mʊ wú ta n yɩ amʊ kaanɩm tu sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn,
> nɩ Mɛlɩkisedɛkɩ dɛɛn na yɩ te tɩn.»

[18] Kʊ ma brɩ nɩ Wɛ yagɩ cwə-doŋə kam mʊ, ka na bwənə yɩ ka ba zəni nɔɔna tɩn ŋwaanɩ. [19] Cullu tɩlʊ Wɛ na kɩ Moyisi * jɩŋa nɩ tɩn warɩ tɩ pa nɔɔna maŋɩ fasɩ Wɛ yigə nɩ. Kʊ daarɩ lele kʊntʊ, dí laan jɩgɩ tɩɩna lanyɩranɩ dɩ Wɛ na tiŋi cwə-laa kalʊ Dɩ pa dɩbam sɩ dí ma wanɩ dí tɔgɩ-ka dí vu dí yi Dɩ te tɩn.

[20] Wɛ nan dugi durə mʊ Dɩ wəli da. Leevi * dwi tiinə bam dɛɛn nan na jigi Wɛ kaanɩm

tiinə tɪn, Dɩ wʊ dugi durə kam kʊntʊ doŋ dɪ ba. [21] Kʊ daarɪ, Zezi nan na jigi Wɛ kaanɪm tu tɪn, Wɛ dugi durə mʊ dɪd-o Dɩ wɪ:

«Amʊ Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ dugi a durə,
yɪ a bá fɔgɪ a za a ni.
Nmʊ wú ta n yɪ amʊ kaanɪm tu sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»

[22] Wɛ na dugi Dɩ durə kam kʊntʊ tɪn, kʊ brɪ nɪ Zezi ŋwaanɪ mʊ Dɩ tiŋi cwə-laa Dɩ pa dɪbam, yɪ kantʊ garɪ cwə-doŋə kam.

[23] Kʊ na yɪ Leevi dwi tiinə balʊ dɛɛn na yɪ Wɛ kaanɪm tiinə tɪn, ba yɪ zanzan, tʊʊnɪ na yəni dɪ jaanɪ-ba yɪ ba ləni daanɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ. [24] Kʊ daarɪ Zezi mʊ yɪ wʊlʊ na jɪgɪ ŋwɪa sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan daa bá ləni o yuu nɪ o ji Wɛ kaanɪm tu. [25] Kʊntʊ tɪn, o waɪ o vrɪ balʊ na tɔgɪ o ŋwaanɪ ba yi Wɛ te tɪn maŋa maama, o na jɪgɪ ŋwɪa kalʊ na ba ti yɪ o loori Wɛ o pa-ba tɪn ŋwaanɪ.

[26] Zezi nan mʊ yɪ Wɛ kaanɪm yuutu wʊlʊ na maŋɪ tɪn dɪbam ŋwaanɪ. O jɪgɪ wʊ-poŋo, o yɪ nɔn-ŋʊm Wɛ yigə nɪ, o ba jɪgɪ lwarɪm. Wɛ ma lɪ-o nɔn-balwaarʊ tɪtarɪ nɪ, yɪ Dɩ zəŋ-o Dɩ ja Dɩ di wɛyuu Dɩ sɔŋɔ nɪ. [27] Kʊ na yɪ Wɛ kaanɪm yuu tiinə bam dɛɛn na yɪ te tɪn, dɛ maama ba yəni ba kaanɪ Baŋa-Wɛ mʊ sɪ Dɩ yagɪ ba tɪtɪ lwarɪm Dɩ ma cɛ-ba, yɪ ba laan daarɪ ba kaanɪ Wɛ ba donnə bam dɪ lwarɪm ŋwaanɪ. Kʊ nan na yɪ Zezi, wʊntʊ kwe o tɪtɪ mʊ o ma kaanɪ Wɛ kuni bɪdwɪ yɪranɪ, yɪ kʊntʊ jɪgɪ kuri sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [28] Cullu tɪlʊ Wɛ na kɪ Moyisi jɪŋa nɪ tɪn pa nabiinə jiri Wɛ kaanɪm yuu tiinə yɪ ba daa ta bwənə mʊ. Kʊ nan na yɪ Wɛ ni-gonim dɪlʊ Dɩ na dugi durə dɪ ŋwaanɪ tɪn, dɪntʊ laan mʊ ləni Moyisi cullu tɪm yuu nɪ, yɪ dɪ pa Wɛ tɪtɪ Bu wʊm ji Dɩ kaanɪm yuutu wʊlʊ na maŋɪ fasɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

8

Zezi Krisi mʊ yɪ Wɛ ni-dʊʊrɪ dɪm kaanɪm yuutu

[1] Taana yantʊ maama wʊnɪ taanɪ dɪlʊ na yɪ kamunu tɪn mʊ yɪ sɪ dɪbam jɪgɪ Wɛ kaanɪm yuutu wʊm kʊntʊ doŋ. Wʊntʊ mʊ je Wɛ-sɔŋɔ nɪ, Dam-Paŋwa Tu Wɛ paarɪ jangɔŋɔ kʊm jazɪm nɪ. [2] O maa wʊ Wɛ di-laa cɪga cɪga wʊnɪ o tʊŋɪ o pa-Dɩ. Jəgə kam kʊntʊ yɪ Yuutu Baŋa-Wɛ tɪtɪ sɔŋɔ mʊ, kʊ daɪ lʊgʊ baŋa vwe * dɪlʊ nabiinə na pugi sɪ ba taa zuli-Dɩ da tɪn.

[3] Wʊlʊ maama na yɪ Wɛ kaanɪm yuutu tɪn tɪtʊŋɪ yɪ sɪ o taa maɪ pɛɛra dɪ vara mʊ o kaanɪ Baŋa-Wɛ. Dɪbam Wɛ kaanɪm yuutu Zezi dɪ nan maŋɪ sɪ o taa jɪgɪ kʊlʊ o na wú pa Wɛ tɪn. [4] Zezi nan ya ta na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ, o bá ta yɪ Wɛ kaanɪm tu. Bɛŋwaanɪ Wɛ kaanɪm tiinə maŋɪ ba wʊ lʊgʊ baŋa nɪ, yɪ ba yəni ba maɪ pɛɛra ba ma kaanɪ Wɛ, kʊ maŋɪ dɪ Moyisi * cullu tɪm na brɪ te tɪn. [5] Bantʊ na yəni ba tʊŋɪ ba pa Wɛ te tɪn yɪ wəənu tɪlʊ na wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn nyɪnyʊgʊ dɪ tɪ luluŋu mʊ. Moyisi dɛɛn na lagɪ o pu vwe dɪlʊ nɔɔna na wú ta paɪ Wɛ zulə dɪ wʊnɪ tɪn, Wɛ dɛɛn brɪ-o o na wú kɪ te, yɪ Dɩ ta Dɩ wɪ: «Kwaanɪ n kɪ wəənu tɪm maama sɪ tɪ taa nyɪ nɪ amʊ na maŋɪ a brɪ-m piu kʊm yuu nɪ te tɪn.»

[6] Kʊ daarɪ lele kʊntʊ, Zezi na tʊŋɪ o pa Wɛ te tɪn tiini kʊ jɪgɪ kuri lanyɪranɪ kʊ dwe kaanɪm tiinə bam tɪtʊŋa yam maama, nɪ ni-dʊʊrɪ dɪlʊ Wɛ na tɔgɪ Zezi ŋwaanɪ Dɩ go Dɩ

pa dɪbam tɪn na lana dɪ dwe dayigə ni-gonim dɪm na yɪ te tɪn. Bɛŋwaanɪ Wɛ na goni ni-dʊʊrɪ dɪm sɪ Dʟ pa dɪbam kʊlʊ tɪn tiini kʊ lana kʊ dwe Dʟ ni-doori dɪm. [7] Dayigə ni dɪlʊ Wɛ na goni Dʟ pa Dʟ nɔɔna bam tɪn ya na maŋɪ fasɪ, Dʟ ya daa bá go ni dɪdoŋ Dʟ ləni dɪntʊ yuu nɪ. [8] Wɛ dɛɛn nan brɪ nɪ Dʟ nɔɔna bam kɪ ba tusi mʊ. Kʊntʊ mʊ Dʟ tagɪ Dʟ wɪ:

«Maŋa maa bɪɪna, yɪ amʊ wú go ni-dʊʊrɪ a pa a nɔɔna bam,
kʊ nan yɪ Yisɪrayɛlɪ * dwi tiinə dɪ Zuda * dwi tiinə bam maama mʊ.
[9] Ni-dʊʊrɪ dɪntʊ bá ta nyɪ dɪ dayigə ni dɪlʊ amʊ na goni a pa ba nabaara bam
maŋa kalʊ a na jaanɪ ba jɪŋa a pa ba nuŋi Ezipi * tɪʊ kʊm wʊnɪ tɪn.
Bantʊ dɛɛn wʊ sɛ ba tɔgɪ ni dɪlʊ amʊ na goni dɪ ba tɪn.
Kʊntʊ mʊ pa a yigə daa təri ba wʊnɪ.»

Mʊ Yuutu Baŋa-Wɛ na tagɪ kʊlʊ tɪn.

Dʟ daa ta ma ta Dʟ wɪ:

[10] «Kantʊ maŋa kam na kɛ,
amʊ wú go ni a pa Yisɪrayɛlɪ dwi tiinə bam nɪ:
‹Amʊ wú pa a ni-taana yam zʊ ba wʊbʊŋa,
yɪ a pa ya pəni ba bɪcara nɪ.
Amʊ wú ta yɪ ba Tu Wɛ,
yɪ ba dɪ wú ta yɪ amʊ nɔɔna.
[11] Bantʊ nabwənə dɪ ba dɪdɛɛra maama wú lwarɪ amʊ na yɪ wʊlʊ tɪn.
Ba wʊlʊwʊlʊ daa wʊ maŋɪ sɪ o brɪ o doŋ nɪ amʊ mʊ yɪ ba Yuutu.
[12] Maŋa kam kʊntʊ nɪ amʊ wú duri ba ŋwaŋa dɪ ba lwarɪm dɪm,
yɪ a daa bá guli ba kəm-balwaarʊ tɪm.› »

[13] Wɛ na ŋɔɔnɪ Dʟ ni-dʊʊrɪ dɪm taanɪ kʊntʊ doŋ tɪn, kʊ brɪ nɪ Dʟ dayigə ni dɪm laan jigi ni-doori mʊ. Woŋo kʊlʊ nan na doori yɪ kʊ wʊra kʊ cɔgɪ tɪn lagɪ kʊ kɛ lele mʊ.

9

Nɔɔna na zuli Wɛ te lʊgʊ baŋa vwe dɪm wʊnɪ tɪn

[1] A lagɪ a ta dayigə ni-gonim dɪm dɪ nɔɔna na tɔgɪ dɪ ŋwaanɪ ba zuli Wɛ te tɪn woŋo mʊ. Kʊ yɪ nabiinə mʊ pugi vwe * lʊgʊ baŋa nɪ sɪ ba taa zuli Wɛ da, yɪ cullu brɪ ba na wú ta zuli-Dʟ te tɪn. [2] Vwe dɪm kʊntʊ wʊ nan cɛ di sɪle mʊ. Dɪ kwaga digə kam yɪrɪ mʊ ‹Wɛ-di-laa *›, yɪ ka jɪgɪ min-zwən-kamunu. Taabʊlʊ maa zɪgɪ da, yɪ dɪpɛ dɪlʊ na yɪ Wɛ nyɪm tɪn tigi kʊ baŋa nɪ. [3] Yigə digə dɪ maa wʊra, ka yɪrɪ mʊ ‹Wɛ-di-laa cɪga cɪga›, yɪ ba lə gar-jalɪ ba ma cɪ-ka. [4] Kaanɪm bimbim maa zɪgɪ da, dɪ yɪ səbu-sɪŋa mʊ ba mɛ ba zi, dáanɪ mʊ ba zwɛ wəənu tɪlʊ lwəm na ywəmmə tɪn ba pa-Dʟ. Wɛ ni-gonim daka kam dɪ maa wʊra ba na mɛ səbu-sɪŋa ba ma zi-ka. Ka wʊ kʊm maa jɪgɪ səbu-sɪŋa zʊŋa, ka dɪ wʊ na jɪgɪ wʊdiu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ ‹Maanɪ *› tɪn. Nacəgə kalʊ na yɪ Aarɔn * nyɪm yɪ ka dɛɛn puli vɔɔrʊ tɪn dɪ maa wʊ daka kam wʊnɪ, kʊ wəli dɪ kandwa-pɪlɛ sɪle Wɛ cullu tɪm na pʊpʊnɪ sɪ baŋa nɪ tɪn. [5] Ba dɛɛn ma kɪ malɛsɪ * sɪle nyɪnyʊgʊ ba zɪgɪ da, yɪ sɪ vwana yam kwəli daka kam baŋa, mʊ jəgə kalʊ Wɛ na saarɪ nabiinə lwarɪm da tɪn. Malɛsɪ sɪm nyɪnyʊgʊ kʊm brɪ nɪ Baŋa-Wɛ mʊ wʊ jəgə kam kʊntʊ nɪ dɪ Dʟ paarɪ-zulə yam.

Kʊ nan daɪ lele kʊntʊ mʊ a lagɪ sɪ a ŋɔɔnɪ wəənu tɪm kʊntʊ taanɪ zanzan a brɪ abam.

[6] Vwe dɪm dɪ dɪ wʊ wəənu tɪm na fɔgɪ tɪ kwɛ kʊntʊ tɪn, Wɛ kaanɪm tiinə bam yəni ba
zʊʊrɪ kwaga digə kam wʊ dɛ maama mʊ ba tʊŋɪ ba paɪ Wɛ. [7] Kʊ nan na yɪ yigə digə
kam, Wɛ kaanɪm yuutu wʊm yɪranɪ mʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ o zʊ ka wʊ bɪdwɪ bɪm maama
wʊnɪ. Wʊntʊ nan na lagɪ o zʊ, o maŋɪ sɪ o ja varɪm jana mʊ o zʊ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ o
tɪtɪ tusim dɪ nɔɔna bam dɪ tusim ŋwaanɪ, sɪ Wɛ yagɪ Dɩ ma cɛ-ba.
[8] Kʊntʊ, Wɛ Joro * kʊm laan brɪ dɪbam nɪ, maŋa kalʊ dayigə vwe dɪm ya ta na zɪgɪ tɪn,
cwəŋə dɛɛn ya tərə sɪ nɔɔna wanɪ ba zʊ Wɛ-di-laa cɪga cɪga kam wʊnɪ. [9] Kʊ maa yɪ
nyɪnyʊgʊ mʊ kʊ na brɪ dɪbam zɪm wəənu tɪm na yɪ te tɪn. Kʊ brɪ nɪ pɛɛra dɪ vara balʊ
maama nabiinə na kwe ba ma kaanɪ Wɛ tɪn bá wanɪ ya pa wʊlʊ na mɛ-ya o ma zuli Wɛ
tɪn bɪcarɪ kwɛ fasɪ dɪ Wɛ. [10] Ba zaasɪ-ba wəənu tɪlʊ ba na wú di yɪ ba nyɔ tɪn, dɪ n na wú
kɪ te sɪ n ta n yɪ lanyɪranɪ tɪn cullu mʊ. Tɪ maama nan yɪ lʊgʊ baŋa wəənu cullu mʊ, yɪ tɪ
jɪgɪ kuri sɪ kʊ taa ve maŋa kam Wɛ na wú fɔgɪ Dɩ tiŋi Dɩ cwə-dʊŋa kam tɪn yɪranɪ má
mʊ.

Zezi Krisi na pɛ dɩ́ na cwəŋə sɪ dɩ́ zuli Wɛ te tɪn

[11] Zezi Krisi laan mʊ nan tu o ji kaanɪm yuutu dɪbam ŋwaanɪ. Kʊ ma pa dɩ́ joŋi o ŋwɪ-
dʊŋa wo-laarʊ tɪlʊ na maŋɪ tɪ wʊra tɪn. Zezi na zʊ Wɛ te dɪbam ŋwaanɪ tɪn, kʊ yɪ Wɛ-
sɔŋɔ cɪga cɪga mʊ o zʊa, yɪ kʊntʊ tiini kʊ lana kʊ dwe lʊgʊ baŋa vwe * dɪm. O na zʊ mɛ
tɪn daɪ vwe dɪlʊ nabiinə na pugi tɪn. [12] O ma vu o zʊ Wɛ-di-laa * kʊm wʊnɪ. Kʊ yɪ bɪdwɪ
yɪranɪ mʊ o zʊa, maŋa kalʊ na ba ti tɪn ŋwaanɪ. O nan wʊ mɛ bʊbalɪ naa nabalɪ jana o
zʊ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ. Kʊ yɪ o tɪtɪ jana mʊ o mɛ o ŋwɪ dɪbam lwarɪm jɪnɪ, yɪ o vrɪ
dɪbam lwarɪm wʊnɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [13] Wɛ ni-doori dɪm brɪ nɪ nɔɔnʊ
wʊlʊ na cɔgɪ culu tɪn, ba maŋɪ sɪ ba ma bʊnɪ dɪ nabɛ jana mʊ dɪ na-pwala kalʊ ba na
zwɛ tɪn tɪntwarɪm ba misi nɔɔnʊ wʊm yɪra nɪ. Ba na kɪ kʊntʊ mʊ, kʊʊ́ kwɛ nɔɔnʊ wʊm sɪ
kʊ maŋɪ dɪ cullu tɪm na brɪ te tɪn. [14] Vara jana na waɪ nɔɔna ka kwɛ tɪn, Zezi na tɪgɪ yɪ o
jana kam nuŋi tɪn, kʊ bá tiini kʊ fɔgɪ nɔɔna kʊ kwɛ dɪ Wɛ kʊ dwəni na? Zezi tɔgɪ Wɛ Joro
* kʊlʊ na wʊra sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn ŋwaanɪ o ji kaanɪm * dɪlʊ na lana fasɪ
tɪn Wɛ yigə nɪ. O na kaanɪ Baŋa-Wɛ dɪbam ŋwaanɪ kʊntʊ tɪn, kʊ ma pa dɩ́ bɪcara kwɛ
fasɪ dɪ kəm-balwaarʊ tɪlʊ ya na jɪgɪ dɪbam tɪ ve tʊʊnɪ wʊnɪ tɪn, yɪ dɩ́ daarɪ dɩ́ zuli Ŋwɪa
Tu Baŋa-Wɛ.
[15] Kʊntʊ ŋwaanɪ Zezi mʊ yɪ wʊlʊ Wɛ na dɛ o ŋwaanɪ Dɩ tiŋi Dɩ ni-dʊʊrɪ dɪm dɪ nabiinə
tɪn. O na sɛ o tɪ o ma ŋwɪ ba lwarɪm jɪnɪ tɪn, o waɪ o vrɪ-ba dɪ ba na kɪ kʊlʊ ba cɔgɪ Wɛ
dayigə ni-gonim dɪm tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ balʊ maama Wɛ na kuri sɪ ba taa yɪ Dɩ biə tɪn
waɪ ba joŋi Dɩ wo-laarʊ tɪlʊ na ba ti tɪn, nɪ Dɩ na goni ni sɪ Dɩ pa-ba te tɪn.
[16-17] Kʊ nyɪ dɪ nɔɔnʊ na pɛ ni nɪ, o na tɪga o daarɪ, ba na wú cɛ o wəənu te tɪn mʊ.
Maŋa kalʊ o ta na ŋwɪ tɪn, o ni dɪm kʊntʊ ba jɪgɪ kuri. Kʊ daarɪ o nan na tɪga, ba laan wú
cɛ o wəənu tɪm sɪ kʊ maŋɪ dɪ o ni dɪm na tagɪ te tɪn. [18] Kʊntʊ, Wɛ na goni Dɩ dayigə ni
dɪm Dɩ pa Dɩ nɔɔna bam tɪn, ba mɛ vara jana mʊ ba ma brɪ nɪ Dɩ ni-gonim dɪm jɪgɪ kuri.
[19] Moyisi * dɛɛn tɔɔlɪ Wɛ niə yam maama na yɪ te tɪn mʊ o brɪ Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam. O
laan ma kwe nabalɪ dɪ bʊbalɪ jana o wəli dɪ na, yɪ o kwe daa, ka yɪrɪ mʊ ‹Yisopi›, o vɔ
gungun-sʊŋʊ ka ni nɪ o lu jana kam wʊnɪ o ma misi tɔnɔ kʊlʊ Wɛ niə yam na pʊpʊnɪ kʊ
wʊnɪ tɪn baŋa nɪ, yɪ o daarɪ o misi Yisɪrayɛlɪ tiinə bam maama yɪra nɪ. [20] O dɛɛn na kɪ

kʊntʊ tɪn, o ma ta dɪ ba o wɪ: «Jana kantʊ brɪ nɪ Wɛ ni-gonim dɪm jɪgɪ kuri sɪ á taá tɔgɪ-dɪ.»
[21] Moyisi daa ta ma kwe jana kam o ma misi vwe dɪm dɪ wəənu tɪlʊ maama na wʊ dɪ wʊnɪ yɪ ba ma zuli Wɛ tɪn. [22] Kʊ yɪ cɪga mʊ, Wɛ cullu tɪm brɪ nɪ nɔɔna maŋɪ sɪ ba ma vara jana mʊ ba ma fɔgɪ ba kwɛ wəənu tɪlʊ maama na jɪgɪ digiru Wɛ yigə nɪ tɪn. Wəənu tɪlʊ ba na ba maɪ jana ba kwɛ tɪn yɪ fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ. Jana nan ya na wʊ nuŋi, Wɛ bá yagɪ nɔɔna lwarɪm Dƛ ma cɛ-ba.

Zezi Krisi kaanɪm dɪm mʊ saarɪ nɔɔna lwarɪm

[23] Lʊgʊ baŋa vwe * dɪm wəənu yɪ Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪlʊ na yɪ cɪga tɪn nyɪnyʊgʊ mʊ, yɪ tɪ maŋɪ sɪ tɪ fɔgɪ tɪ kwɛ dɪ jana kʊntʊ doŋ mʊ. Kʊ daarɪ Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪm tɪtɪ na wú fɔgɪ tɪ kwɛ te tɪn, kʊ fɪn mʊ sɪ ba kɪ kaanɪm * dɪlʊ na wú ta dwe faŋa nyɪm dɪm tɪn ba pa Wɛ. [24] Zezi Krisi nan na zʊ Wɛ te tɪn, kʊ daɪ vwe dɪlʊ nabiinə na pugi yɪ dɪ lwəni Wɛ-sɔŋɔ na yɪ te cɪga cɪga tɪn mʊ o zʊa. O nan sɪɪnɪ o zʊ Wɛ te Dƛ sɔŋɔ nɪ mʊ, yɪ o zɪgɪ Wɛ yigə nɪ dɪbam zənə ŋwaanɪ. [25] Zwifə kaanɪm yuutu wʊm dɛɛn yəni o maɪ vara jana mʊ o zʊ Wɛ-di-laa kʊm wʊ bɪnɪ maama o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ. Kʊ nan na yɪ Zezi, wʊntʊ na zʊ Wɛ te tɪn, o mɛ o tɪtɪ mʊ o kɪ kaanɪm kuni bɪdwɪ o pa-Dƛ. [26] Kʊ ya na daɪ kʊntʊ, Zezi ya wú ta yaarɪ o tʊ kuni zanzan mʊ, kʊ na zɪgɪ lʊgʊ baŋa pulim nɪ sɪ kʊ ba kʊ yi zɪm. Kʊ nan na yɪ te tɪn, o laan tu lʊgʊ baŋa kweelim maŋa nɪ mʊ. O tu bɪdwɪ mʊ, yɪ o ba o tɪ o kaanɪ Baŋa-Wɛ sɪ kʊ pa nabiinə lwarɪm saarɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [27] Nɔɔnʊ maama maŋɪ sɪ o tɪ kuni bɪdwɪ mʊ, sɪ Wɛ laan di o sarɪya. [28] Kʊntʊ, Zezi Krisi dɪ nan tu o tɪ bɪdwɪ mʊ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ, sɪ o lɪ nɔɔna zanzan lwarɪm o yagɪ. O nan ta wú joori o ba lʊgʊ baŋa. Kʊ nan daa daɪ nɔɔna lwarɪm saarɪm ŋwaanɪ, kʊ laan yɪ sɪ o joŋi balʊ na jɪgɪ tɪɪna sɪ o joori o ba tɪn ŋwaanɪ mʊ.

10

[1] Kʊ na yɪ Wɛ cullu tɪlʊ Dƛ na kɪ Moyisi * jɪŋa nɪ tɪn, tɪ lagɪ tɪ brɪ wo-laarʊ tɪm dí na wú ba dí joŋi Wɛ tee nɪ tɪn na yɪ te tɪn mʊ. Tɪ nan yɪ lulunnu mʊ, tɪ daɪ nɪ Wɛ-sɔŋɔ wəənu tɪm tɪtɪ na yɪ te tɪn. Tɪ paɪ nɔɔna joori ba kaanɪ Baŋa-Wɛ mʊ bɪm maama taan taan. Kʊntʊ ŋwaanɪ tɪ bá wanɪ tɪ pa balʊ na tɔgɪ tɪ ŋwaanɪ ba zuli Wɛ tɪn bɪcara kwɛ fasɪ.
[2] Wɛ cullu tɪm ya na waɪ tɪ paɪ balʊ na zuli-Dƛ tɪn lwarɪm saarɪ dɪ tiə, ba ya daa bá bʊŋɪ nɪ ba lwarɪm ta wʊ ba yuu nɪ, yɪ ba ya daa bá ta kaana. [3] Ba nan na kaanɪ Wɛ bɪm maama wʊnɪ tɪn, kʊ paɪ ba joori ba guli nɪ ba lwarɪm dɪm ta wʊ ba yuu nɪ mʊ.
[4] Bɛŋwaanɪ nabiinə lwarɪm bá wanɪ dɪ saarɪ dɪ nabalɪ dɪ bʊbalɪ jana.
[5] Kʊntʊ ŋwaanɪ mʊ Zezi dɛɛn na lagɪ o ba lʊgʊ baŋa maŋa kalʊ tɪn, o tagɪ dɪ o Ko Wɛ o wɪ:

«Nmʊ ba lagɪ nabiinə na maɪ vara dɪ pɛɛra ba kaanɪ-m te tɪn.
Nmʊ nan pɛ amʊ nabiinu yɪra mʊ,
sɪ a ma-ya a kɪ nmʊ wʊbʊŋa lʊgʊ baŋa nɪ.
[6] Kʊ na yɪ nɔɔna na yəni ba gʊ vara ba zwɛ ba ma kaanɪ-m te tɪn,
naa ba na kaanɪ te sɪ kʊ ma saarɪ ba lwarɪm tɪn,

kikiə yam kʊntʊ maama ba poli nmʊ wʊ.
[7] Amʊ maa wɪ:
‹A Ko Wɛ, nii amʊ da,
sɪ a kɪ nmʊ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn,
nɪ kʊ na pʊpʊnɪ amʊ taanɪ nmʊ tɔnɔ kʊm wʊnɪ faŋa faŋa te tɪn.› »
[8] Zezi maŋɪ o da yigə o ta o wɪ: «Nmʊ ba lagɪ sɪ nabiinə ma vara dɪ pɛɛra ba ma kaanɪ nmʊ, naa ba gʊ vara ba zwɛ ba ma kaanɪ nmʊ, naa ba kaanɪ sɪ kʊ ma saarɪ ba lwarɪm. Wəənu tɪntʊ maama ba poli nmʊ wʊ.» Nan dɪ tɪ na maŋɪ tɪ tɔgɪ Wɛ cullu tɪm na brɪ te tɪn dɪ. [9] O laan ma daarɪ o ta o wɪ: «Nii amʊ da, sɪ a kɪ nmʊ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn.» Kʊntʊ brɪ nɪ Wɛ saarɪ Dɩ dayigə kaanɪm * ni dɪm Dɩ yagɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ ləni kaanɪm dɪdoŋ mʊ. [10] Dɪntʊ mʊ yɪ Zezi Krisi na kɪ o Ko Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn maama, yɪ o ma o tɪtɪ yɪra o ma kaanɪ kuni bɪdwɪ, yɪ kʊ jɪgɪ kuri sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn, sɪ kʊ pa dí taá jɪgɪ wʊ-poŋo Wɛ yigə nɪ.
[11] Lʊgʊ baŋa kaanɪm tiinə yəni ba zɪgɪ wɛɛnɪ mʊ ba tʊŋɪ dɛ maama, ba gʊ vara ba ma kaana maŋa maama, yɪ ba kaanɪm dɪm kʊntʊ nan warɪ lwarɪm dɪ saara. [12] Kʊ nan na yɪ Zezi, wʊntʊ kwe o tɪtɪ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ bɪdwɪ yɪranɪ má mʊ, yɪ kʊ saarɪ nabiinə lwarɪm sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. O na kɪ kʊntʊ o ti tɪn, o ma vʊ o jəni Baŋa-Wɛ jazɪm nɪ, [13] yɪ o laan cəgi maŋa kalʊ Wɛ na wʊ́ kɪ o dʊna maama o nɛ kuri nɪ sɪ o nɔ-ba nɪ tɪga te tɪn. [14] Kʊntʊ, o kaanɪ Wɛ kuni bɪdwɪ mʊ, sɪ kʊ pa nɔɔna taa jɪgɪ wʊ-poŋo sɪ ba bɪcara kwɛ fasɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.
[15] Wɛ Joro * kʊm dɪ nan brɪ dɪbam jaja nɪ wəənu tɪm kʊntʊ yɪ cɪga mʊ. Kʊ dɛ yigə kʊ ta kʊ wɪ:
[16] «Amʊ Yuutu Baŋa-Wɛ tagɪ a wɪ:
‹Kantʊ maŋa kam na kɛ,
amʊ wʊ́ go ni a pa a nɔɔna bam nɪ:
Amʊ wʊ́ pa a ni-taana yam zʊ ba bɪcara,
yɪ a pa ya pəni ba wʊbʊŋa nɪ.› »
[17] Dɩ daa ta ma ta Dɩ wɪ:
«Amʊ daa bá guli ba lwarɪm dɪ ba kəm-balwaarʊ tɪm.»
[18] Wɛ nan na yagɪ nabiinə kəm-balwaarʊ tɪm Dɩ ma cɛ-ba tɪn, kʊ daa wʊ maŋɪ sɪ ba gʊ vara ba ma kaanɪ-Dɩ ba lwarɪm saarɪm ŋwaanɪ.

Dí na maŋɪ sɪ dí zɪgɪ dɪ baarɪ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ te tɪn

[19] A ko-biə-ba, dí laan jɪgɪ ni sɪ dí zʊ Wɛ-di-laa * cɪga cɪga kam wʊnɪ, Zezi Krisi na tɪga yɪ o jana nuŋi tɪn ŋwaanɪ. [20] Wʊntʊ nan mʊ pʊrɪ cwə-dʊŋa o pa dɪbam, yɪ kantʊ mʊ paɪ ŋwɪa. O maa kaarɪ gar-jalɪ dɪm dɪ ya na wʊ dɪbam dɪ Wɛ laŋa nɪ tɪn, dɪ o na kwe o yɪra yam o kaanɪ Baŋa-Wɛ tɪn ŋwaanɪ. [21] Kʊntʊ, dɪbam jɪgɪ Wɛ kaanɪm tu cɪga cɪga o na nii Wɛ tɪtɪ nɔɔna bam baŋa nɪ. [22] Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí fʊfɔ dí twɛ Wɛ te dɪ wʊbʊŋ-ŋʊna dɪ baarɪ dɪlʊ na brɪ nɪ dí jɪgɪ wʊ-dɪdʊa fasɪ dɪ Wɛ tɪn. Wɛ kwɛ dí bɪcara kʊ pa dí daa ba bʊŋɪ nɪ dí lwarɪm ta wʊ dí yuu nɪ, yɪ Dɩ zarɪ dɪbam dɪ na-ŋʊna. [23] Pa-na dí brɪ nɪ dí jɪgɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ yɪ bʊbwɛa tərə, Dɩ na goni ni Dɩ pa dɪbam yɪ Dɩ bá fɔgɪ Dɩ kwanɪ-dɪ tɪn ŋwaanɪ. [24] Pa-na dí taá ye da-ni nɪ, sɪ dí taá zəni daanɪ, sɪ dí taá soe daanɪ, sɪ dí taá kɪ

kəm-laaru. [25] Á yı pa dí yagı da-kikilim Wɛ zulə ŋwaanı nı badaara na yagı te tın. Nan
kwaanı-na á tiini á taá wəli daanı kuntu, sı ku pa á na baarı, á na lwarı nı dí Yuutu wum
dɛ dım twɛ tın ŋwaanı.
[26] Nɔɔnu wulu na lwarı Wɛ cıga kam tın, o ta na paalı o kı lwarım, kaanım * daa tərə
dı na wú pa o lwarım dım saarı. [27] Ku laan nan daarı sı fuunı mu taa jıgı kuntu tu dı Wɛ
na wú kı-o te tın. Wɛ na di o sarıya, Dl laan wú pa o zu min-fɔrɔ kulu na wú cɔgı balu
maama na vın Wɛ tın wu. [28] Ku na yı Wɛ cullu tılu Dl na kı Moyisi * jıŋa nı tın, nɔɔnu na
cɔgı-tı, yı nɔɔna bale naa batɔ na yı maana tiinə, baá gu kuntu tu mu o kəm-lɔŋɔ kum
ŋwaanı yı ŋwaŋa bá ta wura. [29] Ku daarı nɔɔnu wulu nan na yáalı Wɛ tıtı Bu wum tın,
kuntu tu bá tiini o na cɔgım ku gaalı Wɛ tee nı na? Kuntu tu paı Zezi jana kam Wɛ na dɛ
ka ŋwaanı Dl tiŋi Dl ni-duurı dım tın yı kafɛ mu, yı ku nan yı jana kam kuntu mu Wɛ mɛ
Dl fɔgı Dl kwɛ nɔɔnu wum kuntu bıcarı. Kuntu tu daa ta twı Wɛ Joro * kum ku na paı
nɔɔna Wɛ zaanı dım tın mu. Kuntu tın, o bá tiini o na cam na? [30] Dıbam nan maŋı dí ye
wulu wum o na tagı o wı:

«Amu mu yı wulu na wú cɔgı nɔɔna dı ba kəm-balwaaru tın.
Amu wú pa ba joori ba na kulu na maŋı dı ba tın.»

Ku ta pupunı nı:

«Baŋa-Wɛ wú di Dl nɔɔna sarıya.»

[31] Ku nan wú ta tiini ku yı lɛɛru dı wulu na kı o cɔgı yı Ŋwıa Tu Baŋa-Wɛ jıŋa zu-o sı Dl
pa o na cam tın.
[32] Nan guli-na abam dɛɛn na dɛ yigə á na Wɛ pooni dım cıga cıga yı á yaarı zanzan te
tın. Cam dım nan wu wanı abam á na vɔgı pu-dıa tın ŋwaanı. [33] Maŋa kadoŋ nı ba yəni
ba twı abam yı ba bɛɛsı abam nɔn-kɔgɔ yigə nı. Maŋa kadoŋ nı dı, á yəni á sɛ sı á tɔgı
á wəli balu dı na nɛ abam yaara yam doŋ tın, [34] ku pɛ á tɔgı á na yaara dı balu na wu
pıına digə nı tın. Nɔɔna maa yəni ba vrı abam wəənu yı á cım dı wupolo, bɛŋwaanı á
ye nı á maŋı á jıgı kulu na tiini ku lana ku dwe, yı kuú ta wu abam tee nı sı ku taa ve
maŋa kalu na ba ti tın. [35] Á yı yagı á na jıgı baarı te tın, sı kuú pa á na nyɔɔrı zanzan
Wɛ tee nı. [36] Á nan maŋı sı á taá jıgı pu-dıa, sı á taá ma kı Wɛ wubuŋa na lagı te tın, sı
á daarı á joŋi wo-laaru tılu Dl na goni ni sı Dl pa abam tın. [37] Ku nan pupunı Wɛ tɔnɔ
kum wunı ku wı:

«Ku daarı fıın mu sı wulu na lagı o ba tın laan ba.
O bá daanı.
[38] Wulu maama na jıgı cıga amu Baŋa-Wɛ tee nı tın mu yı wulu na kı o wu-dıdua
dı amu tın,
oó na ŋwıa cıga cıga.
O nan na joori kwaga,
amu bá ta jıgı wupolo dıd-o.»

[39] Dıbam nan daı balu na joori kwaga yı ba ga ŋwıa Wɛ tee nı tın. Dí yı balu na kı dí
wu-dıdua dı Wɛ yı dí wú na ŋwıa Dl tee nı tın mu.

11

Wʊ-dɪdʊa kəm dɪ Wɛ na yɪ te tɪn

[1] Nmʊ na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, kʊ kuri mʊ n ye lanyɪranɪ nɪ nmʊ wʊ́ sɪɪnɪ n na wəənu tɪlʊ n na tɪɪnɪ tɪn. Kʊ kuri mʊ n ta n jɪgɪ cɪga nɪ wəənu tɪlʊ n na ba naɪ dɪ n yiə tɪn sɪɪnɪ tɪ wʊra. [2] Nɔɔna balʊ na dɛ Wɛ cwəŋə faŋa faŋa tɪn, kʊ yɪ ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ ba yɪrɪ zaŋɪ.

[3] Kʊ yɪ dɪbam dɪ na kɪ dʊ́ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ paɪ dʊ́ lwarɪ nɪ, Wɛ mɛ Dʟ ni-taanɪ mʊ Dʟ kɪ lʊgʊ baŋa dɪ wɛyuu maama. Kʊntʊ mʊ dʊ́ sɛ nɪ Wɛ kwe wəənu tɪlʊ na ba naɪ dɪ yiə tɪn mʊ Dʟ ma kɪ tɪlʊ dʊ́ na waɪ dʊ́ naɪ dɪ yiə tɪn.

[4] Abɛlɪ dɛɛn na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ o kaanɪm * dɪm ja kuri dɪ dwəni Kayin * nyɪm dɪm. O wʊ-dɪdʊa kam mʊ pɛ Wɛ wɪ, o yɪ cɪga tu, Wɛ na sɛ o pɛɛra yam tɪn ŋwaanɪ. O daa tərə yɪ o wʊ-dɪdʊa kam ŋwaanɪ nan paɪ o taanɪ ta wʊra.

[5] Enɔkɪ dɪ na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ Dʟ kwe-o Dʟ ja Dʟ di Dʟ sɔŋɔ, yɪ tʊʊnɪ wʊ jaan-o. Wɛ na kwe-o kʊntʊ tɪn, nɔɔn-nɔɔnʊ daa wʊ nɛ o je. Kʊ nan na wʊ́ loori kʊntʊ tɪn, kʊ maŋɪ kʊ ta Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ, o poli Wɛ wʊ. [6] Nɔɔnʊ nan na ba jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ, o bá wanɪ o pa Wɛ wʊ poli. Wʊlʊ maama na twɛ Wɛ tɪn, kʊ fɪn mʊ sɪ kʊntʊ tu taa jɪgɪ wʊ-dɪdʊa o sɛ nɪ Wɛ sɪɪnɪ Dʟ wʊra yɪ Dʟ kɪ balʊ na lagɪ sɪ ba yi Dʟ te tɪn lanyɪranɪ.

[7] Nowe * dɪ dɛɛn na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ pɛ o sɛ Dʟ ni. Wɛ dɛɛn tagɪ dɪd-o kʊlʊ na lagɪ kʊ ba kʊ kɪ yɪ nabiinə yiə ta wʊ nɛ-kʊ tɪn. O ma sɛ Wɛ ni yɪ o pa naboro kamunu, yɪ o dɪ o sɔŋɔ tiinə zʊ kʊ wʊ, yɪ Wɛ pa ba lu na-fara bam. O kəm dɪm kʊntʊ ma brɪ nɪ lʊgʊ baŋa nɔɔna balʊ na wʊ sɛ Wɛ ni tɪn ba jɪgɪ bʊra. Wɛ ma pa o na cɪga Dʟ tee nɪ o na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ.

[8] Abraham * dɛɛn na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ pɛ o nuŋi o tɪtɪ tɪʊ kʊm nɪ, o vu jəgə kalʊ Wɛ na goni ni nɪ Dʟ wʊ́ pa-o sɪ o dwi tiinə taa te tɪn. Wɛ na bəŋ-o nɪ o nuŋi kʊntʊ tɪn, o sɪɪnɪ o sɛ o maa ve, yɪ o maŋɪ o yəri je sɪm o na ve tɪn. [9] O na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ mʊ pɛ o vu o zʊʊrɪ tɪʊ kʊm Wɛ ya na maŋɪ Dʟ go ni sɪ Dʟ wʊ́ pa-o tɪn wʊnɪ nɪ vəru te. O dɛɛn zʊʊrɪ vwe wʊnɪ mʊ. Yizakɪ dɪ Zakɔbɪ balʊ Wɛ na goni Dʟ ni dɪm kʊntʊ dɪ ba dɪ tɪn dɪ zʊʊrɪ vwə wʊnɪ mʊ. [10] Kʊ brɪ nɪ Abraham dɛɛn cəgi sɪ o zʊ tɪʊ kʊlʊ kuri na fɔgɪ kʊ cwi lanyɪranɪ tɪn mʊ. Kʊ yɪ Wɛ tɪtɪ mʊ bəgi kʊ kuri, yɪ dɪntʊ mʊ yɪ kʊ lwarʊ.

[11] Abraham kaanɪ Sara dɛɛn yɪ ka-dʊgʊ mʊ yɪ o kɛ lʊra. Dɪ kʊntʊ dɪ, o na jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ tɪn mʊ pɛ o sɛ nɪ Wɛ bá kwanɪ Dʟ ni dɪm Dʟ na goni tɪn yɪ o wanɪ o lʊ bu.
[12] Kʊntʊ, kʊ zɪgɪ nɔn-dʊa kalʊ na yɪ Abraham yɪ o tiini o kwɪn zanzan tɪn yɪra nɪ mʊ Wɛ pɛ o lʊ dwi tiinə kɔgɔ kɔgɔ, nɪ calɪcwɪ na dagɪ wɛyuu nɪ naa nɪnɪʊ ni kasʊlʊ-wɪa na dagɪ yɪ kʊ warɪ kʊ ga te tɪn.

[13] Nɔɔna balʊ dɛɛn na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ kʊntʊ tɪn nan tɪgɪ yɪ ba wʊ nɛ wəənu tɪlʊ Wɛ na goni ni sɪ Dʟ pa-ba tɪn. Ba dɛɛn maŋɪ ba maanɪ nɪ wəənu tɪm dɛ wʊ́ daanɪ yɪ tɪ laan ba, yɪ ba nan ya ta jɪgɪ wʊpolo kʊ ŋwaanɪ. Ba ma ta jaja nɪ ba yɪ vərə mʊ, ba kugu je təri lʊgʊ baŋa nɪ. [14] Balʊ maama na tɛ kʊntʊ doŋ tɪn brɪ nɪ ba daa ta jɪgɪ tɪɪna, sɪ baá

na tɩʋ kʋlʋ na wʋ́ ta yɩ ba kugu je tɩn mʋ. [15] Ba daa ba jɩgɩ tɩʋ kʋlʋ ba na nʋŋi kʋ wʋnɩ
tɩn wʋbʋŋa ba yuu nɩ. Ba ya na jɩgɩ kʋ wʋbʋŋa, ba ya wʋ́ wanɩ ba na cwəŋə sɩ ba joori.
[16] Kʋ nan na yɩ te tɩn, ba wʋbʋŋa tiini ya zʋ tɩʋ kʋlʋ na lana kʋ ja gaalɩ tɩn. Kʋntʋ mʋ yɩ
Wɛ tɩtɩ sɔŋɔ kʋm. Kʋ ma pa Baŋa-Wɛ jɩgɩ wʋpolo dɩ ba na bə-Dʟ nɩ ba Tu Wɛ tɩn. Dʟ
nan maŋɩ Dʟ jɩgɩ tɩʋ kʋlʋ Dʟ na ti kʋ yigə sɩ Dʟ pa-ba tɩn.
[17-18] Kʋ yɩ Abraham na kɩ o wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ te tɩn mʋ pɛ o dɛɛn sɛ o kwe o bu Yizakɩ sɩ
o ma kaanɩ Baŋa-Wɛ maŋa kam Dʟ na maŋ-o sɩ Dʟ nii tɩn. Wɛ nan maŋɩ Dʟ go ni Dʟ pa-o
nɩ: «Kʋʋ́ zɩgɩ Yizakɩ yɩra nɩ mʋ sɩ n dwi tiinə ma puli.» Dɩ kʋntʋ dɩ, o dɛɛn ta sɛ sɩ o ya
ma o bu-dʋa kam o kaanɩ Wɛ, nɩ Wɛ na brɩ-o te tɩn. [19] O dɛɛn jɩgɩ cɩga nɩ Wɛ wʋ́ wanɩ
Dʟ bi Yizakɩ Dʟ pa o yagɩ tʋʋnɩ. Kʋ nan na sɩɩnɩ kʋ kɩ te tɩn nyɩ dɩ Dʟ bi-o tʋʋnɩ wʋnɩ
mʋ.
[20] Yizakɩ dɩ na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ o sɔɔlɩ Wɛ o pa o biə Zakɔbɩ dɩ Ezayu
wəənu tɩlʋ na lagɩ tɩ ba tɩ kɩ tɩn ŋwaanɩ.
[21] Zakɔbɩ dɩ na tu o ga fɩɩn sɩ o tɩ tɩn, o na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ o sɔɔlɩ Wɛ o
pa o bu Zʋzɛfʋ biə bam maama bale. O dɛɛn ma zi o nacəgə o zaŋɩ yɩ o zuli Wɛ.
[22] Zʋzɛfʋ dɩ maŋa na twɛ sɩ o tɩ tɩn, o na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ o ta dɩ
Yisɩrayɛlɩ * tiinə bam nɩ baá nʋŋi Ezipi * tɩʋ nɩ. O ma pa-ba ni nɩ, ba na ma nʋŋə, sɩ ba
guri o kwi sɩm Ezipi nɩ ba ja vu ba tɩtɩ tɩʋ.
[23] Moyisi * ko dɩ o nu dɩ dɛɛn na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ ba kwe-o ba səgi canɩ
sɩtɔ ba na lʋg-o maŋa kalʋ tɩn. Ba ma na nɩ bu wʋm yɩ bu-laa, yɩ ba wʋ kwarɩ fʋʋnɩ sɩ
ba vɩn pa-farʋ wʋm ni.
[24] Moyisi dɛɛn na kɩ nɔɔnʋ tɩn, kʋ yɩ o na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn ŋwaanɩ mʋ pɛ o wʋ
sɛ sɩ ba taa bə-o nɩ Pa-farʋ wʋm bukɔ bu. [25] O dɛɛn maa bʋŋɩ nɩ, o na tɔgɩ dɩ Wɛ nɔɔna
bam o na yaara, kʋʋ́ ta garɩ o na yagɩ Wɛ cwəŋə yɩ o daarɩ o di ywəəni dɩlʋ na bá daanɩ
tɩn. [26] O nan bʋŋɩ nɩ, nɔɔna na goon-o nɩ ba na wʋ́ gooni Krisi * wʋm Wɛ na lagɩ Dʟ tʋŋɩ
tɩn, kʋ garɩ o na nɛ jɩjɩgɩrʋ zanzan Ezipi nɩ, bɛŋwaanɩ o wʋbʋŋa dɛɛn tigi pɛɛrɩ dɩlʋ o na
wʋ́ ba o joŋi Wɛ tee nɩ tɩn baŋa nɩ mʋ.
[27] Moyisi na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn ŋwaanɩ mʋ pɛ o nʋŋi Ezipi nɩ yɩ o wʋ kwarɩ pa-
farʋ wʋm ban-zɔŋɔ kʋm. O maa jɩgɩ baarɩ yɩ o wʋ sɛ sɩ o joori kwaga, bɛŋwaanɩ o ye nɩ
Wɛ dɩlʋ na ba naɩ dɩ yiə tɩn wʋ o yigə nɩ. [28] O na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ o pa
Yisɩrayɛlɩ tiinə bam di Pakɩ * candiə ba sam nɩ. O ma pa ba kɩ jana ba misi ba di sɩm niə
nɩ, sɩ tʋʋnɩ malɛka * kalʋ na wʋ́ ba sɩ ka gʋ bəkəri-kwɩn sɩm maama tɩn daa yɩ kɩ ba tɩtɩ
biə bam kʋlʋkʋlʋ.
[29] Yisɩrayɛlɩ tiinə bam na kɩ ba wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ nɩnɩʋ kʋlʋ ba na bəi nɩ ‹Bu-
sɩŋa› tɩn na bam pɔɔrɩ bɩle ba daarɩ tɩ-kʋra, yɩ Yisɩrayɛlɩ tiinə bam tɔgɩ da ba bɛ. Ezipi
tiinə bam na kwaanɩ sɩ ba tɔgɩ ba kwaga ba bɛ tɩn, na bam ma joori ba tʋ ba naagɩ
daanɩ, yɩ kʋ pa ba maama li na ba tɩ.
[30] Wɛ nɔɔna bam na jɩgɩ wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ ba vu ba kaagɩ Zeriko tɩʋ kʋm da
yarpɛ, yɩ kʋ kəbri sɩm laan tʋ tɩga nɩ. [31] Kʋ nan daa ta na yɩ Rahabɩ * wʋlʋ ya na yɩ ka-
boro yɩ o zʋʋrɩ Zeriko nɩ tɩn, o na kɩ o wʋ-dɩdʋa dɩ Wɛ tɩn mʋ pɛ o dɛɛn jeeri Yisɩrayɛlɩ
nɔɔna balʋ na ve sɩ ba daanɩ tɩʋ kʋm ba nii tɩn lanyɩranɩ. Kʋntʋ ŋwaanɩ mʋ pɛ ba wʋ gʋ-
o ba wəli dɩ balʋ na vɩn Wɛ tɩn.

[32] Amʊ ya jɩgɩ taanɩ zanzan sɩ a ta a wəli da, yɩ pwələ daa tərə sɩ a ŋɔɔnɩ nɔɔna badaara taanɩ a wəli da. Amʊ ya wʊ́ maŋɩ Zidɩɔn dɩ Barakɩ dɩ Samsɔn dɩ Zefite dɩ Davidi dɩ Samʊwɛlɩ dɩ faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam maama na yɩ te tɩn. [33] Bantʊ maama dɛɛn jɩgɩ wʊ-dɩdʊa mʊ dɩ Wɛ, yɩ ba magɩ jara ba wanɩ tɩɩnɩ zanzan. Ba ma kwəri ba kɩ kʊlʊ na yɩ cɩga tɩn, yɩ ba daarɩ ba joŋi kʊlʊ Wɛ na goni ni sɩ Dʊ pa-ba tɩn. Ba ma pa nywəənu niə pu yɩ tɩ daa wʊ jaanɩ-ba. [34] Ba ma pa min-vʊrʊ dwe yɩ tɩ daa wʊ di-ba, yɩ ba wanɩ ba lu nɔɔna jɩa nɩ kʊ pa ba daa wʊ gʊ-ba dɩ sʊ-lwaanʊ. Ba ya bwənə mʊ yɩ ba na dam. Ba ma tiini ba na baarɩ, yɩ ba magɩ jara ba wanɩ ba zəli dwi-gɛ tiinə balʊ na yɩ ba dʊna tɩn ba pa ba viiri. [35] Kaana dɩ ma na ba nɔɔna balʊ ya na tɩga tɩn na joori ba bi. Nɔɔna badonnə ma wʊ sɛ sɩ ba vrɩ ba tɩtɩ nɔɔna balʊ na jɩgɩ-ba ba yaarɩ tɩn jɩŋa nɩ. Ba sɛ sɩ ba tɩ, sɩ ba joori ba bi ba na ŋwɩa kalʊ na lana ka dwe tɩn Wɛ tee nɩ.

[36] Ba ma yáalɩ Wɛ nɔɔna badaara dɩ ba na mwanɩ-ba yɩ ba daarɩ ba magɩ-ba te tɩn. Ba ma vɔ nɔɔna badonnə dɩ capʊnnʊ yɩ ba kɩ-ba pɩɩna digə nɩ. [37] Ba ma dʊlɩ ba badonnə dɩ kandwa ba gʊ. Ba ma sɩɩrɩ badaara yɩra kuni bɩle. Ba ma kwe sʊ-lwaanʊ ba ma gʊ ba badonnə.

Wɛ nɔɔna badonnə maa beerə jəgə maama, yɩ ba zʊ peeni dɩ bʊnɩ tankwaalʊ yɩranɩ. Zʊrɩ dɩ cam ma jɩgɩ-ba, yɩ nɔɔna dɩ bɛɛsɩ-ba. [38] Wɛ nɔɔna bam dɛɛn beeri kagʊa yuu nɩ dɩ pweeru yum nɩ mʊ, yɩ ba zʊʊrɩ ba tigi pweeru gugwəəru nɩ dɩ bɔɔna wʊnɩ. Lʊgʊ baŋa nan ya wʊ maŋɩ sɩ kʊ taa jɩgɩ nɔn-ŋʊna bam kʊntʊ dwi doŋ.

[39] Nɔɔna bam kʊntʊ maama yɩrɩ dɛɛn zaŋɩ ba na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ tɩn ŋwaanɩ mʊ. Nan dɩ kʊntʊ dɩ, ba wʊ nɛ Wɛ ya na goni ni sɩ Dʊ kɩ-ba lanyɩranɩ te tɩn. [40] Wɛ dɛɛn nan bʊŋɩ sɩ Dʊ kɩ kʊlʊ na tiini kʊ lana tɩn mʊ dɩbam ŋwaanɩ, Dʊ na lagɩ sɩ Dʊ pa dí maama tɔgɩ daanɩ dí ji lanyɩranɩ fasɩ Dʊ yigə nɩ tɩn ŋwaanɩ.

12

Wɛ vaɩ dí zwɛ dí na yɩ Dʊ biə tɩn ŋwaanɩ mʊ

[1] Dɩbam nan lwarɩ nɩ faŋa faŋa Wɛ nɔn-kɔgɔ kʊm kʊntʊ ba na brɩ nɩ ba jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ tɩn gilimi dɩbam ba brɩ cwəŋə. Kʊntʊ ŋwaanɩ, pa-na dí yagɩ wo-yɔɔrʊ tɩlʊ maama na cʊ dɩbam tɩ pa dí warɩ dí tɔgɩ Wɛ lanyɩranɩ tɩn, dɩ lwarɩm dɩlʊ na jɩgɩ dɩbam tɩn, sɩ dí daarɩ dí kwaanɩ dí duri dɩ pu-dɩa cwəŋə kalʊ Wɛ na pɛ dɩbam tɩn wʊnɩ. [2] Pa-na dí yɔɔrɩ dí taá nii Zezi. Wʊntʊ mʊ pɛ dɩbam puli dí kɩ dí wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ, yɩ o ta wʊ́ pa dí taá jɩgɩ wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ sɩ kʊ vu kʊ yi gurim. O dɛɛn ma vɔ pu-dɩa yɩ o yaarɩ o tɩ tʊʊn-dagara * baŋa nɩ. O wʊ kwarɩ cavɩɩra sɩ o tɩ tʊʊnɩ dɩm kʊntʊ dwi, bɛŋwaanɩ o nɛ nɩ Wɛ tiŋi ywəəni mʊ sɩ Dʊ pa-o. O laan ma daarɩ o vu o jəni Baŋa-Wɛ paarɩ jangɔŋɔ kʊm jazɩm nɩ.

[3] Nan bʊŋɩ-na á nii Zezi na tiini o vɔ pu-dɩa dɩ nɔn-balwaarʊ na cul-o yɩ ba yaar-o te tɩn. Á nan yɩ zaŋɩ á ga baarɩ sɩ á yagɩ Wɛ cwəŋə tɔgɩm. [4] Abam na yəni á kwaanɩ sɩ á jaŋɩ á cɔgɩ lwarɩm dam te tɩn, á wʊ nɔɔn-nɔɔnʊ daa ta wʊ tɩgɩ kʊ ŋwaanɩ. [5] Wɛ tɔnɔ kʊm nan jɩgɩ taanɩ dɩlʊ na wʊ́ wanɩ kʊ pa abam na baarɩ tɩn, á na yɩ Wɛ biə tɩn ŋwaanɩ. Nan gulɩ-na kʊ na brɩ abam te kʊ wɩ:

«Amʊ bu, n Yuutu Wɛ na vaŋɩ nmʊ zwɛ,

sɪ n yɪ zaŋɪ n kwe-kʊ n ma n ji kafɛ.
Wɛ na kaanɪ-m,
sɪ n yɪ pa n wʊ cɔgɪ.
[6] Bɛŋwaanɪ Baŋa-Wɛ na soe balʊ tɪn mʊ Dɩ yəni Dɩ vaŋɪ ba zwa sɪ Dɩ pa ba kʊrɪsɪ.
Wʊlʊ maama Wɛ na joŋi sɪ o taa yɪ Dɩ bu tɪn,
Dɩ yəni Dɩ ma cam mʊ Dɩ kwe-o.»
[7] Á na nɛ yaara, kʊ yɪ sɪ kʊ ma kwe abam mʊ. Á na yɪ Wɛ biə tɪn mʊ paɪ Dɩ kwe abam kʊntʊ doŋ. Bu tərə o ko na ba vaŋɪ o zwɛ sɪ o kʊrɪsɪ. [8] Wɛ nan ya na wʊ vaŋɪ abam zwa nɪ Dɩ na kɪ Dɩ biə bam maama te tɪn, kʊ brɪ nɪ abam daɪ Dɩ biə cɪga cɪga mʊ, á yɪ bu-tampirə mʊ. [9] Dɪbam kwə bam lʊgʊ baŋa nɪ tɪn yəni ba vaŋɪ dí zwa mʊ, yɪ dí nɪgɪ-ba. Kʊ nan na yɪ dí Ko Wɛ dɪlʊ na te dí jwəəru tɪn, kʊ maŋɪ sɪ dí tiini dí sɛ Dɩ ni, sɪ dí laan na ŋwɪa Dɩ tee nɪ. [10] Dí kwə bam lʊgʊ baŋa nɪ tɪn yəni ba vaŋɪ dí zwa bɪna fɪnfɪɪn yɪranɪ mʊ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ ba wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. Dí Ko Wɛ tɪtɪ nan kɪ kʊntʊ sɪ kʊ wəli dɪbam mʊ, sɪ dí wanɪ dí tɔgɪ dí na dɪntʊ wʊ-poŋo kʊm doŋ. [11] Maŋa kalʊ ba na yəni ba vaŋɪ dí zwa tɪn, kʊ yəni kʊ pa dí wʊ cɔgɪ mʊ yɪ dí ba jɪgɪ wʊpolo. Kʊntʊ kwaga nɪ, zwa vaŋɪm dɪm laan wú zəni balʊ dɪ na kwe-ba tɪn dɪ pa ba na nyɔɔrɪ, dɪ ba ŋwɪa na tɔgɪ cɪga yɪ ba jɪgɪ bɪcarɪ-zuru tɪn.
[12] Kʊntʊ ŋwaanɪ, na-na dam dɪ baarɪ sɪ á taá tɔgɪ Wɛ cwəŋə. [13] Á taá ve cwəŋə kalʊ na yɔɔrɪ tɪn wʊnɪ, sɪ balʊ na ve yɪ ba duə tɪn yɪ saarɪ ba tʊ ba wəli da, sɪ kʊ wanɪ kʊ pa ba nɛ sɪm je.

Dí wʊ maŋɪ sɪ dí vɪn Wɛ zaanɪ dɪm

[14] Kwaanɪ-na sɪ á taá zʊʊra, sɪ ywəəni taa wʊ á dɪ nɔɔnʊ maama tɪtarɪ nɪ, sɪ á kwəri á taá jɪgɪ wʊ-poŋo Wɛ yigə nɪ, bɛŋwaanɪ nɔɔnʊ na ba jɪgɪ wʊ-poŋo, o bá wanɪ o na Yuutu Baŋa-Wɛ. [15] Fɔgɪ-na á cɪ á tɪtɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ ga Wɛ zaanɪ dɪm, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bɪcarɪ yɪ zaŋɪ dɪ ji nɪ vɪan na cana te tɪn, sɪ kʊ pa kʊ loŋi nɔɔna zanzan sɪ kʊ cɔgɪ-ba Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ. [16] Á yɪ pa á wʊlʊwʊlʊ tɔgɪ boorim kikiə, naa o taa gooni wəənu tɪlʊ na yɪ Wɛ nyɪm nɪ Ezayu * dɛɛn na yɪ te tɪn. Wʊntʊ yigə tərə dɪ o na yɪ o ko bu-kwɪan tɪn. O kana maa wɔɛ, yɪ o kwe o nakwɪɪm dɪm o ma ləni o nyaanɪ wʊm zʊŋa wʊdiu o di. [17] Abam nan maŋɪ á ye kʊlʊ na kɪ-o kʊ kwaga seeni tɪn. O joori o ba o lagɪ sɪ o ko wʊm sɔɔlɪ Wɛ o pa-o, o na yɪ o bu-kwɪan tɪn ŋwaanɪ. O ma kwaanɪ o loori o ko wʊm dɪ yi-na. O ma wʊ nɛ cwəŋə, bɛŋwaanɪ o daa warɪ o joori o kwanɪ o kəm dɪm.
[18] Abam na twɛ Wɛ te tɪn daɪ nɪnɛɛnɪ Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam dɛɛn na zɪgɪ piu kʊlʊ təŋə nɪ yɪ ba yiə na-kʊ yɪ ba kwəri ba waɪ ba dwe-kʊ dɪ ba jɪa te tɪn. Min-fɔrɔ dɪ lim dɛɛn mʊ wʊra, dʊa ma mumunə kʊ yuu nɪ. [19] Ba ma ni nabɔnɔ wʊm dɪ kwərə na ŋɔɔnɪ. Balʊ na ni kwərə kam kʊntʊ tɪn ma loori sɪ ka daa yɪ ŋɔɔnɪ ka wəli da, [20] bɛŋwaanɪ ka na maŋɪ ka kaanɪ-ba te tɪn tiini kʊ dana kʊ pa-ba, dɪ ka na tagɪ dɪ ba ka wɪ: «Wʊlʊ maama na dwe piu kʊm tɪn, kʊ zɪ na yɪ varɪm mʊ dɪ, sɪ á dʊl-o dɪ kandwa á gʊ.» [21] Wəənu tɪlʊ ba na nɛ tɪn ma tiini kʊ sɔɔrɪ ba yɪra, yɪ Moyisi * tɪtɪ ta o wɪ: «Fʊʊnɪ tiini dɪ zʊ-nɪ yɪ a yɪra saɪ.»
[22] Kʊ nan daɪ kʊntʊ abam tee nɪ. Abam laan twɛ piu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Siyɔn * tɪn mʊ. Kʊ maa yɪ Ŋwɪa Tu Baŋa-Wɛ tʊ-kamunu Zeruzalɛm kʊlʊ na wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn. Wɛ malɛsɪ * kɔgɔ kɔgɔ ma jeeri daanɪ jəgə kam kʊntʊ nɪ. [23] Abam nan tu á wəli Wɛ kɔgɔ kʊm wʊnɪ

mʊ. Kʊ yɪ Dʟ bʊ-kwɪn sɪm kɔgɔ kʊm ba yɪra na pʊpʊnɪ ya tiŋi Wɛ-sɔŋɔ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn candiə mʊ. Kʊ yɪ Wɛ dɪlʊ na wʊ́ di nabiinə maama sarɪya tɪn te mʊ á tʊ á yi. Kʊ maa yɪ balʊ na nɛ cɪga Dʟ yigə nɪ yɪ Dʟ laan pa ba bɪcara fɔgɪ ya kwɛ fasɪ tɪn jwəəru tɪm na wʊ mɛ tɪn mʊ á yiə. [24] Kʊ nan yɪ Zezi wʊlʊ Wɛ na dɛ o ŋwaanɪ Dʟ go Dʟ ni-dʊʊrɪ dɪm tɪn te mʊ á yiə. Kʊ yɪ Zezi jana kam ŋwaanɪ mʊ pɛ á fɔgɪ dɪ Wɛ. O jana kam nan brɪ dɪbam woŋo kʊlʊ na lana kʊ dwe kʊlʊ Abɛlɪ * jana kam na brɪ tɪn.

[25] Á taá ye sɪ á yɪ zaŋɪ á vɪn taanɪ dɪm Zezi na ŋɔɔnɪ dɪ abam tɪn. Nɔɔna balʊ dɛɛn na vɪn wʊlʊ na brɪ-ba Wɛ kwərə lʊgʊ baŋa nɪ tɪn, ba wʊ lugi cam wʊnɪ. Dɪbam dɪ nan na vɪn Zezi, o na wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ yɪ o ŋɔɔnɪ dɪ dɪbam tɪn, dí wʊ́ wanɪ dí lu na? [26] Faŋa faŋa tɪn, Wɛ kwərə dɛɛn pɛ tɪga baŋa sisiŋi, yɪ Dʟ laan go Dʟ ni Dʟ wɪ:

«Amʊ daa ta wʊ́ joori a pa tɪga baŋa sisiŋi bɪdwɪ,
yɪ kʊ daɪ kantʊ yɪranɪ,
kʊ laan wʊ́ wəli dɪ wɛyuu maama mʊ.»

[27] Wɛ na tagɪ Dʟ wɪ, Dʟ ta wʊ́ joori Dʟ kɪ kʊntʊ doŋ bɪdwɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ wəənu tɪlʊ Dʟ na kɪ tɪn mʊ Dʟ laan lagɪ Dʟ sisiŋi-tɪ Dʟ lɪ tɪ zɪga je nɪ, sɪ tɪ daa yɪ taa wʊra. Wəənu tɪlʊ na bá wanɪ tɪ sisiŋi tɪn yɪranɪ laan mʊ wʊ́ daarɪ.

[28] Wɛ nan pɛ dí tɔgɪ dí di paarɪ dɪlʊ na bá wanɪ dɪ sisiŋi sɪ dɪ cɔgɪ tɪn mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ dí wʊ́ kɪ Wɛ le, yɪ dí daarɪ dí pa-Dʟ zulə yalʊ na tɔgɪ Dʟ wʊbʊŋa tɪn, sɪ dí tʊŋɪ dí pa-Dʟ, sɪ dí taá kwarɪ-Dʟ lanyɪranɪ, [29] bɛŋwaanɪ dɪbam Tʊ Wɛ nyɪ dɪ min-fɔrɔ mʊ, yɪ dɪ di wəənu tɪlʊ maama na ba tɔgɪ Dʟ wʊbʊŋa tɪn.

13

Dí na wʊ́ kɪ te sɪ kʊ poli Wɛ wʊ tɪn

[1] Yɪ zaŋɪ á yagɪ da-sono á na yɪ da-ko-biə Zezi ŋwaanɪ tɪn. [2] Taá ye-na sɪ á taá kɪ vərə voro. Nɔɔna badonnə dɛɛn na kɪ kʊntʊ tɪn, kʊ pɛ ba jeeri Wɛ malɛsɪ * mʊ ba sam nɪ, yɪ ba wʊ lwarɪ ba na yɪ balʊ tɪn. [3] Guli-na balʊ na wʊ pɪɪna digə nɪ tɪn woŋo, nɪnɛɛnɪ abam dɪ tɔgɪ á wʊ pɪɪna digə nɪ mʊ te, sɪ á zəni-ba. Guli-na balʊ nɔɔna na bɛɛsɪ-ba tɪn dɪ woŋo, nɪnɛɛnɪ abam dɪ tɔgɪ á yaarɪ mʊ te.

[4] Baarʊ dɪ o kaanɪ maama maŋɪ sɪ ba taa zʊʊrɪ daanɪ mʊ dɪ sono dɪ zulə. Barʊ wʊm dɪ kaanɪ wʊm maama maŋɪ sɪ ba taa jɪgɪ cɪga mʊ da-tee nɪ. Wɛ nan wʊ́ di balʊ maama na kɪ wo-zɔɔna dɪ boorim kikiə tɪn sarɪya.

[5] Á yɪ pa á ŋwɪa taa tɔgɪ səbu-lagɪ. Taá jɪgɪ-na wʊpolo dɪ á na jɪgɪ kʊlʊ tɪn. Bɛŋwaanɪ Wɛ maŋɪ Dʟ ta Dʟ wɪ:

«Amʊ bá fɔgɪ a yagɪ abam maŋa dɪ maŋa.»

[6] Kʊntʊ ŋwaanɪ dɪbam wʊ́ ta jɪgɪ baarɪ sɪ dí taá wɪ:

«Baŋa-Wɛ mʊ yɪ dí zənnu,
dí bá ta kwarɪ fʊʊnɪ.
Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o kɪ dɪbam kʊlʊkʊlʊ.»

[7] Taá guli-na nɔɔna balʊ na yɪ á yigə tiinə yɪ ba dɛɛn tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam ba brɪ abam tɪn woŋo. Maanɪ-na á nii ba ŋwɪa dɛɛn na yɪ te sɪ kʊ vʊ kʊ yi ba tʊʊnɪ tɪn, sɪ á daarɪ á lwəni ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi te tɪn. [8] Maŋa maama Zezi Krisi yɪ nɪ o na maŋɪ o yɪ

te tɪn mʊ, diin dɪ zɪm maama sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. [9] Yɪ pa-na nɔɔna ma
zaasɪm-gɛ ba ganɪ abam dɪ wəənu dwi təri təri sɪ kʊ pa á ywəri Wɛ cwəŋə nɪ. Kʊ yɪ Wɛ
zaanɪ dɪm ŋwaanɪ mʊ paɪ dí na baarɪ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ, sɪ kʊ daɪ wʊdiiru culim
ŋwaanɪ. Balʊ na tɔgɪ wʊdiiru culim cwəŋə tɪn nan wʊ nɛ zənə kʊ ŋwaanɪ.
[10] Zezi Krisi na kwe o tɪtɪ o ma kaanɪ Baŋa-Wɛ dɪbam ŋwaanɪ te tɪn daɪ kaanɪm * dɪlʊ
doŋ nɔɔna na wʊ́ di dɪ nwana yam tɪn. Balʊ na tʊŋɪ Wɛ vwe * dɪm wʊnɪ ba pa-Dɩ tɪn, ba
ba jɪgɪ cwəŋə sɪ ba twəri kaanɪm dɪm kʊntʊ wəənu ba di. [11] Kʊ na kɪ te tɪn, Wɛ kaanɪm
yuutu wʊm yəni o gʊ vara mʊ, yɪ o ja ba jana kam o zʊ Wɛ-di-laa kʊm wʊ o ma saarɪ
nɔɔna bam lwarɪm. Kʊ daarɪ vara bam tɪtɪ, baá ja nuŋi tɪʊ kʊm daa mʊ ba zwɛ maama.
[12] Zezi tʊʊnɪ dɪm dɪ nan dɛ kʊntʊ doŋ mʊ. O yaarɪ mʊ o tɪ tɪʊ kʊm daa nɪ, yɪ o ma o tɪtɪ
jana kam o saarɪ nɔɔna bam lwarɪm.
[13] Kʊntʊ ŋwaanɪ, pa-na dí nuŋi dí vu o te tɪʊ kʊm daa nɪ, sɪ dí tɔgɪ dí sɛ o goonə yam
doŋ. [14] Bɛŋwaanɪ, lʊgʊ baŋa yo seeni dɪbam ba jɪgɪ tɪʊ kʊlʊ na wʊ́ ta yɪ dí kugu je maŋa
maama tɪn, dí nan tɪɪnɪ tɪʊ kʊlʊ na lagɪ kʊ ba tɪn mʊ.
[15] Pa-na dí tɔgɪ Zezi ŋwaanɪ dí taá zuli Wɛ maŋa maama. Kʊntʊ mʊ yɪ kʊlʊ dí na wʊ́
kwe dí ma kaanɪ-Dɩ tɪn. Dí ni-taanɪ na brɪ Wɛ dam te tɪn mʊ yɪ pɛɛra yalʊ dí na wʊ́ pa-
Dɩ tɪn. [16] Á yɪ swe sɪ á taá kɪ kəm-laarʊ, sɪ á daarɪ á taá zəni daanɪ, sɪ kʊntʊ mʊ yɪ
kaanɪm dɪlʊ na poli Wɛ wʊ tɪn.
[17] Taá nɪgɪ-na á yigə tiinə, sɪ á daarɪ á taá sɛ ba ni, sɪ bantʊ mʊ nii abam na wʊ́ ta ŋwɪ
dɪ Wɛ te tɪn baŋa nɪ, yɪ baá ba ba zɪgɪ Wɛ yigə nɪ sɪ ba brɪ ba na tʊŋɪ kʊlʊ abam
ŋwaanɪ tɪn. Nan taá nɪgɪ-ba sɪ ba wanɪ ba tʊŋɪ dɪ wʊpolo. Kʊ na daɪ kʊntʊ, kʊʊ́ pa ba
wʊ cɔgɪ, yɪ kʊ daa bá ta jɪgɪ zənə kʊ pa abam.
[18] Taá loori-na Wɛ á pa dɪbam. Dɪbam ye dí bɪcara nɪ, nɪ dí wʊ kɪ kʊlʊ na yɪ balɔrɔ tɪn,
yɪ dí lagɪ sɪ dí taá kɪ kʊlʊ na lana tɪn mʊ maŋa maama. [19] Amʊ nan tiini a loori abam sɪ
á taá warɪ Wɛ á pa-nɪ, sɪ kʊ pa a na cwəŋə a joori abam te lele.
[20] Wʊ-zuru Tu Baŋa-Wɛ mʊ bi dí Yuutu Zezi Dɩ pa o yagɪ tʊʊnɪ, yɪ Dɩ pa o yɪ nayɪr-ŋʊm
cɪga cɪga, sɪ o taa nii dɪbam balʊ na nyɪ dɪ o peeni te tɪn baŋa nɪ, dɪ o na tɪgɪ dɪbam
ŋwaanɪ tɪn. Wɛ ma da o jana kam ŋwaanɪ Dɩ go ni dɪlʊ na wʊ́ ta wʊra sɪ kʊ taa ve maŋa
kalʊ na ba ti tɪn. [21] Wɛ wʊ́ zəni abam sɪ á wanɪ á kɪ wo-laarʊ tɪlʊ maama na tɔgɪ Dɩ
wʊbʊŋa tɪn, yɪ Dɩ wʊ́ tɔgɪ Zezi Krisi ŋwaanɪ Dɩ kwɛ dɪbam nɪ kʊ na wʊ́ poli Dɩ wʊ te tɪn.
Zezi mʊ maŋɪ dɪ zulə sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *
[22] A ko-biə-ba, a loori abam sɪ á zuri á yɪra á cəgi amʊ na pʊpʊnɪ kʊlʊ sɪ a ma pa á na
baarɪ tɪn. Amʊ na pʊpʊnɪ taanɪ dɪlʊ tɪn nan ba dwara.
[23] Amʊ lagɪ sɪ a pa abam lwarɪ nɪ ba yagɪ dí ko-bu Timoti yɪ o nuŋi pɪɪna digə nɪ. O
nan na tu amʊ te lɪla, a laan wʊ́ pa dí tɔgɪ daanɪ dí ba dí na abam.
[24] Jɔɔnɪ-na á yigə tiinə bam dɪ Wɛ nɔɔna bam maama á pa dɪbam. Yitali tiinə bam dɪ
jɔɔnɪ abam.
[25] Wɛ wʊ́ pa abam maama yu-yoŋo. [5:6]

[5:6] Mɛlɪkisedɛkɪ dɛɛn yɪ Baŋa-Wɛ kaanɪm tu mʊ. Á na ve yigə á karɪmɪ Ebru pɔɔrɪm 7 kʊm wʊnɪ, á wʊ́ na o labaarɪ na yɪ te tɪn.

Zakɩ

Tɔnɔ kʊlʊ Zakɩ na pʊpʊnɩ tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Dí bʊŋɩ nɩ kʊ yɩ Zakɩ wʊlʊ na yɩ Zezi nyaanɩ tɩn mʊ pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ. O dɛɛn pʊpʊnɩ o pa Wɛ nɔɔna balʊ maama na jagɩ lʊgʊ baŋa nɩ tɩn mʊ, o ma brɩ-ba ba na maŋɩ sɩ ba taa ŋwɩ te maŋa maama wʊnɩ tɩn.

Zakɩ ŋɔɔnɩ wəənu dwi təri təri taanɩ mʊ:
kʊ na yɩ nadunni dɩ yinigə woŋo,
naa kʊ na yɩ maŋɩm na yi dɩbam woŋo.
O brɩ nɩ dí na wɩ dí tɔgɩ Wɛ, kʊ maŋɩ sɩ dí kɩ Wɛ taanɩ dɩm na brɩ dɩbam sɩ dí kɩ te tɩn mʊ (pɔɔrɩm 1).
O ma brɩ nɩ kʊ wʊ maŋɩ sɩ dí kuri nɔɔna daanɩ, yɩ o brɩ nɩ wʊ-dɩdʊa dɩ kəm-laarʊ tɔgɩ daanɩ mʊ (pɔɔrɩm 2).
O wɩ dí taá cʊ dí tɩtɩ dɩ dí ni-taanɩ, yɩ o brɩ dɩbam swan cɩga cɩga na yɩ te tɩn (pɔɔrɩm 3).
O laan ma kaanɩ balʊ na magɩ kantɔgɔ tɩn, dɩ wo-swən-nyɩna, dɩ balʊ na co daanɩ tɩn, dɩ balʊ na kɩ kamunni, dɩ balʊ na yɩ nadunə tɩn (Zakɩ 4:1-5:6).
Tɔnɔ kʊm kweelim jəgə nɩ, o kwe Wɛ nɔɔna sɩ ba taa jɩgɩ wʊ-zuru sɩ ba taa warɩ Wɛ, kʊ na yɩ cam, naa kʊ na yɩ wʊpolo, naa kʊ na yɩ yawɩɩrʊ maŋa nɩ dɩ (Zakɩ 5:7-20).

Zakɩ tɔnɔ kʊm brɩ nɩ, n na sɩɩnɩ n kɩ n wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ n tɩtʊŋa maama dɩ brɩ kʊntʊ mʊ, yɩ «nɔɔnʊ na wɩ o kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ yɩ o ba kɩ kəm-laarʊ, kʊ yɩ kafɛ mʊ» (Zakɩ 2:26).

ZAKL

na pʊpʊnɪ tɪn

1

[1] Amʊ Zakɪ wʊlʊ na yɪ Wɛ tɪntʊŋnʊ dɪ dɪbam Yuutu Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ. A jɔɔnɪ abam balʊ maama na yɪ Wɛ nɔɔna yɪ á jagɪ á wʊ lʊgʊ baŋa je maama nɪ tɪn.

Dɩ́ na maŋɪ sɪ dɩ́ taá jɪgɪ wʊpolo dɪ Wɛ te tɪn

[2-3] A ko-biə-ba, maŋa kalʊ maama cam na tu abam baŋa tɪn, sɪ á taá jɪgɪ-na wʊpolo lanyɪranɪ, bɛŋwaanɪ abam ye nɪ yaara dwi təri təri na tui abam te, kʊ yɪ sɪ ya maŋɪ abam mʊ ya nii á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn. Kʊntʊ kwaga nɪ, kʊ laan wʊ́ pa á taá zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ pu-dɪa. [4] Kwaanɪ-na á tiini á zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ pu-dɪa sɪ á yɪ joori kwaga, sɪ kʊ laan wʊ́ pa á ji nɔn-ŋʊna yɪ á wʊbʊŋa bɪ fasɪ dɪ Wɛ tɔgɪm, sɪ á yɪ ga kʊlʊkʊlʊ.
[5] Abam wʊlʊ maama nan na yəri kʊlʊ na lana sɪ o kɪ tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o loori swan mʊ Wɛ tee nɪ. Wɛ yəni DL paɪ nɔɔna maama dɪ wʊpolo mʊ, yɪ DL ba vɪn nɔɔn-nɔɔnʊ. Nmʊ na loori swan DL tee nɪ, DL wʊ́ pa-m. [6] Nmʊ nan na loori woŋo Wɛ tee nɪ, sɪ n ta n kɪ n wʊ-dɪdʊa nɪ nń na-kʊ. Yɪ ta n jɪgɪ bʊbwɛa kʊ baŋa nɪ, bɛŋwaanɪ bʊbwɛa tu nyɪ nɪ viu na fuli na kʊ pa ba ve yigə dɪ kwaga te tɪn mʊ. [7-8] Kʊntʊ tu jɪgɪ wʊrʊ tɪle mʊ, yɪ o za o wʊbʊŋa dɪ kʊlʊ maama o na bʊŋɪ sɪ o kɪ tɪn. Nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ doŋ yɪ taa bʊŋɪ nɪ oó na woŋo dɩ́ Yuutu wʊm tee nɪ.

Yinigə tiinə dɪ nadunə na maŋɪ sɪ ba taa kɪ te tɪn

[9] Nmʊ wʊlʊ na tɔgɪ Zezi yɪ yinigə jɪgɪ-m tɪn, sɪ n ta n jɪgɪ wʊpolo dɪ Wɛ na pɛ n jɪgɪ yɪrɪ DL tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. [10] Nmʊ wʊlʊ nan na yɪ nadum tɪn, sɪ n dɪ ta n jɪgɪ wʊpolo dɪ Wɛ na pɛ n tʊ n tɪtɪ DL tee nɪ tɪn ŋwaanɪ. Nabiinə ba daanɪ yɪ ba tʊa, ba na maŋɪ ba yɪ nadunə te dɪ. Kʊ nyɪ nɪ gaarʊ na kɪ punnʊ yɪ tɪ lamma te tɪn mʊ. [11] Wɪa nan na bɪga, tɪ wʊ́ kwaarɪ mʊ tɪ siiri tɪ tɪ, yɪ tɪ lam dɪm je. Kʊ nan yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ nadunə na wʊ́ ba ba tɪ ba jɪjɪgɪrʊ tɪm lagɪm wʊnɪ te tɪn.

Kʊlʊ na maŋɪ nɔɔna sɪ ba kɪ lwarɪm tɪn

[12] Nɔɔnʊ wʊlʊ na wʊ cam wʊnɪ yɪ o zɪgɪ kəŋkəŋ dɪ pu-dɪa sɪ kʊ vʊ kʊ yi kweelim tɪn mʊ jɪgɪ yʊ-yoŋo. Bɛŋwaanɪ, cam dɪm na kɛ, o laan wʊ́ na pɛɛrɪ dɪlʊ na yɪ ŋwɪa cɪga cɪga tɪn Wɛ tee nɪ. Ŋwɪa kam kʊntʊ mʊ Wɛ goni ni sɪ DL pa balʊ maama na so-DL tɪn.
[13] Nɔɔnʊ na nɛ maŋɪm, o yɪ zaŋɪ o ta nɪ Wɛ mʊ maŋ-o, sɪ kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na wʊ́ wanɪ kʊ maŋɪ Wɛ sɪ DL tusi, yɪ Wɛ tɪtɪ bá maŋɪ nɔɔnʊ sɪ o tusi. [14] Woŋo kʊlʊ na maŋɪ nɔɔnʊ tɪn yɪ o tɪtɪ wʊbʊŋa mʊ. Yantʊ mʊ paɪ o fra zʊʊrɪ wo-balwaarʊ, yɪ ya gan-o ya paɪ o tʊɪ cɪgɪrʊ wʊnɪ. [15] Nmʊ na sɛ n tɔgɪ n wʊbʊŋ-balwaarʊ tɪm, tɪ laan wʊ́ pa n kɪ wo-lwaanʊ mʊ, yɪ wo-lwaanʊ tɪm na puli tɪ daga, tɪ laan wʊ́ ja-m tɪ zʊ tʊʊnɪ wʊnɪ mʊ.

[16] A ko-bu-sonnu-ba, á yɪ zaŋɪ á ganɪ á tɪtɪ. [17] Pɛɛrɪ dɪlʊ maama na lana dɪ wəənu tɪlʊ
na maŋɪ fasɪ tɪn nuŋi dí Ko Wɛ tee nɪ mʊ. Dɪntʊ mʊ kɪ wəənu tɪlʊ maama na wʊ wɛyuu
nɪ yɪ tɪ paɪ pooni tɪn. Wəənu tɪm kʊntʊ mʊ yəni tɪ waɪ tɪ pipiri wɪa dɪ tɪtɪɪ. Wɛ nan ba
jɪgɪ lim dɪ fɪnfɪɪn dɪ, Dɩ ba ləni nɪ tɪntʊ wəənu tɪm te. [18] Wɛ tɪtɪ mʊ lɪ wʊbʊŋa Dɩ tɔgɪ Dɩ
cɪga kwər-ywəŋə kam ŋwaanɪ Dɩ pa dí na Dɩ ŋwɪ-dʊŋa kam, sɪ dí taá yɪ balʊ na yɪ
dayigə tiinə wəənu tɪlʊ maama Dɩ na kɪ tɪn wʊnɪ.

Dí maŋɪ sɪ dí kɪ Wɛ kwər-ywəŋə kam na wɪ dí kɪ te tɪn mʊ

[19] A ko-bu-sonnu-ba, á ye nɪ a na tɛ kʊlʊ dɪ abam tɪn yɪ cɪga mʊ. Nɔɔnʊ maama maŋɪ
sɪ o zuri o yɪra mʊ o taa cəgi o doŋ taanɪ, sɪ o yɪ taa garɪ o lərə. O maŋɪ sɪ o ja o banɪ
mʊ. [20] Bɛŋwaanɪ nɔɔnʊ wʊlʊ bam na zaŋɪ tɪn bá wanɪ o kɪ wo-laarʊ tɪlʊ na sui Wɛ wʊ
tɪn.
[21] Kʊntʊ ŋwaanɪ, lɪ-na wo-digiru tɪlʊ maama na wʊ á wʊnɪ tɪn á yagɪ, sɪ á cɪ á tɪtɪ dɪ
tɪtʊŋ-balwaarʊ dwi maama kəm. Wɛ maŋɪ Dɩ kwe Dɩ taanɪ dɪm Dɩ kɪ abam bɪcara nɪ.
Nan tu-na á tɪtɪ á sɛ-dɪ lanyɪranɪ, sɪ dɪ wú wanɪ dɪ vrɪ abam dɪ yagɪ.
[22-23] Á nan taá kɪ-na Wɛ taanɪ dɪm na wɪ te tɪn, sɪ kʊ ta daɪ cəgim yɪranɪ. Nɔɔnʊ na cəgi
Wɛ taanɪ dɪm yɪ o ba kɪ dɪ na brɪ te tɪn, o ganɪ o tɪtɪ mʊ. O nyɪ nɪ nɔɔnʊ na kwe niu o
ma nii o tɪtɪ te tɪn mʊ. [24] O na nii o yibiyə na yɪ te tɪn yɪ o laan viiri, o da swe o yibiyə kam
na yɪ te tɪn. [25] Kʊ nan na yɪ Wɛ taanɪ dɪm, dɪntʊ lana fasɪ yɪ dɪ waɪ dɪ joŋi nɔɔna dɪ pa
ba na ba tɪtɪ. Nɔɔnʊ na zaasɪ-dɪ yɪ o jɪgɪ-dɪ o yuu nɪ maŋa maama, o bá ta nyɪ dɪ wʊlʊ
na garɪ o swe cɪga kalʊ o na lwarɪ tɪn. Kʊntʊ tu yɪ wʊlʊ na sɪɪnɪ o kɪ Wɛ cɪga kam na brɪ
te tɪn mʊ, yɪ oó na wʊpolo lanyɪranɪ o tɪtʊŋa maama baŋa nɪ.
[26] Abam wʊlʊ na bʊŋɪ nɪ o tɔgɪ Wɛ yɪ o warɪ o ni-taanɪ o ja, kʊntʊ tu ganɪ o tɪtɪ mʊ yɪ
o Wɛ tɔgɪm dɪm yɪ kafɛ mʊ. [27] Dí Ko Wɛ nan na lagɪ sɪ dí sɛ-Dɩ te tɪn mʊ yɪ sɪ dí taá
zəni bɪtara dɪ kadənə balʊ na yaarɪ tɪn, sɪ dí kwaanɪ dí cɪ dí tɪtɪ dɪ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ
tɪm. Wɛ tɔgɪm dɪm kʊntʊ doŋ mʊ tiini kʊ lamma yɪ tusim təri kʊ wʊnɪ.

2

Dí wʊ maŋɪ sɪ dí taá kuri nɔɔna daanɪ

[1] A ko-biə-ba, abam yɪ balʊ na sɪɪnɪ á sɛ dí Yuutu Zezi Krisi wʊlʊ na jɪgɪ paarɪ zulə tɪn
mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ, kʊ wʊ maŋɪ sɪ á taá kuri nɔɔna daanɪ dɪ á na zuli-ba te tɪn. [2] Abam
na jeeri daanɪ sɪ á warɪ Wɛ, kʊ ba dwe sɪ nɔɔna bale ba abam te. Dɪdʊa maa yɪ nadum o
zʊ gwar-ŋʊnnʊ, yɪ o kɪ səbu-sɪŋa jafʊlɪ o jɪŋa nɪ. O doŋ wʊm maa yɪ yinigə tu, yɪ o zʊ
gan-zwaanʊ. [3] Kʊ waɪ sɪ á jeeri nadum wʊm lanyɪranɪ yɪ á pa-o jəŋə je, á daarɪ á ta dɪ
yinigə tu wʊm nɪ, o taa zɪgɪ daa nɪ, naa o jəni tɪga nɪ á nɛ niə nɪ. [4] Á na pɔɔrɪ-ba daanɪ
kʊntʊ doŋ, kʊ brɪ nɪ á kuri nɔɔna daanɪ mʊ. Kʊ nan yɪ wʊbʊŋ-lwaanʊ mʊ paɪ á pɔɔrɪ
nɔɔna daanɪ kʊntʊ.
[5] A ko-bu-sonnu-ba, fɔgɪ-na á cəgi. Wɛ mʊ sɪɪnɪ Dɩ kuri balʊ na yɪ yinigə tiinə nabiinə
yibiyə nɪ tɪn, sɪ ba taa yɪ nadunə Dɩ tee nɪ ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ, sɪ
ba tɔgɪ ba wəli Dɩ paarɪ dɪlʊ Dɩ na maŋɪ Dɩ go ni sɪ Dɩ pa balʊ na so-Dɩ tɪn wʊnɪ. [6] Kʊ

nan na yı kʊntʊ tın, bɛɛ mʊ kıa yı á gooni yinigə tiinə bam? Kʊ dai nadunə bam mʊ jıgı abam ba bɛɛsı na? Bantʊ mʊ yəni ba ja abam dı dam ba ja vu ba saŋı sarıya dim je nı.
7 Bantʊ mʊ jıgı Zezi yır-ŋʊm dılʊ ba na bə abam nı o biə tın ba twıa.
8 Abam na sɛ Baŋa-Wɛ ni dılʊ na pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı dı wı: «Ta n soe n doŋ nı n tıtı te» tın, á kı lanyıranı. 9 Kʊ daarı, á na pɔɔrı nɔɔna daanı dı á na zuli-ba te tın, kʊ brı nı á kı lwarım mʊ, yı Wɛ niə yam brı nı á kı á cɔgı mʊ. 10 Nɔɔnʊ na sɛ Wɛ niə yam maama yı o daarı o cɔgı ya dıdʊa yıranı, kʊ brı nı o cɔgı ya maama mʊ. 11 Wɛ mʊ pɛ Dl ni Dl wı: «Yı zaŋı n kı boorim.» Dıntʊ nan ta mʊ wı: «Yı gʊ nɔɔnʊ.» Mʊ kʊ kuri, n na maŋı n wʊ kı boorim, yı n na gʊ nɔɔnʊ, kʊ brı nı n ta cɔgı Wɛ ni mʊ.
12 Taá pa-na á ni-taanı dı á kikiə maama taa tɔgı Wɛ ni, sı dıntʊ mʊ wai dı vrı nɔɔna dı pa ba nai ba tıtı, sı Wɛ wú tɔgı Dl ni dım kʊntʊ ŋwaanı mʊ Dl ma di dıbam sarıya.
13 Bɛŋwaanı, nɔɔnʊ na ba jıgı o donnə ŋwaŋa, Wɛ na wú di kʊntʊ tu sarıya maŋa kalʊ tın, Dl bá duri o dı yibwənə. Wʊlʊ nan na jıgı o donnə ŋwaŋa tın, Wɛ dı wú duri o yibwənə sı o yı na cam.

Wʊlʊ na jıgı wʊ-dıdʊa dı Wɛ tın kı kəm-laarʊ mʊ

14 A ko-biə-ba, nɔɔnʊ na tɛ o wı, wʊm kı o wʊ-dıdʊa dı Wɛ, yı o laan ba kı Wɛ na lagı te tın, kʊ jıgı kuri na? O Wɛ tɔgım dım kʊntʊ wú wanı dı vrı-o dı yagı na? 15 Dɛ dılʊ n ko-bu dıdʊa na tu nmʊ te yı o ba jıgı gɔrɔ sı o zʊ dı o ni-wʊdiu sı o di, 16 yı nmʊ na tagı dıd-o n wı, o ve sı Wɛ wú zən-o Dl pa o na gɔrɔ dı o ni-wʊdiu, yı n laan daarı n wʊ pɛ-o kʊlʊ o na lagı tın, kʊ jıgı kuri na? 17 Wɛ tɔgım dı yı kʊntʊ mʊ. Nmʊ na tɛ nı n kı n wʊ-dıdʊa dı Wɛ, yı n laan daarı n ba kı kəm-laarʊ, kʊ brı nı n Wɛ tɔgım dım yı kafɛ mʊ.
18 Nɔɔnʊ wai o tɛ nı, nɔɔna babam kı ba wʊ-dıdʊa mʊ dı Wɛ, yı badaara kı kəm-laarʊ. Amʊ nan na ləri te tın mʊ tıntʊ: «Nmʊ na ba kı kəm-laarʊ tın, nń kı ta mʊ n brı nı n sıını n kı n wʊ-dıdʊa dı Wɛ? Kʊ nan na yı amʊ, aá ma a kəm-laarʊ tım mʊ a brı nı a sıını a kı a wʊ-dıdʊa dı Wɛ.»
19 Nmʊ sɛ nı Wɛ yı dıdʊa yıranı mʊ na? N na sɛ kʊntʊ, kʊ lana. Ciciri tıtı dı ye kʊntʊ, yı kʊ pai sı yıra sai. 20 N ba jıgı wʊbʊŋa mʊ na? N yəri nı, n na wı n kı n wʊ-dıdʊa dı Wɛ yı n ba kı kəm-laarʊ, kʊ yı kafɛ mʊ na? 21 Nan guli-na dıbam nabaarʊ Abraham * dɛɛn na yı te tın. Kʊ kı ta mʊ yı o na cıga Wɛ tee nı? Kʊ yı o tıtʊŋa yam ŋwaanı mʊ, dı o na sɛ o kwe o bu Yizakı sı o ma kaanı Wɛ nı Dl na tag-o te tın. 22 Kʊ brı nı o na kı o wʊ-dıdʊa dı Wɛ te tın dıdaanı o kəm-laarʊ tım maama tɔgı daanı mʊ. O kəm-laarʊ tım mʊ pɛ o Wɛ tɔgım dım ja kuri. 23 Kʊntʊ mʊ, kʊlʊ na pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı tın sıını kʊ kı dı kʊ na wı: «Abraham kı o wʊ-dıdʊa dı Wɛ, yı Dl pa o na cıga kʊ ŋwaanı». Ba maa bə-o nı «Wɛ ciloŋ».
24 Kʊntʊ wú pa á lwarı nı, kʊ yı nɔɔnʊ tıtʊŋa mʊ wəli da kʊ pai o na cıga Wɛ tee nı, sı kʊ dai o na kı o wʊ-dıdʊa dı Wɛ tın yıranı ŋwaanı. 25 Kʊ dɛɛn nan kı kʊntʊ dı mʊ dı ka-tʊla kalʊ yırı na yı Rahabı * tın. Yisırayelı * tiinə bam dɛɛn na tʊŋı ba daan-daana bam yı ba da o te tın, o jeeri-ba lanyıranı yı o brı-ba cwəŋə sı ba tɔgı da ba ma lu ba dʊna bam jıŋa nı. O tıtʊŋa yam kʊntʊ mʊ pɛ o na cıga Wɛ tee nı.
26 Kʊntʊ maama brı nı, nɔɔnʊ na wı o kı o wʊ-dıdʊa dı Wɛ yı o ba kı kəm-laarʊ, kʊ yı kafɛ mʊ. Kʊ yı bıdwı mʊ dı nɔɔnʊ yıra na ba jıgı joro, wʊntʊ yı tʊ mʊ.

3

Dí na maŋı sı dí yırı dí tıtı dı dí ni-taanı te tın

[1] A ko-biə-ba, abam zanzan yı zaŋı á taá kwaana sı á ji karanyına tiinə. Bɛŋwaanı á ye nı, Wɛ sarıya dɛ dım nı kuú ta tiini ku cana ku pa dıbam balu na yı karanyına tiinə tın ku dwe nɔɔnu maama. [2] Dıbam maama yəni dí kı dí tusə mu. Ku daarı nɔɔnu wulu nan na ba kı o tusə o ni-taanı wunı tın yı nɔn-ŋum mu, yı o wai o tıtı o jaanı lanyıranı.

[3] Nɔɔnu na yəni o lagı o di sisəŋə, oó kwe gara mu o kı ka ni nı, sı o wanı o pa ka vu mɛ dı mɛ o na lagı tın. [4] Nan buŋı-na á nii, naboro na yı kamunu te yı vu-dıu ta yəni ku jıgı-ku ku maga, yı wulu na co-ku tın ta wai o ma nanyuŋ-balaŋa o maa pai ku ve o na lagı mɛ tın. [5] Ku nan ta yı bıdwı mu dı nɔɔnu dindəlimi na yı te tın. Dı yı balaŋ-laŋa mu, yı dı wai dı tɛ wo-kamunnu dı pai dı tıtı.

Nan ta buŋı-na á nii kagua na mai te, yı min-ciŋo na tu ka wunı, kuú di ka maama mu. [6] Nɔɔnu dindəlimi dı nan nyı dı mini mu, yı dı su dı lugu baŋa wo-lwaanu tım dwi maama. Dı yı yıra yam daa dıdua mu, yı dı wo-lwaanu tım laan wai tı loŋi yıra yam maama. Dindəlimi jıgı mini mu dı maa zwɛ nɔɔnu dı o ŋwıa maama dı pa ka ba lana. Mini dım kuntu nan nuŋi sutaanı * te mu.

[7] Nabiinu wai wəənu dwi maama. Ku na yı ga-vara dı zunə dı tıga wo-vəəlu dı kale, o sıını o wanı tı maama. [8] Ku nan na yı dindəlimi, nɔɔn-nɔɔnu tərə o na wai o dindəlimi. Dı yı wo-lɔŋɔ kulu na warı ku cı tın mu, yı dı kwəri dı jıgı coŋo kulu na gui nɔɔna tın. [9] Dí yəni dí ma dıntu mu dí maa tee Wɛ dılu na yı dí Yuutu dıdaanı dí Ko tın, yı dıntu mu dí ta maa sɔɔlı dí cɔgı dí donnə balu Wɛ na kı nı Dɩ nyınyugu te tın. [10] Kuntu tın, tiə dı cɔgım maama nuŋi ni dım kuntu dıdua wunı mu. A ko-biə-ba, ku wu maŋı sı ku taa yı kuntu. [11] Buli-yi dıdua bá wanı dı taa buri na-ywənə dı na-cɛɛra dı wunı. [12] A ko-biə-ba, kapuru bá wanı ku lə swan. Kakɔnɔ dı nan bá wanı ku lə mɔɔla. Ku nan yı bıdwı mu dı n na bá wanı n mɔ na-ŋuna bwəru wunı te tın.

Swan yalu na nuŋi Wɛ te tın

[13] Nɔɔnu na wu abam wunı yı o jıgı swan dı yəno, kuntu tu maŋı sı o taa tɔgı cwə-laa mu, sı o tu o tıtı o kı kəm-laaru, sı ku brı nı o jıgı swan. [14] Abam nan na jıgı wu-guu dı pu-sıŋa yı á lagı á yıranı zənə, sı á yı zaŋı á brı á tıtı nı á jıgı swan. Á na kı kuntu, á fɔgı vwan mu sı ku dai cıga. [15] Swan yantu doŋ dai swan yalu na nuŋi Wɛ te tın. Ya yı lugu baŋa nyım mu. Ya maa yı nabiinə swan yalu na nuŋi sutaanı * te tın mu.

[16] Bɛŋwaanı, jəgə kalu maama nɔɔna na lagı ba tıtı yıranı zənə yı ba jıgı wu-guu dı ba donnə tın, dáanı mu vuvugə dı kəm-lwaanu dwi maama wura.

[17] Ku daarı nɔɔnu wulu na jıgı swan yalu na nuŋi Wɛ te tın jıgı wu-poŋo mu. O maa pai ywəəni wu nɔɔna tıtarı nı, yı o jıgı wu-bono, yı o nıgı nɔɔna. O maa jıgı o donnə ŋwaŋa lanyıranı, yı o kı kəm-laaru dı o wəli da. O ba kuri nɔɔna daanı, o nan dai pipiri-nyım.

[18] Balu na jıgı wu-zuru yı ba pai ywəəni wu nɔɔna tıtarı nı tın wú ta yı cıga tiinə Wɛ yigə nı.

4

Dí wu maŋı sı dí pa lugu baŋa wəənu fra zu dıbam

[1] Bɛɛ mu paı jara dıdaanı kantɔgɔ yəni ku wu abam tıtarı nı? Ku yı á fra na zuurı wo-balwaaru tım mu te ku jıgı á bıcara ku yaara, yı ku paı jara wu á wunı. [2] Abam yəni á paı á fra mu zuurı wəənu yı á nan ba na-tı. Ku ma pa á lagı sı á gu nɔɔna. Á yi tiini dı su wəənu zanzan yı á warı-tı á na. Kuntu mu paı kantɔgɔ dı jara tui. Á ba jıgı wəənu tılu á na lagı tın, bɛŋwaanı á wu loori Wɛ sı Dl pa abam. [3] Abam nan na maŋı á loori Wɛ dı, Dl bá pa abam, bɛŋwaanı á ma wubuŋ-lwaanu mu á loorə. Á loori sı á taá ma kı á fra na zuurı wo-balwaaru tılu tın mu.

[4] Abam ba tɔgı Wɛ dı cıga. Á yəri nı á fra na zu lugu baŋa wəənu á yı Wɛ duna mu na? Wulu maama na pɛ o fra zu lugu baŋa wəənu tım tın jigi Wɛ dum mu. [5] Á yı taá buŋı nı kulu na pupunı Wɛ tɔnɔ kum wunı tın yı kafɛ mu, dı ku na wı: «Joro * kulu Wɛ na kı dí bıcara nı tın lagı sı ku yıranı mu taa te dıbam.» [6] Wɛ nan mu kı dıbam yu-yoŋo ku ja gaalı. Ku daa ta pupunı Wɛ tɔnɔ kum wunı ku wı: «Wɛ vın balu na yı kamun-nyına tın, yı Dl daarı Dl zəni balu na tu ba tıtı tın.»

[7] Kuntu tın, kwe-na á tıtı á kı Wɛ jıŋa nı, sı á daarı á vın sutaanı *, sı dıntu wú duri dı viiri á tee nı. [8] Fufɔ-na á twɛ Wɛ, sı Dl dı wú twɛ abam. Abam lwarım-kərə-ba, lı-na á jıa wo-lwaanu dwi maama baŋa nı. Abam pipiri-nyına-ba, zarı-na á bıcara sı á daa yı taá jıgı wuru tıle. [9] Á pa-na á wu cɔgı á lwarım dım ŋwaanı, sı á nywanı á yigə á taá keerə. Pa-na á mwaanu tım ləni tı ji kərə, sı á wupolo kum ləni ku ji wu-cɔgɔ. [10] Tu-na á tıtı dí Yuutu wum yigə nı, sı oó ja abam o pa á zaŋı.

Á yı zaŋı á taá co daanı

[11] A ko-biə-ba, á yı taá ŋɔɔnı wo-balwaaru da-yıranı. Wulu maama na ŋɔɔnı wo-balɔrɔ o ko-bu yıra nı naa o cog-o tın, kuntu tu ŋɔɔnı o cɔgı Wɛ niə yam mu yı o yáalı-ya. Nmu nan na yáalı Wɛ niə yam, ku brı nı n daa n ba tɔgı-ya mu, yı n ta kwəri n brı nı nmu mu yı sarıya-diru. [12] Wɛ yıranı mu te Dl niə yam, yı Dl tɔgı-ya Dl ma di nɔɔna taanı. Dıntu yıranı mu wai Dl vrı nɔɔna Dl yaga, naa Dl cɔgı-ba ba vıun ŋwaanı. Nmu nan buŋı nı n yı wɔɔ mu, sı n di n doŋ taanı?

Yı kı-na kamunni á swe Wɛ ni nı

[13] Fɔgı-na á cəgi, abam balu na yəni á tɛ á wı: «Zım naa jwaanı dí wú vu tıu kudoŋ dí kı pipiu da bım dí na səbu» tın. [14] Á yəni á tɛ kuntu doŋ yı á yəri tıga na wú puurı sı á ŋwıa taa yı te. Á ŋwıa kam nan nyı dı kunu na li yı ku bá daanı ku kɛ te tın mu. [15] Ku ya maŋı sı á taá tɛ nı: «Dí Yuutu Wɛ na sɛ yı dí jwa ta ŋwı, dí wú kı kulu dí na buŋı tın.» [16] Ku nan yı á pa á tıtı kamunni mu dı á na wú kı wəənu tılu tın. Kamunni dım kuntu dwi maama nan ba lana.

[17] Kuntu tın, nɔɔnu wulu na ye kulu na lana sı o kı tın, o na wu kı, ku tu kı lwarım mu.

5

Zakɪ na kaanɪ nadunə te tɪn

[1] Kʊ daarɪ abam balʊ na yɪ nadunə tɪn, fɔgɪ á cəgi-na. Taá keeri-na á coosə dɪ lɛɛrʊ tɪlʊ
na lagɪ tɪ ba abam baŋa tɪn. [2] Abam jɪjɪgɪrʊ tɪm maama wú pɔ, yɪ cambʊrɪ dɪ wú di á
gwaarʊ tɪm. [3] Abam səbu-sɪŋa kam dɪ á səbu kʊm maama wú sʊŋɪ. Sarɪya dɛ dɪm nɪ kʊ
sʊŋɪm dɪm kʊntʊ mʊ wú brɪ nɪ á kɪ á tusi, yɪ dɪntʊ ta wú di abam yɪra yam nɪ mini te.
Lʊgʊ baŋa tiim da yam nan twɛ, yɪ abam ta fɔgɪ á tiŋi á jɪjɪgɪrʊ tɪm mʊ. [4] Abam ta pini
balʊ na tʊŋɪ á karɪ sɪm nɪ ba pa abam tɪn, á ba sɛ sɪ á ŋwɪ-ba. Cəgi-na á nii ba na pʊʊna
te tɪn. Balʊ na kɪ abam wʊdiiru tɪm ba kɪ digə nɪ tɪn kərə kam tʊ Yuutu Baŋa-Wɛ zwɛ nɪ.
[5] Á ŋwɪ lʊgʊ baŋa nɪ paarɪ wʊnɪ mʊ, yɪ á kɪ á wʊbʊŋa na lagɪ te. Á di á nuə nɪ ba na
kɔnɪ varɪm sɪ ba gʊ te tɪn. [6] Á ta kwəri á paɪ balʊ na jɪgɪ cɪga tɪn ga bʊra, yɪ á daarɪ á
gʊ-ba, yɪ ba nan warɪ á yigə ba cɪ.

Dí maŋɪ sɪ dí taá jɪgɪ wʊ-zuru mʊ sɪ dí daarɪ dí taá warɪ Wɛ

[7] A ko-biə-ba, taá jɪgɪ-na wʊ-zuru á maa nii maŋa kam dí Yuutu wʊm na wú joori o ba
tɪn. Taá nii-na valʊ na yəni o zuri o yɪra te o maa cəgi maŋa kam o faa na wú ba kʊ bɪ
lanyɪranɪ tɪn. O yəni o zuri o yɪra mʊ o maa cəgi duum dʊa dɪ fa-ni dʊa. [8] Kʊntʊ, kʊ maŋɪ
sɪ abam dɪ taá jɪgɪ wʊ-zuru mʊ sɪ á vɔ á wʊ lanyɪranɪ, sɪ dí Yuutu wʊm bá daanɪ yɪ o
ba.
[9] A ko-biə-ba, á yɪ taá pʊʊnɪ daanɪ, sɪ kʊ pa á ga bʊra Wɛ tee nɪ. Nii-na, kʊ twɛ kʊ ti sɪ
Wɛ di dɪbam taanɪ. [10] A ko-biə-ba, guli-na Wɛ nijoŋnə balʊ dɛɛn na tɔɔlɪ DL kwərə kam tɪn
woŋo. Ba dɛɛn nɛ yaara zanzan yɪ ba vɔ ba wʊrʊ dɪ wʊ-zuru. Kʊntʊ tɪn, kʊ maŋɪ sɪ abam
dɪ lwəni bantʊ na kɪ te tɪn mʊ. [11] Kʊ na yɪ balʊ na jɪgɪ pu-dɪa kantʊ doŋ tɪn, dí ye nɪ ba
nɛ wʊpolo Wɛ tee nɪ. Abam nan maŋɪ á ye Zobi dɛɛn na kɪ pu-dɪa o yaara yam wʊnɪ te,
yɪ á kwəri á ye Wɛ na pɛ-o kʊlʊ kʊ kweelim nɪ tɪn. A lagɪ a ta cɪga mʊ dɪ abam sɪ, dí
Yuutu Wɛ tiini DL jɪgɪ dɪbam ŋwaŋa, yɪ DL duri dɪbam yibwənə lanyɪranɪ.
[12] A ko-biə-ba, kʊ na dwe dɪdɪ, á yɪ taá tɛ á duə. Yɪ du-na dɪ Wɛ naa tɪga naa dɪ
kʊlʊkʊlʊ dɪ. Á pa-na á ‹ɛɛn› taa yɪ ‹ɛɛn›, sɪ á ‹awo› taa yɪ ‹awo›, sɪ kʊ yɪ pa Wɛ di á
sarɪya.
[13] Abam wʊlʊ na wʊ cam wʊnɪ, sɪ o loori Wɛ. Abam wʊlʊ nan na jɪgɪ wʊpolo, sɪ o taa
leeni o zuli Wɛ. [14] Abam wʊlʊ nan na ba jɪgɪ yazurə, sɪ o bəŋi Zezi kɔgɔ kʊm nakwa bam,
sɪ ba ba ba kɪ nugə o yuu nɪ ba loori Wɛ ba pa-o dí Yuutu Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ. [15] Ba na kɪ
ba wʊ-dɪdʊa ba loori Wɛ kʊntʊ doŋ, nɔɔnʊ wʊm wú sɪɪnɪ o na yazurə. Dí Yuutu wʊm wú
pa o wəri, yɪ o na kɪ lwarɪm dɪlʊ maama tɪn, Wɛ wú yagɪ DL ma cɛ-o. [16] Kʊntʊ ŋwaanɪ,
kʊ maŋɪ sɪ á taá vɪɪrɪ á tɛ á lwarɪm mʊ á brɪ daanɪ, sɪ á daarɪ á taá loori Wɛ á pa daanɪ,
sɪ Wɛ wú pa abam yazurə. Nɔn-ŋʊm Wɛ-loro tiini kʊ dana lanyɪranɪ, kʊ waɪ kʊ paɪ wo-
kamunə kɪa. [17] Guli-na Eli * dɛɛn na kɪ te tɪn. O dɪ yɪ nabiinu mʊ nɪ dɪbam te, yɪ o loori
Wɛ dɪ o wʊ maama sɪ dʊa yɪ zaŋɪ ka nɪ, yɪ ka sɪɪnɪ ka wʊ nɪgɪ bɪna yatɔ dɪ canɪ sɪrdʊ.
[18] O daa ma joori o loori Wɛ, yɪ ka laan ba ka nɪ, yɪ tɪga baŋa wəənu maama joori tɪ puli
tɪ nuŋi tɪ kɪ lanyɪranɪ.
[19] A ko-biə-ba, abam wʊlʊ na ywəri cɪga cwəŋə kam wʊnɪ yɪ o doŋ na wanɪ o pa o joori

o ba ka wʊnɪ, kʊ lana. [20] Á nan taá ye nɪ, wʊlʊ na wanɪ o pa lwarɪm kəru joori o ba cɪga cwəŋə kam wʊ tɪn, nɔɔnʊ wʊm kʊntʊ vrɪ lwarɪm kəru wʊm tʊʊnɪ jɪŋa nɪ, yɪ Wɛ yagɪ o wo-lwaanʊ tɪlʊ zanzan o na kɪ tɪn DL ma cɛ-o.

1 PLYƐƐRL

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ PLYƐƐRL na pʊpʊnɪ tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

PLYƐƐRL dɛɛn pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ o pa Wɛ nɔɔna balʊ na jagɪ ba wʊ Azi-balaŋa * nɪ tɪn mʊ. Kʊ waɪ kʊ yɪ Pooli naa balʊ na tɔgɪ dɪd-o ba tʊŋɪ tɪn mʊ brɪ-ba Wɛ kwərə kam. Ba ma na yaara ba na kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn ŋwaanɪ.

PLYƐƐRL nan pʊpʊnɪ sɪ o pa ba na baarɪ mʊ Zezi cwəŋə kam wʊnɪ, sɪ ba zɪgɪ kəŋkəŋ yaara yam maŋa nɪ, nɪ Zezi tɪtɪ dɪ na yaarɪ sɪ o pa dɪbam na vrɪm te tɪn.

PLYƐƐRL dɛ yigə o guli-ba ba na jɪgɪ tɪɪna yalʊ Wɛ tee nɪ Zezi na tɪgɪ yɪ o joori o bi tɪn ŋwaanɪ.

O kaanɪ-ba sɪ ba taa ŋwɪ dɪ wʊ-poŋo nɪ Zezi nɔɔna na maŋɪ sɪ ba taa ŋwɪ te tɪn. Ba maŋɪ sɪ ba lwəni Zezi na kɪ te o yaara yam wʊnɪ tɪn. O kwe-ba kwiə dwi təri təri sɪ ba lwarɪ ba na wʊ́ kɪ te woŋo maama wʊnɪ, sɪ balʊ na yəri Zezi tɪn na ba kəm-laarʊ tɪm sɪ ba dɪ ba ba zuli Wɛ.

Dayigə tɔnɔ kʊlʊ

PLYƐƐRL

na pʊpʊnɪ tɪn

1

[1] Amʊ PLYƐƐRL wʊlʊ na yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ, sɪ a pa abam balʊ Wɛ na kuri sɪ á taá yɪ DL nɔɔna yɪ á jagɪ á vu á yɪ vərə yɪ á zʊʊrɪ Pɔn tɪ-niə yam wʊnɪ, dɪ Galatɪ dɪ Kapadɔsɪ dɪ Azi dɪ Bitini tɪ-niə yam maama wʊnɪ tɪn. [2] Dí Ko Wɛ mʊ dɛ yigə DL kɪ DL wʊbʊŋa nɪ sɪ DL kuri abam kʊntʊ, yɪ DL tɔgɪ DL Joro * kʊm ŋwaanɪ DL pa á ji nɔn-ŋʊna balʊ na yɪ DL nyɪm tɪn. Wɛ nan kɪ kʊntʊ sɪ kʊ pa á taá sɛ Zezi Krisi ni mʊ, sɪ DL fɔgɪ abam Zezi jana kam na nuŋi tɪn ŋwaanɪ.

Wɛ wʊ́ pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo kʊ ja gaalɪ.

Dí na jɩgɩ tɩɩna Wɛ tee nɩ te tɩn

[3] Pa-na dí taá kɩ Wɛ dɩlʊ na yɩ dɩbam Yuutu Zezi Krisi Ko tɩn le. Dɩntʊ mʊ tiini Dʟ yɩ ŋwaŋa tu, yɩ Dʟ pa dí jɩgɩ ŋwɩ-dʊŋa, dɩ Dʟ na pɛ Zezi Krisi bi o yagɩ tʊʊnɩ tɩn, yɩ dí taá jɩgɩ tɩɩna Dʟ tee nɩ maŋa maama. [4] Kʊntʊ mʊ dí ye nɩ dí wú ba dí joŋi wo-laarʊ tɩlʊ Wɛ na tiŋi sɩ Dʟ pa Dʟ biə tɩn. Wəənu tɩm kʊntʊ nan ba pɔɛ, yɩ tɩ ba cɔga, tɩ nan ba lɩɩrɩ dɩ. Wɛ tiŋi tɩntʊ mʊ Dʟ sɔŋɔ nɩ sɩ Dʟ pa abam. [5] Dʟ maa maɩ Dʟ dam dɩm Dʟ yɩrɩ abam, á na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Dʟ tɩn ŋwaanɩ, sɩ kʊ vu kʊ yi lʊgʊ baŋa tiim da yam, sɩ Dʟ laan joŋi abam jaja.

[6] Kʊntʊ maa paɩ á jɩgɩ wʊpolo lanyɩranɩ, dɩ cam dwi təri təri ya zɩ maŋɩ abam zɩm yɩ kʊ pa á wʊ cɔgɩ maŋa fɩnfɩɩn yɩranɩ dɩ. [7] Kʊ na yɩ cana yam kʊntʊ, kʊ yɩ sɩ ya maŋɩ abam mʊ ya nii á na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ te tɩn. Kʊ na yɩ səbu-sɩŋa, ba yəni ba maɩ mini mʊ ba ma maŋɩ-ka sɩ ba nii ka lana na? Abam nan na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ te tɩn tiini kʊ dwe səbu-sɩŋa kalʊ na wú ba ka cɔgɩ tɩn. Kʊntʊ tɩn, cam na maŋɩ abam yɩ á ta na zɩgɩ kəŋkəŋ, kʊú pa á na zulə dɩ tiə Wɛ tee nɩ maŋa kalʊ Zezi Krisi na wú joori o ba tɩn.
[8] Abam yi ta wʊ nɛ-o, yɩ á nan so-o. Á maa kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩd-o, yɩ á nan daa ta ba na-o lele kʊntʊ. Kʊ ma pa á tiini á jɩgɩ wʊpolo zanzan yɩ kʊ bá wanɩ kʊ ta dɩ nabiinə taanɩ,
[9] Wɛ na vrɩ abam ŋwɩa yɩ kʊntʊ mʊ yɩ kʊlʊ á na maŋɩ á kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ sɩ á na tɩn ŋwaanɩ.

[10] Faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam dɛɛn tiini ba kwaanɩ ba tɔgɩ kʊ nɛ lanyɩranɩ sɩ ba lwarɩ Wɛ na wú vrɩ Dʟ nɔɔna bam te tɩn. Ba dɛɛn ma maŋɩ ba wuuri ba ta Wɛ na wú pa abam pɛɛrɩ dɩlʊ tɩn. [11] Zezi Krisi Joro * kʊm maa wʊ ba tee nɩ yɩ kʊ pa ba wuuri ba lwarɩ nɩ Krisi * wʊm wú ba o na yaara sɩ o laan daarɩ o na paarɩ-zulə Wɛ tee nɩ. Ba maa tiini ba kwaanɩ sɩ ba lwarɩ maŋa kam kʊntʊ dɩ kʊ na wú kɩ te tɩn. [12] Wɛ dɛɛn ma pa Dʟ nijoŋnə bam lwarɩ nɩ, Dʟ na pɛ-ba kwərə kalʊ tɩn, kʊ daɩ ba tɩtɩ ŋwaanɩ, kʊ yɩ abam ŋwaanɩ mʊ. Ba dɛɛn na brɩ cɩga kalʊ tɩn mʊ yɩ Zezi kwər-ywəŋə kalʊ o tɩntʊŋna bam laan na tɔɔlɩ ba brɩ abam zɩm tɩn. Baŋa-Wɛ mʊ pɛ Dʟ Joro kʊm ba bantʊ te, yɩ ba wanɩ ba brɩ abam kwər-ywəŋə kam kʊntʊ. Wɛ malɛsɩ * sɩm dɩ nan lagɩ sɩ sɩ lwarɩ cɩga kam kʊntʊ kuri na yɩ te tɩn.

Wɛ na lagɩ sɩ dí taá jɩgɩ wʊ-poŋo te tɩn

[13] Abam nan fɔgɩ á ja á wʊbʊŋa, sɩ á taá ma tʊŋɩ á pa Wɛ. Pɩɩnɩ-na á tɩtɩ sɩ á tiŋi á tɩɩna maama woŋo kʊlʊ Wɛ na wú ba Dʟ pa abam zaanɩ tɩn baŋa nɩ, maŋa kalʊ Zezi Krisi na wú joori o ba tɩn. [14] Taá sɛ-na á Ko Wɛ ni. Á daa yɩ taá ŋwɩ nɩ á dɛɛn na wʊ lwarɩ Wɛ cɩga kam yɩ á fra zʊʊrɩ wo-yɔɔrʊ tɩlʊ tɩn. [15] Á nan taá ŋwɩ dɩ wʊ-poŋo woŋo maama wʊnɩ, nɩ á Ko Wɛ dɩlʊ na bəŋi abam sɩ á taá yɩ Dʟ nɔɔna tɩn na jɩgɩ wʊ-poŋo te tɩn. [16] Kʊ nan maŋɩ kʊ pʊpʊnɩ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɩ kʊ wɩ:

«Á taá yɩ wʊ-poŋo tiinə,
sɩ amʊ Baŋa-Wɛ yɩ wʊ-poŋo tu mʊ.»

[17] Abam na yəni á loori Wɛ, á bə-Dʟ nɩ á Ko mʊ, yɩ dɩntʊ nan mʊ wú di nabiinə maama sarɩya sɩ kʊ maŋɩ dɩ ba tɩtʊŋa na yɩ te tɩn, yɩ Dʟ ba kuri nɔɔna daanɩ. Kʊntʊ, á ta na wʊ lʊgʊ baŋa nɩ maŋa kalʊ tɩn, kʊ maŋɩ sɩ á taá kwarɩ Wɛ kʊlʊ maama á na kɩ tɩn wʊnɩ.
[18] Á ye nɩ Wɛ vrɩ abam sɩ á daa yɩ taá tɔgɩ cullu tɩlʊ na nuŋi á nabaara bam jɩŋa nɩ tɩn

mʊ. Wɛ na lɪ abam wo-yɔɔrʊ tɪm kʊntʊ wʊnɪ tɪn, kʊ daɪ lʊgʊ baŋa səbu naa səbu-sɪŋa, wəənu tɪlʊ na waɪ tɪ cɔgɪ tɪn, mʊ Dʟ mɛ Dʟ ŋwɪ Dʟ vrɪ abam. [19] Wɛ nan mɛ Zezi Krisi jana kam mʊ Dʟ ma vrɪ abam, yɪ kantʊ tiini ka jɪgɪ dam. Zezi na jigi kaanɪm * kʊntʊ tɪn, o nyɪ dɪ pəlbu * wʊlʊ na tiini o lana fasɪ yɪ kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na yɪ balɔrɔ o yɪra nɪ tɪn mʊ. [20] Wɛ maŋɪ Dʟ kuri wʊntʊ mʊ kʊ loori lʊgʊ pulim, sɪ o vrɪ nɔɔna ba lwarɪm wʊnɪ. Kʊ daarɪ lʊgʊ baŋa kweelim maŋa kam laan nan na yi tɪn, Wɛ pɛ á lwar-o, sɪ o vrɪ abam. [21] Á nan dɛ Zezi ŋwaanɪ mʊ á kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ. Dɪntʊ mʊ bi-o Dʟ pa o yagɪ tʊʊnɪ, yɪ Dʟ daarɪ Dʟ pa o na paarɪ-zulə. Kʊ ma paɪ á sɪɪnɪ á jɪgɪ wʊ-dɪdʊa dɪ tɪɪna Wɛ tee nɪ.

[22] Abam na sɛ Wɛ cɪga kam tɪn mʊ pɛ á bɪcara fɔgɪ ya kwɛ, kʊ pa á jɪgɪ sono cɪga cɪga dɪ á ko-biə balʊ na yɪ Wɛ nɔɔna tɪn. Kʊntʊ tɪn, á taá tiini á soe daanɪ dɪ á bɪcara maama. [23] Abam na jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɪn, ka kuri wʊ nuŋi nabiinə balʊ na tʊ tɪn te, ka nan ba cɔga. Kʊ yɪ Wɛ kwərə kam na paɪ ŋwɪa yɪ ka wʊra maŋa maama tɪn ŋwaanɪ mʊ á nɛ ŋwɪ-dʊŋa kam kʊntʊ. [24] Kʊ nan pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Kʊ na yɪ nabiinə,
bantʊ nyɪ dɪ gaa mʊ yɪ ba ba daanɪ ba tʊa.
Ba nɪnwaŋa maa ba daanɪ ka kɛa,
nɪnɛɛnɪ ga-punnu tɪm na yɪ te tɪn.
Gaa kʊm na yəni kʊ kwaarɪ,
kʊ punnu tɪm wʊ́ siiri mʊ.
[25] Kʊ nan na yɪ Wɛ kwərə kam,
kantʊ wʊ́ ta wʊra sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»

Kwərə kam kʊntʊ mʊ yɪ kwər-ywəŋə kalʊ ba na brɪ abam tɪn.

2

[1] Kʊntʊ ŋwaanɪ á ja á tɪtɪ dɪ pu-sɪŋa dwi maama dɪ sɪsɪɪna, sɪ á yɪ taá yɪ pipiri-nyɪna, naa á taá jɪgɪ wʊ-gʊʊ, naa á taá yɪ bɪbarɪ-nyɪna. [2] Pa-na á fra taa zʊʊrɪ Wɛ kwərə kam yɪranɪ, nɪ bu-sɪsɪŋa fra na zʊʊrɪ o nu yɪlɪ te tɪn. Kʊntʊ mʊ wʊ́ pa á wʊbʊŋa bɪ dɪ Wɛ cɪga kam, sɪ á na vrɪm fasɪ. [3] Kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ: «Abam maŋɪ á maanɪ dí Yuutu wʊm na tiini o yɪ lanyɪranɪ te tɪn.»

Balʊ na sɛ Zezi tɪn mʊ yɪ Wɛ nɔɔna

[4] Nan twɛ-na dí Yuutu Zezi, sɪ wʊm mʊ yɪ ŋwɪa tʊ, yɪ o nyɪ dɪ kandwɛ dɪlʊ nabiinə na vɪn tɪn. Wɛ nan maŋɪ Dʟ kuri wʊntʊ mʊ, yɪ o jɪgɪ kuri dɪ Dʟ kʊ ja gaalɪ. [5] Abam dɪ na jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɪn, yagɪ-na sɪ Wɛ kwe abam nɪnɛɛnɪ kandwa yalʊ Dʟ na wʊra Dʟ maa lɔ Dʟ digə kalʊ Dʟ Joro * kʊm na wʊ́ ta zʊʊrɪ ka wʊnɪ tɪn. Kʊntʊ, á laan wʊ́ ta yɪ Wɛ kaanɪm tiinə, yɪ á na wʊ́ ta kaanɪ-Dʟ te tɪn mʊ yɪ sɪ á taá zuli-Dʟ dɪ á bɪcara maama, yɪ kʊ poli Dʟ wʊ á na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.

[6] Kʊ maŋɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Nii-na, amʊ Wɛ lagɪ a cwi kandwɛ dɪlʊ na tiini dɪ lana tɪn,
sɪ a ma lɔ sɔŋɔ Siyɔn * nɪ.
Amʊ kuri kandwɛ dɪm kʊntʊ,
yɪ dɪntʊ mʊ yɪ kandwɛ dɪlʊ na paɪ digə kam zɪga lana tɪn.

Wʊlʊ nan na kɪ o wʊ-dɪdʊa dɪ wʊlʊ na yɪ kandwɛ dɪm kʊntʊ *f1 * tɪn,
cavɪɪra bá fɔgɪ ya ja kʊntʊ tʊ.»
7 Kʊ na yɪ abam balʊ na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪd-o tɪn, o jɪgɪ kuri zanzan dɪ abam. Kʊ daarɪ, kʊ
na yɪ balʊ na vɪ-o tɪn, kʊ nyɪ dɪ kʊ na pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:
«Kandwɛ dɪlʊ lwara na vɪn tɪn laan mʊ joori dɪ ba dɪ ji kandwɛ dɪlʊ na paɪ digə
kam dana yɪ ka zɪga lana tɪn.»
8 Kʊ na yɪ balʊ na vɪ-o tɪn, kʊ pʊpʊnɪ kʊ wɪ:
«O yɪ kandwɛ dɪlʊ ba na wʊ́ magɪ ba tɪtɪ dɪ dɪ ba tʊ tɪga nɪ tɪn.»
Kʊ yɪ ba na wʊ sɛ Wɛ kwərə kam tɪn ŋwaanɪ mʊ baá tʊ kʊntʊ. Kʊ maa maŋɪ sɪ kʊ kɪ-ba
kʊntʊ mʊ.
9 Kʊ daarɪ kʊ na yɪ abam,
abam yɪ dwi dɪlʊ Wɛ tɪtɪ na kuri tɪn.
Dɩ maa pa á yɪ Dɩ kaanɪm tiinə balʊ na tʊŋɪ Dɩ paarɪ dɪm ŋwaanɪ tɪn.
Á maa kwəri á yɪ dwi tiinə balʊ Wɛ tɪtɪ na lɪ sɪ á taá yɪ nɔɔna balʊ na yɪ Dɩ nyɪm
tɪn.
Wɛ bəŋi abam Dɩ pa á nuŋi lim wʊnɪ, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ pa á ŋwɪ Dɩ pooni dɪlʊ na lana tɪn
wʊnɪ, sɪ á laan wanɪ á pa nɔɔna lwarɪ wo-kamunə yalʊ Dɩ na kɪ tɪn. 10 Abam dɛɛn ya daɪ
Wɛ nɔɔna, yɪ á laan ba á ji Dɩ nɔɔna. Abam dɛɛn ya daɪ balʊ Wɛ na jɪgɪ á ŋwaŋa tɪn, yɪ
Dɩ laan ba Dɩ duri á ŋwaŋa.

Dí na maŋɪ sɪ dí ŋwɪa taa yɪ te nɔɔna maama yigə nɪ tɪn

11 A badon-sonnu-ba, abam na yɪ vərə lʊgʊ baŋa nɪ yɪ á ba jɪgɪ kugu je tɪn, a loori
abam sɪ á ja á tɪtɪ dɪ á fra na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tɪlʊ tɪn. Tɪntʊ mʊ kwaanɪ sɪ tɪ
cɔgɪ á ŋwɪa. 12 Á pa-na á kikiə maama taa lana balʊ na ba tɔgɪ Wɛ tɪn tɪtarɪ nɪ. Kʊntʊ
mʊ, ba na yáalɪ abam ba wɪ á yɪ wo-lwaanʊ kərə, ba laan wʊ́ ba ba lwarɪ á kəm-laarʊ na
yɪ te tɪn, yɪ ba daarɪ ba zuli Wɛ maŋa kalʊ Dɩ na lagɪ Dɩ ba tɪn.
13-14 Kʊ na yɪ nɔɔna balʊ maama na jɪgɪ ni sɪ ba taa te ba donnə tɪn, sɪ á taá sɛ ba ni á
na tɔgɪ dí Yuutu wʊm tɪn ŋwaanɪ. Kʊ na yɪ Pa-farʊ wʊlʊ na te tɪʊ kʊm maama tɪn, dɪ o
dɪdɛɛra balʊ o na pɛ-ba dam tɪn, sɪ á taá nɪgɪ ba maama. O tiŋi bantʊ sɪ ba taa vaŋɪ
balʊ na kɪ balɔrɔ tɪn zwa mʊ, sɪ ba daarɪ ba taa tee balʊ na kɪ lanyɪranɪ tɪn. 15 Wɛ
wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn mʊ yɪ sɪ á pa á kikiə taa lana, sɪ kʊ wanɪ kʊ pa nɔn-jwəəru pu ba
niə dɪ ba bɪtar-yɔɔrʊ tɪlʊ ba na ŋɔɔnɪ abam baŋa nɪ tɪn.
16 Abam yɪ balʊ na te á tɪtɪ tɪn mʊ, yɪ á ŋwɪa kam maŋɪ sɪ ka taa yɪ kʊntʊ doŋ mʊ. Á
nan yɪ tɔgɪ kʊntʊ ŋwaanɪ á bʊŋɪ nɪ á jɪgɪ cwəŋə sɪ á kɪ kəm-balwaarʊ. Á nan pa-na á
kikiə taa lana, á na yɪ Wɛ tɪntʊŋna tɪn ŋwaanɪ.
17 Á taá zuli nɔɔna maama.
Á taá soe balʊ maama na yɪ á ko-biə Zezi cwəŋə kam wʊnɪ tɪn.
Taá kwarɪ-na Wɛ.
Á taá zuli-na Pa-farʊ wʊm.

Dɪbam maŋɪ sɪ dí lwəni Zezi mʊ dí yaara wʊnɪ

18 Abam balʊ na yɪ tɪntʊŋna tɪn maŋɪ sɪ á taá sɛ á yum tiinə niə, sɪ á taá nɪgɪ-ba

lanyɪranɪ, kʊ na yɪ balʊ na jɪgɪ wʊ-bono yɪ ba kɪ abam lanyɪranɪ, naa kʊ zɪ yɪ balʊ kəm
na cana dɪ abam tɪn dɪ. [19] Ba na yaarɪ abam vwan yaara á na sɛ Wɛ tɪn ŋwaanɪ yɪ á vɔ
pu-dɪa, kʊntʊ yɪ kʊlʊ na lana tɪn Wɛ yigə nɪ. [20] Abam nan na kɪ balɔrɔ yɪ ba vaŋɪ á zwɛ
kʊ ŋwaanɪ, yɪ á na maŋɪ á vɔ á wʊ dɪ yaara yam kʊntʊ dɪ, kʊ jɪgɪ kuri na? Kʊ daarɪ á na
kɪ lanyɪranɪ yɪ ba ta yaarɪ abam, yɪ á na vɔgɪ á wʊ, kʊntʊ lana Wɛ yigə nɪ. [21] Wɛ na bəŋi
abam sɪ á taá tɔgɪ-Dʟ tɪn, kʊ yɪ sɪ á vɔ á wʊ mʊ yaara wʊnɪ. Zezi Krisi tɪtɪ dɛɛn maŋɪ o
yaarɪ abam ŋwaanɪ, sɪ kʊ pa á taá tɔgɪ o na-bwərə mʊ á lwəni o dɛɛn na kɪ te tɪn:

[22] Wʊntʊ nan wʊ kɪ lwarɪm dɪ fɪnfɪɪn dɪ,
yɪ o ni-taanɪ ba jɪgɪ vwan.
[23] Nɔɔna dɛɛn maa jɪg-o ba twɪa,
yɪ o wʊ tɔgɪ o twɪ-ba.
Ba ma kwəri ba bɛɛs-o,
yɪ o wʊ ləri-ba balɔrɔ.
O nan kɪ o tɪtɪ mʊ Wɛ jɪŋa nɪ,
dɪntʊ mʊ yɪ dɪlʊ na tɔgɪ cɪga Dʟ ma di nɔɔna sarɪya tɪn.

[24] Zezi Krisi mʊ joŋi dɪbam lwarɪm o tɪ tʊʊn-daa yuu nɪ dɪbam ŋwaanɪ. O kɪ kʊntʊ sɪ kʊ
pa lwarɪm daa mʊ yɪ taa te dɪbam. Kʊntʊ, kʊ na yɪ lwarɪm jəgə nɪ, dɪbam nyɪ nɪ twa mʊ
te, yɪ dí laan daarɪ dí taá jɪgɪ ŋwɪa kalʊ na tɔgɪ cɪga tɪn Wɛ yigə nɪ. Ba na pogili Zezi
yɪra yam tʊʊn-dagara * baŋa nɪ tɪn mʊ pɛ abam na yazurə. [25] Abam ya nyɪ dɪ peeni sɪlʊ
na je tɪn mʊ. Á laan ma joori á ba á kɪ á tɪtɪ Zezi jɪŋa nɪ, wʊlʊ na yɪ abam nayɪrʊ yɪ o nii
abam baŋa nɪ tɪn.

3

Kaana dɪ ba banna na maŋɪ sɪ ba taa nɪgɪ daanɪ te tɪn

[1] Abam balʊ na yɪ kaana tɪn, abam dɪ maŋɪ sɪ á taá sɛ á banna ni kʊntʊ, sɪ kʊ pa á
banna bam badaara ya na vɪn Wɛ taanɪ dɪm, sɪ ba laan na á kəm-laarʊ tɪm, sɪ kʊ pa ba
ba ba sɛ Wɛ, dɪ á na maŋɪ á wʊ puri á ni dɪ. [2] Ba nan wʊ́ maanɪ ba lwarɪ nɪ á nɪgɪ-ba yɪ
á sɪɪnɪ á tɔgɪ cɪga cwəŋə. [3] Abam yɪ zaŋɪ á kwe á wʊbʊŋa á tiŋi nɪnwaŋa zɪla baŋa nɪ,
kʊ na yɪ á na wʊ́ kwɛ á yuni te, dɪ á na wʊ́ kɪ səbu-sɪŋa zwa-kwana dɪ səbu-sɪŋa wəənu
á yɪra nɪ te tɪn, dɪ á na wʊ́ ta zʊʊrɪ gwar-laarʊ te tɪn. [4] Abam nan maŋɪ sɪ á kwɛ á bɪcara
mʊ lanyɪranɪ, sɪ á taá jɪgɪ wʊ-bono dɪ wʊ-zuru. Á na fɔgɪ á kwɛ á bɪcara yɪ ya lamma
kʊntʊ doŋ, ya lam dɪm daa bá cɔgɪ, yɪ kʊʊ́ ta jɪgɪ kuri lanyɪranɪ Wɛ tee nɪ. [5] Faŋa faŋa
kaana balʊ ya na yɪ Wɛ nɔɔna yɪ ba jɪgɪ tɪɪna dɪ Wɛ tɪn dɪ dɛɛn kwɛ ba bɪcara kʊntʊ doŋ
mʊ, dɪ ba na sɛ ba banna ni tɪn. [6] Sara dɛɛn kɪ kʊntʊ mʊ, yɪ o sɛ o barʊ Abraham * ni, dɪ
o na bə-o nɪ o yuutu tɪn. Abam dɪ nan yɪ wʊntʊ biə mʊ, dɪ á na kɪ kəm-laarʊ yɪ á wʊ pɛ
fʊʊnɪ zʊ abam dɪ kʊlʊkʊlʊ.

[7] Abam balʊ dɪ na yɪ kan-banna tɪn maŋɪ sɪ á taá nɪgɪ á kaana bam kʊntʊ doŋ mʊ. Á
na zʊʊrɪ dɪ á kaana bam tɪn, á taá ye nɪ ba ba dana nɪ abam te. Ba nan wʊ́ wəli dɪ abam
ba na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam dɪ Dʟ zaanɪ dɪm. Kʊntʊ tɪn, taá zuli-na-ba, sɪ kʊlʊkʊlʊ yɪ cʊ
abam Wɛ-loro.

Dí taá kı lanyıranı dı dí zı maŋı dí yaarı dı

[8] A na lagı a ta kulu a ma kweeli tın mu yı sı abam maama taá jıgı wubuŋ-dıdwı, sı á taá jıgı da-ŋwaŋa, sı á taá soe daanı á na yı da-ko-biə Zezi ŋwaanı tın. Á taá duri da-yibwənə, sı á daarı á taá tu á tıtı da tee nı. [9] Nɔɔnu na kı abam wo-lɔŋɔ, sı á dı daa yı joori á kı-o wo-lɔŋɔ á ma ŋwı. Nɔɔnu na twı abam, á dı daa yı tɔgı á twı-o, sı á daarı á loori Wɛ á pa-o sı Dl kı-o lanyıranı, sı ku yı kuntu ŋwaanı mu Wɛ bəŋi abam sı á taá tɔgı-Dl, yı abam dı wú ba á joŋi lanyıranı Wɛ tee nı. [10] Ku pupunı Wɛ tɔnɔ kum wunı ku wı:

«Nɔɔnu wulu maama na lagı sı o na o ŋwıa ywəəni dı wupolo tın maŋı sı o ja o tıtı dı wo-balwaaru taanı dı vwan fɔm mu.

[11] Kuntu tu maŋı sı o yagı kəm-balwaaru,
sı o daarı o taa kı lanyıranı,
sı o kwaanı o taa jıgı ywəəni dı nɔɔna maama.

[12] Bɛŋwaanı dí Yuutu Baŋa-Wɛ nii balu na tɔgı cıga tın baŋa nı mu,
yı Dl cəgi ba loro.

Ku nan na yı balu na kı kəm-balwaaru tın,
Dl yigə tərə dı ba.»

[13] Wɔɔ mu wú wanı o kı abam wo-lɔŋɔ dı á na tiini á kwaanı á kı lanyıranı? [14] Abam nan na maŋı á na yaara á na kı lanyıranı tın ŋwaanı mu dı, á daa ta jıgı yu-yoŋo. Á nan yı taá funa dı ba, naa á pa á wubuŋa vugimi. [15] Taá zuli-na á Yuutu Zezi Krisi dı á bıcara maama. Nan ti-na á yigə maŋa maama, sı á wanı á ləri nɔɔnu wulu maama na wú bwe abam sı o lwarı tıına yalu á na jıgı dı Wɛ tın na yı te tın. [16] Á nan ləri kuntu tu dı wu-bono dı zulə. Á taá kı wəənu tılu á na ye á bıcara nı nı tı lana tın, sı ku pa cavııra ja balu na culi abam dı á kəm-laaru tım Zezi Krisi ŋwaanı tın. [17] Á na kı lanyıranı yı ba yaarı abam ku ŋwaanı yı ku yı Wɛ wubuŋa, ku garı á na kı kəm-balwaaru yı á yaarı tı ŋwaanı. [18] Zezi Krisi dɛɛn nan tıgı bıdwı mu o ma saarı nabiinə lwarım. Ku maa yı nɔn-ŋum mu ləri nɔn-balwaaru yuu nı o tı, yı o wanı o kı-ba Wɛ jıŋa nı. Ba gu-o mu, yı Wɛ Joro * kum joori ku pa-o ŋwıa. [19] O laan ma tɔgı Dl Joro kum kuntu dam ŋwaanı o vu nɔɔna balu jwəəru ba dɛɛn na pı curu nı tın te, yı o tɔɔlı Wɛ kwərə kam o brı-ba. [20] Ku yı nɔɔna balu dɛɛn na vın Wɛ ni tın jwəəru mu kuntu. Ku yı maŋa kalu Wɛ na pıını Dl banı yı Nowe * wura o paı naboro kamunu kum sı o ma joŋi o ŋwıa tın mu. Nɔɔna balu dɛɛn na zu naboro kum wu tın yı nana má má mu, yı Wɛ tɔgı na bam baŋa Dl vrı ba ŋwıa. [21] Kuntu yı nyınyugu mu, ku na mɛ ku brı nı abam dı na pɛ ba miisi abam na wunı tın mu pɛ Wɛ vrı abam Zezi Krisi na bi o yagı tuunı tın ŋwaanı. Ba na miisi abam na wunı tın, ku daı sı á ma swɛ á yıra digiru. Ku nan yı á goni ni mu dı Wɛ, sı á taá tɔgı-Dl dı wu-poŋo. [22] Zezi Krisi mu diini Wɛ-sɔŋɔ o jəni Wɛ jazım nı, yı malɛsı * dı dıdɛɛra dı wəənu tılu maama na jıgı dam tın wu o dam kuri nı.

4

Dí maŋı sı dí taá ŋwı nı Wɛ wubuŋa na lagı te tın mu

[1] Kuntu, abam maŋı á lwarı Zezi Krisi na nɛ yaara o yıra wunı te tın. Ku maŋı sı abam

dı taá jıgı wʊntʊ wʊbʊŋa yam doŋ, sı á ma fɔgı á cı á tıtı yaara wʊnı. Bɛŋwaanı, nɔɔnʊ wʊlʊ na nɛ yaara o yıra wʊnı tın, lwarım daa ba te kʊntʊ tu. [2] Kʊntʊ, abam daa ta na jıgı ŋwıa lʊgʊ baŋa nı tın, á daa wʊ maŋı sı á taá tɔgı wo-yɔɔrʊ tılʊ nabiinə fra na zʊʊrı tın. Á maŋı sı á taá tɔgı Wɛ wʊbʊŋa na lagı kʊlʊ tın mʊ. [3] Abam dɛɛn cɔgı á ŋwıa kam maŋa zanzan, dı á na yəni á tɔgı cwe sılʊ balʊ na yəri Wɛ tın na lagı sı ba taa tɔgı tın. Abam dɛɛn yəni á kı wo-digiru kikiə dı wo-yɔɔrʊ tılʊ maama á fra na zʊʊrı tın. Á dɛɛn maa yı sa-nyɔra, yı á yı nɔn-kwəəlu á nyɔ sana á bugə. Á maa kwəri á tɔgı jwənə kaanım, mʊ kʊlʊ Wɛ wʊbʊŋa na vaı tın. [4] Kʊ daarı lele kʊntʊ, á daa na ba tɔgı dı balʊ na yəri Wɛ á kı wo-zɔɔna kikiə kʊntʊ doŋ tın, kʊ kı-ba yəəu mʊ, kʊ pa ba jıgı abam ba twıa. [5] Bantʊ nan wʊ́ ba ba zıgı Wɛ yigə nı yı ba tʊlı ba kwəri. Dıntʊ nan ti Dɩ yigə sı Dɩ di nabiinə sarıya, kʊ na yı balʊ na ŋwı dı balʊ na maŋı ba tı tın dı. [6] Kʊ yı kʊntʊ ŋwaanı mʊ ba dɛɛn tɔɔlı Wɛ kwər-ywəŋə kam ba brı balʊ na tıgı tın dı. Bantʊ yıra yam mʊ tıga, nınɛɛnı nabiinə maama na maŋı sı ba tı ba lwarım ŋwaanı te tın. Ba nan na ni Wɛ kwər-ywəŋə kam tın, kʊ yı sı ba jwəəru tım laan mʊ na Wɛ ŋwı-dʊŋa kam.

[7] Lʊgʊ baŋa dı kʊ wəənu maama tiim twɛ. Nan fɔgı-na á ja á wʊbʊŋa sı á taá jıgı yawala dı Wɛ-loro. [8] Kʊlʊ na dwe maama tın yı sı á taá soe daanı dı á wʊ maama. Bɛŋwaanı, á na soe daanı, kʊʊ́ pa á donnə na kı kəm-balwaarʊ tılʊ zanzan tın daa bá ta wʊ á wʊbʊŋa nı. [9] Taá kı-na vərə voro, sı pʊpʊna taa təri á tıtarı nı. [10] Abam dıdʊa dıdʊa na joŋi pɛɛrı dılʊ Wɛ tee nı tın, á taá ma-dı á tʊŋı á wəli daanı. Kʊntʊ, á taá yı tıntʊŋ-ŋʊna balʊ na joŋi Wɛ pɛɛra yam dwi təri təri á ma tʊŋı Dɩ na lagı te tın. [11] Abam wʊlʊ Wɛ na pɛ-o pɛɛrı sı o taa waı o ŋɔɔnı o brı nɔɔna tın maŋı sı o taa ŋɔɔnı Wɛ kwərə kam mʊ. Wʊlʊ Wɛ na pɛ sı o taa tʊŋı o wəli o donnə tın dı maŋı sı o taa maı dam dılʊ Wɛ na pɛ-o tın mʊ o ma tʊŋa. Kʊntʊ wʊ́ pa nɔɔna taa zuli Wɛ woŋo maama wʊnı Zezi Krisi yırı ŋwaanı. Wʊntʊ nan mʊ te zulə dı dam sı kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tın. Amina. *

Wʊlʊ na yaarı Zezi Krisi ŋwaanı tın jıgı yu-yoŋo

[12] A badon-sonnu-ba, á yı pa kʊ sʊ abam dı can-kamunu na yi abam. Á nan yı pa kʊ sɔɔrı abam, nınɛɛnı kʊ yı wo-kınkagılı mʊ te. [13] Taá kı-na wʊpolo dı abam na tɔgı á na Zezi Krisi yaara yam doŋ tın. Kʊntʊ, Zezi Krisi na joori o ba yı o paarı zulə yam na wʊ́ ba ya brı jaja maŋa kalʊ tın, á wʊpolo kʊm laan wʊ́ tiini kʊ gaalı. [14] Nɔɔna nan na twı abam á na yı Zezi Krisi nɔɔna tın ŋwaanı, á jıgı yu-yoŋo, bɛŋwaanı Wɛ Joro * kʊm na jıgı paarı-zulə tın wʊ abam tee nı. [15] Abam wʊlʊ na nɛ yaara, sı kʊ yı zaŋı kʊ taa yı nɔn-gʊra ŋwaanı, naa ŋwıını naa wo-balwaarʊ kəm naa bıbara ŋwaanı. [16] Abam wʊlʊ nan na yaarı o na yı Zezi Krisi nɔɔnʊ tın ŋwaanı, o yı pa cavııra taa jıg-o kʊ ŋwaanı. Kʊntʊ tu nan maŋı sı o pa Wɛ zulə dı nɔɔna na bə-o nı Krisi bu tın.

[17] Maŋa kam yiə sı Wɛ di nabiinə sarıya. Kʊ nan yı Dɩ tıtı nɔɔna bam baŋa nı mʊ Dɩ lagı Dɩ puli. Kʊ nan na wʊ́ puli dıbam tee nı mʊ tın, kʊ laan na tu kʊ yi balʊ na vın Wɛ kwər-ywəŋə kam tın, kʊʊ́ ta yı ta mʊ dı bantʊ? Kʊ bá tiini kʊ kı cam dı ba cıga? [18] Kʊ pʊpʊnı Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnı kʊ wı:

«Kʊ na cɛ mʊ, yı nɔn-ŋʊna na ŋwıa Wɛ tee nı tın,
balʊ laan na vın Wɛ yı ba yı nɔn-balwaarʊ tın,

kʊú kɪ-ba tɛ?»
[19] Kʊntʊ, balʊ na nɛ yaara nɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn maŋɪ sɪ ba taa kɪ lanyɪranɪ mʊ, sɪ ba kɪ ba tɪtɪ ba naanʊ Wɛ jɪŋa nɪ. Dʟ bá kwanɪ Dʟ ni dɪm Dʟ na goni tɪn.

5

Wɛ nɔɔna na maŋɪ sɪ ba taa ŋwɪ daanɪ te tɪn

[1] Amʊ lagɪ a ŋɔɔnɪ dɪ balʊ na yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwa abam tɪtarɪ nɪ tɪn mʊ. Amʊ dɪ yɪ nakwɪ mʊ. Amʊ yi dɛɛn nɛ Zezi Krisi na yaarɪ te o tɪ tɪn, yɪ a laan brɪ nɔɔna o cɪga kam. Amʊ nan wú tɔgɪ a na o paarɪ-zulə yam ya na wú ba ya brɪ jaja tɪn. [2] A nan loori abam balʊ na yɪ nakwa tɪn, sɪ á taá nii Wɛ nɔn-kɔgɔ kʊm Dʟ na kɪ á jɪŋa nɪ tɪn baŋa nɪ, nɪ nayɪra na nii ba peeni baŋa nɪ te tɪn. Kʊ nan daɪ dɪ fɪfɪʊn mʊ á wú ta maa nii-ba, kʊ yɪ sɪ á wʊbʊŋa mʊ taa lagɪ tɪtʊŋɪ dɪm nɪ Wɛ na lagɪ te tɪn. Kʊ daɪ sɪ á taá tʊŋɪ səbu-lagɪ ŋwaanɪ. Á pa kʊ taa yɪ á na soe tɪtʊŋɪ dɪm tɪn ŋwaanɪ. [3] Á yɪ taá kɪ dam dɪ balʊ á na nii ba baŋa nɪ tɪn, á nan taá jɪgɪ nyɪnyʊgʊ kʊlʊ na lana tɪn, sɪ ba wanɪ ba taa lwəni abam na yɪ te tɪn. [4] Kʊntʊ tɪn, abam Nayɪrɪ-pɛ wʊm *f2 * na joori o ba, o laan wú pa abam pɛɛrɪ dɪlʊ lam na bá fɔgɪ dɪ ti yɪ dɪ jɪgɪ paarɪ-zulə tɪn.
[5] Abam balʊ dɪ na yɪ nɔn-dʊnnʊ tɪn maŋɪ sɪ á taá sɛ á nakwa bam ni mʊ. Kʊ nan maŋɪ sɪ abam maama taá tu á tɪtɪ mʊ á pa daanɪ, sɪ á taá tʊŋɪ á wəli daanɪ. Bɛŋwaanɪ kʊ pʊpʊnɪ Wɛ tɔnɔ kʊm wʊnɪ kʊ wɪ:

«Wɛ culi balʊ na kɪ kamunni tɪn,
yɪ Dʟ daarɪ Dʟ kɪ balʊ na tu ba tɪtɪ tɪn lanyɪranɪ.»

[6] Kʊntʊ ŋwaanɪ, taá tu-na á tɪtɪ, sɪ á daarɪ á kɪ á tɪtɪ Dam-Paŋwa Tu Wɛ jɪŋa nɪ, sɪ dɪntʊ maŋa kam na tu ka yi, Dʟ laan wú zəŋi abam Dʟ pa á na zulə. [7] Liə yalʊ maama na jɪgɪ abam tɪn, á kwe-ya á pa Wɛ, sɪ dɪntʊ mʊ nii abam baŋa nɪ.
[8] Nan ja-na á wʊbʊŋa lanyɪranɪ, sɪ á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ sʊtaanɪ * na yɪ abam dʊm tɪn karɪ dɪ kaagɪ mʊ dɪ lagɪ cwəŋə sɪ dɪ cɔgɪ abam, nɪnɛɛnɪ kana na jɪgɪ nyoŋo yɪ kʊ karɪ kʊ kaagɪ kʊ lagɪ varɪm sɪ kʊ zi te tɪn. [9] Nan zɪgɪ-na kəŋkəŋ dɪ wʊ-dɪdʊa sɪ á vɪ-dɪ, sɪ á lwarɪ nɪ á ko-biə balʊ na wʊ lʊgʊ baŋa je sɪm maama nɪ tɪn dɪ jɪgɪ yaara yantʊ doŋ mʊ. [10] Abam nan na yaarɪ maŋa fɪnfɪɪn, Wɛ dɪlʊ na zəni nabiinə dɪ Dʟ zaanɪ dɪlʊ na daga tɪn laan wú pa á bɪcara fɔgɪ ya kwɛ. Dʟ wú pa abam dam, sɪ á taá zɪgɪ kəŋkəŋ woŋo maama wʊnɪ. Dɪntʊ mʊ bəŋi abam sɪ á tɔgɪ á na Dʟ paarɪ-zulə yalʊ na ba ti tɪn, á na ŋwɪ dɪ Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ. [11] Dɪntʊ mʊ jɪgɪ dam sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina.

Tiim kwərə

[12] Amʊ pɛ Silivɛn *f3 * mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ, sɪ a pa abam. Wʊntʊ mʊ yɪ dí ko-bu wʊlʊ amʊ na ye nɪ o yɪ cɪga tu Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ tɪn. A pʊpʊnɪ taanɪ dɪntʊ fɪnfɪɪn mʊ sɪ a ma pa abam na baarɪ, sɪ a daarɪ a pa á lwarɪ nɪ cɪga kalʊ á na sɛ tɪn mʊ yɪ Wɛ zaanɪ dɪm cɪga cɪga. Nan fɔgɪ-na á taá jɪgɪ cɪga kam kʊntʊ.
[13] Wɛ kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Babilɔnɪ * nɪ yɪ Wɛ kuri-ba nɪ Dʟ na kuri abam dɪ te tɪn jɔɔnɪ abam. Marɪkɪ wʊlʊ na yɪ amʊ bu Wɛ cwəŋə kam ŋwaanɪ tɪn dɪ jɔɔnɪ abam. [14] Á na jeeri daanɪ, sɪ á taá jɔɔnɪ daanɪ dɪ sono.

Abam balʊ maama na yɩ Zezi Krisi nɔɔna tɩn, Wɛ wʊ́ pa abam yazurə. [2:6]\f3 5:12 Silivɛn dɩ Silasɩ maama yɩ nɔɔnʊ dɩdʊa yɩrɩ mʊ. Nii-na Tɩtʊŋa Tɔnɔ 15:22.

2 Pɩyɛɛrɩ

Tɔnɔ kʊlʊ Pɩyɛɛrɩ na pʊpʊnɩ o kɩ bɩle tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Pɩyɛɛrɩ dɛɛn pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ balʊ maama na tɔgɩ Zezi tɩn ŋwaanɩ mʊ. Vwan zaasɩm tiinə zanzan dɛɛn tu ba zʊ Zezi nɔɔna bam wʊnɩ. Ba zaasɩm dɩm ma pa nɔɔna kɩ wo-digiru kikiə dwi maama.

Dí na maŋɩ sɩ dí kɩ te sɩ dí vɩn zaasɩm dɩm kʊntʊ tɩn, kʊ yɩ sɩ dí taa ve yigə Zezi cwəŋə kam wʊnɩ sɩ dí lwarɩ o cɩga kam dí wəli da, nɩ balʊ yi na nɛ Zezi tɩn na brɩ dɩbam te tɩn.

Pɩyɛɛrɩ dɛ yigə o brɩ Wɛ nɔɔna nɩ ba maŋɩ sɩ ba taa ŋwɩ nɩ Wɛ na lagɩ te tɩn mʊ, sɩ ba taa zɩgɩ kəŋkəŋ cɩga kalʊ Zezi tɩntʊŋna bam na brɩ-ba tɩn wʊnɩ (pɔɔrɩm 1).

O ma daarɩ o cɩ vwan zaasɩm tiinə bam dɩ wo-balwaarʊ tɩlʊ ba na jaanɩ ba zʊ Wɛ nɔɔna bam tɩtarɩ tɩn (pɔɔrɩm 2).

O laan ma brɩ nɩ nɔɔna balʊ na tɛ ba wɩ: «Zezi daa bá joori o ba» tɩn, kʊ yɩ vwan mʊ. Zezi na daanɩ yɩ o ta wʊ tu tɩn, kʊ yɩ o kɩ wʊ-zuru mʊ dɩ nɔɔna, sɩ kʊ pa ba maama na cwəŋə ba ləni ba wʊrʊ ba yagɩ kəm-balwaarʊ sɩ Wɛ vrɩ-ba (pɔɔrɩm 3).

Tɔnɔ kʊlʊ

PLYƐƐRL

na pʊpʊnɩ o kɩ bɩle tɩn

1

[1] Amʊ Simɔn Pɩyɛɛrɩ mʊ pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ. A yɩ Zezi Krisi gamba-sono mʊ, yɩ a kwəri a yɩ o tɩntʊŋnʊ wʊlʊ o na kuri tɩn. Amʊ pʊpʊnɩ a pa abam balʊ Wɛ na pɛ á jɩgɩ wʊ-dɩdʊa

---

[2:6]Wʊlʊ na yɩ kandwɛ dɩm kʊntʊ tɩn mʊ yɩ Zezi Krisi.

\f2 5:4 Zezi mʊ yɩ dɩbam Nayɩrɩ-pɛ wʊm kʊntʊ.

dı Zezi Krisi kʊ maŋı dı dıbam dı na jıgı wʊ-dıdʊa dıd-o te tın, o na yı cıga tu tın ŋwaanı. Wʊntʊ mʊ yı dıbam Tu Wɛ dı dí Vırnʊ.
[2] Wɛ wú pa abam yu-yoŋo dı yazurə kʊ ja gaalı, dı á na tu á lwarı-Dl yı á ta kwəri á lwarı dí Yuutu Zezi tın.

Dí maŋı sı dí taá ŋwı sı kʊ maŋı dı Wɛ na lagı te tın

[3] Wɛ dam tu Zezi Krisi pɛ dıbam woŋo kʊlʊ maama na paı dí jıgı ŋwıa Wɛ tee nı yı dí daarı dí tɔgı Dl cwəŋə lanyıranı tın, dı o na pɛ dí lwarı Baŋa-Wɛ dılʊ na kuri dıbam sı dí tɔgı dí na Dl paarı-zulə, sı dí taá kı lanyıranı nı dıntʊ na kı lanyıranı te tın. [4] Kʊ tɔgı Dl zənə yam kʊntʊ ŋwaanı mʊ, yı Dl pa dıbam wo-laarʊ tılʊ na tiini tı jıgı kuri yı Dl ya go ni sı Dl pa dıbam tın. Dl zəni abam kʊntʊ, sı Dl pa á wanı á lu lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tılʊ fra na ganı nɔɔna kʊ paı ba wʊbʊŋa cɔgı tın mʊ, sı á daarı á taá jıgı Wɛ ŋwıa kam á bıcara nı.
[5] Kʊntʊ ŋwaanı, á tiini á kwaanı
sı á pa lanyıranı kəm tɔgı dı wəli á wʊ-dıdʊa kam á na maŋı á kı dı Wɛ tın nı,
sı á wəli yəno á lanyıranı kəm dım dı wʊnı,
[6] sı á daarı á ja á tıtı á wəli á yəno kʊm wʊnı,
sı á wəli pu-dıa á na jıgı á tıtı te tın wʊnı,
sı á taá tɔgı Wɛ cwəŋə lanyıranı á wəli á pu-dıa kam dı wʊnı,
[7] sı á taá jıgı á ko-biə ŋwaŋa á wəli á na tɔgı Wɛ cwəŋə lanyıranı te tın wʊnı,
sı á taá soe nɔɔna á wəli á na jıgı da-ŋwaŋa te tın dı wʊnı.
[8] Abam na sıını á jıgı wo-laarʊ tım kʊntʊ kʊ ja gaalı, tı wú cı abam sı á yı taá yı yawɔrı-nyına, yı kʊú pa á fɔgı á tiini á lwarı dí Yuutu Zezi Krisi á wəli da. [9] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na ba jıgı wo-laarʊ tım kʊntʊ tın, kʊntʊ tu warı o lwarı Wɛ cıga kam, o nyı dı lilwe mʊ te. O swe nı o dɛɛn na kı lwarma yalʊ tın maŋı ya saarı.
[10] Kʊntʊ ŋwaanı, a ko-biə-ba, Wɛ na bəŋi abam sı á taá tɔgı-Dl yı Dl kuri abam sı á taá yı Dl nɔɔna tın, kwaanı-na á pa á na tɔgı-Dl te tın tiini kʊ taa jıgı kuri lanyıranı. Á na kwaanı á kı kʊntʊ doŋ, á daa bá ywəri Wɛ cwəŋə kam wʊnı. [11] Kʊntʊ, Wɛ wú yagı cwəŋə Dl pa abam fası, sı á na jəŋə je Zezi Krisi paarı dım wʊnı. Wʊntʊ mʊ yı dıbam Yuutu dı dí Vırnʊ, yı o paarı dım ba jıgı tiim maŋa dı maŋa.
[12] Mʊ kʊ kuri amʊ joori a paı á guli wo-laarʊ tım kʊntʊ woŋo maŋa maama. Abam nan maŋı á ye-tı, yı á sıını á tɔgı cıga kalʊ á na lwarı tın. [13] A nan bʊŋı nı kʊ lana, sı amʊ ta na wʊ lʊgʊ baŋa nı tın, sı a taa guli abam kʊntʊ doŋ, sı kʊ pa á taá jıgı tı wʊbʊŋa.
[14] A ye nı kʊ daa bá daanı sı a tı, nı dí Yuutu Zezi na pɛ a lwarı te tın. [15] Amʊ nan wú kwaanı a kı woŋo kʊlʊ na wú pa á taá waı á guli wəənu tım kʊntʊ gulə maŋa maama amʊ tʊʊnı kwaga nı tın.

Dí na sıını dí lwarı Zezi cıga kam te tın

[16] Dıbam dɛɛn pɛ á lwarı dí Yuutu Zezi na tu dı dam nabiinə tıtarı nı te tın. Dí na pɛ á lwarı o cıga kam kʊntʊ tın, kʊ daı sınswalı mʊ dí mɛ dí brı abam nı nɔɔna na maı ba tıtı swan ba brı te tın. Dıbam tıtı yi nan mʊ nɛ o na jıgı Wɛ paarı-zulə cıga cıga te tın.
[17] Dí ma na Zezi na joŋi tiə dı zulə o Ko Wɛ tee nı maŋa kalʊ o yibiyə na ləni yı Paŋwa

Baŋa-Wɛ ŋɔɔnɪ Dʟ wɪ:
«Amʊ Bʊ mʊ tɪntʊ, a so-o dɪ a wʊ maama.
Amʊ tiini a jɪgɪ wʊpolo dɪd-o.»
18 Dɪbam tɪtɪ ni kwərə kam kʊntʊ na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ maŋa kalʊ dɪbam dɪ Zezi dɛɛn na wʊ piu kʊlʊ Wɛ na ŋɔɔnɪ kʊ yuu nɪ tɪn. *f1 *
19 Kʊntʊ, dí nan ta ye fasɪ nɪ taanɪ dɪlʊ Wɛ nijoŋnə bam na brɪ faŋa faŋa tɪn sɪɪnɪ dɪ yɪ cɪga mʊ. Kʊ maŋɪ sɪ á taá maanɪ á nii dɪ na yɪ te tɪn. Taanɪ dɪntʊ nyɪ dɪ ba na tarɪgɪ kanɪa ba zɪgɪ lim je nɪ yɪ ka paɪ pooni wʊra sɪ kʊ vu kʊ yi tɪ-pʊra te tɪn mʊ. Zezi Krisi pooni dɪm laan wʊ́ ba dɪ taa wʊ á bɪcara nɪ, nɪ naŋɔgɔ na fuŋi yɪ pooni wʊra te tɪn.
20 Kʊlʊ na dwe dɪdɪ sɪ á lwarɪ tɪn mʊ tɪntʊ: Nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o ma o tɪtɪ wʊbʊŋa yɪranɪ o brɪ Wɛ kwərə kalʊ na pʊpʊnɪ Dʟ tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn kuri. 21 Bɛŋwaanɪ Wɛ kwərə kam Dʟ nijoŋnə bam dɛɛn na tɔɔlɪ tɪn wʊ nuŋi nabiinə wʊbʊŋa wʊnɪ. Kʊ nan yɪ Wɛ Joro * kʊm mʊ pɛ nɔɔna jɪgɪ dam yɪ ba waɪ ba tɔɔlɪ Wɛ tɪtɪ kwərə kam.

2

Vwan zaasɪm tiinə na wʊ́ ba ba ganɪ nɔɔna te tɪn

(Zudi 4-13)

1 Faŋa faŋa tɪn, nɔɔna dɛɛn mʊ wʊ Wɛ nɔɔna bam wʊnɪ ba na brɪ nɪ ba yɪ Wɛ nijoŋnə yɪ ba yagɪ ba daɪ. Vwan zaasɪm tiinə dɪ wʊ́ ŋɔ ba zʊ abam wʊnɪ kʊntʊ, yɪ ba kɪ swan ba brɪ abam zaasɪm dɪlʊ na daɪ Wɛ nyɪm yɪ dɪ cɔgɪ nɔɔna tɪn. Bantʊ mʊ vɪn ba Yuutu Zezi wʊlʊ na ŋwɪ ba lwarɪm jɪnɪ sɪ ba taa yɪ o nɔɔna tɪn. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba kikiə yam wʊ́ pa Wɛ cɔgɪ-ba lɪla. 2 Nɔɔna zanzan nan wʊ́ sɛ ba tɔgɪ ba na brɪ kʊlʊ tɪn, yɪ ba dɪ kɪ ba wo-digiru kikiə yam kʊntʊ doŋ. Ba na kɪ wəənu tɪlʊ tɪn wʊ́ pa nɔɔna taa yáalɪ Wɛ zaasɪm dɪlʊ na yɪ cɪga tɪn. 3 Vwan zaasɪm tiinə bam kʊntʊ na yɪ wo-swən-nyɪna tɪn, baá kwaanɪ ba ma bɪtar-ywe ba ganɪ abam, sɪ ba ma na nyɔɔrɪ abam baŋa nɪ. Wɛ nan maŋɪ Dʟ ti Dʟ yigə faŋa faŋa sɪ Dʟ di bantʊ sarɪya, yɪ cam wʊ́ ba ba baŋa lɪla.
4 Kʊ nan na yɪ malɛsɪ * sɪlʊ dɛɛn na cɔgɪ tɪn dɪ, Wɛ wʊ yagɪ-sɪ. Dʟ dɪ-sɪ Dʟ yagɪ min-tɪʊ * nɪ mʊ, mɛ ba na kwaarɪ-sɪ lim wʊnɪ, sɪ sɪ taa wʊra taan, sɪ kʊ vu kʊ yi Dʟ sarɪya dɛ dɪm tɪn. 5 Wɛ dɛɛn wʊ yagɪ faŋa faŋa nɔɔna balʊ na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ yɪ ba kɪ lwarɪm tɪn. Nowe * mʊ Wɛ vrɪ Dʟ wəli dɪ nɔɔna barpɛ, dɪ wʊntʊ na tɔɔlɪ Wɛ cɪga kam o brɪ nɔɔna te tɪn. Wɛ ma daarɪ Dʟ cɔgɪ balʊ na vɪn Dʟ ni tɪn, Dʟ pa dʊa tiini ka nɪ yɪ na li lʊgʊ baŋa, yɪ ba maama tɪ.
6 Kʊ daa ta na yɪ nɔɔna balʊ dɛɛn na zʊʊrɪ Sodɔm * dɪ Gomɔɔrɪ nɪ tɪn, Wɛ pɛ mini mʊ di ba je sɪm kʊntʊ kʊ daarɪ tɪntwarɪm yɪranɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ ba ba jɪgɪ bʊra. Dʟ cɔgɪ-ba kʊntʊ sɪ kʊ taa yɪ maana mʊ kʊ paɪ balʊ maama na bʊŋɪ sɪ ba vɪn Dʟ ni tɪn. 7 Dʟ ma daarɪ Dʟ vrɪ Lɔtɪ * ba wʊnɪ. Wʊntʊ dɛɛn mʊ sɛ Wɛ cɪga kam, yɪ o wʊ tiini kʊ cɔgɪ dɪ nɔn-balwaarʊ tɪm na kɪ wo-digiru kikiə te tɪn. 8 O na yɪ nɔn-ŋʊm yɪ o zʊʊrɪ dɪ ba tɪn, o naɪ ba kəm-lwaanʊ tɪm dɛ maama yɪ o ni ba niə-bɪtarɪ sɪm na yɪ te tɪn. Kʊ maa tiini kʊ jɪgɪ wʊ-cɔgɔ dɪd-o dɪ ba na tʊŋɪ ba cɔgɪ Wɛ cullu tɪm te tɪn.
9 Kʊntʊ, dí Yuutu Baŋa-Wɛ waɪ Dʟ vrɪ balʊ na tɔgɪ-Dʟ tɪn sɪ ba yɪ cɔgɪ dɪ maŋɪm dɪlʊ na yi-ba tɪn. Kʊ nan na yɪ balʊ na vɪ-Dʟ tɪn, Dʟ waɪ Dʟ pɪɪna yɪ Dʟ cəgi-ba sɪ kʊ vu kʊ yi

Dɩ sarɩya dɛ dɩm, sɩ Dɩ laan pa ba na cam. [10] Kʊ na dwe dɩdɩ balʊ na tɔgɩ wo-digiru kikiə yalʊ ba fra na zʊʊrɩ yɩ ba ba lagɩ sɩ ba sɛ wʊlʊ na jɩgɩ ni ba baŋa nɩ tɩn, Wɛ wʊ́ pa ba na cam kʊ ja gaalɩ.

Vwan zaasɩm tiinə bam kʊntʊ ba kwarɩ cavɩɩra, ba nan ba nɩgɩ nɔɔn-nɔɔnʊ dɩ. Ba maa ba kwarɩ fʊʊnɩ sɩ ba ŋɔɔnɩ ba twɩ dɩdɛɛra balʊ na wʊ wɛyuu tɩlampolo nɩ tɩn. [11] Nan dɩ Wɛ malɛsɩ sɩm na tiini sɩ jɩgɩ dam sɩ dwe vwan zaasɩm tiinə bam kʊntʊ tɩn, sɩ ba sɛ sɩ twɩ dɩdɛɛra bam kʊntʊ sɩ ŋɔɔnɩ ba woŋo dí Yuutu wʊm yigə nɩ. [12] Vwan zaasɩm tiinə bam yəni ba ŋɔɔnɩ ba twɩ wəənu tɩlʊ ba na yəri tɩ kuri tɩn mʊ. Ba ma kɩ yɔɔ yɔɔ nɩ ga-vara na ba jɩgɩ wʊbʊŋa yɩ ba kɩ te tɩn. Ga-vara wʊra sɩ nɔɔna mʊ taa jaanɩ-ba ba gʊɩ. Nɔɔna bam kʊntʊ dɩ nan wʊ́ cɔgɩ nɩ ga-vara mʊ te. [13] Wɛ wʊ́ pa ba na yaara sɩ kʊ maŋɩ dɩ ba dɩ na pɛ nɔɔna na yaara te tɩn. Ba ma kɩ wʊpolo dɩ wo-digiru tɩlʊ ba fra na zʊʊrɩ tɩn, yɩ ba kɩ-tɩ jaja wɩa tɩtarɩ nɩ. Ba kəm dɩm yɩ digiru dɩ cavɩɩra mʊ abam tɩtarɩ nɩ, maŋa kalʊ á na yəni á la daanɩ sɩ á di wʊdiu yɩ ba ta kɩ wʊpolo dɩ ba lwarɩm dɩm tɩn. [14] Bantʊ wʊbʊŋa zʊ boorim kikiə yɩranɩ mʊ. Ba brɩ ba ba jɩgɩ siun dɩ wo-balwaarʊ kəm, yɩ ba sʊgɩ balʊ wʊbʊŋa dɩ na bwənə tɩn ba paɩ ba tusə. Ba maa tiini ba yɩ wo-swən-nyɩna dɩ. Wɛ nan wʊ́ cɔgɩ-ba. [15] Bantʊ ma yagɩ cwə-laa tɔgɩm, yɩ ba ywəri ba vu ba tɔgɩ Bozori bu Balam * cwəŋə kam. Wʊntʊ yi dɛɛn ma su səbu kʊlʊ o na wʊ́ na o kəm-balɔrɔ kʊm ŋwaanɩ tɩn. [16] O na vɩn Wɛ ni tɩn, Dɩ ma pa varɩm na ba ŋɔɔnɩ tɩn ŋɔɔnɩ nɩ nabiinu te. O tɩtɩ bɩnaga mʊ ŋɔɔnɩ ka kaan-o, sɩ kʊ cɩ Balam na yɩ Wɛ nijoŋnu tɩn dɩ jwərim dɩlʊ o na lagɩ o kɩ tɩn.

[17] Nɔɔna bam kʊntʊ nyɩ dɩ buli-yiə yalʊ na ba buri tɩn mʊ, yɩ ba ta nyɩ dɩ kunkwəənu tɩlʊ vu-fɔrɔ na kalɩ kʊ pa tɩ jagɩ tɩn. Wɛ nan lɩ jəgə kalʊ na tiini ka yɩ lim tɩn mʊ sɩ Dɩ kɩ-ba da. [18] Ba maa tiini ba ŋɔɔnɩ kamunni-bɩtarɩ sɩlʊ na ba jɩgɩ kuri tɩn, yɩ ba maɩ wo-yɔɔrʊ tɩlʊ nabiinə fra na zʊʊrɩ yɩ tɩ yɩ wo-digiru tɩn ba ma ganɩ balʊ laan na pɔɔrɩ ba tɩtɩ dɩ nɔɔna balʊ na yəri Wɛ cwəŋə tɩn. [19] Ba maa tɛ dɩ nɔɔna nɩ, ba na dɛ bam cwəŋə kam, baá ta te ba tɩtɩ. Balʊ nan na tɛ kʊntʊ tɩn tɩtɩ yɩ gambɛ mʊ, dɩ ba kikiə yam na jɩgɩ-ba ya ve cɔgɩm wʊnɩ tɩn. Bɛŋwaanɩ, woŋo kʊlʊ maama nɔɔnʊ na paɩ kʊ te-o tɩn, o yɩ kʊ gambaa mʊ. [20] Nɔɔna balʊ na lwarɩ Zezi Krisi wʊlʊ na yɩ dɩbam Yuutu dɩ dí Vɩrnʊ tɩn, ba lugi lʊgʊ baŋa wo-digiru tɩm mʊ. Ba laan nan na joori ba pipiri ba sɛ ba paɩ tɩ te-ba, ba kweelim je wʊ́ tiini kʊ taa yɩ lɛɛrʊ dɩ ba kʊ dwəni pulim nɩ. [21] Bɛŋwaanɩ, ba ya na wʊ lwarɩ Wɛ cɩga cwəŋə kam, kʊ ya wʊ́ ta lana kʊ pa-ba kʊ dwe ba na lwarɩ-ka yɩ ba laan pipiri ba za ba wʊbʊŋa dɩ Wɛ ni dɩlʊ Dɩ na pɛ-ba sɩ ba taa tɔgɩ tɩn. [22] Bantʊ na kɩ te tɩn nyɩ dɩ bɩtar-dɩndɩa kalʊ na tagɩ cɩga ka wɩ:

«Kakurə joori ka di ka tɩtwaanʊ.»

Bɩtar-dɩndɩa kadoŋ dɩ ta wɩ:

«Nmʊ na jaanɩ təru n swɛ o yɩra,
o ta wʊ́ joori o bibili bwəru wʊnɩ mʊ.»

3

Dí Yuutu Zezi wú sɪɪnɪ o joori o ba nɪ o na tagɪ te tɪn

[1] Amʊ badon-sonnu-ba, tɔnɔ kʊntʊ amʊ na pʊpʊnɪ a pa abam tɪn laan kɪ tɪle mʊ.
Twaanʊ tɪm kʊntʊ maama wʊnɪ amʊ kwaanɪ sɪ a guli abam Wɛ cɪga kam na yɪ te tɪn, sɪ
kʊ pa á taá jɪgɪ wʊbʊŋ-ŋʊna mʊ. [2] Kʊ yɪ sɪ a ma guli abam faŋa faŋa Wɛ nijoŋnə bam na
maŋɪ ba brɪ kʊlʊ tɪn mʊ, sɪ á daarɪ á guli dí Yuutu dɪ dí Vɪrnʊ Zezi ni dɪm o tɪntʊŋna
bam na brɪ abam tɪn.
[3] Kʊlʊ na dwe dɪdɪ tɪn, á taá ye nɪ, lʊgʊ baŋa tiim da yam na yiə, nɔɔna badonnə wú ta
wʊra ba na tɔgɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ ba tɪtɪ fra na zʊʊrɪ tɪn, yɪ baá ta jɪgɪ abam ba mwana ba
wɪ: [4] «Wɛ goni ni nɪ Dɩ Bu wʊm ta wú joori o ba lʊgʊ baŋa. Bɛɛ mʊ nan kɪa yɪ o ta wʊ
tʊ? Dí kwə maŋɪ ba tɪ, yɪ wəənu maama nan taa yɪ nɪ tɪ na maŋɪ tɪ yɪ te lʊgʊ baŋa
pulim nɪ tɪn mʊ.»
[5] Balʊ na ŋɔɔnɪ kʊntʊ tɪn paalɪ ba swe mʊ. Ba ba lagɪ sɪ ba sɛ nɪ wɛyuu dɪ tɪga baŋa
maŋɪ tɪ wʊra faŋa faŋa mʊ, yɪ Wɛ ni dɪm mʊ pɛ tɪ wʊra kʊntʊ. Wɛ dɛɛn pɛ tɪga kam nuŋi
na wʊnɪ mʊ, yɪ na bam ŋwaanɪ pa lʊgʊ baŋa ta wʊra. [6] Kʊ nan ta yɪ na mʊ Wɛ dɛɛn mɛ
Dɩ cɔgɪ faŋa faŋa lʊgʊ kʊm, dɪ Dɩ na pɛ dʊ-fara kam nɪ yɪ ka na bam li-kʊ tɪn. [7] Kʊ nan
ta yɪ Wɛ ni dɪm kʊntʊ mʊ paɪ zɪm wɛyuu dɪ tɪga baŋa kam ta wʊra, sɪ kʊ taa ve maŋa
kam Dɩ na wú pa mini cɔgɪ-tɪ tɪn. Kʊntʊ, Wɛ tiŋi-tɪ sɪ kʊ vu kʊ yi dɛ dɪlʊ Dɩ na wú di
nabiinə sarɪya, yɪ Dɩ daarɪ Dɩ cɔgɪ balʊ na vɪ-Dɩ tɪn mʊ.
[8] A badon-sonnu-ba, á maŋɪ sɪ á lwarɪ woŋo kʊntʊ ni nɪ, kʊ na yɪ dɪ dí Yuutu Baŋa-Wɛ,
dɛ dɪdwɪ nyɪ dɪ bɪna mʊrʊ mʊ, yɪ bɪna mʊrʊ dɪ nyɪ dɪ dɛ dɪdʊa mʊ te Wɛ tee nɪ. [9] Nɔɔna
badaara bʊŋɪ nɪ dí Yuutu wʊm daanɪ yɪ o wʊ tʊ nɪ o na goni ni te tɪn. O nan kɪ wʊ-zuru
mʊ dɪ abam, bɛŋwaanɪ o ba lagɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ cɔgɪ, o lagɪ sɪ nɔɔna maama mʊ na
cwəŋə ba ləni ba wʊrʊ ba yagɪ kəm-balwaarʊ tɪm. [10] Dí Yuutu Zezi tum dɛ dɪm nan wú
ba dɪ darɪ dɪbam nɪ ŋwɪɪnʊ na yəni o ba te tɪn mʊ. Dɛ dɪm kʊntʊ nɪ sɔɔ zanzan wú kɪ
wɛyuu nɪ, yɪ wɛyuu kʊm wú ba kʊ je maama. Kʊ daarɪ mini mʊ wú di wəənu tɪlʊ maama
na wʊ wɛyuu nɪ, yɪ tɪga dɪ wəənu tɪlʊ maama na wʊ ka baŋa nɪ tɪn je.
[11] Wəənu tɪntʊ maama nan na lagɪ tɪ ba tɪ cɔgɪ kʊntʊ tɪn, á ye á laan na maŋɪ sɪ á taá
yɪ te. Á maŋɪ sɪ á taá tɔgɪ Wɛ dɪ wʊ-poŋo mʊ, sɪ á taá kɪ Dɩ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn.
[12] Abam nan na cəgi dɛ dɪm Wɛ na wú pa Zezi joori o ba tɪn, sɪ á kwaanɪ á taá kɪ te na
wú pa o ba lɪla tɪn. Dɛ dɪm kʊntʊ na yiə, mini mʊ wú di wɛyuu maama dɪ cɔgɪ, yɪ kʊú pa
kʊ wəənu maama lʊnɪ yɪ tɪ nyɪɪnɪ tɪ cɔgɪ. [13] Wɛ nan goni ni sɪ Dɩ kɪ wɛyuu-dʊŋʊ dɪ tɪ-
dʊŋa mʊ. Dáanɪ mʊ Dɩ wú pa wəənu maama taa tɔgɪ cɪga. Tɪntʊ wəənu tɪm mʊ dɪbam
nan cəgə yɪ dí tɪɪna.
[14] Kʊntʊ ŋwaanɪ, a badon-sonnu-ba, á na cəgi wəənu tɪm kʊntʊ sɪ tɪ ba tɪ kɪ tɪn, á
kwaanɪ á pa á wʊrʊ taa lana, sɪ á yɪ taá jɪgɪ tusim Wɛ yigə nɪ, sɪ á daarɪ á taá ŋwɪ dɪ
ywəəni dɪ Wɛ. [15] Dí Yuutu wʊm nan na kɪ wʊ-zuru yɪ kʊ daanɪ tɪn, lwarɪ-na nɪ kʊ yɪ sɪ kʊ
ma pa nɔɔna mʊ na cwəŋə ba na vrɪm. Dɪbam ko-bu-sono Pooli maŋɪ o pʊpʊnɪ kʊntʊ
doŋ mʊ o pa abam, kʊ nan tɔgɪ dɪ Wɛ na pɛ-o swan yalʊ tɪn mʊ. [16] O na pʊpʊnɪ twaanʊ
tɪlʊ maama o ma brɪ wəənu tɪm kʊntʊ cɪga kam tɪn, o yəni o tɛ kʊntʊ doŋ mʊ tɪ wʊnɪ. O

nan pupunı wəənu tıdonnə tı na dana sı nɔɔna wanı ba ni tı kuri, ku pa balu na yəri Wɛ cıga kam lanyıranı yı ba wubuŋa bwənə tın jıgı o zaasım dım kuntu ba pipirə, nı ba na yəni ba pipiri Wɛ twaanu tıdaara dı te tın. Ku nan wú ja ba tıtı cɔgım mu ku ba.
17 Ku nan na yı abam, a badon-sonnu-ba, á laan ye ku na wú ba ku taa yı te tın. Kuntu ŋwaanı, taá cu-na á tıtı, sı á yı pa nɔn-balwaaru na cwəŋə ba dı abam ba tusim dım wunı sı ku pa á ga jəgə kalu á ya na zıgı da tın. 18 Á nan ta ve yigə, sı á taá ŋwı Zezi Krisi zaanı dım wunı, sı á fɔgı á lwar-o á wəli da.
Wuntu mu yı dıbam Yuutu dı dí Vırnu. Zulə yı wuntu nyım mu lele kuntu sı ku taa ve maŋa kalu na ba ti tın. Amina. * 1:18

1 Zan

Dayigə tɔnɔ kulu Zan na pupunı tın na brı dıbam kulu tın mu tıntu

Zezi kɔgɔ kum nakwı Zan dɛɛn pupunı tɔnɔ kuntu o pa Wɛ nɔɔna balu na jıgı bubwɛa vwan zaasım tiinə na zu ba kɔgɔ kum wunı tın ŋwaanı mu. Bantu vın nı Zezi yı Baŋa-Wɛ Bu mu, yı ba daa ta ŋwı lwarım wunı.

Zan ma pupunı o brı-ba nı Zezi sıını o yı Wɛ Bu mu yı o ji nabiinu o ba lugu baŋa.
Baŋa-Wɛ yı pooni tu mu, yı Dl yı sono tu. Dıbam na yı Dl biə tın, dí maŋı sı dí taá ŋwı pooni wunı mu, sı dí taá soe daanı.
Ku nan daa na yı lwarım jəgə nı, Zan brı dıbam nı dí maŋı sı dí ta dí lwarım dı Wɛ mu, sı Wɛ yagı Dl ma cɛ dıbam Zezi na tıgı dıbam ŋwaanı tın. Wulu nan na ŋwı dı Zezi tın maŋı sı o yagı lwarım kəm mu.

1:18 Karımı-na Matiyu 17:1-13.
\e

Dayigə tɔnɔ kulu

ZAN

na pupunɪ tɪn

1

Zezi mu yɪ Bɪtara kalu na paɪ nabiinə ŋwɪa tɪn

1 Dɪbam pupunɪ tɔnɔ kuntu sɪ dí pa á lwarɪ wulu na maŋɪ o wura pulim nɪ tɪn mu.
Dɪbam dɛɛn ni o kwərə mu, yɪ dí na-o dɪ dí yiə dɪ. Dí ma fɔgɪ dí nii-o, yɪ dí ta kwəri dí
dwe-o dɪ dí jɪa. Ku yɪ Ŋwɪa Bɪtara woŋo mu dí lagɪ dí ŋɔɔnɪ dɪ abam. 2 Ŋwɪa kam kuntu
nan tu ka naɪ jaja. Dí ma na-ka, yɪ dí lagɪ dí maŋɪ ka na yɪ te tɪn dí brɪ abam. Wɛ ŋwɪ-
duŋa kalu na ba ti tɪn taanɪ mu dí lagɪ dí ta. Ŋwɪa kam kuntu ya wu dɪbam Ko Wɛ tee nɪ
mu, yɪ Dl laan pa dí lwarɪ-ka. 3 Dí na nɛ kulu yɪ dí kwəri dí ni kulu tɪn mu dí lagɪ dí ta dí
brɪ abam, sɪ ku pa abam taá jɪgɪ wəl-dɔnɔ dɪ dɪbam, dí maama na ŋwɪ dɪ dí Ko Wɛ dɪ
Dl Bu Zezi Krisi tɪn ŋwaanɪ.
4 Dí pupunɪ wəənu tɪm kuntu dí brɪ abam, sɪ ku pa dɪbam maama tiini dí taá jɪgɪ
wupolo mu.

Baŋa-Wɛ mu yɪ pooni tu

5 Kwərə kalu dɪbam na ni Wɛ Bu Zezi tee nɪ yɪ dí lagɪ dí ta dí brɪ abam tɪn mu tɪntu:
Baŋa-Wɛ yɪ pooni tu mu, lim təri Dl tee nɪ dɪ fɪnfɪɪn dɪ. 6 Dí na tɛ dí wɪ, dí ŋwɪ dɪ Wɛ, yɪ
dí ta na wu lim wunɪ, ku brɪ nɪ dí fɔ vwan mu, yɪ dí kikiə ba tɔgɪ cɪga cwəŋə kam. 7 Ku
daarɪ, dí nan na ŋwɪ pooni wunɪ nɪ Wɛ na wu pooni wunɪ te tɪn, kuntu wú pa dɪbam
maama taá jɪgɪ wəl-dɔnɔ daanɪ, yɪ Wɛ Bu Zezi Krisi jana kam wú saarɪ dí lwarɪm
maama.
8 Dí nan na tɛ dí wɪ, dí ba jɪgɪ lwarɪm, dí ganɪ dí tɪtɪ mu, cɪga təri dí tee nɪ. 9 Dí nan
na sɛ dí ta dí lwarɪm dɪ Wɛ, Dl laan wú yagɪ-dɪ Dl ma cɛ dɪbam, yɪ Dl daarɪ Dl saarɪ dí
wo-balwaaru tɪm maama. Bɛŋwaanɪ Wɛ bá kwanɪ Dl ni, Dl yɪ cɪga tu mu. 10 Ku daarɪ, dí
na tɛ dí wɪ, dí wu kɪ lwarɪm, dí paɪ Wɛ yɪ vwa-nyɪm mu, yɪ ku brɪ nɪ dí wu joŋi Dl taanɪ
dɪm mu dí kɪ dí wubuŋa nɪ.

2

Zezi Krisi mu fɔgɪ nabiinə dɪ Wɛ daanɪ

1 A bu-sonnu-ba, a pupunɪ tɔnɔ kuntu a pa abam, sɪ á yɪ kɪ lwarɪm mu. Dɪbam wulu
nan na kɪ lwarɪm, dí jɪgɪ wulu na wú fɔgɪ dɪbam dɪ dí Ko Wɛ daanɪ tɪn. Wuntu mu yɪ
Zezi Krisi wulu na ba jɪgɪ lwarɪm dɪ fɪnfɪɪn dɪ tɪn. 2 Wuntu mu mɛ o tɪtɪ o kaanɪ Baŋa-Wɛ,
yɪ Dl yagɪ dɪbam lwarɪm Dl ma cɛ dɪbam. Ku nan daɪ dɪbam yɪranɪ lwarɪm má, ku yɪ
lugu baŋa nɔɔna maama lwarɪm ŋwaanɪ mu.
3 Dɪbam na sɛ Wɛ niə yam mu, kuú brɪ nɪ dí sɪɪnɪ dí ye-Dl. 4 Nɔɔnu nan na tɛ o wɪ,
wum ye Wɛ, yɪ o na ba sɛ Wɛ niə yam, kuntu tu yɪ vwa-nyɪm mu, yɪ cɪga təri o tee nɪ.

[5] Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ nan na sɛ Wɛ taanɪ dɪm tɪn, kʊntʊ tu yɪ wʊlʊ na jɪgɪ Wɛ sono kʊm cɪga cɪga tɪn mʊ. Kʊntʊ mʊ wʊ́ brɪ nɪ dí sɪɪnɪ dí ŋwɪ dɪ Wɛ. [6] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na tɛ o wɪ, o ŋwɪ dɪ Wɛ, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ nɪ Zezi Krisi dɛɛn na ŋwɪ te tɪn mʊ.

Wɛ ni dɪm na brɪ te tɪn

[7] A badon-sonnu-ba, ni dɪlʊ a na pʊpʊnɪ a pa abam tɪn daɪ ni-dʊʊrɪ. Dɪ yɪ ni-doori mʊ, dɪ maŋɪ dɪ wʊra dɪ abam mʊ pulim nɪ. Ni dɪm kʊntʊ yɪ taanɪ dɪlʊ abam na maŋɪ á ni tɪn mʊ. [8] Kʊ daarɪ, dɪ nan daa ta yɪ ni-dʊʊrɪ mʊ amʊ na pʊpʊnɪ a pa abam, bɛŋwaanɪ Zezi mʊ brɪ ni dɪm kʊntʊ cɪga kam, yɪ abam dɪ brɪ cɪga kam kʊntʊ. Kʊ maa pa lim maa kɛa, yɪ pooni dɪlʊ na yɪ cɪga tɪn laan zəŋi.

[9] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tɛ o wɪ, o ŋwɪ pooni wʊnɪ, yɪ o na culi o donnə, kʊntʊ tu ta wʊ lim wʊnɪ mʊ dɪ zɪm maama. [10] Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ nan na soe o donnə tɪn, kʊntʊ tu mʊ ŋwɪ pooni wʊnɪ. Kʊlʊkʊlʊ təri o ŋwɪa wʊnɪ, kʊ na wʊ́ pa nɔɔnʊ tʊ lwarɪm wʊnɪ. [11] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na culi o donnə tɪn wʊ lim wʊnɪ mʊ o veə, o yəri o na ve mɛ tɪn, bɛŋwaanɪ lim dɪm mʊ pɛ o yiə daa ba naɪ.

[12] A bu-sonnu-ba, a pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ a pa abam, bɛŋwaanɪ Wɛ yagɪ á lwarɪm Dʟ ma cɛ abam Zezi yɪrɪ ŋwaanɪ mʊ.

[13] A pʊpʊnɪ a pa abam balʊ na yɪ kwə tɪn, bɛŋwaanɪ á maŋɪ á ye wʊlʊ na maŋɪ o wʊra pulim nɪ tɪn.

A pʊpʊnɪ a pa abam nɔn-dʊnnʊ tɪm, bɛŋwaanɪ á wanɪ wo-lwaanʊ tu sʊtaanɪ.

[14] A biə-ba, a pʊpʊnɪ a pa abam, bɛŋwaanɪ abam maŋɪ á ye dí Ko Wɛ.

A pʊpʊnɪ a pa abam balʊ na yɪ kwə tɪn, bɛŋwaanɪ abam maŋɪ á ye wʊlʊ na maŋɪ o wʊra pulim nɪ tɪn.

Nɔn-dʊnnʊ tɪm, a pʊpʊnɪ a pa abam, bɛŋwaanɪ abam dana. Wɛ taanɪ dɪm maa wʊ á wʊnɪ, yɪ á wanɪ wo-lwaanʊ tu sʊtaanɪ.

[15] Yɪ zaŋɪ-na á taá soe lʊgʊ baŋa dɪ kʊ wo-yɔɔrʊ tɪm. Nɔɔnʊ wʊlʊ na soe lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ tɪm tɪn, kʊntʊ tu daa ba jɪgɪ dí Ko Wɛ sono o bɪcarɪ nɪ. [16] Bɛŋwaanɪ lʊgʊ baŋa wəənu tɪm maama, kʊ na yɪ nabiinə fra na yəni ya zʊʊrɪ wo-yɔɔrʊ tɪlʊ tɪn, naa nabiinə yiə na sui wəənu tɪlʊ tɪn, naa nabiinə na magɪ ba nyɔɔna dɪ ba jɪjɪgɪrʊ te tɪn, tɪntʊ maama daɪ dí Ko Wɛ nyɪm, tɪ yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm mʊ. [17] Lʊgʊ baŋa dɪ kʊ wo-yɔɔrʊ tɪm nabiinə fra na zʊʊrɪ tɪn lagɪ tɪ kɛ mʊ. Kʊ daarɪ wʊlʊ nan na kɪ kʊlʊ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ tɪn mʊ wʊ́ ta ŋwɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

Zezi Krisi Dʊm wʊm na wʊ́ ba te tɪn

[18] A biə-ba, lʊgʊ baŋa kweelim da yam twɛ ya ti. Abam nan maŋɪ á ni nɪ Zezi Krisi Dʊm wʊm maa bɪɪna. Lele kʊntʊ, Zezi Krisi dʊna zanzan mʊ laan nan tu ba wʊra. Kʊ ma pa dí ye nɪ da yam kʊntʊ twɛ ya ti. [19] Nɔɔna bam kʊntʊ pwɛ ba tɪtɪ mʊ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊnɪ, ba nan maŋɪ ba daɪ dɪbam kɔgɔ kʊm nɔɔna cɪga cɪga. Ba ya na yɪ dɪbam kɔgɔ kʊm nɔɔna, ba ya bá yagɪ dɪbam te. Ba nan pwɛ ba tɪtɪ kʊntʊ, sɪ kʊ brɪ lanyɪranɪ nɪ bantʊ wʊlʊwʊlʊ ya maŋɪ o daɪ dɪbam kɔgɔ kʊm wʊ nɔɔnʊ mʊ.

[20] Kʊ nan na yɪ abam, á maŋɪ á joŋi Wɛ Joro * kʊm Krisi na pɛ abam tɪn, yɪ kʊ pa á maama lwarɪ Wɛ cɪga kam. [21] Kʊntʊ, a nan na pʊpʊnɪ a pa abam tɪn, kʊ daɪ nɪ a wɪ, á

yəri cɪga mʊ. Woŋo kʊlʊ ŋwaanɪ a na pʊpʊnɪ tɪn mʊ yɪ sɪ á maŋɪ á ye kʊlʊ na yɪ cɪga, yɪ á ye nɪ kʊlʊ maama na yɪ vwan tɪn bá wanɪ kʊ nuŋi cɪga wʊnɪ.

22 Wɔɔn nan yɪ vwa-nyɪm tɪn? Kʊ yɪ wʊlʊ na tɛ nɪ Zezi daɪ Krisi wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn mʊ. Kʊntʊ tu yɪ Zezi Krisi dʊm mʊ, yɪ o vɪn dí Ko Wɛ dɪ DL Bu wʊm dɪ. 23 Wʊlʊ maama nan na vɪn Wɛ Bu wʊm tɪn, o vɪn o Ko Wɛ dɪ mʊ. Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama na brɪ nɪ o sɛ Wɛ Bu wʊm tɪn, o Ko Wɛ dɪ wʊra dɪ kʊntʊ tu.

24 Kʊntʊ, á taá jɪgɪ zaasɪm dɪlʊ á na maŋɪ á ni pulim nɪ tɪn á bɪcara nɪ. Á na sɛ á jɪgɪ zaasɪm dɪm kʊntʊ, kʊú pa abam dɪ Wɛ Bu wʊm dɪ o Ko Wɛ taa ŋwɪ daanɪ. 25 Mʊ Wɛ Bu wʊm na goni ni sɪ o pa dɪbam kʊlʊ tɪn, kʊ yɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn mʊ.

26 Amʊ pʊpʊnɪ wəənu tɪm kʊntʊ a pa abam, sɪ á wanɪ á lwarɪ balʊ na lagɪ ba ganɪ abam tɪn woŋo mʊ. 27 Kʊ nan na yɪ abam, Wɛ Joro kʊm Zezi na pɛ abam tɪn wʊ á bɪcara nɪ, yɪ á daa wʊ maŋɪ sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ zaasɪ abam. Wɛ Joro kʊm brɪ abam woŋo maama kuri. Kʊ zaasɪm dɪm yɪ cɪga mʊ, dɪ daɪ vwan. Kʊntʊ tɪn, á taá ŋwɪ dɪ Zezi, nɪnɛɛnɪ kʊ na brɪ abam te tɪn.

28 A bu-sonnu-ba, pa-na dí taá ŋwɪ dɪd-o, sɪ maŋa kam o na wú joori o ba tɪn, dí wú na baarɪ yɪ cavɪɪra bá ja dɪbam o yigə nɪ. 29 Abam na ye nɪ Zezi yɪ cɪga tu tɪn, lwarɪ-na nɪ wʊlʊ maama kikiə na tɔgɪ cɪga Wɛ cwəŋə nɪ tɪn yɪ Wɛ bu mʊ.

3

Dɪbam yɪ Wɛ biə mʊ

1 Nan bʊŋɪ-na á nii, dí Ko Wɛ na tiini DL soe dɪbam te yɪ DL maɪ dɪbam DL bə nɪ DL biə tɪn. Dí nan sɪɪnɪ dí yɪ kʊntʊ mʊ. Kʊntʊ mʊ nɔɔna balʊ na yɪ lʊgʊ baŋa nyɪm tɪn yigə tərə dɪ dɪbam, ba na yəri Wɛ tɪn ŋwaanɪ.

2 A badon-sonnu-ba, dɪbam laan yɪ Wɛ biə mʊ. Dí nan na wú ba dí taá yɪ te tɪn daa ta wʊ brɪ fasɪ. Dí nan na ye kʊlʊ tɪn mʊ yɪ: Zezi na wú joori o ba maŋa kalʊ tɪn, dí laan wú ta yɪ nɪ wʊm tɪtɪ na yɪ te tɪn, bɛŋwaanɪ dí wú na o na yɪ te tɪn fasɪ. 3 Wʊlʊ maama na jɪgɪ tɪɪna yantʊ dɪ Zezi tɪn, kʊntʊ tu maŋɪ sɪ o taa ŋwɪ dɪ wʊ-poŋo, nɪ Zezi na yɪ wʊ-poŋo tu te tɪn mʊ.

4 Wʊlʊ maama na kɪ lwarɪm tɪn vɪn Wɛ ni mʊ. Lwarɪm kəm yɪ Wɛ ni vɪʊn mʊ. 5 Abam ye nɪ, Zezi Krisi na tu lʊgʊ baŋa tɪn, kʊ yɪ sɪ o saarɪ nabiinə lwarɪm mʊ o yagɪ. Wʊntʊ nan ba jɪgɪ lwarɪm dɪ fɪnfɪɪn dɪ. 6 Kʊntʊ, wʊlʊ maama na ŋwɪ dɪd-o tɪn yagɪ lwarɪm kəm mʊ. Wʊlʊ maama nan ta na kɪ lwarɪm tɪn, kʊ brɪ nɪ o ta wʊ lwarɪ Zezi mʊ, yɪ o kwəri o yəri o na yɪ wʊlʊ tɪn.

7 A bu-sonnu-ba, yɪ pa-na nɔɔn-nɔɔnʊ na cwəŋə o ganɪ abam. Wʊlʊ maama tɪtʊŋa na tɔgɪ cɪga tɪn mʊ jɪgɪ cɪga Wɛ tee nɪ, nɪ Zezi na jɪgɪ cɪga te tɪn. 8 Kʊ daarɪ, wʊlʊ maama nan ta na tɔgɪ lwarɪm kəm tɪn, kʊ brɪ nɪ o yɪ sʊtaanɪ * nɔɔnʊ mʊ, bɛŋwaanɪ sʊtaanɪ maŋɪ dɪ kɪ lwarɪm kʊ zɪgɪ pulim nɪ mʊ. Wɛ Bu wʊm nan tu lʊgʊ baŋa sɪ o cɔgɪ sʊtaanɪ tɪtʊŋa mʊ. 9 Wʊlʊ maama na yɪ Wɛ bu tɪn yagɪ lwarɪm kəm mʊ, bɛŋwaanɪ Wɛ dam dɪlʊ na paɪ ŋwɪa tɪn wʊ o tee nɪ. Kʊntʊ tɪn, o daa bá wanɪ o ta taa kɪ lwarɪm, o na yɪ Wɛ bu tɪn ŋwaanɪ. 10 Kʊntʊ mʊ yɪ kʊlʊ na pɔɔrɪ balʊ na yɪ Wɛ biə dɪ balʊ na yɪ sʊtaanɪ biə tɪn daanɪ. Wʊlʊ maama kikiə na ba tɔgɪ cɪga yɪ o ba soe o donnə tɪn daɪ Wɛ nɔɔnʊ.

[11] Kʊ yɪ cɪga mʊ, dí maŋɪ sɪ dí taá soe daanɪ. Kʊntʊ mʊ yɪ Wɛ kwərə kam abam na maŋɪ á ni pulim nɪ tɪn. [12] Dí nan wʊ maŋɪ sɪ dí kɪ nɪnɛɛnɪ Kayin * na kɪ kʊlʊ faŋa faŋa tɪn. Wʊntʊ dɛɛn yɪ wo-lwaanʊ tu sʊtaanɪ jɪŋa nɔɔnʊ mʊ, yɪ o gʊ o nyaanɪ. Bɛɛ nan mʊ kɪ yɪ o gʊ-o? Kʊ yɪ wʊm tɪtɪ kikiə na ba lana, yɪ o nyaanɪ wʊm kikiə tɔgɪ cɪga tɪn ŋwaanɪ mʊ.

Dí maŋɪ sɪ dí taá soe daanɪ mʊ

[13] A ko-biə-ba, lʊgʊ baŋa nɔɔna bam na culi abam, á yɪ pa kʊ sʊ abam. [14] Kʊ na yɪ dɪbam, dí ye nɪ dí maŋɪ dí yagɪ tʊʊnɪ cwəŋə, yɪ dí daarɪ dí tɔgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam cwəŋə mʊ. Dí na soe dí donnə tɪn mʊ paɪ dí lwarɪ kʊntʊ. Wʊlʊ maama nan na ba soe o doŋ tɪn ta wʊ tʊʊnɪ jɪŋa nɪ mʊ. [15] Wʊlʊ maama na culi o donnə tɪn yɪ nɔn-gʊrʊ mʊ. Abam nan ye nɪ nɔn-gʊrʊ bá wanɪ o taa jɪgɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam o bɪcarɪ nɪ.

[16] Zezi na tiini o soe dɪbam tɪn mʊ te o sɛ sɪ o tɪ dɪbam ŋwaanɪ. Kʊntʊ mʊ pɛ dí lwarɪ sono cɪga cɪga na yɪ te tɪn. Mʊ kʊ kuri dɪbam dɪ maŋɪ sɪ dí sɛ sɪ dí tɪ dí donnə ŋwaanɪ. [17] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na yɪ jɪjɪgɪrʊ tu tɪn na nɛ nɪ o doŋ ba gara, yɪ o na wʊ pɛ o ŋwaŋa zʊ-o, kʊ brɪ nɪ Wɛ sono kʊm təri kʊntʊ tu bɪcarɪ nɪ mʊ.

[18] A bu-sonnu-ba, dí kikiə mʊ maŋɪ sɪ ya brɪ nɪ dí sono kʊm dí na jɪgɪ tɪn daɪ ni-taanɪ yɪranɪ, sɪ kʊ yɪ sono kʊlʊ na yɪ sono cɪga cɪga tɪn mʊ.

[19] Dí na jɪgɪ sono kʊm kʊntʊ doŋ, kʊú pa dí lwarɪ nɪ dí sɪɪnɪ dí tɔgɪ cɪga cwəŋə kam, yɪ kʊú pa dí bɪcara taa tigi jəgə dɪdʊa Wɛ yigə nɪ. [20] Kʊntʊ, dí bɪcara nan na pɛ dí lwarɪ nɪ dí kɪ dí tusi, dí ye nɪ Wɛ ye Dɩ dwe dí bɪcara yam na ye te tɪn, yɪ dɪntʊ mʊ ye wəənʊ maama.

[21] A badon-sonnu-ba, dɪbam bɪcara nan na bá wanɪ ya cɔgɪ dɪbam tɪn, dí wʊ́ ta jɪgɪ baarɪ Wɛ yigə nɪ. [22] Dí wʊ́ na woŋo kʊlʊ maama dí na wʊ́ loori Dɩ tee nɪ tɪn, dí na sɛ Dɩ ni yɪ dí kɪ kʊlʊ na poli Dɩ wʊ tɪn ŋwaanɪ. [23] Ni dɪlʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn mʊ tɪntʊ: Dí maŋɪ sɪ dí kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ Bu Zezi Krisi, sɪ dí kwəri dí taá soe daanɪ, nɪnɛɛnɪ wʊntʊ na pɛ dɪbam ni sɪ dí taá soe-da te tɪn. [24] Wʊlʊ maama na sɛ Wɛ niə yam tɪn ŋwɪ dɪ Dɩ mʊ, yɪ Wɛ dɪ wʊra dɪ kʊntʊ tu. Wɛ Joro kʊm Dɩ na pɛ dɪbam tɪn mʊ pɛ dí lwarɪ nɪ Wɛ sɪɪnɪ Dɩ wʊra dɪ dɪbam.

4

Dí na wʊ́ kɪ te dí lwarɪ Wɛ Joro dɪ sʊtaanɪ joro daanɪ tɪn

[1] A badon-sonnu-ba, yɪ zaŋɪ-na á sɛ nɔɔnʊ wʊlʊ maama na tɛ o wɪ Wɛ Joro * kʊm wʊ o tee nɪ tɪn. Á nan maŋɪ sɪ á maasɪ mʊ á nii, sɪ á lwarɪ kʊ na yɪ Wɛ Joro kʊm naa kʊ na daɪ. Bɛŋwaanɪ vwa-Wɛ-nijoŋnə zanzan tu ba karɪ lʊgʊ baŋa nɪ ba ganɪ nɔɔna. [2] A nan lagɪ a brɪ abam á na wʊ́ kɪ te, sɪ á lwarɪ kʊ na yɪ Wɛ Joro kʊm naa kʊ daɪ tɪn mʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na sɛ o wɪ, Zezi Krisi dɛɛn jigi nabiinʊ o ba lʊgʊ baŋa tɪn, Wɛ Joro kʊm wʊ kʊntʊ tu tee nɪ. [3] Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na vɪn Zezi tɪn, Wɛ Joro kʊm təri kʊntʊ tu tee nɪ, yɪ joro kʊlʊ na wʊ o tee nɪ tɪn yɪ Zezi Krisi Dʊm wʊm nyɪm mʊ. Abam maŋɪ á lwarɪ nɪ Dʊm wʊm kʊntʊ lagɪ o ba lʊgʊ baŋa. Lele kʊntʊ o nan maŋɪ o ba o wʊra.

[4] A bu-sonnu-ba, abam yɪ Wɛ nɔɔna mʊ, yɪ á wanɪ vwa-nyɪna bam kʊntʊ, bɛŋwaanɪ Wɛ Joro na wʊ á wʊnɪ tɪn, kʊ dam dwe joro kʊlʊ na wʊra dɪ lʊgʊ nɔɔna bam tɪn dam. [5] Vwa-

nyɪna bam kʊntʊ kʊgʊ je wʊ lʊgʊ baŋa nɪ mʊ. Kʊntʊ ŋwaanɪ ba na yəni ba ŋɔɔnɪ kʊlʊ tɪn nuŋi lʊgʊ baŋa mʊ, yɪ kʊ nɔɔna bam yəni ba sɛ bantʊ na tɛ kʊlʊ tɪn. [6] Kʊ nan na yɪ dɪbam, dí yɪ Wɛ nɔɔna mʊ. Wʊlʊ maama na ye Wɛ tɪn mʊ wʊ́ sɛ dɪbam na tɛ kʊlʊ tɪn. Wʊlʊ nan na daɪ Wɛ nɔɔnʊ tɪn ba sɛa. Kʊntʊ mʊ dí wʊ́ wanɪ dí lwarɪ Joro kʊlʊ na yɪ cɪga dɪ vwan joro kʊm daanɪ.

Wɛ yɪ sono tu mʊ

[7] A badon-sonnu-ba, pa-na dí taá soe daanɪ, bɛŋwaanɪ sono nuŋi Wɛ te mʊ. Wʊlʊ maama na soe o donnə tɪn, kʊntʊ tu yɪ Wɛ bu mʊ, yɪ o kwəri o ye Wɛ. [8] Wʊlʊ maama nan na ba soe o donnə tɪn ta wʊ lwarɪ Wɛ, bɛŋwaanɪ Wɛ yɪ sono tu mʊ. [9] Wɛ nan brɪ nɪ Dʟ soe dɪbam, dɪ Dʟ na tʊŋɪ Dʟ Bu-dʊa sɪ o ba lʊgʊ baŋa sɪ dí wanɪ dí na Dʟ ŋwɪ-dʊŋa kam wʊm ŋwaanɪ tɪn. [10] Sono kʊm nan na yɪ te tɪn mʊ tɪntʊ: Kʊ daɪ nɪ dɪbam mʊ soe Wɛ, kʊ yɪ Wɛ mʊ soe dɪbam. Dɪntʊ sono kʊm mʊ pɛ Dʟ tʊŋɪ Dʟ Bu wʊm sɪ o ba o tɪ o ma o jana kam o saarɪ dí lwarɪm.

[11] A badon-sonnu-ba, Wɛ na tiini Dʟ soe dɪbam kʊntʊ tɪn, kʊ maŋɪ sɪ dɪbam dɪ ta soe daanɪ mʊ. [12] Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o yi na nɛ Baŋa-Wɛ. Nan dɪ kʊ dɪ, dí na soe daanɪ, Wɛ wʊ́ ta wʊra dɪ dɪbam, yɪ Dʟ sono kʊm wʊ dí bɪcara nɪ cɪga cɪga.

[13] Wɛ na pɛ dɪbam Dʟ Joro * kʊm tɪn mʊ paɪ dí ye nɪ dí ŋwɪ dɪ Wɛ, yɪ Wɛ dɪ wʊra dɪ dɪbam. [14] Dɪbam nɛ nɪ dí Ko Wɛ tʊŋɪ Dʟ Bu wʊm sɪ o ba lʊgʊ baŋa o ji nabiinə Vɪrnʊ mʊ. Cɪga kam kʊntʊ mʊ dɪbam nan jɪgɪ dí brɪ nɔɔna. [15] Wʊlʊ maama na brɪ jaja nɪ Zezi yɪ Wɛ Bu mʊ tɪn, Wɛ wʊra dɪ kʊntʊ tu, yɪ wʊntʊ dɪ ŋwɪ dɪ Wɛ. [16] Dɪbam tɪtɪ lwarɪ Wɛ na soe dɪbam te tɪn, yɪ dí sɛ Dʟ sono kʊm kʊntʊ. Wɛ yɪ sono tu mʊ. Wʊlʊ maama na ŋwɪ sono wʊnɪ tɪn, kʊntʊ tu ŋwɪ dɪ Wɛ mʊ, yɪ Wɛ dɪ wʊra dɪd-o.

[17] Wɛ sono kʊm na wʊ dɪbam bɪcara nɪ cɪga cɪga, kʊʊ́ pa dí na baarɪ dɛ dɪm Wɛ na wʊ́ ba Dʟ di nabiinə sarɪya tɪn. Bɛŋwaanɪ dɪbam ŋwɪ dɪ Wɛ lʊgʊ baŋa nɪ, nɪ Zezi dɪ na ŋwɪ dɪ Dʟ te tɪn mʊ. [18] Fʊʊnɪ bá wanɪ dɪ taa wʊ sono wʊnɪ. Sono kʊlʊ na yɪ cɪga tɪn mʊ wʊ́ zəli fʊʊnɪ kʊ pa dɪ viiri. Zwɛ vaŋɪm mʊ paɪ fʊʊnɪ wʊra. Kʊntʊ tɪn, nɔɔnʊ wʊlʊ na kwarɪ fʊʊnɪ tɪn, kʊ brɪ nɪ Wɛ sono kʊm təri o bɪcarɪ nɪ cɪga cɪga mʊ.

[19] Wɛ na dɛ yigə Dʟ soe dɪbam tɪn mʊ paɪ dɪbam dɪ jɪgɪ sono. [20] Nɔɔnʊ na tɛ o wɪ, wʊm soe Wɛ, yɪ o ta na culi o donnə, kʊntʊ tu yɪ vwa-nyɪm mʊ. Bɛŋwaanɪ, nmʊ yi na naɪ n doŋ yɪ n ba so-o tɪn, n bá wanɪ n ta n soe Wɛ yɪ n yi ba na-Dʟ. [21] Ni dɪlʊ Wɛ na pɛ dɪbam tɪn mʊ tɪntʊ: Wʊlʊ maama na soe dɪntʊ tɪn maŋɪ sɪ o ta soe o donnə dɪ mʊ.

5

Zezi na pɛ dɪbam wɔnɔ lʊgʊ baŋa nɪ te tɪn

[1] Wʊlʊ maama na kɪ o wʊ-dɪdʊa o sɛ nɪ Zezi yɪ Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɪ tɪn, kʊntʊ tu yɪ Wɛ bu mʊ. Wʊlʊ maama nan na soe ko tɪn soe ko wʊm biə dɪ mʊ. [2] Kʊntʊ, dí na soe Wɛ yɪ dí sɛ Dʟ niə yam, dí ye nɪ dí soe Dʟ biə dɪ mʊ. [3] Dí na wʊ́ ta soe Wɛ te tɪn mʊ yɪ sɪ dí taá sɛ Dʟ niə yam. Dʟ niə yam tɔgɪm nan bá ta cana dɪ dɪbam, [4] bɛŋwaanɪ wʊlʊ maama na yɪ Wɛ bu tɪn wanɪ lʊgʊ baŋa wo-balwaarʊ tɪm. Kʊ yɪ dɪbam na kɪ dí wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn mʊ pɛ dí wanɪ wo-balwaarʊ tɪm kʊntʊ. [5] Nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na wʊ́ wanɪ lʊgʊ baŋa wo-balwaarʊ tɪm, kʊ na daɪ wʊlʊ maama na sɛ nɪ Zezi yɪ Wɛ Bu tɪn yɪranɪ.

Baŋa-Wɛ brɩ nɩ Zezi yɩ DƛBu mʊ

[6] Zezi Krisi mʊ yɩ wʊlʊ dɛɛn na tu lʊgʊ baŋa, yɩ Baŋa-Wɛ brɩ nɩ o yɩ dɩntʊ Bu maŋa kalʊ
ba na miis-o na wʊnɩ dɩ maŋa kalʊ o na tɩga yɩ o jana nuŋi tɩn. Kʊ nan daɩ na yɩranɩ, kʊ
yɩ na dɩ jana mʊ. Wɛ Joro * dɩ nan brɩ jaja nɩ wəənu tɩm kʊntʊ yɩ cɩga mʊ, kʊ na yɩ
cɩga tu tɩn ŋwaanɩ. [7] Kʊntʊ, Wɛ dɛ wəənu tɩtɔ ŋwaanɩ mʊ DƛPa dí lwarɩ nɩ Dƛzɩgɩ Dƛ
Bu wʊm cɩga kam kwaga nɩ. [8] Kʊ yɩ DƛJoro kʊm dɩ na bam dɩ jana kam mʊ. Wəənu tɩm
kʊntʊ maama brɩ cɩga dɩdʊa mʊ. [9] Dɩbam yəni dí sɛ nabiinə na tɛ kʊlʊ nɩ kʊ yɩ cɩga tɩn.
Kʊ nan na yɩ Wɛ na zɩgɩ cɩga kalʊ kwaga nɩ tɩn, ka tiini ka jɩgɩ kuri ka dwe nabiinə na tɛ
kalʊ tɩn. Dɩntʊ nan mʊ yɩ dɩlʊ na zɩgɩ Zezi kwaga nɩ yɩ Dƛbrɩ nɩ o yɩ DƛBu tɩn. [10] Kʊntʊ
ŋwaanɩ, wʊlʊ maama na kɩ o wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ Bu wʊm tɩn, kʊntʊ tu jɩgɩ Wɛ cɩga kam
kʊntʊ o bɩcarɩ nɩ. Kʊ daarɩ, wʊlʊ maama na wʊ sɛ Wɛ tɩn, kʊntʊ tu brɩ nɩ Wɛ yɩ vwa-
nyɩm mʊ, bɛŋwaanɩ o wʊ sɛ cɩga kalʊ Wɛ na tagɩ DƛBu wʊm ŋwaanɩ tɩn. [11] Cɩga kam
kʊntʊ mʊ yɩ Wɛ na pɛ dɩbam ŋwɩa kalʊ na ba ti tɩn. Ŋwɩa kam kʊntʊ nan yɩ DƛBu wʊm
ŋwaanɩ mʊ. [12] Wʊlʊ maama na ŋwɩ dɩ Wɛ Bu wʊm tɩn, kʊntʊ tu mʊ jɩgɩ Wɛ ŋwɩa kam
kʊntʊ. Wʊlʊ nan na ba ŋwɩ dɩ Wɛ Bu wʊm tɩn, kʊntʊ tu ba jɩgɩ Wɛ ŋwɩa kam kʊntʊ.
[13] Amʊ pʊpʊnɩ wəənu tɩntʊ a pa abam balʊ na kɩ á wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ Bu wʊm tɩn, sɩ á
lwarɩ nɩ á sɩɩnɩ á na ŋwɩa kalʊ na ba ti tɩn Wɛ tee nɩ. [14] Kʊntʊ mʊ dí ye fasɩ Wɛ yigə nɩ
nɩ, dí na loori woŋo Dƛtee nɩ yɩ kʊ tɔgɩ Dƛwʊbʊŋa, Dƛwʊ́ cəgi dí loro kʊm. [15] Dí nan na
ye nɩ Wɛ cəgi dɩbam loro kʊm, dí ye nɩ dí wʊ́ na woŋo kʊlʊ dí na loori Dƛtee nɩ tɩn.
[16] Nmʊ na nɛ n doŋ wʊra o kɩ lwarɩm, yɩ kʊ daɩ lwarɩm dɩlʊ na jɩg-o dɩ ve tʊʊnɩ wʊ tɩn,
kʊ maŋɩ sɩ n loori Wɛ mʊ n pa-o. N na loori Wɛ kʊntʊ, Dƛlaan wʊ́ pa n doŋ wʊm na ŋwɩa.
Kʊ nan yɩ balʊ na kɩ lwarɩm dɩlʊ na ba jɩgɩ-ba dɩ ve tʊʊnɩ wʊ tɩn ŋwaanɩ mʊ. Kʊ daarɩ,
lwarɩm dɩdoŋ wʊra dɩ na wʊ́ pa tʊʊnɩ ja wʊlʊ na kɩ-dɩ tɩn. *f1 * Amʊ nan wʊ tagɩ nɩ á
loori Wɛ á pa kʊntʊ tu. [17] Kəm dɩlʊ maama na ba tɔgɩ cɩga tɩn yɩ lwarɩm mʊ. Lwarɩm nan
wʊra dɩ na ba jaanɩ nɔɔnʊ dɩ ve tʊʊnɩ wʊ. Kʊ yɩ dɩntʊ taanɩ mʊ a tɛa. [18] Dí ye nɩ wʊlʊ
maama na yɩ Wɛ bu tɩn daa ba paalɩ o ta kɩ lwarɩm, bɛŋwaanɩ Wɛ Bu wʊm tɩtɩ mʊ nii
wʊntʊ baŋa nɩ, yɩ o baá pa wo-lwaanʊ tu sʊtaanɩ wan-o. [19] Dɩbam ye nɩ dí yɩ Wɛ nɔɔna
mʊ. Kʊ daarɩ balʊ maama na jɩgɩ kugu je lʊgʊ baŋa nɩ tɩn wʊ wo-lwaanʊ tu sʊtaanɩ jɩŋa
nɩ mʊ. [20] Dí ye nɩ Wɛ Bu wʊm mʊ tu lʊgʊ baŋa, yɩ o vɩɩrɩ dí swan yɩ dí wanɩ dí lwarɩ
Baŋa-Wɛ cɩga cɩga. Dí nan ŋwɩ dɩ Cɩga Tu Baŋa-Wɛ, dí na ŋwɩ dɩ DƛBu Zezi Krisi tɩn
ŋwaanɩ. Wʊntʊ mʊ yɩ Wɛ cɩga cɩga, o yɩ ŋwɩa kalʊ na ba ti tɩn tu.
[21] A bu-sonnu-ba, á taá cʊ á tɩtɩ sɩ á yɩ tɔgɩ jwənə. [5:16]

5:16 Nii-na Matiyu 12:31.

2 Zan

Tɔnɔ kʊlʊ Zan na pʊpʊnɪ o kɪ bɪle tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Zan daa ta mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ o pa Zezi kɔgɔ kʊm jəgə dɪdʊa nɪ o na bə-kʊ nɪ ‹nu dɪ o biə› tɪn.
O kwe-ba sɪ ba taa ŋwɪ cɪga wʊnɪ sɪ ba daarɪ ba taa soe daanɪ mʊ. O ma ta kwəri o kaanɪ-ba sɪ ba cɪ ba tɪtɪ dɪ vwan zaasɪm tiinə bam.

Tɔnɔ kʊlʊ

ZAN

na pʊpʊnɪ o kɪ bɪle tɪn

[1] Amʊ wʊlʊ na yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwɪ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ a pa dɪbam nu *f1 * wʊlʊ Wɛ na kuri tɪn, dɪ biə balʊ na wʊ nmʊ kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn.
A soe abam cɪga cɪga. Kʊ nan daɪ amʊ yɪranɪ mʊ soe abam, kʊ yɪ dɪ balʊ maama na lwarɪ Wɛ cɪga kam tɪn dɪ mʊ. [2] Bɛŋwaanɪ dɪbam maama sɛ Wɛ cɪga kam, yɪ ka daa bá fɔgɪ ka ti dɪbam tee nɪ.
[3] Dí Ko Wɛ dɪ Dƛ Bu Zezi Krisi wʊ́ pa dɪbam yazurə dɪ yu-yoŋo, yɪ Dƛ daarɪ Dƛ duri dí ŋwaŋa, dɪbam balʊ na sɛ Wɛ cɪga kam yɪ dí soe daanɪ tɪn.

Cɪga dɪ sono taanɪ

[4] Amʊ wʊ poli lanyɪranɪ dɪ a na lwarɪ nɪ nmʊ biə bam badaara tɔgɪ cɪga cwəŋə kam, nɪnɛɛnɪ dɪbam Ko Wɛ na pɛ dɪbam ni sɪ dí taá kɪ te tɪn. [5] A nu *f2 *, a lagɪ a ta dɪ nmʊ sɪ dí maama maŋɪ sɪ dí taá soe daanɪ. A na pʊpʊnɪ kʊlʊ tɪn daɪ ni-dʊʊrɪ, kʊ maŋɪ kʊ yɪ Wɛ ni dɪm dí na ni pulim nɪ tɪn mʊ. [6] Dí na wʊ́ ta soe daanɪ te tɪn mʊ yɪ sɪ dí taá ŋwɪ nɪ Wɛ niə yam na brɪ te tɪn. Wɛ ni dɪm nan yɪ sɪ á taá tɔgɪ sono cwəŋə mʊ. Abam nan maŋɪ á lwarɪ Dƛ ni dɪm kʊntʊ pulim nɪ mʊ.
[7] Vwa-nyɪna zanzan mʊ tu ba karɪ lʊgʊ baŋa nɪ ba ganɪ nɔɔna. Vwa-nyɪna bam kʊntʊ maa ba sɛ nɪ Zezi Krisi jigi nabiinu mʊ o ba lʊgʊ baŋa. Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na tɛ kʊntʊ tɪn yɪ vwa-nyɪm mʊ, yɪ o yɪ Zezi Krisi dʊm mʊ. [8] Kʊntʊ ŋwaanɪ, á fɔgɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á na tʊŋɪ kʊlʊ Wɛ ŋwaanɪ tɪn yɪ zaŋɪ kʊ ji kafɛ, sɪ á wanɪ á na ŋwɪɪrʊ tɪlʊ maama Wɛ na wʊ́ pa abam tɪn.
[9] Taá ye-na nɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ maama na yagɪ Zezi Krisi zaasɪm dɪm yɪ o daarɪ o brɪ wəənu tɪdonnə o wəli da tɪn, Wɛ təri kʊntʊ tu tee nɪ. Kʊ daarɪ, nɔɔnʊ wʊlʊ nan na sɛ o tɔgɪ Zezi zaasɪm dɪm tɪn, dí Ko Wɛ dɪ Dƛ Bu wʊm wʊra dɪ kʊntʊ tu. [10] Kʊntʊ, nɔɔnʊ na tu abam te, yɪ o zaasɪm dɪm na daɪ Zezi Krisi nyɪm dɪm, á yɪ sɛ á pa o zʊ á sam. Nan brɪ á yɪ zaan-o dɪ. [11] Nɔɔnʊ wʊlʊ na zaan-o tɪn, kʊntʊ tu dɪ tɔgɪ o wəli o kəm-balwaarʊ tɪm

wʊnɪ mʊ.
12 Amʊ ya jɪgɪ wəənu zanzan sɪ a ta a brɪ abam. A nan ba lagɪ sɪ a pʊpʊnɪ a kɪ tɔnɔ nɪ. A nan bʊŋɪ nɪ, aá ba abam te sɪ a laan ŋɔɔnɪ dɪdaanɪ abam jaja, sɪ kʊ pa dɪbam wʊpolo kʊm tiini kʊ gaalɪ.
13 Dɪbam balʊ na yɪ nmʊ cʊrʊ *f3 * biə yɪ Wɛ kuri dɪbam dɪ tɪn mʊ jɔɔnɪ nmʊ. [1,]

3 Zan

Tɔnɔ kʊlʊ Zan na pʊpʊnɪ o kɪ bɪtɔ tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Zezi kɔgɔ kʊm nakwɪ Zan daa ta mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ o pa nɔɔnʊ wʊdoŋ o yɪrɪ mʊ Gayusi.
O pʊpʊnɪ o tee Gayusi dɪ o na tɔgɪ Wɛ cɪga kam yɪ o zəni Wɛ nɔɔna badonnə te tɪn ŋwaanɪ mʊ.
Zan ma daarɪ o ta nɔɔnʊ wʊdoŋ taanɪ o yɪrɪ mʊ Diyotrɛfɪ o wɪ, o wʊ kɪ lanyɪranɪ dɪ o na wʊ joŋi wʊm taanɪ yɪ o wʊ jeeri Wɛ nɔɔna bam lanyɪranɪ tɪn.
O daa ta ma daarɪ o tee nɔɔnʊ wʊdoŋ o yɪrɪ na yɪ Demɛtrisi, wʊntʊ yɪ nɔn-ŋʊm mʊ nɔɔna maama yigə nɪ.

Tɔnɔ kʊntʊ brɪ dɪbam sɪ dí yɪ lwəni nɔn-balwaarʊ kikiə, sɪ dí taá kɪ lanyɪranɪ dí tɔgɪ Wɛ cɪga kam dɪ sono, dɪ dí na wʊ́ jeeri dí ko-biə lanyɪranɪ te tɪn.

[1,]5 Nu wʊlʊ Zan na ŋɔɔnɪ o taanɪ tɪn, kʊ yɪ Zezi kɔgɔ kʊm mʊ.
\f2 13 Zan na wɪ, dɪbam balʊ na yɪ nmʊ cʊrʊ biə tɪn, kʊ lagɪ kʊ ta nɪ Zezi kɔgɔ kʊdoŋ jəgə kadoŋ nɪ mʊ.

ZAN

na pʊpʊnɪ o kɪ bɪtɔ tɪn

[1] Amʊ wʊlʊ na yɪ Zezi kɔgɔ kʊm nakwɪ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ a pa a ciloŋ-sono Gayusi. Amʊ soe nmʊ cɪga cɪga.

[2] A ciloŋ-sono, Wɛ wʊ́ kɪ-m lanyɪranɪ woŋo maama wʊnɪ. A loori Wɛ mʊ a pa nmʊ, sɪ n yɪra taa jɪgɪ yazurə, nɪ n bɪcarɪ na tɔgɪ Wɛ cwəŋə kam lanyɪranɪ te tɪn. [3] Dí ko-biə badaara tu ba ta nmʊ taanɪ, yɪ kʊ pa a tiini a na wʊpolo dɪ a na lwarɪ nɪ n tɔgɪ cɪga cwəŋə kam lanyɪranɪ tɪn. A nan ye nɪ n sɪɪnɪ n tɔgɪ cɪga kam kʊntʊ mʊ. [4] Kʊlʊkʊlʊ tərə kʊ na wʊ́ wanɪ kʊ pa a ja wʊpolo kʊ dwəni a na lwarɪ nɪ a biə bam sɪɪnɪ ba tɔgɪ cɪga cwəŋə kam tɪn.

[5] A ciloŋ-sono, nmʊ kɪ lanyɪranɪ dɪ n na yəni n zəni dí ko-biə bam te tɪn, dɪ kʊ na maŋɪ kʊ yɪ vərə dɪ. [6] Dí ko-biə bam tagɪ Zezi kɔgɔ kʊm yigə nɪ nmʊ na kɪ-ba lanyɪranɪ te tɪn. Kʊ lana sɪ n ta n wəli-ba ba cwəŋə kam vəŋə wʊnɪ, sɪ kʊ maŋɪ dɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn. [7] Bɛŋwaanɪ nɔɔna bam kʊntʊ nuŋi sɪ ba tɔɔlɪ Zezi Krisi kwər-ywəŋə kam mʊ. Ba nan ba joŋi kʊlʊkʊlʊ balʊ na ba tɔgɪ Zezi cɪga kam tɪn jɪŋa nɪ. [8] Kʊntʊ ŋwaanɪ kʊ maŋɪ sɪ dɪbam mʊ zəni nɔɔna bam kʊntʊ dwi sɪ ba wanɪ ba tʊŋɪ, sɪ kʊ brɪ nɪ dɪbam dɪ tɔgɪ dí tʊŋɪ Wɛ cɪga kam ŋwaanɪ.

[9] Amʊ dɛɛn pʊpʊnɪ tɔnɔ a pa abam Zezi kɔgɔ kʊm. Diyotrɛfɪ wʊlʊ nan na lagɪ sɪ o taa yɪ á yigə tu tɪn ba lagɪ sɪ o joŋi kʊlʊ dɪbam na tɛ tɪn. [10] Kʊntʊ ŋwaanɪ, a na tu abam te, aá ta wo-balwaarʊ tɪlʊ maama o na kɪ tɪn á maama yigə nɪ jaja. Wʊntʊ yəni o ŋɔɔnɪ ta-balwaarʊ mʊ o paɪ dɪbam. Kʊntʊ nan ta ba poli o wʊ. Kʊlʊ na wəli da tɪn, o yəni o ba sɛ sɪ o jeeri dí ko-biə bam lanyɪranɪ, yɪ o daarɪ o cəŋi balʊ na lagɪ sɪ ba jeeri-ba lanyɪranɪ tɪn dɪ, yɪ o ta zəli-ba Zezi kɔgɔ kʊm wʊnɪ.

[11] A ciloŋ-sono, yɪ sɛ n lwəni nɔn-balwaarʊ kikiə, nmʊ za n kwaanɪ n ta n kɪ lanyɪranɪ. Wʊlʊ maama na kɪ lanyɪranɪ tɪn yɪ Wɛ nɔɔnʊ mʊ. Wʊlʊ nan na kɪ kəm-balwaarʊ tɪn ta wʊ lwarɪ Wɛ. [12] Kʊ nan na yɪ Demɛtrisi, nɔɔna maama tɛ o na yɪ nɔn-ŋʊm te tɪn, yɪ o na tɔgɪ cɪga kam te tɪn dɪ brɪ nɪ o yɪ nɔn-ŋʊm mʊ. Dɪbam dɪ nan brɪ nɪ kʊ yɪ cɪga mʊ, yɪ abam ye nɪ dí na tɛ kʊlʊ tɪn sɪɪnɪ kʊ yɪ cɪga mʊ.

[13] A ya jɪgɪ wəənu zanzan sɪ a ta a brɪ abam. A nan ba lagɪ sɪ a pʊpʊnɪ a kɪ tɔnɔ nɪ. [14] A nan bʊŋɪ sɪ aá ba abam te lele, sɪ dí laan ŋɔɔnɪ daanɪ jaja.

[15] Wɛ wʊ́ pa-m yazurə.

Nmʊ cilonnə balʊ na wʊ yo seeni tɪn maama jɔɔnɪ nmʊ. N dɪ jɔɔnɪ dí cilonnə bam dɪdʊa dɪdʊa ba na wʊ nmʊ tee nɪ tɪn n pa dɪbam.

Zudi

Tɔnɔ kʊlʊ Zudi na pʊpʊnɪ tɪn na brɪ dɪbam kʊlʊ tɪn mʊ tɪntʊ

Zudi dɛɛn pʊpʊnɪ Zezi nɔɔna bam maama ŋwaanɪ mʊ. O tɔnɔ kʊm bɪtarɪ sɪm tiini sɪ nyɪ dɪ tɔnɔ kʊlʊ Pɪyɛɛrɪ na pʊpʊnɪ o kɪ bɪle tɪn bɪtarɪ sɪm. Twaanʊ tɪntʊ tɪle maama cʊ balʊ na brɪ vwan zaasɪm yɪ ba kwəri ba tɔgɪ wo-digiru kikiə yalʊ ba fra na zʊʊrɪ tɪn mʊ.

Zudi brɪ vwan zaasɪm tiinə bam na tiini ba kɪ wo-balwaarʊ te tɪn, yɪ o brɪ nɪ Wɛ wʊ́ cɔgɪ-ba.

O ma daarɪ o kwe Wɛ nɔɔna bam sɪ ba taa kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi ba zɪgɪ kəŋkəŋ Wɛ cwəŋə kam wʊnɪ dɪ Dɩ Joro kʊm dam, sɪ ba taa soe daanɪ, sɪ Zezi Krisi pa-ba Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn.

Tɔnɔ kʊlʊ

ZUDI

na pʊpʊnɪ tɪn

1 AmʊZudi wʊlʊ na yɪ Zezi Krisi tɪntʊŋnʊ yɪ a yɪ Zakɪ nyaanɪ tɪn mʊ pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ,
sɪ a pa abam balʊ Wɛ na bəŋi sɪ á taá yɪ Dɩ nɔɔna tɪn. Abam mʊ yɪ balʊ dí Ko Wɛ na
soe yɪ Zezi Krisi nii á baŋa nɪ tɪn.
2 Wɛ wʊ́ duri abam ŋwaŋa yɪ Dɩ pa abam yazurə dɪ sono kʊ ja gaalɪ.

Balʊ na pipiri Wɛ cɪga kam tɪn na kɪ te tɪn

(2 Pɪyɛɛrɪ 2:1-17)

3 AmʊBadon-sonnu-ba, amʊ ya maŋɪ a tiini a lagɪ sɪ a pʊpʊnɪ tɔnɔ mʊ a pa abam a ma
ŋɔɔnɪ vrɪm dɪlʊ dɪbam maama na nɛ Wɛ tee nɪ tɪn woŋo na yɪ te tɪn. AmʊIaan nan nɛ
nɪ kʊ yɪ fɪfɪʊn mʊ sɪ a pʊpʊnɪ tɔnɔ a ma pa abam baarɪ, sɪ á kwaanɪ á zɪgɪ kəŋkəŋ Wɛ
cɪga kam ŋwaanɪ. Kʊ yɪ cɪga kam kʊntʊ mʊ Wɛ maŋɪ Dɩ kɪ Dɩ nɔɔna bam jɪŋa nɪ, yɪ ka
bá fɔgɪ ka ləni. 4 Bɛŋwaanɪ nɔn-balwaarʊ mʊ ŋɔgɪ tɪ zʊ tɪ gwaanɪ abam kɔgɔ kʊm wʊnɪ.
Ba maa yəni ba pipiri Wɛ cɪga kam, sɪ kʊ pa ba na cwəŋə ba taa tɔgɪ wo-digiru kikiə yalʊ
ba fra na zʊʊrɪ tɪn, yɪ ba ta bʊŋɪ nɪ Wɛ wʊ́ duri ba ŋwaŋa Dɩ na yɪ ŋwaŋa tu tɪn ŋwaanɪ.
Ba maa vɪn Zezi Krisi wʊlʊ yɪranɪ na yɪ dɪbam Pɛ dɪ dí Yuutu tɪn. Faŋa faŋa tɪn Wɛ tɔnɔ
kʊm maŋɪ kʊ brɪ nɪ Wɛ wʊ́ di nɔɔna bantʊ dwi sarɪya.
5 AmʊNan lagɪ a guli abam wəənu tɪlʊ á na maŋɪ á ye tɪ ni nɪ lanyɪranɪ tɪn mʊ. Á ye nɪ
dí Yuutu Baŋa-Wɛ dɛɛn vrɪ Dɩ nɔɔna Yisɪrayɛlɪ * tiinə bam Dɩ pa ba nuŋi Ezipi * tɪʊ kʊm
wʊnɪ, yɪ Dɩ laan daarɪ Dɩ pa balʊ na wʊ kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Dɩ tɪn tɪ. 6 Á maŋɪ á ye Wɛ

na kɩ te dɩ malɛsɩ * sɩlʊ na lagɩ sɩ sɩ dam taa dwe Wɛ ya na pɛ-sɩ te tɩn. Sɩ ma yagɩ
jəgə kam Wɛ na pɛ-sɩ tɩn. Wɛ ma vɔ-sɩ dɩ capʊnnʊ Dʟ dɩ je sɩlʊ na yɩ lim yɩranɩ tɩn wʊnɩ
Dʟ yagɩ da, sɩ sɩ taa wʊra taan, sɩ Dʟ sarɩya dɛ kamunu kʊm na yiə, sɩ Dʟ laan pa sɩ na
cam. [7] Nan guli-na nɔɔna balʊ dɛɛn na zʊʊrɩ Sodɔm * dɩ Gomɔɔrɩ nɩ tɩn dɩ tɩɩnɩ dɩlʊ na
batwarɩ da tɩn woŋo. Bantʊ dɩ dɛɛn tɔgɩ boorim wo-digiru kikiə mʊ, yɩ kʊ daɩ dɩ nabiinə
yɩranɩ má mʊ ba kɩa. Wɛ ma pa ba na cam dɩ mini dɩlʊ na ba di dɩ dwe tɩn, sɩ kʊ taa yɩ
maana kʊ brɩ nɔɔnʊ maama.
[8] Vwan zaasɩm tiinə bam kʊntʊ na gwaanɩ abam wʊnɩ tɩn, ba dɩ tɔgɩ kikiə yantʊ doŋ
mʊ. Ba maa dwɛ dɩndwɩa yalʊ na paɩ ba kɩ lwarɩm ba cɔgɩ ba yɩra tɩn. Ba maa ba lagɩ
sɩ ba sɛ wʊlʊ na jɩgɩ ni ba baŋa nɩ tɩn, yɩ ba twɩ dɩdɛɛra balʊ na wʊ wɛyuu tɩlampolo nɩ
tɩn. [9] Wɛ malɛsɩ dɩdɛɛrʊ Misɛɛlɩ tɩtɩ nan wʊ sɛ o kɩ kʊntʊ. O dɛɛn na magɩ kantɔgɔ dɩ
sʊtaanɩ * Moyisi * yɩra yam kəm ŋwaanɩ tɩn, o wʊ sɛ o twɩ-dɩ o ŋɔɔnɩ dɩ woŋo. O nan
na tagɩ kʊlʊ tɩn mʊ yɩ sɩ: «Wɛ wʊ́ pa n na cam.» [10] Kʊ daarɩ vwan zaasɩm tiinə bam nan
ŋɔɔnɩ ba twɩ woŋo kʊlʊ maama ba na yəri kʊ kuri tɩn mʊ. Ba na ye wəənu tɩlʊ maama
tɩn, ba yɩ nɩ ga-vara na ba jɩgɩ wʊbʊŋa yɩ ba kɩ yɔɔ yɔɔ te tɩn mʊ. Ba nan wʊ́ da tɩntʊ
kwaga mʊ ba na cɔgɩm. [11] Wɛ nan wʊ́ pa ba na lɛɛrʊ, sɩ ba tɩtʊŋa ba tɔgɩ cwəŋə nɩ Kayin
* tɩtʊŋa dɛɛn na ba tɔgɩ cwəŋə te tɩn mʊ. Ba yi ma su səbu kʊlʊ ba na wʊ́ na ba kəm-
balwaarʊ tɩm baŋa nɩ tɩn, nɩ Balam * dɛɛn na kɩ te tɩn. Ba ma vɩn Wɛ ni yɩ ba cɔgɩ, nɩ
Kore dɩ dɛɛn na vɩn Wɛ ni yɩ o cɔgɩ te tɩn.
[12] Abam na yəni á la daanɩ sɩ á di sono wʊdiu *f1 * kʊm tɩn, nɔɔna bam kʊntʊ nyɩ dɩ
kandwa na wʊ soonə wʊnɩ te tɩn mʊ abam dim dɩm maŋa nɩ. Ba nan ba kwarɩ cavɩɩra dɩ
ba na tiini ba di te tɩn. Ba nyɩ dɩ dʊa na tɩnɩ yɩ ka da viu ka saagɩ te tɩn mʊ. Ba ma ta nyɩ
dɩ tweeru tɩlʊ na ba ləri biə tɩn mʊ, kʊ ya zɩ maŋɩ kʊ yi tɩ lərim maŋa dɩ. Ba nyɩ dɩ tweeru
tɩlʊ ba na gɔgɩ dɩ tɩ kurə maama tɩn mʊ. Ba ba jɩgɩ ŋwɩa dɩ fɩnfɩɩn dɩ. [13] Ba nyɩ dɩ na-
fara na pɔgɩlɩ te tɩn mʊ, yɩ ba cavɩɩra kikiə yam nyɩ dɩ na na pɔgɩla yɩ ba zaŋɩ puŋə te
tɩn. Ba ba jɩgɩ jəŋə je, nɩ calɩcwɩ na karɩ sɩ beeri te tɩn. Wɛ nan lɩ jəgə kalʊ na tiini ka yɩ
lim tɩn mʊ, sɩ Dʟ kɩ-ba da sɩ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɩn.
[14] Enɔkɩ wʊlʊ na kɩ Adam * naarʊ tɩm kʊni bɩrdʊ tʊ tɩn dɛɛn maŋɩ o ta nɔɔna bam
kʊntʊ taanɩ o wɩ: «Dí Yuutu Baŋa-Wɛ wʊ́ ba dɩ Dʟ malɛsɩ kʊni mʊrrʊ mʊrrʊ, sɩ Dʟ di
nabiinə maama sarɩya. [15] Wɛ laan wʊ́ pa balʊ maama na ba tɔgɩ-Dʟ tɩn na cam dɩ ba
kəm-balwaarʊ tɩlʊ maama ba na kɩ ba vɩn Wɛ ni dɩm tɩn, dɩ ta-balwaarʊ tɩlʊ maama
lwarɩm kərə bam kʊntʊ na ŋɔɔnɩ ba gooni Wɛ tɩn.»
[16] Nɔɔna bam kʊntʊ yəni ba pʊʊnɩ mʊ, yɩ ba ba fɔgɩ ba jɩgɩ wʊpolo dɩ ba na yɩ te tɩn.
Ba maa tɔgɩ wo-yɔɔrʊ tɩlʊ maama ba fra na zʊʊrɩ tɩn. Ba maa ŋɔɔnɩ kamunni ba pa ba
tɩtɩ, yɩ ba sʊŋɩ ni dɩ nɔɔna sɩ ba na nyɔɔrɩ ba baŋa nɩ.

Wɛ nɔɔna na maŋɩ sɩ ba yɩrɩ ba tɩtɩ te tɩn

[17] Amʊ badon-sonnu-ba, abam nan maŋɩ sɩ á guli dí Yuutu Zezi Krisi tɩntʊŋna bam dɛɛn
na maŋɩ ba ta kʊlʊ dɩ abam tɩn mʊ. [18] Ba dɛɛn wɩ: «Lʊgʊ baŋa kweelim da yam na yiə,
nɔɔna badonnə wʊ́ ta wʊra ba na yáalɩ Wɛ cɩga kam yɩ ba vɩn Dʟ ni, yɩ ba daarɩ ba tɔgɩ
wo-yɔɔrʊ tɩlʊ ba tɩtɩ fra na zʊʊrɩ tɩn.» [19] Nɔɔna bam kʊntʊ dwi mʊ yəni ba paɩ nɔɔna
pɔɔrɩ daanɩ. Ba wʊbʊŋa tɔgɩ lʊgʊ baŋa wo-yɔɔrʊ mʊ, yɩ Wɛ Joro * kʊm təri ba bɩcara nɩ.

[20] A badon-sonnu-ba, kʊ nan na yɪ abam, á kwaanɪ á taá wəli daanɪ sɪ á bɪ lanyɪranɪ dɪ
Wɛ cɪga kam á na kɪ á wʊ-dɪdʊa dɪ ka tɪn. Á taá warɪ Wɛ dɪ Dʟ Joro kʊm dam. [21] Á taá
ŋwɪ dɪ Wɛ sono kʊm Dʟ na pɛ abam tɪn, sɪ á taá cəgi dí Yuutu Zezi Krisi na wú ba o pa á
na Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kalʊ na ba ti tɪn, o na jɪgɪ abam ŋwaŋa tɪn ŋwaanɪ.
[22] Á taá duri balʊ na jɪgɪ bʊbwɛa tɪn ŋwaŋa, sɪ á taá wəli-ba. [23] Badaara wʊra á na
maŋɪ sɪ á vrɪ-ba mini dɪlʊ na lagɪ dɪ cɔgɪ-ba tɪn wʊnɪ mʊ. Kʊ daarɪ balʊ wo-yɔɔrʊ kikiə
na pɛ ba jɪgɪ digiru tɪn, sɪ á taá jɪgɪ ba ŋwaŋa, á nan taá yɪrɪ á tɪtɪ dɪ ba wo-digiru tɪm,
sɪ á daarɪ á taá culi kʊlʊ maama na yɪ lwarɪm nyɪm tɪn.
[24] Zuli-na Wɛ dɪlʊ na jɪgɪ dam sɪ Dʟ taa cʊ abam sɪ á yɪ tʊ tusim wʊnɪ tɪn. Dʟ laan wú
pa abam ba á zɪgɪ Dʟ yigə nɪ yɪ tusim tərə, sɪ á na Dʟ paarɪ-zulə yam dɪ wʊpolo. [25] Dɪntʊ
yɪranɪ mʊ yɪ Wɛ, Dʟ doŋ daa tərə. Dʟ dɛ dí Yuutu Zezi Krisi ŋwaanɪ mʊ Dʟ vrɪ dɪbam
lwarɪm wʊnɪ. Dɪntʊ mʊ maŋɪ dɪ zulə dɪ yɪrɪ kamunu dɪ paarɪ dɪ dam, kʊ na zɪgɪ pulim nɪ
kʊ ba kʊ yi zɪm, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. * [12]

[12]Zezi nɔɔna bam dɛɛn yəni ba la daanɪ ba di wʊdiu, sɪ kʊ brɪ ba na soe daanɪ te tɪn.

Brɩm Tɔnɔ

Wəənu tɩlʊ Wɛ na brɩ Zan DL ma guri tɩn na brɩ dɩbam kʊlʊ tɩn mʊ tɩntʊ

Zan dɛɛn pʊpʊnɩ tɔnɔ kʊntʊ maŋa kalʊ Rom tiinə pa-farʊ wʊm na bɛɛsɩ Zezi nɔɔna bam zanzan, ba na wɩ Zezi yɩranɩ mʊ yɩ ba Yuutu yɩ ba wʊ zuli pa-farʊ wʊm dɩ zulə yalʊ na yɩ Wɛ nyɩm tɩn ŋwaanɩ mʊ.

Maŋa kalʊ Zan na pʊpʊnɩ tɩn o wʊ Patɩmɔsɩ zoŋo kʊlʊ na na kaagɩ tɩn yuu nɩ mʊ. Ba dɛɛn jaan-o ba vu ba yagɩ jəgə kantʊ nɩ, o na tɔɔlɩ Wɛ kwər-ywəŋə kam tɩn ŋwaanɩ mʊ.

Zan nan pʊpʊnɩ sɩ o pa Zezi nɔɔna bam na baarɩ sɩ ba ta jɩgɩ tɩɩna, Zezi na wanɩ woŋo maama tɩn ŋwaanɩ mʊ.

Tɔnɔ kʊntʊ wʊnɩ nyɩnyʊrʊ zanzan wʊra tɩ na nuŋi faŋa faŋa Wɛ twaanʊ tɩm wʊnɩ. Nimwəəru zanzan wʊra tɩ na jɩgɩ nyɩnyʊrʊ. Nimoro barpɛ lagɩ kʊ brɩ nɩnɛɛnɩ Wɛ yɩ lanyɩranɩ fasɩ mʊ.

Zan dɛ yigə o brɩ nɩ Zezi mʊ vɩɩrɩ o tɩtɩ dɩd-o yɩ o pa o pʊpʊnɩ wəənu tɩntʊ (pɔɔrɩm 1).

O laan ma pʊpʊnɩ twaanʊ tɩrpɛ o pa Wɛ kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Azi-balaŋa * tɩɩnɩ dɩrpɛ dɩm wʊnɩ tɩn (pɔɔrɩm 2-3).

O ta ma brɩ o na nɛ Wɛ-sɔŋɔ wəənu te tɩn (pɔɔrɩm 4-5).

O ma daarɩ o brɩ Zezi na dwanɩ maarʊ tɩrpɛ tɔnɔ kʊm ni nɩ te tɩn (pɔɔrɩm 6-8),

dɩ malɛsɩ na wugi nabwaanʊ tɩrpɛ te tɩn (pɔɔrɩm 8-11),

dɩ o na nɛ nyɩnyʊrʊ tɩrpɛ wɛyuu nɩ te tɩn (pɔɔrɩm 12-15).

O ta ma brɩ Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm na su zwɩ sɩrpɛ te tɩn (pɔɔrɩm 16).

O ma na tʊ-kamunu Babilɔnɩ na cɔgɩ te tɩn, dɩdaanɩ ba na cɔgɩ sʊtaanɩ dɩ dɩ kwaga nɔɔna te tɩn (pɔɔrɩm 17-20).

O ta ma daarɩ o na Wɛ lʊ-dʊŋʊ kʊm na yɩ te tɩn, yɩ o ta o wɩ, Zezi ma bɩɩnɩ lele (pɔɔrɩm 21-22).

Wəənu tɩlʊ Zan na nɛ tɩn yɩ dwi təri təri mʊ, tɩ maama nan zʊ da-wʊnɩ mʊ. Nɔɔna nan na ni tɔnɔ kʊm kʊntʊ wəənu tɩm kurə te tɩn yɩ yɩra yɩra mʊ. Nan dɩ kʊntʊ dɩ, kʊ kwər-yu-kamunu kʊm yɩ fasɩ mʊ: Zezi Krisi mʊ wanɩ woŋo maama.

Kʊ nan na yɩ sʊtaanɩ na kɩ wo-balwaarʊ tɩlʊ maama tɩn, kʊ kweelim nɩ Wɛ wʊ́ cɔgɩ-dɩ dɩ dɩ wo-balwaarʊ tɩm maama, yɩ balʊ na kɩ ba wʊ-dɩdʊa dɩ Wɛ tɩn wʊ́ ta di ywəəni DL lʊ-dʊŋʊ kʊm wʊnɩ.

WƏƏNU TLLU WƐ NA BRL ZAN

DL ma guri tɪn

1

[1] Tɔnɔ kʊntʊ wʊ wəənu tɪm yɪ kʊlʊ Wɛ na brɪ Zezi Krisi sɪ o ma brɪ o tɪntʊŋna, sɪ ba
wanɪ ba lwarɪ kʊlʊ na maŋɪ sɪ kʊ kɪ lele tɪn mʊ. Zezi pɛ o malɛka * mʊ ba Zan wʊlʊ na yɪ
o tɪntʊŋnʊ tɪn te, yɪ ka brɪ-o wəənu tɪm kʊntʊ. [2] Zan laan maa pʊpʊnɪ kʊlʊ maama o na
nɛ tɪn o tiŋi, yɪ o brɪ nɪ kʊ yɪ Wɛ kwərə mʊ nɪ Zezi Krisi na vɪɪr-o te tɪn.
[3] Nɔɔnʊ wʊlʊ na karɪmɪ tɔnɔ kʊntʊ dɪ balʊ na cəgi tɔnɔ kʊm wʊ wəənu tɪm yɪ ba kwəri
ba sɛ-tɪ tɪn jɪgɪ yu-yoŋo. Kʊ sɪɪnɪ kʊ yɪ Wɛ kwərə mʊ, yɪ maŋa kam yiə sɪ wəənu tɪm
kʊntʊ sɪɪnɪ tɪ kɪ.
[4] Amʊ Zan mʊ pʊpʊnɪ tɪntʊ a pa Zezi kɔgɔ kuni bɪrpɛ kʊlʊ na wʊ Azi * tɪ-niə yam wʊnɪ
tɪn.
Wɛ dɪlʊ na maŋɪ DL wʊra pulim nɪ yɪ DL ta wʊra zɪm sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba
ti tɪn,
dɪ DL dɪdɛɛra barpɛ balʊ na brɪ DL Joro kʊm dam yɪ ba zɪgɪ DL paarɪ yituŋu kʊm
yigə nɪ tɪn,
wʊ́ pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.
[5] Zezi Krisi dɪ wʊ́ pa abam yazurə dɪ yu-yoŋo.
Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na brɪ Wɛ kwərə kam dɪ cɪga tɪn.
Wʊm mʊ dɛ yigə o bi o yagɪ tʊʊnɪ.
Wʊntʊ nan ta mʊ yɪ lʊgʊ baŋa pwa bam maama yuutu.
Zezi soe dɪbam yɪ o vrɪ dɪbam dí lwarɪm wʊnɪ, o na tɪga yɪ o jana kam nuŋi tɪn
ŋwaanɪ. [6] O ma daarɪ o pa dɪbam dɪ tɔgɪ dí di paarɪ, yɪ dí zɪgɪ o Ko Wɛ yigə nɪ dí zuli-
DL.
Zezi Krisi maŋɪ zulə dɪ dam sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *
[7] Nii-na, o maa bɪɪnɪ kunkwəənu wʊnɪ.
Nɔɔnʊ maama yi wʊ́ na-o,
dɪ balʊ na zɔg-o dɪ cicwe tɪn dɪ,
yɪ lʊgʊ baŋa dwi maama wʊ́ ta keerə o tum dɪm ŋwaanɪ.
Kʊ yɪ cɪga mʊ. Amina.
[8] Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ wɪ: «Amʊ mʊ yɪ pulim dɪ gurim.»
Dɪntʊ mʊ yɪ dɪlʊ na maŋɪ DL wʊra pulim nɪ,
yɪ DL ta wʊra zɪm
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

Zezi na vɪɪrɪ o tɪtɪ dɪ Zan te tɪn

[9] Amʊ Zan yɪ abam ko-bu mʊ, yɪ a tɔgɪ a na yaara nɪnɛɛnɪ abam dɪ na nɛ yaara te tɪn.
A nan ta tɔgɪ dɪ abam dɪ a wəli Wɛ paarɪ dɪm wʊnɪ, yɪ a tɔgɪ a na baarɪ, dí na ŋwɪ dɪ
Zezi tɪn ŋwaanɪ. A na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kalʊ Zezi na vɪɪrɪ-nɪ tɪn ŋwaanɪ mʊ ba jaanɪ amʊ
ba vu ba yagɪ Patɪmɔsɪ zoŋo kʊlʊ na na kaagɪ tɪn yuu nɪ. [10] Dɛ dɪlʊ na yɪ siun dɛ tɪn nɪ

mʊ Wɛ Joro * kʊm tʊ amʊ te dɪ dam. Amʊ ma ni kwər-dɪa na ŋɔɔnɪ a kwaga nɪ, nɪ nɔɔnʊ na wui nabɔnɔ te tɪn. [11] Kwərə kam ma ŋɔɔnɪ ka wɪ: «Pʊpʊnɪ kʊlʊ maama nmʊ na wʊ́ na tɪn n kɪ tɔnɔ wʊnɪ, sɪ n tʊŋɪ-kʊ n pa Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ tɪɪnɪ dɪrpɛ dɪm wʊnɪ tɪn. Tɪɪnɪ dɪm kʊntʊ yɪra mʊ yɪ:

Efɛɛzɪ, Simirini, Pɛɛrgam, Tiyatiiri,
Sarɪdɛsɪ, Filadɛlɪfi, dɪ Lawodise.»

[12] Amʊ ma pipiri sɪ a nii wɔɔ mʊ ŋɔɔnɪ dɪ amʊ. A ma na səbu-sɪŋa min-zwəənu tɪrpɛ, tɪ zɪga. [13] Wʊlʊ na zɪgɪ tɪ tɪtarɪ nɪ tɪn nyɪ dɪ nabiinu mʊ.

O ma zʊ gwar-dɪdɔrɔ o dɪ o napra nɪ,
yɪ o daarɪ o vɔ səbu-sɪŋa kilə o nyɔɔnɪ nɪ.
[14] O yuuywe maa tiini sɪ pɪɪrɪ carɪ carɪ nɪ lɔŋɔ te.
O yiə maa nyɪ nɪ min-vʊgʊ te.
[15] O napra maa nyɪɪna nɪ ba na kɪ can-na mini nɪ yɪ kʊ nyɪɪnɪ te tɪn.
O kwərə maa dwana nɪ na-fara na cuuri te tɪn.
[16] O maa ze calɪcwɪ sɪrpɛ o jazɪm nɪ.
Sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na tiini kʊ jɪgɪ ni yɪ kʊ yɪ niə yale tɪn maa nuŋi o ni nɪ.
O yibiyə maa nyɪɪna nɪ wɪa na tiini ka nyɪɪnɪ te tɪn.

[17] Amʊ na nɛ-o kʊntʊ tɪn, a ma tʊ o yigə nɪ, nɪ a tɪgɪ mʊ te. O ma kwe o jazɪm o daŋɪ a baŋa nɪ yɪ o wɪ:

«Yɪ ta n kwarɪ fʊʊnɪ,
sɪ amʊ mʊ yɪ pulim dɪ gurim.
[18] Amʊ yɪ ŋwɪa tʊ mʊ.
Amʊ ya tɪgɪ mʊ,
yɪ a joori a bi a jɪgɪ ŋwɪa
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.
A jɪgɪ dam tʊʊnɪ dɪ curu baŋa nɪ.

[19] Nan pʊpʊnɪ wəənu tɪlʊ nmʊ na nɛ tɪn. Kʊ na yɪ wəənu tɪlʊ na wʊra tɪ kɪ lele tɪn, dɪ tɪlʊ na lagɪ tɪ ba tɪ kɪ tɪn dɪ, pʊpʊnɪ tɪ maama n tiŋi. [20] Amʊ wʊ́ brɪ nmʊ calɪcwɪ sɪrpɛ sɪm nmʊ na nɛ amʊ jazɪm nɪ tɪn dɪ səbu-sɪŋa min-zwəənu tɪrpɛ tɪm kuri na yɪ te tɪn. Calɪcwɪ sɪrpɛ sɪm brɪ Wɛ tɪntʊŋna balʊ na nii Wɛ-di sɪrpɛ sɪm nɔɔna bam baŋa nɪ tɪn mʊ. Kʊ daarɪ min-zwəənu tɪrpɛ tɪm dɪ brɪ Wɛ-di sɪrpɛ sɪm nɔɔna bam tɪtɪ mʊ.»

2

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Efɛɛzɪ tiinə kɔgɔ kʊm tɪn

[1] Wʊlʊ na nyɪ dɪ nabiinu tɪn daa ma ta dɪ amʊ o wɪ: «Nan pʊpʊnɪ tɔnɔ n pa Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Efɛɛzɪ nɪ tɪn. Pʊpʊnɪ nɪ:

‹Taanɪ dɪntʊ nuŋi wʊlʊ na ze calɪcwɪ sɪrpɛ sɪm o jazɪm nɪ yɪ o kwəri o wʊ səbu-sɪŋa min-zwəənu tɪrpɛ tɪm tɪtarɪ nɪ o ve tɪn te mʊ.

[2] Amʊ ye kʊlʊ maama abam na kɪ tɪn. Amʊ ye abam na tiini á cɛ dɪ tɪtʊŋɪ dɪm dɪ pu-dɪa yɪ á wʊ yagɪ te tɪn. Amʊ ta ye nɪ abam ba sɛ sɪ nɔn-balwaarʊ na laŋa ba zʊ abam tɪtarɪ. Kʊ na yɪ balʊ na paɪ ba yɪ Wɛ tɪntʊŋna yɪ ba yagɪ ba daɪ tɪn, a ye nɪ abam yəni á

maanı-ba á nii, yı á lwarı nı ba yı vwa-nyına mʊ. [3] Abam jıgı pu-dıa lanyıranı. Abam nɛ yaara amʊ ŋwaanı, yı á tiini á vɔ á wʊ sı á yı ga baarı.
[4] Kʊ daarı, amʊ nan lagı a ta abam yıra woŋo kʊlʊ na wʊ maŋı tın mʊ. Abam daa ba soe amʊ nı pulim nı kʊ na yı te tın. [5] Bʊŋı-na á nii, abam dɛɛn ya na yı te yı á daa dai kʊntʊ tın. Ləni-na á wʊbʊŋa, sı á daarı á taá kı lanyıranı nı abam na puli á kı te tın. Kʊ na dai kʊntʊ, amʊ wú ba a lı á min-zoŋo kʊm kʊ jəgə nı. Nan ləni-na á wʊ, sı kʊ yı kı kʊntʊ. [6] Kʊ daarı abam kwaanı dı á na culi kikiə yalʊ nɔɔna balʊ ba na bəi nı Nikolayiti tın na kı tın. Amʊ tıtı dı culi ba na kı te tın.
[7] Nɔɔnʊ maama nan kwaanı o pʊrı o zwa, sı o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dı Zezi nɔɔna bam tın. Wʊlʊ maama na wanı balɔrɔ tın, amʊ wú pa kʊntʊ tu cwəŋə sı o zʊ Wɛ-sɔŋɔ kʊm wʊ o di tiu kʊlʊ biə na pai ŋwıa tın.›

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Simirini tiinə kɔgɔ kʊm tın

[8] Pʊpʊnı tɔnɔ n pa Wɛ tıntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Simirini nı tın. Pʊpʊnı nı:
‹Taanı dıntʊ nuŋi wʊlʊ na yı pulim dı gurim tın te mʊ. Wʊntʊ nan ta mʊ yı wʊlʊ na tıgı yı o joori o bi o jıgı ŋwıa tın.
[9] Amʊ nan ye abam na yaarı te tın. A ye nı yinigə jıgı abam. Kʊ daarı abam yı nadunə mʊ Wɛ yigə nı. Kʊ na yı balʊ na pai ba yı Zwifə yı ba yagı ba dai tın, amʊ ye ba na yaalı abam te tın. Bantʊ nan yı sʊtaanı * nɔɔna mʊ. [10] Yı taá kwarı fʊʊnı dı abam na wú na cam te tın. Nii-na, sʊtaanı lagı dı pa ba ja abam badaara ba pı, sı dı maŋı abam dı nii. Abam nan wú na cam sı kʊ maŋı dı da fugə. Ba na maŋı ba kı abam sı kʊ yi á tʊʊnı dı, sı á ta taá jıgı wʊ-dıdʊa dı amʊ. Abam na kı kʊntʊ, amʊ wú pa abam pɛɛrı, kʊ na yı ŋwıa kalʊ na ba ti tın Wɛ tee nı.
[11] Nɔɔnʊ maama nan kwaanı o pʊrı o zwa, sı o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dı Zezi nɔɔna bam tın. Wʊlʊ maama na wanı balɔrɔ tın, tʊʊnı dılʊ na yı bıle tu tın daa bá wan-o dı ja.›

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Pɛɛrgam tiinə kɔgɔ kʊm tın

[12] Pʊpʊnı tɔnɔ n pa Wɛ tıntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Pɛɛrgam nı tın. Pʊpʊnı nı:
‹Taanı dıntʊ nuŋi wʊlʊ na jıgı sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na tiini kʊ jıgı ni yı kʊ yı niə yale tın te mʊ.
[13] Amʊ ye abam na zʊʊrı mɛ tın. Sʊtaanı * mʊ te je sım kʊntʊ. Nan dı kʊntʊ dı, abam ta wʊ yagı amʊ. Antipası dɛɛn kwaanı o brı nɔɔna amʊ cıga kam dı o wʊ maama mʊ. Ba ma gʊ-o abam tee nı, sʊtaanı na zʊʊrı je sılʊ nı tın. Nan dı kʊntʊ na maŋı kʊ kı tın dı, abam daa ta wʊ yagı amʊ.
[14] Amʊ nan lagı a ta abam yıra woŋo mʊ. Nɔɔna mʊ wʊ abam wʊnı, ba na sɛ zaasım dılʊ na yı Balam * nyım tın. Faŋa faŋa tın wʊntʊ mʊ brı Pɛ Balakı yı o sʊgı Yisırayɛlı * tiinə o pa ba tʊ tusim wʊnı. Ba ma di jwənə wʊdiiru, yı ba daarı ba cɔgı nɔɔna kaana.
[15] Nikolayiti zaasım dım dı nan yı kʊntʊ mʊ. Nɔɔna badaara mʊ wʊ á wʊnı ba dı na tɔgı zaasım dım kʊntʊ. [16] Nan ləni-na á wʊrʊ. Kʊ na dai kʊntʊ, amʊ wú ba abam te lıla, yı aá lı sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na wʊ a ni nı tın a ma kı jara dıdaanı ba.

17 Nɔɔnʊ maama nan kwaanɪ o pʊrɪ o zwa, sɪ o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dɪ Zezi
nɔɔna bam tɪn. Wʊlʊ maama na wanɪ balɔrɔ tɪn, amʊ wʊ́ pa kʊntʊ tu Wɛ wʊdiu kʊlʊ yɪrɪ
na yɪ ‹Maanɪ *› yɪ kʊ səgi nabiinə yigə nɪ tɪn sɪ o di. Kʊ wəli da, amʊ wʊ́ kwe kandwɛ-
poŋo a pa kʊntʊ tu, yɪrɪ-dʊʊrɪ na pʊpʊnɪ kandwɛ dɪm kʊntʊ baŋa nɪ yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yəri-
dɪ, kʊ na daɪ wʊlʊ na joŋi-dɪ tɪn yɪranɪ.›

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Tiyatiiri tiinə kɔgɔ kʊm tɪn

18 Pʊpʊnɪ tɔnɔ n pa Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Tiyatiiri nɪ tɪn. Pʊpʊnɪ
nɪ:
‹Taanɪ dɪntʊ nuŋi Wɛ Bu wʊm te mʊ. Wʊntʊ yiə mʊ nyɪ dɪ min-vʊgʊ, yɪ o napra nyɪɪna
nɪ can-na te.
19 Amʊ ye kʊlʊ maama abam na kɪ tɪn. Amʊ ye abam na jɪgɪ sono yɪ á kwəri á jɪgɪ wʊ-
dɪdʊa dɪ Wɛ te tɪn. Amʊ ye abam na tʊŋɪ á wəli nɔɔna, dɪ á na jɪgɪ pu-dɪa te tɪn dɪ. A
nan ta ye abam na tiini á tʊŋɪ te lele kʊntʊ kʊ dwəni á ya na maŋɪ á tʊŋɪ tɪte pulim nɪ tɪn.
20 Kʊ daarɪ a lagɪ a ta abam yɪra woŋo mʊ. Abam yəni á yagɪ cwəŋə á pa kaanɪ wʊlʊ
yɪrɪ na yɪ Zezabɛlɪ yɪ o paɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu tɪn mʊ ganɪ amʊ nɔɔna bam o paɪ ba tusə. O
ma pa ba kɪ boorim, yɪ ba daarɪ ba di jwənə wʊdiiru. 21 Amʊ nan pɛ wʊntʊ maŋa mʊ sɪ o
ləni o wʊ dɪ o kikiə yam. O ma wʊ sɛ sɪ o yagɪ o kikiə yam. 22 Nii-na, amʊ wʊ́ pa o tʊ
yawɪʊ yɪ o daa bá wanɪ o zaŋɪ wɛɛnɪ. Balʊ maama na kɪ boorim dɪd-o tɪn wʊ́ yaarɪ sɪ kʊ
cɛ ba yɪra nɪ. Ba na wʊ ləni ba wʊrʊ dɪ ba kikiə yam ba na tɔgɪ dɪd-o ba kɪ tɪn, amʊ wʊ́
cɔgɪ-ba. 23 Aá pa tʊʊnɪ ja balʊ na sɛ o zaasɪm dɪm tɪn, sɪ Zezi nɔɔna bam maama lwarɪ
nɪ amʊ mʊ yɪ wʊlʊ na sɪɪnɪ a ye nabiinə bɪcara dɪ ba wʊbʊŋa tɪn. Amʊ wʊ́ kɪ abam
dɪdʊa dɪdʊa sɪ kʊ maŋɪ dɪ á kikiə na yɪ te tɪn.
24 Kʊ daarɪ, abam badonnə balʊ na wʊ Tiyatiiri nɪ yɪ á wʊ tɔgɪ kaanɪ wʊm kʊntʊ zaasɪm
dɪm, yɪ á ba lagɪ sɪ á lwarɪ sʊtaanɪ zaasɪm dɪlʊ na səgi tɪn, amʊ daa ba jɪgɪ kʊlʊkʊlʊ sɪ
a ta dɪ abam nɪ á kɪ. 25 Á nan taá jɪgɪ abam na maŋɪ á jɪgɪ te tɪn, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa
kalʊ a na wʊ́ ba tɪn.
26 Wʊlʊ maama na wanɪ balɔrɔ yɪ o tɔgɪ amʊ cwəŋə kam yɪ o wʊ yagɪ-ka tɪn, amʊ wʊ́
pa kʊntʊ tu dam sɪ o taa te lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama. 27 Oó ta nii ba baŋa nɪ, yɪ o jɪgɪ
luu nacəgə o jɪŋa nɪ sɪ o maa cɔgɪ nɔn-balwaarʊ, nɪnɛɛnɪ nɔɔnʊ na magɪ kambi o cɪcʊgɪ
te tɪn. 28 Kʊntʊ mʊ yɪ dam dɪlʊ amʊ Ko na maŋɪ o kwe o kɪ a jɪŋa nɪ tɪn. Amʊ wʊ́ daarɪ a
pa-o tɪtɪɪtɪ calɪcʊa kalʊ na nyɪɪnɪ tɪn.
29 Nɔɔnʊ maama nan kwaanɪ o pʊrɪ o zwa, sɪ o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dɪ Zezi
nɔɔna bam tɪn.›

3

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Sarɪdɛsɪ tiinə kɔgɔ kʊm tɪn

1 Pʊpʊnɪ tɔnɔ n pa Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Sarɪdɛsɪ nɪ tɪn. Pʊpʊnɪ
nɪ:
‹Taanɪ dɪntʊ nuŋi wʊlʊ na te Wɛ dɪdɛɛra barpɛ bam yɪ o kwəri o jɪgɪ calɪcwɪ sɪrpɛ sɪm
o jɪŋa nɪ tɪn te mʊ.
Amʊ ye kʊlʊ maama abam na kɪ tɪn. Abam yɪrɪ zaŋɪ kʊ pa nɔɔna bʊŋɪ nɪ á jɪgɪ ŋwɪa

mʊ Wɛ tee nɪ, yɪ abam nan nyɪ dɪ twa mʊ te Wɛ yigə nɪ. [2] A nɛ nɪ abam na ŋwɪ te tɪn
daa ta wʊ yi Wɛ wʊbʊŋa. Kʊntʊ ŋwaanɪ, kwaanɪ-na á zaŋɪ sɪ á cɪ á tɪtɪ, sɪ á ta na jɪgɪ
kʊlʊ fɪnfɪɪn tɪn daa yɪ zaŋɪ kʊ ba kʊ cɔgɪ kʊ ti. [3] Nan guli-na ba na brɪ abam Wɛ cwəŋə dɪ
á na ni kʊlʊ ka wʊnɪ tɪn, sɪ á kwaanɪ á taá tɔgɪ-ka. Ləni-na á wʊrʊ dɪ á kəm-balwaarʊ
tɪm. Kʊ na daɪ kʊntʊ, amʊ wú ba a darɪ abam nɪ ŋwɪɪnʊ te, yɪ á bá lwarɪ maŋa kam amʊ
na wú ba tɪn.
[4] Kʊ daarɪ abam badaara na wʊ Sarɪdɛsɪ kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn kɪ lanyɪranɪ. Ba cɪgɪ ba
tɪtɪ dɪ wo-digiru. Amʊ wú pa ba zʊ gwar-pwəənu yɪ ba taa tɔgɪ dɪ amʊ. Bantʊ yɪ balʊ na
maŋɪ dɪ kʊntʊ tɪn mʊ. [5] Wʊlʊ maama na wanɪ balɔrɔ tɪn wú zʊ gwar-pwəənu tɪntʊ doŋ.
Amʊ daa bá saarɪ kʊntʊ tu yɪrɪ Wɛ-sɔŋɔ ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ. Amʊ nan wú ta jaja a Ko
Wɛ dɪ Dʟ malɛsɪ * sɪm yigə nɪ, nɪ wʊntʊ yɪ amʊ nɔɔnʊ mʊ.
[6] Nɔɔnʊ maama nan kwaanɪ o pʊrɪ o zwa, sɪ o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dɪ Zezi
nɔɔna bam tɪn.›

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Filadɛlɪfi tiinə kɔgɔ kʊm tɪn

[7] Pʊpʊnɪ tɔnɔ n pa Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Filadɛlɪfi nɪ tɪn. Pʊpʊnɪ
nɪ:
‹Taanɪ dɪntʊ nuŋi wʊlʊ na yɪ wʊ-poŋo tu dɪ cɪga tu tɪn te mʊ. Wʊntʊ mʊ ze borbu wʊlʊ
Wɛ dɛɛn na goni ni sɪ Dʟ pa Pɛ Davidi * naa tɪn. O na pʊrɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o pɪ. O
nan daa na pɪ dɪ, nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ o pʊrɪ.
[8] Amʊ ye kʊlʊ maama abam na kɪ tɪn. Nii-na, amʊ pʊrɪ cwəŋə mʊ abam yigə nɪ, yɪ
nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ-ka o cɪ. Amʊ ye nɪ abam dam ba daga, yɪ á taá kwaanɪ á kɪ amʊ
zaasɪm dɪm á bɪcara nɪ, yɪ á wʊ səgi amʊ yɪrɪ dɪm. [9] Kʊ na yɪ balʊ na paɪ ba yɪ Zwifə yɪ
ba yagɪ ba daɪ tɪn, ba wʊ sʊtaanɪ * cwəŋə wʊnɪ mʊ yɪ ba fɔ vwan. Amʊ wú pa ba ba ba
kuni doonə abam yigə nɪ, yɪ baá lwarɪ nɪ amʊ soe abam. [10] Abam na sɛ amʊ ni dɪm dɪ
pu-dɪa á cam wʊnɪ tɪn ŋwaanɪ, amʊ wú lɪ abam yaara yalʊ na wú ba ya maŋɪ lʊgʊ baŋa
nabiinə maama tɪn wʊnɪ.
[11] Amʊ ma bɪɪnɪ lele. Á nan fɔgɪ á taá jɪgɪ á na maŋɪ á jɪgɪ te tɪn, sɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yɪ
wanɪ o cɪ pɛɛrɪ dɪlʊ á na lagɪ á joŋi Wɛ tee nɪ tɪn. [12] Wʊlʊ maama na wanɪ balɔrɔ tɪn,
amʊ wú pa kʊntʊ tu ji nɪnɛɛnɪ digə wʊ ywe amʊ Ko Wɛ sɔŋɔ kʊm nɪ, yɪ o daa bá nuŋi da
maŋa dɪ maŋa. Amʊ wú daarɪ a pʊpʊnɪ amʊ Ko Wɛ yɪrɪ dɪm dɪ Dʟ tɪʊ kʊm yɪrɪ dɪm
kʊntʊ tu yɪra nɪ. Wɛ tɪʊ kʊm kʊntʊ mʊ yɪ Zeruzalɛm-dʊŋʊ kʊlʊ na lagɪ kʊ nuŋi wɛyuu nɪ
amʊ Ko Wɛ te kʊ ba tɪn. Amʊ ta wú pʊpʊnɪ amʊ yɪrɪ-dʊʊrɪ dɪm kʊntʊ tu yɪra nɪ.
[13] Nɔɔnʊ maama nan kwaanɪ o pʊrɪ o zwa, sɪ o cəgi Wɛ Joro * kʊm na tɛ kʊlʊ dɪ Zezi
nɔɔna bam tɪn.›

Kwərə kalʊ Zezi na pɛ Lawodise tiinə kɔgɔ kʊm tɪn

[14] Pʊpʊnɪ tɔnɔ n pa Wɛ tɪntʊŋnʊ wʊlʊ na nii Zezi kɔgɔ kʊlʊ na wʊ Lawodise nɪ tɪn.
Pʊpʊnɪ nɪ:
‹Taanɪ dɪntʊ nuŋi wʊlʊ yɪrɪ na yɪ ‹Amina *› yɪ o tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam dɪ cɪga tɪn te mʊ.
Wɛ na kɪ kʊlʊ maama tɪn dɛ wʊntʊ jɪŋa mʊ.
[15] Amʊ ye kʊlʊ maama abam na kɪ tɪn. Abam ba tɔgɪ amʊ dɪ á wʊ maama, á nan bá

yagɩ-nɩ dɩ. Á ya na tɔgɩ cwəŋə dɩdʋa, kʋʋ́ ta lana kʋ garɩ á na tɔgɩ sɩ maama tɩn. [16] Á nan na ba jɩgɩ wʋbʋŋ-dɩdwɩ dɩ amʋ tɩn, a lagɩ a vɩn abam, nɩnɛɛnɩ nɔɔnʋ na twɩ na-bulu o ni nɩ o yagɩ te tɩn mʋ. [17] Abam yəni á tɛ nɩ, á yɩ nadunə mʋ kʋlʋkʋlʋ wʋ muri abam. Á nan wʋ lwarɩ nɩ á yɩ zʋra mʋ ŋwaŋa yɩranɩ. Á nyɩ dɩ loorə mʋ, yɩ yinigə jɩgɩ abam, yɩ á kwəri á yɩ lilwə. Á maa ta yɩ kalambwəəlu dɩ. [18] Kʋntʋ ŋwaanɩ, ba-na amʋ te sɩ á yəgi səbu-sɩŋa kalʋ ba na wɔgɩ mini nɩ yɩ ka nyɩɩnɩ tɩn. Kʋntʋ mʋ wʋ́ pa á sɩɩnɩ á taá yɩ nadunə cɩga cɩga Wɛ yigə nɩ. Ba-na á yəgi gwar-pwəənu dɩ amʋ tee nɩ á zʋ sɩ tɩ kwəli á cavɩɩra yam, dɩ yiə tiu kʋlʋ á na wʋ́ dɩ á yiə nɩ sɩ ya taa naɩ tɩn. [19] Amʋ na soe balʋ tɩn, a yəni a kaanɩ-ba mʋ, yɩ a daarɩ a vaŋɩ ba zwa. Nan ləni-na á wʋrʋ á yagɩ kəm-balwaarʋ tɩm, sɩ á daarɩ á taá tɔgɩ Wɛ cwəŋə lanyɩranɩ. [20] Nii-na, amʋ zɩgɩ digə ni nɩ mʋ a kʋkɔga. Wʋlʋ maama nan na ni amʋ kwərə yɩ o ba o pʋrɩ cwəŋə o pa-nɩ tɩn, amʋ wʋ́ zʋ kʋntʋ tu te, yɩ dí jəni daanɩ dí di wʋdiu. [21] Wʋlʋ maama na wanɩ balɔrɔ tɩn, amʋ wʋ́ pa kʋntʋ tu cwəŋə sɩ o tɔgɩ o jəni amʋ paarɩ jəŋə kam je nɩ, nɩnɛɛnɩ amʋ dɩ na wanɩ balɔrɔ yɩ a tɔgɩ a jəni a Ko Wɛ paarɩ jəŋə kam je nɩ te tɩn.

[22] Nɔɔnʋ maama nan kwaanɩ o pʋrɩ o zwa, sɩ o cəgi Wɛ Joro * kʋm na tɛ kʋlʋ dɩ Zezi nɔɔna bam tɩn.› »

4

Zan yi na nɛ wəənu tɩlʋ Wɛ-sɔŋɔ nɩ tɩn

[1] Kʋntʋ kwaga nɩ amʋ daa na nɛ kʋlʋ a wəli da tɩn mʋ yɩ a nɛ digə ni mʋ na pʋrɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ. A daa ma ni kwərə kalʋ ya na maŋɩ ka ŋɔɔnɩ dɩ amʋ tɩn, yɩ ka nyɩ dɩ ba na tiini ba wui nabɔnɔ te tɩn. Kwərə kam ma ta ka wɩ: «Diini n ba yoba seeni, sɩ a brɩ nmʋ wəənu tɩlʋ na lagɩ tɩ ba tɩ kɩ tɩn.»

[2] Kwərə kam na tagɩ kʋntʋ tɩn, Wɛ Joro * kʋm ma da kʋ ba amʋ te dɩ dam. Amʋ ma na paarɩ jangɔŋɔ na zɩgɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ, yɩ a na wʋlʋ na je kʋ baŋa nɩ tɩn. [3] Wʋlʋ na je da tɩn maa tiini o nyɩɩna, nɩ kandwa-ŋʋna * yalʋ na nyɩɩnɩ pɩlʋ pɩlʋ yɩ ya yɩrɩ yɩ Zasɩpɩ tɩn, dɩ yalʋ na sɩɩnɩ cwɛn cwɛn yɩ ya yɩrɩ yɩ Sardʋanɩ tɩn. Manlaa-taŋa maa kaagɩ paarɩ jangɔŋɔ kʋm, yɩ ka nyɩɩna nɩnɛɛnɩ kandwa-ŋʋna yalʋ na nyɩɩnɩ yɩ ya yɩrɩ yɩ Emɛrɔdɩ tɩn. [4] Jangwaanʋ fiinle-tɩna laan maa zɩgɩ tɩ gilimi paarɩ jangɔŋɔ kʋm kʋntʋ. Nakwa fiinle-bana maa je tɩ baŋa nɩ ba na zʋ gwar-pwəənu, yɩ ba daarɩ ba pu səbu-sɩŋa yipwi. [5] Pooni dɩ sɔɔ ma nuŋi paarɩ jangɔŋɔ kʋm na wʋ mɛ tɩn, nɩ dʋa na pɩpɩla ka baga ka wuuri te tɩn. Min-vʋrʋ tɩrpɛ maa wʋ paarɩ jangɔŋɔ kʋm yigə nɩ tɩ di bilim bilim. Tɩntʋ mʋ brɩ Wɛ dɩdɛɛra barpɛ bam na yɩ te tɩn. [6] Kʋ maa nyɩ dɩ nɩnɩʋ mʋ tigi paarɩ jangɔŋɔ kʋm yigə nɩ, yɩ kʋ nyɩɩna nɩ niu na yɩ te tɩn.

Wəənu tɩna tɩ na ŋwɩ maa zɩgɩ tɩ gilimi paarɩ jangɔŋɔ kʋm. Tɩ yigə dɩ tɩ kwaga maama maa yɩ yiə yɩranɩ.

[7] Dayigə woŋo kʋm ma nyɩ nɩ nyoŋo te.
Kʋlʋ na kɩ tɩle tɩn maa nyɩ dɩ nabala.
Kʋlʋ na kɩ tɩtɔ tɩn yigə maa nyɩ dɩ nabiinu yigə te.
Kʋlʋ na kɩ tɩna tɩn maa nyɩ dɩ kaloŋ-zɔŋɔ na jaanɩ te tɩn.

[8] Wəənu tɩm kʋntʋ maama jɩgɩ vwana yardʋ yardʋ mʋ. Tɩ yɩra yam maama maa yɩ yiə

yɪranɪ, tɪ yigə dɪ tɪ kwaga maama. Wɪa dɪ tɪtɪɪ maama tɪ ba dɔa, yɪ tɪ zuli Wɛ tɪ wɪ:
«Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ mʊ yɪ wʊ-poŋo tu,
wʊ-poŋo tu, wʊ-poŋo tu.
O maŋɪ o wʊra pulim nɪ mʊ,
yɪ o ta wʊra zɪm
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
9 Wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn yəni tɪ zuli wʊlʊ na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn, yɪ tɪ
tee-o, yɪ tɪ kwəri tɪ kɪ-o le. Wʊntʊ mʊ yɪ wʊlʊ na jɪgɪ ŋwɪa sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba
ti tɪn. 10 Wəənu tɪm na yəni tɪ kɪ kʊntʊ, nakwa fiinle-bana bam dɪ yəni ba kuni doonə wʊlʊ
wʊm o na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn yigə nɪ ba zul-o. Wʊntʊ mʊ jɪgɪ ŋwɪa sɪ kʊ
taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Ba ma daarɪ ba puri ba səbu-sɪŋa yipwi sɪm ba tiŋi o paarɪ
jangɔŋɔ kʊm yigə nɪ ba ma zul-o, yɪ ba tɛ ba wɪ:
11 «Dɪbam Yuutu Baŋa-Wɛ,
nmʊ sɪɪnɪ n maŋɪ dɪ zulə dɪ tiə dɪ dam.
Bɛŋwaanɪ nmʊ mʊ kɪ wəənu maama,
yɪ kʊ yɪ nmʊ wʊbʊŋa mʊ laga yɪ n kɪ-tɪ,
yɪ n pa tɪ wʊra.»

5

Zezi Krisi na yɪ Wɛ Pəlbu wʊm tɪn mʊ wanɪ tɔnɔ kʊm o puri

1 Amʊ laan ma na tɔnɔ kʊ na pri kʊ wʊ wʊlʊ wʊm na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn
jazɪm nɪ. Tɔnɔ kʊm yigə dɪ kʊ kwaga maama pʊpʊnɪ mʊ. Ba ma məəni kʊ ni dɪm dɪ
maarʊ kuni bɪrpɛ. 2 A ma daarɪ a na Wɛ malɛka * kalʊ na dana tɪn, yɪ ka tɔɔlɪ dɪ kwər-
dɪa ka wɪ: «Wɔɔ mʊ yi sɪ o wanɪ o dwanɪ maarʊ tɪlʊ na məəni tɔnɔ kʊm ni dɪm nɪ tɪn, sɪ
o daarɪ o puri-kʊ?»
3 Nɔɔn-nɔɔnʊ təri Wɛ-sɔŋɔ nɪ naa tɪga baŋa nɪ naa curu nɪ, o na wʊ́ wanɪ o puri tɔnɔ
kʊm sɪ o daarɪ o karɪmɪ-kʊ. 4 A wʊ ma tiini kʊ cɔgɪ dɪ ba na wʊ nɛ nɔɔnʊ wʊlʊ na yi sɪ o
puri tɔnɔ kʊm sɪ o daarɪ o karɪmɪ-kʊ tɪn. 5 Nakwa fiinle-bana bam wʊ dɪdʊa ma ta dɪ amʊ
o wɪ: «Yɪ pa n wʊ cɔgɪ. Nii, Zuda * dwi tu wʊlʊ ba na bəi nɪ Zuda nyoŋo yɪ o yɪ Pɛ Davidi
* naa tɪn mʊ wanɪ o dʊna maama, yɪ wʊntʊ yi sɪ o puri tɔnɔ kʊm ni maarʊ tɪrpɛ tɪm.»
6 Amʊ daa ma na Pəlbu *, o na zɪgɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm dɪ wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪ
nakwa bam tɪtarɪ nɪ. O maa nyɪ nɪ ba ya gʊ-o mʊ te. O jɪgɪ nyɪa yarpɛ mʊ dɪdaanɪ yiə
yarpɛ. O yiə yarpɛ yam mʊ brɪ Wɛ dɪdɛɛra barpɛ bam, yɪ bantʊ mʊ Wɛ tʊŋɪ lʊgʊ baŋa je
sɪm maama nɪ.
7 Pəlbu wʊm laan ma vu wʊlʊ na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn te, o joŋi tɔnɔ kʊm
na wʊ o jazɪm nɪ tɪn. 8 O na joŋi-kʊ kʊntʊ tɪn, wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪdaanɪ nakwa
fiinle-bana bam ma kuni doonə o yigə nɪ. Ba maama dɪdʊa dɪdʊa maa jɪgɪ kɔnɔ, yɪ ba ze
səbu-sɪŋa zwɪ sɪ ni na su dɪ wəənu tɪlʊ ba na zwɛ yɪ tɪ lwəm ywənə tɪn. Lwəm dɪm kʊntʊ
mʊ brɪ Wɛ nɔɔna bam na warɪ-Dʟ te tɪn.
9 Ba ma daarɪ ba leeni ləŋ-dʊŋa ba zuli Pəlbu wʊm ba wɪ:
«Nmʊ yi sɪ n joŋi tɔnɔ kʊm,

sɪ n daarɪ n dwanɪ kʊ maarʊ tɪm.
Bɛŋwaanɪ ba ya gʊ nmʊ,
yɪ nmʊ jana kam na nuŋi tɪn ŋwaanɪ mʊ n mɛ n ŋwɪ nabiinə lwarɪm jɪnɪ,
yɪ n joŋi-ba n kɪ Wɛ jɪŋa nɪ.
Balʊ nmʊ na joŋi tɪn nuŋi
nabiinə dwi maama wʊnɪ,
dɪ taana dwi maama wʊnɪ,
dɪ tɪɪnɪ dwi maama wʊnɪ,
dɪ je təri təri mʊ,
10 yɪ nmʊ pa ba tɔgɪ ba di paarɪ,
yɪ ba zɪgɪ dí Yuutu Wɛ yigə nɪ ba zuli-Dɩ.
Ba ma wʊ́ ta te nabiinə lʊgʊ baŋa nɪ.»
11 Amʊ daa ma nii a na Wɛ malɛsɪ kɔgɔ zanzan, yɪ a ni sɪ kwəri. Sɪ daga lanyɪranɪ, sɪ yɪ kuni mʊrrʊ zanzan mʊrrʊ yirrr mʊ. Sɪ maa zɪgɪ sɪ gilimi paarɪ jangɔŋɔ kʊm, dɪdaanɪ wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪ nakwa bam. 12 Sɪ laan ma leeni baŋa baŋa sɪ wɪ:
«Pəlbu wʊm ba na gʊ tɪn sɪɪnɪ o maŋɪ sɪ o joŋi paarɪ dɪ dam dɪ nadunni dɪ swan dɪ baarɪ,
kʊ wəli dɪ zulə dɪ tiə.»
13 Amʊ daa ma ni wəənu tɪlʊ maama na wʊ Wɛ-sɔŋɔ nɪ dɪ tɪlʊ maama na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ dɪ curu nɪ tɪn, kʊ wəli dɪ tɪlʊ maama na wʊ na-fara wʊnɪ tɪn dɪ. Wəənu tɪlʊ maama Wɛ na kɪ tɪn ma leeni tɪ wɪ:
«Wʊlʊ na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn dɪ Pəlbu wʊm maŋɪ dɪ paarɪ dɪ tiə dɪ zulə dɪ dam,
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
14 Wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn ma wɪ: «Amina, kʊ yɪ kʊntʊ mʊ.» Kʊ daarɪ nakwa bam ma kuni doonə ba zuli Wɛ.

6

Pəlbu wʊm na puli sɪ o puri tɔnɔ kʊm te tɪn

1 Amʊ daa ma nii a na Pəlbu * wʊm laan na puli sɪ o puri tɔnɔ kʊm tɪn. O ma dwanɪ dayigə maa kʊlʊ na məəni tɔnɔ kʊm ni dɪm tɪn. Amʊ ma ni wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪdʊa kwərə na dwana nɪ dʊa na mumunə te tɪn, yɪ kwərə kam ta ka wɪ: «Ba yo.»
2 Amʊ ma nii a na sisəŋ-pwəŋə. Wʊlʊ na dɔgɪ ka baŋa nɪ tɪn maa ze taŋa. Ba ma pu paarɪ yipugə o yuu nɪ. O ma nuŋi dɪ dam, sɪ o vu o magɪ jara o wanɪ.
3 Pəlbu wʊm daa ma dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪle tɪn. A ma ni wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn tɪle tu wʊm na tagɪ o wɪ: «Ba yo.»
4 Amʊ daa ma na sisəŋə kadoŋ ka na nuŋi, yɪ ka yɪ nasɪŋa muri muri. Wʊlʊ na dɔgɪ ka baŋa nɪ tɪn ma joŋi dam sɪ o ba o lɪ ywəəni lʊgʊ baŋa nɪ, sɪ nɔɔna bam taa magɪ jara ba gʊ daanɪ. Ba ma kwe sʊ-lɔŋɔ ba kɪ o jɪŋa nɪ.
5 Pəlbu wʊm daa ma dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪtɔ tɪn. A ma ni wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn tɪtɔ tu wʊm na tagɪ o wɪ: «Ba yo.» A ma nii a na sisəŋ-zwənə. Wʊlʊ na dɔgɪ ka baŋa nɪ

tɪn maa ze luu kʊlʊ ba na maa maŋɪ duuni ba nii tɪn. [6] Amʊ ma ni dwanɪm wəənu tɪna
tɪlʊ na ŋwɪ tɪn tɪtarɪ nɪ nɪ kwərə te ka wɪ:
«Nń ma n dɛ wʊnɪ ŋwɪʊ maama mʊ n yəgi mɪna zʊŋ-biə yi dɪdʊa yɪranɪ má,
yɪ n ta wʊ́ daarɪ n kwe n dɛ wʊnɪ ŋwɪʊ maama dɪ mʊ n ma n yəgi kamaana zʊŋ-bi
sɪtɔ má má.
Kʊ daarɪ kʊ na yɪ nugə dɪ sana,
yɪ daŋɪ tɪntʊ səbu.»
[7] Pəlbu wʊm daa ma dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪna tɪn. A ma ni wəənu tɪlʊ na ŋwɪ tɪn tɪna
tu wʊm na tagɪ kʊ wɪ: «Ba yo.»
[8] A ma nii a na sisəŋ-fufunu. Wʊlʊ na dɔgɪ ka baŋa nɪ tɪn yɪrɪ mʊ yɪ Tʊʊnɪ. Curu tɪtɪ
maa tɔgɪ o kwaga. Ba ma joŋi dam sɪ ba vu lʊgʊ baŋa ba gʊ nɔɔna bana maama wʊnɪ
nɔɔnʊ dɪdʊa. Ba jɪgɪ dam sɪ ba pa nɔɔna kɪ jara ba gʊ daanɪ, yɪ baá pa kana dɪ gʊ
badaara, sɪ yawɪɪrʊ dɪ gʊ badaara, yɪ ba daarɪ ba pa jwaanʊ dɪ gʊ nɔɔna badonnə.
[9] Pəlbu wʊm laan daa ma dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪnu tɪn.
Amʊ ma na Wɛ kaanɪm bimbim dɪm, yɪ a na balʊ ba dɛɛn na gʊ Wɛ cwəŋə kam tɔgɪm
ŋwaanɪ tɪn jwəəru na wʊ dɪ təŋə nɪ. Ba dɛɛn gʊ bantʊ ba na kwaanɪ ba brɪ Wɛ cɪga kam
tɪn ŋwaanɪ mʊ. [10] Ba ma ŋɔɔnɪ baŋa baŋa ba wɪ:
«Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ,
nmʊ yɪ wʊ-poŋo tu mʊ dɪ cɪga tu.
Nmʊ lagɪ sɪ kʊ yi maŋa kɔɔ mʊ,
sɪ n di balʊ na wʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn taanɪ,
sɪ n daarɪ n pa balʊ na gʊ dɪbam tɪn na cam.»
[11] Ba laan ma kwe gwar-pwən-dɪdwaarʊ ba pa ba maama. Ba ma ta-ba ba wɪ: «Á taá
wʊ yo á siə, sɪ á kɔgɔ kʊm laan ba kʊ puli kʊ ti. Bɛŋwaanɪ á donnə ta daarɪ lʊgʊ baŋa nɪ,
balʊ na maŋɪ sɪ ba wəli á kɔgɔ kʊm wʊnɪ tɪn. Bantʊ yɪ balʊ dɪ na tʊŋɪ ba pa Wɛ tɪn mʊ,
yɪ nɔɔna wʊ́ gʊ-ba nɪ ba na gʊ abam te tɪn.»
[12] A ma na Pəlbu wʊm daa na dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪrdʊ tɪn.
Tɪga kam laan maa tiini ka sisiŋi.
Wɪa kam ma ji nazono tim tim nɪ gwar-zono te.
Cana kam ma tiini ka ji nasʊŋʊ cwɛn cwɛn nɪ jana te.
[13] Calɪcwɪ sɪm ma siiri sɪ tʊɪ tɪga nɪ,
nɪ vu-dɪʊ na sugi kapɪra kʊ pa ya siiri te tɪn.
[14] Wɛyuu kʊm ma pri kʊ kɛ,
nɪ ba na pri sara te tɪn.
Kʊ daarɪ lʊgʊ baŋa pweeru maama dɪ tɪga kalʊ maama na wʊ nɪnɪʊ tɪtarɪ nɪ tɪn
ma fɔɔrɪ tɪ tigə je nɪ.
[15] Fʊʊnɪ laan ma zʊ nɔɔna maama lʊgʊ bana nɪ, kʊ na yɪ pwa dɪ dɪdɛɛra dɪ pamaŋna
yigə tiinə dɪ nadunə dɪ nɔn-kamunə, kʊ wəli dɪ gambɛ dɪ balʊ na te ba tɪtɪ tɪn maama. Ba
maama laan ma duri ba vu ba səgi ba tɪtɪ pweeru wʊnɪ dɪ kandwa-gugwəəru wʊnɪ. [16] Ba
laan ma loori kandwa yam dɪ pweeru tɪm ba na səgi tɪ wʊnɪ tɪn, sɪ tɪ tʊ ba baŋa nɪ tɪ
kwəli-ba. Ba maa wɪ: «Kwəli-na dɪbam, sɪ wʊlʊ wʊm na je paarɪ yituŋu kʊm baŋa nɪ tɪn
daa yɪ na dɪbam, sɪ Pəlbu wʊm ban-zɔŋɔ kʊm yɪ zaŋɪ kʊ yi dɪbam. [17] Bɛŋwaanɪ dɛ dɪm

yiə sɪ ba banɪ zaŋɪ nabiinə baŋa nɪ, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá wanɪ o lu.»

7

Wɛ nɔɔna na jɪgɪ Dl nyɪnyʊgʊ te tɪn

[1] Kʊntʊ na kɛ tɪn, a ma na Wɛ malɛsɪ * sɪna na zɪgɪ tɪga baŋa sapala yana yam nɪ. Malɛsɪ sɪm maa jɪgɪ lʊgʊ baŋa viu kʊm maama, sɪ kʊ yɪ taa fuli kʊ paɪ je dɪ je tɪga baŋa nɪ naa nɪnɪʊ wʊnɪ, dɪ tweeru dɪ lʊgʊ baŋa nɪ.

[2] A daa ma na Wɛ malɛka kadoŋ na nuŋi wa-puli je nɪ ka maa bɪɪna. Ka ma jɪgɪ Ŋwɪa-Tu Baŋa-Wɛ nyɪnyʊgʊ, sɪ ka pa balʊ na yɪ Dl nɔɔna tɪn. Ka ma tɔɔlɪ dɪ kwər-dɪa ka ta dɪ Wɛ malɛsɪ sɪna sɪm, Wɛ na pɛ-sɪ dam sɪ sɪ wanɪ sɪ cɔgɪ tɪga baŋa dɪ nɪnɪʊ kʊm tɪn, ka wɪ: [3] «Zɪgɪ-na. Á ta yɪ cɔgɪ tɪga baŋa naa nɪnɪʊ kʊm naa tweeru tɪm dɪ. Á cəgi sɪ dí ba dí kɪ balʊ na tɔgɪ dí Tu Wɛ tɪn nyɪnyʊgʊ kʊm ba trə nɪ, sɪ dí daarɪ.»

[4] Amʊ laan ma ni balʊ na jɪgɪ Wɛ nyɪnyʊgʊ kʊm tɪn ni na ma te. Kʊ yɪ nɔɔna mʊrrʊ bi dɪ fiinna-tɪna (144.000) mʊ jɪgɪ Dl nyɪnyʊgʊ kʊm Yisɪrayɛlɪ * tiinə dwi fugə-bɪle kʊm maama wʊnɪ. [5] Nɔɔna bam kʊntʊ maa yɪ:
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Zuda dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Ruban dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Gadɪ dwi dɪm wʊnɪ,
[6] nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Asɛɛrɪ dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Nɛfitali dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Manasɪ dwi dɪm wʊnɪ,
[7] nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Simeyon dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Leevi dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Yisakaarɪ dwi dɪm wʊnɪ,
[8] nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Zabulɔn dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Zʊzɛfʊ dwi dɪm wʊnɪ,
nɔɔna mʊrrʊ fugə-tɪle (12.000) Bɛnzamɛn dwi dɪm wʊnɪ.

Zan na nɛ kɔ-fɔrɔ Wɛ-sɔŋɔ nɪ te tɪn

[9] Kʊntʊ na kɛ tɪn, a ma daa na nɔn-kɔgɔ, kʊ na tiini kʊ daga yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ bá wanɪ nɔɔna bam o ga o ti.

Nɔɔna bam kʊntʊ nuŋi
tɪɪnɪ dwi təri təri maama wʊnɪ,
dɪ nabiinə dwi maama wʊnɪ,
dɪ je təri təri,
dɪ taana dwi maama wʊnɪ mʊ.

Ba maa zɪgɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm dɪ Pəlbu * wʊm yigə nɪ. Ba zʊ gwar-pwən-dɪdwaarʊ mʊ, yɪ ba daarɪ ba ze kʊrʊ-vɔɔrʊ ba jɪa nɪ. [10] Ba laan maa ŋɔɔnɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa ba wɪ:

«Dɪbam Tu Wɛ mʊ je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ.
Dɪntʊ dɪ Pəlbu wʊm mʊ vrɪ nɔɔna sʊtaanɪ * jɪŋa nɪ ba yagɪ.»

[11] Wɛ malɛsɪ sɪm maama maa zɪgɪ sɪ gilimi paarɪ jangɔŋɔ kʊm dɪ nakwa bam, dɪdaanɪ

wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn. Sɪ maama laan ma kuni doonə sɪ cɔɔlɪ sɪ yuni tɪga nɪ sɪ yɔɔrɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm sɪ zuli Wɛ sɪ wɪ:

12 «Kʊ yɪ cɪga mʊ. Dɪbam Tu Wɛ maŋɪ dɪ tiə dɪ zulə dɪ swan dɪ le kəm,
kʊ wəli dɪ paarɪ dɪ dam dɪ baarɪ,
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Amina. *»

13 Kʊntʊ na kɛ tɪn, nakwa bam dɪdʊa ma bwe amʊ o wɪ: «Nɔɔna balʊ na zʊ gwar-pwən-dɪdwaarʊ tɪm tɪn yɪ bra mʊ? Ba nuŋi yən mʊ?»

14 A ma lər-o a wɪ: «Amʊ tu, ta n brɪ-nɪ, sɪ nmʊ mʊ ye-ba.»

O laan ma ta o brɪ amʊ o wɪ: «Nɔɔna bantʊ mʊ yɪ balʊ na nuŋi can-kamunə wʊnɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn. Ba zarɪ ba gwaarʊ tɪm dɪ Pəlbu wʊm jana kam mʊ yɪ tɪ pɪɪrɪ carɪ carɪ.
15 Kʊntʊ nan mʊ pɛ bantʊ ba ba zɪgɪ Wɛ paarɪ jangɔŋɔ kʊm yigə nɪ, yɪ ba tʊŋɪ ba pa-Dɩ wɪa dɪ tɪtɪɪ maama Dɩ sɔŋɔ kʊm nɪ. Wʊlʊ wʊm o na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn wʊ́ pa ba jəni o woro nɪ.

16 Kana daa bá fɔgɪ ka ja bantʊ.
Na-nyɔm dɪ nan bá ja-ba.
Wɪa nan daa bá ja-ba,
naa fʊnyʊgʊ.

17 Bɛŋwaanɪ Pəlbu wʊm o na wʊ paarɪ jangɔŋɔ kʊm je sɪm tɪtarɪ nɪ tɪn wʊ́ ta nii ba baŋa nɪ nɪ nayɪrʊ te.
O nan wʊ́ tɔgɪ ba yigə o ja-ba o vu o pa ba nyɔ na buli-yi dɪlʊ na paɪ ŋwɪa tɪn wʊnɪ, yɪ Wɛ wʊ́ guguni ba yi-na maama.»

8

Pəlbu wʊm na dwanɪ maa kʊlʊ o ma kweeli tɪn

1 Pəlbu * wʊm laan ma dwanɪ maa kʊlʊ na kɪ tɪrpɛ tɪn. Kʊ ma kɪ yirititi Wɛ-sɔŋɔ nɪ mɪmaŋa fɪnfɪɪn nɪnɛɛnɪ luu cicoro te.

2 A laan ma na malɛsɪ sɪrpɛ sɪm sɪ na zɪgɪ Wɛ yigə nɪ tɪn. Ba ma kwe nabwaanʊ tɪrpɛ ba pa sɪ maama. 3 Malɛka * kadoŋ laan ma ba ka zɪgɪ Wɛ kaanɪm bimbim dɪm tee nɪ, yɪ ka ze səbu-sɪŋa zʊŋ-tanlaŋa. Ba ma kwe wəənu zanzan tɪlʊ lwəm na ywənə tɪn ba kɪ malɛka kam zʊŋa kam wʊnɪ, sɪ ka wəli dɪ Wɛ nɔɔna bam maama loro kʊm. Ba pɛ-ka kʊntʊ, sɪ ka kwe ka ja vu səbu-sɪŋa bimbim dɪm dɪ na zɪgɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm yigə nɪ tɪn mʊ ka zwɛ ka pa Wɛ. 4 Ka na kwe ka zwɛ kʊntʊ tɪn, wəənu tɪm nyʊa kam maa tɔgɪ dɪ Wɛ nɔɔna bam loro kʊm ka nuŋi malɛka kam jɪa nɪ ka yɔɔrɪ ka diini Wɛ te. 5 Malɛka kam ma daarɪ ka pɛ mini bimbim dɪm baŋa nɪ ka su zʊŋa kam ni. Ka laan ma kwe ka dʊlɪ ka lo lʊgʊ baŋa nɪ. Ka na logi kʊntʊ tɪn, dʊa ma pɪpɪlɪ yɪ ka baga ka wuurə. Sɔɔ ma tiini kʊ gaalɪ, yɪ tɪga kam dɪ sisiŋi.

Malɛsɪ sɪm na wugi sɪ nabwaanʊ tɪm te tɪn

6 Malɛsɪ * sɪrpɛ sɪm maama laan ma ti sɪ yigə, sɪ sɪ wu sɪ nabwaanʊ tɪm. 7 Malɛka kalʊ na yɪ dayigə tu tɪn ma wu ka nabɔnɔ kʊm. Ka na wugi-kʊ tɪn, dʊ-kambana dɪ mini dɪ jana na gwaanɪ daanɪ tɪn ma cuuri lʊgʊ baŋa nɪ. Lʊgʊ baŋa pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʊnɪ kuri bɪdwɪ ma di mini. Tweeru tɪm dɪ pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʊnɪ kuri bɪdwɪ dɪ ma di mini, dɪ ga-

lɛɛrʋ maama.
[8] Malɛka kalʋ na saŋɪ tɪn dɪ ma wu ka nabɔnɔ kʋm. Ka na wugi kʋntʋ tɪn, ba ma kwe woŋo, kʋ na nyɪ dɪ pu-kamunu yɪ kʋ jɪgɪ mini, ba dʋlɪ ba dɪ lʋgʋ baŋa na-fara bam wʋnɪ. Na-fara bam pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʋnɪ kuri bɪdwɪ ma ji jana. [9] Wəənu tɪlʋ maama na ŋwɪ na wʋnɪ tɪn pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʋnɪ kuri bɪdwɪ ma tɪ, yɪ ba nabwəəru tɪm dɪ pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʋnɪ kuri dɪdʋa ma cɔgɪ.
[10] Malɛka kalʋ na kɪ sɪtɔ tɪn ma wu o nabɔnɔ kʋm. Calɪcʋ-kamunu ka na jɪgɪ mini nɪ mɔɔlɪ mini te tɪn laan ma nuŋi wɛyuu nɪ ka tʋ lʋgʋ baŋa bu-tʋlɪ sɪm pɔɔrɪm kuni bɪtɔ kuri bɪdwɪ wʋnɪ, dɪ buli sɪm dɪ wʋnɪ. [11] Calɪcʋa kam kʋntʋ yɪrɪ mʋ ‹Calɪcʋ-cɪa›. Bwi sɪm kʋntʋ na bam ma ji na-cɛɛra. Nɔɔna zanzan maa nyɔ-ba yɪ ba tʋa.
[12] Malɛsɪ sɪna tu wʋm dɪ laan ma wu o nabɔnɔ kʋm. Wɪa kam pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʋnɪ kuri bɪdwɪ ma cɔgɪ. Cana kam pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʋnɪ kuri bɪdwɪ dɪ ma cɔgɪ, kʋ wəli dɪ calɪcwɪ sɪm dɪ kʋntʋ. Kʋntʋ ma pa tɪ maama pɔɔrɪm kuni bɪtɔ kʋm kuri bɪdwɪ yɪ lim. Kʋntʋ ŋwaanɪ pooni ma daa təri dɛ wʋnɪ pɔɔrɪm kuni bɪtɔ kuri bɪdwɪ wʋnɪ, wɪa dɪ tɪtɪɪ maama.
[13] Amʋ laan ma nii a na kaloŋ-zɔŋɔ na tiini kʋ jaanɪ baŋa baŋa. A ma ni kʋ na tagɪ baŋa baŋa kʋ wɪ: «Lɛɛrʋ! Lɛɛrʋ! Lɛɛrʋ lagɪ tɪ ba balʋ na zʋʋrɪ lʋgʋ baŋa nɪ tɪn baŋa. Malɛsɪ sɪtɔ sɪlʋ na daarɪ tɪn na wugi sɪ nabwaanʋ tɪm sɪ pa tɪ kwəri zaŋɪ, lɛɛrʋ tɪm kʋntʋ wʋ́ ba nabiinə baŋa.»

9

[1] Malɛka kalʋ na yɪ banu tu tɪn laan ma wu ka nabɔnɔ kʋm. Amʋ ma na calɪcʋa na kwəri wɛyuu nɪ ka ba ka tʋ lʋgʋ baŋa nɪ. Ba ma kwe borbu ba pa-ka, sɪ ka ma pʋrɪ goŋ-canluŋu kʋm ni dɪm. [2] Ka na pʋrɪ goŋo kʋm ni dɪm tɪn, nyʋa maa yɔɔrɪ ka pi ka nuŋi goŋo kʋm wʋnɪ, nɪ mini na daga yɪ dɪ jɪgɪ nyʋa te tɪn. Nyʋa kam ma nuŋi ka li wɪa kam dɪ wɛyuu kʋm maama. [3] Kayɪra laan ma nuŋi nyʋa kam wʋnɪ ka jagɪ tɪga baŋa je maama. Ka ma joŋi dam sɪ ka na dʋnɪ-m, sɪ kʋ taa wɔɛ nɪ nɔŋɔ na wɔɛ te tɪn. [4] Ba ma kaanɪ kayɪra kam sɪ ka yɪ cɔgɪ lʋgʋ baŋa gaarʋ dɪ tweeru naa vɔɔrʋ dwi maama, sɪ ka daarɪ ka yaarɪ nɔɔna balʋ na ba jɪgɪ Wɛ nyɪnyʋgʋ kʋm ba trə nɪ tɪn yɪranɪ. [5] Ba nan wʋ pɛ-ka cwəŋə sɪ ka gʋ nɔɔna bam kʋntʋ. Kʋ yɪ sɪ ka pa nɔɔna bam yɪra mʋ taa wiirə, sɪ kʋ vu kʋ yi canɪ sɪnu. Ba yɪra yam wʋ́ ta wiirə nɪ nɔŋɔ dʋnɪm na wiiri te tɪn mʋ. [6] Maŋa kam kʋntʋ nɪ nɔɔna bam wʋ́ ta lagɪ sɪ ba tɪ, yɪ tʋʋnɪ bá ja-ba. Baá ta beeri tʋʋnɪ, yɪ tʋʋnɪ ba lagɪ-ba.
[7] Kayɪra kam maa nyɪ dɪ ba na vɔgɪ sise sɪ sɪ vu jara je te tɪn. Ka yuni nyɪ dɪ ka pugi səbu-sɪŋa yipwi mʋ te. Ka yibiyə maa yɪ nɪnɛɛnɪ nabiinə yibiyə na yɪ te tɪn. [8] Ka yuuywe maa nyɪ dɪ kaana yuuywe te, yɪ ka yələ nyɪ dɪ nywəənu yələ te. [9] Kayɪra kam nyɔɔna maa nyɪ dɪ lu-pʋlwarʋ mʋ kwəli-ya te. Ka vwana yam wuurim dɪm maa kɪ sɔɔ zanzan, nɪnɛɛnɪ sisəŋ-kɔgɔ mʋ vaɪ trəkooru sɪ duri sɪ maa ve jara je te. [10] Ka maa jɪgɪ nabilə nɪ nwaanʋ nabilə te. Ka maɪ nabilə yam kʋntʋ mʋ ka dʋnɪ nɔɔna nɪ nɔŋɔ na dʋnɪ te tɪn. Ka nabilə yam mʋ paɪ ka jɪgɪ dam sɪ ka wanɪ ka yaarɪ nɔɔna, sɪ ba yɪra taa wiirə taan, sɪ kʋ vu kʋ yi canɪ sɪnu. [11] Kayɪra kam maa jɪgɪ pɛ o na nii ka baŋa nɪ. Wʋntʋ mʋ yɪ malɛka kalʋ na nii goŋ-canluŋu kʋm baŋa nɪ tɪn. Ka yɪrɪ dɪ Zwifə tiinə taanɪ mʋ yɪ ‹Abadɔn›. Ka

yɪrɪ dɪm dɪ Grɛkɪ tiinə taanɪ maa yɪ ‹Apoliyon›. Yɪrɪ dɪm kʊntʊ kuri mʊ yɪ ‹Cɔgɪnʊ›.
12 Mʊ dayigə lɛɛrʊ tɪm. Kʊ nan ta daarɪ lɛɛrʊ kuni bɪle mʊ.
13 Malɛka kalʊ na kɪ sɪrdʊ tɪn laan ma wʊ ka nabɔnɔ kʊm. Amʊ ma ni kwərə na nuŋi
səbu-sɪŋa bimbim dɪm na zɪgɪ Wɛ yigə nɪ tɪn nyɪa yana yam wʊnɪ. 14 Kwərə kam ma ta
dɪ malɛsɪ sɪrdʊ tʊ wʊlʊ na ze nabɔnɔ kʊm tɪn ka wɪ: «Ve, n bwəli malɛsɪ sɪna sɪm ba na
ləgə ba zɪgɪ Efratɪ bʊ-kamunu kʊm ni nɪ tɪn n yagɪ.»
15 Malɛka kam laan ma vʊ ka bwəli malɛsɪ sɪna sɪm ka yagɪ. Sɪntʊ ya maŋɪ sɪ ti sɪ yigə
mʊ sɪ ma cəgi maŋa kam kʊntʊ nɔ́ɔ, sɪ ka ba ka yi. Sɪ laan ma zaŋɪ sɪ sɪ vʊ sɪ gʊ nabiinə
pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʊnɪ kuri bɪdwɪ. 16 Amʊ ma lwarɪ malɛsɪ sɪna sɪm jara tiinə bam kɔgɔ
kʊm ni na maɪ te tɪn. Kʊ yɪ miliyɔɔrʊ biə-yale mʊ (200.000.000), yɪ ba maama dɔgɪ sise.
17 A ma na sise sɪm dɪ sɪ diinə bam na yɪ te tɪn. Sise diinə bam maama jɪgɪ lʊ-pʊlwarʊ
tɪlʊ ba na maa kwəli ba nyɔɔna ba kɪ jara tɪn mʊ. Luguru tɪm kʊntʊ maa tiini tɪ sɪɪnɪ nɪ
mini na yɪ te tɪn. Tɪdaara maa yɪ nazom-pupweeru. Tɪdonnə dɪ maa yɪ nasʊnnʊ nɪ sun-
muni te. Sise sɪm yuni tɪm maa nyɪ nɪ nywəənu yuni te. Mini dɪ nyʊa maa nuŋi sɪ niə nɪ.
Ciribi dɪlʊ lwəm na dana tɪn dɪ maa nuŋə. 18 Wəənu tɪm kʊntʊ tɪtɔ ma tʊ lʊgʊ baŋa
nabiinə wʊnɪ, yɪ tɪ gʊ ba pɔɔrɪm kuni bɪtɔ wʊnɪ kuri bɪdwɪ. Kʊ nan yɪ mini dɪm dɪ nyʊa
kam dɪ ciribi dɪm na nuŋi sise sɪm niə nɪ tɪn mʊ gʊ-ba. 19 Sise sɪm niə yam mʊ paɪ sɪ jɪgɪ
dam, dɪ sɪ nabilə yam dɪ. Sɪ nabilə yam nyɪ dɪ bɪsankwɪ mʊ te, yɪ ya jɪgɪ yuni ya maa
yaarɪ nɔɔna.
20 Nabiinə balʊ na daarɪ yɪ wəənu tɪm kʊntʊ dam wʊ gʊ-ba tɪn nan wʊ sɛ sɪ ba ləni ba
wʊrʊ ba yagɪ wo-balwaarʊ tɪlʊ ba wʊbʊŋa na lagɪ tɪn. Ba ta yɔɔrɪ ba zuli sʊtaana mʊ, yɪ
ba kwəri ba zuli wəənu tɪlʊ ba tɪtɪ na kɪ dɪ ba jɪa tɪn, kʊ na yɪ jwənə yalʊ ba na mɛ səbu-
sɪŋa naa səbu-pwənə naa can-na naa kandwa naa dɛ ba ma kɪ tɪn. Jwənə yam kʊntʊ nan
ba naɪ, yɪ ya kwəri ya ba ni, yɪ ya warɪ ya vʊ dɪ. 21 Nɔɔna bam kʊntʊ ma wʊ sɛ sɪ ba ləni
ba wʊ dɪ ba nɔn-gʊra kam dɪ ba liri kikiə yam. Ba ta ma wʊ yagɪ ba boorim kəm dɪm dɪ
ba ŋwɪɪnɪ dɪm.

10

Zan na nɛ malɛka kam na ze tɔn-balaŋa te tɪn

1 Amʊ daa ma nii a na Wɛ malɛka * kalʊ na dana tɪn. Ka ma nuŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka maa
tuə. Ka mɛ kunkwəənu mʊ ka ma kukwəri ka tɪtɪ, yɪ manlaa-taŋa kɪkarɪ ka yuu nɪ. Ka
yibiyə nyɪ dɪ wɪa mʊ, yɪ ka nɛ sɪm nyɪ dɪ min-vʊgʊ na yɪ te tɪn. 2 Malɛka kam maa ze tɔn-
balaŋa kalʊ na puri tɪn ka jɪŋa nɪ. Ka ma cwi ka jazɪm naga na-fara bam baŋa nɪ. Ka
daarɪ ka cwi ka jagwiə naga kam tɪga baŋa nɪ. 3 Ka laan ma daarɪ ka bagɪ baŋa baŋa, yɪ
ka kwərə kam kɪ sɔɔ nɪ nyoŋo na suuri te tɪn. Malɛka kam na bagɪ kʊntʊ tɪn, dʊa dɪ ma
bagɪ kuni bɪrpɛ. 4 Dʊa kam na bagɪ kʊntʊ tɪn, amʊ maa lagɪ sɪ a pʊpʊnɪ ka na tagɪ kʊlʊ
tɪn a tiŋi. Amʊ laan ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka wɪ: «Ta n cɪm, yɪ zaŋɪ n pʊpʊnɪ
dʊa kam na bagɪ ka ta kʊlʊ tɪn.»
5 Malɛka kalʊ amʊ ya na maŋɪ a na ka na kwe ka naga ka nɔ na-fara bam baŋa nɪ yɪ ka
nɔ kadoŋ tɪga baŋa nɪ tɪn laan ma zəŋi ka jazɪm jɪŋa wɛɛnɪ, 6-7 yɪ ka du dɪ Wɛ yɪrɪ ka wɪ:
«Kʊ daa bá daanɪ sɪ Wɛ wʊbʊŋa yalʊ ya na səgi yɪ Dɩ maŋɪ Dɩ ta dɪ Dɩ nijoŋnə bam tɪn

laan kɩ, maŋa kalʋ malɛka sɩrpɛ tʋ wʋm na wʋ́ wʋ ka nabɔnɔ kʋm tɩn.
Baŋa-Wɛ nan mʋ jɩgɩ ŋwɩa sɩ kʋ taa ve maŋa kalʋ na ba ti tɩn.
Dɩntʋ mʋ kɩ wɛyuu dɩ wəənu tɩlʋ maama na wʋ kʋ wʋnɩ tɩn,
yɩ Dɩ kwəri Dɩ kɩ tɩga baŋa dɩ ka wəənu tɩm maama.
Dɩntʋ daa ta mʋ kɩ na-fara dɩ wəənu tɩlʋ maama na wʋ ba wʋnɩ tɩn.»
8 Malɛka kam na tagɩ kʋntʋ tɩn, amʋ daa ma joori a ni kwərə kalʋ ya na ŋɔɔnɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ tɩn. Ka daa ma ta dɩ amʋ ka wɩ: «Ve malɛka kalʋ na zɩgɩ na-fara bam baŋa nɩ dɩ tɩga kam baŋa nɩ tɩn te, sɩ n joŋi tɔn-balaŋa kalʋ na puri ka wʋ ka jɩŋa nɩ tɩn.»
9 A ma vu a ta malɛka kam sɩ ka pa-nɩ tɔn-balaŋa kam. Ka ma ta-nɩ ka wɩ: «Joŋi tɔnɔ kʋm n di. Kʋ na wʋ nmʋ ni nɩ, kʋʋ́ ta sʋna nɩ tʋʋrʋ te. N nan na ligi-kʋ, kʋ laan wʋ́ ta cana mʋ n kana nɩ.»
10 Amʋ ma joŋi tɔn-balaŋa kam malɛka kam jɩŋa nɩ a dɩ a ni nɩ. Ka maa sʋna nɩ tʋʋrʋ te. Kʋ daarɩ, amʋ na ligi-ka tɩn, ka ma ləni ka ji cam yɩranɩ a kana nɩ. 11 Ba laan ma ta ba brɩ-nɩ ba wɩ, amʋ daa ta maŋɩ sɩ a tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam a brɩ woŋo kʋlʋ na lagɩ kʋ kɩ lʋgʋ baŋa dwi tiinə zanzan wʋnɩ, dɩdaanɩ tɩɩnɩ zanzan dɩ taana dwi zanzan tiinə dɩ wʋnɩ, dɩ ba pwa dɩ wʋnɩ tɩn mʋ.

11

Wɛ maana tiinə bale na brɩ Dɩ cɩga kam te tɩn

1 Ba laan ma kwe miu kʋlʋ ba na maa maŋɩ wəənu tɩn ba pa-nɩ. Ba ma ta amʋ ba wɩ, a zaŋɩ a maŋɩ Wɛ-di-kamunu * kʋm dɩ kʋ kaanɩm bimbim dɩm a nii, sɩ a daarɩ a lwarɩ nɔɔna ni tɩte na wʋ Wɛ-di-kamunu kʋm wʋnɩ ba zuli-Dɩ tɩn. 2 Ba ma daarɩ ba ta amʋ, sɩ a yɩ maŋɩ kʋnkɔlɔ kʋlʋ na wʋ pooni nɩ Wɛ-digə kam yigə nɩ tɩn, bɛŋwaanɩ ba kwe je sɩm kʋntʋ ba kɩ dwi-gɛ tiinə bam jɩŋa nɩ mʋ. Bantʋ nan mʋ wʋ́ ba ba taa karɩ tɩʋ kʋlʋ na yɩ Wɛ nyɩm tɩn wʋnɩ, ba nwanɩ wəənu ba cɔgɩ sɩ kʋ vu kʋ yi canɩ fiinna-sɩle (42). 3 Wɛ daa ma ta-nɩ Dɩ wɩ: «Amʋ lagɩ a tʋŋɩ nɔɔna bale mʋ sɩ ba ba ba brɩ amʋ cɩga kam. Bantʋ wʋ́ tɔɔlɩ amʋ kwərə kam sɩ kʋ yi da mʋrʋ dɩ biə yale dɩ fusɩrdʋ (1.260), yɩ baá zʋ gwar-zɩnzwara sɩ kʋ brɩ ba na yaarɩ te tɩn.»
4 Wɛ maana tiinə bam kʋntʋ mʋ brɩ Olivi * tweeru tɩle tɩm, dɩ min-zwəənu tɩle tɩlʋ na zɩgɩ dí Yuutu wʋlʋ na te lʋgʋ baŋa maama tɩn yigə nɩ. 5 Mini mʋ wʋ́ nuŋi ba niə nɩ dɩ cɔgɩ ba dʋna balʋ na kwaanɩ sɩ ba kɩ-ba balɔrɔ tɩn. Wʋlʋ maama na lagɩ sɩ o kɩ-ba balɔrɔ tɩn, baá gʋ-o kʋntʋ doŋ mʋ. 6 Bantʋ nan jɩgɩ dam sɩ ba ja wɛyuu kʋm, sɩ dʋa daa yɩ ta nɩa maŋa kam ba na wʋra ba tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam tɩn. Ba nan daa ta jɩgɩ dam sɩ ba pa na ji jana. Ba ma ta jɩgɩ dam sɩ ba pa yaara dwi maama ba nabiinə baŋa maŋa kalʋ maama ba na lagɩ tɩn.
7 Ba na tɔɔlɩ Wɛ kwərə kam ba ti, varɩm wʋlʋ na zʋʋrɩ goŋ-canlʋŋʋ kʋm wʋnɩ tɩn laan wʋ́ nuŋi o ba o ja jara dɩdaanɩ ba, yɩ o wanɩ-ba o gʋ. 8 O na gʋ-ba, ba yɩra yam wʋ́ ta tigi pooni yigə nɩ tɩʋ kamunu kʋm wʋnɩ. Yɩra yalʋ na brɩ tɩʋ kʋm kʋntʋ kuri cɩga cɩga tɩn mʋ yɩ ‹Sodɔm *› dɩ ‹Ezipi *›. Kʋ yɩ dáanɩ mʋ ba jaanɩ ba Yuutu wʋm ba pa tʋʋn-dagara * baŋa nɩ ba gʋ.
9 Nɔɔna laan wʋ́ nuŋi tɩɩnɩ dwi maama wʋnɩ,

dɪ nabiinə dwi maama wʊnɪ,
dɪ taana dwi maama wʊnɪ,
dɪ je təri təri,
ba ba ba nii bantʊ yɪra yam na tigi da tɪn.
Baá ta nii ba yɪra yam sɪ kʊ vu kʊ yi da yatɔ dɪ cicoro, yɪ ba bá sɛ sɪ ba kwe-ba ba kɪ.
[10] Balʊ na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn wʊ́ ta jɪgɪ wʊpolo dɪ bantʊ bale tʊʊnɪ dɪm. Ba ma wʊ́ kɪ kwɛɛra, yɪ ba daarɪ ba paɪ-da pɛɛra. Baá ta jɪgɪ wʊpolo, Wɛ nijoŋnə bam kʊntʊ bale ya na yaarɪ nabiinə lʊgʊ baŋa nɪ dɪ Wɛ taanɪ dɪm ba na ŋɔɔnɪ tɪn ŋwaanɪ. [11] Da yatɔ dɪ cicoro kʊm na kɛ, Wɛ wʊ́ pa Dʟ siun kʊlʊ na paɪ ŋwɪa tɪn laan ba kʊ zʊ ba yɪra yam, yɪ ba joori ba bi ba zaŋɪ. Fʊʊnɪ ma wʊ́ tiini dɪ ja balʊ maama na wʊ́ na-ba tɪn. [12] Wɛ nijoŋnə bam bale laan ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka wɪ: «Diini-na á ba yo.»
Kunkoŋo ma ba kʊ kwe-ba kʊ jɪgɪ kʊ ma diini wɛyuu, yɪ ba dʊna bam zɪgɪ ba nii-ba.
[13] Kantʊ maŋa kam nɪ nɔ́ɔ, tɪga baŋa maama wʊ́ tiini ka sisiŋi. Kʊ ma pa tɪʊ kʊm pɔɔrɪm kuni fugə wʊnɪ kuri bɪdwɪ cɔgɪ maama. Tɪga kam sisiŋim dɪm maa gʊ nɔɔna mʊrr-tɪrpɛ (7.000). Fʊʊnɪ ma wʊ́ ja nɔɔna balʊ na daarɪ tɪn, yɪ ba sɛ nɪ Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ tiini Dʟ jɪgɪ dam. [14] Mʊ lɛɛrʊ tɪlʊ na kɪ bɪle tu tɪn. Kʊ nan ta daarɪ lɛɛrʊ tɪlʊ na wʊ́ kɪ bɪtɔ tu tɪn. Tɪ lagɪ tɪ ba lele mʊ.

Nabɔnɔ kʊlʊ na wugi kʊ ma kweeli tɪn

[15] Malɛka * kalʊ na yɪ sɪrpɛ tu tɪn laan ma wu ka nabɔnɔ kʊm. Kwəri ma ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ baŋa baŋa sɪ wɪ: «Lʊgʊ baŋa paarɪ dɪm laan wʊ dʊ́ Yuutu Wɛ jɪŋa nɪ mʊ, dɪ Krisi wʊm Dʟ na tʊŋɪ tɪn jɪŋa nɪ. Paarɪ dɪm kʊntʊ wʊ́ ta wʊra sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
[16] Nakwa fiinle-bana bam ba na je Wɛ yigə nɪ ba paarɪ jangwaanʊ tɪm baŋa nɪ tɪn laan ma kuni doonə ba cɔɔlɪ ba yuni tɪga nɪ ba zuli Wɛ, [17] yɪ ba wɪ:
«Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ,
nmʊ maŋɪ n wʊra mʊ pulim nɪ,
yɪ n daa ta wʊra maŋa maama.
Dʊ́ kɪ nmʊ le,
dɪ n laan na kwe n dam-fɔrɔ kʊm
n ma n te lʊgʊ baŋa tɪn.
[18] Dwi-gɛ tiinə balʊ na daɪ nmʊ nɔɔna tɪn tiini ba jɪgɪ ban-zɔŋɔ dɪ nmʊ.
Kʊ daarɪ lele kʊntʊ nmʊ banɪ nan wʊ́ zaŋɪ dɪ ba.
Kʊ laan yi maŋa kalʊ nmʊ na wʊ́ di twa sarɪya tɪn,
yɪ nmʊ wʊ́ pa balʊ maama na sɛ nmʊ tɪn na pɛɛra.
Kʊ na yɪ nmʊ nijoŋnə bam dɪ balʊ maama na yɪ nmʊ nɔɔna yɪ ba kwarɪ n yɪrɪ dɪm tɪn,
kʊ na yɪ nɔn-kamunə naa nabwənə dɪ.
Kʊ nan na yɪ balʊ na cɔgɪ lʊgʊ baŋa tɪn,
maŋa yiə sɪ nmʊ laan cɔgɪ-ba dɪ.»
[19] Ba na zuli Wɛ kʊntʊ ba ti tɪn, Wɛ di-kamunu kʊlʊ na wʊ Dʟ sɔŋɔ nɪ tɪn ni laan ma pʊrɪ. Wɛ cullu tɪm na pʊpʊnɪ kandwa yɪra nɪ tɪ tiŋi daka kalʊ wʊnɪ tɪn ma naɪ jaja. Dʊa laan maa pɪpɪla, yɪ ka bagɪ ka wuurə. Tɪga ma sisiŋi, yɪ dʊ-kambana tiini ya tʊɪ zanzan.

12

Prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ na zəli kaanɩ te tɩn

[1] Wo-kɩnkagɩlɩ laan ma nuŋi wɛyuu nɩ. Amʊ ma na kaanɩ o na mɛ wɩa o kukwəri o tɩtɩ nɩ gɔrɔ te. Cana maa wʊ o napra kuri nɩ. Kʊ daarɩ o ma pu yipugə kalʊ na jɩgɩ calɩcwɩ fugə-sɩle tɩn o yuu nɩ. [2] Kaanɩ wʊm yɩ ka-puə mʊ, yɩ o pugə kam vri sɩ o lʊ. Kʊ na cana tɩn, o ma kaasɩ bagɩ bagɩ.

[3] Wo-kɩnkagɩlɩ dɩdoŋ daa ma nuŋi wɛyuu nɩ. Amʊ ma na prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ, kʊ yɩ nasʊŋʊ mʊ yɩ kʊ jɩgɩ yuni tɩrpɛ dɩ nyɩa fugə. Yipwi ma pu kʊ yuni tɩm maama baŋa nɩ. [4] Kʊ ma kwe kʊ nabili kʊ ma vaŋɩ calɩcwɩ sɩm pɔɔrɩm kuni bɩtɔ wʊnɩ kuri bɩdwɩ kʊ kwəri wɛyuu nɩ kʊ dɩ tɩga nɩ. Kʊ ma ba kʊ zɩgɩ kaanɩ wʊlʊ na lagɩ o lʊ tɩn yigə nɩ, sɩ o na lʊgɩ bu wʊm, sɩ kʊ kwe kʊ di. [5] Kaanɩ wʊm ma lʊ o bu wʊm, o yɩ bəkərə mʊ. Wʊntʊ mʊ wʊ́ ta te lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama dɩ o dam. Kaanɩ wʊm na lʊgɩ kʊntʊ tɩn, ba ma kwe bu wʊm ba ja vu Wɛ te, Dʟ paarɩ yituŋu kʊm na wʊ mɛ tɩn. [6] Kaanɩ wʊm laan ma duri o vu kagʊa yuu, jəgə kalʊ Wɛ na maŋɩ Dʟ kwɛ sɩ Dʟ pa-o tɩn. Dʟ wʊ́ ta nii o baŋa nɩ je sɩm kʊntʊ nɩ da mʊrʊ dɩ biə yale dɩ fusɩrdʊ (1.260).

[7] Jara dɛɛn ma tʊ Wɛ-sɔŋɔ nɩ. Wɛ malɛsɩ * dɩdɛɛrʊ wʊlʊ yɩrɩ na yɩ Misɛɛlɩ tɩn dɩdaanɩ o kwaga malɛsɩ tiinə bam mʊ dɩ jara dɩ prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ dɩm dɩ dɩ kwaga malɛsɩ tiinə bam. [8] Prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ dɩm ma wʊ wanɩ jara yam. Kʊ dɩ kʊ kwaga malɛsɩ tiinə bam ma daa wʊ nɛ jəŋə je Wɛ-sɔŋɔ nɩ. [9] Ba ma zəli-kʊ Wɛ-sɔŋɔ nɩ ba dʊlɩ ba yagɩ lʊgʊ baŋa nɩ, dɩ kʊ kwaga malɛsɩ tiinə bam maama. Prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ dɩm kʊntʊ mʊ yɩ bɩsankwɩa kalʊ na maŋɩ ka wʊra faŋa faŋa tɩn. Ka yɩrɩ nan mʊ yɩ ‹Vwa-nyɩna pɛ›, dɩ ‹Sʊtaanɩ *›, yɩ ka ganɩ lʊgʊ baŋa nɔɔna maama.

[10] Amʊ laan ma ni kwər-dɩa na ŋɔɔnɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ ka wɩ: «Lele kʊntʊ dɩbam Tu Wɛ vrɩ Dʟ nɔɔna sʊtaanɩ jɩŋa nɩ. Wɛ ma brɩ Dʟ dam dɩ Dʟ paarɩ dɩm na yɩ te tɩn. Krisi * wʊm Wɛ na tʊŋɩ tɩn dɩ ma brɩ Dʟ dam dɩm. Bɛŋwaanɩ wʊlʊ na yəni o ŋɔɔnɩ o cɔgɩ dí ko-biə bam Wɛ yigə nɩ tɩn daa tərə. Wʊntʊ mʊ yəni o zɩgɩ dí Tu Wɛ yigə nɩ o ŋɔɔnɩ o cɔgɩ ba yigə tɩtɩɩ dɩ wɩa maama. Ba laan nan dɩ-o ba yagɩ. [11] Dí ko-biə bam nan wan-o Pəlbu * wʊm jana kam nuŋim dɩm ŋwaanɩ, dɩ ba na brɩ Wɛ cɩga kam tɩn ŋwaanɩ mʊ. Ba ma sɛ sɩ ba kwe ba ŋwɩa ba ma ləni tʊʊnɩ. [12] Kʊntʊ, abam balʊ maama na zʊʊrɩ Wɛ-sɔŋɔ nɩ tɩn, á taá jɩgɩ wʊpolo. Kʊ daarɩ, kʊ na yɩ lʊgʊ baŋa dɩ kʊ na-fara bam, lɛɛrʊ wʊ́ ba abam baŋa, bɛŋwaanɩ vwa-nyɩna pɛ wʊm tu abam te, yɩ o tiini o jɩgɩ ban-zɔŋɔ lanyɩranɩ, bɛŋwaanɩ o ye nɩ o da yam gɛ fɩɩn mʊ.»

[13] Prənyoŋ-kɩnkagɩlɩ dɩm na lwarɩ nɩ ba zəli-kʊ ba yagɩ lʊgʊ baŋa nɩ tɩn, kʊ ma pɛ kaanɩ wʊlʊ na lʊgɩ bəkərə kam tɩn kwaga kʊ pu. [14] Ba ma kwe kaloŋ-zɔŋɔ vwana yale ba pa kaanɩ wʊm, sɩ o ma jaanɩ wɛɛnɩ o vu o yi kagʊa kam yuu, jəgə kalʊ o na maŋɩ sɩ o taa wʊra tɩn. Dáanɩ mʊ Wɛ wʊ́ ta nii o baŋa nɩ bɩna yatɔ dɩ cicoro, sɩ prənyoŋo kʊm daa yɩ zaŋɩ kʊ ja-o. [15] Prənyoŋo kʊm ma twɩ na zanzan sɩ ba vu ba pɛ kaanɩ wʊm ba ja viiri, nɩ bugə na na duri te tɩn. [16] Tɩga kam ma zəni kaanɩ wʊm, yɩ ka pʊrɩ ka ni ka nyɔ na balʊ maama prənyoŋo kʊm na twɩ tɩn. [17] Kʊ ma pa kʊ banɩ tiini dɩ zaŋɩ dɩ kaanɩ wʊm. Kʊ laan ma vu sɩ kʊ kɩ jara dɩ kaanɩ wʊm dwi tiinə balʊ na daarɩ tɩn. Bantʊ mʊ yɩ balʊ na sɛ Wɛ

niə yam yɪ ba brɪ nɪ ba təgɪ Zezi cɪga kam tɪn. [18] Prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm laan ma vu dɪ zɪgɪ na-fara bam ni nɪ.

13

Varɪm wʊlʊ na nuŋi na-fara wʊnɪ tɪn

[1] Amʊ daa ma na varɪm wʊdoŋ o na nuŋi na-fara wʊnɪ. O jɪgɪ nyɪa fugə dɪ yuni tɪrpɛ mʊ. O nyɪa yam maama baŋa maa jɪgɪ yipwi. Ba ma pʊpʊnɪ yɪra yalʊ na twɪ Wɛ tɪn o yuni tɪm yɪra nɪ. [2] Amʊ na nɛ varɪm wʊm tɪn, o nyɪ dɪ gweeru mʊ. O nɛ maa nyɪ dɪ faa nɛ, yɪ o ni nyɪ dɪ nyoŋo ni. Prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm laan ma kwe kʊ paarɪ dɪm dɪ kʊ dam-fɔrɔ kʊm kʊ kɪ varɪm wʊm kʊntʊ jɪŋa nɪ. [3] O yuu kʊm dɪdʊa maa tiini kʊ pogili nɪ o ya lagɪ o tɪ mʊ te, yɪ kʊ laan ba kʊ je. Kʊ maa sʊ nabiinə maama, yɪ ba təgɪ varɪm wʊm kʊntʊ kwaga. [4] Nɔɔna maama maa kuni doonə ba zuli prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm, dɪ kʊ na kwe kʊ dam dɪm kʊ pa varɪm wʊm kʊntʊ tɪn. Ba ma daarɪ ba zuli varɪm wʊm dɪ, yɪ ba tɛ ba wɪ: «Nɔɔnʊ tərə o na maɪ dɪ varɪm wʊm. Nɔɔn-nɔɔnʊ nan bá wanɪ o kɪ jara dɪd-o.»

[5] Ba ma pa varɪm wʊm cwəŋə sɪ o ŋɔɔnɪ kamunni o pa o tɪtɪ, yɪ o daarɪ o twɪ Wɛ yɪrɪ. O ma joŋi dam sɪ kʊ vu kʊ yi canɪ fiinna-sɪle (42). [6] O ma puli o ŋɔɔnɪ o gooni Wɛ, yɪ o twɪ Wɛ yɪrɪ dɪ Dɩ sɔŋɔ kʊm, kʊ wəli dɪ balʊ na zʊʊrɪ Dɩ sɔŋɔ kʊm nɪ tɪn. [7] Varɪm wʊm ma kwəri o joŋi dam sɪ o kɪ jara dɪ Wɛ nɔɔna bam, sɪ o wanɪ-ba. O ma joŋi dam sɪ o taa te lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama, dɪ tɪɪnɪ dwi maama tiinə, dɪ taana dwi maama tiinə, dɪ je təri təri maama tiinə. [8] Nɔɔna balʊ maama na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn wʊ́ ta zuli varɪm wʊm kʊntʊ, kʊ na daɪ balʊ yɪra na pʊpʊnɪ ya tiŋi ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ maŋa kam lʊgʊ baŋa daa ta na tərə tɪn yɪranɪ má mʊ bá zul-o. Kʊ nan yɪ Pəlbu * wʊm ba na gʊ tɪn mʊ te tɔnɔ kʊm kʊntʊ.

[9] Nan pʊrɪ-na á zwa sɪ á cəgi amʊ taanɪ dɪm: [10] Wʊlʊ maama na tu sɪ o dʊna ja-o ba kɪ ba na lagɪ te tɪn, baá ja kʊntʊ tu mʊ, o bá lu. Wʊlʊ maama dɪ nan na tu sɪ ba ma sʊ-zɔɔ ba gʊ-o tɪn, baá ma-kʊ mʊ ba ma gʊ-o, o bá wanɪ o lu. Kʊntʊ ŋwaanɪ Wɛ nɔɔna bam maŋɪ sɪ ba ta vɔ pʊ-dɪa mʊ, sɪ ba daarɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Wɛ.

Varɪm wʊlʊ na nuŋi tɪga nɪ tɪn

[11] Amʊ laan ma na varɪm wʊdoŋ o na nuŋi tɪga nɪ. O jɪgɪ nyɪa yale mʊ nɪ pibala nyɪa na yɪ te tɪn. O maa ŋɔɔnɪ nɪ prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm na ŋɔɔnɪ te tɪn. [12] Dayigə varɪm wʊm ma pa-o wʊm dam-fɔrɔ kʊm sɪ o ma tʊŋɪ, yɪ o daarɪ o zɪgɪ o nii-o. O ma ma-dɪ o fɪn balʊ maama na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn o pa ba zuli dayigə varɪm wʊlʊ yuu kʊm ya na pogili yɪ kʊ laan je tɪn. [13] Varɪm bɪle tu wʊm kʊntʊ ma tiini o kɪ wo-kɪnkagɪla yalʊ na dana tɪn. O ma pa mini nuŋi wɛyuu nɪ dɪ ba tɪga baŋa, yɪ nɔɔna maama na-dɪ. [14] O na nɛ cwəŋə sɪ o kɪ wo-kɪnkagɪla yantʊ doŋ dayigə varɪm wʊm yigə nɪ tɪn, kʊ ma pa o wanɪ o ganɪ nɔɔna balʊ na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn. O ma ta-ba sɪ ba mɔ kamɔgɔ, sɪ kʊ taa nyɪ dɪ dayigə varɪm wʊlʊ ba na mɛ sʊ-lɔŋɔ ba zagɪ o yuu ba pogili yɪ o ta ŋwɪ tɪn. [15] O ma daarɪ o na cwəŋə sɪ o kɪ siun kamɔgɔ kʊm kʊntʊ wʊnɪ, sɪ kʊ taa ŋwɪ. O na kɪ kʊntʊ tɪn, kamɔgɔ kʊm maa waɪ kʊ ŋɔɔna, yɪ kʊ jɪgɪ dam sɪ kʊ pa balʊ maama na vɪn sɪ ba zuli-kʊ tɪn tɪ. [16] O ma pa nɔɔna maama kɪ nyɪnyʊgʊ ba jazɪna nɪ naa ba trə nɪ, kʊ na yɪ nabwənə dɪ nɔn-kamunə, naa nadunə dɪ yinigə tiinə, kʊ wəli dɪ gambɛ dɪ balʊ na te ba tɪtɪ tɪn dɪ.

[17] Nɔɔnʊ na ba jɪgɪ nyɪnyʊgʊ kʊm kʊntʊ, o bá wanɪ o yəgi woŋo naa o kwe woŋo o yəgi. Nyɪnyʊgʊ kʊm kʊntʊ nan mʊ brɪ varɪm wʊm yɪrɪ dɪm, naa nimoro kʊlʊ na brɪ o yɪrɪ dɪm tɪn.
[18] Yo seeni kʊ maŋɪ sɪ n ta n jɪgɪ swan mʊ. Wʊlʊ na bʊŋɪ lanyɪranɪ tɪn, oó wanɪ o lwarɪ varɪm wʊm nimoro kʊm kuri na yɪ te tɪn. Nimoro kʊm brɪ nabiinu yɪrɪ mʊ. Kʊ nan yɪ biə yardʊ dɪ fusɪrdʊ bardʊ mʊ (666).

14

Pəlbu wʊm dɪ o nɔɔna bam

[1] Amʊ laan ma nii a na Pəlbu * wʊm o na zɪgɪ Siyɔn * piu kʊm yuu nɪ. Nɔɔna mʊrrʊ bi dɪ fiinna-tɪna tɪm (144.000) maa tɔgɪ ba wʊ o tee nɪ, yɪ Pəlbu wʊm yɪrɪ dɪm dɪ o ko yɪrɪ pʊpʊnɪ ba trə nɪ. [2] A ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ. Ka maa dwana nɪnɛɛnɪ na-fara na wuurə yɪ dʊa bagɪ te tɪn, yɪ ka nyɪ dɪ kwan-magɪna na magɪ ba kwaanʊ te tɪn. [3] Nɔn-kɔgɔ kʊm maa zɪgɪ kʊ yɔɔrɪ Wɛ paarɪ jangɔŋɔ kʊm dɪ wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪ nakwa bam. Ba maa leeni ləŋ-dʊŋa kalʊ nɔɔn-nɔɔnʊ na bá wanɪ o zaasɪ-ka tɪn, kʊ na daɪ nɔɔna mʊrrʊ bi dɪ fiinna-tɪna tɪm yɪranɪ (144.000). Bantʊ mʊ yɪ balʊ Zezi na ŋwɪ ba lwarɪm jɪnɪ lʊgʊ baŋa nabiinə maama wʊnɪ tɪn. [4] Bantʊ nan mʊ cɪgɪ ba tɪtɪ dɪ wo-digiru kəm, yɪ ba wʊ kɪ boorim. Bantʊ yəni ba tɔgɪ Pəlbu wʊm kwaga mʊ ba ve je sɪlʊ maama o na wú vu tɪn. Zezi mʊ ŋwɪ ba lwarɪm jɪnɪ nabiinə maama wʊnɪ, sɪ bantʊ da yigə ba ji Wɛ nɔɔna dɪ Pəlbu wʊm dɪ nɔɔna. [5] Bantʊ nan wʊ fɔgɪ ba fɔ vwan. Ba ba jɪgɪ tusim.

Wɛ malɛsɪ sɪtɔ na tagɪ wəənu tɪlʊ tɪn

[6] Amʊ laan ma na malɛka * kadoŋ ka na jaanɪ wɛyuu nɪ. Ka maa jɪgɪ Wɛ kwər-ywəŋə kalʊ na ba lɪɪrɪ maŋa dɪ maŋa tɪn ka tɔɔlɪ ka brɪ balʊ na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn,
kʊ na yɪ je təri təri wʊnɪ,
dɪ nabiinə dwi maama,
dɪ taana dwi maama tiinə,
dɪ tɪɪnɪ dwi maama tiinə.
[7] Ka maa ŋɔɔnɪ dɪ kwər-dɪa ka wɪ: «Kwarɪ-na Wɛ, sɪ á daarɪ á taá pa-Dɩ zulə, bɛŋwaanɪ maŋa kam yiə sɪ Dɩ di nabiinə sarɪya. Nan kuni-na doonə á zuli Wɛ dɪlʊ na kɪ wɛyuu dɪ tɪga baŋa dɪ na-fara dɪdaanɪ buli tɪn.»
[8] Malɛka kadoŋ ma saŋɪ ka kwaga, yɪ ka tɛ ka wɪ: «Tʊ-kamunu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Babilɔnɪ * tɪn tʊa. Kʊ tʊ kʊ ti. Kʊntʊ dɛɛn mʊ yəni kʊ pa nabiinə dwi maama tɔgɪ ba kɪ kʊ boorim kikiə yam, nɪ ba na nyɔgɪ sa-dɛɛra ba su te tɪn.»
[9] Malɛka kalʊ na kɪ sɪtɔ tɪn dɪ daa ma saŋɪ, yɪ ka tɛ dɪ kwər-dɪa ka wɪ: «Nɔɔna balʊ maama na zuli varɪm wʊm dɪ o kamɔgɔ kʊm yɪ ba daarɪ ba jɪgɪ o nyɪnyʊgʊ kʊm ba trə nɪ naa ba jɪŋa nɪ tɪn, [10] Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm wú ba bantʊ baŋa, nɪnɛɛnɪ ba logi sa-dɛɛra balʊ na wʊ pugi tɪn mʊ ba su zʊŋa ba pa ba nyɔ ba su te. Balʊ maama na sɛ varɪm wʊm kʊntʊ tɪn, mini dɪ ciribi mʊ wú di-ba kʊ pa ba na cam zanzan. Baá yaarɪ kʊntʊ Wɛ malɛsɪ sɪm yigə nɪ dɪ Pəlbu * wʊm yigə nɪ mʊ. [11] Mini dɪm wú ta di-ba yɪ kʊ paɪ nyʊa zaŋɪ taan, baá yaarɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. Balʊ maama na zuli varɪm wʊm dɪ o kamɔgɔ kʊm tɪn, dɪ balʊ maama na jɪgɪ nyɪnyʊgʊ kʊlʊ na brɪ o yɪrɪ dɪm tɪn, ba bá na

siun wɪa dɪ tɪtɪɪ maama.»
[12] Kʊntʊ ŋwaanɪ balʊ maama na yɪ Wɛ nɔɔna yɪ ba sɛ Dʟ niə yam yɪ ba kɪ ba wʊ-dɪdʊa dɪ Zezi tɪn maŋɪ sɪ ba zɪgɪ dɪ pu-dɪa mʊ.
[13] Amʊ laan ma ni kwərə na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka wɪ: «Nan pʊpʊnɪ tɪntʊ: Kʊ na zɪgɪ zɪm sɪ kʊ taa ve tɪn, balʊ na sɛ dí Yuutu wʊm yɪ ba ba ba tɪ tɪn wʊ́ ta jɪgɪ yu-yoŋo.»
Wɛ Joro * kʊm ma ləri kʊ wɪ: «Kʊ yɪ cɪga mʊ. Bantʊ wʊ́ sin dɪ ba tɪtʊŋ-cɛɛra yam, bɛŋwaanɪ ba kəm-laarʊ mʊ wʊ́ ta tɔgɪ-ba.»

Wɛ sarɪya maŋa kam na yɪ te tɪn

[14] Amʊ laan ma nii a na kunkoŋo kʊ yɪ napoŋo, yɪ wʊlʊ na nyɪ dɪ nabiin-bu tɪn je kʊ baŋa nɪ. Səbu-sɪŋa yipugə ma pu o yuu nɪ, yɪ o daarɪ o ze sʊkɔrɔ kʊlʊ na jɪgɪ ni tɪn.
[15] Malɛka * kadoŋ daa ma nuŋi Wɛ di-kamunu kʊm wʊnɪ. Ka tɔɔlɪ baŋa baŋa ka ta dɪ wʊlʊ na je kunkoŋo kʊm baŋa nɪ tɪn ka wɪ: «Lʊgʊ baŋa faa kʊm laan bɪgɪ kʊ ti. Ma n sʊkɔrɔ kʊm n ma n gwe faa kʊm, sɪ kʊ maŋa kam yiə.» [16] Wʊlʊ na je kunkoŋo kʊm baŋa nɪ tɪn laan ma vuvugi o sʊkɔrɔ kʊm lʊgʊ baŋa nɪ o ma gwe faa kʊm.
[17] Amʊ daa ma na malɛka kadoŋ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ di-kamunu kʊm wʊnɪ, yɪ ka dɪ jɪgɪ sʊkɔrɔ kʊlʊ na jɪgɪ ni tɪn. [18] Malɛka kalʊ dɪ na nii mini baŋa nɪ tɪn ma nuŋi Wɛ kaanɪm bimbim dɪm nɪ, ka tɔɔlɪ dɪ kwər-dɪa ka ta dɪ malɛka kalʊ na ze sʊkɔrɔ kʊm tɪn ka wɪ: «Ma n sʊkɔrɔ kʊm n ma n gwəri tiu-biə balʊ ba na maa kɪ sana tɪn, sɪ lʊgʊ baŋa tiu-biə bam kʊntʊ laan bɪgɪ ba ti.»
[19] Malɛka kam laan ma ma ka sʊkɔrɔ kʊm ka ba maa gwəri lʊgʊ baŋa tiu-biə bam. Ka ma kwe-ba ka dɪ kazɔ-zɔŋɔ wʊnɪ sɪ ka tɛ, sɪ kʊ brɪ Wɛ ban-zɔŋɔ na wʊ́ ba nabiinə baŋa te tɪn. [20] Kazɔgɔ kʊm zɪgɪ tɪʊ kʊm daa nɪ mʊ. Ba maa tɛ tiu-biə bam kʊ wʊnɪ sɪ ba nyʊa kam taa nuŋə. Ba nyʊa kam kʊntʊ yɪ jana mʊ. Jana kam ma nuŋi ka pɛɛlɪ tɪga ka duri ka vu nɪnɛɛnɪ kilomɛtra biə-yatɔ (300), yɪ ka na luunə te tɪn, sisəŋə na zɪga ka wʊnɪ, ka yuu yɪranɪ mʊ wʊ́ ta naɪ pooni nɪ.

15

Malɛsɪ sɪrpɛ na jaanɪ yaara dwi təri təri sɪ ba lʊgʊ baŋa te tɪn

[1] Amʊ laan ma na wo-kɪnkagɪlɪ dɪdoŋ wɛyuu nɪ, dɪ na tiini dɪ dana yɪ dɪ ba jɪgɪ doŋ. A ma na Wɛ malɛsɪ * sɪrpɛ, sɪ dɪdʊa dɪdʊa jɪgɪ yaara dwi təri təri mʊ, sɪ sɪ pa ya ja nɔɔna. Yaara yarpɛ yam kʊntʊ mʊ lagɪ ya ma kweeli, bɛŋwaanɪ yantʊ na kɪ ya ti, Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm laan wʊ́ ti. [2] Amʊ ma daarɪ a na woŋo kʊ na nyɪ dɪ nɪnɪʊ. Kʊ maa nyɪɪna nɪ niu na nyɪɪnɪ te tɪn, yɪ kʊ nyɪ nɪ kʊ gwaanɪ dɪ mini mʊ te. Amʊ ta ma na balʊ na wanɪ varɪm wʊm dɪ o kamɔgɔ kʊm kʊ wəli dɪ o yɪrɪ dɪm nimoro kʊm dam dɪm tɪn. Ba zɪgɪ nɪnɪʊ kʊlʊ na nyɪɪna lanyɪranɪ tɪn ni nɪ, yɪ ba ze kwaanʊ tɪlʊ Wɛ na pɛ-ba tɪn. [3] Ba maa leeni ləŋə kalʊ na yɪ Wɛ tɪntʊŋnʊ Moyisi * ləŋə dɪ Pəlbu * wʊm ləŋə tɪn. Ba ma leeni ba zuli Wɛ ba wɪ:

«Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ,
nmʊ tɪtʊŋa yam tiini ya yɪ tɪtʊŋ-kamunə,
ya ba jɪgɪ doŋ.
Lʊgʊ maama Pɛ,

nmʊ cwe sɪm yɔɔrɪ lanyɪranɪ,
sɪ tɔgɪ cɪga.
4 Yuutu Baŋa-Wɛ,
nɔɔn-nɔɔnʊ tərə o na bá kwarɪ nmʊ.
Nɔɔna maama nan wú ta zuli nmʊ yɪrɪ dɪm.
Nmʊ yɪranɪ mʊ yɪ wʊ-poŋo tu cɪga cɪga.
Lʊgʊ baŋa dwi maama tiinə wú ba ba kuni doonə nmʊ yigə nɪ ba zuli-m,
bɛŋwaanɪ nɔɔna maama wú na nmʊ tɪtʊŋa yam na jɪgɪ cɪga te tɪn.»
5 Kʊntʊ kwaga nɪ amʊ ma na Wɛ-sɔŋɔ digə kam ni na pʊrɪ, yɪ ka yigə digə kam ni dɪ pʊrɪ. 6 Wɛ malɛsɪ sɪrpɛ sɪm sɪ na jɪgɪ yaara dwi təri təri kuni bɪrpɛ tɪn ma nuŋi digə kam wʊnɪ. Sɪ ma zʊ gwar-pwəənu tɪlʊ na tiini tɪ nyɪɪnɪ tɪn, yɪ sɪ daarɪ sɪ vɔ səbu-sɪŋa kili sɪ nyɔɔna nɪ. 7 Wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn dɪdʊ laan ma zaŋɪ kʊ kwe səbu-sɪŋa zwɪ sɪrpɛ kʊ pa malɛsɪ sɪrpɛ sɪm. Zwɪ sɪm kʊntʊ nan mʊ su dɪ Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm. Dɪntʊ nan mʊ jɪgɪ ŋwɪa sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn. 8 Wɛ dam dɪm dɪ Dɩ paarɪ-zulə yam ma pa nyʊa nuŋi ka su Dɩ digə kam ni maama. Nyʊa kam ma pa nɔɔn-nɔɔnʊ warɪ digə kam wʊ o zʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kam malɛsɪ sɪrpɛ sɪm na wú pa yaara kuni bɪrpɛ kʊm na wú ba kʊ kɪ kʊ ti tɪn.

16

Baŋa-Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm na wú ba te tɪn

1 Amʊ laan ma ni kwər-dɪa na ŋɔɔnɪ baŋa baŋa Wɛ digə kam wʊnɪ ka ta dɪ Wɛ malɛsɪ * sɪrpɛ sɪm ka wɪ: «Kwe-na zwɪ sɪrpɛ sɪlʊ Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm na wʊ sɪ wʊnɪ tɪn á ja vu á lo á yagɪ lʊgʊ baŋa nɪ.»
2 Dayigə malɛka kam ma kwe ka zʊŋa kam ka ja vu ka lo ka yagɪ lʊgʊ baŋa nɪ. Ka na logi kʊntʊ tɪn, ŋwan-cɛɛra ma ja balʊ na jɪgɪ varɪm wʊm nyɪnyʊgʊ kʊm yɪ ba zuli o kamɔgɔ kʊm tɪn.
3 Malɛka kalʊ na saŋɪ tɪn ma lo ka zʊŋa kam ka yagɪ na-fara bam wʊnɪ. Na bam ma ji nɪ tʊ jana na yɪ te tɪn. Woŋo kʊlʊ maama na zʊʊrɪ na-fara bam wʊnɪ tɪn ma tɪ.
4 Malɛsɪ sɪtɔ tu wʊm ma lo o zʊŋa kam o yagɪ bu-tʊlɪ sɪm wʊnɪ dɪ buli sɪm dɪ wʊnɪ. Na bam ma ji jana. 5 Amʊ ma ni Wɛ malɛka kalʊ na nii bwi sɪm baŋa nɪ tɪn na wɪ:
«Wʊ-poŋo Tu Baŋa-Wɛ,
nmʊ maŋɪ n wʊra pulim nɪ mʊ,
yɪ n daa n ta wʊra maŋa maama,
nmʊ kɪ cɪga dɪ n na vaŋɪ ba zwa te tɪn.
6 Bɛŋwaanɪ bantʊ mʊ gʊ n nɔɔna bam dɪ n nijoŋnə bam ba pa ba jana nuŋi.
Kʊntʊ mʊ nmʊ laan pɛ na ji jana sɪ ba dɪ nyɔ.
Mʊ kʊlʊ na maŋɪ dɪ ba kəm dɪm tɪn.»
7 Amʊ ma daarɪ a ni kwərə kadoŋ na ŋɔɔnɪ Wɛ kaanɪm bimbim dɪm tee nɪ ka wɪ:
«Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ,
nmʊ sarɪya yam yɔɔrɪ lanyɪranɪ,
yɪ ya tɔgɪ cɪga mʊ.»

[8] Malɛka kalʊ na kɪ sɪna tɪn ma kwe ka zʊŋa kam ka lo ka yagɪ wɪa kam yɪra nɪ. Wɪa
kam ma joŋi dam sɪ ka pa ka wulim dɪm baanɪ nɔɔna. [9] Ka wulim dɪm na tiini dɪ baanɪ
nɔɔna bam kʊntʊ tɪn, ba ma ŋɔɔnɪ ba twɪ Wɛ yɪrɪ dɪ Dʟ na pɛ yaara yam kʊntʊ ja-ba tɪn.
Ba nan wʊ ləni ba wʊ dɪ ba kikiə yam sɪ ba daarɪ ba zuli Wɛ.
[10] Malɛka kalʊ na kɪ sɪnu tɪn ma lo ka zʊŋa kam varɪm wʊm paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ.
Lim ma ba dɪ li varɪm wʊm paarɪ dɪm jəgə kam maama. Nɔɔna ma dʊnɪ ba yələ dɪ ba
yaara yam. [11] Ba ma ŋɔɔnɪ ba twɪ Baŋa-Wɛ ba yɪra ŋwana yam dɪ ba yaara yam ŋwaanɪ.
Ba nan daa ta wʊ ləni ba wʊ dɪ ba kikiə yam.
[12] Malɛka kalʊ na kɪ sɪrdʊ tɪn ma lo ka zʊŋa kam ka yagɪ bu-zaŋa kalʊ yɪrɪ na yɪ Efratɪ
tɪn wʊnɪ. Ka na bam ma wɪ, yɪ kʊ daarɪ cwəŋə kʊ pa pwa balʊ na nuŋi wa-puli jəgə nɪ
tɪn sɪ ba wanɪ ba bɛ. [13] Amʊ ma daarɪ a na ciciribiə batɔ, ba nyɪ dɪ yoorə te. Ba dɪdʊa
ma nuŋi prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm ni nɪ. Wʊdoŋ dɪ ma nuŋi varɪm wʊm ni nɪ, yɪ dɪdʊa kam
dɪ nuŋi varɪm wʊlʊ na pa o yɪ Wɛ nijoŋnu yɪ o yagɪ o daɪ tɪn ni nɪ. [14] Ciciribiə bam kʊntʊ
yɪ sʊtaanɪ * nɔɔna mʊ yɪ ba waɪ ba kɪ wo-kɪnkagɪla. Ba ma zaŋɪ ba vu lʊgʊ baŋa pwa
bam maama te, sɪ ba maama la daanɪ ba ti ba yigə ba kɪ jara dɪ Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ
Dʟ dɛ kamunu kʊm dɛ nɪ.
[15] Amʊ laan ma ni Zezi na ŋɔɔnɪ o wɪ: «Cəgi-na. A lagɪ a ba nɪ ŋwɪɪnʊ na darɪ o ba te
tɪn mʊ. Wʊlʊ na fɔgɪ o cɪ o tɪtɪ tɪn wʊ́ ta jɪgɪ yu-yoŋo. Wʊlʊ na zʊ o gwaarʊ yɪ o yɪrɪ tɪn,
amʊ na tuə, cavɪɪra bá ja-o nɔɔna yigə nɪ o na bá ta yɪ kalambolo tɪn ŋwaanɪ.»
[16] Ciciribiə batɔ bam ma pa lʊgʊ baŋa pwa bam la daanɪ jəgə kadoŋ nɪ. Ba maa bə jəgə
kam kʊntʊ dɪ Zwifə tiinə taanɪ ba wɪ, ‹Amagɪdɔn›.
[17] Malɛka kalʊ na kɪ sɪrpɛ tɪn laan ma lo ka zʊŋa kam viu wʊnɪ. Kwər-dɪa laan ma ŋɔɔnɪ
Wɛ digə kam paarɪ jangɔŋɔ kʊm jəgə kam nɪ ka wɪ: «Kʊ kɪ kʊ ti.» [18] Ka na tagɪ kʊntʊ tɪn,
dʊa maa pɪpɪlɪ ka bagɪ ka wuurə. Sɔɔ ma tiini kʊ gaalɪ, yɪ tɪga kam dɪ sisiŋə. Tɪga kam
na tiini ka sisiŋi te tɪn ba jɪgɪ doŋ. Kʊ na puli maŋa kalʊ Wɛ na kɪ nabiinə tɪn, tɪga ta
maŋɪ ka wʊ sisiŋi kʊntʊ doŋ. [19] Tʊ-kamunu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Babilɔnɪ * tɪn ma yarɪ kuni bɪtɔ
kʊ cɔgɪ. Lʊgʊ baŋa dwi tiinə tɪɪnɪ dɪm maama ma cɔgɪ. Wɛ ma wʊ swe tʊ-kamunu
Babilɔnɪ ni nɪ yɪ Dʟ waarɪ-kʊ. Dʟ ban-zɔŋɔ kʊm ma tiini kʊ ba tɪʊ kʊm baŋa, nɪnɛɛnɪ Dʟ
logi sa-dɛɛra mʊ Dʟ su zʊŋa Dʟ pa kʊ nyɔ kʊ su te. [20] Tɪga kalʊ maama na wʊ na-fara
tɪtarɪ nɪ tɪn ma fɔɔrɪ ka tigə je nɪ, yɪ pweeru tɪm dɪ je, ba daa ba na-tɪ. [21] Dʊ-kamban-
kamunə na duunə nɪ luuru te tɪn maa nuŋi wɛyuu nɪ ya tʊɪ nɔɔna baŋa nɪ. Nɔɔna bam ma
ŋɔɔnɪ ba twɪ Wɛ, dʊ-kambana yam na pɛ ba na yaara zanzan tɪn ŋwaanɪ.

17

Ka-boro na dɔgɪ varɪm te tɪn

[1] Malɛsɪ * sɪrpɛ sɪlʊ na jɪgɪ zwɪ sɪrpɛ sɪm tɪn dɪdʊa ma ba ka ta dɪ amʊ ka wɪ: «Ba, sɪ
a brɪ-m Wɛ na lagɪ Dʟ pa ka-bor-zɔŋɔ kʊm na cam te. Ka-boro kʊm kʊntʊ mʊ maa brɪ tɪʊ
kʊlʊ na lɔgɪ bwi zanzan ni nɪ tɪn. [2] Lʊgʊ baŋa pwa bam yəni ba kɪ boorim dɪ kʊntʊ mʊ.
Balʊ na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn maa tiini ba kɪ boorim dɪ kʊ, nɪ nɔɔnʊ na nyɔgɪ sana o
bugi te tɪn.»
[3] Wɛ Joro * kʊm ma ba amʊ te dɪ dam, Wɛ malɛka kam ma ja-nɪ ka vu kagʊa yuu. Je

sɪm kʊntʊ nɪ mʊ amʊ nɛ kaanɪ o dɔgɪ varɪm na yɪ nasʊŋʊ cwɛn cwɛn tɪn baŋa nɪ, yɪ yɪra yalʊ na twɪ Wɛ tɪn pʊpʊnɪ varɪm wʊm yɪra nɪ. O maa jɪgɪ yuni tɪrpɛ dɪ nyɪa fugə.
4 Kaanɪ wʊm ma zʊ gwaarʊ tɪlʊ na yɪ nasʊn-pupweeru dɪ nasʊnnʊ cwɛn cwɛn tɪn. O yɪra maa jɪgɪ wəənu zanzan tɪ na nyɪɪna, tɪ yɪ səbu-sɪŋa dɪ kandwa-ŋʊna mʊ. O ma ze səbu-sɪŋa zʊŋa, yɪ ka ni su dɪ wo-zɔɔna yalʊ na brɪ o boorim kikiə yam. 5 Ba ma pʊpʊnɪ yɪrɪ dɪlʊ kuri na ba lwarɪ jaja tɪn o tri nɪ, yɪ dɪ wɪ:

«Babilɔnɪ * kʊlʊ na yɪ tʊ-kamunu tɪn
mʊ yɪ ka-bwəəru maama nu,
dɪ lʊgʊ baŋa wo-zɔɔna maama nu.»

6 Amʊ nɛ nɪ kaanɪ wʊm nyɔgɪ Wɛ nɔɔna balʊ ba na gʊ Zezi cɪga kam ŋwaanɪ tɪn jana mʊ o su, nɪ o nyɔgɪ sana mʊ o bugi te.

Amʊ na nɛ-o kʊntʊ tɪn, kʊ ma tiini kʊ sʊ-nɪ. 7 Malɛka kam ma bwe-nɪ ka wɪ: «Kʊ sʊ nmʊ sɪ bɛɛ mʊ? Kʊ na yɪ varɪm wʊlʊ na jɪgɪ yuni tɪrpɛ tɪm dɪ nyɪa fugə kam tɪn, dɪ kaanɪ wʊlʊ na dɔgɪ o baŋa nɪ tɪn, amʊ wʊ́ pa n lwarɪ ba kuri na yɪ te tɪn. 8 Varɪm wʊlʊ nmʊ na nɛ tɪn ya ŋwɪ mʊ, o nan daa tərə. Kʊ daarɪ sɪ o nuŋi goŋ-canluŋu kʊm wʊnɪ mʊ, sɪ o laan vu o cɔgɪm jəgə. Kʊ na yɪ balʊ na zʊʊrɪ lʊgʊ baŋa nɪ yɪ ba yɪra maŋɪ ya wʊ pʊpʊnɪ ya tiŋi Wɛ ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ maŋa kam lʊgʊ baŋa ta na tərə tɪn, ba na nɛ varɪm wʊm, kʊʊ́ sʊ ba maama. Bɛŋwaanɪ o dɛɛn ya ŋwɪ mʊ, o nan daa tərə. O nan wʊ́ joori o ba o nuŋi nabiinə yigə nɪ.

9 Nmʊ nan maŋɪ sɪ n ta n jɪgɪ wʊbʊŋa mʊ dɪ swan, sɪ n wanɪ n lwarɪ wəənu tɪntʊ kuri. Varɪm wʊm yuni tɪrpɛ tɪm brɪ pweeru tɪrpɛ mʊ. Tɪntʊ mʊ yɪ pweeru tɪlʊ kaanɪ wʊm na je tɪ baŋa nɪ tɪn. Yuni tɪrpɛ tɪm dɪ brɪ pwa barpɛ woŋo mʊ. 10 Pwa bam kʊntʊ banu maŋɪ ba tʊ mʊ. Ba dɪdʊa mʊ wʊra lele. Wʊlʊ na kweeli tɪn ta wʊ tu. O na tuə, o paarɪ dɪm bá daanɪ zanzan. 11 Varɪm wʊlʊ ya na ŋwɪ yɪ o laan daa tərə tɪn brɪ pɛ wʊlʊ na kɪ ba wʊnɪ nana tɪn mʊ. Wʊntʊ yɪ pwa barpɛ balʊ na dɛ yigə tɪn wʊ nɔɔnʊ mʊ. O nan na tuə, o dɪ laan wʊ́ vu o cɔgɪm jəgə.

12 Nyɪa fugə yalʊ nmʊ na nɛ tɪn brɪ pwa fugə mʊ. Pwa bam kʊntʊ ta wʊ joŋi ba paarɪ dɪm. Ba nan wʊ́ ba ba joŋi dam, sɪ ba tɔgɪ dɪ varɪm wʊm ba taa te nɔɔna sɪ kʊ maŋɪ dɪ maŋa fɪnfɪɪn yɪranɪ. 13 Pwa fugə kam maama jɪgɪ wʊbʊŋɪ dɪdʊa mʊ. Ba ma wʊ́ kwe ba dam maama ba kɪ varɪm wʊm jɪŋa nɪ. 14 Ba ma wʊ́ kɪ jara dɪ Pəlbu * wʊm. Pəlbu wʊm nan wʊ́ wanɪ-ba, o na yɪ wʊlʊ na yɪ yum tiinə maama Yuutu dɪ pwa maama Pɛ tɪn ŋwaanɪ. Balʊ na tɔgɪ dɪ wʊntʊ yɪ ba wanɪ jara yam tɪn mʊ yɪ balʊ o na maŋɪ o kuri sɪ ba taa yɪ o nɔɔna tɪn. Bantʊ mʊ tɔg-o dɪ cɪga.»

15 Malɛka kam daa ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Kʊ na yɪ bwi sɪlʊ nmʊ na nɛ yɪ ka-boro kʊm je da tɪn, sɪ brɪ lʊgʊ baŋa tɪɪnɪ dwi maama dɪ dɪ nɔn-biə bam maama, ba na zʊʊrɪ je dwi təri təri yɪ ba ŋɔɔnɪ taana dwi təri təri tɪn mʊ. 16 Nyɪa fugə yalʊ nmʊ na nɛ tɪn dɪ varɪm wʊm tɪtɪ wʊ́ ta culi ka-boro kʊm. Ba nan wʊ́ vrɪ o wəənu tɪm maama o tee nɪ ba daar-o kalambolo, yɪ ba di o ya-nwana yam, ba daarɪ ba zwɛ-o dɪ mini. 17 Baá cɔg-o, bɛŋwaanɪ Wɛ maŋɪ Dɩ pa ba wʊbʊŋa yɪ kʊntʊ mʊ. Kʊ yɪ Wɛ mʊ lagɪ sɪ ba kɪ ni-dɪdwɪ ba kɪ ba dam maama varɪm wʊm jɪŋa nɪ. Kʊ jɪgɪ sɪ kʊ taa yɪ kʊntʊ mʊ, sɪ kʊ vu kʊ yi maŋa kalʊ Wɛ taanɪ dɪm na tagɪ kʊlʊ tɪn na wʊ́ sɪɪnɪ kʊ ba kʊ kɪ tɪn. 18 Kʊ daarɪ kaanɪ wʊlʊ nmʊ na nɛ yɪ o yɪ ka-boro tɪn mʊ yɪ tʊ-kamunu kʊlʊ na te lʊgʊ baŋa pwa bam maama tɪn.»

18

Tʊ-kamunu Babilɔnɪ na cɔgɪ te tɪn

[1] Malɛka * kam na tagɪ kʊntʊ ka ti tɪn, amʊ ma na malɛka kadoŋ na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka
maa bɪɪnɪ lʊgʊ baŋa. Ka maa jɪgɪ dam, yɪ ka tiini ka nyɪɪna ka pa pooni zəŋi lʊgʊ baŋa
maama nɪ. [2] Ka ma tɔɔlɪ baŋa baŋa dɪ kwər-dɪa ka wɪ:
«Tʊ-kamunu kʊlʊ yɪrɪ na yɪ Babilɔnɪ * tɪn tʊa.
Kʊ tʊ kʊ ti.
Tɪʊ kʊm laan jigi ciciri-balwaarʊ jəgə mʊ,
yɪ ciciri-zɔɔna dwi maama zʊʊrɪ da.
Zunə balʊ nɔɔna na culi yɪ ba ba laɪ tɪn dwi maama laan zʊʊrɪ dáanɪ mʊ.
[3] Lʊgʊ baŋa dwi maama ma tʊ tɪʊ kʊm kʊntʊ boorim cwe sɪm wʊnɪ,
nɪ ba nyɔgɪ kʊ sa-dɛɛra mʊ ba su te.
Lʊgʊ baŋa pwa bam ma tɔgɪ ba kɪ boorim dɪ kʊ.
Lʊgʊ baŋa pipimpiinə ma tiini ba ji nadunə tɪʊ kʊm kʊntʊ ŋwaanɪ,
bɛŋwaanɪ kʊ nɔɔna bam soe sɪ ba taa cɔgɪ səbu zanzan.»
[4] Amʊ laan ma ni kwərə kadoŋ na ŋɔɔnɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ ka wɪ:
«Amʊ nɔɔna-ba,
nuŋi-na tɪʊ kʊm wʊnɪ,
sɪ á yɪ tɔgɪ kʊ wo-balwaarʊ cwe sɪm,
sɪ á yɪ tɔgɪ á na kʊ cam dɪm.
[5] Bɛŋwaanɪ kʊ wo-balwaarʊ tɪm daga zanzan,
tɪ daŋɪ da-baŋa nɪ tɪ yi wɛyuu.
Wɛ nan ye kʊ kəm-lwaanʊ tɪm maama ni nɪ.
[6] Cɔgɪ-na tɪʊ kʊm sɪ kʊ maŋɪ dɪ kʊntʊ na cɔgɪ nɔɔna badonnə te tɪn.
Pa-na kʊ cɛ kʊ yɪra nɪ sɪ kʊ dwəni kʊ na pɛ kʊ cɛ nɔɔna yɪra nɪ te tɪn.
Fɪ-na-kʊ sɪ kʊ nyɔ sa-dɛɛra balʊ na tiini ba dana ba dwe kʊntʊ sana kam kʊ na paɪ
nɔɔna nyɔ tɪn.
[7] Pipiri-na tɪʊ kʊm ywəəni dɪm dɪ kʊ wo-laarʊ tɪm,
sɪ tɪ joori tɪ ji cam dɪ yaara kʊ tɪtɪ ŋwaanɪ.
Bɛŋwaanɪ tɪʊ kʊm nyɪ dɪ kaanɪ wʊlʊ na yəni o tɛ o wɪ:
‹Amʊ di paarɪ mʊ,
yɪ kʊlʊkʊlʊ bá yaarɪ-nɪ.
Amʊ daɪ kadəm,
yɪ a yigə bá fɔgɪ ka nywanɪ.›
[8] Tɪʊ kʊm na brɪ kʊ tɪtɪ kamunni tɪn ŋwaanɪ,
yaara dwi maama wʊ́ da yi-kʊ bɪdwɪ baŋa nɪ.
Yawɪ-balwaarʊ dɪ yi-nywana dɪ kana wʊ́ ba tɪ ja-kʊ.
Mini dɪ ma wʊ́ di-kʊ.
Yuutu Baŋa-Wɛ jɪgɪ dam-fɔrɔ,
yɪ dɪntʊ mʊ lagɪ DL di tɪʊ kʊm sarɪya.»

[9] Kʊ na yɪ lʊgʊ baŋa pwa balʊ na tɔgɪ ba kɪ tɪʊ kʊm boorim kikiə yam yɪ ba di ywəəni
daanɪ tɪn, ba na nɛ tɪʊ kʊm na jɪgɪ mini tɪn, baá ta keerə yɪ ba frɪ ba tɪtɪ kʊ ŋwaanɪ.
[10] Ba na kwarɪ kʊ yaara tɪn ŋwaanɪ, baá ta zɪgɪ yigə yigə yɪ ba nii kʊ nyʊa kam. Baá ta
coosə ba wɪ:

«Ei. Lɛɛrʊ, lɛɛrʊ!
Babilɔnɪ yɪ tʊ-kamunu mʊ,
yɪ kʊ tiini kʊ jɪgɪ dam.
Kʊ laan nan tu kʊ cɔgɪ lɪla,
maŋa fɪnfɪɪn wʊnɪ.»

[11] Lʊgʊ baŋa pipimpiinə bam dɪ wú ta keerə yɪ ba nywanɪ ba yigə tɪʊ kʊm cɔgɪm dɪm
ŋwaanɪ, bɛŋwaanɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa tərə sɪ ba taa yəgi ba zɪla yam. [12] Zɪla yalʊ ba na jɪgɪ
ba yəgi tɪn yɪ səbu-sɪŋa wəənu dɪ can-na-poŋo wəənu dɪ kandwa-ŋʊna, kʊ wəli dɪ
gwaarʊ dwi təri təri, kʊ na yɪ gwar-ŋʊnnʊ tɪlʊ na yɪ fɪfalɪ, dɪ gwaarʊ tɪlʊ na nyɪɪna, dɪ
gwar-sʊnnʊ tɪlʊ na yɪ cwɛn cwɛn tɪn. Ba ta maa jɪgɪ da-ŋwɪ dwi maama, dɪ wəənu tɪlʊ
zanzan ba na mɛ tuu yələ dɪ da-laarʊ dɪ can-na dɪ luguru dɪ kandwa yalʊ kaana na pui ba
jɪa nɪ ba kɪ tɪn. [13] Ba ta maa kwəri ba jɪgɪ tralɪ dwi maama, dɪ wəənu tɪlʊ ba na zwɛ yɪ tɪ
lwəm ywənə tɪn, kʊ wəli dɪ sana dɪ nugə dɪ dɪpɛ muni dɪ kamaana, kʊ wəli dɪ naanɪ dɪ
peeni dɪ sise dɪ sɪ trəkooru. Ba ta jɪgɪ gambɛ dɪ ba yəgə da.
[14] Ba laan ma wú ta dɪ tɪʊ kʊm ba wɪ: «Wo-laarʊ tɪlʊ maama nmʊ fra na zʊ tɪn daa
tərə. Nmʊ jɪjɪgɪrʊ tɪm dɪ n nɪnwaŋa kam maama laan je. Nmʊ daa n bá na wəənu tɪm
kʊntʊ maŋa dɪ maŋa.»
[15] Pipimpiinə balʊ na tiini ba na nyɔɔrɪ tɪʊ kʊm baŋa nɪ tɪn wú ta zɪgɪ yigə yigə, ba na
kwarɪ kʊ yaara yam tɪn ŋwaanɪ. Ba ma wú ta keerə, [16] yɪ ba coosi ba wɪ:

«Ei. Lɛɛrʊ, lɛɛrʊ!
Tʊ-kamunu kʊntʊ tiini kʊ jɪgɪ nɪnwaŋa.
Kʊ nɔɔna bam maa zʊʊrɪ gwaarʊ tɪlʊ na nyɪɪnɪ tɪn,
dɪ tɪlʊ na yɪ nasʊnnʊ cwɛn cwɛn tɪn,
yɪ ba pu səbu-sɪŋa wəənu dɪ kandwa-ŋʊna ba yɪra nɪ.
[17] Kʊ jɪjɪgɪrʊ tɪm maama laan ma ba tɪ cɔgɪ lɪla,
maŋa fɪnfɪɪn má wʊnɪ.»

Kʊ nan na yɪ balʊ maama na co nabwəəru tɪn dɪ ba yum tiinə, dɪ balʊ na tɔgɪ
nabwəəru tɪm ba pipi tɪn, dɪ balʊ na zʊʊrɪ nabwəəru ba ve je tɪn, ba maama wú ta zɪgɪ
yigə yigə mʊ ba nii tɪʊ kʊm. [18] Bantʊ na nɛ nyʊa kam na zaŋɪ tɪʊ kʊm baŋa nɪ tɪn, baá ta
dɪ kwər-dɪa ba wɪ: «Tʊ-kamunu kʊntʊ ya ba jɪgɪ doŋ.» [19] Ba ma wú ta pɛ puuri ba lo ba
yum nɪ, yɪ ba keeri ba coosi ba wɪ:

«Ei. Lɛɛrʊ lɛɛrʊ!
Tʊ-kamunu kʊntʊ jɪjɪgɪrʊ tɪm ŋwaanɪ mʊ pɛ balʊ maama na te nabwəəru tɪn ji
nadunə.
Kʊ nan cɔgɪ maŋa fɪnfɪɪn má wʊnɪ.»

[20] Abam balʊ na zʊʊrɪ Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn taá kɪ-na wʊpolo tɪʊ kʊm cɔgɪm dɪm ŋwaanɪ.
Abam balʊ na yɪ Wɛ nɔɔna tɪn, taá kɪ-na wʊpolo, kʊ wəli dɪ Wɛ tɪntʊŋna bam dɪ Dɩ
nijoŋnə bam. Wɛ mʊ di tɪʊ kʊm sarɪya, yɪ Dɩ pa abam bʊra.

[21] Wɛ malɛka kadoŋ kalʊ na tiini ka dana tɪn laan ma kwe kandwɛ kamunu nɪ nɔŋ-zɔŋɔ
na yɪ te tɪn. Ka ma dʊlɪ-kʊ ka yagɪ na-fara bam wʊnɪ yɪ ka wɪ:
«Baá kwe tʊ-kamunu Babilɔnɪ dɪ ba dʊlɪ ba yagɪ kʊntʊ doŋ mʊ,
yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ daa bá na kʊ je.
[22] Nɔɔna daa bá ta wʊ kʊ wʊnɪ
sɪ ba taa magɪ kwaanʊ naa ba taa leenə,
naa ba taa wui wi naa nabwaanʊ.
Gɔgɔ naa tɪtʊŋɪ dwi maama dɪ daa bá ta wʊ kʊ wʊnɪ,
yɪ nɔŋɔ kwəri dɪ daa bá ta zaŋɪ kʊ wʊnɪ.
[23] Min-zoŋo mini dɪ daa bá tarɪgɪ kʊ wʊnɪ.
Kadiri sɔɔ dɪ daa bá kɪ kʊ wʊnɪ.
Tʊ-kamunu Babilɔnɪ pipimpiinə bam dɛɛn mʊ yɪ lʊgʊ baŋa dɪdɛɛra yigə tiinə.
Kʊ maa ma kʊ liri kikiə yam kʊ ganɪ lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama.
[24] Kʊ na yɪ Wɛ nijoŋnə dɪ Wɛ nɔɔna balʊ maama ba na gʊ tɪn,
ba tʊʊnɪ dɪm zɪgɪ tɪʊ kʊm kʊntʊ yɪra nɪ mʊ.
Balʊ maama ba na gʊ lʊgʊ baŋa nɪ tɪn caa wú jəni tɪʊ kʊm kʊntʊ yuu nɪ mʊ.»

19

Nɔɔna na zuli Wɛ te Wɛ-sɔŋɔ nɪ tɪn

[1] Amʊ laan ma ni kwər-dɪa ka na nyɪ dɪ nɔn-kɔgɔ zanzan na ŋɔɔnɪ baŋa baŋa Wɛ-sɔŋɔ
nɪ ba wɪ:
«Aleluya. *
Vrɪm dɪ paarɪ-zulə dɪ dam yɪ dɪbam Tu Wɛ nyɪm mʊ.
[2] Dʟ sarɪya yam yɔɔrɪ lanyɪranɪ,
yɪ ya tɔgɪ cɪga.
Kʊ na yɪ ka-bor-zɔŋɔ kʊm,
Wɛ di kʊ sarɪya yɪ kʊ na cam,
dɪ kʊ na pɛ kʊ boorim kikiə yam jagɪ je maama ya cɔgɪ lʊgʊ baŋa tɪn.
Wɛ ma waarɪ-kʊ dɪ kʊ na gʊ Dʟ tɪntʊŋna bam tɪn ŋwaanɪ.»
[3] Ba daa ma ta ba wɪ:
«Aleluya.
Mini na di-kʊ tɪn,
kʊ nyʊa kam wú ta zaŋɪ mʊ taan,
sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.»
[4] Nakwa fiinle-bana bam dɪ wəənu tɪna tɪlʊ na ŋwɪ tɪn laan ma kuni doonə Wɛ yigə nɪ ba
zuli-Dʟ Dʟ paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ ba wɪ:
«Kʊ yɪ cɪga mʊ. Aleluya.»
[5] Kwərə kadoŋ laan ma ŋɔɔnɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm jəgə kam nɪ ka wɪ:
«Abam balʊ maama na yɪ Wɛ tɪntʊŋna tɪn,
taá zuli-na dɪbam Tu Wɛ.
Abam balʊ maama na kwarɪ-Dʟ tɪn,

kʊ na yɪ nɔn-kamunə dɪ nabwənə,
á taá zuli-DƖ.»
[6] Amʊ laan ma ni kwəri sɪ na nyɪ dɪ nɔn-kɔgɔ zanzan na ŋɔɔnɪ baŋa baŋa, yɪ kʊ dwana nɪ na-fara mʊ wuurə yɪ dʊa baga te. Kʊ maa ŋɔɔnɪ kʊ wɪ:
«Aleluya.
Dɪbam Tu, Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ mʊ te paarɪ.
[7] Pa-na dí taá kɪ wʊpolo dí cakɪ dí zuli Wɛ,
Pəlbu * wʊm kadiri dɪm maŋa laan na yi tɪn ŋwaanɪ.
O kaanɪ wʊm ti o yigə sɪ o zʊ-o.
[8] Ba kwe gwar-ŋʊnnʊ tɪlʊ na ba jɪgɪ digiru yɪ tɪ tiini tɪ nyɪɪna tɪn ba pa kaanɪ wʊm zʊ.»
Gwaarʊ tɪm kʊntʊ nan mʊ brɪ Wɛ nɔɔna bam kəm-laarʊ tɪm na yɪ te tɪn.
[9] Malɛka * kam laan ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Pʊpʊnɪ tɪntʊ n tiŋi: Kʊ na yɪ balʊ ba na bəŋi sɪ ba tɔgɪ ba di Pəlbu wʊm kadiri candiə kam tɪn, bantʊ jɪgɪ yu-yoŋo.»
Ka daa ma ta ka wɪ: «Nmʊ na ni kʊlʊ maama tɪn yɪ Wɛ kwərə mʊ, yɪ ka yɪ cɪga mʊ.»
[10] Amʊ ma kuni doonə ka yigə nɪ sɪ a zuli-ka. Ka ma ta ka wɪ: «Yɪ kɪ kʊntʊ. Amʊ dɪ yɪ Wɛ tɪntʊŋnʊ mʊ, nɪ nmʊ dɪ n ko-biə balʊ maama na brɪ nɪ ba tɔgɪ Zezi cɪga kam tɪn dɪ na yɪ te tɪn. N maŋɪ sɪ n zuli Wɛ mʊ.»
Kʊ yɪ Zezi cɪga kam kʊntʊ mʊ paɪ Wɛ nijoŋnə bam tɔɔlɪ DƖ kwərə kam.

Nɔɔnʊ na dɔgɪ sisəŋ-pwəŋə baŋa nɪ te tɪn

[11] Amʊ laan ma nii a na Wɛ-sɔŋɔ ni na pʊrɪ. A ma na sisəŋ-pwəŋə. Wʊlʊ na dɔgɪ ka baŋa nɪ tɪn yɪrɪ mʊ ‹Wʊ-dɪdʊa Tu› dɪ ‹Cɪga Tu›. O na di nɔɔna sarɪya dɪ o na kwəri o jaanɪ jara te tɪn yɔɔrɪ kʊ tɔgɪ cɪga mʊ. [12] O yiə maa sɪɪnɪ nɪ min-vʊgʊ te. Səbu-sɪŋa yipwi zanzan ma pu o yuu nɪ. Yɪrɪ dɪdoŋ ma pʊpʊnɪ o yɪra nɪ, yɪ nɔɔn-nɔɔnʊ yəri-dɪ, kʊ na daɪ o tɪtɪ yɪranɪ. [13] Gwar-dɪdɔrɔ kʊlʊ o na zʊ tɪn ma bugi dɪ jana. Ba maa bə-o nɪ ‹Wɛ Bɪtara kam›. [14] Wɛ-sɔŋɔ pamaŋ-kɔgɔ kʊm ma pu o kwaga. Ba ma dɔgɪ sise-pwəənu baŋa nɪ, yɪ ba zʊ gwar-pwəənu tɪlʊ na lana yɪ tɪ ba jɪgɪ digiru tɪn. [15] Sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na tiini kʊ jɪgɪ ni tɪn maa nuŋi o ni nɪ. O nan wʊ́ ma-kʊ o kɪ jara dɪ lʊgʊ baŋa dwi tiinə bam maama o wanɪ, yɪ o daarɪ o taa te-ba dɪ dam. O ma wʊ́ pa Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ ban-zɔŋɔ kʊm tiini kʊ ba ba baŋa, nɪnɛɛnɪ o kanɪ tiu-biə mʊ sɪ o ma kɪ sana te. [16] Yɪrɪ dɪdoŋ ma pʊpʊnɪ o gwar-dɪdɔrɔ kʊm yɪra nɪ dɪ o cwe nɪ dɪ wɪ: ‹Pwa maama Pɛ, dɪ yum tiinə maama Yuutu›.
[17] Amʊ laan ma na malɛka * kadoŋ ka na zɪgɪ wɪa kam tɪtarɪ nɪ. Ka ma tɔɔlɪ dɪ kwər-dɪa ka ta dɪ duurə dɪ kalwəənu dɪ zunə balʊ maama na di nwana tɪn ka wɪ: «Ba-na á la daanɪ á di Wɛ candi-fara kam. [18] Ba-na á di pwa ya-nwana, dɪ pamaŋ-dɪdɛɛra dɪ nɔn-bɪbɛ kʊ wəli dɪ sise dɪ sɪ diinə bam dɪ nwana, dɪ nɔɔna dwi maama, kʊ na yɪ gambɛ dɪ balʊ na te ba tɪtɪ tɪn dɪ, kʊ wəli dɪ nɔn-kamunə dɪ nabwənə dɪ nwana.»
[19] Amʊ ma daarɪ a na varɪm wʊm dɪ lʊgʊ baŋa pwa bam maama dɪ ba pamaŋ-kɔgɔ kʊm na lagɪ daanɪ, sɪ ba kɪ jara dɪ wʊlʊ na dɔgɪ sisəŋə kam baŋa nɪ tɪn dɪ o pamaŋ-kɔgɔ kʊm. [20] Ba ma ja varɪm wʊm ba vɔ, dɪ wʊlʊ na brɪ nɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu yɪ o yagɪ o daɪ tɪn. Wʊntʊ ya mʊ kɪ wo-kɪnkagɪla dayigə varɪm wʊm yigə nɪ o ma o ganɪ balʊ na jɪgɪ varɪm wʊm nyɪnyʊgʊ yɪ ba zuli o kamɔgɔ kʊm tɪn. Ba ma kwe bantʊ bale ŋʊnnɪ ba ja vu ba dɪ

min-nɪnɪʊ wʊnɪ. Kʊ yɪ ciribi mim mʊ. [21] Wʊlʊ na dɔgɪ sisəŋə kam yuu nɪ tɪn maa ma sʊ-lɔŋɔ kʊlʊ na nuŋi o ni nɪ tɪn o gʊ pamaŋ-kɔgɔ kʊlʊ maama na daarɪ tɪn. Zunə balʊ maama na di nwana tɪn ma ba ba di ba ya-nwana yam ba su.

20

Ba kɪ sʊtaanɪ pɪɪna digə nɪ bɪna mʊrʊ

[1] Amʊ laan ma na malɛka * kadoŋ ka na nuŋi Wɛ-sɔŋɔ ka maa tu lʊgʊ baŋa. Ka maa ze borbu sɪ ka ma pʊrɪ goŋ-canluŋu kʊm ni dɪm, yɪ ka kwəri ka ze capʊn-zɔŋɔ. [2] Ka ma ja prənyoŋ-kɪnkagɪlɪ dɪm ka vɔ, sɪ ka ja vu ka dɪ goŋ-canluŋu kʊm wʊnɪ, sɪ kʊ taa wʊ dáanɪ bɪna mʊrʊ. Prənyoŋo kʊm kʊntʊ mʊ yɪ bɪsankwɪa kalʊ na maŋɪ ka wʊra faŋa faŋa tɪn. Kantʊ kam mʊ yɪ vwa-nyɪna pɛ, yɪ ka kwəri ka yɪ sʊtaanɪ * tɪtɪ. [3] Malɛka kam ma dɪ-kʊ goŋ-canluŋu kʊm wʊnɪ ka pɪ. Ka ma daarɪ ka kwəni bɔɔnɪ dɪm ni, sɪ kʊ yɪ wanɪ kʊ nuŋi kʊ daa ganɪ lʊgʊ baŋa dwi tiinə bam, sɪ kʊ vu kʊ yi bɪna mʊrʊ kʊm na wʊ́ ti tɪn. Maŋa kam kʊntʊ na kɛ, kʊ maŋɪ sɪ ba bwəli-kʊ ba yagɪ maŋa fɪnfɪɪn yɪranɪ.

[4] Amʊ ma daarɪ a na paarɪ jangwaanʊ yɪ nɔɔna je tɪ baŋa nɪ. Wɛ ma pa-ba dam sɪ ba di nɔɔna taanɪ. A ma daarɪ a na ba na goni balʊ yuni Zezi cɪga kam dɪ Wɛ kwərə kam tɔɔlɪm ŋwaanɪ tɪn jwəəru Wɛ tee nɪ. Bantʊ mʊ yɪ balʊ na wʊ sɛ ba zuli varɪm wʊm naa o kamɔgɔ kʊm tɪn. Ba nan wʊ sɛ ba kɪ varɪm wʊm nyɪnyʊgʊ kʊm ba trə nɪ naa ba jɪa nɪ. Ba ma joori ba bi ba na ŋwɪa, yɪ ba tɔgɪ ba di paarɪ dɪ Zezi Krisi sɪ kʊ yi bɪna mʊrʊ.

[5] Twa biim dɪm kʊntʊ mʊ yɪ dɪlʊ na dɛ yigə dɪ kɪ tɪn. (Twa balʊ maama na daarɪ tɪn ta wʊ bi maŋa kam kʊntʊ nɪ. Bɪna mʊrʊ kʊm na tu kʊ ba kʊ kɛ mʊ bantʊ dɪ laan wʊ́ bi.)
[6] Balʊ maama na tɔgɪ ba wəli dayigə twa biim dɪm wʊnɪ tɪn jɪgɪ yu-yoŋo, yɪ baá ta yɪ Wɛ tɪtɪ nɔɔna. Tʊʊnɪ dɪlʊ na lagɪ dɪ kɪ bɪle tɪn daa bá ja-ba. Bantʊ wʊ́ ta zɪgɪ Wɛ dɪ Zezi Krisi yigə nɪ mʊ ba zuli-ba, yɪ baá tɔgɪ dɪ Zezi ba di paarɪ sɪ kʊ yi bɪna mʊrʊ kʊm.

Ba cɔgɪ sʊtaanɪ dam maama

[7] Bɪna mʊrʊ kʊm na tu kʊ kɛ, ba laan wʊ́ bwəli sʊtaanɪ * ba yagɪ, sɪ dɪ nuŋi goŋ-canluŋu kʊm ba na pɪ-dɪ da tɪn wʊnɪ. [8] Dɪ ma wʊ́ vu dɪ ganɪ dwi tiinə balʊ na wʊ lʊgʊ baŋa je sɪm maama nɪ tɪn. Tɪɪnɪ dɪm kʊntʊ yɪra mʊ yɪ Gɔgɪ dɪ Magɔgɪ. *f1 * Sʊtaanɪ ma wʊ́ pa ba la daanɪ sɪ ba kɪ jara, yɪ ba kɔgɔ kʊm nɔn-biə wʊ́ ta dagɪ nɪ bugə ni kasʊllʊ na yɪ te tɪn. [9] Ba ma wʊ́ nuŋi lʊgʊ baŋa je maama nɪ ba vu ba gilimi Wɛ nɔɔna bam kɔgɔ kʊm na lagɪ daanɪ mɛ tɪn. Tɪʊ kʊm kʊntʊ mʊ yɪ kʊlʊ Wɛ na soe zanzan tɪn. Mini laan ma nuŋi wɛyuu nɪ dɪ ba dɪ cɔgɪ Wɛ dʊna bam kɔgɔ kʊm maama. [10] Ba ma daarɪ ba dʊlɪ sʊtaanɪ na ganɪ-ba tɪn ba dɪ min-nɪnɪʊ kʊlʊ na jɪgɪ ciribi tɪn wʊnɪ. Kʊntʊ mʊ yɪ min-nɪnɪʊ kʊlʊ ba na maŋɪ ba dɪ varɪm wʊm dɪ wʊlʊ na brɪ nɪ o yɪ Wɛ nijoŋnu yɪ o yagɪ o daɪ tɪn ba yagɪ kʊ wʊnɪ tɪn. Ba maama wʊ́ ta wʊ mini dɪm wʊnɪ ba yaarɪ wɪa dɪ tɪtɪɪ maama mʊ, sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

Wɛ na wʊ́ di nɔɔna sarɪya DL ma kweeli te tɪn

[11] Amʊ daa ma na paarɪ jangɔŋ-kamunu kʊlʊ na yɪ napoŋo tɪn dɪ wʊlʊ na je kʊ baŋa nɪ tɪn. Tɪga baŋa dɪ wɛyuu maama ma duri tɪ kɛ o yigə nɪ, yɪ tɪ daa tərə. [12] Amʊ ma na balʊ na tɪgɪ tɪn, dɪdɛɛra dɪ nabwənə maama, ba zɪgɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm yigə nɪ. Ba ma puri

twaanʊ sɪ ba nii. Ba ma daarɪ ba puri tɔnɔ kʊlʊ na yɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa kam tɔnɔ kʊm tɪn. Ba ma di twa bam taanɪ sɪ kʊ maŋɪ dɪ ba na kɪ kʊlʊ tɪn, nɪnɛɛnɪ kʊ na pʊpʊnɪ kʊ tiŋi twaanʊ tɪm wʊnɪ te tɪn. [13] Curu dɪ tʊʊnɪ ma yagɪ balʊ dɪ na jaanɪ tɪn. Na-fara bam dɪ ma pa twa balʊ na maŋɪ ba wʊnɪ tɪn cwəŋə sɪ ba nuŋi. Ba ma di twa bam kʊntʊ maama sarɪya sɪ kʊ maŋɪ dɪ ba na kɪ kʊlʊ tɪn. [14] Ba laan ma ja Tʊʊnɪ dɪ Curu ba dʊlɪ ba dɪ min-nɪnɪʊ kʊm wʊnɪ. Min-nɪnɪʊ kʊm kʊntʊ yɪ tʊʊnɪ bɪle tu mʊ. [15] Nɔɔnʊ wʊlʊ maama yɪrɪ na maŋɪ dɪ wʊ pʊpʊnɪ dɪ kɪ Wɛ ŋwɪ-dʊŋa tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn, baá dʊlɪ kʊntʊ tu ba dɪ min-nɪnɪʊ kʊm kʊntʊ wʊnɪ mʊ.

21

Zan na nɛ lʊ-dʊŋʊ te tɪn

[1] Amʊ laan ma na wɛyuu-dʊŋʊ dɪ tɪ-dʊŋa. Dayigə wɛyuu kʊm dɪ dayigə tɪga baŋa kam ma kɛ, yɪ na-fara dɪ daa tərə. [2] Amʊ ma daarɪ a na Wɛ tɪtɪ tɪʊ kʊm kʊ yɪrɪ na yɪ Zeruzalɛm nadʊŋʊ tɪn. Kʊ ma nuŋi wɛyuu Wɛ tee nɪ kʊ maa tu lʊgʊ baŋa. Wɛ ma kwɛ-kʊ lanyɪranɪ nɪ kaanɪ na ti o yigə sɪ o zʊ barʊ te tɪn. [3] Amʊ ma ni kwər-dɪa na ŋɔɔnɪ paarɪ jangɔŋɔ kʊm seeni ka wɪ: «Wɛ tɪtɪ sɔŋɔ laan mʊ wʊ nabiinə tɪtarɪ nɪ. Dʊ nan wʊ́ ta wʊra dɪ ba, yɪ baá ta yɪ Dʊ nɔɔna. Wɛ tɪtɪ wʊ́ ta wʊ ba tee nɪ yɪ Dʊ nii-ba. [4] Wɛ wʊ́ guguni ba yi-na maama. Tʊʊnɪ dɪ wʊ-cɔgɔ dɪ kərə dɪ yaara daa bá ta wʊra. Dayigə wo-dwəənu tɪm kɛ.»

[5] Wʊlʊ na je paarɪ jangɔŋɔ kʊm baŋa nɪ tɪn laan ma ta o wɪ: «Nii, amʊ laan pɛ wəənu maama ji wo-dʊnnʊ mʊ.»

O daa ma ta dɪ amʊ o wɪ: «Pʊpʊnɪ wəənu tɪntʊ n tiŋi, bɛŋwaanɪ taanɪ dɪntʊ yɪ cɪga mʊ yɪ dɪ maŋɪ sɪ nɔɔna sɛ-dɪ.»

[6] O ma daarɪ o wɪ: «Wəənu tɪm kɪ tɪ ti. Amʊ mʊ yɪ pulim dɪ gurim. Amʊ nan ta mʊ yɪ dayigə tu dɪ tiim tu. Na-nyɔm na jɪgɪ wʊlʊ maama, amʊ wʊ́ pa kʊntʊ tu nyɔ buli-yi dɪlʊ na na paɪ ŋwɪa tɪn zaanɪ. [7] Wʊlʊ maama na wanɪ balɔrɔ tɪn mʊ wʊ́ joŋi wo-laarʊ tɪm kʊntʊ. Amʊ Wɛ wʊ́ ta nii-o, yɪ o taa yɪ a bu. [8] Kʊ daarɪ, kʊ na yɪ balʊ na kwarɪ cam tɪn, dɪ balʊ na pipiri ba kwaga ba ya Zezi tɪn, dɪ balʊ na kɪ wo-zɔɔna, dɪ balʊ na yɪ nɔn-gʊra, dɪ balʊ na boori tɪn, kʊ wəli dɪ liri kərə, dɪ balʊ na kaanɪ jwənə tɪn, kʊ wəli dɪ vwa-nyɪna dwi maama, bantʊ jəgə mʊ yɪ min-nɪnɪʊ kʊlʊ ciribi na di kʊ wʊnɪ tɪn. Kʊntʊ mʊ yɪ tʊʊnɪ bɪle tu.»

Zeruzalɛm nadʊŋʊ kʊm na yɪ te tɪn

[9] Malɛka * kadoŋ laan ma ba amʊ te. Ka nuŋi malɛsɪ sɪrpɛ sɪm wʊnɪ mʊ, sɪlʊ na jɪgɪ zwɪ sɪrpɛ sɪm dɪ sɪ wʊ yaara yarpɛ yalʊ na lagɪ ya ba ya kɪ ya ma kweeli tɪn. Ka ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Ba, sɪ a brɪ-m ka-dʊʊrʊ wʊlʊ na yɪ Pəlbu * wʊm kaanɪ tɪn.»

[10] Malɛka kam na tagɪ kʊntʊ tɪn, Wɛ Joro * kʊm ma ba amʊ te dɪ dam, yɪ ka ja-nɪ ka vu pu-zɔŋɔ kʊlʊ na yɪ baŋa baŋa tɪn yuu. Ka ma brɪ-nɪ Wɛ tɪtɪ tɪʊ kʊm, kʊ yɪrɪ na yɪ Zeruzalɛm yɪ kʊ nuŋi wɛyuu Wɛ te kʊ bɪɪnɪ lʊgʊ baŋa tɪn. [11] Wɛ paarɪ-zulə yam ma pa tɪʊ kʊm nyɪɪnɪ lanyɪranɪ, nɪ kandwɛ-ŋʊnɪ * dɪlʊ yɪrɪ na yɪ Zasɪpɪ yɪ dɪ nyɪɪnɪ pɪlɪ pɪlɪ nɪ niu na nyɪɪnɪ te tɪn. [12] Kəbri-kamunu kʊlʊ na dwara tɪn ma lɔ kʊ kaagɪ tɪʊ kʊm. Kəbrə kam maa jɪgɪ niə fugə-yale. Wɛ malɛsɪ fugə-sɪle maa zɪgɪ niə yam kʊntʊ dɪdʊa dɪdʊa nɪ.

Yisɪrayɛlɪ * tiinə dwi fugə-bɪle kʊm yɪra ma pʊpʊnɪ niə yam baŋa nɪ. [13] Tɪʊ kʊm sɛ sɪm maama jɪgɪ niə yatɔ yatɔ mʊ. Yatɔ yɔɔrɪ wa-puli seeni. Yatɔ maa wʊ wa-puli jagwiə seeni. Yatɔ maa wʊ wa-puli jazɪm seeni. Yatɔ maa daarɪ ya wʊ wa-zʊʊrɪ seeni. [14] Tɪʊ kʊm kəbrə kam kuri ma cwi kandwa-pulwaarʊ fugə-tɪle baŋa nɪ. Pəlbu wʊm tɪntʊŋna fugə-bale bam yɪra ma pʊpʊnɪ pulwaarʊ tɪm kʊntʊ yɪra nɪ.

[15] Malɛka kalʊ na ŋɔɔnɪ dɪ amʊ tɪn maa ze səbu-sɪŋa nacəgə sɪ ka ma maŋɪ tɪʊ kʊm na maɪ te tɪn, dɪ kʊ niə yam dɪ kʊ kəbrə kam dɪ na maɪ te tɪn. [16] Tɪʊ kʊm sɛ sɪna sɪm maama mara sɪ mara mʊ. Malɛka kam ma kwe ka nacəgə kam ka ma maŋɪ tɪʊ kʊm. Kʊ saŋa maama dwarɪm maa yɪ kilomɛtra mʊrr-tɪle dɪ biə yale (2.200). *f2 * Kʊ sɛ sɪm dɪ kʊ wɛyuu maama dwarɪm maɪ daanɪ mʊ. [17] Ka ma daarɪ ka ma ka jɪŋa ka maŋɪ tɪʊ kʊm kəbrə kam. Ka yɪ kantɪa kuni bi dɪ fiinna-bɪna mʊ (144). Malɛka kam na maŋɪ te tɪn yɪ bɪdwɪ mʊ dɪ nabiinu na maŋɪ kantɪa te tɪn. [18] Ba lɔgɪ kəbrə kam dɪ kandwa-ŋʊna yalʊ yɪrɪ na yɪ Zasɪpɪ tɪn mʊ. Kʊ daarɪ ba lɔgɪ tɪʊ kʊm tɪtɪ dɪ səbu-sɪŋa kalʊ na tiini ka lana fasɪ nɪ niu na nyɪɪnɪ te tɪn mʊ. [19-20] Kandwa-pulwaarʊ tɪlʊ tɪʊ kʊm kəbrə kam na cwi tɪ baŋa nɪ tɪn, ba mɛ kandwa-ŋʊna * dwi maama mʊ ba ma pʊpʊrɪ tɪ yɪra. Pulɔrɔ maama jɪgɪ kʊ kandwɛ-nyɪnʊ mʊ, yɪ ya yɪra mʊ tɪntʊ:

1. Zasɪpɪ 2. Safiirɪ
3. Kalɪsɪdʊanɪ 4. Emɛrɔdɪ
5. Sardonisi 6. Sardʊanɪ
7. Krisolidi 8. Bɛrili
9. Topazɪ 10. Krisopasɪ
11. Yasintɪ 12. Amɛtisi.

[21] Kʊ daarɪ ba mɛ kandwa-ŋʊna yalʊ yɪrɪ na yɪ pɛɛrɪlɪ tɪn mʊ ba kɪ tɪʊ kʊm niə fugə-yale yam bwəəru tɪm. Kʊ bwəəru tɪm maama yɪ pɛɛrɪlɪ dɪdʊa dɪdʊa mʊ ba mɛ ba kɪ. Tɪʊ kʊm pɪmpalɪ dɪm maa yɪ səbu-sɪŋa kalʊ na tiini ka lana nɪ niu na nyɪɪnɪ te tɪn.

[22] Amʊ ma na nɪ Wɛ-digə təri tɪʊ kʊm wʊnɪ, bɛŋwaanɪ Dam-fɔrɔ Tu Baŋa-Wɛ tɪtɪ dɪ Pəlbu wʊm mʊ wʊra yɪ nɔɔna zuli-ba. [23] Ba daa ba lagɪ sɪ wɪa dɪ cana daa ta zəŋi tɪʊ kʊm baŋa nɪ, Wɛ paarɪ-zulə yam paɪ tɪʊ kʊm jɪgɪ pooni, yɪ Pəlbu wʊm dɪ paɪ kʊ jɪgɪ pooni. [24] Lʊgʊ baŋa dwi tiinə maama wʊ́ taa ŋwɪ pooni dɪm kʊntʊ wʊnɪ. Lʊgʊ baŋa pwa bam ma wʊ́ ja ba jɪjɪgɪrʊ ba ba ba kɪ tɪʊ kʊm wʊnɪ. [25] Dɛ maama ba ma daa bá pɪ tɪʊ kʊm niə yam, bɛŋwaanɪ tɪga daa bá yi jəgə kam kʊntʊ nɪ. [26] Ba ma wʊ́ kwe lʊgʊ baŋa dwi tiinə zulə dɪ ba jɪjɪgɪrʊ maama ba ja ba ba kɪ da. [27] Kʊ daarɪ kʊlʊ maama na jɪgɪ digiru tɪn bá zʊ kʊ wʊ. Nɔɔnʊ wʊlʊ maama na kɪ wo-zɔɔna tɪn dɪ wʊlʊ maama na yɪ vwa-fɔrʊ tɪn bá zʊ kʊ wʊ. Balʊ yɪra na pʊpʊnɪ ya tiŋi Pəlbu wʊm ŋwɪa tɔnɔ kʊm wʊnɪ tɪn yɪranɪ má mʊ wʊ́ zʊ tɪʊ kʊm kʊntʊ wʊ.

22

[1] Malɛka kam ma daarɪ ka brɪ-nɪ bu-tʊla kalʊ na na paɪ ŋwɪa tɪn. Na bam tiini ba lana yɪ ba nyɪɪnɪ nɪ niu te. Bu-tʊla kam na bam maa burə ba nuŋi Wɛ dɪ Pəlbu wʊm paarɪ jangɔŋɔ kʊm tee nɪ ba duri tɪʊ kʊm tɪtarɪ nɪ. [2] Tiu kʊlʊ biə na paɪ ŋwɪa tɪn maa zɪgɪ bu-tʊla kam jazɪm dɪ jagwiə nɪ. Tiu kʊm kʊntʊ maa yəni kʊ ləri biə kuni fugə-bɪle bɪm maama wʊnɪ. Cana maama wʊnɪ kʊ ləri biə mʊ. Kʊ vɔɔrʊ tɪm ma maɪ kʊ sooni lʊgʊ baŋa

dwi tiinə yɪ ba naɪ yazurə. [3] Woŋo kʊlʊ maama Wɛ na culi tɪn daa təri tɪʊ kʊm kʊntʊ wʊnɪ. Wɛ dɪ Pəlbu wʊm paarɪ jangɔŋɔ kʊm mʊ wʊ́ ta wʊ tɪʊ kʊm wʊnɪ, yɪ Dʟ tɪntʊŋna bam zuli-Dʟ. [4] Baá ta naɪ Wɛ yibiyə, yɪ Dʟ yɪrɪ dɪm wʊ́ pʊpʊnɪ ba trə nɪ. [5] Tɪga daa bá yi tɪʊ kʊm nɪ. Ba bá ta lagɪ kanɪɪ sɪ sɪ taa zəŋi pooni, naa wɪa dɪ. Bɛŋwaanɪ Yuutu Baŋa-Wɛ tɪtɪ wʊ́ ta yɪ pooni Dʟ pa-ba. Baá ta tɔgɪ ba di paarɪ sɪ kʊ taa ve maŋa kalʊ na ba ti tɪn.

[6] Malɛka kam daa ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Taanɪ dɪntʊ maama yɪ cɪga mʊ, dɪ maŋɪ sɪ nɔɔna sɛ-dɪ. Yuutu Baŋa-Wɛ mʊ yɪ dɪlʊ na zəni Dʟ nijoŋnə bam dɪ Dʟ Joro * kʊm yɪ ba tɔɔlɪ Dʟ kwərə kam tɪn. Dɪntʊ mʊ tʊŋɪ Dʟ malɛka sɪ ka ba ka brɪ Dʟ nɔɔna bam, sɪ ba lwarɪ kʊlʊ na lagɪ kʊ kɪ lele tɪn.»

Zezi ma bɪɪnɪ lele

[7] Cəgi-na, Zezi tagɪ o wɪ: «Amʊ ma bɪɪnɪ lele. Balʊ na sɛ Wɛ kwərə kalʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ tɪn jɪgɪ yu-yoŋo.»

[8] Amʊ Zan mʊ sɪɪnɪ a ni wəənu tɪm kʊntʊ, yɪ a kwəri a na-tɪ. Kʊ maama na tu kʊ ba kʊ ti tɪn, a laan ma kʊni doonə malɛka kalʊ na brɪ-nɪ wəənu tɪm kʊntʊ tɪn yigə nɪ sɪ a zuli-ka. [9] Ka ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Yɪ kɪ kʊntʊ. Amʊ yɪ Wɛ tɪntʊŋnʊ mʊ, nɪ nmʊ dɪ n ko-biə balʊ na tɔɔlɪ Wɛ kwərə kam tɪn dɪ balʊ maama na sɛ kʊlʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ tɪn dɪ na yɪ te tɪn. N maŋɪ sɪ n zuli Wɛ mʊ.»

[10] Ka daa ta ma ta dɪ amʊ ka wɪ: «Yɪ zaŋɪ n səgi Wɛ kwərə kalʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ tɪn, pa nɔɔna lwarɪ-ka. Bɛŋwaanɪ maŋa yiə sɪ wəənu tɪm kʊntʊ sɪɪnɪ tɪ kɪ. [11] Kʊntʊ,

wʊlʊ maama na kɪ balɔrɔ tɪn,
o dɪ nan ve yigə dɪ o tɪtʊŋ-balwaarʊ.
Wʊlʊ maama na kɪ wo-digiru tɪn,
o dɪ nan ve yigə dɪ o wo-digiru kəm.
Kʊ daarɪ wʊlʊ na sɛ o kɪ lanyɪranɪ tɪn,
o tiini o kwaanɪ o taa kɪ lanyɪranɪ.
Wʊlʊ na yɪ Wɛ nɔɔnʊ tɪn,
o tiini o kwaanɪ sɪ o taa kɪ Wɛ wʊbʊŋa na lagɪ te tɪn mʊ.»

[12] Cəgi-na, Zezi tagɪ o wɪ: «A ma bɪɪnɪ lele. A na tuə, a laan wʊ́ pa nɔɔnʊ maama ŋwɪɪrʊ tɪlʊ na maŋɪ dɪ o tɪtʊŋa tɪn.

[13] Amʊ mʊ yɪ pulim dɪ gurim.
Amʊ ta mʊ yɪ dayigə tu dɪ kwaga tu,
amʊ mʊ pulə yɪ a gurə.»

[14] Balʊ na zarɪ ba gwaarʊ ba pa tɪ pɪɪrɪ parɪ parɪ tɪn jɪgɪ yu-yoŋo. Bantʊ jɪgɪ cwəŋə sɪ ba di tiu kʊlʊ biə na paɪ ŋwɪa tɪn, yɪ ba kwəri ba jɪgɪ cwəŋə sɪ ba zʊ Wɛ tɪtɪ tɪʊ kʊm wʊ. [15] Kʊ daarɪ, balʊ na wʊ́ maŋɪ tɪʊ kʊm cicwəŋə nɪ tɪn mʊ yɪ balʊ na kɪ wo-zɔɔna dɪ liri kərə, kʊ wəli dɪ balʊ na boori tɪn, dɪ balʊ na yɪ nɔn-gʊra tɪn, dɪ balʊ na kaanɪ jwənə tɪn, kʊ wəli dɪ balʊ na soe vwa-fɔm yɪ ba kɪ vwan kikiə tɪn.

[16] Zezi tagɪ o wɪ: «Amʊ mʊ tʊŋɪ a malɛka sɪ ka ba ka brɪ abam balʊ na yɪ amʊ kɔgɔ kʊm nɔɔna tɪn wəənu tɪntʊ maama. Amʊ yɪ wʊlʊ kuri na nuŋi Pɛ Davidi * dwi dɪm wʊnɪ tɪn. Amʊ yɪ tɪtɪɪtɪ calɪcʊa kalʊ yɪrɪ na yɪ naŋɔgɔ yɪ ka nyɪɪnɪ tɪn.»

[17] Wɛ Joro * kʊm dɪ Zezi nɔn-kɔgɔ kʊm na nyɪ nɪ o ka-dʊʊrʊ te tɪn ma ta ba wɪ: «Nan ba.»
Wʊlʊ maama na ni kwərə kantʊ tɪn, sɪ o dɪ ta nɪ: «Nan ba.»
Na-nyɔm na jɪgɪ wʊlʊ maama tɪn, sɪ o ba. Wʊlʊ maama na lagɪ sɪ o nyɔ na balʊ na paɪ ŋwɪa tɪn, sɪ o ba o joŋi o nyɔ zaanɪ.
[18] Amʊ Zan nan lagɪ a kaanɪ balʊ maama na cəgi wəənu tɪlʊ na pʊpʊnɪ tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ yɪ tɪ yɪ Wɛ kwərə tɪn. Nɔɔnʊ na wəli woŋo tɔnɔ kʊntʊ taanɪ dɪm wʊnɪ, Wɛ wʊ́ pa o na yaara yalʊ tɔnɔ kʊm na brɪ tɪn. [19] Nɔɔnʊ wʊlʊ nan na lɪ woŋo tɔnɔ kʊntʊ wʊnɪ dɪ o yagɪ tɪn, Wɛ wʊ́ lɪ o dɪ yigə Dɩ yagɪ, sɪ o yɪ da o di tiu kʊlʊ biə na paɪ ŋwɪa tɪn naa o tɔgɪ o zʊ Wɛ tɪtɪ tɪʊ kʊm wʊ nɪ tɔnɔ kʊntʊ na brɪ te tɪn.
[20] Wʊlʊ na zɪgɪ wəənu tɪm kʊntʊ cɪga kam kwaga nɪ tɪn mʊ tɛ o wɪ: «Kʊ yɪ cɪga mʊ. A ma bɪɪnɪ lele.»
Amina. * Dí Yuutu Zezi, nan ba.
[21] Dɪbam Yuutu Zezi yu-yoŋo kʊm wʊ́ ta wʊ abam maama tee nɪ. [20:8]

[20:8] Yɪra yam kʊntʊ brɪ nɪ ba yɪ Wɛ dʊna mʊ.
\f2 21:16 Kilomɛtra 2.200 yɪ sɪtadiya mʊrr-fugə-tɪle (12.000).

Wɛ tɔnɔ kʋm bɪtarbiə na brɪ kʋlʋ tɪn

Adam mʋ yɪ dayigə nɔɔnʋ. Wɛ mɛ tɪga tɪɪrʋ mʋ Dl mɔ-o. Dl ma daarɪ Dl lɪ Adam saŋa kuə Dl ma kɪ o kaanɪ **Awa**. Ba dayigə biə bam mʋ yɪ Kayin dɪ Abɛlɪ.
Adam dɪ o kaanɪ wʋm ma vɪn Wɛ ni yɪ ba kɪ lwarɪm. Kʋntʋ mʋ pɛ nɔɔna balʋ maama na saŋɪ Adam kwaga tɪn dɪ kɪ lwarɪm. Kʋ nan yɪ Zezi ŋwaanɪ mʋ nɔɔna balʋ maama na sɛ-o tɪn wʋ́ na vrɪm lwarɪm wʋnɪ. Kʋntʋ mʋ te ba wɪ, Zezi mʋ yɪ Adam wʋlʋ na kweeli tɪn (1Korɛntɪ 15:45).

Abɛlɪ yɪ Kayin nyaanɪ mʋ. Á wʋ́ na yigə nɪ, ba na ŋɔɔnɪ Kayin woŋo jəgə kalʋ nɪ tɪn.

Abraham yɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə bam nabaarʋ mʋ. Wɛ dɛɛn pɛ o nuŋi o tɪtɪ tɪʋ nɪ sɪ o vu jəgə kalʋ Dl na goni ni dɪd-o nɪ, Dl wʋ́ pa o dwi tiinə puli sɪ ba ta te-ka tɪn. Abraham sɛ Wɛ ni yɪ o vu o yi jəgə kam kʋntʋ, ka yɪrɪ zɪm mʋ yɪ Yisɪrayɛlɪ. O ma beeri tɪʋ kʋm kʋntʋ wʋnɪ taan, yɪ o ya daa ta ba jɪgɪ jəgə sɪ o taa te.
Wɛ dɛɛn dɛ yigə Dl go ni dɪ Abraham Dl wɪ, o dɪ o dwi tiinə wʋ́ ta yɪ Dl tɪtɪ nɔɔna, yɪ Dl wʋ́ ta nii ba baŋa nɪ, sɪ bantʋ dɪ taa sɛ Dl ni. Dl ma go ni sɪ baá ta te tɪʋ kʋm maŋa maama.
Abraham dɛɛn na kɪ o wʋ-dɪdʋa dɪ Wɛ tɪn, kʋ pɛ o ji balʋ maama dɪ na kɪ ba wʋ-dɪdʋa dɪ Wɛ tɪn nabaarʋ (Rom 4:11).
Abraham kaanɪ yɪrɪ mʋ **Sara**. Ba maama dɛɛn kwɪn zanzan yɪ ba ta ba jɪgɪ bu. Wɛ ma kɪ wo-kɪnkagɪlɪ yɪ Dl pa ba lʋ bu. Ba ma pa bu wʋm yɪrɪ ba wɪ **Yizakɪ**.
Yizakɪ ma di kaanɪ o yɪrɪ mʋ **Rabɛka**. Wʋntʋ lʋgɪ biə bale mʋ ba na yɪ yuywa. Zɪmbaarʋ wʋm yɪrɪ mʋ Ezayu, o nyaanɪ yɪrɪ mʋ **Zakɔbɪ**. Kʋ loori ba na wʋ́ lʋ-ba tɪn, Wɛ maŋɪ Dl ta Dl wɪ, nyaanɪ wʋm wʋ́ ta yɪ kamunu o dwe o zɪmbaarʋ wʋm. Maŋa kadoŋ nɪ Ezayu kwe o nakwɪɪm pɛɛrɪ dɪm o ma ləni o nyaanɪ wʋm zʋŋa wʋdiu o di (Ebru 12:16).
Wɛ daa ma go ni dɪ Zakɔbɪ nɪ Dl na maŋɪ Dl go dɪ Abraham te tɪn. Dl ma daarɪ Dl pa Zakɔbɪ yɪrɪ dɪdoŋ Dl wɪ Yisɪrayɛlɪ. Kʋntʋ ŋwaanɪ mʋ ba yəni ba bəi Zwifə bam nɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə tɪn.
Zakɔbɪ dɪ o kaana bam ma lʋ bəkəri fugə-sɪle. Bantʋ mʋ yɪ Yisɪrayɛlɪ tiinə dwi fugə-bɪle kʋm nabaara. Ba yɪra yam mʋ tɪntʋ: Ruban, Simeyon, Leevi, Zuda, Dan, Nɛfitali, Gadɪ, Asɛɛrɪ, Yisakaarɪ, Zabulɔn, Zʋzɛfʋ, Bɛnzamɛn.
Brɪm Tɔnɔ 7:4-8 wʋnɪ ba mɛ Manasɪ na yɪ Zʋzɛfʋ bu tɪn dwi dɪm mʋ, ba ma ləni Dan dwi dɪm yuu nɪ.

Agaarı ya yı Abraham kaanı Sara gamba-kana mv. Sara na ba jıgı bu tın, o ma ta dı o barv wvm, sı o ta wvra dı o gambaa kam sı o lv bu o pa-o. O ma lv bu o yırı mv Yismayɛlı, o nan dai bu wvlv Wɛ na goni ni dı Abraham sı Dl pa-o tın. Yismayɛlı wv nɛ wəənu tılv Wɛ na goni ni sı Dl pa Abraham dwi tiinə tın. Sara tıtı laan ma lv Yizakı wvlv na yı bu wvm Wɛ na goni ni nı oó lv tın. Kv kwaga nı Sara banı zaŋı dı Agaarı yı o pa o barv wvm zəl-o dı o bu wvm ba sɔŋɔ nı. Agaarı ma vu o zvvrı Sinayi piu kvm jəgə nı. Maŋa zanzan na kɛ tın, kv yı piu kvm kvntv yuu nı mv Wɛ ŋɔɔnı dı Moyisi yı Dl pa-o Dl cullu tım. Kvntv ŋwaanı kv pvpvnı Galatı tɔnɔ pɔɔrım 4 wvnı kv wı, Agaarı na yı gambaa tın, kv yı nyınyvgv mv, kv ma brı Moyisi cullu tım na te nɔɔna nı gambɛ te, yı Zezi laan ba o lı-ba gambɛɛm dım wvnı tın.

Aarɔn yı Zakɔbı bu Leevi dwi tu mv. (Á wʊ́ na yigə nı,ba na ŋɔɔnı Leviti tiinə woŋo jəgə kalv nı tın.) O nyaanı maa yı Moyisi. Maŋa kalv Wɛ na pɛ Yisırayɛlı biə nuŋi Ezipi gambɛɛm wvnı tın, Moyisi dı Aarɔn mv jaanı nɔɔna bam ba nuŋi. Wɛ tıtı mv kuri Aarɔn sı o puli o ta yı kaanım tu o tvŋı o pa-Dl. Wɛ dɛɛn tagı Dl wı, Dl kaanım tiinə bam maama maŋı sı ba taa yı Aarɔn dwi tiinə mv.
Maŋa kadoŋ nı Yisırayɛlı tiinə ma vın sı ba sɛ Moyisi dı Aarɔn ni. Wɛ dɛɛn ma pa Aarɔn nacəgə kam kwi vɔɔrv, sı kv brı nı Wɛ mv pɛ-o dı o nyaanı wvm ni sı ba taa te Yisırayɛlı tiinə bam. Wɛ ma pa ba dɛɛn tiŋi-ka Wɛ ni-gonim daka kam wvnı, sı ba daa yı swe, sı ba taa sɛ ba yigə tiinə ni.

Aleluya, kv lagı kv ta nı, zuli-na Baŋa-Wɛ mv, dı Zwifə bam taanı.

Amina, kv lagı kv ta nı, kv yı cıga mv, naa, Wɛ wʊ́ pa kv ji kvntv, dı Zwifə bam taanı dım. Nɔɔnv na warı Wɛ, ba maama laan wʊ́ wəli daanı ba wı: «Amina», sı kv brı nı ba dı sɛ o na loori Wɛ te tın.
Brım Tɔnɔ 3:14 kvm wvnı ba bəŋi Zezi ba wı, wvlv yırı na yı «Amina» tın, Zezi na yı cıga tu tın ŋwaanı.

Azi: Azi-balaŋa dɛɛn yı tıv kvdoŋ mv, Rom tiinə dɛɛn mv te-kv. Tıv kvntv wvnı mv Wɛ kɔgɔ kuni bırpɛ dɛɛn wvra, ba na ŋɔɔnı tı woŋo Brım Tɔnɔ 2-3 kvm wvnı. Kv zım nan wv tıv kvlv ba na bəi nı Turiki tın wvnı mv, sı kv dai zım Azi kamunu kvm.

Babilɔnı dɛɛn yı tv-kamunu kvdoŋ yırı mv. Kv nɔɔna bam dɛɛn kı jara faŋa faŋa dı Yisırayɛlı tiinə yı ba wanı Yisırayɛlı nɔɔna bam. Ba ma ja ba nɔɔna zanzan ba vu ba ma kı gambɛ Babilɔnı nı bına fusırpɛ.

Brım Tɔnɔ kvm wvnı, ba tagı tıv kvlv yırı na yı Babilɔnı tın woŋo. Kv yı nyınyvgv mv kv brı tıv kvlv nɔɔna na gooni Wɛ tın.
1Pıyɛɛrı 5:13 kvm wvnı Babilɔnı waı kv brı Rom na yı tv-kamunu kantv maŋa kam nı tın.

<u>Balam</u> dɛɛn yı Wɛ nijoŋnu mv. Maŋa kalv Yisırayɛlı tiinə bam na nuŋi Ezipi ba ma ve Kanaan tın, Mvabı pɛ Balakı dɛɛn kı jara dı ba. O ma bəŋi Balam sı o ba o sɔɔlı sı kv cɔgı-ba. O ya dɛ yigə o vın, yı o daa joori o sɛ sı o vu. Wɛ ma wv sɛ sı o sɔɔlı-ba, ba na yı Dl nɔɔna tın ŋwaanı. Dl ma pa malɛka vu ka cı o cwəŋə. Balam nan ba na-ka, o bınaga kam mv nɛ malɛka kam, ka ma ba sɛ sı ka vu. O ma magı-ka zanzan, Wɛ ma pa ka ŋɔɔnı ka kaanı Balam dı kəm-balɔrɔ kvlv o na lagı o kı tın. Wɛ tɔn-dvŋv kvm wvnı ba wı, kv dɛɛn yı səbu-swənə ŋwaanı mv Balam sɛ o vu sı o sɔɔlı-ba. (2Pıyɛɛrı 2:15, Zudi 11, Brım Tɔnɔ 2:14)

<u>Bəkəri gonim</u>: Wɛ dɛɛn pɛ Zwifə bam ni sı ba go ba bəkəri, sı kv brı nı ba yı Wɛ nɔɔna. Kvntv, gwəŋə kam dɛɛn yı nyınyvgv mv kv na brı nı nɔɔnv wvm yı Zwifu mv. Wɛ nan brı Dl wv pɛ ni sı ba go kaana.

<u>Bɛnzamɛn</u> yı Zakɔbı bəkəri fugə-sıle sım wv dıdva mv. Wvntv mv yı o jıŋa bu.

<u>Ciciri</u> yı svtaanı kwaga tɔgına mv. Á wʊ́ na yigə nı, ba na ŋɔɔnı svtaanı woŋo jəgə kalv nı tın.

<u>Davidi</u> dɛɛn yı Yisırayɛlı Pa-farv mv. O yı Zuda dwi tu mv. O ko yırı mv Zese, Davidi mv yı o jıŋa bu. Kv loori ba na wʊ́ lı-o sı o ji pɛ tın, o ya yı nayırv mv. Davidi dɛɛn soe Baŋa-Wɛ zanzan, yı o panı le zanzan o ma zuli Wɛ. Le sım kvntv mv pvpvnı ləŋ-ŋwı tɔnɔ kvm wvnı. Davidi nan yı dıbam Pa-farv dı dí Nayır-ŋvm Zezi nyınyvgv mv. Wɛ nijoŋnə bam maŋı ba ta faŋa faŋa nı Vırnv wvm Wɛ na lagı Dl tvŋı tın wʊ́ ta yı Davidi dwi tu mv. Zezi nan sıını o yı Davidi dwi tu mv.

<u>Dwi-gɛ tiinə</u> bam yı nɔɔna balv maama na daı Zwifə tın mv. Zwifə bam dɛɛn kı tıira dı Wɛ na kuri bantv sı ba taa yı Dl nɔɔna tın mv. Ba ma daarı ba gooni dwi-gɛ tiinə balv maama na daarı tın, ba na ba jıgı Wɛ cullu tım sı ba ta tɔgı tın ŋwaanı.
Zezi nan na tu tın, o pvrı cwəŋə o pa Zwifə bam dı dwi-gɛ tiinə dı maama fɔgı ba lwarı Wɛ. (Efɛɛzı 2:14-16)

Eli dɛɛn yı Wɛ nijoŋnu mv. Zwifə bam ya bvŋı nı oó joori o ba kv loori Krisi wvm na wʊ́ ba tın mv.

Erɔdı yı pɛ wvdoŋ dı o biə yırı mv. Dayigə Erɔdı wvm dɛɛn mv yı Zwifə tıv kvm pɛ ba na lvgı Zezi maŋa kalv tın. Wvntv dɛɛn mv pɛ ba gv biə bam Betelıhɛm nı tın (Matiyu 2:16-18).
Wvntv biə bam dıdva dı dɛɛn mv tu o ba o di Galile paarı, o dı yırı mv Erɔdı Antipası. Wvntv mv pɛ ba go Zan yuu, yı o kwəri o di Zezi taanı.
Wvntv zımbaarv bu mv daa yı Erɔdı Agripa. Wvntv mv yaarı Zezi nɔɔna bam, yı o daarı o pa ba gv Zezi tıntvŋnv Zakı. Wvntv ta mv pɛ ba kı Pıyɛɛrı pıına digə nı. Kv kwaga nı mv Wɛ pɛ cam yi-o. Kanzwa mv di-o yı o tı bıdwı baŋa nı (Tıtvna Tɔnɔ 12).
Wvntv dı bu yırı mv Erɔdı Agripa bıle tu wvm. Tıtvŋa Tɔnɔ 25-26 wvnı mv ba ŋɔɔnı wvntv woŋo.

Ezayi dɛɛn yı Wɛ nijoŋnu kamunu mv. Bına biə yarpɛ kv na wʊ́ loori sı Zezi ba lvgv baŋa tın, Ezayi dɛɛn maŋı o ta wəənu tılv zanzan na wʊ́ ba tı kı-o tın.

Ezayu yı Zakɔbı zımbaarv mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te.

Ezipi yı tıv kvdoŋ yırı mv, kv na batwarı dı Yısırayɛlı.
Zwifə bam dɛɛn kı gambɛɛm tıv kvm kvntv nı bına biə yana mv. Wɛ laan ma tvŋı Moyisi sı o kı wo-kınkagıla zanzan o ma vrı-ba Ezipi pa-farv wvm jıŋa nı. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Moyisi woŋo jəgə kalv nı tın, Á wʊ́ na kv na yı te.

Farizıan tiinə yı Zwifə balv na brı ba tıtı nı ba tɔgı Wɛ cullu tılv Dl na pɛ Moyisi tın ba dwe ba donnə tın mv. Ba ma ta zaası nɔɔna sı ba sɛ mıv kvlv ba kwə na wəli Wɛ cullu tım nı tın.

Joro: Wɛ Joro dı Wɛ tıtı dı Zezi Krisi yı dıdva mv. Maŋa kadoŋ nı ba ta yəni ba bəi Wɛ Joro nı Zezi Joro.
Wɛ Joro kvm maa yı kvlv Wɛ na tɔgı dı kv Dl tvŋı dı nabiinə tın mv. Kv maa wv balv na yı Wɛ biə cıga cıga tın tee nı. Nɔɔna badaara bə-kv nı Jor-ŋvŋv naa Sin-laa, kv na yı lanyıranı kv ja gaalı tın ŋwaanı. (Á na karımı Zan 14:16-17 dı Zan 16:7-15, á daa ta wʊ́ na Wɛ Joro kvm na tvŋı te tın.)

Kaanım: Wɛ cullu tım ya brı nı, nɔɔnv na kı lwarım, kv maŋı sı o tı mv. Kvntv mv Wɛ dɛɛn pɛ ni sı ba ma vara, kv na yı nabıa naa bvbala naa pibala, vara balv na wv kogi tın, ba ləni balv na kı lwarım tın yuu nı ba ma kaanı Baŋa-Wɛ, sı Dl yı zaŋı Dl cɔgı-ba ba na kı lwarım tın ŋwaanı. Kv loori Zezi na wʊ́ ba tın, ba dɛɛn kı kaanım dwi təri təri mv. Zezi laan mv nan tu o ləni kaanım dım kvntv yuu nı o tı nabiinə maama lwarım ŋwaanı. Kvntv mv pɛ Wɛ yagı ba lwarım Dl ma cɛ-ba. Moyisi cullu tım nan wv wanı kvntv woŋo tı kı.

Kaanım tiinə yı nɔɔna balv ba na lı sı ba taa kaanı Baŋa-Wɛ Zwifə bam maama ŋwaanı tın mv. Ba dɛɛn yı Aarɔn dwi tiinə mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Aarɔn woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te tın.

Kaanım yuutu wvm yı wvlv ba na lı kaanım tiinə bam maama wvnı sı o taa yı ba yigə tu tın mv. Wvntv mv jıgı ni sı o zv Wɛ di-laa kvm wvnı kuni bıdwı bını wvnı o kaanı Baŋa-Wɛ o tıtı lwarım dı nɔɔna bam maama lwarım ŋwaanı. Wvntv mv ta yı ba sarıya-dirə nakwa bam yigə tu.

Kanaan yı tıv kvlv Wɛ dɛɛn na goni ni sı Dl pa Yisırayɛlı tiinə tın mv. Ba zım bəi tıv kvm kvntv yırı nı Yisırayɛlı mv. Ba nan ta bə-kv nı Palɛstini dı mv.

Kandwa-ŋvna yı kandwa-laarv tılv nɔɔna na yəni ba yəgi dı səbu-fɔrɔ ba ma kı nınwaŋa wəənu dwi təri təri tın mv. Ya yı kandwa yalv na nyıına yı ya jıgı nyınyvrv dwi təri təri tın mv.
Brım Tɔnɔ pɔɔrım 21 kam wvnı Zan nɛ Wɛ tv-dvŋv kvm na yı te tın. Tıv kvm kəbrə kam cwi kandwa-ŋvna fugə-yale baŋa nı mv. Kandwɛ maama jıgı dı yırı mv:
Zasıpı yı kandwɛ dılv na nyıını pılv pılv tın mv,
Safiiri maa yı nazono nı wɛyuu te,
Kalısıdvanı maa jıgı nyınyvrv dwi təri təri,
Emɛrɔdı maa nyı dı ga-lıv,
Sardonisi maa nyı dı manlaa-taŋa,
Sardvanı maa yı nasvŋv cwɛn cwɛn,
Krisolidi maa nyı dı səbu-sıŋa,
Bɛrili maa tiini dı dai nazono,
Topazı maa nyı dı tvvrv,
Krisopası maa nyı dı tiu vɔɔrv,
Yasintı maa yı fufunu,
Amɛtisi maa yı nasvŋv wuwiu.

Kayin yı Adam dı o kaanı Awa dayigə bu mv. O nyaanı yırı mv Abɛlı. Kayin dɛɛn mɛ wo-vaalv-biə mv o kaanı Baŋa-Wɛ. O nyaanı wvm ma ma piə o kaanı Baŋa-Wɛ. Wɛ ma joŋi Abɛlı kaanım dım, Dl daarı Kayin nyım dım. Kvntv ma pa o wv tiini kv zaŋı yı o gv Abɛlı. (Ebru 11:4)

Krisi lagı kv ta nı wvlv ba na kı nugə o yuu nı tın mv. Krisi dıdaanı Mesi kuri yı bıdwı mv. Krisi yı Grɛkı tiinə taanı mv. Mesi yı Zwifə bam taanı mv.
Wɛ dɛɛn na yəni Dl lı nɔɔnv sı o ji pɛ, baá lo nugə mv o yuu nı. Kv yı nyınyvgv mv kv na brı nı Wɛ mv lı-o sı o ji pɛ. Nugə kam na logi o yuu nı tın, kv yı nyınyvgv mv, nı Wɛ pɛ-o Dl Joro kvm sı o wanı o ma o tvŋı Dl tıtvŋı dım.
Wɛ dɛɛn goni ni Dl wı, Dl wʊ́ tvŋı vırnv sı o ba o vrı Dl nɔɔna bam. Nɔɔnv wvm kvntv mv ba bəi ba wı Krisi, Wɛ na lı-o yı Dl kwəri Dl tvŋ-o, yı Dl pa-o Dl Joro kvm kv ja gaalı sı o ma tvŋı Dl tıtvŋı dım tın ŋwaanı.

Leevi yı Zakɔbı bəkəri fugə-sıle sım wv dıdva mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te.
Leevi wvdoŋ wvra o yı Zezi karabiə fugə-bale bam wv dıdva mv. Wvntv yırı dıdoŋ mv yı Matiyu.

Leviti tiinə yı Leevi dwi tiinə mv. Wɛ lı bantv mv sı ba taa tvŋı Dl di-kamunu kvm wvnı. Leevi dwi tiinə bam maama wvnı Wɛ dɛɛn ta lı Aarɔn dwi tiinə mv sı ba taa yı Dl kaanım tiinə. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Aarɔn woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te.

Lɔtı yı Abraham nyaanı bu mv. Wvntv dɛɛn mv ve o zvvrı Sodɔm nı. Wɛ dɛɛn na bvŋı sı Dl cɔgı Sodɔm tiinə ba kəm-balwaarv tım ŋwaanı tın, Dl tvŋı malɛka mv, yı ka vu ka ta dı Lɔtı. O ma nuŋi tıv kvm wvnı o duri o viiri. Wɛ laan ma pa mini ba dı nı nı dva te dı cɔgı tıv kvm.
Wɛ dɛɛn ma kaanı Lɔtı dı o sɔŋɔ tiinə bam sı ba yı zaŋı ba pipiri ba nii ba kwaga nı. O kaanı wvm ma vın yı o pipiri o nii tıv kvm cɔgım dım. O ma ji ya-kandwɛ.

Lwarım yı wəənu tılv maama nabiinə na kı ba cɔgı Wɛ cullu tım mv. Woŋo kvlv na yı kamunu kv dwe Wɛ cullu tım maama wvnı tın mv tıntv: Ta n soe n Yuutu Baŋa-Wɛ dı n wv maama, sı n kwəri n ta n soe n doŋ nı n tıtı te (Matiyu 22:34-40). Kvntv, n na cɔgı culu kvntv, kv tiini kv yı lwarım mv. Dí na kı lwarım fınfıın, naa dí zı kı zanzan dı, kv maama yı lwarım mv Wɛ yigə nı. (Á karımı-na Rom 3:9-26.)

Maanı yı wʋdiu kʋlʋ Wɛ dɛɛn na pɛ Yisırayɛlı tiinə maŋa kalʋ Moyisi na jıgı-ba o wʋ kagʋa wʋnı o maa ve Kanaan tın mʋ. Kʋ dɛɛn nuŋi wɛyuu mʋ kʋ tʋı, yı ba twɛ ba di. (Zan 6:31-35)

Malɛka: Malɛsı yı Wɛ tıntʋŋna mʋ, sı na wʋ Dl sɔŋɔ nı sı paı Wɛ zulə maŋa maama. Sı daı nabiinə, sı nyı nı jwəəru mʋ te. Ba ba na-sı dı yiə, kʋ na daı sı na brı sı tıtı dı nabiinə, maŋa kalʋ Wɛ na tʋŋı-sı sı sı ba sı zəni nabiinə naa sı ja kwərə sı ba sı pa-ba tın. (Ebru 1:14)
Brım Tɔnɔ 12:8-9 wʋnı ba ta bəŋi sʋtaanı kwaga tɔgına bam nı dı malɛsı tiinə.

Min-tıʋ yı jəgə kalʋ sʋtaanı dı dı kwaga tɔgına dı balʋ maama na vın Wɛ ni na wʋ́ vu ba zʋ tın mʋ, yı baá na cam dı yaara maŋa kalʋ na ba ti tın.

Moyisi dɛɛn yı Wɛ tıntʋŋ-kamunu mʋ. Wʋntʋ dı o zımbaarʋ Aarɔn mʋ Wɛ dɛɛn tʋŋı yı ba vu ba ja Yisırayɛlı tiinə bam ba nuŋi Ezipi gambɛɛm dım wʋnı. Wʋntʋ dɛɛn ma wʋ ba yigə nı kagʋa kam wʋnı bına fiinna, yı Wɛ pa-ba wʋdiu kʋlʋ yırı na yı maanı tın yı ba di. Dl ma daarı Dl pa na nuŋi piu yıra nı yı ba nyɔ. Wɛ dɛɛn pɛ Moyisi mʋ Dl cullu tım Sinayi piu kʋm yuu nı Yisırayɛlı tiinə bam ŋwaanı. Ba ta ŋɔɔnı Moyisi woŋo Tıtʋŋa Tɔnɔ 7:20-44.

Nabiin-bu wʋm: Faŋa faŋa tın, Wɛ nijoŋnu Daniyɛlı dɛɛn bəŋi vırnʋ wʋlʋ Wɛ na lagı Dl tʋŋı sı o ba o vrı nabiinə lwarım wʋnı tın nı Nabiin-bu mʋ. Zezi yəni o maı o tıtı o bəi nı Nabiin-bu mʋ. Kʋ brı nı Wɛ mʋ tʋŋ-o yı o kwəri o jıgı Dl ni. O yı nabiinu yı o ta yı Wɛ dı mʋ.

Na-miisim: Zan wʋlʋ na miisi nɔɔna na wʋnı tın dɛɛn tagı dı nɔɔna bam, sı ba ləni ba wʋrʋ ba yagı kəm-balwaarʋ sı ba pa ba miisi-ba na wʋnı, sı Wɛ yagı ba lwarım Dl ma cɛ-ba. Na bam yı nyınyʋgʋ mʋ sı kʋ brı nı ba lwarım dım saarı. O dɛɛn kı kʋntʋ sı o kwɛ cwəŋə mʋ, sı Vırnʋ wʋm Wɛ na tʋŋı tın laan ba.
Kʋntʋ, Zezi nan na tu tın, o tıtı ta pɛ ni sı balʋ na kı ba wʋ-dıdʋa dıd-o tın maŋı sı ba pa ba miisi-ba na wʋnı, sı kʋ brı nı ba ləni ba wʋrʋ ba yagı kəm-balwaarʋ, yı ba laan yı Wɛ biə, ba tɔgı ba wəli Zezi kɔgɔ kʋm wʋnı yı ba sɛ sı ba taa tɔg-o. (Á na karımı Rom 6:3-4, á daa ta wʋ́ na na-miisim kuri na yı te tın.)

Nanyɔŋɔ: Yawıʋ kʋlʋ ba na bəi nı nanywaanʋ Wɛ tɔnɔ wʋnı tın dı zım nanywaanʋ tım daı bıdwı, yı tı nan nyı daanı. Nɔɔna balʋ nanywaanʋ dɛɛn na jıgı tın, ba yəni ba

zəli-ba mv ba pa ba nuŋi nɔɔna tıtarı nı ba vu ba zvvrı ba yıranı. Nɔɔn-nɔɔnv ba jıgı sı o twɛ-ba. Ba dɛɛn nii-ba nı ba yı balv na jıgı digiru tın mv Wɛ yigə nı.

Ni-gonim: Wɛ dɛɛn goni ni dı nɔɔna kuni bıgratv mv. Dl ma da yigə Dl go ni dı Nowe nɔɔna balv maama na wʊ́ ta zvvrı lvgv baŋa nı tın ŋwaanı.
Dl ma daarı Dl go ni dı Abraham dı o dwi tiinə bam ŋwaanı. Dl daa ma go ni dı Moyisi yı Dl ta Dl wı, Yisırayɛlı tiinə bam wʊ́ ta yı Dl tıtı nɔɔna. Ba na sɛ Dl cullu tım, Dl wʊ́ ta kı-ba lanyıranı, ba na wv sɛ, Dl wʊ́ pa ba na cam. Nɔɔn-nɔɔnv nan wv wanı o sɛ Wɛ cullu tım maama, yı nɔɔn-nɔɔnv wv nɛ cıga Wɛ tee nı ni-gonim dıntv wvnı.
Wɛ daa ta ma go ni dı balv maama na kı ba wv-dıdva dı Zezi tın, nı baá na cıga Dl tee nı Zezi na tıgı nabiinə lwarım ŋwaanı tın ŋwaanı.

Nowe yı faŋa faŋa nɔɔnv mv. O yı Adam naarv kuni nvgv tu mv. Nowe maŋa kam nı, lvgv baŋa nɔɔna dɛɛn tiini ba kı wo-balwaarv zanzan. Wɛ ma ta dıd-o sı o kı naboro, sı o dı o sɔŋɔ tiinə zv da. Wɛ laan ma pa dv-fara ba ka nı, yı na zaŋı ba li lvgv baŋa maama ba gv nɔɔna. Nowe dı o sɔŋɔ tiinə bam yıranı mv daarı, ba na sɛ Wɛ ni tın ŋwaanı.

Olivi yı tiu mv kv na ləri biə. Zwifə bam yəni ba maı kv biə bam ba kı nugə mv ba ma saŋı wvdiu. Ba ma ta kwəri ba ma-ka ba kı wəənu dwi təri təri. Kv yı tiu kvlv na jıgı kuri zanzan dı Zwifə bam tın.

Pakı yı candiə kalv Zwifə bam na yəni ba di bını maama tın mv. Candiə kantv maa paı ba guli kv dɛɛn na kı te maŋa kalv ba na lagı ba nuŋi Ezipi tıv kvm wvnı, yı tvvnı malɛka kam ba ka tɔgı Yisırayɛlı tiinə bam baŋa ka kɛ ka daarı-ba, yı ka wv gv-ba nı ka na gv Ezipi bu-nakwa bam te tın. Sɔŋɔ maama nı, ba yəni ba gv pəlbu mv ba ma di candiə kam kvntv, sı ba ma guli nı kv yı pəlbu wvm jana kam ŋwaanı mv ba nɛ vrım. Maŋa kam kvntv nı ba yəni ba di dıpɛ dılv na ba jıgı dabılı dı wvnı tın, ba dɛɛn na lɔgırı sı ba nuŋi Ezipi yı ba wv nɛ pwələ sı ba kı dabılı dıpɛ dım wvnı tın ŋwaanı. Pəlbu wvm yı nyınyvgv mv, sı kv ma brı nı Zezi mv lagı o ba o tı, sı o ma vrı nabiinə ba lwarım wvnı. Ba dɛɛn gv-o Pakı candiə kam maŋa nı mv. Zezi na mɛ o tıtı o kaanı Baŋa-Wɛ kvntv tın mv ləni kaanım dwi maama yuu nı.

Pantıkoti yı Zwifə bam candiə mv. Pakı candiə kam na kɛ ka da fiinnu mv ba yəni ba di Pantıkoti candiə kam, yı ba kı Wɛ le ba wo-vaalv tım ŋwaanı. Candiə kam kvntv maŋa nı mv Wɛ Joro kvm puli kv ba Zezi nɔɔna bam baŋa. Kvntv, balv na yı Zezi nɔɔna tın laan di candiə kam kvntv ba maa guli Wɛ na tvŋı Dl Joro kvm Dl pa-ba te tın mv.

Pəlbu: Ba bəi Zezi nɪ Wɛ Pəlbu mv. Zwifə bam dɛɛn yəni ba gv pəlbiə mv ba ma kaanɪ Baŋa-Wɛ, sɪ Dl yɪ pa ba na cam ba lwarɪm dɪm ŋwaanɪ. Kvntv, Zezi laan mv yɪ Wɛ Pəlbu cɪga cɪga, o na mɛ o tɪtɪ o kaanɪ Baŋa-Wɛ, yɪ Dl yagɪ dí lwarɪm Dl ma cɛ dɪbam tɪn ŋwaanɪ.

Rahabɪ dɛɛn yɪ ka-boro mv, o na zvvrɪ Kanaan tɪv kvm nɪ. Maŋa kalv Zozwe na tvŋɪ o nɔɔna bam sɪ ba vu ba daanɪ tɪv kvm ba nii tɪn, wvntv mv joŋi-ba o səgi o sɔŋɔ nɪ, o na lwarɪ nɪ Wɛ lagɪ Dl pa tɪv kvm Yisɪrayɛlɪ tiinə mv yɪ o kɪ o wv-dɪdva dɪ Wɛ tɪn ŋwaanɪ. Kvntv, maŋa kalv Wɛ na pɛ ba wanɪ tɪv kvm tɪn, ba dɛɛn wv gv Rahabɪ dɪ o sɔŋɔ tiinə.

Sadusɪan tiinə dɪ yɪ Zwifə balv na brɪ ba tɪtɪ nɪ ba tɔgɪ Wɛ cullu tɪm Dl na pɛ Moyisi tɪn ba dwe ba donnə, ba nan wv joŋi Wɛ nijoŋnə badaara taanɪ. Ba ma magɪ kantɔgɔ dɪ Farizɪan tiinə bam, bantv na sɛ nɪ nɔɔnv na tɪgɪ oó joori o bi, yɪ ba sɛ nɪ Wɛ malɛsɪ wvra, yɪ Sadusɪan tiinə bam ba sɛ tɪn ŋwaanɪ.

Samari yɪ tɪv kvdoŋ yɪrɪ mv, kv na batwarɪ dɪ Zeruzalɛm, kv wv Zude dɪ Galile tɪtarɪ nɪ mv. Samari tiinə bam dɛɛn daɪ Zwifə cɪga cɪga. Maŋa zanzan na kɛ tɪn, ba dɛɛn di kaana balv na yɪ dwi-gɛ tiinə tɪn, ba dɛɛn ba tɔgɪ Wɛ cwəŋə kam lanyɪranɪ. Kvntv mv te Zwifə bam gooni-ba.

Sara yɪ Abraham kaanɪ mv. Á na karɪmɪ ba na ŋɔɔnɪ Abraham woŋo jəgə kalv nɪ tɪn, á wʊ́ na kv na yɪ te.

Siun dɛ yɪ da-kamunu Zwifə bam ŋwaanɪ. Ba jɪgɪ ba siun dɛ da yarpɛ maama wvnɪ. Wɛ tɔn-doŋo kvm brɪ-ba sɪ ba kwe dɛ dɪm kvntv mv ba pa Wɛ, sɪ ba yɪ tvŋɪ ba pa ba tɪtɪ dɪntv dɛ dɪm nɪ, bɛŋwaanɪ Wɛ kɪ lvgv Dl ti da yardv dɛ nɪ, yɪ Dl daarɪ Dl sin da yarpɛ dɛ dɪm nɪ mv. Zwifə bam dɛɛn ta wəli cul-balɛ zanzan mv siun dɛ dɪm ŋwaanɪ.
Zezi karabiə laan nan lɪ dɛ dɪlv na saŋɪ Zwifə bam siun dɛ dɪm tɪn mv, sɪ ba ta laɪ daanɪ ba zuli Wɛ, Zezi na joori o bi dɛ dɪm kvntv nɪ tɪn ŋwaanɪ. Dɪntv mv yɪ Dimasɪ dɛ.

Siyɔn yɪ Zeruzalɛm yɪrɪ dɪdoŋ mv. Á na karɪmɪ ba na ŋɔɔnɪ Zeruzalɛm woŋo jəgə kalv nɪ tɪn, á wʊ́ na kv na yɪ te.

Sodɔm yɪ tɪv kvlv Lɔtɪ dɛɛn na zvvrɪ da tɪn mv. Tɪv kvdoŋ dɪ dɛɛn batwarɪ da, kv yɪrɪ mv **Gomɔɔrɪ**. Tɪɪnɪ dɪm kvntv dɪle nɔɔna bam dɛɛn tiini ba kɪ lwarɪm mv. Kvntv mv Wɛ

pɛ mini ba dɪ nɪ nɪ dva te tɪɪnɪ dɪm kvntv baŋa nɪ dɪ cɔgɪ-dɪ.

Svtaanɪ yɪ Wɛ dvm mv, yɪ dɪ lagɪ sɪ dɪ cɔgɪ Wɛ tɪtvŋa yam maama. Dɪntv dɛɛn ma jigi bɪsankwɪa dɪ ganɪ Awa dɪ Adam dɪ pa ba vɪn Wɛ ni.
Dɪ maa jɪgɪ dɪ kwaga tɔgɪna, ba na yɪ **ciciri** tɪn. Sɪntv mv kwaanɪ sɪ sɪ cɔgɪ nabiinə.
Dí yəri svtaanɪ kuri na puli te dí tiə. Dí nan ye nɪ Wɛ mv naanɪ-dɪ. Dí bvŋɪ sɪ dɪ dɛɛn ya yɪ Wɛ malɛka mv, dɪ ma lagɪ sɪ dɪ kɛ Wɛ yigə. Wɛ ma zəli-dɪ Dl sɔŋɔ nɪ (Ezayi 14).
Dɪ nan tiini dɪ bwəmmə dɪ Baŋa-Wɛ. Zezi wanɪ-dɪ, yɪ dɪbam dɪ wanɪ-dɪ Zezi yɪrɪ dɪm ŋwaanɪ (1 Zan 3:8, 1 Zan 2:14).

Tvvn-dagara yɪ jəgə kalv Rom tiinə na yəni ba paɪ ŋwɪ-bvmbwɛɛrv dɪ nɔn-balwaarv da ba gvɪ tɪn mv. Kv daarɪ kv na yɪ Rom tiinə tɪtɪ, ba ba gv-ba kvntv. Nɔɔnv wvlv ba na pagɪ tvvn-dagara yuu nɪ tɪn yəni o tiini o na yaara zanzan kv loori o na wʊ́ tɪ tɪn, yɪ kv ta yɪ cavɪɪra tvvnɪ mv. Ba dɛɛn jaanɪ Zezi dɪ ba pa tvvn-dagara baŋa nɪ ba gv, yɪ o nan wv kɪ kvlvkvlv o cɔgɪ. O nan tɪgɪ dɪbam lwarɪm ŋwaanɪ mv.

Vinyə yɪ tiu kvlv na jɪgɪ kuri zanzan dɪ Zwifə bam tɪn. Ba kanɪ kv biə bam nyva mv ba ma kɪ sana kalv yɪrɪ na yɪ vɛn tɪn. Zwifə bam yəni ba jəri vinyə tweeru zanzan ba gaara wvnɪ, yɪ ba nii tɪ baŋa nɪ lanyɪranɪ sɪ tɪ lə biə zanzan.

Vwe: Maŋa kalv Yisɪrayɛlɪ tiinə bam na kaagɪ kagva kam wvnɪ bɪna fiinna tɪn, ba dɛɛn ya ta ba jɪgɪ Wɛ-di-kamunu kvm sɪ ba taa zuli Wɛ da. Wɛ laan ma ŋɔɔnɪ dɪ Moyisi Dl brɪ-o, nɪ ba maŋɪ sɪ ba ma gwaarv dɪ twaanv mv ba pu vwe, sɪ ba taa zuli-Dl vwe dɪm wvnɪ. Ba na yəni ba lagɪ ba zaŋɪ jəgə nɪ, baá guri vwe dɪm mv. Ba na yi mɛ ba na lagɪ ba jəni tɪn ba ma daa pu. Ba dɛɛn jɪgɪ vwe dɪm kvntv mv taan, kv vu kv yi maŋa kalv Pɛ Salɔmɔn na lɔgɪ Wɛ-di-kamunu kvm tɪn.

Wɛ yɪ wvlv na kɪ lvgv baŋa dɪ wɛyuu dɪ wəənu maama tɪn mv. Dl ma daarɪ Dl kɪ nabiinə Dl yagɪ lvgv baŋa nɪ, yɪ Dl jɪgɪ sono dɪ ba zanzan. Dl na jɪgɪ dam Dl dwe woŋo maama tɪn, nɔɔna ma ma-Dl ba bəi nɪ **Baŋa-Wɛ**.

Wɛ cullu karanyɪna tiinə yɪ tɔn-yeenə balv na zaasɪ cullu tɪlv Wɛ na pɛ Moyisi dɪ Wɛ nijoŋnə bam na brɪ kvlv maama tɪn mv. Ba zanzan dɛɛn yɪ Farizɪan tiinə mv.

Wɛ-di-kamunu kvm dɛɛn wv Zeruzalɛm nɪ mv. Wɛ-di-kamunu kvntv wvnɪ mv Zwifə bam yəni ba ve ba zuli Wɛ da. Kvnkɔlɔ kamunu dɪ maa wvra. Jəgə kantv nɪ mv dwi-gɛ

tiinə dı jıgı ni sı ba zv da ba zuli Wɛ. Wɛ tɔn-doŋo kvm brı Zwifə bam ba na wʋ́ ma wəənu tılv dı wəənu tılv maama ba ma kaanı Baŋa-Wɛ ka wvnı tın. Wɛ-di-kamunu kvm tıtarı maa jıgı di-bu wvlv na yı **Wɛ di-laa** tın. Kantv nan yı jəgə kalv Wɛ tıtı bıcarı na tigi da tın mv. Digə kam kvntv wvnı ba ləgi gar-jalı mv ba ma cı Wɛ di-laa cıga cıga kam. Zezi nan na tıgı maŋa kalv tın, gɔrɔ kvm kvntv kaarı mv, sı kv brı nı dí laan jıgı cwəŋə sı dí yi Wɛ tıtı te.

Wɛ nijoŋnə bam yı balv dɛɛn na tɔɔlı Wɛ kwərə ba brı Yisırayɛlı dwi tiinə tın mv. Wɛ dɛɛn ma pa ba ŋɔɔnı wəənu tılv na wʋ́ ba tı kı tın, kv na dwe dıdı Vırnv wvlv Dl na lagı Dl tvŋı tın laŋa nı. Bantv dı Wɛ tıntvŋna badaara mv pvpvnı Wɛ tɔn-doŋo kvm, bɛŋwaanı Wɛ dɛɛn mv pɛ ni sı ba pvpvnı.
Wɛ tɔn-dvŋv kvm wvnı balv na ŋɔɔnı Wɛ yiyiu-ŋwɛ tın, ba bə-ba dı nı Wɛ nijoŋnə mv.

Wɛ paarı dım brı dıbam Wɛ na di paarı nɔɔna tıtarı nı te tın mv. Zezi mv tu o pvrı cwəŋə yı nɔɔna zv Wɛ paarı dım wv. Balv na yı Wɛ biə cıga cıga tın jıgı cwəŋə sı ba zv Wɛ woro kvm wv ba tɔgı ba di Dl paarı dım. Zezi nan na joori o ba, Wɛ paarı dım laan wʋ́ ba dı brı jaja nabiinə tıtarı nı.
Zezi dɛɛn mɛ mımaŋa mv o brı nɔɔna Wɛ paarı dım na nyı te dı te tın (Matiyu 13).

Wɛ-sɔŋɔ yı jəgə kalv balv na yı Wɛ biə cıga cıga tın na wʋ́ na cwəŋə sı ba vu Wɛ tıtı te ba ta zvvrı da maŋa kalv na ba ti tın mv. Wɛ-sɔŋɔ yı wvpolo jəgə mv. Nɔɔna badaara bə-kv nı **arızana**.

Yisırayɛlı yı Zakɔbı yırı dıdoŋ mv. Yisırayɛlı tiinə yı Zwifə bam yırı dıdoŋ mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʋ́ na kv na yı te.
Ba zım bəi Zwifə bam tıv kvm nı Yisırayɛlı mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Kanaan woŋo jəgə kalv nı tın, á wʋ́ na kv na yı te.

Yizakı yı Abraham bu mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʋ́ na kv na yı te.

Zakɔbı yı Yisırayɛlı yırı dıdoŋ mv. O yı Yizakı bu mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʋ́ na kv na yı te.

Zelɔtı nɔɔna bam yı Zwifə tiinə badaara mv. Bantv mv bvŋı nı kv yı dıdaanı dam mv baá ma joŋi ba tıtı Rom tiinə bam jıŋa nı.

Zeruzalɛm yı tıv kvlv na yı Zwifə bam tıını dım maama tv-kamunu tın mv. Kvntv mv yı ba pa-tıv. Zeruzalɛm dı yı nyınyvgv mv kv na ma brı Wɛ na wvra dı Dl nɔɔna bam te tın.

Zese yı Pɛ Davidi ko mv. Ba ta bə-o nı Yizayi. Kv maama kuri yı bıdwı mv.

Zezi yı Wɛ Bu-dva mv. O maŋı o wv Wɛ tee nı pulim mımaŋa nı mv, yı lvgv baŋa ta tərə. Wɛ na bvŋı sı Dl vrı nabiinə ba lwarım wvnı tın, Dl tvŋı Dl Bu Zezi mv sı o ji nabiinu o ba lvgv baŋa. Yırı dım kuri lagı dı ta nı <Wɛ yı Vırnv mv>. Ba ta bəi Zezi nı Krisi dı Wɛ Bu dı Nabiin-bu dı Davidi dwi tu mv.

Zezi tıntvŋna fugə-bale bam yı balv o dɛɛn na lı o karabiə bam wvnı sı o taa tvŋı-ba tın mv. Ba yıra yam pvpvnı Matiyu 10:1-4 wvnı mv. Bantv mv ba bəi nı Zezi karabiə fugə-bale tın. Ba dɛɛn wv Zezi tee nı mv, yı o zaası-ba. O na tıgı yı o joori o bi tın kwaga nı, ba daa ta nɛ-o. O ma tvŋı-ba sı ba vu ba ta ba brı nɔɔna kvlv ba na nɛ tın, sı ba daarı ba tɔɔlı Wɛ kwərə kam. Bantv mv tu ba ji Zezi kɔgɔ kvm yigə tiinə. Tıtvŋa Tɔnɔ kvm wvnı ba ta bəŋi Pooli dı Banabası dı nɔɔna badonnə nı Zezi tıntvŋna mv. Ba dɛɛn tɔgı ba təri nɔɔna fugə-bale bam wvnı. Zezi nan bəŋi-ba dı sı ba tvŋı ba pa-o mv.

Zonası dɛɛn yı Wɛ nijoŋnu mv. Maŋa kadoŋ nı Wɛ tvŋ-o sı o vu Niniivi o tɔɔlı Dl kwərə o brı tıv kvm nɔɔna bam. Zonası nan na ba lagı sı o sɛ Wɛ ni tın, o ma zv naboro sı o vu jəgə kadoŋ. Wɛ ma pa vu-fɔrɔ zaŋı kv magı naboro kvm zanzan. Balv na co naboro kvm tın laan ma lwarı nı kv yı Zonası ŋwaanı mv Baŋa-Wɛ pɛ vu-fɔrɔ kvm zaŋı kv ja-ba kvntv. Ba ma ja Zonası ba dı na-fara bam wvnı yı viu kvm zıgı. Wɛ laan ma pa kaləŋ-kamunu kwe-o ka li, yı o wv ka wvnı sı kv vu kv yi da yatɔ. Kaləŋə kam laan ma vu ka twı-o ka yagı na bam ni nı. Zonası laan ma sɛ Wɛ ni, yı o vu Niniivi o tɔɔlı Wɛ kwərə kam o brı-ba. Ba ma ləni ba wvrv ba yagı ba kəm-balwaarv, yı Wɛ daa wv cɔgı-ba.

Zozwe yı wvlv na saŋı Moyisi kwaga tın mv. Moyisi na tıgı o daarı tın, Zozwe laan mv jaanı Yisırayɛlı tiinə bam o ja vu o zv Kanaan. Zozwe yırı dım kuri mv yı «Wɛ yı Vırnv». O yı nyınyvgv mv kv na maa brı Zezi na yı vırnv kamunu te tın. Zezi dı Zozwe, kv kuri yı bıdwı mv.

Zuda yı Zakɔbı bəkəri fugə-sıle sım wv dıdva mv. Ba lvgı Zezi wvntv dwi dım wvnı mv. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Davidi woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te.

Maŋa kadoŋ nı ba dɛɛn tu ba cɛ Yisırayɛlı tıv kvm kuni bıle mv. Dıdva kam yırı mv Zuda, kvdoŋ kvm yırı ma ta yı Yisırayɛlı.

<u>Zwifə bam</u> yı balv Wɛ na kuri faŋa faŋa sı ba taa yı Dl nɔɔna tın mv. Wɛ dɛɛn ma pa-ba Dl cullu sı ba taa tɔga. Ba dwi dım yırı mv Yisırayɛlı, ba na wvm yırı dɛɛn na yı Yisırayɛlı tın ŋwaanı. Á na karımı ba na ŋɔɔnı Abraham woŋo jəgə kalv nı tın, á wʊ́ na kv na yı te.

<u>Zwifə bam Wɛ-di sım</u> dɛɛn wv ba tıını dım maama wvnı mv. Ba yəni ba jeeri je sım kvntv nı mv ba siun dɛ dım nı. Ba ma karımı Wɛ tɔn-doŋo kvm taanı dım, yı ba ta kwəri ba zaası nɔɔna Wɛ cullu tım, yı ba zuli-Dl. Maŋa zanzan ba ta yəni ba di nɔɔna sarıya ka wvnı.

Je sılv ba na ŋɔɔnı kwər-yum dwi təri təri woŋo da

Wɛ tɔnɔ kvm wvnı tın mv tıntv :

Baŋa-Wɛ
Zan 1:1-3, 14:8-10, Tıtvŋa Tɔnɔ 17:22-31, Rom 1:18-23, 11:33-36,
1 Korɛntı 8:4-6, Zakı 1:17, 1 Zan 1:5, 4:16, Brım Tɔnɔ 4:8,11, 15:3,4.

Baarv dı o kaanı
1 Korɛntı 7:1-16, Efɛɛzı 5:21-33, Ebru 13:4, 1 Pıyɛɛrı 3:1-7.

Boorim
Matyiu 5:27-30, Marıkı 10:1-12, Luki 16:18, Zan 8:2-11, 1 Tesaloniki 4:3-8.

Jıjıgırv
Matiyu 6:19-21, 24-32, Luki 12:13-21, 32-34, 1 Timoti 6:6-10, 17-19, Ebru 13:5, Zakı 5:1-6.

Liri mwaanv dı jwənə
Tıtvŋa tɔnɔ 8:9-24, 13:6-12, 17:22-31, 19:13-20, 1 Korɛntı 10:6-22, 2 Korɛntı 6:14-18, Zan 5:21, Brım Tɔnɔ 22:15.

Lvgv yigə tiinə
Matiyu 22:15-22, Rom 13:1-7, 1 Timoti 2:1-4, Titi 3:1, 1 Pıyɛɛrı 2:13-17.

N na wʊ́ kı n wv-dıdva dı Wɛ te tın
Rom 4:16-25, Galatı 3:6-9, Efɛɛzı 2:8,9, Ebru 11, Zakı 2:14-26, 1 Pıyɛɛrı 1:5-9

Na-miisim
Matiyu 28:16-20, Tıtvŋa Tɔnɔ 2:36-42, 22:16, Rom 6:1-4, Galatı 3:27, Kolɔsı 2:11,12, 1 Pıyɛɛrı 3:20-22.

Ni-vɔrı
Matiyu 6:16-18, Marıkı 2:18-20, Tıtvŋa Tɔnɔ 13:2,3, 14:23.

Pɛɛrı n donnə zənə ŋwaanı
Matiyu 6:1-4, Luki 6:38, 21:1-4, 2 Korɛntı 8:1-15, 9:7-15.

Svtaanı
Matiyu 4:1-11, Luki 10:18-20, Zan 8:44, 2 Tesaloniki 2:9-12, Zakı 4:7, 1 Pıyɛɛrı 5:8,9, 1 Zan 3:8-10, Brım Tɔnɔ 12:9-12, 20:2,10.

Sono
Matiyu 22:37-40, Zan 15:12-17, Rom 12:9-21, 13:8-10, 1 Korɛntı 13, 1 Zan 4:7-21.

Tu-n-tıtı
Matiyu 5:3-12, 18:1-5, Luki 14:7-11, 18:9-14, Efɛɛzı 4:2, Filipi 2:3-11, Kolɔsı 3:12-13, Zakı 4:5-10, 1 Pıyɛɛrı 5:5-7.

Twa biim
Luki 20:27-40, Zan 6:40, 11:17-44, 1 Korɛntı 15:12-58, 2 Korɛntı 5:1-10, 1 Tesaloniki 4:13-18, Brım Tɔnɔ 20:11-15

Vrım
Zan 3:16,17, Tıtvŋa Tɔnɔ 2:37-41, 4:12, 16:29-34, Rom 5:6-11, 10:9-13, Efɛɛzı 2:1-10, 1 Timoti 1:15,16, 2:3-7.

Wɛ na yagı dıbam lwarım Dl ma cɛ dıbam te tın
Matiyu 26:28, Marıkı 11:25,26, Luki 15:1-32, Kolɔsı 1:13,14, 2:13,14, 1 Zan 1:8-10

Dıbam na maŋı sı dí ma cɛ dí donnə te tın
Matiyu 5:23,24, 6:12-15, 18:21-35, Luki 17:3,4, Efɛɛzı 4:32, Kolɔsı 3:13

Wɛ Joro
Matiyu 3:11,16, Zan:14:16-26, 16:7-15, Tıtvŋa Tɔnɔ 1:4,5,8, 2:1-13, 1 Korɛntı 12:1-13, 2 Timoti 1:7, 1 Zan 2:20-27, 4:1-6.

Wɛ-loro
Matiyu 6:5-13, 18:19,20, 21:22, Luki 18:1-8, Zan 14:13,14, 16:23,24, Efɛɛzı 6:18-20, Filipi 4:6,7, 1 Timoti 2:1-4, Zakı 5:14-18.

Wɛ sarıya
Matiyu 25:31-46, Rom 1:18-2:16, Ebru 9:27, 10:27-31, 1 Pıyɛɛrı 1:17, 2 Pıyɛɛrı 2:4-10, Brım Tɔnɔ 20:11-15.

Wɛ tɔnɔ

Tıtvŋa Tɔnɔ 17:11, 1 Timoti 4:13, 2 Timoti 3:15-17, 2 Pıyɛɛrı 1:19-21,
Brım Tɔnɔ 22:18,19

Yaara
Matiyu 5:10-12, Marıkı 13:9-13, Zan 15:20, Tıtvŋa Tɔnɔ 14:22, 1 Tesaloniki 3:3,4,
2 Timoti 3:12, Zakı 1:2-4, 1 Pıyɛɛrı 4:12-19.

Yawıırv
Marıkı 1:29-34, Tıtvŋa Tɔnɔ 3:1-10, 5:15,16, 2 Korɛntı 12:7-10, Zakı 5:14,15,

Zezi tvvnı gulim wvdiu
Luki 22:14-20, 1 Korɛntı 11:17-34

Zezi na wʋ́ joori o ba te tın
Matiyu 24:3-51, Tıtvŋa Tɔnɔ 1:1-11, Filipi 3:20,21, 1 Tesaloniki 4:13-5:11,
2 Tesaloniki 1:5-2:12, Ebru 9:28, Zakı 5:8, 2 Pıyɛɛrı 3:3-13, 1 Zan 3:2,3,
Brım Tɔnɔ 22:7-17